

Illustreret Nyhedsblad.

Ugentlig

Beretning om vigtige Begivenheder og Nutidens Personligheder,

samt

Noveller, Fortællinger, Reiseskizzer

og

Meddelelser, henhørende under Videnskab, Literatur, Kunst og Industri.

Femtende Bind. 1866.

Christiania.

J. W. Cappelens og P. T. Mallings Forlag.

B. M. Bentzen's Bogtrykkeri.

1866.

Indholdsfortegnelse til femtende Bind af Illustreret Nyhedsblad.

Fra Januar til December 1866.

Alphabetisk Sagregister.

Literatur.

Portrætfortegnelse.

Fortegnelse over Forfattere, der i 1866 have leveret Bidrag.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 1.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 7. Januar 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Ludv. Kr. Daa.

I.

For originale, stærkt udprægede Personligheder er det en Ulykke at høre til et lidet Samfund. Det Slags Folk trænge „Albuerum“, og hvor de ikke faar det, søge de at skaffe sig det, og jo mindre Samfundet er, desto lettere føler dets Medborgere sig trængt og skumpet og desto stærkere raabes der paa jevn Almindelighed. I det lille Samfund vækker en saadan Mands ugenerte Fremtræden samme Forskrækkelse, som naar en af Passagererne paa en Elvepram tager sig en Dampskibsreisendes Friheder. Alles ængstelige og mistænksomme Blikke hvile paa ham som paa en farlig Person, og Omgivelserne finde sig først da beroligede, naar de have faaet ham klemt ned imellem sig, saa han kun kan genere sig som enhver Anden. Grev Wedel har træffende sagt, at det var et lidet Folks Forbandelse, at dets smaa Forholde paatrykte alle dets Sønner Skillingens Præg. Dette smertelige Udsagn af en Mand, der sandelig selv var slaaet til en Daler, betegner klarest vore trange Forholdes hemmende Magt, Smaahedens og Eensformighedens Naturnødvendighed.

I større Samfund, ligesom paa det store Skib, vækker den Enkelte's udenfor Dagsordenen gaaende Optræden ingen Skræk og Ængstelse, men følges tvertimod med Interesse. For Originaliteten og den overlegne Begavelse vil der altid findes Plads og Anerkjendelse, tiltrods for de Særhedens Mærker, hvorunder den aabenbarer sig. Paa fjernt Hold viser jo en Mands Handlinger sig af større Betydning end hans Person og private Noder og alle de smaa Egenheder, som den sande Individualitet altid maa have. Men i den snævrere Kreds ledes Folk til saa længe og saa nøie at stirre paa det Uvæsentlige og individuelt Afstikkende, at den hele og sande Personlighed og det Store og Hovedsagelige ved denne tabes af Sigte.

Der er neppe nogen af vore offentlige Mænd, som hos os har lidt saa meget som L. Kr. Daa ved dette indskrænkede Nærsyn, skjønt de fleste af dem have maattet yde det sin Tribut. Medens han hører til de Mænd, som fra det private Livs Side taaler enhver Kritik, har han som offentlig Person været alt andet end hellig. At han under sin offentlige Færd, i sin personlige og literære Optræden har, vel ofte forsætlig, stillet enkelte sære og eiendommelige Sider blot, har for Mængden været Fundament for dens Dom om Manden i det Hele, baade som Forfatter og Politiker. Hans Originalitet og Begavelse, hans Virksomhed og Betydning for vort offentlige Liv er under Betragtningen af det Singulære saaledes bleven stillet i Skyggen, at baade Statskunsten og Videnskaben til lange Tider har erklæret sig istand til at undvære ham og hans Kræfter. Den Bitterhed, som tildeels hiin haarde Skjæbne hos ham havde fremkaldt, har Publikum gjennem Aarrækker fra sin Side mødt med samme Bitterhed og derved i dobbelt Grad opirret den stærke og trodsige Natur. Først efterat han har opnaaet den Stilling, som var hans Manddomsalders høieste Ønske, synes Forsonlighedens Mildhed at indtræde fra begge Sider; og den Kommune, som han første Gang med Hæder repræsenterede i Nationalforsamlingen, har atter viist ham sin Tillid, og vilde nu, tyve Aar efter, maaskee have valgt ham paany, om han ikke aabent og uforfærdet havde udtalt en større Troskab mod sin politiske Fortid og Overbeviisning, end de sidste Valg ellers gav Exempel paa. Vi tro derfor, at en kort Skildring af denne Mands Virksomhed her vil læses med Interesse, uagtet den nødvendigviis vil blive mindre fuldstændig end ønskeligt, da vi ikke fra hans Side ere blevne mødte med den Velvillie, hvad Meddelelsen af biographiske Data angaar, som vi ellers paa en eneste Undtagelse nær have kunnet glæde os ved.

Ludvig Kristensen Daa henhører til en her i Landet temmelig vidtforgrenet Familie, hvoraf et stort Antal Medlemmer har været Præster, næsten alle i Bergens Stift. Hans Fader, senest Sognepræst til Lindaas, Christen Daae (f. 1776, † 1854), var den yngste af syv Brødre, som paa een nær alle vare Præster. Hans Bedstefader Ludvig Daae (f. 1723, † 1786), ligeledes Præst til Lindaas, havde tvende Brødre, der ligesom han selv vare Præster. Oldefaderen Anders Jonæsen Daae (f. 1680), Søn af Borger i Throndhjem Jonas Edvardsen, og den første af Familien, som førte dens nu brugelige Tilnavn, døde som Sognepræst til Vik 1763, efterat han tre Aar forud havde holdt „sit dobbelte Jubilæum som Præst og Ægtemand“*). Han var gift med Bergitte Ludvigsdatter Munthe, en Sønnesønsdatter af Bergensbiskoppen Ludvig Munthe, efter hvem Navnet Ludvig er blevet saa almindeligt i den Daae'ske Familie, ligesom ogsaa Holberg, Munthe's Datterdattersøn, var bleven opkaldt efter ham.

Ludvig Kristensen Daa, den ældste af syv Sødskende, fødtes 19de August 1809 paa Fiskevaag Præstegaard i Saltdalens Præstegjeld, hvor Faderen var Sognepræst fra 1806 til 1817, da han forflyttedes til Jølster. Moderen Elisabeth Marie Friis (f. 1785, † i Christiania i November 1865), var Datter af Sognepræst til Hafslo Niels Friis og Bergitte Kristine Hjelm, Enke efter Provst Peder Pavels i Hjelmeland. Hun var en fra Hjertets, Begavelsens og Kundskabens Side udmærket Kvinde, der med stor Omhu opdrog sine Børn og øvede langt udover Barnealderen en stor Indflydelse paa dem. Uagtet Digtere jo ere maadelige Autoriteter hvad det Faktiske angaar, tør dog det Mindekvad, som Stiftsprovst P. A. Jensen, der havde været personel Kapellan hos Christen Daae, indrykkede i Morgenbladet paa hendes Begravelsesdag, indeholde en ogsaa prosaisk holdbar Skildring af hendes huuslige Forhold i følgende Strophe:

„Kjærlighed i dybeste Betydning
Var det Underfulde, her jeg saa;
Der var ingen Tvedragt, ingen Brydning;
Een og Alle Dig ved Hjertet laa
Endog han, hvis Aandskraft vel har bøiet
Mangen Selvklog mellem Høi og Lav, —
O, hvor han paa første Vink sig føied
Efter Moderblikkets milde Krav!“

L. Kr. Daa kom 1822 ind i Bergens Kathedralskole og blev, efterat have gaaet der i 4 Aar, i 1826 privat dimitteret til Universitetet, hvor han underkastede sig Examen artium med bedste Charakteer. I December 1827 tog han Andenexamen med Udmærkelse og drog derpaa i 1828 som Huuslærer til Statsraad Christian

Ludvig Kristensen Daa.

*) Se J. F. Lampe's Stamtavle over Familien Daae. Bergen 1862.

Krogh paa Munkevold ved Throndhjem. Da Krogh døde i November 1828, vendte Daa kort efter tilbage til Hovedstaden, hvor han blev Lærer ved Møller's Institut og desuden gav Privatunderviisning. I 1834 underkastede han sig philologisk Embedsexamen med bedste Charakteer og vedblev fremdeles, som hidtil, at søge Livserhverv ved Informationer.

Allerede som ung Student, ligesom senere, var Daa et virksomt og fremragende Medlem af Studentersamfundet; og hiin Tids nationale Bestræbelser, hvorfor det tildeels dannede et Centrum, havde i ham en dygtig og uforfærdet Talsmand. Han holdt sig dog fjernt fra de Udskeielser, som flere af Nationalitetsivrerne i Samfundet gjorde sig skyldige i, og hvorved Dannelsen af Studenterforbundet i dobbelt Grad retfærdiggjordes. Thi han var, for at bruge en tidligere Biographs Ord, selv stedse i Privatlivet „et Mønster paa Maadehold og Orden, Selvopmærksomhed og Arbeidsomhed“, — kort sagt de samme hædrende Egenskaber, som udmærkede Stifterne af Forbundet og Bladet „Vidar“, og hvilket gav hiin afsluttede Kreds en Værdighed, som Talentet og Dygtigheden alene ikke vilde formaaet. Høitideligholdelsen af 17 Mai stod, som bekjendt, forrest i Rækken af hiin Tids nationale Bestræbelser og var paa Grund af Carl Johans Misnøie og Autoriteternes Modstand blevet et stort og brændende Spørgsmaal. Daa sluttede sig med den patriotiske og uafhængige Mands hele Varme til disse Bestræbelser, og da Politiretsdommen i 1830 var afsagt over de formedelst Constitutions-Dagens Høitideligholdelse hint Aar Tiltalte, udgav han anonymt under Titelen „Syttende Mai og Politiet“ en politisk Betragtning desangaaende, der samtidig vakte adskillig Opsigt, og af Præsten Eckdahl i forrige Aar endog er bleven oversat paa Svensk i Anledning af det stockholmske Polities Optræden ved Martsoptøierne i Hovedstaden.

Daa havde alt som Student særlig lagt sig efter den almindelige Historie, og da Prof. Steenbloch i 1835 formedelst Sygdom forhindredes fra at holde Forelæsninger, blev han konstitueret som historisk Docent, i hvilken Egenskab han vedblev at holde Forelæsninger efter Steenbloch's Død (31te Oktober 1836) og under Rud. Keyser's Ophold i Kjøbenhavn i Anledning af Udgivelsen af Norges gamle Love. Ved Besættelsen af den ledige historiske Lærerpost ved Universitetet blev dog Daa, skjønt han havde det akademiske Kollegiums fleste Stemmer for sig, til sin store Skuffelse forbigaaet og P. A. Munch udnævnt. Ikke heldigere var han i Konkurrencen til den Lærerpost i Statsøkonomi og Statistik, som efter Professor Lundh's Død skulde besættes. Uagtet han under et Ophold i Paris og London i 1838 havde forberedt sig i disse Fag, blev dog daværende Lektor juris Schweigaard først konstitueret og 1840 udnævnt til at overtage Posten, en formelt taget vistnok uheldig Ordning, da det i Almindelighed vil ligge udenfor den enkelte Mands Evner — om end maaskee ikke udenfor Schweigaard's — tilfredsstillende at varetage et statsøkonomisk og statistisk Læreembede ved Siden af et juridisk. Krænket, og som han troede tilsidesat paa Grund af burokratiske Indflydelser, erklærede Daa offentligt: „Kan Ingen herefter være Videnskabsmand af Profession i dette Land uden at krybe, giver jeg gjerne Slip paa Æren. Den uafhængige Stilling fremkalder Sjælens Energi i en endnu høiere Grad og har ogsaa sin Anerkjendelse.“

Om man end ikke med Daa kan forklare Konkurrenternes Held som en Servilitetens Seier, maatte man dog finde den Forbitrelse, som Udfaldet fremkaldte hos ham selv og som deltes af Mange, ganske naturlig. De Fleste ville vel fremdeles være enige i at beklage, at Daa ikke i sin Manddoms fulde Kraft opnaaede den Ansættelse ved Universitetet, hvortil hans Talent og Dygtighed gjorde ham fortjent. Men til dobbelt Uheld — kan man sige — var han bleven tilsidesat netop for Mænd, der hver i sit Fag snart lagde en saadan Overlegenhed for Dagen, at de Fleste glemte Tilsidesættelsen eller saa den retfærdiggjort ved Udfaldet. Som stærke Naturer har Daa vanskeligt for at glemme Krænkelser, vanskeligt for at lade sin Vrede fare. I de Konkurrenter, for hvem han ved Besættelsen af hine Lærerposter maatte staa tilbage, saa han ikke, ja har neppe engang siden villet see det Slags eminente Mænd, af hvem selv den Dygtigste uden Skam kan vide sig beseiret, og i Overbeviisningen om sin krænkede Ret søgte han tildeels en Trøst gjennem literær Kamp med sine lykkelige Medbeilere. Schweigaard angreb han saaledes i Morgenbladet gjennem en Række Breve, hvori han betegnede ham som „en lemlæstet Invalid i Administrationens Tjeneste“, osv. osv. Med Munch indvikledes han senere i politisk-ethnologiske Stridigheder, hvori den forresten reent videnskabelige Diskussion ikke syntes fri for personlig Bitterhed, som da Munch gjengjeldte med samme Mynt.

Den Tilsidesættelse, som Daa led under Konkurrencen med P. A. Munch, der, ligesom Schweigaard, hørte til Studenterforbundet, og det da saakaldte burokratiske eller ministerielle Parti, henledede naturligen Storthings-Oppositionens Opmærksomhed paa ham, saamegetmere som han allerede ved sin hele Optræden og ved (anonyme) Bidrag i Morgenbladet maatte have vakt Partiets Opmærksomhed og Tillid. Han blev saaledes af Storthinget i 1839 valgt til Statsrevisor samt første Suppleant ved Storthingsarchivet, i hvilken Egenskab han fungerede i H. Foss's Forfald, indtil han efter dennes Udnævnelse til Statsraad i 1845 valgtes til virkelig Storthingsarchivar.

Breve fra Sverige.

I.

Stockholm, Decbr. 1865.

Vi have faaet os det aller prægtigste Juleveir. Om Morgenen staar Solen op i gylden Glands, og Huse og Gader straale ordentlig af Glæde og Tilfredshed; om Eftermiddagen, naar Mørket er indtraadt, drager der sig sammen en let Taage, ud af hvis Slør Gaslygter og Menneskeansigter kige frem med de meest uventede og vexlende Udtryk. Butikvinduerne straale af Lys og Speilglas, der i det Uendelige gjentage de udstillede Varer, og paa Gaderne bølger der en Menneskestrøm, der synes at vælde frem af et aldeles uudtømmeligt Dyb. De, der ikke kjøbe Juleklapper, see paa dem, der gjøre det, og begge Parter synes at more sig lige godt. Desuden tildrage nogle splinternye Opfindelser sig almindelig Opmærksomhed. Det er nemlig blevet Mode, at Galanterihandlerne arrangere sine Butikvinduer saaledes, at de vise Tilskuerne et heelt Værelse i Miniatur, i hvilket Væggene bestaa af Prøver paa alle mulige Silketøier og Taget af ægte Shawler — Wienershawler — eller ogsaa omvendt. Ofte staar der i den inderste Væg et Speil og dertil en paaklædt Dukke ins Lebensgrösse — en rigtig Menneskedukke — sædvanligviis uden Hoved, men forresten udrustet med de de meest tillokkende Yndigheder. En Boghandler i Bazaren paa Norrbro har i sine Vinduer udhængt Papfigurer af Don Quijote og Sancho Panza, Jetten Periferilerigimini m. fl., der holdes i en stadig konvulsivisk Bevægelse af Butiksdrengen, der, halv skjult bag et stort Lithographi af Jesu Fødsel, holder Traadene i sin Haand — en sand Parcernes yngre Broder. Dette Skuespil har altid et stort Publikum, som stiller sig i Queue tvert over Gaden, saa at Fodgjængerne maa gjøre en Omvei, og selv Hestene og Kudskene standse af Nædsel. Jeg vover ikke engang at forsøge paa at beskrive for Dem Bern's store Julebazar af lutter Frygt for at forvilde mig og komme bort blandt dens vidunderlige Rigdom paa Nydelser, af hvilke jeg blot vil nævne den jettestore Julegran for Børnene og Miss Theobalda Springer's Cancan for de Ældre. I Leja's Udstilling baade ved Gustaf Adolphs Torg og i Regeringsgatan er der saa fuldt af Mennesker, at det endnu ikke er lykkedes mig at komme længere ind der, end til Rigsdalersværelset; men det Blik, jeg paa Afstand fik kaste ind i 50 Øres- og 95 Øresværelserne, overbeviste mig tilstrækkelig om den gjensidige Tilfredshed mellem Sælger, Kjøbere og Tilskuere, som jeg ogsaa paa Forhaand kunde tænke mig der maatte existere. Jeg tager neppe Feil, naar jeg siger, at Julen ikke paa mange Aar har presenteret sig for Birgers gamle, urolige Stad med et saa glad og fornøiet Ansigt som nu, og jeg tror, det ogsaa er Tilfældet i alle Sveriges øvrige Byer saavelsom i Landsbygden. Det svenske Folk har ogsaa Aarsag til at være glad, thi det har nys i Fred taget et vigtigt Skridt fremad paa den politiske Udviklings, den sande Humanitets Bane. Et andet, endnu vigtigere Skridt staar tilbage: det nemlig ogsaa at ophæve de vistnok nedarvede, men ikke længer nyttige og naturlige Skranker mellem alle Skandinaviens Broderfolk.

De har vist allerede nøie Rede paa Repræsentationsspørgsmaalets Behandling og Afgjørelse, og jeg skal derfor ikke gjentage Ting, der ere Dem bekjendte. Jeg vil blot fortælle et Par Anekdoter, som kanskee ikke ere naaede frem til Norge. Debatten paa Ridderhuset varede, som bekjendt, fra og med Mandag til Thorsdag Eftermiddag. En Mandag Morgen af Reformvennerne foranstaltet Beregning gav til Resultat 360 Ja'er, den endelige Afstemning 361 Ja'er; saa sikkert var Resultatet allerede da; thi om ogsaa de 57 Medlemmer, der enten ikke indfandt sig ved Voteringen eller ikke afgav Stemme, tilhobe havde stemt Nei, vilde Reformen dog være gaaet igjennem med 10 Stemmers Overvægt. Samme Dags Aften, da Operakällaren paa Gustaf Adolphs Torg var fyldt med glade Gjæster, ytrede Hr. August Blanche ganske høit til sine Bordfæller: „Jeg skal sige Eder, mine Venner, i Fortrolighed, at var ikke Forslaget gaaet igjennem paa Ridderhuset, da vilde i denne Time hver Steen paa Torvet herudenfor og paa Stockholms Gader være bleven farvet rød med Medborgeres Blod.“ Dette høres jo høist skrækindjagende i en Mands Mund som Hr. Blanches, hvis Skarpskytterinspektionsreiser og Forbindelser med Fabrik- og Haandværkerbefolkningen ere almindelig bekjendte. Efter alle kloge Folks Mening fandtes der imidlertid et andet Middel at benytte sig af, nemlig at udskrive en overordentlig (urtima) Rigsdag, og man veed, at Regjeringen ogsaa var betænkt paa at gjøre det, saafremt Forslaget var falden. Og er ikke i Sandhed en eneste Draabe af Medborgeres Blod altfor kostbart at udgyde, naar nogle Maaneders Venten er alt det, som kunde behøves? Thi at et af Regjeringen paanyt fremlagt Forslag ved en overordentlig Rigsdag vilde have beseiret enhver Modstand, er saameget vissere, som Spørgsmaalet jo allerede nu blev løst. Der findes imidlertid dem, der tro, at det ultrademagogiske Parti i al Hemmelighed ikke ønskede, at Regjeringens Forslag skulde gaa igjennem, samt at det ligesaa hemmeligt havde forberedt sig paa at benytte denne Eventualitet som Paaskud til en pludselig Optræden. Hvordan det nu end forholder sig hermed, efter det Udfald, Sagen i Virkeligheden fik, er Hr. August Blanche's Ytring i hvert Fald baade uklog og uforsigtig. En af vore meest fremragende Politikere, Raadmand Björck i Borgerstanden, skal nylig have ytret: „Hvad Kongen har gjort for Reformens Fremgang, kunne vi aldrig være taknemmelige nok for, og heller aldrig vil det svenske Folk glemme det.“ Da Sagens Skjæbne i Virkeligheden beroede paa Ridderskabet og Adelen, som tildeels efter gammel, hævdet Skik staar Kongens Person meget nær, tror jeg ogsaa at kunne forsikre, at Hr. Björck havde gode Grunde til sin Ytring.

Alle Kampe ved denne Rigsdag ere dog ikke tilende. Endnu staar tilbage den franske Traktat og Frihandelsspørgsmaalet, og her agte de Beseirede paa Ridderhuset, forstærkede med Protektionisterne i alle Stænder, at levere Ministeriet et nyt Slag, — med hvad Resultat er det vel endnu for tidligt at forudsige. Naar man seer Sagen fra et reent politisk Standpunkt, maa man dog nok antage, at der ikke paa nogen Maade kan blive Tale om heelt at annullere Traktaten. Baron Gripenstedt's trende udmærkede Taler i Repræsentationsspørgsmaalet ville vistnok ogsaa regnes ham til Gode af alle Venner af den politiske Reform og støtte hans Stilling og Talent ved Forsvaret af den økonomiske Reform og ved dens Gjennemførelse.

Fra Politiken og til Theatret er der jo kun et eneste Skridt, som mellem Virkelighed og Skin; kun er det undertiden vanskeligt at sige, paa hvilken af Siderne Skinnet og paa hvilken Virkeligheden er. Sikkert er det ialfald, at Dagens almindelige Samtaleemne i alle Hovedstadens Kredse er Ansættelsen af en første Direktør for H. M. Kongens Hofkapel og Skuespil efter Baron v. Stedingk, der ved Saisonens Slutning afgaar som de forenede Rigers Sendebud til Spanien, til det stolte Madrid.

For en stor Hovedstads Befolkning er Ansættelsen af en Theaterdirektør nutildags ikke mindre vigtig, end fordum Udnævnelsen af Aediles curules hos Romerne. Baron Stedingk's Bestyrelse har udmærket sig ved stor Habilitet og glimrende Indtægter. Han har især begunstiget den overgivne, lette Komedie — for ikke at sige Farcen — paa det dramatiske Omraade, og den ligerviis lette og muntre Operette paa det lyriske. Han har ofte selv med stort Talent besørget eller lagt den sidste Haand paa Oversættelser af mange morsomme Komedier; men hvad Theatret paa denne Maade har vundet i Esprit, har det ikke sjelden tabt i Décence. Den sædelige Reenhed er under Baron v. Stedingk altfor ofte bleven truet, især i Betragtning af, at de kongl. Theatre ere Kunstinstituter, der understøttes af Konge og Stænder, og af hvilke man fordrer, at de skulle i sit Mon bidrage til den almene Folkeopdragelse. Her beror det ikke blot paa hvor stor Indtægten er, men ogsaa paa den kunstneriske og sædelige Gehalt af det, der præsteres. „Den skjønne Helena“ vilde aldrig, selv ikke i det letfærdige Paris, kunne være bleven given paa Landets første Scene. Apropos om Operetten kan det ogsaa bemærkes, at Baron v. Stedingk's Forkjærlighed for denne Kunstart har forledet ham til en anden Eensidighed, nemlig noget vel meget at fremhæve en „chanteuse legère“, Mlle. Gelhaar, en ret vakker Dame, men middelmaadig Kunstnerinde. Derimod vilde han i Begyndelsen neppe engagere Fru Michaeli, en fortryllende Sangerinde med europæisk Navnkundighed; det samme var Tilfældet med Mlle. Hebbe, dramatisk begavet og talentfuld i usædvanlig høi Grad. Men hvem skal nu blive Baron v. Stedingk's Efterfølger? Det bliver altid et vanskeligt Hverv, saa meget mere som det fortælles, at Theaterkassen, trods de glimrende Indtægter, befinder sig i en temmelig kritisk Tilstand. Lang Tid talte man om Kabinetskammerherre Friherre Falkenberg. Derefter sagdes der, at Overintendanten v. Dardel havde afslaaet Posten, der var blevet ham tilbudt. Igaar troede man, at den Udvalgte skulde blive Adjutant hos H. M. Kongen, Oberstlieutenant Edholm, men allerede idag siges

det, at Kabinetskammerherre Baron Djurklou, ivrigt og indsigtsfuldt Medlem af Nerikes Fornminnesförening, er designeret. Og imorgen og iovermorgen? Det skal De maaskee faa vide en anden Gang.

Meyerbeer's „Afrikanerinden“, som nu gjør sin Rundreise paa Europas første Theatre, vil, endskjøndt det nok i Begyndelsen holdt temmelig haardt, dog blive indladt ad det kgl. Theaters Porte, og man er nu ifærd med at udskrive Stemmer og Roller. Endskjøndt de Fleste ere tilbøielige til at stille dette Meyerbeer's sidste Arbeide langt under hans foregaaende, synes det dog overalt at gjøre Lykke, og det samme bliver formodentlig ogsaa her Tilfældet, hvis Rollefordelingen skeer rigtig. Ines's smukke, høie Sopranparti vilde uden Tvivl mesterlig blive sunget af Fru Michaeli, og Mlle. Hebbe vilde være en fortræffelig Zelika (Afrikanerinden), baade hvad Udseende og Spil angaar, og hendes gratiøse Sang og klare Timbre i Stemmen vilde altid gjøre sig gjældende, om hun end ikke eier en Marie Sax's vældige Organ. Men en saadan Rollefordeling er vel neppe at vente, da hun, som sagt, staar i langt mindre Gunst hos Baron v. Stedingk, end hos Sanggudinden og hos Publikum.

Julen — jeg tror, jeg ei bliver dette Emne kvit — har ogsaa bragt med sig en Mængde Literatur af forskjellig Art: Kalendere, Karrikaturer, Romaner, Poesier, Kater Murr og Robinson (femtiende Oplag), ikke at tale om engelske og franske Pragtværker direkte ankomne fra Kontinentet. Man „hänger“ nu i Bogladerne, ganske ligesom man „lägger“ ved Akademiet. Akademiet, ja det gamle Upsalensiske i Stockholms Naboskab er ogsaa repræsenteret i Bogladerne med en Samling „Sånger och berättelser af Sju Signaturer.“ Da man har sagt, at det er af denne poetiske Syvstjerne Sverige skal udvikle sin poetiske Morgenrøde, turde det interessere Dem at faa nærmere Rede paa disse unge poetiske Tegn, fordelte paa de forskjellige svenske Landskaber; De vil da kunne bedømme, hvorledes Fremtidens Poesi er bleven fordeelt mellem Ystad og Haparanda. De syv Signaturer og deres Indehavere ere følgende: Sven Tröst = Snoilsky, Stockholmer; K. = Klockhoff, Norrlænding; Finn = Gödecke, Östgöthe; Daniel = Björck, Götheborger; Edvard = Bäckström, Stockholmer; Sigurd Slembe = Centervall, Stockholmer; Fjalar = Östergren, Östgöthe. Sigurd Slembe — just ikke nogen Slægtning af den norske — har leveret en Skizze fra det vestromerske Riges sidste Dage, der begynder godt, men taber sig mod Slutningen. K. — der i Forbigaaende bemærket i disse Dage er bleven udnævnt til Docent i Æsthetik — har givet en vakker, liden Digtcyklus, kaldet „Lyriska fantasier“, og Sven Tröst har sendt „Reseminnen från Italien“, fulde af ungdommelig Ild og Poesi, undertiden en Smule sensualistiske, undertiden lidt roccoco, men alle fyldte til Bredden med Poesiens Viin, der dufter Vaar og Glæde. Til disse „Sånger och berättelser af Sju Signaturer“ slutter sig, som 2det Hefte, „Alboin“ (— Emnet fra Longobardernes Historie —), Sørgespil af Finn = Gödecke. Endskjøndt dette Drama kunde være en Hæder for mangen en ældre Forfatter, hvem det allerede var lykkedes at vinde et Navn, tror jeg dog, at dets egentlige Betydning ligger i, at det er et sjelden smukt Løfte for Fremtiden. Naar den episke Bredde faar naaet til fuldkommen at omsætte sig i dyb Charakteristik og høi Pathos, vil Forfatteren uden Tvivl blive en Stjerne paa den svenske Dramatiks, med Konstellationer af høiere Rang temmelig tyndt besatte Himmel. Fru Emilie Flygare-Carlén har udsendt tvende temmelig tykke Bind Fortællinger og Skizzer, betitlede: „Skuggspel, Tidsmålningar och Ungdomsbilder“, og af samme Forfatterinde er i Bogform udkommet hendes Noveller i Illustr Tidn. Efter at hun har overvundet sin Sorg over Sønnens Død, synes hendes Produktivitet at vaagne med ny Energi. Af C. W. A. Strandberg's Oversættelse af Byron's Don Juan er Slutningen, 10—16 Sang, udkommen, og Docent C. R. Nyblom har udgivet et Hefte „Nya Dikter“, omhyggeligt udarbeidede, men efter min Smag noget tørre. Hr. Nyblom turde have de bedste Udsigter til at erholde det ved Bernhard Elis Malmström's Død ledige Professorat i Æsthetik ved Upsala Universitet. Et lidet Hefte, „Forstår Du Fader vår? Några ord för de små, till begagnande i Söndagsskolor och Familjer“, fri Oversættelse, siges med Sikkerhed at skrive sig fra Hds. M. Dronningens Hjerte og Pen.

For at min Epistel ikke skal overskride rimelige Grændser, bryder jeg her af med Ønske om en glædelig Juul og et godt Nytaar! Z.

Erindringer om Lord Palmerston.

(Af Sir J. Bowring.)

Som en af de Mange, der havde den Fornøielse og Forret personlig at kjende Lord Palmerston, og en af de mere Faatallige, der havde den Ære at tjene under ham i flere Aar, har jeg troet, at nogle personlige Erindringer, saadanne, som passende lade sig berette uden noget Brud paa officiel Fortrolighed, kunne bidrage til en sand Bedømmelse af denne store og berømte Mand. Stor og berømt ere Ord, der anvendes noget for skjødesløst og ødselt paa offentlige Charakterer, men det kan trygt paastaaes, at, naar undtages Navnene paa de to Napoleon'er, har intet — ikke engang Wellington's og Nelson's — trængt saa langt, intet gjenlydt saa høit som Navnet Palmerston. Der gives intet dannet Sprog, hvori dette Navn ikke er kjendt; ingen Avis, der har fortalt den nuværende eller den forrige Slægts Historie, hvori dette Navn ikke har indtaget en fremragende Plads. Palmerston er bleven kaldet Legemliggjørelsen af engelsk Nationalitet, ikke af nogen af dens særskilte Dele, men af et forenet Heelt. Man kan længe nok bestride hans Adkomster til denne høie Ære, det er ikkedestomindre vist, at hvis der kunde appeleres til den offentlige Mening i Landet, vilde Lord Palmerston blive valgt som den bedste offentlige Repræsentant for Nationalcharakteren. Havde der været et Verdens-Parliament, vilde han være bleven sendt did efter Stemmegivning af en umaadelig Majoritet af det britiske Folk og overdraget at tale paa dets Vegne. I de forskjellige Bedømmelser af hans Charakteer, som ere udkomne i saa mange Sprog, og i hvilke han er bleven betragtet fra saa mange Synspunkter, synes der at være en almindelig Bekræftelse paa den Mening, at i Alt og gjennem Alt og fremfor Alt var han „Engelskmanden.“

En herfra noget afvigende Dom har været hørt fra de to yderste Afdelinger af Parti-Politiken: fra Torierne, der fordømte den sidste Førsteminister for hans Opgivelse af det konservative Parties Traditioner, og fra de Radikale, der benægtede hans Omvendelse og betvivlede hans redelige Tilslutning til Forlangenderne om Reformer i Nutid og Fremtid; — men Ingen vil kunne benægte, at Palmerston holdt Skridt med en fremadskridende Tidsalder, ligesaalidt som hans Kjærlighed til Fremskridt og hans liberale Sympathier. Lang Betænkning gik hos ham gjerne forud for Handling. „We must look ahead“ (vi maa see forud) var en Ytring, der ofte var paa hans Læber. Mellem de Impulser, der stødte ham fremad, og den Modstand, der hæmmede hans Fremgang, søgte han at styre en Kurs, der snarere var sikker end forvoven. Og denne Forsigtighedens Aand voxede med Alderen og det større Ansvar.

Hans Indrømmelser til Reformen vilde have været større, havde „Trykket udenfra“ været kraftigere. Han undgik Stridigheder af tvivlsomt Udfald. „Intet er saa forsigtigt som Forsigtighed“, var hans Politiks Grundsætning. Han brugte den Styrke, han besad, varsomt og uden nogen Overanstrengelse. I Almindelighed viste han Eftergivenhed mod Parliamentets Mening, og om han ved en enkelt Leilighed — som i Anledning af den chinesiske Krig — modsatte sig Underhusets fiendtlige Majoritet, gjorde han det i den Forvisning, at Vælgerne ikke vilde bekræfte sine Repræsentanters Vota, og at den offentlige Menings endelige Afgjørelse vilde blive til Gunst for ham. Udfaldet beviste, hvor skarpsindige hans Anskuelser vare, og Appellen til Folket gav hans Styrelse forøget Indflydelse. I Spørgsmaal, der vare for indviklede eller for dunkle til at de, der stode fjernt fra det officielle Livs Skueplads, kunde bedømme dem, nærede man altid den faste Forvisning, at Lord Palmerston vilde handle til Landets Bedste, — at han ikke vilde gjøre nogen Indrømmelse, der var uforenelig med Nationens Hæder, og i ethvert Forhold opretholde Englands høie Værdighed. Denne almindelige personlige Tillid lettede hans Forholdsregler, hvilke de end kunde være, sikrede ham hans eget Parties Overbærenhed og Tilgivelse, naar han kom tilkort, og lammede hans Modstandere i deres Angreb paa en Politik, der netop var saavidt fremadskridende, at et Reformparti kunde taale den, og ikke var det mere, end at et konservativt kunde slutte sig til den. Han tilfredsstillede moderate Tory'er ved at han ikke gjorde mere, moderate Whigg'er ved at han ikke gjorde mindre. Men de yderste Partier vare misfornøiede og dadlede; han var altfor meget og altfor lidet af en Reformator, til at tilfredsstille nogen af dem; men hverken deres Magt enkeltviis eller forenet var tilstrækkelig til at forstyrre den juste milieu Stilling, som han indtog med saa meget Held og stadig opretholdt.

Paa denne Statsmand kan den Sats passende anvendes: „Dersom Reformvennernes Angreb synes at give Dig Grunde til at mistro en Statsmands Færd, saa forsøg at forvisse Dig om, hvilken Mening der næres om ham af Reformens erklærede Fiender.“ Og visselig, dersom nogensinde en Mand var Gjenstand for voldsomt Had blandt Fastlandets Despoter og deres Allierede, saa var det

„Palmerston,
des Teufels Sohn“,

som han almindelig kaldtes i Tydsklands aristokratiske Cirkler. Jeg var ved Hoffet i Berlin i 1838. En Depesche ankom. Det viste sig at være en falsk Efterretning. Den meldte Palmerstons Død. Den afdøde Konge var tilstede. Han greb Papiret og dandsede bogstavelig af Glæde, da han meldte den glade Tidende, og lykønskede sig selv og den hele Forsamling til en saa glædelig Begivenhed. Hvad end hans Landsmænd hjemme eller de demokratiske Fremmed-Klubber udenlands kunne have dømt, var Palmerston utvivlsomt alle Continentets Legitimister en Torn i Øiet, og blev af dem sædvanlig fremstillet som direkte eller indirekte beskjæftiget med at puste til Oprørets Flamme, og hemmeligt, om ikke aabent, medvirkende til at fremme dets Hensigter. Han blev anseet som de revolutionære Tendentsers Legemliggjørelse, og blev visselig i denne Egenskab beæret med mere Antipathi, end han fortjente.

Han var et Redskab, og det mest passende Redskab, — for en Overgangsperiode, uvillig til at gjøre et voldsomt Brud med den svindende Tids Theorier, men dog tydeligt forudseende, at nye, mægtige Elementer vilde gjøre store Forandringer nødvendige i den kommende Tid. Han levede i det Tidsrum, hvori Middels- og Handelsstanden, de store Manufakturdistrikters Industridrivende forlangte en Deel i Ledelsen af offentlige Anliggender, hvorfra de saa længe havde været udelukkede, men hvorfra de ikke længere uden Fare turde udelukkes. For Tredieparten af et Aarhundrede siden regjeredes Landet af eet af de to store aristokratiske Partier, der vexelvis holdt Statens Ror, og hvis Ledelse saagodtsom enhver Mand, der havde nogen Deel i det forenede Kongeriges Lovgivning, underkastede sig. Men det var øiensynligt, at en saadan Tingenes Tilstand medførte Farer og ikke var holdbar. Den mærkeligste Ytring af den fremadstræbende Klasses indtil da skjulte, eller idetmindste endnu lidet udviklede Magt, var maaske Udgivelsen af Westminster Review i 1824. Den var Organet for hvad der dengang kaldtes philosophisk Radikalisme. Der gaves neppe en Medarbeider i de første Aargange af dette Tidsskrift, som jo ikke inden nogle Aar indtog en parliamentarisk eller offentlig Stilling. Den uundgaaelige Følge af Reform-Billen var Dannelsen af et nyt Parti, der handlede uafhængigt af Whigger og Torier, et Parti, hvis Magt voxede ved den vidunderlige industrielle Virksomhed og deraf flydende Velstand, som hang sammen med dets Stigen. At gjøre Indrømmelser, vigtige nok til at tilfredsstille dette nyt repræsenterede og vidt udstrakte, plebeiske Princip, og paa samme Tid undgaa et pludseligt Brud med det forrige patriciske Element, var den høist vanskelige Opgave, der stilledes Lord Palmerston. Ingen Anden kunde have løst den som han, men ligesaalidt kan nogen anden fortsætte denne Politik. Vi træde ind i en ny Æra. Den uundgaaelige Følge af hans Død er en Politik, der er fast bestemt paa at modsætte sig eller oprigtig villig til at give efter for en offentlig Mening, der bliver mere og mere oplyst og mægtig i Landet. Det endelige Resultat kan ikke drages i Tvivl.

Det turde være af Nytte at belyse det Spørgsmaal, ved hvilke Midler Lord Palmerston blev sat istand til saa sikkert at styre sin Cours mellem alle de kjæmpende Elementer, der omgave ham. Ingen tidligere Meningsforskjellighed, ingen fordums Stridigheder, hvor skarpe og alvorlige de end havde været, afholdt nogensinde denne Statsmand fra at benytte deres Tjeneste, eller søge deres Medvirkning, der syntes ham de bedste Redskaber til at fremme Landets Held, de Dygtigste til at deeltage i dets Styrelse. Han tilhørte ingen bestemt Clique og var uafhængig af alle Familie- eller Parti-Hensyn. De Baand, der bandt ham til Andre, vare maaske ikke saa stærke, som de, der sædvanlig forene Tilhængerne af et Parti, men de laante Styrke af deres Mangfoldighed, og det var ved en Mangfoldighed af Egenskaber og Midler han erhvervede sig en personlig Indflydelse i Parliamentet og blandt Folket, som kun faa Første-Ministre havde besiddet. Ingen Mand bar af Naturen mindre Nag; langt fra at søge Leilighed til at oprive en gammel Tvist, var han altid rede til at begrave Fortidens Stridigheder, for kun at have Tanke for, hvorledes Sagen bedst lod sig ordne i Nutiden.

At tilgive var en Part af hans Natur, ligesom han var færdig til at glemme fordums Fiendtskab, naarsomhelst Erindringen derom var til Hinder for Statens Tjeneste. I Underhuset var der et velbekjendt Medlem, som havde overøst ham med Fornærmelse, beskyldt ham for at være det russiske Angrebs leiede Redskab og endogsaa truet ham med offentlig Anklage. En vigtig Post, i en fjern Koloni blev given Fornærmeren, og det paastodes, at Udnævnelsen havde fundet Sted for at befri Lord Palmerston fra en besværlig Modstander. Snart kom Leilighed til at gjøre Gjengjæld, havde Lysten dertil været tilstede. Klager reistes mod Embedsmandens Færd — Klager, der endte med hans Suspension og Afsættelse; men da den Anklagede efter de først indledede Undersøgelser frikjendtes, skrev Lord Palmerston til sin „gamle Fiende“ for at lægge ham paa Hjerte, at han var bleven behandlet med Skaansel og anbefale

ham større Forsigtighed og Omtanke i sin fremtidige Færd. Denne Mand hørte ikke til noget Departement, der stod under Lord Palmerstons Styrelse, og hans Indblanding var ene og alene fremkaldt af hans Hjertes naturlige Godhed.

Stats-Økonomie havde Lord Palmerston ikke ofret et dybere gaaende Studium. Dog synes dens store Sandheder ligesom instinktsmæssigt at være blevne opfattede af ham og at have tjent som hans Politiks Ledestjerne. Da de forene Nationernes adskilte Interesser i et fælles stort Resultat, da de yde bedre og sikrere Garantier for Verdensfreden, end nogensinde kunne ventes at ville voxe frem af Statsmændenes diplomatiske Traktater eller Monarkernes Familieforbindelser, — da de tillige staa i Harmoni med Tidsalderens forskende og fremadstræbende Aand, — bleve de af sig selv en Deel af den Palmerstonske Troesbekjendelse og vandt hans Regjering en Støtte i den offentlige Mening, som han ikke kunde have hentet fra nogen anden Kilde. Om han end i enkelte Anliggender, den indre Politik vedrørende, ikke tilfredsstillede de Forventninger og Fordringer, der stilledes af en liberal fremadskreden Opinion, er det aldrig bleven paastaaet, at det skortede ham paa Alvor og Energi, hvor han kunde tjene Frihandelens Sag. Han kaldte det beskyttende System en Fiende af Landenes Almeenvel. Han havde ganske frigjort sig fra den Opfatning, at det er klogt og forsigtigt handlet at benytte sin politiske Indflydelse til at sikre sig selv særegne Fordele eller Rettigheder, ligesom han forkastede en Gjengjældelseslovgivning og modarbeidede deres snevre og egenkjærlige Anskuelser, der indbilde sig at Udelukkelsen af fremmede Nationers bedre og billigere Produkter er den bedste Maade at opmuntre indenlandske ringere og dyrere Produkter paa. Vel mindes jeg Aanden i hans Lærdomme og Hovedsummen af alle hans Samtaler: „Ønsk alle Nationers Tariffer frisindede, men ikke i vor særegne Interesse. Forlang Intet for os, som kan afslaaes Andre, og hjælp Andre til at opnaa de Fordele vi have erhvervet for os.“ Han vidste heelt vel, at naar Feltet for de kommercielle Interesser udvidedes, vilde en betydelig Del af Udbyttet som en Selvfølge falde paa Stor-Britanien, og medens det kommercielle Emancipations-Værk gjennemførtes, vare Vedkommende fuldkommen forvissede om den britiske Første-Ministers Opmuntring og fulde Medvirkning.

Lord Palmerston blev i sin Tid meget strengt bedømt paa Grund af hans formodede Sympathier for Napoleon, da denne ved sit Statskoup bemægtigede sig den keiserlige Krone. Det syntes for Mange, om ikke for de Fleste blandt os, at saa voldsomme Forholdsregler som de, der dreve den tredie Napoleon fremad paa hans forvovne Fart, hverken vare retmæssige ideelt taget eller saa ud til at ville lykkes i sit Resultat. Men Lord Palmerston havde allerede sin bestemte Dom saavel om Keiserens Skarpsindighed, som om Opinionen og Stemningen i det franske Folk, og han drog deraf den Slutning, at Dynastiet sandsynligviis vilde blive stiftet ved dets Repræsentants Popularitet, og at dets Oprettelse snarere vilde styrke end svække den Forening mellem Frankrige og England, som, engang sikret, vilde blive en Garanti mod nogen almindelig eller varig Afbrydelse af Verdensfreden. Louis Philippe havde i overstrømmende Udtryk udtalt det Ønske at styrke en entente cordiale, men saadanne Forsikringer befandtes fuldkommen hule, naar nogen egenkjærlig Interesse kom i Veien. Efter speciel Indbydelse fra Kongen kom i Aaret 1831 Handels-Kommissionærer fra England til Paris for at møde Andre, der vare udnævnte af den franske Regjering. Mange Undersøgelser bleve anstillede, mange Konferencer fandt Sted, mange Forslag til Forandringer i Tariffen bleve diskutterede; men naarsomhelst Sagen syntes at modnes til en Løsning, blev et Haab eller en Forventning skuffet. En senere Kommission arbeidede med ligesaa daarligt Udfald; mange smigrende Ord, men ingen ærlig Handling. Havde Kongen været klog, havde han ikke været blindt egenkjærlig, vilde Frihandel mellem England og Frankrig være bleven oprettet for Trediedelen af et Aarhundrede siden og den Orleanske Familie vilde sandsynligvis have siddet paa den franske Throne. Det hørte til Louis Philippe's beklagelige Misgreb ikke at have anslaaet Lord Palmerstons gode Mening til dens rette Værd og ikke at have sikret sig denne gode Mening ved en ærlig, aaben og følgerigtig Adfærd. Men den britiske Minister vidste vel, hvor lidet den franske Monark var at stole paa, og at han var langt mere ivrig efter at styrke sin Stilling ved Forbindelser med legitime Souveræner end ved at slutte sig til store Folke-Interesser. Vor Alliance med Frankrig var i Fare, naarsomhelst noget egenkjærligt Maal kunde naaes bedre ved at ringeagte den engelske Opinion. En visere Politik er bleven fulgt af den nuværende Keiser, og Europas Rolighed synes nu sikret.

(Forts.)

Fra Havsens Bund.

(Efter Herman Wagner.)

Sandaal. Vrangflyndre.

Ernærer Hav eller Land de fleste levende Væsener? Udfoldes i Havet en større Rigdom af organiske Former end paa Landjorden? Dette er endnu uløste Spørgsmaal. Beboerne af Land-Distrikter, for hvem Oceanet omtrent er eensbetydende med Vand-Ørken, vil maaske finde dem lette at besvare; desto vanskeligere vil det falde Naturforskeren, der har ofret Havets Skabninger et alvorligt Studium.

For Størsteparten skjuler Havets organiske Væsener sig for det menneskelige Øie med endnu større Skyhed end Nattens Skabninger. Ofte er det blot et lykkeligt Tilfælde, der bringer enkelte Beboere af det dunkle Dyb for Dagens for dem fordærvelige Lys, og Forskeren er i sine Studier i Almindelighed henvist til de Slægter, der leve paa Stranden og i ringere Dybde. Men allerede paa den forholdsmæssig smale Stribe, som daglig vædes tvende Gange af den salte Bølge og tvende Gange tørres af Vinden, allerede her udfolder sig en overraskende Rigdom af Skabninger i Dyre- og Planteriget. Hele Rækker af Former optræde her udrustede med eiendommelige Kræfter, Organer og Evner, hvormed Fastlandets organiske Liv kun yder faa Sammenligningspunkter.

Fladorm. Langorm. Rørorm.

Vi ville i efterfølgende Linier ikke skildre det storartede Liv i Verdenshavet, hverken den Kjæmpe-Tang, hvis Stængel har en Længde af 500 til 1000 Fod og overgaar Kaliforniens største Mammuth-Træ, eller Dyrerigets Kjæmper: Hvalen med dens beslægtede Arter, ligesaalidt ville vi standse ved de talløse Sværme af Fiske, der aarlig udføre sine regelmæssige Vandringer, eller ved de Myriader af Smaadyr, ved hvilke Havet milevidt farves gult, grønt eller rødt og til andre Tider oplyses phosphoragtigt. Vi opfordre blot den velvillige Læser til at ledsage os paa nogle korte Udflugter langs Nordsøens Kyster.

I. I Fjæren.

„Saa ufrugtbar som Sand i Havet“, er blevet et Ordsprog, som dog ved nærmere Prøvelse ikke holder Stik. Luft og Sø ere rolige. Det er Ebbetid. Vandene vige tilbage. De lade fri en bred Stribe, som fordetmeste bestaar af fin vaad Sand, paa dybere Steder af Dynd. Hist og her ligger Stendynger halv begravne i den bløde Bund. Vi overskue en viid Sandbugt. Til vor Forbauselse opdage vi i nogen Afstand en Mand, der vader i Vand til Bæltet og driver en Hest foran sig. Paa Hestens Ryg sidder Mandens lille Søn sjælefornøiet og jager paa Hesten med saa høi Røst, han magter. Saa vender Hest og Mand om og kommer os imøde, netop som om her pløiedes i Havet. Nysgjerrige nærme vi os for at erfare, hvad Hensigt slig selsom Adfærd vel kan have. Fiskeren driver Hesten paa det Tørre, og idet Dyret stiger op af Vandet, se vi, at den slæber noget efter sig. Nu staa vi lige ved Havpløieren og finde i ham en venlig, omgjængelig Mand, der gjerne forklarer os hvad Bedrift han her driver. Den Plov, hvormed Hesten furer Havbunden, er en Bundskraber. Det er en Jernramme med Bøiler eller Arme, som ende i en Hvirvel, og til Rammen eller Skraben er fæstet et finmasket Sæknæt.

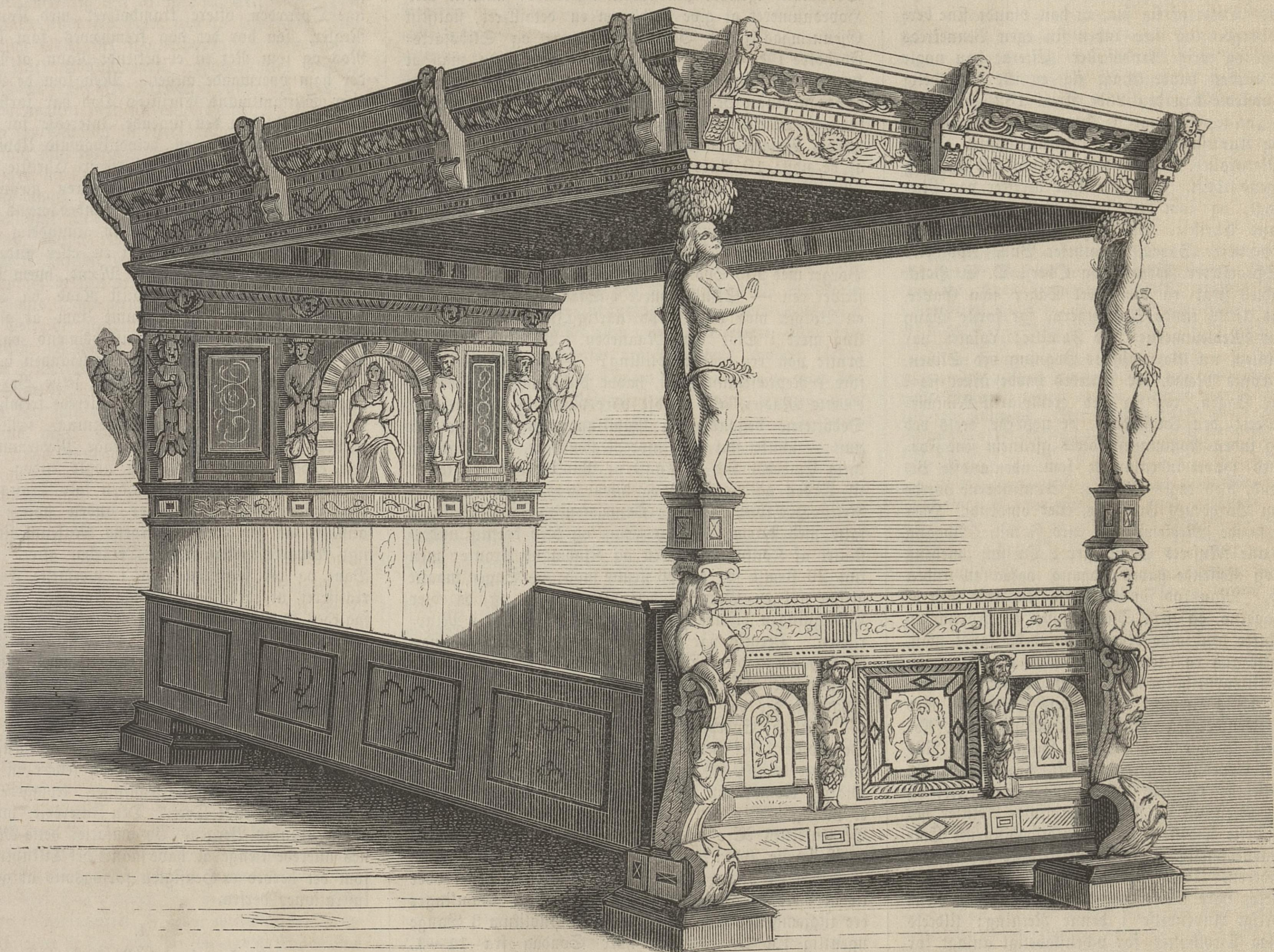
Jernet rager den løse, vaade Sand op, og jager de Dyr, der ere skjulte i den, hen i Nættet. Fiskeren griber dette og ryster dets sprællende, kravlende Indhold ned i et udbredt Tørklæde. Hovedmassen i den levende Bunke er Sandregen, smaa slanke Krebs af omtrent to Tommers Længde, smalt byggede og med svage Saxe, af hvilke vi ingen Vunde have at befrygte, men med fuldstændigt Pantser ligesom de velbekjendte Fættere i Floder og Bække. Grundfarven paa deres polerede Harnisk er en eiendommelig Nuance af det graagule, som henad Ryggen smelter over i det Olivenbrune. Under Forstørrelsesglasset opløser den eensformige Farvetone sig i talløse, tildeels stjerneformede Punkter, sorte, graa, brune og orange. Vi sætte en af disse Reger i Vandpytten ved Siden af for at se hvilken Figur Personen der vil gjøre. Med nogle raske Haleslag flygter den baglænds saalangt den kan komme, lig en tapper Kriger, der blot nødtvungen tiltræder Tilbagetoget og fremdeles gjør Front mod Fienden. Halen, bestaaende af fem Blade, er dens vigtigste Bevægelsers Værktøi. Saa lader Regen sig synke ned paa Bunden af Vandpytten og strax bemærke vi, at der hvirvler fiin Sand iveiret til begge Sider af dens lille Legeme. Dyret kaster den iveiret med sine talrige Bagfødder. Saa synker den for vore Øine dybere og dybere. Kun faa Sekund efter see vi endnu blot de to Øine, der ligge øverst paa Legemet ligesom to Tagvinduer. Paa denne Viis begraver Regerne sig frivillig i Sanden og lure paa de Smaadyr, der tilføres dem af Bølgerne: smaa Orme, unge Bløddyr, Muslinger, Snegle og andet deslige. Nettets Jernramme opriver Sanden i en Tommes Dybde, men Arbeidet er ikke af det behageligste for Hesten. Jagede ud af sit Skjul, fare Regerne forskrækkede ind i Nættet, paa hvis Bund de ligge som en tæt sammenrullet, kravlende Dynge.

Vor Fisker har dennegang gjort en rig Fangst og er derfor i godt Lune. Han fortæller os, at han i næste Flække vil blive fordelagtig af med sit Bytte, og mod en ringe Drikkepenge tillader han os at udtage som vor Eiendom Udskuddet af hans Fangst. Til Udskud regner han alt, hvad som ikke er Reger, og hans Næt har bragt for Dagens Lys mange andre af

Sandets Skabninger, som for ham ere uden Nytte, men for os af største Interesse. Negerne danner dog, som allerede bemærket, Hovedmassen, og paa Hundrede af dem falder først en fremmed Gjæst. Blandt disse sidste gjøre nogle Smaaflyndrer øieblikkelig Fordring paa vor Opmærksomhed ved deres underlige fladtrykte Skabning. Fiskeren tager blot Notits af dem naar de have en Længde af 4 til 5 Tommer; ere de mindre, sælges de ikke.

En meget nydelig Skabning af samme Familie bevæger sig lige foran os (se 1ste Tegning tilhøire, naturlig Størrelse). Det er en spettet Brangflyndre. Det lille Dyr er blot halvanden Tomme lang og ligner en oval Kokarde eller Hattesløife. For bekvemmere at kunne betragte det, sætte vi det i et Glasfad, fyldt med Søvand. Her svømmer det først urolig og skrænt frem og tilbage indtil det beroliger sig noget og tillader os en nøiere Besigtigelse. Ligesom alle fine Slægtninge, afviger den i Legemseiendommeligheder fra alle andre Fiske. Hos de fleste andre Fiske er Kroppens øverste Halvpart, Ryggen, farvet mørkere, Bugsiden lysere; hos Flyndrene fordeler Farvningen sig fra Legemets høire til dets venstre Side. Her hos vor levende Kokarde er venstre Side glindsende gulbruun med uregelmæssige Spætter, men ovenfor Halen er en større og skarpere tegnet ringformet Spætte. Legemets halve høire Side er hvid. Med den ligger Dyret paa Havsens Bund halvt begravet i Sand eller Dynd. Denne Sidestilling har givet Hovedet med alle dets ydre og indre Dele en mærkelig Fordreining, saaledes at begge Øine komme til at staa paa den mørke venstre Halvpart. Derhos staa de i en noget skjæv Linie og det ene er ogsaa lidt mindre end det andet og ligger mere skjult. Beskuet gjennem Forstørrelsesglasset viser Iris sig bleggrøn med straaleformede, mørke Striber, Pupillen med guldfarvet Indfatning. Dyret kan, ligesom Chamæleonen, bevæge hvert Øie for sig, see med det ene lige foran sig, medens det andet vender sig mod Siden. Munden staar ogsaa noget skjævt. Vor Fange i Glasfængslet skyder sig langsomt opad Sidevæggen, som vilde han gjøre et Flugtforsøg. Den dunkle Side er bestandig vendt opad, men nu kan han ikke længer holde sig i den steile Stilling og styrter hovedkulds tilbage i Vandet og spræller om paa Bunden, som var han greben af Krampetrækninger.

Som en Strimmel poleret Sølv glindser den smale Fisk, der netop har vundet sig ud af Krebssværmen og omtrent er saa lang som en Haand. Paa Grund af sin skarpt tilspidsede Skikkelse kaldes den sædvanlig af Fiskerne Sandlandse, (norsk Sandaal) (se første Tegning tilvenstre). Neppe er den ude af Torklædet og føler den vaade Sand under sig, for den begynder at begrave sig i den. Fiskeren samler denne Fiskesort med Bundskraben for at bruge den som Madding for andre Fiske. Knapt have vi taget den sølverne Sandlandse til Indtægt for vort Søvandsakvarium, hvori den lille Fisk tager sig herlig ud og holdes længe levende, før allerede et nyt Subjekt skyder ud af Krebsmyldret og giver sig strax ifærd med at begrave sig i Sandet. Vi udstrækker Haanden efter den, men Fiskeren, der netop staar i Begreb med atter at gaa i Vandet med Hest og Net, tilraaber os at vogte os for Kumpanen. Det er en liden Peterfisk, der vistnok ikke er giftig, som man almindelig paastaar ved Kysterne, men dog tilstrækkelig væbnet til at forklare Fiskerens Advarsel. Den fløielsforte forreste Rygfinne indeholder tre stenhaarde, hvide Straaler, hvis udstaaende Spidse ere skarpe som Naale. Fisken kan trække dem ind i en Fordybning, den har i Ryggen og saa pludselig skyde dem kraftigt frem og dermed

Fra Bergens Museum: Seng fra det 17de Aarhundrede.

frembringe ømfindtlige Saar, der, som alle revne Saar, ere ligesaa smertelige som langsomme at helbrede. Peterfiskens Legeme er paa Ryggen lys olivenfarvet med rødlige Pletter. Siderne ere sølvgraa, Bugen perlehvid.

I den lille Vandpyt ved Siden af os udbreder en Tangart sit brune læderagtige Blad. (Se anden Tegning tilvenstre). Tilhøire have Nororme tæt overtrukket en Sten. Om Tangens Stilk saavelsom om Stenen ved Siden af slynger sig i mangfoldige Bugtninger en tung sort Snor af Tykkelse som en almindelig Hyssing. I første Øieblik ere vi tilbøielige til at antage Snoren for Tang, men saa opdage vi, at Tingen bevæger sig, kryber ind under Stenen og kommer frem igjen paa et andet Sted. Saa lykkes det os ogsaa at opdage Ormens Hoved — thi det er en Orm, vi have for os — den bøier sig netop over Nørormens Hylster og viser tydelig sin Hensigt at ville smutte ind. Lægge vi den ingen Hindringer iveien, vil den inden kort Tid have fortæret Nørets ulykkelige Beboer. Vi løfte den af dens Bugtninger iveiret; Stumpen strækker sig ud ligesom en Gummisnor og er blød og glat at føle paa, som en Regnorm. Vi trække den hele Orm forsigtig frem og maale den; den er 40 Fod lang paa en Tykkelse af blot en ottendedel Tomme og hedder derfor med Rette Langorm, (anden Tegning i Midten). Neppe have vi kastet den glatte eventyrlige Tingest tilbage i Vandet, før den søger at skjule sig under Stenene paa Bunden. I denne Omgivelse vilde vi neppe vælte nogen stor Sten uden at finde en lignende Orm skjult under den.

Men hvad er det for en hvid Ting, der er fastklæbet til Tangbladet? Er det et Stykke Avispapir, som Vind og Bølger have drevet hid? Det er ikke synderlig tykkere end Papir og har dunkle Striber paa lys Grund, som paa Afstand ikke ere ulige Bogstaver, men ved nærmere Iagttagelse bemærke vi at Bladets Rand hæver sig og synker. Den Gaadefulde kryber langsomt og beviser derved sin dyriske Natur. I Omrids og Størrelse ligner den et lidt tilspidset Bøgeblad, kun at dens Rand er glat og ikke takket. Den runde Deel er Hovedenden, den tilspidsede er Halen. De dunkle Striber gaa efter Længden ligesom et Lillieblads Nerver. Ved Hovedet see vi smaa Anhængsler, der lade sig slaa tilbage ligesom Øren. Foran dem er en Gruppe lignende Punkter, der i Forstørrelsesglasset vise sig som Øine. Den slimede, bløde Krop er besat med fine Haar, ved hvis Hjælp Dyret sandsynligvis føler. Nærbeslægtede af det underlige Væsen svømme ogsaa ved Hjælp af saadanne Haar; det Dyr derimod, der beskjæftiger os, kryber langsomt paa Havets Bund. Det er en Fladorm, (Planarie) (se anden Tegning oven tilvenstre) en Slægtning af Langormen og en ligesaa stor Røver, som denne, tiltrods for sin tilsyneladende Ubehjælpelighed. Men hvor Fladormen har sin Mund, er ved første Blik vanskeligt at opdage. Man formoder naturligvis, at han har den i Hovedet, men nei, Fladormen har sine Øine midt paa Undersiden; der er den forsynet med en Aabning, som i Midten har et Organ, der, naar det udtrækkes, ligner en Trompet. Skjære vi Ormen over, ja dele vi den i otte til ti enkelte Stykker, saa vil dog ethvert af disse, saasnart den første Skræk er overstaaet, krybe videre i samme Retning, som om intet særdeles var forefaldt. Efter faa Dage vil hvert Stykke være en ny selvstændig Fladorm og Historien om den ituhakkede Sopelime i Gothe's Tryllelærling virkeliggjort.

Bergens Museum.

„Udfører da Bergen ikke andet end Sild og Skuespillerinder?" var det flotte Spørgsmaal, en Hovedstadskavalleer henvendte til en bekjendt bergensk Skuespiller-

inde. Hun vanslægtede ikke fra sine Landsmænd, og gav derfor følgende Svar: „Jo, — Torsk, store Torsker udføres ogsaa; men de største og rareste sætter vi paa Museet."

Dette er en bekjendt Anekdot, der paa sin Viis kan siges at angive Bergens vigtigste Anliggender, — forudsat da, at man ikke regner det altfor nøie. Det vil ikke nægtes, at Paastanden, uagtet den ikke er aldeles blottet for Extravagance, vil kunne forsvares, og Bergens gode Navn og Rygte vil Intet lide ved at man opstiller Torsk og Theater, Sild og Museum som Kjernepunkter i Bergensernes daglige Konversation; thi det er ligesaa charakteristisk som det villig indrømmes, at Bergen gaar i Spidsen for den norske Handelsstands Spekulationer i Søfart og Handel, at Bergen gav den første Impuls til Oprettelsen af en norsk Scene, og at man maa tildele Bergen Broderparten i den Fortjeneste at have vakt Folkets Sands for Studiet af vor Oldtids Forholde og Historie.

Bergens Museum har, hvad det sidste angaar, spillet en vigtig Rolle, og dets Historie er en Hæder for gamle Bjørgvin og dets Borgere.

Allerede ved dette Aarhundredes Begyndelse var Stiftamtmand Christie sysselsat med Studiet af norske Antikviteter. Det traf sig saa, at han blandt sine bergenske Medborgere og især inden sin egen Vennekreds fandt dygtige og ivrige Aandsfæller. Efterat han nogle Aar ganske privat havde tillagt sig en ikke ubetydelig Samling, udstedte han den 25de April 1825 en Indbydelse til „at tilveiebringe i Bergen et Museum af Oldsager og Kunstsager, og et Naturaliekabinet af indenlandske Naturalier." Indbydelsen vandt god Anklang i hele Bergens Stift. Kun faa Uger derefter var Museet grundlagt, og som dets første Bestyrelse valgtes: Stiftamtmand Christie, Biskop Neumann, Konsul A. Konow, Overlærer Sagen, Apotheker Bull, Apotheker Monrad, Sproglærer Forwald og Oberst O. E. Holck. Der indsendtes strax en heel Deel Sager som Gaver, og i Marts 1826 kunde Samlingerne for første Gang udstilles for Medlemmerne med Familie; Lokalet var da i Realskolen, nu Børneasylets Bygning ved Skiven.

De nævnte Mænd, der saaledes havde stillet sig i Spidsen for Sagen, tog sig med exemplarisk Nidkjærhed af Museet; den Indflydelse, de udøvede, deels ved sin Stilling inden Kommunen, deels gjennem sine Forbindelser med saavel indenlandske som udenlandske Videnskabsmænd, blev taget i Beslag. Samlingerne voxede og med dem Borgernes Interesse, eller omvendt. Hver Pintsehelg havde Medlemmerne med Familie Adgang til at tage alle Museets Samlinger i Oiesyn, medens Fremmede og Reisende gaves Adgang ogsaa til anden beleilig Tid. Man lod sig imidlertid ikke nøie med at fremvise Sagerne og paa Stedet give en Forklaring derover; skulde den fulde Nytte udvindes, fandt man, at der maatte gaa en literær Virksomhed ved Siden af.

Det antikvarisk-historiske Tidsskrift „Urda" blev derfor i Aaret 1834 udgivet af Museets Bestyrelse med Bistand af Jernværkseier Aall, Justitiarius Berg, Adjunkt Brømel, Provst Dahl, Oberst Holck, Lektor Rudolph Keyser, Expeditionssekretær Kraft, Professor Lundh, Kapitain Munthe og flere andre yngre Historikere og Antikvarer. Gjennem en Række værdifulde Artikler behandledes i dette Tidsskrift mange oldtidshistoriske Emner, men fornemmelig Museets mærkeligste Gjenstande fra Steenalderen. 1847 udkom det sidste Hefte; Museets Resourcer vare stærkt optagne og tillod ikke længere en fortsat Anvendelse i denne Retning; tildeels var vel ogsaa Tidsskriftet for videnskabeligt anlagt for det store Publikum. Imidlertid er der oftere stillet Anmodninger til Museebestyrelsen om at fortsætte Urda, og det fortælles, at et Hefte henligger færdigt i Manuskript; men hidtil skal det have været ugjørligt at efterkomme Anmodningerne, ligesom heller ikke Publikums literære Sands nu fortiden synes at være synderlig opmuntrende for saadanne Foretagender. Der skal dog være noget Haab om inden føie Tid at see offentliggjort en illustreret Katalog over Museets jordfundne Sager, forfattet af Rektor Henrichsen og indeholdende omtrent 1800 Nummere.

Efterhaanden bleve Samlingerne forøgede i den Grad, at det oprindelige Lokale fandtes aldeles utilstrækkeligt; en stor Bygning ved Starhuusgaden eller Starhuset indkjøbtes, og en anden byggedes i Aaret 1834 ved Siden af denne. Men ogsaa disse Bygninger viste sig i Tidens Løb at være for smaa, og man begyndte derfor at undersøge, hvorvidt det var muligt at faa et rummeligt og bekvemt Lokale. Udsigterne vare ikke lovende, det saa smaat ud de første 10 Aar; thi her fordredes en ikke ringe Sum. De Privates Bidrag kunde ikke ventes at ville forslaa, og af det Offentliges Midler havde man ikke Haab om at erholde det Øvrige. Imidlertid blev den ene Bygning, der var af Træ, aldeles faldefærdig, og for ikke at udsætte sig for, at en Sammenstyrtning af Bygningen skulde ødelægge Samlingerne, bleve kun de lettere Sager fremdeles udstillede her, medens de tyngere og mange af de sjeldneste Sager pakkedes ned. Ved gjentagne Henvendelser lykkedes det omsider Bestyrelsen at faa en god Deel af den fornødne Kapital bevilget af det Offentlige, ligesom private Bidrag ydedes med en sjelden Beredvillighed. Uheldigviis havde man ikke forlangt nok; dertil kom, at der udbredte sig den Opinion, at Museets Direktion ved de foreløbige Skridt til Byggeforetagendet havde overskredet sin Myndighed med Hensyn til Bevilgningen. Da nu det resterende Beløb begjæredes bevilget af Kommunen i 1861, var derfor Spændingen meget stor, og Modstanderne af en yderligere Bevilgning fandt et kraftigt Argument ogsaa i Virkningerne af den nys gjennemgaaede Handelskrisis. Formandskabet svarede først — Nei til Bevilgningen, men Musee-Direktionen fordrede at høre Repræsentantskabets Afgjørelse og vedblev imidlertid at give yderligere Oplysninger om det absolut Nødvendige i Bevilgningen af den begjærte Sum. Endelig gik Formandskabet med 7 mod 5 Stemmer ind paa at forelægge Sagen for Repræsentantskabet. Den bergenske Presse, der ellers er nødt til at spille en meget passiv Rolle, toges helt og holdent i Beslag til Sagens Belysning; „Bergenspostens" 12 Spalter gav ei tilstrækkelig Plads, af et Tillæg paa 6 Do. maatte ligeledes Halvparten afgives for sammen med Hovednumeret at give Publikum en detailleret, statistisk Gjennemgaaelse af Bergens Handels- og Skibsfarts-Forholde i de sidste 10 Aar, saaledes haabede man at kunne modbevise den Paastand, at Byen gik tilbage og at den forlangte Bevilgning skulde lægge nogen afskrækkende, forøget Skattebyrde paa Borgerne. Med beundringsværdig Nøiagtighed og en samvittighedsfuld Undersøgelse af de sidste 10 Aars Priser paa Sild, Torsk, Rogn, Rug, Byg o. s. v. og af de indførte og udførte Kvanta, samt af allehaande Skatter og Afgifter, kom „Bergensposten" til det Resultat, at den forøgede Skat, der vilde blive en Følge af Bevilgningen, udgjorde for hver Borger med 200 Spd. aarlig Indtægt kun 1 — siger og skriver een — Skilling mere i Skat om Aaret, og for en Borger med 1000 Spd. aarlig Indtægt — 1 Skilling mere i Skat om Maaneden. Vilde Bergenserne prutte paa een eneste Skilling? — Da Sagen kom fore i Repræsentantskabet, havde Publikum indfundet sig i tætte Masser, alle Pladse vare piinagtig godt besatte; Debatterne begyndte og Publikum gav sine Følelser Luft — hvilket skal stride mod Reglementet, — hvorfor en ivrig Embedsmand forlangte, at Publikum skulde kaldes til Orden og maaske endog vises bort, men forgjæves. Rektor Holmboe, Overlæge Danielssen og Provst Walnum talte med Varme Museets Sag, og blev kraftig understøttet af Konsul Michelsen og Kjøbmand Prante; men kun 29 stemte for og 16 stemte mod; — Sagen maatte altsaa nok en Gang under Behandling, og da blev Bevilgningen bifaldt med 3 Stemmer mindre i Minoriteten. Dermed var Sagen afgjort, og Byggearbeidet kunde paabegyndes. Efter 4 Aars Forløb — ved den internationale Fiskeriudstilling — toges den vellykkede Bygning, der var opført ved Sydnæshougen eller ved det vestlige Endepunkt af Christies Gade, i Brug. Den koster i det Hele over 60,000 Spd., hvoraf Staten har ydet de 20,000, men Bergens Borgere ved private Bidrag, Kommunen og Sparebanken de øvrige 40,000, et Bidrag, der vidner paa den mest slaaende Maade til Bergensernes Ære og forgjæves søger sit Sidestykke i andre norske Byer.

Fra en privat Forening er Museet nu gaaet over til at være en offentlig Institution. Dets Samlinger ere tilgjængelige for det almindelige Publikum 3 Gange ugentlig fra 10—12 og hver Søndag fra 11—1. Tilstrømningen er stor; over 20,000 Mennesker indfinde sig aarlig, og enkelte Dage har der været henved halvandet Tusinde. Det er ikke alene Fremmede, Reisende og Byens Borgere og Almue, der besøge Museet, men ogsaa Bønder og Fiskere ligefra Finmarken til Langesundsfjorden indfinde sig stadigt under sit Ophold i Bergen. Det var derfor et billigt Forlangende, nærværende Storthing før Jul gik ind paa, da det bevilgede Bergens Museum 1,500 Spd. aarlig og 1000 Spd. engang for alle til Inventarium i det nye Lokale, tidligere har Statens aarlige Bidrag været 1,200 Spd.; at flere Storthingsbønder talte Museets Sag, bør ikke her forbigaaes i Taushed.

Som Museum betragtet har Bergens Samlinger europæisk Anerkjendelse og indtager i flere Henseender en fremragende Plads endog sammenlignet med Udlandets bedste Samlinger. Den antikvariske Afdeling har, især hvad Flinte- og Broncealderen angaar, overordentligt Værd og staar meget over vort Universitets Samling; Myntkabinettet, der for nogle Aar siden fik en værdifuld Tilvæxt ved Indkjøb af Toldinspektør Schives Samling, skal ogsaa være fuldstændigere end Universitetets, men hidtil har de fleste af disse Sager været nedpakkede af Mangel paa Plads; den naturhistoriske Afdeling har ogsaa i enkelte Retninger sjeldne og fuldstændige Samlinger at opvise, især hvad Sødyr og Fugle angaar, væsentlig tilveiebragte ved Bidrag fra Professor Sars, Doktor Koren og Overlæge Danielsen. Derimod synes de ethnographiske Samlinger at staa tilbage, naar der tages Hensyn til den rige Anledning, Bergens udstrakte Handel og Søfartsforbindelse med fast alle Verdens Nationer giver til en letvindt og stadig Forsyning og Komplettering; i denne Retning maatte Bergens Museum kunne fremvise noget ganske Udmærket.

Bibliotheket eier en liden Diplomsamling, endeel Pergamentmanuskripter og andre gamle og mærkelige Dokumenter, samt adskillige historiske og naturvidenskabelige Værker; men det tiltrænger endnu nogen Komplettering for at kunne gjælde for et offentligt Bibliothek.

Ligesom Stiftamtmand Christie var Grundlæggeren af Museet, saaledes er han utvivlsomt ogsaa den, der personligen ofrede meest af Tid og Penge for at realisere sin vakre Idee, og hans Navn vil stedse med stor Hæder være knyttet til denne Institution. Det kan her være Stedet til ogsaa at nævne en anden Mand, hvis Navn ellers kun høres i Forbindelse med bergenske Anekdoter, nemlig Daniel Lau; i ham har Museet havt en af sine meest energiske Kommissionærer i at opstøve baade „Rariteter" og sjeldne Sager af stort Værd; har end hans Extravagance og besynderlige Optræden oftere kramboleret med Konvenientsens Regler, saa bør det dog fremhæves som hans største Ros og som Ret til et bekjendt Navn, at Museet skylder ham overmaade meget. Men som de Mænd, der efter Stiftamtmand Christie's Død har forstaaet at bibringe Publikum den stigende Interesse for Museet og tillige har givet det en betydningsfuld Udvikling, ville Rektor Holmboe og Toldkasserer Christie, Overlæge Danielssen og Doktor Johan Koren nævnes i første Række. Det har af bergenske Embedsmænd og Videnskabsmænd været anseet for en almindelig Borgerpligt at ofre Museet sin Tjeneste i en eller anden Retning, og at supplere Rækken af de Mænd, hvem Museet saaledes har at takke for udviist Raad og Daad, vilde derfor næsten være det Samme som at give en Liste over de Embedsmænd, Videnskabsmænd og Kunstnere, der i de sidste 20 à 30 Aar efterhaanden have opholdt sig i Bergen. Hvilken Stilling selve Borgerne have indtaget ligeoverfor Museet, er allerede fremhævet. Uagtet det nu er en offentlig Indretning, tæller det dog fremdeles over 100 kontribuerende Medlemmer i Bergen, endeel i andre Byer og nogle endog i Udlandet.

Skulde Landet i Fremtiden føle Trang til nok et Universitet, Gymnasium eller anden høiere Dannelsesanstalt, saa tør man i Bergens Museum finde et vigtigt Apparat forhaanden. Det har oftere været paa Bane og vil sandsynligviis i nærmeste Fremtid blive realiseret, at forbinde offentlige Foredrag med Museet, saaledes som det exempelviis er anført at være Tilfældet i Stockholm og Gøteborg; Tanken anbefaler sig selv, og det er udenfor al Tvivl, at Bergens Publikum med Glæde vilde gribe en saadan Leilighed til Udvikling af sine gode, naturlige Anlæg.

Af mærkværdige Gjenstande blandt Museets Samlinger vil dette Blad efterhaanden levere en Række Afbildninger efter Originaltegninger, ledsagede med den fornødne oplysende Text. Den Interesse, hvormed man ogsaa udenfor Bergens By omfatter dette Museum, synes allerede længe at have savnet det Tilknytningspunkt, som det herved er Hensigten forsøgsviis at give ved Illustrationer derfra.

I.

En Seng fra det 17de Aarhundrede.

„Der var engang en Mand og en Kone — — nei — — der var engang en deilig Prindsesse. Hendes Fader var Konge i Skotland, men han var saa streng. Hun var saa deilig, saa deilig, at det næsten var utroligt, og saa elskede hun en kjæk Sømand. Men Kongen blev sindt, da han fik høre dette, og han vilde endog dræbe Sømanden. Men Prindsessen syntes, at hun kunde slet ikke leve, dersom hun ikke fik den kjække Sømand. Kongen blev da gyselig sindt og vilde ikke høre et Ord om sligt et daarligt Giftermaal. Saa flygtede Prindsessen med Sømanden; de gik ombord i et stort Skib, drog tilhavs og vilde reise langt, langt bort. Nogle trofaste Tjenere fulgte med Prindsessen. De seilede længe, men saa kom der en frygtelig Storm, der blæste i mange, mange Dage, saa Ingen vidste, hvor man var, og Alle troede, at de skulde forlise. Medeet stødte Skibet mod en skarp Klippe og gik i mange smaa Stykker. Næsten alle Folkene druknede, kun Prindsessen og tre af Tjenerne reddede sig iland paa nogle Planker. Dette var oppe i Sognefjorden. En af de Bjergede fortalte hemmeligt til Folkene, de kom til, hvorledes Alting var gaaet til. Saa syntes Folkene paa Gaarden stor Synd i Prindsessen, og de begyndte derfor at bjerge Alt, som drev iland, deriblandt en stor, prægtigt udskaaren Seng, som Prindsessen havde ligget i hjemme i Kongens Gaard. Men Prindsessen blev saa syg, at Folkene maatte lægge hende i Sengen

hendes. Den næste Morgen skulde Folkene see, hvorledes Prindsessen havde det; men da laa der virkelig en sød liden nyfødt Prinds ved Siden af hende; han var kommen om Natten. Da hun blev frisk igjen, reiste de alle hjem igjen til Skotland, men Sengen gav hun til Folkene, der havde været saa snilde mod hende. Der staar Sengen; det er over 300 Aar siden Prindsessen laa i den." — —

Saa omtrent lyder et af flere bergenske Sagn om den foran afbildede Seng. Den har sikkerlig aldrig været i Skotland, og nogen Prindsesse har neppe nogensinde hvilet i den. Sagnet har gjort sig selv, og Sengens Historie skal ikke være saa indhyllet i Romantik. Stiftamtmand Christie fik paa en af sine Reiser Nys om dette sjeldne Exemplar, og for 10 Spd. kjøbte han Sengen til Bergens Museum. Den fandtes paa en Gaard ude i Sognefjorden paa Buskø eller Skarnagel (paa en af Sulendøerne). Den ansees med Rette for at være et af de mærkeligste Møbler i Museets Oldsamling og antages at skrive sig fra Christian IV's Tid. Overalt er den prydet med ophøiede Figurer og rigt udstyret med indlagt Arbeide af forskjellige Træsorter, især Chakaranda, Valnødtræ og Ibenholt, hvis Farvenuancer have megen Virkning. De ofte charakteristiske Figurer og Arabesker ere omhyggeligt udarbeidede og enkelte udmærke sig ved Fiinhed og Elegance. Paa Sengens Forside eller Fodstykke sees to Cheruber, bærende Adam og Eva, der som Charyatider understøtte den forreste Deel af Himmelen. Hovedstykket bestaar ligeledes af smukt udskaaret Arbeide; ogsaa her sees to Cheruber, og mellem dem findes i Huulrelief fem Figurer: Moderkjærligheden throner i Midten, paa venstre Side deraf sees Retfærdighed og Maadehold, men paa høire Side Tro og Haab. De enkelte Dele af Sengen ere løst sammensatte, og hverken Liim eller Spiger er benyttet; det hele Træskjærer-Arbeide vidner om stor Kunstfærdighed, megen Flid og ædel Smag. Sagnet om, at en skotsk Prindsesse skal have eiet Sengen, tør maaskee skrive sig derfra, at flere skotske og engelske Familier i tidligere Dage havde bosat sig baade i selve Bergen og paa de større Gaarde i Bergens Stift; dette er historisk, og mange gamle britiske Familienavne findes endnu i Bergen. Om Sengen er forarbeidet af norske Træskjærere, turde være noget tvivlsomt; det fortælles, at den skal være fra Holland, eller Bremen, eller Tydskland, eller Lübeck, eller England, eller Skotland osv. — En lignende Seng findes i Kjøbenhavns Museum.

Literatur.

Historisk Calender. En Samling historiske Smaaskrifter af J. P. L. F. Kønigsfeldt. Kbh. 1865. 221 S. 8. G. E. C. Gad. 66 ß. De Smaaskrifter, Forfatteren — bekjendt som dygtig Genealog — her har samlet, have for Størstedelen tidligere været trykte. De bestaa deels af Beskrivelser over danske Kongeborge, deels og fornemmelig af biographiske Skildringer, hvoraf et Par ere bearbeidede efter Fryxell. Blandt de originale Biographier kan nævnes Corfitz Ulfeld og Struensee. Da hver af disse Mænd, hvorover der ellers haves store Monographier, her ere behandlede paa nogle Blade, kan deres Historie naturligviis kun være givet i sine Hovedtræk. For det store Publikum vil imidlertid hvad der bydes være baade orienterende og underholdende. Bogen er forudskikket en „historisk Calender", hvori findes antegnet historiske Begivenheder for hver Dag i Aaret, og hvorved Bogens Titel paa en Maade retfærdiggjøres. I denne chronologiske Opregning har Forf. givet sit Had mod det Monrad'ske Ministerium Luft paa den taktløseste og urimeligste Maade (saaledes under 8de Juli og 31te December), og derved gjort det latterligste Brud paa den i saadanne Arbeider sædvanlige og ønskelige Objektivitet.

— **Skoleanliggender.** I de Stridigheder, der nu Aar efter Aar have delt Landet i en humanistisk og en antihumanistisk Leir, har den første oftere maattet høre ilde for den altfor store Hensynsløshed, hvormed den førte Forsvaret for sin Sag, og den Exklusivitet, hvormed den holdt paa den klassiske Dannelse som det ene eller ialtfald principaliter Fornødne. Det synes imidlertid, som om det modsatte Parti er bleven greben af Skinsyge, og ikke har villet unde Humanismens Forsvarere Eneretten til at skade sin Sag ved Overdrivelser; i tvende Forslag til det nu forsamlede Storthing fra Skolebestyrer P. Ovam og Storthingsrepræsentant, Sagfører H. Bentsen, har det i saa Henseende fuldkommen taget Luven fra Modstanderne og ladet al klassisk Dannelse undergaa en Dom saa ubillig, saa hensynsløs, og paa samme Tid saa ugrundet, at vi tro den mest fanatiske Humanists Overdrivelser svinder ind til Ubetydeligheder i Sammenligning hermed. Hr. P. Ovam, der selv har modtaget en klassisk Opdragelse, er endda forholdsvis moderat i sine Udtalelser og lader sig nøie med at erklære at „Latinens Indflydelse hviler som en bred, mørk og gold Slagskygge over vor Histories ellers lyse og klare Billede; men denne Skygge hører nu med til Billedet, som uden den ikke kan forstaaes, den udgjør en Deel deraf og kan ikke fjernes. Men vi ville og kunne ikke længere udelukkende arbeide og sukke i dens Mørke; vi maa ogsaa ud igjen paa de solklare, frugtbare Feldter." Ulige haardere, gaar Hr. Exam. jur. Bentsen al klassisk Dannelse paa Livet; ikke tilfreds med almindelige Raisonnements, indlader han sig endog med en Sikkerhed, der ene kan finde sin Forklaring i fuldstændig Ubekjendtskab til Emnet, paa at reducere det latinske Sprogs grammatikalske Eiendommelighed in absurdum, belærer sine Læsere om at „Cornelius, Cicero, Livius og Virgil vare uvidende om deres eget Modersmaals vidunderlige Systematik", tager i Forbigaaende i en Note „Cæsars de analogia og Tarentius (sic) Varrors de lingua latina" afdage og giver en anskuelig Skildring af, hvorledes „de store letsindige Romere — og Grækerne end mere — digtede, talte og skrev uden synderlig Anelse om de tusinde grammatikalske Farer og Vanskeligheder, der omgave dem, temmelig uvidende om de mangfoldige Regler og end mangfoldigere Undtagelser, der ifølge Madvigs og Andres Oplysninger har lagt som ligesaa mange blinde Skjær paa den Bane, hvorpaa de foretoge sine dristige Exkursioner." Ja dette „Ungdomsundervisningens gamle og nye Testamente", den latinske Grammatik nemlig, „med dens uovertrufne Skat af Regler og Undtagelser", stilles endog i et vist mystisk Forhold til „Arvesynden". Det heftigste Angreb mod Klassiciteten sker dog fra „nationalt" Standpunkt, hvilket forsaavidt er ganske vel beregnet, som det under vor Tids Nationalitetsafguderi er at dømme en Sag til Døde, naar man kan unddrage den Folkelighedens Beskyttelse. Med en Bitterhed, som man ikke skulde tænke sig fremgaaet uden af en sørgelig personlig Erfaring, udmaler Hr. Bentsen, hvorledes „Indskrivning i Latinskolen er Tiltrædelsen for Barnet af en Udenlandsreise paa 8 a 10 Aar, saa besværlig, saa overlæssende for de unge og spæde Kræfter, saaledes anlagt paa at optage og fængsle Barnetankens og det unge Hjertes Forestillinger og Følelser for det Fremmede og med saa faa og fattige Mindelser om den hjemlige Natur, Landets som Folkets, at naar Studenten efter denne møiefulde klassiske Emigration kommer tilbage til fædrelandsk Grund, saa opnaar han neppe nogensinde mere end halvt at finde sit Hjemland og sit Modersmaal igjen og han vil senere i Livet altid i mere eller mindre Grad staa som en Fremmed ligeoverfor det Folk, hvis Anfører blandt Mange han skulde være i Kampen for Opnaaelse af sand fædrelandsk, ægte nordisk Oplysning og Dannelse. Laaner man ham end af og til fra det klassiske Høisæde den Lorgnet, hvorigjennem man der ser ned paa det lille Fædrelands Fortid, dets Oldliteratur, dets historiske Udvikling gjennem Tiden og endelig dets Nutid, saa skeer dette, for at han kan drage den Sammenligning, hvorpaa han har faaet en høiere Anvisning, den nemlig imellem det Lille og Ubetydelige herhjemme og det Store og Betydningsfulde derude."

Det samme Billede med Lorgnetten maa nok en Gang frem, idet Forslagsstilleren skildrer den akademiske Ungdom som „opammet i exklusive Tendentser, ledede til høit at række det folkelige Broderskab en behandsket Haand og se deltagende gjennem Lorgnetten, men ikke med det sande Broderskabs Øine, ned paa det Samfund, hvoraf man er udsprungen." Forslagsstilleren er, som de fleste af vore Læsere ville erindre, før optraadt som lyrisk Digter, men det turde være Tvivl underkastet, om noget af hans poetiske Arbeider bærer Præg af en saa fuldstændig Seen bort fra den bestaaende Virkelighed, en saa komplet Hengivelse til det egne Fantasibillede, som de Partier af det foreliggende Forslag, i hvilke han skildrer den akademiske Ungdoms formentlige Foragt for alt Folkeligt. „Selv naar man fra dette Hold" — de klassisk Dannedes — „har anslaaet folkelige Interesser, har koketteret med det nationale Element, tør dette visselig rettest være at betragte som en Hyldning paa Distance, et Slags fornemt Divertissement, hvori der, saa i Almindelighed seet, neppe har lagt Meget af Hjerte og Sandhed." Naar man forundret maa spørge sig selv, hvorfra det er Forslagsstilleren har hentet dette Billede af „den Ungdom, der overlades til Latinskolens Behandling paa en høist naturstridig Maade" (sic) da skulde man være mest tilbøielig til at tænke paa den i de Wergelandske Farcer skildrede, men forlængst uddøde eller ialtfald til et forsvindende Antal indskrænkede Skare „Kringlefigurer." I ethvert Fald er der en Slægtslighed i den grovslagne Karrikeren af begges Træk; Forskjellen er kun den, at hos den ene Digter er den derved fremkommende komiske Virkning paa Forhaand med Bevidsthed beregnet, medens den hos den anden fremtræder med en fortryllende Naivitet. Denne sidste Egenskab fremtræder i Hr. Bentsens Forslag undertiden endog i en næsten vel høi Grad, saaledes som naar Forslagsstilleren midt i sine Protester paa den „praktiske Forstands" de „profane Øines" og det „plebeiske Hoveds" Vegne mod den klassiske Dannelse, og efter sin saare radikale Kritik af de gamle Sprogs Grammatik, citerer „En Spurv i Tranedands." Et noget mere udviklet Blik for det Komiske vilde vistnok ogsaa have afholdt Forslagsstilleren fra at rykke i Marken med Bastiats „Betænkelige Følger", der snart bliver ligesaa uundgaaelig i Klassicitetsstormernes Indlæg som Carl den Førstes Hoved i den bekjendte Dickenske Figurs Ansøgninger.

Hvad de af de tvende Herrer fremsatte Forslag angaar, synes det os, trods den stærke Mistro, de udtale til den nedsatte Skolekommission, neppe rimeligt, at de skulde kunne blive antagne og derved bevirke en hovedkulds Forandring af vort hele Skolevæsen, før man endnu har erfaret Resultaterne af den sagkyndige Kommissions Overveielser. Vi tro det derfor overflødigt at underkaste de fremstillede Projekter selv nogen Drøftelse.

— Robert Watt. **Igjennem Europa.** Reisenotitser. Med Vers-Vignet af H. C. Andersen. Kbh., K. Vissing, 1866. 333 S. 8vo. Disse Notitser, der oprindelig bleve offentliggjorte i det danske „Dagblads" Feuilleton, ere forsaavidt ganske klassiske, som de beskjæftige sig netop med de Gjenstande, som en flygtig Morskabsreisende kommer i Berørelse med, anskue dem paa ganske den samme Maade og anstille de samme poetiske, moralske eller politiske Reflexioner, som uvilkaarligt af sig selv falder de ni Tiendedele ind ved lignende Leiligheder. Enhver der af en eller anden Grund, saasom Mangel paa Penge, Tid, Kundskaber, Taalmodighed, er forhindret fra at reise, men nok kan „flyve gjennem Europa" paa samme Maade som Forfatteren, vil uvilkaarligen komme til at opleve ganske det Samme, bo i de samme Hoteller, gaa i de samme Theatre og fylde sin Dagbog med de samme Almeensandheder, ligesom der er al Sandsynlighed for, at han vil opleve lignende Eventyr som det, der passerede Forf., nemlig at han stod paa Rigi med Hænderne i Buxen og disputerede med Dronningen af Holland, fordi han ikke kjendte hende.

— Henrik Scharling. **Grækenland.** En Reisebeskrivelse. Med 1 Lithogr. og 12 Træsnit. Kbh., Gyldendalske Boghandel, 1866. I. Hefte 96 S. 8vo. Dette Værk, der skal udkomme i 3 Hefter, vil foruden de i første Hefte trykte Afsnit: „Paa Veien til Østerland — Corfu — Ankomst til Grækenland — Athen — Folkeliv", indeholde Skildringer af „Kirkeliv, Ruiner af det gamle Athen samt Vandringer i Grækenland". Vi skulle vende tilbage til det, naar det foreligger afsluttet.

Norge.

Christiania. Da Professor Hansteen i sit i forrige Nummer indførte Brev til det philosophiske Fakultet sees at forudsætte, at „Norsk Universitets-Tidskrift" udgives fra eller ved Universitetet, skulle vi, for at forebygge mulig Misforstaaelse, her bemærke at dette ikke ganske forholder sig saa, skjønt Navnet berettiger Enhver til at tro det. Det hedder rigtignok i Indbydelsen, at Tidsskriftet skal udgives „stiftevis fra de forskjellige Universiteter og som Tidsskrift for disse", ligesom ogsaa den norske Bestyrelse bestod af otte Universitetslærere med Hansteen selv som Formand. Men Skriftet blev ialfald kun et privat Foretagende, der ledede og udgaves af Sekretærerne i de respektive Bestyrelser, — for Norges Vedkommende af G. A. Krogh. Om det end vat bestemt, at den af Universitetslærere og akademiske Borgere inden Studentersamfundets Midte sammensatte Bestyrelse ved hvert Universitet skulde „varetage Tidsskriftets Tarv", har dette ialfald ikke for de norske Hefters Vedkommende været Tilfældet uden med de første. At saa er, viser sig ogsaa bedst deraf, at Professor Hansteen, den oprindelige Bestyrelses neppe endnu afløste Formand, har troet rettest at burde henvende sin Besværing over Tidsskriftets Sprog til det philosophiske Fakultet. Da han i de mange Aar, som ere henrundne siden Tidsskriftet begyndte (det var i 1854), formodentlig Intet har hørt til Udgivelsen, hvilken han selv fra første Tid af betragtede som et Universitetsanliggende, har han naturligen troet, at Sagen var lagt i andre Hænder og at dette var skeet ved Universitetets Forføining. Denne Misforstaaelse er temmelig ligegyldig hvad selve Brevets Indhold angaar. Det Hovedsagelige er den berettigede Persiflage over det med Et i det sidste Ark af Universitets-Tidskriftets sidste norske Hefte opdukkede vilkaarlige og uforstaaelige Sprog. Af Hensyn til den velmenende og hæderlige Udgiver kunde Brevets Offentliggjørelse maaske synes Somme noget haard. Men det gaar ikke vel an, at enhversomhelst norsk Daarskab i Sprogveien forbliver offentlig upaatalt, allermindst naar den fremtræder i et paa hele Skandinavien beregnet Tidsskrift. Man hører vistnok selv de ravgaleste Opfindelser paa dette Omraade at dækkes med den Frase, at „Galskaben er saa stor, at den er uskadelig". Men naar Galskaben bliver større og almindeligere med hver Dag, og naar snart hver anden pennefør Mand gjør sig et eget Sprog, som han anvender, ikke til Husbrug, men offentlig, da synes det paatide nu og da at raabe Varsko. Hansteens Brev, som vi med hans Tilladelse, og efter Opfordring fra en anden Universitetslærer, tillode at aftrykke i vort Blad, var et saadant Varsko. Er end Brevskriveren — hvad man har forekastet os — ingen Sprogmand, saa har han dog en af de største Aktier i den norske Videnskabeligheds og Literaturs Hæder og Ære siden Norges Gjenfødelse, ligesom i det Instituts Anseelse, hvorfra det nævnte Tidsskrift laaner sit Navn. Og dette skulde dog berettige denne Mand til at lægge et Ord med i den Sag, hvorom her handles. Det bør dog nemlig erindres, at det er Forfatterne og ikke Sprogmesterne, som ere Literaturens Bærere og Skabere og som have den ubestrideligste Opfordring og Ret til at bestemme dens Gang og dømme dens Daarskaber. I denne Henseende er der i Fortalen til J. Løkkes norske Skolegrammatik udtalt et Ord, som især for Samtiden synes nødvendigt at lægge sig paa Hjerte.

— Hs. Maj. Kongen ankom hertil den 5te Kl. 2 og blev modtaget med de livligste Hurraraab af en usædvanlig stor Menneskemasse. Om Aftenen var en stor Deel af Byen illumineret.

— Under 30te December 1865 er Cand. theol. H. P. Schnitler udnævnt til pers. Kapellan hos Sognepræsten i vestre Aker, Fangen; — pers. Kapellan til Kværnæs J. F. O. Jespersen til pers. Kapellan hos Sognepræsten i Solum, Wettergreen; ledig pers Kapellan Chr. L. E. Meyer til pers. Kapellan hos Sognepræsten til Vaale, Lund; Sognepræst i Stadsbygdens Præstegjeld, Provst N. S. Steen, til Sognepræst i østre Thotens Præstegjeld; Driftsbestyrer ved Vinorens Sølvværk, C. F. Andresen, til Geschworner i det østre søndenfjeldske Bergdistrikt; samt Medlem af Kongsberg Sølvværks Direktion Fuldmægtig Har. Dybwad til Bureauchef og Cand. jur Thorv. Christensen til Fuldmægtig, begge i Finantsdepartementet.

— Brandforsikringsselskabet Norge har for sidste Regnskabsaar havt et Overskud af 32 pCt., hvoraf Halvparten udbetales Aktionærerne og Halvparten tillægges Reservefondet.

— Prof. W. Boeck er Nytaarsaften vendt tilbage fra London, hvor han efter engelske Autoriteters Opfordring under et fire Maanedees Ophold har foretaget Syphilisationsforsøg ved et af Hospitalerne, hvilke Forsøg det bekjendte medicinske Tidsskrift The Lancet omtaler som høist heldige i sine Resultater.

— Skifteforvaltee Falkenberg er valgt til Forligelseskommissær i Skoleinspektør Haslund's Sted.

— Med Nytaar indtraadte nye, ved Telegraph-Kongressen i Paris vedtagne Taxter og Bestemmelser for Telegraphvexlingen udenfor Skandinavien.

— I Henhold til ligelydende Beslutninger med tilhørende Bevilgninger, der Sommeren 1864 fattedes af Søndre og Nordre Bergenhuus og Romsdals Amtsformandskaber, samt paa Anmodning af en af disse udnævnt Kommittee, bestaaende af de Herrer Skoledirektør Lous, Amtmand Meinich og Overlæge Løberg i Bergen, er ved Selskabet for Folkeoplysningens Fremme udsat følgende Priisopgave, sigtende til at fremkalde Oplysning om og Forbedring af det kvindelige Stel blandt de vestlandske Almuer: „Hvilken Stilling bør Landalmuens Kvinder indtage i Huset og Familien, og hvilken Uddannelse tiltrænge de, forat gjøres skikkede for deres Kald? Hvilke Mangler i disse Henseender ere mest fremtrædende i de vestlandske Egne? hvorvidt kunne de under de forhaandenværende Forholde afhjælpes? samt paa hvilken Maade og ved hvilke Midler?" — Besvarelserne, der maa være indsendte inden 31te Decbr. 1867, maa indeholde saavidt detailleret Beskrivelse af de bestaaende Forholde navnlig i de 3 nævnte Amter, at saavel Lys- som Skyggesiderne ved disse klart kunne paapeges. For muligens at kunne bistaa med Materialier til Oplysning om Forholdene, har Amtsformandskabernes Kommittee ladet trykke og omdele til Besvarelse fra de forskjellige Bygdelag den i Folkevennens 14de Aargang 5te Hefte Side 428 indtagne, i 7 Hovedgrupper samlede Spørgsmaals-Række, og de vedkommende Besvarelser ville i sin Tid kunne hos Udstederne erholdes udlaante til Afbenyttelse. Som Præmie for Opgavernes Besvarelse er af Amtsformandskaberne stillede til Disposition 300 Spd., der udelt vil blive tilkjendt den, som findes tilfredsstillende og bedst at have besvaret den hele Opgave. For det Tilfælde, at ingen Besvarelse findes at fortjene den hele Præmie, hvorimod en eller flere tilfredsstillende besvarer enkelte Dele af Opgaven, vil der blive uddeelt mindre Præmier, dog saa, at ingen Præmie bliver under 80 Spd.

— **Dødsfald.** Forhenværende Statsraad og Chef for Armeedepartementet, Generallieutenant Hans Glad Bloch, † paa sin Eiendom Nitsund i Skedsmo Natten til 31te Decbr., 74 Aar gl.

Frederika Bremer, Sveriges berømteste Romanforfatterinde, † 30te Decbr., 63 Aar gl.

Professor Carl Edv. M. Levy, Overlæge ved Fødselsstiftelsen i Kjøbenhavn og en bekjendt udmærket Accoucheur, † 57 Aar gl.

Udkommet er og faaes i Bogladerne:

Alfred Fjeld.

Skizze af Hovedstadens Hverdagsliv ved
F. M.
Priis 84 ß.

Fra Pressen er udkommet paa Undertegnedes Forlag:

Det norske Toldvæsen,

fremstillet af David Monrad Schøyen. 1ste Deel: Toldvæsenets Historie. 12 Ark st. 8vo. Priis 72 Sk.

J. W. Cappelen.

Paa Undertegnedes Forlag har forladt Pressen:

Ruth og hendes Venner. En Fortælling oversat fra det Engelske af E. A. Hagerup. 15 Ark. Priis heftet 60 Sk., indb. 84 Sk.

Biskop Claus Pavels's Autobiographi. Udgivet af C. P. Riis. 16 Ark. Priis heftet 72 Sk., indb. 96 Sk.

Fra Lofoten og Solør af H. Schulze. Andet forøgede Oplag. 11 Ark. Priis heftet 48 Sk., indb. 72 Sk.

J. W. Cappelen.

Paa mit Forlag er udkommet:

Kirkehistorie til Skolebrug

af Volrath Vogt. 5 Ark 8vo. Priis indb. 24 Sk.

Forfatteren yttrer i sit Forord: Det meste af denne Kirkehistorie er Aftryk fra „Læsebogen for Folkeskolen og Folkehjemmet." Den har faaet nogle Tillæg. Det er med velberaad Hu, at jeg ikke har optaget mere; jeg mener nemlig, at Bogen, som den nu er, indeholder Nok ogsaa for dem, som fremstille sig til Examen Artium.

J. W. Cappelen.

Hos Ed. B. Giertsen i Bergen er udkommet og erholdes i alle Boglader:

Fraa Bygdom. Av Christopher Janson.
Priis 60 Sk., indb. 84 Sk.

Illustreret Nyhedsblad,

redigeret af P. Botten-Hansen,

begynder med Nytaar sin 15de Aargang og udgaar som hidtil ugentlig med et Folio-Nummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnummere, uden forøget Udgift for Abonnenterne.

Blandt de originale Bidrag, som Bladets 15de Aargang vil komme til at indeholde, nævne vi her foreløbig **en Forstælling af Bjørnstjerne Bjørnson;** Afbildninger fra Bergens Museum, efter Originaltegninger; Korrespondentartikler fra Sverige; Norske Apostater i det sidste Aarhundrede; **Portræter med Biographier** af Ivar Aasen, P. Chr. Asbjörnsen, Professor Aubert, Bjørnstjerne Bjørnson, L. Chr. Daa, A. Faye, Ad. Br. Stabell, flere af nærværende Storthings Medlemmer osv. Portræterne ere deels allerede eller ville blive udførte af en af Udlandets dygtigste Xylographer. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets artistiske Udstyr for Fremtiden kan blive gjort Fyldest.

Bladets Priis er 1 Spdlr. halvaarlig, forsendt med Posten 1 Spdlr. 12 Skill. Opsigelse maa skee inden hvert Aars 31te Oktober.

Hos Undertegnede erholdes

Hand-Atlas

über alle Theile der Erde nach dem neuesten Zustande und über das Weltgebäude. Herausgegeben von Adolf Stieler. 83 Karter. Pris indb. 10 Spd. 112 ß.

Neuer-Atlas

der ganzen Erde von Dr. C. G. D. Stein. 24 Karter. Pris heftet 3 Spd. 60 ß, indb. 3 Spd. 88 ß à 4 Spd. 36 ß.

J. W. Cappelen.

Forlagsbureauets Miniaturudgaver.

Paa Undertegnedes Forlag er udkommen og faaes i alle Boglader:

Dante Alighieris Guddommelige Komedie.

Oversat af *Chr. K. F. Molbech.*
2den Udgave. 1ste Deel.

Dette Værk bestaaer af 1ste Deel: **Indledning;** 2den Deel: **Helvede;** 3die Deel: **Skjærsilden** og 4de Deel: **Paradiset.** 2den til 4de Deel ville udkomme i Løbet af Vinteren. Med 2den Deel følger Dantes Portrait i Photographi gratis for Subscribenterne. Hele Værket vil koste heftet 2 Spd. 24 Sk. og indbundet i to elegante Bind 2 Spd. 90 Sk.

Herders Cid.

Et Heltedigt i halvfjersindstyve Optrin, uddraget af spanske Kæmpeviser.
Oversat af *F. L. Mynster.*
Heftet 1 Rdl., elegant indbunden 105 Sk.

Dansk Lyrik ved Christian Winther.

1ste Hefte. Priis 33 Sk.

Denne Samling lyriske Digte af danske Forfattere fra Fortid og Nutid, inddelte i 7 Grupper: **Poesien; Livet, Døden; Fædrelandet; Kjærlighed; Naturen; Billeder; Romanzer og Ballader,** vil udkomme i 4 Hefter à 33 Sk. med korte Mellemrum, saa at det Hele vil være udkommet før Julen, til hvilken Tid smukt indbundne Expl. i Smag som Plougs Digte ville være at erholde.

Forlagsbureauet i Kjøbenhavn.

Paa mit Forlag er udkommen:

Norge og Nordmændene.

Reiseerindringer fra 1836 og 1865
af
Orla Lehmann.
Priis 1 Rdlr. 24 Skilling.

G. E. C. Gad,
Vimmelskaftet Nr. 32.

Paa Undertegnedes Forlag er udkommen og at erholde i alle Boglader:

Brogede Blade,

Digte af *Christian Winther.* Priis heftet 2 Rdlr. 32 Sk.

Digte med religiøs Tendents af *Bernh. Sev. Ingemann.* Priis 48 Sk.

Fortælling om Haldor af *C. Hauch.* Priis 1 Rdlr. 32 Sk.

Italienske Folke-Sange og Melodier, samlet og udsatte for Pianoforte af *A. P. Berggreen.* Priis 2 Rdlr. 12 Sk.

Min Reise til China i 1864 af *Steen Bille.* Priis 2 Rdlr. 48 Sk.

Nye Eventyr og Historier af *H. C. Andersen.* Anden Rækkes 3die Hefte. 48 Sk.

Theaterliv og Erindringer. Af *Aug. Bournonville.* Priis 2 Rdlr. 48 Sk.

Tre Lystspil af *Henr. Hertz.* Advokaten og hans Myndling — En Cuurmethode — Portraitet. Priis 1 Rdlr. 48 Sk.

Ungdomsdigte af *H. P. Holst.* Tredie Udgave. Priis 1 Rdlr. 32 Sk.

Ungdomskilden. Fortælling af *Frederik Paludan-Müller.* Priis 56 Sk.

Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard. Fortælling af *Nicolai,* 18 Aar gammel. Anden Udgave. Priis 1 Rdlr.

Kjøbenhavn. **C. A. Reitzel.**

Nye Bøger.

Udkommet er og faaes i enhver Boghandel i Norge samt hos J. W. Cappelen i Christiania:

Kortfattet dansk Sproglære med Retskrivnings- og Skilletegnsregler af Adjunct *Chr. Dorph.* Indb. 20 Sk.

Forskrifter til Brug i Skolen og ved Selvunderviisning, udg. af Cand. theol. *Joh. Petersen.* 1ste Hefte, engelsk Skrift. (Complet i 4 Hefter à 25 Sk.)

Havebog for Landbostanden, af *J. A. Bentzien,* med mange Billeder. 28 Sk.

Udtog af den bibelske Historie og en kort Udsigt over Kirkens Historie til vore Dage, ved *E. J. Anger,* ny revideret Udgave med Kort af Rimestad. Indb. 21 Sk.

Christelig Katechismus, til Brug i Skolen og ved Forberedelse til Confirmationen af *Anger* og *Rindom,* Præster. Indb. 11 Sk.

Meyers Fremmedordbog. 2det Oplag. (Udkommer i 4 Hefter à 9 Sk.)

Denne særdeles fordeelagtig omtalte Fremmedordbog indeholder circa 7000 af de i Bøger, Blade, det daglige Omgangssprog og Forretningslivet almindeligst forekommende fremmede Ord og Udtryk med sammes Oversættelse og Forklaring, samt en nøiagtig Angivelse af den rigtige Udtale og Betoning.

Kogebog saavel for smaa som store Huusholdninger, udgivne af *Nicoline Schmidt,* efter 40 Aars egen Erfaring. (Udkommer i 4 Hefter à 17 Sk.)

162 Anviisninger til Likører og andre Drikkevarers Tilberedelse, ved F. Gram. 25 Sk.

Syltebog for større og mindre Huusholdninger, af *N. Halvorsen.* 25 Sk.

650 Anviisninger til Kage- og Sukkerbagning, af F. Gram. 42 Sk.

Fjærkræets Opdrætning, af Madame Millet-Robinet, udgivet paa Foranstaltning af den franske Minister for Agerdyrkning, af F. Gram. 42 Sk.

Holbergs Comedier, ny illustreret Godtkjøbsudgave, Texten af J. Levin, Billederne af W. Rosenstand. (Udkommer i 40 ugentlige Hefter à 9 Sk.)

Ludvig Holbergs Comedier er i Ordets fuldeste Betydning en Folkebog, der i over et Aarhundrede har havt en stor Indflydelse paa at danne Folkekarakteren, og været udbredt og læst, som intet andet Skrift, i Norden. Den fremtræder her i en ny Udgave, der forener Correcthed, Nøiagtighed og Priisbillighed.

Om Sindets Kraft, til ved Forsættet alene at blive Herre over sine sygelige Følelser, af Kant, 6te danske Oplag. 14 Sk. (5te Oplag udsolgtes i 3 Maaneder.)

Historier og Sagn, fortalte af *C. A. Thyregod.* Elegant udstyret. 50 Sk.

Om Menneskets Pligter, af *Selvio Pillico.* 33 Sk.

Tre nye Fortællinger (Malene — Dannelse — Et Giftermaal i Armeen), af *Anton Nielsen.* 82 Sk.

Underlig og sælsom Historie om Til Ugelspil, ny Pragtudgave med Billeder. 33 Sk.

Physiognomiske Studier, et Forsøg til Menneskekundskab af *Sophus Schack,* med et Forord af Confr. Sibbern, 2det Oplag med en Mængde Illustrationer. 42 Sk.

Holbergs Peder Paars, illustreret Godtkjøbsudgave, paany udgivet af F. L. Liebenberg. Billederne af W. Marstrand. Pragtudgave. (Udkommer i 6 Hefter à 9 Sk.)

Denne Udgave anbefaler sig baade fra Udgivelsens og Udstyrets Side som den bedste eller rettere sagt som den eneste tilfredsstillende Udgave, vi endnu eie af dette komiske Mesterværk. Nærværende Udgave af Peder Paars vil vistnok fortrænge de andre Udgaver, der ere i Handelen o. s. v. (af illustr. Nyhedsblad.)

Menneskelivet, en christelig Haandbog for Unge og Gamle af *Ahlfeld.* Ny Godtkjøbsudgave. 2det forøgede Oplag. Complet heft. 66 Sk.

Tolv Prædikener, af Pastor *Anger* i Gyrstinge. 50 Sk.

„Fra alle Lande", udgivet af E. Bluhme og W. Mariboe. Aarlig 12 Hefter à 25 Sk.

Haandbog for Christne, af Pastor *Christiani.* Indb. 44 Sk.

Evangelisk Pædagogik, af Dr. *Palmer,* oversat af Pastor Stochholm, udkommer i c. 8 Hefter à 17 Sk. (En fortrinlig Haandbog for Lærere.)

Skildringer af Reformationens Historie, af ter Haar, udkommer i c. 10 Hftr. à 17 Sk.

Mortensen, Naturlære for Borger- og Almueskoler. 2det Oplag med 56 Afbildninger. Indb. 33 Sk.

Fransk Elementarbog, efter Dr. *Ahn* ved *Aug. Arlaud.* Indb. 25 Sk.

Mortensen, Naturhistorie for Borger- og Almueskoler. 2det Oplag, indb. 33 Sk.

Danske Uniformer. 15 Blade i pragtfuldt Farvetryk. Indb. 75 Sk.

Skildringer fra den slesvigske Krig 1864, ved *Th. Thorsen,* med mange Lithographier. (Udkommer i 7 Hefter à 11 Sk., 7de Hefte vil indeholde *Skildringer fra Skandsen Nr. 2, af Premltn. Ancker.)*

Musikens Katechismus, tildeels bearbeidet efter Lobe ved Organist *Joh. Chr. Gebauer.* Heft. 33 Sk.

Paa Jacob Andersens Enkes Forlag i Throndhjem er udkommet og erholdes hos Undertegnede:

Garibaldi og hans Alpejægere. Udgivet af Paul Sommerschield. Priis heftet 36 ß.

Saga um Sverre Magnus Sigurdson, Noregs Konung. Umskrivi fraa det gamle i det nyare norske Landsmaalet til Lesnad aat Aalmugen af Erik M. Torvaldson Sommer. 1ste Hefte. Priis 12 ß.

Dr. A. Tholucks kristelige Andagtstimer. Oversat af C. Levinsen. Anden Udgave. Priis heftet 96 ß.

Forsøg til en kortfattet Plantelære med særligt Hensyn til Landøkonomien af Martin Storm. Med 81 Tegninger i Steentryk. Priis heftet 42 ß.

J. W. Cappelen.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 2.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 14. Januar 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Norske Apostater.

Jacob Nicolai Møller.

Fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede maa vi kortelig nævne tvende samtidige Mænd, fødte i samme By — Throndhjem — og begge endende i samme Stilling. Den ene, Johan Daniel Ramus, Søn af Lector theologiæ ved Latinskolen i Throndhjem Melchior Ramus, var født 1682 (efter Andre 1686). Efter omkring Aaret 1700 at være bleven Student, opholdt han sig i flere Aar i Kjøbenhavn, først paa Klosteret, senere paa Elersen's Kollegium, og udgav herfra mellem 1703 og 1706 flere Disputationer over de sædvanlige subtile Materier, paa hvilke hiin Tids Erasmus Montanus'er exercerede sit Skarpsind*). Ifølge et af Hr. Univ.-Stip. L. L. Daae velvilligst meddeelt Brev af 2den Decbr. 1709 til hans gamle Lærer Severin Lintrup i Kjøbenhavn, var han dengang nys i Trier traadt over til Katholicismen. Han udtaler sig her med hele Neophytens Energi, om hvor lykkelig han føler sig ved at være undsluppen „den Lutherske Syge"; ved Biskoppen af Triers Godhed har han faaet Plads i det derværende Seminarium, og har nu bestemt sig til at træde ind i Jesuiterordenen. „Dette", skriver han, „maa Du endelig fortælle Vandal, Rømer og andre Tilbedere af Luther. Jeg vil bede for dem, at de ikke maa briste af ugudelig Nidkjærhed." Efter denne fromme Bøn gjør han et heftigt Forsøg paa at omvende Lintrup til sin egen Betragtningsmaade af Lutheranismen og Luther selv, denne „Overløber af en Munk, der skuffede Gud og Mennesker, forlod sin Tro, og som, hvis han ikke i sin sidste Time blev oplyst ved Guds særegne Naade, nu i Helvedes dybeste Pøl lider den haarde Straf for sin Troløshed. Er da en Apostat Eders Apostel?" Han skal i de følgende Aar først have foredraget Humaniora i Koblenz**), derpaa Philosophi i Køln, samt endelig, efterat han i 1730 havde taget den theologiske Doktorgrad og to Aar senere udgivet nogle Conclusiones de concursu primæ cum causis secundis, være død i 1762 som Bibliothekar hos Biskoppen af Køln.

Den anden Thrønder, Georg Henrich Krog, var Søn af den bekjendte throndhjemske Biskop Peder Krog. Han havde tilbragt hele tretten Aar paa Udenlandsreiser, fornemmelig i Italien, der fremfor alle andre Lande særlig behagede ham, og hvor han havde nydt en sjelden god Modtagelse af lærde og fornemme Mænd. Faderen ventede ham netop i 1716 hjem „spoliis Vaticanæ aliarumque bibliothecarum onustum", da han i dets Sted modtog Underretning om, at Sønnen var traadt over til Katholicismen, „hvilket ei mindre", tilføier Gjessing, „end hans Bog-Skats Forliis ved Ilden smertede Biskop Krog som en Mand, der holdt Orthodoxien i stor Agt." Han forblev nu

*) Man har saaledes af ham en „Biga theorematum logicorum", „Schediasma de ara Dei primogeniti", trende Disputatser, „Schediasma de numero et ordine decem persecutionum", „De ancilibus Romanorum" osv.

**) Rotermund's Fortsetzung von Jöcher's Gelehrten-Lexicon, VI, S. 1318.

magnorum virorum insolito exceptus favore, i Rom, hvor han nogle Aar efter modtog Besøg af Broderen, forhenværende Rektor Niels Krog, og døde der i en høi Alder. Han skal have havt Ansættelse som Bibliothekar, sandsynligviis ved en eller anden af de store private Bogsamlinger; det er ialfald vist, at han aldrig, som man, maaskee ved en Misforstaaelse af den anførte Ytring i Faderens Brev, har troet at kunne paastaa, var ansat ved det vatikanske Bibliothek.

Vi gaa atter næsten et heelt Aarhundrede frem i Tiden, og da er det, vi støde paa det Navn, som vi have sat til Overskrift over denne Artikel. Endskjøndt det ikke er mere end to Aar, siden den Mand, der bar det, gik bort, og endskjøndt han, efter Alt at dømme, har været en ligesaa ædel som rigtbegavet Personlighed, vel værd at vi gjorde det Krav paa ham gjældende, som kunde begrundes i hans norske Fødsel, var der dog nok, udenfor hans nærmeste Slægtninges Kreds, Faa eller Ingen, der kjendte Noget til hans Tilværelse.

Jacob Nicolai Møller, født 13de Februar 1777 paa Gaarden Aakre i Gjerpen, var næstældste Søn af Landphysikus ved Skien, Dr. med. Hans Møller, „en ædel og forstandig Mand", Broder til Biskop paa Laaland, Rasmus Møller. Af hans Sødskende blev Søsteren Mariane M. gift med Kjøbmand, senere Statsraad Niels Aall; en af Brødrene, Bartholomæus, døde som Officier i den engelske Marine, og de to andre have forplantet Slægten som Kjøbmænd i Porsgrund. Jacob Nicolai modtog sin første videnskabelige Uddannelse af Faderens Haand, og drog, efterat han i 1791 var bleven konfirmeret, til Kjøbenhavn, hvor han i Oktbr. 1793 absolverede Examen artium med Udmærkelse og fuldendte sine Studier med at tage juridisk Attestats*). Samtidig hermed havde han imidlertid ofret sin egentlige Interesse paa philosophiske og naturvidenskabelige Studier og det med et saadant Held, at han af Regjeringen erholdt et Reisestipendium, for i Udlandet at lægge sig efter Mineralogi og Geologi. Sammen med Jacob Aal, med hvem han, som ovenfor anført, var kommen i et Slags Svogerskab, begav han sig først til Berlin, hvor han traf sammen med Henrik Steffens, og derfra i dennes Selskab til Freiberg. Det var fornemmelig Abraham Gottlob Werner, Neptunisternes berømte Ordfører, den mineralogiske Videnskabs nye Stifter, der den Gang samlede saamange Mænd, hvis Navne senere have vundet europæisk Berømmelse, i den lille Bjergstad. Kort i Forveien havde Esmark været der; nu var her atter tre Nordmænd: Aall, Møller og Steffens.

Møller's ydre Fremtræden og hele Væsen skildres i denne Tid som usædvanlig vindende. Smukke, ædle Former, en sjelden Behændighed og Kraft i alle Legemsøvelser, et noget tilbageholdent, men paa samme Tid imponerende og tiltrækkende Væsen vandt ham Alles Hjerter. Steffens fortæller paa sin sædvanlige enthusiastiske Maade, om hvorledes han selv engang i Selskab med nogle Damer kom kjørende til Dresden; ned over en Bakke bleve Hestene sky og satte afsted i fuldt Løb, men som et Lyn var Møller, der kjørte lidt foran, nede paa Veien og fattede med et kraftigt Tag begge de fnysende Dyr i Snuden. De vilde steile, men han holdt fast, og Vognen var standset. En anden Gang var han paa en brutal Maade bleven arresteret, fordi

*) Af Pavels's nylig offentliggjorte Autobiographi erfare vi, at Møller Høsten 1795 kom hjem i Besøg; han var da, fortæller P., „en saare tækkelig Yngling", i Besiddelse af „Smukhed, Vivacité og Selskabstalent."

han i en liden preussisk Garnisonsby af en Feiltagelse var traadt ind i Kommandantens Port og havde undladt at hilse denne, der civilklædt netop befandt sig i Gaardsrummet. Da man omsider vilde lade ham løbe, nægtede han imidlertid at forlade sit Fængsel, før man havde optaget en Protokol over, hvad der var passeret. Det lykkedes ham virkelig ogsaa i den Grad at imponere den raa Soldat ved sin bestemte og energiske Fremtræden, at han fik sit Forlangende sat igjennem. Den Fyldestgjørelse, som han senere i Berlin krævede for den lidte Fornærmelse, erholdt han dog ikke, væsentlig paa Grund af den daværende danske Gesandts Udueligheid og Mangel paa god Villie. Men har man nogensinde havt Anledning til at gjøre Bekjendtskab med den Aand, der endnu den Dag idag besjæler Preussens adelsbaarne Officiersstand, maa man beundre den Kjækhed, hvormed Møller ene og fremmed i den lille Garnisonsby vovede at trodse og kue den almægtige General.

Men bag denne sikre og fornemme Optræden, bag den aandfulde, fiint ironiske Konversationstone, som han forstod at anslaa, og som mere end een Gang mindede hans Venner om hiin gamle „Ironiens Mester", skjulte der sig et uroligt søgende og blødt Gemyt. I Begyndelsen prøvede han at arbeide denne Uro til Træthed ved at kaste sig over de exakte Videnskaber; men med den Maade, hvorpaa han drev sine Studier, kunde det ikke lykkes ham. Snart greb han en enkelt videnskabelig Specialitet, tilegnede sig den med Lethed, udviklede klart og udtømmende sin Opfatning af den; men var dette skeet, havde ogsaa Emnet mistet sin Interesse for ham. Saa fortabte han sig for en Stund i Granskningen af de philosophiske Systemer, som netop da reistes, det ene mere himmelstræbende end det andet, søgte i dem Løsningen paa de store sjælelige Gaader, der drog ham med sig bort fra den lidenskabsløse Videnskab, og fandt den ikke i noget af dem, — fordi det, han søgte, kun var Echoet af sine egne Stemninger. Han var begyndt med Kant og Fichte, men havde ikke formaaet at udholde den Isolation, i hvilken disse stillede det enkelte Jeg; det var, som om de paalagde ham et moralskt Ansvar, under hvilket hans Sjæl svigtede. Han søgte derpaa hen til den Schelling'ske Naturphilosophi, som netop nu begyndte at udvikle sig til et System, og som i hans Ven Steffens havde fundet en begeistret Apostel. Men heller ikke denne var ham nok; han trængte til fuld Hengivelse i Noget, der kunde byde ham absolut Sandhed, absolut Ro. Han kunde ikke udholde den rastløse Søgen, der driver Videnskabsmanden uophørligt fremad og fremad, uden Haab og uden Udsigt til nogensinde at naa en fuld, ubetinget Erkjendelse; han var ikke i Besiddelse af den Resignation, som et saadant Liv kræver. Meget mere hørte han til den Klasse Mennesker, som man, trods deres store Begavelse, kun med Mistro kan see tage Haand med i den videnskabelige Gjerning, fordi de aldrig kunne glemme sig selv over Gjenstanden, men bestandig arbeide ud af visse Forudsætninger og med Længsel efter et bestemt, paa Forhaand opgjort Resultat.

Hans Studier maatte paa denne Maade antage et mere og mere individuelt Præg; hvad han søgte efter, var ikke den blot og bar faktiske Viden, men en Støtte for sin egen bøielige Personlighed; utaalmodig sprang han over de enkelte Phænomener og greb efter den Aand, han troede maatte skjule sig bag dem. Tilsidst tabte han Taalmodigheden, lod Naturvidenskaben ganske ligge og sysselsatte sig udelukkende med philoso-

phiske og historiske Grublerier. Her blev det ham nu mere og mere klart, at han ikke kunde finde det Centrale, som han forgjæves havde søgt udenfor sig, paa anden Maade, end ved en ubetinget Hengivelse under det Religiøse. Og med jo større Fordring paa Ufeilbarhed dette traadte ham imøde, desto mere maatte en Charakteer som hans føle sig draget til det. Katholicismen med sin stærke Organisation, sin Paastand paa en uafbrudt Tradition og sin „ufeilbarlige" Lære maatte naturlig øve den samme Tillokkelse paa ham, som den har øvet paa saamange Sjæle, der, som han, ikke kunde bære det Ansvar, Protestantismen paalægger den Enkelte. Hertil kom for Møller's Vedkommende ogsaa ydre Grunde. Han var i Tydskland kommen i Berørelse med flere af Lederne af den da nys begyndte romantiske Bevægelse; den ene efter den anden af disse flygtede fra Protestantismens „Prosa" over til Katholicismens mystiske Poesi, der bød dem en aaben Tumleplads for deres følsomme Sværmerier. Specielt traadte Møller i Forbindelse med Stollberg, der selv nylig var gaaet over til Katholicismen, og som med hele Neophytens Iver tog sig af ham og ikke hvilede, før han saa ham i Sikkerhed i den ene saliggjørende Kirkes Skjød.

Paa sin Bryllupsdag d. 27de Januar 1804 traadte Møller i den østerrigske Legations Kapel i Hamburg over til Katholicismen, sammen med sin Brud Caroline Elisabeth Alberti, en ved sin Aand og Dannelse lige udmærket Dame, Søster til Digteren Tieck's Hustru, Datter af den som Prædikant bekjendte hamburgske Pastor Alberti.

Strax efter Bryllupet begav han sig til Münster, hvor han hos Stollberg flere Aar igjennem fandt et Hjem i det fremmede Land, et Hjem, som han dobbelt maatte føle Trang til, efterat han nu selv havde lukket sig ude fra sit Fædreland. Saa stærkt greben, som han nu var, af det Religiøse, og under det stadige Samliv med Stollberg, der netop da var begyndt at realisere sin Idee om en storartet christelig Fremstilling af Verdenshistorien, da kan man let tænke sig, at ogsaa Møller ganske lod Naturvidenskaberne ligge. Historien, specielt for det Tidsrums Vedkommende, i hvilket Christendommen syntes afsluttet til et konsekvent System — Middelalderen, blev nu Hovedgjenstanden for hans Studier, og de Arbeider, han efter sin Overgang til Katholicismen i Løbet af den første Halvdeel af indeværende Aarhundrede offentliggjorde, beskjæftige sig alle med religionshistoriske og religionsphilosophiske Emner. Det tidligste af dem var en Afhandling i Wiener Jahrbücher for 1820 i Anledning af Steffens's Karrikaturen des Heiligstens; derpaa fulgte under hans Ophold i Bonn forskjellige mindre Artikler, rettede mod Hermesianismen, mod hvis Vranglære han tillige polemiserede i en særskilt Piece.

(Fortsættes.)

I en schweitzersk Sæterhytte.

(Efter et Maleri af A. Kindler.)

Jeg vil haabe, kjære Læser, at det ikke var dig, som havde kravlet op i Sengen tilvenstre paa Billedet, og som søgte at glemme den rasende Tandpine og Rheumatisme i Læsningen af Bädecker's spændende Værk, dengang da Maleren fordristede sig til at fæste det brogede Selskab, som Uveiret havde jaget sammen i Sæterhytten, paa Papiret. Thi i saa Fald staar vistnok Mindet om dit nødtvungne Ophold i det trækfulde, fugtige Rum med altfor mørke Farver for dig, til at du skulde kunne more dig ved at gjensee de charakteristiske Figurer fra hiint Møde. Snarere vil jeg tro, det var dig, som var leiret mageligen i Forgrunden ved Siden af den melancholske Münchenerstudent, hvor du havde faaet ombyttet de vaade Støvler med et Par bekvemme Tøfler, og nu gjæstevenlig bød den muntre gamle Professor, der netop traadte ind ad Døren med sin velfyldte Botaniserkasse og sin Hat prydet med attraperede Sommerfugle, en Plads ved din Side og en Part i de milde Guds Gaver, med hvilke din Vertindes Forsynlighed Dagen i Forveien havde udrustet dig. Du erindrer da vistnok ogsaa, hvor muntert I ud paa Eftermiddagen fik det, da Regnet, trods det engelske Pars sure Miner, ikke vilde holde op, og da I derfor fandt det nødvendigt at give det en indre Modvægt ved Nydelsen af et vist, under forskjellige Navne europæisk bekjendt Sambrygge, til hvilket Malerens Randsel uformodet afgav Ingredientserne, og som blev indtaget af dig og Selskabets trende andre kampdygtige Medlemmer, hvis Munterhed efterhaanden steg til den Grad,

I en schweitzersk Sæterhytte. Efter et Maleri af A. Kindler.

at I tilsidst istemte Choret til Studentens Sang:

„Ein lust'ger Musikante
Spazieret an dem Nil, o mores!" osv.

Det var ved samme Leilighed Kunstneren lovede dig en Kopi af den Tegning, han om Morgenen havde taget af hele det dydsirede Selskab. Herved tillader han sig at sende dig den.

Bergens nye Raadhuus.

Bergens gamle og ærværdige Raadhuus vil i disse Dage have udspillet sin Hovedrolle, efterat det i over 300 Aar — man kunde sige: med al Honnør — har udført den; thi i saa lang Tid har samme Tomt og tildeels ogsaa de samme Mure tjent til dette Brug. Den nylig opførte, smagfulde Bygning, hvoraf vi give omstaaende Afbildning, skal herefter træde i dets Sted i Egenskab af Retslokale. Flytningen er bare tvers over Gaden, da ogsaa den nye Bygning ligger ved Raadstupladsen.

Om det at flytte Raadhuset i en By end ikke i egentlig Forstand kan henføres til de store og mærkelige Begivenheder, saa vil det dog for Bergens Vedkommende i dette Tilfælde afslutte en historisk Tradition, der gaar op til Aaret 1562, og saaledes omfatter flere mærkelige Tildragelser, der ere knyttede specielt til denne gamle Bygning og den rundt om samme liggende Plads. En historisk Interesse vil der forsaavidt klæbe ved Begivenheden.

Paa den gamle Raadstue har Kong Christian IV i egen høie Person præsideret udi Retten nogle Gange, engang endog fire Dage efter hverandre; det var under sit første Ophold her, at han dømte i en „meget forviklet Sag" fra Tydskebryggen. Borgermester og Raad have i den store Sal mangengang drukket paa Byens Vel, thi de offentlige Gjæstebud holdtes i Regelen der; men den tarvelige og dog hensigtsmæssigt indrettede Kjælderetage har hyppigere været besøgt af dem, der blive nødsagede til under offentlig Varetægt at sove Rusen ud. Raadhuussalens Vægge vilde kunne fortælle om de fleste af Byens politiske Møder og kommunale Diskussioner; dens Mure have undertiden gjengivet Echoet af Larmen og Vaabenbraget fra oprørske Hobe; thi paa Pladsen udenfor stod Hovedslaget i „Strilekrigen" 1765, ligeledes samledes man her i det store Opløb 1814 og under Arbeiderurolighederne i 1848. Om det var Instinktet eller de halvdunkle Erindringer fra Bygningens Kjælderetage, der styrede Vedkommendes Fjed netop til denne aabne Plads, skal man ikke forsøge at besvare.

Den nye Bygning er, som det vil sees, ganske smagfuld, uden at gjøre Fordring paa at være opført i nogen bestemt Stiilart. Allerede forrige Aar var den færdig fra Bygmesterens Haand. Dens Tomt indtager det sydøstlige Hjørne af den Have, der i sin Tid hørte til afdøde Stiftamtmand Hagerup's Gaard. Façaden vender mod Syd, til Christie's Gade; i denne Gavl er anbragt et lidet Taarn, der er forsynet med Uhr. Beliggenheden er forøvrigt noget nær i Byens Centrum, hvor ogsaa flere andre af de offentlige Bygninger findes. Den støder umiddelbart op til Bythings- og Magistrats-Lokalet — Hagerup's forrige Gaard —, i hvis Bagbygninger Byens Hoved-Brandvagt med Værksteder, Staldrum osv. findes. I Forbindelse med det nye Retslokale staar det nye Distriktsfængsel, hvis sydlige Muur sees tilvenstre paa Tegningen; det er endnu ikke taget i Brug. Ogsaa denne Bygning er ganske anseelig; de tvende Rader med Gittervinduer forkynde tydeligt nok Bygningens Bestemmelse; Indredningen er bekvem og maaskee altfor luun for de eventuelle Beboere. Siden Fængselsloven af 1857 paabød Opførelsen af de saakaldte Distriktsfængsler, er der rundt omkring i Byerne reist mange slige store Bygninger, og den Fremmede har derfor efter et flygtigt Besøg i denne eller hiin By oftere maattet medbringe som en fremtrædende Erindring derom den vistnok triste Tanke, at en af de anseeligste Bygninger i vedkommende By var — Distriktsfængslet. Dette passer dog ikke paa Bergen, skjøndt det maaskee tør indrømmes, at det nye Retslokale med tilstødende Distriktsfængsel kan passere for en af Byens større, anseeligere og meest moderne Bygninger.

Det har været paa Tale, at den gamle Raadhuusbygning skulde nedrives og dens Tomt udlægges til Gade eller Almending; hvis dette bliver Tilfældet, vil man her faa en „Almending" af Størrelse omtrent som Stortorvet i Christiania. Pladsens vestlige Side

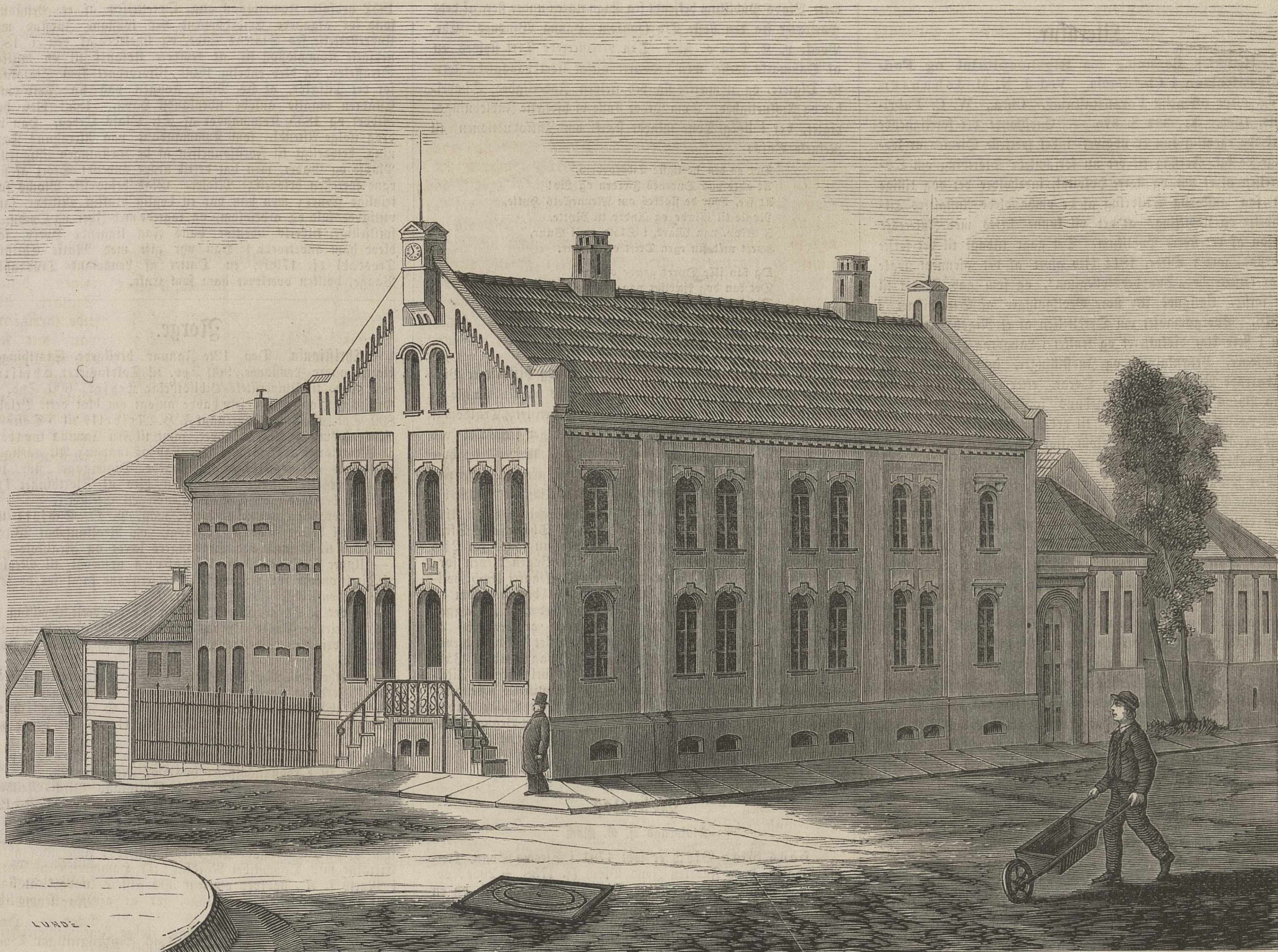
vil indtages af det nye Retslokale og Magistratsbygningen og af offentlige Bygninger have til vis à vis Fødselsstiftelsen; paa Sydsiden vil haves den annekterede Raadstue, hvis diametrale Gjenbo bliver Postkontoret, — medens otte større og mindre Gader ville udmunde her. — Architekt Schiertz har forestaaet Bygningen; den koster ca. 40,000 Spd.

Erindringer om Lord Palmerston.

II.

Palmerstons Navn er aldrig tilstrækkelig bleven forenet med de Tjenester, der ere ydede Handelens Emancipation. To Ministre, fortrinligt skikkede til at være Frihandelens Repræsentanter, bleve til den Ende valgte under hans Styrelse, uagtet deres Uvillie mod ham aldrig var bleven holdt skjult, ja var en almindelig bekjendt Sag. De vare George Richardson Porter, Forfatteren af „Progress of the Nation", og Richard Cobden. Hvad der har sat Kronen paa Cobdens Livsværk er heldigt at have endt Underhandlinger, for hvilke Porter, der afløstes af sin heldigere Efterfølger, ved sine Skrifter havde banet Veien i Frankrige. Spørgsmaalet havde længe beskjæftiget Almenheden. Michel Chevalier havde samlet om sig nogle af Frankrigs dueligste Statsøkonomer og støttedes af Pressens Ledere, hvor det gjaldt at oplyse og styrke den offentlige Mening, medens Bastiat havde gjort sunde Doktriner populære ved sin underholdende og sammentrængte Undervisningsmaade. Monopolet havde sin sikreste Støtte i den Lovgivende Forsamling, og Keiseren, der godt vidste dette, forbeholdt sig med stor Klogskab i den nye Konstitution sin Ret til at indlede og slutte Handelstraktater. Gjennemtrængt af Overbevisning om, at en frisindet Handelspolitik vilde være gunstig for hans Land, og i den bestemte Hensigt, at en saadan Politik skulde blive seierrig, fik Lord Palmerston Artikler indførte i Moniteuren, hvortil Materialerne vare samlede fra engelske Kilder. Da han altid var tilgjængelig for dem, som vare istand til at staa ham bi i en Sag, der laa ham saa alvorlig paa Hjerte, bleve Vanskeligheder, der havde syntes uoverstigelige, formindskede eller udjevnede. Det er ikke vel muligt at overvurdere Værdien af de Tjenester, der vistes af den Statsmand, som stod i Spidsen for de udenlandske Anliggender, og som i Alliancen mellem Frankrig og England, grundet paa gjensidige Fordele, saa det bedste Løfte om Begges Held og Fremgang og den stærkeste Betryggelse af Verdensfreden.

I sin Korrespondance viste Lord Palmerston en mærkværdig Evne til at sammentrænge — til at sige meget i faa Ord — og han brugte faa Ord, ei alene fordi han havde liden Tid at ofre paa hver enkelt af de mange Gjenstande, der optoge hans Opmærksomhed, men ogsaa fordi han havde en lykkelig Evne til at gribe netop de væsentlige Punkter af et Stridsspørgsmaal. Der sagdes om ham, at naar han var beskjæftiget med en Sag, optog den i den Grad alle hans Tanker, at han forsømte og lagde til Side alle andre Forretninger. Sandheden er, at han fordelte sin Tid saaledes, at han skjænkede enhver Sag netop saa megen Opmærksomhed, som dens Vigtighed forholdsvis udkrævede, og dette førte nødvendigt til, at han udsatte det, der ikke behøvede ubetinget eller hurtig Afgjørelse. Han forstod den lykkelige Kunst at behandle enhver Sag efter dens eiendommelige Tarv, og han forsømte aldrig det Store for det Smaa. Enhver Gjenstand for politisk Debat var han fuldkommen mægtig. Hans lange Erfaringer paa det diplomatiske Feldt, hans personlige Bekjendtskab med de fornemste Rollehavende paa den offentlige Scene, og de store Partier, han selv havde spillet i sin Tids historiske Drama, gav ham en umaadelig Overvægt i Styrelsen af Statsforretningerne og i Samkvemmet med Repræsentanterne for fremmede Regjeringer. Jeg har hørt enkelte af de høieste diplomatiske Autoriteter udtale sig med Beundring om hans Kjendskab til ubetydelige Omstændigheder, om hans hyppige Henviisninger til et eller andet ringe Faktum eller oplysende Dokument, som de ikke havde lagt Mærke til, men som havde meget at sige i Sagen.

Bergens nye Raadhuus.

Det var ikke alene paa det politiske Omraade, at han saaledes overskuede samtlige Detailler. Han var ingen bereist Mand, og dog viste han ofte et saadant Kjendskab til Lokaliteter, Personer, Ting og Sprogformer, som i Almindelighed blot erhverves af dem, der have seet med deres egne Øine og hørt med deres egne Øren, og han kjendte disse smaa Eiendommeligheder, der ikke finde Veien til Bøger og undgaa almindelige Iagttageres Opmærksomhed. Denne udtømmende Kundskab blev ofte lagt for Dagen, hvor man mindst ventede at finde den. Jeg morede mig saaledes engang ved at høre, at han kunde de tyrkiske Navne paa Befordringsmidler og Reisemaader. Jeg har hørt fra hans Mund Prøver paa den besynderlige Phraseologi, som jeg troede blot kunde hentes i China. Den Originalitet og det sprudlende Lune, der gjorde hans Konversation saa glimrende, stod i en sælsom Modsætning til det Alvor, hvormed han behandlede ethvert vigtigt Spørgsmaal. Hans Anskuelser syntes snarere at være Summen af Manges Ideer, samlede fra alle Sider og koncentrerede i en klart udtrykt Konklusion, end bestemte, ham tilhørende Theorier. Han gik fremad med Fremgangen, og hverken anførte han den eller sakkede agterud. Han vidste at indtage en central Stilling, som han bibeholdt, trods Alt og Alle. Han brugte ofte skarpe Ord, men lod sig sjelden eller aldrig henrive til voldsomme Handlinger. Den „pludselige Glød", naar eller hvordan den end var fremtryllet, „blev snart kold igjen."

Var Lord Palmerston særdeles heldig, naar det gjaldt at besvare eller afværge Angreb og Spørgsmaal i Underhuset, saa var han maaskee endnu mere mærkværdig ved den Færdighed, han besad i at lokke ud af dem, med hvem han kom i Berørelse, den særegne Kundskab, hvoraf de maatte være i Besiddelse. Han hverken spildte Tiden med tom Tale eller hengav sig til ubestemte Almeenfloskler; Alt, hvad han spurgte om, var af Betydning og rettet ad rem.

Han lod ofte Folk vente, og Prinds Talleyrand sendte ham engang en fortørnet Hilsen, fordi det varede saalænge, efter at han var kommen til Legationen, inden han blev indladt hos Chefen for de udenlandske Anliggender. En anden Minister roste sig af, at han havde lært et fremmed Sprog i de Timer, han tilbragte i den høie Lords Venteværelse. At han ikke holdt sine Aftaler, kom sikkerlig ikke af Skjødesløshed eller Mangel paa Punktlighed, men af den store Mængde

Forretninger, der vare altfor sammenhobede, til at de kunde besørges i den for dem bestemte Tid. Jeg husker, at jeg engang fik en Seddel: „Kom hjem til mig Kl. sex.“ Jeg kom naturligviis, sad i Salonen, hvis Borde vare fulde af Bøger, meest Mæcenat-Exemplarer, der forskaffede mig Tidsfordriv nok. Lidt før otte kom Tjenere ind for at gjøre istand til Gjæster, der ventedes til Middagstaffel. Præcis Kl. otte kom Premierministeren hurtigt ind: „Opholdt i Privat-Konseillet. Gjør mig ondt. Maa klæde mig om. Kom imorgen Klokken tre.“ Hans Maade at affærdige paa var ofte noget kortfattet, men bestandig særdeles forbindtlig. Næste Dag kom jeg igjen, og blev øieblikkelig indladt. Hvor megen Tid der end spildtes med at vente, gik Lord Palmerston altid lige løs paa Sagen i samme Øieblik, man blev indladt til ham; ingen Tid blev spildt. I at spørge havde han neppe sin Lige, og den Kunst at spørge er maaskee en af de høieste intellektuelle Evner; hvo der besidder den, erhverver derved selv de rige Skatte, som han fremdrager af Andres Aand og tilegner sig den til sine personlige Hensigter*).

(Sluttes)

Literatur.

Historisk Beretning om **Rigshospitalet og Fødselsstiftelsen** i Christiania. Ved J. N. M. Johansen. Udg. efter offentlig Foranstaltning. Chra., W. C. Fabritius, 1865. X, 332 S. 8vo. — Endskjøndt det foreliggende Arbeide egentlig kun er udgivet i det specielle Øiemed at ledsage de kgl. Forslag til det nu forsamlede Storthing om Opførelsen af et nyt og større Hospital, indeholder det dog tillige en saa anskuelig Skildring af de omhandlede Anstalters Tilblivelse og Udvikling, at det vil kunne læses med Interesse ogsaa af det større Publikum. Det gaar tilbage til det første Forslag, som i Oktbr. 1814 blev gjort af det gjennem nogle Aar existerende „Sundhedskollegium“, og som gav Stødet til de første, rigtignok ikke store Bevilgninger af Storthinget i 1816. Spørgsmaalet om Oprettelsen af et Rigshospital blev nu i flere Aar diskutteret og trukket i Langdrag gjennem Kommissioner, Betænkninger og Indstillinger, indtil i 1824 den daværende Vicekonge, Kong Oscar, efter et personligt Besøg paa Byens og Amtets Sygehuus foranledigede, at Sagen blev paaskyndet. Tegninger til det nye Hospital bleve udarbeidede af nu afdøde Stadskonduktør Chr. H. Grosch, Arbeidet paabegyndt om Vaaren 1826, og efter en temmelig forandret Plan i det Væsentlige fuldført i 1836. Efter den oprindelige Beregning skulde Hospitalet kunne modtage 200 Syge; men efter Nedlæggelsen af Byens Sygehuus i Mangelsgaarden og Indlæggelsen af Fattigvæsenets Syge paa Rigshospitalet i 1845 blev man temmelig stadig nødt til at overskride dette Antal, uden dog at kunne optage alle de Syge fra By og Land, der ønskede at blive optagne. Som Følge af det indskrænkede Rum kunde man heller ikke iagttage de nødvendige hygieniske Hensyn ved vexlende Brug, Renselse og Separation af Sygestuerne, og der aabnedes derved Indgang for endemiske Indflydelser, der virkede uheldigt paa de Syges Tilstand. Allerede ved Hospitalets Oprettelse var det ogsaa blevet udtalt, fornemmelig af Prof. Holst, at den hele Anlægsplan var uheldig, og i Aarenes Løb traadte dette endnu tydeligere frem. Man troede i Begyndelsen at kunne rette paa det ved deelvise Om- og Tilbygninger, men kom efterhaanden til Erkjendelse af, at ikke engang de meest gjennemgribende Forandringer vilde være istand til at hæve de Misligheder, der ere en Følge af Beliggenheden, den uheldige Anordning og Klodsetheden i Bygningernes Indretning.

— **Fortællinger af det danske Folkeliv.** Paa Woldikes Forlag i Kjøbenhavn er udkommet en ny Udgave af Fra Landet, Billeder af Folkelivet i Sjælland, af Anton Nielsen, der er prydet med Lithographier efter Tegninger af Carl Bøgh. Nielsens Billeder udmærke sig ved en tiltalende og — saavidt man paa Frastand kan see — tro Gjengivelse af Almuens Tænkesæt og Opfatningsmaade og lade sig læse med Fornøielse, om de end i æsthetisk Henseende ere af underordnet Værdi. — Paa samme Forlag er tidligere udkommet Historier og Sagn fortalte af Thyregod (176 S. 8vo.), der giver meget læseværdige og smukt fortalte Skildringer af den jydske Bondes Liv.

— **Fabler for Børn.** Et halvhundrede Billeder tegnede af J. C. Lundbye. Med Text af H. V. Kaalund. Andet Oplag. Billederne udførte i Træsnit af H. P. Hansen. Kbh. 1866, st. 8vo. P. G. Phillipsens Forlag. — Uagtet vi i Regelen intet Hensyn kunne tage til den rige danske Børneliteraturs Frembringelser, ville vi dog tillade os at henlede vore Læseres Opmærksomhed paa ovennævnte Bog. Billederne ere tegnede af en virkelig Kunstner, der desværre kun 30 Aar gammel dræbtes ved et Vaadeskud i den slesvigske Krig i 1848, hvori han deeltog som Frivillig. Til dette nye Oplag ere de udførte i fortrinlige Træsnit af en Xylograph, som vil være dette Blads Publikum bekjendt fra Signaturen under flere af dets Portræter fra den sidste Tid (saasom Hanna Winsnes, Chr. Boeck. L. K. Daa o. Fl.) Den verciﬁcerede Text skyldes en af Danmarks første, men desværre altfor lidet paaagtede, lyriske Digtere, og udmærker sig ved sjelden Inderlighed, Simpelhed og Anskuelighed. Som Prøve skulle vi hidsætte Indledningsdigtet, der i lislig Tone minder stærkt om Introduktionen til Reineke Voss:

Det er den herligste Tidsfordriv,
At agte paa Dyrenes Færden og Liv!
At see, hvor de flokkes om Menneskets Hytte,
Nogle til Glæde og Andre til Nytte,
I Skov, paa Mark, i Stald og i Buur,
Hvert med sin egen Drift og Natur.

Og kan ikke Dyret græde og lee,
Det kan dog kjærligt paa Mennesket see,
Det bringer sin Tak og klager sin Nød
Og elsker den Haand, som rækker det Brød;
Og derfor skal Mennesket Dyret agte,
Og gjerne dets venlige Færd betragte.

— Af **Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie** er Bindet for 1862 nylig udkommet. Det optages næsten ganske af en Afhandling af Adjunkt A. Gjessing, betitlet „Trældom i Norge“ (S. 28—322), hvilken formodentlig er fremkaldt ved den i sin Tid fremsatte Priisopgave her ved Universitetet over dette Emne, og for hvis Besvarelse A. E. Eriksen tilkjendtes Guldmedaillen (trykt i Nord. Universitets-Tidskrift f. 1861).

— E. Floor i Bergen har tilkjøbt sig Oplaget af den i Kjøbenhavn udkomne Oversættelse af H. W. F. Thiersch's Skrift Om det christelige Familieliv, hvilket nu faaes for 24 ß norsk. Ligesom Webers Verdenshistorie, er Bogen bleven forsynet ikke blot med nyt Titelblad men ogsaa Trykkeaaret 1865, hvilken Datoforandring vi allerede tidligere have betegnet som en tydsk Uskik i Literaturen. Efter de fra den hæderlige Forlægger os tilstillede Oplysninger skylde vi imidlertid at bemærke, at det er uden hans Vidende og Villie, at Aarstallet i Kbh. er bleven forandret — Noget, der især med Hensyn paa Webers Værk er yderst vildledende — saasom han kun har forlangt nye Titelblade med sit eget Firma. Det christelige Familieliv foreligger i den til Floor overgaaede Oversættelse i 2det Oplag (Kbh. 1862) og blev Originalen modtaget med saadan Begjærlighed, at en norsk Oversættelse bebudedes samtidig med den danske og kun blev forhindret ved Konkurrencen.

Nekrolog.

Statsraad H. G. Bloch.

Hans Glad Bloch er født 1791 i Strøms Sogn, søndre Odalen, hvor Faderen Jens Bloch (f. 1758, † 29de Nov. 1811), Søn af Præsten i Tind Niels Brønlund Bloch og en med gode Evner og Kundskaber udrustet Mand, da var resid. Kapellan; Moderen Bolette Olava Glad (f. 1762, † 3die Febr. 1845, 83 Aar gl.) var en Datter af resid. Kapellan til Sigdal Hans Glad. H. G. Bloch blev 1ste Oktbr. 1807 Fenrik ved Oplandske Infanteri-Regiment, 1808 Sekondlieutenant, 1809 Premierlieutenant, 29de Oktbr. 1814 Kapitain, 7de Oktbr. 1815 Adjoint i Generalstaben, 19de Septbr. 1817 Kompagnichef for Agerske nationale Musketeerkorps, 1818 surnumerær Divisions-Adjutant i Generalstaben, 16de Novbr. 1822 Major, 3die Juli 1826 Oberstlieutenant og Chef for det Bergenhusiske Musketeerkorps, 1834 Adjutant hos Hs. Maj Kong Carl Johan, 1835 midlertidig og 1836 virkelig Chef for Krigsskolen samt Oberst i Armeen, 1838 Chef for Bergenhusiske Infanteribrigade og Kommandant paa Bergenhuus, 1839 Generaladjutant, 1843 Generalmajor og første Adjutant hos Hs. Maj. Kong Carl Johan, 17de Mai 1848 Generallieutenat, 5te Septbr. 1850 Overstkommanderende over Armeen og 3die Decbr. 1853 tillige Chef for Armeedepartementet, i hvilken Egenskab han erholdt Afsked i 1860. — Bloch var i 1823 bleven Ridder og 1843 Kommandør af Sværdordenen, senere med Storkors. Af det kgl. Svenske Krigsvidenskabs Akademi var han Æresmedlem. — Af Bloch haves et Veikart over Norge, der graveredes i Stockholm 1823. — Efterat have erholdt sin Afsked flyttede Bloch til sin Gaard Hellerud ved Nitsund, hvis tidligere saa indbringende Bro tilhørte ham. Paa denne sin Eiendom døde han 31 Dec. f. A. og blev begravet 6 Jan. d. A. Ved Jordfæstelsen repræsenteredes Hs. Maj. Kongen af Statsraad Fleischer. — Bloch var af Naturen udrustet med meget gode Evner og besad derhos den Klogskab og Føielighed med Hensyn paa Omstændighederne, der som oftest betinger en Mands offentlige Fortremmelse og Lykke. Han besad ogsaa et vist djervt Vid — man kan sige i den gammel-militære Skoles Smag, som ikke blot aabenbarede sig i Selskabslivet, men ogsaa, hvis man tør tro Beretninger paa anden Haand, i selve Statsraadet. — Han var gift med Anna Hedevig Prydz (f. 1798), Datter af Major Peder Blankenberg Prydz († 1823).

Generalmajor Chr. Glad.

Christian Glad, født 8de October 1794, var Søn af Proprietær paa Greffsen i Aker og Eier af Nedre Papiirmølle Frederik Glad (f. 1760 † 1840), der var en af Rigsforsamlingens Medlemmer og paa Grund af sine Fortjenester af Landbruget i 1812 var bleven Dannebrogsmand. Han var gift med Johanne Marie Elisabeth Dallas fra Hamburg der døde 1837. Christian Glad blev Officer 1810, Premierlieutenant 30te Marts 1813, Ritmester 29de Juli 1820, Plads-Major ved Akershuus Fæstning 15de Januar 1835, Oberstlieutenant i Armeen og Korpschef 16de Jan. 1843; 30te Decbr. 1850 Oberst og Chef for Kavalleribrigaden, 10de Marts 1854 Generalmajor og samtidig Kommandant ad interim paa Akershuus Fæstning. Glad har i Trykken udgivet: „Udkast til et Reglement for Hugning ved Cavaleriet, der ifølge den tjenestgjørende Generaladjutants Befaling indtil videre bliver at befølge ved Cavaleri-Brigadens Vaabenøvelser. Akershuus Fæstning den 31te Marts 1851,“ 76 S. 16, hvilket Skrift ikke findes anført i „Norsk Forfatter-Lexicon“. Han var Medlem af den i 1852 nedsatte Kommission ang. Oprettelsen af et Pensionsfond for afgaaede Embedsmænd ved tvungne Indskud med Understøttelse fra Statens Side, og ligeledes af den i 1858 nedsatte Kommission til at revidere Udkastet til en militær Straffelov, og blev endelig 1860 tilforordnet som Statsraad for det Tilfælde, at Hs. Maj. Kongen paa sin Færd med Eskadren maatte anløbe udenlandsk Havn. 1853 blev han Ridder og 1855 Kommandør af St. Olafs Orden. Han bidrog ifølge Aftenbl., som Kommandant paa Akershuus Fæstning, betydeligt til Forskjønnelsen af de Fæstningen tilliggende Pladse og Gader, men har dertil neppe anvendt Stort af sine egne forresten betydelige Midler. Glad besad ikke Blochs fortrinlige Evner; men han var en dygtig praktisk Militær, samvittighedsfuld og arbeidsom, og røgtede med Iver og Omhu de forskjellige, tildeels udenfor hans Fag liggende Hverv, som bleve ham anbetroede Han var gift med Marie Christine Trosdahl (f. 1796), en Datter af Lensmand Trosdahl i Vaage, hvilken overlever ham som Enke.

Norge.

Christiania. Den 12te Januar bevilgede Storthinget, blandt andre Pensioner, 900 Spd. til Toldkasserer Christie, 800 Spd. til Universitets-Bibliothekar Keyser, 600 Spd. til Professor Holst (der selv havde ansøgt om blot dette Beløb), 800 Spd. til Oberstlieutenant F. H. Mejdell; til 5 Døtre af Eidsvoldsmænd 40 Spd. hver, samt til Fru Camilla Collett, f. Wergeland, 100 Spd. i Egenskab af saadan; Alt aarlig.

— Den af Regjeringen foreslaaede Digtergage, stor 400 Spd., for Bjørnstjerne Bjørnson blev af Storthinget 11te Januar bevilget uden Debat og mod 26 Stemmer.

— Under 8de Januar er Cand. mag. P. O. Schjøtt udnævnt til Lektor i græsk Philologi, og Realkandidat W. A. Eckhoff til Adjunkt ved Stavangers lærde og Realskole.

— Under s. D. er Prof Aschehoug udnævnt til Medlem af Direktionerne for den norske Hovedjernbane samt for de færdige søndenfjeldske Statsjernbaner.

— Under s. D. er Chr. Rytterager meddeelt Bevilling til paa sin eiende Gaard Dyrbæk i Modums Præstegjeld at oprette og drive en Smelteovn til Forædling af Nikkel- og Kobbermalm.

— Apotheker P. Møller i Christiania og Toldinspektør Engh i Flekkefjord ere udnævnte til Riddere af Vasaordenen.

— Stabskapitain i Artilleribrigaden C. S. K. Frølich og Kapitainlieutenant i Marinen Jac. Kjelland ere begge udnævnte til Riddere af Sværdordenen.

— Sekondlieutenant i Kavalleribrigaden G. Sverdrup er udnævnt til Ordonansofficier hos Hs. Maj. Kongen.

— Til midlertidig Formand i Statsraad Birch-Reichenwald's Sted under dennes Fraværelse paa Thinget valgtes 12te Januar Lektor Fr. Brandt med 59 St.

— Kapitain Joh. Rye har modtaget et stort Sølvbæger som Erkjendtlighedsgave fra endeel Fiskere i Anledning af en Extratur med Dampskibet Nordkap fra Hammerfest til Vardø i Marts f. A., hvorved omtrent 300 Fiskere undgik at ligge over paa Hammerfest i 4 Dage, for at afvente Dampskibet Lindesnæs.

— Christiania Dampkjøkken har, ifølge Intelligentssedlerne, i forrige Aar givet et Overskud af 6000 Spd.

— Paa Stordøen ere flere nye og, som det siges, righoldige Skjærp opdagede. Konsul Jebsen m. Fl. have kjøbt nogle saadanne og agte at begynde Grubedrift med 200 Mand.

— Natten til 3die Juledag slog Lynilden ned i Præstø Fyr, der ligger paa et Skjær lige ud mod Folden, hvorved Vaaningshusene i Hast lagdes i Aske, saaledes at Fyrvogteren med Kone, Tjenestedreng og en Pige maatte tilbringe Natten i det rædsomste Uveir, halv paaklædte, ude paa aaben Mark, indtil der om Morgenen kom Hjælp fra Land.

— Skandinaverne i Rom have holdt en smuk Julefest, hvortil A. Munch havde forfattet en Sang, og hvorom han i en Korrespondentartikel til Mgbl. (No. 10) har givet Beretning. Prof. Molbech udbragte en Skaal for det fælles nordiske Hjem, Henr. Ibsen for de trofaste Slesvigere, osv.

— Fra Kjøbenhavn berettes, at en omtr. 90aarig fornem Englænder, der som Menig deeltog i Angrebet paa Kjøbenhavn i 1807, paa sit Dødsleie har bekjendt, at han nærved Eremitagen snigmyrdede en høitstaaende engelsk Officier, til hvem han havde fattet stort Nag, og begrov ham under en Eg omtr. 300 Alen fra Slottet. Efter Regjeringens Foranstaltning foretages der Gravninger for at finde den Myrdedes Been.

*) Begge Napoleon'er have udmærket sig ved deres Takt i at udspørge og krydsforhøre dem, fra hvem de vilde indhente Oplysninger. Jeg har havt Leilighed til at see Breve fra Mr. Cobden angaaende den nuværende Keisers foregivne Ordknaphed, et Ry, han ikke fortjener. Skjønt han ikke spilder Ord, kan han ikke med Føie kaldes en taus Mand. Han har dog aabenbar mere Lyst til at spørge end til at udtrykke sine egne Meninger, og hans Spørgsmaale ere særdeles betegnende for, hvor godt han bedømmer og opfatter deres Evner, med hvem han taler. I denne Henseende danner han en skarp Modsætning til sin Forgjænger Louis Philippe, hvis Lidenskab for at høre sin egen Røst var saa stor, at han beskyldtes for, at han i en Samtale, der varede tredive Minuter, aldrig kunde lade være at tale selv de ni og tyve. Det hændte ham ikke sjelden, at han sendte Bud efter en Person i den Hensigt at raadspørge ham i en særegen Sag, og ikke gjorde den fjerneste Hentydning til selve Sagen, førend i det Øieblik, Personen skulde afskediges. Jeg har hørt ham udøse en uafbrudt Ordstrøm, fare fra et Sprog over i et andet, citere Spansk, Engelsk, Tydsk i eet Aandedræt (han var endog noget bekjendt med Dialekterne). Naar den, han talte med, faldt ind med et: „Mais, Sire“ for at rette en Feiltagelse, svarede han: „Mais laissez moi parler — nous y reviendrons“, men man kom aldrig tilbage til Feiltagelsen. — Lord Palmerston var ei alene en skarp Spørger; han var ogsaa en taalmodig og opmuntrende Tilhører, og blev hverken stødt eller utaalmodig, naar hans Anskuelser bleve bestridte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 3.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 21. Januar 1866. Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Ludv. Kr. Daa.

II.

I de fra Stilens Side glimrende Breve til Schweigaard, som Daa indrykkede i Morgenbladet, sagde han ganske uforbeholdent, at Grunden til hans Forbigaaelse ved Besættelsen af den statsøkonomiske Lærerpost ved Universitetet var at søge i det uafhængige og oppositionelle Sindelag, som han nærede, paa samme Tid som Medbeilerens Held forklaredes af denne servile Iver, der ikke forstaar at tjene Principer, men kun Personer, af en pligtskyldigst Bestræbelse for at rage Grev Wedels Kastanier af Ilden m. m. Med Hensyn til Professor Munchs Ansættelse var Daa af samme Mening. I Anledning af et Stykke af Munch i Den Constitutionelle skrev han i Granskeren: „Det vilde i Sandhed være en Skam, hvis ikke Pressen tog sig lidt af de Junkeres Opdragelse, som Ministeriet sætter paa Kathederne, da de i Svimmelhed paa Høiden tale over sig." — Men ligesom vi i Schweigaards offentlige Færd og Embedsgjerning have faaet Grundlaget for en ganske anden Charakteristik af Manden, end den Daa, i Opbrusningens Hede, leverede i hine Breve, saaledes havde Regjeringen ogsaa alt viist, at det ikke var dens Agt at udelukke den djærve Oppositionsmand ved Embedsbesættelser. Daa havde, „med lidet Haab om at komme i Betragtning", meldt sig som Ansøger til den i 1839 nyoprettede Rigsarchivarpost og blev under 11te Febr. 1840 (altsaa ganske kort før Schweigaards Udnævnelse) virkelig indstillet til dette Embede. Men saasnart han erfarede Indstillingen, tog han sin Ansøgning tilbage, som det berettes, fordi han efter nærmere Overveielse fandt en Departements-Ansættelse mindre foreenlig med den Statsrevisorpost, som han alt havde overtaget. Carl Johan gav derpaa Rigsarchivarposten til Henrik Wergeland, som derved kom i endnu større Miskredit hos det „frisindede Parti", end han som „Hoffets Pensionist" allerede var. Daa selv — tidligere en af Wergelands fortroligste Venner, — sluttede sig til dem, som regnede ham denne departementale Forfremmelse stærkt til Last.

Efterat være forbigaaet ved Besættelsen af den statsøkonomiske Lærerpost, indbød Daa til Subskription paa et politisk Blad, „Granskeren," hvoraf første Nummer udkom 16de Septbr. 1840 og som fortsattes til 30te Septbr. 1843 (det Hele 2 Bind eller 6 Hefter i 4to). Subskriptionsindbydelsen udgik under hans Navn, men Bladet udkom anonymt; det var saaledes blot en offentlig Hemmelighed, hvem Redaktøren var. Dette Blad, der satte sig til Opgave, „at virke som de Liberales Blad for Fremadskridningen paa den grundlovmæssige Bane," dannede ikke blot fra Forfatterskabets, men ogsaa fra Indholdets Side Epoche i vor politiske Presse. Oppositionen havde ingen Mangel havt paa Blade, som med Skarphed bekjæmpede Regjeringen og kritiserede de handlende Personers Færd. Men dens Interesser vare aldrig blevne forfægtede af nogen Forfatter, der var saa rig paa Ideer og Kundskaber og derhos besad den stilistiske Overlegenhed, den Udtrykkets Djærvhed og Kraft og det sarkastiske Lune, som L. Kr. Daa. De fleste vigtige Reformspørgsmaal, som i de sidste femogtyve Aar have optaget Opmærksomheden, har Daa under denne sin journalistiske Virksomhed enten bragt paa Bane eller været med at diskuttere. Blandt de betydeligste Sager, som han i „Granskeren" udførligen behandlede, kan nævnes Dissentervæsenet og Religionsfriheden, Fængselsvæsenet, Brandvæsenet, Politivæsenet, Skillemynten, Jordudstykningen, Dyreplageriet, og Storthingsvalgene. Bladet begyndte med en Kritik over Winther-Hjelms Forslag til Lov om Grændserne for Religionsfriheden, hvilket „Granskeren", som den udtrykte sig, troede „at kunne anvende ligesom et Spiskammer eller Stabur at tage til i trange Tider, naar der ikke var nogen anden bekvem Materie ved Haanden til at fylde det ugentlige Ark med". Uagtet denne opløsende Kritik fortsattes igjennem et halvt Snes Numre, kunde Forf. dog erklære, da han afsluttede den, „at der endda fandtes nok af faktiske Urigtigheder og ubegrundede Paastande at gjendrive eller idetmindste at gjøre opmærksom paa". Ligesom Daa her som ellers med Varme forfægtede Individets Frihed i Samvittigheds- og Religionsanliggender, saaledes har han ogsaa stadig kjæmpet for borgerlig Frihed og Næringsfrihed paa en meget bred Basis.

De store politiske Ideer, for hvis Realisation Daa allerede under sin tidligste Journalistvirksomhed virkede, er han til denne Dag — efterat et Fjerdedeels Aarhundrede alt er henrundet — bleven uforanderlig tro, medens mangen Opositionsmand, der har beskyldt ham for „Frafald", „Vendekaaberi" o. s. v., selv er gaaet en god Deel af de politiske Meningers Cirkel rundt. Daa havde, som han selv siger (Dansk Maanedsskr. XIV, 58), „dannet sig en skandinavisk Overbeviisning lige fra den Tid, han begyndte at tænke over de historiske Forholdes Udvikling". Og denne Overbeviisning har han stadig holdt fast paa, saa at han endnu i dette Dieblik kan ansees for en af den skandinaviske Idees dygtigste Forkjæmpere her i Landet. Af Juryen erklærede han sig allerede i „Granskeren" for en varm Tilhænger, og har stadig været og er det fremdeles uforandret, tiltrods for al den politiske Veirvexling i Oppositionens Stemning, som med Hensyn paa denne Sag er kommet tilsyne. Den Uforbeholdenhed, hvormed Daa ved sidste Valg erklærede sig for Juryen, der, saasnart Regjeringens Sanktion kunde ventes, pludselig fra et oppositionelt Dogme var bleven et Kjætteriets Mærke, maatte vække alle Partiers Agtelse for hans politiske Charakteer og Overbeviisning, og vil, naar den politiske Medgjørligheds uundgaaelige Lede indtræder, vistnok paany sikre ham en Plads i Nationalforsamlingen.

„Granskeren" var et heelt igjennem oppositionelt Blad, og erhvervede sig i denne Henseende et Ry, hvorved der stilledes overdrevne Fordringer til Udgiverens fremtidige Færd. Dens Opposition dreiede sig dog ikke blot om politiske Spørgsmaal, men streifede ogsaa nu og da ind paa det Felt, hvor underordnede Aander pleiede at gjøre Forretninger, saasom Embedsbesættelser og deslige. Det Sprog, som Bladet førte, navnlig i personlige Angreb, vil forekomme mange af Nutidens Læsere haardt og inhumant. Men det var dog oftest mere moderat, for ikke at sige kultiveret, end det man var vant til i tidligere Oppositionsblade, og naar det faldt tyngre, havde dette sin Grund i det Mesterskab, hvormed Daa forstod at vælge sine Udtryk, og hvorved hans Ord blev dobbelt knusende. Ogsaa maa man erindre, at det dannede Publikums Smag for Kraftudtryk i Tidens Løb er bleven adskilligt forandret, hvilket bedst viser sig deraf, at Mange nylig bleve yderlig allarmerede, da et af Høiesterets Medlemmer blev behandlet omtrent halvt saa haardt, som han for 25 Aar siden — under Almeenhedens Bifald — i „Granskeren" var blevet.

I de personlige Feider, „Granskeren" førte, var der vistnok kun een, hvori endog Publikum for en væsentlig Deel tog Modpartens Parti. Men dette var vel ikke saa meget paa Grund af Angrebets Haardhed, som fordi det gjaldt en gammel Ven, der, trods alle sine Misgreb og trods alle Anfægtelser dog vedblev at være den store Hobs Yndling. Daa var kort efter sin Ankomst til Universitetet bleven en fortrolig Ven af Henr. Wergeland, der var netop et Aar ældre end han baade af Alder og som Student; og dette Venskab synes en rum Tid at have voxet i Styrke paa Grund af fælles Sympathier, især for Friheden og Nationalitetsideen. Men omsider bleve disse djærve og originale Naturer hinanden for mægtige, og der indtraadte et Brud, som endelig udartede til dødeligt Fiendskab. Det er ofte bleven sagt, og nylig gjentaget af Orla Lehmann i hans Bog „Norge og Nordmændene", at Bruddet mellem de to Venner skrev sig derfra, at Wergelands Hund havde bidt Daa (som derfor vilde have Hunden skudt), og hvoraf der reiste sig en lang Proces. I Baggrunden laa dog vistnok større Uovereensstemmelser til Grund for Uvenskabet, der snart overførtes i Pressen og søgte sin Tilfredsstillelse i en gjensidig nedrivende Bedømmelse af hinandens offentlige Færd, literære Virksomhed og Charakteer. Vi see os ikke istand til med Vished at afgjøre, fra hvem Forargelsen først kom. Daa har givet Wergeland Skylden og det, som vi tro, med Grund. I Anledning af Brevene til Schweigaard skrev saaledes Wergeland følgende Epigram:

„Daa smører selv sig til med Tjære,
forat faa Schweigaard sort som Beeg."

Og kort derefter udgav han tvende Farcer, „Engelsk Salt" og „Vinægers Fjeldeventyr", hvori Hovedpersonen, ifølge „Granskerens" egen Oplyning, er Digterens gamle Ven Daa. Derhos rettede han et haardt Angreb paa dennes politiske Charakteer i „Den Tale, jeg vilde holde paa et Prøvevalg for Akershuus Amt den 15de August 1841". Til Bebreidelsen for at have ridikuleret en gammel Ven i sine Farcer, afgav Wergeland den lidet tilfredsstillende Forklaring, at der vel var et Menneske, der engang teede sig som hans Ven og som han indbildte sig var det; „men det viste sig siden," vedbliver han, „at jeg havde bedraget mig. Venner glæde sig over hinandens Lykke; men da mine i saa lang Tid formørkede Udsigter opklaredes, da jeg endelig, efterat saa mange Jævnaldrende var gaaen mig forbi, var kommen i en fast Stilling (nemlig ved Udnævnelsen til Rigsarchivar), saa var det saa langt fra, at min formeentlige Ven glædede sig derover, at han tvertimod begyndte at skumle og misunde. Saadanne Venner (rotten friend) skylder man mindre end aabenbare Fiender". Men maa man end dadle Wergelands Fremfærd, kan man heller ikke ganske undskylde den Maade, hvorpaa „Granskeren" optog Stridshansken. Ikke blot de tvende Farcer, som antoges at „ridikulere" Udgiveren, bleve ubarmhjertigen nedrevne, men ogsaa Forfatterens Konstitutionshistorie, der nødvendigviis maatte være et „Partiskrift", fordi Wergeland ikke længere var nogen „uafhængig Mand", men en „Hofpensionist", hvis Usselhed endog gik saavidt, at han lod sit Manuskript censurere i Stockholm inden Trykningen (!). De i Wergelands Valgtale indeholdte fornærmelige Ytringer

mod Daa foranledigede fra den Sidstes Side en Proces, der endte med, at hine Ytringer ved Dom bleve mortificerede og W. ilagdes en Bod til Fattigkassen af 50 Spd. samt Sagens Omkostninger. Allerede tidligere havde Wergeland anlagt en Injuriesag mod Daa, som dog ikke kom under Paakjendelse ved Retten. Hvor kjær Daa havde været Wergeland og hvor nær han tog sig Uvenskabet med ham fremgaar af hans i 1842 skrevne gribende Digt „Fordums Venner“, hvoraf vi her hidsætte et Par betegnende Vers:

Med Doden i mit Hjerte,
og Smilet om min Mund,
og i mit Blik en Smerte
ifra vor Afskedsstund —
kom Ludvig Daa, min Svorne,
jeg beder, kom, min Ven!
Af tusinde forlorne
jeg har en Stund igjen!

. . . .

Vi os paa Engen sætte!
Dens Græs er guult og tørt.
Ak, just et Liv som dette
har jo vort Venskab ført?
Det skjød som Græs i Vaaren;
det visnede som Straa;
og Vindens Flugt har skaaren
de Ar, som sad derpaa.

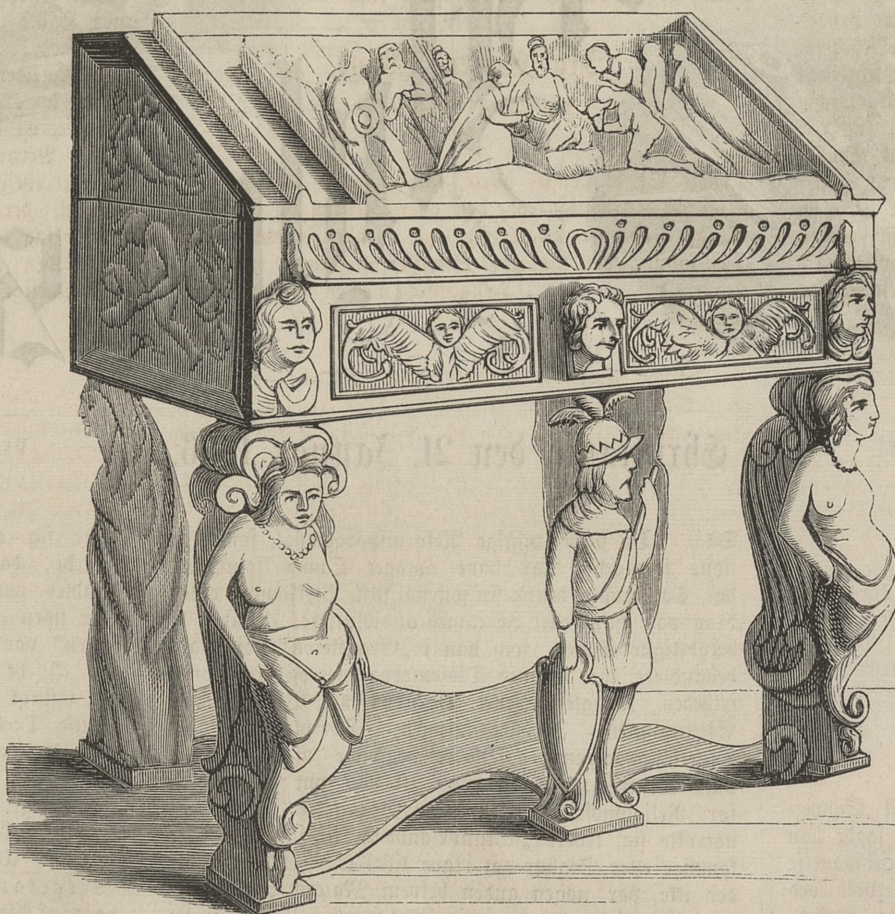
. . . .

Kom, sæt dig ved min Side!
kom, tryk dig ved mit Bryst!
Du skal dets Kvaler vide;
saa lærer jeg din Lyst.
Der var du engang hjemme
med al den Førstes Ret.
Ve mig, som ei kan glemme!
Ve dig, som kunde det!

Ved Siden af disse literære Processer blev „Granskeren“ indviklet i en saa at sige borgerlig Proces, som Udgiveren vistnok tabte, forsaavidt han idømtes svære Bøder, men hvorved han dog i Grunden erhvervede sig Krav paa Almeenhedens Tak og Erkjendtlighed.

En forløben Tydsker ved Navn E. Gruhl havde her i Christiania anlagt et Bogtrykkeri i Forening med en lithographisk Anstalt og var begyndt at udgive et Dagblad, hvorpaa Abonnementet var forud betalt. Da Bladet vel var begyndt og Gruhl havde faaet sine Sager assurerede til en overdreven høi Sum, opstod der (27de Febr. 1842) i det af ham beboede Huus en Ildebrand, som ødelagde det Meste. Der vaktes strax Mistanke om at Ilden var paasat, og Granskeren sagde dette offentlig; men da det ikke lykkedes at overbevise Gruhl herom, bleve Bladets Trykkere, Krohn & Schibsted, idømte en Mulkt af 40 Spd. til Fattigkassen foruden Sagens Omkostninger. De Ærgrelser og store Tab, som Udgiveren paaførtes for saaledes at have paatalt en Sag, hvis Opklaring han medrette fandt af yderste Vigtighed for Borgersikkerheden, bidrog vistnok til at fremskynde Granskerens Ophør tidligere end det sunkne Abonnement alene vilde have gjort. Dertil kom, hvad Udgiveren i næstsidste Nummer fremhævede, vore usikre Trykkefrihedsforholde, der idelig udsatte en Journalist for økonomisk Ruin, samt Mangel paa Medvirkning inden Pressen selv, hvor det gjaldt større Sager. „En Opposition, som ikke i hele Tænkningens Rige kan finde en eneste fælles Sag, sagde han, kan naturligviis intet udrette og maa ikke heller betragtes som nogen Mening eller nogen Sag“. Som Sager, hvori han var bleven staaende ene og Intet havde kunnet virke, nævnte han foruden den Gruhlske Brandsag, Bodsfængselssagen, „hvorfor Granskeren havde sat sin Smule literære Ære i Pant“, og hvis Behandling fortsattes heelt igjennem Bladets sidste Nummer, men hvis Diskussion han fandt saamegetmere spildt, som „Regjeringen fremdeles troede paa sin Kommission og sine øvrige gagerede og honorerede Menneskevenner, og ellers ikke brød sig en Døit om den hele Verdens Forskere eller Skribenter.“

Med en i vor Presse sjelden Oprigtighed udtalte Udgiveren sig i næstsidste Nummer om den økonomiske Side af Journalistvirksomheden samt Grundene til at han nu forlod denne. „At Granskeren ophørte, hedder det, var en simpel Følge af dens Grundsætninger, at Pressen for at være fri af Indflydelser saavel fra oven som fra neden, bør kunne bestaa ved sine egne Midler, og at den Vare som ikke betales saaledes at Produktionsomkostningerne dækkes, maa ansees som overflødig og unødvendig. Denne Erkjendelse gjorde vi os selv dengang, ligesom nu til Publikum, uden mindste Rødmen eller Blygd, thi den indeholder jo kun den Sandhed, at nærværende Forfatter deler Skjæbne med alle andre i

Fra Bergens Museum: Pult fra 16de eller 17de Aarhundrede

vort Land, og at han derfor ophører med sin Befatning med Literaturen ligesom saa mange dueligere før ham. Det kan være lejt nok for Patrioter at maatte tilstaa at dette Land ikke kan frembringe andet sælgeligt Bogvæsen end nødtørftige og priviligerede Skolebøger samt Boghandlerfabrikationer, hvis Værdi staar i Forhold til den saa godt som ingen Omkostning, der paa Forfattelsen er anvendt. Men vi indse aldeles ikke hvad ydmygende der kan være for os i at tilstaa, at vi ikke kunne faa et politisk-kritisk Tidsskrift til at gaa, naar der ellers ingen anden Ting kan komme afsted, ikke engang Poesier, som vi dog for nogle Aar siden saa et og andet af.“

Perleorm. Nereide.

Allerede i et tidligere Nummer havde han taget „Afsked“ med Læseren i en Artikel, der paa en humoristisk Maade skildrer os Granskerens stridbare og kampfærdige Tilværelse. „Da Granskeren ikke vil smigre sig med at den forlader Skuepladsen i Fred med alle Tilskuerne, maa dens Id og Tragten kun gaa ud paa at skilles med det simplere borgerlige Skudsmaal som en kontant Mand. I denne Henseende have Læserne formodentlig bemærket vor Redebonhed til at give enhver det Svar, som ham efter vor Formening tilkom. Naar Nogen henvendte sig til os med et Klap enten af Haanden eller Kloen, have vi altid anseet os for at staa i denne opmærksomme Indsenders eller Redaktørs Gjæld, og søgt at afgjøre den i lignende Mynt saa prompte som muligt. Vor Akkuratesse i dette Kapitel belønnes nu ved Regnskabets Afslutning med det behagelige Resultat, at denne vor Æres-Gjæld til samtlige Laugsbrødre er aldeles op- og afgjort, ja at der endog er en betydelig Ballance i vor Favør af Replikker (med dertilhørende Artigheder og Extra), som vi kunde have faaet fra dem, med hvilke vi have afgjort polemiske Forretninger, men som endnu staa til Restance. Vi gjøre imidlertid ingensomhelst Paastand paa denne Saldo, men eftergive den tvertimod høitideligen som forældet, haabende derved at have fralagt os mulige Beskyldninger for filisteragtig Paastaaen af Rettigheder, og uden en Gang at forvente derfor nogensomhelst Gjentjeneste.“

Med Hensyn til den Maade, hvorpaa han havde rygtet sit journalistiske Kald, udtalte han sig forresten som følger: „Dommen om de vigtigere Forpligtelser en Redaktør har til Sandhed og Ret, maa naturligvis afsiges af dem, som have fulgt os paa den selvvalgte Bane, og have gjort sig bekjendte baade med vore Handlinger og med Venners og Uvenners Mening om disse. Skulde Nogen ville underkaste denne Sag Prøvelse, ere vi til Tjeneste med vort Indlæg, som naturligvis maa spares saalænge der ikke viser sig nogen Tilbøielighed til enten at sige ondt eller godt om den Bortdragne. Kun en Tilstaaelse ville vi gjøre, nemlig at vistnok vore politiske Grundsætninger fremdeles ere de samme og Iveren for at virke til deres Indtræden i Livet uforandret, men at vore Anskuelser om flere faktiske Forholde have forandret sig meget i de tre Aars Tid, dette Blad har udkommet, og maaske formedelst vor Beskjæftigelse dermed.“

Daa's Gransker-Virksomhed er af Mange bleven betragtet som Glandspunktet i hans offentlige Liv. Men med al Anerkjendelse af den store Dygtighed og alt det Talent, som han derigjennem udfoldede, ere vi dog af den Mening, at Dele af hans følgende Virksomhed fortjene mere at roses og mindre at „klandres“, end den han udfoldede i hine politiske Læreaar, og at hiin Dom kun skriver sig derfra, at den større Humanitet, den større Modenhed og den deraf følgende Beredvillighed til at lade sig belære og opgive en skjæv eller feilagtig Anskuelse, som har betegnet senere Perioder af hans Liv, ikke er bleven tagen i fornøden Betragtning ved hint sammenlignende Overblik.

Bergens Museum.

II.

Pult fra det 16de eller 17de Aarhundrede.

Ved første Øiekast vil man faa Indtrykket af en vis Lighed mellem „Prindsesse-Sengen“ og den her afbildede Pult: Stilen er den samme, og Karyatiderne minde om Sengehimmelens Støtter. Den udvortes Lighed har visselig og bidraget meget til at forme Sagnet om Pulten; thi ogsaa deri have disse to interessante Møbler meget tilfælles med hinanden. Da en Prindsesse neppe kunde antages at have havt nogen Skrivepult med sig paa sin Flugt, saa har Sagnet faaet i hendes Sted en hollandsk Guvernør, der paa Reisen fra Holland til Ostindien blev af Stormen fordreven og strandede paa de bergenske Kyster, hvor da Pulten drev iland blandt Vragstumperne. Lighededen har ogsaa paa virkelig Sagkyndige gjort et stærkt Indtryk, og der er derfor af Saadanne opstillet som en meget antagelig Formodning, at Pultens forskjellige Dele bestaa af et større Møbels Brudstykker, en Formodning, der nok lader sig

høre. Forresten antages det, at Pulten ligesom Sengen er forarbeidet i Udlandet og skriver sig fra Slutningen af det 16de eller Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Hvad der imidlertid er notorisk, det er, at Pulten igjennem flere Generationer har tilhørt Familien Holck, og at den af denne er skjænket til Museet, da den bekjendte Holckske Antikvitet-Samling for en væsentlig Deel gik ind i Museets Samlinger.

Pulten bestaar af forskjellige Træsorter, der med Held og Smag ere anvendte til Indlæg og Hautrelief. Den egentlige Pult bæres, som det vil sees af Tegningen, af sex menneskelige Figurer. Laaget er prydet med et Hautrelief, der forestiller Hyrdernes Tilbedelse af Messias, og Motivet til Sidestykkerne synes ligeledes at være hentet fra den hellige Historie. Træskjærerarbeidet er udført med stor Øvelse, sjelden Flid, og røber en for Datidens Opfatning ganske sund Smag. Enkelthederne gjøre hver for sig et godt Indtryk, hvorimod den hele Komposition synes mere at være en Frugt af Tilfældigheder, end et Udtryk for en bestemt Mening, idet de massive karyatidiske Been uvilkaarlig maa vække en Formodning om, at de ere bestemte til at understøtte og bære noget ganske anderledes Svært og Tungt end Skrivematerialier, Bøger og Lak.

Baade Sengen og Pulten høre til det bergenske Museums sjeldneste Sager; de findes i samme Værelse, og de Besøgende ere somoftest stedte i et Dilemma, naar de forsøge paa at skulle rangere disse Møbler efter Graden i sin Beundring af dem. Sengen synes dog altid paa Grund af den romantiske Dunkelhed, der hviler over dens Fortid, at vække størst Interesse hos Damerne, medens Pulten synes at vinde Prisen hos Herrerne; begge Partier have visselig Ret.

Fra Havsens Bund.

(Efter Herman Wagner.)

II.

Nogle Skridt længer borte see vi i en Vandpyt en ormartet Skabning krybe hen over Stenene og i smukke Slangevendinger bugte sig ind i alle Fordybninger. Den ligner det saakaldte Skrukketrold, men er meget større, vel en Fod i Længden og med en Bredde af en Fjerdedeels Tomme. Det er en Nereide (se vor Tegning tilhøire), en Art Ringorm, saa kaldet efter de mange Ringe, hvoraf dens Krop bestaar. Hos dette Dyr kunne vi tælle over 200 saadanne Ringe; men man har truffet enkelte, som havde 500 Ringe paa en Længde af to Fod. Denne Orms Bagdeel er kort afstumpet og fremviser en liden hvidagtig Udvæxt. Af den sidste Omstændighed erkjende vi, at Dyret ved et eller andet Ulykkestilfælde har mistet sin Hale og er ifærd med at lade den voxe ud igjen. Et saadant afrevet Halestykke kryber sagtens omkring paa vanlig Viis, men Hoved faar det ikke igjen, og ophører da snart at existere.

Nereidens Hoved er lidet; foran har den to Par meget korte Følehorn, om Nakken derimod fire Par længere, og bag denne et Par ufuldstændige og afstumpede. Berøre vi den, løfter den forskrækket og truende Hovedet iveiret, og ud af dens Mund farer en Art Snabel, der har Form af en Pære, og som er otte Gange saa lang og tre Gange saa bred som Hovedet. Overfladen af denne eiendommelige Snabel eller dette ubehjælpelige Spiserør er skrubbet og i Enden besat med

Silgjords Kirke. (Efter Originaltegning).

en Deel Vorter samt stærke hornartede Tænder. Med dette Instrument griber Ormen sit Bytte og trækker det ned i Maven. Dyret har meget smukke Farver. Svømmefinnerne, hvormed Legemets Sider ere besatte, og ved hvis Hjælp det svømmer i Vandet med stor Lethed, ere guulgrønne med sortagtige Schatteringer. Ryggens midterste Deel har en skjøn Regnbueglands, som spiller i Blaat og Purpur, medens den kjødfarvede Underside glindser som Perlemoder. To Rækker Vorter paa hver Side af Legemet hjælper Ringormen til at krybe. Paa en saadan Vorte staar henimod 100 stive Børster, hvis Bygning man blot kan iagttage gjennem et stærkt Forstørrelsesglas. Underst ere Børsterne runde som en Stilk, oventil udvide de sig ligesom Bladet paa en Aare, paa Siderne ere de besatte med fine Haar og ende paa Spidsen med en Hage eller Krog. Samtlige Børster kunne lægges sammen og trækkes ind i det Indre af Legemet og ligesaa hurtigt strækkes ud igjen. Den øverste Vorterække indeholder et noget ringere Antal Børster; at dømme efter deres Plads, kunde de synes Dyret til ingen Nytte, men ere det sandsynligviis dog til Hjælp ved Opholdsstedet under Stenene.

Perleormen (tilvenstre paa Tegningen), som vi see krybe frem under en flad Steen, tilhører samme Slægt og viser en aldeles lignende Bygning. Dens Navn har Hensyn til den prægtige Perleglands, som dens grøn- og bruunfarvede Overside fremviser. Paa dens Hoved bemærke vi to Følehorn i Form af en Knap og fire Par traadtynde Følehorn, som staa den til Siderne ligesom en Kats Snurbart. Gjennem den halv gjennemsigtige Overhud skimtes tydelig Blodkarene i det Indre.

Vi kunde endnu udstrække vore Forskninger i Fjæren til flere Arter Muslinger, men den tilbagevendende Flod nøder os for denne Gang til at afbryde vore Undersøgelser og at lade os nøie med de allerede erholdte Prøver af Dyrelivet paa Havets Bund.

Silgjords Kirke.

Ved den nordre Ende af Silgjordsvandet, lige der hvor Landeveien deler sig og i vestlig Retning og fører hen mod Bandaksvandet, medens den sydligere Gren drager sig langs Silgjordsvandets søndre Bred, ligger Sognets Kirke, den eneste ældre Stenkirke, øvre Thelemarken har at opvise. Den er opført af dobbelt Graastensmur med Hjørner og Indfatninger af huggen Sten. De gamle Døraabninger ere rundbuede; en af dem, som er halvt tilmuret, og som benyttes til Vindue, gjør i denne Skikkelse et ganske kuriøst Indtryk ved Siden af de to store Kammerater, den har faaet i en senere Tid. I al sin Tarvelighed tager Kirken sig imidlertid ret godt ud mellem de tætte, frodige Birkelier, der omgive Fladdals- og Sundsbarmselvene her ved Udløbet i Silgjordsvandet, om man end maaske kan finde, at det er en Smule vel høitideligt i den Anledning, som Stedets Topograf har gjort, at falde i Afmagt over „det Underlige, Omvexlende, Betragtelsesfulde, som Situationen er frugtbar paa, og som sætter den Fremmede i Skræk, om ikke rent jager ham bort fra Grændserne, skjønt Indbyggerne, som daglige Beskuere se samme med ligegyldige Øine." Den samme Forfatter, Hans Jacob Wille i sin Beskrivelse af Præstegjeldet, Kbh. 1786, giver følgende bevægelige Skildring af det „Prospekt", som viser sig nær Kirken fra den saakaldte Rokkestol:

„Her skuer Øiet utænkelige Forandringer, i hvis Betragtning det ikke kan trættes. Lige under øiner man Skov. Ved Foden af Bakken løber Stor-Elven, her kaldet Laxhol, svinger sig lidt om, og da udløber i Silgjords-Vandet, hvorved dannes nogle Øer, kaldet Heste-Øinene. Paa hiin Side Elven begynde Præstens Agre og Enge strøede om hinanden, og i Enden af alt dette praler Præstegaarden paa en Høi med sine Huse og Haver. Her ovenfor sees Kivle-Bækken, som nedstyrtende fra et Juv (ɔ: Præcipise) løber forbi Præstegaarden, har der en Bro, og gaaer saa slangeviis frem som gjennem en Allee af Løvtræer, indtil den lige under Bakken forener sig med Stor-Elven. Paa hiin Side denne ere smilende Marker, Agre og Sletter, hvor den hvide Steenkirke synes at hvile i en Lund. Lige for Øiet gaaer nu Bakker op i en bugtet Skikkelse, beprydede med prunkende Skov. Her ovenpaa praler deilige Sletter og en stor Mængde Huse med sine Herligheder. Ovenfor dette sees græsrige Sætere (her kaldet Støler); derovenfor igjen det nøgne og blaa Fjeld i sin kløftede og toppede Skikkelse. Hvor dette paa høire Side ender, gjør Skorve-Fjeld paa hiin Side en Dal, hvor Øiet taber sig i den blaa Himmelluft. Her tager da Skorve ved, som fremviser sin søndre Side, pralende med Gaarde, Støler og Skov. Paa venstre Haand sees Silgjords-Vandet, hvis Bredder ligeledes beprydes med Gaarde, Gaardene med Skov, Skovene med Pladser, og hvor denne ender, begynder græsfulde og behagelige Enge og Agre, derpaa følger den angenemme Flad-Bøigd, ingjerdet paa venstre Side af en Elv."

Folket i Silgjord ved at fortælle mange rare Historier om, hvorledes det før er gaaet til i Bygden med Slagsmaal, Drab og alskens Voldsgjerninger, og det er pudsigt at lægge Mærke til, hvorledes disse Beretninger eller Sagn, om man saa vil kalde dem, næsten altid fremtræde i den Form, de har faaet i den nævnte Bog om Silgjord, hvorfor man ogsaa har seet Hammerich i sin Tid i Brage og Idun efter sin Skydsbondes mundtlige Fortælling meddele Sagn, som denne øiensynlig har læst sig til i W.'s Bog.

Erindringer om Lord Palmerston.

(Slutning fra forr. Nr.)

Hjemkommen fra en Sendelse til Levanten, ansaa jeg det for min Pligt at udtale for Lord Palmerston Meninger, der afvege fra hans, angaaende hans Politik paa disse Kanter. Han havde naturligviis større Adgang til at erholde Oplysninger og et mere udstrakt Feldt for sine Jagttagelser end jeg, og endskjønt min Lokalkundskab i mange Henseender kunde være værdifuld, havde dog Hensyn, der ikke vare faldne mig ind, eller som jeg ikke havde tillagt tilstrækkelig Vigtighed, indvirket paa hans Dom og foraarsaget, at enkelte Partier af mine Depecher udelodes, da han uden Tvivl tænkte, at deres Offentliggjørelse vilde skade Statens Tjeneste. Intet, der kunde kaldes et statistisk Faktum, tilbageholdtes, men visse Slutninger, som jeg med min svagere Dømmekraft fandt bekræftede ved selve disse Fakta, udelod han efter sin høiere Indsigt og Erfaring. Mine Indvendinger optog han med fuldkommen Godmodighed. Jeg erfarede senere, at en Mand, som paa Grund af denne Meningsforskjellighed omtalte mig paa en ringeagtende Maade ved Hans Herligheds Taffel, blev skarpt irettesat, og at Lord Palmerston høit erklærede, at det ikke kunde forlanges af duelige Statens Tjenere, at de skulde opgive deres egne Meninger eller lægge Skjul paa deres redelige Overbeviisning, fordi de vidste, at den afveg fra deres Overordnedes. Han forlangte ikke, at de skulde være enige med ham, men blot at de skulde adlyde de Befalinger, de modtoge fra ham, hvem Ledelsen af de udenlandske Anliggender var overdraget.

Jeg vil anføre et Exempel paa den Maade, hvorpaa Lord Palmerston affendte en Embedsmand og ønskede ham velkommen tilbage fra en vanskelig Sendelse: „Vi have valgt Dem, som vi ansee for en af de dueligste Statens Tjenere, til at indtage en af de vanskeligste offentlige Poster." Et saa smigrende Vidnesbyrd, men som tillige paalagde saa alvorligt et Ansvar, syntes at indeholde den høieste Opmuntring og at maatte sætte alle Drivfjedre i Bevægelse til tænksom og ivrig Opfyldelse af officielle Pligter; og at blive modtagen med saadanne Ord: „De har gjort Alt, hvad De burde have gjort, og ikke undladt Noget, som det tilkom Dem at gjøre", — kunde det ikke være en Trøst for og opveie enhver Misforstaaelse eller urigtig Fremstilling fra dem, der nødvendigviis havde en mindre fuldstændig Kundskab om de virkelige Forholde? Det var denne Venlighed og dette Liv, der gjorde Lord Palmerston saa populær blandt alle dem, der paa nogen Maade hørte under hans Departement. Af ham vare de i ethvert Fald sikre paa retfærdig Paaskjønnelse af deres Handlemaade, paa de meest urbane Hensyn, hvor de havde været stillede i vanskelige Situationer, og paa den hjerteligste Ros, naar han ansaa dem berettigede til Bifald.

Det er ikke i en tør Depeche — skjøndt Lord Palmerston's Depecher vare mærkværdig ziirlige, klare og fattelige — at en offentlig Embedsmand kan finde en Ledestjerne under uforudseede Begivenheder. Hans Fremgangsmaade maa snarere rette sig efter hans Kjendskab til den Regjerings almindelige Politik, som han repræsenterer. Den offentlige Embedsmands Stilling er ofte høist piinlig og vanskelig, naar lang Afstand og ufuldkomne og sene Kommunikationsmidler gjør det umuligt at hente Instruxer hjemmefra, og øieblikkelig Handling udkræves for at afhjælpe Misbrug eller beskytte Interesser, der pludselig angribes. I alle saadanne Tilfælde kunde Enhver, der var afhængig af det udenlandske Departement, være sikker paa den retfærdigste og meest overbærende Bedømmelse af sin Fremgangsmaade, da den Domstol, for hvilken han skulde stedes, var Udenrigsministerens. De vidste vel, med hvilken modig og indtrængende Veltalenhed de vilde blive forsvarede, dersom de hædredes med den høie Lords Bifald, og denne Overbeviisning gjorde dem fortrøstningsfulde. I en af de meest forviklede Situationer, hvori en diplomatisk Agent kan stilles, saa jeg mig tvungen til at reise Anklage mod en stor Vicekonge, Herskeren over ni og tyve Millioner, som ubestrideligt havde brudt de simpleste Betingelser i Traktater, af hvis Overholdelse de umaadelige Interesser afhang, som det paahvilede mig at varetage i det fjerne Østen. Jeg ansaa det for min Pligt at forlange Opreisning for disse Traktatbrud. Min Politik blev fordømt ved et Parliamentsvotum, og Lord Palmerston kunde have fornægtet mine Handlinger og overladt mig til min Skjæbne, men med uforfærdet Ædelmod forsvarede han Alt, hvad jeg havde gjort. I sine offentlige Depecher godkjendte og bifaldt han min Færd, og i sine private Breve forsikrede han mig, at jeg ikke havde tabt en Tøddel af hans Tillid, trods Parliaments-Censuren. National-Kjendelsen annullerede Underhusets Mistillidsvotum, og ved Appellen til Folket udstødte Konstituenterne samtlige liberale Medlemmer, der havde understøttet Toryerne i at omstyrte det Palmerston'ske Ministerium, hvilke Tjenester de end forresten havde ydet.

Lord Palmerston's Haandskrift var rask og charakteristisk til det Sidste; skjøndt den blev noget rystende, beholdt den dog sin eiendommelige Tydelighed. Han havde en stor Antipathi for fiin, utydelig Skrift, og sendte engang tilbage til den anden Ende af Verden en heel Dynge Depecher med den Besked til Udstederen, „at det var Meningen, at Depecher skulde læses." Sin egen Korrespondance besørgede han i Almindelighed staaende foran en høi Pult, og ikke sjelden stod han under lange Konferencer. Store Ord mishagede ham; han pleiede at sige, at alle Forsikringer om Iver for Statens Tjeneste, om Samvittighedsfuldhed, hvor det gjaldt at fælde Domme, at Selvros under hvilkensomhelst Form skulde undgaaes som unyttig Fyldekalk. Han antog, at alt Saadant faldt af sig selv; han vilde have Klædningen og ikke Frynserne.

I den sidste Tid af hans Liv havde jeg liden Anledning til personligt Samkvem med den høie Lord. Forandringer fra en Maaned, en Uge eller en Dag til en anden ere lidet synlige; men da jeg saa Lorden med lange Mellemrum, var det umuligt ikke at bemærke den physiske Aftagen — aandelig Aftagen var der ikke — men hans Stemme blev svagere, og hans Skridt bleve mindre faste. Der gives Leiligheder, hvor al hans Legems- og Sjælskraft syntes at leve op igjen. Jeg stod bag ham ved hans sidste Valg; uagtet man havde hentet en Stol og stillet den lige bag ham, afslog han at benytte den, og blev staaende saagodtsom under den hele Akt. Hans Tale var fuld af Kraft og Liv, hans Valg af Emner var saa heldigt som nogensinde, og hans Behandling af dem svarede ei alene til hans Tilhøreres aandelige Standpunkt, men kunde endogsaa forhøie hans Anseelse i høiere politiske Regioner. Blot kort Tid i Forveien havde han Armen i Bind, uraget Skjæg og et træt, udslidt Udtryk, kort, han saa ud, som om han snart skulde kaldes fra „Solskin til det solløse Land"; men Fornyelsen kom hurtigt, en anden Ungdom syntes at gry, og den lyse Aand fik igjen sin oprindelige Charakteer.

Norge.

Studenternes Fest til Fædrenes Minde feiredes 13de Januar paa sædvanlig Maade og indlededes med et længere historisk Foredrag af Rigsarchivar Birkeland, hvori han kastede et Tilbageblik paa Foreningen med Danmark og i enkelte Træk søgte at paavise Sammenhængen mellem Tiden før og efter 1814. Hs. Maj. Kongens Skaal udbragtes af Samfundets Formand Berner; Letor Aubert holdt Talen for Fædrenes Minde. Mindebægeret for de i Aarets Løb afdøde Mænd udbragtes af Kand. Eilert Sundt. Fuldmægtig Ferd. Roll erindrede desuden særlig Assessor Motzfeldt i følgende Ord:

„Jeg vil særskilt nævne en af de Mænd, hvis Navn staar skrevet paa Mindetavlen derhenne. Det er Hoiesteretsassessor Ulrik Anton Motzfeldt. Tidlig stod han i Studenternes Kreds som Lærer, ung blandt de Unge, men modnet ved Tænkning og Forsken. Med sin grundige Lærdom kastede han Lys over dunkle Partier af vor Ret, og der ligger Vidnesbyrd efter ham i Værker, som længe have tjent til Veiledning baade ved Lovstudiet og ved Lovanvendelsen. Skjønt ivrig for sin Videnskab lukkede han sig dog ikke inde i den, men havde aaben Sands for alle gode og store Livsinteresser, og derfor var han med — og hvor han var med, var han det aldrig halvt — han var med i den stærke og i mange Maader betydningsfulde Meningsstrid, som dengang delte Studenterverdenen i tvende Leire, og da denne Strid flyttedes over fra den mindre til den større Skueplads, fulgte Motzfeldt med og tog Stilling i det offentlige Liv som Bærer af de samme Anskuelser, han inden Studenterkredsen havde forfægtet. Efter Lærervirksomheden ventede der ham en vigtig praktisk Livsgjerning; han blev kaldet først til Dommersæde i Høiesteret og siden til Lovgiversæde i Norges Thingsal, og til begge disse Stillingrr bragte han med sig den samme sikre Kundskab, den samme ihærdige Flid og det samme sindige Alvor, der havde givet ham Anseelse paa Universitetskathedret. Høiesteret regnede ham blandt sine første Dommere, og Storthinget satte ham paa sin Præsidentstol. Mangt et Hverv blev ham betroet, og mangt et gavnligt Værk har han hjulpet til at bære frem paa sine stærke Skuldre Jeg skal nævne et: under Udkastet til den Lov, som førte Religionsfrihed ind i dette Land, stod Motzfeldts Navn. Aldrig unddrog han sig, naar der rettedes Krav til hans Deltagelse, men han stillede med ufortroden Redebondhed sin Tid og sine Evner til sit Lands Tjeneste og sparede sig ikke. Tilsidst blev hans Kraft brudt; men hans Villie var endnn ikke brudt, og han vilde ikke give op. Ligger han nu i sin Grav, tør det vel siges, at det er hans mere end samvittighedsfulde Pligtopfyldelse og det hvileløse Arbeide for Landets Vel, der saa tidlig har bragt ham did.

En fuld Dom om Motzfeldts Værd er det ikke her Stedet at udtale: kun dette vil jeg sige: hvis varm Fædrelandskjærlighed, levende Borgeraand, streng Retsindighed og ægte Humanitet ere Egenskaber, der sætte en Mand høit, da stod Motzfeldt høit. Der har været større offentlige Mænd i dette Land; men der har været faa, hvis hele Liv har været præget af en saa uplettet Hæderlighed. De, der ikke vilde bøie sig for hans Kundskabs Magt eller for hans Tankes Magt, maatte bøie sig for Magten af hans Karakters Renhed."

Skolebest. Gjertsen talte saaledes for Lektor Thaasens Minde:

„Ogsaa jeg vil nævne Dem et Navn blandt de Afdøde, mine Herrer. Det er Johan Edvard Thaasen. Fædrelandet har i ham tabt en af sine bedste Sønner, denne Kreds en af sine bedste vaabenføre Mænd, den Tanke, som idag forener os, en af sine bedste og troeste Bærere. Han var en Mand, vel kjendt blandt de norske Studenter. Mange kjendte ham, maaske især som den samvittighedsfulde og derfor strenge Prøvende, Mange fra Lærervirksomheden i Skolestuen og Læresalen. Disse lærte at kjende ham vel. De fandt en Mand, hvem saavel Granskning som Meddelelse fyldte med den reneste Glæde, hvis skarpe Tanke aldrig bøiede af for nogen Vanskelighed, men som haard og smidig løste det Forviklede, ikke for Subtilitetens Skyld, men for deraf at udvinde Rigdom for Aanden, kort en Mand, der forstod at skjænke dem, som fulgte ham ind i Forskningens Alvor, i en sjelden Grad Klarhedens Glæde. Men bedst er han kjendt som god Student i Studenters Kreds, i Venners Samfund. Her falder der ogsaa et bredere og varmere Lysskjær over hans ellers ensomme Vei. Herhid bragte han, hvad hans Aand eiede af Kraft, af Varme og af Klarhed. Her traadte han frygtløs op, ikke blot mod det Uædle og Uskjønne, men ogsaa mod det Halve, det Vaklende, det Halvægte. Hans ædle Natur, næret ved rige og dybtgaaende Studier i Oldtidens Skjønhedsverden, var fyldt med en levende Sands for det Skjønne; men i dets Sandhed taalte han intet Afslag; for ham var det Sande ikke blot det høieste, men ogsaa det eneste Skjønne. Derfor var hans Bifald af en sær Vægt for dem, der stode ham nær. Derfor traadte han uden Betænkning i Skranken mod Alt, der tyktes ham mere at stræbe efter at synes, end efter at være, og i denne Aand brugte han Mund og Pen til at udbrede sin Overbevisning i Skolens, i Videnskabens og i de høiere Ideers Tjeneste. Og, som før berørt, Tanken paa Nordens Enhed fyldte ham. Den var, som Alt hos ham, udsprungen af den inderste Overbevisning, ikke af en uklar Følelse. Hans Liv var rent og stille, hans Glæder vare faa. Den norske Student kan have godt af at fæste sin Tanke ved hans Billede. Han delte de Manges Kaar. Gjennem Kamp med Armod og Savn voxet op til Jevnhøide med de Bedste, bar han dog Mærkerne efter Kampen, maaske ikke netop i det ydre Væsens Stivhed eller Falmen efter den rette Form, men heller i en vis Dæmpethed selv i glade Stunder; ja egentlig glad har vel neppe Nogen seet ham. Endelig stod han ved sine Ønskers Maal, med Blikket udover en rig Virksomhed. Nu skulde Manden udvikle, hvad Ynglingen saa sikkert havde grebet. Da kaldtes han bort; han var allerede moden for et bedre Hjem."

Blandt de Taler, som ellers holdtes, kan nævnes: Lektor Daa for Sverige, Ferd. Roll for Danmark, Overlærer Løkke for Storthinget. Monrad holdt en længere Tale, hvori han, efter et Tilbageblik paa det sidste Aars Begivenheder, lagde den unge Slægt indtrængende paa Hjerte, ikke at glemme den lidte Skjændsel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 4.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 28. Januar 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Repræsentanter paa 18de ordentlige Storthing.

Ole Richter.

Saaledes som de Vilkaar nu engang ere, under hvilke den politiske Presse her i Landet arbeider, vil den, der er traadt i dens Tjeneste af sand Interesse for det offentlige Liv samt udrustet med de nødvendige specielle Kundskaber, efterhaanden som han seer, at hans Arbeide gjennem Bladet hverken bærer den aandelige eller materielle Frugt, som han kunde havt Grund til at vente sig, og efterhvert som han trættes ved alt det mangeartede og utilfredsstillende Arbeide for Dagen, føle Trang til ikke blot at virke ved sit Ord, men ogsaa ved Handling, føle Trang til paa en mere ligefrem Maade at gribe ind i Ledelsen af det offentlige Liv, end det kan skee ved en Gang imellem at finde Anledning til at skrive en Avisartikel, der kommer nogle Tusinder for Øie, som et Par Hundreder give sig Tid til at læse, og som otte Dage efter i Høiden maaskee erindres af ti Mennesker. Først i det Øieblik den politiske Dagbladsskribent personlig træder ind i den snevre Kreds, i hvis Hænder Spørgsmaalenes Afgjørelse er lagt, naar han altsaa finder en Plads enten i Administrationen eller paa Storthingsbænken, vil hans Forfattervirksomhed kunne blive af nogen dyberegaaende Betydning. Thi er der Noget, som Erfaring har viist, og som det heller ikke er vanskeligt at opdage Aarsagerne til, saa er det, at det endnu aldrig hos os er lykkedes et Blad, med hvor meget Talent det end blev ledet, at vinde Majoritet for en Sag, som den offentlige Mening ikke allerede paa Forhaand havde taget sig af. Høidepunktet af journalistisk Talent har hidtil altid været og vil formodentlig fremdeles en god Stund blive Evnen til paa Forhaand at kunne forudsee, i hvilken Retning Vinden til enhver Tid vil falde paa at blæse, og derpaa lydig vende sig til samme Kant. Hver, som ikke er i Besiddelse af den hertil uomgjængeligt nødvendige Divinationsevne og af den behørige Smidighed, vil øieblikkelig blive blæst ned fra sin Plads og remplaceret med en dueligere Veirhane. Allerede af denne Grund er det let forklarligt, at de Mænd, hvis Kald gaar i Retning af det offentlige Liv, og som har anlagt sin Uddannelse med en Gjerning i dets Tjeneste for Øie, snart ville see sig om efter en Plads, fra hvilken deres Stemme kan finde et varigere Echo, end det, der pleier at gjengive de navnløse Røster fra Redaktionskontorerne. Det mest udprægede Exempel herpaa har hos os A. B. Stabell leveret, og efter ham maa ved Siden af L. K. Daa specielt nævnes den Mand, hvis Portræt vi idag bringe.

Ole Richter er født den 23de Mai 1829 paa Inderøen af Forældrene Proprietær Jørgen R. og Massi Rostad. Efter i 1847 at have taget norsk juridisk Examen, opholdt han sig de to følgende Aar ved Slagelse (i Huset hos en Farbroder, Etatsraad R.), for der ved privat Underviisning at forberede sig til Examen Artium, som han i 1849 tog med Charakteren Laudabilis. Han begyndte nu at deeltage i Redaktionen af „Krydseren", der da netop (i Febr. 1849) var gaaet af Stabelen, og skrev her forskjellige politiske Artikler, blandt hvilke især maa mærkes en Charakteristik af Ludvig Kristensen Daa, der udkom som særskilt Bog (Chra. 1850. 56 S. 8vo). Han tog i 1850 anden Examen og i Dec. to Aar efter juridisk Embedsexamen med Laud. Han fungerede derefter i 2 Aar som konstitueret Sorenskriver i Stør= og Værdalen. Et Ophold i England i Aarene 1855—1856 for at studere dette Lands Retsvæsen, blev ham af særegen Interesse derved, at det gav ham Anledning til at henvende nogle Breve til Times og Globe (November 1855, 1ste Brev meddeelt i Morgenbl. samme Maaned) om de forenede Rigers Stilling til den i September det foregaaende Aar udbrudte Krig mellem Vestmagterne og Rusland. Han gjorde opmærksom paa den prekære Stilling, som Norge og Sverige var kommen i til Rusland ved denne sidste Magts Opsigelse af Grændsetraktaten af 1751, skildrede disse Forholde, hvilke den engelske Almeenhed indtil da havde været aldeles ubekjendt med, og som under Sagernes daværende Stilling naturligviis fik en særegen Interesse, — samt endte med at udvikle, af hvilken Betydning en nærmere Tilslutning mellem de forenede Riger og Vestmagterne under disse Omstændigheder vilde være for begge Partier. Disse Artikler bidroge, især da Times af dem tog Anledning til selv at behandle Spørgsmaalet i nogle Ledere, uden Tvivl ikke lidet til at forberede det engelske Publikum paa den følgende Alliancetraktat, der strax efter (d. 17. Dec.) viste sig at være Frugten af Marechal Canroberts Sendelse til Stockholm, hvorfor endog en Forfatter i den bekjendte tydske Revue „Die Gegenwart" troede at kunne betegne dem som udgaaede fra officiøs Kilde. Den Adgang, som herved blev Richter aabnet til disse Blades Spalter, har han ogsaa senere benyttet sig af, saaledes specielt under den sidste Svenskestrid, da Times havde fundet sig foranlediget til at udtale sig dadlende om Nordmændenes Stivnakkethed og Ulyst til at gaa ind paa en saadan Amalgamation som den, de i Storbritanien og Italien kunde see bar saa heldige Frugter. Næst efter at oplyse Sammenhængen med den særegne Anledning til den herskende Strid søgte Richter i sine Breve at udvikle Fordelene ved Føderativstaten fremfor en Amalgamation, paaviste, hvorledes en Ordning, saadan som den mellem Norge og Sverige, medførte ligesaa store Fordele som en fuldstændig Sammensmeltning, medens den paa den anden Side sparede Folkene for den Smerte, som det bestandig medfører at skulle opgive de Tegn paa Selvstændighed, som de historiske Forholde gjennem en lang Periode har vænnet dem til at see op til med Tillid og Kjærlighed. Under den ophidsede Stemning, som dengang raadede i de tvende nordiske Landes Presse, vakte det raturligviis stor Forbitrelse i de svenske Blade, at disse Meddelelser havde fundet Vei til et europæisk Dagblad med Times's Betydning, og det bekjendte klerikale=reaktionære Blad Väktaren erklærede endog, at det ikke kunde begribe, hvad det skulde tjene til, at Sverige (og Norge) holdt en Gesandt i London, naar saadanne Ytringer turde fremkomme paa Prent der. Efter sin Hjemkomst fra England indtraadte Richter i Redaktionen af „Aftenbladet", der i 1855 var fremgaaet af den gamle „Krydser" og som han nu i de følgende tre Aar ofrede sin Tid. Man feiler neppe ved at sige, at denne Tid var det nye Dagblads Glandsperiode; det forstod at vedligeholde det Ry

Ole Richter.

for Aandrighed og Skarphed i Fremstillingen, det havde erhvervet sig før sin Omdaab, medens det paa samme Tid ved at gaa over til Dagblad vandt Plads til at indlade sig paa mere specielle Diskussioner af kommunale og politiske Forhold. Det tiltog stadig i Gehalt som i Omfang, og endskjøndt det naturligviis er umuligt at paavise, hvor meget heraf man maa skrive paa Richters Regning, i Sammenligning med hvad Bladets faste og tilfældige Medarbeidere præsterede, saa træffer man dog vistnok det Rette, naar man siger, at Bladet for en ganske væsentlig Deel skyldte den Udbredelse, det i hine Aar fik, og den Plads, det erobrede sig ved Siden af de tvende andre Storblade, næst efter den Expeditbed, med hvilken deels Tiden for dets Udleverelse, deels en nu afdød Medarbeiders usædvanlige Dygtighed satte det istand til at meddele alle Nyheder ganske friske *), til den Redebonhed og Grundighed, hvormed Richter altid var parat til at drøfte de politiske Spørgsmaal af videregaaende Interesse, som Øieblikket bragte med sig. Disse Egenskaber gjorde de Mangler mindre følelige, der unegtelig altid have klæbet ved Richters Fremstilling, og som „Aftenbladet“ efter hans Bortgang synes at ville tage i Arv: en vis Tyngde og Bredde i Formen, der nærmest vilde være paa sin Plads i den udtømmende Afhandling, men som let kan undlade at gjøre Effekt i den paa en øieblikkelig, stærk Virkning beregnede Dagbladsartikel. Fra Begyndelsen af November 1859 traadte han ud af „Aftenbladet“ for at give Plads til Bjørnstj. Bjørnson, men vendte atter, efterat denne i Midten af Januar det følgende Aar havde ophørt at deeltage i Bladets politiske Ledelse, tilbage til det. Han havde imidlertid begyndt at forberede sig paa at aflægge Prøve som Høiesteretsadvokat, hvilken foregik Vinteren 1861, hvorpaa han bosatte sig paa sin Fædrenegaard Rostad i Inderøen. Nordre Throndhjems Amt har sendt ham til de tvende sidste Storthing, blandt hvis Repræsentanter han allerede har gjort sig bemærket ved den Iver, hvormed han aldrig har undladt at deeltage i Behandlingen af enhver mere betydelig Sag. Om Værdien af de Anskuelser, han ved disse Leiligheder har søgt at fremholde, har naturligviis Dommen faldt meget forskjellig fra de forskjellige Partiers Tilhængere. I den Stilling, han i Thinget har indtaget til de større Spørgsmaal, har han somoftest ikke fundet nogen Støtte i det egentlige Høire, medens han paa den anden Side har skilt sig fra det yderste Venstre og saaledes undertiden har maattet høste Utak fra begge Kanter.

Man har oftere seet Richter — enten det nu er skeet med nogen bestemt Tendents eller i reen Begrebsforvirring — slaaet sammen med det saakaldte Sverdrupske Parti — i Forbigaaende sagt et Navn, der neppe dækker noget Reelt. En saadan Sammenstuving har vistnok ingensinde været berettiget og vel mindst af Alt efter den Konfussion i Partistillingerne, som Behandlingen af det skandinaviske Spørgsmaal paa sidste overordentlige Storthing aabenbarede, og under hvilken Richters Adskillelse fra den demokratiske Fraktion tydeligt traadte frem. Man har formodentlig ladet sig forlede til den nævnte Sammenblanding af den Omstændighed, at der har været mange Spørgsmaal, i hvilke Richter har staaet paa samme Side som Sverdrup, f. Ex. i Jurysagen, de aarlige Storthing o. fl.; men i saadanne Sager kan man naturligviis komme til det samme Resultat, om man gaar ud fra ganske forskjellige Standpunkter og nærer aldeles modsatte Anskuelser om, hvilken Retning det er ønskeligst, at den politiske og sociale Udvikling slaar ind i.

Naar man med nogen Opmærksomhed betragter Richters Optræden baade i Pressen og senere paa Storthinget, vil man snart blive var, at han ingenlunde staar paa det brede demokratiske Grundlag, som er Sverdrups Odelsjord, men at han med Mistillid baade til Bureaukratiet og det yderligste Demokrati bestandig har søgt sin Støtte i et ved sin faste ydre Stilling mod alle Sideindflydelser sikret Eiendomsaristokrati, hvad enten dette nu er grundet paa Besiddelsen af større Jordegodser eller paa en udstrakt Handelsvirksomhed eller Fabrikdrift. Det var saavidt muligt fra dette, „Aftenbladet“ i Richters Tid søgte at faa hentet frem Kandidater under Storthingsvalgene; betegnende i saa Henseende var det ogsaa, at Bladet efter at Statsraad Vogt i 1858 pludselig var bleven afskediget og under den derpaa opstaaende Diskussion om en Rekonstruktion af Ministeriet, opstillede Grev Wedel som Statsministeremne. Med den bestemte Hensigt for Øie, at begunstige Dannelsen af en politisk uafhængig Landbostand og efterhaanden hæve denne til en fremragende Plads i det offentlige Liv, synes ogsaa det Forslag til Forandringer i Aasædesretten at være konciperet, som Richter indleverede til 1862—1863 Aars Storthing, og som med nogle af Schweigaard foranledigede Endringer under 9de Mai 1863 blev sanktioneret til Lov. Dette Forslag gik nemlig ud paa at den Førstefødte ved Arvefordelingen skulde tillægges en saa stor Fordeel, at Jordegodset i ethvert Tilfælde for Totrediedele skulde tilfalde ham hæftelsesfrit. Meningen hermed var at modarbeide den stedse tiltagende Udstykning af Jordeiendommene, som man til sine Tider har villet tilskrive al Elendighed og Daarlighed i Landet, ganske paa samme Maade, som man til andre Tider har skudt Skylden paa Kaffen o. a. desl. Dette økonomiske Formaal, der i og for sig var nok til at vinde Majoritetens Bifald, stod imidlertid for Richter væsentlig som et Middel til at fremme og styrke en ny og efter hans Mening tillige traditionelt berettiget Magtfordeling mellem Samfundsklasserne. Han gik nemlig ud fra den Overbeviisning, at en velhavende og stærk Grundeierstand — og en saadan var Forslaget naturligviis beregnet paa at befordre Fremvæxten af — „ikke blot er den tilforladeligste, men ogsaa den eneste mulige Bærer af en i Sandhed fri Forfatning. Knyttet til Fædrenejorden ved Fødsel og nedarvede Traditioner, — ved materielle Interesser saa inderligt sammenbundet med Staten, at dennes Bestaaen bliver identisk med dens egen, — ved Formuenhed sat istand til at erhverve Dannelse for sig selv og Efterslægten og til at bringe Ofre for det Almene, — ved sin uafhængige Stilling ligeoverfor Styrelsen skikket til at optræde i Statslivet med Fordomsfrihed og Selvstændighed, frembyder den mere end nogen enkelt Klasse Garantier paa alle Sider, som den naturlige Vogter for den nationale Selvbevarelse, for den borgerlige Orden og for Folkets Rettigheder og og Friheder.“ Vi feile neppe meget, naar vi sige, at Richter her har skildret sit Ideal af Statsskikkens Ordning, og i den Debat, som i Odelsthinget udspandt sig om Forslaget, viste det sig, at han væsentlig havde hentet det fra Betragtningen af Forholdene i England, der jo har søgt sin fornemste Støtte for materiel Styrke og borgerlig Frihed i de jordeiende Klasser, og hvor man derfor ogsaa har anseet det nødvendigt at sikre denne Støtte gjennem Arvelovgivningen og Førstefødselsretten. Det vidner om en udpræget politisk Anskuelse, for ikke at sige Doktrin, naar man med den fulde Erkjendelse af det mod Lighedsprincipet Stridende, der ligger i paa denne Maade at begunstige en enkelt Klasse paa de andres Bekostning og saavidt mulig samle al politisk Magt i dens Hænder, alligevel, i Overbeviisningen om, at det „kun er paa Lighedens Bekostning at Friheden kan vindes og bevares,“ med saadan Bestemthed som Richter i sit Forslag til Forandringer i Lovgivningen om Aasædesretten benytter det kraftigste Middel, som vore Forholde frembyde, til at begunstige Udviklingen af en Landadel. Thi det gjør naturligviis lidet eller intet til Sagen, om Adelsnavnet ikke udtrykkelig kommer til; ved den nævnte Lov er alligevel i Realiteten Grunden lagt til en i en særegen Grad begunstiget Klasse. Til hvilken Magt denne vil hæve sig, er et andet Spørgsmaal, som ene Tiden kan afgjøre.

Vi tro det Anførte vil være tilstrækkeligt til at betegne, i hvilken Retning Richters politiske Stræben i Virkeligheden gaar. De Grundsætninger, som han forsvarede, viste sig i det specielle Tilfælde at være delte af Thingets Majoritet, og hans Kommittenter have ogsaa ved et endnu mere samstemmigt Gjenvalg lagt for Dagen, at de billigede hans Anskuelse i dette væsentlige Punkt — Noget, som man ogsaa let vil kunne forstaa, naar man betænker, at netop de Distrikter, Richter repræsenterer — Egnene om den indre Deel af Throndhjemsfjorden — i saa høi en Grad som maaskee faa andre Dele af Landet ere i Besiddelse af en i ydre Henseende uafhængig Jordeierklasse, der med Tiden vil kunne afgive fortræffelige Elementer til Dannelsen af det Landaristokrati, i hvis Hænder Richter ønsker at see den politiske Magt.

Ogsaa i et andet Spørgsmaal har Richter skilt sig fra det egentlige Venstres Opfatning, nemlig hvad vort Forhold til Danmark angaar. Allerede i „Aftenbladet“ førte han Ordet for en moderat Skandinavisme og søgte at lede Publikums Sympathier ind paa den rette Middelvei mellem „Morgenbladets“ ravnorske Egoisteri og „Christianiapostens“ amalgamistiske Tilbøieligheder. Da det endelig blev Alvor, og der spurgtes, om man turde opretholde den Politik, de forenede Rigers Styrelse havde modtaget i Arv fra Kong Oscar, gjorde Richter saavel i som udenfor Storthinget, hvad der stod i hans Magt, for at hindre den Falliterklæring, der paafulgte. Han paapegede, hvorledes det laa i vor egen Interesse her at gribe ind, eftersom „et uafhængigt Danmark dannede den bedste Borgen for vor egen nationale Ret i den nuværende nordiske Union, og Danmarks Tilintetgjørelse derfor i en Grad, som ikke i Øieblikket kunde overskues, vilde svække vor Stilling ligeoverfor det svenske Broderfolk“. Han fremholdt, hvorledes „de forenede Riger gjennem en lang Række af Underhandlinger havde — forsaavidt der mellem Menneskerne eller Nationerne ikke blot spørges om Kontrakter og Traktater, men om Tro og Love som Grundlag for Forpligtelser — bundet sig paa en saadan Maade, at Danmark havde Ret til at betragte vort Forhold efter Krigens Udbrud som den bitreste Skuffelse.“ Han betonede, „at den Politik, de forenede Riger fra Krigens Begyndelse af havde fulgt, og som syntes i raadvild Usikkerhed snart at ville Krig, snart at ville Fred, kun havde baaret Halvhedens sædvanlige Frugt, idet den fremkaldte en Tilstand, hvori vi i store Pengeudtællinger af Statskassen, i Arbeidskræfternes Affavn og Fragtmarkedernes Mistænksomhed maatte bære en god Deel af en Krigs Byrder og Ulemper, uden derved at gavne enten os selv eller Andre“. Sin Opfatning af dette Spørgsmaal har Richter foruden i Storthingsdebatten den mindeværdige Aprildag 1864 især udtalt i „To Taler paa Halvhundredeaarsdagen“ (efter Grundlovens Fuldførelse), Throndhj. 1864, 58 S. 8vo, af hvilke den sidste dreier sig „Om vort Forhold til den danske Sag.“

*) Som et af de pudsigste Exempler herpaa, vil maaske Adskillige endnu mindes, hvorledes Aftenbladet under den orientalske Krig underrettede sine Læsere om Tilværelsen af den bekjendte „Fireskibsbestemmelse“ endnu før denne var kommen til den norske Regjerings Kundskab.

Vore Fædre.

Foredrag i Studentersamfundet den 13de Januar 1866

af Rigsarchivar M. Birkeland.

Den Fest, som Nordens Ungdom i Fællesskab har vedtaget at feire idag, vil denne Gang i hvert af Landene have sit forskjellige Præg. Hos vore svenske Brødre vil der være Glæde over, at deres urgamle Frihed har sprængt de nedarvede middelalderlige Former; de hilse med Jubel Frembrudet af det nye Liv, som ikke alene vil give de fremadskridende Bevægelser i Samfundets Indre, men ogsaa den berettigede Stræben efter Tilslutning til Broderfolkene forøget Kraft. I Danmark vil Trangen til politisk Sammenhold mellem de tre Riger stærkest gjøre sig gjældende, skjærpet ved Erindringen om de sidste Aars Trængsler; men den Glæde og de lyse Forhaabninger, som før fulgte denne Tanke, er veget for den overvældende Følelse af Nødvendighedens Bud. Vore Brødres Festtanker ere ogsaa vore; men Tilslutningen vil ikke hos Alle være udeelt og fuldstændig. Vi glæde os over Sveriges Lykke; thi vort Broderlands Styrke og Fremvæxt er ogsaa vor; men der findes Mange blandt os, der frygte for de fjernere Følger af denne betydningsfulde Begivenhed, idet de endnu ikke have kunnet gjøre sig fortrolige med de Krav, som Udviklingen af Unionen vil stille til hvert enkelt af Folkene, og derfor i enhver Styrkelse af det Hele og Fælles ere tilbøielige til at see en Svækkelse af det Enkelte, en Fare for det Enkeltes Selvstændighed. Og med de danske Brødre samstemme vel alle her Tilstedeværende i Erkjendelsen af, at Nordens politiske Sammenslutning er ønskelig og bør fremmes, men den stærke Følelse af, at den er nødvendig ikke blot for det danske, men i lige Grad for hvert af Nordens Folk, og at derfor alle Folkenes Kræfter bør anspændes for at naae dette Maal, denne Følelse savnes vistnok altfor ofte blandt os, fordi intet Øieblikkets Tryk gjør sig gjældende.

Denne vor eiendommelige Stilling til hvad der i dette Øieblik stærkest bevæger den nordiske Ungdom, — denne Splittelse i vore Sympathier, der har sin Grund i, at vi ikke fuldstændig ere gjennemtrængte af Følelsen for Norden som Heelhed, — denne Stilling finder sin Forklaring deri, at vi ere et ungt Folk, et Folk, der har Følelsen af nyligen at have gjenfundet sig selv, og som derfor troer, at dets eneste Opgave er at holde fast paa sig selv. Vi burde vide, mine Herrer, at Isolationen har sine Farer, og at de dybeste, meest begrundede Eiendommeligheder netop renses, styrkes og udpræges til bevidst Gyldighed under Samlivet med Andre. Vor Historie, rigtig forstaaet, lærer det bedre end noget andet. Ikke destomindre gjenlyder vort Samfund af Fordringer, som gaae ud paa at omdanne Samfundslivet, dets Midler og Aabenbarelsesformer, ikke i Medhold af vor historisk udviklede Eiendommelighed, ikke i Kraft af en indre, med Instinktets Magt frembrydende Trang, men i Henhold til en almindelig Fordring paa, at et Folk skal saavidt muligt sondre sig som forskjelligt fra Andre, og i Overeensstemmelse med en theoretisk opgjort Anskuelse om, hvad der bør ansees for at være nationalt. Disse Phænomener høre maaskee med som et nødvendigt Led i et ungt Folks Udvikling; men det er klart, at Samfundet under Forfølgelse af saadanne phantastiske Formaal lettelig taber af Sigte eller forfeiler andre gyldigere Opgaver. Den Slægt, som hildes i saadanne Anskuelser, er udsat for, at dens Blik forvildes, idet smaa Sandheder fordunkle de store, det Væsentlige forsvinder for det Uvæsentlige, og Virkelighedens Krav sættes tilside for indbildte Nøvendigheder. Og denne Ulykke er almeen; Ingen kan unddrage sig Trykket af den Atmosphære, hvori han lever.

Mod en saadan Fortabelse skulde Nationens Historie danne et beskyttende Værn. Overalt hvor der leves et sundt Liv, er Følelsen af Folkets organiske Udvikling og Sammenhæng med sin Fortid stærk nok til at afvise saadanne Udskeielser. Hos os kjendes ikke Historien som en saadan over Folkelivets Eenhed vaagende Samfundsmagt. Meget mere er det almindeligt at fornegte mange Aarhundreder af vor Tilværelse, om hvilke man bruger den neppe tilfulde forstaaede Phrase: de have ingen Historie. Mange Slægtled af vore Fædre vil man ikke kjendes ved — og dog holder man Fester til Fædrenes Minde. Jeg anseer det ikke upassende paa denne Dag at tale om, hvem der ere vore rette Fædre. Usikkerhed i dette Punkt er Usikkerhed om selve vor Tilværelses Grund og vort Forhold til Frænderne.

De sidste halvhundrede Aar kjende vi kun gjennem Sagnet, ingen historisk Fremstilling lærer os, hvorledes det unge Norges Skjæbne har været. Men dette Savn føles kun lidet, den nærmeste Fortid er saaledes forbunden med Nutiden, at den til en vis Grad forstaaes med denne. Aaret 1814 ligger klart og solbelyst for os. Men den Tid, der gaaer forud, er i den almindelige Bevidsthed en Folkesøvn, en i Aarhundreder fortsat Dvaletilstand, som, naar de patriotiske Strenge skulle anslaaes noget stærkere, f. Ex. ved alle Syttendemaifester, betegnes som en Trældomstid, en Fornedrelsesstand, som Norges Løve afrystede i 1814. Man tænker sig, at Folket i 1814 er vaagnet ved et pludseligt Ryk, og man seer et svælgende Dyb mellem det frie, gjenfødte og det under Danskeaaget sukkende Norge. Men, mine Herrer, den sande Historie kjender ikke saadanne bratte Overgange, den søger og finder overalt organisk Udvikling og Regelmæssighed. Ogsaa her staaer den gamle og den nye Tid hinanden saa nær, at den første er den sidstes rette Grundvold. Tager man den i det Ydre mest iøinefaldende Forskjel i nærmere Betragtning, Forskjellen mellem den ubegrændsede Folkemagt, der kræver Kongen agtet som „det ypperste og høieste Hoved her paa Jorden over alle menneskelige Love", og det grundlovbegrændsede, paa Frihedens Institutioner hvilende Kongedømme, — da er det klart, at det dansk-norske Enevælde allerede flere Menneskealdere før 1814 havde antaget en vis lovbunden Charakteer og havde gjennemført en Statsorganisation, som paa mange Maader formildede og modificerede det absolute Dominiums strenge Charakteer. Man stille sig ret for Tanken disse to Modsætninger: paa den ene Side Kongen i ubegrændset Magtfylde, tagende sin Beslutning ved Drikkebordet blandt sine Yndlinge eller i Sengen hos sin Maitresse — „inter amplexus med Jomfru Moth", som det heder om Christian V's Beslutning at fængsle Griffenfeldt —, paa den anden Side Kongen i siddende Raad, omgivet af sine bedste Mænd, afgjørende Sagerne efter forudgaaende Behandling i Regjeringskollegierne. Man øiner da, hvorledes det af de souveraine Konger skabte Embedsvæsen lidt efter lidt bliver en Magt i Staten, der indskrænker selve Absolutismen. I Virkeligheden kan man for den største Deel af det attende Aarhundredes Vedkommende sige, at Regjeringsformen var uindskrænket-monarchisk, modificeret ved Bureaukrati. Dette Ord har en hæslig Klang i Nutidens Øren, men man maa gjøre sig Rede for Tingens Væsen og Betydning for de forskjellige Tider. Embedsmændene repræsenterede Landets Intelligents og den Forretningsdygtighed, der ene var istand til at styre Landet. I sin trinvise Organisation udfyldte de det store Mellemrum mellem Folkets Ringhed og Kongens eensomme Majestæt, det laveste Trin havde Almuens, det høieste Kongens Øre. De havde en Stands Interesser ligeoverfor baade Konge og Folk, og de høieste Regjeringskollegier vare ikke blot Kongens Raad, men ogsaa Embedsstandens Afslutning og Spidse. Alt, hvad der forelagdes Kongen til Afgjørelse, forberededes i Almindelighed af disse Kollegier, og det blev bestandig vanskeligere for Kongen at negte sin Underskrift paa en Expedition, der var motiveret i en udførlig Indstilling med mange Bilag. Hvorledes Bureaukratiet havde grundfæstet sit Herredømme viste sig tydeligt i 1771, da Struensee en kort Tid søgte at gjennemføre en personlig Selvregjering ved Kabinets-Ordrer, men — et Aar efter var Bureaukratiet allerede reorganiseret. Det var denne Embedsstand, som i 1814 benyttede Begivenhederne til at forandre Regjeringsformen i Norge paa en Maade, som er Gjenstand for Nationens Glæde og Stolthed. Fra det Synspunkt, vi her gjøre gjældende, kan man sige, at Forandringen væsentlig bestod i Indskrænkning af Kongens Magt, ikke i Bureaukratiets. Thi dette sidste blev nu ikke alene den exekutive Magts Organ, med forfatningsmæssig Indflydelse paa dens Beslutninger, men ogsaa, faktisk og indtil Videre, Folkets Repræsentanter ligeoverfor Kongemagten. Forsaavidt er altsaa her en Udvikling tilstede af hvad der under Foreningen med Danmark var grundlagt. I over et Hundrede Aar har Embedsmændene indtaget en herskende Stilling i vort Land. Naar vi søge at samle under et Overblik denne nu forsvindende Styrelses Charakteer, kan det vistnok ikke negtes, at Embedsstanden, ligesom enhver herskende Stand, stundom har misbrugt sin Magt, men det maa paa den anden Side erkjendes, at den kraftig har fremmet Landets Udvikling, at den under Absolutismen i sin faste Organisation har dannet en Skranke mod Vilkaarligheden, at den, da det beleilige Øieblik kom, grundlagde Friheden, ikke for sig selv, men for den hele Nation, at den værgede denne Frihed under dens første Farer, og endelig — hvad der er det største og skjønneste — at den har opdraget Folket til selv at styre sin Skjæbne.

Vil man fremdeles danne sig en Forestilling om, hvilken Betydning Overgangen i 1814 har havt med Hensyn til Folkets Liv, for derefter at bedømme Forholdet mellem den gamle og den nye Tid, er det af Vigtighed at see hen til, hvad der ved selve Overgangen og i den nærmest paa følgende Tid bevægede Folkets Sind. Dersom Foreningen med Danmark havde været en Trældommens Tid, som mange af den nulevende Slægt synes at troe, maa der ved Overgangen vise sig Jubel og Glæde over, at Lænkerne sprænges, og i den første Frihedstid en urolig og rastløs Virksomhed for at hæve de gamle Misbrug og Undertrykkelser, hvorunder Nationen har lidt. Det er ogsaa sandt, at den første Bog, der udkom i det frie Norge, handlede om Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge. Men det var ikke noget Udtryk for den almindelige Stemning. Tvertimod lyder der baade fra Rigsforsamlingen og det overordentlige Storthing Ytringer af Savn og Sorg ved Skilsmissen fra Danmark. Wergelands Forslag til en Konstitutionsbestemmelse, der skulde afskjære Muligheden af Danmarks og Norges Gjenforening, fik kun 11 Stemmer af 108 for sig; den Majoritet, der havde udseet den danske Thronfølger til Norges Konge, kunde naturligviis ikke paa Forhaand være fiendtligsindet mod en Union, der stod som en nærliggende Mulighed. Kun da Talen var om Indfødsretten, faldt der bitre Ytringer mod Danmark, men her var der ogsaa Spørgsmaal om en af Embedsmændenes høieste Interesser som Stand betragtet. Vil man høre en norsk Bondes Dom om Foreningstiden, saa kan jeg nævne nogle mærkelige Ytringer af Ole Haagenstad, der havde levet længe nok baade under den gamle og under den nye Forfatning til at kunne vurdere dem i det rette Forhold. I en politisk Tale, som han holdt den 17de Mai 1834, altsaa medens den antidanske Stemning var heftigst i Pressen, ytrede han: „I flere Aarhundreder var Norge forenet med Danmark og i den senere Tid under de danske Kongers Enevælde, men desuagtet under en saa liberal Regjering, at vi aldrig følte Frihedens Tab, og vi kunde regne os for den lykkeligste Nation i Europa, helst i den sidste Tid. Norges Indvaanere vare blevne fortrolige med den danske Regjeringsform; den var ligesom indsuget med Modermelken; det var ikke nogen Nordmands Ønske, langt mindre deres Brødres, at Foreningsbaandet mellem Danmark og Norge blev opløst." Denne velvillige Opfattelse af Foreningslivet har visselig til alle Tider været den norske Bondes; i Særdeleshed synes Spørgsmaalet, om Embedsmændene vare danske eller norske, at have været ham ligegyldigt; Erfaringen lærte ham snart, at der kunde være gode danske og slette norske Embedsmænd, og hans Kamp rettedes mod Embedsmanden som saadan uden Hensyn til Nationalitet. Charakteristisk er Haagenstads Bemærkning i Anledning af de hyppige og voldsomme Klager, som efter Foreningens Ophør førtes over Norges Oversvømmelse med danske Embedsmænd: „Mulig," siger han, „disse Klager vare mere foranledigede af Mænd, der troede sig eller Beslægtede tilsidesatte, end at der var nogen Grund til at anke over danske Mænds Ansættelse eller Embedsførelse *)." — Den Slægt, der i sin egen Erfaring havde et usvigeligt Vidnesbyrd om, at Nordmændenes Liv under Foreningen med Danmark ikke var nogen Fornedrelsens Tilstand, kunde heller ikke have noget Hastværk med at udslette Nedværdigelsens Mærker. Det første ordentlige Storthing, der sad samlet i et heelt Aar, arbeidede paa at ophæve Adelen, udvide Adgangen til Sagbrugsnæringen, indskrænke Bergværkseiernes Rettigheder, reformere Skydsvæsenet, regulere Pengevæsenet, forbedre Geistlighedens Indtægter, indsætte Odelsretten i sin gamle Værdighed o. s. v. Der var vistnok hist og her en liden Tendens til Frisindethed, der gik udenfor det fra den forrige Regjering Nedarvede, saaledes i Bergværks- og Sagbrugsvæsenet. Men det Største og Betydningsfuldeste i denne Henseende var den almindelige Tilladelse for enhver skatteydende Eier eller Bruger og Besidder af matrikuleret Jordegods til — at brænde Brændevin. Denne Frihed, som Rigets første Nationalforsamling forskaffede Landet, synes at have været meget eftertragtet; thi den blev anseet for gyldig Grund til et nyt Skattepaalæg paa Matrikulen, idet man altsaa gik ud fra, at Enhver, som eiede eller brugte Gaard, ogsaa nød godt af den nye Frihed. Der høres megen Klynk og Klage over Tidens Tryk, men intet bittert Tilbageblik paa lidte Forurettelser. I det Hele taget kan man maaskee sige, at den sidste Tid af den dansk-norske Styrelse i flere Retninger havde vist liberalere Tendenser, end det norske Storthing viste i de første Aar af Frihedstiden. Allerede i 1761 havde saaledes Regjeringen udtalt det — desværre ikke gjennemførte — Princip, at det skulde være alle Kjøbstadsborgere tilladt at ernære sig paa enhver lovlig Maade, men paa det første Storthing betegnede en Kommittee dette som en af Alle erkjendt Uorden, som man snarest muligt burde raade Bod paa. I disse og mange andre Retninger er det først de senere Generationer, der ere opvoxede i Frihedens Luft, som have vovet at optage og videre udføre de liberale Grundsætninger, som tildeels allerede den sidste Deel af forrige Aarhundrede havde opstillet eller antydet. Men om end vort Liv i den sidste Tid paa mange Maader har artet sig forskjelligt fra det tidligere, saa staar det dog fremdeles fast, at vi ere inderligt sammenvoxede med de Slægter, som have levet under Absolutismens og den danske Forenings Tider. I det Store og Væsentlige have vi kunnet indskrænke os til at bygge videre paa et gammelt Grundlag, og dette er det stærkeste Bevis paa Sundheden af den under Foreningen med Danmark udviklede Samfundsorden, at vi ovenpaa den har kunnet bygge et stærkt Frihedslivs Fundamenter, uden at Grundvolden er brustet.

Men, vil man sige, naar vi med Uvillie vende os bort fra hin Tid, hvor ingen glimrende Bedrift spreder Glands over Nordmændenes og Norges Navn, saa er det fordi Forkuelsen hviler over den nationale Aand, fordi Nordmændene villie- og tankeløst have ladet Fremmede raade over sin Skjæbne og fundet sig i, at et ældgammelt berømt Rige forvandledes til en underordnet Provinds. Det er sandt, mine Herrer, at hin Tids Nordmænd, ligesaalidt som den nærværende Tids, have ladet Verden gjenlyde af sine Bedrifters Ros. Naar de traadte op ligeoverfor den ydre Verden, var det sammen med de Danske, ligesom vi nu sammen med de Svenske. Men Bevidstheden om at være et eget Rige og et særskilt Folk har aldrig forladt Nordmændene. Da det gamle Norge, hvis Glands er saa forførerisk for Mange, efter en lang Hensygnen døde Sotedøden, var denne Bevidsthed svag og dunkel. I Begyndelsen af det sextende Aarhundrede var Mindet om de gamle Tider næsten aldeles forglemt. Folket vaandede sig i økonomisk Fortrykthed, og de moralske og aandelige Kræfter vare brudte i Tidens almindelige Fordærvelse. Kun en dunkel Erindring om Hellig-Olaf og Kjærligheden til hans Lov syntes at holde Landet sammen. Da kom en ny Tids Aandepust op til Norden, rensende og styrkende. Reformationen henveirede den gamle Stilstand og vakte nyt Liv og nye Kræfter. Man droges atter hen til Betragtningen af de gamle Minder, tog frem de afblegede gamle Skrifter, hvis Træk havde været den foregaaende Tidsalder saa ligegyldige og uforstaaelige. Det var danske Mænd, som opmuntrede Nordmændene til atter at hente frem sin Oldtids Minder. Det sextende Aarhundredes Oversættere og Forfattere, Laurids Hanssøn, Absalon Pederssøn Beyer og Peder Claussøn Friis, have efter sin egen Tilstaaelse skrevet efter danske Mænds Tilskyndelse. At forfølge den nationale Bevidstheds langsomme Væxt, er mig her ikke tilladt. Men to Momenter vil jeg særlig fremhæve, som i mine Tanker meget have bidraget til Udviklingen af Nordmændenes Selvbevidsthed: det er Samlivet med de Danske og Kampen med de Svenske. Hint Samliv har havt en eiendommelig Charakter, hvis fulde Forstaaelse falder vanskeligt for den nuværende Slægt, der har tabt Forstaaelsens Forudsætninger. I den danske og den norske Folke-Eiendommelighed har der været baade tiltrækkende og frastødende Kræfter, der under sin samtidige Virksomhed uden Tvivl have havt en æggende og ansporende Virkning paa den mod sin Udvikling fremadstræbende Norskhed. En kommende Tid vil maaskee bedre forstaae det. Thi vi see allerede nu, at vore Digtere, ligesom af en skjult Kraft, drages ned til Brødrene paa Slettelandet og derfra hente ny Styrke. Det andet Moment er tydeligere og paatageligere. Fra Midten af det syttende Aarhundrede bliver Kampen paa Grændsen for at værge Landet mod fiendtligt Anfald en Nationalsag, der vækker Folkets Begeistring, og det heldige Udfald giver for hver Gang Folket en forhøiet Selvbevidsthed. I det attende Aarhundrede træder os imøde en udviklet Nationalfølelse, der ender med at finde Samlivets gamle Former utilfredsstillende. Universitetssa-

*) Til Oplysning om det faktiske Forhold kan i Forbigaaende anføres, at da man i 1815 i Nationalbladet foretog en Optælling over Nordmænd ansatte i Danmark og Danske ansatte i Norge, fandt man, at der ved Fraskillelsen havde været 208 Nordmænd i Danmark og 156 Danske i Norge. Denne Opgave, der ikke omfatter de militære Embedsmænd, blev, saavidt vides, anseet for paalidelig.

gen var dens første Seier. Da strax efter Foreningsbaandet brast, stod den rede til at værge Landets Uafhængighed. Vor Frihed og Selvstændighed er Frugten af hin under Foreningen med Danmark vakte, nærede og rensede Selvbevidsthed.

Men det er først og sidst den provindsielle Afhængighed, der siges at klæbe ved hin Tids Norge, som afskrækker de nulevende Nordmænd fra at erkjende sin Sammenhæng med hine Slægter. Man sætter, som bekjendt, ved Aaret 1537 en af disse bratte Overgange, hvis Ugyldighed i Almindelighed jeg allerede har omtalt. Norge skal da være sunket ned fra et selvstændigt Kongerige til en Provinds, et Ledemod af Danmarks Rige. Det er det Besynderlige ved denne Begivenhed, at ingen Nordmand i det sextende Aarhundrede synes at have mærket den. Det Dokument, hvortil Forvandlingen støttes, blev først et Par Aarhundreder efter trykt og fuldstændig bekjendt. Det vilde være en let Sag statsretlig at paavise Ugyldigheden af det Fundament, man her har troet at finde for Bestemmelsen af Norges Stilling i Unionen; men jeg skal holde mig til de faktiske Forhold. Hvad der skede i 1537, var, at Reformationen indførtes, og de katholske Biskoppers verdslige Magt bortfaldt. Deraf blev det en Følge, at det norske Rigsraad forsvandt, da de Adelsmænd, der bleve tilbage, vare for faa og intetsigende til at danne nogen Rigsrepræsentation. Man har lagt megen Elsk paa den norske Adel, paa samme Tid som man har glædet sig ved vor demokratiske Udvikling. Det forekommer mig, at der er liden Grund til at sørge over, at det fremspirende Adelsvælde saa hurtig blev knust i Norge. Der manglede hos os de nødvendige Betingelser for Adelens Trivsel, og dens Evne til at styre Landet var liden eller ingen; i den nærmeste Tid før 1537 synes Tilstanden i Norge at have nærmet sig stærkt til det rene Anarchi. De, som skulde lede Landets Anliggender, betragtede det som en Standsret, som de gjorde Brug af efter Behag, ikke som en Forpligtelse. Den kunstige Livsforlængelse, som Calmarunionens Rivalitet mellem Nordens Folk forskaffede det forlængst hentærede gamle Norge, kunde ikke opretholdes længere. Ulykken var ikke den, at en Institution faldt bort, som manglede Levedygtighed, men at hverken det hele Folk eller nogen enkelt Stand eller Korporation var istand til at gribe Landets Styrelse. Det var under disse Omstændigheder en naturlig Tingenes Gang, at det danske Rigsraad indtog den ledige Plads og trængte sig imellem Kongen og det norske Folk, for at forhindre, at en uindskrænket Magt skulde tilfalde Kongen i Norge. Dette er i det Væsentlige den Forandring i Norges Statsret, der daterer sig fra 1537, — en Forandring, der vistnok fordunkler og gjør Skaar i Norges Selvstændighed i Tidsrummet indtil 1660, men ikke tilintetgjør dets Stilling som særskilt Rige, der udtrykkelig er anerkjendt i Christian IV's norske Lov af 1604. Hine Dages Nordmænd ansaae det uden Tvivl for Kongens egen Sag, hvem han vilde tage til sit Raad, og hvilken Indflydelse han vilde indrømme dette paa Regjerings-Anliggenderne. Men om Norges Riges Existents tvivlede de aldrig. Derfor kunde en Nordmand i 1656 tale kraftigen mod Arild Huitfeldt, der først ymtede om den danske Herredags Beslutninger mod Norge i 1536: „Derfor," siger den ubekjendte Nordmand, „maa de Danske vogte sig for saadan Dumdristighed, og haver Arild Huitfeldt ikke gjort Ret, at han har givet Skandalium og Aarsag til Saadant og mere beflittet sig paa at skrive sin Krønike for sin egen og den danske Adels Høihed end efter Historiens Sandhed og Retmæssighed. Enhver Dansk (være sig Arild Huitfeldts Parti og saadanne, som hans dumdristige Assertioner gjerne vil propugnere og forfægte) maatte betænke, at Saadant kunde give Aarsag til Rebellion imellem Rigerne, og at Norges Arvinger og Indvaanere heraf kunde foraarsages at tage Sværdet i Haanden og vise de Danske, at de ikke vilde saadan Overvold eller Undertrængsel længere fordrage, hvilket de Danske i Længden kunde selv mest angre og fortryde."

Naar vi ikke forlange af en Tidsalder, hvad den umulig kan yde, naar vi glæde os i den demokratiske Form, vort Samfund har faaet, er der ingen Grund til patriotisk Græmmelse over det Uligeartede i Unionsforbindelsen mellem Danmark og Norge i Tidsrummet fra 1537 til 1660. Efterat det sidste Spor af det gamle Norge var forsvundet, behøvedes der et Tidsrum af henved 300 Aar til at udvikle de Samfundselementer, hvoraf en selvstændig Stat skulde bygges. Det er det unge Norges Tilblivelseshistorie, et langt Tidsrum af stille Arbeide, der ikke giver Stof til begeistret Skildring, men har Krav paa taknemmelig Ihukommelse. Norge stod usselt og elendigt, med en Befolkning, som maaskee var mindre end 400,000 Mennesker, men en Statsindtægt, som maaskee var mindre end Sjællands; med en Befolkning af Bønder, for en meget stor Deel Leilændinge, der drev sin Næring og Bjering efter gammel Skik og forresten indskrænkede sig til sit Fadervor; ingen Adel, ingen Embedsstand; en faatallig og forkommen Kjøbstadsbefolkning; det aandelige Liv for længe siden slukt. Over dette nivellerede Samfunds demokratiske Udvikling vaagede, i den første Tid, det danske Rigsraad og den danske Adel. Deres Opgave var at forhindre Opkomsten af en norsk Adel, hvoraf Levninger endnu fandtes, og deres Politik var at hævde en fri Bondestand. Efter lang Kamp blev Leilændingens Stilling sikret; lidt efter lidt forøgedes Odelsbøndernes Tal. Nye Næringskilder maatte opkomme og de gamle udvides, for at hæve Befolkningen over Fattigdommens Usselhed; dens Blik maatte løftes ud over den enkelte Bygd; Almenoplysningens Veie maatte banes. Kjøbstadsbefolkningen maatte fremhjælpes, for i et engere Samliv at udvikle en Dannelse, der hævede sig over det tarveligste Lavmaal. En i Videnskabens Skole udviklet Embedsstand maatte hæve sig til denne Befolknings Leder og Styrer. — Under denne Gjenfødelses-Proces naaede Norge lidt efter lidt en anerkjendt Ligeberettigelse med Danmark. I det syttende Aarhundrede blev dets Betydning for den samlede Stat vurderet, i det attende hyppig overvurderet. I det fælles aandelige Liv, hvor det længe kun var modtagende, udøvede det siden en for dets Retning stundom bestemmende Indflydelse.

De Slægtled, der have baaret det tunge Arbeide, hvis Frugter vi nyde, ere vore sande Fædre. Deres Bedrift har ingen Glands, men den har naaet sit Maal, — et Maal, som igjennem lange Tider har været omfattet med naiv, kjærlighedsfuld Begeistring. Og Maalet er naaet i inderligt Samliv og Samvirken med Broderfolkene. Naar vi glæde os i vor Lykke — en Lykke, som mange Folk med en mere glimrende Historie endnu sukke efter, — hente vi fra vor Fortid en sikker Forvisning om, at det er under et nært Samliv og en fast Tilslutning til vore Frænder, den skal værnes og bevares. Den, som arbeider for Splittelsen, arbeider for Fortabelsen.

Fra Havsens Bund.

(Efter Herman Wagner.)

Havblomster.

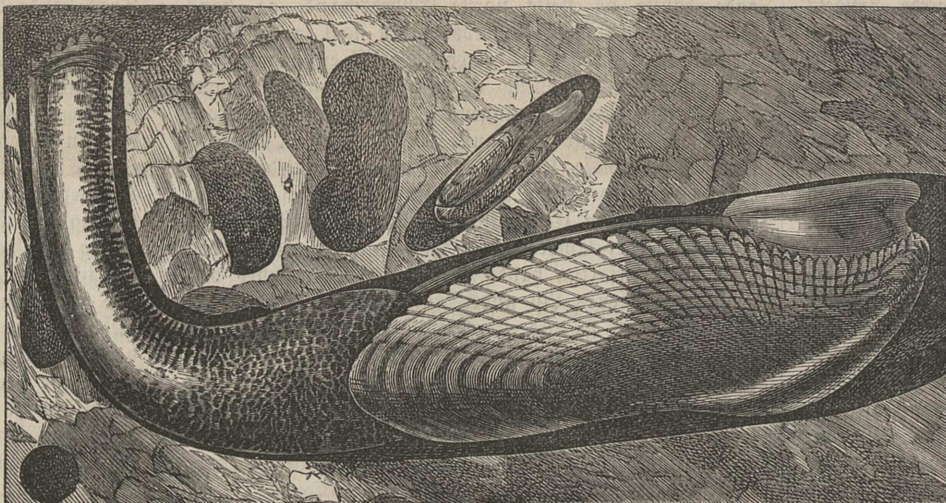

Smaragdgrøn Anemone. I. Skjøn-Anemone.

Havet har ogsaa sine Blomster! Neptun og hans Havfruer lade sig ikke nøie med den grønne Sivkrands om det bølgende Haar, de flette ogsaa mellem Sivet mangefarvede Blomster.

Vil du kaste et Blik paa Oceanets straalende Blomster, ind i de hemmelige Gjemmer, hvori Havet skjuler sine levende Juveler, saa vælg dertil en Kyst med fremspringende Klipper og fritstaaende Steenblokke, der stige perpendikulært op af Bølgerne ligesom Vagttaarne eller Bolværk for en stor Fæstning. Bryd op en blikstille Foraarsmorgen, naar Oceanet ligger foran dig glat som et Speil af poleret Staal, og sørg for at det netop er det Moment, da Floden er forbi og Ebben indtraadt. Langsomt trække Vandene sig tilbage fra Stranden. Ved Klippernes Fod betegner først en olivenfarvet Stribe det neutrale Gebet, hvorom Hav og Luft daglig kjæmpe. Den fordeelagtigste Tid er altid efter den stærke Flod, der følger paa Ny- og Fuldmaanetider. Vandene synke da endnu dybere end ellers, og hele Timer kan man iagttage talrige Skabninger, som ellers blot vugges af de salte Bølger.

En erfaren Fisker tilbyder mod en ringe Godtgjørelse at føre os til hvilketsomhelst Punkt af den romantiske, vildt sønderrevne Kyst, som vi betegne ham. Vi stige i Baaden. Vor Førers kraftige, veirbarkede Arme skyde Fartøiet over Strandens skurende Sand og Smaasteen ned i Vandet. Vi ere flot og vælge til vort Maal Grotten hist ved Foden af den fremspringende Klippe, som Bølgeslaget har udhulet. Forsigtig passere vi igjennem den lave Aabning og befinde os pludselig i et hvælvet Gemak, tindrende af Havdug. Røde og grønne Rankevæxter hænge som Gardiner i Fryndser ned af Væggene. Det er Tang og Alger, som nu mat sammenfolde sit fine Spind, indtil næste Flod igjen forfrisker dem. Mellem dem opdage vi til alle Sider paa de vaade Vægge skinnende Frugter, der skuffende ligne Reineclauder eller blaa Blommer. Andre ligne i Form og Farve rødmende Æbler, halve Appelsiner og Citroner. Det er forskjellige Arter af den glatte Sø-Anemone, dyrartede Væsner i Slægt med Polypen. Omfindtlige for Luften have de indtrukket de talrige Fangearme og ladet Legemet skrumpe ind til en rundagtig Klump. Vandet i Grottens Bund er krystalklart og tillader et Blik i Dybet. Dernede seer du under Vandspeilet de samme Skabninger i forandret Form. Enhver af dem udbreder hundrede smale, spidse Fangearme. Disse Arme udspringe fra en kjødagtig Skive, i hvis Midte man opdager en Mund, og som hviler paa en Fod af samme Beskaffenhed, dannet i Form af en Halvkugle. Du tror at have et broget Asters-Bed for dig. Blomst og Frugt har du her Side ved Side, og de grønne Alger danne det gratiøse Bladværk dertil.

II. Lille og store Bore-Skjæl.

Saa yndigt som Synet af et saadant Anemone-Bed er, saa fredelige som de sælsomme Skabninger synes dig, saa har du ikke destomindre i dem en Skare Rovdyr foran dig, som ligeoverfor mange andre af Havets Dyr ganske spille Giftslangens dødbringende Rolle.

En Skare smaa Fiske tumle sig under vor Baads

Kjøl. De speide efter Smaaorme og Snegle mellem Tangen. En af de raske Springere nærmer sig nu uforsigtig en Anemone, stor som et Æble. Pludselig seer du, hvorledes hine Blomsterblade, Anemonens Fangearme, sammentrækkes, og hvorledes Fisken i samme Nu ligger lammet og uden Bevægelse. Nu trækkes den langsomt nærmere og nærmere ind til Skivens Midte; den rører sig ikke. En Fangearm efter den anden lægger sig op paa den. Nu trykkes Hovedet ind i Aktiniens aabnede Mund, og nogle Timer efter ville alle Byttets bløde Dele være fordøiede. Du erkjender snart, at her maa være en anden Kraft med i Spillet end Fangearmenes blotte Muskelstyrke, og en nøiere Undersøgelse ved Hjælp af Forstørrelsesglaslet bekræfter din Formodning.

Alle Sø-Anemoner have saakaldte Neldeorganer, talrige smaa Hylstre, hvori under Hvilens Tilstand tynde Traade ligge oprullede, som i Seighed og Elasticitet ligne Staaltraad. Spidsen af disse Traade er forsynet med overordentlig fine Kroge og formaar desuden at udslynge en høist kraftig Giftsaft. Ubekjendt er det, gjennem hvilket Organ den hvilende Anemone mærker Fiskens Nærhed. Oine har man intetsteds opdaget paa den. Sandsynligviis er det gjennem Følelsen Fisken forraades. Komme Fiskene inden Fangearmenes Omraade, springe disse lynsnart frem og trænge med sine Spidser ind i Byttets Legeme. Giften bevirker en fast øieblikkelig Lammelse og i meget kort Frist Fangens Død, som derpaa uden Modstand sluges.

Vi forlade Grotten og betegne vor Fører som Maal for vor videre Fart hine Klipper, der omtrent i en halv Miils Afstand stige op af Vandet som et eensomt Kastel med talrige Taarne. Et Skjær ligger imellem, yppigt bevoxet med alskens Tangarter. Smaragdgrøn og purpurrød Havsalat, skarlagenrødt Havhaar og mange andre Vexter danne et undersøisk Buskads, hvis høieste Toppe stige lige op til Overfladen, hæve sig og synke med de stigende og faldende Vande. Saa tage vi i nærmere Oiesyn de mægtige Tangarter, hvis Løv dele sig i Grene. Op fra Dybet straaler os imøde en deilig Blomst. Baadshagen maa hente Klenodiet op til os. Vi have en dyrartet Havblomst foran os, en **smaragdgrøn Anemone** (see første Tegning tilvenstre), som her i Tangbuskadset lurer paa Bytte ligesom Slangen i Surinams Skove paa de forbiflagrende Fugle. Dens Fod er dunkelbrun, de slanke, tynde og lange Fangearme ere smaragdgrønne, gjennemsigtige og besatte med Toppe af det skjønneste Purpurrødt ligesom med Rubiner.

Videre og videre bærer os de kraftige Aareslag, og nu lægge vi til ved den sønderrevne Klippefæstning. Smaa Vandgader sno sig imellem de hushøie Klipper, de ere netop saa brede, at en Baad kan passere. I dette Oieblik ved rolig Sø og stille Luft lader det sig gjøre, naar man iagttager behørig Forsigtighed, men Fiskeren indlader sig nødig derpaa, og det kan ikke undgaaes, at Baadens Rand skraber mod Klippens Sider. Selve disse Klipper vække nu vor Opmærksomhed ved Huller af forskjelligt Gjennemsnit, mange saa store, at en Tommelfinger belvemt kan trænge ind i dem, andre mindre. Paa fine Steder ligner Stenen nøiagtig en Honningskive, saa tæt sammen staa Aabningerne. Vi have foran os Bore-Skjællenes Arbeide, som her have indrettet sig smaa Asyler. I mange Aabninger bemærker man Dyrets Aanderør, nogle hvidagtige, andre orangegule eller kjødfarvede, alt efter Borerens forskjellige Art.

Brunchorst & Dekkes Skibs-Værft i Bergen. (Xylographeret af Søborg).

Ville vi betragte Dyret selv, maa vi tage Meisel og Hammer tilhjælp. Nogle kraftige Slag løser det fremspringende Klippestykke, og lægge Skjæl af to forskjellige Arter frit for vore Blikke i deres Boliger. Den største af de to Skabninger er det store Bore-Skjæl, den mindre er det lille Bore-Skjæl eller „Rødnæsen" (2den Tegning) for at bruge Fiskernes Benævnelse. Begge Dyr ere aabenbart yderst fornærmede over den Hensynsløshed, hvormed vi have udsat dem for Luftens Paavirkning. Ved et kraftigt Ryk sprøite de os en Straale salt Søvand i Ansigtet. I første Oieblik viser Skjællets kjødagtige Legeme sig to Gange saa stort som de to hvidagtig graa Skaller, der omgive dets Midte. Sammentrækningen og Udsprøitningen af Vand gjentager sig med regelmæssige Pauser og i samme Grad krumper ogsaa Dyret ind, indtil det tilsidst er ganske skjult i Skallene. Den Maade, hvorpaa Bore-Skjællet forfærdiger sine Huler, har man kunnet studere paa Dyr, der holdes indesluttede i Aquarier. Skjællet tager sig fast med sin korte kjødagtige Fod, pumper sig derpaa fuldt af Vand og presser ved Hjælp af denne Kraft sine to Skallers haarde Overflade mod Klippen. Langsomt men kraftigt dreier det sig derpaa tilbage, og Skallenes skarpe Rand virker netop som en Fiils Tænder. Skjællet arbeider ligesaavel i Sandsteen som i Kalksteen, ja selv i haard Marmor. Det affilede Materiale udsprøites som fint Sliim gjennem Aanderørene. Støder et Skjæl paa et andet under Boringen, saa lader det sig ikke genere af Hensyn, men fortsætter sin Vei lige igjennem den som var det død Steen. Hullerne gaa vistnok blot nogle Tommer ind i Klippen, men dennes Ydersider bliver langs Strandkanterne milevidt saaledes opædt, at den efterhaanden ikke modstaar det daglige Bølgeslag og smuldrer hen. Nye Slægter af Borere fortsætte Forfædrenes Værk, og Resultatet er, at Klipperne bestandig blive mindre.

Brunchorst & Dekkes Skibs-Værft i Bergen.

Det er sagt og atter sagt, ja gjentaget næsten til Trivialitet, at vi er den første søfarende Nation paa Kloden, at vore Matroser ere de raskeste og djærveste under Solen, at vore Skibe befeile alle Have, at vort Flag vaier i alle Havne, — kort sagt: der spares ikke paa Ros og Berømmele over vore Somænd. Til en Afvexling i dette for Nationalfølelsen saa behagelige Thema ville vi idag tillade os at henlede vore Læseres Opmærksomhed paa en anden ligesaa vigtig og ligesaa berømmelig Side af Sagen, — vi mene Skibsbygeriet. Til dette Oiemed vælge vi en Fremstilling af Værftet for de saa vidtbekjendt bergenske Klippere, nemlig Brunchorst & Dekkes Skibs-Værft i Bergen, og det tillige af den Grund, at dette Værft er det største og meest anerkjendte af de private Værfter i de tre nordiske Lande. Dets Ry strækker sig ligesaa langt som vore Somænds Berømmelse; thi Dekkes Klippere tælle mange Verdensomseilere inden sin Midte og have været Gjenstand for „Ledere" saavel i norske som engelske og amerikanske Dagblade, — Mere kan der neppe forlanges, knapt ventes.

„Dekkes Værft" — saa kaldes det i Almindelighed efter Chefens Navn — er anlagt Aar 1784 og efterhaanden udvidet eftersom den tiltagende Virksom-

hed har krævet det. Oprindelig hedte det „Georgernes Værft“ efter de første Eiere, nemlig DHrr. Georg Brunchorst og Georg Vedeler. Det gik senere over til Familien Brunchorst, hvis Navn endnu findes i Firmaet efter det sidste, nu afdøde Medlem af denne Familie, der var Medeier af Firmaet. Fortiden eies det af Hr. A. Dekke og forendeel tillige af Brunchorsts Enke.

Værftet er beliggende ved Puddefjordens østlige Bred, ved Foden af Fortet Fredriksberg, hvis Volde skimtes tilvenstre paa Tegningen. Fjorden er her temmelig dyb, saa at de største Skibe kunne lægge klods ind til Bryggerne. En liden Bugt, som stikker ind tilhøire paa Tegningen, daner en sikker Havn for de fremmede Orlogsmænd, der jevnlig besøge Bergen om Sommeren.

Et Besøg paa Værftet er meget interessant og giver et godt Indblik i det Storartede ved denne Trafik. Fra Bakken tilhøire paa Tegningen stiger man ned ad Pinsgaardsgaden, der fører fra Klosteret ned til Værftet. Man passerer først en liden, net Villa i i Schweizerstiil, senere nogle mindre Vaaningshuse og tilslut Verftchefens Kontorbygning. Fra dette Sted har man Udsigt over en stor Deel af Værftet, men de høie Bygninger eller ophalede Fartøier eller Røgen fra Kjølhalinger hindrer os fra at see det Hele. Hvad der især tiltrækker sig den Besøgendes Opmærksomhed, er de tre store, faste og tildækkede Bygningsskure, der sees paa Tegningen; under disse kunne bygges Skibe paa 500 Kommercelæster. Det midterste Skuur gaar lige op mod selve Klippen, og for at give Plads til den respektable Længde, slige store Skibe fordre, er der mineret ind i Fjeldet et stort Gab, der optages af Skurets øverste Parti og selve Skibsskrogets Boug. To af Skurene ere forsynede med Glastag, saa at hverken Sol eller Regn kan virke skadeligt paa Byggearbeidet, ligesom den hele Drift uforstyrret af Veirliget fortsættes Aaret rundt. Indvendig holde disse Skure over 40 Fod i Bredde, medens Længden kan forøges til en Kjølstørrelse for Skibe paa 500 Kommercelæster. Naar Skibe skulle undergaa Hovedreparation, ombygges eller opspantes paanyt, saa skeer dette paa Landsætningsbeddinger, hvorpaa Skibet hales op og bringes aldeles paa det Tørre; der findes to saadanne Landsætningsbeddinger. Til mindre Reparationer, Kjølhalinger og Lignende findes Plads ved en saakaldet Kjølhalingsbrygge og et indelukket Havnebasin, samt tilhørende Mastekrane, der er 70 Fod høi. Det forefaldende Jernarbeide for Smede foregaar i Smidjer, der ere anlagte paa selve Værftets Tomter. En Planke-Kogemaskine tjener til at bøie og vride Planker og Tømmer i de bestemte Former, som Skibets Konstruktion fordrer; dette skeer ved Hjælp af Damp. Snedker- og Model-Værksteder ere anlagte til Udførelse af det finere Arbeide og til Konstruktion af nye Skibe. Desuden er der Riggerlofter, Beeghuse og andre mere almindelige Anlæg for et Skibsværft.

Det hele Etablissement er under stadig Udvidelse og yderligere Forbedring, saaledes er der for Øieblikket under Opførelse et Dampsagbrug (saavel opgaaende Sag som Cirkelsag) med tilhørende Bygninger; Tomten ligger udenfor Tegningen og tilhøire af samme. Den samlede Strækning, som Værftet for Tiden disponerer over, udgjør omtrent 1000 Fod i Længde langs Puddefjorden; disse optages afvexlende af svære Steenkaier, Byggepladse Beddinger, Pakboder, Brygger o. s. v. Efterhaanden som der mineres Tomt ud af Fjeldet, benyttes den udsprængte Steen til Kai, Muur, Kjørebane eller Veianlæg. Man faar strax et mægtigt Indtryk af, at en driftig, rastløs og begavet Mand leder det Hele, og ved hvert Skridt faar man Bekræftelse herpaa.

I de sidste 10 Aar er 18 større og mindre, fordetmeste klipperbyggede, Skibe løbet af Stabelen fra dette Værft; de tre Skibe, som nu sees at staa under Bygning ere samtlige Fregatskibe, to ville blive 330 à 340 Kommercelæster og et 410 Kmlstr. I Almindelighed beskjæftiges 200 Tømmermænd, men i travle Perioder naturligviis flere. De sværeste Materialier, især Egetømmeret, der ikke kunne skaffes tilveie fra vore egne Skove, forskrives direkte hjem fra Nordamerika eller Preussen, medens det nordenfjeldske Norge leverer det mindre Tømmer. Værftet eier to Dampskibe, der deels benyttes til Buxering af Skibe til og fra Værftet, deels i Post- og Passageer-Route paa Hardanger med Understøttelse af Staten.

Dette storartede Etablissement vidner paa en slaaende Maade om den raske Udvikling, Bergens saavelsom hele Landets Skibsfart i de senere Aar har faaet. For at kunne holde et saadant Anlæg ikke blot igang, men tillige i stadig Fremgang eftersom Skibsbyggerkonsten udvikles, fordres der mere end en stor Kapital og en driftig Chef, der spørges nemlig især efter en fast Stok øvede og dygtige Tømmermænd, der stadig have Beskjæftigelse ved Værftet: for at kunne overtage Bygning af nye Skibe, maa der jævnlig være Anledning til Øvelse ved Reparationer af ældre, og for at dette hurtigt og billigt kan udføres, maa der paa den anden Side stadigt staa nye Skibe paa Stabelen. Et stort Skibsværft kan ikke svare god Regning, uden hvor der tillige er megen Skibsfart; i den Henseende er Bergen meget heldigt situeret, og derfor kunne saamange Skibsværfter drives der. — Hvad der især udmærker Dekkes Skibe, er deres elegante Former, hurtige Seilads og store Soliditet; de fleste af dem gaa derfor paa længere Farvande eller anvendes i Router, hvortil der udelukkende benyttes de bedste Seilere blandt alle Nationer. Med Held konkurrere de paa alle Have, og dette har havt til Følge, at der stadig leveres lignende Modeller ikke alene til Skibsbyggere her i Landet, men ogsaa til udenlandske Værfter. Stilen — om man vil — i disse Skibe nærmer sig stærkt den amerikanske, men har dog ogsaa enkelte Træk fra den engelske Klipperform; denne hensigtsmæssige Modifikation er Resultatet af et mangeaarigt Studium, hvorunder Hr. Dekke arbeidede paa engelske og amerikanske Skibsværfter, efterat han havde faaet sin første Uddannelse paa det Værft, han nu eier.

Den Virksomhed, Hr. Dekke nu i en Række af Aar har udfoldet som Skibsbygmester, har nok udøvet en mærkelig Indflydelse paa den norske Handelsflaade og specielt hævet Bergens og Stavangers Skibe op til at være de smukkeste og meest velseilende, nogen By kan opvise. Exemplet har her virket med stor Effect, og jo nærmere det laa forhaanden, jo stærkere virkede det. Saaledes er det især Stavangers Redere, der meest have fulgt Bergensernes Exempel i at bygge hurtigseilende Skibe, og indbyrdes kappes de nu om Rangen; østenfor Lindesnæs høre meget faa Klippere hjemme, thi Skibsfarten er der mere beregnet paa Trælastførsel og fordrer drægtigere, billigere og mindre hurtigseilende Skibe, hvorfor man hyppigere kjøber gamle udtjente Langveisfarere fra Udlandet og Bergen, tildeels og fra Stavanger, og lægger mindre Vægt paa nye og klipperbyggede Skibe. Der haves saaledes mange Exempler paa, at bergenske Skibe, efterat være kasserede af sine oprindelige Redere, i mange Aar fare paa England og Holland med Trælast. Denne store Kunst — at tjene Penge med gamle og gammeldagse Fartøier — hører hjemme østenfor Lindesnæs og øves næsten aldeles ikke vestenfor; det er en Virtuositet i denne Kunst, der i væsentlig Grad fremkalder de storartede Indkjøb af fremmede Skibe og som er bleven til en saa farlig Konkurrence for vore svenske Brødre. Paa den anden Side findes der i Bergen og Stavanger neppe en eneste „Trælastfarer“ og meget faa gamle Skibe, de fleste ere mindre Brigger, Skonnerter og Slupper, der ved første Øiekast kunde passere for Lystkuttere, saa velformede, skarptbyggede og netriggede ere de; Sildeudskibningen til Østersøen, Fiskeførslen til Middelhavet og Fragtfarten paa lange Farvande ere de Momenter, der bestemme de bergenske og stavangerske Sibes Skrog og Rig, til disse Router fordres fremfor alt hurtigseilende Skibe eller Klippere i alle Nyaner. For Sagkyndige er det derfor i Regelen ligesaa let at adskille bergenske og stavangerske Skibe fra de øvrige norske, som det for en almindelig Skjønner falder let at skjelne mellem en Fuldblodshest og en norsk Skydshest. Dette være sagt med det Tillæg, at de østlandske Skibe desuagtet skaffe sine Redere en forholdsviis ligesaa god Indtægt som de bergenske og stavangerske skaffe sine; det gjælder kun at anvende dem til det fordeelagtigste Brug.

Foruden Dekkes Skibs-Værft findes der i Bergen 4 andre, der maaskee tilsammen ere større end dette, samt nogle mindre i Byens Omegn. Blandt disse øvrige bergenske Værfter bør fremhæves Grans i Laxevaag og Trumphys ved Vaagen (Bradbænken), der begge kunne opvise fuldkomne Klippere, ligesom ogsaa deres Bestyrere have fuldendt sin Uddannelse under længere Ophold ved amerikanske og engelske Værfter.

Norske Apostater.

Jacob Nicolai Møller.

(Slutn. fra No. 2).

I 1821 offentliggjorde han i det i Mainz udkommende Tidsskrift Der Katholik en Dialog „Die Lehren der Kirche von der Gnade Gottes“, samt endelig 23 Aar efter sit første og sidste selvstændige Skrift „Johannes Scotus Erigena und seine Irrthümer“, Mainz 1844. Mangen Gang under Beskjæftigelsen med dette Emne maatte Møller uden Tvivl have følt, hvor nær han selv engang stod den Pantheisme, som den katholske Kirke har dadlet saa stærkt hos Scotus, fornemmelig saaledes som den fremtræder i Værket De divisione naturæ. Som han i sit eget Indre forlængst havde brudt med hele denne Retning, saaledes stillede han sig nu i dette sit Hovedværk afgjørende paa den orthodoxe, middelalderlig-katholske Opfatnings Side, og polemiserede ivrigt mod de liberale Anskuelser af Scotus og hans Lære, som i den senere Tid havde begyndt at gjøre sig gjældende hos adskillige katholske Forfattere, fornemmelig i Tydskland. I sit eget Liv havde han ikke fundet Ro før i Kirkens Skjød; nu udtalte han tillige, at Videnskaben først kan vinde Klarhed og Sammenhæng, naar den fremstilles i Kirkelærens Belysning. Efter denne Tid kjende vi kun forskjellige mindre Afhandlinger fra hans Haand, og da de vise den Retning, hans Studier nu havde taget, ville vi i nedenstaaende Note nævne de af dem, der ere os bekjendte*).

„Berømmelse som Forfatter“, ytrer hans Sønnesøn Carl Møller, nu Professor i Historie ved Universitetet i Louvain, „var det, som Møller mindst tragtede efter. Studium og Bøn udfyldte hans Tid. Det laa aldrig i hans Plan at udarbeide noget større, sammenhængende Værk; hvad han har skrevet, udgjør kun en Række løsrevne Blade af hans philosophiske Spekulationer, nedskrevne paa Venners Anmodning, snart for at fremsætte en ny Løsning af omtvistede Spørgsmaal, snart for at bekjæmpe Theorier, der staa i Strid med den christne Tro. Naar han havde udtalt, hvad han troede at burde sige, bekymrede han sig ikke mere om det Arbeide, han havde overgivet til Offentligheden.“

Dette Træk synes os at passe fuldkommen til den Forestilling, vi før have havt Anledning til at danne os om Møllers bløde Karakter, der maatte gjøre ham uduelig til kunstnerisk afrundet, sammenhængende Produktion, og især efter den heftige religiøse Krisis, han havde gjennemgaaet, er det let forklarligt, at hans Interesser væsentlig vendte sig indad mod hans eget personlige Liv i Gud, og kun lidet drog ham ud til Kampene paa den literære Arena.

Fra Münster, hvor Møller tilbragte flere Aar i Stollbergs Hus og hvor d. 1. Aug. 1806 Sønnen Johannes kom til Verden, begav han sig i 1812 til Nürnberg, hvor han i de følgende fire Aar stod i Tjeneste som Intendant hos en tydsk Adelsmand, en Stilling han ombyttede med den ulige behageligere som Lærer for en ung Greve af Kinsky, der netop var bleven forældreløs, og hvis Uddannelse det blev overdraget Møller at lede. Han tilbragte nu nogle Aar i Prag, hvor hans Elev sammen med hans Søn gjennemgik det derværende Gymnasium, og opholdt sig derpaa i længere Tid i Dresden, hvor han fornemmelig færdedes i den udvalgte Kreds, der samledes om hans Svoger, Digteren Tieck. Allerede nu tildrog Sønnen Johannes sig almindelig Opmærksomhed blandt dem, der kjendte ham nærmere, og han blev endog engang af Tieck sendt som extraordinær Gesandt til Weimar for mundtlig at aflægge Göthe Regnskab for Opførelsen af et af dennes dramatiske Arbeider, der var gaaet over Dresdens Scene under stormende Bifald. Fra Wien, ved hvis Universitet Johannes M. i Aarene 1825—1826 havde begyndt sine akademiske Studier, begav han sig, stedse fulgt af Faderen, til Bonn, hvor han under Niebuhr, hvis kritiske Methode, saaledes som han anvendte den paa den gamle romerske Historie, i særdeles Grad tiltalte M., Windischmann, Welcker o. fl., lagde sig efter Historie og Philosophi, og tog endelig Foraaret 1830 med en Dissertation om de gamle Sachsere Doktorgraden ved Universitetet i Berlin. I Løbet af flere Aar ledede han derpaa i Forening med sin Fader i Nærheden af Düsseldorf en Opdragelsesanstalt for Børn af katholske Adelsfamilier. I 1834 blev han udnævnt til Professor i Verdenshistorie ved det nyoprettede katholske Universitet i Belgien og fulgte dette fra Malines, hvor han i sine første Forelæsninger havde behandlet den antike Historie, til Louvain, hvor kort efter ogsaa Nicolai Møller overtog et Professorat.

Hvad Forholdene og maaske tillige svigtende Evner havde hindret Faderen fra at udrette, det havde han søgt at uddanne Sønnen til at overtage; selv havde han ledet hans første Underviisning og under et flereaarigt, noget omflakkende Universitetsliv var han ikke et Øieblik veget fra hans Side. Efterhvert som Johannes's Begavelse og sjeldne Arbeidskraft traadte frem i Dagen og fandt en bestemt Virkeplads, kunde Faderen trække sig tilbage i den beskedne Ro, som han nu turde unde sig selv, da han han havde stillet en Sted-

---

*) I Dieringer's katholische Zeitschrift, 1844—45: Var Schelling's Theodice nogensinde christelig? — Historisk Forsøg over Muhamed og Islams Oprindelse. — Parmides og Hegel. — Om Hegels Dialektik.

I Revue de Bruxelles, première Série 1836—40: Blik paa den intellektuelle og religiøse Bevægelse i Tydskland. — Den nyere tydske Philosophies Tilstand. — Giordano Bruno, hans Liv og Lære. — Svar til Hr. Altmeyer. — Hr. Altmeyers historiske Ideer. I samme Tidsskrifts nouv. s. 1842: Tro og Viden. — Parmenides og Hegel. — Den nyere tydske Philosophies Tilstand.

I Revue des Revues, Louvain-Liège 1851—55: Forsøg over Dynamismen. — Om Friheden i sin Grund og sin Udvikling. — Betragtninger over Ideernes Theorie. — Studier over Giobertis Philosophie. — Empirisme og Ontologisme fra Frihedens Synspunkt. — Engelens Fald efter den tro Anselm.

I Revue catholique, Louvain 1845—53: Hegels Sophisteri. — Forsøg over Lao-Tseu's Metaphysik. — Om de moralske Kræfters Dynamik. — Antoine Gunther og hans Skole.

fortræder — og det saa ungdomskjæk og slagfærdig en Soldat, som han selv aldrig vilde være bleven — paa Kamppladsen.

Johannes M. erhvervede sig hurtig et agtet og afholdt Navn baade ved sine videnskabelige Arbeider og ved sin mere specielle Virksomhed som akademisk Lærer. Den systematiske Fremstilling af Middelalderens Historie, som han udførte og atter gjenoptog i forskjellige Arbeider, vandt ikke blot Bifald hos Forfatterens Landsmænd, men blev endog rosende omtalt af en Guizot, og da Videnskabsakademiet i München i 1844 optog ham som Medlem, var det som „professorem dignissimum et de restauranda medii ævi historia optime meritum“. Hvad som især indbragte ham hans belgiske Medlæreres og Elevers Beundring, var hans Kjendskab til den nyere tydske videnskabelige Methode, hans Fortrolighed med de kritiske Resultater af en Niebuhrs og Andres Undersøgelser og den stadige Rapport, i hvilken han stod med hvad der fremdeles i Tydskland blev oparbeidet paa dette Feldt. Idet han søgte at forene tydsk Grundighed med Franskmandens Gave for klar og koncis Fremstilling, udøvede han en en saare gavnlig Indflydelse paa den unge belgiske Videnskabelighed, og det ikke blot gjennem sine egne Forfatterarbeider, men maaskee endnu mere gjennem de talrige Elever, der traadte i hans Fodspor. Og det var ikke blot fra Kathederet, han virkede paa disse; med en sjelden Utrættelighed drog han dem ind under sin personlige Paavirkning, arbeidede for deres Vel, understøttede dem med sit Raad i deres Studier og tabte dem ikke af Syne, naar de forlode Universitetet. Efter den Forestilling, vi have kunnet danne os om Johannes Møllers Forhold til de Studerende, da har det ikke blot været begrundet paa hans Autoritet som Videnskabsmand og Lærer, men ogsaa vel saa meget paa den Indflydelse, en energisk og af en brændende Overbeviisning opfyldt Personlighed udøver. Thi hos ham stod vel i endnu høiere Grad end hos Faderen Videnskaben i den religiøse Overbeviisnings Tjeneste. Hans sidste ufuldførte Arbeide var en „Verdenshistorie opfattet fra christeligt Standpunkt“, og det er betegnende, at ogsaa han ligesom Faderen med Forkjærlighed dvælede ved Middelalderen, Katholicismens og den systematiske religiøse Livsopfatnings Glandsperiode. Ogsaa i den Polemik, der nu indenfor det katholske Samfund selv føres mellem Orthodoxien og den nyere Liberalisme, stillede han sig afgjort paa den førstes Side og arbeidede ivrigt til dens Forsvar ved Korrespondencer og Artikler i de bekjendte klerikale franske Blade l'Univers og le Monde, i de münchenske Politische Blätter, Dublin Review, Revue de Bruxelles o. fl. Den ældste af hans Sønner, Joseph Marie, døde Juni 1862 som Munk i Redemtoristernes Kloster i Mons; en yngre Søn gik i 1860 som Frivillig ind i den af General Lamoricière organiserede pavelige Armee, deeltog i den uheldige Træfning ved Castelfidaro og er for Tiden Officier i det pavelige Zuavregiment. En tredie Søn, Charles, er nu udnævnt til Faderens Efterfølger ved Universitetet i Louvain.

Endskjønt de Formaal, for hvilke Fader, Søn og Sønnesøn hver paa sin Viis kjæmpede, ere os fremmede, ja endog maaskee vil synes Mange forkastelige, vil man dog vanskelig kunne unddrage sig fra en Følelse af Sympathi med denne Familie, hvor Barn og Barnebarn blev opdraget til at stille sig ved Faderens Side, saasnart de kunde deeltage i Kampen for den Tro, i hvis Arme han havde fundet Hvile, og hvor trende Slægtfølger mødtes i det samme Hjem, i samme Beskjæftigelse, forenede i det samme Haab og den samme Kjærlighed. De kunde til sit Valgsprog have valgt den gamle Digters Ord: „Ibimus æterno foedere juncti;“ thi som de fulgtes ad gjennem Livet, saaledes skiltes de heller ikke i Døden. Ud paa Høsten 1862 begyndte Nicolai Møller, der nu var en Olding paa fem og firsindstyve Aar, at skrante og den 30te November gik han stille bort. Et Par Dage efter blev Sønnen, der i den senere Tid havde været i en uafbrudt Spænding, saa syg, at det ikke var ham muligt at bivaane Faderens Jordefærd og Bisættelse i Kirken Saint-Michel den 3die December. En Uge senere, den 11te December, fulgte han selv efter og blev den 15de begravet ved Faderens Side, ledsaget til sit Hvilested af hædrende Tegn paa den Agtelse og Kjærlighed, hans Liv havde erhvervet ham, ikke blot hos den snevre Kreds af Medlærere og Elever, men hos de bedste Mænd trindt om i hans Hjemland.

De aarlige Storthing.

I forrige Uge tilendebragte Storthinget efter to Dages frisk Debat Behandlingen af den kgl. Proposition om aarlige Storthing. Paa Grund af den Diskussion, som kort forud i Pressen havde været ført om Sagen, tildels ogsaa paa Grund af de gjængse Rygter om at flere af de over Nytaar fra sine Hjembygder tilbagevendende Repræsentanter skulde have fundet Stemningen ugunstig or den foreslaaede Forføining, antog man Sagens Udfald for at være noget tvivlsomt. Men efterat Schweigaard under den første Dags Debat havde talt for Forslaget, betragtede man dets Antagelse som sikret. Da Sagen den anden Dag imellem Kl. 1 og 2 blev optaget til Votering, stemte 72 for og 39 imod; den var saaledes forkastet med 2 Stemmers Overvægt*).

Dette er et Resultat, som vel er nogetnær exempelløst i vor Storthingspraxis. Et Forslag, efter Venners som Modstanderes Mening, i sine Følger det vigtigste, som har ligget for siden 1814, bliver paa det umiddelbart foregaaende Storthing vedtaget med kvalificeret Pluralitet, saagodtsom uden Debat; det bliver, i sin Form lidt modificeret, for det følgende Storthing fremlagt som kongelig Proposition; kort forinden dets Afgjørelse beslutter den svenske Rigsdag en Forandring i Landets Konstitution, som alene i og for sig, selv om intet Andet talte derfor, antoges at maatte nødvendiggiøre den foreslaaede Forandring hos os; endelig, den vægtigste Røst, som Storthinget eiede i denne Sag, løfter sig til Forsvar for Forslaget, — og dog falder det.

Hvad er det, som har bevirket dette mærkelige Resultat?

Det ligger nær, at tænke paa Jurysagens Gang. Thi her har man uforkastelige Vidnesbyrd for, at der virkelig var dem, som dengang Regjeringen modsatte sig Juryen, sværmede for den, og fandt det at være overmaade grumt og behageligt, da de hørte om den store Myndighed, som Folket vilde faa ved Juryens Indførelse, men som, da Regjeringen tilbød Jury, kom paa andre Tanker. Valstad har gjort Tilstaaelsen om sig selv, men han har ikke været den eneste, der har tænkt saaledes. Der var flere end han, der nok vilde nyde Popularitetens Sødme som Forkjæmpere for Folkefrihedens og Demokratiets hellige Sag, dengang det var en ansvarsløs Gjerning, og saalænge de vidste eller vare forvissede om, at Regjeringen vilde sige nei til Storthingets Beslutning. Havde Regjeringen derfor i 1863 indskrænket sig til en ret og slet Sanktionsnægtelse, af konstitutionelle Grunde, af Grunde, som nu i Storthinget selv ere blevne gjorte gjældende imod Sagen, til Exempel at det konservative Element i Forfatningen vilde blive svækket, den exklutive Magt beklippet: da turde det have hændt, at Forslaget i Storthinget var gaaet igjennem, om ikke med Glands, saa dog gaaet, thi som Sagen stod, manglede der kun 2 Stemmer. Men dette er neppe den hele eller fulde Forklaring.

Hvad, spurgte Repræsentanten Krognæs, med Tanken rettet paa den Mulighed, som Voteringen nu har gjort til Virkelighed, hvad vil Regjeringen, hvad vil Nationen sige om os? Om Regjeringen sagde: I ere nogle Svimlinger, saa vilde Hr. Krognæs maaske ikke finde dette Svar forunderligt eller ubeføiet; og om Nationen sagde: Forrige Gang handlede I letsindigt, overilet, men denne Gang, da I forkastede Forslaget, gjorde I vel, — da skulde maaske mange i Nationen være tilbøielige til at underskrive denne Dom. Den sidste Beslutning maa sees i Forbindelse med den første, for rigtig at kunne forstaaes.

Da Storthinget i 1863 havde vedtaget Forslaget, overraskede dette Udfald, som Amtmand Falsen under Debatten bemærkede, ikke mindre Storthinget selv, end dem, der stode udenfor. At Forslaget forrige Gang gik igjennem, kom deraf, at man gjorde den store Sag saa liden som muligt. Et enkelt Medlem af Konstitutionskommitteen havde dissenteret, af Grunde som denne Gang ere voxede op til en Vægt, som har kunnet tynge Skaalen imod Sagen. Disse Grunde bleve den Gang ikke imødegaaede; Kommitteens Formand erklærede dem for berettigede, men for ganske uvæsentlige og betydningsløse; ingen af Thingets Matadorer optraadte, navnlig ingen af dem, der havde holdt Barnet over Daaben, og som, efter hvad man vidste, særlig interesserede sig for Barnets Liv. Hverken Ueland, som denne Gang, da Forslaget forelaa i forbedret Form fra Regjeringen selv, fandt Sagen af den Beskaffenhed, at man skyldte Publikum at klare lidt for sig; eller Sverdrup, der erklærede, at Forslaget i sine Følger var overordentlig vigtigt, at Voteringen var en skjæbnesvanger Votering; eller Steen, der erklærede Forfatningen for truet i sine Grundvolde, hvis vi ikke fik aarlige Storthing, — ingen af disse mælede forrige Gang et Ord. Saaledes gled Forslaget gjennem Thinget med den grundlovmæssige Pluralitet. Men Storthingsmændene bleve forbløffede over Resultatet, og Regjeringen blev forbløffet; den skal under det første overvældende Indtryk og med Tanken paa hvilket frugtbart Agitationsstof en Sanktionsnægtelse vilde levere, endog have været betænkt paa at sanktionere Beslutningen sans phrase. Dette gjorde den nu ikke, men redede sig ud af Sagen paa den Maade, at den fremsatte selv et i et Par Punkter modificeret Forslag. Det er en Selvfølge, at denne Regjeringens Position i Sagen maatte trække flere Betænkelige med sig, saaledes som ogsaa Voteringen viser; dertil kom Repræsentationsforandringen i Sverige og aarlige Rigsdage der, en Omstændighed, som maaske har trukket end flere over paa Forslagets Side; ialfald var det den almindelige Mening blandt Storthingsmændene, at hvis Reformen faldt i Sverige, vilde de aarlige Storthing ogsaa falde hos os. Heraf seer man, paa hvilken løs Grund den Majoritet har staaet, som i 1863 afgjorde Sagens Skjæbne, og hvilken Kraft der har maattet ligge i Minoritetens Grunde, naar den efter alt det i Mellemtiden Passerede endda var stærk nok til nu at afværge Forslagets Vedtagelse. Thi den kjæmpede baade imod Vind og Strøm. Havde Sagen foreligget under de samme Konjunkturer denne Gang som sidst, havde den utvivlsomt faaet et meget færre Antal Stemmer for sig, og havde den forrige Gang faaet den Behandling, som en saadan Sag med Rette kunde have gjort Krav paa, vilde Udfaldet dengang blevet det samme som nu.

Man har sagt, at det høie Anlæg, som J. Sverdrup gav sit Foredrag, denne Gang ødelagde Forslaget. Med al Agtelse for denne Repræsentants Talent, er dette at tillægge ham altfor stor Betydning; og er det rettet mod ham som en Bebreidelse, da finde vi det ufortjent. At han talte og talte rent ud, der handlede han som en Mand af Charakteer, og derfor fortjener han, saavidt vi kunne skjønne, ikke andet end Lov. Men i sit Foredrag anbragte han intet Nyt, Intet, som han jo tidligere og i stærkere Udtryk havde udtalt. Forsaavidt kan hans Tale intet Væsentligt have medvirket til Sagens Udfald. Men vel er den Omstændighed, at han denne Gang, trods de mange nye og vægtige Allierede Sagen nu havde faaet, dog fandt sig beføiet til, modsat sidst, at træde op, et nyt Vidnesbyrd paa den ene Side om den debatterede Sags store Betydning, paa den anden Side om de stærke Kræfter, som denne Gang vare manede frem i modsat Retning. Skal nogen enkelt Mand tilskrives Fortjenesten for at have ødelagt Forslaget, maa det være Forfatteren til Morgenbladets Artikler i forledne December, og ikke Sagfører Sverdrup.

Naar man med Opmærksomhed gjennemgaar Debatten, da faar man det bestemte Indtryk, at det som denne Gang har gjort Udslaget, har været en stærk Frygt for en Forandring i det konstitutionelle Magtforhold, at de Konsekventser, som man tidligere ikke havde havt Betænkelighed ved at tage, dem ræddedes man nu tilbage for. Dette udtalte Valstad tydeligst: „At Thinget skulde have Magten i det Hele, ingen Regulator have paa sig, vilde neppe være godt. Man trøster sig vel med, at det ikke vil gaa saa, men han var vis paa, at en Deel af Reformens Venner vilde have det saa, og engang havde han troet, at det skulde være vel at faa det saa, men dette troede han ikke længer nu.“ Men ikke blot de, der stemte imod Forslaget, nærede denne Frygt; den deeltes af Flere, og naar de desuagtet gave Forslaget sin Stemme, saa skede det væsentlig af Hensyn til Sverige, til de aarlige Rigsdage der; selv Amtmand Vogt, der ellers stærkest var inde paa de konstitutionelle Betænkeligheder, fandt dette at være den „værste“ Side ved Sagen. Regjeringens Opfatning af Reformen, at det Hele kun skulde være en Forandring i Forretningsordenen, er bleven desavueret saavel af Forslagets Venner, som af dets Modstandere, og vistnok med Grund. Seer man hen til den historiske Udvikling, da viser det sig, at Fordringerne paa Selvstyrelse begynde med en Sammenkaldelse af Folkerepræsentationen til ubestemte Tider; det næste Skridt er bestemte Sammenkomster med langt Mellemrum; allerede dette er en betydelig Forøgelse af Folkevilliens Magt ligeover den exekutive Magt; efterhaanden forkortes Mellemrummene mere og mere, indtil Nationalforsamlingen bliver permanent. Det er sandt, det gjør ingen principiel Forandring i Grundloven, om Storthinget kommer sammen hvert Aar istedetfor hvert tredie Aar. Men den større Anledning Storthinget har til at regjere som en Følge af den hyppigere Sammentræden, formindsker selvfølgelig Regjeringens Spillerum. Selv med treaarlige Storthing seer man, for at tage en enkelt Myndighedsgreen, ved Behandlingen af Budgettet Forskjellen mellem fordum og nu; i de første Aar efter 1814 bevilgedes i faa og store Poster; disse ere i Tidens Løb blevne mere og mere kløvede, og ved en aarlig Sammentræden kan Storthinget ikke blot yderligere kløve dem, men tillige saaledes specialisere deres Anvendelse, at der for Regjeringen ikke blev andet tilbage end efter Storthingets Anviisning at udbetale Pengene. Alt dette er i sig selv saa simpelt, at det ikke er at tiltro Konstituenterne formegen Skarpsindighed, om man antager, at det har været disse og lignende Betragtninger, der ledede dem til at bestemme

---

*) For Forslaget stemte: Byfoged Strøm, Grimelund, Sagf. Sverdrup, Smith-Petersen, Gelmuyden, Prante, Løberg, Sognepr. Sverdrup, Løken, Riisnæs, Veseth, Aga, Evensen, Sundt, Hofgaard, Schweigaard, Prof. Broch, Advokat Kildal, Birch-Reichenwald, Baggerud, Fleischer, Flor, Borch, Kjøbm. Broch, Norgreen, Schjølberg, Lund, Kokk, Wiel, Larsen, Trøften, Sorenskr. Strøm, Weidemann, Bøbert, Bentsen, Christiansen, Jensen, Wattne, Brandt, Krag, Prydz, Augustinussen, Stoltenberg, S. Nielsen, Mathiesen, Daa, Olafsen, Aarflot, Grønningsæther, O. Nielsen, Eitzen, Sørensen, Wiig, Larsen, Christensen, O. G. Ueland, Kolbenstvedt, Storsteen, G. Ueland, Øverland, Steen, Lorck, Lundgreen, Richter, Velde, P. A. Sæther, Essendrop, Krognæs, J. Sæther, Brodtkorb, Bødtker, Zwilgmeyer. Mod stemte: Valstad, Wedel-Jarlsberg, Faye, Svane, Falsen, Vefring, Sæim, Sommerfelt, Bjørnsen, Grave, Thue, Dahll, Færden, Strand, Hammerstad, Breien, Vaalen, Harildstad, Vogt, Maartmann, Sorenskr. Kildal, Bredesen, Nyhus, Harbitz, Enge, Hesselberg, Aschjem, Helle, Rolfsen, Jaabæk, Skjærkholt, Lindstøl, Liestøl, Hauge, Sibbern, Bøhm, Schavland, Getz, Rygh. — Man ser af Stemmegivningen, at den gamle Partistilling i Storthinget er i Opløsning. Af Østlandets Bønder stemte kun 4 for Forslaget, Grimelund, Baggerud, Trøften, Wiig, alle de andre imod. Listerbænken, under Anførsel af Jaabæk, har udsondret sig fra Ueland-Sverdrup, og danner en egen Fraktion; den gik i dette Spørgsmaal sammen med Østlændingerne.

en treaarlig Sammentræden af Repræsentationen. Det Argument, at de, om de nu skulde taget Bestemmelse om denne Ting, da vilde have valgt aarlige Storthing, betyder Intet, thi ligesom Danmark i 1849 og Sverige i 1865 tog det almindelige europæiske System, saa vilde vore Konstituenter gjort det Samme.

Men der er endnu en Omstændighed ved Motiveringen af Regjeringens Forslag, som under Debatten ikke forekommer os at have været tilbørligt fremhævet. Naar Regjeringen betragter Spørgsmaalet om aarlige Storthing kun som en Forandring i Forretningsordenen, hvorfor har den da til sit Samtykke til Forandringen knyttet den Betingelse, at ingen anden Forandring maa foretages i Grundloven? Heri synes dog tydelig at ligge, at Forandringen tillige er noget andet og mere end en blot og bar Forandring i Forretningsordenen. Det er herved ikke det mindst Mærkelige, at Regjeringens første Medlem ikke har kunnet gaa ind paa Forandringen uden ved at opgive den Reform, hvorfor han i 30 Aar med Mund og Pen har kjæmpet, den at bringe Statsraaderne ind i Thinget. Er det tænkeligt, at alle de Mænd i Storthinget, som Gang efter Gang have stridt og stemt for denne Reform, ville opgive den ligesaa let som Statsraad Stang, allerhelst da de tidligere have stemt for aarlige Storthing uden at have nogen Anelse om, at denne Reforms Vedtagelse skulde have de Følger, som Regjeringen nu stiller i Udsigt? Heller ikke synes Statsraad Stang altid at have seet disse to Sager i den Forbindelse, hvori de nu ere stillede. Paa Storthinget i 1860 bemærkede han kun, at hvis vi skulde have Statsraaderne i Thinget og tillige aarlige Storthing, maatte Kronen have Opløsningsret. „Naar man", ytrede han, „ikke tænker sig den Ret for Kronen at kunne opløse Storthinget, vil det i sig selv være mindre ønskeligt, om, under herskende Rivninger mellem Storthing og Regjering, det første skulde komme sammen flere Gange og samme Spørgsmaal gjentagne Gange komme til Forhandling, uden at der imidlertid var hengaaet noget længere Tidsrum, hvilket nemlig altid bidrager til at rekonciliere afvigende Anskuelser, og uden at der var foregaaet nye Valg, som nu er Tilfældet. — — Jeg er derfor langtfra at være af den Mening, at der i den Omstændighed, at Storthinget kun holdes hvert tredie Aar og efter fornyet Valg, ligger noget til Hinder for, at man lader Statsraaderne deeltage i Storthingets Forhandlinger. Tvertimod, det erstatter paa en Maade den Ret til at opløse den lovgivende Forsamling, som Kronen har i andre Lande". Disse Ytringer staa ikke i den bedste Sammenhæng med Regjeringens nuværende Opfatning, at aarlige Storthing ikke betyde andet end en forandret Forretningsorden, og det forekommer os, at Statsraad Stang vilde været i bedre Overensstemmelse med sin Fortid, om han havde begyndt Reformen fra den Ende, hvorfra han tog den i 1860. Naar man seer et saa alvorligt Changement, har man ondt for at værge sig mod den Forestilling, at den norske Regjering nu er dreiet ind paa en Vei, som, efter Statsraad Stangs egne Ord, for en Regjering hos os er den letteste, mindst bekostelige, mindst ansvarsfulde, den, hvortil den Svage har lettest for at forfalde, den uden videre at slutte sig til Majoriteten i Storthingssalen.

Naar man imidlertid uagtet de Indvendinger, som fra et konstitutionelt Synspunkt kan gjøres mod Sagen, alligevel har krævet Antagelsen af aarlige Storthing, nogent, uden andre samtidige Forandringer i Grundloven, da har man gjort dette paa det Fundament, at det norske Folk ifølge sin eiendommelige Karakteer ikke kræver de Garantier for den konstitutionelle Magtfordeling, som andensteds ere befundne nødvendige, nu sidst i Sverige. J. Sverdrup og Steen have stærkt betonet dette. Af et Folk med den Ro, den Sindighed, den konservative Natur som det norske, var ingen Overgreb at befrygte. Schweigaard, for hvem de aarlige Rigsdage i Sverige sees at have været det afgjørende Motiv — han stemte forrige Gang imod —, har været inde paa en beslægtet Tanke. Konjunkturerne, mente han, havde nu forandret sig saaledes, at Storthinget mindre vilde være tilbøieligt til at anvende de konstitutionelle Kraftmidler, som Rigsret, uforandret Gjentagelse af Lovbeslutninger, Censur gjennem Protokol- og Decisionskommittee, overhovedet at der nu var indtraadt en vis entente cordiale mellem Regjering og Storthing, der gjorde en Antagelse af Forslaget ubetænkelig. Hertil kan bemærkes, for det første at den „Harmoni", som fortiden existerer mellem de to Statsmagter, tilsteder en dobbelt Fortolkning, og for det andet, at vistnok er det saa, at Frihedens Brug giver Menneskene nyttige Erfaringer, men paa den anden Side er det ogsaa vist, at Enhver som har Magten, har en medfødt Tendents til at bruge den til det Yderste. Dette har altid været saaledes, saa med Kongedømmet, saa med Aristokratiet, saa med Demokratiet. Der være konservativ Natur i Folket eller ikke - at Magtens Sødme er fristende, lærer alle Tiders og alle Landes Erfaring. Vi ere heller ikke ganske uden Erfaring hos os. Vor Grundlov er som bekjendt verdensberømt for at være den mest demokratiske, som existerer. Det varede imidlertid en god Stund, inden dette viste sig praktisk. Men da først Gjennembruddet var skeet i Trediverne, forfulgtes Grundlovens Konsekventser med stedse voxende Styrke. I 1848 kom en stor demokratisk og social Revolution. Saalænge denne holdt sig paa Afstand, koketterede vor Opposition med den, og Stabell erklærede hver ottende Dag i Morgenbladet, at Regjeringen ikke nød Landets Tillid, og at hvis vi ikke fik en anden Regjering, havde vi Revolution. Men da denne kom i haandgribelig Skikkelse af en omfattende Arbeiderbevægelse, tog Stabell Skræk; han havde manet Aander frem, som han ikke længer var istand til at beherske, og Regjeringen maatte slaa Bevægelsen ned med Lovens Arm. Fra den Tid var det forbi med Stabell's Opposition. Men der vil altid være dem, der tage de yderste demokratiske Konsekventser, og saa eiendommelig er vor Forfatning indrettet, at jo loyalere Regjeringen opfylder sin Pligt, jo stærkere den er gjennemtrængt af Bevidstheden om sin Stilling som det konservative og modererende Element i Forfatningen, desto mere Vind har hine i Seilene. Thi naar Regjeringen gjør sin simple, ved Grundloven foreskrevne Pligt, da heder det let om den, at den er reaktionær, absolutistisk, Fiende af Folkefriheden o. l., ja der har været mange Storthingsmænd, der ei have sat sin Fod indom et Regjerings-Kontor af Frygt for ikke at blive anseede for gode og retskafne Patrioter. Dette gjør Indtryk paa Mængden, som ikke har let for at opfatte en Sag rent, det tiltaler ogsaa de slettere Instinkter i Menneskenaturen. De samme Prædikater tildeles ogsaa dem, der ville støtte Regjeringens grundlovmæssige Stilling; Schweigaard, der ved sin Votering i denne Sag har drømt saa storsindet om Nationen og om sine politiske Modstandere, blev i 1854, fordi han erklærede sig mod Indførelse af Jury, af Hr. Arne Baggerud denuncieret som en Absolutist. Saaledes var det ikke forbi med den demokratiske Opposition, fordi Stabell havde skilt sig fra den; Andre af Partiet fortsatte den, forstærkede ved nye og friske Kræfter, indtil de under Storthinget 1859—60 konstituerede sig i den bekjendte Reformforening, der vilde voldgive alle Thingets Voteringer til en liden Minoritets Vilkaarlighed, og i Virkeligheden gjøre alt Storthing overflødigt. Den træffende Parallel, som „Dølen" i den Anledning trak mellem O. G. Ueland og Keiser Napoleon, vil endnu være i Læsernes Erindring. Stabells Blad dræbte denne Forening, og et andet Blad, der var udseet til at holde den oppe i Pressen, forløftede sig saaledes, at det endnu ikke har forvundet det. Forsaavidt er Alt godt, men man lærer dog heraf, at vi ogsaa i Norge ere de almindelige for Menneskene gjældende Love underkastede, og at de hellige Forsikringer om den norske Nations og dens Repræsentanters sunde Sands, Moderation m. m., maa modtages med nogen Indskrænkning.

Det vilde derfor være ubilligt at gaa i Rette med dem, der i saa vigtige Anliggender som dem, man her er inde paa, krævede „positive Garantier." Ser man udelukkende hen til vore indre Forhold, maa vi endog give dem ubinetget Ret. Men de sidste Aar have lært, at der for det norske Storthing gives ogsaa en Politik, som gaar udenfor Landets Grændser. Vi tænke herved ikke alene eller fortrinsvis paa den unionelle Politik, men paa den skandinaviske. Ligeoverfor denne er det visselig af stor Betydning, at den norske Nationalforsamling træder sammen hvert Aar saaledes som i Sverige, der nu i dette Stykke ligesom iøvrigt har indrettet sin Statsskik væsentligt i Overensstemmelse med Danmark. Thi som Sverige er det mægtigste af Nordens Lande, saa beror Nordens Fremtidsskjæbne fornemlig af det. Det er vor Overbevisning, at dette Hensyn burde have overvundet Betænkelighederne ved at indgaa paa Forslaget, som det forelaa; de nye Forholdes Magt vilde være den bedste Modvægt mod de Følger, som under andre Omstændigheder kunde befrygtes at være forbundne med at reformere vor Grundlov fra den Kant, som nu af Regjeringen foreslaaet. Denne Tale vil maaske være Mange en Forargelse, og Hr. Svano har allerede paa Forhaand korset sig; vi have dog den Fortrøstning, at naar næste Storthing træder sammen, skal ingen Hindring heri være imod aarlige Storthings Vedtagelse. Paa Eidsvold i 1814 truede Bergenhusingerne Grev Wedel med at „stinge" ham, hvis han nævnte et Ord om Forening med Sverige; blot nogle Maaneder bagefter var Foreningen en fuldbragt Kjendsgjerning. 55.

Literatur.

Udkommet er: **Om de Hindringer, jeg har mødt paa Embedsbanen.** Et Bidrag til Belysning af Statsraad Riddervolds Styrelse af Skolens Anliggender ved J. Chr. Aug. Holth. Chra. 1866. 158 S. st. 8vo. Priis 60 ß. (H. Tønsbergs Bogtrykkeri.) — Som Motto har Forf. benyttet en Sentents af de la Rochefoucauld, der i hans Oversættelse lyder saaledes: „Magthaverne gjøre Mennesker ligesom Myntstykker. De lade dem gaa for hvad de ville, og man er nødt til at modtage dem efter deres Kurs, ikke efter deres virkelige Værdi." Skriftet bestaar af 5 Afsnit, nemlig: 1) Forestilling til 17de ordentlige Storthing med Hensyn til Statsraad Riddervolds Forhold for mit Vedkommende ved Embedsbefordringer. Med 25 Bilag; 2) Odelsthingets Behandling af denne Sag; 3) Sagens Behandling udenfor Thinget; 4) Tilbageblik. Yderligere Belysning af Forholdene. Om Rektorernes Erklæringer og Udtalelserne i Odelsthinget; 5) Følgerne af min Forestilling til Odelsthinget og dettes Behandling af samme. Rekapitulerende Oversigt. Almindelige Betragtninger. Slutning. — De tre første Afsnit i Bogen ere fordetmeste før bekjendte af Storthingsforhandlingerne og Dagblade, men findes her samlede under Et og tildeels udvidede ved enkelte Tillæg og Aktstykker. Som Bilag til Forestillingen til Storthinget finder man saaledes de 25 samme ledsagende Attester og Erklæringer (ligetil Politiforhøret ang. Fru Claridge) aftrykte in extenso. Af disse Aktstykker fremgaar paa den ene Side, at Holth er en Mand med sjeldne Kundskaber og anerkjendt Dygtighed i sit Fag, paa den anden Side, at han har været Gjenstand for flere deels usandfærdige, deels overdrivende Rygter, paa hvilke der maa være lagt en overdreven Vægt under hans lange og frugtesløse Anstrængelse for paany at komme i Embedsstilling. Mod løse Rygter staar jo ofte den Bedste værgesløs. Faktisk at gjendrive og standse dem er som oftest ugjørligt. Hr. Holth er det dog lykkedes ved Irettelæggelsen af navngivne Mænds Erklæringer fuldstændig at gjendrive enkelte nedsættende Rygter, der om ham have været i Omløb. Et mærkeligt Beviis for, hvorledes en Mand kan priisgives Rygtet og den derved dannede Opinion, finder man i den Erklæring fra en Skolebestyrer, at han, uden „ringeste personligt Bekjendtskab til Holth", i de tidligere Tilsidesættelser fandt tilstrækkelig Grund til fremdeles at sætte ham som Ansøger ud af Betragtning. Foruden hvad Rygterne have bebreidet Holth, er der ogsaa en anden Sag, som særlig er bleven lagt ham tillast, nemlig hans i 1847 førte literære Feide med Overlærer K. Knudsen, som dengang var hans Medlærer. Holth aftrykker som Anhang til Bogen sine Artikler med Knudsen, medens han i selve Texten optager som Parallelsteder nogle Andres „Udtalelser" om hans Person og Virksomhed, der „vise, at det paa det Nærmeste er uundgaaeligt at indlade sig i Skriftvexel med Hr. K. uden at fristes til at behandle ham med haardere Hænder end fornødiges under almindelige Omstændigheder." Hr. Holth er her gaaet tilværks ganske i Hr. Knudsens egen Aand, men vistnok dog med fuld ironisk Bevidsthed; og „Udtalelses"-Systemet, anvendt paa selve Opfinderen, i et for denne skadeligt, men for Anvenderen tjenligt Øiemed, er saaledes her i dobbelt Henseende persifleret. — Hvad i Almindelighed angaar Holth's Klage over den Tilsidesættelse, Statsraad Riddervold gjøres ansvarlig for, er det ikke vor Sag at udtale os, saameget mere, som Hr. Holth efter egen Erklæring i forrige Storthings Kjendelse har fundet den offentlige Opreisning, han efter Omstændighederne troede at kunne vente sig*). Derimod ville vi yde Hr. Holth som Forfatter den Anerkjendelse, at han forstaar at plædere sin Sag med logisk Styrke og en stilistisk Fynd, som Hadets Inspiration alene ikke kan forlene med, og at han derved bedre end ved alle Attester viser sig at være en Mand af usædvanlige Evner, samt usvækket Aandsvigør.

*] Et af de mærkeligste Exempler paa Holth's Tilsidesættelse for mindre kvalificerede Ansøgere finder man S. 44, idet en Mand, med Haud til alle sine Examina, til en Timelærerpost er bleven foretrukket for Holth, der er philologisk Kandidat med bedste Charakteer og ovenikjøbet havde dimitteret denne sin heldige Medbeiler til Ex. artium.

Norge.

Christiania. Hs. Maj. Kongen afreiste herfra om Morgenen den 27de Januar med Extratræn til Charlottenberg.

— Fredag Aften foretoges et Fakkeltog op til Slottet, hvor en af Stiftsprovst P. A. Jensen til Anledningen forfattet Sang blev afsunget. Til Fakkeltoget sluttede sig de forskjellige Korporationer med sine Faner. I Byens Hovedgader illumineredes.

— I Tirsdags overvar Hs. Maj. Kongen en Forestilling i Christiania Theater, hvor han blev modtoget med levende Begeistring. „De Nygifte" af B. Bjørnson samt „En Kone, der springer ud af Vinduet" opførtes. Dagen efter Forestillingen lod Hs. Majestæt gjennem Hofchefen overrække Fru Wolff et værdifuldt Guldarmbaand formedelst hendes ypperlige Spil i sidstnævnte Stykke.

— Professor Caspari er udnævnt til Ridder og Kabinetskammerherre Baron Fr. Wedel-Jarlsberg til Kommandør af Nordstjerneordenen. Kabinetskammerherre Baron Falkenberg er udnævnt til Kommandør af St. Olafs Orden. Lieutenant Nørregaard er udnævnt til Adjutant hos Hs. Maj. Kongen.

— Til Kommandører af Sværdordenen er udnævnt Oberst i Generalstaben D. S. Beichmann og Oberstlieutenant og Bataillonschef i Artilleriet Fr. W. Scheel.

— Armeeintendant Fr. W. Fischer er udnævnt til Kommandør af Vasaordenen, Brigadeintendant H. C. Munthe Kaas og Hovedarsenalsregnskabsfører John Petersen til Riddere af samme Orden.

— Under 25de Januar er Artillerikapitain C. Fr. Scharffenberg udnævnt til Toldkasserer i Stavanger; Infanterikapitain K. A. A. Gjessing til Toldkasserer i Holmestrand; Forvalter ved Bergens Arsenal A. Engelbretsen til Forvalter ved Christianssands Arsenal, og Stykjunker ved Akershuus Arsenal O. P. Pettersen til Forvalter ved Bergens Arsenal.

— Efter Forslag af Harbitz har Storthinget bevilget Assessor Motzfeldt's Enke en aarlig Pension af 200 Spd.

— Som Medlemmer af Gotheborgs „Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle" ere Professorerne Holmboe og Sars, Lektor Kjerulf, Docent A. Munch og Overintendant Chr. Holst optagne.

— Premierlieutenant Edv. Munch, som ifjor søgte Ansættelse i den franske Armee, er ifølge Mgbl. bleven ansat i den franske Armee i Algier istedetfor i Mexiko, som han ved sin Afreise herfra ønskede.

— DHrr. Bøhn, Ursin og Hennum have i Hotel du Nord givet tvende Soireer for Kammermusik, der hos Musikyndere have vundet fortjent Bifald.

— **Dødsfald.** Fru Lovise Brunn, en af Christiania Theaters mest begavede Kunstnerinder, † 22de Januar, 34 Aar gammel. (I næste No. skulle vi give hendes Nekrolog). — Kjøbmand i Christianssund og tidligere Storthingsrepræsentant Hans Herluf Dahl (f. 5te Jan. 1828) † 6te Jan. af Slagtilfælde. — Estandartjunker, Ordfører, Forligelseskommissær m. m. i Næs paa Romerike Paul Gulbrandsen Berg † 7de Jan. 74 Aar gl. — Forhenværende Sognepræst til Norddalen Chr. Fr. Hvidt † i Drammen 5te Jan. 89 Aar gammel.

Massimo d'Azeglio, bekjendt italiensk Forfatter og Statsmand, † i Turin 15de Jan. 64 Aar gammel.

Rudolph Auerswald, preussisk Minister, † 15de Jan. 70 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 5.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 4. Februar 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Skuespillerinden Louise Brun.

(Af Bjørnstjerne Bjørnson.)

Omkring Femtitallet levede i Bergen en Forening af talentfulde Mænd med ideellere Længsler end maaskee nogen anden i hele Norge. Den var Produkt af megen, men stille Virksomhed for Kunst og Poesi i et fortrinligt Selskabsliv, som fra dette Aarhundredes Begyndelse og endnu længere tilbage havde opført Komedier, spillet Kvartetter, Ouverturer, dandset, sunget og spist sammen, saaledes at det blev til Aandens Opmuntring og Dannelse. Fra Bergen, d. v. s. fra det Liv, som der underholdtes, var Tid efter anden udgaaet en Maler som Dahl, en Musiker som Ole Bull og en Digter som Welhaven; men de vare rigtignok ogsaa alle Tre tabte for Bergen. Tiden førte med sig, at det, der havde været en spredt Dilletantisme over en Mangfoldighed, blev en samlet Evne i den Enkelte; man havde endvidere, istedetfor ubestemt Trang, faaet positive Maal, som Musæet, Kunstforeningen, Athenæet, og man begyndte at tænke paa et Theater. Nogle af de Mænd, som dannede hiin aandelige Forening uden bestemte Sammenkomster, men med saameget, der bandt sammen, bestod, blandt Andre, af Malerne Reuss, Losting, Jensen (senere Præst); af Embedsmænd som Rektor Holmboe, Sorenskriver Bogh, Politimester Hansen; af Kjøbmænd som Peter Blytt, Prante og Herman Baars. Men fremfor Alle maa den Mand nævnes, som netop da havde erhvervet sig lige saa stor Fortjeneste af Land som Videnskab ved at arbeide for Spedalskheden, og som desforuden arbeidede for Musæet som ingen Nulevende og for det ene Formaal efter det andet, nemlig Doktor Danielssen, en af de genialeste og lyseste Naturer, jeg har kjendt. En aandrig Kvinde, Fru Magdalena Thoresen, var med, deels aktivt, men især opmuntrende, kriticerende, og saadan blev af Samtale og Mod født den Tanke, at man skulde prøve at anlægge et norsk Theater. Hovedmanden herfor var Maler Jensen.

Det gjaldt at give Ideen en Bærer, og da Ole Bull samtidig kom til Landet, gav man den til ham, som glad tog imod den; thi han var af Wergeland's gamle Omgangsvenner, hvis Kjælebarn den altid havde været.

Der blev nu paany drukket og holdt Selskaber paa „Ideen", og da den første Kommittee dannede sig og holdt meget morsomme Møder, hvori Ole Bull spillede, og hvori der foruden andre Ting blev fortæret en utrolig Masse Vittigheder, kom paa deres Avertissementer Matroser, „som vilde hyre sig", Haandværkere, „som havde tabt paa Synet", — men ogsaa Johannes Brun. Han fik sin Ungdoms Inklination, Louise Gulbrandsen, til at gaa med, som han ogsaa siden lokkede den viltre Lucie Johannesen derhen: han var den stærke, friske Stamme, som gav Støtte og Haab, og det varede ikke længe, før denne Scene paa engang havde Johannes Brun og Frue, Lucie Johannesen, Prom og Fru Hundevadt, — en saa mærkelig Begyndelse, at det er forunderligt, Nogen i dette Land kan tvivle om en norsk national Scene*).

*) Noget før var Laura Svendsen optraadt paa Christiania Theater.

Maleren Kandidat Jensen blev Instruktør for den nye Scene; som Lærer i en Pigeskole havde han tidlig lagt Mærke til Louise Gulbrandsen, og nu, da han blev hendes Lærer paa Scenen, fremdrog han med Skjønsomhed hendes rige Evner og øvede en afgjørende Indflydelse paa hende, den hun altid siden omtalte med Taknemmelighed. Prologen, som aabnede deres første Forestilling, blev fremsagt af hende, ligesom hun spillede Hovedrollen i det første Stykke (Den Vægelsindede). Han drog hende lidt efter lidt ind i det romantiske Fag, det vil her sige Stykker, hvori Sangen bærer det lyriske Udbrud, og hvis Fabel støtter sig til Eventyr eller Sagn, eller læner sig paa en mere eller mindre idyllisk Opfatning af Landlivet, Naturlivet, tildeels ogsaa af Historien. Her var hun snart som hjemme, ikke saameget i Kraft af en lyrisk Umiddelbarhed, der med hellig Eenfold kan hengive sig til det Eventyrlige, som i Kraft af noget Undvigende, Drømmende, der gjerne gjemte sig i saadanne Opgaver som i en Sky, og var glad ved at kunne det.

Indtil hendes sidste Dage vare saadanne Roller hende de kjæreste. Hendes Sangstemme passede saa godt for dem, thi den havde en forunderlig sympathetisk Klang; hendes Talestemme var ogsaa, især før, blød og smidig. Hun løftede ikke sin romantiske Opgave til nogen lyrisk Høide, men drog den tilbage i en magisk virkende Tryllekreds; den, der dengang har seet hende i en saadan Rolle, vil vistnok ikke glemme det.

Da Jensen overlod Scenens Ledning til de Herrer Kand. Laading og Digteren Henr. Ibsen, kom andre Opgaver. Henrik Ibsen indskrænkede sig til at skrive selv og til at lede Scenearrangementet, bestemme Dragter osv.; Laading læste med Skuespillerne og fulgte dem i deres Roller paa Scenen. Han sværmede meest for de franske Stykker, og her droges Fru Brun ind i en ny Virksomhed, der ganske vist maatte antages at egne sig for hendes store, sikre Forstand og hendes Sands for fiin Replikbehandling, men ogsaa blev drevet saa eensidigt, at hendes oprindelige Tilbøielighed tabte noget af sin Evne eller i alle Fald blev standset i sin Udvikling. Laading har Fortjeneste af den norske Scene. Han holdt strengt over en korrekt Udtale, holdt bort alt Uskjønt, men var ikke fri for at lære dem formeget „det Pene." De, der havde Opgaver, som direkte støttede sig paa det dagligdagse Liv, kunde nok hytte sig for denne Paavirkning; men de, som skulde fremstille Figurer fra en Verden, de ikke kjendte, maatte nødvendig læne sig tyngere paa den frembudte Arm og saaledes lidt efter lidt komme i en Takt, som ikke var deres egen. Thi Laading's Underviisning bestod ikke i at befri dem, hvor de stode fast, eller lokke dem bestandig længere frem, men han lærte dem, og det, han lærte dem, var et fremmed Toneføre, en Art fransk Samtaleform, en Tilspidsen af det enkelte Ord med tilsvarende Gestikulation, en Press paa alle Stavelser, som fransk Aandrighed vistnok desuagtet kan give meget Liv og Farve, men som hos os kun fremkalder den Bemærkning, at der, hvor Alt bliver pointeret, bliver igrunden slet Intet. Hans franske Figurer virkede derfor i Fremstillerindernes Skikkelser vistnok fiint, ofte ædelt, men bestandig monotont. Uagtet Fru Brun senere frigjorde sig, blev dog Noget hæftende ved; hun følte det selv og talte derom. Men til hendes som Laading's Undskyldning maa anføres, at det er saa fin Sag pludselig ved en ny Scene i Bergen at begynde at spille fransk Komedie. Vi eier intet høiere Selskabsliv, vi eier ingen oparbeidet, smidig Taleform, der er det gangbare Mønstersprog, og vi have i Danmark seet selve Fru Heiberg danne sig en særegen Jargon for sine franske Figurer, som lidt efter lidt strakte sig udover endog til andre Roller og just ikke virkede naturligt.

Fru Brun havde Betingelser for det franske Skuespil som ingen Anden hos os. Hvor hun var med, havde Scenen Interesse, hun var altid at træffe hjemme; især den korte Bemærkning var ofte glimrende, og ihvorvel hendes Figur og Væsen ikke havde Evne til at udfolde det Elegante (thi dermed forstaaes ikke alene det Taktsikre, som intet Uskjønt tillader sig, men det paa Feltet Erobrende, som atter igjen forudsætter visse ydre Betingelser), saa var der en egen stilfærdig Ynde, som lod Replik, Bevægelse og Blik virke sammen. Indtrykket var i en sjelden Grad af aandig Natur; thi hun forhøiede uvilkaarlig Tilskuerens Evne, naar hun legede med fine Overgange. —

Vil man efter denne Udvikling sammenfatte hendes Egenskaber som Skuespillerinde, tør jeg sige, at hendes Naturs Hvilepunkt var det romantiske Fag, var Figurer som dem i „En Landsbyhistorie", i „Halvdelen hver", i „Gildet paa Solhaug" (dog allerede noget mindre), i „Søstrene paa Kinnekullen"; — og i den Deel af Vaudevillen og Lystspillet, som grændsede op hertil, hvor der nemlig faldt et lidet romantisk Skjær over Personen. Men jo længere hun levede, desmere gik hun over herfra til det franske Skuespil og blev fiin, vittig, glimrende, med andre Ord betroede sig mere og mere til sin Forstand. Vistnok bidrog den noget eensidige Benyttelse til at fastholde hende her, men der var ogsaa Noget i hendes Natur, som mere og mere opgav det Ene og tog fat paa det Andet. Foruden anden Sort Indvirkning kan man blot tænke sig den at blive i saa kortvarigt Ægteskab Moder til 11 Børn; det svækker Sindets Kraft og poetiske Evne. Da hun følte det selv, var det intet Under, at hun valgte at betro sig til det, hun nærmest kunde løse med sin overordentlige Klarhed.

Man maa meget vogte sig for at tro, at naar Gud har standset en Virksomhed, der da laa flere Opgaver tilbage at løse — for den, som borttoges. Fru Brun havde ganske vist naaet det, hun kunde, efter den Livsførelse, som nu engang var hende bestemt. Der laa ingen nye Stadier tilbage at erobre, og hun kunde vist ikke mere udvide de gamle. Men derfor var Tabet for vor Scene lige stort; thi om den ogsaa har et Talent, som med Lykke vil kunne gaa ind i det franske Fag, saa var Fru Brun den Eneste, som stod udviklet og med Publikums fulde Tillid. Hun var ikke, naar Faget maales med sit eget Maal (hiint fra Théatre français), nogen særdeles betydelig Skuespillerinde, men for os var hun det, og vi maa, naar vi tage i Betragtning, at hun maatte danne sig fra Nyt af under Forholde, som alt andet end begunstigede det fine Spil, forbauses over, hvad hun har kunnet bringe det til.

Derfor har Theatret hædret sig selv, naar det har hædret hende. Lægger enhver norsk Skuespiller, som har begyndt et Fag paa vor nye Skueplads, saa meget efter sig at stige op paa for den, der fortsætter, som hun har gjort i sit, da maa man sige, at de have vel arbeidet. Af den talentfulde Kreds, som begyndte, var hun den, som sagde det første Ord, og den, som først skulde sige det sidste; men hun var ogsaa den, som i de fleste Henseender var nærmest til at blive de Efterlevende et Exempel. Thi det, som et Menneske har givet, maa maales efter de Hindringer, som det havde

at overvinde, og hendes vare de største, i Livet som i det vanskelige Fag, hun valgte sig. Fred og Hæder over hendes Minde!

Rasmus Nielsen.

Rasmus Nielsen, Professor i Philosophi ved Kjøbenhavns Universitet og en af Danmarks mærkeligste nulevende Forfattere, er, ligesom Rasmus Nyerup, Rasmus Kr. Rask og N. M. Petersen, en „Fyenbo" og har ligesom disse i Literaturen navnkundige Mænd vundet frem til en Stilling i Samfundet, hvorom der „ikke blev sunget ved hans Vugge." Nyerup, Rask og Petersen vare, som bekjendt, alle tre Huusmandssønner — et Beviis for, at de danske Forholde ikke have været saa fødselsaristokratiske eller standsmæssig exklusive, som vi med vore demokratiske Institutioner nu ere tilbøielige til at tro. — Rasmus Nielsen er en Bondesøn, født i Roerslev nærved Middelfart den 4de Juli 1809. Han var allerede voxen Karl -- 20 Aar gammel — da han som antagen Pleiesøn af Præsten E. Frisenborg Thorup i Asperup, blev sat ind i Viborgs Kathedralskole. Herfra dimitteredes han 1832 til Universitetet og tog 1837 theologisk Attestats med Udmærkelse samt giftede sig samme Aar med en Kjøbmandsdatter fra Viborg. Han beskjæftigede sig nu i nogle Aar med at veilede yngre Studerende til den philosophiske og theologiske Examen. 1840 disputerede han for Licentiatgraden i Theologi, og blev, efter at have holdt en Række Forelæsninger over theologiske og philosophiske Emner, i 1841 udnævnt til Professor extraordinarius i Moralphilosophien. 1847 blev han Dannebrogsridder og 1850 Professor ordinarius.

Nielsen har udfoldet en indgribende Virksomhed deels gjennem en stor Mængde Skrifter, deels ved sine aandrige Forelæsninger, hvilke tildeels have gaaet udenfor Universitets- eller Examensstudierne, og været beregnede paa den store dannede Almeenhed. — De betydeligste af hans Skrifter ere: Den speculative Logik i dens Grundtræk. 4 Hefter. 1841—44. Den propædeutiske Logik. 1845. Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv. 1ste Deel. 1849. Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger. 1850. Om Skjæbne og Forsyn. 1853. Om personlig Sandhed og sand Personlighed. Tolv Forelæsninger for dannede Tilhørere af begge Kjøn. 1854. Om Theologiens Naturbegreb. 1855. Philosophi og Mathematik. En propædeutisk Afhandling. 1857. Mathematik og Dialektik. 1859. Philosophisk Propædeutik i Grundtræk. 1857. Forelæsninger over philosophisk Propædeutik. 1862. Grundideernes Logik. 1ste Deel. 1864. Han har udgivet forskjellige Skrifter af Søren Kierkegaard, hvis Elev man har regnet ham for at være. I Nordisk Conversations-Lexicon var han Medarbeider for de philosophiske Artiklers Vedkommende. Men man søger dog i Værket forgjæves Navnet Rasmus Nielsen, hvilket vel enten maa tilskrives hans Beskedenhed eller hans Distraktion, der skal kunne gaa temmelig vidt. Men at Værkets Redaktør ikke er bleven opmærksom paa, at denne hans berømte Medarbeider manglede i Alphabetet — hvor han rigtignok vilde kommet til at figurere ved Siden af en Skuespillerinde og en Solodandserinde, — lader sig mindre undskylde, og afgiver i hvert Fald et yderligere Beviis for, at denne Encyklopædi ikke har opnaaet den Fuldstændighed og Paalidelighed, som de af Forlæggerne gjorte Anstrængelser og anvendte Bekostninger berettigede til at vente.

R. Nielsens ydre Liv, som ovenfor er berørt i sine Hovedtræk, frembyder ikke mange mærkelige Sider. Men hans aandelige Liv, som Forfatter og Philosoph, er desto mærkeligere, og maa, endog i en kort Biographi, idetmindste skizzeres. Dette vanskelige Arbeide laa imidlertid udenfor vor Kundskabskreds, og vi have derfor formaaet en Mand, som vi tiltroe størst Kompetence i dette Stykke, til at give os en orienterende Oversigt, hvilken vi her indtage i den Form, hvori den ærede Forfatter har tilstillet os samme.

Hr. Redaktør!

De har anmodet mig om at levere en kort Charakteristik af Professor R. Nielsens philosophiske Standpunkt, som Anhang til hans Biographie, der skal staae i Deres Blad. Jeg erkjender gjerne Rigtigheden af den Forudsætning, hvorfra De aabenbart er gaaet ud, nemlig at eu Philosophs Biographie bør dog ogsaa — ialfald som Anhang — indeholde Lidt om hans Philosophi. Jeg er derfor ogsaa gaaet ind paa at imødekomme Deres Anmodning, idet jeg dog ikke er blind for det Ansvar, jeg derved paatager mig. Thi da her i ethvert Fald ikke er Sted til en videnskabelig Udvikling, men kun til en kort Dom, der let uvilkaarlig kan antage en vis Orakeltone, er det altfor meget at frygte, at jeg kun giver Publikum „Noget at løbe med". Desuden er Nielsens videnskabelige Virksomhed saa mangeartet, man kunde fristes til at sige: saa chamæleontisk, at det endog for en omhyggelig Betragter ingenlunde er let at gribe den egentlige røde Traad deri, og jeg er slet ikke fri for den Ængstelse, at jeg selv maaske tilsidst kun har faaet „Noget at løbe med". Det faar da staae sin Prøve.

Nielsens philosophiske Udvikling gaar — forsaavidt den foreligger Offentligheden — omtrent ud fra det hegelske System. I 1841 begyndte han endog at udgive en Fremstilling af den spekulative Logik efter Hegel. Alligevel har han neppe nogensinde ganske kunnet tilegne sig den hegelske Grundtanke om Tænkens og Værens, følgelig ogsaa Formens og Indholdets, Eenhed, men stedse havt en mere eller mindre bevidst Sympathi for den saakaldte pseudohegelske (eller rigtigere: nothohegelske) Retning, der nok var villig til at antage den hegelske Methode, men afskræækkedes af det, som man syntes, tynde Indhold — uden at betænke, at denne Methode selv taber sin Berettigelse, naar Indholdet dog skal hentes andenstedsfra. Ogsaa Nielsen har udentvivl tidlig følt denne horror vacui ligeoverfor den konsekvente Hegelianisme og paa flere Maader søgt at arbeide sig udaf dens formeentlige Formalisme. Allerede i hans Licentiat-Disputats af 1840 (De speculativa historiæ sacræ tractandæ methodo) søger han at integrere den spekulative Logik med den almindelige Empirie og at finde et høiere Foreningspunkt i en „spekulativ Empirie„ (empiria speculativa). Og i den propædeutiske Logik (1845) behandles det hegelske System temmelig overlegent som en selvbedragersk Eensidighed, der anstrænger sig for at omsætte Begrebets Indhold i rene Tanker og annullere det anskuelige Liv, og som Modstykke anføres den Feuerbachske Synsmaade, der anbefaler de individuelle Skikkelser til den sandselige Beskuelse. Idethele kan man vel sige, at en vis urolig Higen udover den hegelske Idealisme, en Hunger og Tørst efter noget mere Reelt, Individuelt, eller, som N. ogsaa udtrykker sig, Punktuelt, mere og mere er bleven et herskende Træk i alle Nielsens senere Arbeider. Heraf hans Tilbøielighed til at kaste sig over de specielle, navnlig empiriske Videnskaber, for her at finde hvad han i Philosophien savner.

Først stod da Theologien for Tour. Og her følte han sig især stærkt hendragen til den Kierkegaardske Skepticisme — i den Grad, at han i lang Tid væsentlig talte i Kierkegaardske Toner. Søren Kierkegaard vilde navnlig emancipere den „existentielle" Christendom fra Begrebet og betonede stærkt den evangeliske Sandhed som et „Paradox", der stod i uforeenlig Modsætning mod al fornuftig Tænkning og netop derved skulde vække „Troens Lidenskab." Nielsen søgte nu ogsaa i flere, tildeels omfangsrige Værker at sønderskjære al Forbindelse mellem „Evangelietroen og den moderne" (hvorved han væsentlig forstod den ved Videnskaben formidlede) „Bevidsthed". Fremdeles har han ivret for „personlig" Sandhed i Modsætning til Tænkerens Selvforglemmelse i det Almindelige og Objektive, med stadigt Henblik til den Kierkegaardske Sætning, at „Subjectiviteten er Sandheden." Det kan ikke nægtes, at N. saavelsom hans Forbillede S. Kierkegaard have gavnligen ansporet til Selvprøvelse og ved skarp Dialektik blottet mangt et overilet Mæglingsforsøg mellem Tro og Viden, hvor nemlig begges Eenhed uden videre antoges som en afgjort Sag, egentlig som en Hovedpude at slumre ind paa, — medens det dog maa være tilladt at tvivle, om denne uforsonede Dualisme af en begrebløs Christendom og et uchristeligt Begreb tilsidst er et holdbart Resultat.

Thi at det ikke var Nielsen's Mening, i Troens Interesse at opgive den profane Videnskab, har han tilstrækkelig viist ved den Iver, med hvilken han siden har søgt at drage Mathematik og Naturvidenskaber ind under sin Betragtning. Selv i den rene Mathematik vilde han finde den Punktualitet, som han savnede i det logiske Begreb, og navnligen bestræbte han sig for, ved mathematiske Udviklinger at belyse Uendeligheds-Problemet. Senere kom Chemi, Physik og Naturhistorie til at spille en stor Rolle i Nielsen's videnskabelige Arbeider; de skulde jo gyde Indhold i Logikens tomme Form.

Denne Nielsen's Indskriden paa de specielle Videnskabers Omraade bragte ham imidlertid i mangfoldig Kollision med de respektive Fagmænd. I Theologien kom han i Strid med Martensen, i Mathematiken med Professor Steen. Nu, dette er ikke Andet, end hvad en Philosoph i vore Dage maa være belavet paa. Uden at ville formaste os til nogen afgjørende Dom navnlig over de mathematiske Fagspørgsmaal, tør vi dog sige saameget, at N. visselig i ingen Henseende er nogen Kastekjep, og at Fagmændene neppe altid selv for Fagets Vedkommende synes at staae med Palmer i Hænderne.

Med mere Betænkelighed kan der maaskee spørges om det philosophiske Udbytte af disse Streiftog. Hvad sige nu Philosopherne til denne Janus-Skikkelse, der saaledes søger at dele sig mellem Spekulation og Empirie? — Saavidt jeg veed, have de hidindtil iagttaget pythagoreisk Taushed; men det skulde ikke undre mig, om de engang vilde sige, at der er noget Vaklende og Uklart i denne Dobbelthed, at Idee og Realitet paa denne Maade opfattet kun kan være hinanden til Fortrængsel og i det høieste bringe det til en ydre Kompromis, at denne Tilbageskuen fra Spekulationens arabiske Ørk til Empiriens ægyptiske Kjødgryder er en Koncession til Tidsaanden, der tilsidst neppe kan vente at hæve og forklare denne, og at det forsaavidt kun er etslags retfærdig Nemesis, naar Philosophen netop her er bleven alvorlig tilbagestødt.

Dog, jeg beder udtrykkelig bemærket, at dette har

Professor Rasmus Nielsen.

endnu ingen Philosoph virkelig sagt; det maatte da i ethvert Fald, naar det ikke skulde betragtes som aldeles usagt, ganske anderledes begrundes, end her er Sted til.

Ogsaa kan det maaskee med Føie bemærkes, at Nielsen's senere Skrifter for en stor Deel kun har været og villet være propædeutiske, og at netop her en vis Mellemstilling mellem Fagvidenskaben og Spekulationen turde være paa rette Sted. Spørgsmaalet er kun, om ikke Philosophen selv tilsidst bliver hængende i dette Propædeutiske, ligesom jo ogsaa f. Ex. den kantiske Skole — efter hans egen træffende Bemærkning — blev hængende i Kritiken og tog denne for Philosophien selv. N. har nu paabegyndt et efter sin Plan saare omfangsrigt Værk, „Grundideernes Logik", hvorved dette Spørgsmaal udentvivl vil faae sin Afgjørelse; i den hidtil udkomne første Deel — der skal udgjøre „neppe en Totrediedeel af den første Niendedeel af den hele Logik" — er et polemisk-kritisk Ræsonnement saa overveiende, at det egne Standpunkt endnu ikke træder ganske klart frem. Man seer nok en ivrig Bestræbelse efter at hævde „det Antilogiskes" Berettigelse ligeoverfor det Logiske; men hvorledes Modsætningen igjen bliver at forsone, er ikke tydeligt. Saaledes kan Methodens og Stoffets Dualisme neppe skjønnes ophævet, idet den strengt fastholdte trilogiske Anordning endnu ikke har befriet sig fra ethvert Skin af ydre Schematismus.

Sed manum de tabula! Vist er det i ethvert Fald, at Rasmus Nielsen er en sjelden Aand, udrustet med udbredt Lærdom, stor Skarpsindighed og en glimrende Fremstillingsevne. Han er derfor ikke blot en Pryd for sit Universitet, men har visselig ogsaa ved sine aandrige — jeg kunde fristes til at sige: altfor aandrige — Skrifter bidraget overmaade meget til sit Folks aandelige Vækkelse, maa det end indtil videre lades uafgjort, om han vil være istand til at grundlægge et System, hvorved den objektive Videnskab vil bringes væsentlig fremad. Formodentlig lægger han ogsaa selv mindre Vægt paa det Sidste end paa det Første, thi „Subjektiviteten er jo Sandheden."

Og at jeg heller ikke lægger nogen Vægt paa den svage Antydning til Kritik over hans Standpunkt, som jeg ikke kunde undgaae, naar jeg dog skulde udtale mig, men at jeg snarere er tilbøielig til at tage Altsammen i mig igjen, ønsker jeg endnu at udtrykke ved blot at undertegne mig Deres ærbødige x—x.

En Bestigning af Galdhøpiggen i 1864.

(Af Konservator Axel Blytt.)

Store Galdhøpiggen eller Ymesfjeld i Lom, Gudbrandsdalen, er, som bekjendt, nu for Tiden anseet for at være Norges høieste Fjeldtind, idet den rager 8,300 Fod op over Havet og saaledes i Høide overgaar saavel Sneehætten paa Dovre som Skagastølstinderne i Sogn, der før ansaaes for vort Lands høieste Fjelde. Om den ogsaa for Fremtiden vil beholde sin Rang som det høieste Fjeld i det nordlige Europa, er usikkert. Enkelte ansee Knudshultinden, en rimeligviis ubestigelig Fjeldtop mellem Fjeldvandene Bygdin og Gjendin, for at være høiere; men denne Top er endnu ikke maalt og det er saaledes umuligt at have nogen bestemt Formening derom.

I et sandt Hundeveir med Sneestorm og Mørkeskodde tilbagelagde jeg den fra Bygd til Bygd omtr. 6 Mile lange Fjeldvei, der fører over fra Fortun i Sogn til Bæverdalen i Lom, forbi Horungernes vilde Alpetinder og Fanaraalens og Smørstabbens vidtstrakte Bræer, og ankom den 11te September til Røsheim, en af de øverste Gaarde i Bæverdalen. Jeg fandt i Manden

Fakkeltoget i Christiania den 26de Januar.

paa Gaarden, den vistnok for de fleste Turister, som have besøgt Lom, bekjendte Ole Røsheim, en overordentlig elskværdig og for en Bonde at være særdeles kundskabsrig Mand. Han læser Tydsk, læser og taler Engelsk og forbausede mig ved endog at vide Besked om Bunsen's og Kirchhoff's Experimenter med Spektralanalysen, ikke at tale om, at han ogsaa var et Stykke af en Botaniker, idet han kjendte de videnskabelige Navne paa flere Planter. Efterat min Veiviser over Fjeldet havde løsset Kløven af Hesten og vore materielle Fornødenheder vare tilfredsstillede ved et homerisk Maaltid, satte vi os Alle med vore dampende Piber omkring den hyggelige Peis i Storstuen paa Røsheim og medens en lystig Ild flammede, kom snart den livligste Samtale igang. Talen faldt naturligviis paa Fjeldene og deres Natur og da Veiret lod til at ville bedage sig, besluttede vi os til at anvende den følgende Dag til et Forsøg paa at bestige Galdhøpiggen. Ole, som en Gang før havde besteget den, tilbød sig at være Veiviser, og Lysterbonden, som havde fulgt mig over Fjeldet, besluttede sig ogsaa til at være med „for Plaseer." Med glade Forventninger om Morgendagen gik vi til Hvile. Man forstaar at sætte Priis paa en ordentlig og god Seng, naar man er i samme Omstændigheder som jeg, der under et henved tre Uger langt Ophold i Egnen ved Horungerne ikke havde været af Klæderne en eneste Nat.

Den næste Morgen oprandt lys og klar. Kl. 8 vare vi færdige med vore Tilberedelser til Expeditionen, for hvis heldige Udfald der var de bedste Udsigter; thi paa nogle faa Taagemasser nær, der havde leiret sig omkring Høiderne af Galdhøerne, var Himlen ganske skyfri. — Røsheim ligger 1,560 Fod over Havet i den trange Bæverdal ved Bredden af den her i en dyb Klipperende brusende Bævra. Dalen indesluttes mod Nord af den Fjeldryg, der kaldes Lomseggen, mod Syd af Galdhøerne. De nederste Dele af de Dalen indesluttende Skraaninger ere dækkede af Birkelier, hvoriblandt sparsom Furuskov hist og her. Høiere oppe, omtr. 3,200 Fod over Havet, maa de lyse Birkelier vige Pladsen for Vidie- og Dvergbirkkratene, der strække sig op næsten til de nederste smaa vedvarende Sneefonder. De største Sneemasser, man seer fra Røsheim, ligge paa Galdhøerne; men man seer kun de yderste nedhængende Snipper af det milevide Sneetæppe, som hviler paa deres Plateau. Galdhøerne skilles i deres nordligste Deel fra hinanden ved et trangt Klippesvælg, Storegjnosgjelet. Ovenpaa synes de fra Dalen af at være flade; thi selve Galdhøpiggen seer man ingensteds fra Dalene i Lom, undtagen fra den øvre Deel af Visdalen, en Støledal, som fra Bæverdalen skjærer sig i Øst for Galdhøerne henimod Gjendinvandet. Galdhøpiggen ligger temmelig langt inde paa Plateauet.

Klokken var halv ni, da vi begave os paa Veien. Vor Udrustning bestod kun i et Toug til Passagen over de sprækkefyldte lomske Bræer og et Gevær, om vi skulde møde Rensdyr, samt en tarvelig Niste.

Fra Elven stege vi først op over den bratte Skraaning paa Dalens Sydside, indtil vi lidt nedenfor Birkegrændsen, efter omtr. 1500 Fods Stigning, kom ind paa et fladt, noget myrlændt Terrain, til Oles Sæter, Raubergstulen, som regnes at ligge en halv Miil fra Røsheim. I den rummelige Sæterstue vederkvægede vi os med noget Melk, og fortsatte efter et Kvarteers Hvile vor Marsch. Efterat vi havde passeret en med Vidier og Dvergbirke bevoxet Myrstrækning, begyndte det atter at bære alvorlig tilveirs. Birken forsvandt aldeles; lidt efter lidt begyndte ogsaa Vidierne og Dvergbirkene at blive sparsomme og forkuede, og efterat vi havde

passeret en steil og haard Sneefond, der paa denne Kant frembød den letteste Adgang til Høiderne af Galdhø, men hvor jeg hvert Øieblik frygtede for at glide ud og gjøre en mindre behagelig Afstikker ned i Steenuren nedenfor, nærmede vi os Sneegrændsen. Et godt Stykke nedenfor denne begyndte de evindelige Steenurer, som ere saa almindelige paa vore Fjelde i det nærmest nedenfor Sneeregionen liggende Belte. Disse Urer, der ofte dannes af uhyre Blokke, maa passeres med Varsomhed. Mellem de enkelte Stene er der dybe Huller, hvor man let kan resikere at brække sine Been; hvor Uren, som her var Tilfældet, ligger paa en Skraaning, kan man heller ikke med Sikkerhed betro sig til nogen Steen, hvor stor og solid den end kan synes at være; thi selv de største Stene ligge ofte ganske løst, og der skal da blot et meget svagt Tryk til for at bringe dem paa Farten nedover Styrtningerne, hvorved man let kan foraarsage hele Steenskred og selv rives med nedover. Her i Urerne begyndte ogsaa Nysneen, som var os til ikke liden Meen, da den især i de større Høider var meget dyb og paa enkelte Steder, hvor den var sammenføget, endog naaede os langt over Knæerne. Imidlertid gjorde den dog Passagen paa sine Steder sikrere. Vi stege nu over de sidste grønnende Straa og fik en Hilsen fra den evige Snee i en overordentlig bidende, gjennemtrængende og kold Vind. Dersom denne Vind havde vedvaret, vilde den sikkerlig have bragt os til at vende om med uforrettet Sag, men den varede heldigviis kun en halv Times Tid. En Hare, som vi skræmte op, satte piilsnar foran opover de sneedækte Skraaninger og vakte vor Misundelse ved den Lethed, hvormed den satte tilfjelds.

Endelig begyndte Stigningen at blive svagere. Vi vare paa Galdhøplateauet. Foran os i en god halv Miils Afstand saa vi Galdhøpiggen selv. Den er den vestligste Top af en Fjeldryg, der ved to Indsænkninger afdeles i tre Toppe, og som med for det meste sorte og ubestigelige Vægge stiger frem af det Sneehav, der hele Aaret igjennem dækker Galdhøernes Plateau, hvis Middelhøide turde falde mellem 6,000 og 7,000 Fod. De forskjellige Dele af Galdhøernes Sneemasser bære forskjellige Navne. Bræen i Nord for den ovenfor omtalte Fjeldryg kaldte Ole Røsheim Styggebræen, Bræen søndenfor den Tverbræen, — Navne, som paa Amtskartet ere forbyttede. Nu havde Nysneen dækket hele Plateauet, der ellers for en ikke liden Deel om Sommeren er sneebart, og kun de lodrette Fjeldstyrtninger vare sneefrie. I Plateauets nordøstlige Hjørne, hvor vi kom op, laa der et lidet Fjeldvand, indesluttet af høie, blaaliggrønne Iisvægge. Dette Vand var endnu (den 12te September) bedækket af tyk Iis, og i denne Sommer havde det rimeligviis ikke været aabent. I Vest for Vandet hævede sig et høiere Plateau, som strakte sig sydover henimod Galdhøpiggen, hvorfra det dog skilles ved Styggebræen. For at naa op paa Piggen var det nødvendigt at passere Styggebræen; derpaa maatte den laveste og østligste af de tre Nuter*), Sveilnaasi, bestiges. Herfra maatte man gaa langs Høideryggen forbi den noget høiere, midterste Nut, som kaldes Keilhau's Top, fordi Professor Keilhau, da han forsøgte at bestige Galdhøpiggen, her maatte vende om paa Grund af Uveir. Veien blev ved denne Omgaaen af Nutedraget betydelig længere; at have gaaet lige paa selve Galdhøpiggen havde været mindst en halv Gang kortere, men vi ansaa det for usikkert, om vi vilde være istand til at vinde op ad den steile Bræ, som danner den eneste mulige Adgang til Tinden ad denne Vei.

De forrige Bestigere af Galdhøpiggen have alle benyttet en anden Vei for at undgaa Styggebræen, som paa Grund af talrige Sprækker skal være farlig at passere. De have taget Veien op igjennem Visdalen og fra Visdalssætrene steget ret op. Men til at bestige Galdhøpiggen ad denne Vei behøves fra Røsheim mindst 2 Dage. Med tilbørlig Forsigtighed har man ingen Fare at befrygte ved Passagen af Styggebræen, og man vinder ved denne Vei saa meget, at man, ifald man gaar tidlig ud fra Røsheim om Morgenen, uden Vanskelighed vil kunne være der tilbage om Aftenen.

Før vi imidlertid toge fat paa Styggebræen, fandt vi det raadeligst at sikre os ved Touget, da Nysneen nu havde bygget bedrageriske Broer over de dybe Sprækker i Bræen og vi saaledes ikke nogensteds paa denne havde Garanti for, at vi traadte paa fast Bund. Saadanne Sprækker i Bræer og Jøkler kunne, som bekjendt, være meget dybe, og man kan derfor ikke efter nye Sneefald være noksom forsigtig, naar man vil passere dem. Ole bandt Touget fast om Livet paa sig og gik foran med en lang Stok, hvormed han undersøgte Bunden, førend han betraadte den. Vi to Andre fulgte med nogle Skridts Mellemrum efter i hans Fodspor, holdende Touget i Hænderne, saa at vi med Lethed vilde have kunnet trække ham op, om han skulde faldt igjennem.

Omtrent midt paa Bræen traf vi friske Spor efter tre Rensdyr. Efterat vi uden noget Uheld havde passeret Bræen, fik vi ved Foden af Sveilnaasi Øie paa to af Renerne. Uheldigvis mærkede vi dem ikke, førend de allerede havde bemærket os, og om at komme dem paa Skud var der da naturligvis ikke Tale. De travede hurtig henover Sneen, idet de af og til kastede Hovederne om for at holde Udkig med vore Bevægelser, og snart skjulte en Skraaning af Styggebræen dem for vore Øine.

Naar man skal bestige Sveilnaasi, falder det i Begyndelsen meget brat. Man har at vælge mellem en snebedækket Styrtning og en for en stor Deel af uhyre Klippestykker dannet Ur paa Kanten af den mod Styggebræen vendende lodret styrtende Væg. Vi valgte Uren, fordi den paa en Maade syntes at frembyde et sikrere Fodfæste end den steile Bræ. Snart vare vi over den steileste Skraaning, og nu gik vi med Touget mellem os langs efter Nutedraget paa de skraanende Snebræer ovenfor de steile Styrtninger. Nysneen bidrog meget til at gjøre denne Vandring betryggende. Havde Sneen været fast og haard paa disse Bræer, kunde vi let have resikeret at glide udover Bræen til Randen af Styrtningen og paa en meget letvindt Maade i et Øieblik befundet os nede paa den henved 1000 Fod lavere liggende Styggebræ. Men nu støttede Nysneen os betydelig. Efterat vi havde passeret Sveilnaasi, kom vi til Keilhaus Top. Da vi havde naaet den, fremtraadte med Et selve Galdhøpiggen for os i al sin Majestæt som en tindrende, afrundet Snekuppel. Den hævede sig vel endnu en 6—800 Fod over os. Ved Keilhaus Top saa jeg de sidste Spor af Planteliv. Paa nogle snebare Klipper voxte i omtrent 7,800 Fods Høide endeel sorte Lavarter, og blandt dem et lidet gulgrønt Lav (Lecidea geographica), der seer ud omtrent som en Landkarttegning paa Stenen. Denne Art gaar ogsaa andensteds høiest op af alle Planter; den findes saaledes paa Toppen af Monte Rosa, die Jungfrau og Finsteraarhorn, og den voxer paa de sidste snebare Klipper paa Chimborazo, i en Høide af 17,200 Fod over Havet.

Hvis man er saa uheldig at træffe Bræen paa selve Galdhøpiggen aftinet, saa at Isen ligger blottet, vil Opstigningen blive meget besværlig. Man maa da nødvendigviis med en Øxe hugge sig Fodtrin i Isen. Thi at glide ud paa den omtrent 45° bratte Bræ, var ingen Spøg. Tilvenstre har man skrækkelige Præcipicer ned mod Tverbræen, tilhøire en meget brat Bræ paa 1,000—1,500 Fods Høide ned til Styggebræen, i sin nedre Del opfyldt af uhyre Revner og Sprækker, saa man her befinder sig mellem Scylla og Charybdis. Men nu gik vi trygt opover Bræen uden en eneste Gang at glide, og naaede endelig det længe forønskede Maal.

(Sluttes.)

*) Paa Amtskartet har Nutedraget udentvivl faaet en forkert Retning; det strækker sig vel omtrent fra Øst mod Vest.

Fakkeltoget i Christiania den 26de Januar.

Et Telegram til vore Dagblade berettede, at Kong Carl under sin Reise hid var bleven hilset paa en storartet Maade af de svenske Bønder i flere Distrikter. Det var nu Taknemmelighed over den svenske Konges Medvirken til Forfatningsreformens Fremme, de derved lagde for Dagen. Ogsaa her i Byen følte man, at Kongen denne Gang maatte modtages paa en mere end almindelig Maade, og der blev derfor allerede meget tidligt ymtet om, at Kongen skulde beredes en festlig Modtagelse. Tanken var imidlertid ny og kom maaske noget uventet for dem, der her skulde gribe Initiativet, thi forhen har det ikke været Skik og Brug, at det ene Folk hyldede sin Konge ligesom paa det andet Folks Vegne. Stemningen var tidligere for en gjennemført Skjelnen mellem Begivenhederne paa begge Sider af Kjølen, men Fakkeltoget den 26de Januar maa siges paa en ekklatant Maade at have begyndt med at forandre dette Forhold. Det almindelige Ønske om at vise Kongen en storartet Folke-Hyldest voxede under Kongens Ophold her; man havde Valget mellem forskjellige Ting, men valgte den Maade, hvorved Alle og Enhver gaves Adgang til at deltage. Ikke alene alle Stænder og Samfundsklasser bleve indbudne til at være med i Toget, men ogsaa for Andre, „der ikke hørte til nogen Klasse", var der levnet Plads. Over 4,00 Fakler bleve baarne af det 4,000 Mand lange Tog.

Neppe har man i Christiania nogensinde seet et saa storartet Fakkeltog: Maaneskinnet kjæmpende med at bryde gjennem Taagen, Fakkelskinnet med at trænge sig ud af sin egen Røg, dertil en glimrende Illumination, der kastede sin eiendommelige Lysreflex over den frembølgende Menneskemasse — Alt tilsammen dannede et forunderligt, imponerende Skue; Effekten var stor, der laa noget Dæmonisk over det Hele. Stod man i Slotsbakken, saa man Snese paa Snese af høitblussende Fakler dukke op af Taagehavet, man hørte en Summen af de mange Tusinde Mennesker, medens Taagen syntes at give alle Gjenstande en overnaturlig Størrelse og lod En ane et uendeligt Hav af levende Væsener i Baggrunden, — den mægtige Skare syntes at stige op af Jorden for derpaa at svæve i Luften paa ildrøde Skyer.

Da Toget, der gik ud fra Bankpladsen, var naaet ad Østregade til Slottet, stillede alle Fakkelbærerne sig i Rad lige foran Slottet. Musikkorpset tilligemed Korporationernes Faner og Deputationen dannede Centrum ret for Altanen. Kongen hilsedes med kraftige Hurraraab, og Musikken spillede norske og svenske Melodier. Deputationen med Konsul Stibolt som Ordfører og Sangerne med Behrens til Instruktør havde derpaa Foretræde for Kong Carl, idet begge paa Folkets Vegne i Tale og Sang (den sidste forfattet af Stiftsprovst Jensen) frembar en Hilsen. Kongen viste sig atter paa Altanen og blev paany hilset med fyldige Hurraraab og Fanfarer. Efter nogen Dvælen drog Fakkeltoget afsted til Byen. Publikum fulgte langsomt efter, og det varede længe inden de sidste Spor af Demonstrationen vare udslettede.

a.

Literatur.

Norsk Landmandsbog for 1866. Udgivet af Anton Rosing. Chra. 1866. 172 S. 16vo. 36 ß. Jac. Dybwad. Indhold: Lovgivningen om Jagten, af Lektor Fr. Brandt; Om Gjødning med Fisk og Fiskaffald, af Landbrugsskolebestyrer Budde; Tilvirkning af Nøgeløst, af Direktør Dahl (paa Aas); Nogle Ord om Engvanding, af Agronom Smitt; Nogle Ord om Ordningen af Melkestellet, af Agronom J. Aaser (Selskabet for Norges Vel's „Smørmester"); Gjæring og Raadning, af A. Rosing (Bogens Udgiver); Nogle Landmandsvenner blandt de vilde Pattedyr, af P. Chr. Asbjørnsen; Træforædling, af Fr. Chr. Schübeler; Om Bengjødning, af A. Rosing; Om Menneskets og Pattedyrenes Hud, af Prof. Chr. Boeck; Rugekasser for insektædende Fugle, af P. Chr. Asbjørnsen; Tal og Tabeller. Som man af denne Fortegnelse vil see, er Bogens Indhold baade af en mangeartet Beskaffenhed og indgribende Vigtighed for det praktiske Liv. Forfatterne ere alle Mænd med særlig Indsigt i de af dem behandlede Emner. Enkelte Stykker, navnlig Asbjørnsens, staa ogsaa høit fra Fremstillingens Side, og ville interessere Enhver uden Hensyn til Stand og Næringsvei. Denne Aargang af Landmandsbogen maa derfor, ligesom den foregaaende, anbefales som et meget godt og nyttigt Skrift, og det er kun at ønske, at den maa finde samme Udbredelse som Forgjængeren, der oplevede 3 store Oplag.

— **De Nygifte** af B. Bjørnson er nu i Kjøbenhavn udkommet i 3die Oplag. Paa det kgl. Theater i Stockholm er Stykket 1ste Februar blevet opført med særdeles stort Bifald. Alle de Spillende bleve efter Teppets Fald fremkaldte tvende Gange.

Norge.

Christiania. I Forstandermøde for Christiania Sparebank 30te Jan. bevilgedes 3960 Spd. som Bidrag til forskjellige velgjørende Indretninger her i Byen. Samtidig besluttedes, at Christiania Theater skulde eftergives resterende Renter (1,933 Spd.) af dets Gjæld til Sparebanken, stor 17,600 Spd., saafremt Theatret skaffede fuldstændig Garanti for, at Renterne fra 1ste Jan. d. A. betales „prompte".

— Paa Christiania Theater gaves 30te Jan. en Sørgefest til Minde om Fru Brun, hvorved Fru Gundersen fremsagde en af B. Bjørnson forfattet Epilog. Til Chorene, der ogsaa vare forfattede af Bjørnson, havde L. M. Lindemann komponeret Musiken.

— Ifølge Forslag af Lektorerne Bugge og Rygh har Storthinget bevilget 500 Spd. til Indkjøb af 50 Exemplarer af et af Professor Stephens i Kjøbenhavn udgivende Værk om de ældste nordiske Runemindesmærker.

— I Illustr. Nyhedsblads Biographi af Advokat Richter betegnes den under 9de Mai 1863 udkomne Tillægslov om Aasædesretten som i det Væsentlige en Vedtagelse af hans Forslag i denne Materie, kun „med nogle af Schweigaard foranledigede Ændringer." Uagtet man vistnok kan sige, at den udkomne Lov efter sin Tendents gaar i samme Retning som Richters Forslag og tillige at den fremkom som en Modifikation deraf, saa er dog Forslagets og Lovens Indhold saa forskjelligt, at den af Biographen givne Fremstilling forsaavidt ikke er fuldt nøiagtig. Medens nemlig Richters Forslag og vedkommende Kommittees Indstilling gik ud paa at sikre den Aasædesberettigede en bestemt Forlod, lyder den efter Schweigaards Forslag vedtagne Lov saaledes: „Den Arveberettigede kan fordre sig Aasædet udlagt til den Priis, som af Arveladerne ved Testamente er bestemt. Have Arveladerne ikke paa denne Maade tilkjendegivet sin Villie, bliver Værdien at ansætte ved en billig Taxt." Den første Deel af Loven gaar altsaa forsaavidt videre end Richters Forslag, som det efter samme er muligt, at den Aasædesberettigede kan faa Godset for en blot og bar nominel Priis, og skulde Oprettelsen af Testamenter af denne Art efterhaanden komme i hyppigere Brug, vil denne Bestemmelse kunne komme til at øve en overordentlig Indflydelse paa Landbostandens Udvikling og Fremtid. Den anden Deel af Loven gaar derimod efter sine Ord ud paa noget langt Mindre end Forslaget, idet den egentlig kun legaliserer, hvad der alligevel ved Skiftetaxter har været Skik og Brug, men den er forsaavidt vistnok af stor Betydning, som den er en ligefrem Ophævelse af den Regel i Odelsloven af 1821, at Jorden ved Taxten skal sættes til „gangbar Pris", og i mange Egne af Landet vil den ved sin Tilladelse for Taxtmændene til paa denne Maade at favorisere den Aasædesberettigede maaske faa en ligesaa stærk Virkning, som om Loven efter det oprindelige Forslag havde opstillet en bestemt Forlod. Det sees imidlertid heraf, at den omhandlede Lov, skjønt sigtende i samme Retning som det af Richter fremsatte Forslag, ikke umiddelbart er bygget paa dette, men paa Professor Schweigaards, der fremkom under Debatten som en Middelvei mellem det Bestaaende og Kommitteens Indstilling.

— **Dødsfald.** Forhenv. Kompagnichef i bergenske Brigade Jørg. Fred. Spørk, f. 17de April 1787, og en af Deeltagerne i Krigen 1814 (han var med i Slaget ved Franzen) † i Throndhjem 20de Januar. — Sorenskriver i Bamble Nic. Benj. Cappelen † 28. Jan. 70 Aar gl. (I 1839 var han Storthingsmand ligesom ogsaa Medlem af Administrationen for den skienske Bankafdeling fra dennes Oprettelse. Ved sit Testamente har han skjænket 400 Spd. til Skiens Hospital og sit udmærkede Bibliothek til Skiens lærde Skole.)

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 6. | Udkommer hver Søndag. | Christiania den 11. Februar 1866. | Pris 1 Spd. Halvaaret. | 15. Aarg.

Indhold.

En Bestigning af Galdhøpiggen i 1864.

(Af Konservator Axel Blytt.)

II.

Førend jeg omtaler Udsigten, vil jeg beskrive selve Toppen. Jeg blev overrasket ved her at finde en langt større Flade, end jeg havde ventet. Hvor stor den er, kan jeg vanskelig med Bestemthed afgjøre; jeg vil antage omtrent 50 Skridt i Kvadrat eller maaskee lidt mere. Den er overalt bedækket med Snee, som ved sin Konsistents viste, at den havde ligget hele Sommeren igjennem. Man tør antage, at den altid er sneebedækket, da vi ikke fandt bart Fjeld nogensteds. At bygge en trigonometrisk Varde heroppe, noget, som vilde være af Interesse for Opmaalingsarbeiderne, lader sig saaledes ikke gjøre i en Haandevending. Fladen begrændses mod Syd, Vest og Nord af svimlende Præcipicer og styrtende, steile Urer. Den eneste rimelige Adgang er fra O til NO, hvor vi kom op.

Allerede naar man er kommet op paa Galdhø, har man en vid Udsigt over Fjeldene i Læsje og Dovre samt en Del af Jotunfjeldene.

Fra selve Piggen har man et Rundmaleri, hvortil vel intet andet Punkt i vort Land kan opvise Magen. Saagodtsom Alt, hvad Norges Høifjeldsnatur kan frembyde af Vildhed og Majestæt, ser man her paa eengang.

Naar jeg nu nærmere vil beskrive Udsigten fra Galdhøpiggen, da føler jeg tilfulde Vanskeligheden af enhver Naturskildring. Man kan umulig ved den blotte Beskrivelse faa et klart Begreb om et Landskab, fordi Nydelsen af en Udsigt væsentlig bestaar i det Totalbillede, som Oiet paa engang formaar at opfatte, men som Pennen kun kan give stykkevis, idet den i sit Forsøg paa at male Naturen blot kan fremdrage et for et de særskilte Træk, som alle tilsammenlagte frembringe Landskabet.

Som paa et Landkart seer man udbredt foran sig alle Norges centrale Høifjelde. Jeg havde taget Amtskartet over Christians Amt med mig og bredte det ud paa Sneen, idet jeg ved Hjælp af Kompasset stillede det i Overeensstemmelse med Himmelegnene. Saaledes var jeg istand til at bestemme Navnene paa en stor Deel af de utallige Fjeldtinder, som her ligge indenfor Synskredsen.

Hvor man vender sig hen, seer man kun Snee og Fjeldmarker, hvorpaa igjen de høiere Tinder rage frem. Øde og ubeboede ere alle disse umaadelige Vidder, som man overskuer. Den ene Bjergryg rager frem over den anden, den ene Fjeldkam hæver sig bag den anden, bedækket snart af større Sneemasser, snart af mindre Bræer, indtil endelig Alt i det Fjerne flyder hen i en blaanende Dunkelhed, hvori de enkelte Linier ikke træde frem med tydelige Konturer, men smelte sammen ligesom en Landkjending ude paa Havet. Dalene seer man kun antydede som mer eller mindre tydelige Rifter og Furer i Fjeldmasserne. De eneste Dale, man seer lige til Bunden er den øvre, ubeboede Deel af Utledalen, Aardals Fortsættelse, og den inderste ligesaa øde og ubeboede Deel af Visdalen; den sidste har man i en umaadelig Dybde næsten lige under sine Fødder.

Vender man sig mod Nord, da seer man Fjeldene i Nordfjord, Skedager og Læsje og yderst mod NV. nogle skarpe Tinder, som rimeligviis ere Romsdalshorn og andre af Romsdalsfjeldene. Desuden seer man paa denne Kant Dovrefjeld i hele dets Udstrækning. Snehætten var taageindhyllet. Mod NO og O strækker Udsigten sig til Ronderne og Østerdalsfjeldene og lige i Nærheden hinsides den trange Visdal hæver Glittertinden sin funklende Sneekaabe. Den bærer et stolt Navn og er heller ikke uværdig dertil.

Den vildeste og interessanteste Deel af Udsigten er dog Skuet mod Sydost, Syd og Sydvest, hvor man seer ud over alle Jotunfjeldene. Disse vore vildeste Høifjelde, som opfylde en Strækning af over 100 Kvadratmile, hvor der kun er een fast Menneskebolig, afvige fra de fleste andre af vore Fjelde ved sin Dannelse. De have ikke som hine de afrundede og monotone Former, som især bidrage til at give vore Høifjeldsprospekter et sørgeligt og ensformigt Udseende. Med lodrette og som oftest ubestigelige Vægge taarne de sig som skarpe kegle- og pyramideformige Tinder op til svimlende Høider, og nu, da Nysneen havde dækket alle de Steder, der ikke vare for steile til at den kunde fæste sig, fremviste de for en ikke altfor træg Indbildningskraft Billedet af et af en heftig Storm oprørt, til Iis pludselig stivnet Ocean. Hele Rækker af næsten utallige, for en stor Deel vel endnu navnløse Tinder og Takker med dybe Skar og Kløfter mellem sig stege frem af Sneehavet. De sorte Tinder, de solbelyste, blændende hvide Sneemasser og det blaa Himmelhvælv dannede Farverne i denne Jotunverden. At opregne alle Jotunerne vilde have sine Vanskeligheder. Nogle vil jeg dog nævne: der var Glittertinden, Nautgarstinden, Memurutinderne, Uladalstinderne, Simletinden, Kirken, Knudshultinden, Kjernhultinden, Svartdalspiggene, Koldetinderne, Melkedalstinderne, Smørstabtinderne, Fanaraaktinderne, og bag disse sidste de endnu høiere og vildere Skagastølstinder og de øvrige Horungtinder — alle disse seer man foruden mangfoldige andre. Endskjønt man paa Galdhøpiggen staar høiere end disse 6—8,000 Fod høie Fjelde, svækkes dog ikke det Indtryk, som de vilde, gigantiske Former gjøre paa Beskueren. Hist og her aabner der sig mellem de enkelte Toppe Udsigt til langt fjernere liggende Fjelde, saasom Suletind paa Filefjeld, og mod Sydvest tilvenstre for Horungerne har man et umaadeligt Fjernskue, som maaskee strækker sig lige til Hardanger og Voss. Tilhøire for Horungerne seer man Justedalsbræen udentvivl fra den ene Ende til den anden. Den viser sig som en uhyre Sneeørken med svagt bølgeformige Forhøininger og Indsænkninger; denne Eensformighed afbrydes kun der, hvor Lodalskaaben med sine sorte, ubestigelige Vægge rager op af Sneehavet.

At en saadan Udsigt saavel i Ordets billedlige som egentlige Betydning maa kunne betegnes som ophøiet, skal vel ikke Nogen kunne nægte. Og man kan vanskelig nyde den under heldigere Omstændigheder end vi. Naar jeg undtager nogle smaa Taagemasser, som borttog Udsigten til Sneehætten og Ronderne, saa vare alle de øvrige Fjelde aldeles taagefrie og Luften var saa stille, at vi kunde tænde vore Piber uden at holde Haanden for Fyrstikkerne, hvilket vel deroppe hænder saare sjelden.

Til min store Overraskelse fandt jeg ikke engang paa selve Toppen alt organisk Liv uddøet. En liden Edderkop krøb paa Sneen og høit, høit over Tinden svævede en mægtig Ørn i det Blaa.

Efterat vi paa Toppen havde indtaget et tarveligt Maaltid, bestaaende af Fladbrød, Spegekjød og Snee, stoppede vi vore Snadder og opreiste Oles Stav, hvori vi skare vore Navne, til et Minde om vort heldig udførte Foretagende. Hele vort Ophold paa Toppen varede omtrent en halv Time, hvorpaa vi trøstigen toge fat paa Nedstigningen omtrent Kl. 5.

Denne gik i Begyndelsen meget let og hurtig for sig, da vi nu havde vore gamle Fodspor i Sneen at holde os til og saaledes ikke behøvede at gaa saa forsigtig tilværks som under Opstigningen.

Vi vare endnu ikke komne ned fra Galdhøplateauet, da Solen dalede. Høideryggen mod Vest skjulte den for vore Oine, men den skinnede endnu klart paa Glittertinden, Nautgardstinden, Memurutinderne og det Sneehav, hvoraf disse stige frem. Paa Glittertindens Top hvilede en gylden liden Sky, og Aftensolen laante alle disse herlige Tinder og Bræer en næsten gløende Rosenfarve. Den skarpe Kontrast mellem de i Skygge liggende Partier og de funklende Sneetinder var af den uforligneligste Virkning. Saadant maa man selv have seet for at kunne danne sig et Begreb derom. Sproget besidder ikke Ord til at male det.

Men ikke længe var det os forundt at nyde dette herlige Skue. Vi befandt os endnu ovenfor Sneegrændsen og maatte derfor fortsætte vor Vandring for at naa ned til Sæteren i Tide. Skumringen faldt paa, da vi naaede Kanten af Galdhø, og i Dalen dybt under vore Fødder var allerede Natten begyndt, medens endnu de sidste Solstraaler tindrede paa Glittertindens Top. Nedstigningen fra Galdhø til Raubergstulen krævede stor Forsigtighed, da det tiltagende Mørke snart gjorde det vanskeligt at vælge den rette Vei ned igjennem de endeløse Urer. Af og til paaskyndedes Nedstigningen derved, at En eller Anden af os maatte gjøre ufrivillige Ageture nedover de steile Skraaninger; men vi slap dog godt derfra uden noget større Uheld, og med forslaaede Skinnebeen naaede vi endelig frem til Sæteren. Netop som vi kun havde nogle faa Skridt igjen, steg Maanen frem i al sin Glands og bredte sit Sølverskjær over de nedhængende Fliger af Galdhøs Sneeteppe.

Eidsvoldsmanden Chr. Hersleb Horneman *).

Stiftsoverretsassessor Christian Hersleb Horneman var født i Throndhjem den 10de December 1781 af Forældrene Justitseraad Henrik Horneman og Abel Margrethe Hersleb, en Datter af Christian Hersleb, Sognepræst til Stod, og en Broders Sønnedatter af Sjællands bekjendte Biskop Peder Hersleb. Sin Barndom

*) De her meddelte Efterretninger om Assessor Horneman skyldes en af den Afdødes Familie, og ere paa vor Anmodning os meddelte i sin Tid til Brug ved en Nekrolog, i hvilket Oiemed de dog kom os vel seent ihænde. Da der imidlertid hidtil ingen Biographi er fremkommet af denne baade som Eidsvoldsrepræsentant mærkelige og i sin borgerlige Stilling agtede Mand, optage vi dem her uforandrede med Tilføielse af et Par Anmærkninger.

Stamfaderen for den Horneman'ske Familie her i Landet var en født Flensborger, Henrik Horneman, der døde i Throndhjem 1716. I Anledning af Branden 1708 betegnede Statholder Vibe ham som „den bedstformuende Borger" . . . „af stor Fredelighed, meget godgjørende mod de Fattige, en ret god Borgermand i Alt." Se Moe's Tidsskrift for Personalhistorie, I. S. 540 og 555—56. Red.

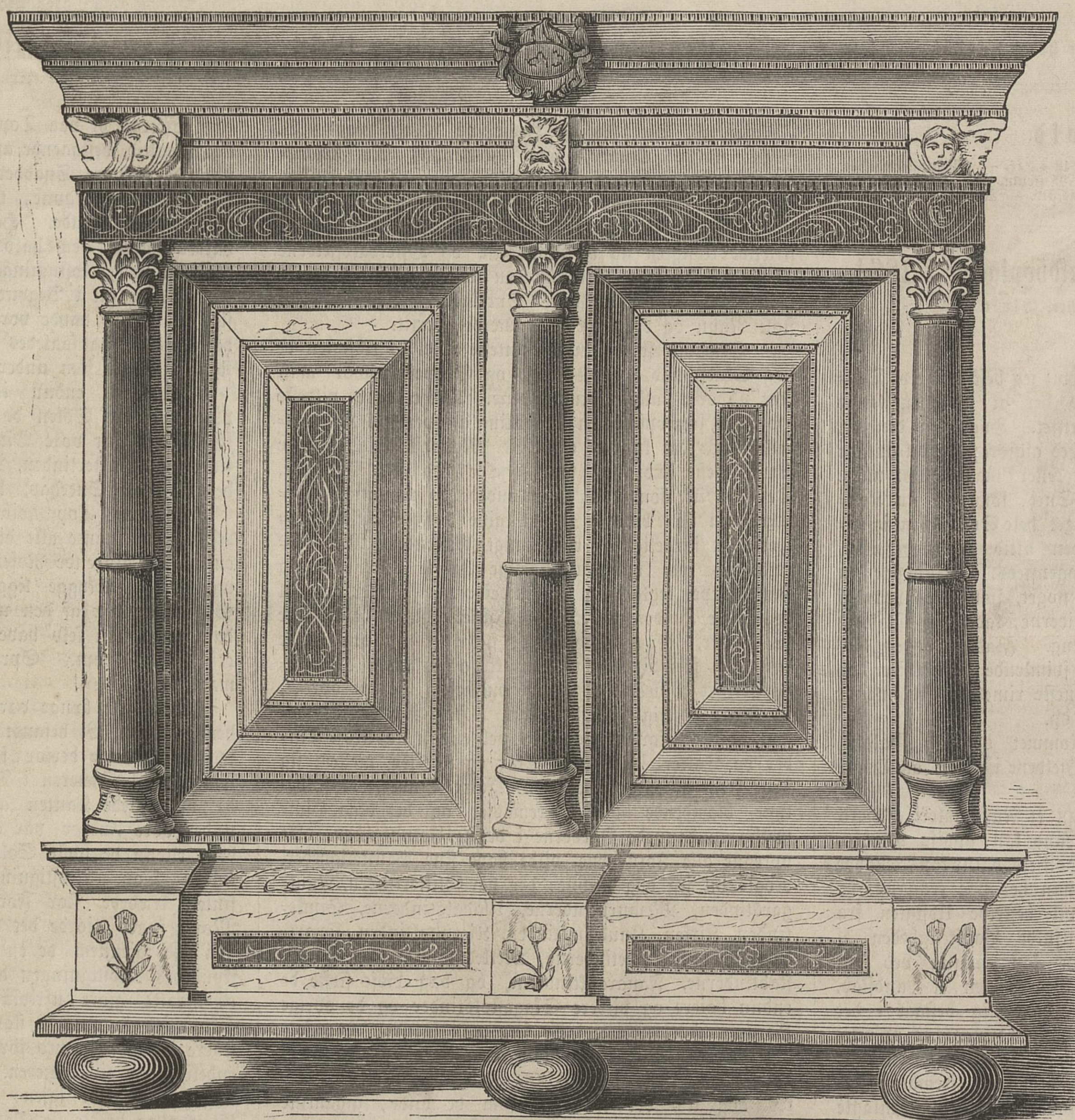
tilbragte han paa sin Fædrenegaard Reenkloster, hvor Faderen holdt Huuslærer til ham og hans yngre Broder, indtil han 13½ Aar gammel kom ind i Throndhjems Latinskole, hvorfra han 1798 dimitteredes til Universitetet og 1801 blev juridisk Kandidat med bedste Charakteer. Horneman var en Tid konstitueret Auditør ved Kongens Regiment i Helsingør og Garnisons-Auditør ved Kronborg Fæstning, indtil han under 14de Februar 1806 udnævntes til Auditør ved 2det jydske Infanteriregiment. Som saadan fulgte han bemeldte Regiment paa dets forskjellige Kantoneringer under Krigsaarene, først i Holsteen, saa i Jylland, Fyen og Sjælland. Uagtet Horneman baade ved sine Foresattes Agtelse og ved den behagelige Omgang med de venlige Danske havde al Grund til at være fornøiet med sin Stilling, stod dog hans Hu til Fædrelandet, hvortil han ogsaa kom tilbage, da han den 19de Oktober 1810 blev udnævnt til Byfoged og Byskriver samt Veier, Maaler og Brager i Kragerø. I denne Stilling blev han valgt til Medlem af Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Horneman foreslog i Anledning af § 37 i Udkastet, at „den nærværende Adels Forretttigheder ikke skulde forplantes paa deres Efterkommere, der herefter fødes“, hvilket Forslag, skjønt understøttet af flere Talere, ved Voteringen dog afgjordes derhen, at Sagen udsattes til næste Storthing. Horneman hørte paa Rigsforsamlingen til det saakaldte Selvstændighedsparti, og troede, man burde vove en Dyst med Sverige*). — Uagtet Anledning for Horneman var given til en Plads i den nyoprettede Høiesteret, foretrak han at komme til sin Fødeby som Assessor i Stiftsoverretten, hvortil han den 24de April 1815 blev udnævnt; han indehavde saaledes dette Embede i 40 Aar, idet han den 6te Januar 1855 naadigst forundtes Afsked fra samme. Til Storthinget i 1824 valgtes han fra Throndhjem og var under samme Medlem af Konstitutions-Kommitteen, hvis Sekretær han var. Kronprinds Oscar, dengang Norges Vicekonge, gjorde sig megen Umage med at indvirke paa Kommitteens enkelte Medlemmer, og da saaledes ogsaa Horneman tvende Gange var opkaldt til ham i den Anledning, var Vicekongen den ene Gang naadig, men anden Gang var han ikke synderlig tilfreds med Horneman, som da sagde ham oprigtig sin Mening. Vicekongen sagde blandt Andet til ham, at Kongens Mangel paa „Veto“ var noget Uhørt og Ukjendt i alle Konstitutioner, og at Storthinget derved kunde drive igjennem, hvad det saa skulde være, saaledes som det t. Ex. var tilgaaet med Adelsloven, hvortil Horneman svarede, at et saadant enkelt Exempel ikke kunde være at tillægge saa stor Vægt, saasom Adelsloven maatte betragtes som et Supplement til Grundloven. Under samme Storthing var han ogsaa Medlem af den saakaldte Indfødsrets-Kommittee. Paa Storthinget 1827 var han Medlem af Konstitutionskommitteen og af Justitskommitteen; han var Sekretær i Fuldmagtskommitteen og i Traktatkommitteen samt Formand i Kommitteen angaaende Brændeviinsbrændingen. Paa det overordentlige Storthing 1828 var han Medlem af Fuldmagtskommitteen, af Revisionskommitteen og af Ansvarlighedskommitteen samt Sekretær i de to første. Paa Storthinget 1830 var han Medlem af Fuldmagtskommitteen, Balgkommitteen og Decisionskommitteen samt Formand i Protokolkommitteen. Paa 1836 Aars Storthing var han Medlem af Protokolkommitteen, hvilket han ogsaa vedblev at være under det overordentlige Storthing samme Aar. Paa Storthinget 1839 var han Formand i Gage- og Pensionskommitteen. Horneman blev ogsaa valgt til Repræsentant for Storthingene 1833 og 1842, men undslog sig, ligesom han og, da han blev valgt til Repræsentant til Storthinget 1845, fremlagde Lægeattest for, at en Reise til Christiania om Vinteren vilde have farlige Følger for hans Øine. — Horneman var fra Begyndelsen Repræsentant ved Norges Bank og blev senere Formand i Repræsentantskabet, indtil han i Aaret 1832 traadte ind i Direktionen, hvor han havde Sæde ligetil Udgangen af 1848, da han paa dette Aars Storthing gjennem sin Søn, som dengang var Repræsentant fra Østerrisør, lod Valgkommitteen vide, at han ikke ønskede at komme paa Gjenvalg. Ved sin Ankomst til Throndhjem blev Horneman Medlem af Videnskabernes Selskab, hvis Kasserer han var fra 1819 til 1827, og Formand i første Klasse i Aarene 1826—1829. Han var Selskabets Vicepræses fra 1829 til 1833 og dets Præses fra 1833 til 1838, da han sidstnævnte Aar undslog sig for at modtage det paa ham faldne Gjenvalg. Som Præses og Vicepræses holdt han oftere paa det aarlige Festmøde ved Kongens Fødselsdag Talen, ligesom det ogsaa faldt i hans Lod at holde Sørgetalen over Selskabets Præses, hans hedengangne Ven Pastor Schultz*). Fra Formandskabs-Institutionens Indførelse var Horneman stadigt Medlem af sin Byes Formandskab, indtil han i sine senere Aar trak sig tilbage fra offentlig Virksomhed. Han blev den 7de September 1835, under Kongens Ophold i Throndhjem, Ridder af Nordstjerneordenen.

Den 12te Oktober 1810 blev Horneman gift med sit Sødskendebarn Fredrikke Horneman, som var født den 29de September 1787 og døde den 28de November 1852; hun var Datter af Generalmajor Johan Thomas Horneman og Sophie Amalie Collin. Dette Ægteskab velsignedes med 9 Børn, hvoraf kun 2 Sønner og 3 Døtre overlevede ham, medens Forældrene maatte friste den Skjæbne at miste sine tvende ældste Børn som voxne. Den ældste Søn Henrik Thomas Horneman døde 1831 i Christiania som Student henved 20 Aar gammel, og den ældste Datter Abel Margrethe Horneman døde 1833 20 Aar gammel. Horneman døde den 22de Juni 1860 i samme Huus, hvori han var født, og som i hundrede Aar havde været beboet af Fader og Søn.

Til foranstaaende Efterretninger tror Red. endnu at burde føie en Bemærkning. Den Horneman'ske Familie havde gjennem flere Slægtsled inden sin Midte havt store Bogelskere og ivrige Samlere. Da den Enkeltes Samling ved Arv var bleven bevaret i Familien og igjen forøget ved den senere Eier, fremstod derved efterhaanden et hertillands visnok enestaaende Familiebibliothek, der omsider talte mindst et halvt Snees Tusinde Bind. Assessor Horneman bevarede denne Samling uforandret, dog uden at forøge den efter den tidligere temmelig vide Maalestok. Efter hans Død besluttede hans Børn med en sjelden Liberalitet at tilbyde Universitets-Bibliotheket som Gave de Bøger, det maatte attraa, ligesom de ogsaa senere tillode Videnskabsselskabet i Throndhjem at udtage, hvad det maatte ønske. Universitetsbibliotheket erholdt derved en baade stor og værdifuld Forøgelse, navnlig af ældre dansk Literatur, hvorpaa den Horneman'ske Samling, hvis Grundstok var dannet under Adsspredelsen af de store kjøbenhavnske Privatsamlinger i Slutningen af forrige Aarhundrede, var temmelig rig og i hvilken Retning det eiede flere nu sjeldne Værker.

*) Se forresten J. Aall's Erindringer, 2den Udgave S. 419. Red. Anm.

*) Trykt i Selskabets Skrifter i 19de Aarh. 3die B. og i den over Schultz udgivne Mindekrands. Red. Anm.

Fra Bergens Museum: Skab fra det 18de Aarhundrede.

Bergens Museum.

III.

Skab fra det 18 Aarhundrede

I flere Henseender er dette Skab forskjelligt fra de tidligere afbildede Møbler, ligesom det ogsaa tilhører en yngre Tidsalder. De overalt fremtrædende Mennesfigurer, de dristige Kompositioner og den gjennemgaaende, næsten piinlige Flid i Udarbeidelsen af Enkeltheder ere her borte; Stilen er reen og simpel, Ornamenterne færre og anbragte med større Smag, Arbeidet i Detaillerne mere nøgtern og mere tiltalende; det Hele udmærker sig ved en Rolighed i Opfatningen og en Sikkerhed i Udførelsen, der tilsammentaget vækker Tanken om et mere klassisk Forbillede. Allerede de tre Søiler røbe dette; ere de end ikke græske, saa have de dog visselig havt noget Lignende til Monster, hvorimod Karyatider vilde have passet bedre med den eiendommelige Stiilart, hvori baade Sengen og Pulten er holdt.

Skabet er massivt og synes at skulle have gjort Tjeneste som et Slags Piedestal. Begge Dørene føre ind til særskilte Rum, forsynede med Rader af Hylder. Det er forarbeidet af mørkt Egetræ, og de indlagte Arabesker ere af Ibenholt. Alt er meget solid og vidner om en mere udviklet Dygtighed ogsaa hvad det reent Haandværksmæssige angaar.

Skabet havde som et fast Inventarium i længere Tid fulgt med Herlø Gaard, der ligger omtr. 2 Mile nordenfor Bergen; men da de øvrige af Gaardens Møbler efterhaanden kom til at stikke mere og mere af mod Skabet, og dette i sig selv syntes at være en værdig Gjenstand for det bergenske Museums Samlinger, blev det af en af Gaardens Eiere for en Deel Aar siden skjænket til Museet, i hvis Møbelsamling det nu findes indtegnet blandt de sjeldnere Sager.

En Bjørnejagt.

Bjørnen er ingen Skandinav, da han jo foragter de „danske Sletter og Bøgelunde“ og kun holder sig til „de tvende andre Broderfolk.“ Men han er en desto bedre Nordbo og kan glæde sig ved en europæisk Agtelse og Navnkundighed, som ingen Anden af hans Landsmænd. Thi naar den stolte og livslede engelske Aristokrat kommer hid, hilser han neppe ærbødigen paa

nogen Anden end „de nordiske Skoves Drot“ og omtaler heller ingen Anden med udsøgt Agtelse i de Dagbøger, han fører, og som ikke sjelden forvilde sig til Trykken. En bekjendt dansk Magnat behandler vor norske Bamse mindre ærbødigt, idet han sætter en høi Priis paa hans Hoved — som om det gjaldt en Skuespiller Both eller en anden Stimand — og udslynger derhos i Aviserne Anathemer mod dem, som af gammelt Venskab for Bjørnen ønske at spare hans Liv paa samme Tid som de ville sælge hans Hud, eller — som Greven udtrykker sig — spekulere i hans „Beutel.“ Selv den lærde Tydsker gjør sin Kompliment for Bjørnen, uden først paa sin sædvanlige Viis at spørge, om „er hat Etwas geschrieben.“ Og den galante Franskmand driver sin Agtelse for vore Bjørne saavidt, at han, trods sin Ulyst til at lære fremmede Landes Geographi, i sin Erindring indprenter idetmindste Navnet paa vor Hovedstad, hvor Bjørnene engang havde Ord for at spadsere gemytlig om i Gaderne mellem en formeentlig noget tynd tobenet Befolkning.

Kort sagt vore Bjørne, deres Liv og Idræt kaster en vis Glands, for ikke at sige „et romantisk Skjær over Norge og Skandinavien i de selvgode store Nationers Øine. De indtage en meget agtet Plads i de fremmede Menagerier og vide at gjøre sig gjældende, hvor vore Diplomater staa blege og afmægtige. Og dette Resultat opnaa de uden alle Omveie, kun i Kraft af Fødselen og en „Naturwüchsigkeit“, som trods al Forfinelse fremdeles staar i nogen Anseelse paa det europæiske Marked. Vi ville hermed ikke have benægtet Rigtigheden af det Ordsprog, „at Bjørnen har ti Mands Styrke og tolv Mands Vet.“ Men vi tro dog Styrken veier mere end Viddet i den almene europæiske Agtelse, ikke blot hos Preussere og Østerrigere, men ogsaa hos de kronede Elihu = Buritt'er, der give sig Mine af at ville oprette Fredens og Retfærdighedens tusindaarige Rige. I hvert Fald vilde et Gesandtskab af 100 Bjørne, naar det gjaldt i Stormagternes Kabinetter at hævde Nationaliteten og Traktaterne, overalt blive modtagne med en større Føielighed og Agtelse, end et do. af lutter Diplomater, selv om disse paa siamesisk Viis rykkede krybende frem mod Hersker=Thronen. Men uheldigviis have vel hverken de norske Bjørne Lyst til at underkaste sig den Disciplin, som jo altid vilde kræves til det Slags „imponerende“ Optræden, eller de fremmede Potentater Tilbøielighed til at give dem Audients. Vi tør saameget mindre vente os det Slags haandgribelige Bistand af Bjørnen, som Styrelse og Enkeltmand forlængst har erklæret ham for en soren Fiende og begge i Forening arbeide paa at indskrænke hans Rige. Der føres en Udryddelseskrig, som med Tiden aabenbar vil være vor Skovfyrstes Undergang, hvis ikke Preussere eller Russere ville tage sig af hans truede Nationalitet. Med Skovenes Udhugning indskrænkes daglig hans Rige;

En Bjørnejagt. Originaltegning af Rob. Kretschmer.

og aarligaars maa et stort Antal af den ædle Families Medlemmer lade sit Liv for Bøndernes Rifler, undertiden endog i en haandgribelig Tvekamp. Den Saga, som handler om denne blodige Guerillakrig, er den mest spændende og folkekjære, vort Land eier. Den gjentager, ligesom mangen anden Saga, atter og atter det Samme: Beretninger om Kamp og Drab. Men den beholder altid en vis Nyhed og høres altid med Glæde. Det kan betragtes som en Herlighed for en By, naar i dens Omkreds en Bjørn fældes eller en dygtig Bjørneskytter dør; thi midt i den sædvanlige Magerhed paa provindsielle Begivenheder finder Stedets Avis Stof til en Artikel, som gjør sin Runde gjennem alle Landets Aviser. Men de, som skildre Bjørnekampene, „enten i Ord eller Farver“, høre ikke til det Slags Folk, som selv bestaa dem. Det Hele bliver en Saga paa anden Haand, hvor Dristigheden paa Jægerviis vel ofte udsmykkes noget stærkt, men som i sin Heelhed dog tør være ligesaa paalidelig som Staternes Krigshistorie. En Bjørns Saga med Oplevelsen Sandhed vilde vi faaet i forrige Aar fra den store Klapjagt i Landsfjeldene, dersom Bamsen havde behaget at give Møde ligeoverfor den mandstærke Armee af Forfølgere, og disse havde havt Mod til at see ham under Øinene uden at tage Benene fat. Men da Bjørnen af Aviserne, selv uden tolv Mands Vet, kunde skjønne, at han havde at gjøre med Overmagten, optog han ikke den ved Bekjendtgjørelser tilkastede Stridshandske, men trak sig tilbage paa neutralt Gebet, indtil de tapre Forfølgere havde fortæret sin Dagsniste og saaledes strax bleve hungrede ud af hans Skove. Der gives dem, som paastaa, at ved denne Expeditions fredelige Udfald gik man glip af væsentlige Oplysninger til Bjørnens Krigshistorie; og dette indrømme vi saameget villigere, som den tapre Armee var forsynet med Korrespondenter og Skildrere, der vilde bragt Bjørnekampenes Historiographi et godt Skridt fremad. Men man kan her kun sige: „Ha, de skjønne spildte Kræfter!“

Og Phantasien og „Romantiken“ faar fremdeles Lov til at spille sin gamle Rolle i Skildringen af Bjørnekampe og Bjørnejagter. Begge Dele tør spores i det Skilderi, vi idag give, uden at vi tør svare derfor: „Thi vi var aldrig med, hvor der blev lugtet Krudt.“ Men vi antage, at Bjørnene ville befindes „einheimische“, om end ikke Jægerne ere vore sædvanlige bamsefiendske Bønder, men snarere Folk, som høre til Alpeklubben, eller drive Jagten mere for Honørens end Skudpengenes Skyld. Dog gives her i hvert Fald intet Fremtidsbillede af det længselsfuldt attraaede Sammenstød med Bamsen, som den navnkundige danske Jægerherre ved stadige Priisopgaver saa ufortrødent stræber at opleve.

Literatur.

Hedenskabets Levnetsløb. Atten populære Foredrag af Ge. Wilh. Lyng, Universitetsstipendiat. Chra. 1866. 4 Bl. 296 S. 8. Priis 72 ß. J. Chr. Abelsted. — Den dansk-norske Literatur eier flere Fremstillinger af den klassiske og den nordiske Mythologi, der kunne tjene baade til Belærelse og Underholdning; men der savnedes for Tiden et nyere Skrift, hvori de orientalske Folks ikke mindre mærkelige Religioner fremstilledes, og som tillige kastede Lys over de barbariske Folkeslags religiøse Meninger og Anskuelser. Thi Bastholm's 1802 udkomne „Historisk-philosophiske Undersøgelse over de ældste Folkeslags religiøse og philosophiske Meninger“ — et underholdende og for sin Tid fortjenstligt Arbeide, — er som en Følge saavel af den mythologiske Videnskabs Fremskridt i den senere Tid, som det ved nyere Reiser vundne nøiere Kjendskab til fjerne Folkefærd, nødvendigviis i væsentlige Stykker forældet. Lyng's Skrift omhandler saaledes for en væsentlig Deel et Emne, hvorover den store dannede Almeenhed hidtil havde vanskeligt for at vinde en hurtig og klar Oversigt. Allerede dets Omfang viser, at man ikke maa vente sig nogen detailleret Fremstilling af de enkelte Religionsformer. Hvad Forf. har villet og kunnet give, er en almindelig Oversigt, hvori de hedenske Folks religiøse Forestillinger findes henførte under enkelte større Synspunkter — om man saa vil — i en historisk-philosophisk Gruppering. Og denne Opgave vil vistnok findes løst med Dygtighed. Ogsaa hvad Formen angaar, er Skriftet i det Hele vellykket. Fremstillingen er klar, rask og livlig; paa sine Steder gaar dog den sidste Dyd til Overmaal, ligesom Forfatteren her og der henfalder til en oratorisk opskruet Stiil med Gjentagelser af Sætningens enkelte Dele, der nu ikke længere er i Kurs. Nogen Flothed og Smagløshed løber ogsaa med paa Kjøbet. Men disse Skyggesider hidrøre dog vistnok især derfra, at Bogen er udarbeidet som Foredrag, beregnet paa et større Publikum, som det gjaldt ved pirrende Midler at holde i Aande. Ved Behandlingen af et saa vidtløftigt Stof, som det, Lyng har valgt sig, har det naturligviis været umuligt altid at gaa til selve Kilderne. Kun for enkelte Afsnit, navnlig de

vilde og de europæiske Religioners Vedkommende, har dette kunnet skee. Men hvad man kunde fordre, det har Forf. gjort, idet han har benyttet de bedste Værker over den af ham behandlede Materie (C. Stuhr, Mar. Dunker, Rawlinson, Preller, Mommsen.) „Det er“, siger forresten Forf., fornemmelig tre Mænd, af hvem jeg er bleven paavirket med Hensyn til min Betragtningsmaade og til hvem jeg i saa Henseende staar i Gjæld, nemlig min høitagtede Lærer Prof. Monrad, gjennem hvis Forelæsninger over Religionsphilosophi jeg først har lært at kjende den Hegelske Betragtning af denne Gjenstand, Schelling i hans posthume Skrifter og endelig Grundtvig.“ Den Sidstes Paavirkning spores ogsaa i Stilen og Foredragets flotte Maneer. — Lyngs Bog vil naturligviis især være kjærkommen for Tilhørerne af hans Foredrag. Men den maa ogsaa anbefales til dannede Læsere overhovedet som en belærende og underholdende Læsning. Prisen gjør Anskaffelsen ganske let

— Forhandlinger i **Videnskabs-Selskabet i Christiania** Aar 1864, der netop er udkommet, beskjæftiger sig næsten udelukkende med de exakte Videnskaber. Afhandlinger af Waage, Mohn, M. Sars, G. O. Sars, Chr. Boeck og Kjerulf optage saagodtsom det hele Bind, og afgive et nyt Bevis paa den rastløse Virksomhed, de naturvidenskabelig-mathematiske Fags Dyrkere hos os udfolde i Sammenligning med de historisk-philosophiske Fags. De fleste under disse hørende Bidrag har Professor Holmboe leveret i dette ligesom i de foregaaende Bind af Forhandlingerne. De naturvidenskabelige, historiske og philosophiske Afhandlinger ere forresten fremdeles trykte om hinanden, uden nogen literær Anordning eller endog et brugbart Register, der letter Oversigten over Indholdet. Fortegnelsen over Medlemmerne er aftrykt med sine sædvanlige Feil og Unøiagtigheder, saaledes at man ikke af Navnenes Skrivemaade, men kun ved Gjætning, kan slutte sig til de virkelige Medlemmer. I tre Fortegnelser efter hinanden findes saaledes Stipendiat G. V. Lyng opført under Navnet „G. Lieungh“, Forstmester Jac. Bochmann Barth som G. Barth; Fr. Chr. Faye, den naturv. Klasses Formand, kaldes A. Faye; Fr. Chr. Schübeler C. Schübeler; Tellef Dahll T. Dahl; L. Kr. Daa og Ludv. Daae skrives begge L. Daa, o s. v. Omtrent Halvparten af Medlemmernes Navne ere enten bogstaverede galt eller med Udeladelse af de Fornavne, hvorved den ene af samme Navn skjelnes fra Andre af samme Navn (saaledes O. Broch for O. J. Broch, C. Hjelm for C. Winter Hjelm, C. Caspari for C. P. Caspari, J. Welhaven for J. S. Welhaven o. desl.) Kort sagt, der findes paa et Blad hobet sammen saa mange Feil og Unøiagtigheder, at de vilde være tilstrækkelige til at slaa f. Ex. en heel Statskalender ihjel; ikke at tale om, at hele Forhandgernes Udgivelse røber Mangel paa literært Skjøn og Nøiagtighed. De paapegede Navnefeil kunne synes uvæsentlig; men naar de konsekvent gjentages det ene Aar som det andet, blive de dog, til Feil at være, noget fordringsfulde; og vi skulle derfor henstille til det ærede Selskabs Sekretær for Fremtiden at sørge idetmindste for Medlemslistens Berigtigelse.

— Paa Jac. Dybwad's Forlag er udkommet: **Udtog af Dr. Erik Pontoppidans Forklaring** ved H. U. Sverdrup, Sognepræst til Balestrand. 2det Oplag. Autoriseret Udgave. 122 S. 8. Indb. 10 ß. — Fra en Theolog modtog dette Blad i sin Tid en udførlig og anbefalende Kritik over denne Bogs første Oplag, hvilken vi imidlertid af Hensyn til dens Omfang ikke vovede at optage. Senere ere flere Anmeldelser fra forskjellige Steder fremkomne, hvilke, saavidt os bekjendt, alle have gaaet i anerkjendende Retning, ligesom Bogen ogsaa i sin 2den, noget forandrede Udgave, ved kgl. Resol. af 16de Decbr. 1865 er tilladt at benyttes ved den offentlige Religionsundervisning. I Luthersk Kirketidende findes den første Udgave anmeldt i 3die Bd. S. 198 flg., 4de Bd. S. 33, 120 flg., 5te Bd. S. 11 flg., og den nye Udgave i 6te Bd. S. 28—29, til hvilke Anmeldelser vi henvise.

— Af det kjøbenhavnske Forlagsbureaus **Nordiske Billeder**, Prospecter fra Danmark, Norge og Sverig i Træsnit med Text“, er udkommet 1ste—8de Hefte, alle indeholdende omhyggeligt udførte Billeder, der oprindelig have været benyttede i den danske „Illustrerede Tidende“. Af norske Prospekter har Samlingen hidtil indeholdt tvende i hvert Hefte, nemlig: Parti af Homansbyen, Slettafossen i Romsdalen, Svangstrandsveien, Munkholmen, Parti af Bæverdalen, Frithjofs Gravhøi, Helvedes-Hølen i Mesnaelven, Throndhjem, Næselvene i Nordre Aurdal, Fagernæs sammesteds, Hammerfest, Kvamskleven, Romsdalshorn, Troldtinderne, Vaage Kirke og Nordkap. Hver Maaned udkommer et Hefte, indeholdende 6 Billeder med Text, til den billige Pris 10 Skill. norsk. 12 Hefter danne et Bind.

— J. N. Mohn. Om Haandværker- og Arbeider-Foreninger med økonomiske Formaal. Særskilt Aftryk af Polyteknisk Tidsskrift, 12. Aarg. Chra. P. T. Mallng. 1865. 80 S. 8vo. Efter en Indledning om „hvad de arbeidende Klasser ville opnaa ved Foreningen“, behandler Forf. særskilt Konsumtions-, Kredit- og Raastofforeningerne, skildrer deres Opstaaen og de Grunde, der have fremkaldt Trangen til dem. Disse Meddelelser ville udentvivl modtages med Interesse under den Trang til Association, som i den senere Tid har vist sig hos den arbeidende Klasse her i Landet, og de vilde have kunnet læses med endnu større Nytte, hvis ikke Fremstillingen havde lidt af en Tyngde og Ubehjælpsomhed, som vi frygte vil gjøre Bogen mindre tilgjængelig for den Samfundsklasse, der nærmest kunde trænge til Belærelse af den.

— Tvende islandske Sagaer ere nylig udkomne i engelsk Oversættelse, begge i London, nemlig The Story of Gisli the Outlaw by George Webbe Dasent og The Story of Viga Glum by Sir Edmund Head. Førstnævnte Oversættelse, der skyldes den kyndige engelske Oversætter af Asbjørnsens og Moe's Norske Folkeeventyr, er prydet med Illustrationer.

— Efter den nylig udkomne første Aargang af Jahrbuch der deutschen Shakespeare-Geselschaft hg. durch Fr. Bodenstedt., hidsætte vi følgende Oversigt over hvormange af Shakespeares Arbeider der i 1864 — Jubilæumsaaret — blev opført paa Tydsklands første Theatere. I Stuttgart opførtes 8, hvoraf 1 — Sommernatsdrømmen — paanyt indstuderet, i Hannover 9, i München 10, i Dresden 11, i Wien 12, i Carlsruhe 13, i Weimar 14, i Berlin 15. Af særegen Interesse var den under selve Festdagene i Weimar under den bekjendte Dingelstedts Ledelse givne Rækkefølge af Shakespeares historiske Dramaer fra Richard II til Richard III.

— Af Aftonbladet blev 31te Januar forsendt med Posten 3,531 Exemplarer (samme Dag f. A. 3,149; Oplaget er forresten nu i det Hele mellem 7,000 og 8,000). Af Nya dagl. Allehanda 1,777 (f. A. 1,989). Af Dagens Nyheter udgik samtidig 2,619 (f. A. 2,104); af Fäderneslandet 6,883 (f. A. 5,691); af Illustr. Tidning 1,726 (f. A. 1,826); af Ny illustr. Tidning 1,644 (f. A. 2146); af Wäktaren 2,786 (f. A. 2,785).

En Smule Statistik.

I.

Af de 23 Dynastier, der have deelt Europas 45 Monarchier mellem sig, er, som bekjendt, Huset Bernadotte det, der har mindst af den Ærværdighed, man opnaar ved at blive meget gammel. Ingen anden regjerende Fyrstefamilie kan i den Henseende maale sig med det af de Fleste vistnok meget lidet kjendte Obotritiske Dynasti Mecklenburg, der behersker de tvende Stater Schwerin og Streliz. Rigtignok regner det sine første Ahner blandt Slaverne, og hersker over ikke stort mere end en halv Million, men til Gjengjæld kan det datere sit Herredømme helt fra det 9de Aarhundrede. Næst det kommer Dynastierne Zähringen (i Baden), Bourbon (i Spanien), Welf (i Storbritannien, Hannover og Braunschweig), Reuss (i Schleiz og Greiz med tilsammen 125,000 Undersaatter) samt Grimaldi (i Monaco), alle fra det 10de Aarhundrede. Næst efter Dynastiet Welf, der hersker over tilsammen 178 Mill. Mennesker, er Holstein-Oldenburg det mægtigste, idet det fra Oldenburgs, Ruslands, Danmarks og Grækenlands Throner byder over næsten firsindstyve Millioner. Nærmest efter disse kommer Bonaparte, Habsburg-Lothringen og videre nedad indtil Minimum naaes af Lichtenstein og Valentinois—Grimaldi med henholdsviis 7000 og 2000 Undersaatter. Tilsammen hersker disse 23 Familier over 475 Millioner Mennesker, hvoraf over 273 Millioner i Europa. Da imidlertid 8 af disse Dynastier omtrent kunne regnes til de forsvindende Størrelser, kan mange sige, at 15 Familier regjerer over den halve Verden, — et meget trøsterigt Resultat for dem, der raaber Ve over den Dristighed, med hvilken man i vore Dage antaster det monarkiske Princip.

II.

Kun tvende tydske Stater, nemlig Württemberg og Sachsen-Weimar, have været saa kloge at optage Hundeskatten i sit Budget. Den indbringer her henholdsviis 200,000 og 25,000 Frcs. Udvidet efter samme Maalestok over det hele Europa vilde den, uden at blive i nogen Maade trykkende, skaffe en aarlig Indtægt af ca. 6 Millioner Spd.

III.

Af de 271,058,000 Christne, der bebo Europa, er 140,014,000 eller næsten akkurat Halvdelen Katholiker (romersk og græsk Katholske) og 64,773,000 Protestanter. Dertil kommer næsten 4 Millioner Israeliter, 7 Mill. Mohamedanere samt 202,000 Hedninger, nemlig 185,000 Buddhaister og 17,000 Fetischtilbedere i nogle af Ruslands sydøstligste Provindser henimod den asiatiske Grændse. Der kommer saaledes i Europa 25 Christne paa hver Ikke-Christen; noget nær ligedan er det i Amerika, hvor Forholdet er som 23 til 1. I Australien ere Christne og Ikke-Christne omtrent lige talrige, medens Afrika blot kan opvise 1 af hine mod 50 af disse, ja Asien endog kun 1 mod 110. Af Jøderne opholder over Halvdelen sig i Rusland, især i Polen, hvor endog hver syvende af Befolkningen er Jøde.

IV.

Efter de i Almindelighed vistnok meget nøiagtige Opgaver, man nu har over de Sindssyge i Europa, beløber deres Tal sig i det Hele til 300,580, det vil sige der kommer en af dem paa hver 943de Indvaaner. Men dette gjennemsnitlige Forholdstal varierer særdeles meget i de forskjellige Stater; paa nogle Steder er de Sindssyges Antal saa stort, at de forholde sig til de øvrige Indvaanere som 1: 190 (Canton Luzern), 1: 206 (London), 1: 208 (Norge), 1: 2—300 (en Deel schweizerske Contoner), 1: 203 (Skotland). Det nævnte Middeltal, 1 for hvert 943de Individ, finder man nærmest i Belgien, og kommer man længere sydpaa, stiller Forholdet sig stadigt mere og mere gunstigt. I Italien er f. Ex. kun hvert 2314de Individ sindssyg, i Portugal omtrent hvert 3000de, ja i en enkelt græst Provinds, Arcadien, endog kun hver 4530te. Idetheletaget er det iøinefaldende, hvorledes Sindssygdommene ere mest udbredte i de nordvestlige Dele af Europa og jevnt tage af imod Sydost. Som den væsentligste Aarsag hertil anser man Klimaet, og i den Henseende er det værdt at lægge Mærke til den Lighed med Antallet af Sindssyge i Norge og Skotland, som man midt inde i Europa forefinder i Schweiz med dets Alperegion og dets forholdsviis kolde Klima. Man har ogsaa søgt Aarsagen til den mærkelige Forskjel, der i denne Henseende viser sig mellem de forskjellige Lande, i Nationaliteten og Religionen, og har da beregnet, at i de kelto-germaniske Lande er der 1 Sindssyg for hver 550de Indv., i de romanske 1 for 1,192 og i de slaviske og tartariske 1 for 1,643. Blandt Protestanter er Forholdet som 1 til 491, blandt Katholiker 1 til 1,088 og blandt Græsk-Orthodoxe 1 til 1,795. Forholdet er næsten det samme, da jo ogsaa de trende Hovedstammer falde omtrent sammen med de trende Konfessioner. At man ikke kan lægge al Vægt paa Klimaet viser den Omstændighed, at i Lande med blandet Konfession, f. Ex. Baiern, Østerrig, Rhinprovindserne, under ganske samme Naturforhold Protestanterne opvise langt flere Sindssyge en Katholikerne.

V.

I Aaret 1864 beløb de europæiske Staters samlede Indtægt sig til 9,117 Millioner og Udgiften til 10,038 Mill. Franks, det vil sige der var en Deficit paa 923 Mill. at dække. I Virkelighed var det Tilskud, det maatte gjøres, ikke lidet større, da nemlig 22 Stater kunde opvise et mere eller mindre anseeligt Overskud, tilsammen paa noget over 13 Mill. Frcs. De andre 27 Staters Deficit beløb sig i det Hele til 943 Mill., hvoraf mere end en Trediedeel blev baaret af Italien. Sammenligner man Deficiten med den samlede Statsindtægt, da er den mest trykkende i Montenegro, hvor den udgjør 100 pCt. af Indtægten, i Kirkestaten (91 pCt.) Monaco (80 pCt.), Italien (51 pCt), Østerrig (21 pCt.). Fra Monaco og Montenegro kan man ganske see bort, da disse Stater regelmæssig modtage Pengeforsyninger udenfra. Kirkestatens Finantsnød er ialfald hidtil for en Deel bleven afhjulpet ved Peterspengen og andre frivillige Gaver fra Frankrig, Belgien og Irland.

Norge.

Christiania. Skibstømmermand her i Byen Christian Klemmetsen, der nu er 85 Aar gammel, i 5 Aar havde tjent under Napoleon I i Italien, Spanien og Frankrige og paa Grund deraf var bleven dekoreret med Helenamedaillen, feirede med Hustru 2den Februar sin Guldbryllupsfest.

— Den franske Handelstraktat er paa den svenske Rigsdag bifaldt af alle fire Stænder — i Præstestanden dog kun med 28 mod 27 St. og med Indstillings-Utskottets Daddel i Motiveringen.

— Thorsdagen den 15de Februar Kl. 8 Aften vil Israel Dehn i Hotel du Nords Festsal oplæse sit Folkesagn „Maristuen“ samt „Fortællinger fra Hverdagslivet.“ Adgangstegn à 60 ß erholdes i D'Hrr. Cappelen's og Dahl's Boglader.

— L. Dietrichson opholder sig for Tiden i Gotheborg, hvor han holder Foredrag om Venedigs Kunsthistorie og Markuskirken. — I samme By gav Ole Bull nylig Koncert med stort Bifald.

— I Henhold til kgl. Resol. af 8de Jan. har Kirkedepartementet ved en Skrivelse af 17de s. M. tilkjendegivet John Solliden Hs. Maj. Kongens Anerkjendelse af den af ham gjorte Opofrelse ved at skjænke Gaarden Frami til Præstegaard for Sollidens Sognekald, hvorved dettes Oprettelse væsentligen er bleven lettet.

— Den 10de Jan. indviedes Molde Lærde- og Realskoles nye Lokale.

— Vaarsildfiskeriet er begyndt baade i søndre og nordre Distrikt med usædvanligt Held, men stormende Veir har dog voldt noget Afbræk.

— Ved den nylig stedfundne Folketælling fandtes Kongsvinger at have 990 Indbyggere (1855: 472); Grimstad 1502 (1855: 1124); Holmestrand 2084 (1855: 1837); Egersund 2144 (1855: 1646); Frederiksværn 1014 (1855: 1174); Mandal 3838 (1855: 2719); Hamar 1868 (1855: 1025); Drammen 13,022 (1856: 9,916); Lillesand 1,233 (1855: 734): Moss 4,119 (1855: 4,055); Haugesund 3,221 (1855: 1,066); Fredrikstad 4,818 (1855: 3,486); Farsund 1,416 (1855: 1,170); Østerriisør 2,335 (1855: 2,213); Molde 1,693 (1855: 1,454); Tønsberg 4,445 (1855: 2,874); Tvedestrand 1,070 (1855: 651).

— Ifølge en foreløbig Optælling er Christianias Folkemængde 56,207.

— Paa det kgl. Theater i Stockholm forberedes til Opførelse et versificeret Sørgespil af Hr. Josephsson, med Titel Marsk Stigs döttrar.

— **Dødsfald.** Foged i Sætersdalen Edvard Frøstrup (f. 1809) † paa Fogedgaarden Evje 26de Januar.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 7.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 18. Februar 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Provst Andreas Faye.

Andreas Faye er født paa Bragernæs den 5te Oktober 1802 af Forældre Christopher Faye, dengang Skibsfører, men senere Mægler i Drammen, og Maren Mathea Borgen. Faderen var en Sønnesøn af Sognepræst til Holt Gert Faye, fra hvem en udstrakt Familie i Christiania Stift og Drammen nedstammer og en Sønnesøns Søn af David Markussen Faye, en anseelig Kjøbmand i Bergen, og den ældste af Familien, der kjendes hertillands. Denne havde, foruden Sønnen Gert, flere andre Børn, hvoriblandt nævnes Stiftsskriver i Bergen Herman Faye, fra hvem den bergenske Green af Familien nedstammer, og Markus Davidsøn Faye, der er Stamfader for Tønsberg-Faye'rne, til hvem Prof. med. Frants Chr. Faye hører. Familien Faye skal forresten ifølge et Sagn skrive sig fra Frankrig, hvor Navnet endnu forekommer, og hvorfra den over Skotland skal være kommen til Norge paa et Skib, som strandede ved Bergens Kyst, uvist naar.

Sin første Underviisning fik Andreas Faye sammen med en stor Hob Drenge og Smaapiger i en Pugeskole, som styredes af en meget gammel Kone, der var bekjendt under Navnet Mor Olas paa Kaalrabben. Da han var 8 Aar gammel, tog Faderen ham ud af denne maadelige Læreanstalt og sendte ham til Præsten Christian Holst i Røken (Statsraadens Fader), der dengang var en Mand paa henved de Halvfjerdsindstyve. Holst var en begavet Mand, en dygtig Jordbruger og etslags mechanisk Tusindkunstner, der ansaaes for at eie Svartebogen, forstaa sig paa at mane Fanden og at vise igjen, og som under Navnet „Røken-Præsten" allerede spiller en Rolle i Folkesagnene. Selv Smed, Hjulmager, Dreier, Snedker, Maler, Vognmager, Møller, Agronom, Hestekjender m. m. m., gav han som Pædagog navnlig Anviisning til praktisk Uddannelse, og den lærvillige Dreng lærte da ogsaa snart enkelte af hans mange Færdigheder, navnlig at dreie og bruge Tollekniven. Præsten Holst's egentlige Underviisning synes fornemmelig at have bestaaet i Samtaler om Alt, hvad man dengang kaldte de synlige og nyttige Ting i Verden, og saaledes holdt Elevens Skolekundskaber kun maadeligt Skridt med hans øvrige Udvikling. Fire Dage om Ugen gik han paa Skole hos Klokkeren, der var Seminarist fra Blaagaard; men han lærte derved selv ikke Meget, hvorimod han i Lærerens Forfald sattes til at styre hele Skolen. Det kostede ham kun ringe Anstrængelse at holde Skridt med de øvrige Børn, som gik paa denne, og saaledes fik han megen Tid til Læsning udenom. Malling's „Store og gode Handlinger" og P. Clausson's Snorre vare blandt de første Bøger, som faldt ham ihænde. „Denne Læsning i Forening med de mundtlige Beretninger, han hørte fra Krigen 1808 og den fædrelandssindede Aand, der i disse Trængselens Aar gik igjennem Folket, vakte hos Drengen — for at bruge Faye's egne Ord*) — en levende Begeistring for Fædrelandets store Mænd og en varm Kjærlighed for det Land, som havde fostret en Haakon Adelsteen, en Kort Adler, en Tordenskjold og en Herman Wedel, hvis Ros da lød fra Alles Læber, idetmindste paa Drammenskanten, og paa det Nøieste knyttedes til den elskede Prinds Christian August." ... „En krigersk Begeistring gik i de Dage ei blot igjennem Folket, vakt ved Krigen 1808, men den greb ogsaa som sædvanligt Børnene." Faye oprettede saaledes et Skiløberkompagni af sine Skolekammerater, hvori han blev selvskreven „Kapitain."

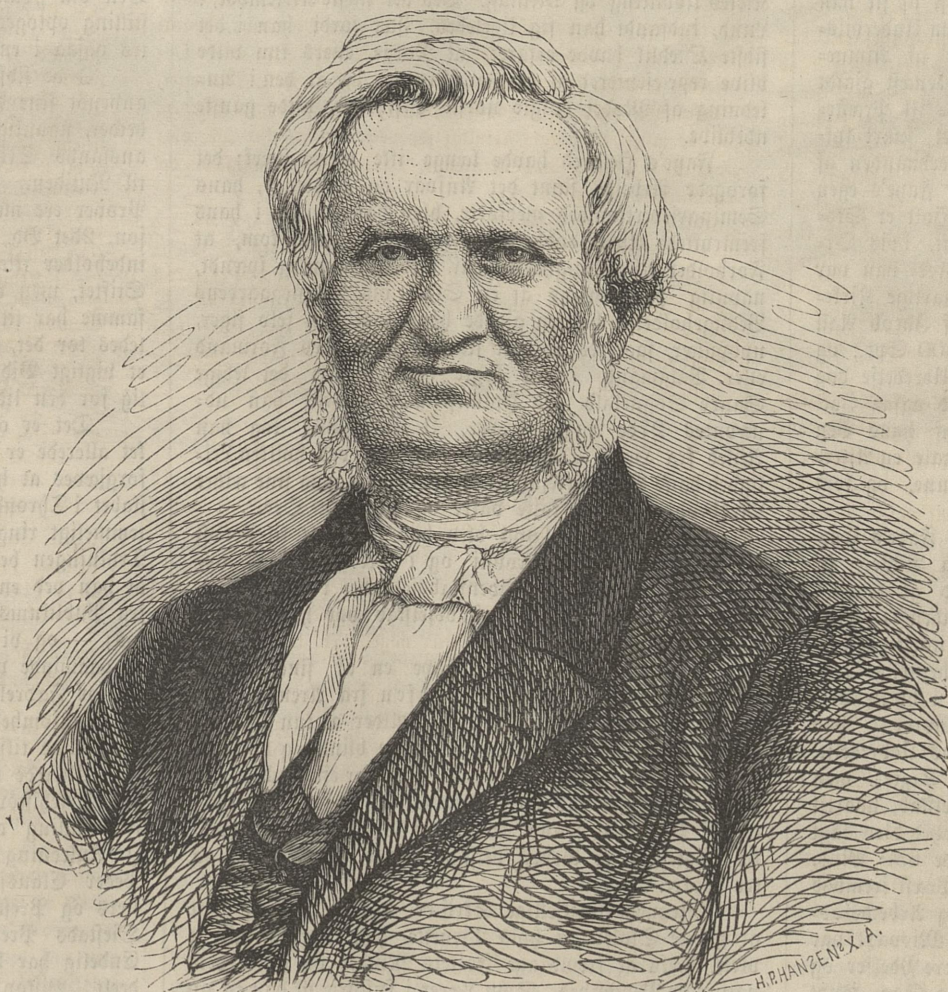
*) Her, som ellers, hvor vi anføre Faye's egne Ord, skeer dette efter en udførlig haandskreven Autobiographi, som velvilligen er stillet til vor Afbenyttelse, og hvoraf nærværende Skizze, forsaavidt det biographiske Stof angaar, i alt Væsentligt kun er at betragte som et frit Uddrag.

Da intet Mere var at lære paa Røkens Almueskole, blev den lille Andreas, hvem Faderen havde bestemt for Søen, sat ind i Bragernæs Borgerskole. Her gik han imidlertid kun et halvt Aar, da han med sin yngre Broder blev sendt til Sognepræst F. Wettergren i Borre, der var bekjendt som en dygtig Skolemand. Hos ham nød han et Par Aar Underviisning i levende Sprog og andre Skolefag og blev derpaa, da Læreren troede ham mere skikket for Studeringerne end for Søen, sat ind i Drammens lærde Skole og derfra i Aaret 1823 ved Rektor Borch dimitteret til Universitetet. Ved Examen artium opnaaede han kun Haud illaudabilis, hvorimod han til Andenexamen næste Aar erholdt bedste Charakteer. Han var begyndt med Iver at studere Historie og Theologi, da Faderens Død (den 12te December 1825) kaldte ham tilbage til hans Fødeby. Efter Rektor Borch's Opfordring modtog han i Januar 1825 Ansættelse som Timelærer ved Stedets lærde Skole, hvilken Post han imidlertid opgav efter halvandet Aars Forløb for at vende tilbage til Christiania og afslutte sine Examensstudier. I Juni 1828 underkastede han sig theologisk Examen med Charakteren Laudabilis, prædikede i November s. A. til Dimis (Haud illaud.) og aflagde derhos den katechetiske Prøve (Laudabilis).

Da Faye var bleven Kandidat, stode mindst 15 Præstekald ledige, og han blev af høiere Vedkommende strax opfordret til at vælge sig hvilket af dem, han vilde. Men saasom han havde bestemt sig til at gjøre en Udenlandsreise og fortsætte sine historiske Studier, foretrak han en Ansættelse ved Arendals Middel- og Realskole, som da styredes af den dygtige O. V. Lange (senere Statsraad), og hvor han kom til at undervise i sit Yndlingsfag Historien.

Denne Stilling, som han tiltraadte i Begyndelsen af 1829, var ham dobbelt behagelig, fordi han nu kom i Nærheden af Jacob Aall paa Næs, i hvis gjæstfrie Huus han havde tilbragt mangen glad og minderig Dag, og i hvis store Bibliothek han fandt rige Kilder til at fortsætte baade sine historiske og theologiske Studier.

I 1831 tiltraadte han paa egen Bekostning en Udenlandsreise, fornemmelig i pædagogisk og historisk Øiemed. I Kjøbenhavn opholdt han sig et Par Vintermaaneder, hvorunder han benyttede dets rige Bibliotheker og Samlinger af Kunstsager. En fortrinlig Veileder hertil fandt han i den lærde og humane Peter Erasmus Müller, til hvem han var anbefalet af dennes Ungdomsven Jac. Aall, „og i hvis saare dannede og elskelige Familie han fandt et andet Hjem og rig An-

Provst Andreas Faye.

ledning til at gjøre interessante Bekjendtskaber." Fra Kjøbenhavn drog han til Berlin, hvor han hørte Schleiermacher og Neander, derfra til Wittenberg, Halle, Jena og Weimar, „hvor den berømte Göthe med megen Forekommenhed modtog og behandlede den ubekjendte unge Nordmand." I Dresden fandt han venlig Modtagelse hos sin berømte Landsmand Professor Dahl og stødte der, efter forud truffen Aftale, sammen med sin Ungdomsven, nuværende Amtmand H. Jørgen Aall i hvis Selskab han over Prag og Wien drog til Italien, hvor de besøgte Venedig, Bologna, Florents, vendte derpaa over Genua, Milano og Schweitz tilbage til Tydskland, og traf i Aachen uventet sammen med Grev Wedel, Frue og Datter, „i hvis Selskab de tilbragte nogle minderige Dage." Derfra drog de over Brüssel til Paris, hvorfra Faye med Skibsleilighed vendte tilbage til Norge.

Efter sin Hjemkomst stiftede han, i Forening med daværende Overlærer (senere Statsraad) O. V. Lange, Morten Dedekam, Doktor Alex. Møller (Rigsdagsmanden) og Kjøbmand Jac. Thue, Arendals offentlige Bibliothek og Museum, der begge dannedes ved frivillige Gaver af Bøger, Diplomer, Mynter, Kunst- og Antikvitetsgjenstande.

I 1833 søgte Faye og fik Holts Sognekald, der ligger 2 Miil fra Arendal. Det var, siger han selv, under vanskelige Forholde, han der begyndte sin geistlige Virksomhed. „Mistænkelighed og Mistillid til den høiere Dannelse, Misundelse med Embedsstandens Indtægter, som man fandt for rige, da de, modsat Bønderne, „den nærende Stand", kaldtes og betragtedes som „den tærende Stand", Misnøie med alle Byrder, selv om de vare uundgaaelige og gavnlige, gjorde Præstens Gjerning vanskelig, især paa en Tid, da man lagde alskens verdslige Forretninger paa ham, idet han ei blot var Formand i Skole- og Fattigvæsenet, men tillige i vedkommende Ligningskommissioner, samt endvidere Regnskabsfører, Regjeringens Haandtlanger ved Realisationen af det benificerede Gods, Folke- og Fætæller, Riflefører for de militære Etater osv. Disse mange verdslige Forretninger optoge ei blot Præstens Tid og adspredte hans Sind, men bragte ham ofte paa en spændt Fod med Menigheden eller Mange i samme. Men det værste var, at det politiske Liv i de Dage næsten havde kuet det christelige Liv. Over Statsborgeren, Morgenbladet osv. glemte man Bibel og Christendom eller agtede samme ringe. Da Holts Menighed derhos stod i Ry for at være et stivt og fordringsfuldt Folkefærd, der havde ligget i Strid med næsten alle sine foregaaende Præster, vare Udsigterne ei lysende." Men Faye, der var i sin kraftigste Alder, kun 31 Aar gammel, skrækkedes ikke herved, og tiltraadte sin Gjerning med den Fortrøstning, at den udført med christelig Iver og redelig Villie vilde krones med Held. Han begyndte især at arbeide for Ordningen af det forsømte Skolevæsen, en Sag, der laa ham som gammel Skolemand særlig paa Hjerte. Allerede fra først af fik han at bekjæmpe et oftere opdukkende Forslag om Underviisningstidens Indskrænkning og Nedsættelse af Almueskolelærernes Løn fra 30 til 15 Spd. Dernæst gjaldt det at skaffe nye Lokaler og duelige Lærere til Præstegjeldets 3 faste Skoler, hvilket ogsaa ret snart lykkedes ham. De gamle Lærere afløstes efterhaanden af Seminarister, der vare uddannede under Faye's egen Veiledning. Thi i 1839 oprettedes paa Holt et Skolelærerseminarium for Christianssands Stift, hvis Organisation overdroges ham og hvis Bestyrer han var i hele 20 Aar. Til Forbedring af den daarlige Kirkesang, fik han ved kraftig Understøttelse af Jacob Aall og Andre anskaffet et Orgel, der kostede 600 Spd., og en Organist ansat med aarlig Løn, hvis Udredelse dog vakte Uvillie. Efter Faye's Tilskyndelse lod ogsaa Jac. Aall Maleren Adam Müller (en Søn af hans Ven P. E. Müller), der i 1838 besøgte Næs, male en Altertavle for Kirken, som han forærede til denne, og som regnes blandt de smukkeste i vort Land.

Da der inden Holts Menighed ved Faye's Embedstiltrædelse fandtes en stor Mangel paa Bibler, fik han denne for det Første afhjulpen ved at træde i Forbindelse med det britiske Bibelselskab; siden (i 1843) fik han oprettet en Underafdeling af det norske Bibelselskab, ligesom i 1846 af Selskabet for christelige Underviisnings- og Andagtsbøgers Udgivelse, i hvilke Selskaber han blev Formand og Regnskabsfører. Paa samme Tid som Faye sørgede for Bibelens Udbredelse, tabte han hellerikke Almeenoplysningen af Sigte, men fik oprettet Skolebogsamlinger og et Læseselskab, hvortil der især ved Jac. Aall's sædvanlige Gavmildhed blev lagt en god Grundvold, og som i 1858 eiede 630 Bind.

De største Besværligheder for den unge Præst frembød Fattigvæsenets Ordning, idet Mangelen og Arbeidsløsheden kort før hans Ansættelse formedelst Misvæxt var stegen til en Grad, der gjorde extraordinære Ydelser og Forføininger nødvendige. Men i denne Sag fandt han en kyndig og opofrende Medhjælper i Hædersmanden Jac. Aall, der stod ham bi baade i Raad og Daad. Ved Gaver lykkedes det ham snart at faa oprettet etslags frivillig Arbeidsanstalt med Spindeskole, der i flere Aar virkede til Nødens og Arbeidsløshedens Indskrænkning. — En af Grundene til den overhaandtagende Fattigdom i Præstegjeldet havde viist sig at være Brændeviinsdrikken. Faye begyndte derfor med Iver at virke for Afholdssagen, i hvis Interesse han udgav et Par Smaaskrifter, „Alf Thorsen, den forstandige Bonde" (1838) og „Landets Ulykke og Folkets farligste Fiende", det første en original Fortælling, det andet en Bearbeidelse efter Zschokke, — hvilke begge i sin Tid bleve meget læste og udøvede adskillig Virkning. Derhos fik han i 1840 oprettet et Maadeholdsselskab, der, trods den Modstand og Uvillie, det strax mødte, dog efterhaanden bar sine Frugter.

Da Selskabet for Norges Vel i 1831 vaktes til nyt Liv og Virksomhed, forfattede Faye dets Historie (der tryktes først i Vestl. Tidende) og blev, tildeels som Følge af den derved viste Interesse for dette fædrelandske Selskab, Medlem og Formand i Bestyrelsen af Nedenæs og Robygdelagets Amts Landhuusholdningsselskab, der under hans Auspicier udfoldede adskillig Virksomhed, tildeels ved Udgivelsen af smaa Almueskrifter af praktisk Tendents.

Ved Formandskabsinstitutionens Indførelse blev han valgt til Formand, var senere et Par Gange Medlem af Nedenæs og Robygdelagets Amtsforsamling og mødte i 1842 paa Storthinget som Repræsentant for dette Amt. Det stillesiddende og arbeidsomme Liv, som et Par Aar forud havde nødt ham til at foretage en Rekreationstur til Sverige, der ved Bekjendtskab med dets første Lærde og Stormænd blev ham dobbelt behagelig, ytrede kort efter hans Ankomst til Thinget paany en skadelig Indflydelse paa hans Helbred, saaledes at han paa Rigshospitalet maatte gjennemgaa en lang og smertelig Kur. Som Følge heraf kunde han først i Mai Maaned indtage sin Plads i Forsamlingen. Han fandt imidlertid Anledning til en mere aktiv Optræden i enkelte Sager, der særlig interesserede ham, saaledes Afholdssagen, Bodsfængselsvæsenet og Anvendelsen af Oplysningsvæsenets Fond.

Af Trang til indbyrdes Meddelelse mellem Embedsbrødre og en fælles Medvirken til gjensidige Formaal, hvortil især hørte Geistlighedens Fritagelse for alskens verdslige Ombud, havde Faye arbeidet for en nærmere Tilslutning inden sin Stand, og ved Hjemkomsten fra Storthinget lykkedes det ham ogsaa med Understøttelse af Biskop v. d. Lippe i 1843 at faa stiftet „Nedenæs Provsties theologiske Forening", hvori han valgtes til Formand. Forhandlingerne i Foreningens aarlige Møder omfattede de fleste Spørgsmaal, som for Tiden beskjæftigede den norske Kirke, og offentliggjordes deels i den vestl. Tidende, deels i Theologisk Tidsskrift og Norsk Kirketidende. — I 1857 deeltog han i det skand. Præstemøde i Kjøbenhavn, hvor han pludselig og nødtvungen maatte holde et Foredrag om den norske Kirkes Udvikling og Stilling. Ved det næste Kirkemøde, i Lund, indfandt han sig ligeledes, især fordi han i det sidste Øieblik havde erfaret, at Norge ellers kun vilde blive repræsenteret af et Par Præster og at den i Anledning af Mødet valgte norske Bestyrelse vilde ganske udeblive.

Faye's Helbred havde længe ikke været stærk; det forøgede Arbeide, samt det Ansvar og Studium, hans Seminarievirksomhed medførte, blev ham derfor i hans fremrykkede Alder dobbelt byrdefulde. Hertil kom, at Forholdet til Menigheden var bleven temmelig spændt, navnlig paa Grund af en Strid om Præstegaardens Vedligeholdelse, hvilken gjorde ham, som han selv siger, upopulær, saaledes at han siden hverken blev Formand eller Valgmand. Han søgte derfor 1860 det ledige Sande Sognekald ved Holmestrand, hvortil han udnævntes 27de August s. A. I Juli 1861 tog han Afsked fra Holts Skolelærerseminarium, ved hvilken Leilighed hans Ven Kirkesanger A. Feragen paa sine ældre Medbrødres Vegne talte vakre og hædrende Ord.

Under 16 Jan. 1864 blev han udnævnt til Provst i nordre Jarlsbergs Provsti og i December s. A. optaget som Medlem af Videnskabsselskabet i Christiania. Af det throndhjemske Videnskabsselskab var han allerede siden 1832 Medlem.

I Aaret 1835 ægtede Faye en af sine forrige Elever, Johanne Ditlevine Madsen fra Arendal, der et Par Aar efter Ægteskabet, i en Alder af kun 18 Aar, ved en Øiensygdom blev næsten ganske blind og 13 Jan. 1846 berøvedes ham ved Døden. Fire Aar efter indtraadte han i nyt Ægteskab med Octavia Knudsen, en Datter af Præsident Knud Knudsen i Christianssand, hvilket Ægteskab er bleven velsignet med tre Sønner og tre Døtre.

Gjennem forskjellige Skrifter har Faye deels søgt at gavne Skolen, i hvis Tjeneste han var sat til at virke, deels at fremdrage Folkets Minder og styrke dets nationale Bevidsthed. Som Lærer i Historie fik han en ny Opfordring til at iværksætte sit tidligere Forsæt, at skrive en „Norges Historie til Brug ved Ungdommens Underviisning." Bogen udkom i 1831, har siden oplevet trende nye Oplag og er bleven oversat baade paa Svensk og Tydsk. I en Anmeldelse i Maanedsskrift for Literatur dømte P. A. Munch meget strengt om Faye's Arbeide; men dette havde, tiltrods for Fremstillingens Mangler og en utilstrækkelig Kritik og Kildeindsigt, dog sin Fortjeneste, ikke blot som det første Forsøg paa at levere en udover Kalmarunionen gaaende Bearbeidelse af vor Historie, men ogsaa fordi Forfatteren ved Siden af det paa Skolens Tarv beregnede historiske Stof gav Kulturoversigter og Kildehenviisninger, der vare skikkede til hos den modnere Læser at vække Lysten til videregaaende Studium i fædrelandshistorisk Retning. — Til Almueskolens Brug udarbeidede han senere et Udtog af Norges Historie, som hidtil har oplevet 6 Oplag. — For at spare sine Lærlinger paa Seminariet for et besværligt og tidsspildende Affkriveri, udgav han i 1842 „Den christne Kirkes Historie til Brug ved Ungdommens Underviisning" (nyt Oplag 1850) og i 1853 „Almuskolen eller Vink til at opdrage og undervise Børn, samt ordne og styre en Almuskole", af hvilket fortjenstlige Skrift 3die Udgave udkom i 1864.

Besjælet af levende Iver for Fædrelandet og dets Fortid har Faye altid arbeidet for at redde fra Undergang de spredte Minder om Fædrenes Liv og Færd, enten disse forefandtes i „Folkemunde" eller som monumentale Levninger, Kunstsager eller deslige. En Frugt af denne priselige Bestræbelse var ikke alene det arendalske Museum, men ogsaa en Samling „Norske Sagn", der udkom i Arendal 1833 og i et forøget Oplag her i Christiania i 1844. Dette Arbeide blev, ligesom Norgeshistorien, meget strengt bedømt af P. A. Munch („Vidar" No. 58). Der savnes vistnok ogsaa egentligt Syn for Sagnenes poetiske Side, deels ogsaa for den sproglige og historiske Kostumerigtighed, ligesom det literære Apparat røber Mangel baade paa tilstrækkelig Kritik og Bekjendtskab med beslægtede Folkedigtninger. Men Udgivelsen var dog et velmeent og patriotisk Foretagende, hvorved mangen mundtlig Tradition er bleven reddet for den ellers sikre Undergang, og hvorfor Efterverdenen vil vide Samleren sin Tak. Den lærde Werlauff har endog med Hensyn paa Anordning og Fremstilling sat Faye's Sagnsamling saa høit, at han (efterat Thiele alt havde udgivet sin) udtalte det Ønske, at Danmark maatte faa en til Faye's Arbeide svarende Samling af Folkesagn.

Den samme patriotiske Interesse er det vistnok ogsaa, som har ledet Faye til, med Benyttelse af Traditionen, at samle Efterretninger om Begivenhederne i Norge i 1814 og den sex Aar forud førte Krig med Sverige. „Norge i 1814" (Chra. 1864, 266 S. 8.) udkom paa Folkeoplysningsselskabets Bekostning som etslags Mindeskrift i Anledning af Halvhundredeaarsfesten for Norges Selvstændighed, og var en i det Hele vel udarbeidet og for Øiemedet særdeles skikket Bog. Den om „Landkrigen i Norge 1808" udarbeidede Fremstilling optoges i Nordisk Universitets-Tidskrift og aftryktes ogsaa i enkelte særskilte Exemplarer (Chra. 1861).

I de sidste Aar har Faye forresten hovedsagelig anvendt sine Fritimer paa biographisk-kirkehistoriske Arbeider, navnlig en Bispehistorie for Stavanger-Christianssands Stift ligefra Christendommens Indførelse til Nutiden. Dette temmelig vidtløftige Værk, hvoraf Prøver ere meddelte i Theol. Tidsskrift (Jørgen Erichsson, 2det Bd., ogsaa særskilt, og Jac. Kærup, 6te Bd.), indeholder ikke blot Efterretninger om de 50 Bisper i Stiftet, men omhandler ogsaa det Vigtigste, som inden samme har tildraget sig i kirkelig Henseende. Og saaledes tør det, efter de meddelte Prøver at dømme, blive et vigtigt Bidrag til Fædrelandets Kirkehistorie, navnlig for den lidet belyste Tid efter Reformationen.

Det er os en Glæde at kunne meddele, at Værket allerede er lagt under Pressen, idet Forfatteren, efter forgjæves at have søgt Understøttelse af Videnskabsselskabet i Throndhjem og en privat Forlægger, nu med et temmeligt ringe Antal Subskribenter har vovet at lade Trykningen begynde paa egen Bekostning, i Haab om, at han ved en under Udgivelsen vakt større Deeltagelse fra Publikums Side maatte holdes idetmindste skadesløs; — og vi føle os derfor dobbelt opfordrede til her at paaminde vore Præster og alle dem, der interessere sig for Fædrelandets Historie, om ikke ved Lunkenhed og Langsomhed at lade Forfatterens billige Forventning blive tilskamme.

Allerede tidligere har Faye udgivet flere til Norges Kirkehistorie hørende Monographier; saaledes „Kort Fremstilling af Christendommens Indførelse i Norge" (i Anledning af Jubelfesten 1837); Biographi af Peder Claussøn, 1858; „Bidrag til Holts Presters og Prestegjelds Historie", 1859, og „Bidrag til Øiestads Presters og Prestegjelds Historie", 1861. Endelig har han i 8de Bind af Theol. Tidsskrift meddeelt „Biskop Peder Herslebs Embedsskrivelser til Akershuus Stifts Geistlighed, med en Levnetsbeskrivelse over Forfatteren", hvilket Arbeide ogsaa er udkommet særskilt.

I Faye's Arbeider vil man langtfra finde de høiere Fordringer til et historisk Forfatterskab rigtig tilfredsstillede. De historiske Kjendsgjerningers Holdbarhed bestemmes ikke ved at gjennemgaa en Ildprøve af skarpsindig Kritik, men opfattes og bedømmes meget mere efter et umiddelbart Indtryk. Fremstillingen er ofte noget bred og diffus, og Stilen, med oratorisk-lyrisk Islet i en ganske hverdagslig Rending, hører til en Literaturperiode, der nu er saagodtsom tilbagelagt. For vor ældre Histories Vedkommende mangler Faye ogsaa, hvad Kritiken har godtgjort, den Sprogkundskab, som er saa uomgjængelig nødvendig for en frugtbringende Benyttelse af selve Kilderne. Men naar hans Arbeider ikke destomindre maa tillægges en stor Værd, er dette ikke blot at søge i de Emner, hvorom de handle, og den fædrelandske Aand, hvori de ere skrevne, men ogsaa, og det for en væsentlig Deel, i den Omstændighed, at Forfatteren med sjelden Flid har sammenbragt en Mængde detaillerede Oplysninger af varigere, kildehistorisk Værd.

For ret at bedømme og vurdere den literære Virksomhed, Faye har udfoldet, maa man kjende ham personlig; thi hans Skrifter ere et Udtryk af det patriotiske Sindelag, den sjeldne Iver for Oplysningens og Videnskabernes Fremme og den oprigtige Gavnelyst, som har udmærket Manden i hele hans Liv og Færden. Og stille de ham ikke særdeles høit som Forfatter, indgyde de en desto større Agtelse for ham som Fædrelandsven og Videnskabselsker. Nærmest kan Faye sammenlignes med det forrige Aarhundredes literære Geistlige, der udrettede saameget for Landets Topographi og Naturhistorie, og ved hvem et videnskabeligt Liv hertillands dengang fornemmelig vedligeholdtes.

Ogsaa i den Henseende hører Faye til en nu forsvunden Klasse af Præster, at han ligefra Ungdommen af har været en ivrig Samler, deels af Bøger, deels af Portræter, Autographer og andre Rariteter. Hans Bibliothek udgjør 4,000 Bind, hans Portrætsamling 2,000 og hans Autographsamling ligesaa mange Numre.

Kun ved den Flid og Orden, hvortil Faye fra Fædrehjemmet og sit Ophold i Røken var bleven vant, har han fundet Tid til sin temmelig betydelige literære Virksomhed og til forskjellige almeennyttige Foretagender ved Siden af sin egentlige Embedsgjerning og uden at forsømme denne. „Tidlig, siger han selv, traadte han ud i Livet og maatte staa paa egne Been og handle paa eget Ansvar, og lærte tidlig at agte baade paa sig selv og sine Omgivelser. Tidlig udviklede sig hos ham en Selvstændighedsfølelse, som gjorde ham til en djerv Modstander af al Vilkaarlighed saavel fra oven som fra neden. ... Da denne Selvstændighedsfølelse var forenet med en aaben og frygtløs Charakteer, vel megen Selvtillid og Ringeagt for den store Hobs Mening og Omdømme, kunde han ei undgaa paa sin Livs Bane at finde mange Modstandere og faa mangen varm Kamp at bestaa." Men han har kunnet trøste sig med, at er han end „aldrig bleven populær, har han fundet mange oprigtige og trofaste Venner, der have skjænket ham sin Høiagtelse og sit Venskab." Og Alle ville yde ham den udeelte Ros, at han har været en sjelden tro og flittig Arbeider for Fædrelandets Tarv, dets Historie og Hæder.

Strudser ved sin Rede.

Fra Udlandet.

I Paris har man i denne Tid havt store Skuespil af mere end een Art. Aabningen af de Deputeredes Kammer er altid en Høitidelighed, som Pariserne følge med særlig Deeltagelse, og alle Details bringes lynsnart selv til deres Kundskab, der synes at staa Throne og Statsstyrelse fjernest. Den hele Scene er høist dramatisk. Den pragtfulde Sal i Louvre med de Purpurfløiels Drapperier og de gyldne Bier er det mindste; det brogede Skue af bestjernede Stormænd, berømte og uberømte Deputerede, høitidelige Erkebisper, Kardinaler i røde Skrud og Arabere i hvide Bounous interesserer blot en enkelt Novice; Hovedsagen synes snarere at være den Krands af glimrende Damer, der fra Gallerierne lorgnettere de Rollehavende. Skjønt Dagen er foraarsmild, kræver Moden, at man i Hjertet af Vinteren bræmmer hvad bræmmes kan med Foerværk; saaledes saaes mange rosenrøde og himmelblaa Pragtkjoler, bræmmede med petit gris, hvilket vel er hvad vi i gamle Dage kaldte Graaværk, samt til Muffe et bredt Atlasbaand af Farve som Kjolen og bræmmet paa samme Viis. I Damerækken saaes — Mademoiselle Cico, Palais Royals Primadonna, som Ingen anede interesserede sig for Politik.

Der bliver en Bevægelse: Keiserinden kommer. Hun hilser fra Estraden og betragtes med Blikke, der sige: „Hvor hun endnu er forbausende smuk!" Hun bærer hvid Hat, Lilla Kjole og hvid Kniplings-Mantille. Dette klinger hverdagsligt, men de Franskes Keiserinde har sine egne Feer til at spinde og virke hvad hun bærer.

Saa kommer Keiseren og tager Plads paa Thronen med sin Søn til sin Høire og Prinds Napoleon til sin Venstre. Saa aabner han Læberne til den Tale, der lyttes til med aandedrætstandsende Forventning. Den franske Keisers Tale er nemlig ikke en betydningsløs Oversigt, som andre Throntaler; han aflægger formelig Regnskab, meddeler ikke alene hvad der skal skee, men hvorfor det skal skee. Dennegang har han været saa naadig ogsaa at sige, hvad der ikke skal skee og hvorfor det ikke skal skee, og denne negative Deel er under den nuværende Stemning i Frankrig den betydningsfuldeste. Medens man udenfor Frankrig finder dette Aars Throntale ubetydeligere end sædvanlig, skrives privat fra Paris, at det er den habileste Tale, Keiseren nogensinde har holdt, da han har forstaaet at udtale sig om samtlige brændende Spørgsmaal paa en Maade, der egentlig blot hofligt siger: „Jeg forlanger blot, at man lader mig i Ro; men lader man mig ikke i Ro, da tage man sig iagt." Hvad der har vakt mest Forundring, er Dristigheden i denne Tale, der fra først til sidst aander Fred, men intet mindre end Frihed, og efter alle de Inlemærker, der synes at have ligget i Studenter-Urolighederne, i Valgene og i den fortvivlede Forvovenhed, hvormed fast samtlige Blade, Regjeringens egne undtagne, i det sidste Aar have skreget efter større Frihed for Frankrig og ladet sig straffe med Fængsel og Bøder for disse Skrig, troede man ikke, at Keiseren ansaa sit Regimente fast nok til at vove at sige ligefrem: „Min Time til at give er endnu ikke kommen."

Dagen efter var Keiseren selv med at feire en høitidsfuld Aandens og Frihedens Fest. Et nyt Skuespil af Ponsard er altid en Begivenhed i Paris, og Le lion amoureux havde

flere Maaneder forud været bebudet af Théatre français. Kritiken, der alt er naaet til os, siger, at det er et Værk, der maaskee mangler menneskelige Interesser, lidt blegt og marmoragtigt, men dog et inspireret Værk, fuldt af høie Følelser og store Ideer. Sujettet er simpelt. Humbert, Medlem af Conventet, Folketribun, elsker en af Revolutionen forfulgt Marquise. Folkets Søn har kjendt den fornemme Dame som Barn, de have leget sammen. Minderne ere mange, hun er fiin og aandig som de fast alle ere det, Sirenerne fra hiin Verden; den alvorlige Mand har hidtil blot elsket Fædreland, Frihed og Republik. Et Blik har forvandlet ham og han udstrækker allerede de mægtige Kløer mod den fine Sax, der vil beklippe dem, men saa bliver Revolutionens Barn hos Madame Tallien Vidne til hvorledes Marquisens Venner, Emigranterne, insultere Revolutionen, og nu gjenfinder Løven sit sublime Brøl og istedet for at beseires af hende, er Seiren hans. Fortid, Storhed, Fordomme, Alt henveires af den Verdensmagt, der hedder Kjærlighed. Enhver, der kjender Theatre français Kræfter, begriber strax hvor let et saadant Stykke der kan spilles. Bressant er glimrende som Tribunen og Madelaine Brohan en virkelig Marquise, men hiin første Aftens fast overmægtige Interesse var de Ideer, der maaskee første Gang i Frankrig kom fuldt tilorde; Kjærligheden mellem de To er en Duel mellem den gamle og den ny Tid, der ogsaa har sin dybt tragiske Side, thi medens Marquisen lader sig røve Haand og Hjerte af Tribunen, kjæmper hendes gamle Fader i Vendée. Der var, meldes fra Paris, over hiin Aften som et Pust fra det antike Rom og over Stykket syntes man at see vaie Pjalterne af de Frivillige Faner fra 92. Keiserens Nærværelse, Dagens brændende Politik og Throntalen havde sin Deel i den dybe Bevægelse, hvormed Stykket modtoges.

On est entrè, mon père, en un âge nouveau,
L'égalité sur tous a posé son niveau;
Une seule hauteur aujourdhui le dépasse:
Elle est dans le mèrite, non plus dans la race.
Croyez m'en, la misère a muri ma raison,
J'ai regardé plus loin que le vieil horizon;
L'humble nécessité de travailler pour vivre,
Des vapeurs de l'orgueil bientôt nous désenivre.
J'ai comprés clairement qu'entre un monde fini,
Que d'impuissants regrets n'auraient pas rajeuni,
Et l'invincible essor d'un monde què commence
Et prend posession de l'avenir immense;
Si l'on sent quelque chose en soi d'im peu vivant,
Il faut aller vers ceux, qui marchent en avant,
Et comme je n'ai point réculé d'épouvante,
Quand la faim a chaugé l'ex-marquise en servante,
Je nev ois rien non plus, qui soit a faire peur,
Parcequ 'une ex-servante épouse un oroteur.

Den samme Keiser, der den ene Dag nægter sit Folks retfærdige Krav paa Fremskridt, glorifierer den næste denne Dithyrambe til Fremskridtet! Madelaine Brohan gjentog sin Replik, men hørtes neppe for Jubel. Hvo kan sige hvem og hvad denne endeløse Jubel gjaldt?

Og den tredie Dag i denne samme Uge tiljubler en stor Deel af de samme intelligente, overforfinede Parisere Theresa, Café-Sangerinden, der nu i to Aar har været den meest populære Person i Paris, fra hvem alt hvad der har en Smule Fiinhed i Sjælen vender sig bort med Afsky, skjønt uden at nægte, at hvis der gives et Geni, som man tør kalde „Raahedens Geni", da besidder denne Kvinde det. Hun forstaar at vriste ud af sit Bryst Toner, som Ingen ret staar sig mod, fordi de midt under den mest bachantiske Lystighed, fast klinge som Jammerskrig. Ingen tro, at disse Toner ere skjønne; Theresa hviner, piber dem ud. Det er Pariserinden, taget ind fra Gaden: raa, begavet, forvorpen, lystig, uskjøn, som blot hersker, fordi hun er den Første, der har vovet offentlig at gjengive alle de Inspirationer, Gade-Skjaldene hente i de raaeste Masser. Hvad der er Theresas eget Kogleri, er den Maade, hvorpaa hun leer sin Jammer ud.

Og hvor saa man Ugens fjerde Aften den samme Keiserstads toneangivende Verden? I Cirque Napoleon, hvor Løvetæmmeren Battu giver den høie Forsamling Haab om at han vil lade sig rive ihjel for dens Øine. Battu er en Mand paa 30 Aar, høi, elegant, romantisk, melankolsk. Paa Brystet bærer han flere Ordener. Hvo har givet ham dem? Ordenerne ere virkelige. Man bærer ikke i Frankrig falske Ordener. Denne Mand gaar ind i et Rum, hvori flere Løver. Han pidsker dem foragteligt; de begynde at knurre, men et Ord, et Blik bringer dem til at krybe for hans Fod. Saa aabner han deres Svælg og stikker sit Hoved ind. Idet han tager det ud igjen, lyder et Rædselsskrig gjennem Huset: Blodet strømmer ned af hans Kinder. Som en Feltherre strækker han Haanden ud og byder Taushed; Blodet har han hurtig aftørret, thi hans Dyr tør ikke see Blod. Og som intet er hændet, fortsætter han sin vilde Leg med Ørkenens Konger: Ideen betvinger Kraften. Ceci tuera cela, siger Victor Hugo. Men da Løvebetvingeren er ude af Buret og staar bukkende for Publikum, seer man, at han har to store Flænger lige ved Tindingerne. Han smiler, beklappes og smiler igjen. Høre Hullerne med til Aftenens Forestilling eller ere de en Extratilgift?

Og nu Moralen af alt dette: Revolutionen er i Minde: Inden Ugen endnu var endt, viste de første Modedamer sig i Theatrene i Madame Talliens Kostumer og en bekjendt Diplomats meget excentriske Frue, har hos sin Skrædder bestilt til sit næste Kostumebal den Dragt, som David har laant sine patriotes. En ung Elegant har viist sig som Robespierre og aldrig har man mere udleet den ifjor stiftede Klub: La sainte mousseline, hvis Devise er: Sparsomhed. To Vaudevillister have forlangt at indlades i Buret til Løverne, som de paastaa ere tamme Løver, en Dame af den store Verden skal have Lyst til eet samme — saa siger Illustration — og en anden Verdensdame har virkelig tilbudt at synge en af Theresas meest berømte eller berygtede Viser bag Coulisserne i et lidet Theater. Den høie Dame har lært Visen af Theresa selv, der i denne Anledning daglig har været hentet til hendes Hotel og til Syvende og Sidst har en Aktrice tilbudt at synge en anden af Theresas Viser inde i Løvernes Bur!!

Nu til noget sundere. Englænderne ere, som bekjendt, altid om sig for at give en Englænder Æren for alle nye Opfindelser. Medens de med Urette have tillagt en Englænder Krudtets Opfindelse, have de nu en virkelig Opfinder, der gjør Krudtet uskadeligt. Det er en elektrisk Kunstner ved Navn Gali. Ligesiden Explosionen i Erich, hvor Publikum gjorde den Opdagelse, at en møbleret Stue over Vesuvs-Krater vilde være en mindre farlig Residents end en Bolig i Nærheden af et Krudt-Magasin, har der været gjort utallige Forsøg paa at gjøre Krudt uskadeligt, men Gali er den første, der har opdaget hvorledes man ganske og aldeles kan gjøre sig til Krudtets Herre og bringe dets mægtige Kræfter til at slumre indtil det Øieblik, de trygt kunne løslades. Han har taget Patent paa sin Opfindelse, men holder den ikke hemmelig, fremviser tvertimod selv for Publikum den hele Proces. Først blander han et hvidt Pulver i det sorte Krudt og rører saa i denne Blanding med en gloende Jernstang, uden anden Virkning end at der farer nogle Funker iveiret. Saa siles det hvide Pulver fra og saa er Krudt igjen Krudt og knalder ordentlig efter Reglementet. Opfinderen, der er blind, sætter sig nu paa en Krudtdunk, hvori han forud har „doktoreret" med det hvide Pulver og stikker en gloende Jernstang ind i Spundsehullet.

Krudtet i Dunken sover. Saa kaster han til Slutning flere Sække fulde af Krudt — præpareret paa samme Viis — ind i et flammende Baal uden at andet forkulles end Sækkene og dog var der Krudt nok i de brændte Sække til at stryge den tilstedeværende Hertug af Cambridge og en heel Deel andre høie Officierer ud af den engelske Armees Lister!

Galis Methode er ganske simpel. Det hvide mystiske Pulver er intet andet end Glas, malet til det fineste Støv, fineer end Krudtet. Blandet med dette hindrer Glasstøvet den hurtige Antændelse. Blandingen brænder, men ganske langsomt, blot som Funker og med en Lyd som af Fyrstikker, der tændes. Føies Glasstøv til i Proportioner som 2:1 eller 3:1, saa finder end ikke den svageste Explosion Sted. Krudtet synes neutraliseret. Er Blandingen 4:1, bliver Massen aldeles ildfast, Krudtet er paralyseret og ligger der som en lænket Slave, vild, men stum og afmægtig. En Sæk, fyldt med en saadan Blanding, kan sættes over en Ild uden anden Risiko end at Ilden slukkes. At affile Pulveret er en meget let Proces.

Over denne Opfindelses praktiske Anvendelse ere Dommene endnu modsigende. Hvor der lader sig anlægge Magasiner af Glasstøv, gaar Sagen, kun ville Krudthuse da udfordre langt større Rum. Men Krudttransporter ville fordyres og paa Skibe, hvor Rummet er lidet, samt i Felten, synes Opfindelsen lidet anvendelig. Fienden opsætter ikke sit Angreb indtil Artilleristerne faa silet sit Krudt. Men selv med indskrænket Anvendelse, ansees Opfindelsen for mærkelig.

Literatur.

Det svenske Bogvæsen. Det er oftere, og senest i en Korrespondence i Mgbl., bleven regnet de svenske Blade til Fortjeneste, at de jævnlig anmelde norske Bøger, paa samme Tid som det er bleven lagt de norske Blade til Last, at de aldrig indeholde svenske, men vel danske Boganmeldelser. Man har ogsaa oftere privat spurgt os om Grunden dertil, og vi skulle her offentlig gjentage Svaret. Overalt, hvor der findes en udviklet Boghandel, er der blandt alle betydeligere Forlæggere Skik og Brug, at de tilstille endeel Organer i Pressen sine Forlagsartikler til Anmeldelse. Ialmindelighed skeer dette øieblikkelig Bogen er færdig og endnu inden den er bleven averteret til Salg, saaledes at Anmeldelserne endog fjernt fra Udgivelsesstedet kunne komme omtrent paa samme Tid, som vedkommende Skrift i Egenskab af literær Nyhed udlægges i Stedets Boglader. Ved dette Forhold opnaaes for begge Parter en stor Fordeel: Bladene kunne saaledes i deres Anmeldelser give egentlige Nyhedsartikler og derfor med et Par Ord omtale endog Skrifter, som kun i Egenskab af Nyhed er Omtalen værd; Forlæggerne finde, netop som en Bog udgives og stiller størst Krav til de Læsendes Interesse, her det virksommeste Avertissement, som de ved betalte Avertissementer kun nu og da trænge til at bringe i Erindring ligeoverfor Publikums Glemsomhed og Opsættelseslyst. — Blandt de danske Boghandlere har det længe været Skik, at de have sendt „Recensions-Exemplarer" baade til de danske og norske Blade, der pleiede at indeholde Anmeldelser. Selv naar der ikke gjælder et Værks Afsætning, men kun at gjøre den literære Verden bekjendt med dets Tilværelse, vises fra dansk Side samme Forekommenhed mod Pressen. De store og kostbare architechtoniske og archæologiske Plancheværker, som de danske Ministerier have udgivet, ere saaledes efterhaanden blevne sendte os til Anmeldelse, uden at der kan være Spørgsmaal om en større eller mindre Afsætning her i Norge*). Ligesom de danske Boghandlere sende norske Blade sine Forlagssager til Anmeldelse, saaledes ere nu de betydeligere norske Forlæggere begyndte at sende sine ikke blot til de betydeligere danske, men ogsaa svenske Blade. Da begge Landes anseeligste Dagblade have sine faste Anmeldere, og ikke som f. Ex. Mgbl. lader Literaturartikelen skjøttes af Indsendere blive de fleste Skrifter, som tilstilles dem, i Regelen omtalte. Men da de svenske Forlæggere ikke vise samme Høflighed mod de norske Blade, er det en naturlig Følge, at disse heller ikke kunne anmelde deres Forlagsskrifter, saameget mindre, som kun endeel af disse paa Boghandlervei naa hid til Norge, og ofte først Maaneder efterat de ere udkomne. Det vilde være ikke blot en latterlig, men endog en uforskammet Fordring til vore Aviser, at disse skulde holde Øie med de svenske Bogbekjendtgjørelser, for til Anmeldelse at forskrive og anskaffe Bøger, der først vilde faaes efterat de forlængst vare gamle Nyheder. Man seer saaledes, at i det paaankede Anmelder-Forhold ligger Høfligheden snarere paa norsk, end paa svensk Side, om man end maa tilkjende de svenske Dagblade den Ros, at de møde vore Boghandleres Forekommenhed med en Velvillie, som savnes hos vort største Dagblad, endog ligeoverfor den norske Literaturs Frembringelser, ligesom man ogsaa maa paaskjønne den Anerkjendelse, de norske Skrifter finde i svenske Anmeldelser, og som kun er for stor og almindelig til i det Hele at blive fuldt retfærdig og gavnlig for Literaturen.

Med Hensyn paa de norsk-svenske Bogforholde har der ogsaa været reist en anden Anke mod Nordmændene, hvilken ligeledes rammer os mindre end Svenskerne. Man har navnlig klaget over Vanskeligheden ved at faa svenske Bøger i vore Boglader, sagt at de ikke forefindes, naar de forlanges, og at man maa vente utilbørlig længe paa ed engang bestilte svensk Sager. Seendrægtigheden maa skrives dels paa Kommunikationsforholdenes, deels paa de svenske Boghandleres Regning. Og Klagen over, at de norske Boglader ikke ere assorterede med svensk Literatur og endog nødig ville forskrive svenske Bøger, rammer derfor væsentlig de svenske Forlæggere. Boghandlerne arbeide og leve ligesom andre Kjøbmænd væsentlig for Profitten. Al Omsætning, hvor denne mangler, gaar trægt. De danske Boghandlere give stor Rabat, Forsendelsesomkostningerne ere i Dampfartstiden meget ringe, og den danske Rdl. omskrives til 6 Skilling over Kursen ved Prisernes Beregning. De danske Bøger bringe altsaa Sælgeren en Fordeel, som kan anspore ham til Iver og Virksomhed. Men en stor Deel svenske Bøger, navnlig de, der udgaa paa Forfatternes eget Forlag, leveres med saa lav Rabat, at denne knapt dækker Forsendelsesomkostningerne, og saaledes den norske Boghandler i heldigste Tilfælde tjener lidet, medens han ofte udsætter sig for Tab. Kun enkelte af de større Forlæggere give en betydeligere Rabat, og deres Forlagssager vil da ogsaa i Regelen forefindes i et Par af vor Hovedstads Boglader. For at den svenske Literatur skal blive mere paaagtet i den norske Presse og finde en almindeligere Vei gjennem den norske Boghandel, kræves saaledes først og fremst at de svenske Boghandlere byde samme Fordele som deres norske og danske Kolleger, og paa samme Maade som disse sørge for at Publikum bliver bekjendt med deres Forlagsartiklers Tilværelse. Er først dette skeet uden at Forholdet derved bliver forandret, kan det være Tid at klage over vore Boghandlere og vore Anmelderes Ligegyldighed for den svenske Literatur. Men skulle vi være oprigtige, maa vi tilstaa, at Interessen for den svenske Literatur hidtil langtfra har været saa stor, som Raabet i Aviserne lader formode. Selv af de bedste svenske Bøger, der stadig faaes i Bogladerne, sælges ikke ret mange Exemplarer Aaret rundt. Men Interessen voxer her, som ellers, netop for hvad der i Øieblikket ikke kan faaes. Derved affinde de Fleste sig paa en meget billig Maade med sine Symphatier for Broderlandet.

— C. Hauch har fuldført et nyt dramatisk Digt, „Julius den Frafaldne" (d. e. Apostata). Den for længere Tid siden i Dagbladene meddelte Notits om at Henr. Ibsen arbeidede paa en „Julius Apostata", maa ansees forhastet, saasom han dengang Beretningen kom nok kun havde fæstet sit Øie paa hiint Stof som poetisk brugbart.

Norge.

Christiania. Kreditbanken har i f. A. lidt et Tab af 155,000 Spd., til hvis Dækkelse det opsparede Reservefond, 80,000 Spd., medgaar foruden det Meste af Aarets Fortjeneste, saaledes at der kun er foreslaaet et Udbytte af $2\frac{1}{2}$ pCt.

— Kreditkassen giver for forrige Aar et Udbytte af 10 pCt. var opfisket 245,000 Tønder.

— **Dødsfald.** Professor i Historie ved Leipzigs Universitet Wilhelm Wachsmuth, f. 1784, og bekjendt som Forfatter af flere vigtige Arbeider over Europas nyere Historie og Kulturhistorien, † i Leipzig 23de Januar. — Frederich Rückert, f. 1788, berømt som tydsk Digter og navnlig fortrinlig Oversætter af orientalske Digterværker, † i Berlin 31te Jan. — John Gibson, berømt engelsk Billedhugger, † i Rom 27de Jan. i en Alder af nogle og halvfjerdsindstyve Aar.

Lorenz Hollasch, „det prenssiske Monarchies ældste Veterain", der var født 1748 og 1767 traadte i Militærtjenesten, † i Miserau (Pleß) 23de Jan. i sit 118de Aar.

*) Vore Departementer ere mindre rundhaandede ligeoverfor Pressen. Beskrivelsen af Throndhjems Domkirke er, saavidt os bekjendt, hverken tilstillet noget norsk Blad eller nogen Forfatter til Anmeldelse. Følgen deraf var, at Værkets Udgivelse blev forbigaaet med Taushed af Pressen. Men da formodentlig Departementet selv ikke fandt det ganske i sin Orden, at Publikum ikke kom til Kundskab om, at et saa længe imødeseet og for Staten saa overmaade bekosteligt Værk, endelig var bleven færdigt, maatte en af dets egne Embedsmænd optræde som Dagblads-Anmelder — et vistnok enestaaende Forfatterskab fra den Forfatters Pen

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 8.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 25. Februar 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

August Sohlman og den svenske Presse.

I.

Ved den Fest, som strax efter den svenske Repræsentationsreforms Seier blev givet for Sohlman, ytrede denne, at en af de væsentligste Fordringer, man maatte stille til en Journalist, var, at han eiede „den ærlige og fast begrundede Overbeviisning, samt en derpaa og paa nogen Tids nærmere Deeltagelse i det politiske Liv beroende, varm og inderlig Interesse for Sagen, der alene formaar under vigtige Tidspunkter at tilveiebringe den yderste Anstrengelse af alle Sjælskræfter, for at gjøre hvad muligt er, søge den bedste Vei og undvige den falske.“ Heri er udtalt, hvad det er, der egentlig udgjør Forskjellen mellem den svenske og den norske Presse og hvad man særskilt maa fæste sin Opmærksomhed paa, naar man fuldelig vil forstaa den Plads, en Mand som Sohlman i Sverige indtager i det offentlige Liv.

I denne paa Injuriesager saa frugtbare Tid vilde det let kunne skaffe os et Søgsmaal paa Halsen, om vi paastod, at det var et charakteristisk Træk hos den norske Journaliststand, at den manglede Overbeviisning; man kunde ogsaa bevise Uefterretteligheden af saadan Tale ved at anføre Exempler paa, hvorledes Medlemmer af denne Stand ikke blot have havt een Overbeviisning, men et heelt Udvalg af saadanne „i alle mulige Kulører til Nutidens billigste Priser“, som det heder i Annoncerne. Men uden at ville granske i vedkommende Personers Hjerter og Nyrer efter den større eller mindre Overbeviisningens Fylde, som der maatte forefindes i Egenskab af privat Eiendom, tør man dog nok udtale, at i Modsætning til den norske Presses Afhængighed af „Opinionens Indfald og Indfaldenes Opinion“, fremtræder det som en Eiendommelighed hos den svenske Bladliteraturs Hovedorganer, at de ledes efter en bestemt Anskuelse, der vel kan modificeres alt eftersom Forholdene udvikle sig, men som i Almindelighed ikke forties eller fornægtes, saasnart de ikke netop i ethvert Øieblik deles af den nummeriske Majoritet. De mere fremragende svenske Dagblade have en Historie og en Fortid, som de ikke tør blive utro, og de bære derfor i Almindelighed Charakteren af Partiorganer, dette Begreb, som man hos os er saa tilbøielig til kun at bruge som et Skjældsord, medens det dog nærmere beseet lige saa vel kan indeholde en Ros, fordi det minder om Samhold og Enighed, om Troskab mod en fast begrundet og inderlig tilegnet Overbeviisning. Taget i en anden Betydning kan Ordet rigtignok komme til at betegne det Foragteligste af Alt: et Organ, der stiller sig til ethvert Parties Tjeneste, der til en bestemt Tid er i Besiddelse af Magten.

„Att gå i fällt för en herrlig idé
Med tanke och penna och ord,
Och så lefva för att den förverkligad se,
Är den högsta lycka på jord“ —

sang man ved Festen for Sohlman. Men om end Enhver med Begeistring vil vedkjende sig denne ofte udtalte og udsungne Tanke, selv naar den fremtræder i en saa nøgtern Form, som den, Hr. Hedberg her har iklædt den, lader den sig dog nok kun gjennemføre i et Samfund, der er talrigt nok, til at de forskjellige Nuancer i Opfatningen af „Ideen“ til enhver Tid kunne gjøre Regning paa et ikke ganske forsvindende Antal Tilhængere. Under meget smaa eller smaalige Forholde nærer den Enkelte en ganske anden Frygt for at blive staaende alene med sin „herlige Idee“, fordi det der er ganske anderledes farligt og fordi de Magthavende der i en ganske anden Grad kunne effektuere en borgerlig og moralsk Banlysning af den Taabelige, der har sat sig i Hovedet, at han vil leve for Virkeliggjørelsen af sin „Idee“, sin Overbeviisning. Tilsidst bliver der da ikke andet tilovers for den stakkels Exkommunicerede, end at resignere, tie og maaskee en sjelden Gang i dyb Hemmelighed sende et Længselens Suk didhen, hvor Samfundet er rigt nok til at kunne tillade sig den Luxus at holde Ideer og Forkjæmpere for Ideerne.

Den 6te December 1830 er Aftonbladet's Fødselsdag, da dets første Nummer sendtes ud i Verden af den bekjendte „Notarie, Publicist, Grosshandlare, Fabrikör, Riksdagsman“ Lars Johan Hjerta, hvem Fortjenesten tilkommer baade for først at have tilfredsstillet Almeenhedens Længsel efter fuldstændige Efterretninger fra Udlandets politiske Skueplads og for at have vænnet Styrelse og Folk til den Offentlighed i alle indre Anliggender, der ene var istand til at danne den saare nødvendige Modvægt mod Kamarillavæsen og Underhaandsindflydelser. Øieblikket var saa gunstigt, som det vel kunde være. Den Reisning mod den politiske Reaktion, der syntes at være indledet med Julirevolutionen, havde hos de hidindtil adsplittede og modløse Liberale vakt et ubestemt Haab om, at nu maatte og skulde der skee en Forandring i det System, der lige siden den hellige Alliances Afslutning havde været det raadende rundt om i Europa, og til hvilket selv en Revolutionens Søn som Bernadotte skyndsomt havde sluttet sig. Men for den Liberalisme, der nu vovede sig frem i Lyset, eiede den svenske Presse intet Organ; de fleste Blade modtog en mere eller mindre direkte Understøttelse fra høiere Vedkommende og gjengjældte denne ved enten selv at besørge Applaus'en til alle Regjeringens Tanker, Ytringer og Handlinger, eller ogsaa ved at trykke de Opsatser, der „indsendtes“ fra vel underrettede Kilder. Til de sidste hørte dengang, som nu, de officielle Post- och Inrikes-Tidningar, Stockholms dagblad, Stockholmsposten o. fl.; mere Originalitet traadte for Dagen i Argus, der var flygtet fra de Selvstyrelsesgrundsætninger ef=

August Sohlman.

ter amerikansk Mønster, den først havde tilbedt, for med stor Ugenerthed at kaste sig i Armene paa Ultrakonservatismen. Fremdeles den af den talentfulde, men yderst „sorte“ Askelöf redigerede „Svenska Minerva“, som Publikum, i Betragtning af dens østliggaaende Sympathier, havde omdøbt til den „Ryska Minerva.“ Dagligt Allehanda holdt sig temmelig neutral og vovede sig ialfald sjelden ind paa det Felt, hvor det egentlig var, man følte Savnet af en frisindet og kraftig Forkjæmper.

En endnu kraftigere Assistance end den, Tidsforholdene og den samtidige Presses ynkværdige Tilstand ydede det nyfødte Blad, modtog dette fra et Hold, hvor man sikkerlig mindst ventede sig det Resultat af sine ihærdige Bestræbelser, at de netop skulde bidrage til at skaffe Aftonbladet Læsere og Tilhængere — nemlig fra Regjeringen, og det i Form af en stadig, smaalig Forfølgelse, der ved sin taabelige Overdrevethed ikke skadede andre end Ophavsmændene selv. Først sattes to nye Blade i Gang med det aabent udtalte Formaal „at gjøre Opposition mod Oppositionen“; det ene var „Svenska Biet“, det andet det bekjendte, af Crusenstolpe under allerhøieste Ledelse redigerede „Fädernes-landet“ eller „Fanders eländet“, som Aftonbladet senere fandt sig foranlediget til at variere det, da Vedkommende vare blevne kjede af at kaste Penge bort i et Blad, der ingen Afsætning og ingen Anklang fandt. Da det nu viste sig, at det ikke var med det Slags Vaaben, som Crusenstolpe, Askelöf, Wallmark og Kongens øvrige „haandgangne Mænd“ haandterede, man kunde faa Livet af Aftonbladet, forsøgte man, om Justitiens Sværd vilde bide bedre paa dets haarde Hud. Der blev anlagt Trykkefrihedsprocesser mod Bladet, blandt andet fordi det havde optaget en efter Le National oversat, bitter Artikel om Østerrigernes Fremfærd i deres italienske Provindser. Heller ikke denne Angrebsmaade kronedes med Held; Bladet blev frikjendt. Og nu paabegyndtes en for Aftonbladet's Popularitet høist fordeelagtig og for Regjeringens Anseelse i lige Grad uheldig Klapjagt under Form af Inddragelser, der fulgte saa tæt paa hinanden, at Bladet i Løbet af de tre Aar 1835—38 skiftede ansvarshavende Udgiver nogle og tyve Gange. Saasnart nemlig et Blad var blevet inddraget — hvortil Styrelsen eiede en reent diskretionær Myndighed — kunde det ikke mere udgives, og maatte da remplaceres af et nyt, der gjerne kunde bære samme Navn som det af Dage tagne, men for hvilket en ny Person maatte opstilles som Udgiver, og til hvilket der maatte løses en særskilt Tilladelse. For at nu ikke Abonnenterne, som Følge af denne Inddragningsepidemi, skulde komme til alt i Et at savne Bladet et Par Uger, maatte Hjerta have liggende en Forsyning af Koncessioner, lydende paa forskjellige Udgivere, saa at f. Ex., saasnart det 26de Aftonblad inddroges, det 27de Dagen efter kunde succedere uden nogen Standsning. Endelig afløstes i 1838, nærmest som Følge af de Crusenstolpe'ske Historier, Hofkantsleren v. Hartsmansdorff af Statsraad Ihre, og det otteogtyvende Aftonblad fik herefter leve i Fred for Inddragningerne, der imidlertid nu havde gjort sin Virkning og omgivet Bladet med et ligesaa billigt som fordeelagtigt Martyriums Glorie.

Planen til Aftonbladet var bleven undfanget af Hjerta og bragt for Lyset med Bistand af fem Mænd, der dog alle snart trak sig tilbage fra det i Begyndelsen i flere Henseender temmelig vovelige Foretagende. Crusenstolpe, dengang Assessor i Svea Hofret og No. 1 af disse fem, hvem Ledelsen af den juridiske Deel af Bladet skulde overgives, underrettede, endnu før Aftonbladet var begyndt at udkomme, Hjerta om, at „man fra høiere Steder nylig havde gjort ham saa fordeelagtige Tilbud, hvis han vilde stille sig i Spidsen for et andet Blad af halvofficiel Natur, at han, endskjønt det vistnok vilde blive af en anden Tendents, end det af Hjerta paatænkte, dog af ekonomiske Grunde havde troet at burde gaa ind paa dem.“ Det gjaldt det førnævnte Fäderneslandet. Adjunkt ved Lunds Universitet, Lundblad, „bekjendt som udmærket Stilist, belæst og æsthetisk dannet“, der skulde have overtaget Literaturartikelen, blev af sine akademiske Forretninger hindret i at være med, og saaledes stod Hjerta tilbage med Leilighedspoeten Ingelman for Theater- og Kunstartikelen, en ung Vice-Herredshøvding Andreas Møller, hvis Bekjendtskab Hjerta havde gjort som Forlægger af tvende af M. forfattede politiske Satirer, „Rikssoupern, en måltid vid tomt bord“ og „Resdejeunern“, samt Referendarien i Rigsgjældskontoret, Gabriel Lagergreen, „der hørte til den dengang temmelig talrige Klasse af yngre Embedsmænd, der ansaa en Forandring i den indre Styrelses System for nødvendig og i Begyndelsen omfattede Julirevolutionens og det repræsentative Monarkies Sag med Varme.“ Af disse faldt igjen den Sidste fra efter et Par Maaneders Forløb. Efterhaanden som Bladet vandt Indgang og mere og mere svang sig op til at blive det liberale Partis Hovedorgan, samledes imidlertid flere af dettes dygtigste Kræfter om dets Redaktion og forlode ikke saa hastigt igjen sin Post, som Tilfældet havde været med de første Deeltagere. Allerede i 1831 havde Hjerta saaledes vundet den dygtige Nils Arfvidson, hvis Signatur „A**“ under ledende Artikler om den indenrigske Politik var vel kjendt som „det flammende A.“ Den bekjendte mangfoldige Forfatter C. J. L. Almquist var en værdifuld Medarbeider, fornemmelig for den literære og videnskabelige Artikel, lige til den bekjendte Katastrophe, der i 1851 foranledigede ham til i al Hemmelighed at flygte over til Amerika, hvor man senere har tabt ethvert Spor af ham. Journalisten, Theaterentreprenøren og Kapitainen A. Lindeberg; J. P. Thorell, forhenværende Medarbeider i Dagl. Allehanda; Georg Scheutz, Sturzenbecker, først Medarbeider i Feuilletonen, senere i mange Aar Korrespondent fra Kjøbenhavn og i denne Egenskab de danske Sympathiers utrættelige Talsmand; Oberstlieutenant Johan Gustaf Hjerta, der, efter Crusenstolpe's træffende Charakteristik, „skabt til at gjøre Lykke, ved det mest indtagende Udvortes og den rigeste Intelligents, ved fængslende selskabelige Gaver og den utrætteligste Arbeidsiver, ved Lethed i sin Fremtræden og Fasthed i sine Ideer, ved urokkeligt Alvor, hvad Sagen selv angik, under en mangengang let ironisk Optræden — blev staaende midt paa Banen til den flygtige Gudindes Tempel, standset ikke af hendes Indfald, men af sin egen trodsige Kappestrid i Letsind med hende.“ Fremdeles C. W. Lilljecrona, før Udgiver af Skånska Correspondenten, og Magnus Luttropp samt ikke at forglemme en af Sveriges mest talentfulde Journalister for Øieblikket, den nuværende Udgiver af Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, S. A. Hedlund.

Sonelliker.

Det varede ikke længe, før Aftonbladet under Hjerta's dygtige og frisindede Ledelse, pousseret frem af Styrelsens „Opposition mod Oppositionen“ og støttet af de nævnte og flere andre dygtige Medarbeidere, erobrede sig den første Plads i Rækken af de svenske Dagblade, naturligviis til de Konservatives store Sorg, der gik saavidt, at endog Tegnér i Weriö Domkirke offentligen førte Klagemaal over, at „Aftonbladet numera vore det Svenska folkets bibel.“ Man kan ikke forlange en mere aaben Anerkjendelse af den Indflydelse, Bladet havde faaet, og som det ikke blot beholdt, men ogsaa stadigt udvidede under Hjerta's enogtyveaarige Ledelse. I Høsten 1851 traadte han endelig tilbage fra det og opgav en Virksomhed, som han fra først af neppe havde tænkt sig skulde komme til i den Grad at lægge Beslag paa hans vistnok ganske sjeldne Arbeidsevne, og som egentlig kun de ydre Forholde havde drevet ham til at ofre sig for i saa langt et Tidsrum, men fra hvilken han dog kunde skilles med Bevidstheden baade om at have udrettet langt mere, end han fra Begyndelsen af havde havt Anledning til at haabe, og tillige at have virket kraftig med til noget Godt og Stort. Han solgte nu Bladet til et Aktieselskab, bestaaende af fem Personer, og overgav samtidig Redaktionen til Magister og Brugspatron Bergstedt, hvis Styrelse imidlertid kun varede kort. Han begyndte nemlig i en mistænkelig Grad at svige Bladets Historie, fornemmelig ved et Omslag i antiskandinavisk Retning, og blev nu „dethroniserad i följd af en Seralj-intrig, en palats-revolution, i hvilken konung Oscar äfven hade sitt finger“, som gamle Argus-Johansson, „den store Hvalfisken“, troede at kunne forsikre. Sammenhængen var nok forresten egentlig den, at Bladets Medarbeidere med Sohlman i Spidsen, i Anledning af Bergstedt's politiske Holdning opsagde ham Huldskab og Troskab, hvorved han blev nødt til at fortrække og overgive Scepteret til den dygtige Svedbom, der greb det med kraftig Haand og beholdt det til sin Død Høsten 1857. Det var efter ham at August Sohlman fulgte.*)

Fra Havsens Bund.

Efter Herman Wagner.

(Slutning.)

I den smale Vandgade, hvori Fiskeren langsomt skyder os fremad med Baadshagen, hænger langs de vaade Sider lignende Anemoner, som hist i Grotten, kun tilhøre de andre Slægter. De, som vise sig over Vandspeilet, have lukket sig for vore Blikke; de, som holde sig under Vandet, ere udfoldede som Blomster. De forskjellige Arter staa tæt ved og om hinanden. Den yndige Sørose udbreder en Krands af rosenrøde Blade omkring en matfarvet Skive, hvori en Purpurmund; dens Fod er mørkebrun, noget lysere opefter. Sne-Anemonen bærer en snehvid Straalekrands paa en gulagtig Fod. Den skjønne Anemone (Tegningen tilhøire i No. 4, to Exemplarer aabnede og to ved Siden af lukkede) er ikke ulig vor Tusindfryd. Den orangegule Skive indfattes af smaa hvide Blade, Foden er rødbrun. Ved Siden af sees endvidere skarlagensfryndsede Anemoner, saa kaldede efter deres fine Fangearmes Bygning; dernæst Exemplarer af den gjennemsigtige Anemone, Sønelliker, og andre. I en liden Grotte i Klippevæggen see vi en hel Koloni af den saakaldte Sø-Georgine eller tykhornede Anemone. Den overtræffer i Størrelse den bekjendte Have-Georgine, hvis simple Former den efterligner. Dens kjødagtige Fod vexler i mange Farver, er snart bruun, snart guul, snart grøn, snart igjen rødmosset som et modent Æble. De i to Rader staaende tykke, kegleformede Fangearme ere hvide med purpurrød Kant.

De fleste af disse Dyr staa sammen i Grupper, indeholdende alle Størrelser og Alderstrin. Ved opmærksom Jagttagelse have vi her strax Leilighed til at lære at kjende de eiendommelige Forhold, som finde Sted ved disse blomstartede Væseners Formerelse. Paa en stor, udvoxen Anemones Skive opstaar en Fordybning. Denne udvider sig mere og mere og spalter endogsaa Mund og Legeme i to lige Halvparter. Er Adskillelsen skreden frem lige til Grunden, saa afsondre Saarpletterne nye Kjødpartikler, indtil den fremstaaede Aabning igjen er udfyldt. Oventil skyde samtidig nye Fangearme frem, og af en Anemone er der nu bleven to. Saa ubevægelig fastvoxede som Blomsterdyrene synes os, saa formaa de dog at forandre Plads. Overkommer Reiselysten en saadan Skabning, saa løfter den gravitetisk Foden og skyder sig langsomt videre. Under denne Fremadskriden er det sagtens ofte Tilfældet, at Stumper af Foden blive siddende fastklæbede til Stenene og lades i Stikken af Udvandreren. Den Kraft, med hvilken disse Skabninger hænge fast ved Klippevæggen, er sandsynligviis stærkere end den, med hvilken Legemets forskjellige Dele holdes sammen. Hvert af Dyrblomsternes efterladte Stykker ruller sig sammen til en Klump, ikke ulig en liden Klump blødt Kjød. Efter 8 til 14 Dages Forløb skyde Fangearme frem paa den øverste Deel af de smaa Klumper eller Halvkugler, der imidlertid have udviklet sig til en Skive med Mundaabning, og paa lignende Viis have Legemets øvrige Dele formet sig. Af hvert af Dyrets afrevne Fodstykker har et nyt Dyr dannet sig, det ene saa stort som en Ært, det andet som en Valnød o. s. v. Har en saadan Fodstump en langagtig Form, saa snører denne sig i Midten sammen til to Dele, der blot hænge sammen ved en smal Strimmel. Denne brister tilsidst, og hver Halvdeel bliver en selvstændig Anemone.

Disse Dyrs Lighed med virkelige Blomster er saa stor, at en engelsk Jagttager fortæller, at han engang saa en Bie slaa sig ned paa en Sø-Anemone for at suge af den. Det skuffede Insekt blev øieblikkelig gre-

*) Interessante Bidrag til Aftonbladet's ældre Historie indeholdes i Hjerta's nylig offentliggjorte Autobiographi i Svensk biographisk Lexicon, N. F., V. I Prof. Ingerslev's „nordiske“ Konversationslexikon have vi forgjæves søgt Artiklerne Hjerta, Bergstedt, Svedbom og Sohlman!

ben af de forræderske Fangearme og praktiseret til Munden.

Foruden Anemonerne kunde endnu talrige Havdyr byde os Stof til Iagttagelse i denne samme Klippekløft: her en af hundrede gjennemsigtige Polyper bedækket Alcyone, hist en Østers, endnu længer borte Skjæl og Krabber — vor Fører erindrer os imidlertid om den tilbagevendende Flod, det er altsaa nødvendigt at tiltræde Hjemveien, thi Flodens Bølge tør ikke overraske os i Klippelabyrinthen. Vi opsætte altsaa Iagttagelsen af Havdybets andre Undere til en næste Udflugt, styre hjem mod den trygge Kyst og medtage en behagelige Erindring om de sælsomme Havblomsters Rigdom, Pragt og interessante Livskræfter.

Veien over Bandakslid.

Den nedre eller østre Halvdeel af Bandaksvandet ligner i enkelte Henseender flere bergenhusiske Fjorde. Til begge Sider har man lige ind paa sig de samme Styrtninger — lige saa høie, lige saa bratte; men medens Fjeldene vester i Landet gjerne gjennemfures af Kløfter, som give Liv og Afvexling, have de her paa en Strækning af henved en Miil stadig samme Høide, samme Fald, — en Eensformighed, der maa trætte og overvælde selv den, som farer frem paa Dampens Vinger, — og som endmere forøges derved, at Birk og Smaakrat har magtet at bedække hvert lidet Fremspring med det samme Grønne, som udfylder de Kløfter og Sænkninger, der muligens findes. Først efter at man har faret Halvparten af Vandet opover, bliver der lidt Afvexling i Landskabet; i Nord sænker sig her det venlige, rige Laurdal med sine skinnende, hvide Gaarde mellem Ager og Eng og Skov; ligeoverfor, paa Vandets Sydside, ligger Bandakslid og nogle andre Smaapladse, hvorfra i ældre Tider gjennem en liden Sænkning i Fjeldet førte en for ethvert Kjøreredskab ufremkommelig Vei. I de sidste Aar er denne Kløvvei afløst af det storartede Anlæg, hvoraf vi idag meddele en Skizze. Den nye Vei stiger i en 10—15 Bugtninger mageligt opover Skraaningen; etsteds slaar den, som man vil see, et Slags Knude paa sig og stiger ved Hjælp af en liden Bro over sig selv. Med Tiden agtes Veien i Bandakslid fortsat i den Chaussé, man har begyndt at drage ned gjennem Skafte, Beum og Moland; for Tiden afvexler den lange Stykker med de gamle Bygdeveie, men selv i denne Skikkelse maa den gjøre god Tjeneste; Bønderne i disse Bygder, som føre sine fleste Varer fra Skien over Bandaks- og Flaavandene, regne nemlig nu til denne Trafik kun at tiltrænge en Fjerdepart af den Arbeidskraft og de Omkostninger, der vare nødvendige før Omlægningen af Veien i Bandakslid.

**

Breve fra Sverige.

II.

Stockholm, Februar 1866.

Hvad man end maa sige om Indvaanerne i vor gode Stad Stockholm, saa skal man ikke kunne beskylde dem for at sove bort sin Tid. Hos Rigets forsamlede Stænder følger den ene livlige Debat efter den anden, og Alt bringes til et lykkeligt Resultat — saa har det ialfald hidtil været Tilfældet; derpaa holder man Middagsgilder og Sexaer og æder og drikker til Ære for det heldige Udfald. Lige saa livligt gaar det til i Theaterverdenen. De kgl. Theatre spille for det Meste for godt Huus, og det vexlende Program vidner om Direktionens Aarvaagenhed og Iver. Til pièces de resistance maa for Øieblikket først og fremst regnes „De Nygifte", der her har vundet fuldstændig Indgang, og som ogsaa gives paa en Maade, der vilde kunne tilfredsstille og glæde Forfatteren, om han aflagde Broderrigernes nordligste Hovedstad et Besøg. Trods Aftonbladet's heftige Udfald mod Fru Hwasser, giver hun efter de Flestes Dom et fortræffeligt Billede af Mathilde, og saavel vore Æsthetici som det store Publikum synes at tilkjende hende Prisen. Paa den kgl. store Opera vedbliver man at give „Wilhelm Tell" for fuldt Huus og med stor Succes. Denne Gang kan man heller ikke drage Theaterdirektionen til Ansvar for at have besat noget enkelt Parti mindre godt. Især har Titelrollen faaet en udmærket Fremstiller i Hr. Behrens; Fru Michaeli gjengiver Mathildes Rolle paa en ædel, i Sandhed kunstnerisk Maade, og hendes fortryllende Stemme, i Forening med hendes fuldendte musikalske Talent, undlader aldrig at vække stormende Begeistring. Fru Strandberg som Gemmy og Herrerne Arnoldsson, Willman og Sandström som Arnold, Walter Fürst og Melchtal den ældre foredrage alle paa en udmærket Maade sine Sangpartier; især gaar deres Trio i 2den Akt mesterligt. „Fidelio" med Mlle. Signe Hebbe i Titelrollen straaler endnu af og til frem som et Glandspunkt paa den store Operas Horizont. Har vi Stockholmsboere end paa vor Samvittighed den beklagelige Helenafeber, saa er dog ikke endnu Sandsen for virkelig Kunstnydelse ganske uddøet. Men hvo veed, hvorledes det kan gaa i Længden; der kan maaskee være Fare for, at en saadan smitsom Pest inden Kunstens Omraade kan gribe om sig og sløve Sandsen for alvorlige, rene Nydelser, saafremt det theatersøgende Publikum opvartes med mere af det Slags Vanskabninger af Operetter, der ere dryssede over med en sødlig, iørefaldende Musik, som morer Mængden et Øieblik, og som Enhver kan mindes og gnaale efter.

Veien over Bandakslid.

Det er dog især det Usømmelige i Texten, man har mest Grund til at beklage sig over. Det er sørgeligt, at vore Herrer Recensenter have ladet Opførelsen af et saadant Stykke paa Landets første Scene gaa upaatalt hen; det hædrer ikke Kritiken. Dog, det er sandt, Aftonbladet har jo omsider udslynget en dræbende Kritik mod den „skjønne Helena", men først efter at Stykket er gaaet 45 Gange. Man paastaar endog, at det efter dette Udfald „en Time for seent" har faaet endnu større Tiltrækningskraft, og at Artikelen har fremkaldt en Demonstration til Ære for Fru Strandberg, den Skjønnes herværende Repræsentant. Tvende Kjøbmandsmadamer*) have nemlig nylig efter Opførelsen af den Offenbach'ske Operette paa Scenen overrakt Fru Strandberg en kostbar Sølvkurv med — et Æble i. Er det ikke yndigt, ja næsten rørende? Juno og Minerva, repræsenterede af tvende Lærredskræmmermadamer, overrækkende Skjønhedens Priis til Venus — Helena — Strandberg!

En af vore Herrer Rigsdagsmænd, af den geistlige Stand, der var bleven yderlig forarget over, at et saa „usædeligt Stykke" kunde blive givet paa et kgl. Theater, der modtager Tilskud fra Statskassen, opfordrede forleden Dag en af vore aandrigste Literatører, Hr. A. B., til at gjøre et dygtigt Indhug mod Stykket, idet han tilføiede, at det var en Skam for et Samfund, at det morede sig over saadant Kram. „Har De seet Stykket?" spurgte den Tiltalte. „Ja da, fire Gange", lød Svaret. „Naa, kan det i den Grad more

*) Korrespondenten skriver „Kjøbmandsfruer", hvilket imidlertid vistnok maa være en lapsus calami.

Aandens Mænd og Folkets Lovgivere, da er det aldrig værdt, at jeg hæver min Stemme mod det", svarede Hr. B. med et Smiil.

En Farce, som har gjort mindre Lykke, er Hr. Ernst Wallmark's „En Galgfogel" med Musik af Söderman. Musiken er ganske net, men Texten, en Omarbeidelse eller et Opkog af „Crispin som Doktor", temmelig grovkornet, saa at den Latter, der af og til fremkaldtes af nogen drøi Spas, som oftest bragtes til Taushed af stærke Hysninger. — Meyerbeer's Afrikanerinde, som man allerede har skrevet Saameget om og gjort saamegen Reklame for, vil der nu sandsynligviis paa en god Stund ikke blive Tale om, da Hr. Ahlgrenson, det kgl. Theaters første Dekorationsmaler, skal ligge farlig syg. Paa Løverdag skal „Flugten fra Seraillet" af Mozart gaa for første Gang. Fruerne Michaeli og Strandberg samt Herrerne Willman og Dahlgren udføre Hovedrollerne.

Inden de fashionable Kredse er der ikke mindre Liv og Virksomhed. Soupéer og Baller afløse hinanden og skifte med Tilstelninger i velgjørende Øiemed. Forleden Uge fandt en saadan Tilstelning Sted under Hds. M. Dronningens høie Beskyttelse, idet der tre Dage efter hinanden paa Store Børssalen gaves levende Tableauer til Fordeel for „Lotten Wennbergs Fond", stiftet til Erindring om en ædel, velgjørende, hedengangen Kvinde. I næste Uge har man ivente trende sceniske Forestillinger paa Södra Theatern, der allerede i ugevis har udgjort Samtaleemnet, og som imødesees med spændt Forventning. Det er nemlig denne Gang ikke Södra's Indfødte, man faar see, men Crèmen af Stockholms fine Selskab, der til Indtægt for Stiftelsen for Huusarme vil opføre endeel svenske og endeel franske Stykker. De svenske ere: „List och Phlegma", „Quinnostrid" og „Herre, var god och tag bort er dotter"; de franske: „La pluie et le beau temps", „Le bon moyen" og — det tredie — ja, det skal De faa vide i mit næste Brev. Blandt de Spillende nævnes Grevinderne Taube og de la Gardie, fød Kraemer, samt de unge Grever Taube og Rosen (Kunstneren) som virkelig udmærkede Talenter. Pianistinden Mlle. Enequist, der i Paris har studeret under den baade som Exekutør og Komponist bekjendte Littolff, vil ved samme Leilighed lade sig høre for første Gang. En Monolog, „La prière", fremsagt af Kapitain Tigerhjelm, aabner Forestillingen. Jeg maa ikke glemme at anføre, at Selskabets Regissør er den bekjendte Forfatter, Protokolsekretær Arfwidson. Tilsidst vil jeg nævne Sjælen i dette Foretagende, den elskelige Grevinde Blomstedt, fød Schwerin.

Literatur.

I Beretningen om et af de seneste Møder (den 8de December 1865) i **Société impériale géographique de Russie** i St. Petersburg nævnes Modtagelsen af tvende af det herværende Videnskabsselskab udgivne Skrifter. „Det første af disse", heder det i den officielle Redegjørelse, „er et Værk af vort udenlandske Æresmedlem, den berømte Astronom Hansteen; det indeholder en Fremstilling af de magnetiske, astronomiske og meteorologiske Jagttagelser, der bleve gjorte under denne Videnskabsmands Reise i det østlige Sibirien i Aarene 1828—30. Som bekjendt udmærkede denne Reise sig ved meget vigtige Opdagelser angaaende Jordmagnetismen, og den indtager en fremragende Plads blandt de videnskabelige Reiser, som fremmede Videnskabsmænd i Løbet af dette Aarhundrede have foretaget i Rusland." — Af samme Forfatter findes i **Notices extraites de l'annuaire de l'observatoire royal de Bruxelles** pour 1865 indført Uddrag af tvende Breve til Udgiveren A. Quetelet, det ene angaaende „Den magnetiske Inclination i Christiania i Aarene 1855 til 1864 og den magnetiske Intensitet sammesteds 1859—1863", det andet indeholdende nogle Bemærkninger angaaende Atmosphærens Høide og Planetsystemet.

— I sidste Hefte af de ved Universitetssekretæren udgivne **Universitets- og Skole-Annaler** indeholdes blandt Andet en Fortegnelse over en større Suite Gjenstande, tilhørende Universitetets Samling af nordiske Oldsager, der efter Bestilling af H. M. Kongen ere photographerede af Opmaalingskontorets dygtige Photograph Hr. Petersen. De fremstillede Gjenstande danne et ret fuldstændigt Udvalg af Levninger fra vor Fortid; de begynde med Spyd- og Pilespidse, Knive, Øxer, Hammere osv. fra Steenalderen (Plade 1), gaa videre til Jernalderen (Pl. 2—8); dernæst kommer Helgenbilleder (Pl. 9), kirkelige Gjenstande fra den katholske Tid (Pl. 10), Vaaben fra 15de til 17de Aarh., blandt hvilke især en Revolverpistol til 10 Ladninger fra 1636 tildrager sig Opmærksomhed ved sin Konstruktion og det kunstneriske Udstyr; Vaaben fra det 17de og 18de Aarh., Drikkekar, Primstave, musikalske Instrumenter, Smykker fra nyere Tid af det Slags, som endnu, ialfald i en enkelt af Landets Egne bruges, ja vel tildeels endnu forfærdiges (Pl. 11—17) samt endelig (Pl. 18) en simpel Træstol, der er kommen til Samlingen fra Frederikshald, og til hvilken der knytter sig den, som det synes, paalidelige Tradition, at den har været benyttet af Carl XII under Frederiksteens Beleiring i December 1718. Som Anhang meddeles endelig (Pl. 19—20) endeel Kranier fra hedenske Grave i Norge. Selve Afbildningerne ere smukt udførte og især for de større Gjenstandes Vedkommende meget instruktive. Prisen (10 Spd.) for hele Samlingen, der erholdes i Hr. Petersen's Atelier i Storthingsbygningen, er ikke høi i Forhold til den ringe Afsætning, et saadant Arbeide naturligviis erholder. Efter hvad Annalerne meddele, antages lignende Samlinger af Photographier, fremstillende Grupper af eensartede Figurer, tilhørende Samlingerne i Throndhjem og Bergen (forhaabentlig ogsaa den Arendalske) at ville blive udførte efter Foranstaltning af vedkommende Bestyrelser, hvorved der saaledes vil erhverves en fuldstændig Oversigt over de mærkeligste Oldsager, hvoraf Norge endnu er i Besiddelse. Universitetets Samling vil formeentlig fremdeles kunne levere flere saadanne Afbildninger, fornemmelig hentede fra den i videnskabelig Henseende vigtigste Deel, Oldsagerne fra hedensk Tid, saafremt det nærværende Forsøg maatte lønne sig.

Presse-Revue.

En literær Tilrettevisning. I Bogen om sin Tilsidesættelse paa Embedsbanen fortæller Aug. Holth (S. 110), at da han ansøgte om Rektorembedet i Stavanger, lod Statsraad Riddervold en „Extrakt-Gjenpart" af Rektor Olsen's for Ansøgeren ufordeelagtige, men af denne gjendrevne Erklæring følge med Ansøgningen til Skolens Ephorat, for at hindre hans Udnævnelse. Til den Slutning, at Departementet havde forsynet Ansøgningen med hiint Extra-Bilag, sees Holth (S. 111) at være ledet af den Omstændighed, at da han hentede tilbage de ledsagende Bilage, modtog han tillige hiin „Extrakt-Gjenpart", forsynet med Departementets Journalnummer. En Forfatter, der indirekte betegner sig som en af Kirkedepartementets Folk („Vi, der have Adgang til Sagens Dokumenter"), har i Mgbl for 1ste og 18de Febr. med departemental Vidtløftighed godtgjort, at Holth's Slutning her er urigtig, idet nemlig Stavanger Skoles Ephor fra Departementet havde erhvervet sig en Udskrift af Erklæringen, uden at det nu nærmere kan oplyses hvorledes. Af denne simple faktiske Oplysning har nævnte Forfatter ikke alene udledet en Fordømmelsesdom over Holth's Bog i det Hele, men ogsaa over dem, der have omtalt denne, idet han overfører disse ikke blot et stort „literært, men ogsaa moralsk Ansvar." Som det sees, er det fornemmelig Nyhedsbladets Omtale af Bogen, som har gjort det fornødent at fremkomme med hiin faktiske Oplysning. Men hvor smigrende det end maa være os, at nogle Linier i vort Blad tillægges en saadan Betydning, maa vi, uden al falsk Beskedenhed, frakægge os enhver Fortjeneste af at have gjort Holth's Befordringshistorie til en cause célèbre. Æren som Daddelen herfor maa især tillægges Storthinget, i hvis Forhandlinger den moralsk indignerede Forfatter vil finde Sagen udførligen fremstillet, for en stor Deel med Holth's egne Ord. Til denne „Statsmagt", der jo for Tiden hos Regjeringen selv staar i god Kredit for Loyalitet, er det saaledes rettest at henvende sig med de Besværinger, han maatte ville reise i Anledning af, at Sagen er bleven Gjenstand for Offentlighed og usædvanlig Opmærksomhed. Protokolkommitteen er her nærmeste Vedkommende og ikke Nyhedsbladet, der ikke har ytret nogensomhelst Mening om Realiteten af Holth's Tilsidesættelse, men kun omtalt hans Bog i Egenskab af literært Produkt. Naar Forfatteren fra en Berigtigelse af et enkelt Punkt i Holth's Fremstilling vil godtgjøre Utilbørligheden af at vi have ydet hans Forfatterskab Anerkjendelse for „logisk Styrke og stilistisk Fynd", viser dette ialfald ringe Deelagtighed i den førstnævnte Egenskab, som vi have tillagt Holth. Hvor en „faktisk Feiltagelse" kan opdages, skulde der ifølge Forf.s Slutning, være Formastelse at tale om stilistisk Fynd. Stilen vilde saaledes blive aldeles bundet til sit faktiske Substrat, hvoraf der vel igjen maatte følge, at et Konglomerat af lutter Fakta maatte kaldes Stiil, ja — god Stiil. Paa den Maade vilde de Fællesudarbeidelser, som udgaa fra Departementerne, og hvilke, hvad det Faktiske angaar, vistnok udmærke sig ved størst Ulastelighed, blive Monstre paa Stiil. Men enten maa en saadan Slutning være urigtig, eller ogsaa ere Departementernes Hundreder af „faktiske" Stilister rammede af en uhørt Miskjendelse, saasom det departementale Forfatterskab overalt, hvor der er Tale om „Stiil", kun nyder den Ære at blive nævnt som et advarende eller afskrækkende Exempel. Urimeligheden af det Angreb, Morgenblads-Forfatteren, med sin „faktiske Oplysning" i Haanden, har gjort paa os for at have rost Holth's Stiil, vil maaskee endnu klarere fremgaa gjennem et Par Exempler af Literaturen. Crusenstolpe og Henr. Heine f. Ex. ere blevne kaldte fortrinlige Stilister, hver i sit Sprog. Men om Nogen vilde sige, at da deres Skrifter indeholde en god Deel faktiske Urigtigheder, for ikke at sige Løgne, have de Mænd, som have vovet at rose dem i stilitisk Henseende, paadraget sig et stort „moralsk Ansvar", da vilde dette hos alle fornuftige Folk kun vække Munterhed. Thi her vilde det strax fremtræde klart for Bevidstheden, at Stilen ikke bestaar i det Faktiske, men at den uden dette er mulig endog i sin mest glimrende Skikkelse. — Men røber Forf. i Mgbl selv mindre „logisk Styrke", hvor han slutter fra det Faktiske til det Stilistiske, kan man langtfra frakjende ham logisk Konsekventse i en anden Henseende. Det er ham ikke nok, at Holth er en forfulgt Mand, han kræver jo endog i Form af „moralsk Ansvar" samme Skjæbne for hvem som fortæller, at Holth selv finder at han er det og at han har skrevet et Skrift herom. Men mod denne Forfølgelsens Konsekventse er det nødvendigt at protestere, og det baade i Pressens og Almeenhedens Interesse. Hvad nærværende Blad angaar, maa det ligeoverfor den indignerede Forfatter hævde sin Ret til som literært Organ at anmelde hvilkesomhelst Skrifter — det være sig gode eller slette, naturligviis med Forbehold af at den literære Vurdering skeer i Forhold derefter. Og hvad Holths Bog betræffer, har det ikke lykkedes Forf. i Mgbl. ved sin faktiske Berigtigelse at overbevise os om, at den, seet fra den Side, vi have bedømt den, nemlig som Forfatterskab, er noget slet Produkt. Om dens faktiske Gehalt have vi Intet ytret; Angriberen i Mgbl. har dog nu overbeviist os om, at denne maa være større, end vi strax forudsatte, saasom han har fundet det fornødent at udmynte en eneste Feiltagelse i to lange Artikler og derhos denunciere Nyhedsbladet, fordi det ikke har fortiet Bogens Tilværelse. — Men lad Bogen end være som den vil i faktisk Henseende — hvad vi have sagt, er ikke med et eneste Ord rokket af Forf. i Mgbl. Vi kunne derfor med saa meget større Tryghed forbigaa hans øvrige Reflektioner. Kun maa vi tillade os den beskedne Bemærkning, at naar Forf., efterat have paaviist en eneste faktisk Feiltagelse, betegner Holths Bog som „en historisk Roman", har han i Bestemmelsen af den æsthetiske Kategori, vistnok mere ladet sig lede af den „rystende Spænding", hvormed han selv paa Romanlæseres Viis har „slugt" Bogen, end af dennes literære Form og Indhold overhoved. Thi det Meste af Bogen er dog aftrykt af forrige Storthings Forhandlinger og Referaterne af dets Debatter eller bestaar i aktmæssige Erklæringer, forsynede med Navne paa Personer, der for en væsentlig Deel sortere under Kirkedepartementet, og hvoraf Ingen i sin egen Virkeligheds Interesse har benegtet Identiteten med Attestudstederne i Holths Bog.

Norge.

Christiania. Det af Professor O. J. Broch og Assessor O. A. Bachke fremsatte Forslag angaaende Fuldbyrdelsen af Domme og Kjendelser, afsagte ved svenske og danske Retter m. V., er af Odelsthinget, efter en længere Debat, bleven forkastet med 43 mod 34 St.

— Ved Repræsentantmødet i Kreditbanken forrige Løverdag blev Udbyttet fastsat til $2\frac{1}{2}$ pCt. Efterat Forhandlingerne vare endte, udtalte Konsul Th. Heftye „et Erkjendtlighedens og Mindets Tak" til A. B. Stabell, der havde ofret sine bedste Kræfter i Bankens Tjeneste, og hvis Virksomhed havde været et Billede paa Manden selv: „velvillig og dygtig, men — dristig."

— Nogle af Overlærer Jacob Sverdrups Elever indbyde gjennem Dagbladene til Stiftelsen af et Legat til Minde om denne af vort Agerbrug og vor Landhuusholdning saa høit fortjente Mand. De indsamlede Midler ville blive stillede under Forvaltning af Selskabet for Norges Vel som et særskilt Legat, hvis Renter blive at uddele som Bidrag til et eller andet landøkonomisk Øiemed, hvoriblandt nævnes Reiseunderstøttelse til dygtige Landbrugselever. Indbyderne fremhæve hvad vort Land skylder Sverdrup som den, der først hertillands stiftede en Læreanstalt for et paa videnskabelige Grundsætninger hvilende rationelt Jordbrug, som den, der først grundlagde en landøkonomisk Literatur i vort Land og ved egen kyndig Praxis viste Veien til vort Jordbrugs Forbedring.

— Den i Bergen dannede Centralkommittee for Norges Deeltagelse i den internationale Fiskeriudstilling i Boulogne-sur-mer i Frankrig, hvilken bestaar af DHrr. Gottl. Thomsen, Herm. Baars, Peter Blytt og D. C. Stoltz, har nu offentliggjort Programmet for Udstillingen, ifølge hvilket denne skal aabnes 16de September d. A.

— I Throndhjems Brandforsikringsselskab beløb ved Udgangen af f. A. de tegnede Forsikringer sig til 2,527,329 Spd. Den indvundne Præmie havde i Aarets Løb udgjort 16,449 Spd. Skadeserstatningerne beløb sig til 21 à 22,000 Spd., saaledes at Intet har kunnet oplægges eller uddeles som Udbytte.

— Under 17de Febr. er Kand. theol. G. Kent udnævnt til pers. Kapellan hos Sognepræsten til Eger J. A. C. Dons, samt Realkandidat Fr. G. Lie til Adjunkt ved Drammens lærde og Realskole.

— Til Opførelse af nye Bygninger for Christiania Kathedralskole samt til nyt Inventarium er ved Storthinget bevilget 47,550 Spd. — Ligeledes har Storthinget bevilget Gage til Sophus Bugge som extraordinair Lektor i oldnorsk og sammenlignende indo-europæisk Sprogvidenskab.

— Premierlieutenant i Marinen O. H. Rye er bleven Dannebrogsridder.

— Ordineret Missionær Mart. Borgen skal med det Første afgaa fra Stavanger over England til Zulumissionen.

— Folketællingen. Aasgaardstrand 446 (1855: 481); Arendal 3454 (1855: 2744); Sarpsborg 2975 (1855: 1937); Skien 4774 (1855: 4024); Ladestedet Sandnæs 1000 (1855: 440); Frederikshald 9216 (1855: 7408); Namsos 1189 (1855: 591).

— Der er nylig stiftet en Forening, hvis Formaal er at yde ældre trængende Tjenere af Kvindekjønnet i Christiania By aarlige Livrenter som Anerkjendelse af lang og tro Tjeneste, og hvis Fond skal dannes af aarlige Bidrag fra 60 ß til 1 Spd. eller ved større Bidrag en Gang for alle. Livrenter tilstaaes i Regelen kun dem, der have fyldt sit 50de Aar, og da med 12—36 Spd. aarlig. Desuden ydes Sygeunderstøttelse, Bidrag til Begravelsesudgifter og hædrende Gaver for lang og tro Tjeneste. (Selskabets Love findes i Intelligentssedlerne No. 43.)

— I forrige No. blev ved en Uagtsomhed i Trykkeriet sidste Linie af en Notits om Fiskerierne, der for Rummets Skyld skulde været heelt udtaget, staaende tilbage umiddelbart efter Notitsen om Kreditkassen. — Ligeledes er i Artikelen „Fra Udlandet", hvorpaa Forf. selv læste Korrektur, og navnligen i de franske Vers, forskjellige Trykfeil indløbne, hvilket de ærede Abonnenter bedes velvilligen at undskylde.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 9.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 4. Marts 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Om Udgravningen i Aaslo 1865.

(Af N. Nicolaysen.)

Først og fremst vil jeg takke Byens Formandskab for den Hjælp, det har ydet vor Fornkundskab ved denne Udgravning. Der er meget at gjøre i den Retning. For ikke at tale om de mange tusinde smaa Musæer, som endnu skjule sig for Alles Oine i Gravhaugenes Indre og kun vente paa at drages frem, for at sprede Lys over Fortiden, saa vil jeg her af yngre Mindesmærker, der have Krav paa Undersøgelse, kun nævne Hamars Domkirke, Lysekklosteret, flere Dele af Hovedøens Kloster, navnlig dets Kirkegaard, og Mariekirken i Aaslo. Paa den anden Side har Staten eller Private hidtil ei givet noget Bidrag i denne Retning, og heller ikke det Selskab, hvis Maal det er at opklare Fortiden, har paa Grund af andre Forpligtelser og Løfter, som maatte indfries, i de sidste femten Aar kunnet afsee noget synderligt til Udgravninger. Under saadanne Omstændigheder maa det være dobbelt kjærkomment, naar en Kommune, saaledes som Bergens i 1860 og nu Christiania, yder en Skjærv til saadant Oiemed.

Udgravningen i Aaslo medtog 130 Spd. og foregik fra 21de September til henimod Slutningen af November. Forinden jeg paaviser dens Udbytte, vil jeg give en kort Fremstilling af hidhørende historiske Forhold, da jeg tør forudsætte dem ubekjendte for en stor Deel af Bladets Læsere. Jeg begynder med

I. Halvardskirken.

Sagaen fortæller, at Harald Haardraade, der var Konge fra 1047 til 1066, lagde Grunden til Aaslo som By, og det er klart nok, at denne fra først af var bestemt til at vorde Sæde for Biskopen og som Følge deraf til ogsaa at faa sin Domkirke. Det er ogsaa vist, at den Person, hvis Navn skulde sprede Glands over Kirken og Byen, St. Halvard, døde før 1055 og idetmindste inden 1070 var optagen i Helgenernes Kreds. Derimod give vore historiske Skrifter intet Svar paa det Spørgsmaal, naar Kirkens Bygning blev paabegyndt eller om det var skeet før Olaf Kyrre's Død (1093). Vi veed kun, at Kirken, da den første Gang nævnes, træder frem som fuld færdig og følgelig med St. Halvard's prægtige Skrin paa Hoialteret. Dette var, da Sigurd Jorsalafarer, der døde 26de Marts 1130, blev begraven i Chorets søndre Væg. Kirken var saaledes den anden af vore Domkirker, som blev tagen i Brug: Hamars var dengang ei paabegyndt, Stavangers og Bergens paa langt nær ei færdige, hvorimod Throndhjems Domkirke var bleven indviet allerede før Olaf Kyrre's Død (1093). I 1137 brændte Kirken, og af Sagaernes Fortælling ved Aarene 1218 og 1240 faa vi god Kundskab om de hidhørende Stedsforhold i Aaslo, navnlig om hvor og hvorledes Kirken laa. Den var omgiven af tre Hovedgader. Omtrent vestenfor Kirken gik den ene, svarende til den nuværende Aaslo Gade (se Grundridset); fra denne gik et smalere Stræde nordenfor Kirken i samme Retning, som nu Galgebjergsgaden, og til denne stødte igjen østenfor Kirken endnu et tredie Stræde, som mundede ligeoverfor den Gade, der dengang ligesom nu gik ned forbi Saxegaard. Det omtalte tredie Stræde sees endnu paa et Kort fra 1745, og det er klart nok, at den Krog eller Huk, som før Branden forleden Sommer fandtes ved k (se Grundridset) var en Levning af denne Gade. Sandsynligviis gik der ogsaa søndenfor og langsmed Kirkegaarden et smalt Stræde eller Smug fra Vest til Øst.

Efter Sigurd Jorsalafarer's Tid bleve følgende Konger begravne i Kirken: Magnus den blinde († 1139), Inge Haraldssøn († 1161) og Haakon den unge († 1257). Uden Tvivl senere end Midten af det 12te Hundredaar, da Domkapitler oprettedes, men vel især efter 1300 var Tallet paa Kirkens Altere blevet saa betydelig forøget, at der omtrent ved 1380 ikke fandtes færre end 15 Altere, og senere nævnes desforuden 10 andre; men at alle disse 25 nogensinde vare samtidige, er neppe rimeligt, da det i den Tid ofte skede, at et gammelt Alter nedlagdes eller indviedes til en anden Helgen end den, som tilforn havde givet det sit Navn. Al denne Herlighed svandt imidlertid med Reformationens Indførelse, og vistnok blev samtidig ogsaa St. Halvard's Skriin, der nævnes endnu 1532, borttaget; rimeligviis gjorde man det, som Skikken var, i Penge, der fløde ind i Kongens eller Statens Kasse.

Hvad selve Bygningen angaar, trængte den i 1538 til Istandsættelse. Men det er neppe sandsynligt, at Noget derved er foretaget, da Kirken, siden den, kort Tid efter Reformationen, men i ethvert Fald før 1565, tillige var bleven Sognekirke, synes at have været aldeles forsømt. Saaledes klager Kongen i et Brev af sidstnævnte Aar over, at Borgerne „havde nedbrudt Kirkegaardens Muur“ og borttaget Stene, for at bruge dem til sine Huse, ja endog at de havde villet lægge en Almeenvei over Kirkegaarden, „med mere Uskikkelighed, som skeer Kirken og Religionen til Forargelse.“ Kristiern Munk fik derfor Paalæg om at sørge for, at Borgerne igjen opbyggede Kirkegaardsmuren. To Aar efter, i den daværende Krig med Svenskerne, blev Kirken afbrændt tilligemed en stor Deel af Byen, og havde Kirken tilforn været i mindre god Stand, saa fik den vistnok ved denne Brand en saa stor Knæk, som senere ei forvandtes. Endnu 1572 synes der ei at være foretaget Noget til dens Istandsættelse, i 1596 heder det, at den var forfalden, og dette gjentages i 1608, saa det synes som om den allerede var meget skrøbelig, før den atter brændte i 1624. Baade denne Brand selv og hvad den havde tilfølge bragte Kirken dens visse Undergang imøde. Hvad der siges at have været paatænkt allerede efter Branden i 1567, skede nemlig nu, idet Christian den Fjerde bestemte, at Christiania skulde anlægges, og al Handel og Næringsdrift flyttes over fra den gamle til den nye By. Kirken blev vel istandsat saa godt, det lod sig gjøre, men Istandsættelsen var endnu ikke fuldført 1632, og syv Aar efter blev Trefoldighedskirken i Christiania færdig og indviet til Domkirke. Halvardskirken sank nu, fra engang at have været Kathedral for et stort Bispedømme og Sognekirke i en af vore dengang større Byer, ned til at blive Menighedskirke for et Landsogn, der neppe mægtede at udbedre dens gamle Skade. Endnu 1654 var den dog i Brug, men vistnok kun faa Aar efter blev den forladt og stod saaledes indtil Kongen 1667 gav Befaling om, at dens Mure skulde afbrydes og Stenene henføres til Akershuus for at bruges til de nye Volde. Nedrivningen blev vel senere Tid efter anden fortsat, dog stod endnu i 1680 en Deel af Murene, men de sidste Rester deraf lod Ladegaardens Eier, Generalmajor Sehested, nedbryde 1779—81 og brugte dem til at forbedre Veien med mellem Aaslo og Christiania. Allerede før 1742 var det Huus opsat, som staar nærmest Aaslo Gade (se Grundridset), i 1823 blev der øverst bygget et Fattighuus, og Aabningen imellem begge udfyldtes omtrent i 1836 med et nyt Huus. Saaledes var største Delen af Kirken bleven overdækket af Bygninger.

Ovenfor er det sagt, at fire af vore Konger bleve begravne i Kirken. Om Sigurd Jorsalafarer og Inge Haraldssøn heder det udtrykkelig i Sagaen, at de bleve indlagte i Chorets søndre Væg, om Magnus blinde derimod kun, at han blev begraven i Kirken ved Siden af sin Fader, Kong Sigurd, og om Haakon unge, at han blev jordet i Kirken „der hvor Sigurd Jorsalafarer hviler“. Alligevel kunde det neppe være tvivlsomt, at ogsaa de to sidstnævnte Kongers Lig fik sin Plads inde i Steenvæggen, hvad der dengang hos os var en almindelig Begravelsesmaade for kongelige Personer. Dette sees og af Gyldenløves Forestilling af 1674, hvori det heder, at der i Kirken „var fundet fire norske Konger udi Muuren at være begravne“. Denne Forestilling gik forresten ud paa at foreslaa Opførelsen af et Kapel paa Hovedøen, hvori de fundne kongelige Been skulde gjemmes. Hertil gav Kongen ogsaa sit Bifald, men der er al Grund til at tro, at Kapellet, uvist hvorfor, aldrig kom istand, og hvor Benene siden ere blevne af, vil Ingen kunne sige. Nogen Mulighed er der dog for, at den Hjerneskalle, som findes i det Nordiske Museum i Kjøbenhavn og kaldes Sigurd Jorsalafarers, virkelig kan være en Levning af ham, da den mangfoldige Aar før 1800 indkom til Kunstkammeret og der medfulgte en, i den sidste Tid uheldigviis forsvunden, Optegnelse paa Tydsk, som rimeligviis maa have givet Oplysning om Skallens oprindelige Eiermand.

I 1810 blev der, som det heder, af Antikvitetskommitteen under Selskabet for Norges Vel foretaget en Udgravning paa Kirkens Tomt, men Beretningen derom er meget svævende og lider tildeels af aabenbare Urigtigheder. Kun saameget synes vist, at Udbyttet ei var af synderlig Interesse, og Ingen kan nu paavise, hvor de fundne Sager, der fordetmeste indskrænkede sig til nogle Ligkistebeslag fra senere Tid, ere blevne af.

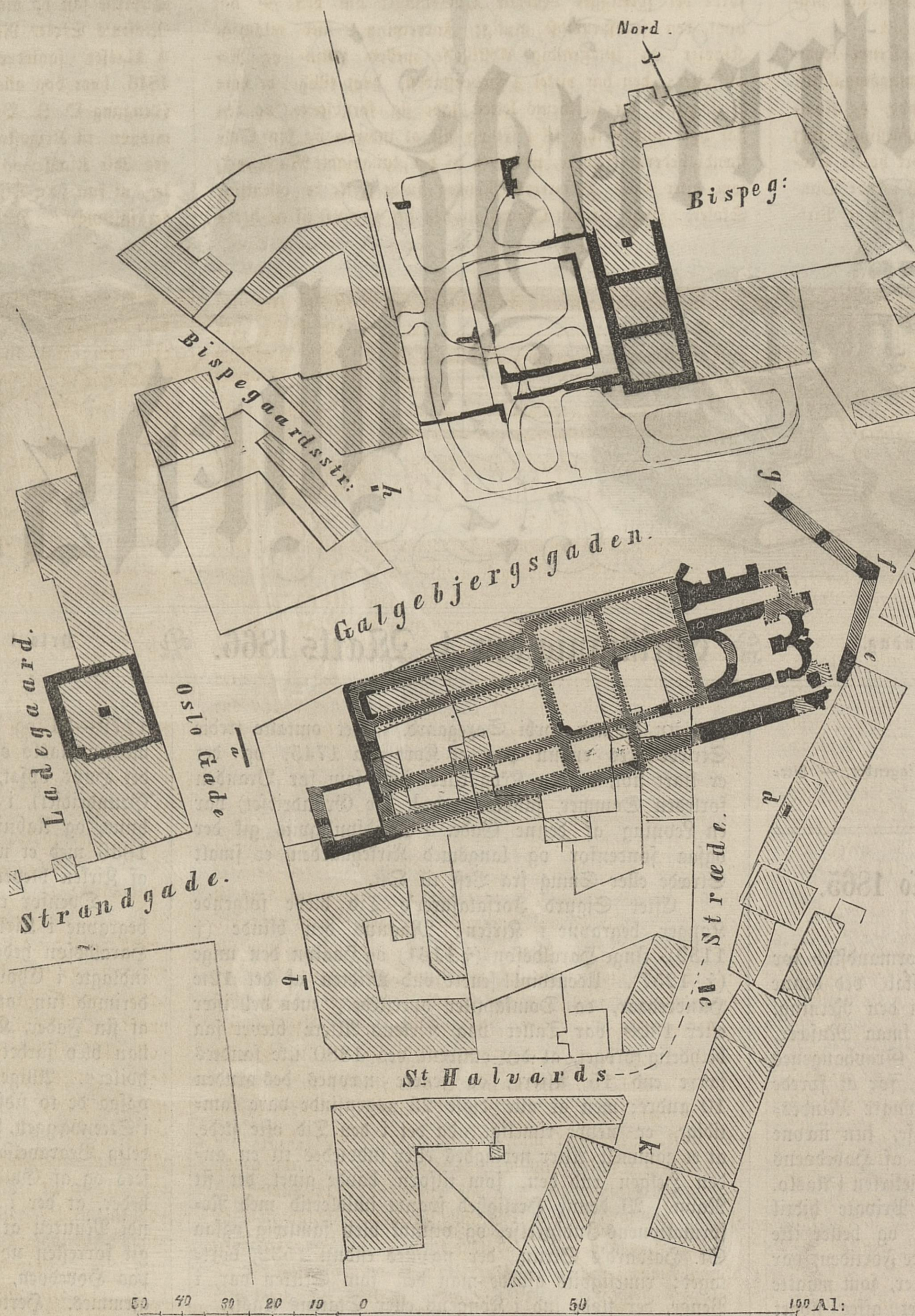
Allerede før den seneste Udgravning kunde man ved Hjælp af de historiske Beretninger danne sig en Forestilling om Kirkens Beliggenhed, som oven berørt, og flere af dens Hovedformer. Dens østre Deel maatte træffes paa den aabne Plads ligeoverfor Bispegaarden, og derfra maatte den strække sig omtrent mod Vest, dog saaledes, at dens Grundvold ikke paa nogen Maade kunde ligge under det i forleden Sommer afbrændte Strøg. Kirken maatte endvidere, hvad dens Form angaar, have været deelt i et Mellemskib og to smalere Sideskibe, og kun havt eet Taarn. Alt dette viste sig ogsaa ved Udgravningen.

Udgravningen tog sin Begyndelse paa den frie Plads ligeoverfor Bispegaarden og blev fortsat til alle Sider, saalænge Muurlevninger fandtes, og lige ind paa den vestre Huselinie. Men her viste det sig, at den Levning af Kirken, som havde sin Plads i det omtalte Strøg, kun var en nyere Tilsætning, medens Kirkens oprindelige Hoveddeel strakte sig under det bebyggede Kvartal. Skulde det altsaa blive muligt at faa nogen Forestilling om den sidste Deels Form, var der ingen anden Fremgangsmaade, end at prøve sig frem ved hist og her i Gaardspladse eller Haver at foretage Gravning indtil Muurlevninger bleve trufne, og siden ved Hjælp af disse og den allerede fundne østligste Deel at

opkonstruere Kirkens Grundplan. Herved traf det sig saa heldigt, at Yderkanten af den vestre Endemuur ligger i en Have og at endeel af dens indre Side i Forbindelse med to af Kirkens Langvægge tjener som Kjælder under det til Haven stødende Huus. Den omtalte Fremgangsmaade har ogsaa faaet sin Betegnelse paa den hosføiede Grundplan, saaledes at de Mure, som man traf, ere anlagte med sorte Streger i Forbindelse med Skygning, medens alle de Dele, som kun ere konstruerede, betegnes med Prikker eller korte afbrudte Streger. For tillige at fremhæve de nyere Tilsætninger i Modsætning til Kirkens oprindelige Deel, er denne gjengiven med noget mørkere Skygning.

Grundplanen viser for det Første, at Kirken ei har ligget aldeles nøiagtig fra Vest til Øst, men omtrent fra Vestnordvest til Østsydost. Den har havt et tredeelt Langhuus, Tverskib, Taarn over Midtkvadratet samt Chor og Sakristi med halvrunde Nischer mod Øst. I sin Hovedform har den altsaa været som de udenlandske Kathedraler ved Slutningen af det 11te Hundredaar, eller, hvis Tverskibet fraregnes, som Akers Kirke, dog ligger her Sakristiet med sin halvrunde Ende noget længer mod Vest. Det kan ogsaa med Sikkerhed sluttes, at Langhusets Mellemskib har været adskilt ved Piller, forenede med Rundbuer, og at Mellemskibet og Tverskibet samt rimeligviis ogsaa Choret have havt samme Høide. Fra først af har Kirken utvivlsomt havt Træloft, men senere maa den være bleven hvælvet. Dette kunde dog ei sees af Levningerne, undtagen forsaavidt de halvrunde Hjørner indvendig i Taarnfoden kunde tyde hen paa Forstærkningspiller for Hvælving over Midtkvadratet; men det fremgaar tydelig af Beretninger om Brandene i 1567 og 1624, hvori Hvælving udtrykkelig omtales.

Længe efterat Kirken var færdig, har den faaet to Tilsætninger: et firkantet Udspring i det sydvestre Hjørne og en Udvidelse af Choret mod Øst. Den første Deel skal jeg senere komme tilbage til. Hvad den sidstnævnte Tilsætning angaar, forefandtes dens Levninger i en meget forstyrret Tilstand. Deels havde man i vort Hundredaar flere Gange og paa forskjellige Steder gjennembrudt og sprængt Murene, for at kunne nedlægge Vand- og Kloakrør, deels var der bortført en saadan Mængde af Stenene, at kun de allerunderste Lag af Grundvolden fandtes levnede, medens i Kirkens oprindelige Deel Overkanten af Sakristirundingen ligger i Dagen og man ved Chorets sydøstre Hjørne paa et kort Stykke endog traf Sokkelen bevaret tilligemed de af veltilhugne Kalksteenskvadre bestaaende Mure. Paa Grund af de anførte Omstændigheder var det neppe muligt at danne sig en klar Forestilling om, hvorledes denne nyere Tilsætning havde været i sin Heelhed, og navnlig om hvad Form Hjørnerne havde havt. Saameget kunde dog sees, at denne Deel var opført paa en mindre omhyggelig Maade, navnlig hvad Grundvolden angik, at dette nyere Chor havde været deelt i 3 Skibe, og at det i den østre Væg havde to halvrunde Udspring, en Egenhed, hvortil intet Sidestykke kjendes hos os. Da der paa flere Steder var Stræbepiller, kan Udvidelsen i hvert Fald ei være foretagen før Slutningen af det 12te Hundredaar. Det er bekjendt nok, at Forøgelse af Chorets Rum har fundet Sted ved mange af vore Kirker og navnlig ved de endnu levnede gamle Domkirker, der trængte til større Rum i Choret, efterat Domkapitlerne vare oprettede ved Midten af det 12te Hundredaar. (Fortsættes.)

Grundrids af Aaslo.

Skole-Anliggender.

(Af Overlærer Løkke.)

Skolens Virksomhed er indadvendt; dens Gjerning gaar stille og ubemærket for sig, og det er saaledes naturligt, at den ikke er en saadan staaende Rubrik i Offentlighedens Diskussion, som de fleste andre Gjøremaal i Livet. I den senere Tid har imidlertid Skolen været i en mere end almindelig Grad offentlig omtalt og omskrevet; en kongelig Kommission er bleven nedsat for at underkaste den en omfattende Granskning, hvoraf det foreløbige Resultat er blevet Offentligheden meddeelt i et udførligt Uddrag; og fra ikke mindre end tre forskjellige Mænd har der for indeværende Storthing været indbragt Forslag til større eller mindre Forandringer ved den. Det synes derfor, som nærværende Tidspunkt ved den mere end almindelige Interesse, som fra Publikums Side ved disse Konjunkturer er antydet, kunde være særlig skikket til en Diskussion om „Skole-Anliggender." Det falder af sig selv, at det, som her har det første og største Krav paa Opmærksomhed, er den kongelige Skolekommissions Arbeide. Vistnok har Komm. betegnet sit Arbeide kun som et Udkast, men ikke at tale om den Betydning, der allerede som saadant maa tilkomme det, indseer jeg ikke, at den Sag, som det gjælder, paa nogensomhelst Maade kan skades ved allerede paa dette Punkt at gjøre det til Gjenstand for Betragtning. Jeg begynder altsaa med

I.

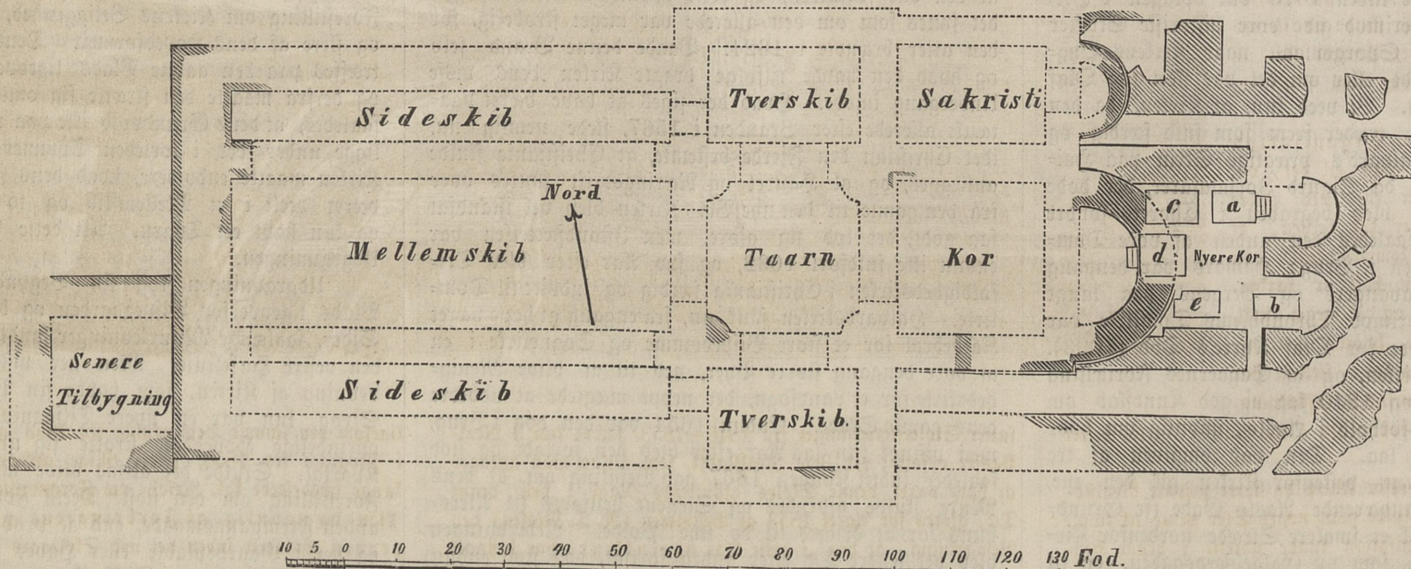
Bemærkninger ved Skolekommissionens Udkast.

„Jo større", siger Kommissionen, „de Hindringer ere, som udspringende fra Landets eiendommelige Forhold (o: den store Udstrækning og tynde Befolkning) mode Bestræbelserne for, uden uforholdsmæssig Forøgelse af Udgifterne, at udbrede den høiere Dannelses Gode til videre Kredse, desto mere bliver det en bydende Pligt at søge at bortrydde enhver saadan Hindring, forsaavidt som den ligger i Skolevæsenets egen Ordning og kan bortryddes, uden at væsentligere Fordele opofres derved."

Her har man Udgangspunktet. Ifølge dette skal man altsaa i Kommitteens Udkast vente en Ordning, der gjør det muligt, at den fuldstændigere udstyrede offentlige Skole skal blive stærkere og længere besøgt end nu fortiden, ligesom denne Ordning, efter hvad Kommissionen paa et andet Sted forklarer, skal blive billigere end den nuværende, og alt dette, uden at væsentligere Fordele opofres.

Til den Ende foreslaar Kommissionen en Ordning, bestaaende af en Fællesskole, beregnet paa et 6-aarigt Kursus i Alderen fra 9—15 (15½) Aar, dog saaledes, at fuldstændigt Fællesskab kun finder Sted for de to første Skoleaar, da ved det tredie Aar Latin indtræder i Fagkredsen for det man i Statens kombinerede Skoler kalder Latinlinien, og Engelsk for Reallinien; ovenpaa denne Fællesskole følge to sideordnede, fuldstændigt adskilte Gymnasier, et Latingymnasium og et Realgymnasium, begge med 3-aarigt Kursus. Den samlede Skolegangstid bliver saaledes 9—9½ Aar, fra 9 Aars til 18 à 19 Aars Alder.

Den nuværende Ordning af Statens høiere Skolevæsen (de kombinerede lærde og Realskoler) har et Kursus paa 8 Aar, fra det 10de til det 18de Aar, med to 1-aarige Fællesklasser (fra 10—12 Aar), tre 2-aarige Latinklasser (fra 12 til 18 Aar), hvormed er kombineret to 2-aarige Realklasser (fra 12—16 Aar); i begge de sidstnævnte er Undervisningen fælles, undtagen for Latinens og Græskens Vedkommende, hvis Timer optages af andre Fag i Realafdelingen (Engelsk, Videresø-

Grundplan af St. Halvards Kirke.

relse af den naturhistoriske Underviisning og Regning, Naturlære).

Om denne Ordning siger Kommissionen: „Denne Kombination af tvende Afdelinger, hvis Underviisningsmaal ikke er det samme, kunde vanskelig blive heldbringende, og Kommissionen formener, at det er den almindelige Opfatning blandt dem, der have havt Anledning til at iagttage vort høiere Skolevæsens Virksomhed, at denne Forbindelse af de tvende Dannelseslinier er hinderlig for begge Afdelingers heldige Virksomhed og derfor bør afskaffes."

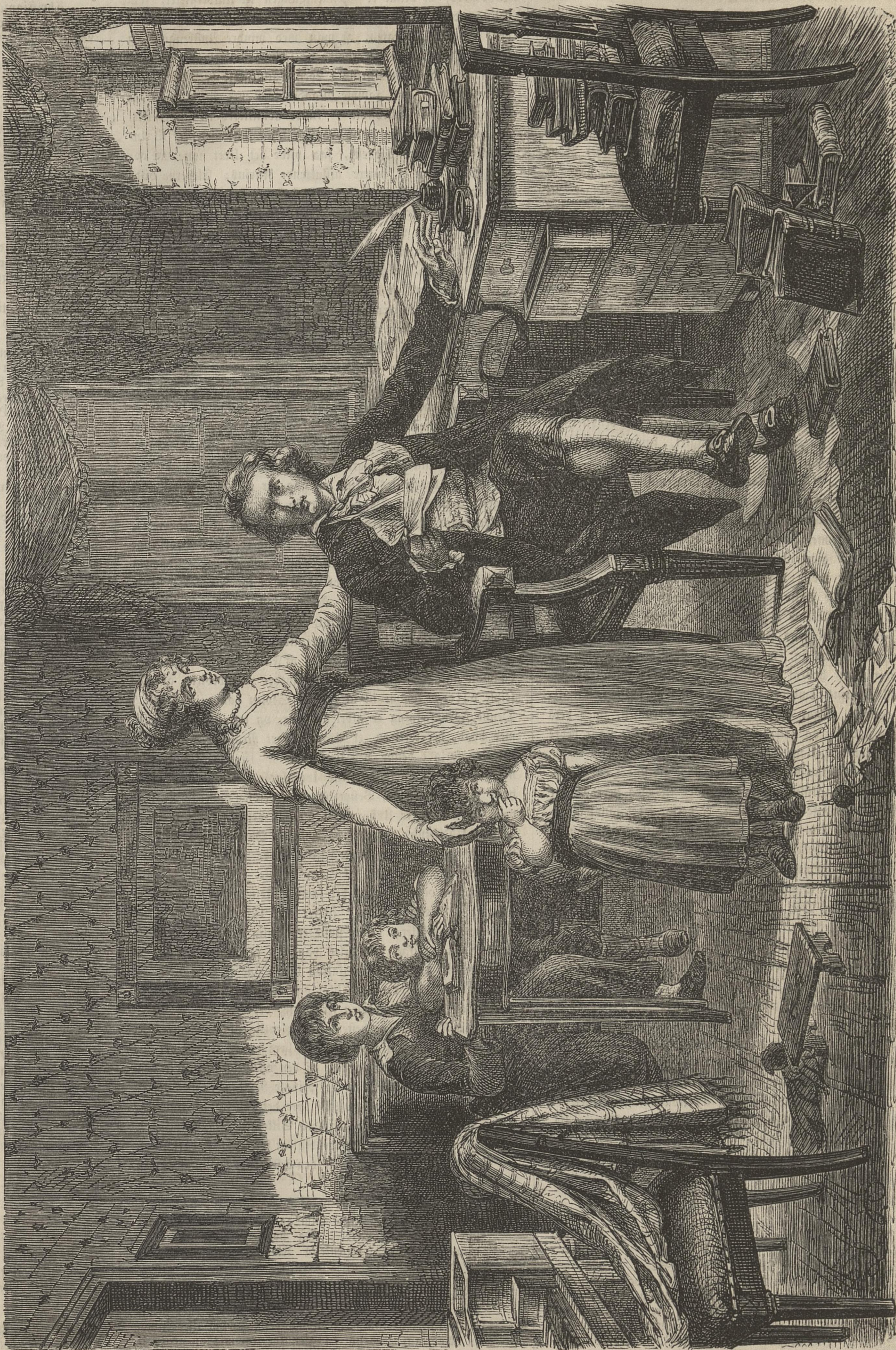
Hvorledes Kommissionen kan sige, at de to Underviisningsliniers Maal ikke er det samme, er mig ikke ret klart; forsaavidt Kommissionen mener, at Maalet for Latinafdelingens Vedkommende ikke er afsluttet med 2den Latinklasse, er det rigtigt, men for alle Fællesfag er ogsaa Underviisningens Maal fælles, ganske paa samme Maade som i Kommissionens Fællesskole, medens man heller ikke her kan sige, at Latinafdelingens Maal er afsluttet med Fællesskolen, da der jo ovenpaa kommer et 3-aarigt afsluttende Kursus i Latingymnasiet. Forsaavidt synes man ikke at være kommen videre ved Kommissionens Ordning, og ligesom jeg for mit eget Vedkommende, der har tilbragt mine fleste Aar i Skolens Tjeneste ved en kombineret Skole og netop paa det kombinerede Trin, efter denne min Erfaring ikke kan tiltræde den haarde Dom, som Kommissionen uden nærmere Begrundelse har fældet over denne Ordning, saaledes sees heller ikke Kommissionen af 1858 at have deelt denne mørke Opfatning; den sætter, og vistnok med Rette, Ulemperne vel saameget deri, at Klasserne ere toaarige. At Ordningen med Kombination af Real- og Latinklasser er mindre fuldkommen, vil visselig indrømmes af Enhver, og Skolen selv vilde sikkerlig sidst modsætte sig en fuldstændig Adskillelse, naar den bevilgende Myndighed vilde skjænke de Midler, som dertil krævedes. Men da vore Evner ere smaa, og vi som Følge deraf i vore Indretninger ofte maa nøie os med det mindre Fuldkomne, som ved en forstandig Praktik dog ogsaa kan give et agtværdigt Resultat, saa behøver man ikke herfor at slaa Allarm.

Det vakte almindelig Overraskelse, da nærværende Kommissions Formand for omtrent et Aar siden fremstod med et Forslag til en radikal Forandring af vort høiere Skolevæsen. Man spurgte sig selv, hvad Grundene dertil kunde være, thi i Forslaget selv vare de ikke at finde, og Forslagstillerens Optræden stod i bestemt Modsigelse med tidligere, kort forud afgivne Udtalelser af ham. I den Diskussion, som i Dagbladene udviklede sig om denne Sag, fik man den Forklaring, at det var Realskolens — ikke Latinskolens — daarlige Forfatning, som havde motiveret Forslaget til Forandringen. Der lagdes nemlig en stærk Vægt paa det Faktum, at Realafdelingen i de kombinerede Skoler havde meget vanskelig for at beholde sine Elever det hele Kursus ud, at Eleverne „løb af Skolen før Tiden", og at saaledes denne Skole ikke opfyldte sin Bestemmelse. Denne Mislighed skulde da fjernes ved hiint Forslag, og det Samme skal nu skee ved den Organisation, som foreligger i Kommissionens Udkast.

Men hertil er enhver Organisation magtesløs. En anden Sag er det, om man ved Lov paabyder eller ved andre tvingende Midler bringer det derhen, at den Elev, som engang er kommen derind, han skal ogsaa blive der, til han er færdig. Kommissionen er ogsaa, og det meget stærkt, inde paa noget Saadant, hvorom mere nedenfor. Faktum, at Realskolen sjelden har beholdt sine Elever til Kursusets Afslutning, er rigtigt, men at den bestaaende Organisation derfor bærer Skylden, er ikke rigtigt.

Det bedste Beviis herfor levere de større private Realskoler i Christiania. Thi skulde man noget Sted vente at kunne faa see, hvad en Organisation kunde udrette i denne Henseende, saa maatte det vel være her. Nissen's Realskole — jeg nævner den, fordi den har virket i den længste Tid og fordi der foreligger bestemte Oplysninger om den — har havt den fuldstændigst mulige Indretning, med eetaarige Klasser og fuldstændig Adskillelse mellem Latin- og Realklasser; den har virket i Hovedstaden, hvor tillige de ydre Betingelser for Frekvents lettest lade sig forudsætte, og den har havt fuld Frihed til i Et og Alt at indrette sig som Omstændighederne krævede, uhindret af det „tungvindte Maskineri", som efter dens Bestyreres Mening skulde trykke de offentlige Skoler. Hvad har nu Organisationen her udrettet til at holde Eleverne fast og hindre dem fra at løbe fra Skolen før Tiden? Nissen's Skoles Realkursus var fra Begyndelsen beregnet paa 4 Klasser, saaledes som man seer af Skolens Program fra 1846, hvor dog allerede gjøres den Bemærkning af Bestyrerne (dengang O. J. Broch og H. Nissen), at „den hyppige Dimission til Krigsskolen (— hvortil der dengang dimitteredes fra 3die Klasse —) og Udtrædelse i andre Livsstillinger bevirker, at kun faa Disciple kunne antages at gaa alle Realklasser igjennem." I Skolens næste Program (1853), der omfatter Skoleefterretninger fra 1846—1853, findes kun 3 Realklasser opførte; ved 3die Realklasse, som altsaa maa antages at have været denne Skoles afsluttende Maal i hele denne Tid, gjøres for Aaret 1853 af Bestyreren (N. T. Nissen) den Bemærkning, at den „i dette Aar udelukkende har bestaaet af Disciple, der vare bestemte til Optagelse paa Krigsskolen." I Program for 1855 opføres fremdeles kun 3 Realklasser, ligesom den samme Bemærkning fra 1853 gjentages; ligesaa i Program for 1858, hvori tillige antydes, at „naar den længe imødeseede kgl. Resol. om Forandring af Krigsskolens Plan og navnlig af Fordringerne ved Optagelsesprøven emanerer inden det nye Skoleaars Begyndelse, vil en 4de Realklasse træde i Virksomhed."

Den nye Plan for Krigsskolen, i hvis Udarbeidelse Nis-

Schiller i sit Hjem. Originaltegning af L. Pietsch. (Text i næste No.)

sen's Skoles Bestyrer selv havde havt Deel, blev approberet den 15de Juni 1858. Umiddelbart efter sattes den 4de Realklasse i Nissens Skole i Gang. Men fra samme Dieblik af var ogsaa Forberedelsen til Krigsskolen monopoliseret i Christiania; de kombinerede Skoler med sine 2aarige Realklasser og disses Kombination med Latinklasserne, kunde nu, ligeoverfor de forøgede Fordringer, ikke konkurrere med de 4 eetaarige rene Realklasser i Hovedstaden.

Man seer heraf, at Nissens Skole, trods sin fuldstændige Indretning, ikke fik Brug for en 4de Realklasse, forinden Krigsskolen i 1858 forøgede Fordringerne til sin Optagelsesprøve; det er altsaa ikke den fuldkomnere Organisation, som har bevirket dette Resultat, heller ikke noget almindeligt Tidens eller Publikums Krav, og ligesom Skolen indtil 1858 med sine 3 Realklasser væsentlig var en Forberedelsesskole til Krigsskolen, saaledes har den efter denne Tid med sine 4 Klasser været det samme.

I 3die Bind af sin Indberetning om det offentlige Skolevæsen*) opkaster Rektor F. M. Bugge — som finder „Oprettelsen af høiere Borgerskoler eller Realinstituter at være et billigt, baade i Sagens Natur og i Tidens Fordringer vel begrundet Krav, saalænge man betragter Sagen in abstracto" — det Spørgsmaal: „Er Oprettelsen af en Skoleart, som den her omhandlede (ↄ: en høiere Realskole) begrundet i en for dem, for hvem den er bestemt, virkelig følt Trang? eller hvad der igrunden løber ud paa Eet: Kunde saadanne Skoler i Virkeligheden ventes frekventerede af et saa stort Antal, at deres Oprettelse var hensigtsmæssig og deres Vedbliven mulig?"

Bugge kommer gjennem en Række af bindende, ogsaa i dette Dieblik gyldige Slutninger, som det her er overflødigt at anføre**), til det Resultat, „at den her omhandlede Skoleart aldeles ikke kan antages at ville blive saaledes benyttet, at dens Oprettelse, fra denne Side betragtet, kunde ansees paatrængende nødvendig."

Jeg mener, at den Erfaring, som de fuldstændigst udstyrede, ublandede Realskoler til Dato har leveret os, slaaende godtgjør Rigtigheden af den Slutning, hvortil Bugge allerede i 1839 kom gjennem en theoretisk Betragtning. Og denne Erfaring er ikke gjort alene hos os. Professor Langbein, Udgiveren af det tydske Pædagogiske Archiv, erklærede ved det Møde, som tydske Philologer og Skolemænd holdt i Meissen i 1863, at Realskolerne i Preussen med deres 9-aarige Kursus (= Kommissionens Fællesskole + Realgymnasium) ikke længer kunde holde sig, medmindre de fik Ret til at dimittere til Universitetet, hvoraf da atter maatte blive Følgen, at Adgang til Statens Embeder kom til at staa de saaledes Dimitterede aaben. Naar det i et Land som Preussen, med dets udviklede Industri og høiere borgerlige Sysler, ikke staar bedre til, maa man ikke klage hos os.

At nu Skolekommissionen skulde have udfundet en Organisation med en „Afslutning", der havde en egen indre Magt til at holde Eleverne fast i Skolen, er derfor lidet sandsynligt. Kommissionens Tro paa dens egen Organisations Evne i denne Retning er heller ikke stærkere, end at den — som det synes, efter Antydninger, der allerede ere givne af Rektor Bugge — knytter Optagelsen i diverse Specialskoler og Adgangen til en heel Deel Befatninger til bestaaet Afgangsexamen ved sin Fællesskole. Thi

1. skal bestaaet Afgangsexamen ved Fællesskolen være Betingelse for at kunne stedes til Examen Artium;

2. til at underkaste sig pharmaceutisk Examen;

3. „maaskee" ogsaa til at optages ved en høiere Landbrugsskole; samt

4. at det at have bestaaet denne Examen bør komme i fortrinlig Betragtning ved Besættelse af saadanne Poster, hvortil ingen særegen Examen er foreskreven, saasom: a) i Told-, b) Post-, c) Telegraph- og d) Udskiftningsvæsenet.

Endelig er det af Kommissionen henstillet til Overveielse, hvorvidt denne Afgangsexamen

5. bør medføre Berettigelse til at optages som Studerende ved Universitetet med Ret til senere at underkaste sig juridisk, medicinsk og mineralogisk Examen***).

*) Ideer til en Reorganisation af det offentlige Skolevæsen i Norge, 1839.

**) S. Bugge's Værk 3die B. S. 31—32.

***) „Dog", føier Kommissionen til, „uden Adgang til Ansættelse i de Embeder, hvortil Embedsexamen udkræves." Hvad denne Indskrænkning skal være godt for, eller hvorledes Komm. kan ansee denne for gjennemførlig, forstaar jeg ikke. Vistnok have Medicinere, Jurister og Mineraloger licentia practicandi, og kunne saaledes tjene sit Brød uden Ansættelse i Statstjenesten; man kunde maaskee ogsaa sige, at det var Staten forholdsviis ligegyldigt, om en saadan Jurist muligens procederede mindre godt end den, der har faaet en fuldstændigere, gjennem et Gymnasium erhvervet, forberedende Dannelse. Men ligeoverfor en Mediciner kan dette Raisonnement ingenlunde gaa an. Thi finder Staten overhovedet at kunne betro en saadan Mand Borgernes Høieste, Livet, da har den derved stillet ham ganske paa lige Fod med sine egne Funktionærer. Og hvorledes vilde ikke paa denne Maade en betænkelig Kløft være skabt mellem de forskjellige Arter af Studenter, og til hvilke uhyggelige Rivninger vilde ikke dette kunne føre? Der er naturligviis Intet i Veien for, at en gjennem en Latinskole (eller et Gymnasium) forberedet juridisk eller medicinsk Kandidat kan være en maadelig Person eller endog en Klodrian, medens en gjennem Kommissionens Fællesskole forberedet Jurist eller Mediciner kan være en særdeles dygtig Mand. Thi der er i alle Stillinger i Livet noget, som kaldes Rutine; den fører ofte sin Indehaver langt, men for at erhverve den er det ingen absolut Nødvendighed at have studeret Latin eller Græsk. Siger man her A, maa man ogsaa sige B. Der er kun een Aber ved dette: ved en saadan Ordning vilde Kommissionens Gymnasier komme til at staa temmelig øde.

Naar man omgjærder Fællesskolen (eller Realskolen) saa grundigt, som her er paatænkt, tvivler jeg ikke paa, at den baade vil faa og beholde sine Elever. Men dette er da, det maa vel fastholdes, ikke Organisationens Fortjeneste, og det er ligesaalidt Tvivl underkastet, at Eleverne heller ikke vilde løbe af Skolen inden fuldendt Kursus, naar man for den bestaaende Realskole satte de samme Bestemmelser. Den nuværende Realskole vilde paa denne Maade, saaledes som faktisk af Kommissionen er gjort for dens Fællesskole, være stillet paa lige Fod med Latinskolen, forsaavidt det nemlig er den Omstændighed, at denne er Gjennemgangen til Universitetet, som betinger dens Frekvents og gjør, at Eleverne holde ud til Enden. Bestemte Staten, at man med mindre Anstrengelse og mindre Opofrelse kunde erholde de samme Rettigheder, at man f. Ex. efter afsluttet Kursus i 2den Latinklasse (ved det fyldte 16de Aar) — paa samme Maade som ved Afslutningen af Kommissionens Fællesskole — kunde admitteres til Universitetet og der underkaste sig de sædvanlige Examina, med Ret til Ansættelse i Statens Tjeneste, saa vilde det lidet nytte at opstille for Skolen et høiere afsluttende Kursus; Eleverne vilde da paa samme Maade løbe af Latinskolen før Tiden, ligesom man nu bebreider dem dette i Realskolen. Thi hos os er det saa og maa det være saa, at det bliver Undtagelsen, om den høiere Almeendannelse erhverves alene for dens egen Skyld — vore Realskoler, de offentlige som de private, bære jo Vidne derom —; man har dertil i Regelen ikke Raad, og om man end vælger den besværligere og kostbarere Vei og studerer af en indre Trang, saa maa man dog tillige have Udsigten til et Vederlag engang i Tiden, i Skikkelse af et Embede, lønnet af Staten.

Men naar vi nu springe over alle de Elever, som frekventere Kommissionens Fællesskole for at opnaa de Rettigheder, som Kommissionen dertil foreslaar knyttede, og vi vende os til de andre Elever, som vel ogsaa maa findes derinde, og som ikke agte at naa eller gjøre Brug af hine Rettigheder, de Elever nemlig, der sættes derind og gaa der alene for at erhverve nogen Lærdom eller Dannelse for sin senere borgerlige Stilling i Livet, saadanne Elever, som agte sig til at blive Sømænd, Haandværkere, Handelsmænd, Gaardbrugere osv.: hvorlænge ville de blive gaaende i denne Skole? og er Kommissionen sikker for, at de ikke ville løbe af Skolen før Tiden, før Kursusets endelige Afslutning? Kommissionen har selv besvaret dette Spørgsmaal ganske rigtigt, naar den siger: „Kommissionen har søgt at indrette Underviisningsplanen saaledes, at der dannes en Afsats ved Enden af Fællesskolens 4de Klasse, da man antager, at flere Omstændigheder ville bevirke, at Disciple oftere komme til at forlade Skolen paa dette Punkt." Denne Forudsætning er aldeles rigtig, og den stemmer ganske med hvad der fortiden er Praxis, idet Realskolens Elever i Regelen forlade denne ved Udgangen af 1ste Realklasse, der netop svarer til Kommissionens 4de Klasse. Og erindrer man, hvad der er oplyst af Bestyrelsen for Nissen's Realskole med dens fuldstændigere Udstyr, at i sin Tid dens 3die Klasse kun bestod af Disciple, der vare bestemte til Optagelse paa Krigsskolen, maa altsaa de andre Disciple have afsluttet sin Skoletid senest ved Udgangen af 2den Klasse. Paa den Maade kommer man ogsaa her til det samme Resultat, thi 2den Realklasse i Nissen's Skole svarer til 1ste Realklasse i de kombinerede Skoler; denne sidste er nemlig 2-aarig.

Vi staa altsaa fremdeles paa den samme Plet, og ere med Kommissionens Organisation ikke komne et Skridt videre. Jeg gjentager derfor: ingen blot og bar Organisation er istand til at skaffe og sikre Skolen Frekvents, det være sig Realskolen eller Latinskolen; denne bestemmes væsentlig af Momenter, der ligge udenfor Organisationen. Vi lære det af Erfaringer inden Landet og udenfor Landet, af den offentlige Realskole med dens mindre fuldkomne, og de private Realskoler med deres mere fuldkomne Indretning. Vi lære det endelig af Kommissionen selv, af den Række af ydre Sikkerhedsforanstaltninger, hvormed den har anseet det nødvendigt at forskandse sit eget Værk.

Holder man altsaa fast, at den bestaaende Latinskole ingen væsentlig Forandring tiltrænger, fremdeles at heller ikke den offentlige Realskoles Stilling forandres eller forbedres ved den af Kommissionen foreslaaede nye Ordning, saa turde det være en berettiget Slutning, at det ingen Nødvendighed var for det kongelige Kirkedepartement at foranledige en Kommission nedsat til en ny Organisation af vort høiere Skolevæsen.

(Fortsættes.)

Literatur og Kunst.

Christiania Theaters Virksomhed i Januar og Februar 1866. Repertoiret har i de forløbne to Maaneder væsentlig været dannet af ældre Stykker, men rigtignok det Slags ældre Stykker, der, naar man kan skaffe dem en forholdsviis tilfredsstillende Udførelse, bør danne et Theaters Grundfond. Philippine Welser, Bagtalelsens Skole, Elverhøi og Marquien af Villemer hver 1 Gang, Othello og Kjærlighed uden Strømper 2 Gange samt Skjærsommernatsdrømmen 3 Gange, det sidste med noget forandret Besætning, hvorved Pucks Rolle var bleven givet til en ung franskfødt Gjæst, Alice Delacroix. — Af indenlandske Arbeider har kun været opført De Nygifte (3 Gange) og Han har det strengt (2 G.), der begge arvedes fra forrige Aar. Søstrene paa Kinnekullen, der først opførtes ved Sørgefesten den 30te Januar, er gjentaget 1 Gang. Da der vel neppe i Saisonens videre Gang vil vise sig noget originalt Arbeide, der skulde optage Pladsen, vil formodentlig en Deel nyere nordiske Stykker, der bebudedes ved Indbydelsen til Abonnement ifjorhøst, og af hvilke vi mindes Fru Inger til Østraat, Bryllupet paa Ulfsbjerg af Hedberg samt Andersen's Da Spanierne var her (i omarbeidet Skikkelse), med det Første kunne komme til Opførelse. — Fra det gamle Repertoire er med tildeels ny Rollebesætning gjenoptaget Kompagniet Théodore Barrière & Ernest Capendu's Skikkelige Folk (opført 4 Gange), et temmelig plumpt Arbeide, der forlængst synes at have mistet den Glorie, som engang omgav det, og som heller ikke Udførelsen denne Gang skulde bidrage til at give det igjen. Bedre for Theatrets Kræfter laa Victorien Sardou's Sommerfuglen (la Papillone, opført 1ste Gang paa Théâtre français den 11te April 1862), der allerede er gaaet 6 Gange og nok stadig har vakt Munterhed. Johans Feiltagelser (Les Erreurs de Jean, opført 1ste Gang paa Vaudeville 31te Oktober 1864) af Eug. Verconsin, der ligesom det foregaaende er bleven oversat specielt til Christiania Theaters Brug, har gaaet 2 Gange over Scenen. Til de gamle Nyheder maa, endskjønt der paa Plakaten stod „For første Gang", regnes Ikke en Smule jalour (2 G.) og Scribe og Delavigne's paanyt indstuderede eenakts Lystspil Den fortræffelige Onkel (1 G.) Som Fyldekalk er anvendt Med Tilladelse Frue, En Kone, der springer ud af Vinduet, hver 2 Gange, Den svage Side, Lam og Løvinde, 1 Gang. Endelig maa nævnes Martha (2 G.) og Orpheus i Underverdenen (1 Gang).

Søndag den 21de Januar mistede Theatret en af sine bedste Støtter, Fru Lovise Brun. En anden Pen har nylig i dette Blad tegnet hendes Billede, hvis ædle og smukke Træk længe ville mindes. Et Savn, der maaskee vil blive vanskeligt nok at udfylde, forestaar, idet Frøk. Berg ved Spilleaarets Udgang vil forlade Scenen. Denne Kunstnerinde har især i den senere Tid udviklet sit Talent paa en meget tiltalende Maade, og det synes at ville blive vanskeligt blandt Theatrets nuværende Personale at finde den, der skulde udfylde hendes Plads f. Ex. i En Kone, der springer ud af Vinduet eller De Nygifte. Forøget er Personalet kun blevet med Hr. Selmer, der, efter for omtrent et Aar siden at have debuteret paa en mindre heldig Maade i Man kan, hvad man vil, og siden optraadt i et Par Elskerroller, bl. A. i Elverhøi og En Skjærsommernatsdrøm, i den forløbne Maaned er bleven ansat som Skuespiller. Ved et Theater, der arbeider under saadanne Forhold som vore, er der næst efter den fatale Nødvendighed uophørligt at maatte føre nye Stykker frem, som det er physisk umuligt forud at gjennemarbeide paa en fuldkommen tilfredsstillende Maade, som de Spillende ei faa Tid at blive ganske hjemme i, og som efter et Par Forestillinger maa ialfald for en Tid forsvinde fra Repertoiret — neppe Noget, der virker saa uheldig baade paa Theatrets egen Udvikling og paa Tilskuerens Interesse, som den Omstændighed, at Scenen maa benyttes til Tumleplads for de første famlende Forsøg af Begyndere, der lige for Publikums Dine anstille sine Øvelser i Kunstens Rudimenter, Herredømmet over Bevægelser og Stemme osv. Tilskuerne komme til at sidde i en stadig Frygt for at det Hele pludselig skal gaa istykker, og hvilken uheldig Indflydelse det har paa Samspillets Jevnhed, at de utæmmede Naturkræfter saaledes uden Videre slippes ind paa Kunstens fredede Omraade, har man vel ogsaa mangen Gang havt Anledning til at iagttage. Vistnok lærer, som man saa ofte har udtalt, Ingen at svømme, før han springer i Vandet, men det er derfor ikke sagt, at der ikke behøves andet til at lære den ædle Kunst, der holder En oppe over de dødssvangre Bølger, end sans façon at springe i Vandet.

Norge.

Christiania. Som det sees af Morgenbladet for 26de Februar f. A. tilstillede Apotheker Thaulow, Fattigforstanderen i Vor Frelsers Menighed 100 Spd. til Uddeling blandt trængende Familier, i Anledning af den svenske Reformsags gunstige Udfald.

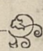
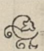
— Til en ny Kirke for Sandefjord er subskriberet 3800 Spd.

— Folketællingen. Drøbak 1660 (1855: 1637); Hønefos 1026 (830); Kragerø 4089 (3070); Horten 6192 (4515); Bodø 523 (228); Flekkefjord 1622 (1551); Stavanger 16,647 (11,717); Porsgrund 2773 (2433).

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 10.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 11. Marts 1866. Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

August Sohlman og den svenske Presse.

II.

August Sohlman er født den 24de Mai 1824 i Svinevad i Nerike, ikke langt fra Orebro, hvor hans Forældre vare bosatte, og i hvis Latinskole han indtraadte, for senere at gaa over til Gymnasiet i Strengnäs. I Februar 1843 blev han i Upsala indskreven som Student, og fuldendte her sine akademiske Studier ved fem Aar efter, Vaaren 1848, at tage Magistergraden. Allerede i disse Aar havde han imidlertid forsøgt sig som Journalist, og det vel nærmest paa Foranledning af den skandinaviske Bevægelse, som netop da var begyndt, og som dybt havde grebet Sohlman. Faa Maaneder efter at han var kommen til Universitetet — i de første Dage af Juni 1843 — foretoges nemlig det første skandinaviske Studentertog til Upsala af 148 danske, 56 skaanske, 2 finske og 1 norsk Akademikus, og det siger sig af sig selv, at den nittenaarige Student drak dybt og længe af det Begeistringens Bæger, i hvilket Fleertallet hentede sig en flygtig Ruus, medens det kun var nogle Faa, det bød en Styrkedrik. Blandt de Sidste var Sohlman; de Indtryk, han under Mødet havde modtaget, bevarede han i sit rolige, besindige Gemyt, og de bleve mere og mere af Betydning for den Retning, hans Liv og Virken kom til at tage.

Af de Danske var han bleven indviet i det tydske Spørgsmaal, som dengang vistnok meget faa af den skandinaviske Halvøes Beboere havde rigtig Rede paa, og var bleven opmærksom paa, at det sandsynligviis var i Sønderjylland, den unge Skandinavisme for første Gang vilde komme til at optræde ligeoverfor udenfra truende Fiender. Det var for at udbrede Erkjendelsen heraf, han omtrent samtidig med det andet Studentermøde i Kjøbenhavn, Juni 1845, begyndte Udgivelsen af Studentbladet, der udkom et Aarstid. Da dette Blad aldrig er kommet os for Oie, maa vi lade os nøie med at hidsætte den Charakteristik, som en Forfatter med Mærket „L. K. D." i sin Tid gav af det. „Det havde", siger han, „navnlig sat sig tvende Opgaver, af hvilke den ene idetmindste tilsyneladende havde en mere stedlig Interesse, hvorimod den anden var almeennordisk. Den første var Universitetets Flytning fra Upsala til Stockholm, en Tanke, som dengang var temmelig ny, og som senere har kjæmpet under mere eller mindre heldige Udsigter, stundom vel endog er forekommet sine lærde Modstandere som fuldstændig overvundet og nedslaaet, men som ligefuldt har arbeidet sig fra Pressen ind i Rigsdagen. Den anden Opgave, Studentbladet havde stillet sig, var at belyse Danmarks Forhold i Almindelighed og Sønderjyllands i Særdeleshed; og man finder her saamegen og saa grundig en Kundskab, som man ikke skulde have ventet at finde i Upsala, inden endnu tre Aar vare henrundne efter det første Upsalamøde. Og man finder ikke Kundskab alene, man finder Aand og Hjerte, man finder en urokkelig Overbeviisning om Danmarks Nordiskhed og Sønderjyllands Danskhed, en veltalende Varme og en glødende Begeistring. Spørgsmaalet tages ideligt frem paany og belyses fra alle mulige Sider, fra Rettens og Sandhedens, fra Ærens og Pligtens, fra Nyttens og Nødvendighedens, fra Politikens og Nationalitetens, Strategiens og Sprogets, Danmarks og Nordens Standpunkt. Det er vanskeligt at beregne, hvad den danske Sag skylder „Studentbladet" af svensk Medfølelse, men det er sikkert ikke lidet." Samtidig med Studentbladet udgav han en poetisk Kalender under Titelen „Verandi", og levede saaledes deelt mellem literære Sysler og Studier indtil 1848, da han ved Krigens Udbrud, umiddelbart efter at han havde taget Graden, reiste ned til Danmark og indtraadte i Armeen som Frivillig. Som saadan deeltog han i det første slesvigske Felttog indtil Vaabenstilstandens Afslutning. Nogle Erindringer fra denne sin Campagne har han nedskrevet i en af Kalenderen Skandias Aargange. Efter sin Hjemkomst begyndte han igjen at arbeide sig frem som Publicist, deels gjennem Korrespondancer til Provindsaviserne, deels i Ugebladet „Vore", hvis Ledelse han en Tid overtog, samt endelig fra 1852 af ved sin Deeltagelse i Aftonbladet's Redaktion.

Ved Siden heraf udgav han i Aarene 1852—53 „Nordisk Tidskrift", der imidlertid standsede, efterat Bindet med 12te Hefte var afsluttet. Og dette Tillægsord „nordisk" betegnede ikke denne Gang, som saa ofte ellers, blot det, at man gjorde Regning paa Kjøbere i alle tre Lande; Tidsskriftet var virkelig nordisk i selve Valget som Behandlingen af Emnerne. Saaledes beskjæftigede tre udførlige Opsatser sig med Norge: „Kyrkliga förhållanden i Norge", „Norges folklif" samt „Den nyaste historieforskningen i Norge." De vidne alle om godt Kjendskab til norske Forholde og megen Omhu for at rede dem ud for svenske Læsere. Skulde man have Noget at indvende mod dem, maatte det være, at de i enkelte Stykker røbede en altfor optimistisk Betragtning, noget, som endnu mere traadte for Dagen i den Literaturartikel, i hvilken Tidsskriftet holdt sine Læsere a jour med danske og norske Forfatteres nyeste Arbeider*). Mindre følelig var her, hvor det jo væsentlig gjaldt at levere en bestemt og udtømmende Fremstilling af Fakta, den Tørhed i Stilen, som Sohlman i sine længere Arbeider aldrig har syntes ganske at kunne frigjøre sig for, og som visselig hos mange Læsere har hindret disse fra at vinde den Indgang, som deres solide Egenskaber gjorde dem fortjent til. Dette gjælder ogsaa om de tvende i 1855 udgivne Afhandlinger, „Svenskt gymnasii-lif, skildring ur det inre af det gamla skolsystemets historia" og „Det unga Finland, en kulturhistorisk betraktelse." I 1862 afsluttedes disse under Titelen „Afhandlingar och skizzer uti kultur- och konsthistoriska ämnen" med en oprindelig i Svensk biographisk Lexikon trykt Skildring af „Bengt Erland Fogelberg, ett litet bidrag till Nordens konsthistoria och till historien om „nordisk konst.""

Her var Sohlman i dobbelt Henseende kommen ind paa sit Yndlingsfelt. Allerede tidlig havde han i Beskjæftigelsen med Kunstens Historie søgt den fredede Plet, det Midtpunkt for sine Interesser og sit leilighedsvise Studium, som Journalisten i saa høi Grad trænger til, hvis han ikke tilsidst skal blive reent slidt istykker af den Mangfoldighed af Undersøgelser og Arbeider, som hans Stilling paalægger ham. Sohlman havde ogsaa faaet en ydre Foranledning til at fortsætte disse Studier, da han i 1849 var bleven ansat som Lærer i Kunsthistorie ved det Stockholmske Kunstakademi. Mest sympathiserede han øiensynlig med den „nordiske Kunst", som i Sverige allerede henimod Tyveaarene havde begyndt at bane sig Vei samtidig og i Sammenhæng med „Gøternes" Optræden i Literaturen. En af denne Bevægelses mest indflydelsesrige og utrættelige Ledere havde Fogelberg været, og Sohlman fik saaledes i Skildringen af hans Liv og Virken en vistnok kjærkommen Anledning til at nedlægge sin egen æsthetiske Troesbekjendelse og udtale det som sin Erfaring, at „det i Kappestriden mellem de Arbeider i Literaturen som i Kunsten, hvis Værd henleder Europas Kunstelskeres Opmærksomhed paa dem, som oftest er Agtelsen for det i Virkeligheden Oprindelige og Folkelige, der gjør Udslaget."

Fra den Tid Sohlman, som nævnt er, traadte i Spidsen for Aftonbladet, har dette i Behandlingen af alle større politiske eller sociale Spørgsmaal stadig været de egentlige Liberales Organ, og har i denne Egenskab havt det Held at kunne hjælpe kraftig med til Gjennemførelsen af flere frisindede Reformer.

Den, som nogenledes opmærksomt fulgte Aftonbladet's Optræden de sidste Par Maaneder før Repræsentationsspørgsmaalets Afgjørelse, havde der en god Anledning til at iagttage, hvori det egentlig er, Bladets Indflydelse ligger, — naar man seer bort fra den Evne til at rive Masserne med sig, som Fremskridtsideerne altid have. Det viste sig, at den for en ganske væsentlig Deel beroede paa den utrættelige Iver, den seige Udholdenhed til atter og atter at komme tilbage til det Samme og gjentage det saa længe, indtil det blev siddende fast hos Læseren, kortsagt paa Evnen til at agitere — i Ordets gode Forstand — for den Sag, det gjaldt.

Dag efter Dag i Uger, ja Maaneder blev Spørgsmaalet behandlet, hver Gang fra en ny Side; snart paa Prosa, saa en Gang imellem paa Vers; nu i Form af en Leder, den følgende Dag ved at rykke ud med en Hærskare af Udtalelser fra Provindsaviser, Kommunalrepræsentationer og private Korporationer; snart ved Hjælp af en liden Vittighed, et bon mot eller et lyrisk Udbrud, der var skudt ind mellem blandede Meddelelser; snart i en tungtbevæbnet, statsvidenskabelig Afhandling. Det var en Gjennemførelse paa Avispolemikens Gebet af den Masseanvendelse, som jo, efter hvad kyndige Folk ville vide, nutildags paa den virkelige Krigsskueplads er bleven det Afgjørende og har traadt istedetfor den Enkeltes Tapperhed og Duelighed. Fordelene ved denne Taktik blive indlysende, naar vi sammenligne dens Resultater med f. Ex. dem, som nys viste sig af vore egne Storblades Kamp for en lignende Sag, Indførelsen af de aarlige Storthing. Uden at nære nogensomhelst partisk Forkjærlighed for vor egen Presse, tør man vistnok sige, at de Artikler, som fremkom i det sidste Oieblik før Sagens Afgjørelse, saavel hvad Form som Gehalt angaar, stode over det, den svenske Presse sædvanlig bød sine Læsere om Repræsentationsreformen, og at de, trods dette, ikke gjorde den samme Virkning, kan man da kun tilskrive den Sparsomhed og Trevenhed, med hvilke de bragtes frem, den Mangel paa Energi og Dristighed, som ogsaa denne Gang viste sig, og som man ikke holder Almeenheden skadesløs for ved en hysterisk Ilterhed i Smaating. I denne Henseende kunne de norske Journalister lære adskilligt af sine svenske Kolleger.

*) Hiin Betragtning er - i Forbigaaende bemærket - ogsaa gaaet over i Aftonbladet's skandinaviske Literaturrevu. Hvormegen Priis man maa sætte paa den Velvillie, som her vises mod det Meste, der kommer fra den vestre Side af Kjølen, taber denne dog adskilligt af sit Værd, naar den hensynsløst vises mod Alt og Alle.

Den skandinaviske Halvø's Forsvar.

Det ligesaa vigtige som tidsmæssige Spørgsmaal: kan den skandinaviske Halvø erholde nogen Forøgelse i Forsvarskraft ved en Tilslutning til Danmark? har den høit anseede svenske Militærforfatter J. Mankell søgt at besvare i et Foredrag, som ifjor holdtes i den nordiske Nationalforening i Stockholm, og som af denne er udgivet som det første af dens Skrifter. Et saadant Arbeide burde kunne paaregne saa megen Udbredelse hos os, at en udførlig Omtale kunde ansees overflødig; men Erfaring viser, at Veien fra Stockholm til Christiania er meget lang for Bøger, og der er al Sandsynlighed for, at det Exemplar, der er i Meddelerens Hænder, er det eneste, som er kommet herhen. Vi ansee derfor en udførlig Redegjørelse for Indholdet for baade ønskelig og literært forsvarlig.

Forfatteren gaar ud fra Befolkningsforholdene. Han beregner de tre nordiske Rigers Folkemængde til 7,200,000 Mennesker: Sverige 4,000,000, Norge og Danmark (det sidste med det efter Krigen reducerede Omfang) 1,600,000 hver. Da Sveriges og Norges Befolkning saaledes forholder sig til Danmarks som $^{7}/_{9}$ til $^{2}/_{9}$, skulde den skandinaviske Halvø's Forsvarskraft ved Danmarks Tilslutning forøges i samme Proportion, d. v. s. med noget mindre end $^{1}/_{3}$ af den nuværende.

De Indvendinger, som kunne fremsættes mod dette Opgjør, gjennemgaar Forfatteren udførligt. Man paaberaaber sig Danmarks fra Halvøen afsondrede og splittede Beliggenhed og anfører Tabet af Finland som Exempel paa Umuligheden af at forsvare Danmark i Længden; derhos paastaar man, at Sverige og Norge under de langvarige Kampe, som man forudsætter, at Danmarks Forsvar vil foranledige, ville blive saa svækkede, at de ikke ville have Kræfter til at forsvare sig mod Rusland. Forfatteren tillægger Exemplet fra Finland en saadan Vægt, at han udførlig udvikler Grundene til Tabet af denne Landsdeel.

Finlands Forsvar var efter den Plan, som Ehrensvärd opgjorde i Midten af forrige Aarhundrede, grundet paa tre Forudsætninger: først at et Vinterfelttog ikke kunde finde Sted, dernæst at en Krig i det Indre af det fattige Land var umulig, saaledes at Armeerne for Provianteringens Skyld maatte holde sig ved Kysterne, samt at den svenske Flaade kunde opveie den russiske. Den sidste Forudsætning var vistnok brustet allerede i Slutningen af forrige Aarhundrede; men det var dog ikke denne Omstændighed, der var Skyld i Finlands Tab. En ganske anden Krigskunst havde udviklet sig, end den, hvorefter Ehrensvärd gjorde sine Beregninger. Krigsførelsen var ved Revolutionen og Napoleon's Geni bleven befriet for de Skranker, som indgroede militære Fordomme og gammel Slendrian havde opstillet. Russerne vovede et Vinterfelttog og førte Krig i det Indre af Finland. Istedetfor at gjøre Indfald i Mai eller Juni, gjorde de det i Slutningen af Februar, og istedetfor at drage langs Kysten, fulgte de den retirerende finske Hær i Løbet af Marts og April midt igjennem Landet til Uleåborg. Hele Finland gik saaledes tabt, uden at Sverige paa Grund af Aarstiden kunde sende nogen Hjælp. At tage Landet tilbage, kunde man ikke tænke paa førend i Mai eller Juni, og da var Sveaborg tabt. Den Omstændighed, som her var afgjørende, nemlig at Finland hver Vinter i 5—6 Maaneders Tid laa aabent for Rusland, samt at man da fra Sverige ikke kunde komme til Undsætning, den samme Omstændighed bevirker ogsaa, at Sverige vanskelig vil kunne holde sig i Besiddelse af Finland, om dette fravristes Rusland. Paa den anden Side medfører dog Østersøens Tilfrysning, medens den i væsentlig Grad vanskeliggjør Finlands Tilbagetagelse og Bevarelse, en meget betydelig Fordeel med Hensyn til Sveriges eget Forsvar. Derved hindres ikke alene Russerne i at iværksætte et alvorligt Angreb paa Sverige i Løbet af de 5—6 Maaneder, som Vinteren varer, men deres Felttog i Sverige maa ogsaa være fuldendt i den Tid af 6—7 Maaneder, som de have tilbage af Aaret.

Naar saaledes Aarsagerne til Finlands Tab laa i den russiske Flaades ubestridelige Overvægt samt i de under Vinteren afbrudte Forbindelser med Sverige, saa bliver Spørgsmaalet dette: Finder det samme Forhold Sted med Danmark i Tilfælde af en Tilslutning mellem dette Land og Sverige-Norge? Ere Søforbindelserne mellem Sverige og det danske Monarki's forskjellige Dele afbrudte i Løbet af 5—6 Maaneder, og er den tydske Flaade ubestridelig overlegen de tre nordiske Rigers? Maatte disse Spørgsmaal besvares med Ja, saa var det, mener Forfatteren, utvivlsomt, at en Tilslutning til Danmark hverken kunde gavne dette Land eller Sverige og Norge.

Medens den finske og den botniske Bugt stadigt tilfryser, og den midterste Deel af Østersøen vel sædvanlig er aaben i Midten, men tilfryser nærmest Kysterne, med Undtagelse af nogle faa Havne, — er Forholdet i den sydlige Deel af Østersøen derimod dette, at ikke alene Havet oftest gaar aabent, men at ogsaa mange Havne temmelig sjelden og da blot for kort Tid tilfryse; Postdampskibene mellem Ystad og Stralsund gaa for det meste hele Aaret rundt, og nylig er ogsaa en stadig Forbindelse mellem Malmø, Kjøbenhavn og Kiel bleven ordnet. Ogsaa i de danske Farvande er Kulden sjelden saa stærk, at Sundet og Belterne tilfryse; hænder dette nogen Gang, saa er det blot for kort Tid. En saadan Kulde som 1658, da Carl Gustav gik over Belterne, indtræffer høist en eller et Par Gange i Aarhundredet, men om noget Aarhundrede vil frembringe en saa djerv Mand som han, er usikkert. Forfatteren anseer det saaledes afgjort, at i de fleste Tilfælde kunne svenske og norske Tropper om Vinteren komme til Danmark, ligesom danske Tropper til Sverige. Dette kan desuden skee uden nogen anstrængende Marscher i en haard Aarstid, da det store Jernbanenet snart forener de fleste Dele af Sverige og Norge med Punkterne Malmø og Helsingborg, hvorfra Jernbanerne paa de danske Øer fortsættes. De svenske, danske og norske Armeer kunne følgelig under hele Aaret staa i uafbrudt Forbindelse med hinanden.

Det næste Spørgsmaal er, om den tydske Sømagt er ubestridelig overlegen de tre skandinaviske Rigers. Forfatteren fremlægger i denne Henseende Opgaver fra forrige Aar, hvoraf det fremgaar, at Danmarks Sømagt alene endnu, ligesom under sidste Krig, har en utvivlsom Overvægt over den preussiske, samt at de tre skandinaviske Rigers forenede Sømagt ikke ubetydelig overskrider begge de tydske Stormagters. Imidlertid er det klart, at hele den østerrigske Marine vanskelig kan tænkes at komme til vore nordlige Farvande, da en betydelig Deel altid maa blive tilbage i Middelhavet. Ja, der fordres virkelig saa overordentlig ufordeelagtige politiske Forhold, som de under den sidste danske Krig, for at nogen Deel skal kunne komme herhen. Man kan saaledes, uden Fare for at begaa nogen stor Feiltagelse, antage, at de tre skandinaviske Rigers Sømagt i den nærmeste Fremtid bliver de tydske Magters overlegen.

Efter saaledes at have paaviist, at Danmarks Forhold til Sverige ingenlunde er det samme som Finlands, idet Søforbindelsen ikke er afbrudt i 5—6 Maaneder om Aaret og den tydske Flaade ikke har og formodentlig ikke paa længe erholder den ubestridelige Overlegenhed over de skandinaviske Rigers, som er nødvendig for at afbryde Forbindelsen tilsøs mellem de nævnte Rigers forskjellige Dele, — gaar Forfatteren over til en nærmere Granskning af de Krigstilfælde, som kunne indtræffe for Sverige-Norge, med specielt Hensyn til den Nytte, disse Lande kunne have af at kjæmpe i Forening med eller uden Danmark. For ikke at forvikle Spørgsmaalet altfor meget, forudsætter han, hvad der forøvrigt er sandsynligt nok, at Danmark, om det ikke i Tide optages i den skandinaviske Union, enten gaar op i Tydskland eller idetmindste tvinges til at stride ved dets Side. Danmark, mener han, kan ikke være neutralt, men det maa lægge sin militære Kraft i den ene eller den anden Vægtskaal. Tydeligt er det ogsaa, at Tydskland, om det anseer sig mægtigt nok til at angribe den skandinaviske Halvø, ogsaa er mægtigt til forinden at tvinge det isolerede Danmark til at træde paa dets Side. De vigtigste Krigstilfælde ere følgende tre:

at Sverige-Norge maa kjæmpe mod Tydskland alene,
eller mod Rusland alene,
eller mod baade Tydskland og Rusland.

I alle tre Tilfælde kan den Forudsætning opstilles, at Danmark staar paa den ene eller anden Side.

De Stridskræfter, som de skandinaviske Riger bør kunne opstille for sit Forsvar, saafremt de mene det alvorligt dermed, ansætter Forfatteren til omtrent 2 Procent af Befolkningen i første Linie (Land- og Søtropper sammenregnede) foruden Erstatning for de under Krigen lidte Tab. Han antager, at intet af Rigernes Armeeorganisation har erholdt sin tilbørlige Udvikling, saalænge denne Procent ikke er naaet. Danmark har ogsaa allerede længe alene tillands i første Linie kunnet opstille den nævnte Procent, som inden nogle Uger har kunnet forøges med $^{2}/_{5}$ Procent. I Sverige og Norge derimod kunne endnu blot $1^{1}/_{3}$ Procent paaregnes i første Linie. Dette anseer Forfatteren for en betænkelig Feil i vor Organisation, der er saa meget mere daddelværdig, som det har viist sig, at Sverige i dets sidste Krige har kunnet opstille langt flere Folk. I 1808 forøgedes Stridskræfterne i Tal til ikke mindre end $3^{2}/_{3}$ Procent af Landets daværende Befolkning, hvoraf dog blot $2^{1}/_{2}$ Procent samtidig var under Vaaben. Ogsaa i 1813 og 1814 havde Carl Johan virkelig paa Benene $2^{1}/_{2}$ Procent. Naar det her opstillede Maal er naaet i alle tre Riger, vil Skandinaviens Forsvarskræfter bestaa af 80,000 Mand for Sverige, 32,000 for Norge og 32,000 for Danmark.

Forfatteren betragter derpaa det første af de tænkte Krigstilfælde, nemlig en Krig i Forening med Danmark mod Tydskland alene. Her gjør han først og fremst opmærksom paa, at saa længe som den skandinaviske Flaade behersker de til Tydskland og den jydske Halvø grændsende Have, kunne ikke alene Tydskerne ikke faa fat i de danske Øer og endnu mindre i Sverige, men de skandinaviske Tropper kunne ogsaa landsættes hvorsomhelst paa det tydske Omraade, hvorved de tydske Troppers Stilling paa Halvøen bliver meget resikabel, og dette sandsynligviis i den Grad, at Jylland blot deelviis kan besættes af dem. Man kan uden Overdrivelse antage, at hvert af de ikke umiddelbart angrebne Riger kan komme det andet til Hjælp med Land- og Søtropper til et Beløb af 1 Procent af Befolkningen, uden derved at blotte sit eget Forsvar*). Denne Procent vilde for Sverige repræsentere 40,000 Mand og for Norge 16,000, hvilke sammen med Danmarks 32,000 vilde udgjøre i det Hele 88,000 Mand. Da Skandinaverne, paa Grund af Overvægten tilsøs, ikke behøve at passe paa sine egne Kyster, kunne de med den større Deel af den nævnte Styrke naarsomhelst falde Tydskerne i Flanken ligefra Lübeck til Skagens Odde, hvorfor disse, saafremt de skulle kunne gjøre virksom Modstand, mindst maa have en dobbelt saa stor Styrke eller 176,000 Mand spredte paa Kysten, uden dog nogensinde at kunne være rigtig sikre**). Hvor store man end vil antage Tydsklands Stridskræfter for at være, saa er dette dog en saa betydelig Styrke, at Tydskerne, med Udsigt til at nødes til en saadan Kraftudvikling, formodentlig betænke sig to Gange, inden de angribe Danmark. Vistnok har man ved Tabet af Als og Dybbølstillingen mistet et ganske fordeelagtigt Landstignings- og Udfaldspunkt; men flere staa dog tilbage, blandt hvilke Fredericia og Helgenæs turde være de bedst beliggende. Saalænge man har Fredericia og derfra kan gjøre Udfald, kunne Tydskerne ikke altfor meget udbrede sig i Jylland. Det var først efter Fredericias Rømning 1864, at de vovede sig saa langt op som til Limfjorden, og det var dette Aar første Gang i Danmarks Historie, at tydske Tropper naaede frem til Skagen. Den høieste Fare, hvorfor de skandinaviske Lande under de opstillede Forudsætninger kunne udsætte sig, er saaledes, at Tydskerne kunne oversvømme en Deel af den danske Halvø. Dette er imidlertid en saa sædvanlig Ting i Danmarks Krigshistorie, at man kan ansee det som en integrerende Deel af Landets Forsvar. 1627 skede det ved Wallenstein, 1643 ved Torstenson, 1657 ved Carl X Gustaf, 1712 var det nær skeet ved Stenbock, 1813 skede det ved Carl Johan, og i 1848, 1849 og 1864 ved Tydskerne, uden at det danske Monarchies Bestaaen kunde ansees alvorlig truet, saalænge endnu noget Udfaldspunkt var tilbage og Danskernes Overmagt tilsøs var givet***).

I disse Forhold i Forbindelse med den vigtige Omstændighed, at hele Nordtydsklands Søhandel under Krigstiden er aldeles ødelagt, medens den skandinaviske kan blomstre som midt i Freden, finder Forfatteren fuld Grund til at antage, at en saadan Krig vil kunne føres med næsten afgjort Fordeel paa den skandinaviske Side, uden at vore egentlige Hovedlande trues af den ringeste Fare. Aldeles modsat stiller Tingen sig derimod efter hans Opfattelse, naar man forudsætter, at Danmark tvinges til at kjæmpe paa Tydsklands Side og at lægge sin Krigsmagt i dets Vægtskaal. For det Første er det da sikkert, at den danske og tydske Flaade, selv om man ikke forudsætter nogen betydelig Udvikling af den sidstnævnte, bliver den svenske og den norske afgjort overlegen. Og den første Følge heraf er, at vor Handel under Krigens Løb bliver aldeles ødelagt, medens den tydske og den danske vedbliver uhindret. Dernæst kan en overmægtig tydsk Armee landstige hvorsomhelst paa vore Kyster og indtage den sydlige Deel af Sverige, som ikke har nogen saa fordeelagtig Naturbeskaffenhed til Forsvar mod et Angreb fra tydsk Side, som Landets midterste Deel som Følge af de store Indsøers Beliggenhed har ved et Angreb fra russisk Side. Desuden kunne mindre Angreb og Plyndringsforsøg gjøres mod vore Kyststæder. Med eet Ord, ved Dan-

*) Aar 1813 vovede Carl Johan, som da havde mellem 50 og 60,000 Mand paa Benene, med 30 000 at gaa over til Tydskland, skjønt de Danske fra Norge naarsomhelst kunde bryde ind i Landet. — Forfatteren gjør her i Forbigaaende opmærksom paa, at dersom Stockholm befæstes, hvilket ogsaa i andre Henseender vilde være særdeles hensigtsmæssigt, vilde Sverige vinde betydeligt i Sikkerhed mod Anfald fra russisk Side.

**) Beviset for den Sats, at Tydskerne, for med nogen Sikkerhed at kunne besætte Halvøen, maa have dobbelt saa store Stridskræfter som Skandinaverne, naar disse have Overvægten tilsøs, fører Forfatteren ved en Række Fakta af Danmarks nyere Krigshistorie.

***) Forfatteren gjør her nogle Bemærkninger angaaende den sidste danske Krig, hvoraf man seer, at han anseer det urigtigt og fordærveligt, at de Danske opofrede saa Meget for Dannevirkestillingen, som var altfor vidtløftig til i Længden at kunne forsvares, men paa den anden Side finder fuldt beføiet den Daddel, som er fremført mod de Meza's forhastede Tilbagetog uden Kamp og især mod de exempelløst daarlige Anordninger ved Rømningen og under selve Tilbagetoget.

marks Medvirkning kommer Sverige-Norge i militær Henseende i samme Stilling til Tydskland, som det nu har til Rusland, med den Forskjel, at Tydskland ikke, ligesom Rusland, ved en halvaarig Vinter er adskilt fra den skandinaviske Halvø.

Det *andet Tilfælde* var en *Krig med Rusland alene.* Forfatteren bemærker her, at de ovenfor omhandlede klimatiske Forhold, som ikke tillade Rusland at overføre Tropper førend i Mai eller Juni, og som ogsaa hindrer dets Flaade at løbe ud tidligere og adskille Danmark fra Sverige, tillader de Danske i Løbet af Vinteren til hvilkensomhelst Tid at komme Sverige til Hjælp med 16,000 Mand, hvilken Styrke med ligesaa stor Kontingent fra Norge giver den ganske betydelige Kraftforøgelse af 32,000 til de 80,000, som de Svenske i første Linie bør kunne opstille ved sit Forsvar mod Rusland. Og dog beholde saavel Norge som Danmark 16,000 Mand hver til Forsvar for deres eget Omraade. Videre kan den skandinaviske Flaade, selv om den ikke er stærk nok til at forekomme russisk Landgang i Sverige eller til at hindre den russiske Flaade i at afskjære Forbindelsen med de danske Provindser, dog haabe i ikke ringe Grad at beskytte vor Handel, idetmindste i de Farvande, som omgive de vestlige Dele af de skandinaviske Lande. Betingelsen herfor er imidlertid, at den svenske Flaade ikke lader sig indestænge i nogen af Østersøens Havne, men i Tide søger Forening med den norske og danske, hvortil god Anledning haves, da de russiske Orlogshavne i Almindelighed gaa op et Par Uger senere end de svenske. Hvorvidt den skandinaviske Flaade, ved en længere Tids Udvikling af de tre Landes Mariner i samme Retning, muligens i Fremtiden kan blive stærk nok til i nogen Grad at opveie Ruslands, lader Forfatteren staa derhen. — Antager man derimod, at Danmarks Stridskræfter *ikke* medvirke ved Sveriges og Norges Forsvar mod Rusland, saa bliver dette eensbetydende med en Formindskelse i Landmagten af 16,000 Mand samt i Sømagt af en Eskadre ikke langt fra ligesaa stor som Sveriges og Norges tilsammentagne; og at vor Handel under Krigen i dette Tilfælde ikke har megen Udsigt til at kunne bestaa, anseer Forfatteren klart.

Tænker man sig nu endelig det *tredie og sidste Tilfælde,* nemlig at *baade Tydskland og Rusland angribe Skandinavien,* et Tilfælde, som dog forudsætter særdeles ufordeelagtige politiske Forhold i det øvrige Europa, saa kan Danmark efter Forfatterens Formening ligesaa lidt sende nogen Hjælp til Sverige eller Norge, som det kan paaregne nogen saadan fra dem. Men klart er det, tilføier han, at ogsaa da en ikke ringe Deel af Tydsklands Stridskræfter vil sysselsættes af Danmark, hvilken Deel ellers kunde blive anvendt mod Halvøens Stater. Og Tilfældet bliver paa Grund heraf ikke meget værre, end om Sverige og Norge alene skulde have at udholde en Krig med Rusland. Men paa den anden Side udhæver Forfatteren, at dersom Danmark under saadanne Omstændigheder er gaaet op i Tydskland, saa findes der Intet, som hindrer Tydskerne i at kaste sig med hele sin disponible Magt over Norge og den sydlige Deel af Sverige, ligesom Russerne kunne gjøre med Sveriges nordlige og mellemste Deel.

Som Resultater af sin Undersøgelse opstiller Forfatteren følgende Satser:

at en Tilslutning til Danmark i den nærmeste Fremtid, d. v. s. saalænge den tydske og specielt den preussiske Marine ikke har erholdt en ubestridelig Overvægt over den skandinaviske, i Tilfælde af *en Krig med Tydskland alene* skulde gjøre den sidstnævnte Magt aldeles uskadelig for Sverige og Norge;

at Sverige og Norge i Tilfælde af *en Krig med Rusland alene* gjennem Tilslutningen skulde erholde en betydelig Kraftforøgelse; samt

at Sverige og Norge i Tilfælde af *en Krig med baade Tydskland og Rusland* gjennem Foreningen idetmindste ikke skulde svækkes, men at Danmark da skulde fremkalde en ganske nyttig Splittelse af Tydsklands Stridskræfter.

Forfatteren imødegaar til Slutning den stundom fremkommende Indvending mod en skandinavisk Forening, at den for Sverige og Norge dog egentlig kun vil blive en „Galgenfrist.“ Herom ytrer han blandt Andet:

„Vi ville gaa ind paa de Forudsætninger, under hvilke denne Indvending kan fremsættes. Vi ville indrømme, at de tydske Stater, ligesom Rusland, gjøre Erobring og Udvidelse til Statsformaal; at Tydskerne ikke nøie sig med Slesvig og endnu mindre med dets tydsk talende Deel, hvilket dog ingenlunde er aldeles utroligt, og i hvilket Fald dog den fornemste Anledning til de „bestandige Angreb“ paa Danmark hævedes. Vi ville antage, at de tydske Folk ikke nogensinde indsee, at deres Regjeringer, ligesom saa mange andre, drage deres Opmærksomhed fra indre Reformer gjennem ufrugtbare Foretagender udad, samt at denne Tilstand kommer til at vedvare. Vi ville endelig gjøre Afkald paa det Haab, at den store politiske Tanke, som af flere tydske Statsmænd gjentagne Gange er bleven fremstillet, at nemlig et Forbund mellem et forenet Skandinavien, Tydskland og Italien skulde opretholde Fred og Ligevægt i Europa, engang kommer til Virkelighed.

„Om ogsaa alt dette antages, saa turde man dog kunne indrømme, at de „bestandige Angreb“ og de dermed forbundne Kampe, som „skulde svække os“, blive overordentlig meget usandsynligere, naar Tydskerne faa at gjøre med 9 Niendedele, end naar de blot, som hidtil har været Tilfældet, have at gjøre med 3 Niendedele. Ogsaa Rusland turde betænke sig mere ved at angribe de 9 Niendedele end de 7 Niendedele. Og om Sverige og Norge *ei* slutte sig til Danmark, — hvilket da kommer til at gaa op i Tydskland, da Ingen vil respektere den Neutralitet, som ei kan forsvares, — da er det jo klart, at det Øieblik, da den tydske Marine bliver den norske og svenske overlegen, i saa høi Grad paaskyndes, at det inden en ganske kort Tid kan imødesees; og da have vi jo ikke engang nogen „Galgenfrist“ at paaregne.

„Overhovedet kan man gjøre den Bemærkning, at den største Deel af den ufornuftige Mistrøstning, som i den senere Tid har ladet sig spore med Hensyn til Muligheden for mindre Stater til at forsvare sig mod større, kommer fra den aldeles urigtige og grundløse Forestilling, at *Landes Angrebs- og Forsvars-Evne forholder sig til hverandre som deres Indvaaner-Antal.* Heri ligger Oprindelsen til det tankeløse Snak, man saa ofte faar høre — og som naturligviis opmuntres af dem, som deraf kunne have Nytte, — om Frugtesløsheden af Anstrængelser fra de skandinaviske Staters Side, som blot have 7 til 8 Millioner Indvaanere, for at forsvare sig mod Rusland, som har 60 Millioner Indvaanere, og Tydskland, som har 40 Millioner. Enhver militært dannet Mand, ja Enhver, som med Eftertanke har læst Historien, veed dog, at ingen Stat uden *Overanstrængelse* udenfor sine egne Grændser til Angrebs- eller Erobringskrig kan føre mere end en mindre Deel af Krigsmagten, hvilken Deel kan fixeres til omtrent $1/2$ Procent af Befolkningen, medens derimod alle Stater til sit Forsvar, om de rette sine militære Indretninger derefter, bør kunne opstille 2, 3 til 4, ja endog flere Procent af Befolkningen.

„Klart er det dog, at mindre Stater maa anstrænge sig relativt *mere* for sit Forsvar, end større. Denne Anstrængelse behøver dog ikke at bestaa deri, at de stedse have store Armeer paa Benene, i hvilken Henseende de for Finantsernes Skyld maa nøie sig med hvad andre Stater i Fred underholde, nemlig omtrent 1 Procent af Befolkningen. Men deres Hærsammensætning bør dog være saa elastisk, at den i Krig tilsteder en skyndsom Optagelse af Mandskab, som i Fredstid ikke holdes under Fanerne, men vaabenøves, hvorhos der for dem altid bør haves Officierer, Vaaben, Udrustningssager m. m. i Forraad. Herigjennem blive saadanne mindre Staters Forsvarsarmeer vistnok ofte noget løsere sammensatte, end de store Staters Angrebsarmeer; men de kunne ogsaa til en vis Grad uden Fare være det, paa Grund af de store Fordele, som Forsvaret i eget Land stedse har fremfor Angrebet. Disse Fordele bestaa i Benyttelsen deels af *Terrainet,* deels af *Befæstningskunsten,* to vigtige Faktorer i Krigsførelsen, som begge næsten udelukkende komme Forsvareren til Gode. Dertil kan lægges det Tilskud af Kraft, som en vel ordnet *Landstorm,* et overalt tilstedeværende Lokalforsvar, kan medføre. Endelig er der en vigtig Lov ved al Krigsførelse, som stedse i mere eller mindre Grad gjør sig gjældende, nemlig *at den i eget Land Retirerende med hvert Skridt tilbage forstærker sig, medens den i fiendtligt Land Fremrykkende med hvert Skridt fremad svækker sig,* hvorved dog som oftest tilsidst et *Ligevægtsforhold* og et *Omslag* kan tilveiebringes til Forsvarerens Fordeel. Er Forsvareren af en eller anden Grund stærk nok til med Haab om Fremgang at kunne kjæmpe ved Grændsen, saa behøves naturligviis intet Tilbagetog til det Indre af Landet.

„Det er disse *strategiske* Forhold, som til alle Tider har gjort det muligt for en svagere Stat at forsvare sig mod en stærkere. Men dertil fordres endnu en anden Ting, som, skjønt af *moralsk* Natur, er af ligesaa stor militær Vægt som nogen anden, nemlig at den svagere *vil* og *har Lyst* til at forsvare sig samt at gjøre de dertil fornødne Anstrængelser. Der kræves, at Nydelseslyst, Magelighed og Egoisme ikke have kvalt al Opofrelsesevne. Der kræves, at ikke Forfængelighed og den indbyrdes Avindsyge overalt har ført Middelmaadigheden til Samfundets Høider og sat de udmærkede Evner, de faste Charakterer i Uvirksomhed. Der kræves, at Samfundsforholdene ere saadanne, at Nationen anseer dem *værd* at forsvares. Der kræves endelig, at Folket har fuld Tillid til Regjeringens og Overbefalingens *Evne* og *Duelighed* til i vanskelige Tidsomstændigheder at lede dets Skjæbne og ikke behøver at nære Mistanke om, at de Magthavendes Had til friere Samfundsindretninger er større end deres Had mod fremmed Overmagt. Det er alene paa disse Vilkaar, at en svagere Stat med Haab om Fremgang kan værge sig mod en stærkere.“

Schiller's Hjem.

(Text til Billedet i forrige No.)

Store Mænd blive gjerne efter deres Død, ja stundom endogsaa medens de endnu ere ilive, Gjenstand for en mythisk Tradition. Digterne blive selv til Digt i deres Beundreres Phantasi. Naar en ung Pige forestiller sig Schiller i hans Hjem, tænker hun sig uvilkaarlig dette Hjem ætherisk, hævet over alle materielle Tryk. Den unge Læserinde vil tilgive, om vi gribe lidt haardt ind i denne Drøm. Livet kommer dog og vækker op af Alt, hvad der blot er Drøm, og har hun da de rette Øine for hvad hun virkelig faar at see, vil hun forstaa, at hun blot har vundet ved Byttet.

Af Schiller's og hans Hustrues nylig udkomne Dagbøger og Korrespondance seer man, at den store Digter var intet mindre end en Phantast og hans Hjem intet mindre end et broget Digterhjem, hvor Alt gaar til, som det nu kan falde sig.

Charlotte eller Lola, som Schiller kaldte hende, havde som ung Pige ogsaa drømt. „Jeg drømte en Nat i den første Tid af vort Bekjendtskab“, skriver hun efter hans Død, „at vi vare i en Hytte, og at jeg sad med ham paa en Træbænk, hvorfra vi saa ud over et himmelsk Landskab. Denne Drøm“, føier hun til, „skulde blive mit Livs Sandhed; thi ved hans Side var jeg løftet over alt Hverdagsligt; hvor hans Aand virkede paa min, saa jeg lutter skjønne Syner. I de første Aar af vor Forbindelse som i de sidste var min Lykke lige ubegrændset.“

En anonym Billet, dikteret af Ondskab eller Jalousi, synes pludselig at have modnet den unge Pige for hendes store Opgave. Den var skreven af en Kvindehaand og lød som følger:

„En Person, der altid har følt Velvillie for Dem, raader Dem til, ikke at give Dem saameget af med Schiller, da De derved blot gjør Dem latterlig og taber Deres Kvindelighed. Overhovedet er ingen Lykke at finde i Omgang med Digtere, der alle mere eller mindre ere Phantaster. Istedetfor at pleie Omgang med Poeter, skulde De søge at udvikle Dem til en god Huusmoder, thi der gives kun faa Mænd, der kunne ernære poetiske Fruentimmer. Havde jeg den Lykke at staa Dem personlig nær, vilde jeg sagt Dem dette mundtlig, men da det ikke er Tilfældet, anseer jeg det for en Pligt at sige Dem det skriftlig.“

Hvilke Beslutninger den unge Pige, der allerede bar Schiller i sit Hjerte, har taget efter Læsningen af denne Billet, vide vi ikke, men vi vide, hvad hun var for Schiller i de femten Aar, deres Ægteskab varede.

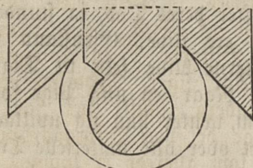
Aar 1790 viedes de i en liden Kirke i Jena-Wenigen uden al Prunk og uden andre Vidner end Charlottes Moder og Søster. „Aftenen tilbragte vi i stille Samtale ved Theebordet“, skrev hun i sin Dagbog, og kort Tid efter skriver Schiller til Körner: „Jeg føler mig saare lykkelig, og Alt siger mig, at ogsaa min Kone er det og vil vedblive at være det. Min Tilværelse har faaet Harmoni og Ligevægt; Dagene gaa stille og mildt uden nogen lidenskabelig Spænding.“

Vort Billede hensætter os midt i det Hjem, der var Digteren saa kjært. Det er Sommer — maaskee 1803; gjennem det aabne Vindu strømmer Varme og Duft ind fra Blomsterhaven; det aabne Piano synes at tyde paa, at Lola nylig har spillet; intet var ham kjærere, naar Planen til en ny Digtning holdt hans Sjæl i feberagtig Spænding. Hvorledes tyde vi Billedet videre? Bønfalder hun ham, som hun saa ofte gjorde, om at skaane sig, ikke anstrænge sig over Evne? Eller har han netop kaldt paa hende for at forelæse hende et vellykket Sted af Wilhelm Tell, hvortil Ideen længe havde beskjæftiget ham, og som han skrev i 1803? Isaafald lytte vel de to Sønner, den tiaarige Carl og Ernst, Husets støiende og straalende Yndling, som netop har fyldt sit syvende Aar, til Faderens skjønne Ord, medens Göthe's lille Guddatter Caroline har afbrudt sin Leeg og stryger sig ind til Moderen.

Dette være nu som det vil, over det Hjem, vort Billede hensætter os i, og som en Kunstners Haand har grebet i et charakteristisk Moment, var megen Lykke udbredt, tiltrods for store Prøvelser. Hvilken Kjærlighed aander ikke ud af Begges Breve, hvilken øm Omsorg for hinandens Vel! Hun tænker blot paa ham, paa hans store og smaa Fornødenheder, Aandens og Legemets, bønfalder ham idelig om at skaane sig, ikke arbeide formeget. Han beretter, hvilke Indretninger, han har gjort i Huset til hendes Hjemkomst, hvorlunde han har ladet gjøre en god ny Madrats af Krølhaar til den gamle, haarde Sopha og bonet de gamle Bø-

getræes Stole samt ladet Betræk paa Sopha og Stole i Stuen vaske.

De dybeste og skjønneste Indblik i Schiller's Hjem faa vi af Charlottes Dagbøger og Breve, og da han altfor tidlig bortreves fra den Kreds, hvis Solskin han var, er det ikke Klager, vi høre; thi hun har ikke Lov til at klage, hendes Lod paa Jorden har været stor og skjøn, og hendes Børn trænge til al hendes Kraft. Hun taler ofte om hans legemlige Lidelser samt den Maade, han bar dem paa, og nu under hun ham saa vel al Smertes Ophør hos Gud. Rørende er hendes Tillid til Gud. „Ingen af vore Anliggender ere saa smaa, at vi ikke kunne gaa til ham, den Mægtige, med dem", skriver hun. „For Gud er alt smaat, som synes os stort, han seer blot paa vor Oprigtighed, og bliver vor Smerte saa stor, at vi ikke kunne bære den alene, da tager han os ved Haanden og hjælper os over Veiens Stene."

Fig. 3.

Schiller's Dagbog afgiver ellers det bedste Beviis paa hans huuslige Dyder. Her findes Alt om hinanden, alle Dagens store og smaa Oplevelser, Vigtigt og Uvigtigt. I et Budget, han udkaster for de kommende Aar, heder det:

Jeg bruger:		Jeg har i Indtægt:	
Huusholdningen . . .	480 Th.	Fast Gage	570 Th.
Sukker, Kaffe, Thee	60 =	Et Stykke om Aaret	650 =
Viin	160 =	Renter af 2000 Th.	80 =
Brænde	110 =		1300 Th.
Lys	30 =		
Tjenerløn og Nytaar	100 =		
Mama	76 =		
Skolepenge	38 =		
Klæder til Alle . . .	176 =		
For mig og extra . .	70 =		
	1300 Th.		

Dette Budget synes at modsige den almindelig antagne Mening, at Schiller var trykket af Næringssorger. Er det sandt, hvad man har paastaaet, at en Professor i Jena i hine Tider kunde leve af 400 Thaler aarlig, ja daglig see Gjæster hos sig, kan Schiller med en fornuftig Huusholdning ikke have lidt Nød med en aarlig Indtægt af 1300 Thaler.

Om Udgravningen i Aaslo 1865.

Af N. Nicolaysen.

(Fortsættelse fra forrige No.)

Hvad der maa være paafaldende ved Halvardskirken, er dens Størrelse, baade i sig selv og i Forhold til vore andre gamle Domkirker. Den har saaledes indvendig i Langhuset været omtrent 29 Alen bred, medens Stavangers Kirke kun er 28, Hamars 26, og Throndhjems Domkirke før dens Udvidelse kun kan have havt en Bredde af 18 Alen. Forskjellen viser sig dog mest i Længden. Denne har indvendig i Halvardskirken været 82 Alen i den oprindelige Deel og 18 i den nyere Tilsætning, eller tilsammen 100 Alen, hvorimod Stavangers og Hamars Domkirker, skjønt ogsaa disse ere blevne forlængede, ere meget kortere, da den første kun har en Længde af omtrent 78 Alen og den sidste af 82 Alen; Throndhjems Domkirke kan før dens Ombygning endog ei have været længere end i det Høieste 75 Alen. Efterat Halvardskirken var bleven forlænget, har Taarnet følgelig indtaget omtrent Midten af Bygningen.

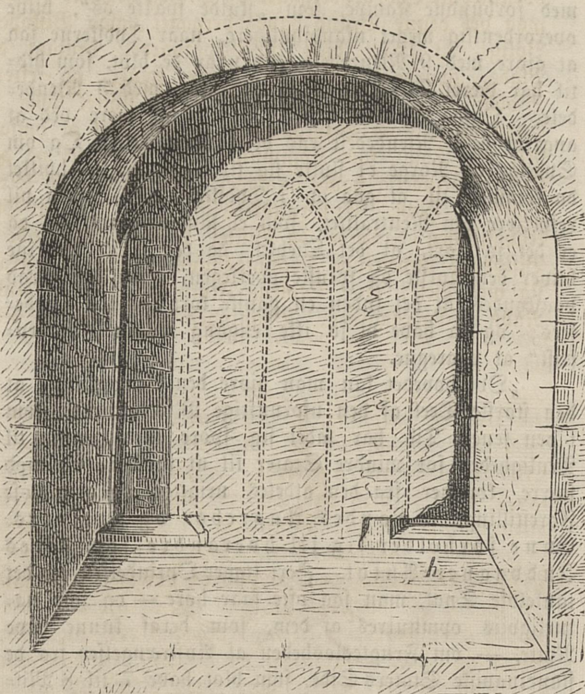
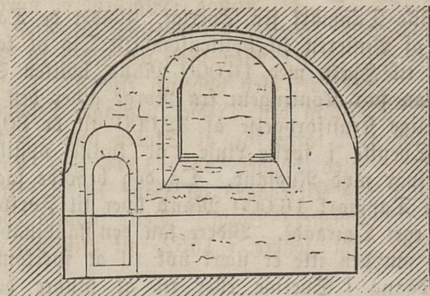

Fig. 6.

De firkantede Afdelinger, som sees paa Grundplanen i Chorets Mellemskib, ere Begravelsesrum, hvis Vægge i a og c vare opførte af smaa hollandske Teglsteen fra Tiden efter Reformationen, medens der i de øvrige Rum (b, d og e) var anvendt de bekjendte store velbrændte norske Stene fra Middelalderen. Alle disse Begravelser manglede dog sine Hvælvinger eller Dækstene og vare ogsaa ellers forstyrrede; i a og c var sammenhobet, formodentlig ved Udgravningen i 1810, en Mængde Menneskebeen. Forresten fandtes ingen løse Sager af synderlig Interesse, undtagen to gamle Mynter, den ene præget i Aaslo under Haakon Magnussøn (1299—1319) og temmelig sjelden, den anden fra Christian den Førstes Tid (1450—1481); desuden endeel Stykker af smukt slebne Søileskafter, 3 à 4 Tommer i Tvermaal, nogle faa Ligkistebeslag af Messing fra det 17de Hundredeaar, et Stykke af, som det synes, den oprindelige Kornisches Gesims, og en Deel af en Solbænk til et Vindu med Levning af en Søilefod i den tidlige engelske Stiil fra Begyndelsen af det 13de Hundredeaar.

Fig. 5.

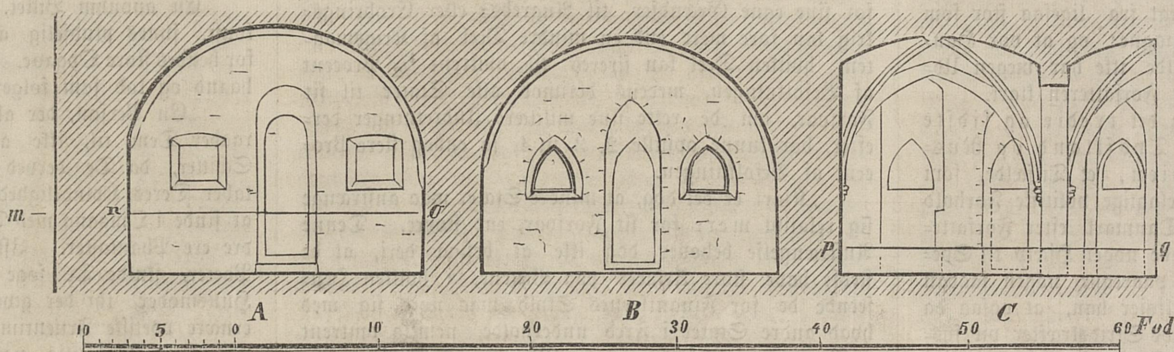

Fig. 2.

Til det Ovenstaaende kan endnu føies, at man i senere Aar under Nedlægning af Vandrør og ellers paa de med a, b, c og d (se Grundridset af Aaslo) betegnede Steder har truffet Mure, som vistnok ere Dele af Kirkegaardsmuren. Det maatte vel ogsaa være et Stykke af denne, som under seneste Udgravning blev forfulgt fra e til g eller saa langt det lod sig gjøre, uden at spærre Veien for Færdselen. Muren laa næsten 3 Alen under Jordfladen og kunde sees at fortsætte sig forbi g, men meget længer kan den under ingen Omstændighed gaa, da der, som ovenberørt, ifølge Sagaen gik en Gade mellem Kirkegaardsmuren og Sortebrødreklosteret eller nu Bispegaarden. Et kort Stykke fra g maa derfor denne Muur gjøre en Bøining og gaa nedad mod a.

II. Den nuværende Bispegaard.

Allerede Munthe antog, i 1839, at denne Gaard laa paa samme Tomt, som det forrige Prædike= eller Sortebrødrekloster, hvis Kirke var indviet til St. Olaf. Dette har Lange nærmere paaviist i sin Klosterhistorie.

Naar Klosteret blev stiftet, vides ei, men efter 1230 maa det være skeet, og i 1240 træffes Klosteret første Gang nævnt og i fuld Stand. Af hvad der ved den Leilighed fortælles i Sagaen, sees, at der søndenfor Klosteret og imellem dette og Halvardskirken gik, som ovenfor omtalt, et smalt Stræde med samme Retning, som nu Galgebjergsgaden. Tæt østenfor Klosteret og nordenfor Halvards=

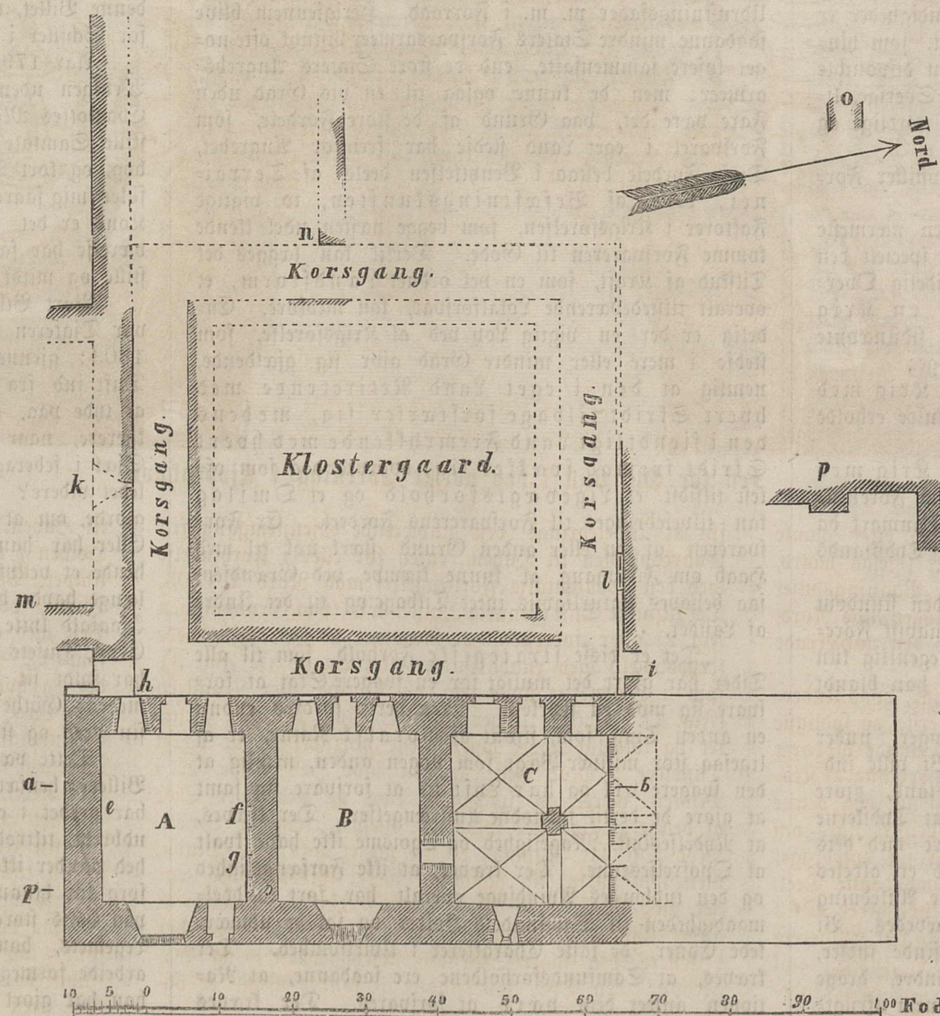
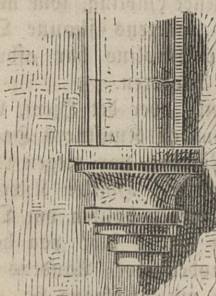
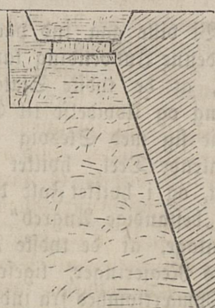

Fig. 1.

Fig. 4.

Fig. 7.

kirken laa den Gaard, hvori Domkirkens Kanniker eller Chorbrødre havde Bolig og fælles Bordhold. Den var adskilt fra Klosteret og dets Kirke ved en stærk Skigaard, som Haakon Haakonssøn i 1240 under sin Kamp med Hertug Skule lod nedbryde, for ad denne Vei at komme fra Chorbrødregaarden til Kirken. I 1373 siges der, at Klosterets Bygninger vare næsten faldefærdige, hvorfor en Istandsættelse deraf blev foretagen, efterat Penge dertil vare skaffede tilveie ved Salg af nogle af Klosterets Kostbarheder. I 1461 blev det tilladt St. Annas Gildebrødre nord i Klosterets Gaard at opsætte en Gildestue, 36 Alen lang fra Vest til Øst og 21 Alen bred fra Nord til Syd.

Klosteret blev ophævet efter 1533, men før 1538, da Christian den Tredie paalagde Lensherren og Biskopen at sørge for, at Skolen ved Sortebrødreklosteret snart blev bygget, og i 1546 gav Kongen Klosteret med dets Kirkegaard og Have til et Lektorium, Skole og Læsemesters Bolig. Dette indbefattede dog ikke det Hele; thi senere, i 1552, fik Biskop Frantz Berg sig overdraget „et gammet Steenhuus, staaende sønden op til Læsehuset og østen ud mod Kirkegaarden, i Længde ved 40 Alen sønderud fra Læsestuen mod Domkirken og i Bredde 15 Alen, med sin Plads, som ligger østenud til Konventstuen." Huset blev følgelig Biskopens private Eiendom, men maa senere være bleven erhvervet af Staten. Da baade Halvardskirken, Kommunet eller den ovennævnte Chorbrødregaard og Skolen brændte i 1567, maa vel denne Brand have overgaaet ogsaa Biskopens Bolig. I 1579 blev til Bispegaarden henlagt den Plads, hvorpaa Kommunet havde staaet, og efterat Skolen noget senere end 1635 var flyttet over til Christiania, kom Bispegaarden saaledes til at omfatte hele den Tomt, som Kommunet samt Klosteret og dets Kirke oprindelig havde indtaget, tilligemed dets Kirkegaard og Have. Et Grundrids af 1701 viser, at Skolebygningen dannede en Vinkel med nordre Ende af Biskopens nuværende Vaaningshuus og derfra strakte sig mod Vest; efter Skolens Flytning gik den under Navn af Ladegaarden. Bygningen var, som det heder i en Ansøgning fra Biskopen af 1702, „for nogle Aar siden nedfalden og fordærvede det grundmurede Huus i Bispegaarden paa den nordre Side; deraf staar endnu en Deel paa Fald, saa man ikke veed, hvad Time den ligger inde i Bispegaarden og kan ved uformodentlig Nedfald beskadige baade Folk og Huse", hvis den ikke blev nedbrudt; „thi som de gamle Rudera og Muurstumper ere saa nær og hardt med Bispegaarden indfattede og bebundne, kan samme nedfaldende nordre Gavl paa Bispegaarden ikke opmures og sættes i behørig Stand, med mindre de gamle Mure enten opbygges eller ganske nedbrydes." Dette blev indvilget af Kongen ved et Reskript af 1703, og i Sommeren 1705 foretoges da, som Biskopen i en Ansøgning af 21de November samme Aar siger, Nedbrydningen af „de gamle omstaaende Rudera, hvilke vel har været god Hjælp til at forlænge det paa Bispegaarden staaende grundmurede Huus, som allerede er kommet under Tag, men dog ikke uden temmelig Bekostning til Arbeidsfolk, eftersom samme Muurrudera har udfordret

Fest for Ole Bull i den norske Forening i Kjobenhavn.

strengt Arbeide formedelst deres Fastighed efter gamle Mures Art, hvori Kalken befindes snart ligesaa haard, som Stenen i sig selv." Efterat selve Vaaningshuset saaledes i 1705 var blevet forlænget noget mod Nord, fik det omkring 1820 ved søndre Ende den nuværende Fløibygning mod Øst.

Allerede af det Ovenstaaende fremgaar, hvad Undersøgelsen ogsaa har viist, at kun den underste og sydligste Deel af Bispegaardens nuværende vestre Længde hidrører fra Tiden før Reformationen eller er en Levning af Klosteret. Naar man sammenholder Maalene paa denne Deel (se Grundplanen) med hvad der ovenfor siges om det Steenhuus, Biskop Frantz Berg fik sig overdraget i 1552, bliver det klart, at det netop var denne Deel.

Som Grundplanen (Fig. 1) viser, indeholder den 3 Rum, A, B og C. Det sidste, der udentvivl var Klosterets Konvent- eller Forsamlingsstue, har dog tydelig nok strakt sig saameget længere mod Nord, at dets Endevæg paa den Kant stod ligesaa langt fra Midtpillen som de øvrige Vægge, og Forandringen er da gjort for at tilveiebringe den nuværende Gjennemgang fra Gaardspladsen til Haven, enten før eller i Forbindelse med den ovenomtalte Forlængelse mod Nord i 1705. Det tilføiede Snit gjennem Linien ab (paa Grundplanen Fig. 2) viser forresten, at Rummet C har spidsbuede Krydshvælv med runde Gurter eller Baand (se Fig. 3), som i Hjørnerne hvile paa en Konsol eller Kragsteen (Fig. 4). Gulvet ligger nu efter Linie pq paa Snittet og følgelig noget høiere, end oprindelig har været Tilfældet. Mod Vest eller nu mod Haven har der i Midten været en spidsbuet Dør og ved hver Side af denne et ligeledes spidsbuet, næsten trekantet Vindu. Mod Øst har Rummet et nu meget forandret Vindu, men som oprindelig ogsaa har været spidsbuet, og længer mod Nord maa der i samme Væg have været et andet lignende. Rummet er nu Bryggerhuus og har i senere Tid faaet Skorsteen, Bryggerpande og Bagerovn; den Dør, som findes i søndre Væg, er ogsaa fra yngre Tid; oprindelig har der kun været een Udgang, nemlig, som ovenomtalt, mod Vest eller nu til Haven. — Rummet B, nu Kjælder og afdeelt efter Høiden i to ved et indlagt Loft, er hvælvet med et simpelt Tøndehvælv og har mod Øst havt et stort Vindu, dog nu meget forandret, og en Dør mod Vest med et Vindu ved hver Side, alt af samme Form som i C. — Det sydligste Rum, A, er ligeledes nu Kjælder og hvælvet paa samme Maade som B. I dets østre Væg er der, som Snittet (Fig. 5) gjennem cd paa Grundplanen viser, en nu tilmuret rundbuet Dør, hvorigjennem altsaa den eneste Indgang østenfra til Klosteret har været. Ved Siden af Døren sees i samme Væg et stort Vindu (Fig. 6), det samme, som Spenning ved sin Undersøgelse i 1836 antog for en Nische. Det er nu tilmuret og meget ødelagt, men Levningen af dets søndre Deel (se Grundplan Fig. 7) viser dog, at det har været deelt i tre Dele med spidsbuet Form. I søndre og nordre Væg sees ved e, f og g nogle nu tilmurede firkantede Aabninger, hvis Bestemmelse ei er klar, men som utvivlsomt hidrøre fra nyere Tid. Endelig er der midt i vestre Væg en oprindelig Udgangs-

dør, nu til Haven, men hvis øverste Deel har undergaaet saa stor Forandring, at det ei kan afgjøres, om den har været spids- eller rundbuet. Ved hver Side af Døren findes nu et Vindu, som dog skriver sig fra nyeste Tid, medens der efter Spenning's Fortælling her, før Lysaabningerne indrettedes, skal have været firkantede Fordybninger i Væggen til Skabe, hvad der synes noksaa rimeligt. Gulvet i Rummet ligger nu efter Linien n o eller omtrent 2 Alen høiere, end oprindelig har været Tilfældet.

De andre Dele af Klosterbygningerne ligge i Bispegaardens Have, omtrent 2 Alen under Jorden, og der kan neppe være Tvivl om, at Grundvoldene saa godt som i sin Heelhed ere bevarede, efter hvad der viste sig paa de Steder, hvor man kunde komme til at foretage Gravning. At udstrække denne til det Hele, lod sig nemlig ikke gjøre, da man derved vilde have ødelagt eller omkomplet Biskopens Have. Gravningen foretoges derfor kun i Havens Gange og ellers, hvor der ikke fandtes Træer, Buskvækster og Blomsterbede, som derved kunde skades. En Muur forfulgtes imod Vest ligetil den derværende Huselinie, uden at dens Ende blev truffet; det er muligens en Deel af dens Fortsættelse eller Ende, som findes paa det med h betegnede Sted i Bispegaardsstrædet (se Grundridset af Aaslo i forrige Nummer). Mod Nord kunde ei faaes mere frem, end de to Muurstumper ved o og p, og som utvivlsomt ere Dele af Kirken, der, som ovenanført, senere var Skole og i 1624 omtales med Hvælving; ved o traf man i Bunden nogle større Kulstykker, formodentlig Levninger fra Branden i 1567. Ved i har Indgangen været til Kirken fra Korsgangen, og ved l traf man en liden Fordybbning, maaskee en Slags Nische. I Klosterets søndre Længde var der ved h en Døraabning, ved k Levning af et Vindu, sandsynligviis til Kjøkkenet, som i Klosterne pleiede at ligge her; ved m blev truffet et heelt Skelet, og ved Hjørnet n i den vestre Længde synes der at have været en Døraabning.

Det vil sees af Grundplanen, at Klosteret har været indrettet paa samme Maade, som ellers var sædvanlig ved den Slags Bygninger. I Midten har man Klostergaarden, omgivet af Korsgangen, som gaar langs Indsiden af Kirken og Klosterbygningens tre Fløie. Nordenfor og østenfor Kirken laa da Kirkegaarden, hvad der ogsaa styrkes ved, at man indtil den sidste Tid jevnlig har truffet Beenrader nordenfor Hovedbygningen og paa dens Gaardsplads. Et Stykke nordenfor Kirkegaarden eller nu i Frugthaven maa den ovennævnte St. Annas Gildestue have staaet, og rimeligviis er det Levningen af dens Grundvold, som gjør, at Græsset paa et Sted nede i Haven meget snart visner, naar det nogen Tid har været Tørveir.

Ved Udgravningen blev af løse Sager ikke truffet andet mærkeligt end en heel Mængde norske Teglstene, deels af sædvanlig langagtig firkantet Form, deels dannede som runde Gurter til Hvælvinger eller formede som Trekløvere, samt smaa firkantede Gulvfliser, ligeledes af brændt Leer og glaserede, men uden Figurer i. Man kan saaledes heraf, saavelsom af hvad de under Jorden trufne Grundvolde og selve Bispegaardens oprindelige Dele vise, slutte sig til, at kun de nederste Par Steenlag og Indfatninger af Vinduer og Døre har været af huggen Steen, medens alle de andre Dele af Bygningerne var opført af Teglsteen, hvad der, som bekjendt, er en stor Sjeldenhed hos os i Middelalderen. Korsgangen har været dækket af Hvælvinger, forsynede med Gurter, og mod Klostergaarden havt aabne Spidsbuer. Gulvet var belagt med de omtalte Fliser.

Der har været megen Tale om en hvælvet Gang under Jorden fra Bispegaarden til ind i Halvardskirkens Chor. Denne Mening skriver sig fra en Tid, da man endnu ikke vidste, at Gaarden oprindelig var et Kloster. Men er dette først givet, maa den af sig selv falde bort, og til Overflod kan tilføies, at intetsomhelst Spor af en saadan Gang blev opdaget ved Udgravningen. Denne Mening kan saaledes nu sættes i Klasse med Fortællingen om, at der under Søen imellem Akershuus og Hovedøen og imellem Throndhjems Domkirke og Munkholmen skal gaa Tunneller, eller at Gangen ved Ytre Hovde i Bolden paa Søndmøre er et Menneskeværk, eller at de store Rokkestene paa vore Fjelde ere oplagte af Mennesker osv.

Meningen reiste sig egentlig fra en Misforstaaelse; thi de, som først udtalte den, tænkte ikke paa nogen Gang fra Bispegaarden i Retning mod Halvardskirken, men hvad de troede paa, var en hvælvet Liigkjælder, der skulde strække sig fra Rummet A paa Bispegaarden et Stykke ud i Haven mod Vest. Jeg siger: troede paa; thi det mærkeligste ved denne Historie var, at Ingen, hverken de, som først, omtrent ved Midten af forrige Hundredaar, opfandt denne Gravkjælder, eller Spenning, der søgte efter den i 1836, ifølge deres egen Fortælling traf paa Nogetsomhelst, der kunde styrke en saadan Mening. Ved den seneste Udgravning viste det sig ogsaa, som ovenomtalt, at denne saakaldte Liigkjælder var den sammenstyrtede søndre Korsgang af Klosteret. Hvis man derimod havde talt om en Gang til Domkirken fra den oprindelige Bispegaard, saa vilde denne Mening ei alene havt Rimelighed for sig, eftersom en saadan Gang fandtes baade i Hamar og Stavanger, men den vilde endog, som vi senere skal see, kunne støtte sig til historiske Beretninger.

Den norske Forening i Kjøbenhavn.

(Se Afbildningen paa foregaaende Side.)

Sammen med foranstaaende Billede modtog vi fra Kjøbenhavn en Deel Oplysninger om den norske Forening dersteds, af hvilke vi hidsætte Følgende: „Som enhver Idee, der fremkommer for en større Forsamling og der skal søges realiseret, pleier at finde saavel sine Talsmænd som Modstandere, saaledes gjorde ogsaa i Begyndelsen forskjellige Anskuelser sig gjældende inden den norske Forening om Maaden, hvorpaa den bedst kunde trives og svare til sin Hensigt. Denne Meningsforskjel virkede hemmende paa Foreningen og førte til, at der tilsidst dannede sig to Foreninger, som hver valgte sig en Bestyrelse. Men den ene Forening blev kun af kort Varighed, idet flere og flere af dens Medlemmer sluttede sig til den anden, og da tilsidst alene Bestyrelsen var tilbage, erklæredes hiin norske Forening i Kjøbenhavn for hævet, paa samme Tid som den anden i Virkeligheden havde god Fremgang blandt de Nordmænd, der havde valgt Hr. Orgelbygger og Instrumentmager Petersen til Formand. I de sidste Par Aar er den stadig gaaet rask fremad, det vil da sige i Medlemantal (150); om dens Kapital kan der ikke være Tale, uden forsaavidt der er en god Ballance. Foreningens Formaal er at forbinde selskabelig Omgang med nyttig Samvirken, og har den end hidtil ikke kunnet virke ved Pengemidler, som ønskeligt kunde være, skal det dog indrømmes, at den ved den hjemlige Tone, der er saa fremtrædende paa Samlingsaftenerne, bidrager til at skaffe sine Medlemmer en Adspredelse i ledige Timer, som disse ellers vistnok i høi Grad vilde savne. Foruden de regelmæssige Sammenkomster een Gang om Ugen, afholdes ogsaa hver Maaned en Soirée, hvortil Entréen kun er en Bagatel, da Foreningen selv raader over musikalske Kræfter, som ved slige Leiligheder velvillig yde sin Assistance; og da som oftest disse Aftener bringe et lidet Overskud, finder dette sin Anvendelse til Indkjøb af Bøger, eller ogsaa bliver det tilstillet Foreningens Sygekasse."

Et af Glandspunkterne i Foreningens Tilværelse synes den Fest at have været, som i Vinter blev given i Anledning af Ole Bull's Besøg i Kjøbenhavn, og som vort Billede fremstiller. Dagbladene have, hvis vi ikke mindes feil, allerede omtalt den og bragt Referat af de mange Taler: af Ole Bull selv — hans Tale synes forresten efter vor Korrespondents Skildring nærmest at have været af autobiographisk Art, — af de indbudne danske Gjæster, Carl Ploug og Fredrik Barfod, Kapt. Juul, en Nordmand, der som Frivillig deeltog i den forrige slesvigske Krig, m. fl. Nogle Dage efter Festen modtog Foreningens Formand en Skrivelse fra Ole Bull, dateret Slagelse 5te Febr., saalydende:

„Høistærede! Som Formand for den norske Forening beder jeg Dem frembære den dybtfølte Erkjendtlighed, som, indviet ved mine ædle Landsmænds Æresbeviisninger ved den storartede Fest den 21de Januar, gjennemtrænger mit Indre. I Sandhed, den fremhævede Nordmandens Villekraft, Sindighed og Fædrelandskjærlighed, som Forjættelsens Banner i vor Selvstændigheds store trefarvede Hallelujah! — Ved offentligen at hædre en Mands Bestræbelser, paa hvem det tunge Ansvar hviler, at hæve Norges Banner overalt, hvor han drager hen, og ikke kan maale Færden efter Evne, men efter oprigtig Villie og Pligt, har den for os Alle været en Hentydning paa den Stjerne, som stadig lyser Velsignelsen i Øie og Hjerte: Norges Ære, Selvstændighed og Lykke. — Nok en Bøn har jeg til Dem Høistærede, som Formand for den norske Forening — at modtage indlagte 100 Rd., hvis Anvendelse aldeles overlades det ærede Selskabs Bestyrelse. — Med Forsikring om min varmeste Interesse for „Den norske Forenings" stadige Fremskridt til dens ophøiede Formaal, har jeg den Ære at undertegne med

Høiagtelse

hengivnest

Ole Bull."

Med Hensyn til Anvendelsen af disse Penge blev der besluttet, at de skulle danne Grundlaget for et Fond, der kan understøtte værdige og trængende Landsmænd, som opholde sig i Kjøbenhavn, og til hvilket Bull's Navn knyttes.

Skole-Anliggender.

Af Overlærer Løkke.

(Fortsættelse fra forrige No.)

Som alt bemærket, er Komm.s Fællesskole strengt taget fælles kun i de 2 første Aar af Kursuset, fra det 9de til det 11te ($11\frac{1}{2}$) Aar. Fra det 3die Skoleaar deler den sig, ligesom de nuværende kombinerede Skoler, i to Linier, en Latinlinie med særskilt Underviisning i Latin, og en Reallinie, eller som Komm. kalder det, Engelsklinie med særskilt Underviisning i Engelsk (og Tegning). Dog er Fællesskabet mellem begge Linier forsaavidt større efter Komm.s Udkast, som der i dens Latinlinie ingen Underviisning meddeles i Græsk. Dette Fag, som nu begynder ved det 5te Skoleaar (Begyndelsen af 2den Latinklasse), er af Komm. henviist til det sidste Skoletrin, til dens Latingymnasium, til Begyndelsen af det 7de Skoleaar. Til Gjengjæld har Fællesskolen deels faaet nye Fag, deels et forøget Timetal for endeel gamle Fag, sammenlignet med hvad de kombinerede Skoler fortiden have.

I det 3aarige Latingymnasium — jeg taler nemlig i det Følgende først om den Deel af Komm.s Ordning, som svarer til vore kombinerede Skolers lærde Skole — finder intet Fællesskab Sted mellem Latin- og Reallinie; her bortfalder af de nu ligetil Afgangsexamen læste Fag Tydsk, Geographi samt for Religionsunderviisningens Vedkommende det Bibelhistoriske og Dogmatiske; de øvrige Fag fortsættes paa samme Maade som nu, og, naar Latin og Fransk undtages, med udvidet Underviisningsmaal; derhos kommer til som nye Fag Græsk og Oldnorsk.

Foruden de her fremhævede Afvigelser fra det Bestaaende, er der i Komm.s Udkast ogsaa den væsentlige Forskjel, at den samlede Skoletid er bleven forøget med 1 a $1\frac{1}{2}$ Aar. Medens man nu begynder med det 10de Aar, skal man efter Komm.s Udkast begynde allerede i 9 Aars Alderen, tilbringe 6 a $6\frac{1}{2}$ Aar*) i Fællesskolen og 3 Aar i Gymnasiet, saaledes at Eleverne efter det Normale ikke ville blive færdige førend i en Alder af 18—19 Aar, og i Tilfælde af Gjensidden, som, om Komm.s Udkast i Et og Alt skulde befølges, snarest maatte blive det Normale, først i 19—20 Aars Alder**).

Thi Komm. gjør strenge Fordringer til Eleverne, ja i mine Tanker umulige. Det vil sees af følgende Sammenstilling mellem Fordringerne for Komm.s Fællesskole og det der nu fordres af den lærde Skole.

I denne Fællesskole skal der nemlig i Løbet af 6 ($6\frac{1}{2}$) Aar, fra 9—15 ($15\frac{1}{2}$) Aar for følgende Fags Vedkommende være naaet frem til det samme Maal, som nu i den lærde Skole først naaes i Løbet af 8 Aar, fra det 10de til det 18de Aar:

1. Tydsk, med 23 ugentlige Timer i 6 Aar, mod det samme Timetal i 8 Aar; desuden kræves ved Afslutningen at kunne skrive en let tydsk Stiil ved Hjælp af Lexikon;

2. Geographi, med 12 ugentlige Timer i 6 Aar, mod 14 Do. i 8 Aar;

3. Historie (med Undtagelse af den udførligere Fremstilling af den gamle Historie) med 16 ugentlige Timer i 6 Aar mod 24 ugentlige Timer i 8 Aar.

Dernæst skal der i samme Tid af Nyt læses:

1. Naturlære, med 3 ugentlige Timer i hvert af de 2 sidste Aar;

2. Naturhistorie, i 5 Aar, fra 2den til og med 6te Klasse, medens den i den kombinerede lærde Skole afsluttes ved Udgangen af 2det Skoleaar, efter 2 Aars Læsning.

Derhos har Tegning, hvori nu ogsaa er indbefattet Konstruktionstegning, Skrivning og Regning tilsammen faaet et betydeligt forøget Timetal, Tegning 10 mod 4, Skrivning 8 mod 7, Regning 18 mod 8 Timer; det er at lægge Mærke til, at alle disse Fag afsluttes ved Udgangen af det 4de Skoleaar.

Hvad endelig Latinliniens Hovedfag, Latin, angaar, da skal der i Komm.s Fællesskole med 24 ugentlige Timer (fra 9—15 Aar) tilnærmelsesvis være naaet det samme Maal, som den lærde Skole i samme Tid naar med 35 ugentlige Timer (fra 10—16 Aar). Fordringerne til det grammatiske Studinm ere ganske de samme, medens Forfatterkvantummet synes at være noget mindre end efter Normalplanen, hvormeget kan man ikke see, da denne ikke saa detailleret som Komm.s Udkast har specialiseret Maalet, en Omstændighed, der noget vanskeliggjør Sammenligningen. Derimod passer en Sammenligningen ganske med det første 4aarige Kursus paa Christiania Kathedralskole, hvor ogsaa Latinunderviisningen i Regelen begynder i det 11te Aar (de fleste Elever komme nemlig ind fra Borgerskolens 5te Klasse, med forudgaaet tydsk Underviisning). Her naaes i de 4 første Aar, med 32 ugentlige Timer, af Forfatterlæsning lidt, men kun ganske lidt mere end i Komm.s Fællesskole, men paa langtnær ikke det Maal, som Komm. har opstillet for det Grammatiske; det Vigtigste af den hele Syntax eller „de vigtigste Hovedregler af Læren om Tempora og Modi og Sætningsforbindelser" samt „det Væsentligste af Orddannelseslæren", naaes

*) Komm. har sat Kursuset i Fællesskolens 1ste Klasse deels til 1, deels til $1\frac{1}{2}$ Aar, det sidste for de Steders Vedkommende, hvor Skolen selv ikke har fuldstændige Forberedelsesklasser. Hvorledes der i det første Halvaar skal forholdes med de Elever, som have at tilbringe $1\frac{1}{2}$ Aar i denne Klasse, er af Komm. ikke oplyst. Efter en Antydning, som ved Geographiunderviisningens Specifikation etsteds er givet, seer det ud til, at disse Elever i det første Halvaar skulle sidde som passive Tilhørere ved Gjennemgaaelsen af det Pensum, som deres ældre Kammerater have at lære i samme Klasses tredie Halvaar, og dette skal nok ogsaa være Meningen. Men dette er en høist forunderlig Ordning, som hine Elever umulig kunne være tjente med. Om man end antager, at de kunde opfatte Et og Andet af enkelte Underviisningsgjenstande, saa er der andre, som maa være dem ganske ubegribelige, f. Ex. Tydsk, hvori de ville mangle alle Forkundskaber paa en Tid, da deres ældre Kamerater have læst Faget allerede i et heelt Aar.

**) Komm. har tænkt sig, at noget af den forøgede Skoletid skal blive indvundet ved en Indskrænkning af 2den Examens Kursus, hvilket den har foreslaaet forkortet fra $1\frac{1}{2}$ til 1 Aar. Faktisk bliver altsaa Skoletiden alligevel længere end fortiden, men herved er tillige at bemærke, at der ogsaa, saaledes som 2den Examen nu er ordnet, er Anledning til at absolvere den i Løbet af 1 Aar. Forsaavidt indvindes altsaa paa 2den Examen intet.

først i det 5te Skoleaar, og endeel af det 6te maa tages med dertil. — Desforuden skal i Fællesskolens sidste Aar samtlige under det hele Kursus læste Forfattere repeteres, og endda, „om Tiden tillader det", Noget læses kursorisk*).

Og ved Siden af Alt dette skal i Skolens øvrige Fag, Religion, Norsk, Mathematik, Fransk, det samme Maal naaes som i den tilsvarende Tid i den lærde Skole.

Man seer heraf, i hvilken overordentlig Grad Fordringerne til Eleverne ere forøgede; i de to sidste Aar har ogsaa den ugentlige Underviisningstid maattet forøges fra 30 til 31 Timer, og det paa den Tid, da Tegning og Skrivning (og Regning), som ellers kan bøde noget paa det øvrige strengere Arbeide, høre op som Skolefag. Kunde end et enkelt hoit begavet Barn staa alt dette over uden at tage Skade, saa maatte dog visselig Mængden blive ruineret, om disse Fordringer skulde gjennemføres strengt og i hele sin Udstrækning. Og ikke nok med, at Fordringerne i sig selv ere forøgede, disse forøgede Fordringer skulle ske Fyldest paa et Alderstrin, som paa ethvert Punkt i Skolen er 1 Aar længere nede end det, hvor man til Dato har krævet det Mindre. Thi Komm. vil begynde med 9 Aars Alder, medens man nu begynder med det 10de Aar. Men er det i alle Aldere farligt at anspænde Barnets Evner til det Yderste, saa er det saameget farligere, jo yngre Barnet er. Og her er endnu en anden Omstændighed, som man, hvor der er Tale om de Fordringer, der skulle stilles i Skolen, eller hvor man sammenligner Fordringerne mellem før og nu, vel maa være opmærksom paa: det er, at den større Disciplin i Skolerne og den bedre Aand mellem Eleverne, i de senere Aar, selv uden Forøgelse i Mængden af det som skal læses, medfører en større Anspændelse af Aandsevnerne paa Legemets Bekostning end tidligere, da Løier, Dovenskab og Fusk ialfald paa flere af vore Skoler spillede en meget større Rolle i Skolens Økonomi end nu, og for Eleverne tjente som et vistnok misligt, men meget virksomt Værn mod aandelig Overanstrængelse.

Er der nogen Ting, Skolen vedkommende, hvorom der i den senere Tid kan siges at have været Enighed, blandt Skolemænd som i Publikum, saa er det den, at som Forholdet er, have Eleverne fuldkommen nok at gjøre, efter Manges Mening mere end nok. Det gjælder ikke blot det offentlige lærde Skolevæsen, det gjælder ogsaa andre offentlige Skoleindretninger, ikke at tale om en heel Klasse af private. Den offentlige lærde Skole tør ellers være den, som forholdsviis er mindst ilde faren, da forstandigere Anskuelser her have havt større Kraft til at modsætte sig uberettigede Fordringer, men at ogsaa denne Skole har havt nok med det den har, derpaa kan tages med Hænderne, naar man betænker, at de private, med den konkurrerende Skoler ikke af egen Drift have vovet at forhøie Fordringerne; de have ikke vovet at optage Oldnorsk, og ingen optog Engelsk, forinden det ved Lov var bleven bestemt, at dette skulde være et valgfrit Fag i den offentlige lærde Skole.

Hvad denne Skole derfor kunde synes at have Krav paa, var ikke en Strammelse af, men en Nedstemmelse i Fordringerne, ikke paa den Maade, at den Tid, som dens Kursus nu kræver, indskrænkedes, men paa den Maade, at Skolen paa sit afsluttende Trin, hvor Arbeidet skal begynde at sætte Frugt, fik Lov til mere at samle sig om det, som var dens Hovedsag og dens Hovedfag. Komm. har været inde paa denne Tanke, idet den har foreslaaet at lade nogle Fag falde, enten ganske eller deelviis, paa Skolens sidste Trin. Enhver Skolemand vil være enig i hvad her er foreslaaet, men ingen vil herfor kunne betale den Priis, som af Komm. er forlangt i Skikkelse af dens seaarige Fællesskole. Her maa Afslag gjøres for de ældre Fags Vedkommende, indtil man kommer ned til de Fordringer, som nu stilles, og nye Fag maa udgaa; om en anden Forandring, som maa gjøres, om den lærde Skole skal bevare sin Charakteer, jeg sigter til Græskens Stilling, skal jeg nedenfor tale.

Det betydeligste nye Fag, som i Komm.s Fællesskole er indbragt, er Naturlære; Konstruktionstegning, der ogsaa er opført som et nyt Fag, er mindre væsentligt med Hensyn til de forøgede Fordringer til Skolen. Naturlæren er tildeelt 3 ugentlige Timer i hvert af de 2 sidste Aar; ligesaa er Underviisningen i Naturhistorie udvidet, idet den føres saagodtsom gjennem den hele Fællesskole. I begge disse Fag tilsigtes, efter det Maal som Komm. for de forskjellige Klasser har opstillet, en vis Fuldstændighed i *Kundskaben*; man skal i Naturhistorie faa en *Oversigt* over alle *tre* Naturriger, Zoologi, (Pattedyrenes, Fuglenes og Krybdyrenes, som det synes, ogsaa Fiskenes), Botanik og Mineralogi; i Naturlære efter en almindelig Betragtning af de gasformige, flydende og faste Legemers Beskaffenhed, Varmen, Elektricitet, Magnetisme, Mekanik, Lyden, Lyset, Galvanisme og Elektromagnetisme.

Komm. har selv bemærket, „at der kunde næres Frygt for, at Underviisningsplanen med dette Maal for Øie, bliver nødt til at omfatte saamange forskjellige Ting, at derved maa afstedkommes deels Overlæsselse, deels Forvirring". Dette er visselig meget at befrygte, naar man betænker, paa hvilket Trin denne Underviisning skal meddeles, og de store Fordringer, som Komm. samtidig stiller til de mange andre Fag. Det lader, som Komm. stærkest har villet motivere disse Naturfags Optagelse i denne store Udstrækning af Hensyn til den geographiske Underviisning, men den giver ogsaa en Begrundelse af mere almindelig Art, naar den siger, „at disse Fag passe sig for den unge Alder, at de yde væsentlige Midler til Udviklingen af Kræfter i Sjælen, som ikke i nogen høiere Grad sættes i Virksomhed ved de andre Fag".

De Kræfter i Sjælen, som ved det naturvidenskabelige Stofs Bearbeidelse fornemmelig skulle sættes i Virksomhed, ere vel hvad Komm.s Formand i sin Tid har nævnt som „Opmærksomhed for Kjendsgjerningerne, for de materielle Fænomener, deres Ligheder og Uligheder, deres Grupperinger og de dem beherskende Naturlove", eller som det hos Dr. Lange

*) De store Fordringer til den grammatiske Underviisning, ligesom Repetitionen af de læste Forfattere, ere formentlig opstillede af Hensyn til den „Afslutning", som i Fællesskolen skal gives ethvert Fag. Men, bortseet fra at Maalet i sig selv er uopnaaeligt, saa seer Enhver det Urimelige i at kræve det større Maal i Grammatik samtidigt med et mindre i Forfatterlæsning. At Normalplanen opfører det nævnte Maal for den grammatiske Underviisning, er en anden Sag og har Grund at staa paa, thi den kræver et større Kvantum af Forfattere læst, og forlanger 35 Timer, medens Komm. tror at kunne hjælpe sig med 24; endelig ere Eleverne eet Aar længere fremme paa ethvert Punkt (12—16 Aar).

(„Skolen og Livet") bedre og prægnantere heder: „at opdrage til Sands for Fænomenet og til selvfornægtende Opmærksomhed og Agtelse for Gjenstanden". At Naturfagene hertil ere i høi Grad skikkede, er ubestrideligt. Men, hvad der vel maa fastholdes, det Væsentlige er at *opdrage* til Sandsen. Ikke at give Oversigt over det hele Materiale, men at *vænne* til at *iagttage* det charakteristiske Særkjende, oplade Synet for Fænomenet, fatte Gjenstanden paa engang i dens Totalitet og i dens enkelte Dele, dette er det, hvorpaa det kommer an, og det, som berettiger ogsaa disse Discipliner til en Plads i den almindelige, den lærde Skole. Enhver Fordring om en *fuldstændig* Oversigt, om end kun relativt fuldstændig, er derfor at afvise som beroende paa en Miskjendelse af Fagenes egentlige Betydning. En saadan Misforstaaelse spores ogsaa, hvor Komm. taler om disse Fags Uundværlighed for den geographiske Underviisning. Ikke Alt hvad der i den physiske Geographi *kan* oplyses ved Hjælp af Naturhistorien eller Naturlæren, er det Skolens Sag at oplyse. Derfor kan ingen forstandig Geographilærer ville gjøre „Exkursioner snart til Physiken, snart til Chemien, snart til Mineralogien og de øvrige naturhistoriske Fag". Geographien er i Skolen hverken anvendt Naturhistorie eller anvendt Naturlære. Den har sine egne, bestemte Grændser, ligesom Naturfagene have sine.

Fastholdes altsaa, at Betydningen af og Berettigelsen for Naturfagene til Optagelse i den almindelige, den lærde Skole er, som et nødvendigt Supplement til Opdragelsen til Sandsen for Ordet og som en Modvægt mod eensidig Fortabelse i dette, — at opdrage til Sands for Fænomenet, til selvfornægtende Opmærksomhed og Agtelse for Gjenstanden, altsaa væsentlig af *formalistisk* Art*); fastholdes fremdeles, at det til Opnaaelsen af dette Øiemed ikke er nødvendigt at streife over det hele Naturens Felt, saa spørges kun om den rette Begrændsning, om hvilke Fag der lettest og bedst gjør denne Tjeneste. Og da kan det ikke være tvivlsomt, at Naturhistorien er det Fag, som her tilkommer første Rang. Ligesom det anbefaler sig ved sin større Anskuelighed og Fattelighed, saaledes bør det i den lærde Skole ikke blot beholdes, men, saaledes som ogsaa af Komm. foreslaaet, føres længer op i Skolen, efter min Mening passende til Udgangen af det 4de Skoleaar (ved det fyldte 14de Aar) og med det samme samlede ugentlige Timetal, som af Komm. er det tiltænkt (8 Timer, 2 i hvert af de 4 første Aar). Og jeg skulde være tilbøielig til at tro, at det største Udbytte vilde vindes, naar man indskrænkede sig til færre, frem for at sprede sig paa en Mængde af Discipliner. Hvad man under enhver Omstændighed maatte lægge Hovedvægten paa, var Udviklingen af Iagttagelsesevnen, Evnen til at sammenstille og søndre, overhovedet sørge for at give Eleven et fyldigt Anskuelsesfelt**).

Efter det saaledes Anførte antager jeg derfor, at Naturlæren bør udgaa af den lærde Skoles Fagcyklus. Der er for det første ingen Tid til den, der er heller ingen Nødvendighed for at optage den, og den er et, især for dette Trin, meget vanskeligt Fag; men dertil kommer, at allerede paa dette Punkt maa ryddes Plads for et andet Fag, som for den lærde Skole er konstitutivt. Jeg mener Græsken.

Dette Sprog har faaet en eiendommelig Stilling i Komm.s Udkast. Saavidt jeg har kunnet see, findes der ingen Antydning til, at Komm. har nogen fra den overleverede Anskuelse forskjellig Opfatning af den lærde Skole, i hvis Princip det ligger at have sit Tyngdepunkt i Studiet af de gamle Sprog, Latin og Græsk, med deres Literaturer.

Men ved den Stilling, som den i sit Udkast har givet dette Sprog, har den paa dette Princip gjort et Brud; thi som Ordningen her er, staar Sproget kun som et for visse Studerende nødvendigt Specialfag, hvori man meddeler de uundværligste Forkundskaber, hvoraf da atter synes med Konsekvents at maatte følge, at man, saaledes som ogsaa i Sverige foreslaaet, fritog dem derfor, der ved sine senere Studier ikke havde uomgjængelig Brug for det. Det Maal nemlig, som Komm. selv har opstillet for den latinske og græske Underviisning, „gjennem Tilegnelse af de gamle Sprog at skaffe os et umiddelbart og anskueligt Kjendskab til den klassiske Oldtid som den Rod, hvoraf vor Kultur er udsprungen", dette Maal, som i sin Theori er rigtigt, vil i Gjerningen ikke kunne naaes ved Komm.s Ordning. Har Komm. virkelig troet det, da indseer jeg ikke, hvorfor den ikke med samme Føie har kunnet udsætte ogsaa Latinunderviisningen til de 3 sidste Aar, saaledes som Komm.s Formand i sin Tid gjorde i sit Reformforslag. Men Tingen er den, at ligesom en saadan Ordning vilde forspilde Frugterne af det latinske Sprogs Studium, saaledes vil den ogsaa gjøre det med Hensyn til Græsken. At skulle lære et, saavel med Hensyn til Former som Lexikalia saa vanskeligt Sprog som Græsken paa det længst fremrykkede Trin i Skolen, 15 à 16 til 18 à 19 Aars Alder, maa enhver Skolemand finde i en ganske overordentlig Grad forøger Besværligheden ved Sprogets Tilegnelse; thi det er en falsk Forestilling, at man med det samme Timetal i 3 Aar paa dette Alderstrin med samme Lethed og samme Sikkerhed lærer det, som paabegyndt i en tidligere Alder læres i Løbet af 4 eller 5 Aar; dette stadfæstes overflødig af den Erfaring, som man herom har havt rig Anledning til at samle i de her bestaaende treaarige Latinskoler. Men selv som Sproget nu er stillet i vore kombinerede Skoler, tror jeg man vanskelig naar det Maal eller vinder det Udbytte, hvorpaa man dog burde have Krav efter den Tid og de Kræfter, som ofres paa Tilegnelsen af dette Fag. Man begynder nu 1 Aar tidligere end efter Komm.s Udkast, hvilket allerede er en stor Fordeel; men det turde være et Spørgsmaal, om Sproget ikke burde

*) „De reale Discipliner have i den almindelige Skole ingen anden Opgave end de ethiske Discipliner, og ere kun da berettigede, naar de underordne sig Skolens formale Princip." Dr. Lange, „Skolen og Livet."

**) Grændserne mellem begge ere klart og træffende betegnede af Adj. Knæckenborg, i Indbydelsesskrift til Fredriksborgs lærde Skole, 1854, i Korthed sammenfattet, saaledes: Naturhistorien behandler Lande og Have fra geognostisk og geologisk Standpunkt, Geographien med Hensyn til den Brug, som Menneskene gjøre deraf. Floder og Bjerge have geologisk Interesse for Naturhistorien, i Geographien som Hindringer eller Midler for Samkvem og som naturlige Grændser eller Bolværk. Dyr, Planter og Mineralier vedkomme Naturhistorien som *Naturgjenstande*, Geographien som *Produkter*, som Midler til Existents og Velvære. — Jeg henviser forøvrigt til den interessante Afhandling i sin Heelhed.

rykkes ned til det 4de Skoleaar; under enhver Omstændighed maa man, hvis man vil beholde det, forøge dets Timetal, efter min Mening til mindst 6 Timer for hvert af de 4 Aar. Maaske man da vilde kunne naa det, som burde være Maalet, at læse ialfald enkelte udmærkede Literaturfrembringelser med Frihed og virkelig Tilegnelse*).

Det bestemmende Motiv for Komm. til at give Græsken denne abnorme Stilling synes at maatte søges i dens Bestræbelse for i Fællesskolen at bevare Fællesskabet mellem begge Linier til det Yderste. Men baade ved denne og de mange andre Afvigelser fra den bestaaende Ordning forekommer det mig, som den har sørget daarlig for begge sine Linier, for Latinlinien som for Engelsklinien, eller som jeg med det gamle Navn vil kalde det, for den lærde Skole som for Realskolen. Det er nemlig klart, at for de to Arter af Elever i Komm.s Fællesskole, hvis Skoletids Varighed er forskjellig og hvis nærmeste udvortes Livsmaal er forskjelligt, ogsaa Underviisningen maa anlægges til en vis Grad forskjelligt, om den for begge skal have den fulde Nytte. Dette er skeet efter den bestaaende Ordning, og deelviis tillige efter Komm.s, ved dens Søndring i Latin- og Engelsklinie. Dette er en Hovedsag ved Ordningen og et Hovedhensyn, som ikke tør tilsidesættes. Det forlanger at respekteres ikke blot ligeoverfor den lærde Skole, som, naar man virkelig vil beholde den, kræver en Udvikling i Overensstemmelse med sin Idee, men det skal ogsaa respekteres ligeoverfor Realskolen. Ogsaa denne har, paa samme Maade som den lærde Skole, *væsentlig* Charakteren af en almendannende Skole og er ingen Specialskole til Indøvelse af visse afsluttede Færdigheder, exempelviis Færdighed i at kunne tale fremmede Sprog for umiddelbart efter Udgangen af Skolen at kunne som Prøverytter reise til England eller Tydskland; men, som Rektor Bugge rigtigt har udtalt, den Dannelse, som Realskolen meddeler, bør tillige være *rettet* paa det Praktiske, saameget mere da denne Skole tillige i Regelen vil være den, som fra et lavere eller høiere Trin vil have at forberede til de forskjellige Specialskoler. Og da Specialskolen væsentlig har Udviklingen af de materielle Formaal til Øiemed, saa er det naturligt, at der i Realskolen lægges en stærkere Vægt paa alt det, som gaar ind under de mathematisk-naturvidenskabelige Discipliner; derfor spiller i denne Skoleart Tegning, Frihaands- som Konstruktionstegning, og Regning en større Rolle end i den lærde Skole, derfor kræver denne Skole foruden Naturhistorie ogsaa Elementerne af Naturlæren; og ligesom disse Fag begynde i en stærkere Grad at optage Realeleverne der, hvor de gamle Sprog indtræde for den lærde Skoles Elever, saaledes kunne ogsaa ved en saadan Ordning begge Arter af Elever føres videre, hver i sine Fag og imod sit Maal. Og vil Komm. føre sin Realskole videre, overbygge den med et Realgymnasium, og udstyre dette med de samme Rettigheder som sit Latingymnasium — thi kun under den Forudsætning vil det kunne erholde Elever —, bliver denne Søndring lige berettiget, ja i en høiere Grad, thi naar begge Linier skulle føre mod det samme Maal og til de samme Rettigheder, bortfalder ogsaa det Argument, som der ellers gjøres saameget Væsen af, Nødvendigheden nemlig for Forældre af at kunne saa længe som muligt opsætte med at tage Bestemmelse om sine Børns Fremtid. Hvad Komm. endda kunde beraabe sig paa til Støtte for sin Ordning, skulde være Hensynet til Bekostningen; men ikke at tale om, at dette Hensyn maa staa i anden Klasse, under enhver Omstændighed ikke bryde paa høiere Hensyn, „saaledes at væsentligere Fordele opofres", saa kan det in casu slet intet Udslag gjøre, naar, som jeg senere skal vise, Komm.s Forslag heller ikke anbefaler sig ved en større Priisbillighed end den nu bestaaende Ordning.

Inden jeg forlader den Deel af Komm.s System, som svarer til den nuværende lærde Skole, skal jeg i Korthed omtale Oldnorsk, hvilket Komm. har foreslaaet optaget paa sit afsluttende Trin, i sit Latingymnasium. Man vil erindre, at Forslaget til eller Forlangendet om dette Sprogs Optagelse i Skolen ikke er udgaaet fra dem, som have havt bedst Anledning til at lære det at kjende, de hvis Hovedbeskjæftigelse og Livsgjerning har været Studiet af vor Oldtid. Jeg har engang før sagt, at der er bleven gjort meest Væsen af det af dem, som kjende mindst til det og forstaa mindst af det, og jeg finder Grund til at gjentage denne Bemærkning nu, da der i et af de Forslag til Forandring i vort høiere Skolevæsen, som har været indbragt for Storthinget, og hvori Oldnorsk kræves indført i Skolen, opstilles den Fordring til Kundskab i Sproget, at man ved Afgangsexamen til Universitetet skal besidde „Færdighed i at oversætte og analysere *hvilkesomhelst prosaiske og poetiske Værker*"**). Thi dette er en Fordring, som jeg tror selve Professor Unger vilde studse ved, om den blev stillet til ham. Min Mening, som jeg senere, i en anden Forbindelse nærmere skal udvikle, er den, at der efter den Stilling som Sproget har ved 2den Examen, ingen Nødvendighed er for Skolen at optage det som et eget Fag, og at de Fore-

*) Komm. lægger megen Vægt paa, at der efter dens Forslag ikke i Skolen paabegyndes et nyt Sprogfag, forinden et tidligere Sprog har været læst mindst to Aar. I sin Almindelighed er dette rigtigt, og det var visselig en stor Mislighed ved Normalplanen af 1848 (som blev rettet af Komm. i 1858), at den lod Tydsk indtræde i det 1ste Aar, Fransk allerede i det 2det, hvorpaa saa kom Latin i det 3die. Men det indsees tillige, at en saadan Ordning er skadeligst paa det laveste Trin, der hvor Sprogundervisningen netop er begyndt og Sprogsandsen kun lidet udviklet. Jo høiere man kommer op i Skolen, og jo mere styrket Sprogbevidstheden er bleven som Følge af den længere Sprogunderviisning, jo mere maa hiin Mislighed forsvinde. Jeg kan derfor ikke ansee det for noget ubetinget forkasteligt eller skadeligt, om man f. Ex. lod Græsk indtræde i det 4de Skoleaar, saaledes som nu Fransk, eller om man beholder den nu bestaaende Ordning. Man maa ogsaa betænke, at Komm., forat kunne tilveiebringe sin Ordning, har maattet forøge den samlede Underviisningstid med mindst 1 Aar — en meget problematisk Forandring —, ikke at tale om, at den derved ogsaa har overskaaret Nerven paa det græske Sprogs Studium. Men Komm. har heller ikke kunnet gjennemføre sit Princip til Enden, thi i dens Latingymnasium begyndes efter 1 Aars Græsklæsning paa et nyt Sprog, Oldnorsk.

**) Skolebestyrer Quams Forslag til en norsk Artium, i „Motiver til Forslag om Forandring og Tillæg til Universitetsfundatsen af 28de Juli 1824", trykt som Dokument Nr. 42.

stillinger man har gjort sig om det Udbytte, som deraf for Skolen skulde være at vinde, have været ligesaa overdrevne som uklare. Jeg kommer til dette Resultat, for det første fordi jeg deler Komm.s Opfatning, at den klassiske Oldtid er den Rod, hvoraf vor Kultur er udsprungen, og dernæst fordi jeg tror, at det Resultat, som Komm. vil have opnaaet, Erhvervelsen af en større Kundskab om vor Oldtid, naaes paa en for Skolen baade bekvemmere og fuldstændigere Maade ad en anden Vei. Thi naar man indrømmer, at Kjendskabet til vor Oldtid er af Betydning for Nutiden, hvorom Ingen tvivler, saa er ikke dermed afgjort, at denne Oldtid, i Skolen, netop behøver at studeres gjennem Sproget. Det Argument nemlig, som med Rette gjælder, hvor Talen er om Studiet af den klassiske Oldtid, at det maa gaa gjennem selve de klassiske Sprog, gjælder ikke her. Thi jo mere forskjelligt Sproget er fra vort eget, jo eiendommeligere det er ikke blot med Hensyn til det reent Formelle, sin udvortes Bygning, men ogsaa med Hensyn til Stiil og Udtryk, de til Grund for Udtrykket liggende Forestillinger, alt det man kalder den sproglige Symbolik, desto vanskeligere, ja ofte umuligt, er det gjennem en Oversættelse at komme til en fyldig og anskuelig Forstaaelse af Originalen. Derfor er det nødvendigt at studere den klassiske Oldtid gjennem selve Sproget, medens Enhver veed, med hvilken Lethed et tydsk, engelsk eller fransk Værk lader sig gjengive i Oversættelse, ja selv et Digterværk, netop fordi den Kultur, hvoraf det er sprunget, er saameget mere fælles, fordi Forestillingerne og deres Udtryk ligge vore egne Forestillinger og den Maade, hvorpaa vi gjengive dem, saameget nærmere. Men ganske det Samme gjælder om Oldnorsk, ja i høiere Grad, thi Sprogforskjellen er her uvæsentlig, men Sprogligheden væsentlig, og man skal ikke kunne sige, at der, for det Øiemed som det her gjælder, gaar noget Væsentligt tabt af en gammel Saga, om man læser den i en tro og god Oversættelse. Og ad denne Vei mener jeg, at der for Skolen er et meget frugtbarere Udbytte at vinde, saamegetmere da der i denne Henseende nu foreligger et særdeles godt Apparat. Jeg vil kun gjøre opmærksom paa de ypperlige Oversættelser, som vi have af flere af de bedske islandske Sagaer — og disse burde fornemmelig vælges —, exempelviis Professor N. M. Petersens af Nials Saga, Gunlaug Ormstunges af Lektor Rygh, foruden Munchs Oversættelse af Snorre, Skolebestyrer Aars' Oversættelse af de gamle Eddakvad m. m. Men til at give et fyldigt Billede af Fortiden, som tillige skal tjene til Forstaaelse af Nutiden, er det ingenlunde tilstrækkeligt at blive staaende ved vore Vikinger og Birkebener. Man maa heller ikke glemme den rige Skat af Sang og Sagn, som er det samlede Nordens Fælleseie. Jeg vil kun nævne de gamle nordiske Folkeviser. De høre ogsaa med i denne Kreds, ja i en eminent Grad; det har Grundtvig og hans Venner begrebet. Om vore Folkeeventyr behøver jeg ikke at tale. Er Noget Kjød af vort Kjød og Been af vore Been, da er det dem, med Hensyn til Indhold, som med Hensyn til Form. Og paa disse saavelsom paa de gamle Folkeviser vilde jeg anvende, hvad den romerske Digter sagde om de græske Mønsterværker, da han anbefalede disses flittige Studium til sine Landsmænd: nocturna versate manu, versate diurna.

At Kjendskab til Ordsproget er nødvendigt til Forstaaelse af Meget i det nuværende Sprog, er sandt, men fra Skolens Standpunkt gjælder dette væsentlig for Læreren. For at kunne trække gyldige Paralleler mellem det Gamle og det Nye eller gjøre sikre Slutninger fra hiint til dette, dertil kræves et langvarigt og meget omhyggeligt Studium; selv om man er istand til paa staaende Fod at tyde et let prosaisk Værk, saa er endda et langt Skridt til hiint Maal. Derhos maa man ikke glemme, at det vi nu kalde norsk Sprog, tillige er dansk Sprog, og at det har sine Forudsætninger for en fuld Forstaaelse ikke blot i Gammel Norsk men ogsaa i Gammel Dansk. Men Literaturen er jo Hovedsagen, og at man af den paa den Maade, som ovenfor er antydet, vil høste baade et større og et rigere Udbytte, derom holder jeg mig fuldt og fast overbeviist.

Endelig vil jeg her berøre et Punkt i Komm.s Udkast, som gjælder begge dens Ordnings-Linier, ikke blot den lærde Skole, men ogsaa Realskolen. Som man har seet, har Komm. forlænget det samlede Kursus med 1 a $1\frac{1}{2}$ Aar, saaledes at den lader Begyndelsen skee med det 9de Aar. Ligesom jeg ikke seer nogensomhelst Grund til yderligere at forlænge de kombinerede Skolers otteaarige Kursus, en Forlængelse, som jeg antager at ogsaa Forældre og Værger vilde protestere imod, og med Ret, saaledes tror jeg, at den Termin, hvormed man nu begynder, det 10de Aar, i enhver Henseende er at foretrække for det af Komm. Foreslaaede. Denne Ordning har nu bestaaet i snart to Slægtfølger; i sine Ideer til en Reorganisation af vort høiere Skolevæsen blev ogsaa Rektor Bugge staaende ved denne Grændse. Man kan synes, at de Fordringer, som Forordningen af 1809 opstiller til dem, der i denne Alder indtræde i Skolen, ere ringe. Men de ere meget hensigtsmæssige. Jeg vil ikke tale om den store Fordeel for de mange Forældre at kunne beholde sine Børn i Hjemmet til den Tid, og der med forholdsviis ringe eller ingen Udgift lade dem tilegne sig de Forkundskaber, som Skolen kræver for Optagelsen. Men hvad der er ligesaa vigtigt, det er at Barnet kommer 1 Aar senere og physisk mere udviklet til Skolens haardere Arbeide, og ansaaes 10 Aars-Alderen for 40 a 50 Aar siden som den passende Begyndelsestid, maa den være det i end høiere Grad nu, i Betragtning af den større Strænghed hvormed Skolen paaseer, at dens Fordringer blive efterkommede. Eet Aar mere paa ethvert Punkt af Skolens Underviisning maa derfor nødvendigviis lette Arbeidet for Eleverne, derved at Kræfterne ere mere udviklede, og der saaledes er et større Fond at tage af; der bliver endda nok Brug for dem. Ved saaledes at lade Skoletiden for den lærde Skole gaa som hidtil fra det 10de til det 18de Aar, vil man kunne naa det Maal, som hidtil har været krævet, og som i det Hele maa ansees passende; hvad der af Nyt kommer til, en noget forøget naturhistorisk Underviisning, vil, taget paa den rette Maade, ikke væsentlig forøge Arbeidet; og hvad der under den bestaaende Ordning kunde savnes, et fyldigere Udbytte af de klassiske Sprogs Læsning, vilde paa en smuk Maade erhverves, naar de af Komm. foreslaaede Fag kunde falde ved Afslutningen af det 6te Skoleaar (ved det fyldte 16de Aar); derved vilde Kræfterne med desto større Frugt kunne samles paa de gjenstaaende Fag, navnlig Modersmaalet og de klassiske Sprog; derved vilde ogsaa en gavnlig Tilbagevirkning kunne øves paa Skolens mellemste Trin, forsaavidt man da havde det i sin Magt her at kunne alt efter Omstændighederne i mere eller mindre Grad moderere Underviisningens Gang.

Presse-Revue.

Det synes at ville blive en reen Nationalfornøielse hertillands at udgive Blade og Tidsskrifter; thi der mylrer af Begyndelser til nye Organer eller Planer til saadanne. Heraf skulde man slutte, at der henlaa en stor Kapital af Talent, Kundskaber og Ideer, som hidtil ikke har kunnet komme til Anvendelse. Enhver, som har det mindste Kjendskab til vore literære Forholde, vil imidlertid vide, at dette ikke er Tilfældet. Hvo, der har havt Noget at sige Publikum og Evne til at sige dette paa en indtrængende Maade eller endog blot i en nogenledes taalelig Form, vil forlængst have fundet alle Kanaler aabne i denne Henseende. Og naar saaledes Lidet er blevet sagt af hvad der kunde og burde siges, er det ikke fordi der mangler Tribuner for en Optræden, men Mænd til at træde op, og i hvert Fald Mænd med den fornødne Forening af Tiltag og Evner i dette Stykke. Seer man bort fra Pressens bestaaende Forholde til dens mange nye Begyndelser, vil man faa et endnu bestemtere Indtryk af, at Tidens mange journalistiske Entrepriser ikke saameget ere begrundede i et Overmaal af Kræfter, som snarere i Mangel paa saadanne. Der gives en heel Hob velmenende Folk, som paa Patriotismens Vegne finde, at her burde og kunde skee noget Stort baade i Politiken, Literaturen og Kunsten. Selv føle de sig noget „svage i Aanden" til alene at udrette saa store Ting, men de tro dog, at ved tilstrækkelig Efterlysning vil altid en eller anden Askepot komme, som ved Naturbegavelsens Amulet klarer det Hele. Vemodsfuldt ventende skue de ud efter ham, uden at han kommer og bryder den Tryllekreds, hvori Politikens, Poesiens og Kunstens Alf er indesluttet. De mange Begyndelser til nye Organer eller Planer til saadanne synes os mere at grunde sig paa et Fond af Villie eller rettere paa Lysten til at være Styrende og Befalende, end paa et vitterligt Overskud i Evnernes Status. Haabet om at blive General er, som bekjendt, et Kjendemærke paa den gode Soldat. Men om enhver god Soldat stak op sin egen Fane og sagde: „Er man først General, kommer der nok Soldater", vilde dette Handlingens Haab neppe forøge noget Lands Forsvarsevne. Og dog er dette et Forhold, som nu hører til Dagens Orden i vor Presse*). Der stikkes saamange literære Faner op, at de i et saa folke- og forfattertomt Land som vort ikke ville kunne hævdes med Ære, selv om hver pennefør Mand opbødes til almindelig Landstorm. Og opkaster man det simple Spørgsmaal: om disse mange nye Generaler enten ved at holde nogen stor Sag frem kunne ventes at fremkalde nye Stridskræfter eller endog nogen almindelig literær „Reisning", eller have de idetmindste ved nogen mærkelig Soldatertjeneste indgivet den Tillid, som skulde lokke dem, der staa under andre Faner, til at gaa over til de nyopstukne i Haab om at blive deelagtige i Oprettelsen af et Klim's sjette Monarchi i Pressen, — da vil maaskee den ivrigste Ven af det „Allernyeste" i Politiken og Pressen betænke sig paa et bejaende Svar. Meget mere faar man et Indtryk af, at det store Væddeløb med Hensyn til Udgivelsen af nye Organer, som nu finder Sted, væsentlig maa tilskrives Ubekjendtskab med vore Presseforholde og med Landets Kaar, der ere intet mindre end begunstigende for en tydsk-storartet „Bokavl." Dertil kommer vel ogsaa nogen Overvurdering af egne Kræfter og en god Deel ungdommelig-sangvinske Forhaabninger, der kræve og vente, at her skal skee noget Uhørt i Landet, blot de selv kunne komme til at raade og føre Ordet. Hermed ville vi dog ikke sige, at de tre nye Tidsskrifter og fire Blade, som enten ere begyndte eller bebudede her i Christiania, alle for sit Anlæg savne brugbare Kræfter og en overveiet Plan. Men vi tro kun, at under den almindelige Konkurrence, som paa een Gang finder Sted, kommer selv de bedre Egenskaber ikke til sin Ret. Ingen kan med Held virke i Pressen, uden at han fra Publikums Side finder fornøden Understøttelse. Men denne bliver nødvendigviis mindre, jo Flere der trække Verler paa Kjøbeevnen. Vi antage saaledes, at naar Folk holder eet politisk Blad med Navnet „Norge", maa de lade det andet fare, og samvittighedsfulde Patrioter ville vel i Valget af hvilket rede sig ud af Vanskeligheden ved at trække Straa om, hvorvidt Fædrelandets gamle eller nye Bogstavering skal være at foretrække i Titelen. Ligeledes finde vi rimeligt, at Flere ville lade sig nøie med eet Organ af Hr. J. Vibe: enten hans Dagblad eller hans „psycologiske Tidsskrift", uden at føle sig forpligtede til at skatte dobbelt til hans Ungdom og Uerfarenhed i Literaturen.

*) Et eget Forhold indtraf ved Grundlæggelsen af et af de nye Blade, som har stillet størst Krav til den store Almeenhed. De Personer, som vilde have et nyt Blad igang, vare selv enten ikke skrivefø re, eller ogsaa manglede de Erfaring for hvilken Tarvelighedens Dyd i dette Stykke Andre have hjulpet sig med. Derfor stillede de sig selv kun i et vist Korporalsforhold til Udgivelsen, uden at spørge om General, førend alt var sat i fuld Gang. Dette var en imponerende Foretagsomhed; men man fik dog snart det fornøielige Syn, at see dem gaa omkring og søge, lig en Diogenes med Lygte i Haanden paa Gader og Stræder, efter den Mand, hvis reformerende Ideer og literære Præstationer Publikum lange Tider i Forveien var indbudet til at nyde. Der hengik ikke mindre end 60 Dage og 60 Nætter, inden de fandt, hvad de søgte: den ledende Aand, den store, dem fremmede Ubekjendte.

Literatur.

Af Storthings-Efterretninger 1814—1821, er udkommet 4de Hefte, hvori Forhandlingerne paa Storthinget 1815—1816 ere fortsatte og bearbeidede med omhyggelig Benyttelse af alle forhaandenværende Kilder. Udgiveren, Rigsarchivar M. Birkeland, beklager imidlertid at disse i enkelte Dele ere høist utilstrækkelig med Hensyn paa Debatterne for de tidligste Storthing (før 1827). Endeel skriftligt optegnede Foredrag vedlagdes vel Protokollen, men alle Replikker og improviserede Foredrag foruden mangfoldige andre og vigtige Taler savnes. For om muligt at bøde paa denne Mangel har han paa Heftets Omslag rettet en Opfordring til Publikum, som vi særlig ønske imødekommet. „Det eneste Middel, bemærker han, hvorved denne Mangel kan afhjælpes og et fuldstændigere Grundlag for vor konstitutionelle Historie skaffes tilveie, vil være at samle de endnu for Haanden værende skriftlige Optegnelser angaaende Forhandlingerne. Det var i hine Dage, da Aviserne havde liden eller ingen Betydning, ikke usædvanligt, at Storthingsmændene holdt Dagbøger, flere sendte regelmæssige skriftlige Meddelelser om Forhandlingerne til sine Kommittenter, og endnu flere have naturligviis i private Breve til Hjemmet og sine Venner givet Oplysninger om det Mærkeligste, som forefaldt paa Thinget. Der findes saaledes uden Tvivl endnu omspredt i Landet et værdifuldt Materiale til en fuldstændig Storthings-Historie; det gjælder kun om at faa det samlet og bevaret fra den Ødelæggelse, som vistnok allerede har rammet en ikke ringe Deel af saadanne Sager. Den mindre fremragende Storthingsmands Optegnelser vil være af ligesaa stor, stundom af større Nytte end deres, der have spillet en betydeligere Rolle; jo rigere Materialet i det Hele bliver, desto lettere vil det være at korrigere den enkelte Meddelelses Ensidighed." Han opfordrer saaledes Enhver, der nærer nogen Interesse for vort Fædrelands nyere Historie, til i sin Kreds at virke for Bevarelsen af saadanne Optegnelser, navnlig forsaavidt angaar Storthingene 1814—33 inkl. — Og vi ville ønske og haabe, at denne Opfordring ikke maa være forgjæves, men at den maa lede til Bevarelsen af de Bidrag til nævnte Periodes Historie, som have undgaaet at blive Offer for den literære Pyromani, hvoraf vore offentlige Mænds Slægtninge og Arvetagere i en ubegribelig Grad have været besatte, og hvis ubodelige Skade allerede tidligere af os er bleven indtrængende paapeget.

— Idet Nordisk Universitets-Tidsskrift nu ophører, agtes udgivet et Nordisk Tidsskrift for Politik, Økonomi, Literatur og Kunst m. m., der skal udgaa i Lund under Ledelse af Professor Grev Hamilton og grundes paa Aktier (mindst 500, à 50 Rdl. Rm.), fordeelte i Sverige, Norge og Danmark. Adskillige Aktier vides at være tegnede her i Christiania, ligesom det ogsaa har lykkedes det vordende Tidsskrifts herværende Kommissionær, Universitets-Tidsskriftets norske Udgiver, at erholde flere Forfatteres Løfte om Medvirkning og Bidrag.

— Overretssagfører N. N. Eilertsen i Bergen agter at udgive den Barthske Families Stamtavle med biographiske Notitser og opfordrer til at yde ham Bidrag til dette Arbeides størst mulige Fuldstændiggjørelse.

Norge.

Christiania. Forrige Løverdag tog Storthinget Afsked med sit gamle Lokale i Departementsgaarden, og i Mandags foregik den høitidelige Akt, hvorved den nye Storthingsbygning toges i Brug. Ved begge Leiligheder holdt Præsident Harbitz den festlige Tale. Efter Indvielsen gave Storthingets Medlemmer en Festmiddag i Hotel du Nord, hvortil var indbudt de herværende tidligere Storthingsmænd, Regjeringens Medlemmer, Høiesteret, det akademiske Kollegium, Ordfører, Viceordfører og Borgermester i Christiania, samt Bygningskommissionen og Architekten, Hr. Langlet. Under Festen indløb et Lykønskningstelegram fra Hs. Maj. Kongen, ligesom ogsaa et Par Privat-Telegrammer. Harbitz udbragte Skaalen for Hs. Maj. Kongen, Præsident Christensen for Fædrelandet, Advokat Kildal for Broderriget, Stiftamtmand Vogt for den norske Regjering, Statsraad Stang for Storthinget, Statsraad Birch-Reichenwald for Høiesteret, hvorpaa Justitiarius Lasson svarede; Smith-Petersen for Universitetet, hvorfor Prof. Aschehoug takkede, idet han udbragte en Skaal for Landets Næringsveie; Prof. Schweigaard talte for Bygmesteren og Bygningskommissionen, hvorfor dennes Medlem, Ingeniør-Lieutenant Lund takkede; O. G. Ueland talte for Konstituenterne, Ole Valstad for de tilstedeværende tidligere Storthingsmænd, hvorfor Statsraad Riddervold, hvis glimrende Præsidentvirksomhed fremhævedes, takkede i et bevæget Foredrag. Endelig udbragte Kirkesanger Augustinussen en Skaal for Christiania, hvorfor Borgermester Fougstad takkede.—(Af Storthingssalen see vi os ved Architektens Velvillie istand til at levere en Afbildning i et følgende No. — Afbildning af Bygningens Ydre findes i dette Blad for 1859 No. 3).

— Storthinget har bevilget i Alt 7500 Spd. til Fantevæsenets Indskrænkning og 1000 Spd. aarlig til Afholdssagen.

— Ifølge Mgbl. skal Grosserer Peter Petersen være udnævnt til Konsul i et her i Byen nyoprettet østerrigsk Konsulat.

— Af Aftenbl. erfares, at en af de fratraadte Skuespillere ved Folketheatret blev belagt med Gjældsarrest Tirsdag Formiddag, just som han om Aftenen sammen med andre fratraadte Skuespillere skulde give en Aftenunderholdning i Studentersamfundet. Arresthaveren, — hvis Tilgodehavende var omtr. 10 Spd., der med Omkostninger var voxet op til 25 Spd.! — lod sig dog overtale til at udlevere Offeret saalænge, at han først kunde give sin Rolle. Om hvorvidt han med Slutteriet for Øie som Nattekvarteer just spillede med Liv og Sjæl, meldes der Intet.

— Lensmand i Aasens Thinglag og forhenværende Storthingsmand John Wold er, ved sin Fratrædelse fra Lensmandsombudet efter 50 Aars Tjeneste, ved Amtmanden bleven overrakt Medaillen for Borgerdaad paa samme Tid som Sønnen er bleven beskikket til hans Eftermand.

Dødsfald. Forhenværende Stiftamtmand i Tromsø og Amtmand i Stavanger Amt, Sorenskriver i Nordre Jarlsbergs Sorenskriveri Ant. Theodor Harris, † i sit 62de Aar. — Brigadeauditør Julius Aug. S. Schmidt (bekjendt som Udgiver af Samlinger af Love, Forordninger og Reskripter) † i Christiania 7de Marts, 44 Aar gammel.

De ærede Subskribenter, der endnu staa tilrest med Betaling for forrige Aar, anmodes om godhedsfuld snarest mulig at indsende Kontingenten til Christiania Postkontor, paategnet „Avissag".

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 11.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 18. Marts 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Om Udgravningen i Aaslo 1865.

(Af N. Nicolaysen.)

III. Den oprindelige Bispegaard.

(Sidste Artikel.)

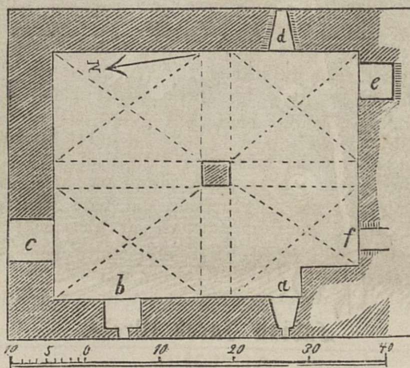
Gaarden nævnes første Gang i 1197. Af Sagaens Fortælling ved Aarene 1218 og 1240 sees, at den var af Steen og at der fra dens „store Kastel" gik en Bro eller Gang „op i" Halvardskirken. Denne Bro hvilede paa Stolper og blev nedreven af Birkebenerne under Kampen i 1240, men senere rimeligviis igjen opsat. I 1537 overdrog Kongen til Aaslo By hele Gaardens Eiendom, undtagen dens „store Taarn og det Steenhuus, som staar op til Taarnet, og treti Alen vidt paa alle Kanter omkring samme Taarn og Steenhuus", dog saaledes, at Gaardens andre Bygninger skulde brydes ned og den bedste Steen deraf bruges til Akershuus Slot. Hvad Staten endnu eiede i Gaarden eller, som det hed, „den øde Biskopsgaard med den gamle forfaldne Muur, der nu paastaar", blev i 1579 skjødet til Christen Mule, Borgermester i Aaslo. Det var saaledes i denne Gaard, eller som den afvexlende kaldes „den gamle Bispegaard" og „Christen Mules Gaard", at den danske Prindsesse Anna, Frederik den Andens Datter, boede fra 25de Oktober til 22de December 1589, og hvor hun den 23de November samme Aar „i den store Sal" blev viet til Skotlands Konge, Jacob den Sjette, „med saadan Herlighed, som paa den Tid og Sted var Evne til. Salen var paa det Kosteligste med Tapeter beprydet; der som Kongen og Frøkenen skulde staa, var Gulvet overbredt med et Stykke rødt Klæde; derpaa var og beredt tvende fyrstelige Stole, overdragne med rød Damask, hvor der laa to røde Fløiels Hynder." Senere gik Gaarden gjennem flere Privatmænds Hænder, indtil den i 1618 af Envold Kruse, nys før Statholder i Norge, blev solgt for 1000 Speciedaler til Raadet og Borgerskabet i Aaslo. Dette er sidste Gang den træffes med Navnet „Bispegaarden."

Vi kan med Sikkerhed slutte os til, hvor Gaarden laa. Allerede det gamle Navn Biskopsalmenningen paa den nuværende Strandgade viser, at Biskopens Bolig maa have ligget i Nærheden deraf. Dernæst sees det af Sagaen, at naar man fra Bryggen kom op til den øverste Ende af Almenningen, havde man Bispegaarden paa venstre Haand. Lægges nu hertil, at det ovennævnte Udtryk „op i Halvardskirken" om den Bro, som gik fra Bispegaarden, ei, saaledes som Munch og jeg selv engang har troet, kan tydes derhen, at Gangen eller Broen stødte til Kirken ved dennes Taarn eller Loft, men klart nok kun viser Gangens Retning, saa følger deraf, at Bispegaarden laa nedenfor eller vestenfor Domkirken. Det fremgaar ligeledes heraf, at Gaarden ikke kan have ligget langt fra Kirken; dette siges endog udtrykkelig af Biskop Jens Nielssøn i hans Optegnelser omkring 1597, hvori det heder: „derhos (d. e. hos Halvardskirken) haver staaet Bispegaarden, af hvilken man kunde gaa over en muret Gang, som nu er mesteparten nedfalden." Men naar Gaarden laa nær Kirken og i Vest derfor, og den tillige laa tæt nordenfor Mundingen af Biskopsalmenningen (Strandgaden), saa maa den følgelig have staaet paa samme Sted som nu Ladegaarden.

Denne Gaard har været i Privatmænds Eie siden 1722. Den blev da solgt af Staten for 9300 Rdlr. Dansk Kurant til Generalmajor Hausmann's Enke, Karen Toller. Naar den var kommen i Statens Haand, vides ei, men som Følge af hvad ovenfor er sagt, maa det være skeet efter 1618. Det kan vel heller ikke være tvivlsomt, at Gaarden hørte til de Tomter og Eiendomme, der ifølge Kongens Bud i 1624 bleve mageskiftede til Akershuus Slot mod Byggetomter, som Aaslo Borgere til Vederlag fik i Christiania. Den blev saaledes Ladegaard under Slottet, og derfra skriver sig dens Navn.

Gaardens Husebygninger hidrøre fra de to sidste Hundredaar, med Undtagelse af eet Rum, som aabenbart er fra Middelalderen og saaledes utvivlsomt en Levning af Bispegaarden. Sagnet om, at Dyveke skal have boet her, kan følgelig nu regnes for en Fabel, og desuden maa det Steenhuus, som Christian den Anden byggede til hende i Aaslo, naar man holder sig til den eneste Beretning derom, hos Svaning, rimeligviis have ligget nærmere Søen, maaskee nær Loelvens Udløb.

Det omtalte Rum bruges nu til Kjældere og er ved tilsatte Mellemvægge deelt i fire. Som Grundplanen

viser (jfr. Grundridset af Aaslo i No. 9), har det indvendig en Længde af 41 Fod og en Bredde af 32½ Fod. I Midten har det en firkantet Pille, hvorpaa dets simple Krydshvælv støtte sig. Ved a, b og d er der smaa Lysglugger og indenfor b en gammel Brønd. Nedgangen er nu fra Gaardspladsen ved c, men den derværende Aabning, ligesom udentvivl ogsaa den ved f, hidrører fra nyere Tid. Oprindelig har der kun været een Døraabning, ved e, som nu er tilmuret. Rummet ligger meget dybt under Overfladen, da Jordsmonnet saavel her som nedad i Strandgaden er meget høiere, end det var i gamle Dage. I 1864 traf man saaledes under en Kloakgravning ligeudfor Ladegaardens Portstuer, ved i (se Grundridset af Aaslo), 3½ Alen dybt under Overfladen Gulvet og Gruen af en liden Laftbygning.

Det er klart, at den Bygning, hvoraf det omtalte Rum udgjorde en Deel, strakte sig længer mod Syd, og dens eller Biskopsgaardens søndre Hjørne (Kastellet?) har da staaet omtrent ligefor det Udspring, der blev truffet ved Halvardskirkens sydvestre Hjørne. At dette Udspring forresten er yngre end Kirken, saaes deraf, at det var senere tilsat og ei i Forband med Kirkens Mure. Det ligger meget dybt, indtil 3 Alen under Overfladen, og høist rimelig er det en Levning af eller Underlaget for den murede Gang med tilhørende Bro, som deels omtales af Jens Nielssøn og deels nævnes i Sagaen. Kirken har saaledes formodentlig faaet denne Tilsætning, da Bispegaarden blev bygget, altsaa før 1197, men dog vistnok senere end 1150.

Allerede for et Par Aar siden, da jeg i et andet Øiemed paa nyt gjennemgik Diplomatariet og Kongesagaerne, blev det mig klart, at nogle af de Kirker eller offentlige Bygninger, som nævnes i Aaslo, af ældre Beskrivere vare henførte til urigtigt Sted, eller at deres Plads ei var bleven fastsat, skjønt dette maatte lade sig gjøre. Og hvad der herved endnu forekom mig tvivlsomt, fik jeg opklaret under de daglige Vandringer for at have Tilsyn med Udgravningen. Det kan saaledes nu opstilles som sikkert, at Nonnesæterklosteret ei, som Lange troede, har ligget paa Bodsfængslets Tomt, men derimod, som Munthe først har udtalt, netop der, hvor Munkeklostergaarden staar. Endvidere har det stor Sandsynlighed for sig, at Klementskirken laa ved det første Huus paa venstre Haand, naar man fra Leret er kommen forbi Jernbanebroen, og Laurentii Kirke med Hospital heelt oppe i Galgebergsgaden i Haven ved det sidste Huus (No. 22) paa venstre Haand, før man kommer til Jernbanen. Endelig er det vist, at Mariekirkens Grundvold ligger i Jorden paa Søengen ved og tildeels under den Ladebygning med tilhørende Keglebane, som eies af Hr. Kjøbmand Thor Olsen, og følgelig maa Kongsgaarden have staaet der i Nærheden. Fastsættelsen af Mariekirkens Plads er især vigtig; thi deraf vil man ved Hjælp af Næser's store Kort over Byen ogsaa kunne fastsætte, hvor langt Søen gik op i gamle Dage. Foruden andre Fortrin har dette Kort nemlig den her særdeles kjærkomne Egenskab, at det ved krumme Linier gjengiver Jordfladens Høide over Havet paa forskjellige Steder. Saaledes kan det sees, at Søen fra det omtalte Punkt har gaaet henad dertil, hvor Strandgaden begynder at stige, dernæst igjennem Ladegaardens Have, nedenunder Jernbanens mechaniske Værksted, Munkeklostergaard og Enerhaugen og heelt ind til Enden af Gartner Jensen's Have. Endnu ved Begyndelsen af forrige Hundredaar gik Søen saa langt op som dertil omtrent, hvor nu Platougaarden staar.

Det bliver rigtignok fremdeles dunkelt, og maaskee lader det sig aldrig opklare, hvor Korskirken, Lagmandsgaarden, Raadstuen og en heel Deel private Gaarde maa søges. Men de faste Steder i Aaslo har allerede forlængst været givne, ligeledes de fleste Hovedgaders Retning og Pladsen for Nikolaikirke, Minoriterklosteret (Hospitalet) og Saxegaard. Kommer nu dertil, at vi, som ovenomtalt, kan paavise, hvor man maa søge Nonnesæterklosteret, Klementskirken og dens Almenning, Laurentii Kirke med Hospital, Halvardskirken, Chorbrødregaarden, Prædikebrødreklosteret, St. Annas Gildehuus, Biskopsgaarden, Mariekirken og Kongsgaarden, og vi derhos kan optrække Linien mod Søen, saa er dermed alt væsentligt paa det rene, som kræves for at tegne en Grundplan af det gamle Aaslo. Inden dette med Sikkerhed kan skee, maa dog Mariekirkens Levninger først udgraves, og dette vil igjen bero paa Eierens Samtykke. Men det kan ikke være tvivlsomt, at de 200 eller i det høieste 300 Spd., som antagelig vil medgaa til Udgravningen, maa give godt Udbytte, da man derved, som omtalt, kan faa fastsat et Hovedpunkt i det gamle Aaslo, og desuden er der, efter hvad jeg har Grund til at tro, meget mere levnet af Mariekirken end af Halvardskirken.

Fabian Jacob Wrede.

Henimod Slutningen af det 15de Aarh. nævnes for første Gang i Nordtydskland Familien de Wrede eller som Navnet ogsaa skreves Wreden, Wreede, Vrede eller Vreden. Traditionen beretter, at Familien oprindelig skal nedstamme fra Italien og at den Anno 803 paa Grund af tro og udmærket Tjeneste skal have faaet Godserne Schellenstein og Anike i Nærheden af Køln. Saameget er vist, at den, der først bragte Navnet til Sverige, var en Ritmester Henric Wrede, der i Slaget ved Kerkholm i Livland 1605 reddede Kong Carl IX, men selv maatte lade Livet. Hans Søn blev ophøiet i den svenske Adelstand og deeltog længere Tid i Trediveaarskrigen.

Chefen for det svenske Artilleri, den af sine videnskabelige physikalske Forskninger og sine Undersøgelser angaaende Ildvaabenernes hensigtsmæssigste Konstruktion bekjendte Baron Wrede gaar nu i sit fire og tredsindstyvende Aar. Han er en Søn af den i 1824 afdøde Feltmarschalk Fabian Wrede, der i sin Tid havde havt en væsentlig Deel i Bernadottes Valg til svensk Thronfølger. Moderen hed Agatha Bremer. Allerede 15 Aar gammel traadte han ind i Armeen som Underlieutenant ved Wendes Artilleriregiment og avancerede efterhaanden, indtil han d. 13de Febr. 1854 udnævntes til Generalmajor.

Noget af det Første, der henledede Opmærksomheden paa Wredes videnskabelige Skarpsind og som især bidrog til at vinde ham Berzelius's Anerkjendelse, var et Arbeide, han i 1834 lod indføre i det svenske Videnskabs-Akademies Forhandlinger, saavelsom i de Poggendorffske Annaler under Titelen „Forsøg paa at udlede Lysets Absorbtion fra Undulationstheorien." I de nævnte Forhandlinger findes ogsaa det Meste af hvad Wrede har offentliggjort angaaende Resultaterne af sine øvrige Undersøgelser, især i den senere Tid. I Aarene omkring 1840 leverede han et Par Gange Indberetningerne til Akademiet angaaende de fysikalske Videnskabers Fremskridt, men afløstes snart først af Siljeström og Svanberg, siden af Prof. Edlund. Idetheletaget vil man neppe kunne vurdere Wredes videnskaelige Betydning fuldstændig efter det forholdsviis lidet, han har nedskrevet. „Der turde maaskee findes faa Videnskabsmænd", skriver en Landsmand af ham, „der ere saa fri for almindelig Forfatterforfængelighed, eller endog Ærgjerrighed som han. Naar han med sit hurtige og for Alle overraskende Klarsyn har gjennemskuet et eller andet nyt og indviklet Problem — theoretisk eller praktisk — og paa det mest populære og samtidig logiske Sæt fremstillet sine Opdagelser for nogle videnskabelige Kollegaer eller optegnet det Fundne, da er han tilfreds og gaar over til et nyt Spørgsmaal. Paa den Vis havde han allerede som Lærer i Mathematik og Physik ved Marieberg kastet et Lys over flere Emner, som endnu i Videnskabens Annaler skjules i Skumring eller Mørke; hans Disciple høstede Nytte af det, og det var nok for ham." Aarsagen til Wredes ringe Produktivitet maa vel ogsaa for en Deel søges i den Omstændighed, at han fra først af er Autodidakt i sin Videnskab, da de, der ledede hans Opdragelse, snarere søgte at modarbeide end fremhjælpe den Forkjærlighed, han allerede som Dreng lagde for Dagen for alskens mekaniske og physiske Experimenter.

Dertil kommer, at en Carriere, som den Wrede har gjennemløbet, ikke har kunnet levne synderlig Tid til Udarbeidelsen af større, systematiske Værker, selv forudsat at Villien og Evnen var der. Han var nylig som ung Artillerilieutenant kommen hjem fra Udlandet, da han i 1829 valgtes til Medlem af Krigsvidenskabs-Akademiets Afdeling for Artilleriet, og her udkastede han, ledet af de Iagttagelser han i Udlandet havde havt Anledning til at gjøre saavelsom af sine egne Undersøgelser, et „System för Svenska artilleriets konstruktion" som man siden i det Væsentlige har holdt fast ved.

Et Par Aar efter fulgte han Mathematikeren Harfvefelt som Lærer ved Artilleriskolen paa Marieberg og udnævntes i 1836 til Skolens Chef. „Da han af egen Erfaring vidste, at al Forskning bør være fri, hyldede han de nye Ideer, som dengang mere almindelig begyndte at gjøre sig gjældende indenfor Skolens Grændser, og tillempede dem paa Marieberg, hvorved videnskabelig Dannelse vistnok sattes som Hovedformaal, ligesom han aldrig trættedes i sine Paamindelser om, at fortsatte videnskabelige Studier ere nødvendige, for at holde Artilleristens Duelighed vedlige."

I 1846 indgik Wrede Ægteskab med Friherreinde Aurora Elisabeth de Geer, Datter af Friherre Gerhard de Geer og Henriette Charlotte Lagerstråle.

En Foredrags-Anstalt.

(Af G. Leopardi.)

Hvis jeg havde Cervantes's Pen, vilde jeg skrive en Bog, for med den, ligesom han rensede Spanien for Kopierne af de vandrende Riddere, at befri Verden for en Last, der i Forhold til vor Tids polerede Sæder, ja selv om man lader dem ud af Betragtning, ikke er mindre gruelig eller mindre barbarisk, end de Levninger af Middelalderens Vildhed, mod hvilke Cervantes svang sin Svøbe. Jeg mener den Last at oplæse eller foredrage sine egne Arbeider for Andre. Vistnok er den meget gammel; men i henfarne Tider var det dog til at holde ud, fordi det gik sjelden paa; nu derimod, da

Fabian Jacob Wrede.

det er Gud og Hvermands Bestilling at lave Bøger, og da det hører til Sjeldenhederne at finde et Menneske, der ikke er Forfatter, nu er den blevet en Landsfarsot, en offentlig Ulykke, en ny Plage i det saa haardt plagede menneskelige Liv. Det er ikke Spøg, men det tireste Alvor, naar jeg siger, at ethvert Bekjendtskab bliver mistænkeligt, alt Venskab farligt; der er ikke det Sted eller den Time, da den Uskyldige kan være tryg for at blive overfaldt og enten strax paa Pletten, eller ogsaa efter at være bleven bortført til et sikkert Sted, underkastet den Straf at høre endeløs Prosa eller Vers i Tusindetal, og det nu ikke mere under det undskyldende Paaskud, at man ønsker at høre hans Dom, — Noget, som man før var saa beskeden at skyde sig ind under, naar det skulde gaa løs, — men alene og udtrykkeligen til den Reciterendes egen Plaiser, samt for at denne, naar det er forbi, skal modtage de nødvendige Komplimenter. Ja, jeg tror i Sandhed, det er i saa Ting, at paa den ene Side den menneskelige Naturs Barnagtighed og den yderlige Blindhed, ja Selvkuffelse, til hvilken Egenkjærligheden kan lede Mennesket, mere aabenbarer sig, paa den anden Side den Grad, i hvilken man kan danne sig selv Illusioner, — end i de Phænomener, der vise sig hos disse Folk, hvis Opgave det er at faa foredrage sine Arbeider for Andre. Enhver er sig naturligviis selv bevidst, hvilken Pine og Plage det er ham at høre paa Andres Sager; han seer, hvorledes de, der modtage en saadan Indbydelse, blegne i dødelig Rædsel, og hvorledes de lede efter enhver tænkelig Undskyldning, ja flygte for ham og skjule sig i de mørkeste Kroge; ikkedestomindre opsøger han med vidunderlig Ihærdighed, lig en forhungret Ulv, sit Bytte og forfølger det hele Byen igjennem, og naar han har indhentet det, trækker han det med sig did, hvor han vil have det. Under Oplæsningen mærker han meget vel paa Tilhørerens Gaben, Strækken og krampagtige Vridninger og paa hundrede andre Symptomer, i hvilken Dødsangest den Ulykkelige vaander sig; men alligevel stopper han ikke, ja giver ham ikke engang en Smule Pusterum. Nei, stedse mere og mere bister og opflammet i Sind vedbliver han at expektorere sig og raabe Time efter Time, ja næsten Dag og Nat i eet Træk, saalænge til han selv bliver hæs og han føler, at hans Kræfter — lang Tid efterat Tilhøreren er tagen af Dage — ikke række længere - ak, endskjønt hans Begjær endnu langtfra er mættet. Medens dette foregaar, og Mennesket paa denne Maade bader sig i sin Næstes Blod, maa han formodentlig føle en næsten overmenneskelig og paradisisk Nydelse; thi vi see, at Menneskene for dens Skyld forlade al anden Nydelse, glemme at sove og at spise, ja ganske tabe al jordisk Realitet af Syne. Og denne Nydelse bestaar i den faste Overbeviisning, Individet nærer, om at han vækker Beundring og Glæde hos den, der hører paa; ellers kunde han jo ligesaa gjerne holde sine Oplæsninger for Ørkenen som for menneskelige Skabninger. Nu veed rigtignok, som før sagt, Enhver af egen Erfaring, af hvad Beskaffenhed dens Nydelse er, der hører paa, og den Foredragende seer det, og jeg veed ovenikjøbet, at Mange fremfor en saadan Nydelse vilde vælge at udstaa en eller anden haard legemlig Straf. Endog de smukkeste og værdifuldeste Arbeider blive, naar de foredrages af Forfatteren selv, istand til at dræbe Tilhøreren af Kjedsomhed; i den Anledning bemærkede en Philolog af mit Bekjendtskab, at hvis det er sandt, at Octavia, da hun hørte Virgil foredrage den sjette Bog af Æneiden, faldt i Afmagt, da skede det troligen ikke, som man har meent, paa Grund af, at Mindet om hendes tabte Søn Marcellus vaktes, men paa Grund af den heftige Kjedsomhed, selve Oplæsningen vakte.

Saaledes er nu en Gang Mennesket. Og denne Last, der, som sagt, er baade barbarisk, latterlig og stridende mod ethvert Fornuftvæsens Disposition, er isandhed en Pestilents for den menneskelige Slægt; thi der er ikke en Nation saa dannet, ikke en eneste Klasse Mennesker, ikke noget Aarhundrede, uden at det er den underlagt. Italienere, Franskmænd, Englændere, Tydskere; graahærdede Mænd, vise i andre Henseender, rige paa Begavelse og Dygtighed; Mænd, der ere forfarne i det selskabelige Liv, med fuldendt Opførsel og skarpe til at opfatte og spotte over Daarskaberne, — alle forvandles de til ondskabsfulde Børn, saasnart det gjælder at foredrage deres egne Sager. Og ligesom denne Last hersker i vore Dage, ligesaa herskede den i Horats's, der fandt den uudholdelig, og i Martial's, der, da han blev adspurgt af En, hvorfor han ikke vilde forelæse ham sine Vers, svarede: „For ikke til Gjengjæld at maatte høre paa dine." Saa var det ogsaa i Grækenlands bedste Dage; og det berettes, at Cynikeren Diogenes, da han engang befandt sig ved en saadan Oplæsning sammen med flere Andre, der vare nær ved at omkomme af Kjedsomhed, udbrød, da han saa Oplæserens Blikke nærme sig til Rullens Slutning: „Friskt Mod, mine Venner, nu seer jeg Land!"

Nu er det imidlertid kommen saavidt, at Forfatterne begyndte at lide Mangel paa Tilhørere, selv om de med Vold og Magt presse. Nogle af mine Bekjendte, hvis beregnende Blik har fæstet sig paa dette Punkt, og som ere overbeviste om, at Oplæsningen af egne Arbeider er en naturlig Trang for Mennesket, have derfor besluttet at besørge den tilfredsstillet og samtidig hermed selv drage Fordeel af den, saaledes som det bliver gjort med enhver almeen Fornødenhed. Til den Ende ville de med det allerførste aabne en An-

stalt eller et Akademi for An- og Paahørelse, hvor paa enhver Time af Dagen og af Natten de selv eller Personer, som af dem dertil ere leiede, ville høre paa enhver, der vil læse op, mod at han erlægger en bestemt Betaling. Denne er for Prosa fastsat til 1 Spd. den første Time, 2 Spd. den anden, 4 den tredie, 8 den fjerde og saaledes videre i arithmetisk Progression. For Poesi det Dobbelte. Naar En, som undertiden kan hændes, vil gjentage en Strophe, han allerede engang før har oplæst, koster det 1 Mark Verset. Hvis Tilhøreren sovner, eftergives der Oplæseren en Trediedeel af Betalingen. Imod Krampetrækninger, nervøse Rykninger og andre mere eller mindre alvorlige Anfald, der kunne overkomme nogen af Parterne, vil Anstalten være forsynet med Draaber og andre Apothekervarer, der ville blive at uddele gratis. Ved paa denne Maade at gjøre en hidtil aldeles ufrugtbringende Gjenstand, nemlig Ørerne, til en Indtægtskilde, vil der være aabnet Industrien en ny Bane til Nationalvelstandens Forøgelse.

Konge og Kunstner.

Som det kunde ventes inden en Kongefamilie som vor, hvis Stifter var udgaaet fra Folket og kun skyldte overlegne Evner sin ophøiede Stilling, have dens Medlemmer udmærket sig ikke blot ved Agtelse for Talentet i dets forskjellige Aabenbarelser, men ogsaa ved Besiddelsen og Udøvelsen af et mangesidigt Talent, deels inden Literaturens, deels inden Kunstens Omraade. Poesi, Malerkunst, Musik og flere af de strængere Videnskabsfag have alle paa Thronen og rundt Thronen fundet sine oprigtige Dyrkere. Og den Tilfredsstillelse, den Priis, som vindes gjennem Kunsten og Literaturen, og som i fuldeste Grad er Personlighedens Eie, har i Thronens Glands og tiltrods for denne bevaret sin fulde Værd og Betydning — isandhed et for vor Kongefamilie enestaaende og hædrende og for Nationen opløftende og lærerigt Forhold. Vi sige med Forsæt lærerigt, og ville kun haabe, at dette Forhold, der skulde være et Exempel til Kjærlighed og Agtelse for de aandelige Interesser, for Kunst og for Literatur, maa øve en større Indflydelse end hidtil, navnlig i vore fornemme eller pengearistokratiske Kredse, saaledes at disse ikke blot see opad for at finde en Norm for sin ydre, glandsfulde Optræden, men ogsaa hvor der gjælder bramfri og indadvendte Interesser.

Der har været flere Regenter, selv i Sverige, som have beskjæftiget sig med Literaturen. Men man vil neppe kunne opvise nogen Regentfamilie, hvoraf et forholdsviis saa stort Antal Medlemmer er optraadt ikke blot paa Poesiens og det videnskabelige Forfatterskabs, men ogsaa paa Kunstens Omraade, og Alt med et saa gjennemgaaende nationalt Præg.

I det mærkelige Brev, som Carl Johan i 1812 tilskrev Baron Cederhjelm angaaende sin Søn Oscars Opdragelse, fremhæver denne store Regent, næst Agtelse for Nationalcharakteren, især Nødvendigheden af alvorlige og specielle Studier og Kjendskab til den ældre og nyere Literatur og de skjønne Videnskaber. Adam Smith og Winckelmann anbefales ved Siden af hinanden som lige nødvendige Veiledere. Og heri er ligesom Programmet givet for den inden hele vor Kongefamilie gjennemførte Opdragelse. Aandens høiere Udvikling, Kjærlighed til Videnskaben og Kunsten, er stillet som den

Stjørdalshalsen. Efter en Photographi af Hs. M. Kong Carl XV's Maleri.

værdigste Stræben og Maal. — Carl Johan, som i sin Manddoms bedste Aar havde havt andet end literære Sysler at varetage, var selv en Stilist af høi Rang og, med al sin Beromthed forresten, aabenbar ikke uden en vis literær Ærgjerrighed. Med megen Omhu sørgede han for Udgivelsen af sine Breve, Proklamationer og Taler, og disse foreligge saaledes i forskjellige Udgaver og Oversættelser, der for Efterverdenen ville bære Vidnesbyrd om denne Mands ophøiede Tanker og sjeldne Evne til at give disse Formens elektriserende Ild. — Oscar hengav sig i fuldt Maal til alvorlige Specialstudier og skrev et i flere europæiske Sprog oversat Værk om Straf og Straffeanstalter og en Bog om Felttjenesten; men paa samme Tid søgte han, saavelsom hans ædle og alsidigt dannede Gemalinde, i Musiken og den æsthetiske Literatur Vederkvægelse for Aand og Hjerte. — Musikalsk Begavelse har været fælles for alle Kongehusets Medlemmer; men i størst Grad fandtes den hos Prinds Gustav, der bortkaldtes ved en altfor tidlig Død. Prinds Oscar har som Digter, endog indhyllet i Anonymitetens Slør, vundet en akademisk Prisbelønning, foruden at han ved Oversættelser af Herders Cid og Goethes Tasso har godtgjort sin æsthetiske Smag og almeenliterære Interesse. Selv Kongehusets kvindelige Medlemmer have ikke forsmaaet gjennem egne Skrifter at vise sin Agtelse for den aandige Virksomhed og dens opløftende Formaal. Der skyldes saaledes disse ophøiede Kvinder Bearbeidelser af religiøse Skrifter, udgivne i velgjørende Øiemed, og en Række kortfattede Levnetsbeskrivelser over svenske Prindsesser, udgivne baade paa Fransk og paa Svensk. Som bekjendt har desuden Prindsesse Eugenie flittig beskjæftiget sig med Modelleerkunsten.

Men af alle Kongehusets Medlemmer har vor nuværende Regent lagt det mangesidigste Talent og den største Produktionsevne for Dagen, paa samme Tid han med stor Liberalitet har fremmet den videnskabelige og kunstneriske Stræben hertillands i det Hele — deels ved Indstiftelsen af Universitetets Priismedailler og Bidrag til Videnskabsselskabet og forskjellige lærde Værkers Udgivelse, deels ved Indkjøb af Konstværker og personlig Understøttelse til enkelte Kunstnere m. m. m. Carl XV er — forsaavidt man tør gjentage, hvad udenlandske Aviser leilighedsviis have udtalt — Digter og militær-politisk Forfatter, Musiker og Maler. Allerede for flere Aar tilbage udkom et Par fortællende Digte, "Heide" og "En Vikingasaga" (1855), der begge ligesom Tegnérs „Frithjofs Saga" behandlede Stof fra vor Sagnhistorie og tillige i Behandlingen mindede om dette berømte Digt. Disse Digte vare anonyme og uddeeltes kun af den høie Forfatter selv. Men efterat de i Forening med nogle andre Digte (1862) vare blevne oversatte paa Fransk under Titelen Légendes et poèmes Scandinaves, kunde det ikke længere være nogen Hemmelighed, hvem Digteren var, om end den svenske Udgave, som udkom i 1863, paa Titelen kun førte et C som Forfattermærke. Denne „Samling Digte" blev efter den svenske Originaludgave oversat paa Norsk (Throndhjem 1864), paa Tydsk (for et Aars Tid siden) og maaskee ogsaa paa andre Sprog. Paa Grund af de valgte nordiske Emner og sit velklingende Sprog trængte disse Digte neppe til en Konges Navn for at finde Læsere, nagtet dette naturligen har forøget den Interesse, hvormed de ere blevne modtagne. Paa denne større Samling har fulgt enkelte mindre Digte, hvoraf en dansk Oversættelse nylig sees at være udkommen i Kjøbenhavn.

I den sidste Tid synes Hans Majestæt dog helst at søge Beskjæftigelse og Vederkvægelse i sit Atelier, hvorom ogsaa det tiltalende Billede i L'Illustration, som vi med Beskrivelse gjengave 1863, bar et Vidnesbyrd. Der findes et saa stort Antal Malerier og Skizzer fra Hs. Majestæts Haand, at han kun ved Flid og en let og lykkelig Arbeidsevne kan have vundet Tid til deres Udførelse samtidig med Regjeringens Byrder og literære Beskjæftigelser forøvrigt. Enkelte af Hs. Majestæts Malerier have været offentlig udstillede, — saaledes et Parti fra Ljusnaelven paa Maleriudstillingen i Bergen forrige Aar. Vi have dog ingen Anledning havt til at dømme om dem i Originalen og skulde neppe heller driste os dertil. Men Hr. Fr. Lamm har velvilligen tilstillet os en i hans pho-

tographiske Atelier i Stockholm udført Række Photographier af disse Malerier, hvoraf man modtager det Indtryk, at de fra Kompositionens og Sujettets Side have stor Interesse og ere meget tiltalende. Vi antage, at vore Læsere saameget hellere ønske at gjøre Bekjendtskab med disse Billeder, som flere af de fremstillede Partier ere norske, hvorfor vi tillade os at gjengive enkelte i Træsnit, udførte ved en i sit Fag anerkjendt dygtig udenlandsk Xylograph.

Vort Billede for idag fremstiller et Parti fra Stjørdalen, det videste nordenfjeldske Dalføre, med en fra Throndhjemsfjorden indskjærende malerisk Vig, hvor Strandstedet Størdalshalsen tilligemed den rummelige Leirplads af samme Navn ligger, i en Afstand af 3 Miil fra Throndhjem *). Efterat Stjørdalshalsen i 1825 havde afgivet Skuepladsen for en Leir, hengik der vel 30 Aar, inden den igjen blev benyttet til dette Brug. I den senere Tid har den imidlertid havt tvende Leire, den ene i 1856, medens Carl XV var Norges Vicekonge, og den anden i 1860 samtidig med Deres Majestæters Kroning i Throndhjem. En Simulacre, som da gaves, overvar Hds. Maj. Dronningen i Forening med sin Gemal. Det er formodentlig under sidstnævnte Leir den Skizze er optaget, hvorefter det her gjengivne Maleri er udført. Tilvenstre af Maleriet skimtes Telte og enkelte Soldater i spredt Fægtning.

*) En Skildring af Stjørdalen findes i dette Blad for 1856 No. 33 og 34.

Literatur og Kunst.

Af Maanedsskriftet **Norden**, udgivet af J. Lieblein, er 1ste Binds 2det Hefte endelig udkommet. Det aabnes med en Fortsættelse af L. Dietrichsons Dagbogsblade „Venedigs Historie i Venedigs Kunst", der, trods sin fragmentariske eller rettere ufærdige Form, giver et ret lokkende Indblik i det valgte Emne. Dernæst følger „Skirnes Færd", Oversættelse fra den ældre Edda ved Adjunkt Gjessing. Originalens Versemaal er beholdt og ligeledes Alliterationen; men denne bliver for Nutidens Ører kun virksom, hvor Riimbogstaverne undestøttes af fælles Konsonanter (som f. Ex.: Kval og Kvide — derimod ikke f. Ex. i Vers 15: En Svend har af Sadlen) eller ogsaa harmonerende Vokaler paafølge (f. Ex. i 34te Vers: Suttungs Sønner osv., derimod ikke i V. 4. Hvi skulde jeg sige — dig Svenden unge — min svare Sorg.) — I korrekt Gjengivelse af Originalen har Gjessings Oversættelse sin Fortjeneste, men i poetisk og sproglig Henseende synes den os noget tør.— Heftet indeholder forøvrigt „Bognyt" (Anmeldelser af Lyng's Hedenskabets Levnetsløb og af L. K. Daa's Lærebog i Middelalderens og den nyere Historie) samt Begyndelsen af en noget elementær kulturhistorisk Oversigt med Titel „Det nittende Aarhundredes Reformbevægelse".

— **Nytaarsgave**, udgiven af Foreningen „Fremtiden". Kbh. 1866. 231 S. st. 8vo. med Træsnit, et lithogrpheret Portræt af Skovgaard og flere Musikbilag. Foreningen „Fremtiden", af hvem denne Nytaarsgave er udgivet, stiftedes i Marts f. A. og har til Hensigt, ved et Fond, dannet gjennem aarlige Bidrag(10 Rd.) af Medlemmerne, der navnlig skulle bestaa af Forfattere, Kunstnere og Polytechnikere, at sikre disse en aarlig Understøttelse i deres Alderdom (eller fra det fyldte 55de Aar), samt Pension til deres Enker og Bidrag til Begravelsesomkostninger. Foreningen har altsaa et Formaal, som maa vinde Almeenhedens Velvillie og Understøttelse. Naar den her fremtræder med en ved Bidrag af dens Medlemmer — Literater og Artister — tilveiebragt Nytaarsgave, har denne ikke blot det literære, men ogsaa saa at sige Vældædighedens Krav paa Opmærksomhed. Men selv om dette Hensyn, navnlig hos norske Læsere, sættes ud af Betragtning, vil drn Samling af blandede Smaastykker, lette og alvorlige, som her foreligger, baade ved Righoldighed og Afvexling hævde sig en værdig Plads blandt det Slags literære Frembringelser, hvorunder den hører. Naar undtages Paludan-Müller, H. V. Kaalund og J. Steenstrup, møder man ingen anseeligere Digter- eller Forfatternavne i denne Samling. Men ved Siden af enkelte mindre betydelige blandt de øvrige Bidrag, findes der flere, som baade ere velskrevne og underholdende, og hvis Interesse tildeels er forhøiet ved smukke Træsnit og Lithographier.

— Henrik Scharling. **Den nyere hollandske Theologi.** Kbh., C. A. Reitzel, 1865. 169 S. 8vo. (Afhandling for den theologiske Doktorgrad.) — Medens de aandelige Rørelser indenfor de større Kultursamfund, paa Grund af disses Rigdom paa forskjelligartede Individualiteter og Mangfoldigheden af de Faktorer, som her kunne gjøre sig gjældende, somoftest ere saa rigt og vexlende nuancerede, at det for den udenforstaaende Jagttager bliver heelt vanskeligt at faa noget Overblik over dem eller komme paa det Rene med, i hvilken Retning de egentlig og i det Store taget gaa, lykkes dette mangen Gang lettere, naar man fæster sin Opmærksomhed paa en snevrere Kreds, indenfor hvilken væsentlig de samme Bevægelser finde Sted, men hvor disse ikke forstyrres af alskens krydsende Indflydelser. Den Udvikling, som den foreliggende Bog skildrer, er nærmere beseet en Rekapitulation af den, det øvrige Europa i Løbet af den sidste Menneskealder har gjennemgaaet, men i mere sammentrængte og enkle Phaser; man kunde kalde den et Kompendium af den nyere Theologies Historie overhovedet. Som et saadant turde den maaskee ikke være uden Interesse for et større Publikum, især da Bogen, tiltrods for sit akademiske Udspring, ingenlunde besværes af nogen overflødig videnskabelig Ballast. Muligens ville de, formodentlig temmelig svage Hoveder, der i sin Tid protesterede saa energisk mod at kunne følge med en Redegjørelse for den nyere tydske Theologies Historie, have lettere for at holde Traaden fast, naar det ikke er en saadan Labyrinth, det gjælder at gjennemvandre, som det den Gang var Tilfældet, — forsaavidt det da ikke overhovedet er den vel bekjendte „Dørstokmiil", som man kvier sig for at tilbagelægge. De Stadier, som den religiøse Udvikling i Holland har gjennemløbet, ere efter Forfatterens Fremstilling næsten ganske de samme, som vi overalt ellers finde. Først møde vi Repræsentanter for den „gammeldagse Rettroenhed", der prædike mod „Balletter, Modejournaler og Almanaker for Literaturens Lækkermunde", og som beklage sig over, at man nutildags „studerer Geologi for at erklære Moses's Fortælling om Skabelsen og Syndfloden for uægte, Astronomi for at nægte Josvas Undere." De mest charakteristiske Skikkelser, vi her møde, er den navnkundige Digter Bilderdyk, en høit begavet Sværmer, for hvem „Nutiden var lutter Daarskab", samt Jøden Isaak da Costa, der ivrede mod Negerslaveriets Afskaffelse, fordi det var hovmodig Trods mod Gud at borttage den Forbandelse, han havde lagt paa Chams Slægt. Fra Tiden omkring 1837 begynder der i Groningen at udvikle sig en Retning, der synes at frembyde flere Sammenligningspunkter med Grundtvigianismen. Som de egentlige Ledere nævnes Hofstede de Groot og van Oordt. De brød sig ikke videre med at opstille noget dogmatisk System, men lagde den hovedsagentlige Vægt paa det Historiske, paa „Guds Opdragelse af Menneskene i Christus." Aabenbaringen var for dem „ikke en Meddelelse af Læresætninger, men en Række historiske Kjendsgjerninger, gjennem hvilke Gud stedse fører Menneskene nærmere mod Maalet: et evigt, saligt Samliv med Gud og Mennesker." Ved Siden heraf aabnedes Døren for en stærkt udpræget Subjektivisme, der i Adskilligt minder om Schleiermacher, idet det paa det Bestemteste blev gjort gjældende, at der ikke kunde være Tale om nogen Autoritetstro, men at Enhver skulde erkjende Sandheden efter egen Overbeviisning. Groningerskolen roses meget for sin Iver for praktisk at fremme christeligt Liv og Oplysning og for det folkelige Præg, den forstod at give sin Optræden. Noget senere begyndte der i Leyden at udvikle sig et rigere videnskabeligt Liv, der efterhaanden kom til at tælle flere og flere Dyrkere, og det tildeels meget talentfulde og energiske Mænd. Stødet udgik nærmest fra Hendrik Scholten, der i 1843 var bleven Professor ved Leydener Høiskolen, og som i denne Stilling førte Ordet for en vidtdreven Idealisme, i diametral Modsætning til Groningernes Fasthængen ved de reale Kjendsgjerninger, det raa Stof. Den christelige Tro bestaar efter hans Fremstilling ikke i Troen paa et Appregat af historiske Kjendsgjerninger, men paa, at man kjender Christi aandelige Liv, saaledes som det aabenbarer sig gjennem de historiske Kjendsgjerninger. Disse Kjendsgjerninger tog Scholten det nu meget let med i sin Iver for at faa sit System færdigt; men netop ved dem var det, den yngre Fraktion af Leydenerskolen, den saakaldte „moderne Theologi's" Tilhængere, fæstede sin Opmærksomhed. Ere disse Kjendsgjerninger sande? stilledes Spørgsmaalet, og nu udvikledes der i Løbet af det sidste Decennium en negativ Kritik, der synes at falde temmelig nær sammen med den, Tübingerskolen i Tydskland har øvet, vistnok for en væsentlig Grad ogsaa under Paavirkning af den. Philosophen Opzoomer var det, der gav Stødet til den; den førtes videre af Pierson, Réville, Zaalberg, Busken Huet, A. Kuenen m. fl. Disse ville, efter Forf.s Udtryk, „menneskeliggjøre Christendommen, de ville ikke have en Christendom, der i sine abstrakte Dogmer throner høit over Menneskehedens Trang og Behov, lig de olympiske Guder. De mene at kunne vække det christelige Liv hos Mange, i hvilke det hidtil har været udslukt, fordi de trættedes ved de dogmatiske Spidsfindigheder, derved, at de overbevise dem om, at kun i Christendommen kan „Menneskets uendelige Længsel efter det Uendelige" tilfredsstilles." Endelig er Utrecht Sædet for de egentlige Midelveisfarere, der ivrigt forsvare den gamle Kirkelære mod Angrebene fra Leyden, medens de tillige søge at faa den til at holde Skridt med den nyere Theologi. Blandt disse nævnes van Osterzee, Doedes, Barger, Beets, Hasebroeck, ten Kate, Heldring og Chantepie de la Saussaye, men tillige bemærkes det, at man ikke her egentlig kan tale om et Parti, eftersom disse Mænds System egentlig kun bestaar i mere eller mindre heldige Forsøg paa at forsone Modsætningerne. Folket slutter sig til Utrecht, fordi det, ude af Stand til at dømme i de dogmatiske Stridigheder, har en instinktmæssig Forvisning om, at Utrecht holder paa Fædrenes Lære. Efter denne historiske Fremstilling, der som man vil have seet beskjæftiger sig med et ikke lidet righoldigt Emne, meddeler Forf. i en „Slutningsbetragtning" sin subjektive Formening om, hvorledes „Fremtidens Religion" vil gestalte sig.

— Af **Theologisk Tidsskrift**, der udgives af Professorerne C. P. Caspari, Gisle Johnson, og R. Tønder Nissen, er udkommet VIII Binds 1ste — 3die Hefte, indeholdende: Biskop Peder Herslebs Embedsskrivelser til Akershus Stifts Geistlighed. Med en Levnetsbeskrivelse over Forfatteren, af A. Faye; Luthers Prædikengjerning, Tale af J. Bruun; Hymnologiske Smuler, af J. N. Skaar; Et Par historiske Notitser af C. P. Caspari; Hvad forstaaes ved „denne Slægt" i Texten for 2den Søndag i Advent. af E. F. B. Horn; Luthers Lære om Guds Ord, i sine Hovedmomenter fremstillede af Gisle Johnson I.; Knud Sevaldsen Bangs Katechismusforklaring, paany udgiven af C. P. Caspari; Luther om Kirken under Pavedømmet; Hører Præpositionen „in" i Leddet om den Helligaand ogsaa til den tredie Artikels øvrige Led? af C. P. Caspari; Theologisk Literatur.

— **Om Dagbladenes Storthingsreferater.** Der har neppe været noget Storthing, hvis Forhandlinger have vakt saa ringe Interesse hos Publikum og — som det synes — endog hos Repræsentanterne selv, som det nu forsamlede. Dette viser sig af mange Ting, og især ved den Maade, hvorpaa Forhandlingerne refereres i Aviserne, og den samvittighedsfulde Ligegyldighed, hvormed disse læses eller rettere ikke læses af Publikum. Der refereres f. Ex. i Mgbl. friskt væk, at i Sag No. det eller det paa Kartet antoges eller forkastedes Kommitteens Indstilling, uden at denne i Forveien hverken er aftrykt eller endog kun Konklusionen gjengivet, og hvorved det hele Referat bliver meningsløst. Indstillingerne, som dog danne den egentlige Basis for Behandlingen af enhver Sag, ansaaes tidligere af den Interesse for Publikum, at der var et Væddeløb blandt Bladene om hvo der kunde give dem hurtigst og udførligst, selv om dette under Konkurrancen krævede betydelig Udgift, saaledes som for Morgenbladet i 1848. Men nu optages kun yderst sjelden en Indstilling heel; Gjengivelsen af Debatterne bærer synlig Spor af, at Referenterne ikke forudsætte Læsere af deres Arbeide. Og at dette virkelig er saa, kan man slutte sig til af den Omstændighed, at der kan lægges Repræsentanterne de besynderligste Ting i Munden, uden at dette opdages anderledes end ved en reen Tilfældighed. I Storthingets Møde den 11te Jan. d. A. gav saaledes Jaabæk tilbedste endeel statistiske Oplysninger om de norske Blades Udbredelse og deres Porto i 1863. Mgbl. fortalte i sit Referat (No. 14), at Jaabæk havde sagt, at „Almuevennen" forsendtes i 17,000 Exemplarer, veiede 98 Skippund og betalte i Porto $9^{1}/_{10}$ Spd. pr. Skipp.*) Udgiveren, Statsrevisor Johnsen, der troede, at den i Referatet fremsatte Opgave virkelig skrev sig fra den Repræsentant, i hvis Mund den var lagt, oplyste nu i en Skrivelse til Storthinget af 18de Januar, at Opgaven i alle sine tre Punkter var aldeles uefterrettelig. I denne Anledning leverede Jaabæk i Mgbl. No. 67 et langt „Forsvarsskrift" imod Johnsen, som Bladets Red. „efter Omstændighederne har anseet sig forpligtet til at optage", og hvori han i nævnte Anledning beskylder Johnsen for at have forebragt Thinget de „mest aabenbare Usandheder" mod ham, i den Hensigt, „at hjælpe paa sine vistnok faldefærdige Sager." Men nu reducerer al denne Larm sig til Morgenbladets eget Storthingsreferat, der indeholdt netop hine paaankede tre Feil i knapt saamange Linier, men som hverken Jaabæk har berigtiget eller nu Morgenbladet selv betragtede som tilværende, forsaavidt det „efter Omstændighederne" tillod at udskjælde den Mand, som simpelthen havde troet paa dets Referat, for tre vitterlige Usandheder — isandhed en alvorlig Advarsel til Folk om ikke at fæste Lid til slige Storthingsreferater i det Hele.

— **Theatret** gjæstes i denne Tid af en af Sveriges mest yndede Skuespillere, Hr. Edvard Stjernstrøm, forhenværende Direktør for det stockholmske „Mindre Theatern". Allerede hans første Optræden i „Don Cæsar de Bazan" viste, at man her gjorde Bekjendtskab med en Kunstner, der paa ethvert Punkt er fuldstændig Herre over sit Talent og som forstaar at frembringe en dyb Virkning ved en fiin, skarpt beregnet Anvendelse af enkle Midler, uden at behøve at ty til de Overdrivelser, som Titelrollen i det nævnte Stykke let kan friste til. Hr. Stjernstrøm vil efter Forlydende optræde i Moliere's „Den Gjerrige" og i „Marquisen af Villemer".

*) I Aftenbladet No. 12 tillægges Hr. Jaabæk en lignende Opgift, kun med den Forskjel, at Abonnentantallet paa Almuevennen opgives til 15 a 17,000.

Norge.

Christiania. Natten til Fredag 9de Marts mærkedes paa mange Steder et Jordskjælv, som især i Throndhjem var meget stærkt. Husene rystede heftigt og Klokkerne i Frue Kirkes Taarn gav Lyd.

— Thorsdag foretog en dygtig Skiløber fra Soknedalen et Skirend ved Akers gamle Kirke, hvorved en Mængde Tilskuere og flere konkurrerende Skiløbere havde indfundet sig. Han var en dygtig Karl og gjorde dristige Hop, men blev dog heri overtruffet af Stud. Joh. Holmboe.

— Under 3die Marts er Sognepræst ttl Nauland, Joh. E. Gunnerus, udnævnt til Sognepræst til Hevne; Kand. jur. og Sekretær ved Kongsbergs Sølvværk, Joh. K. Christie, til Byfoged i Kragerø, Undertoldbetjent i Drammens Tolddistrikt, Erik Bruun, til Overtoldbetjent i Laurvigs Tolddistrikt; Undertoldbetjent i Stavanger Tolddistrikt, Fr. Bøckmann, til Overtoldbetjent i Flekkefjords Tolddistrikt; Kand. theol. Joh. Chr. Irgens til pers. Kapelan hos Sognepræst til Aals Præstegjeld, C. F. A. Kjelstrup.

— Under s. D. er Sorenskriver i Vinger og Odalens Sorenskriveri, H. P. Rested, meddeelt Afsked i Naade med aarlig Pension 600 Spd.

— Bjørnenes bekjendte Antagonist Grev Raben sees nylig at være ankommen til Laurvig med 3 Bjørne, der vare ringede, indmurede og skudte i Holdens Præstegjeld. Karlene, som havde anviist Greven Bjørnene, fik 150 Spd.

— Pianist Edmund Neupert her fra Christiania har 8de Februar i Berlin for et talrigt Publikum givet en Koncert, hvorover flere Blade udtale sig meget rosende.

— Reservelieutenant, Forstkandidat Oscar Tønsberg sees siden September f. A. at have havt Ansættelse i den franske Armee i Algier, hvorfra han nu som Sergeant med sin Bataillon er afgaaet til Mexiko.

Dødsfald. Forhenværende Provst dg Sognepræst til Stange Hans Olai Fremming Heyerdahl † i Stange 22. Febr. $76^{1}/_{2}$ Aar gammel. — Forhenværenee Sorenskriver til Eker, Modum og Sigdal, Georg Peter Rasch, Ridder af Nordstjerneordenen og en anerkjendt dygtig Dommer, † efter længere Sygelighed 71 Aar gammel.

Til Nyhedsbladets Redaktion!

I Anledning af en Afhandling i dette Blads No. 10 af Overlærer Løkke, betitlet „Skole-Anliggender", skal jeg tillade mig at bede om Plads for et Par nødvendige Berigtigelser.

1. Oldnorsk har ved min Skole været fast Undervisningsfag siden 1862, men maatte paa Grund af den mærkelige Resolution af 23de Septbr. 1865 ophæves i en Klasse allerede i Februar d. A. og maa rimeligvis fra Sommeren af fuldstændig udgaa af Skolens Undervisning.

2. I Storthingets Dokument No. 42, som jeg ikke fik Anledning til at læse Korrektur paa, er i mit Forslag om Oprettelsen af en norsk Exam. art. blandt flere Feil indløbet en meget forvildende, idet der som Fordring i Oldnorsk er opstillet: „Færdighed i at oversætte og analysere hvilkesomhelst prosaiske og poetiske Værker," medens det skulde hede: „— — — hvilkesomhelst prosaiske og **et Udvalg af de** poetiske Værker." Samme Dag, jeg fik det trykte Dokument at se, underrettede jeg Kirkekommiteen derom gjennem sammes Medlem, Storthingsmand Daae.

Christiania den 12te Marts 1865.

Ærbødigst
P. Qvam.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 12.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 25. Marts 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Repræsentanter paa 18de ordentl. Storthing.

Rektor Steen.

Den Mand, hvis Portræt vi idag bringe, er en af de faa blandt vore Repræsentanter, der har havt Mod til at lade den Beskedenhed falde, hvormed de Mænd pleie at pryde sig, hvem den offentlige Stemme udpeger som Storthingskandidater. Han har ikke fundet det nødvendigt under megen Tale om sine ringe Evner og sin endnu mindre Lyst til et saa ansvarsfuldt Hverv at lade sig nøde og kun ugjerne give efter. Paa det forberedende Valgmøde, der i Slutningen af April 1859 afholdtes i Tromsø under Steen's Præsidium, opstillede denne først et bestemt Program for den vordende Repræsentant, nemlig Folkeskolens Udvikling samt Bekjæmpelse af alle Amalgamationsplaner, og afgav derpaa efter Opfordring den Erklæring, at „han agtede at forblive paa Stedet for stedse, saalænge han saa Udsigt til at beæres med Storthingshvervet, der medførte en Syssel, som høilig tiltalte ham."

Denne Optræden maatte naturligviis vække Opmærksomhed, og det saa meget mere, som den Mand, der paa en saa bestemt Maade optraadte som professionel Politiker, ikke, lig sine faa Forgjængere, agtede udelukkende at hellige sin Tid og sine Kræfter til det offentlige Livs Tjeneste, men ved Siden deraf havde en fra Politiken hel forskjellig Gjerning at skjøtte, hvilken han naturligviis med de Udsigter for Øie, der hos os frembyde sig for den embedsløse Politikus, ikke kunde opgive. Man var vel vant til at see Embedsmanden og Storthingsrepræsentanten forenet i samme Person; derimod havde man vanskelig for at forsone sig med Tanken om Skolemanden slaaet sammen med den sig selv frembydende Politiker, der allerede fra Begyndelsen af lagde for Dagen sin Tilbøielighed til at tage Repræsentantkaldet ikke blot som den nødvendige Opfyldelse af en Borgerpligt, men som et selvvalgt, fagmæssigt Hverv.

Det Første, der i Storthingssessionen 1859—60 henledede den større Almeenheds Opmærksomhed paa Steen's Navn, var hans Deeltagelse i Reformforeningen. I Referaterne af dennes Debatter møde vi hans Navn kun en enkelt Gang, da han i Mødet den 3die November afgav den bekjendte Erklæring, at „naar man havde meddeelt Publikum Medlemmernes Navne, Foreningens Program og dens Reglement, saa var det Alt, hvad Publikum havde Krav paa; det vilde være en selvødelæggende Tendents at drive Offentligheden videre" — en Opfatning, til hvilken Foreningens Koryphæer: Sverdrup, Ueland, Jaabæk m. fl. sluttede sig. Han maa imidlertid i de Forhandlinger, der ikke aabenbaredes for Offentligheden, have havt Anledning til ogsaa paa andre Maader at erhverve sine Meningsfællers Tillid, da han blev hædret med Posten som Viceformand under J. Sverdrup. Som bekjendt, traadte Reformforeningen snart igjen tilbage fra Scenen; det lykkedes „Morgenbladet" at reise en Uvilliens Storm mod den, der visselig ikke vilde have antaget saadanne Dimensioner, som Tilfældet blev, hvis ikke Medlemmerne selv havde givet den Næring ved ukloge Ytringer om hvad Modstanderne kaldte „Voteringstvang", om Nødvendigheden af at holde Forhandlingerne hemmelige m. m. En anden Sag var det, at det hele Foretagende var bygget paa Illusionen om, at en Forening skulde kunne skabe et Parti der, hvor det ikke allerede i Forveien faktisk var tilstede, og at en Formand, bestemte Mødeaftener og Reglementsbestemmelser skulde være nok til at vænne de norske Storthingsmænd af med deres gamle Vane, at gaa enkeltviis og aldrig indordne sin egen Overbeviisning under nogen „høiere Fornuft." Foreningens Modstandere og dens Forsvarere vare enige i at tillægge den en Betydning, som den visselig aldeles ikke fortjente; det i meget almindelige Udtryk holdte Program, der skulde udgjøre dens Troesbekjendelse, indeholdt ikke Andet, end hvad de Fleste vilde kunne slutte sig til, uden derfor at behøve at gaa ind i nogen Forening. Man vilde hævde Norges nationale Interesser og Ligeberettigelse i Unionen; Forholdet mellem Byernes og Landets Repræsentation skulde ordnes i Overeensstemmelse med Grundloven; man skulde arbeide for Decentralisation i Administrationen, for kommunal Selvstændighed og for Almueskolevæsenets selvstændige Udvikling. De eneste bestemte Spørgsmaal, Programmet indlod sig paa, var Juryen og de aarlige Storthing. Saa elastiske Sætninger kunde man vanskelig grundlægge nogen levedygtig „Reform"-Forening paa, og medens de derfor ikke indgjød de yderst fremskudte Liberale nogen Tiltro, var man i den konservative Leir fristet til kun at betragte dem som Skjermbræt for skumle, dybt anlagte Revolutionstendentser.

Neppe var Reformforeningen gaaet ind til sin Herres Glæde og havde derved viist Veien for det samtidige og i flere Henseender aandsbeslægtede „Norske Selskab", før Svenskestriden begyndte at nærme sig. I Begyndelsen førtes Kampen fra vor Side saagodtsom udelukkende gjennem Bladene, men da endelig den bekjendte Nægtelse af at sanktionere Thingets Beslutning om Statholderposten dumpede ned, kunde Repræsentationen ikke længere bie med at nedlægge en Protest mod al den Usandhed, Dumhed og Arrogantse, som man Uge efter Uge havde slynget os i Ansigtet derbortefra. Der nedsattes en Femtenmandskommittee, og saasnart dennes Adresseforslag forelaa, blev Sagen optaget og afgjort i det mindeværdige ni Timers Møde, der endte ude paa Morgensiden den 24de April 1860. Steen havde siddet i Kommitteen og optraadte i Thinget Side om Side med J. Sverdrup, for at drive igjennem den Passus i Adresseforslaget, der indeholdt en Misbilligelse af Maaden, hvorpaa Statsraadet havde behandlet denne Sag, — eller rettere sagt en Udtalelse af Misfornøielse over, at det ikke havde været det muligt at drive den igjennem, tiltrods for den ophidsede Stemning i Sverige og tiltrods for det Overmod, hvormed det svenske Ministerium havde benyttet sig af sin heldige Stilling ligeoverfor Konge og Folk. Imidlertid var det ikke blot dette enkelte Tilfælde, der i saa Grad vakte Oppositionens Mishag mod det Birch'ske Ministerium. Man havde længe næret en, lidet grundet, Frygt for, at det konstitutionelle Regjeringssæt var blevet afløst af et konfidentielt; Maaden, hvorpaa Ministeriet oprindelig var bleven dannet, havde vakt Mistro, og flere Omstændigheder havde siden bestyrket denne. At faa ind i Adressen et Mistillidsvotum, det alene var efter Steen's Mening „en Handling";

Rektor Steen.

det vilde glæde Norges Venner, naar de saa, at man havde Mod til at handle og ikke blot skjulte sig bag en Muur af Papir. „Alt, hvad man nedlægger i juridiske Dokumenter", ytrede han under denne mærkelige Debat, „eller i argumentative Adresser, det nytter saa som saa, det bliver dog kun Ord, jeg havde nær sagt overflødige Ord, i en vis Betydning, forsaavidt vor Ret derinde er forsvaret saa godt, som det kan gjøres; men der har ikke været Øre at finde for dem. Men en Udtalelse som den her omhandlede — det er Handling; den viser, at der er Noget, som strømmer gjennem Hjerterne, — at disse ere saaledes berørte, at de fordre — jeg kan sige en Forsoning. Det er en Handling, som jeg mener skal vinde Gjenklang i Europa ganske anderledes end døde Bogstaver."

Med 76 mod 35 Stemmer blev det imidlertid afgjort, at man ikke denne Gang skulde skride til „Handling", og Ministeriet blev siddende, ja det forstærkede sig endog ved Optagelsen af den daværende Generalpostdirektør, — indtil i November 1861 den Explosion indtraf, der sprængte det i Luften, fra hvilken imidlertid Størsteparten af dets Medlemmer atter, tilsyneladende aldeles uskadte, dalede ned paa sine gamle Pladse. Denne Episode kom Steen i Egenskab af Formand i Protokolkommitteen ved Storthinget 1862—63 ind paa, og det er kun Skade, at man maa søge til de lidet udbredte, voluminøse Storthingsforhandlinger, for at blive bekjendt med hans Fremstilling af Sagens Sammenhæng, der er udført med den opløsende Kritik, der synes at være Steen's stærkeste Side. Den er af ikke ringe Interesse, fordi den skarpt og koncist udtaler den Forbauselse, som maatte gribe enhver Tilskuer ved at see de samme Mænd den ene Dag sætte sit Navn under en Erklæring, og den næste Dag erklære, at de „efter nærmere Overveielse" atter tog det tilbage, et Skue, der vistnok hører til Sjeldenhederne i et konstitutionelt Land. (Fortsættes.)

Bergens Museum.

IV.

En Kiste fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede.

Noget forskjellig fra de tidligere afbildede Møbler er nærværende Kiste. Det betvivles, at den er af norsk Oprindelse, men forresten vides Intet om, hvorfra den egentlig er kommen. Den har i omtrent 100 Aar tilhørt den Janson'ske Familie i Bergen, og har for det meste i denne Tid været opstillet paa Konsul Janson's Villa „Damsgaard" tæt ved Bergen. Hvortil den har været bestemt til noget specielt Brug, er ikke bekjendt, men det er ikke usandsynligt, at den har tjent til Gjemme for Dækketøiet.

Fra Bergens Museum: En Kiste fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede.

Arbeidet er ikke alene smukt, men ogsaa meget smagfuldt udført. Tegningerne bestaa af indlagt Arbeide af forskjellige Træsorter; Buerne dannes af mørkt Træ, Arabeskerne og Figurerne ere derimod af mere og mindre lyse Træsorter med velvalgte Schatteringer. Som det vil sees, er Forsiden deelt i tre store Felter, og i hvert af dem staar en kvindelig Figur; det Hele siges at skulle indeholde en Antydning til Landlivet i Syden, da alle tre have sydlandske Blomster ved Siden af sig; de to yderste Kvindefigurer have begge i den ene Haand en Palmegreen og i den anden en Klase Druer; den midterste Kvinde derimod har blottet sin Barm og staar i Begreb med at gjennembore sig med et Sværd. Den øverste Rand af Kisten har en Række Dyrfigurer af lyst Træ paa mørk Grund; den er ikke afdeelt i Felter, men Figurerne ere satte gruppeviis mellem Træer; det samlede Billede skal forestille en Jagtscene, skjønt man rigtignok forgjæves skal søge at faa Øie paa Jægeren. Det er vanskeligt at sige, hvorvidt den hele Komposition virkelig fremstiller, hvad man uden synderlig Hjemmel antager at den skal fremstille; en væsentlig Ulempe med Hensyn hertil er det, at Tegningerne paa Laaget ere saagodtsom aldeles tilintetgjorte; idetmindste kan Intet faaes ud af de sparsomme Levninger.

Kisten synes at være bestemt til at staa langs en Væg, thi den bagre Side er uden nogen Prydelse og bestaar af simple Bord. Hvert af de korte Endestykker derimod fremstille en flakt Ørn med dobbelt Hoved; i sin oprindelige Skikkelse skal den have været meget pragtfuld; kun den ene findes tilbage i nogenlunde uskadt Stand. Nogle mene, at denne Ørnefigur skulde forestille det amerikanske Rigsvaaben, og slutter dette ogsaa deraf, at nu afdøde Konsul Janson i sin Tid var amerikansk Konsul. Men dette er lidet sandsynligt; thi for det Første er Ørnen i det amerikanske Vaaben meget forskjellig fra den afbildede, og for det Andet skal Kisten være noget ældre end den amerikanske Republik — tilstrækkeligt Modbeviis.

Sammen med nogle andre Gjenstande blev Kisten i sin Tid skjænket Museet af Konsul Janson.

Brev til en mulig Afdød.

Illustrissimo Sig. Conte Leopardi!

Enten De fremdeles lever, eller De nu paa det tredivte Aar sidder i deres Elyseum, føler jeg en stærk Trang til at takke Dem for det sindrige Forslag til at gjøre en af den menneskelige Naturs besynderligste Svagheder nyttig for Samfundet, hvormed jeg i sidste Nummer af Nyhedsbladet først blev bekjendt. Forsaavidt De, Hr. Greve, ikke har skrevet hiin Artikel med særligt Hensyn paa vore norske Forholde for nærværende Tid, har De ved et nyt Beviis godtgjort Rigtigheden af den gamle Erfaring, at Geniets Tanker have sin Gyldighed til alle Tider og alle Steder, og at de menneskelige Daarskaber ere kosmopolitiske, uden at betinges af klimatiske eller lokale Forholde. Den sidste Erkjendelse falder rigtignok os Nordmænd noget tung; thi vi er et lidet og ærgjerrigt Folk, der gjerne vilde have Noget for os selv, og paa samme Tid som vi dog med en vis barnlig Glæde lytte til Udlændingers Dom om os og ikke tro paa os selv, uden at denne falder ud til vor Fordeel. Men desværre ere og blive vi tillige et fattigt Folk, der ikke faa Lov til at have Nogetsomhelst for os selv. Selv Paafund, som jeg og mange med mig har anseet for udelukkende norske, vise sig efterhaanden at være af fremmed Art, saaledes at Æren maa deles med Udlændinger og Barbarer.

Vi ere f. Ex. i Sprogveien tilbøielige til at rose os af en særegen Opfindsomhed og Lyst til Omskiftelse; men saasnart vi høre, at der i Landet Uhwuh=tshang=tangh=huh findes et Folk, der aldrig gaar tilsengs med samme Sprog, som det vaagner om Morgenen, maa alle vore Bestræbelser for at naa op til en babylonisk Sprogforvirrings Høide og Navnkundighed befindes spildte og ørkesløse. — En større og sikrere Nationalherlighed begyndte jeg at øine i det hos os stærkt fremspirende Foredrags= og Forelæservæsen. Men Deres Artikel, Hr. Greve, overtydede mig om, at alt Nyt, som viser sig hos os, Moder og Ideer, er en forlængst aflagt europæisk Vare. Dog, kunne vi end ikke gaa foran, hvor det gjælder store Ideer eller store Daarskaber, ville vi derfor ikke lade os afdisputere Æren for at bidrage til deres høiere Udvikling. Det har været meget almindeligt, at lærde, skarpsindige og modne Mænd fortolkede for Andre ældre, ja tildeels endog nylig afdøde Klassikeres Mesterværker (saaledes fortolkede jo Boccaccio Dante osv.) Men her i Christiania gaar det til ligesom paa hiint af Mephistopheles anpriste hiinsidige Sted, hvor

Man skyder en saa mærkelig Fart,
For at fange det Nye ret hurtigt og snart,
At Digterne kommenteres alt for
Manuskriptet er færdigt og Skriften tør.

Her følge vi ikke den Uskik, at lade ældre og kyndige Folk forrette det møisommelige og utaknemmelige Fortolkningsarbeide. Derimod overlades dette Hverv til haabefulde Scholarer, hvorved opnaaes den dobbelte Fordeel, at Fortolkerne selv lære Noget, idet de bestræbe sig for at lære Andre, paa samme Tid som Tilhørerne kunne nyde en oprigtig Glæde over sine egne Kundskaber og Talenter, ja endog ved Sammenligningen gjøre ordentlige Fund i denne Henseende. Som De vil see, Hr. Greve, har den ungdommelige og menneskeplagerske Svaghed, at ville høre sine egne Ord lyde i en stor Forsamling, her taget en ny og gavnlig Retning. Dog vil jeg ikke benægte, at dersom det skulde blive almindelig Skik og Brug, at unge Mennesker kun som offentlige Kommentatorer af nulevende Digteres nyeste Værker vilde opøve sig i Tænke= og Talekunsten, det da blev nødvendigt i visse Tilfælde at belægge Bedriften med en ringe Skat. Hvis en Digter med Wergeland erklærer, at han vel engang har havt en Mening med sit Værk, men siden har glemt den, skal Forelæseren være berettiget til at indkalde ham uden Vederlag, til Anhørelse af Forelæsninger derover, indtil Autor endelig troster sig til at erklære, at han forstaar, hvad han skrev. Dette vil vistnok blive en baade aands= og tidsfortærende Lektion. Men det synes dog kun at være en billig Straf for at have bebyrdet Literaturen med uforstaaelige Tanker og det vil mægtig bidrage til at fremme den Klarhed og Forstaaelighed, som maa udmærke ethvert sandt Digterværk. Andre derimod, som have været sig klart bevidste hvad de have skrevet, skulle være berettigede til at fordre Storthingsmænds Skyds og Diæt for at udøve den med Hensyn paa Behandlingen af deres Værker nødvendige Kontrol, og forsaavidt det er Theaterstykker, skulle de desuden for digterisk Tort og Kreditspilde nyde 5 Spd. for hver Tilhører, hvilket Beløb bliver at udrede af Forelæseren*). Dog skulle Børn paa 12 Aar eller derunder have Tilladelse til uden Afgift at holde offentlige Forelæsninger over ethvertsomhelst Digterværk, ligesom Afgiften for Fortolkningen af Øder først skal indtræde med det fyldte 20de Aar.

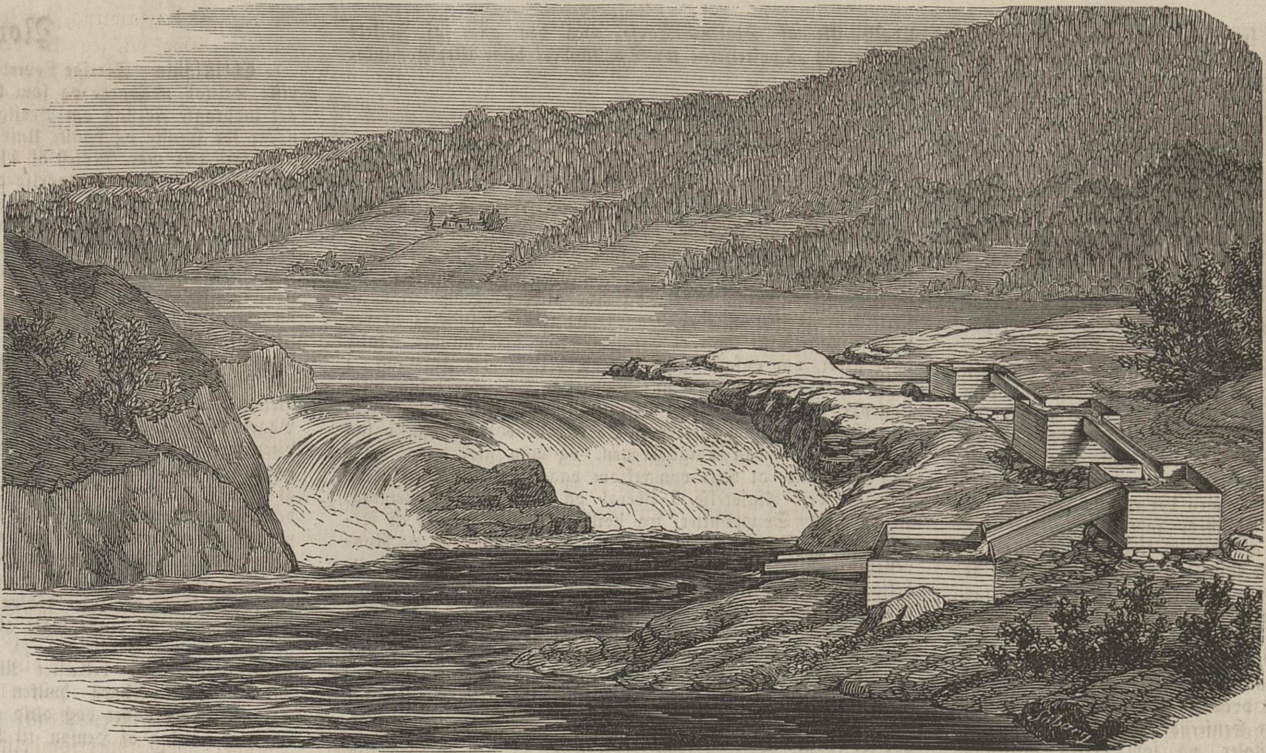
Dette var, Hr. Greve, væsentlig hvad jeg troede at burde tilføie i Deres forresten fortrinlige Forslag. Naar jeg har vovet dette, er det ingenlunde fordi jeg vil bebreide Dem Mangel paa udtømmende Behandling af Emnet, men vi Nordmænd maa jo „som et lidet og af Udlændinger ofte overseet Folk" i vor Nationalæres Interesse med en vis Nidskhed hævde som vort, hvad vort er. Med dette Hensyn for Øie drister jeg mig ogsaa til at gjøre en anden Bemærkning til Deres Forslag. De har, Hr. Greve — tillad at jeg siger Dem det reent ud — ligesom andre Udlændinger ikke taget fuldt Hensyn til Norden og dets Tilstande. Deres Forslag vilde ellers i enkelte Dele have støttet til andre Forudsætninger og Exempler. At de ignorerer Nordens selvbehageligste Forelæser, Oehlenschläger, lader jeg gaa; thi Hs. Hellighed Paven har nu engang sat hans Værker paa Listen over de forbudne Bøger (Index librorum prohibitorum) saaledes, at De, skjønt „uden Tro", efter hvad der siges, dog ikke i Egenskab af Katholik kan være offentlig bekjendt af at kjende denne „Digterkonge." Men hvad jeg bebreider Dem og hvad jeg finder krænkende for os Nordmænd er, at De ikke tager mindste Hensyn til „Dølen", hvis Skrifter dog ikke findes paa „Index", og hvilke De desuden som baade Philolog og Satiriker havde dobbelt Opfordring til at gjøre Dem bekjendt med. Ligesom denne Mand i Egenskab af Ironiker har drevet alle menneskelige Daarskaber paa Spidsen, saaledes har han ogsaa ved sit eget Exempel i dobbelt Grad latterliggjort Poeternes Selvbehagelighed hvad angaar Lysten til at forelæse egne Produkter, og De vilde ved Kjendskab til ham kunne overbevises om, at den Svaghed, De saa bittert persiflerer, snarere voxer end aftager mod Nordpolen.

Hetting's kunstige Laxetrapper.

Hr. Toldbetjent M. G. Hetting, der nu i en Række af omtrent 16 Aar med sjelden Ufortrødenhed har arbeidet for den kunstige Fiskeavl og Ophjælpningen af Fiskerierne i det Hele her i Landet, deels ved at yde Folk personlig Bistand under de mangfoldige Reiser, han har foretaget Landet rundt, deels ved at give trykte Veiledninger til Indretningen af Udklækningsapparater m. m., har vistnok erhvervet sig Krav paa ny Anerkjendelse ved en i disse Dage udgivet „Veiledning i at bygge Laxetrapper", der, forsaavidt disse maatte vise sig hensigtsmæssige — og det tvivle vi ikke paa — vil give vore Laxefiskerier en ny Støtte og Udvikling.

*) Efter denne ingenlunde urimelige Tart vilde saaledes Bjørnson erholdt den ganske vakre Sum af omtr. 500 Spd. for at anhøre den nylig afholdte Forelæsning over „De Nygifte".

Som bekjendt søger Laxen ligesom Orreten under Legetiden op igjennem Elvene, og den trodser paa denne sin Færd i den Grad de mødende Hindringer, at den, under gunstige Omstændigheder forresten, ved et Sprang kan klare Fosse af 18—20 Fods Høide. En Mængde af vore Elve, hvor Laxen søger op, frembyder dog snart saadanne Hindringer, at den ikke kan overvinde dem, og saaledes bliver standset paa sin Vandring. Herved bliver ikke alene Fiskeriet indskrænket til en mindre Udstrækning, men ogsaa Udbyttet bliver i det Hele mindre, end det vilde være, om Laxen kunde gaa længere op, hvor den i Almindelighed vilde finde renere Vand og gunstigere Legesteder (med skikket Steen- eller Grusbund) end længere nede i Elvene, hvor Grunden ofte bestaar af Leer eller fiin Sand og Vandet ofte er mudret eller ureent. At beseire disse Hindringer er en Opgave, ved hvis Løsning vore Laxefiskerier vilde vinde betydeligt. I Skotland og Irland har man ved murede Trapper sat Laxen istand til at klare Fossefaldene. Modeller af saadanne Trapper vare udstillede paa Fiskeriudstillingen i Bergen. Men disse Trapper vilde ikke passe hos os, da de deels vilde falde for kostbare, deels fordre en større Vandmængde, end der kan afsees i vore mindre vandrige Elve, hvor der desuden ved Fossene findes Sagbrug og Kværnbrug, som tage Hovedvandmassen i Beslag. Hr. Hetting har derfor konstrueret saadanne Laxetrapper, som kunne passe efter norske Forholde, og i ovennævnte Skrift givet en med Tegninger ledsaget Veiledning til, hvorledes disse skulle bygges. Det kan naturligviis ikke være Meningen, ved et Udtog at spare dem, der skulle bygge saadanne Trapper, for den ringe Udgift (24 ß), som Anskaffelsen af selve Skriftet medfører. Derimod have vi troet, ved her at henlede Opmærksomheden paa Bogen og ved at meddele tvende af dens Billeder, der vise, hvorledes de færdige Laxetrapper see ud, at vække Interessen for Sagen og dermed tjene denne. At vi hertil have erhvervet Forfatterens Tilladelse, følger af sig selv.

Laxetrappe, lagt forbi en Fos.

Skole-Anliggender.

(Af Overlærer Løkke.)

Bemærkninger ved Skolekommissionens Udkast.

(Slutning.)

Det, som man i vore kombinerede Skoler har kaldt Reallinie eller Realskole, har Komm. benævnt Engelsklinie. Dette har sin Grund deri, at Komm. har meent, at Engelsk i denne Skole burde spille den samme Rolle som de klassiske Sprog i den lærde Skole, hvilken derfor ogsaa er bleven kaldt Latinskole, Benævnelsen tagen a parte potiori.

Men denne Sammenstilling beror paa en Misforstaaelse. Komm. har selv forklaret Betydningen og Berettigelsen af de gamle Sprogs Læsning i den lærde Skole som begrundet i „Trangen til gjennem Tilegnelsen af de gamle Sprog at forskaffe os et umiddelbart og anskueligt Kjendskab til den klassiske Oldtid som den Rod, hvoraf vor Kultur er udsprungen", med andre Ord bestemt deres Betydning som væsentlig historisk, og udentvivl med Rette. Men en saadan universel Betydning har ikke det engelske Sprog eller den engelske Kultur. Det engelske Væsen er tvertimod væsentlig exklusivt og i høi Grad isoleret. Den af de moderne Literaturer, som har virkelig universel Charakteer, er den franske. De fleste af de Ideer, som have bevæget den nyere Tid, ere blevne undfangne i Frankrig, have ialfald maattet gjøre Veien om Frankrig, og have der for første Gang annammet Kjøds og Blods Skikkelse. Det franske Sprog afløste i sin Tid Latinens Eneherredømme, og det er den Dag idag den nyere Kulturs lingua franca. Derfor hører ogsaa det franske Sprog uden Modsigelse til den lærde Skoles Fagkreds, medens det engelske her er overflødigt, omtrent paa samme Maade som det italienske er det, tiltrods for at ogsaa dette har en Literatur, der kan opvise ligesaa store Forfattere som nogen anden; og ligesaa umotiveret som det i sin Tid var at tvinge det engelske Sprog ind i den lærde Skole, ligesaa vel begrundet er det nu fra Komm.s Side at lade det udgaa.

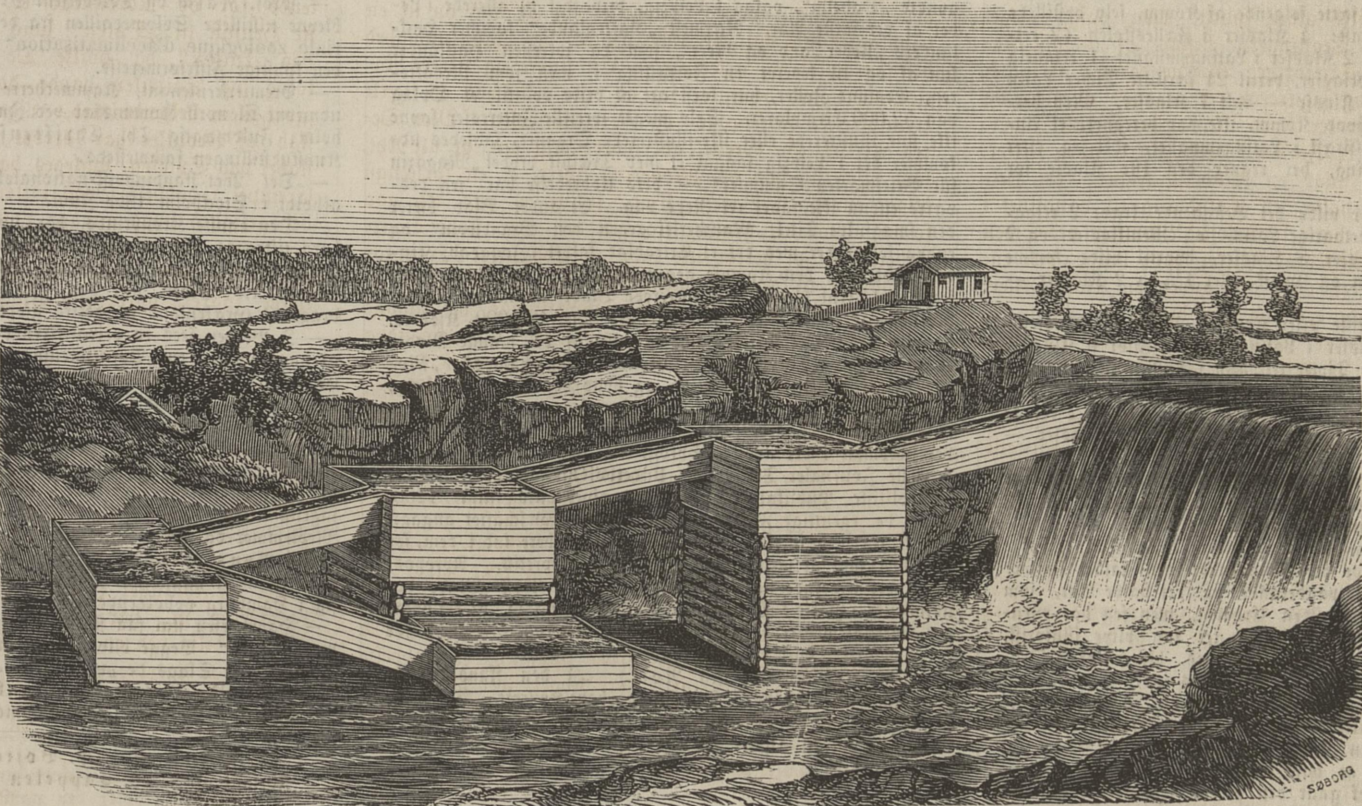
Men Læsningen af fremmede Sprog i Skolen har ogsaa Betydning som Middel til at udvikle og skjærpe den sproglige Sands, til at „opdrage til Sands for Ordet" og til sikker Tilegnelse af det, som læses. Hertil er det, at i den lærde Skole de gamle Sprog afgive et saa fortrinlig skikket Middel, og naar denne samme Tjeneste i Realskolen skal udføres af et moderne Sprog, om hvis Optagelse i Skolen der ogsaa af andre Grunde er Spørgsmaal, da indseer jeg ikke, at dette kan være noget andet Sprog end det tydske. Dette har hidtil været Hovedsproget i Realskolen, og det er det selv efter Komm.s Udkast, ikke blot ved sit absolut største Timetal, men ogsaa derved, at med det den egentlige Sprogundervisning tager sin Begyndelse. Hvad Literaturen angaar, saa maa man vel erkjende en større Rigdom af fremragende Forfattere i det engelske end i det tydske Sprog; imidlertid vil dette være af mindre Betydning for Skolen. En Literatur, der kan opvise Navne som Lessing, Goethe, Schiller og Tieck, er for Skolens Behov fuldkommen tilstrækkelig, og selv om den tydske Literatur for Tiden skulde være saaledes sunken, at det neppe lønner Umagen at beskjæftige sig med den, saa er dette for Skolen en ligegyldig Ting. Derimod er der ved det tydske Sprog og den tydske Literatur en anden Omstændighed, som ikke er uden en vis Betydning, naar der spørges om et fremmed Sprog som Medium for Tilegnelsen af den universelle Kultur. Det tydske Sprog er nemlig som en Generalnøgle, der laaser op i Øst og Vest, Nord og Syd. Jeg tænker herved paa den af Tydskerne i den nyere Tid saa ofte med Stolthed fremhævede Egenskab ved deres Sprog, at være et Universalsprog for den hele Verden, derved at det, modsat andre Sprog (f. Ex. det franske eller engelske), optager i sig alle mulige og umulige Literatur- og Stiilformer*) fra den ældste, ældre og nyere Tid, og fra alle Nationer. En Tydsker kan saaledes, uden at behøve at gaa til Originalerne, gjøre sig bekjendt med alskens Stiilarter og Udtryksformer, antike, romanske, oldnordiske, orientalske, Alt gjengivet i hans Modersmaal i den oprindelige Form. Rigtignok har det tydske Sprog derved drevet det til at tabe saagodtsom al Originalitet og Individualitet, og dets Literatur er bleven et Prøvekort for alskens fremmede Produktioner, men dette er da en Skade, som nærmest bliver Tydskernes egen; for Ikke-Tydskere derimod bliver Sproget herved et nemt Middel til at skaffe sig et, om end i mange Tilfælde mindre fuldkomment Begreb om, hvad der ellers for bestandig vilde forblive dem fremmed og ubekjendt**).

Jeg holder saaledes for, at blandt de fremmede Sprog Tydsk maa beholde den fremtrædende Plads, som det hidtil i Skolen har havt — at det ogsaa for den lærde Skole afsluttes ved Udgangen af det sjette Skoleaar, er ganske i sin Orden; man vil til den Tid fuldstændig have lært, hvad man behøver —, og at Engelsk bringes tilbage til sin gamle Stilling. En Følge heraf er, at det af Komm. foreslaaede Timetal indskrænkes, et Timetal, som under enhver Omstændighed er urimeligt (6 Timer i det 1ste, 5 T. i det 2det, 4 T. i det 3die og 3 T. i det 4de Aar). Thi det engelske Sprog kan siges at være det af alle Skolens fremmede Sprog, som er lettest lært. Udtalen læres, med et hensigtsmæssigt Apparat, uden synderlige Vanskeligheder, og Grammatiken end hurtigere, jeg mener Formlæren og det Groveste af Syntaxen; thi Syntaxens Finesser kunne ikke læres, i den strikte Betydning af Ordet. Nogen større Vanskelighed gjør det Lexikalske, men herpaa bødes ved den franske Underviisning, og til fuldstændig Betvingelse af det engelske Sprogs Ordstof stræber Ingen, der kjender Sproget og veed, at selv den indfødte Englænder maa læse med Ordbogen i Haanden. Endelig, om noget betydeligt Udbytte gjennem omfattende Læsning af Literaturen vil der paa dette Trin (i 11—15 Aars Alder) ikke kunne være Tale, og under enhver Omstændighed maatte da det største, og ikke, som af Komm. foreslaaet, det mindste Timetal tillægges Sproget i de to sidste Aar, saaledes som rigtigen er skeet for Latinens Vedkommende i den lærde Linie.

Endnu en Bemærkning staar tilbage at gjøre ved den en-

*) Som Kjendere af Tingen ville vide, maa man saaledes ofte læse de tydske Oversættelser af de gamle Klassikere med Originalen ved Siden, for at kunne fatte Meningen; et Exempel instar omnium er Thiersch's Oversættelse af Pindar. Franskmændene og Engelskmændene gaa en anden Vei; Homers Iliade eller Virgils Æneide oversætte de i jambiske, rimede eller urimede, Vers; de Oversættelser, som have forsøgt at gjengive Originalens Form uforandret, ere blevne anseede som forfeilede og have ikke holdt sig.

**) At Ingen skal tro, at hvad her er ytret om tydsk Sprog og tydsk Literatur, kun er en individuel eller eensidig Opfatning, saa henviser jeg blot til Klaus Groth's „Briefe über Hochdeutsch und Plattdeutsch" (Kiel 1858), samt til et Værk, som er udkommet i dette Aar: „Kritische Wanderungen", af Otto Banck. I begge disse Værker vil man finde overflødig Stadfæstelse, paa hvad jeg har sagt.

Laxetrappe, lagt fra en Dæmning.

gelske Undervisning, saaledes som Komm. vil have den ordnet. I Fællesskolens to sidste Aar (13de—15de Aar) skal nemlig Undervisningen mere og mere foregaa paa selve det engelske Sprog; for 5te Klasse, næstsidste Aar, opføres „Øvelser i mundtligt Udtryk", og i 6te Klasse, det sidste Aar, i 14—15 Aars Alder skal „Oplysninger om Sprogets og Literaturens Historie meddeles paa Engelsk", hvorhos i det projekterede Realgymnasium blandt Andet fordres „Færdighed i at udtrykke sig mundtlig og skriftlig." Jeg vil ikke tale om, hvorvidt det er muligt at finde Lærere til at paatage sig dette Stykke Arbeide, om hvorvidt Methoden er stemmende med „sunde pædagogiske Anskuelser", eller om ikke ved en saadan Methode den almeendannende Skoles Charakter forvanskes; heller ikke agter jeg at undersøge, om det hører nødvendigt med til den dannende Kraft ved Studiet af det engelske Sprog, at Eleverne skulle kunne tale Sproget. Men hvad jeg vil tillade mig at pege paa og bede Publikum at være opmærksom paa, det er den Ringeagt for sig selv og den Miskjendelse af sit eget Sprog, som ligger udtalt i hine Fordringer. Man forlanger og prædiker idelig, at vi skulle være os selv, klager over, at Skolens Undervisning fjerner sig alt formeget fra dette Maal; men det er dog første Gang, at man har seet Fordringer opstillede som disse. Det kan være tungt nok i og for sig at være en liden Nation, og at vi ikke kunne kræve det Hensyn taget til vort Sprog, som de større Kulturfolk til sit. Derved er Intet at gjøre, og vi saa finde os i, naar vi komme udenfor vore Landemærker, at bruge det fremmede Tungemaal; men saalænge vi staa paa egen Grund, skal vi holde vort Modersmaal i Agt og Ære; det røber en sørgelig Mangel paa Selvagtelse ikke her at ville bruge sit eget Sprog, og det ovenikjøbet i Skolen. Det forargelige Uvæsen, som i denne Henseende har været drevet og fremdeles drives i vore Pigeskoler, og som derfra forlængst burde været udfeiet, dette Uvæsen maa den offentlige Skole paa det Bestemteste bede sig forskaanet for.

Skulde Komm. derimod have meent, at vore Dage som selvstændig Nation lakkede ad Enden, og at vi for dette Tilfælde burde have et Sprog i Reserve, da er jeg fuldstændig enig med den i, at der gjøres kraftige Anstalter til paa den foreslaaede Maade at oplære Landets Ungdom i det engelske Sprog. Men jeg tror, at indtil dette var bragt ganske paa det Rene, f. Ex. ved en Storthingsbeslutning, bør Modersmaalet — med Alt hvad dertil hører — være det Sprog, som skal herske i vore Skoler, i den lærde Skole ved Siden af de klassiske, i de andre Skoler dominerende alle de fremmede. Det har kun een Feil, det tales kun af lidt over 3 Millioner, skjønt det forstaaes af over 7; forresten er det et Sprog saa godt som noget, og i dets Literatur er nedlagt saa meget Udmærket, at den, som dermed er vel fortrolig, besidder en stor Skat af virkelig Dannelse.

Jeg skal afslutte disse spredte Bemærkninger ved Skolekommissionens Udkast med en Sammenstilling af Udgifterne efter den bestaaende og den af Komm. foreslaaede Ordning.

Pag. 53 i Komm.s Udkast hedder det: „Kommissionen anseer det utvivlsomt, at det samme Maal vil kunne naaes med mindre økonomisk Opofrelse for Samfundet gjennem den af os foreslaaede Indretning af Skolevæsenet, end gjennem den nuværende." Jeg har for sagt, og jeg tror Alle deri ville være enige, at ved Spørgsmaalet om Skolens Ordning Udgiftshensynet maa staa i anden Klasse, under ingen Omstændighed bryde paa høiere Hensyn. Da jeg tror at have eftervíist, at dette sidste er skeet paa fast alle Punkter i Komm.s Ordning, saa er det følgelig af liden eller ingen Betydning, om denne Ordning skulde stille sig billigere end den nuværende. Men Komm.s Beregning holder ikke Stik.

Regnestykket kan gjøres paa 3 Maader, alt efter den mere eller mindre fuldstændige Udførelse af det gamle eller det nye System: 1. deelviis toaarige Klasser og Kombination af Latin- og Reallinie; 2. lutter eetaarige Klasser med Kombination af Latin- og Reallinie, og 3. eetaarige Klasser uden saadan Kombination, med fuldstændig Afstillelse mellem begge Linier.

I 1ste Tilfælde, eller saaledes som Indretningen fortiden er i de kombinerede Skoler, haves 2 (ikke, som Komm. siger, 3) eetaarige Fællesklasser, 2 toaarige kombinerede Latin- og Realklasser, 1 toaarig Latinklasse, gjør 5 Klasser, hvortil kommer særskilte Timer for Latin og Græsk, hvilket, som ogsaa Komm. gjør, kan regnes for 1 Klasse — ialt 6 Klasser.

Herimod bliver at sætte følgende af Komm. selv opstillede Ordning efter dens Udkast: 4 Klasser i Fællesskolen (2 eetaarige og 2 toaarige), 2 Klasser i Latingymnasiet (1 eetaarig og 1 toaarig), gjør 6 Klasser, dertil 24 særskilte Timer Latin for Fællesskolen eller 1 Klasse — ialt 7 Klasser. Men hertil maa endnu føies, hvad Komm. ikke har beregnet, et Antal særskilte Timer for Græsk i Latingymnasiet, idet jeg, efter den billigste Forudsætning, har regnet den 1ste Klasse for toaarig.

I det 2det Tilfælde vilde det Bestaaende kræve 2 eetaarige Fællesklasser, 2 eetaarige Latin- og Realklasser og 2 eetaarige Latinklasser, gjør 8 Klasser, hvortil vilde komme særskilte Timer for Latin og Græsk eller 1½ à 2 Klasser — ialt 9—10 Klasser.

Herimod blev at stille efter Komm.s Udkast 6 Klasser i Fællesskolen og 3 Klasser i Latingymnasiet, gjør 9 Klasser, hvortil kom 24 særskilte Timer til Latin i Fællesskolen (ligesom efter Beregning Nr. 1) — ialt 10 Klasser.

I 3die Tilfælde vilde det gamle System kræve 2 eetaarige Fællesklasser, 6 do. Latinklasser og 4 do. Realklasser — ialt 12 Klasser.

Efter Komm.s Ordning vilde herimod kræves 2 Fællesklasser, 4 Latinklasser og 4 Realklasser i Fællesskolen, samt 3 Latinklasser i Latingymnasiet — ialt 13 Klasser.

Komm.s Ordning anbefaler sig altsaa heller ikke ved større Priisbillighed ligeoverfor det Bestaaende; den falder snarere dyrere. Komm. vil vel paaberaabe sig det halve Aar, som den tænker at indvinde fra 2den Examen, men jeg har ovenfor viist, hvorledes denne Indvinding let kan blive illusorisk, og selv om det halve Aar virkelig vandtes, bliver dens Ordning endda ikke billigere. Om Ordningens indre Værdi, i og for sig og i Sammenligning med det Gamle, har jeg ovenfor talt og henviser dertil. Men ved Spørgsmaalet om Bekostningerne kommer en Faktor til, den forøgede Skoletid, Komm.s Fordring paa at have Børnene 1 à 1½ Aar længer i Skolen. Vistnok gaar den herved foranledigede større Udgift ikke af Statens Kasse, men den gaar af Folkets Lomme, og „Opofrelserne for Samfundet" blive ikkedestomindre faktisk større.

Literatur.

Edv. Fallesen. **Om Dødsstraffens Afskaffelse.** Kbh., J. H. Schubothe, 1865. 16 S. 8vo. — Blandt de mange og vægtige Stemmer, som — desværre forgjæves — under den danske Rigsdags Behandling af Forslaget til en ny Straffelovgivning hævede sig mod atter til denne at overflytte Anvendelsen af Dødsstraffen, og som opmuntrede til ved dens Afskaffelse at følge et Exempel, som flere mindre Stater have givet, var ogsaa Fallesens, og det er det Foredrag, i hvilket han søgte at bane sine Anskuelser Vei, der i den foreliggende Piece er overgivet Offentligheden. Seent eller tidlig vil vistnok Spørgsmaalet om Dødsstraffens Afskaffelse ogsaa hos os komme paa Dagsordenen, og man gjør derfor vel i paa Forhaand at være opmærksom paa ethvert Bidrag til at forberede dets Afgjørelse i liberal og sand human Retning. Af de tvende Synspunkter, fra hvilke man har forsøgt at forsvare denne Strafs Bibeholdelse — Retfærdighedens og Nødvendighedens — er det udelukkende det sidste, Forf. søger at bekjæmpe, i den Formening, at det nu næsten af Alle erkjendes, hvor lidet Dødsstraffen stemmer overeens med den absolute Retfærdighed, og at det altsaa kun er den reent praktisk-juridiske Side af Sagen, man behøver at holde sig til. Denne har han klaret paa en, som det synes os, fuldkommen overbevisende Maade. Men Ulykken er vel, at de Grunde, der fra et praktisk Synspunkt fremføres til Dødsstraffens Forsvar, hos de Fleste mere eller mindre ubevidst kun er Skingrunde, bag hvilke der skjuler sig en Forkjærlighed for den ligefremme Gjengjældelse, for det gamle jødiske Bud om „Øie for Øie og Tand og Tand", som Tiden har modtaget i Arv fra raa og vilde Slægter, og som det neppe nogensinde vil lykkes at faa udryddet, selv ved det mest overbevisende Ræsonement, saalænge ikke en human Dannelse har gjennemtrængt Folkene og befriet dem fra de mangfoldige Rester af mørke Aarhundreders Barbari. — a. —

— Af **Efterladte Skrifter af R. Keyser** (udgivne af O. Rygh) er udkommet 1ste Binds 3die Hefte (Nordmændenes Videnskabelighed og Literatur i Middelalderen), hvilket indeholder Slutningen af „Digtekunsten og den poetiske Literatur" og Begyndelsen af „Sagavidenskab og Sagaliteratur" — Alt i en temmelig udførlig, sjelden klar og fængslende Fremstilling. Nærværende Bind eller Hovedafdeling vil blive sluttet med 4de Hefte, hvis Trykning uafbrudt fortsættes. Prisen paa de udkomne Hefter er 1 Spd. 60 ß. (P. T. Mallings Forlag).

— Paa J. W. Cappelens Forlag er udkommet **Et Kursus i den kvalitative kemiske Analyse** af P. Waage, Lektor i Kemi, Bestyrer af Universitetets kemiske Laboratorium. 70 S. st. 8vo. og 3 Tabeller. Priis 48 ß. Paa Jac. Dybwads Forlag er udkommet **Naturhistorie for Begyndere.** I Dyreriget af E. W. Horn, Realkandidat og Adjunkt. 73 S. 18 ß.

— **Den tydske Presse.** (Af et Privatbrev fra en Landsmand, der har opholdt sig i Udlandet for at forberede sig til efter sin Hjemkomst at grundlægge et nyt Presseorgan) — — „Af særegen Interesse var det mig at komme ind i de berlinske Journalisters Kreds, ikke saameget for det opbyggelige Indtryks Skyld, som af Hensyn til den Virtuositet, hvormed man her forstaar at drive „Geschäftet". Her er hele 30 politiske Blade i Drift, af hvilke det mest udbredte, den af Holdheim redigerede „Volkszeitung", udkommer i et Oplag paa 30,000 Exemplarer. Gamle „Kreuz-Zeitung", eller, som den nu heder, „Neue preussische Zeit." naar ikke op til mere end en Femtepart heraf. Foruden disse udkommer her en Hærskare af alskens specielle Tidsskrifter og Blade. Med Hensyn til disse sidste overgaaes Berlin maaske af Leipzig, hvorfra der især udsendes illustrerede Blade. „Gartenlaube" er vel det mest udbredte af disse; Oplaget af det angives til 150,000 Exemplarer, det vil sige mere end selve Illustrated London News, der nok ikke — saavidt jeg mindes — naar langt over 120,000. Webers „Illustrirte Zeitung" er langt mindre udbredt; den har kun imellem 12 og 13,000 Abonnenter, det vil sige ikke stort mere end de billigere illustrerede Blade, saaledes som f. Ex. det nys begyndte „Daheim", ogsaa i Leipzig, drive det til allerede i Løbet af det første Aar. Nærmest „Gartenlaube" kommer Hackländers „Ueber Land og Meer", som da forresten Hackländer kun af og til leverer en Fortælling i, men som Redaktøren, Edmund Zoller, har forstaaet at drive op til et Oplag paa 52,000 Exemplarer. Selv meget specielle Interesser savne ikke sine illustrerede eller ikke-illustrerede Organer, saaledes udkommer der i Leipzig saagar et med Træsnit prydet „Magazin für Briefmarken Sammler" — dets Udbredelse har jeg desværre endnu ikke faaet ret Rede paa. Et andet Blad bærer den smagfulde Titel „Mancherlei gegen den Brandwein" og endda følger der med det et Extrablad kaldet „Jonadab, Kinderberichte aus dem Kampfe gegen den Alkohol". Det er sandt jeg glemte rent blandt de illustrerede Blade at nævne Julius Rodenbergs „Der Bazar", der regner sine 125,000 Kjøbere, og som det ikke er lykkedes noget andet af de mange Modeblade „Fashion-Theorie", „Der Follet", Longchamps", „Moden-Telegraph", „Der Phönix", og hvad de allesammen hede, at fortrænge. Jeg har hørt Folk, som jeg maa antage vare nøie inde i de Sager, anslaa Tallet paa de politiske Blade, der udkomme i det tydske Sprog, til noget over 1300; af specielle Journaler, Tidsskrifter, Underholdningsblade, kort sagt ikke-politiske Publikationer skal der gives ikke fuldt 1200. Hvad de egentlige Finesser ved Journalist-Geschäftet angaar, da vil jeg først se til selv at komme lidt dybere ind i dem, før jeg giver mig af med at behandle dem theoretisk. Apropos, skulde det ikke lade sig gjøre at efterligne et tydsk Blad, der udkommer i Paris? Det offentliggjør nemlig stadig, at det optager Avertissementer for saa og saa meget og Reclamer for det Dobbelte. Qui viora verra!"

— (Af et Privatbrev fra Rom.) „I **den skandinaviske Forening** hernede have vi flere Gange havt Koncert. Ved Musikeren Grieg's ualmindelige Energi fik vi for nylig Nordraak's Musik til Sigurd Slembe udført af lutter Landsmænd."

Norge.

Christiania. Forrige Løverdag blev det fra det skandinaviske Selskab udgaaede og som kgl. Proposition for Storthinget indbragte Forslag om Bevilgning af 1000 Spd. til Honorar for svenske og danske Universitetslærere af Storthinget skrinlagt, dog mod Protest af 41 Stemmer. Begravelsen gik ellers for sig under Jagttagelse af alle Former, med Assistance baade af Præst (Harbitz) og Klokker (Olassen); den sidste beklagede kun, at ikke den hele Nation kunde være tilstede og faa det fulde Indtryk af Ceremonien. Kommitteen (Budgetkommitteen) havde været eenstemmig om at tage dette uskyldige Forslag afdage, men dens Argumenter kunne ikke siges at veie meget. Een indvendte, at det var noget nyt, en Anden at det ikke var tilstrækkelig forberedt og at Foranstaltningen kun vilde komme de Studerende tilgode, som netop i det Øieblik vare ved Universitetet, en Tredie at det vilde kollidere med Universitetets Timeplan, en Fjerde at man kunde hjælpe sig med Bøger, da baade Sverige og Danmark havde en frugtbar Literatur, o. s. v. Alt dette er saa overfladisk, at det hartad vilde være en Fornærmelse mod vedkommende Repræsentanter at antage, at de ikke skulde havt solidere Grunde for sig. Af den Mening var ogsaa Ueland, som var ganske enig med Kommitteen, men syntes, at den ikke havde talt tilstrækkelig reent ud af Posen. For ham var Hovedmotivet til at stemme imod Sagen, at den fra først af var udgaaet fra Skandinaverne, og derfor kunde det intet hjælpe hverken Advokat Kildal eller Forslaget selv, at denne søgte at støtte det med den Erklæring, at han ikke var Skandinav, ja end ikke hans Tilbud om at skaffe notarialiter bekræftet Attest herfor kunde hjælpe. — Man kan nu have hvilken Mening man vil om Skandinavismen, det bliver dog altid en mislig Sag at sætte sig imod et Forslag af Hensyn til Betragtninger, som ikke komme Sagen ved. Og end værre bliver det, naar de, der have Afgjørelsen i sin Magt, ikke ville være sig sine virkelige Motiver bekjendt; thi dette tyder paa en Svaghed, hvilket altid gjør et daarligt Indtryk. Hvis man kan tro, at Ueland har udtalt Majoritetens Mening, saa maa Storthinget selv have havt en Følelse af dette. Ueland gav nemlig Ondt af sig, fordi man kom frem med saadanne Sager, som man vidste ikke vilde gaa, og som vare af den Beskaffenhed, at de maatte misforstaaes i Broderlandet. Thi hvorfor skulde Storthingets Behandling af disse Sager misforstaaes, hvis der laa rigtige og holdbare Betragtninger til Grund for dets Beslutninger? Modstandernes Holdning syntes ellers ikke at afficere Skandinaverne i Thinget synderlig; Bentsen mindede dem om Kong Pyrrhus Ord efter hans anden Seier over Romerne: Vinder jeg en saadan Seier til, er det ude med mig; og vi maa forsaavidt give Hr. Bentsen Ret, som det virkelig er misligt ved en Sags Afgjørelse at lade sig bestemme af uvedkommende Hensyn. x.

— Storthinget har med 62 mod 46 St. forkastet Forslaget om Forandring i Grundlovens §§ 14 og 21, hvilket gik ud paa at aabne Kongen Adgang til at udnævne til Norges Vicekonge den til Thronen nærmest berettigede Prinds eller dennes ældste Søn. Konstitutionskommitteen havde indstillet Sagen til Antagelse.

— Blandt Storthingets Bevillinger, gjorte til Universitetet og i andre videnskabelige Øiemed, kan mærkes: Bibliotheket 3600 Spd. aarlig og 120 Spd. Extratillæg; Myntkabinettet 200 Spd. aarlig. Til fortsat Deeltagelse fra Norges Side i den mellemeuropæiske Længde- og Breddegrad-Maaling bevilgedes 2000 Spd. aarlig; til geologiske Karter over Norge 2400 Spd. aarlig; til den geographiske Opmaaling 12,000 Spd. aarlig. Den af Prof. Monrad for tredie Gang foreslaaede Bevilling (1000 Spd. i Budgetterminen) til Anskaffelse af en archæologisk Samling (Gibsafstøbninger af Antiker) forkastedes med 38 St. Til Anbringelsen af en ny Telegraphtraad fra Christiania til Landningspunktet for den projekterede Søledning mellem Norge og Danmark bevilgedes 4000 Spd.; til Udgifter ved Norges Deeltagelse i Fiskeriudstillingen i Boulogne 2700 Spd.; som Bidrag til Selskabet for Norges Vel 3000 Spd. aarlig; som Bidrag til Polytechnisk Tidsskrift 200 Spd. aarlig.

— 19de Marts tog Lagthinget, med en Tale af Præsident Christensen, i Brug sin nye Sal i Storthingsbygningen.

— Storthinget antages at blive færdigt med sine Forhandlinger i Midten af Mai.

— Prof. Rasch og Toldbetjent **Hetting** ere ifølge Aftenbl. blevne tilstillede Sølvmedaillen fra det franske „Societé imperiale zoologique d'acclimatisation" for deres Fortjeneste af den kunstige Fiskeformerelse.

— Premierlieutenant, Kammerherre M. **Holtermann** er udnævnt til norsk Kommissær ved Industriudstillingen i Stockholm; Fuldmægtig Th. **Christensen** til Kommissær ved Kunstudstillingen sammesteds.

— Det 2det skandinavisk-nationaløkonomiske Møde vil blive afholdt i Stockholm 18de Juni.

— Den danske Kronprinds har under Navnet Grev Kronborg tiltraadt en længere Udenlandsreise og befinder sig for Tiden i Paris, hvor han siges at skulle opholde sig i 2—3 Maaneder. Siden skal han gjennem Schweitz og Italien drage til Grækenland og derfra gjøre en Afstikker til Orienten.

— I Bergen sees en privatiserende Skolelærer (Seminarist) at have oprettet en „Børneforening" med en afgjort religiøs Charakteer, ved hvis Stiftelsesfest (Fastelavnsmandag) 600 Smaa havde indfundet sig. Bergensposten for 15de Marts omtaler udførligere denne eiendommelige „Ytring af det christelige Liv", som saaledes har tilkjendegivet sig i Bergen.

— Af en indsendt Artikel i Mgbl. sees, at der i Hamburg findes et „skandinavisk Selskab", stiftet i 1842, med et hovedsagelig literært og selskabeligt Formaal, som nu tæller 155 Medlemmer og eier et Bibliothek paa 3000 Bind. — Generalkonsul **Pontoppidan** har nylig skjænket 1000 Rd. til Oprettelsen af et „skandinavisk Hjælpefond for værdige trængende, sig i Hamburg opholdende Skandinaver af Handelsstanden."

— Hammerfest skal faa sig et Bogtrykkeri og en Avis, „Finmarksposten." Begge blive, som Throndhjems Adressetid. bemærker, i sit Slags de „nordligste paa Kloden."

— **Dødsfald.** Richard **Nordraak**, en begavet og lovende Musikus, † i Berlin 23 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 13.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 1. April 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Breve fra Sverige.

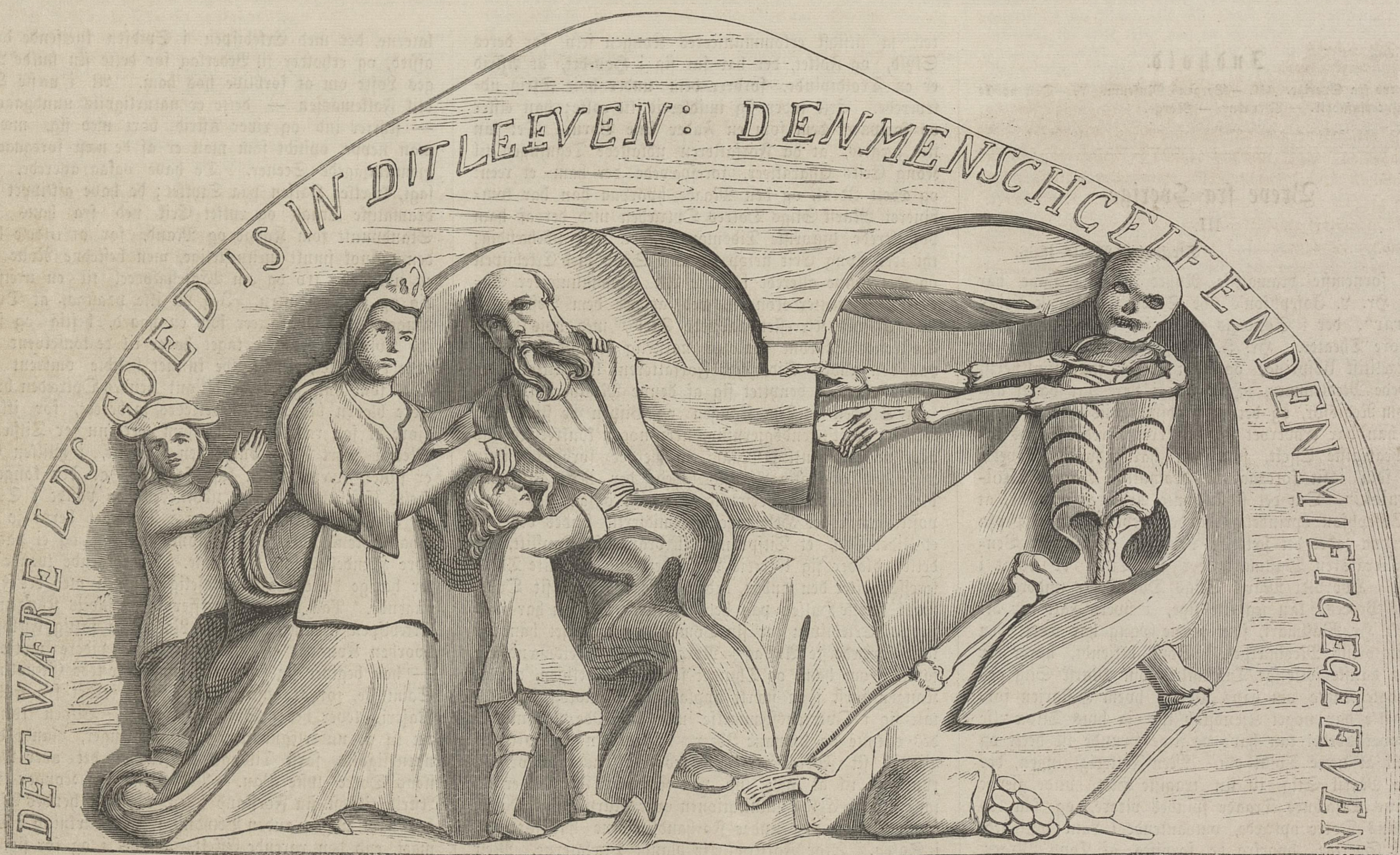
III.

Stockholm, Marts 1866.

Den fornemste dramatiske Nyhed i disse Dage har været Hr. L. Josephson's nye Skuespil „Marsk Stigs Döttrar“, der i Søndags gaves for første Gang paa det store Theater. Hr. J. tilhører en Familie, der er af israelitisk Udspring, og som tæller flere kunstnerisk begavede Medlemmer. Han har i flere Aar været ansat som Regissør, og det er sandsynligviis i denne Stilling, han har erhvervet sig den routinerede Sands for den theatralske Effekt, som han har udviklet saavel i dette som i sit foregaaende dramatiske Arbeide „Folkungalek.“ Om det sidstnævnte Arbeide fortælles, at Hr. Josephson oprindelig havde skrevet det paa Prosa og derpaa ladet det sætte i Vers af en af sine Venner, Literatøren Wallmark, der for Tiden er bosat i Paris. Hvorvidt Marsk Stigs Døtre har undergaaet samme Proces, kan jeg ikke sige, i hvert Fald er det vel ikke Hr. Wallmark, som denne Gang har været den versifikatoriske Medhjælper. Som bekjendt, hører der til den danske folkelige Digtcyklus om Marsk Stig ogsaa nogle Digte om hans Døtre, hvem Historien forresten ikke har noget Kjendskab til, ja hvis Tilværelse man overhovedet kan have vægtige Grunde til heelt og holdent at nære Tvivl om. Men Folkedigtningen, der valgte Marsk Stig til sin tragiske Helt, vilde gjerne see hans Skjæbnes Traade spindes videre, og saa lod den hans Døtre optræde, omvankende i Landflygtighed, først i Sverige, hvorfra de forvises af Kong Birger, derpaa i Norge, hvor de erholde Ly hos Kong Erik II, kaldet Præstehaderen. Medens de saaledes lide for Faderens Misgjerning, kaster deres Uskyld og Skjønhed et forsonende Lys over hele den mørke Saga. Det er dette Thema, Hr. Josephson har benyttet. Handlingen i hans Drama spiller hele Tiden i Norge, og Kong Erik samt Erkebispen Jon Rode ere Stykkets egentlige Helte. Hvad nu først det historiske Stof angaar, da er det behandlet med stor Frihed. Striden mellem Kongen og Erkebisp Jon, der fandt Sted under Kongens Mindreaarighed og egentlig paa hans Vegne førtes af den myndige Enkedronning og de norske Adelsmænd, er her henlagt til en senere Tid, da Erik allerede var formælet med sin anden Gemalinde, en Søster til den skotske Helt Robert Bruce. Istedetfor at Erik, efter Munch's Fremstilling, i Grunden ikke var nogen Præstehader og endnu mindre nogen storartet og stærk Charakteer, gjøres han her, saavidt det staar i Forfatterens Magt, til et Ideal af en Konge og et Menneske. Det nærliggende Motiv til den Beskyttelse, Kong Erik giver Marskens Døtre, det nemlig, at de tilhøre en af de misfornøiede danske Stormandsætter, ved hvis Hjælp Erik haaber ikke blot at vinde sin danske Mødrenearv, men kanskee selve den danske Krone, er saagodtsom slet ikke benyttet. Erik beskytter de stakkels Søstre, ene og alene fordi hans kongelige Retfærdighedsfølelse tilsiger ham det. De lyses i Ban af Erkebispen, de trues af Dronningen, der opdager, at den ældste af dem, Astrid, har fattet en sværmerisk Kjærlighed til sin ædle Beskytter, ja tilsidst exkommuniceres Kongen selv for deres Skyld, og Folket, der har sat sig i Hovedet, at Astrid er en Troldkvinde, fordrer dem under høie Skrig udleverede. Erik lader sig imidlertid ikke rokke; han elsker og forsvarer dem som en Fader sine Børn. Det kan ikke nægtes, at da Forfatteren udkastede Tegningen til Kong Eriks Charakteer, foresvævede der ham et reent og ædelt Ideal, og den Maade, hvorpaa han har kombineret Marsk Stigs Døtres Optræden med det af ham postulerede historiske Tidsmoment, er ikke ubehændig; thi idet Kong Erik netop da er i Strid med Erkebispen og idet denne allerede i første Akt exkommunicerer Søstrene, fortsætter Kongen, ved at yde dem Beskyttelse, kun sin med Kleresiet aabnede Strid, med hvis Gang Søstrenes Skjæbne saaledes naturlig forbindes. Men paa den anden Side har Forfatteren kun altfor lidet i det Følgende benyttet sig af denne Motivering, ligesom Striden mellem Kongen og Bispen er stillet hen som en givet Kjendsgjerning, uden nogen konkret Grund eller noget egentlig Maal, og herved forøges endnu mere den abstrakte Almindelighed, der hefter sig ikke blot ved Kongens Personlighed, men ogsaa ved Kompositionen i det Hele taget. Imidlertid findes der dog et lidet Frø, et Tilsprang til dramatisk Konflikt, og dette udlader sig i tredie Akt i den ene brillante Theatereffekt efter den anden, indtil disse endelig i sit Overmaal knække Halsen paa hele Stykket. Kongen har indstevnet Erkebispen for sin Domstol og anklaget ham for landsforræderske Anslag. Norges stolte Adelsmænd ere samlede om ham, og Thinget sættes høitideligen, efterat Kongen først i en stærkt applauderet Monolog har udtalt sig i Overeensstemmelse med det 19de Aarhundredes oplyste og humane Ideer. Erkebispen overføres af Vidner sit Forræderi; han tror sig allerede fortabt, tvungen til at gaa ind paa Kongens Fordringer og tage tilbage Exkommunikationen over Marsk Stigs Døtre, hvem man ogsaa under Forhandlingerne har ført ind i Salen. Stor Forskrækkelse blandt Prælaterne. Men nu tager Sagen en anden Vending. Folket har samlet sig udenfor og fordrer med høie Skrig, at Astrid skal udleveres for at blive brændt paa Baal som Troldkvinde; i modsat Fald truer Massen med at bryde ind med Magt. Den kuede Erkebisp aander igjen. Da grupperer Kongen Søstrene — de ere begge hvidklædte — paa hver sin Side af den høie Kongestol, stiger selv ned paa Gulvet og holder derfra, lig en inspireret Troubadour, en enthusiastisk Lovtale over dem og det Tableau vivant, de danne, samt formaar sine krigerske Adelsmænd til det Løfte at ofre Liv og Blod for deres Forsvar. Man drager de glimtende Sværde, og Sensationen er meget stærk; men endnu er den langtfra ikke paa sit Høieste. En liden Page trænger sig frem og leverer et Brev til Erkebispen, der netop et Øieblik i Forveien har ytret, at nu kan kun et Underværk redde ham og den hellige Kirke. Underværket er skeet, og det slaar ned som et Lyn. Erkebispen oplæser høit og triumpherende Brevet. Det er fra Dronningen, der skriver: „Tro ikke Noget af hvad Kongen siger. Han elsker Astrid, der er en Hex, og som har fortryllet ham. I dette Øieblik forlader jeg Landet og vender tilbage til Skotland.“ Forvirringen bliver nu næsten grændseløs. Kongen taber heelt og holdent sin Fatning, og da i næste Øieblik, under fornyet Sensation, Dronningen selv — paa Veien til Skotland — kommer farende ind, beder Kongen, rigtignok paa Vers og med vel belagte Ord, Marsk Stigs Døtre drage saa langt bort som Veien rækker, afstaar fra hele Striden med Prælaterne, der med Erkebispen i Spidsen kneisende drage afsted, og erholder til Vederlag for dette sin hulde Mages Løfte om at forblive hos ham. At i næste Øieblik Folkemassen — dette er naturligviis uundgaaeligt — styrter ind og river Astrid bort med sig, mærker man neppe, opslidt som man er af de næst foregaaende gjennemjagede Scener. De have ogsaa allerede, som sagt, knækket Halsen paa Stykket; de have afklippet den dramatiske Traad og rykket Erik ned fra hans høie Standpunkt som Konge og Mand, for at tildele ham den vistnok smukt menneskelige, men beskedne Rolle som en ubrødelig tro og øm Ægtehalvdeel til en uretfærdig og tosset Hustru. Jeg vil ikke paastaa, at Dronningen, hvis Charakteer som en haard, heftig og skinsyg Kvinde i det Hele taget hører til de konsekvent tegnede i Stykket, ikke skulde kunnet handle omtrent saaledes som hun gjorde, endskjønt hendes Optræden burde være bleven bedre og anderledes forberedt, for ikke at gjøre et saa raat Indtryk, som det nu er Tilfældet. Men i hvert Fald burde den Konflikt, i hvilken Erik er stillet, være bleven løst saaledes, at den kongelige Helts Charakteer tillige udvikledes og vandt i Styrke og Høihed; thi Kontinuiteten i Dramaet beror jo paa Charakterens Vært i den givne Retning og ei paa de ydre Hændelser som saadanne. De følgende tvende Akter hænge da ogsaa kun løselig sammen med det Foregaaende. Paa en Reise træffer tilfældigviis Kongen og Erkebispen sammen en mørk Nat i en fattig Fjeldstue, hvorhen Kongen — uden at dette videre motiveres — har begivet sig med sin nu forsonede Gemalindes Samtykke, for at opsøge Astrid, der, reddet fra Folkets Raseri, lever her i Sindsforvirring. Bispen tvinges nu til at undertegne Kongens Fordringer, blandt disse naturligviis først Tilbagekaldelsen af det over Marskens Døtre lyste Ban. Ved Synet af Kongen faar Astrid tilsidst sin Forstand igjen, uden at hendes Affind har havt nogen anden Betydning eller Virkning i Dramaet, end den rørende Effekt, som det i og for sig, vel fremstillet, kan fremkalde hos Tilskueren. I femte og sidste Akt feirer Blida, den yngste Søster, sit Bryllup med en af Kongens Mænd; Dronningen er nu Astrids bedste Veninde, og Erkebispen er forsvunden. Alt er saaledes godt og vel. Da begynder Astrid pludselig paa en mystisk Maade at tage Afsked med de Tilstedeværende, og efterat hun har formaaet dem til at træde tilside, sætter hun sig, efter en kort Bøn, under en Hængebirk, som staar midt paa Scenen, og lader sig, saa at sige, dø. Hun dør blot, og Tilskueren, der frygtede, at hun enten skulde drukne sig i den nærliggende Sø eller hænge sig i Birken, sidder heelt forbauset over en saa eiendommelig Handlekraft, om man saa kan kalde denne abstrakte Opløsningsproces, der ikke staar i noget forstaaeligt Aarsagsforhold til Natur og Virkelighed. Hoffet kommer igjen ind, grupperer sig paa det mest Charmante omkring den døde Kvinde, og Kongen selv, der har rekvireret en Harpe, istemmer et rørende Drapa over hende, medens Teppet langsomt falder Klokken 11½ ud paa Natten. Foruden de ulykkelige Søstre optræder i Stykket en anden af de Fredløse. Det er Rane eller Ranild Jenssøn, Erik Glippings Kammersvend, der forraadte ham hiin Nat i Finderups Lade. Han har fundet Tilflugt i Norge, er dog i Begyndelsen, da han agerer Gjæstgiver, forbunden med Erkebispen mod Kongen og bærer et dødeligt Had mod Marsk Stigs Døtre, da Marsken har sveget sit Løfte at give ham Astrid til Hustru, et Løfte, der oprindelig har fristet Rane til at deeltage i Kongemordet. Ikkedestomindre

fremtræder han i tredie Akt i en heel ny Charakteer, hjælper med sit Vidnesbyrd Kongen mod Erkebispen og er den reddende Engel, der fører Astrid bort til den i fjerde Akt forekommende Fjeldstue, hvor han desuden har til Selskab en saakaldet „Mossamor", en gammel Hex, som fordum har været Amme i Marskens Huus. Mossamor er nu hans virkelige Moder og den indtrædende Erkebisp er hans egen Far. Paa Grund af disse Opdagelser og efterat Kongen har ført Astrid bort med sig, tager Rane Livet af sig selv. Efter Historien havde Rane sit Herresæde paa Oen Hjelm, hørte efter al Sandsynlighed til den store Hvide-Slægt og blev henrettet i Roeskilde, hvilken Ende ogsaa Folkevisen, der kalder ham et Sødskendebarn til Marsk Stigs Hustru, lader ham faa. Naturligviis kan Ingen formene Poeten at ombigte Historiens Enkeltheder i sit ideale Oiemed, men han bør da gjøre det saaledes, at Tidens Aand og Farve og Charakterernes Kjerne i hvert Fald fremstaa fuldt individualiserede. Dette har Hr. Josephson ikke gjort; han har, paa samme Tid som han forlod Historiens Grund, kun fremstillet vulgære Hændelser og ditto Charakterer. Saaledes er Erkebispen Jon Rode, paa hvem Forf. har ødslet med alle mørke Farver i Modsætning til Kongens lyse Skikkelse, bleven til en heelt almindelig Typus for prælatmæssig Usselhed, saa at hvis man paa Plakaten skrev „den elaka biskopen", havde man omtrent angivet hans Indhold. At Jon Rodes Strid med Norges Regjering skrev sig fra hans paa foregaaende Overeenskomster og Kirkens Opfatning begrundede Stræben efter at faa det saakaldte Tønsbergerforlig og dermed den kanoniske Ret fuldt gjennemført i sit Fædreland, gjør ham i Historien til en fuldtud forstaaelig og bestemt Skikkelse, og heldigt havde det ogsaa været for Digtet, om dette Motiv var bleven benyttet. Hr. Josephson har staaet som Regisør mellem Kulisserne og iagttaget den Effekt, som en Affindighedsscene, en Overraskelsesscene, ulige Grupperinger, Sang og Dands m. m. i og for sig frembringer, og disse Iagttagelser har han gjort til Udgangspunkt for sit Drama; hvad Under da, at selv de bedste Hensigter, han kan have, ikke komme til indre Organisme. Med denne Effektfeber i Kompositionen forener der sig ganske naturlig Overdrivelse i Diktionen, hvad enten det, som i første Akt, gjælder at gjøre en stærkt spændt Situation reent ud frenetisk og piinlig — den arme Astrid holder paa at blive vanvittig og dø af Tørst, uden at Nogen, Ven eller Fiende, giver hende en Draabe Vand, — eller, som i anden Akt, at fordampe en øm Scene i rislende Rhetorik. Alt dette i Forening har gjort Stykket saa forunderlig broget, at man kortelig kunde charakterisere det saaledes: første Akt er anlagt som et historisk Drama, anden Akt gaar over til lyrisk Drama, tredie Akt forsøger sig som Charakteerdrama, fjerde Akt slaar over i Intrigedrama, og femte Akt slutter som Melodrama. Og alligevel aabenbarer der sig hist og her et umiskjendeligt Talent, skabende Evne, undertiden endog poetisk Kraft; kun Skade, at denne Begavelse gaar i en saa afgjort feilagtig Retning. — Den sceniske Udførelse var meget god, og Fru Hwasser og Hr. Swartz bleve stærkt applauderede.

Paa Dramatiska Theatern har man i disse Dage givet en treakts Komedie, kaldet „Snedsprång"; let og godt oversat, efter hvad man vil vide, af Baron Stedingk selv. Emnet er det ofte anvendte, at en ung Pige, der holdes stramt i Tøilerne af sin Moder, og som ansees for et Mønster paa Anstand, Belæsthed og Talent, ikke er noget af dette, men i al Stilhed fører „söta Mamma" bag Lyset og driver en liden Kjærlighedsintrigue bag hendes Ryg, hvorimod et andet Pigebarn, moderløs og uden finere Opdragelse, i Et og Alt er et Mønster paa Dyd og Adel. Denne gamle Idee er dog denne Gang ret pudseerlig udstyret med pikante Scener og morsomme Indfald, og Stykket gives med meget Talent af alle de Spillende. Fru Almlöf som den strenge, aarvaagne Moder, og Fruerne Hwasser og Kinmanson som de tvende unge Piger, lade Intet tilbage at ønske, og om ogsaa Stykket vel meget staar over i Farce og til Slutningen bliver ubetydeligt, hører det dog til det Genre, som aflokker Tilskueren en god Latter. Z.

Fra Bergens Museum: Basrelief fra Midten af det 17de Aarhundrede.

Bergens Museum.

V.

Basrelief fra Midten af det 17de Aarhundrede.

Blandt de faa Basreliefs i Træ, som Bergens Museum eier, hører vistnok det, som nærværende Tegning gjengiver, til et af de mærkeligste. Det har i sin Tid tilhørt Borgunds Kirke paa Søndmøre. Efter at denne Steenkirke, der blev bygget i den katholske Tid og viet St. Margaretha, i Tidens Løb viste sig at være for liden for Menigheden, blev den til forskjellige Tider udvidet ved Tilbygninger af Træ. Ved disse Leiligheder blev fornemmelig ogsaa Kirkens Indre prydet med ganske udmærket Snitværk af Egetræ, hvilket Kunstarbeide antages at være blevet udført af to hollandske Mestere, der ogsaa vare beskjæftigede med at ornamentere det Indre af Orskougs Kirke. Da, eller maaskee noget senere, blev det her afbildede Basrelief udført for at pryde Døren til Sakristiet. Uagtet det Snitværk, der findes ved Altertavlen, Prædikestolen, Chorgitteret og Stolestaderne, i flere Henseender udmærke sig fremfor dette Basrelief, maa det dog indrømmes, at det staar over flere lignende Arbeider fra samme Tidsperiode.

Som det vil sees, forestiller det en rig Mand, der bliver hentet af Døden; denne fremtræder i en Dødnings Skikkelse, med en Kappe kastet over Skuldrene, og har allerede grebet hans Haand. De to Hvælvinger synes at skulle betyde Livet og Evigheden, og den rige Mand befinder sig nu midt imellem begge. Modstræbende Dødens Magt søger Manden at undgaa den forestaaende Adskillelse fra Hustru og Børn. Hans høire Haand har netop berørt den ældste Søns Hoved som til Velsignelse; hans Hustru har grebet den for nok en Gang at tage Afsked med ham, medens hun kjærlighedsfuldt lader sin anden Haand hvile paa hans Skulder. Den anden og yngste Søn staar noget i Baggrunden. — Kunstneren synes at have villet fremstille den rige Mand midt i sin Nydelse af Jordlivets Lykke: Børnenes Klædedragt, Hustruens rige Gevandt og massive Diadem om Panden, samt den aabne Pengesæk, der ligger henkastet for Mandens Fødder, tyder Altsammen hen paa den rige og lykkelige Mand. Man kunde tænke sig, at han forestilles at have budt Døden Penge, for endnu en Tid at nyde sin Lykke, eller at han er blevet overrasket af Døden, idet han eftertalte sine Skatte; men denne noget krasse Opfatning staar ikke i Samklang med det Øvrige. — Udførelsen vidner ikke om nogen mærkelig høi Grad af Kunstfærdighed, og heller ikke selve Formerne ere blottede for Feil; men den hele Komposition røber dog baade sund Opfatning og sand Følelse, der ikke undlader at vække et harmonisk Indtryk hos Betragteren. Man søger forgjæves efter den krasse Opfatning, der ellers gjør sig gjældende i lignende Arbeider og udmærker de almindelige Forzíringer af vore gamle Kirker.

Langs Tavlens buede Rand findes en med ophøiede Bogstaver udtrykt Sentens i det gammel-hollandske Sprog. Dechiffreringen er ikke saa ligetil, og derfor kan en Oversættelse deraf ikke blive ganske paalidelig. Første Sætning: „Det wærelds goed is in dit leeven" volder intet Bryderi; det heder paa Norsk: denne Verdens Goder tilhører dette Liv; derimod kan det neppe være korrekt, at der staar: „Den mensch gelfenden miet gegeeven"; thi dette giver ingen Mening. Endskjønt Reliefet er ganske godt konserveret forøvrigt, har det dog lidt noget af Ælde; den oprindelig anbragte Maling og Forgyldning viser sig nu kun hist og her, og dette bidrager meget til at utydeliggjøre Indskriften.

I Aaret 1849 blev dette Basrelief skjænket Bergens Museum, medens saagodtsom alt det øvrige Snitværk fremdeles pryder Borgunds Kirke.

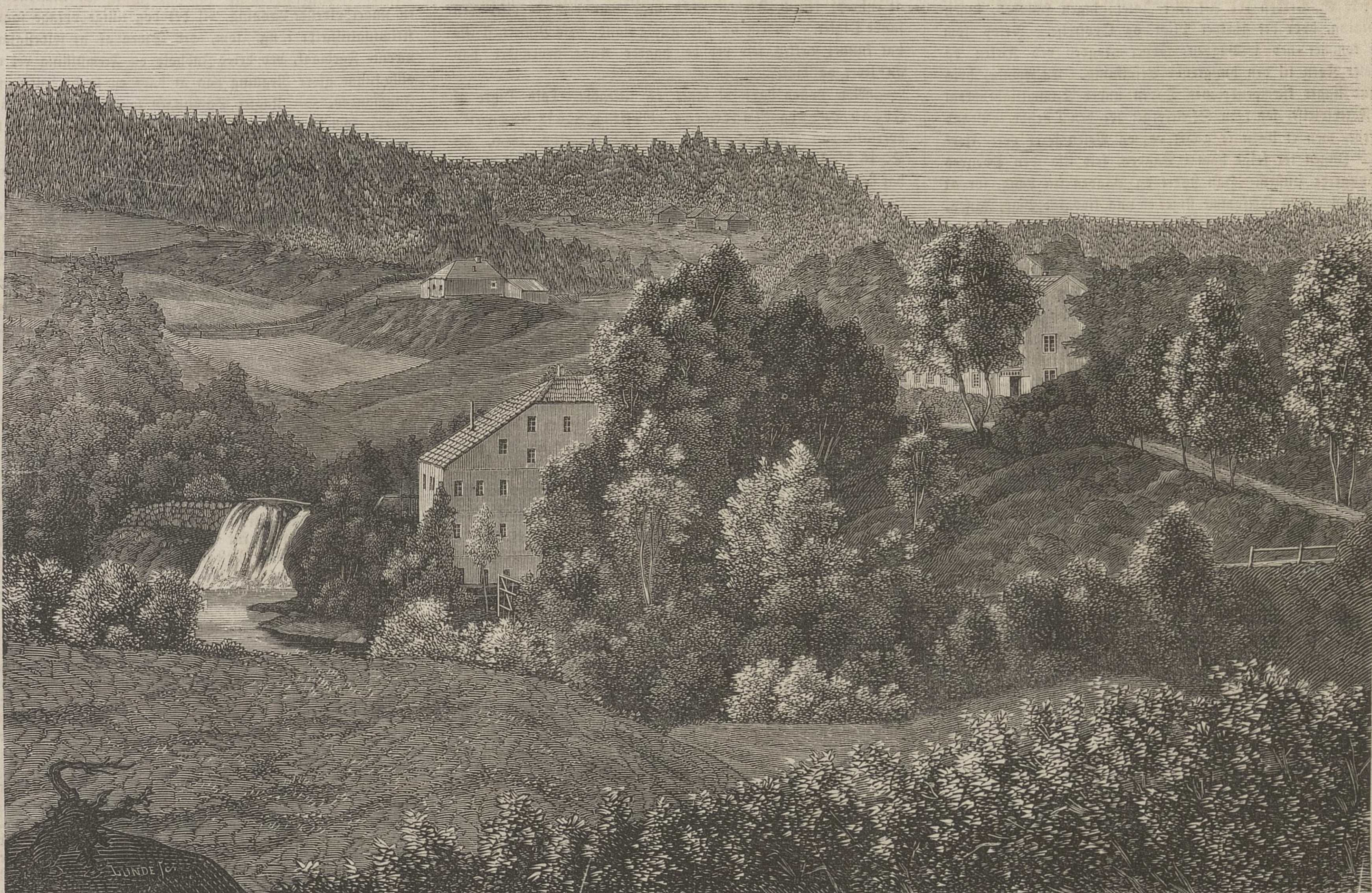
Den norske Nitroglycerinfabrik.

Iblandt de smukkeste og interessanteste Partier i Omegnen af Christiania hører det saakaldte Spigerværk, der ligger ved Lysaker-Elven, en halv Miis Vei fra Byen. Elvens vakre Fossefald og den yppige Løvskov, der paa Skrænter og Styrtninger krandser disse, giver Stedet en vis „romantisk Interesse", der end mere forhøies ved Fortidens Minder. Allerede i forrige Aarhundrede vare Elvens Vandfald tagne til Indtægt for en da nyvaagnet Fabrikdrift. Foruden et betydeligt Teglværk fandtes der et Spigerværk og Stivelsefabrik, der beskjæftigede et ikke ringe Antal Arbeidere. Spigerværket, kaldet Faabro Spigerværk, eiedes i forrige Aarh. af Digteren Tullin († 1765) i Forening med Andre, og havde da „22 Smede." Ved Arv gik Værket over til Digterens Søn, Claus Tullin, der døde som Kjøbmand og Hofintendant her i Christiania i Aaret 1830, ved hvilken Tid omtrent ogsaa Værket nedlagdes. Under hans Drift havde det 12 Spigerhammere og en Rækhammer, beskjæftigede 30 Arbeidere og forædlede aarlig omtr. 300 Skpd. norsk Jern til Skibs- og Bygningsspiger. — Allerede i Digteren Tullin's Tid fremviste Spigerværket, hvor han havde sit Sommeropheld og vistnok skrev flere af sine, især fra Naturskildringens Side mærkelige Digte, meget selskabeligt Liv og Munterhed, skjønt han selv, paa Grund af sin „svage Konstitution", kun var lidet skikket til Deeltagelse i den yppige Levemaade, som alt dengang hørte med til Christianias Selskabstone. Senere blev Spigerværket et Samlingssted for Byens bedste Selskab og for alle fremmede anseede Personer, som kom hertil. Bing fortæller ligeledes i sin Norges Beskrivelse (1796), at „til det smukke og rummelige Gjæstgiversted, som fandtes ved Lysaker, gjordes Lystreiser fra Christiania baade Vinter og Sommer."

Eiendommen har nu forlængst ophørt at være noget selskabeligt Samlingssted, men benyttes paany til Fabrikanlæg, hvis Røg og Damp har forjaget den Romantik, som tidligere blandede sig i den travle Hverdagsbedrift.

Den nederste Deel nær Lysakers Bro med et derværende Vandfald er solgt til en for 7 Aar siden anlagt chemisk Fabrik, hvor der frembringes saagodtsom al den Svovlsyre, som forbruges i Landet, og hvor der produceres svovlsurt Beenmeel i en stor Maalestok, et Produkt, der roses som fortrinligt og finder en betydelig Udbredelse over det hele Land. Der fabrikeres nu ogsaa Salpetersyre. (Over denne efter vore Forholde betydelige Fabrik skulle vi senere meddele en Beskrivelse med Afbildning.)

Hovedeiendommen, indbefattende den gamle Bygning med det øvre Vandfald, som vor Tegning fremstiller, blev i forrige Aar indkjøbt til Anlæg af en Nitroglycerinfabrik. Det høie Træhuus, der paa vort Billede sees nær Vandfaldet, er opført til denne Fabrik. Nitroglycerinen og dens Anvendelse er en af den senere Tids mærkeligste techniske Opfindelser, hvorfor vi her kortelig skulle omtale den. Den bestaar i en Forbindelse af Glycerin — et Stof, der udvindes af fedtagtige Gjenstande — og Salpetersyre. Den har i længere Tid været kjendt, men den var kun brugt i Apothekerne, og paa Grund af Faren ved dens Frembringelse efter den før brugelige Maade var den meget kostbar. Den svenske Ingeniør Nobel opdagede for nogle Aar siden en Methode, hvorved den uden Fare kunde produceres i det Store for en forholdsviis billig Priis; den har nu vundet en udbredt Anvendelse ved Bjergsprængning. Han fik Patent paa dens Produktion efter den af ham opdagede Maade og paa dens Anvendelse til Sprængning i Sverige, hvor der i 1864 til dens Tilvirkning anlagdes en Fabrik, hvis Produkt har vundet almindelig Anerkjendelse. Ogsaa i andre

„Spigerværket" — Nitroglycerinfabriken ved Lysaker.

Lande, hvor Bjergsprængning finder Sted, har han taget Patent, og fra alle Kanter hører man det samme Vidnesbyrd om Produktets store Betydning. Patentet for Norge blev i forrige Aar solgt til et Aktieselskab for en meget betydelig Sum, og den ovennævnte Fabrik, der af det blev anlagt i Sommer, har allerede siden i Høst været i fuld Virksomhed.

Nitroglycerinen er ikke alene langt kraftigere end Krudt, men dens Anvendelse, der er meget simpel, er ogsaa forbunden med mindre Fare. Den exploderer ved et stærkt Stød, men ikke ved Hede, førend denne er steget til +145 °R. Den kan derfor uden Fare sættes i koghedt Vand (+80 °R) og derved optines, naar den er frosset; den fryser omtrent ved samme Temperatur som Vandet. Naar man vil benytte den, nedhelder man den i et Borhul og gjør en Forladning af Sand eller Vand; dette sidste kan bruges dertil, da Nitroglycerinen er tungere end Vandet. Man frembringer derpaa ved en Knaldhat eller en liden Krudtsats, der er nedsat i Nitroglycerinen og tændes ved en Lunte, et Stød, som forplanter sig til den hele Masse, der er indesluttet i Hullet. Herved frembringes en stærk Explosion.

Der har i Sverige indtruffet flere Ulykkestilfælde, men alle kun ved Uforsigtighed. Letheden i at bruge Nitroglycerin og dens Udseende som en almindelig Olie, der ikke giver nogen Idee om dens Egenskaber, frister let Arbeiderne til Skjødesløshed, førend de have lært dens Virkninger at kjende. Den er giftig, og endog nogle Draaber kan foraarsage stærk Hovedpine. En Mand i Sverige, som deraf tog en Dram i den Tanke, at det var Brændeviin, tilsatte Livet. Saadanne Tilfælde kunne dog ikke indtræffe blandt ordentlige Arbeidere; ved nogen Agtpaagivenhed kan enhver Fare undgaaes.

Prisen, som er den samme her som i Sverige og andetsteds udenlands, er vel pr. Pund høiere end Prisen paa Krudt; men da Virkningen er betydelig større og man derfor sparer meget i Arbeidsomkostninger, er dens Brug langt billigere, ikke at tale om, at Arbeidet hurtigere udføres. Som Exempel paa den Kraft, hvormed Sprængningen kan finde Sted, anføres, at der ved et eneste Skud er udsprængt 37 Kubikfavne; indtil 9 Favne er ikke ualmindeligt. Efter en Ingeniørs Opgave vilde en enkelt af ham foretagen Sprængning kostet 5 à 6 Gange saa meget, naar den var skeet med Krudt.

Ved Akkordarbeider, hvor Arbeiderne selv levere Materialier, faar man nu i Almindelighed i Sverige udført Arbeidet 25 pCt. billigere, end da man brugte Krudt. Ingeniøren ved Arvika Jernbane har oplyst, at der har været betalt 23 pCt. mindre, end da der anvendtes Krudt, og at Arbeiderne tjente 28 pCt. mere; altsaa i Alt Gevinst ved Nitroglycerinens Anvendelse istedetfor Krudt 51 pCt. Det maa derfor antages, at den udelukkende vil blive benyttet ved alle Sprængninger i Dagen. I Bjergværker har den ogsaa været almindelig anvendt i Sverige. Man har paa enkelte Steder været generet ved Gasen efter Skuddet, hvilken har foranlediget Hovedpine hos Arbeiderne. Men denne Ulempe finder ikke Sted, hvor Lufttrækket er godt. I Sverige har den været anvendt i 1200 Fod dybe Gruber. Man vil rimeligviis ved mere Erfaring snart kunne anvende den overalt, ogsaa ved Arbeider under Jorden, og den Tid er vistnok ikke fjern, da Nitroglycerin ved Sprængninger ganske vil træde istedetfor Krudt.

Literatur.

Brand. Et dramatisk Digt af Henrik Ibsen. Kbh. 1866. 271 S. 8vo. Gyldendalske Boghandel. Priis 99 ß. Dette Digt, som vor Landsmand Ibsen har forfattet i Rom, hvor han fremdeles opholder sig, hører blandt det Slags Digtninger, der snarere friste til Forsøg paa at tyde Digterens Plan og

Øiemed end til at levere nogen Kritik over selve Værket. Naar vi alligevel uden at føle Lyst eller Evner til hint Slags Tydning, ikke kunne forholde os ganske tause, er vor Hensigt nærmest at gjøre vore Læsere opmærksomme paa dette mærkelige Digt og at bibringe et Begreb om dets Retning, for at de selv skulle gjøre sig bekjendt med samme i dets Helhed. — „Brand" — Titelen er hentet af Hovedpersonens Navn, — kan kaldes en halv apokalyptisk, halv prophetisk Digtning. Tidens Slaphed, Halvhed, Egennytte, Virkelyst og fade Humanitet, dens Mangel paa Villiekraft og Daadskraft overalt hvor der kræves store personlige Ofre, angribes uden Skaansel og med en patriotisk Indignations hele Styrke. Til hele Folket lyder der et Vækkelsens og Manelsens Raab om ikke at tære blot paa Fortidens Minder og i Selvbehagelighed forresten leve og virke for Dagen, men at arbeide mod større Maal og større Fremtid. Digtets Helt, Brand, er naturligen Bæreren af disse Krav og gaar ligesaa naturligen under i Kampen for at gjennemføre dem. Han er en heel, streng og mægtig Personlighed, over hvem der falder et Skjær af prophetisk Alvor og Fremsyn, og som ved sin religiøse Aufkuelse ogsaa nærmest maa henføres til den gammeltestamentlige Tid, hvilket igjen bliver et betingende og forklarende Moment i hans tragiske Skjæbne. Som Kaldskapellan vender han tilbage til sin Fødebygd, en mellem Fjorde og Bræer indeklemt Afdal (i Bergens Stift?), netop som en Hungersnød der har naaet sin største Høide. Hans Krav til sig selv og Verden er: Alt eller Intet; ingen Halvhed, ingen Prutning, hvor det gjælder Pligt og Opofrelse. Netop som han kommer ned i Bygden, stiber Fogden ved Kirken og uddeler Korn til den hungrende Befolkning. En Kvinde, hvis Mand ligger kjæmpende med Døden under Samvittighedskval og Fortvivlelse, søger en Sjælesørger for den Døende. Brand er rede, men et Uveir er gaaet op, og Veien fører over Fjorden Ingen tør følge ham i Baaden, selv ikke den Døendes forhungrede Hustru. Han støder da Baaden fra Land, for at seile alene; men idetsamme stiger en ung, livsglad Pige, Agnes, som ved Brands stærke Villiekraft ligesom er bleven elektriseret, ombord med ham. Denne Daad griber Almuen. Brand bliver Stedets Præst, gifter sig med den Pige, der saa uforfærdet havde fulgt ham, og som ved Forsagelsens Mod er hans Kjærlighed fuldt værdig. Han bliver Fader. Lægen opfordrer ham til at forlade det Sted, hvor han bor, og hvor Solen ikke skinner det halve Aar, om han vil redde Barnets Liv. Han bliver der dog, da hans Gjerning her er ham anviist. Barnet dør, dets Moder dør nogen Tid efter, og han staar alene. Ethvert Tab ligesom ægger ham til nye Ofre og styrker hans Mod. Alt tidligere er Brands Moder, der kun levede for denne timelige Verden, ogsaa vandret heden og det paa en Maade, hvorved hans Tro til Menneskevilliens Tilstrækkelighed og Forsagelsens Mulighed har lidt det smerteligste Stød. Døende vil hun ofre sin halve Formue — ja nitiendedele for Sakramentet. — Brand kræver her som ellers Alt, men forgjæves, og ubodfærdig dør hun. Den Formue, Brand havde krævet ofret, arver han selv. Han lader den gamle faldefærdige Kirke rive ned og bygger et nyt, stort og rummeligt Gudshus, hvorved Folkets Sands skal hæves og løftes. Indvielsens Dag kommer; Foged, Provst, Skolelærer og Klokker, alle paa sin Viis af det Slags honette Mænd, som Tiden bruger og hædrer i det offentlige Liv, træde op ved Festtilstelningernes sædvanlige Maskineri. Alle ere de Typer for vor Tid, — Fogden med sin Virkelyst og Humanitet (han havde fattet det Forsæt, i sin Popularitets Interesse at bygge en Daarekiste, hvilket krydsedes af Brands Kirke), — Provsten med sin Klogskab og Levelyst (hans bedste Tanker ere hos Gjødkalvstegen i Præstegaarden), — Skolemesteren med sit anerkjendte gode Hoved og Evne til at følge Opinionens Retning (han har været Storthingsmand). For at gjøre Tidsbilledet fuldstændigt, kommer en Ungdomsven af Brand reisende forbi, hvilken efter et ryggesløst Ungdomsliv er bleven Bodsprædikant og Missionær og som saadan skal gaa til Hedningerne. Indvielsen skal foregaa, Processionen er ordnet, Fogden betror Brand, at han har en Ridderorden at overrække ham osv., da Brand, greben af Indignation over Folket og dets Mænd, over den Uselhed, Halvhed, Selvgodhed, som overalt træder ham imøde, erkjender sin Kamp og sit Arbeide for Folkets Løftelse til noget Høiere her at være spildt og frugtesløst. Fra Kirkens Trappe udslynger han i en Tale, fuld af Ild og inspireret Kraft, Anathemet over Folkets Uselhed, kaster Kirkens Nøgler i Elven og tilraaber Menigheden:

> Vil du ind, Du Træl af Muldet, —
> kryb igjennem Kjelderhullet.

Dermed flygter han, for over de Bræer, som indeslutte Bygden, at forlade denne, og den rystede og løftede Menighed følger efter ham. Men Skaren mangler det Mod, som bærer frem over Vidderne; den trættes og mistvivler, og da Fogden indhenter den og fortæller, at en Sildestim er gaaet ind i Fjorden, vender Hver tilbage til Sit, fuldt retfærdiggjørende den Dom, Brand fra først af havde fældet over Folket:

> Hele eders Fadervor
> har ei saapas Viljevinge,
> ikke saapas Angstens Drøn,
> at deraf tilhimmels naaer —
> klangfuldt som en Rost skal klinge —
> andet end den fjerde Bøn!
> Den er Landets Løsen jo,
> den er Folkets Feldtraab blevet.
> Ud af Sammenhængen revet,
> ind i alle Hjerter skrevet,
> ligger den som stormfordrevet
> Vrag af eders hele Tro! —

I halv Vanvid, i halv prophetisk Seen styrter han frem og begraves under en Lavine, kun i Nærværelse af Gerd, et dæmonisk, vanvittigt Væsen, der feirer sin Gudstjeneste i Bræens Iiskirke. At Gerd er et Fortvivlelsens Barn af den Huusmandsgut, som Brand's Moder ved sin Ungdomskjærlighed tilhørte, men som hun af Familiehensyn og Egennytte forskjød, er ingen Tilfældighed, men et forklarende Moment i den tragiske Skjæbne, hvorfor Brand bukker under, idet han saaledes udsoner den Skyld, som hviler over Slægten for hvad den har forbrudt. At de nærmere Antydninger ville vore Læsere erholde et, ihvorvel ufuldstændigt Begreb om Gangen i Ibsens Digtning. At dvæle ved dens Enkeltheder, tillader hverken Tiden eller Rummet os idag; senere haabe vi dog at kunne gjøre dette. Indtil da maa det kun være os tilladt at udtale den Dom, at Digtet — tungt i Tanken og skydigt i Formen — i sin Helhed gjør et mægtigt Indtryk, at det selv med sine Misgreb — og disse ere tildeels af den Beskaffenhed, at enhver kritisk Stymper kan pege paa dem — viser den sande Digter, — en rig og selvstændig Aand. Hvis Villiekraft ikke har kunnet stækkes selv ved de haarde Kaar, hvorunder han nu lever og digter.

— Med Posten have vi faaet os tilsendt: **Tolv Digte** af Johan Ludvig Runebergs „Fänrik Ståls Sägner", oversatte paa Dansk af N. C. Sebbelov. Kbh. 1866. 98 S. 16. (Th. Michaelsen & Tilliges Forlag.) — C. Ploug har ledsaget Oversættelsen med et Forord, hvori han anbefaler den som i det Hele vellykket, — en Dom, som ogsaa vi efter Læsningen fuldt ud tiltræde. Paa sine Steder har Oversætteren vistnok fjernet sig mere end nødvendigt fra Originalen; men han har „endnu oftere paa en særdeles heldig Maade gjengivet denne ordret", og Oversættelsen er „helt igjennem affattet i lette, flydende Vers, som lade sig meget godt læse." Vi ere derfor fuldt enige i, at denne Oversættelse af Runebergs Mesterværk vil vinde „Indgang paa Steder, hvor Originalen hverken er kommen eller vil komme." Og i denne Omstændighed har denne som enhver anden god Oversættelse sit fulde Forsvar ligeover for de mange Klager, som en misforstaaet Iver reiser over ethvert Forsøg i hiin Retning. Det er smukt nok at fortælle, at „Sproget er eens" og følgelig ethvert Værk, i hvilketsomhelst af begge (eller nu rettere alle) Nordens Sprog bør læses og forstaaes i alle tre Riger. Men alvenstund den store Almeenhed ikke har tilegnet sig det nødvendige Kjendskab til Nabosproget, er det kun at foretrække fuldstændigt Ubekjendtskab til dets Literatur, fremfor en Tilegnelse af dens aandelige Udbytte ad den Gjenvei, som en god Oversættelse byder. Det skal ogsaa bemærkes, at om end svensk Prosa her kan læses med Lethed og ialfald ofte lettere end enkelte nyindtrettede norske Sprog, der befinde sig i sin Vordens flydende Tilstand*), gjælder dette ikke Digterværker, hvor dog Indtrykket netop beror paa en let og fuld Tilegnelse. At en Mand som Ploug har kunnet anbefale en Oversættelse fra Svensk, vil kunne overbevise selv den ivrigste Skandinav om, at der endnu fordres andet og mere end Banlysning af Oversættelser, for at Nordens tre Literaturer skulle blive et frugtbringende „aandeligt Sameie" for Broderfolkene.

— I Tydskland er nylig udkommet tvende Oversættelser af **H. M. Kongens Digte**, den ene under Titelen „Dichtungen von C. Aus dem Schwed. von A. v. Winterfeldt. Berlin, Behr, 1866. V, 71 S. 16mo", den anden „Gedichte von C. Aus dem Schwed. Berlin, Stilke, 1866. VI, 48 S. 16mo." — En L. v. Arentschildt har udgivet „A. Munch: **Der Königstochter Brautfahrt**, Norwegische Dichtung in 12 Romanzen. Hannover, Schnorl & v. Seefeld, 1866. V, 85 S. 8vo." — Endelig er udkommet „B. Bjørnson. **Maria Stuart in Schottland**. Aus dem Norw. übersetzt von J. H. Berlin, Nicolai, 1866. III, 168 S. 8vo." Den sidstnævnte Oversættelse holder sig meget nær til Originalen og giver saaledes et tro Billede af Eiendommelighederne i dennes Sprogbygning og Diktion, medens det tunde være mere tvivlsomt, om ikke netop paa Grund heraf Oversættelsen vil lyde med en noget fremmed Klang i et høitydsk Øre. Som Prøve hidsætte vi det første Vers af Taylors Sang i 4de Akt:

> „Auf jede Freudenstunde hier
> Folgt eine sorgenschwer;
> Und hatt'st Du viele, glaube mir,
> Der trüben folgen mehr.
> Für jedes heit're Lächeln zahlt
> Der Seufzer tief und schwer
> Der legt Dir Zins auf Zinsen auf,
> Und läßt Dich glaubensleer.
> Mary Ann, Mary Ann,
> Mary Ann, Mary Ann,
> Hätt'st Du mir freundlich nicht gelacht,
> Ich weinte nicht in dunkler Nacht."

*) Uagtet „Dølens" Sprog ingenlunde er det vanskeligste af vore nye „Maal", og Alt, hvad han skriver i Hast og uden lexikalske Grübler, kan læses med næsten samme Lethed som ordentligt Skriftsprog, vil Enhver dog have erfaret, at de Stykker, han afstrykker paa Svensk til Spaltefyld i Bladet, ere fuldt saa lette at forstaa som f. Ex. Oversætterne fra Engelsk i Hoitsjammes specielle Idiom.

— Fra J. H. Schubothes Boghandel i Kjøbenhavn indbydes til Subskription paa et Kvartalsskrift **Ældre og nyere Criminalhistorier**, redigeret af Th. Schorn. „Der har vistnok", bemærker Subskriptionsplanen, „tidligere i vor Literatur været gjort Forsøg paa at vække Interessen for Læsning af denne Art, men det er ikke lykkedes at fængsle den for længere Tid, og hvad der er udkommet i denne Retning har saaledes i det Hele indskrænket sig til et kun lidet Antal Skrifter. Store Omvæltninger og Forandringer paa det politiske og sociale Omraade ere imidlertid foregaaede, og Interessen for det offentlige Liv har faaet en rig Næring. I Medfør deraf er ogsaa den Tid rykket os nærmere og nærmere, da vi ville see Offentlighed i Misgjerningssagers Behandling indført og Nævninge-Institutionen træde ilive hos os. Det Tidsskrift, hvorpaa herved indbydes til Subskription, vil derfor navnlig, dog just ikke udelukkende, levere saadanne Kriminalhistorier, som have været behandlede ved Nævninge- eller Edsvornerretter. Skjøndt væsentligt beregnet paa at give den Almeendannede en underholdende Læsning, vil det dog tillige optage saadanne Kriminaltilfælde i sig, som, ved Siden af at fyldestgjøre det nævnte Formaal, ved deres Indhold og Fremstilling vil ogsaa ville kunne gjøre Regning paa at have en særlig Interesse for Fagmanden." — Uagtet Samlingen saaledes ikke vil faa det Værd, som hjemmegjorte Tyve- og Røverhistorier vilde kunne give den, antages den dog at maatte afgive en særdeles kjærkommen Føde for de „sensations"-hungrige Sjæle, som vor Tid har lige saa mange af som de henfarne Dage, da man svælgede i Spieß's velbekjendte „Vandringer gjennem Ulykkens Huler og Elendighedens Boliger", eller — for ikke engang at gaa saa langt tilbage — da den interessante Forbryder „Eugen Aram" lod vore Fædre fraadse i spændende Situationer og psychologiske Abnormiteter. *

Norge.

Christiania. Gage- og Pensionskommitteen har indstillet til Forkastelse den af Regjeringen foreslaaede Gage for en Lektor i nordisk Literatur. I denne Anledning har Studentersamfundet besluttet at indgaa med en Adresse til Storthinget, hvori det udtaler sin Beklagelse over det Resultat, hvortil Kommitteen er kommen, og „Savnet af Forelæsninger over nordisk Literatur ved vort Universitet paapeges." Det synes ogsaa rimeligt, at dersom Storthingets Bevilling i 1857 til en Stipendiat i nordisk Literatur har været begrundet, — og det tro vi — maa nu omsider Posten oprettes og besættes. Det maa dog vel erkjendes at være saa, at dersom Universitetet ikke skal være en blot og bar Examensindretning, men bære og befordre de høiere aandelige Interesser, og virke udad til Almendannelse, vil en Docent i Literaturhistorie, navnlig den nordiske, ikke godt kunne undværes. Vi ere ogsaa fuldkommen enige med Aftenbladet i, at den Mand, som nu i 7 Aar har været Stipendiat i nordisk Literaturhistorie, maa forudsættes at besidde den fornødne Modenhed til at overtage en Lærerpost i hiint Fag. Derimod finde vi den Klage ubeføiet som føres over Kollegiet: at det ikke har „skaffet sig" den ønskelige Kundskab om Kandidatens Modenhedsgrad; thi det bliver dog vel en Stipendiats Sag, ved Indberetninger, Forelæsninger, literære Arbeider eller paa anden Maade at sætte Kollegiet istand til at dømme om hans Studier og Modenhed, og ikke omvendt en Pligt for Kollegiet ved Forespørgsler paa anden og tredie Haand at „skaffe sig" denne Kundskab. Men hvad man maa beklage ved Universitetet i denne Sag, er nogen Lunkenhed i Sammenligning med andre Sager, paa hvilke der i det Store tager ligger mindre Vægt. Men ogsaa dette har sin naturlige Grund. Universitetet trænger i materiel Henseende til Staten og den bevilgende Myndighed, som igjen bestemmes af Tids- og Nyttighedshensyn. Hvor disse kunne tjenes, vil en gjensidig Forekommenhed kunne paaregnes. De naturvidenskabelige Fag stode nærmest op til det Praktiske, og enhver Sag, som kan styles ind under denne Tidens Afgudsfane, er sikret, hvor det gjælder Bevillinger; denne Overbevisning giver den ogsaa tillidsfulde Talsmand overalt — fra Kollegiet til Thingsalen. Men hvor det Nyttiges Udgangspunkt mangler, møder Mistro fra først til sidst, og ikke mindst, hvor man skulde vente et videre og høiere Syn — hvilket vel igjen er en sørgelig Følge af at den praktiske Dygtighed som Følge af hiint mislige Forhold vinder stedse større Majoritet. Hine praktiske Hensyn ere saa stærke i vor videnskabelige Leir, at om f. Ex. en ny Alexander von Humboldt eller Johannes von Müller optraadte, vilde Universitetet neppe vove at foreslaa en Ansættelse, medmindre det kunde sætte et eller andet gavnligt Formaal — vi tænke os nye Sildeganings- eller Hotorkningsmethoder — i Forbindelse med Bevillingerne.

— **Folketællingen.** Throndhjem 19275 (1855: 16012), Christianssund 5709 (4290), Bergen 30402 (25797).

Dødsfald. Professor C. J. Boström i Upsala, bekjendt som Grundlægger af en ny philosophisk Skole, † 69 Aar gammel. — Professor Dr. med. S. J. Ballin i Kjøbenhavn, † 64 Aar gl. — Dansk Generalmajor Carl Ewald † 77 Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 14.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 8. April 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Repræsentanter paa 18de ordentl. Storthing.

Rektor Steen.

(Slutning fra No. 12.)

Ogsaa paa det indeværende Storthing beklæder Steen Posten som Protokolkommitteens Formand, og underligt nok er det ogsaa denne Gang faldt i hans Lod at skildre en af de Episoder, der vise, hvor liden Sammenhæng og gjensidig Solidaritet, der selv i de mere væsentlige Spørgsmaal hersker mellem Regjeringens Medlemmer, nemlig den franske Traktats Behandling ved Statsraadsafdelingen i Stockholm og af den norske Regjering. Den af Steen konciperede Indstilling vil snart foreligge og Sagen i sin Realitet da finde en Afgjørelse; vi ville imidlertid ikke nægte os den Fornøielse at hidsætte følgende Brudstykke af den, da det, baade hvad Form og Indhold angaar, i høi Grad bidrager til at charakterisere den Mand, vi her forsøge at skildre. En saadan Optræden, heder det — nemlig som Statsraaderne Haffner's og Meldahl's i den nævnte Sag — er „et Brud eller dog en Splittelse i den Eenhed i politisk Standpunkt, der skulde være betegnende og Betingelsen for en Regjering, endsige en stærk Regjering, naar de tiltræde og tilraade, hvad deres Kollegaer paa det Eftertrykkeligste have fraraadet, og det endog uden — trods den dobbelte Opfordring dertil — at have givet dem Anledning til derom yderligere at udtale sig. —— Aabenbarelsen af saa formalistiske Begreber om Ministeransvarlighed, en saadan Mangel paa Erkjendelse af de Krav, den stiller til Ministeriet som moralsk Person, maatte overalt modtages med Misnøie og Mistillid, men hos os maa den saa meget mere være en Kilde til Uro og Bekymring paa Grund af vor statsretslige Forbindelse med et andet Rige under en fælles Regent, men uden nogen ansvarlig Minister for de udenrigske Anliggender. Klarhed og Bestemthed i Anskuelser og Fasthed i Holdning maa ethvert Folk fordre af sin Styrelse, men vi maa, om muligt, mere end nogen forlange og savne disse Egenskaber, om de ei findes hos den.“ osv.

Ved det overordentlige Storthing i 1864 blev Steen valgt ind i den Kommittee, der skulde afgive Indstilling angaaende den kgl. Begjæring om Bevilgning til Rustninger. Som det vil erindres, vilde syv af Kommitteens Medlemmer have Norges aktive Deeltagelse i det danske Spørgsmaal afhængiggjort af en Alliance med Vestmagterne, medens den otte Mand stærke Majoritet, i hvilken Steen befandt sig, blot holdt paa Nødvendigheden af „en Alliance, der tilveiebragte en Forholdsmæssighed i Stridskræfter.“ Fremdeles bør det erindres, at Steen var en af de tre Mænd — de tvende andre vare Schweigaard og Schwartz — der i Femtenmandskommitteen nægtede at være med paa hiin Phrase om at „den store Fleerhed af det norske Folk ikke ønsker nogen nærmere politisk Forbindelse mellem de forenede Riger og Danmark“, som under de daværende Omstændigheder forenede en taabelig Blottelse af egen Banghed med en unødig Fornærmelse mod et fra alle Sider haardt krænket Land. Under Debatten i selve Thinget den 29de Marts optraadte han og fremhævede — i Modsætning til de Anskuelser om Misforholdet mellem Nordens og Tydsklands Stridskræfter, med hvilke man søgte at motivere sine antidanske Ytringer — hvorledes netop derfor vor Styrke skulde ligge i, at vi optraadte i første Række; hvorledes Alt tydede hen paa, at Striden ved vor Optræden vilde antage saadanne Dimensioner, at Stormagterne maatte gribe ind. Sagfører Sverdrup, som under hiin Debat visselig forskjertsede Manges Sympathi i som udenfor Thingsalen, der indtil da med Interesse havde fulgt hans utrættelige Arbeide i Liberalismens Tjeneste, havde fremhævet, at det var saa farligt at give sig i Kast med Tydskland, fordi denne Krig fra tydsk Side førtes som et nationalt Anliggende, — en Paastand, der neppe vil sanktioneres af kommende Historieskrivere. Herimod gjorde Steen gjældende, at netop deri var det ogsaa vi baade maatte og kunde søge vor Styrke. Det var anden Gang, ytrede han, at Norges Storthing i denne Sag var indstevnet for Historiens Domstol; denne Gang var Valget afgjørende; ønskede man Isolation, kunde man vælge den, men Efterkommerne vilde kræve Regnskab for det Valg, der her blev gjort. Vi have dvælet ved disse Ytringer, fordi det er vor Overbeviisning, at det Regnskab, Steen nævnte, en Gang, seent eller tidlig, vil blive opgjort, og at det vil mindes ved hver af dem, hvis Navne Tiden indtil da ikke har skyllet bort, paa hvilken Side han stod hiin Dag, da vor Stilling til Europas politiske Skjæbne afgjordes for lange Tider.

I sit Valgprogram havde Steen opstillet Folkeskolens Udvikling, og allerede paa Storthinget 1859—60 fandt han Leilighed til under Behandlingen af den nye Almueskolelov at yde sin Hjælp til Gjennemførelsen af denne Sag. Blandt de Punkter i Loven, af hvilke S. under dens Behandling i Odelsthinget indlagde sig Fortjeneste, maa nævnes Omgangsskolernes Overgang til faste, imod hvilket der havde reist sig adskillig Opposition, fordi man var bange for at „rive Skolen ud af Folkets Hjerte“ med det Samme man rev de ambulerende Børneflokke ud af Bondens Dagligstue. Fremdeles Skoledirektørinstitutionen, hvis Nødvendighed det dengang kostede adskillig Anstrængelse at faa anerkjendt ligeoverfor de mangfoldige Betænkeligheder, dens Modstandere nærede, deels for at dens Ihændehavere skulde komme i et stadigt Konfliktsforhold til Præsten, deels for at de skulde blive aldeles afhængige af denne, deels for at det Hele blev for kostbart, deels for at det overhovedet skulde bringe et nyt Element ind i vort kirkelige og folkelige Liv. Imod alle disse Indvendinger udkastede Steen et lidet glædeligt, men vistnok kun altfor tro Billede af de uheldige Betingelser, under hvilke vort Almueskolevæsen paa Basis af Loven af 1827 havde udviklet sig — og det væsentlig fordi der manglede Administration, kyndigt Tilsyn med Anvendelsen af de ikke ubetydelige Summer, som Staten havde ofret.

Paa Storthinget 1859—60 fremkom Steen med Forslag om Optagelsen af Oldnorsk i Skolerne som valgfrit Fag, og fik ogsaa Sagen drevet igjennem i Thinget. Den erholdt imidlertid ikke kongelig Sanktion, og da han paa det følgende Storthing gjenoptog den og nu med Fordring paa, at Oldnorsken skulde indføres som fast Fag og som Examinationsgjenstand ved Universitetet, strandede den allerede i Odelsthinget paa de vistnok ikke ganske ugrundede Betænkeligheder, man nærede for, at det ikke skulde blive muligt under den nuværende Ordning at skaffe Plads for et nyt Fag, uden at der vilde opstaa endnu større Fare for Overlæsselse, end den, der allerede i ikke ringe Grad er tilstede.

Af Naturen synes Rektor Steen at være stærkt polemisk anlagt, og det er naturligt, at dette Anlæg har maattet udvikle sig videre til en undertiden mindre hensynsfuld Skarphed i den oppositionelle og ofte isolerede Stilling, som han i de større politiske Spørgsmaal har indtaget. Under Forholde som vore, hvor en Oppositionsmand vanskelig kan gjøre sig Haab om, selv gjennem den mest ihærdige og heldige parlamentariske Virksomhed, at erobre sig den Plads i Administrationen, der først vilde sætte ham istand til at gjennemføre sine Ideer i Virkeligheden, er det uundgaaeligt, at den Mand, der nu engang ikke er saa heldig at befinde sig i en lykkelig Overeensstemmelse med de landsstyrende Principer, i Aarenes Løb under sin idelige Opposition tilsidst vil blive dreven ind i en Misstemning, der gjør ham tilbøielig til ved enhver Anledning hellere at kritisere og dadle, end være med at bygge op. Der ligger heri en Fare, som ogsaa i mere eller mindre Grad har viist sig i alle Stater, der eie en selvstændig Folkerepræsentation, men hvor det parlamentariske Styrelsesæt ikke er gjennemført, den nemlig, at en i sin Grund berettiget Opposition drives ud over det Billiges Grændser, fordi den paa Forhaand vides at være resultatløs eller ialfald kun at ville øve en saare ringe Indflydelse paa Sagernes Afgjørelse. Vi havde i Begyndelsen af denne biographiske Skizze Anledning til at berøre et Punkt af vor indre Historie, der tilfulde godtgjør Sandheden af denne Bemærkning; vi mene Steen's og de øvrige Malkontenters Optræden mod det Birch'ske Ministerium i Foraaret 1860, da det visselig mindre var en klar Erkjendelse af, hvori Statsraadernes formeentlige Forgaaelse bestod, end Ærgrelsen over at maatte staa uvirksomme og see paa, hvorledes Landets Skjæbne afgjordes langt borte fra Thingsalen, der bragte Oppositionen i Harnisk mod en Mand, som sikkerlig paa sin ansvarsfulde Post forsvarede Norges Ret med fuld Energi og vistnok med større Udholdenhed, end de Fleste paa hans Plads vilde have været istand til at udfolde. Det vilde imidlertid være uretfærdigt af disse og mange lignende Optrin at ville udlede den Slutning, at vore Oppositionsmænd nu og i ældre Dage ikke skulde have duet til andet end at rive ned og misbillige; hvis de polemiske Tendentser mangen Gang hos den Enkelte har traadt saa langt frem, at hans positive Overbeviisning og Arbeide er kommen til at staa i Skygge, da tro vi, som sagt, at Aarsagen hertil væsentlig maa søges i Gangen i vort hele offentlige Liv og ikke i nogen Nihilisme eller Ødelæggelseslyst hos den enkelte Oppositionsmand. Saalænge ikke de Skranker ere faldne, som adskille Regjering og Folkerepræsentation fra hinanden, saalænge vil det heller ikke kunne undgaaes, at mange af begges Medlemmer betragte hinanden som naturlige Fiender, og følgelig stedse gaa omkring, rustede til Tænderne og uddelende Hug til Høire og Venstre, uden altid at beregne, hvem eller hvor dybt disse maatte ramme.

Til Slutning nogle korte biographiske Data. Johannes Wilhelm Christian Steen er født den 22de Juli 1827 i Christiania, hvor Faderen Johan Svaboe S. var kgl. Fuldmægtig og Inspektør ved Rigshospitalet. Tre Aar efter forflyttedes Faderen til Vesteraalen som Sorenskriver, og herfra sendtes Gutten i 1837 ind til Tromsø, hvis Latinskole han i de paafølgende syv Aar gjennemgik. 1844 tog han Examen artium og allerede fire Aar efter philologisk Embedsexamen, begge med Laud. Efter en kort Tid at have fungeret som Timelærer ved Tromsø Skole, ansattes han i 1850 som

Adjunkt i Bergen. Under sit Ophold her besørgede han Redaktionen af Bergens-Posten, der blev oprettet under hans Auspicier, og efter med Forholdene vel bekjendte Mænds Udsagn hører disse første Aar til dette forresten stadigt vel redigerede Blads Glandsperioder. I 1853 offentliggjorde han, under Form af Indbydelsesskrift til Examen ved Bergens Skole, en Deel „Bemærkninger til nogle af Nutidens Anker mod Skolen." Den følgende Sommer begav han sig med offentlig Understøttelse til London, for at overvære den der istandbragte Skolekongres og Udstilling; hans Indberetning om denne Reise findes optaget i Universitets- og Skoleannalerne, 2den Række, VII, 419—435. Høsten samme Aar udnævntes han til Overlærer ved Tromsø Skole, og otte Aar senere, i 1862, til Rektor sammesteds. — Han er gift med Elisa Henriette Stoltenberg, født paa Tromsø 28de Mai 1826, Datter af Kjøbmand Ole Hannibal Sommerfeldt S. og Maren Reinert. — m —

De trende Jævninger.

Den, som kun har iagttaget Livet i en af Europas større zoologiske Haver om Sommeren, vil blive ikke lidet overrasket, om hans Vei fører ham did en kold, sludfuld Vinterdag, naar Ørkenens Konge er krøben ind i Halmdyngen og grætten ikke stikker andet frem end Snuden, medens Fuglene sidde og kukkelure og især de stakkels Aber føre en komisk-begrædelig Tilværelse. Ved et saadant Besøg vakte især en Bavianfamilie min Deeltagelse. Forneden paa Jorden sad de tvende Gamle i Halmen til op over Ørene og frøs. De tre stakkels Unger havde, for at undgaa Mishandling af Forældrene, flygtet op i Klatretræet og sad og frøs, saa man kunde høre det, — for jeg troede ialfald at høre, hvor de skalv, og hvorledes Tænderne rystede i Munden paa dem. Der sad de da sammenpakkede, saaledes som vort Billede fremstiller dem, sørgelige at skue. Kun de trende Haler kunde man skille fra hinanden; de hang ubevægelige ned, og der laa et Træk af vemodig Klage i disse tre frysende Haler.

Bergens Museum.

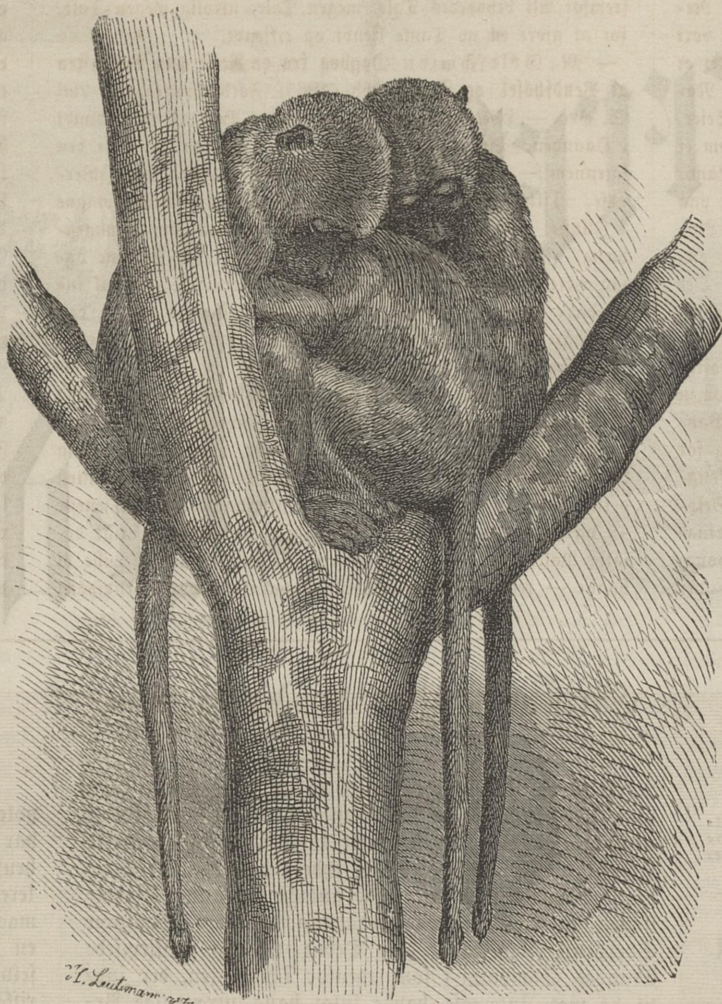
VI.

Ølkande fra Aaret 1674.

Man begaar en stor Uretfærdighed mod Forfædrene, naar man bedømmer dem efter Nutidens Begreber. Og denne Uretfærdighed bliver ikke mindre, naar det gjælder deres sociale Liv, Familieforholde og Bordets Glæder. De massive Drikkehorn og det stærke Øl, de brugte, blive til slaaende Argumenter for den Paastand, at vore Fædre vare temmelig „usikre", idetmindste ingen „Afholdenhedsvenner." Men vil man være retfærdig mod dem, saa bør man tage tilstrækkeligt Hensyn til, hvad de drak og hvorledes de drak.

Vore Fædre kjendte ikke vor Tids hæslige Drik Fusel og hjemmelavet „Viin", disse Gifte, der sættes i Forbindelse med Brændeviinsdjævelen; de drak derimod solid, god Mjød og Øl af bedste Sort, det vil sige: af omtrent to Tønder Malt bryggedes een Tønde Øl, og disse gode Sager forstode de at drikke med „Alvor og Maadehold." Dernæst havde ikke Enhver sin Kande eller sit Horn, men det hele Lag drak af et Par, der gik Laget rundt; og disse Kander vare ligesaa forsvarlige og solide som de Sager, der var i dem. Traditionen om disse Forholde lever endnu i Fjorddistrikterne og tildeels ogsaa oppe i Fjelddalene; man behøver kun at erindre om Sogne- og Hardangerøllet, der bydes Gjæsterne i gammeldagse, store Støb. Ligeledes er det vel snarere en Tradition end en ny Opfindelse at have „Omnibusglasse" i vore moderne Lag. — Naar man med disse Omstændigheder sammenholder den Aand, hvormed de drak, saa vil man blive mindre streng i sin Dom. Hvorledes de opfattede det at drikke, kan man maaskee forestille sig ved at betragte deres Drikkekars Prydelser; de bestode nemlig ikke i bacchantiske Billeder eller letsindige Flotheder, men viste snarere en religiøs Tendents, indeholdt gode, borgerdydanbefalende Tankesprog, og vare forøvrigt ligesaa solide som hele deres Stel i denne Green af Selskabslivet.

Blandt de flere gamle Drikkekar, som Bergens Museum eier, tør maaskee det,

Aber i et Træ. Originaltegning af H. Leutemann.

hvoraf her leveres en Tegning, være en rigtig god Typus. Det er udskaaret af Valbirk og beslaaet med Sølv. Langs den nedre Kant er der en Række af forskjellige Dyrefigurer i ophøiet Arbeide; rundt Midten af Ølkanden findes de tolv Apostle, ligeledes i ophøiet Arbeide, i flade Nischer; Navnet paa hver Enkelt staar nedenunder. Ydersiden af Hanken forestiller en Mand og en Kvinde, der omfavne hinanden. Ovenpaa Laaget er der udskaaret et Landskab eller Lignende, der skal forestille Paradiset, medens dets indre Side er prydet med et Medaillonbillede, formeentlig af Morten Luther. Til Veiledning for dem, der skulde drikke af Kanden, er den indvendig forsynet med de sædvanlige Mærker, nemlig en Række afdelende Sølvknapper, saaledes at der fra den ene til den anden indeholdes et Volumen paa omtrent en Pægl. Bogstaverne under Hanken, L. N. S., angiver formodentlig Eierens Navn; den bærer Aarstallet 1674.

Arbeidet er net udført, enkelte Partier endog meget smukt; det antages for sikkert, at Kanden er forfærdiget her i Landet, men forøvrigt haves ingen paalidelig Efterretning om, hvorfra den er kommen. Da lignende Former endnu ere at see i de bergenske Distrikter, antages det dog, at Stiftamtmand Christie paa en af sine mange Reiser i Museets Anliggender har kjøbt den til Museet eller faaet den overdraget samme.

Fra Bergens Museum: Ølkande fra Aaret 1674.

Ljusnaelv.

Tæt ved Rigsgrændsen og ganske nær ved Hyldsjöen, der har sit Afløb ind i Norge, gaar Ljusnan, en af det svenske Norrlands mægtigste Elve, ud af et lidet Kjern, Ljusnekärnet eller Ljusnesjön kaldet. Paa sin 37 Mile lange Vandring gjennem Herjedalen og Helsingland optager den en Mængde Bielve, blandt hvilke den fornemste er Woxnan, der ogsaa kommer fra Grændsefjeldene mod Norge; og naar Ljusnan ikke langt fra Söderhamn ved Ljusne Marsovn træder ud i Havet, er den svulmet op til en heel mægtig Flod, der undertiden kan lade sin Vælde føle paa en mindre behagelig Maade, idet den, paa Grund af de høie Bredder og det forholdsviis snevre Flodleie, i Flomtiden sædvanlig stiger meget høit, endog 10—12 Fod, saa at Dalboerne nødes til at flytte ud af sine Huse. I Herjedalen, mellem Fjeldet Ljusnehammar og Låsensjö, har Elven givet Navn til et omtrent sex Mile langt og en halv Miil bredt, fra Nordvest mod Sydost gaaende Dalstrøg, der er sparsomt beboet af en 400 Mennesker. Disse finde for det Meste sit Erhverv ved det her beliggende Jernværk, hvis Produkter afsættes paa det syv Mile borte liggende Røraas.

Literatur og Kunst.

Blade til Menigmand fra danske Skandinaver*). II. Ville Skandinaverne dele Danmark? III. Ville Skandinaverne „rydde Kongen af Veien"? IV. Ville Skandinaverne gjøre de Danske til Svenskere? V. Kan det forenede Norden værge sin Uafhængighed? Kbh. 1865—66. — Disse Smaaskrifter, der i kort Tid ere fulgte efter hinanden, ere Vidnesbyrd om, hvorledes Overbeviisningen om Skandinavismen som en for hele Norden fælles Nødvendighed med Ihærdighed og Kraft søger at gjøre sig gjældende i Danmark. No. II paaviser, hvorledes netop Antiskandinaverne i Danmark arbeider det svenske Parti i Hænderne, der kun forlanger Øerne indlemmede i Sverige, men gjerne vil overlade hele Halvøen til Preussen, og hvorledes paa den anden Side Haabet om Jyllands Bevarelse for Danmark er knyttet til Skandinavismens Gjennemførelse. No. III udvikler, hvorledes det allerede nu, medens Norden har tvende Konger, er muligt at oprette et Forbundsparlament for alle tre Riger, som paa Folkenes Vegne udøver deres Lovgivnings-, Bevillings- og Tilsynsret med Hensyn til de Anliggender, der maa blive Forbundsanliggender, nemlig Udenrigsstyrelsen og Forsvarsvæsenet, — naar der kun med det Samme sørges for en sikker Ordning af Arvefølgeforholdene. I No. IV imødegaaes blandt Andet de danske Antiskandinavers Frygt for, at den danske Nationalitet vil blive overvældet og komme til at bukke under for den svenske. No. V indeholder en Udvikling af de militære Grunde, der gjøre de tre Rigers Forening til en uafviselig Nødvendighed. Denne Fremstilling støtter sig i det Væsentlige til Lieutenant Mankell's Skrift om det samme Emne, hvoraf et Uddrag er givet i dette Blads No. 10. — Man seer, hvorledes der i Danmark udfoldes en ikke ringe Virksomhed for at belyse Skandinavismen fra forskjellige Sider og fjerne gjængse Misforstaaelser. Ogsaa den nordiske Nationalforening i Stockholm har udgivet et Par Smaaskrifter, nemlig det nævnte af Mankell og et af en dansk Literat Lucianus Kofod om Nordens sproglige Eenhed. Hos os har vi en skandinavisk Forening, som visselig ved sine offentliggjorte Forhandlinger har bidraget meget til at opklare Begreberne, men som endnu ikke har ladet høre fra sig gjennem Skrifter, der vare beregnede paa Menigmands Oplysning. Og dog synes Ukyndigheden og Misforstaaelserne med Hensyn til Skandinavismen i visse Kredse at være maaskee meget større her, end i det øvrige Norden. Storthingets Forhandlinger — det gjør os ondt at maatte sige det — afgive et overtydende Beviis herfor. Vi tænke herved ikke paa saadanne Ytringer og Stemningsudtalelser, som de af Præsten Harbitz, der for en Menneskealder siden øinede Farer for gamle Norges Selvstændighed i „de blaa Skilderhuse med paillegule Kanter", som dengang mødte hans Øie i Christiania, og nu, sandsynligviis ledet af de samme Følelser, modsætter sig en hensigtsmæssig og ovenikjøbet meget billig Foranstaltning, der kan antages i høi Grad at ville fremme det videnskabelige Liv ved Nordens Universiteter. Der gives i denne Materie Fordomme, mod hvilke al Beviisførelse er spildt, og som maa overlades til Selvoverlevelsens Død. At denne Død er nær forestaaende, kan ialfald ikke den tvivle om, der har hørt noget om de Forhandlinger, der gik forud for

*) No. I, der nylig er udkommet i fjerde Oplag, er anmeldt i dette Blad No. 42 for f. A.

Storthingets magre Adresse i Anledning af den svenske Repræsentationsreform, — en Adresse, som lidet svarede til vort Folks Følelser ved denne betydningsfulde Begivenhed. Det er ingen Overdrivelse at sige, at en stor Deel af den norske Nationalrepræsentation modtog Budskabet om den store Seier, som Fremadskridningens Sag havde vundet i Sverige, som et Budskab om Farer og Nederlag for dem selv og deres Land. En saadan Politik bærer baade Kains- og Dødsmærket paa sin Pande. — Det var, som sagt, ikke saadanne fossile Levninger fra en forsvunden Tid, vi havde for Øie, naar vi ønskede Udgivelsen af Folkeskrifter med skandinavisk Tendents. Der gives Misforstaaelser og Tvivl, som ere lette at opklare, og som alene kunne trives, fordi ingen Gjendrivelse naaer frem til Vedkommende. Naar f. Ex. Olafsen med megen Høirøstethed har udtalt sin Overbeviisning om, at Skandinavismen vilde blive den norske Friheds Grav, saa har det ingen Vanskelighed at gjøre ham og enhver Anden, der er modtagelig for Beviisførelse, begribeligt, at Skandinavismen i sin Virkeliggjørelse netop vilde være et Værn for Norges Frihed og Selvstændighed. Man maa ikke glemme, hvad en af den skandinaviske Sags talentfuldeste Forkjæmpere, Professor Aschehoug, ytrede ved det skandinaviske Selskabs Grundlæggelse, at der fremfor Alt behøvedes Tale, megen Tale, utrolig megen Tale, for at gjøre en ny Tanke kjendt og erkjendt. ***

— M. Goldschmidt. **Dagbog fra en Reise paa Vestkysten af Vendsyssel og Thy.** Kbh. 1865, Forlagsbureauet. 266 S. 8vo. — Hver Gang man tager en ny Bog af Goldschmidt i Haanden, kan man være sikker paa, at man vil læse den igjennem — om end ikke med Sympathi, saa dog med Interesse. Tiltrods for de Prøver af Dagbogen, der bleve optagne i Illustr. Tidende, og som der, løsrevne fra sin Sammenhæng, gjorde et temmelig sterilt Indtryk, vil det Samme ogsaa være Tilfældet med det foreliggende Arbeide; det vil interessere at gjøre dets Bekjendtskab. Det viser os nemlig den frugtbare Forfatter fra en ny og for de Fleste vistnok uventet Side som „Photograph" (Fortalen S. 6); Jødens, Corsarens og de mangfoldige pikante Smaastykkers Forfatter, hvis Styrke laa i det blændende Farveskjær, hvormed han forstod at skjule Tegningen, den samme Forfatter, der saa fortræffelig kunde lade Lyset strømme ind over en enkelt Side — enten dette skede i Idealiseringens eller Latterliggjørelsens Tjeneste — og tilhylle hele Resten i Dunkelhed, har kastet sin rigt besatte Palet og — kun midlertidig, til en Afverling, ville vi haabe — rettet sit photographiske Apparat ud over Vendsyssel og Thy, hvor han i to Maaneder ikke har bestilt andet, end at optage den Masse Visitkortbilleder, som i broget Mangfoldighed ere stukne ind hist og her i Dagbogen. Hvorledes det end kan være fat med disse Smaabilleders kunstneriske Værd, saameget er vist, at Bogens største Betydning er af literærhistorisk Art, som et Vidnesbyrd om et nyt Afsnit i G.s Metamorphoser. Flere Omstændigheder tydede hen paa, at et saadant var indtraadt især under Paavirkning af de sidste Aars politiske Misère, blandt andet det overraskende Skue, at G. assisterede den samme C. P. Ploug, hvem han i sin Tid havde faaet dømt som Løgner. Til Gjennembrud synes Forvandlingen egentlig at være kommen i Aalborg, at dømme efter den Udførlighed, hvormed Forf. i sin Dagbog skildrer et Gilde i Klubben sammesteds, ved hvilket han aflagde sin nye Troesbekjendelse i en Opfordring til „at blive tarvelige i Levemaade og tilbageholdne i Tale, til at stille sig fiendtlig til Frivoliteten og den lette Nyden af Øieblikket, baade i Livet og i Literaturen, fiendtlig til — Kjøbenhavneriet eller Tivoleriet." Vi tro gjerne, at denne Omvendelse fra det Raffinerede til det Naturlige, det Simple, er oprigtig meent, at det er noget mere end et af de mange aandrige Indfald, G. aldrig har havt Mangel paa. Bogen gjør Indtryk af subjektiv Sandhed, af at være et oprigtig meent Forsøg paa en Flugt fra det Brogede, det Pikante, og det har vistnok været Forf. til lige saa stor Tilfredsstillelse at sysle med disse fordringsløse Smaabilleder, som det i sin Tid var Læseverdenen at modtage de Auerbach'ske Landsbyhistorier med Følge, den Gang man var bleven kjed af at lege Himmelspræt med de store Ideer og de verdenshistoriske Tanker. At en saadan Reaktion i Publikums Smag indtræder, er naturligt, det er til en vis Grad ønskeligt, at den griber en allerede i en bestemt Retning udviklet Digter og tvinger ham til at gjøre helt om, er vistnok sjeldnere. — Hvad Bogens eget Værd angaar, da er det vanskeligt at anslaa dette saa nøiagtigen, fordi man hverken kan betragte den ensidigt som et strengt objektivt Forsøg til en topographisk-historisk-statistisk Beskrivelse af Vendsyssel og Thy, eller eensidigt som en poetisk Idyl. Begge Dele ere blandede sammen paa en Maade, der vil bringe den i Kategorierne aller fasteste Læser i Forvirring. Snart fordybe vi os i Citater af Marmora Danica, Kriminalhistorier, „fremstillede efter Justitsakterne", eller snige os langsomt frem gjennem Vendsyssels Annaler; i næste Øieblik seile vi afsted paa den løsslupne Stemnings Vinger, vi følge Digteren, der drømmende vandrer hen over de endeløse Vidder og tager Varsel af Fuglenes Skrig og Vindens Raslen, eller naar han træder nær til Flokken og lader et prøvende Ord falde, for at forsøge, hvor det er, man skal finde Resonantsen i disse tæt tillukkede Sjæles Sangbund. Paa den ene Side er han tør som en Skattekræver; det er som om hele Farten ikke gjaldt andet end at samle Materialier til et Glossarium Cimbricum; vender man Bladet, er man med Eet hensat i et „Eventyrland, hvor der hænger novellistiske Herremænd paa Træerne og Sagn paa alle Buske" (Pag. 4). Paa enkelte Steder er der gjort Tilsprang til at støbe dette sammen til et Hele, og G. faar da et Slags embryonisk Lighed med Eilert Sundt. Vi kjende Alle det Mesterskab, hvormed denne Sidste forstaar at begynde en Skildring ved Hjælp af en liden Episode, et løst skizzeret Træk, der øieblikkelig stiller En in medias res, og som tillige er saaledes henkastet, at det uvilkaarlig lokker Læseren videre. Vi minde f. Ex. om Intimationen til Fantebogen eller til det i formel Henseende aldeles klassiske lille Stykke „En simpel Mand." I denne Henseende har G. altid havt en vis Lighed med Sundt; i alle hans længere Skildringer er sædvanlig Begyndelsen det Heldigste. I Dagbogen har han en Mængde saadanne Begyndelser, smaa Træk, løst henkastede Ytringer, skizzerede Naturskildringer; men i samme Nu, som man venter, at det skal bære videre afsted i den Retning, hvorhen Episoden synes at pege, brydes der pludselig af, og man kastes over i noget ganske Andet. Naturligviis bidrager dette ikke til at formindske det konfuse Indtryk, Bogen gjør paa En, og tiltrods for de maaskee ikke værdiløse ethnographiske og kulturhistoriske Materialier, som man kunde plukke ud hist og her, føler man sig fristet til at døbe Bogen om og betitle den: „Tankemagasin for den nyomvendte Goldschmidts kuriøse Indfald og Observationer i Vendsyssel og Thy." Et ikke ringe Værd beholder hans Arbeide alligevel, dog, som før bemærket, væsentlig af literærhistorisk-biographisk Art.

— Af Bjørnstjerne Bjørnson's „De Nygifte" er udkommet 4de Oplag (Gyldendalske Boghandel i Kbh.) Til den usædvanlig store Afgang, dette vakre lille Stykke har fundet, tør ogsaa den sjelden varme Modtagelse, der paa den svenske Scene er bleven det til Deel, i nogen Mon have medvirket. — Af „Synnøve Solbakken" sees 5te Oplag at være under Pressen. Dette udkommer ligeledes i Kbh. i den Gyldendalske Boghandel, der har forlagt alle Bjørnson's øvrige Arbeider, med Undtagelse af „Arne" og „Smaastykker." — Af L. Dietrichson udkommer paa samme Forlag en „Norsk Literaturhistorie." — Af Fr. Barfod's „Fortællinger af Fædrelandets (ɔ: Danmarks)

Parti af Ljusnaelv. Efter H. M. Kongens Maleri paa Kunstudstillingen i Bergen 1865.

Historie" er 3die betydelig forøgede Oplag under Pressen, hvilket udkommer i 16 Hefter à 17 ß norsk.

— Fra Pressen er udkommet **Tændernes og Mundens Pleie** af Dr. W. Süersen, Tandlæge i Berlin. Et Priisskrift, kronet med Guldmedaillen af de tydske Tandlægers Central-Forening. Oversat og udgivet af L. Nagel, Tandlæge i Christiania. Med et Forord af Prof. J. Voss. Chra. 1866. 94 S. 8vo. Priis 24 ß. — Et Skrift, der omhandler et den store Almeenhed vedrørende Emne, - som i Originalen er tilkjendt Prisen af de rette Fagmænd og oversat af en Fagmand, trænger vistnok fra Pressens Side til ingen anden Anbefaling, end den, som ligger i Meddelelsen om dets Udgivelse. Vi skulle dog her — om end maaskee til Overflod — fremhæve Professor Voss' Dom om Bogen, ifølge hvilken denne „udmærker sig ved Tydelighed, Bestemthed og Sagkundskab i de Materier, den afhandler, og derhos indeholder Vink og Lærdomme, som Enhver, der har sine Tænder kjær, maa beslitte sig paa at efterleve."

Theatret. I den forløbne Uge er den svenske Skuespiller E. Stjernström, der i denne Tid gjæster vort Theater, optraadt som Harpagon i Molières „Den Gjerrige". Siden Michael Wiehe for to Aar siden henrev os ved „sit Ords indtrængende Magt", er det neppe formeget sagt at ingen mandlig Rolle paa vor Scene er bleven fremstillet med en saa stærk Konsekvents og en saa sikker Betegnelse indtil i de mindste Dele, ligefra den Sikkerhed, hvormed Harpagons næsten dæmoniske Forhærdelse var opfattet og indtil den Sammenhæng hvori Alt, Maske, Stemme, Minespil, Diktion, stod og hjalp til at bestemme den Typus, Digteren har villet skildre. Naar man har troet at maatte bebreide Skuespilleren Overdrivelse, da beror dette vistnok paa, at man paa den ældre Komedie har overført de Forestillinger om Charakterens finere Nuancer og fremadskridende Udvikling, som man har medbragt fra nyere Skuespildigtere, men som ikke slaa til ved Bedømmelsen af Molières typiske Figuter. Thi hvad der er givet i disse, er mindre Personligheder end Charakterer, og der kan vanskelig blive Tale om Overdrivelse i Fremstilling af en Skikkelse, som Harpagon, der forlængst har forstenet sig i en monomanisk Lidenskab — allermindst naar de Midler, der anvendes, ere i saa eminent en Grad kunstnerisk, saa velberegnede, harmoniske og sikkert rammende, som de, Hr. Stjernström anvender. Harpagon er ingen almindelig fuskeragtig Gnier, hvis Paaholdenhed kunde aflokke os et Smil, og som til Slutning belært af Erfaringen maatte gaa i sig selv og afstaa fra sin Skrøbelighed; saaledes som Molière har skildret ham, er han redningsløst angrebet af et komplet Vanvid, der ender paa det samme Punkt, hvor den begyndte: i Afgudsdyrkelse. De øvrige Figurer, der allerede i Originalen træde meget tilbage for Hovedpersonen, og hvis Omfang desuden i Oversættelsen var bleven stærkt beskaaret, bleve jevnt godt spillede. Særlig udmærkede sig kun Frøken Parelius.

Presse-Revue.

Om Bladet „Norge" og en nynorsk Æsthetik. Det ene af de nye bebudede Organer med Fædrelandets Navn er nu begyndt at udkomme*). Dets politiske Program indeholder intet Nyt eller Mærkeligt. Hvad man deraf nærmest maa vente sig, er en Tilslutten til den gamle konservative Bygdeopposition, der forskandser sig bag „Grundlovens Aand og Principer" overalt, hvor det gjælder store og virkelige Reformer, men udfolder saameget større Tapperhed, hvor det gjælder underordnede Spørgsmaal, og forrèsten følger Tidsomstændighedernes gyldne Middelvei. Meget Mere maa man efter Programmet og det første Nummer vente sig af „Norge" i æsthetisk Henseende. Det kan hellerikke nægtes, at man her har for sig et Feldt, hvor der er Adskilligt at gjøre. Efterat vi nu ere komne i saa god Gang med Indretningen af et nyt Sprog, er intet naturligere, end at man ogsaa begynder at tænke paa Opfindelsen af en særegen norsk Æsthetik. Thi først naar dette er lykkedes, kunne vi siges at være et i aandelig Henseende „frit, uafhængigt og selvstændigt Folk." Den gammeldagse Tale om Skjønhedens evige, uforanderlige og almeengyldige Love har imidlertid afholdt vore velmenende Patrioter fra at vove Forsøget. Først det Blad, som i Navnet har identificeret sig med vort Fædreland, har havt det hertil fornødne Mod. Efterat have fremhævet Nødvendigheden af en „selvstændig norsk Udvikling paa Literaturens og Kunstens Omraade", opstiller Programmet det Krav, at „vor Poesi og Kunst, saaledes som enhver sand Digtning, maa være opfattet og grebet lige ud af Livet." Da vi leve i Photographiens Tidsalder, er dette en baade billig og berettiget Fordring; den er ogsaa allerede fuldt ud gjennemført af enkelte Forfattere, hvilke dog desværre den gammeldagse Æsthetik hidtil ikke har villet erkjende for Digtere. Større Tvivl, men ogsaa Haab om større Fremtid vækker følgende Sats: „Stoffet maa saaledes i Indhold og Form være nationalt og nationalt opfattet."

I det berømte Land Mol gjaldt, som Tieck fortæller, den Lov, at alle Bøger, som læstes i Landet, ogsaa skulde skrives der. Hvor meget end den indenlandske Kunstflid befordredes herved, vil der dog vindes endnu mere, dersom det lykkes at hævde den æsthetiske Lov, at Stoffets lokale eller indenlandske Beskaffenhed skal være det Bestemmende for en Digtnings Værd som saadan. Hele Literaturen vil da faa en ny Skik og Orden, og den nationale Selvhjulpenhed være fort til fuld Seier. Det gamle Norges kraftige Sønner og Døtre skulle da spares for den nationale Forsmædelse at maatte læse og anerkjende som Digtninger Sager af et aldeles unationalt og fremmed Indhold, f. Ex. Wergelands „Engelske Lods", Munchs „Salomon de Caus", Bjørnsons „Marie Stuart" — ikke at tale om Welhaven'ske Digte om Grækenlands mythiske Personager, der aldrig have tilhørt Virkeligheden og mindst den norske Virkelighed. Lægges hin stoflig-nationale Maalestok til Grund for Bedømmelsen af de saakaldte store Literaturers Digtning, vil det vise sig, at Rigdommen for en god Deel kun hviler paa en Indbildning, der styrter sammen med den af „Norge" opfundne lokal-æsthetiske Norm. Frankrigs to største Dramatikere blive saagodtsom at udslette af dets Nationalliteratur. Englands Shakespeare bliver en forholdsviis tynd Digter, naar Hamlet, Coriolan, Cæsar, Othello, Romeo og Julie og alle andre Stykker, hvortil den berømte Vildttyv har stjaalet Stoffet fra fremmede Nationer, forvises fra den engelske Literatur. Goethe og Schiller gaar det ikke synderligt bedre. Da det imidlertid kan synes haardt mod disse formentlige Digtere, som skrev uden Begreb om den nu opfundne æsthetiske Lov, ganske at slaa en Streg over alle deres Værker, der ikke følge Landegrændserne, bliver det bedst at lade disse flyde ind i de Literaturer, som de ifølge Stoffets Beskaffenhed nærmest tilhøre. Paa den Maade kunne vi begynde vor nye literære Æra i Nationalliteraturen med et temmelig stort Antal Digterværker lige fra Tegnérs Frithjofs Saga og Oehlenschlägers Hakon Jarl til Lobedanz's Roman om — Ole Høiland og Struensee.

Men hvor mærkeligt og løfterigt det af Norge opstillede æsthetiske Program end er, vilde vi neppe have dristet os til at vove saadanne Resultater, dersom Bladets Kritiker ikke allerede i første Nummer havde viist, at han er Mand for at holde og gjennemføre hvad der loves og mere til. Alt i Verden lider under Traditionens Tryk. „Norge"s Æsthetik har afhjulpet denne Mangel; thi den begynder den 3die April 1866 (paa Grund af Helgen kan den ikke dateres fra den 1ste) med blankt Bord. Vi sige oprigtigt, at Norges Kritik begynder med blankt Bord, og det i den Grad, at det ikke engang uden ganske ubevidst kan have benyttet som Forbillede hiin Mønster-Avis, som Mephistopheles anbefaler til Sjælen efter Døden i de bekjendte Linier:

„Ja, i hver Lyd, som den lader gaa,
Er slet ingen Reflexion at spore;
Saa er den tillige saa deilig bar
Paa Kundskab om Alt, hvad som er og var."

Blandt de Satser, Anm. opstiller i Anledning af Ibsens Brand, fortjener enkelte at mærkes, fordi det af Heiberg fremholdte Ideal for en Avis derigjennem fuldt ud realiseres. „En komisk Person", siger Anm., „maa ikke engang nogensinde være fornuftigere end Stykkets Helt". Havde Shakespeare kjendt denne Lov, kunde hans fleste Dramaer været sparede. Men da denne raa Britte uheldigvis ikke har kunnet føre sig Norges Kritik til Nytte, fører Falstaf, Hofnarre og Spidsborgere en saa forstandig Tale, at de heri ofte overfløie Heltene, der som Ideens begeistrede Bærere ikke se Skoven for Træer. Rigtigheden af den Sats, at en Helt maa være Fornuftens priviligerede Indehaver støttes ved den slaaende Sats: „Sandheden er aldrig ufornuftig. Fornuften staar i samme Forhold til de menneskelige Følelser og Lidenskaber, som Mathematiken til Naturvidenskaben." Her har man altsaa Remediet mod det Slags tragiske Gru, som de store Digtere hidtil have fremstillet i Værker, der hidtil have gaaet for Poesi. Det fortælles om de berømte og forslagne Molboere, „at det kun var de tragiske Forhold, der kommer af Gjæld og Pengesorger, for hvilke deres Hjerter vare aabne, og hvorfor deres Taarer rigeligt strømmede." At den tragiske Interesse ogsaa hos os vorder indskrænket til dette ene Punkt, tør haabes og ventes, forsaavidt Norges nye Æsthetik seirer. Anm. antyder med en molboisk Oprigtighed hvorledes Brand's haarde Skjæbne kunde paa en fornuftig Maade være forbedret eller undgaaet. De Mænd, der ere fremstillede i et satirisk Lys, Fogden, Provsten, osv. ytre — efter Anm.s Mening — ved mange Leiligheder ligeover for Brand saa sande, rigtige og sunde Anskuelser, at de nødvendigviis maa vinde Læserens Sympathi." Havde Brand saaledes lyttet til disse Hædersmænds Tale, vilde han formodentlig den Dag i Dag have siddet i et fedt Præstekald og i en kjær og lykkelig Familiekreds. Men nu ligger han der paa sine Gjerninger som en stivsindet Ideens Bærer. Blandt de mange og rigtige Love, som fandtes i Landet Mol, var ogsaa den, at alene Folk, som intet forstode af et Digterværk, maatte kritisere det. I denne Henseende lover saaledes „Norge" ogsaa en fornyet molboisk Fremtid. Kun beklage vi, at Ibsen, dengang han frembragte sit „glimrende Vandvid", ikke vidste, at Fogden med al sin Virkelyst ogsaa nu var bleven kritisk Medarbeider af det nye, for Æsthetikens Fremtid saa løfterige Organ.

*) Det til Verden komne „Norge" udkommer hos Bogtrykker Tønsberg og redigeres af H. Schulze og J. Vibe.

Blandede Meddelelser.

Humbug er ude af Mode; Spekulationer paa Publikums Dumhed med forbløffende Knaldeffekt, Markskrigerkunster og store Ord slaa ikke mere an. Selv i Amerika, den egentlige Planteskole for Humbug, er man kjed af Tingen, siden Livets Alvor i sin kjæmpemæssigste Skikkelse er traadt dets Børn nær og Borgerkrigen har beviist, at ikke Alt i Livet er Markskrigeri, men at der gives virkelig store Interesser, for hvilke det lønner sig at leve. Da Barnums Humbug-Tempel brændte op til saare beleilig Tid, og Humbug ikke mere fandt Næring i Amerika, tyede den til den gamle Verden. Tallet af de amerikanske Berømtheder, der have oversvømmet Europa, er stort, og transatlantiske Stjerner have endnu sine Plakater opslagne paa europæiske Gadehjørner, men vække kun liden Opsigt. Brødrene Davenport faar Skylden derfor; thi deres grandiose Humbug, der i Høst afsløredes i Paris, har skadet den hele Næringsvei. Brødrene kunne trøste sig, thi deres Spiritisme har indbragt dem en Formue af tre Millioner, samlet først i Amerika og saa i Europa, hvor Spiritismen selsomt nok endnu spiller en Rolle. Belle Boyd, Jacksons Adjutantinde, som de uridderlige Yankeer holdt i Fangeskab (hvorunder hun frastjal dem en puur ung Lieutenant, som hun ægtede) har ikke været heldigere i London end Brødrene Davenport i Paris. Belle Boyd, kaldet „Sydens Heltinde", vilde gjøre Forretninger i Englændernes bekjendte Sympathi for „sydlig Ridderlighed", men kom for seent; Alt var forandret, Ingen tænkte mere paa Syden, Ingen lystede at høre, hvormange af Ridderlighedens nordiske Fiender Amazonen med egen Haand havde nedlagt og alle Saloner forbleve hende lukkede. Belle Boyd og hendes Gemal, der kunde været hendes Søn, geraadede i den mest prosaiske Nød og faldt saa i Hænderne paa en Theaterdirektør, som udmyntede deres Eventyr til et Effektdrama, hvori Heltene selv gave Hovedrollerne. Heller ikke dette vilde trække: Dramaet blev udpebet. Neppe havde man overstaaet Belle Bayd, før den plagede John Bull fik en anden amerikansk Berømthed paa Halsen, en patriotisk Dame, „som i 38 bevægede Dage havde holdt 32 store Taler over politiske og sociale Spørgsmaal." Damen lader sig for Tiden høre i St. James og forsikrer, at hun taler ex tempore. Patriotisme og patriotiske Taler for Penge er noget Nyt; men de emanciperede Damer ere af Mode, og ogsaa denne amerikanske Storhed gjør Fiasko.

Veirforhold. Januar bragte ved Genfersøen og rundt om i Schweitz og Sydtydskland Roser og Violer, medens Centralamerika var hjemsøgt af frygtelige Uveir, som ødelagde den unge Grøde. Værst ere Ødelæggelserne i Bomuldsplantagerne, hvorimod Sukkerrøret er forskaanet. Februar har bragt Sne og Uveir til de samme Egne, der havde Vaar i Januar, men Marts er igjen skjøn. I Belgien er paa mange Steder Æbletræerne afblomstrede og have sat smaa Frugter. — Den lærde Babinet, Medlem af det franske Akademi, spaar stor Hede og Vandmangel til Sommeren. Ved den ringe Snemængde, som faldt forrige Vinter, sporedes allerede Vandmangel ifjor Sommer og da der denne Vinter er faldt endnu mindre Sne, paastaar Babinet, at alle Kilder til Sommeren ville udtørre; thi, siger den Lærde, „ingen Sne, ingen Kilde". Kun Sneen vander Jordens Indre; Regnvandet trænger ikke igjennem, fordi det fordunster for raskt i Luften med Undtagelse af i skovrige Egne.

Norge.

Christiania. Under 31te Marts er Sognepræst til Solliden Otto M. Hansen udnævnt til Sognepræst i det nyoprettede Sande Sognekald; Stiftskapellan Aug. Weenaas til Sognepræst i Loppen; Stiftskapellan Joh. M. Lund til resid. Kapellan i Voss; Stiftskapellan Chr. Jul. Hammer til Sognepræst i det nyoprettede Vossestrandens Sognekald; Provst og Sognepræst til Bodø Peter Holm til Sognepræst til Vinger; Provst og Sognepræst til Søndre Aurdal Halvor T Heyerdahl til Sognepræst i det nyoprettede Nordre Lands Præstegjeld, og resid. Kapellan i Strinden Th. C. Hirsch til Sognepræst til Snaasen.

— Under s. D. er Sognepræst til Kværnæs Anders Daae meddeelt Afsked med 500 Spd. i aarlig Pension.

— Byskriver Nye har indgivet Ansøgning om Afsked, for ikke at staa iveien for Organisationen af Byretten i Christiania

— Baronet Sir Charles Taylor, der hver Sommer pleier at ligge paa Fiske i Næssets Præstegjeld i Romsdalen, har skjænket 800 Spd. til et nyt Skolehuus for Præstegjeldet.

— Artillerikapitain H. Grüner opfordrer til at yde Bidrag af Sager, der kunne passe for et norsk Artilleri- og Vaabenmuseum, hvilke Sager ønskes indleverede til nærmeste Arsenal.

— I Norge gik i Aaret 1865 146 Personer over til Mormonismen. Der er nu 981 Mormoner her i Landet.

— **Dødsfald.** Armeeintendant F. W. Fischer † i Christiania 1ste April, 67 Aar gl.

Carl d'Unker, bekjendt svensk Maler, † i Düsseldorf 24de Marts, 38 Aar gl. — Dronning Marie Amalie, Enke efter Ludvig Philip, † i London 84 Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 15.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 15. April 1866. Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Georg Bancroft.

Georg Bancroft, der blandt de amerikanske Historieskrivere strider om Forrangen med Prescott, er født den 3die Oktober 1800 i Worcester i Massachusetts. Hans Fader, en udmærket Geistlig, der har vundet sig en Plads i sit Fædrelands theologiske Literatur, sørgede for, at der blev ham en fortræffelig Opdragelse tildeel, først paa Gymnasiet i Exeter i New-Hampshire, siden ved Cambridge Universitet, hvor han allerede i sit 17de Aar tog Graden som Baccalaureus. Allerede samme Aar tiltraadte han en Reise til Europa og besøgte Universiteterne i Göttingen og Wien, hvis rige videnskabelige Hjælpemidler han ivrigt benyttede. Ved det førstnævnte Universitet erhvervede han Doktorgraden; i Berlin nød han Humboldt's, Savigny's, Schleiermacher's, Varnhagen v. Ense's og andre literære Notabiliteters Omgang, og fik et grundigt Kjendskab til den tydske Philosophi. Før han i 1822 begav sig tilbage til Amerika, havde han bereist England, Schweitz, Tydskland og Italien. Om hans grundige Studier og om det videre Blik, han havde vundet ved sit Ophold paa det europæiske Fastland, aflagde den philosophiske Oversigt over romersk Historie og Politik samt en lignende over Tydsklands Literatur Vidnesbyrd, som han Aaret efter sin Hjemkomst offentliggjorde; samtidig hermed udkom der et lidet Bind originale Digte. Tillige overgav han de Oversættelser af Schiller's, Goethe's og andre tydske Lyrikeres Digte, som han allerede i en Alder af 18 Aar havde paabegyndt, til Offentligheden i Northamerican Review, og bidrog derved til at gjøre sine Landsmænd bekjendte med hidtil uanede literære Skatte. Samtidig hermed falder hans Oversættelse af Heeren's mindre historiske Skrifter og en Række Forelæsninger over tydsk Literatur.

Umiddelbart efter sin Hjemkomst til de Forenede Stater blev Bancroft Professor i det græske Sprog ved Harvards-Universitetet i Cambridge, hvor han dog kun forblev et Aar, efter hvis Udløb han sammen med en Ven oprettede et eget Gymnasium i Northhampton i Massachusetts, ved hvilket han vilde anvende den tydske Læremethode, hvorfor han ogsaa drog udmærkede tydske Videnskabsmænd did som Lærere. Det vilde imidlertid ikke lykkes ham at overvinde sine Landsmænds Vaner eller Fordomme i saa Henseende, og han maatte atter opgive sit Foretagende.

Hans ivrige Aand havde allerede tidlig søgt Beskjæftigelse i Politiken. Han havde sluttet sig til det demokratiske Parti, og efterat han var traadt tilbage fra den af ham grundlagte Skole i Northhampton og i 1826 flyttet til Springfield, arbeidet meget ivrigt for sine Anskuelser med Dagbladsartikler og Foredrag. Til Løn udnævnte Præsident van Buren ham i 1828 til Toldkasserer i Boston, en meget indbringende Post, som han beklædte lige til 1841. I 1844 opstillede den demokratiske Minoritet i Massachüsetts ham som Kandidat ved Valget af Statsguvernør, og endskjønt han ikke gik af med Seieren, opnaaede han dog ved sin store Popularitet langt flere Stemmer, end man skulde have ventet efter det ringe Antal Tilhængere, hans Parti havde at raade over. I 1845 valgte Præsident Polk ham til Statssekretær for Marinen med Sæde i Kabinettet, en Stilling, han kun beholdt et Aar, men som han selv i denne korte Tid benyttede til vigtige Reformer, idet han i Washington grundlagde et Observatorium og i Annapolis fik oprettet en Sømandsskole. Allerede i 1846 rykkede han op til de Forenede Staters Gesandt i London, hvorfra han efter tre Aars Forløb vendte tilbage til New-York, for udelukkende at hellige sig til Fuldendelsen af sit Hovedværk.

Den første Deel af hans „History of the United States from the Discovery of the American Continent“ udkom i 1834. Den slog ind paa en ny Bane i den amerikanske historiske Literatur; den var det første Forsøg paa philosophisk Historieskrivning, tillige smykket med alle en klassisk afrundet og malerisk Stiils Prydelser. Andet og tredie Bind fulgte meget snart efter, og for de følgendes Vedkommende, der skildre Uafhængighedskampen og de europæiske Forholdes Indgriben, gav Bancroft's Ophold i London som Diplomat Anledning til Undersøgelse af hidtil ubenyttede Kilder. I den Henseende fandt han saavel i London som i Paris den mest forekommende Understøttelse. Lord Aberdeen, Viscount Palmerston, Earl Grey og Hertugen af Newcastle, den daværende Statssekretær, stillede State Paper Office's Skatte til hans Disposition, og i det britiske Museum saavelsom i forskjellige adelige Familiers Privatsamlinger fik han benytte vigtige haandskrevne Meddelelser. Blandt de Originalkilder, som han først fik Brug for, befandt sig Chathams Papirer, Greven af Shalburnes, Hertugen af Graftons, Hertugen af Dartmouths og flere hundrede Billetter, som Georg III og hans Minister havde vexlet. Ligesaa liberal viste Guizot sig i Paris, hvor Bancroft tillige nød Veiledning og Understøttelse af Mignet, Lamartine og Tocqueville. Efter sin Hjemkomst kompletterede han disse Studier ved talrige Originaloptegnelser fra Uafhængighedskampen af Samtidige, der bleve ham tilstillede fra alle Kanter, fra private og offentlige Samlinger i de Forenede Stater, og kastede sig nu med fordoblet Iver over Fuldendelsen af sit Værk. I Aarene 1852—54 udkom 4de til 7de Bind, af hvilke det sidste gaar til Slaget paa Bunkerhill. Efter saaledes at have vundet frem til den nyere Tid, standsede Forfatteren indtil videre, for at samle nye Kræfter til Fuldendelsen af sit store Nationalværk.

Bancroft's forenede Staters Historie er bleven oversat paa de fleste europæiske Sprog og overalt modtaget med stort Bifald, hvilket bedst beviser Værkets Fortræffelighed. Paa Dansk er den blevet oversat af Chr. Wulff (Kjøbenhavn 1853—1855, 6 Bind, 8vo), og er saavel i Danmark som Norge et meget læst og kjendt Bog.

I 1855 udgav Bancroft et Bind literære og historiske Blandinger, der indeholder forskjellige Reviewartikler, hans metriske Oversættelser fra Tydsk og en Deel Mindetaler. Et Sammendrag af den Deel af hans Værk, der omhandler Nordamerikas Kolonisation, er udkommet som særskilt Værk, og for Tiden er han en virksom Medarbeider i Northern American Review, et af de Forenede Staters bedst anseede literære Organer.

En særegen Opmærksomhed har Bancroft vakt ved de voldsomme Udtalelser mod England, hvortil han greb Anledning i sin Mindetale over Præsident Lincoln, og som erhvervede ham hans Landsmænds fulde Sympathi, tiltrods for den for hiint Slags tirrende Ytringer yderst uheldig valgte Foranledning. Han er derved steget mere i Mængdens Gunst end ved alle sine møisommelige og værdifulde Arbeider paa Historieskrivningens Omraade og sin Virksomhed som praktisk Statsmand.

Georg Bancroft.

Biskop Dr. Erik Pontoppidan og det høiere Skolevæsen i Bergen.

Et Afsnit af et større utrykt Arbeide om Pontoppidan's Virksomhed som Biskop i Bergens Stift i Aarene 1748—1754.

(Af Sognepræst J. F. Lampe i Tysnes.)

— — — Ogsaa det høiere Skolevæsen eller den latinske Skole var ifølge Forordningen af 17de April 1739 underlagt Biskopens Tilsyn, og det feilede ikke, at ogsaa her var Adskilligt at rette paa og forbedre. Den daværende Rektor i Bergen var den bekjendte Skolemand Jak. Steensen, en af den lærde Gram's kjæreste og dygtigste Disciple. Han var fra Danmark, født paa Langeland 1696, blev 1716 theologisk Kandidat, 1717, altsaa 21 Aar gammel, Rektor i Herlufsholm, 1718 Magister og 1729 Rektor i Bergen, i hvilken Egenskab han forblev til sin Død den 30te Marts 1749. Han var anseet for en talentfuld og begavet Mand, der bragte Skolen, som i hans Formand Mag. Erik a Møinichen's Tid skal have været i en saare bedrøvelig Forfatning, i en glimrende Stand*). Han forenede baade Lærdom med sand Interesse for sit Embede, og besad derhos et praktisk Blik, hvorfor ogsaa den Erklæring, han afgav paa sin daværende Biskops Opfordring 1732 i Anledning af den paatænkte Reform af de lærde Skoler, ansaaes for en af de vigtigste og bedste, der i den Anledning blev nedskreven; og afgav hans Betænkning de vigtigste Bidrag til og Indhold af Skoleforordningen af 1739. „Han taler", siger Professor Nyerup i sin historiske Skildring, „som en Mand, der har Erfaring, og de fleste af hans Erindringer ere saa velgrundede, at de allevegne, hvor de bleve læste, maatte aftvinge sig Bifald." Hans lange og virksomme Skoleliv havde imidlertid efterhaanden svækket hans Kræfter, og ved Pontoppidan's Ankomst til Bergen var han sygelig og udslidt. Biskopen erkjendte med Glæde, hvad denne Mand i sin Tid havde udrettet for denne lærde Skole, men kunde heller ikke lukke Øinene for de Brøst, der i flere Henseender aabenbarede sig i hans sidste Leveaar. Det var ikke alene Skolens Disciplin, der især i de øvre Klasser var i den Grad nedbrudt, at det vakte Forargelse, men ogsaa i det indre Skoleliv havde Forsømmelser grebet om sig. Det var i de Dage, som bekjendt, Skik, at Kathedralskolens Disciple opvartede ikke alene med Sang i Kirkerne, men ogsaa ved Liig, hvilken sidstnævnte Forretning borttog ikke lidet af den Tid, der bedre kunde have været anvendt. For at hjælpe herpaa, tilskrev Biskopen Byens Magistrat under 30te Oktober 1748, at den maatte forandre Tiden med Disciplenes Sangopvartning til efter Kl. 11 om Formiddagen, ligesom han samtidig gjorde Rektoren opmærksom paa, at han havde at paasee, at Disciplene i øverste Klasse søgte Skolen til rette Tid og ikke, som de pleiede, indfandt sig henimod Kl. 10, hvorhos der burde gjøres en bedre Ordning med Chorsangen i Domkirken, „som er bleven til en daarlig Børneleg", eftersom kun enkelte Disciple indfandt sig. Hver Hører burde derfor have sin Uge og ledsage Disciplene i Kirken.

Dette var kun Begyndelsen til en forbedret Ordning af Skoletiden og en nøiagtigere Disciplin udenfor Skolen. Senere møder os en alvorligere Paatale angaaende Skolens ydre og indre Anliggender. I Skrivelse af 17de Januar 1749 forlanger Pontoppidan Rektors Erklæring over hvilke Indskrænkninger der paa Grund af Forhold og Omstændigheder burde gjøres i Latinskolen, eftersom Skolelovens Efterlevelse i alle Stykker ikke fuldkommen synes der at blive efterkommet. Herpaa svarer Rektor strax, at ligesom Skoleforordningens Fuldbyrdelse i alle Henseender er mulig og praktikabel, saa efterleves den ogsaa qvoad interna. Her læses i alle de foreskrevne Timer, ligesom i alle befalede Materier; følgelig er her en upaaklagelig og god Skole, — og udtaler han derhos sin Misnøie med Biskopens Skrivelse, idet han paaberaaber sig dennes Formænd, der ikke havde havt nogetsomhelst at udsætte paa Skolen. Herpaa fulgte en vidtløftig Svarskrivelse fra Biskopen af 23de s. M., hvori de forskjellige Ankeposter med Styrke fremhæves, hvoraf vil erfares, at det var ikke uden Grund, at der rørtes ved Skolens Anliggender. „Dette", skriver Biskopen, „havde jeg i Sandhed aldrig tænkt, at De selv kunde tænke eller et Øieblik statuere, efterdi neppe nogen anden Uinteresseret, som forstaar sig paa Skolevæsen, kan være af samme Tanker. Jeg mente snarere, at De som en oculiferus Argus selv sukkede over mange store og haandgribelige Mangelsposter, som De i Deres Alder ikke saa Vei og Middel til at remedere. Just derfor tænkte jeg, ja endog i Kjøbenhavn, hvor jeg hørte meget Klage over Bergens Skolevæsens fornødne Retablisements, hvilke Veie og Midler De selv vilde udfinde og foreslaa. Skal jeg nu komme til en nøiere Detail af Skolens Tilstand, da ere mine Tanker her disse: De 3 nederste Lektioner ere efter Proportion de aller bedste, og endskjønt de mindst kostbare for Publico, saa dog de eneste, som jeg kan lade passere. Men de to øverste, nemlig den saakaldte Mester- og Fjerdelektie, ere i saare slet Tilstand, naar samme upartisk lignes med det, som den kgl. Forordning af 17de April 1739, særdeles in articulis 30, 31, 34, 37, 42, 43 og 56 bestemmer, til hvilke jeg provocerer, for at fralægge mig den store Synd at have bedrøvet min Ven og Næste med Klagemaal, hvor Intet var at klage, da dog den aller lemfældigste Undersøgelse noksom kan bevise contrarium. Hos mig er det alene Beviis nok, at jeg endog af de Disciple, som iaar demitteres til Akademiet, har paa visse in metis scholastisis ganske grundede Spørgsmaal faaet af deres egen Mund til Gjensvar: „dette kunne vi ikke gjøre; det forstaa vi ikke; den Bog har vi ikke læst." Hvilken Lærer deri har mindst eller mest Skyld, er et Spørgsmaal, som ikke jeg har Behov at gjøre; men giver Dem selv at betænke, al den Stund hele Skolen efter Forordningen er Dem betroet, staar under Dem og kræver af Dem, naar De ikke selv fralægger Dem Skylden ved at anklage og overbevise Andre*). Det, som mest har krænket og bedrøvet mit Sind i Henseende til de unge Mennesker, som destineres til Helligdommens Tjeneste, er det Vanrøgte om deres frie og frække Levemaade i den allerfarligste Alder. Hvad Lediggang da føder af sig, seer man paa deres Omløben midt i Skoletimerne til Selskab i saadanne Huse, hvor de endog aldrig burde findes. Ja saavidt gaar deres Daarlighed, at de beviislig anstille ordentlig Assembles, lader hente Kvindfolk til sig af Byen, kjørende paa deres Bekostning i Kareter og modtagne ved Døren af Musikanter, som og siden spille op ved deres Dandselege. Alt dette og deslige, som skriftlig hos mig er anmeldt og lagt paa min Samvittighed, veed jeg forud, at De destesterer og holder strafværdigt. Imidlertid ligger Faktum for Dagen og viser, at min Misfornøielse har Grund. De behager at ligne min Adfærd med andre Biskopers (Biskop Mag. Marcus Müller fra 1724—1729; Oluf Cosmussen Borneman fra 1729—1747), som skal have været anderledes. Dette kan nok synes rimeligt; dog dømmes det ikke af mig, som en fremmed Tjener, skjønt jeg føler de længe sammensankede Byrders Vægt paa engang saa smerteligt, og Intet uden Troens Taalmodighed kan trøste mit ofte beklemte Hjerte. Mig faar det være nok, at i bemeldte kgl. Forordnings 65de og sidste Artikel staar disse betydelige Ord: „Især deleshed ville Vi, at Biskoperne med saadan Flid og Nidkjærhed derover skulle holde, som de for den høieste Gud og Os agte at forsvare." Kan Nogen løse mig fra dette haarde Baand, saa tier jeg strax og lader Alting være godt. En Forandring er her høist fornøden; uden den kan min Samvittighed ei finde Fred. Lader os da træde sammen i det christelige Forsæt at overlægge og udfinde mulige Midler til en Forbedring." — Dette var visselig en alvorlig Tiltale, og det har nok kostet Pontoppidan megen Overvindelse at udtale sig saa skarpt til en Mand af Steensen's Fortid og Fortjeneste, og som derhos var hans Samtidige fra Universitetsaarene, og med hvem han i Bergen stod i venskabelig Forbindelse; men her og altid fulgte han det Princip, aldrig i Embedsanliggender at lægge Dølgsmaal paa hvad han ansaa for ret, ihvorvel hans Udtalelser mod sine Underordnede ofte bære Præg af en Skarphed og Tjervhed i Udtrykket, hvor der var noget at anke over, der efter vor Tids Begreber vilde synes at smage af Overmod eller røbe Mangel paa sand Humanitet. Det var her en Samvittighedssag for ham at maatte aabne Øinene paa Steensen, for at denne kunde see, hvorledes det i Virkeligheden stod til med Skolen, og ihvorvel han berørte ham just ikke med lette og lemfældige Hænder, kunde dog den Pligtfølelse, hvoraf Biskopens Skrivelse bærer tydeligt Præg, ikke blive spildt paa den retsindige Rektor. De kom Begge sammen for at overveie Sagen med hinanden, og Resultatet blev, at Biskopen ikke uden Vanskelighed formaaede ham til at indgive Ansøgning om til Lettelse i sit Embede at erholde en Subrektor, der skulde aflønnes aarlig med 200 Rdr. af Skolens Midler og erholde 100 Rdr. i Accidentser*). Dette Skridt havde dog ingen Følger, thi allerede den 30te Marts derefter døde Rektor Steensen, efterat han i 32 Aar havde bestyret offentlige Skoler. Ved hans Død blev strax Forslag gjort af Biskopen om Hammers Sognekalds Fraskillelse fra Rektoratet, hvortil det fra 1622 med en kort Afbrydelse havde været henlagt, og ved Reskript af 5te December 1749 blev det bestemt, at Hammer skulde deles i to Sognekald, Hammer og Hosanger, med en aarlig Afgift til Bergens Latinskole af resp. 180 og 120 Rdr.

(Sluttes.)

---

*) Professor Jens Møller har Uret, naar han i sit Tidsskrift for Kirke og Theologi 4de Bind, Side 247, siger, at Steensen kun var Rektor ved Bergens Skole fra 1729 til 1733, da han derefter blev nedkaldt til Kjøbenhavn, for der at være Assessor i Høiesteret. Hans Udnævnelse til Assessor havde Intet med Høiesteret at gjøre, da det kun var en Titel. Om Steensen som Rektor haves en utrykt Bedømmelse af hans fordums Discipel Mag. Nathanael Sunde, der af ham blev dimitteret 1734 og var senere, fra 1766 til 1786, Sognepræst til Sund ved Bergen. Han siger nemlig om ham: „Under denne store Lærer og Skolereformator profiterede vi meget. Indtil Skolen blev opbygget, maatte vi læse i Huset hos ham fra tidlig om Morgenen til Klokken 1 om Eftermiddagen og fra Klokken 2 til 7 om Aftenen. Alle Geistlige og andre Lærde strømmede til, for at høre denne lærde Rektor, naar han holdt Oration; ja Mange kom ofte i Læsetimerne paa Skolen, for at høre ham forklare Ciceronis officia og Isocratis orationes. I hans Tid blev Skolen fra alle Kanter formeret med Disciple. Private Skoler synes paa den Tid at have været unødvendige. I Græsk og Latin, Philosophi og Theologi profiterede vi Disciple meget af ham, især i det sidste, besynderlig naar han præparerede os til sacram coenam to Dage forud med Bøn og Sang i hele Skolen; thi da talede han for os som en fuldkommen Præst og bad os flittig at læse det Ny-Testamente, ikke alene for Grundsprogets Skyld, men lagde alvorligt dette til: „derudi er den rette Himmelvei." Vi kunde da kjendelig erfare, at denne vor Rektor var en ret og fuldkommen Θεοδιδακτος, saa han havde det i sit Hjerte, som han lærte os." (Hatting's Præstehistorie; i Afsnittet om Sunds Præstegjeld, Manuskript paa Univ.-Bibl.) En af Aarsagerne til at Bergens Skole, navnlig under Mag. Erik a Møinichen's Rektorat, efterhaanden forfaldt, var den Forbindelse, hvori dette Embede stod med Hammers Sognekald ved Bergen. Ifølge Reskript af 4de Aug. 1621 blev Indtægten af dette Kald, som da omfattede baade Hammer og Hosanger, tillagt Skolemesteren eller Rektor til Forbedring i hans Løn, mod at han skulde holde to duelige og gudfrygtige Kapellaner. Ved Reskriptets Anvendelse 1638, da den forrige Sognepræst i Hammer døde, tilfaldt Indtægterne af Kaldet den daværende Rektor Engelbrigt Jørgensson, som lod samme bestyre af to Kapellaner mod en aarlig Afgift til sig af 80 Rdr. Hans Eftermand som Rektor var Mag. Arnoldus de Fine. Denne blev ved Reskript af 19de August 1648 paalagt at lade sig præstevie, for tillige at forrette som Sognepræst i Hammer; men da dette i Længden ikke kunde gaa an, uden til Skade for Skolen, blev det ved Stiftsøvrighedens Bestemmelse afgjort, at Sognekaldet skulde bestyres af Kapellaner mod en lignende Afgift som ovenfor anført. Hermed havde det sit Forblivende, indtil Anders Hermansson Garman i Aaret 1663 blev Sognepræst til Hammer; thi ved Reskript af 4de Juni s. A. blev Kaldet skilt fra Rektoratet, mod at Sognepræsten afgav 80 Rdr. aarlig til Rektor. Ved Garman's Død 1704 faldt Sognekaldet tilbage til Rektoratet, ifølge et tidligere Reskript af 12te Febr. 1685. Mag. Rudolph Burinæus, som allerede var bleven Rektor 1702, lod sig præstevie og forrettede som Sognepræst især paa de store Høitidsdage og tildeels andre Tider, men lod forøvrigt Kaldet bestyre ved Kapellaner. Anderledes blev det ved Burinæi Død 1708, da Mag. Erik a Møinichen, forhenværende Konrektor, blev Rektor. Ogsaa han lod sig præstevie, forrettede jevnligen som Sognepræst, ja i de sidste 10 Aar af sit Rektorat synes han næsten aldeles at have opgivet Skoleembedet; thi han opholdt sig næsten udelukkende i Hammer, hvor han med Familie boede. I denne Tid maa vel Skolen være bleven bestyret af Konrektoren Jørgen Harboe. At Skolens Søgning var ringe og dens Tilstand mindre end ønskelig, kan sluttes deraf, at i det sidste Aar af Møinichen's Rektorat var der kun 1 Discipel i øverste Klasse. Ved Jakob Steensen's Ansættelse i 1729 blev Hammer, der fremdeles var henlagt til Rektoratet, bestyret af Kapellaner, der maatte afgive 500 Rdr. aarlig til Rektor.

*) Rektor Steensen's Medlærere vare paa den Tid: 1. Poul Lakjær, formeentlig fra Danmark, f. 1713, Konrektor fra 1742—1769, da han blev entlediget; † i Bergen 1783. Han var jævnlig sygelig, led af Skjørbug og Hypokondri; var uden Autoritet, men forøvrigt erudit og vel verseret i Skolevidenskaberne, særdeles in Philologia tam sacra qvam profana. 2. Mag. Mikal Olrich, Hører i 4de Lektie, en Handelsmands Søn fra Sunds Præstegjeld ved Bergen, havde i længere Tid været i Skolens Tjeneste, og havde baade af Steensen og dennes Eftermand Høyer godt Vidnesbyrd for Flid og Duelighed; han blev entlediget og døde som Pensionist, ugift, 1788 i høi Alder. 3. Hans Mathias White, Hører i 3die Lektie, Præstesøn fra Manger, f. 1722, havde været i Skolens Tjeneste fra 1744, tog Afsked 1754, blev 1760 personel Kapellan ved Nykirken i Bergen, 1769 anden Kapellan f. S., † 1790. 4. Johan Omsen, senere Magister, Hører i 2den Lektie, Præstesøn fra Finnaas, blev siden Klokker til Nykirken i Bergen; † 1773. 5. Thomas Mejer, Kjøbmandssøn fra Bergen, Hører i 1ste Lektie, f. 1721, blev 1753 personel Kapellan i Os; † 1760 i Kjøbenhavn som Sollicitant.

*) Under 4de Febr. 1749 skrev Pontoppidan i Anledning af denne Sag til daværende Kancelliraad E. J. Jessen, Sekretær i Kancelliet: „Vores latinske Skole er i slet Stand, endskjønt dens Rektor, Justitsraad Steensen, er en excellent Mand, men udslidt og trængende til en Subrektor, især da Konrektor Lakjær er idelig syg. Kan De gjøre os Anslag paa en habil og tillige gudelig Subrektor, hvis Indkomster maatte blive 200 Rdr. visse og 100 Rdr. Accidentser af Testimonier og deslige? Spes succedendi kunde ogsaa lokke, thi Tjenesten anslaaes til 1000 Rdr. I disse Dage har Steensen efter mit Raad skrevet om Tilladelse at blive subleveret. Jeg beder, søg Leilighed at tale Skolens Bedste, og lad os ikke faa en slet Mand, for Alting ingen Uchristen. Mag. (F. C.) Eilschow ønskede jeg, dersom hans Religion ikke er altfor philosophisk. Vær saa god at konsulere i mit Navn hos min kjære Kollega Reuß om Eilschow in puncto religionis, eller spørg, om han veed nogen bedre; thi efter Forordningen skal jeg gjøre Forslag, men kjender Ingen. Nu tænker jeg paa Dyrhoft og Lassen, som baade Bluhme og Reuß kjender." Om Eilschow se Literaturlexikon. Han døde Aaret efter i en ung Alder; var Forfatter af philosophiske Breve, og kom i Anledning af disse i Strid med Jakob Høyer, daværende Sjettelektiehører ved Kjøbenhavns Skole, Steensen's værdige Eftermand som Rektor i Bergen; se Nyerup's Skildringer 3die Bind, 1ste Afd., S. 229 ff.

Galdhøpiggen.

Janledning af den nedenfor optagne, af Landskabsmaler Barlag udførte Tegning af Galdhøpiggen, henvise vi til den Beskrivelse af en Galdhøpigbestigning, som har staaet i vort Blads No. 5 og 6 for iaar. Tegningen, som er taget paa den nordenfor Galdhøpiggen liggende Deel af Galdhø, viser i Mellemgrunden Styggebræen og bag den de 3 Toppe, Sveilnaasi længst til Venstre, Keilhau's Top i Midten og store Galdhøpiggen, som, fordi den er længst fjernet i Perspektivet, ikke synes at rage over de 2 andre, skjønt den i Virkeligheden er ikke ubetydelig høiere. Da Billedet er taget i en Høide af 5—6000 Fod, rager Piggen altsaa 2—3000 Fod høiere op end Billedets laveste Parti, men den viser sig ikkedestomindre lidet imponerende paa Grund af den betydelige Afstand af sikkerlig mindst 1/2 Miil, hvori Billedet er taget.

Digtergage for Henrik Ibsen.

Man hører ofte Henrik Ibsen betegne som en yngre Digter, hvilket dog blot kan komme af Mangel paa Kjendskab til hans Digtervirksomhed. Mellem det mærkelige Drama „Catilina", hvormed Ibsen debutterede i 1850, rigtignok endnu inden han var bleven Student, og den storslagne, tankevægtige, gribende Digtning, som han nu har hjemsendt fra Rom, og som i Danmark og hos os har vakt samme Opmærksomhed inden Pressen og i Læseverdenen, ligger dog en halv Menneskealder eller hele 16 Aar. Inden dette Tidsrums Grændser falder en Række Digtninger, der selv i en rigere Literatur end vor under almindelig gunstige Omstændigheder vilde have sikret ham Navn som Digter. „Kjæmpehøien", „Gildet paa Solhoug", „Fru Inger til Østeraad", „Hærmændene paa Helgeland", „Kjærlighedens Komedie" og „Kongsemnerne" ere alle dramatiske Arbeider, der vidne om stor digterisk Begavelse. De sidste og modneste af disse Arbeider vilde indtage en hæderlig Plads selv blandt de store Literaturers samtidige Frembringelser i dramatisk Retning. Og foruden disse store Digtninger har han paa samme Tid skjænket os mangfoldige mindre Digte, der udmærke sig ligemeget ved Følelsens Styrke og det poetiske Udtryks Anskuelighed og Kraft, og som samlede vilde stille ham i første Række blandt Nordens nyere lyriske Digtere. For Enhver, som kjender Ibsen's Liv og Digtning, vil det altsaa være klart, at der her ikke længere handles om nogen Begynder, men om en fuldt udviklet Mand med Talentets ubestrideligste Kald for sin Gjerning. Hvo, som kjender vor Literatur, vil ogsaa vide, at Ibsen og Bjørnson ere de eneste Digtere, der i de sidste 25 Aar hos os ere fremtraadte i fuld Berettigelse af dette Kald og udelukkende opofrende sig for samme, ja at ikke engang nogen Debut endnu er gjort, som lover, hvad deres første Fremtræden lovede og deres Digtervirksomhed har holdt. Da Begge troligen have fulgt sit Digterkald, uden at tænke paa noget Brødstudium, maatte den Tanke paatrænge sig Enhver, der havde fattet Literaturens Betydning for et Folk, at den norske Stat vilde sikre dem et tarveligt Udkomme ved en aarlig Digtergage, saaledes som Tilfældet længe har været f. Ex. i Danmark under lignende Forhold. I den Omstændighed, at Ibsen og Bjørnson vare de Eneste, hvorom der kunde blive Tale, ialfald efterat Dølen paa anden Maade var bleven halv forsørget, laa der, selv ligeoverfor den videstgaaende økonomiske Ængstelighed, Betryggelse mod alle Konsekventsens Farer ved det Slags Bevilling. Forrige Storthing bevilgede da ogsaa Bjørnson den Digtergage, som dengang var saa paatrængende nødvendig for hans økonomiske Existence. En lignende Gage bragtes i Forslag for Ibsen's Vedkommende, men paa et uheldigt Punkt. Den blev derfor ikke bevilget; og den kunde ogsaa i hiint Øieblik synes mindre paatrængende fornøden, saasom Ibsen dengang havde sit Udkomme som Theaterdirektør. Ingen tvivlede dog paa, at Regjeringen senere vilde foreslaa ham en Gage, naar det fandtes fornødent. Dette er desværre ikke skeet, skjønt Trangens stærkeste Krav har opfordret dertil. Efterat Ibsen havde forbrugt sit Reisestipendium, har han ingen fast Indtægt havt for sig og Familie, men kun levet af

Galdhøpiggen. Originaltegning af Landskabsmaler Barlag.

privat Understøttelse, der hverken i Længden kan holde ud eller for en Mand med hans ærekjære Sind være meget behagelig at modtage. Rygtet siger ogsaa, at han allerede befinder sig i en Nød, der maa lamme selv den mest energiske og mest forsagende Aands Virksomhed. Der stilles altsaa her et Krav til det norske Folk, som hverken Regjering eller Storthing skal have Mod til at afvise. Og i hvert Fald ere de Grunde mod Ibsen's Digtergage, som man har tillagt vedkommende Autoriteter, aldeles urimelige. Man har saaledes fortalt, endog paa Prent, at vedkommende Departementschef paa anden eller tredie Haand skal have erkyndiget sig om, at f. Ex. „Kjærlighedens Komedie" i enkelte Dele ikke fremmede den gjængse Stats- og Postille-Moral, og derved være bleven bragt til den Slutning, at Ibsen ikke burde nyde nogen offentlig Understøttelse. At fæste Lid til en saa urimelig Tale, vilde være den blodigste Fornærmelse mod vort Kultusministerium. Skal Nogen begribe, at en Digter maa opfattes og bedømmes som Digter, og ikke som Moralist og i Forhold til den Tjeneste, han ved sine Skrifter yder visse Tidsideer eller Statsformaal, maa det dog være den Mand, der er stillet i Spidsen for Landets hele aandelige Udvikling. At tillægge ham Anskuelser, som de ovenberørte, er altsaa en Forhaanelse baade af Manden og det Folk, hvis Leder han er kaldet til at være. Enhver veed at skjelne Poesi og praktisk Livsviisdom, Aandens frie Syn og den skolebelærende Tendents fra hinanden. Kun Kirkedepartementet skulde ikke magte det! Dette Departement har jo forlængst viist sig i Besiddelse af det friere Syn, som springer over Autoritet og Fordomme. Bjørnson var af de underordnede Autoriteter forbigaaet ved Fordelingen af Stipendier til Udenlandsreiser. Men Kirkedepartementets daværende Chef, Birch-Reichenwald, hvem Bjørnson som Journalist af al mulig Evne havde fortrædiget, gjorde dog Udvei til et Stipendium for ham og erhvervede sig derved Krav paa Nationens Tak og en Upartiskhedens Erkjendtlighed, der maa skattes saameget høiere, jo sjeldnere den forefindes. Dette viser en Humanitetens og Uhildethedens Aand, som selv under andre Ledere ikke kan eller tør fornægte sig. Dept.'s Sag er altsaa, at værne sig mod de forskjellige Slutninger, som føre i denne Retning. Den „Postille-Moral" — for at bruge Holberg's Udtryk — som er de simple Statstjeneres høieste Livsviisdom, hverken konstituerer eller betinger en Digtningens Verden. Goethe og Byron ere f. Ex. begge anerkjendte som Digtere, hvoraf hver er en Stolthed for sit Land. Men skulde de bedømmes efter den Maalestok, som man nu har tillagt vort Kirkedepartement, vilde ingen af dem engang tolereres, end sige gageres. Goethe's Digtninger var saalangt fra at holde sig inden det uskadeligt-belærende Omraade, at den danske Regjering paa Moralens Vegne endog forbød det første Forsøg til en Oversættelse, og hans mærkeligste Arbeider, deriblandt f. Ex. Faust, staa fremdeles paa Listen over de tvivlsomme Bøger. Byron's Digte stode jævnlig an mod den „korrekte Moral." Men vilde Nogen reise det Spørgsmaal, om en saadan Mand derfor skulde gaa under i timelig Nød, da vil ethvert selvbevidst Folk svare: Nei, Nei! — Selv om der i Ibsen's Digtning gjorde sig en friere Tendents gjældende, kunde derfor Staten, forsaavidt Ibsen erkjendes for virkelig Digter, ikke nægte sin Understøttelse. Men dette er endog saa langtfra Tilfældet, at hele Ibsen's Digtning, naar den opfattes og bedømmes fra et modent, uhildet Standpunkt, vil befindes at være præget heelt igjennem af ethisk Alvor og sædelig Reenhed, saaledes at kun det Slags Misforstaaelse, der gjør Holberg til en slibrig og skadelig Digter, og som ikke magter at skjelne mellem Ironi og Alvor, vil finde Grunde til Anstød. — Naar derfor Kirkedepartementet har vægret sig ved at foreslaa en Digtergage for Ibsen, maa det have havt andre, mere rimelige, om end lige utilstrækkelige Motiver. Vi tænke os nærmest Departementets velbekjendte Sparsommelighed i Forening med et blot og bart Andenhaands-Kjendskab til Ibsen's Digtervirksomhed og et fuldstændigt Ubekjendtskab med hans nærværende sande Stilling og Trang. Dette kan forsaavidt være tilgiveligt, som Ibsen, paa Digternes Viis, lidet tænker paa Dagens og Timelighedens Krav. Han besidder derhos den Selvfølelse, som forbyder at trygle om hvad man med Tilliden til et Folk som saadant tror at kunne kræve som sin Ret. „De Mænd, som gjøre Aandens Gjerning blandt et Fol

have Lov til at bære sit Hoved høit", sagde han ved Professor Munch's Grav. Og det norske Folks kaarede Mænd ville ikke i den Grad lade disse Ord blive tilskamme, at netop en af de Mænd, hvis Gjerning i egentligste Forstand er Aandens, skal bukke under for timelig Nød.

Literatur.

Af **Norden**, udgivet af J. Lieblein, er idag udkommet 1ste Binds 3die Hefte, der indeholder Slutningen af den i 2det Hefte paabegyndte Artikel „Det 18de Aarhundredes Reformbevægelse", Slutningen af L. Dietrichson's Skildringer fra Venedig, en Artikel af L. K. Daa „Om det høiere Skolevæsens Reform" samt Begyndelsen (2 Blade) af „Hertuginden", en Fortælling af Pseudonymen Aslak Elg. Lektor Daa's Artikel — den eneste ny og fuldstændige i Heftet — er fremkaldt ved den i forrige Aar nedsatte Skolekommissions Forslag, der ogsaa i dette Blad er blevet udførligen behandlet, og hvilket Forslag „gaar ud paa en saa fuldstændig Omstøbning af Norges høiere Underviisningsvæsen, at man neppe tør antage, at alle Lærere, end sige den dannede Almeenhed, vil kunne danne sig en klar Indsigt om Forandringens hele Omfang og sandsynlige Følger." Resultatet af Forfatterens Granskning er i Korthed det, at de foreslaaede Realgymnasier ere uhensigtsmæssige i sin Organisation og for vort Lands Behov og ville blive staaende saagodtsom tomme for Disciple. „De synes altsaa at være lig Luftslotte, opførte paa en abstrakt Grundvold af literære Fordringer og Spekulationer om hvad der vilde være det Bedste, dersom Staten havde det i sin Magt at indrette Verden efter sit eget Tykke." Artikelen er indledet med nogle træffende Bemærkninger om Sprogstudierne og deres Forhold til Almeendannelsen, hvilke ere fremkaldte ved det i 1862 fremkomne Forslag om Indførelsen af Oldnorsk i Skolerne, mod hvilket Forfatteren udtalte sig, paa samme Tid som han antog, at alle de nyere Sprog, hvori Skolen underviser, burde gjøres valgfri. Den originale og fordomsfri Betragtning, som overalt møder os i Daa's Forfatterskab, giver denne Artikel en Interesse, som Stoffets egen Beskaffenhed ikke paa Forhaand skulde lade formode.

— Julius Klaczko. **Europa, Polen og Danmark i 1863—64.** Paa Dansk efter Revue des deux mondes. Kbh., Gyldendalske Boghandel, 1866. 406 S. 8vo. Priis 88 Sk. norsk. — Tiltrods for de Masser af diplomatiske Aktstykker, der Aar efter andet sammenhobes i de forskjellige Samlinger, som deels forelægges de enkelte Landes Repræsentationer, deels spredes ud i det større Publikum, tager man neppe Feil ved at paastaa, at det kun er yderst Faa, der kunne gjøre sig selv Rede for Gangen i de diplomatiske Negociationer. Man ser vel Resultaterne i de vexlende Kombinationer, Allianceer, Afstaaelser, Indrømmelser, Krige, men det vil i Almindelighed være saagodtsom umuligt at forfølge de sine diplomatiske Traade af hvilke det Garn spindes, hvori Folk og Lande pludselig fanges. I saa meget høiere Grad er dette naturligviis Tilfældet der hvor de Styrende ikke engang vove at meddele Offentligheden Materialerne til en Bedømmelse af sin Handlemaade, men indhylle sig i en uigjennemtrængelig Taage af Talemaader om den Diskretion, de skylde fremmede Magter, og den Sorg, det volder dem at maatte afvente Fremtidens Dom og indtil Videre blot vaske sine Hænder i sine rene Hensigter. Derfor er det af dobbelt Interesse, naar man engang imellem kan overraske Vedkommende in naturalibus. Forfatteren af det foreliggende Skrift har med en lige beundringsværdig Taalmodighed og Skarpsindighed forfulgt Gangen i det polske og det danske Spørgsmaals diplomatiske Historie — i Forbigaaende er Originalens Titel Deux négociations de diplomatique européene mere korrekt end Oversættelsens, da det, der behandles, ikke er vedkommende Landes Historie i Aarene 1863—64, men de diplomatiske Transaktioner i Anledning af dem, tvende meget forskjellige Ting — og Gjenstanden er behandlet saa udtømmende, som det var muligt, uden at afstedkomme Konfusion. Fremstillingen er til Trods for det diffuse Sprog let og behagelig, paa sine Steder, som f. Ex. der, hvor Forfatteren skildrer Tydskernes Stilling i selve Danmark og den Protektion, som der blev ydet mange af deres bedste Mænd, krydret med en fin Ironi. Idetheletaget fortjener Bogen en vid Udbredelse, og det er vel ogsaa i Haabet om at en saadan maatte blive den til Deel, at Forlæggeren har sat Prisen saa billig som den er, i Forhold til Værkets Omfang og det nitide Udstyr.

— Flere af de danske Blade have indeholdt udførlige og i det Hele meget anerkjendende Anmeldelser af Henr. Ibsens „Brand"; saaledes Fædrelandet (af Clemens Petersen), Berl. Tidende (af Weilbach), Folkets Avis og flere. I Aftonbladet findes Digtet udførligen og rosende omtalt i en Korrespondance her fra Christiania. Inden vor egen Presse har saavel Morgenbladet som Aftenbladet bragt kyndige, skjønsomme og særdeles orienterende Anmeldelser.

— Som Universitets-Program er udkommet: Ungedruchte, unbeachtete und wenig beachtete Quellen zur Geschichte des Taufssymbols und der Glaubensregel, herausgegeben und in Abhandlungen erläutert von Dr. C. P. Caspari, VIII. 248 S. 8.

— I London sees at være udkommet en engelsk Oversættelse af den ældre Edda under Titel: The Edda of Sæmund the Learned. From the Old Norse or Icelandic, with a mythological Index.

Norsk Handelstidende om Udvandringsspørgsmaalet. Af de mange Udtalelser, som i denne Tid forekomme i Pressen i Anledning af Udvandringen, der iaar synes at ville antage meget betydelige Dimensioner, fortjener vistnok en Artikel i Handelstidenden No. 45 Krav paa Opmærksomhed. Den behandler Spørgsmaalet fra alle Samfundsklassers Standpunkt, eller angiver, som Redaktionen bemærker, „en ualmindelig Opfatning af Emigrationens Omfang og Charakteer. „Der har, heder det, ofte været fremsat den Paastand, at den, som virkelig vil arbeide, kan komme frem i vort Land, ligesaa godt som i den nye Verden, men at det, som mangen Gang hindrer Fremgangen her, er den Omstændighed, at man generer sig for at sysselsætte sig med hvilketsomhelst Arbeide. Vi tro, at der er meget Sandt i denne Paastand. Ved flere Leiligheder have vi udtalt den Formening, at hvad der gjør Landet fattigt, ikke er Utilstrækkeligheden i Aesourcerne, men Undladelsen af at benytte dem. En væsentlig Grund til denne Undladelse ligger i Forfængeligheden, i Frygten for at støde an mod sociale Opfatninger, i Frygten for at synes simple; og denne Frygt lammer Foretagelsesaanden og hindrer de naturlige Evner fra at anbringes paa et passende Feldt. Sagen er simpelthen den, at vi ikke have lært at skatte Arbeidet, at vi endnu ere for smaa til at have lært at hæve os over smaalige Fordomme, medens Amerikanerne under deres rastløse og forbausende Fremskridt i Velvære og Kultur, vurdere Midlet ɔ: Arbeidet, i Forhold til dets Resultat. Medens vi f. Ex. ansee det for en Skam for en boglig dannet Mand at ernære sig ved et manuelt Arbeide, finder Amerikaneren, at det er en større Skam at bortkaste den Tid, som ikke kan benyttes inden hans egentlige Virksomhedskreds, end at søge sig et midlertidigt Erhverv af hvilkensomhelst Art, naar det kun ligger indenfor Kredsen af hans Evner. Med en saadan Opfatning bliver det klart, hvorledes Brændehuggeren kan blive Advokat, Skrædderen de Forenede Staters Præsident; hvorledes Emigranten, der begynder sin Bane i den nye Verden med at feie Gaden, kan ende den som den største Spekulant paa Børsen i Philadelphia eller New-York. — Enhver af os vil aabent udtale sin Beundring over de frie Institutioner, der kunne fremkalde slige Forholde, Enhver indseer; hvor sunde og rigtige de Principer man være, der ligge til Grund for et Samfund, hvor snadanne Resultater kunne fødes; Enhver erkjender theoretisk deres Værd, men faktisk rører man hverken Haand eller Fod for at give den svageste Refler af disse Institutioner og disse Principer Indpas hos os selv. — Saalænge vore Forholde hæmmes i deres Udvikling, negativt ved Indolencen, positivt ved tvungent Examensvæsen og monopoliseret Embedsværk; saalænge vi bibeholde de middelalderske Institutioner, der i hele den civiliserede Verden alene har bibeholdt sine Forkjæmpere i Skandinavien og Tydstland, saalænge vi føre vor frie Konstitution paa Læben, og ikke i Hjertet, saalænge vort Folk har sin fattigfornemme Galakaabe hængende over sine Skuldre — er Norge intet blivende Sted for den Mand, der skal komme frem i Verden ved Arbeidet alene."

Blandede Meddelelser.

Moder. En Nyhed, som ofte falskt er berettet, Krinolinens Fald, synes nu at stadfæstes. De Franskes Keiserinde og Damerne i hendes Hofstat have aflagt den ved Aftenselskaberne i Tuillerierne, og dette Exempel er strax blevet fulgt af den elegante Verden, saa Krinolinen nu blot anvendes til Promenadetoilet. Den erstattes af fire stærkt stivede Skjørter, der ligesom Kjoleskjørtet er uden Folder oventil og først ved Hofterne udvide sig, medens de fra Knæet ere besatte med Volants. De tynge ikke, da de blot ere af Mousselin. — Man besætter mere og mere Bagdelen af Kjolen, saavel Ryg som Skjørt. Enten anbringes paa Ryggen Arabesker af Snorer, eller man lader Agramaner eller Baand gaa fra Halsen til omtrent midt paa Skjørtet, hvor Besætningen ender i Silkekvaster. Ofte begynder Besætningen først fra Taillen. Samtlige Sømme paa Skjørtet besættes med Agramaner eller tykke Snorer. En graa Kjole besættes med Blaat, en violet med Sort. Fløielskjoler have Sølvepauletter. — Til Vaartoilette paa Gaden er Klæde det moderneste med Paletot af samme Farve og blot store Knapper til Besætning. Bredstribet Silketøi er dernæst vel anseet: maisguult og sort, sort og hvidt, violet og sort. Kjolen er 12 Alen viid nedentil. — Ved Slutningen af Saisonen har man baaret Balhandsker, der gaa til Albuen: rosenrøde, blaa, lilla, efter Kjolens Farve, hvilket dog langtfra er saa smukt som den hvide Handske. — Hvide Balsko have havt høie, røde Hæle ligesom i Ludvig XIV's Tid, med store Rosetter paa Fodbladet. Skoene ere overhovedet den mest extravagante Modeartikel. Til elegant Dagtoilette hører halvhøie Sko af samme Farve som Kjolen, med forgyldte eller forsølvede Hæle, ja der gives Damer, som bære Hæle af det pure Guld eller Sølv, saa naar Cendrillon nu mister sin Sko, kan Finderen bære den til Guldsmeden. — Hattene ere fremdeles lige smaa. En heel Guirlande af Violer seer godt ud. En Art Kyse, der er saa viid i Pullen, at det hele Haar gaar ind, med en bitteliden Skygge, seer ud som et Barbeerbækken paa Hovedet. Staal- og Guld-Besætning er Mode, selv paa Gaden. — Til Sommeren ville hvide Paletots blive meget søgte, Piket i de koldere Dage og Mousselin i de varme. Allerede nu bæres til Soiréer og Koncerter en liden tætsluttende Mols- eller Tyls-Paletot over hvide Kjoler, der til Sommeren ville blive baarne mere end nogensinde.

Arbeiderne til Udstillingen i Paris. Fra Høiderne af Trocadero, hvorfra man har Udsigt over Marsmarken, har man i denne Tid et selsomt Skue. Istedetfor det Øde, som Marsmarken før frembød for Synet naar den ikke belivedes af de store militære Skuespil, seer man nu et myldrende Chaos af arbeidende Mennesker og Dyr, Barakker og Materialier, som bringes af mægtige Lokomotiver. Hvad skal Resultatet blive af al denne feberagtige Bevægelse? De omliggende Høie skulle jevnes med Jorden og give Plads for en uhyre Flade, smykket med Blomsterpartier og Vandspring og omgiven af Bygninger. Derfra skal igjen udgaa syv af disse Veie, som Nutildags kaldes Boulevarder, det vil sige brede Gader beplantede med Træer, fra først af fordums Fæstningsværker, hvis Navn man har bibeholdt uden at bekymre sig om dets Oprindelse. Hver af disse syv Boulevarder skulle føre til Udstillings-Palladset, hvorhen Collierne kunne komme fra alle Frankrigs Kanter, ja selv fra Kontinentet uden at udpakkes. Naar Udstillingen er aabnet, skal Besøgerne ligeledes kunne afsættes i Palladsets egen Jernbanegaard uden at trættes ved en lang Fodvandring i Sol og Regn; fra hvilkensomhelst Jernbanestation i Paris man begiver sig til Udstillingen, vil man lige sikkert blive afsat i Palladset; Veien for Ex. fra Bastillepladsen og Jardin des Plantes til Marsmarken vil være noget lang, men Dampen gaar saa hurtigt, og i nogle Minutter vil den kunne tilbagelægges. Alt er endnu blot et Embryo, det er knapt at Grundmrrene hæve sig over Jorden, dog er allerede 26,000 Metres Muurværk udførte. Længst fremskreden er det yderste Galleri, som bliver det største af alle, da det skal indeholde „alle Folkeslags forskjellige Manifestationer i Kogekunsten." (Programmets Ord). Ved et lykkeligt Tilfælde har man paa selve Marsmarken i Retningen mod Invalider-Hotellet, fundet en Sandgrube, der leverer Sandet til disse uhyre Arbeider. Snart vil dette Chaas antage bestemte Former og man haaber, at Udstillings-Palladset, hvis Grundmure man netop kan see, vil være under Tag førstkommende November og Udstillingen færdig til at aabnes for Publikum 1ste April 1867. En heel Verden skal endnu skabes, men i et Aar udrettes store Ting i Paris; man er der vant til at de pragtfuldeste Ting blive til i en Nat ligesom Sommerfuglen udgaar af sin Puppe.

Hertugen af Morny's Gravkapel. Et Aar efter den meget savnede Statsmands Død, ere hans jordiske Levninger nedsatte i det Kapel, Hertuginden har ladet reise paa Kirkegaarden Pére Lachaise. Kapellet er bygget af svære Kvaderstene fra Bourgogne, der ville kunne trodse Sekler. Over Indgangsdøren er Hertugens Vaaben skulpteret, baaret af hans Emblemer, en Hund og en Hest, derover Hertugkronen samt Æreslegionens Insignier med den Indskrift: Pro patria et imperatore. Laurbær- og Egegrene omgive Vaabnet. De tre andre Sider af Kapellet have hver et stort Vindu med herlige Glasmalerier. Kapellets Indre er smykket af Kunstnerhænder og han, der elskede Kunsten saa varmt, og selv var en Kunstner, hviler her i en deilig liden Billedhal. Paa Alteret, der er ganske simpelt, staar en liden Kasse i Korsform, der indeholder et Elfenbeens Krucifix, som Hertugen skattede høit. Samtlige Arbeider, fra Kunstnernes til Murerens og Smedens, ere udførte med den Omhu, som Oldtidens Arbeidere anvendte paa de Steder, hvis Bestemmelse var at forevige en berømt Mands Minde.

Dame-Avis. Et nyt Blad bebudes i Parts, kaldet „Columbine", der skal redigeres af tre Damer: Grevinde Chabrillan, som ikke er nogen anden end den berygtede Magador, der har været fræk nok til at udgive sine Memoirer, Susanne Sagier, der engang vakte store Forventninger som Skuespillerinde, men hvis Talent er gaaet tilgrunde i Excentriciteter, og Passioner, samt en tredie, som kalder sig Olympe, og om hvem man ikke veed andet, end at hun er en Notars bortløbne Kone.

Sikkerhedstøile. I Tydskland er en Sikkerhedstøile opfundet, der skal gjøre det umuligt for Heste at løbe lybsk og som egner sib til Anvendelse ved enhver Art Kjøretøi. Den er ikke kostbar og saa let at bruge, at selv Damer dermed kunne styre den vildeste Hest. Apparatet er at faa hos Psitzmann i Leipzig og Kjøberen kan forsøge dets Anvendelse paa hurtigt travende Heste.

Norge.

Folketællingen. Bergen 27,703 (1855: 24,512. — Opgaven i No. 13 efter ikke-officiel Kilde tilbagekaldes saaledes som urigtig); Kongsberg 5010 (4417); Laurvig 6317 (4944); Aalesund 3658 (1856); Tromsø 4073 (2958); Christianssand 10859 (9521).

Dødsfald. Arsenalforvalter i Fredriksstad Hans A. Bay, f. 8de April 1797, † 6te April.

Etatsraad, Folkethingsmand og Grosserer Hans Puggaard i Kjøbenhavn, en rig Mand, fortjent ved Stiftelsen af store Legater og som Kunstens Beskytter, † 8de April 78 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 16.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 22. April 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Chr. Jac. Boström.

Det er virkelig med et vist Vemod, at man seer en Mand som gamle Boström gaa bort fra de Skarer af Disciple, som efterhaanden havde samlet sig om ham. Han var en af disse storslagne Idealister, der danne Skoler, om de end ikke danne Epoke i Philosophiens Historie, og som blive sjeldnere og sjeldnere, jo mere man i denne Videnskab vænner sig til at betragte det Kunststykke at „gaa ud over" sin Formand som det Vigtigste, uden at være videre betænkt paa, hvad man skal gaa ind i. I et Tidsrum af over tyve Aar levede og virkede Boström ved Upsala Universitet, og det er vist ikke mange imellem disse Aars Studenterkuld, som gik over til sin praktiske Livsgjerning ganske uberørte af de eiendommelige Anskuelser, der forkyndtes, i Begyndelsen kun af Mesteren selv, senere desuden af begeistrede Apostle, saavel fra begge de svenske Universiteters philosophiske Lærestole, som i snevrere, private Kredse. Talte man med en Upsalastudent, saa kunde man være sikker paa, at han snart kom ind paa det nye System, som hans Universitet havde Æren af at have indført i den philosophiske Videnskab, og selv om det faldt ham vanskelig at gjøre En begribelig, hvori det egentlig var den Boström'ske „mageløse Opdagelse" stak, saa omtalte han den altid med en vis mystisk Veneration. Det er her ikke Stedet for en sammenhængende Skildring af det Boström'ske System, hvilket ogsaa vilde blive vanskelig at levere, da Systemets Ophavsmand aldrig selv har givet nogen udtømmende Fremstilling af det, ligesom han i det Hele taget var lidet produktiv som Forfatter. Vi ville kun, idet vi væsentlig støtte os til hans kortfattede Autobiographi, meddele et Omrids af hans Livs Historie og paapege et Par fremtrædende Punkter af hans Lære og Anskuelser.

Christopher Jacob Boström var født i den lille By Piteå Nytaarsdag 1797, og kom fra sit niende Aar i Huset hos en Morbroder, der forskaffede ham Anledning til at gjennemgaa Hernøsands Gymnasium, fra hvilket han i 1815 tog Studentexamen i Upsala. Allerede paa Skolen var hans Interesse bleven vakt for Philosophien af Lektor N. M. Berlin, og da han kom til Universitetet, blev derfor Professorerne Biberg og Grubbe de Lærere, til hvilke han især sluttede sig. Saavel ved Gymnasiet som senere maatte han for en stor Deel skaffe sig det nødvendige Livsophold ved at informere, tildeels som Huuslærer paa Landet, og han kom derfor ikke til at tage Magistergraden førend i 1824. I de følgende Aar lagde han sig fornemmelig efter Theologien, og det var endogsaa hans Hensigt at tage den theologiske Kandidatexamen, da der i 1827 blev ledigt et Docentur i Philosophi, som han erholdt, og fra hvilket han, efter i et Mellemrum af fire Aar, 1833—37, at have opholdt sig i Stockholm som Lærer for daværende Kronprinds Oscar, rykkede op til Adjunkt og endelig i 1842 til Professor ordinarius.

Han har selv charakteriseret sin Philosophi som „strengt idealistisk og rationalistisk, hvorved den skiller sig fra alle andre, ved hvilke der altid klæber noget Realistisk og Empirisk." Det kan derfor ikke overraske, naar vi finde, at den Philosoph blandt alle, saavel ældre som samtidige, til hvem Boström følte sig mest hendragen, var Idealisten Platon. Ligeoverfor denne forstummede næsten ganske den skarpe Kritik, som han ellers ikke sparede paa, særdeles naar det gjaldt at bekjæmpe den i hans første Tid temmelig almægtige Hegelianisme. En enkelt Gang brast det spændte Forhold, der fandt Sted mellem den tydske og den svenske Philosophi, i en livlig Polemik mellem Hegelianeren Lektor Borelius og Boström, men den standsede snart igjen, og siden den Tid har denne Sidste hersket saa temmelig udelukkende. At han drog rig Nytte af sine tidligere Aars Læsning i Hegel's Arbeider saavelsom af Beskjæftigelsen med Leibnitz og Kant, vilde vistnok Ingen mindre have nægtet end Boström selv, men disse Paavirkninger vare dog kun ganske deelvise, og forsaavidt man skulde nævne den Enkelte, af hvem han havde høstet mest Belærelse, maatte det som sagt være Platon. I Forbigaaende bør det her bemærkes, at en af B.'s Disciple, nuværende Professor i Upsala Ribbing, specielt har gjort Midtpunktet i det Platoniske System, Læren om Ideerne, til Gjenstand for en udtømmende Fremstilling, og derved altsaa viist, at det er Skolens Mening ikke at opgive den Forbindelse, i hvilken den staar til den gamle græske Viismands Lære.

Platon har givet os en Skildring af sit Ideal af en Stat, et Ideal, som han kun i faa Stykker fandt realiseret i denne sublunariske Verden. Boström var heldigere i sin Søgen efter Statsforfatningens Ideal, thi han fandt dette i det Lands Fireståndersrepræsentation, i hvilket Tilfældet havde stillet ham. Enhver anden Repræsentationsmaade, erklærede han selv, var „intet andet end et vanvittigt Arrangement, ved hvilket visse Personer sættes istand til at votere og fatte Beslutning angaaende Andres Rettigheder, og saaledes med Skin af Lov og Ret tillade sig aabenbarlig Krænkelse af Retten." Boström lagde megen Vægt paa disse Satser og smigrede sig idetheletaget med, at hans Statstheori var den i Ordets rette Betydning mest liberale blandt alle dem, man hidtil havde opstillet; den fordrede nemlig den fuldstændigste Selvstændighed, ei blot for Staten selv, men ogsaa for alle physiske og moralske Personligheder indenfor dens Omraade, medens den paa den anden Side ikke tillod, at Nogen greb ind i en Andens Virksomhedssphære eller beskjæftigede sig med noget andet Formaal end sit eget, eftersom dette maatte forhindre Alles Selvstændighed, i Stedet for at befordre den.

For et Par Aar siden fandt Boström Anledning til at henvende sig til det store Publikum med en Brochure om Helvedesstraffenes Evighed. Den vakte megen Opsigt, fordi den kundgjorde en Sandhed, som længe havde maattet være aabenbar for de Indviede, men som man indtil da havde bevaret indhyllet i de philosophiske Termini, den nemlig, at den Lære, som den gamle philosophiske Professor i over tyve Aar havde opammet talrige Disciple med, og som regnede urokkelige Tilhængere rundt om i Landet, stod i skarp og uforsonlig Modsigelse mod den svenske Statskirkes Christendom. Allerede i dennes Grundsats om Treenigheden saa Boström kun en indskrænket Anthropomorphisme, over hvilken den Vidende maatte hæve sig, og ikke tilfreds med at have rokket de enkelte Dogmer, gik han videre og paastod, at der ikke

JENSEN.

Professor Chr. Jac. Boström.

gaves nogen enkelt Religionsform, der turde gjøre Fordring paa at eie den absolute, fuldstændige Sandhed. De vare alle — iberegnet Christendommen — Udviklingsstadier af den religiøse Bevidsthed. Naturligviis kunde han med disse Forudsætninger ikke erkjende noget evigt Ondt eller nogen evig Usalighed. Det Onde, saaledes omtrent konkluderede han, tilhører det endelige Væsen i dets ufuldendte Livsformer og maa saaledes forsvinde med disses Fuldkommengjørelse. At tænke sig Muligheden af, at Religionen i denne Henseende skulde forfeile sit Øiemed, vilde være at tænke sig Guddommen som endelig og ude af Stand til at iværksætte det Gode, og følgeligen som selv beheftet med noget Ondt. Hvad et andet Kardinalpunkt, Sjælens Udødelighed, angaar, da erkjender B. den, og han søger ogsaa af bedste Evne at deducere den. Han betragter imidlertid ikke Afslutningen af det nuværende Liv som den umiddelbare Overgang til det evige, men viser, at Mennesket tiltrænger andre Livsformer, før dets Uvikling kan naa sin høieste Fuldendelse. Angaaende disse Livsformer lærer han, at Spiren til dem saavelsom til dette jordiske Liv fra Evighed er nedlagt i Mennesket samt at de særskilte Phænomenalverdener, som Mennesket under hver af dem har for sig, ikke i Rummet falde udenfor eller i Tiden efter den nærværende, da denne i begge Henseender er empirisk uendelig, saaledes at den ikke kan have nogen anden udenfor eller ved Siden af sig. Vil man bag disse Mesterens ipsissima verba søge nogen bestemt Forestilling, synes man at støde paa et Slags modificeret gammelgræsk Sjælevandringstheori.

Forresten mener Boström, at den philosophiske Religionslære — den, der har hævet sig fra Troen paa en enkelt, endelig Religionsform til Begrebet om den absolute Religiøsitet — lige saa lidet kan gjøre den positive Religion overflødig, som Retsphilosophien kan bringe os til at undvære den positive Ret, og han fastholder derfor, at enhver — han tilføier rigtignok „uberettiget" — Indgriben i den gjældende Religions Udvikling bør tilbagevises. Men han adskiller bestemt mellem det at optræde som positiv Religionslærer for de Uvidende og det at henvende sig i Egenskab af reen Videnskabsforsker til de Vidende. Den, som skal gjøre det Første, bør være prøvet af Kirken og bunden af en bestemt Norm for Læren, medens den, der kan og vil gjøre det Sidste, maa lades fuldkommen fri i sin Virksomhed, da han ellers vil komme til at forfeile sin vigtige Opgave.

Her opdage vi da, at det Hele ikke er en Lære af og for Livet, men kun et philosophisk System, med en dobbelt eller rettere tvetydig Sandhed, en for Lægmanden, for den aandelige Plebeier, og en anden for den Lærde, Patricieren. Først naar denne Dobbelttydighed er sluppet, vil den Lære, Boström forkyndte, faa Betydning for Livet, saafremt det ellers ikke her vil gaa saaledes, som det før har været Tilfældet med store Philosophers Disciple, at de have splittet Skolen i tvende extreme Partier, af hvilke hver enkelt mente at have opfattet Mesterens sande Mening, idet de udelukkende holdt sig enten til hans esoteriske eller exoteriske Lære.

Breve fra Ryfylke.

(Af en Soulk.)

I.

Eg æ inante Fjorane
Fraa di smaae Jorane!
Lidet Kodn,
Mange Bodn;
Kan inkje vente mange feide Beidane
Fraa di skrabe Gjeidane, maa veidane!

De to Stifter Christianssand og Bergen forekomme mig i det Hele som to Søstre, der ligne hinanden, men hvoraf den ene, netop paa Grund af denne Lighed, stilles ganske i Skyggen af den anden. Den storartede Skjønhed med de imponerende Træk har alle Slags Beundrere: Turister, Malere, Digtere, for sine Fødder, mens Ingen husker eller har Øie og Hjerte for stakkels Askelad. Dog, een Ven har den, som ikke glemmer den, og det er Vaaren. Den glemmer Ingen. For den er intet Strøg for usselt, intet Sted for fattigt. Lige villig, lige venlig kommer den med Glæde og Liv, Jubeltoner og Farvepragt til Jordens eensomste og tarveligste Kroge som til de rige, fornemme Egne. Og da skulde Du see, hvorledes Naturen efter den lange, taagede Vinter leger sig, bygger Lysthuse og Dukkestuer i det lune, milde Klima, alt saa smaat, saa smaat, men hvor yndigt! — det sirligste Filegransarbeide, det fineste Broderi. Kom blot og tit ind i denne Dal, hvor Solstraalerne glide som gjennem en halvaaben Dør paaskraa ind mellem de hvidstammede Birke, streife Mostæppets fine Væv, sprede sig over Violerne og Hanekammene paa Skrænten, og lægge sit gyldne Skjær over Kaprifoliumbuskene, hvis Duft strømmer Dig imøde. Humlen summer og koser sig i denne Rigdom, Maaltrosten slaar sine klare Toner fra Trætoppene til Havets dumpe, regelmæssige Bas fra Stranden nedenfor.

Har Du Lyst at være med, saa ligger min Baad ved Bryggen og venter. Der er tre Mand i Skyds som Skik og Brug er paa denne Kant. Thi lig Fiskerne og Fiskene, undgaar jeg helst Dampbaaden, „det Styggabeist", „det Ubeist", naar jeg kan komme frem paa den gamle, christelige Maade. Mine Folk „Piir" eller „Per", hvad Du vil paa Stavangersk, „Ræsmys" og „Jesp" (Jesper), der med Rette ansee Søvn og Hvile for et stort jordisk Gode, have redet et indbydende Leie til mig af grønne Kviste, duftende Hø og mit Reisetøi. Med samt mine Collys, hvoriblandt Bog og Paraply endelig ikke maa glemmes, stiger jeg ned i mit Logis med et bønligt Suk til det vaade Element om honnet Behandling. Klokken er „aade"; bag os ligger agtværdige, gamle Stavanger, endnu iført sin Morgendragt af Netteldug, og foran os ere endnu Rullegardinerne nede. Smaa Klatter af Damp og Taage hænge rundt mellem Stene og Træer, og imellem dem skyde sig Glimt af den frembrydende Morgensol, saa man synes at see om sig talrige Bivuakilde, tændte til Soldaternes Morgenkaffe.

Og nu ruller Taagen sig ud mod Havet. Holme og Stene stikke Hovederne op, Landet viser sine Omrids og begynder at ryge og tørre. Hvor jeg kan unde disse Bjergrygge og Aase at blive varme til Skindet, der de ligge saa tunge og lave og lange som størknede Bølger eller sovende Sødyr, — hvoraf et og andet ungdommeligt nysgjerrigt stikker Hovedet op, men putter det saa strax ned igjen bag de Andres Ryg. Jeg synes, jeg seer dem vaagne og gabe og strække sig og sove ind igjen. Tunge og dorske see de ud, og ulige ere de, det er vist, hine lysvaagne, kneisende Kjæmper derborte, der stolt kaste Sneekappen over Skuldren og skue med Kongeblik ud over Dalen, hvis Beherskere og Beskyttere de ville være, — uden dog at gjøre Nytte, nei, ikke mindste Gran af Nytte skal Nogen faa dem til. Dertil ere de for kaute og stolte, medens deres vestlandske Brødre, milde og bløde i Hu, lade sig benytte til Altslags, ja selv til Guldgruber, om Nogen har Lyst til at prøve.

Nu titte enkelte Gaarde med sine i Solen blinkende Ruder frem gjennem Morgentaagen, og mine Skydsfolk udpege dem for mig og sige mig deres Navne. Det har altid forekommet mig, at man af Gaardenes Navne i de forskjellige Strøg har kunnet danne sig en Forestilling om Charakteren af Fjeldene eller af de Folk, som bo paa dem eller i deres Nærhed. Saaledes have vi i Valders Vælta, Rulla og Trilla paa Oleberg; her er altsaa ikke saa brat som i Bergensstift, hvor Beboerne ofte „bære Livet sit i imse kar Hand" udenfor deres Stuedør. Der have vi da ogsaa Hengjesteg, Otta Bringja, Ørnebu og utallige Djup og Stup. Men her i Ryfylke er det Ryggen, Krakken, Gofastolen, som tyde paa al mulig Magelighed, — Kiypa, Øglebu og et Par Navne, som jeg har Fornøielse af at nævne for deres poetiske Klang, nemlig Fagertun, Elfarvik, Onarheim og Valen, de to sidste paa Grændsen af Bergensstift. I de industridrivende Bygder have vi jo Sultestad, Belgum, Hovelsrud, Lærredstvæt, Grisebu, Hønen, Klattevold, Grødheim, hvilke Alle, hvis jeg ikke tager feil af Betydningen, vidne mere om Flid end om egentlig Smag.

Jeg fik Tid nok til at anstille disse Betragtninger, medens jeg Time efter Time laa og stirrede paa de samme Landformationer; thi idag vilde „han ikke ro." Vind og Strøm vare imod, saa Folkene tit og ofte maatte hvile paa Aarerne for at tørre Sveden af Panden og drikke Vand. Ja saa som de kunde gjøre begge Dele!

Jeg lider godt disse blide Stavangere og disse polerede, smaae Ryger i deres store Træsko, med deres store Nøisomhed og Tarvelighed; jeg lider godt deres lune, monotone Sprog i Takt med de langsomt skvulpende Bølger, — deres seige, udholdende Taalmodighed, den de have lært i Omgang med deres Fjelde og Fjordbugter og af — Hans Nielsen Hauge. Hvor Menneskene ere overladte saa at sige til Naturens Paavirkning, blive de en næsten ligesaa tro Gjengivelse af denne, som Nøddemarken og Kaalormen ere det af deres Hylstre. Derfor maa ogsaa Kystboerne, til hvem Havet paa sine stærke Arme bærer Kulturen lige ind i Døren, staa høit over Fjeldfolket. Det seer man da ogsaa paa de sværtvoxne Sætersdøler og Thelebønder, som i sine korte Trøier og langlivede Buxer og med Piben bestandigt i Munden komme herned for at søge Arbeide, men fortære sin lille Fortjeneste i Brændeviin og tjærestærk Kaffe, uagtet de, som de fortælle, „have Kjærring og fem eller sjau eller ni Bodn, som sidde hime og sulte." Derfor kalder ogsaa Vestlændingen dem „de store, vilde Austmenner", — og denne Høflighed gjengjælder da de „Vilde" med: „Vi ville heller, om galt er, være fulde end fule, heller Drikkar end Læsar."

En gammel Fisker i sin Baad laa i vor Vei. Havde det været lidt dunkelt i Veiret, kunde vi gjerne taget ham for en Fjeldformation, saa graa og gammel og udslidt var baade han og Baaden. „Fisk? Gamlen!" raabte den geskjæftige Per. Det likte ikke den Gamle. „Eg inkje avlet Livet idag; fins inkje meire Raat i Sjøen!" — „Hvorfor det?" spurgte Per igjen. — „Inkje Fre at faa for al Slags Styggadom." — Det fik han Per paa sin Tallerken, smaskede de to Andre. Hvad nu Grunden er, saa klages her altid paa Fisken, og vist er det, at naar undtages i Vaar- og Sommerfisket, spises der neppe noget andet Sted saa lidet Fisk som langs disse Søkyster.

Den gamle Mands Bedrift havde nok heller ikke gjort ham rig. Nogle store Stene paa Stranden vare hans Baadnøst, og en Kasse, saa stor som et gammeldags Slagbord, hans Huus. Men Lyngen groede frisk og grøn derover, og oppe paa en Steen havde han lavet sig en Potetesager, hvis skinnende Hvide, Violette og Grønne straalede som den livligste Emaille mellem Ur og Mos.

Mine Folk haabede hele Tiden paa, at Vinden skulde springe frem bag dette — og dette — og dette Næs og hjælpe fremad ved at fylde vore Seil; men den sidste lille Skypose forsvandt fra Himlen, hvor Solen idag vilde herske alene. Nu stod den op i al sin Majestæt, lyste og varmede og befalede almægtig og kjærlig, at alt Levende skulde komme frem og fryde sig ved Tilværelsen. Og strax yrte det og kryede det, og dandsede og legede, jublede, fløitede og skreg det af Glæde i Luft, i Hav og paa Land. Alle Slags Fiske gjorde utallige Spret og Svingninger op over Havfladen og krusede med Ringe i Ringe dens klare Speil. Niserne boltrede sig ude i det aabne Hav, viste os deres sorte Rygge ligesom Hjul hist og her paa Overfladen og kastede Straalerne derfra høit i Veiret. Sælhundene glyttede nysgjerrigt op med de vaade Ansigter mellem Stenene paa Stranden, gjemte sig og saa op igjen. Men Heden har overmandet Heiren; den sidder paa eet Been og sover under Bergnabben og flyver tungt og kluntet op ved den Uro, som Pladsket af vore Aarer volder den. Vildanden svømmer med sine sexten Smaa om sig yndigt stille inde i Bugten, hvor Aaen lister sig ud i Orekrattets Skygge, hvor Løvet staar i lyse og mørke Grupper langs det smale Vasdrag. Ubeskrivelig Lyst havde jeg havt til at forstyrre den yndige Ro derinde, saa meget mere som jeg havde en Følelse i mine Ledder, som om de vare sammensatte med Knappenaale, men mine Folk, hvem jeg forklarede dette, forsikrede: „det var betydelige" (det kunde være sandt), „de vare saa fornøiede" (betyder meget leie, bedrøvede), jeg maatte være „taalige", jeg kunde ikke komme iland uden at svømme. Og saa var jeg taalig og saa paa Kari og Martha, som fyldte Luften med deres Uro og Prat (Kari og Martha ere Navne paa Skjærer og Kraaker og Fruentimmer hele Kysten rundt) — og paa Maagerne, som hæst skrigende omflagrede den nøgne Pynt, og paa den søde lille Terne, der med sin utrættelige Tilbeder efter sig skyder langt ud paa Søen og snapper en ulykkelig Sild, der har forraadt Slægt og Venner ved at vise Fiskeren, hvor han skal sætte sin Not. En nyttig Ting for os er altsaa denne smukke, pyntede Terne med sit gule Neb, sin sorte Silkehue paa den yndige Nakke, sine lyseblaa Tegninger paa Vingerne, den koket kløftede Hale og de fine, smukke, røde Been.

Ogsaa Bølgerne lo og legede idag og strøg sig kjælent om Baaden og om de hvide Strande og grønne Øer; de vare i saadant godt Humør, saa indsmigrende, de troløse Tingester. Hvor yndigt de rullede mod os i den opspringende Bris med de fine, hvide, krusede Kamme paa Toppen. Dog, I narre ikke mig! Men Mildhed er jo altid indtagende, bedaarende hos den Mægtige, man frygter. Og Havet er det skjønneste af alt det vidunderligt Skjønne paa denne Jord; thi dets Skjønhed er Sjælens. Guds Aand svæver endnu over Vandene. Med Rette anseer den poetiske Indianer det solbelyste Hav som det fuldkomneste Billede paa den Uendelige, som det Element, der bedst afspeiler den store Aand.

Ud paa Dagen passerede vi Finnø, hvis smukke Forside ligner et Kanevabroderi. Vaargrønne Agre, Træer i Buketter, hvide og røde Huse med blaa Røg i de smaa Piber laa rundt i blomsterstrøede Enge med Søen foran og Skoven bagenfor og straalende Ungdom og Sundhed i Alt. Navnet er efter Kong Finn, der heromkring har efterladt sig mange Mindesmærker i smaa Steenrøse, der bære hans Navn. Jeg vil dog haabe, hans kongelige Majestæt har udrettet mere i Verden end at lade disse sætte op! I Syd stak Rennesø sin graa Top frem og mindede om det Oldtids gjæve Hoved, som her maatte falde. Ogsaa viste man os Talgø, bekjendt af Ridder Olaf. Hvem veed saa, hvad Godt Ridder Olaf har gjort? Saa var der Stjernerøerne, smaa, deilige, frugtbare Sjølunde — Dannevange paa den blanke Vove. Paa en af dem under Furutræerne paa Berghammeren ved Søen ligger Gaarden Furra, hvis Eier er saa rig, at det er en stor „Fura" (Forundring) over det hele Amt.

Skulde vi gjøre en Afstikker til en af disse Pleiader og besøge Dens Eiermand, den anseede H.? At gjøre hans Bekjendtskab er som at læse, saa forekommer det mig, et Blad i vore Sagaer. Det er Njaal Torgeirsøn eller Erling Skjalgsøn eller vel endog Haakon Jarls Skikkelse, der staar for Dig i den vakre Gamlingen med Sjælens Adel i hvert Træk. Men nu er den kraftige Gubbe veirslidt og malmgraa som et Sømærke; dog blinke endnu Dinene klart som Lyset i et Fyrtaarn — uroligt speidende, søgende efter Nogen, som kan hjælpes. Aandsevnerne ere vel ogsaa sløvede, i alle Fald Hukommelsen. Hvormange Mennesker H. i sin selvpaatagne Lodsbestilling har reddet fra Døden i Bølgerne, har han neppe nogen Greie paa, men man hører snart, han er mere hjemme paa det oprørte Hav end i sin Dagligstue, og veed Raad for Alt, hvad der indtræffer paa Vand, ja paa Land og i Luften med. Du kan faa lære at finde frem Tyvekoster og Tyve og straffe Ugjerningsmændene; thi i lang Tid var H. eneste Øvrighed og Politimester i en vid Omkreds, og straffede og belønnede efter selvgivne Love, saa der stod stort Ry af hans Magt og Klogskab rundt omkring. Han er en meget god og gavmild Fader mod sine trængende Naboer og studerer paa sine gamle Dage Bibelen flittigt. Den syntes han nu før, at han ikke stort behøvede, han stolede paa egen Kraft og Forstand, men dem stoler han ikke mere saa vist paa; et andet Lys er tændt i hans Sjæl, de evige Sandheder gaa mere og mere op for ham, og den gamle Sømand søger sin Havn i Ham, som gik paa Søen og tæmmede den oprørte Bølge.

Dog, den gyldne Rand over Bjergøen minder os om at skynde os. Med løse Skjøder og fulde Seil og Pir til Nors, der lader „falde, falde, luf, luf!" flyve vi over Fjorden og slippe godt igjennem første Vagt, der ellers gjør Allarm nok og raaber an ved mindste Anledning: „Hestflu", „Bustadnæsset" o. s. v. Nu see vi Hinden, der endnu springer kjæk og munter paa den vaade, steile Væg, og seer ud, som var den meislet af en eller anden Kludrer og ikke af den store Mester, der ei pleier give sig af med at kopiere. Og der have vi Fjeldene i Baggrunden; de ere ei meget høie, men af en smukkere Form, ei saa nedklappede og kageagtige som hine, vi saa før idag. Himmakona eller Hinnakolla med sit Skaut paa Hovedet sidder endnu paa sin Stol i Himmelranden og seer mørk og ugjæstfri ned paa os Fremmede.

Fir nu paa Skjøderne og lad falde lidt, gode Jesp, saa vi faa see Præstegaarden, den tækkelige, lille hvide eenetages Bygning, som med sin Steentrappe og Havestudøre af Glas ligger saa sødt og venligt og titter paa os gjennem Løvet. Og der ligger den yndige lille Borgestue oppe i Bakken under Birkelien med Græs og Blomster paa Taget og Aftensol paa de smaae Ruder, som et Eventyr af Andersen. Og Kirken paa den anden Side af Elven, det stakkels skjæve, faldefærdige Gudshuus, over hvilket Birk og Rogn har kastet et yndigt Slør. At den gamle skrøbelige Bygning har kunnet hænge saa længe sammen, viser Aandens Seier over Kjødet, eller vel maaske hellere omvendt Bøndernes Seier over „Stivdirektionen", som de her sige*).

Hvilken herlig Aften! Hvilken Farveglød Aftensolens Straalebrydning frembringer mellem de trange Dalvægge! Jeg tror aldrig at have seet Noget saa deiligt, som dette i Dieblikket atter forsvundne Syn. Haukelifjeldet var rødglødende fra Isse til Fod som et Stykke Jern i Smedens Esse, og over Lammenuten var kastet et dybfoldet Draperi af mørkeviolet Fløiel. Men Himmakona, Stakkar, hun var nok i Graat eller Sort som bestandig, tror jeg.

Gode, gamle Torbjørn stod paa Stenene ved Stranden, rakte os venligt Haanden til Velkommen og hjalp os iland. Hvem kjender ikke, hvem holder ikke af Torbjørn? Liden, kroget og gammel er han nu, men han har det samme vakre, grundredelige, energiske og gjennemvenlige Ansigt. Han har Knæbuxer og store Træsko paa de tynde, spinkle Been. Saa daarligt Arbeide som disse vilde denne flinke Snedker aldrig levere. Men de have da ogsaa gjort Tjeneste i otti Aar og ikke havt megen Ro. Endnu bære de ham efter hvert Uveir, og, det er ikke sjelden, op paa Kirke- og Præstegaardstaget, hvor han lægger Pandestenene til Rette. Endnu ror han selv alene hver Maaned i sin Baad de 4 Mile til og fra Byen. Hans vakre, fine, fromme Kone sidder aldrig ved Vinduet, for ei at fristes til Sladder, skræller aldrig Poteter om Søndagen, for ei at begaa Helligbrøde, men skurer sit Huus reent som nyhøvlet Træ og pudser Ruder og Ovne hver Løverdag. Og naar Torberg hører anden Sang end Psalmer, gjemmer hun sig i Spiskammeret eller hvor hun bedst kan, thi Saadant er i hendes Tanker syndigt.

*) En Skolelærer ansøgte om en eller anden Post, men for ei at vise sig uhøflig, skrev han tilslut: „Hvadenten jeg faar Posten eller ei, saa vær saa god, Hr. Stivdirektion, at hilse Deres Kone."

Baade hun og Torbjørn ansee Trær om Husene og Taarn paa Kirken for Dienslyst, tro det er Synd at flytte Stenene fra det Sted, hvor Vorherre har lagt dem. Disse Meninger dele de i Oprigtighed med mange gamle Folk, ligesom det jo i Oldtiden ansaaes for en Besmittelse af Havet at sende Skibe ud paa det. Alt Nyt kaldes Leier og Vidtløftigheder, oftest Opspind af den Onde.

„Tak for sidst," sagde Torbjørn, idet han venligt hilsede paa os. Her takkes altid for sidst, enten de Hilsende have seet hinanden før eller ikke, ligesom der i Valders altid hilses Godnat til alle Tider af Døgnet og paa første og anden Haand. „Ka staar?" spurgte Jesp deeltagende. „Tak saa tespør! Helsa; batla me dæ — putla paa Føden — Torberg smaalige" (Rusler med det, pusler paa Fødderne, Torberg svagelig). „Græve ein Dag isen?" — At grave her er eensbetydende med det engelske to do, og kan lægges til alle Verber. Underligt, at man har valgt dette Gjerningsord, hvor der graves saa lidet. At fiske maatte have passet bedre, men det heder altid: „Eg græve og hugge, græve og ror, græve og spiser o. s. v. — „Eg vin inkje meir end aa græve fram før mæg." — „Eg græve me Haape, at Alt skal gaa godt; eg putlar ei Bøn derom te Herren." — „Æ du ude og græver og gaar idag?" „Tak saa taalige", svares der. Her kan Spørgsmaalet rigtignok som oftest passe godt til Veienes Beskaffenhed i Ryfylke, men dette er dog vel ikke egentlig Meningen. — Spørges der om dette eller hiint Arbeide lykkes, maa der, især om Vedkommende er lidt kry af sit Værk, endelig svares med dybe, lange Sukke, et indadvendt Blik og omtrent saaledes: „Aa dæ værde helste so, dæ værde tufs, jamen værde dæ so, værde dæ, værde dæ — —!"

At møde først paa et Sted en saa ægte gammel Mand som Torbjørn, maatte vel ansees som et godt Varsel! Og jeg trængte til Noget at klynge mig til. Hvem føler ikke, naar man første Gang gaar paa Besøg blandt ukjendte Folk, som om man var ifærd med at gjøre Indbrud, som om man i de fremmede Forholde skulde blive „ett nakad berg, hvar inga blommar trifvas."

Disse Eensomhedens Farvetoner vege dog strax for den inderlige Fornemmelse af Hjemlighed og Hygge, som jeg fandt i Præstegaarden. Fra Barndommen have vi vænnet os til at ansee Præstegaardene som et Hjem, hvor enhver Vandrer bliver optaget med Kjærlighed. I de meget bereiste Bygder maa jo dette Forhold nu have forandret sig med Tiderne, men her, hvor Mennesker endnu ere Rariteter, finder man det til sin Overraskelse igjen paa den behageligste Maade. Glæden over at modtage og vise Gjæstfrihed er lige stor og gjensidigt oprigtig; thi her kommer sjelden andre end Bygdens egne Beboere. Aldrig har man her den Glæde at see Turister, blege af Lampeskin og smaa Bogstaver, streife ad Veie og Stier for i deres korte Ferier at drikke af Guds Natur. Ingen Macfisk eller Macgrog eller Toddy — eller Jarl af Dynevaar eller Pudevaar eller hvad de nu Alle hede — kommer her og spenderer deres Penge paa at opdrage vore Bønder: „Jeg spis hos Dei, sav hos Dei, kjør i Din store Øse (Kariol), Din Hest meget skidden, mine Heste meget rene — — renere end mangen Nordmand." — En Englænder vilde lære en Pige paa et Skifte i Thelemarken at varte op ved Bordet. „Stand there, pleases hand me this, and that," hed det. Det gik godt en Stund, men tilsidst brast Gjentas Taalmodighed. „Kan Du inkje taka dæ sjæve, nær dæ stænd beint framfør Nasi di, saa kan Du gjæra dæ Du vil."

Biskop Dr. Erik Pontoppidan og det høiere Skolevæsen i Bergen.

Et Afsnit af et større utrykt Arbeide om Pontoppidan's Virksomhed som Biskop i Bergens Stift i Aarene 1748—1754.

(Af Sognepræst J. F. Lampe i Tysnes.)

(Slutning.)

Steensen's Eftermand blev, som af Pontoppidan foreslaaet, Jakob Høyer, der i en Alder af 37 Aar kom samme Aar til Bergen. Dette var et saare heldigt Valg og har bragt efterhaanden Skolen paa en bedre Fod, saa at Biskoppen i Skrivelse af 16de Novbr. 1751 til Grev Holstein kunde indberette: „Vor nye Rektor fortjener største Flittigheds Ros og har meget vel begyndt at bringe Skolen i Flor; men det er beklageligt, at en Student ved Navn Cortin, som holder Pugeskole, lokker ham nogle Disciple bort og efterhaandrn dimitterer dem meget miserables, fordi Rektor ei vil udholde en Proces med ham, hvilket her paa Stedet er dobbelt farligt." Efter Ansøgning til Kongen androg Rektor om denne saakaldte Pugeskoles Nedlæggelse, hvilket Biskoppen paa det varmeste anbefalede, og ved Reskript af 5te Mai 1752 blev Cortin's private Skole forbudt, da den ansaaes „stridig mod den offentlige latinske Skoles Flor og Frihed" *).

Samme Aar Rektor Steensen døde, indfaldt et andet Dødsfald i Bergen, der bragte nogen Forandring i den lærde Skoleunderviisning, hvortil Pontoppidan ved sit Forslag gav den nærmeste Anledning. Edvard Londeman de Rosenkrone, titulær Biskop og Lector theologiæ i Bergen fra 1732, afgik nemlig ved Døden den 16de Septbr. Lektoratet, der havde bestaaet siden Reformationens Indførelse og havde i sammes Begyndelse og længere fremad været til ikke liden Nytte under de daværende mindre gunstige Universitets-Forholde, havde imidlertid ved en forbedret Universitets-Dannelse for de theologiske Studerende tabt sit Værd og ansaaes nu for uhensigtsmæssigt og ikke svarende til Tidernes Fordringer. Lektoraterne i de øvrige Stiftsstæder vare efterhaanden nedlagte og kun det i Bergen stod alene tilbage**): Dette Embede var aflagt med betydelige

*) Den ældre Lovgivning kjendte kun 2 Slags Skoler, nemlig Latin- og Skriverskoler. De første fandtes før Forordningen af 1739, der indskrænkede Antallet betydeligt, saa godt som i alle Kjøbstæder. Det andet Slags, hvori Underviisning meddeltes i Skrivning, Regning og Christendomskundskab, vare Borgerskoler, thi Almueskolevæsenet i Byerne var idetmindste her i Landet kun lidet kjendt. Pugeskoler, hvorved forstodes smaa private Skoler, hvori en enkelt Lærer underviste i de almindelige Latinskolefag, var allerede forbudt i Christian den 4des norske Kirkeordinants og Forbudet findes gjentaget i N. L. 2—18—13. Bestemmelsen overholdtes ialmindelighed ikke, skjønt der haves et kgl. Reskr. af 16de Septbr. 1707 til Biskoppen i Sjælland, der gjentager Lovens Forbud i saa Henseende og forøvrigt tillader Rektoren ved Kjøbenhavns Latinskole at tiltale dem, som oprette Pugeskoler og dimittere til Universitet. I Bergen holdtes før Pontoppidan's Tid just en saadan Skole af den her bekjendte Literat Ole Camstrup. Den ovennævnte Rasmus Finch Cortin var en Officierssøn fra Nordfjord og født 1721; han var Candidatus juris & philosophiæ og blev af Pontoppidan den 9de April 1749 konstitueret til at overtage Konrektor Lakjærs Vices under dennes Fraværelse i Danmark; men denne Konstitution blev allerede hævet den 25de September derefter, paa Grund af Cortin's altfor store Strænghed, hans usømmelige Skjældsord mod Disciplerne og forargelige Banden, ligesom han skal have viist altfor stor Myndighed over sine Medlærere, hvoraf den ene, Høreren Hans White, endog forlangte en Provsteret over ham. Senere maa der mellem Biskoppen og Cortin være foregaaet meget heftige Stridigheder; thi da Førstnævnte i Skrivelse af 17de Febr. 1750 til Konrektor Lakjær, der endnu var fraværende i Danmark, opfordrede ham til snarest muligt at vende tilbage og overtage sine Skoleforretninger, da hans Permission var udløben, siger han: „Hvad Fortræd jeg har havt af den mere end utaknemmelige Cortin, som fremfor alle Mennesker paa Jorden har saaret mit Sind med sin forgiftige Slangebraad, det veed Gud alene." Cortin blev imidlertid 1761 Lector Seminarii og døde i samme Stilling 1778.

**) Medens ved Reformationens Indførelse i Norge det rige Kloster- og Biskop-Gods samt den halve Deel af Tienden blev lagt under Kronen og anvendt til verdslige Diemed og Forleninger, blev ved Luthers Raad den gamle Indretning ved Domkapitlerne ved hvert Biskopssæde og Kanikerne og dens Præbender vedligeholdt til Skolevæsenets og Videnskabelighedens Fremme. Ved disse Domkapitler ansattes ved Reformationens Indførelse en særskilt Embedsmand under Navn af Læsemester eller Lector theologiæ — forskjellig fra Skolemester, scolasticus, rector ved Latinskolerne —, hvis egentlige Hverv det var at læse over visse Stykker af den hellige Skrift, foredrage Dogmatik, eller nærmest Luthers lille Katechismus og lidt geistlig Rhetorik baade for Kannikerne og Skoledegnene eller Disciplerne i Latinskolens øverste Klasse, ligesom Enhver havde Adgang til at overvære disse Foredrag. Ansættelsen af en saadan Læsemester var paa den Tid en Nødvendighed, naar man nemlig betænker, at Reformationen her i Landet blev paatvungen, uden at der ialmindelighed hverken hos Lærerstanden eller Almuen og Borgerne spoređes nogen aandelig Trang dertil; hvorfor ogsaa Forandringen var i Begyndelsen mere udvortes, end havde sin Rod i en ret Erkjendelse af Sandheden. De katholske Præster i Landdistrikterne forbleve ogsaa i deres Embeder, hvorved altsaa alene de ydre og mest iøinefaldende Kjendetegn paa Katholicismen bleve ryddede af Veien, uden at selve Læren undergik nogen synderlig Forandring, Noget, som udtrykkelig indeholdes i Christian den 3dies Skrivelse af 17de Juni 1537 til Lehnsmanden paa Bergenhuus, Esge Bilde, at nemlig alle Kirkens Personer og Sognepræster i Bergens Stift skulde tillades „at blive ved deres gamle Skikke og ingen nyere Prædikere indsættes", for at ingen Forskrækkelse eller Uenighed skulde opkomme blandt den fattige og uforstandige Almuer der i Landet, forend Kongen „kan finde andre Raad og saa med Lempe og Foie komme dem til nogen Bekjendelse og bedre Forstand i Guds Ord." Det var saaledes Latinskolen i Forening med Lektoratet, som paa den Tid var den egentlige Planteskole for de vordende Præster; ja der haves Exempel paa, at endog 25 Aar efter Reformationen blev en Person taget lige udaf Latinskolen og viet til Præst i Bergen. Lektoratet traadte saaledes i Universitetets Sted med Hensyn til Uddannelse af Præsteemner, thi Trangen til Lærere i Kirken var altfor stor, til at Kjøbenhavns Universitet, som desuden var i en mindre god Forfatning, kunde tilfredsstille Landets Krav, hvortil kom endvidere, at de Danske i Begyndelsen nødig vilde komme herop og modtage præstelige Embeder, idetmindste i Landdistrikterne, da de Norske ansaaes for haarde Folk, der sloge deres Præster ihjel. Indtil 1569 synes den Dannelse, de Norske erholdt ved Lektoraterne ialmindelighed at have været tilstrækkelig, uden yderligere Universitetsstudier, men i dette Aar udgik en kgl. Befaling til Biskopperne, at de ikke skulde ordinere nogen

Indtægter af Jordegods, ligesom dets Indehaver var tillige Sognepræst til Fane, hvortil det var annekteret siden 1622. I Skrivelse til Kongen af 28de Septbr. 1749 foreslog Pontoppidan, at Lektoratet burde nedlægges og derved Forbindelsen med Fane Sognekald hæves, saa at dette for Eftertiden blev et frit Kald, og at et Seminarium, der skulde sættes i Forbindelse med Latinskolen, skulde fremgaa af det nedlagte Lektorat. Deri skulde 12 især udenbyes Disciple optages, hvoraf de 6 som Gratister skulde nyde Stipendier og fri Bolig m. m. samt Information og de øvrige 6 alene fri Bolig. Foruden de almindelige Skolefag, hvori de skulde nyde Underviisning fælles med Latinskolens Elever, skulde de erholde særskilt Kundskab i Moralphilosophi, Mathematik, Physik, især Experimentalphysik, Literaturhistorie samt det tydske og franske Sprog, hvilke Discipliner paa den Tid ikke hørte med til de almindelige Skolefag. Til at bestride Udgifterne ved denne Indretning foresloges, at Lektoratets Jordegods skulde henlægges til Seminariet samt Renterne af en opsparet Kapital af 3000 Rdr. Latinskolen tilhørende og endelig Renterne af 1000 Rdr., som i dette Øiemed var givet af en unavngiven Person, dertil skulde anvendes. En særskilt Bygning skulde dertil opføres, hvori Inspektøren skulde have fri Bolig og hvem den væsentligste Deel af Underviisningen blev overdraget under Navn af Lector philosophiæ, hvorhos en Sprogmester som Timelærer skulde ansættes. Dette Forslag vandt Kongens Bifald. Ved kgl. Reskr. af 24de Oktbr. samme Aar blev Fane Sognekald adskilt og den anden Deel af Forslaget blev taget til Følge ved Reskr. af 23de Jan. 1750, ved hvilket Reskript Bergenseren Mag. Peder Kristian Gartner blev udnævnt ifølge Biskoppens Indstilling til Lector Seminarii og Inspektør, hvorhos Indretningen, som af denne foreslaaet, fik Navnet Seminarium Fredericiarum efter Kong Frederik den 5te. Hensigten med Oprettelsen af denne Anstalt var et Forsøg paa at udvikle det lærde Skolevæsen i en mere praktisk Retning. Pontoppidan søgte i Forestillingen til Kongen om denne Stiftelses Oprettelse at vise, at det ikke var nok, at Disciplene vare hjemme i Latin og Græsk, men at der ogsaa udfordredes andre Læregjenstande, der senere kunde være dem til Nytte. Seminariet, til hvis Bygning Mikel Falch i Sogn havde skjænket 1800 Rdr., mod derfor at erholde et Sorenskriveri, kom igang Høsten 1752. Den første ansatte Lektor var imidlertid allerede død den 14de Marts samme Aar og i hans Sted blev efter Biskoppens Forslag ansat Mag. Ove Christian Leyrdal, en Præstesøn fra Leirdals Præstegjeld, der overtog for det Første Underviisningen i alle Fag. Om Seminariet opfyldte de Forhaabninger, som idetmindste Pontoppidan nærede ved dets Oprettelse, er tvivlsomt. Allerede i Rektor Høyers Tid viste sig en Animositet mellem ham og Lektoren og denne udeblev ikke senere. Feilen stak nok fornemmelig deri, at Lektoren ansaa sig at være sideordnet med Rektoren og deraf opstod Rivninger, der havde en mindre heldig Indflydelse baade paa Disciplinen og Undervisningen. Seminariet forfaldt efterhaanden og nedlagdes i 1808. Nu benyttes Bygningen til et Børneasyl og opfylder idetmindste en Deel af det Ønske Pontoppidan udtalte, da han med gylden Skrift lod sætte over Indgangen:

Stet domus et spargat semen pietatis & artis,
Stetqve simul nomen, rex Friderice, tuum.

---

til Præst, som ikke i nogle eller idetmindste eet Aar havde studeret ved Kjøbenhavns Universitet. Befalingen synes dog ikke altid at have været overholdt, da senere Advarsler endog ved Aarhundredets Slutning møder os, for at indskjærpe den kgl. Anordning. Men med Hensyn til Paabudet om i nogen Tid at studere ved Universitetet maa bemærkes, at derved forstodes indtil 1629 alene Forpligtelsen at høre theologiske Forelæsninger, thi nogen theologisk Examen var indtil den Tid ikke forordnet, da den saakaldte Bispeexamen, eller den Prøve, som Enhver, der var kaldet til Præst, maatte før sin Indvielse aflægge for Stiftets Biskop, var den eneste Undersøgelse, der anstilledes med Hensyn til Kandidatens fornødne theologiske Dannelse. Ved Paabudet om for Enhver, der vilde blive Præst, at underkaste sig theol. Examen ved Universitetet og ved de efterhaanden strængere Fordringer, der gjordes til de vordende Præster, tabte Lektoraterne sin Betydning. De nedlagdes omsider. Det første, som ophævedes, var Stavangers Lektorat, der nedlagdes ved Resk. af 20de Novbr. 1686 og tilfaldt $^2/_3$ af sammes Indtægter Rektoren i Christianssand og $^1/_3$ Kapellanen til Domkirken sammesteds. Derpaa kom Turen til Christiania Lektorat, der nedlagdes ved Reskr. af 3die Oktbr. 1738 og blev sammes Indtægter henlagt til Rektor og Konrektor sammesteds, og endelig det i Throndhjem, der nedlagdes ved Reskr. af 21de Juni 1743, og tilfaldt sammes Indtægter den finmarkske Mission.

Parti fra Bykle. Efter Tegning af A. Schneider.

Fra Bykle.

Bykle Sogn, Annex til Valle i Sætersdalen, indtager et Areal af 10—12 norske Kvadratmile. Den officielle Vei til denne Bygd er den berygtede Byklestige, en Hønsetrappe, som dog kan passeres af Heste, naar de dertil specielt ere indøvede. Præst og Foged og Amtmand maa for Velanstændigheds Skyld tilhest ballancere denne Trappe op og ned paa sine Embedsreiser herop; Bygdens egne Folk undgaa den paa sine Handels- og Forretningsreiser saa meget som muligt, og har til eget Brug tildeels udfundet sig Bagveie, hvorpaa de føre sit Korn og Salt over Fjeldene fra Mo i Thelemarken, deels ogsaa fra Suldal. — Byklaren bruger i Dagliglaget Træsko og overfees naturligviis af den i alle Fald udi egen Indbildning mere urbane Beboer af Hovedsognet; de ligne hinanden desuagtet paa et Haar. Den Reisende vil i Bykle føle den samme forunderlige Sagastemning som længere nede i

Dalen, han vil paa begge Steder finde de samme Træk af Middelalderens Romantik, men ogsaa samme middelalderlige Foragt for Reenslighed. Paa Grund af de svære Distancer og de slette Veie har Byklaren vanskeligt for at søge Kirke; ikkedestomindre tror jeg, han i Regelen er en bedre Christen og frommere Sjæl end hans nærmeste Naboer; de samme Distancer hindre ham nemlig i saa ubændigt som Beboerne af Dalens mere tætbebyggede Strøg at følge sin middelalderske Tilbøielighed til muntert Lag og Svir og Styrkeprøver og Kjærlighedseventyr. — Kirken, en liden Træbygning, opført 1805, omtrent 17 Miil nord for Christianssand, ligger paa Gaarden Byklum, hvorfra foranstaaende Prospekt er taget. Byklum har som de fleste større Gaarde i Dalen været Tumlepladsen for en Sagnhelt. Her boede i gamle Dage en Kjæmpe, Mog, hvis Loft „Mogsslottet" endnu — rigtignok ombygget — staar paa Gaarden. Om ham og hans Drenges Størrelse og Kræfter kan man danne sig et Begreb, naar man hører, at han brugte til Spadseerstok en Furustamme, hvoraf hans Søster fik Tømmer nok til en heel Huusvæg; paa Mogsslottet staar endnu et Meelkar af et Oxehoveds Størrelse, som hans Hjurdingsgut skal have arbeidet for sit Tidsfordriv, ligesom nu Hjurdingerne skjære Træskeer og andre slige Smaating. — Et kort Stykke Vei ovenfor Byklum er et imposant Vandfald, Sarvefossen.

Sneeskred og Laviner.

I mange af vore ved bratte Fjelde og Lider indesluttede Afdale, navnlig i Bergens Stift og Romsdalen, finder hvert Aar større Sneeskred Sted; men kun sjeldnere anrette disse betydelige Ødelæggelser. Efter store Sneefaldsvintre pleier man dog fra en eller anden Fjordbygd eller Fjelddal at faa Efterretninger om et eller flere Ulykkestilfælde, foraarsaget ved Sneeskred, saaledes ogsaa iaar. Paa Vaarsiden styrter, som man veed, Sneefonner undertiden pludselig frem nedad den bratte Fjeldside, rivende med sig i Farten Alt, hvad der ligger i deres Vei, Træer og Huse, og ikke saa sjelden hører man, at Mennesker og Dyr med Et ere blevne revne afsted, uden at nogen forestaaende Ulykke forend i Ødelæggelsens Øieblik var forudseet. Først efter lange Anstrængelser er det da lykkedes at faa gravet Ofrene frem af Sneemasserne, enten i levende eller død Tilstand. Sneeskredene hertillands ere dog for lidet at regne mod de voldsomme Laviner, som aarlig styrte ned fra Alpernes Tinder, hvor Fjeldene ere høiere og Sneesmeltningen foregaar med større Hurtighed. Det Billede, vi idag bringe, vil give vore Læsere et Begreb om et af de storartede Naturoptrin af det Slags, hvorfor den schweitziske Alpeverden er Skuepladsen.

I underbar Majestæt hæver sig „Jomfruen", hyllet i sin Snee- og Iiskappe, med de himmelhøie, steile Klippevægge og bag sig de grønne Alper med græssende Hjorder, hvis Klokker give Gjenlyd fjern og nær. Alt synes her at have forenet sig i hvad der kan glæde og opløfte et Menneskehjerte. Pludselig gaar en huul Knagen gjennem Middagens Stilhed, det lyder som Havet i Oprør, og i samme Nu styrter en blændende hvid Sneemasse med et Bulder som Tordenens ned fra den flere tusinde Fod høie Fjeldvæg: det er en Sommerlavine, saaledes som den paa dette verdensberømte Sted daglig, ja ofte flere Gange om Dagen, styrter ned over den fredelige Dal, saalænge den hede Aarstid varer. Den ligner snarere et majestætisk Vandfald, end det, man sædvanlig forestiller sig ved en Lavine, men er i alle Fald et af de mest storartede Syn, der kan blive Alpevandreren tildeel, naar han kan blive Vidne dertil fra et beskyttet Sted i Nærheden.

Fr. Tschudi har med levende Farver, i raske og anskuelige Træk skildret Lavinerne med deres Ødelæggelser og velgjørende Virkninger, — en Skildring, som vi tro at burde hidsætte ved Siden af vort Billede, overbeviste om, at den vil læses med almindelig Interesse.

Til de mest maleriske Phænomener i Alpelandskabet, siger han, høre Lavinerne, disse uhyre, tordnende Sneestrømme, hvis frygtelige Virkninger maale sig med deres

En Sommerlavine. Originaltegning af H. Jenny.

majestætiske Storhed. De gjentage sig periodisk, have deres bestemte Strøg og Gange, deres Kjedler, i hvilke de ophobes, og deres Leirpladse, hvor de bevægede Masser komme til Ro. En stor Deel af Alperne betjene sig af dem for at befri sig fra uhyre Sneemasser, og det med en saadan Regelmæssighed, at deres Komme lader sig beregne efter Uger, ja efter Dage; omhyggelige Jagttagere kunne ofte angive, i hvilken Time Lavinen vil komme. De optræde under meget forskjellige Former; snart er det blot Smaaskred, ved hvilke Sneemasserne paa et vist Klippeparti gaa bort gjennem større Furer, eller det er sammenstyrtede Sneeskjolde, Masser, der ere optaarnede paa en Fjeldtinde ved en stadig Vind og stærkt Sneefog, mangle et ordentligt Grundlag og derfor kunne falde ved deres egen Vægt og styrte ned, overalt hvor en bestemt Vindretning har foranlediget deres Dannelse. I Regelen ere disse dog ikke farlige og naa ikke langt; dog rev paa

Bernhardin et saadant Sneeskjold Postslæden og 13 Personer med sig ned i Afgrunden. Ved en vis Beliggenhed kunne de naturligviis blive til egentlige Laviner og ere da saa meget mere ødelæggende, som de ikke bevæge sig ad tilvante Baner. De egentlige Laviners Dannelse afhænger af Bjergmassernes Form og Hældning, af den faldne Sneemasse, af Temperaturen og en Mængde andre Forhold. Bratte Terrassedannelser, steile Fjeldvægge eller stærkt hældende Skraaninger forhindre Afleiringen af store Sneemasser og Lavindannelser. En Heldning af 30—35° derimod og en lang Vandfure, mod hvilken større Skrænter falde jævnt af, begunstige en periodisk Dannelse af Laviner. Grundlavinerne ere imidlertid stadigere end S t ø v l a v i n e r n e. Disse sidste ere ikke blot uregelmassigere, men ogsaa farligere og voldsommere, optræde kun om Vinteren og i det allertidligste Foraar og opstaa, naar store Masser af ny, kornet, løs Snee falde paa et fast og haardt Sneedække. De have intet fast Leie der, naar Skraaningen er noget steil; Faldet af en lille Sneegesims oppe i Bjergene, Trinet af en Gemse eller en Hare, ja selv den lille Sneeklump, der falder fra en Busk og ruller ned, eller endog blot en Luftrystelse kunne under gunstige Forhold sætte hele den nye, ovenpaaliggende Snemark i Bevægelse. Først glider den langsomt frem i et sammenhængende Stykke, dernæst river den de dybere liggende Masser med sig, vælter sig hen over dem, fyger tilveirs og splittes ad. Drønet i den klare Luft og de opstaaende Vindstød fremkalde nye Styrtninger fra alle Sideskrænterne. Med rasende Hast, frygteligere og frygteligere Tryk og tordnende Brag styrter Hovedstrømmen ned i Dalen, har allerede naaet Skovregionen som en bred, høitoptaarnet Stormflod, river Stene og Buske med sig og bryder nu knagende ned gjennem Skoven. Man seer intet andet end hvirvlende og sprudlende Taagemasser; uendelige Sneestøvskyer indhylle Strømmens Gang, hvis hele Bane staar i Røg og Damp, men Træerne knækkes, Klippegrunden skjælver, Fjeldtinderne gjenlyde af Stormens Torden i lange ængstelige Minuter, — endnu et Slag og et sitrende, knasende dumpt, uforklarigt Bulder, — — og alt er atter stille. Et skjærende Lufttræk har ledsaget Lavinen paa dens stolte Marsch. Du kan følge den med Øinene og see dens friske, Hundreder af Alen brede Kanalleie et Par Mile ligeud gjennem Alpegræsgange, Skove og Enge indtil Bækken dybt nede i Dalen. Endnu rulle enkelte Sneekugler afsted, og glide smaa Sneemasser efter, endnu bølger den gjennembrudte Høiskov for Fordærverens Aandepust. Seet fra Dalen er Katastrophen mere malerisk, men man øiner sjeldent Begyndelsen. En saadan Sneestrøm, der udbreder sig og voxer med Kjæmpekræfter, skummer høit op og styrter sig som et Vandfald ned over Klippevæggene, snart delende sig og snart atter forenende sig og optagende Sidearme, — et uhyre, rullende, bølgende, glindsende Hav i piilsnar Fart — frembyder med alle dets vidtrækkende Sidevirkninger et usigeligt storartet Skuespil. Kun nogle faa Minuter, og Høialpens Datter ligger efter sin gyselige Dands stille og uden Bevægelse nede i Dalbækkenet. Fire til fem tusinde Fod har hun tilbagelagt i sit seierrige Tordenløb, med Kroppen hyllet majestætisk i sit flagrende hvine Gevandt, og nu ligger hun med opløste Lemmer i Dalsengens Skjød.

Sletteboerne gjøre sig sjeldent noget rigtigt Begreb om de forunderlige Stormvinde, af hvilke en saadan Støvlavine ledsages. Lufttrækket gaar ligesom stød- og skudviis nogle hundrede Skridt til Høire og Venstre langs med Lavinskredet, men farer derimod forneden langt hen over de standsede Sneemasser, slaar ofte an mod den ligeoverforliggende Bjergvæg eller taber sig ude i den aabne Dal, hvor det endnu en halv Times Tid efter ryster Husenes Døre og Vinduer og letter Skorstenene af Tagene. I Skovene nedslaar denne Stormvind paa begge Sider af Sneestrømmen ofte 1000—2000 af de stærkeste og ældste Træer, løfter Mennesker og Dyr i Veiret og kaster dem ned i Dybet, knuser i Dalen, selv langt fra sit Ophavssted, de mægtige Nødde-, Æble- og Ahorntræer, vælter tunge Fragtvogne og nedbryder hele Stalde. Dog ere disse Luftstrømninger temmelig snævert begrændsede, og udenfor deres skarpt tegnede Grændselinier rører ikke et Blad sig. Forunderlige Tilskikkelser føre disse Laviner ind i Bjergbeboernes Liv. Snart indhylle de i en natlig Time hele Landsbyer, begrave Beboerne i huushøie Sneemasser og kvæler dem, før de kunne vaagne af deres Søvn; snart hvirvle de Smaahuse som Kortblade op i Luften og kaste Beboerne uskadte hen til Siden i Sneen. Høskuur føres 500 Skridt bort gjennem Luften over Bækkene og sættes atter uskadte ned med hele Høoplaget paa den anden Dalside. I alle høiere Dale har man baade ældre og nyere Beretninger om Mennesker, der ere blevne levende begravede og frelste paa en vidunderlig Maade*). Dyr, der ere komne ind i Lavin- eller Luftstrømmen, blive naturligviis omtumlede paa samme Maade. Smaafugle og Ravne slynges høit op i Luften, sjeldnere river Lavinskredet en Gemse med sig. Man siger om disse kloge Dyr, at de omhyggeligt undgaa alle farlige Steder i den Tid, Lavinerne ere hyppige; dog komme Gemseskeletter om Foraaret ikke sjeldent for Dagen i Lavinsneen. Det er vel mere deres Sky for Solsiden af Bjergene end deres Forndfølelse af Lavinfaren, der beskytter dem mod Døden. Med Vindstødene udbreder ogsaa en stor Mængde af den i Støv opløste Snee sig med en forunderlig, gjennemtrængende Kraft i Dalen, hvor denne Støvlavinsnee masseviis trænger ind i Husene gjennem de fineste Ridser og sætter sig saa fast i de uldne Klæder, at den slet ikke kan børstes af.

G r u n d l a v i n e r n e opstaa senere end de nylig beskrevne, fra Foraaret af og ind i Forsommeren. De større styrte temmelig regelmæssigt ned i Dalen til bestemte Tider paa Dagen, paa østlige Bjergskraaninger mellem Kl. 10 og 12, paa vestlige mellem 3 og 6 og paa nordlige indtil seent ud paa Aftenen. Fønen i de høiere Bjergregioner eller vedvarende Solvarme opløser store Sneemarker af mange tusinde Kvadratfods Overflade, undergraver dem tildeels ogsaa, skjærer dybe Vandtender i dem og opbløder deres Underlag saaledes, at hele Strækninger paa engang begynde at glide nedad ved den mindste Anledning. De dybere liggende Sneemarker hænge ved og løsnes let fra den bløde, svulmende Jord; Alt boltrer sig sammen og river overalt nye Sneemasser med sig, tager Jord, Gruus, Steen og Blokke med og tordner nu som en Strøm, men med fastere Masser, ned over Klippevæggen eller gjennem de sædvanlige Furer og Lavinveie ned i Dalen. Da de bestaa af vaade, sammenklumpede Sneemasser og under deres Fremgang kugle og trænge sig tættere sammen, fyge de ikke saaledes tilveirs som de tørre Støvlaviner, hvis Millioner af Støvperler opfylde Atmosphæren med Lys, men foraarsage derfor heller ikke noget betydeligt Lufttryk og gjør kun Skade ved den Bane, de bryde sig, idet de rode Jorden op i den eller ogsaa, skjønt sjeldnere end Støvlavinerne, bryde sig ødelæggende Veie gjennem Høiskovene. De føre altid store Masser af Is med og see smudsige ud. I Regelen ligne de mere en huushøi Sneevæg end en kjæmpestor Sneeboldt. Hvor mange tusinde Insektæg, Larver, Orme og Frø af Alpeplanter, der om Sommeren og Efteraaret havde slaaet sig til Ro i Lavinleiet, rives ikke pludseligt ned gjennem en eller to Regioner og afleires i Dalen, hvor de alligevel udvikle sig om Sommeren. Sneemasserne smelte temmelig langsomt i Kjedlerne og paa Græsgangene, hvor de ere blevne staaende og danne 30—40 Fod høit optaarnede Sneebjerge; ofte først i Juli, og det næste Aar blomstrer der dog der en heel Koloni af nedskyllede Alpeplanter. Hyppigt blive Masserne ogsaa liggende i en Elvseng. Elven tøer og danner en liden Sø, indtil den har gnavet sig gjennem den 50—80' brede Sneemuur, hvorpaa den styrter ødelæggende ned i Dalen. Er Veirliget koldt, eller ligger Dalbunden høit op i Skygge, bliver den gjennembrudte Sneemasse ikke sjeldent liggende det hele Aar hen over Bækken som en broagtig Hvælving, der uden Fare kan betrædes, indtil den ved Leilighed styrter sammen i det næste Foraar. Man har mærkværdige Beviser paa den i Dalen nedskredne Lavinsnees Fasthed. Massen er saa gjennemtrillet, sammenrystet og æltet, at den bliver til en jernhaard Kit. En Bjergmand, som blev kastet ned i Dalen af en Lavin paa Splügen, men uden at tage Skade, var ikke istand til med al sin Kraft at rive sin Frakke, der var bleven halvt stikkende i Sneen, ud af denne Kitmasse. Lavinlevningernes overordentlig langsomme Smeltning er under saadanne Omstændigheder meget let forklarlig. Vanskeligere at begribe er derimod et andet Faktum, nemlig at Mennesker, der ere begravne i saadan Snee, tydeligt kunne fornemme hvert Ord, som bliver talt af dem, der opsøge dem, medens selv deres mest anstrængende Raaben ikke engang formaar at trænge gjennem et nogle Fod tykt Sneedække. Er Lavinsneen en slet Lydleder, er den imidlertid en desto bedrd Konservator. I Kanalidalen (Tyrol) fandt man paa Bunden af en Lavine, som først smeltede fuldstændigt den anden Sommer, en Gemse med dens Unger, hvis Kjød endnu meget godt kunde spises.

Ved Siden af disse store Laviner danner der sig fra Januar til April i alle Alper talrige Smaaskreed, for det meste Støvlaviner af løse Sneemasser. De hænge pludseligt som Slør paa Klippevæggen, klamre sig saa til en fremspringendd Græskant, styrte sig brusende ned over nok et Galleri og forsvinde gjerne i en egen Kjedel eller Tragt. Der gives enkelte Bjergfurer, i hvilke der hele Foraaret igjennem flyder saadanne Laviner. Paa Jomfruen, Uri-Rothstock, Wiggis og Glärnisch, overhovedet paa alle steilere Bjergpyramider, der hæve sig op fra dybe Dalbugter, seer man saadanne embryoniske Laviner, der blot falde en 1000 til 2000', som om det kun var fra den ene Etage af Bygningen til den anden. Vi have paa engang talt en halv Snees saadanne tordnende Kaskader paa en enkelt Bjergknude; under gunstige Forhold kan man i en eneste Time paa en varm Foraarsdag iagttage 12—16 og flere Fald, af hvilke hvert har sin eiendommelige Form og Skjønhed. Da tordne Bjergene uophørligt, de hvide Slør bølge fra alle Sider ned over Fjeldterrasserne og synes at svinde hen i Luften, da de Tragter, som optage dem, i Regelen ere dækkede af en foranliggende Bjergryg. Det er en egen Maade, hvorpaa Foraaret ringes ind i Alperne; det er et saa hjemligt, muntert Naturspil, at Dalens Børn slet ikke kunne vænne sig til i Udlandet at see Foraaret komme uden hine raslende Sølvbaand.

Men der er heller ikke noget, der i høiere Grad fremmer Muligheden af en Foraarsvegetation i de høiere Egne end netop den Bortfjernelse af utallige Millioner Centner Snee ved Hjælp af Lavinerne. Skulde alle disse Masser, om hvis Omfang man sjeldent gjør sig noget rigtigt Begreb, smelte langsomt bort, vilde det vistnok vare langt ind paa Sommeren. Paa mange skyggefulde Steder forsvandt Sneen vel endogsaa slet ikke, og hvor nu Høbjergeren ved Lavinernes Gunst samler sin duftende Dragt Hø, der vilde der atter danne sig voxende og voxende Snee- og Gletschermasser. Er først engang, som Følge af en Grundlavine, en heel bred Sneemark rykket fra Høiegnene ned i Dalen, saa virker Solen og Regnen med dobbelt Smeltekraft til alle Sider fra de derved opstaaede Brakmarker. Jordbunden bliver varm, de nærliggende Sneemarker undergraves fra alle Sider og slikkes bort fra oven af Snee, Regn og Føn, og snart rutsche de, naar de ere „modne“, ned gjennem deres Forgjængeres Leie eller forsvinde paa Stedet. Disse Brakmarker ere ogsaa de første Foderpladse, hvor Ravne og Krager, Ryper og Urhøns og de smaa Insektædere finde de første Orme, Larver og Biller, og faa Dage efter at Jorden er lagt blot, er der allerede et mærkeligt Liv og en Tumlen og en Forfølgen af alleslags Myg, Tæger, Fluer og Jagtedderkopper paa disse sorte Oaser, medens alt rundt omkring endnu ligger begravet i dyb Snee, og Folk i Dalen endnu ikke har Anelse om et saadant Liv oppe i Bjergene.

I Virkeligheden er jeg ikke utilbøielig til at ansee Lavinerne for overveiende gavnlige Alpephænomener. Hvor store deres Ødelæggelser end kunne være i det enkelte Tilfælde, afhænger dog Muligheden af et Plantelív i mange Bjergpartier af deres Medvirken. De smaa Laviner, og de ere de hyppigste, ere i Regelen uskadelige, og af de større virker kun en ringe Deel, nemlig de, der bryde nye Baner, fordærveligt for en længere Tid. Bjergbeboernes Beskyttelsesmidler ere rigtignok aldeles utilstrækkelige, navnlig de gamle Bestande af raadnende Fredskove, som ofte staa ganske tæt ved en nyslagen Lavinvei, og i Almindelighed ere i Færd med at gaa ud, da man ikke behandler dem forstmæssigt og fornyer dem. I Wallis hersker der i nogle af de høiere Egne den snilde Skik at nagle Lavinerve fast, idet Beboerne nemlig i det tidlige Foraar begive sig op til de bekjendte Lavinbrudpladser, til Sneestrømmens Kilder, og ramme Pæle ned i Jorden paa Skraaningen, for at hele Sneelaget ikke skal komme i Skred ved Sneesmeltningen. Saa frygteligt og ustandseligt ogsaa det udviklede Lavinfald er, med saa ringe Midler kan dog dets Begyndelse forhindres. Man har saaledes bemærket, at periodiske Laviner ere udeblevne, fordi Høbjergerne have været forhindrede i at slaa Græsset paa visse Klippetrin, idet de lange, tørre Græsstraa da senere frøs fast i Sneen og holdt paa den, saa at den ikke styrtede ned i Dybet og satte Lavinen i Bevægelse. Endnu større og sikrere Tjenester yder Dværgfuruen, som holder hele Sneeplader fast ned sine tusinde Naalekløer og næsten umuliggjør Dannelsen af en Grundlavine. I flere stærkt udsatte Dale i de rhætiske Alper beskytte Beboerne deres Huse ved to gavlhøie Jord- og Steenvolde, der løbe sammen i en spids Vinkel mod Lavinsiden og altsaa danne en Kile, som deler Sneestrømmen, saa at den glider af til begge Sider af Huset uden at gjøre Skade. Imidlertid springe Støvlavinerne ogsaa ofte hen baade over Volde og Tage. Paa den Maade blev Vor Frue Kirke i Damos frelst, og mange Huse i Mayen- og Bedrettodalen og andetsteds ligesaa. Enestaaende Stalde beskyttes ogsaa simpelthen ved en Sneemuur, som hældes over med Vand og beklædes med en Isskorpe, og som i Regelen varer indtil Faren er forbi; de nyere Chausseer derimod ved Gallerier eller ved Tage, der hvile paa Piller og ligge i Flugt med Bunden af Lavinens Leie. Det vigtigste Beskyttelsesmiddel mod al Lavinfare, nemlig Beplantningen af de nøgne Bjergskraaninger med Skov, er derimod aldeles forsømt, uagtet en saadan Beplantning vilde kunne lykkes paa tusinde Steder. Til de mest berygtede, af Laviner truede Steder høre Schöllenenpasset, Tremoladalen, Züga ved Davos, Platiferpasset ved Dazio grande og nogle flere. Mennesket sætter uden at lade sig skrække og bestandig seierrigere sin haardnakkede Modstand mod den raa Naturkraft, ja han bygger kjækt og trodsigt sin Hytte tæt op ad de frygtelige Sneestrømmes Tordenbaner, og naar de feie den bort som en Myretue, sætter han den nye med forunderligt Stivsind atter paa den

*) Saaledes i November 1478, da de Edsforbundne droge mod Mailand over St. Gotthard.

gamle Plads. Saaledes feie f. Ex. Lavinerne i den wallisiske Lötschendal næsten hvert Foraar Lugein's og Koppistein's Kapeller ned i Dybet, men Beboerne af Ferden og Kippel bygge utrætteligt Gudshusene op paa den gamle Plet.

Ellekongens Stykke.*)

I Lunden hisset nede, hvor Foraarssolen nys
Har aandet Liv og Skjønhed ved sit ildnende Kys,
Hvor Bukkar og Violer breder Teppet saa blødt
For Vaarbrudens Fødder, og hvor Bækken risler sødt, —

Der hilser Byens Ungdom nu med Jubel og Sang
Den unge Drot, de savnede den Vinternat lang.
Musiken lystigt klinger, mens i brogede Krands
Sig Karl med Pige svinger for den hvirvlende Dands.

Der bliver leet og snakket og drevet alskens Skjemt,
Saa Meget bli'er røbet, hvad man troede bedst var gjemt,
Thi Øiekast og Haandtryk — det tænker man ei paa,
Kan fuldt saa godt som Favntag ind til Hjerterne naa.

Kun Spillemanden henne paa den mosdækte Steen,
Der hælder sig mod Træet, — er en underlig En:
Vel er hans Kind, som Solen i Vaaren, frisk og varm,
Men furet hans Pande, og uroligt slaar hans Barm.

Vel snoer det brune Haar sig i Lokker kjækt og let
Omkring den høie Isse, men hans Smiil er saa træt,
Og Blikket flagrer rundt som en vingestækket Fugl,
Der længst har tabt sin Frihed og nu søger Skjul.

En Kvæld i sidste Høst — saa man sagde —, da omkring
Han gik i Skoven, slutted ham Elverfolk i Ring,
De toge ham om Natten med sig i Høien ind,
Og siden den Tid var han bestandig mørk i Sind.

Hvor der var Liv og Glæde, der var han aldrig med,
Han dvælte helst i Skoven paa det eensomste Sted,
Kun Violinen fulgte ham, den lytted han til:
Man sagde, Ellekongen havde lært ham hans Spil!

Men af og til fik Blikket dog lidt friere Flugt
Og streifed mere kjækt om, end Fuglen indelukt;
Paa Skovfogdens Christine det hvilte saa især,
Og Kinden blussed stærkere, naar hun kom ham nær.

— Nu standsede Dandsen, og Musiken hørte op,
Mens Karlene end gjorde nogle vældige Hop.
Da skyndte sig Christine til Spillemanden hen
Og rakte Haanden mod ham og kaldte ham sin Ven.

„Spil „Ellekongens Stykke", — saa hviskede hun blidt
Og bøied sig imod ham — „det loved Du mig tidt!"
Han blegned lidt, saa rysted han paa Hovedet til Svar,
Men Pigen hvisked atter: „Vær nu blot ingen Nar!"

Og mere hun sig bøied, — hvor Kinden dog fik Glands!
Hun saa ham ind i Øiet, hendes Læber rørte hans:
Da greb han efter Buen, med et straalende Smiil
Han stemte sine Strenge og begyndte med Iil.

Det klang igjennem Skoven, som naar Vaarvinden sval
Nynner Kjærlighedssuk for den unge Bøgedal.
Det klang, som Kilden risler i blomstersmykte Grund,
Det klang, som Fuglen kvidrer i den solklare Lund.

Det klang, som Livets Hvisken, som den tryllende Sang,
Der svulmer gjennem Spirerne paa grønnende Vang,
Saa frit som naar i Løvspring hver Knop har trængt sig frem,
Saa jublende som Aandens Frøkorn bryder sit Hjem.

— Det rulled gjennem Skoven, som naar Fossen med Magt
Sig styrter ned ad Klippen i den gabende Tragt,
Det rulled, som naar Stormen i den seneste Høst
Farer frem over Træerne med Dommedagsrøst.

Det rulled, som naar Havet vælter skumhvidt mod Strand,
Det rulled, som naar Himmelens Hjørner staa i Brand,
Saa tungt, som for den Sjæl, der af Alting er forladt,
Dødsprophetien klinger fra den rugende Nat.

Og vildere steg Tonen, hver en Lyd og hver Røst,
Der bygger, svag og mægtig, dybt i Naturens Bryst,
Den blev nu kaldt til Live, den fik Stemme og Klang,
Som Stormmelodier gjennem Rummet den sig svang.

Det bruste og det svulmed — over Busk, over Kat
De Dandsende foer som af Djævlene besat:
Da trængte frem i Østen den første Straale sig,
Og — Violinens Strenge sprang med hvinende Skrig!

Som standset af en Trolddom den vilde Skare stod,
Dem tyktes, at en Drøm, en ret hæslig, dem forlød;
Og Blodet, der var veget i den stormende Dands,
Sig trængte atter fremad og gav Kinderne Glands.

Men henne ved Træet som en Marmorstøtte stiv
Laa Spillemanden liigbleg uden Varme og Liv:
„Folkene i Høien" havde taget Livet hans,
Fordi „Ellekongens Stykke" han spilte til Dands!

Folker Spillemand.

*) Denne Romanze i Chr. Winther's Træsnitstil tilsendtes os allerede i forrige Aar fra Kjøbenhavn; men Rummet har tidligere hindret Optagelsen.

Presse-Revue.

Dagbladet „Norge" endte 18de April, efter $15\frac{1}{2}$ Dags Tilværelse, sin journalistiske Løbebane. Det gode Humør, hvormed det gik i Døden, kunde næsten forsone med den aandelige Umyndighed og barnagtige Selvbehagelighed, som havde været det stærkest fremtrædende Træk i dets kummerlige Liv. Redaktørerne synge nemlig med sjelden Oprigtighed:

„Der vi droge ud af Vordingborg By
Os fulgte Hundrede Svende,
Men da vi var komne de femten Mil (eller Nummer)
Da red vi Tvende alene."

En saadan Forladthed midt i Ungdommens løfterige Vaar skulde friste til at tro, at der maa have været noget Mærkeligt, enten Godt eller Ondt, ved Bladet; men uheldigviis ere saamange Exemplarer komne ud blandt Publikum, at det, naar paafordres, vil kunne godtgjøres, at ingen af Delene var Tilfældet. Det tarvelige Forsøg paa international Polemik, som Bladet leverede, idet det feirede sin Fjortendedags Fødselsfest, viste, at det med Villien til at være ond imod Andre kun forenede Evnen til at være ond imod sig selv. Ved denne Anledning gjorde Norge det første og eneste af hine Forsøg paa en Tilnærmelse til Sverige, som Programmet bebudede. Det svenske „Aftonbladet" havde beklaget, at man hos os ikke vilde ofre det ringe Beløb, som krævedes til Oprettelsen af en Lektorpost i nordisk Literaturhistorie, for derved at fremme en nøiere aandelig og literær Forbindelse mellem Broderfolkene. I den Anledning optraadte „Norge" med en Leder (det var og blev næsten dets eneste), der lagde for Dagen en saadan ungdommelig Lapsagtighed og donranudisk Hoffærdighed midt under den største aandelige Armod, at vi finde os foranledigede til at give vore Læsere en liden Mundsmag af hiin storladne Anretning.

„I Aftenbladet for den 14de April, siger Bladet Norge, staar der fra det svenske Aftonblad oversat en poetisk Leder i Anledning af Lektorposten i nordisk Literatur. Det gjør os ondt, at ikke Pladsen tillader os at aftrykke disse (hvilke?) i sin Heelhed, ligesom vi ansee det for en Mangel ved lignende Artikler af den Natur som Aftonbladet's i dette Tilfælde, at de ikke ere skrevne paa Vers, saa at de kunde danne et Bidrag til den „nordiske" Literatur, hvorover Forelæsninger skulde holdes, ikke af en Stipendiat, men af en Lektor."

Efterat have anført nogle af Aftonbladet's fra vore Dagblade bekjendte Besværinger over Isoleringslysten og den manglende indre Erkjendelse af Unionens Betydning, fortsætter Norge bl. A.: „Et extraordinært Lektorat eller en Stipendiatpost vil ikke bevirke, at Nordens tvende Nabofolk betragter enhver Fare, der truer det ene, som fælles for dem begge. Grunden til den Følelse af solidarisk Ansvar i Krig, som ikke frembringes ved, at man har et fælles Kongehus, opnaaes altsaa ved, at man har en ordinær Lektorpost, og man maa altsaa, som Aftonbladet ogsaa antyder, formode, at medens Hengivenheden for Kongehuset ikke vilde bringe Nordens tvende Folk til at kjæmpe Side om Side, saa vil Hengivenheden for Lektoren i nordisk Literatur frembringe disse Resultater, naturligviis altid under Forudsætning af, at Lektoren ikke er extraordinær."

Med Hensyn paa Aftonbladet's Bemærkninger om Betydningen af det ene Folks Kjendskab til det andet Folks Love og Institutioner, Videnskab, Kunst og Literatur, som et Værn mod Amalgamationsfrygten og „en sikrere Grundvold for Foreningens Bestaaen end selve Rigsakten", bemærker Norge med den barnagtige Spidsfindigheds hele Ugenerthed: „Paa Grund af den Ringeagt, hvormed Aftonbladet omtaler den Virkning, som Kongehus og Rigsakt har i denne Retning i Sammenligning med ordinære Lektorposter ved Christiania Universitet var det vistnok et stort Misgreb, at man i 1815 gjorde sig saa megen Uleilighed i denne Henseende, men ikke heller oprettede et Lektorat i Stedet. Ja man tør endog haabe, at man ved Oprettelse af nogle flere saadanne Lektorposter vilde opnaa, at man kom paa en saa fortrolig Fod med alle europæiske Stater, at man kunde afskedige Armee og Flaade, hvorved enorme Besparelser dilde kunne opnaaes for Statshusholdningen. — Vi skulle henstille til Aftonbladet, at sørge for en ordinær Lektorpost i Russisk, hvorved vore nordlige Grændser vilde være beskyttede mod alle amalgamistiske eller findtlige Hensigter fra russisk Side." —

En gammel Regel byder, at om Døde skal intet Ondt siges. Og skjønt dette vel strengt taget ikke bør forstaaes saaledes, at man skal fortie hvad Ondt de Døde have sagt om sig selv, skulde vi dog her have iagttaget Taushed, dersom „Norge" ikke havde bebudet en ugentlig Gjenganger under Navnet „Skjemt og Alvor", der saaledes vil kunne spøge hos alle dem, som fornærmede det i dets første jordiske Stadium eller ved dets Grav. Ugebladet vil levere en „politisk Artikel i bestemt oppositionel Retning." „Norge"'s Politik skulde ifølge Programmet være i moderat fremadskridende Retning. Med den fra „Norge" hentede Erfaring: „Det gaar ikke!" have altsaa Redaktørerne modtaget den nyttige Lære, at den tidligere forsøgte moderate Politik heller ikke har stor Kans til at „gaa", og de have saaledes fundet en ny politisk Overbeviisning Forsøget værd. En mildere Fortolkning af begge Programmer kunde maaskee friste til den Tro, at Redaktørerne have taget Politiken i saa bogstavelig Forstand kvantitativt, at de formene, at en „bestemt Opposition" een Gang om Ugen vil svare til en moderat fremadskridende Opposition syv Gange om Ugen. Det Slags politiske Regnestykker søger da sin fremtidige Facit i de paa Publikums Smag og Behag beroende forskjellige Resultater: „Det gaar ikke!" — „Jo, det gaar?"

Literatur.

Udkommet er **Lov og Ret i de almindelige borgerlige Forhold.** En populær Haandbog af H. Dahlerup, Auditør, og P. Schørring, Høiesteretssekretær. Kbh. 1866. G. E. C. Gads Forlag. VIII. 345 S. 8vo. Priis indb. 2 Rdlr. (1 Spd. 12 ß.) Den her foreliggende, for Alle letforstaaelige Fremstilling af de almindelige borgerlige Retsforholde i Danmark vil ogsaa for norske Læsere forsaavidt være meget kjærkommen, som man i dette Værk paa et maadeligt Rum erholder et klart Overblik over den danske Lovgivnings Grundsætninger, hvorved Bogen bidrager „til at gjøre Folkene i de tre Lande mindre fremmede for hverandre." Medens Værket hertillands for Jurister og dem, der virke i det offentlige Livs Tjeneste, vil være en meget brugbar Veileder, er den for Danmarks Vedkommende mindre beregnet paa Lovstuderede, end paa Menigmand, hvem det under dets frie Forfatning maa være af dobbelt Vigtighed at kjende sit Lands Institutioner og Retsforfatning. „I et Land med en demokratisk Forfatning, sige Forfatterne, synes det at være en Nødvendighed for de Mange, der have med de offentlige Anliggender at gjøre, ikke at være aldeles ubekjendte med Hovedpunkterne i den gjældende Ret. Det kan endog med Rette siges, at ligesom enhver dannet Mand, for ikke at være som en Fremmed i sit eget Fædreland, maa kjende noget til dets Historie og naturlige Beskaffenhed, saaledes burde han heller ikke være ganske ubekjendt med Grundtrækkene i dets Lovgivning." — Forfatterne have ogsaa tænkt sig sit Arbeide benyttet ved „Bondehøiskoler" og Seminarier paa den Maade, at Lærerne meddeelte sine Elever Et og Andet, „som de kunde have Nytte og Fornøielse af at blive bekjendte med."

— **Lærde engelske Skribentinder.** I England mere end i noget andet Land beskjæftige Damerne sig med Forfatterskab. Der gives i England ikke blot en Mængde Damer, som skrive Romaner, Digte, Reiseskildringer og lignende lette Sager, men ogsaa en heel Hob lærde Forfatterinder, af hvem der haves anseelige Værker i de strengere Videnskabsfag, saaledes Statsøkonomi, physisk Geographi, Mathematik m. m. Ogsaa de hos os nu forfulgte klassiske Studier finde blandt de engelske Damer sine ivrige Dyrkere. Saaledes ere ikke mindre end tre engelske Misser — Swanwick, Browning og Weber — i den sidste Tid optraadte som Oversætterinder af Stykker af — Æschylos. En saadan Opmærksomhed fra det skjønne Kjøns Side har den gamle Marathonkjæmper sikkert ikke drømt om, bemærker en Tydsker.

— De af Jon Arnason udgivne islandske Sagn og Eventyr (Islenzka Þjódsögur) ere udkomne i en engelsk Oversættelse, besørget ved H. Powell og E. Magnusson, med Titel „Icelandic Legends" 2 Bind 8vo. Andet Bind indeholder som Indledning „en meget klar og sammentrængt Afhandling om den islandske Eventyrdigtning og Fabellære."

— Paa Joh. Dahls Forlag er udkommet **Prædikener over Evangelie-Texterne** af Dr Fredr. Ahlfeld. Oversatte efter Originalens 7de Oplag af F. W. Bugge. 1ste Deel (i 3 Hefter) 352 S. st. 8vo. Ingen Green af vor Literatur er saa rig, som den homiletiske — navnligen forsaavidt Oversættelser angaar. Men der er heller ingen Bøger, som kan regne paa et saa stort Publikum. Postiller og Prædikensamlinger, som ikke komme udenfor en vis Egn eller en vis sekterisk Kreds af Læsere, finder ofte en uventet stor Udbredelse og udkomme i gjentagne Oplag. Dette er især Tilfældet i Stavanger, der er Prædikernes og Opbyggelsesbøgernes egentlige Arnesteder hertillands. De besynderligste Sager kunne der oversættes eller optrykkes og finde Afgang. Et af de mærkeligste Beviser herfor er, at den Prædikensamling, som Digteren Ewalds Fader udgav i Kbh. 1744—50 i fem svære Dele, i Stavanger for endeel Aar siden er bleven optrykt til en Priis af henved 3 Spd. og dog for længe siden er bleven ganske udsolgt. — Trods den store Overflod af Prædikensamlinger, hvorved vi alt kunne glæde os, ville de Prædikener, hvis Titel vi ovenfor have anført, kunne regne paa det dannede og oplyste Publikums Opmærksomhed. Forfatteren er allerede bekjendt som Opbyggelses-Forfatter for norske Læsere ved sin vakre Bog „Menneskelivet i Guds Ords Lys", hvoraf en dansk og en norsk Oversættelse er udkommet, begge i to Oplag. „Fr. Ahlfeld maa uden al Tvivl betegnes som en af Tydsklands første nulevende christelige Talere. Hans Prædikener udmærke sig ligesaavel ved en sand og dyb evangelisk Christendom, en omfattende aandelig Erfaring og en forunderlig Evne til at sænke sig ned i de hellige Texters Dybder, som ved en mesterlig Form, et skarpt Blik paa Menneskelivet i alle dets forskjellige Forhold og en yderst sjelden Dygtighed til at belyse og bedømme dem alle efter Guds aabenbarede Ord. Disse deres Egenskaber have ogsaa vundet dem en saa stor Anerkjendelse indenfor Tydsklands christelige Læse-

kreds, at man neppe turde finde ret mange Sidestykker dertil. Af nærværende Samling er der saaledes i faa Aar udkommet ikke mindre end syv Oplag." Bogen udkommer i 6 Leveringer til en Priis af 6 ß Arket.

— Paa Gyldendalske Boghandels Forlag (Kbh.) udkommer: **Kirken og Revolutionen.** En Skildring af Kirkens og Statens gjensidige Forhold fra 1789—1802, ved Edmond de Pressensé. Oversat af M. T. Lange. Med et Forord af Prof. H. N. Clausen. Det mærkelige Skrift, som her bydes i Oversættelse, og som skildrer Kirkens og Statens gjensidige Forhold under den franske Revolution (L'Église et la Révolution française. Histoire des relations de l'église et de l'état de 1789 à 1802) udkom i Paris 1864. Det giver, som det heder i Prospektus, ikke alene en tro og klar Fremstilling af hiint indholdsrige Tidsrums Begivenheder og Forhold, for saa vidt som de berørte Kirken, — Forhold, hvorover det kaster den store Aands rolige og dog varme Lys, —. men det udmærker sig ogsaa ved den frimodige Dom, Forf. fælder over meget, som Frankrig ellers er vant til at betragte med afgudisk Ærefrygt, og som man under Dieblikkets Forhold mindst skulde vente at høre en uhildet Bedømmelse af. — Naar dertil føies, at de Spørgsmaal, som man forsøgte at løse i Frankrig i hiin bevægede Tid, for en stor Deel netop ere de Samme, som nu overalt staa paa Dagsordenen, og at Forfatteren, idet han paaviser de begaaede Misgreb, altid har Blikket fæstet paa sit Maal: En fri Kirke i en fri Stat, — saa turde det ansees for en ikke ringe Vinding, at dette Værk bliver almindelig tilgjængeligt, ikke blot for den Geistlige, men for Alle, hvem Kirkens Vel og Vee ligger paa Hjerte. — Skriftet udkommer i 6 Hefter, hvert paa 5—6 Ark og til en Priis af 28 ß.

Blandede Meddelelser.

Moder. Jo længere April skrider frem, jo mere seer man af Foraarsmoderne. Mellem de elegante Promenade-Toiletter seer man igjen en Mængde store Kraver, som oftest af sort Kasimir; om den hele Krave gaar en Guirlande af Violer, Lillekonval, rød Valmu, Tusindfryd, Kornblomster eller Epheublade, broderet med kulørt Silke, men blot een Art Blomster, hvis Farve gjentager sig i Hattens Pynt samt i Silkepynten omkring Kraven. Foruden den sorte Krave bæres ogsaa staalgraa og mellemblaa, broderet med sort og knappet med to Knappe, enten Kameer eller ciceleret Sølv. En aldeles ny Mode er Schawl af kirsebærrød, lilla eller mellemblaa Kasimir med en Guirlande af Viinløv paasyet af hvid Kasimir. En Mode, der ikke er anbefalelsesværdig, er — gyldne Hatte. Ligesom Guld den hele Vinter har været brugt til Besætning, seer man nu en hel Hat af Guldfletning og med Hagebaand, hvori Eierindens Navnetræk er broderet med Guld paa lyse Baand, med Sølv paa dunkle, men da maa Hatten ikke være af. Hagebaandene knyttes ikke, men slynges.

Til Huusdragt bæres udelukkende sort istedetfor det høihalsede Liv, Vest og en liden Jakke. Er Jakken aaben, bæres Belte, som ikke bør være for bredt, er Jakken lukket, falder Beltet bort. For bedre at anskueliggjøre et saadant Toilet, leveres her en Beskrivelse. Over et mellemblaat Underskjørt, garneret med sort Guipure, eller hvad fiint man ellers kan udfinde, falder en sølvgraa Popelins Kjole, foran i Forklædeform, besat med sort Guipure eller i Stiil med Skjørtet, opheftet med blaa Snorer over den blaa Underdragt. Hertil en knappet blaa Silkevest, foran og ved Lommerne besat med sort Guipure, derover en Senorita-Jakke af graa Popelin, garneret med blaa Gramaner og sort Guipure, samt blaat Belte med lange Ender bag; Ærmene af blaa Silke ere anbragte i Vesten og ikke i Jakken, og ere fra Skuldren og til Haandledet besatte efter Længden med sort Guipure. Gaar man ud, ifører man sig istedetfor Jakke en graa Popelins Paletot, garneret paa samme Viis. Alle Paletots af sort Silke have Besætning i Ryggen. Disse Besætninger ere af høist forskjellig Slags: snart smale Striber af sort eller hvid Guipure, snart store Palmer, dannede af sorte eller hvide Kniplinger; en stor Palme bedækker Ryggen, to mindre anbringes paa Forstykkerne og række netop til Lommerne. Ogsaa Palmer af sort Fløiel, paasyet med hvid Silke i Kjedesting gjøre sin Effekt. Hvor extravagante Tidens Moder ofte ere, har dog aldrig nogen Tid gjort en saa streng Fordring paa Harmoni i Farven, og dette er en bestemt Vinding. Lad Dragten være saa simpel den vil, giver Harmonien i Farven dog en vis Elegance. Selv Haarets Farve tages meget Hensyn til. Den violette Farve er ogsaa iaar meget yndet af ældre Damer og yngre med friske, røde Kinder. At være klædt efter sidste Mode er langt mindre vigtigt end den Ting at være klædt for Leiligheden. En virkelig Dame bærer aldrig mange Smykker om Formiddagen, gjør stor Forskjel paa Stad og Land, vælger af Moderne blot hvad der passer for hendes Stilling og i den Omgivelse, hvori hun lever. En ung Pige tør ikke bære saa svære Stoffer og saa megen Besætning som en gift ældre Dame og denne ikke den unge Piges Attributer. Af de moderne Foraarsstoffe vogter man sig for den for sin Varighed udskregne saakaldte Knickerbocker, der seer ud som den hæslige Vrangside af et hæsligt Stof. Nogle Arter af den ere uopslidelige; en egen Art, der seer lige saa tyk og solid ud, maa man plukke og pille vel i inden man kjøber, thi den er saa falsk, at den kan plukkes istykker med Neglene uden stor Anstrængelse. Det er lutter Silke- og Bomuldsspluk, der er vævet sammen til et saadant bedragersk Knickerbocker. For Haaret gjælder fremdeles den Regel, at sort Haar maa friseres glat og blondt Haar kræppet og saa let og løst som muligt.

Emigration. Fra Tydsklands forskjellige Stater er Emigrationen iaar uhyre, og Bladene opfordre Emigranterne indtrængende til ikke at indlade sig med samvittighedsløse Mæglere, men henvende sig direkte til Emigrantselskaberne og deres Agenter, der yde al optænkelig Bistand, skaffe Gjennemgangsbilletter til Reise i det Indre af Landet, hvorved Tid, Møie og Penge spares, kort, leder Emigrantens første Skridt paa den fremmede Jord, og fremfor Alt: beskytter ham mod Bedrag. I Missouri finder Enhver, der kan og vil arbeide, Beskjæftigelse, dog maa man saameget som muligt undgaa længere Tids Ophold i de store Stæder. Mekanikere og Haandværkere af enhver Art kunne her til enhver Tid finde Arbeide til høi Løn; derimod advares Kunstnere, Kjøbmænd og Lærere mod at komme, medmindre de ere det engelske Sprog fuldkommen mægtige, i modsat Fald maa de medbringe saamange Penge, at de kunne leve et Aar. — Medens der fra alle Europas Lande gaar Folk til Amerika, have nylig 60 jødiske Familier emigreret fra Nordamerika til Staden Jaffa i Palæstina, i hvis Nærhed de ville grunde en Agerbrugskoloni.

Menneskeslægtens Statistik. Man har beregnet, at Menneskeslægtens Antal fortiden har naaet den runde Sum en Milliarde, som udtrykker sig i 3064 bekjendte Sprog og tilhører 1100 bestemte Religioner. Middeltallet af Menneskets Levealder anslaaes til 33 Aar 6 Maaneder. En Fjerdepart af Børn dø før det syvende Aar og Halvparten før det syttende. Af 100 Personer naa 6 en Alder af 60 Aar og derover; af 500 Personer bliver 1 80 Aar og af 1000 naar kun 1 Hundredeaarsalderen. Hvert Aar dø 33 Millioner Mennesker, altsaa 91,000 daglig, derimod fødes aarlig 41½ Million; dog forhindres Menneskeslægtens Tiltagen ved Krige og andre Begivenheder, der ligge udenfor Naturens regelmæssige Gang. Af 120 Personer af begge Kjøn falder Ægteskab blot paa 1.

Norge.

Christiania. For nogen Tid siden fortalte en Korrespondent i Drammens Blad, at Illustreret Nyhedsblad „vil efter Forlydende ud paa Aaret ophøre". Hvad der fortælles af alskens Korrespondenter, der kun udmærke sig ved vrøvlende Stiil og idyllisk Ubekjendtskab til de Ting, hvorom de skrive, kan der fra Hovedstadspressens Side naturligviis ikke blive Tale om at imødegaa eller berigtige. Vi skulde derfor ladet dette Udsagn hengaaet uimodsagt, dersom vi ikke siden havde erfaret, at det lod sig henføres til visse Kilder af en vis tendentiøs Natur, som kunde forklare dets Udbredelse og Korrespondentens lidet velvillige og selvmodsigende Bemærkninger. Der gives jo altid Folk, som f. Ex. tro, at nye Planters Trivsel alene betinges af de gamles Uddøen, og som i et træbart Jæderen turde see den bekvemmeste Jordbund for et mod Himlen ragende Træ med Ly og Skygge for Fremtidens Slægter. Deslige eensidige Mennesker ere ogsaa altid tilbøielige til at antage, at alle de Ting skulle skee, hvoraf de i Haabet vente sig saa store Resultater. Saaledes have vi fornummet, at visse underordnede Personer ved et af de mange nye Organer, der ubegribeligt nok seer sig selv i et Konkurrent-Forhold ligeover for os, allerede i Aanden have skuet, at Nyhedsbladet skal gaa ind, for at fremme den nye Podes Vært og Trivsel, og som Følge heraf i en noget utilbørlig Grad have givet efter for den menneskelige Skrøbelighed, som ytrer sig i en egen Sort Fryd, hvor der handles om Andres Ulykke og egen (om end kun indbildt) Velfærd og Vinding. Vi unde vore Medmennesker et godt Humør, endog paa Borg; men forsaavidt det hviler paa sidstnævnte Basis, tør Vedkommende neppe kræve, at have det altfor længe „gaaende". Vi nødes saaledes her til at tilføie vore ærede Kollega's allerunderst underordnede Haandlangere og Andre, som af forskjellige Grunde have glædet sig til Nyhedsbladet Standsning, en sørgelig Skuffelse i deres Forhaabninger, idet vi forsikre, at intet er eller vil blive besluttet i den Henseende paa denne Side af Nytaar, og at vi saaledes have samme Tilværelsens carte blanche hvad Fremtiden angaar, som alle vore Kolleger, de store som de smaa. At Nyhedsbladet hverken for Forlægger eller Redaktion er nogen „lønnende Entreprise", behøve vi saameget mindre at skamme os ved at tilstaa, som vore Kolleger i Naborigerne (den danske næsten hvert Aar) have afgivet samme Bekjendelse, gjennem Cirkulærer eller paa anden Maade. I Lande med halvanden til tre Millioner Indbyggere kunne illustrerede Blade, beregnede paa et dannet eller endog literært Publikum, hverken finde det Abonnentantal eller den literære og artistiske Medvirkning, som lignende Organer i de større Sprogsamfund. Jo mindre Folketallet, jo trangere Læsekredsen og de literære Forhold overhovedet ere, desto mindre Kans har det Slags hvad Udgivelsen angaar bekostelige Organer til at tilfredsstille Publikums Krav — der ofte anlægges efter europæisk Maalestok, — og til at bringe sine Forlæggere egentlig Vinding. Denne økonomiske Side ved Sagen bliver ialfald Publikum uvedkommende, forsaavidt det kun i selve Bladet faar det paaregnede Vederlag for sine Penge. Og det skjønnes ikke rettere, end at vi, om vi vilde udgive vort Blad endog blot for saamange Abonnenter, som dem vi nu har over Tusinde, maatte fortjene Tak, forsaavidt det i og for sig selv indeholdt noget Godt og Nyttigt. Allermindst vilde vi finde os opfordrede til at træde af Veien alene for at berede en sangvinsk Kollega Eenslighedens stille Fryd.

Det udspredte Rygte om Nyhedsbladets Ophør foranlediger ellers Redaktionen til her at gjøre Rede for Forholde, der ere Publikum lidet vedkommende. For vel et Aar siden besluttede Nyhedsbladets daværende Eiere og Forlæggere at standse Udgivelsen, fordi dets Drift paa Grund af det dengang sunkne Abonnement og de med dets forbedrede artistiske Udstyr forbundne Udgifter ikke lønnede sig. Dette vilde formodentlig ogsaa være skeet, dersom Bjørnstjerne Bjørnson ikke dengang havde taget sig af Bladet, idet han personlig forestillede DHrr. Cappelen og Malling som de driftigste Mænd inden vor Boghandel, at det vilde være en Skam og Skade for vore literære Forholde, om dette i sit Slags eneſtaaende Blad hertillands nu skulde ophøre. Støttende sig til den af Bjørnson tilsagte Medvirkning og til hans Løfte om en original norsk Fortælling*), anmodede disse Mænd nærværende Redaktør, der med 1ste Kvartal 1864 var fratraadt Redaktionen, om paany at overtage samme. Standsningen af et Blad, som jeg havde udgivet i hele 13 Aar og hvis literære Betydning var anerkjendt af kyndige Mænd i og udenfor Landet, maatte være mig en fuldt saa stor Bedrøvelse som nogen Anden. I Tillid til de af Bjørnson og andre dygtige Mænd givne Løfter om Bistand blev da Bladets Fortsættelse besluttet. Uagtet Abonnentantallet paa den Tid var adskilligt mindre end det havde været Aarene i Forveien, var det dog ligesaa stort, som det i tidligere Tid havde været gjennem en lang Aarrække. Men naar Bladet ikke længere bar sig, beroede dette paa forøgede Udgifter ved Dobbeltnummere og til Afbildninger. Og denne Udgiftspost er siden bleven endnu større. For 10 Aar siden kostede Træsnittene til hvert Nummer 5—6 Spd., men nu mindst 20—25 Spd. Medens alle Bladets tidligere Portræter betaltes med 2—3 Spd. Stykket, koste de fleste nu mindst 20 Rdl. Prospekter, som tidligere havdes til 3—4 Spd., betales nu, i samme Størrelse, med 30 Rdl., ikke at tale om Udgifterne til originale Tegninger eller Photographier. Denne Forbedring i Bladets Udstyr forudsætter altsaa en tilsvarende Forøgelse i Abonnement, for at Forlæggerne skulle sikres for Tab. At det rette Forhold mellem „Indtægt og Udgift" endnu ikke er oprettet, tiltrods for en ikke ringe Tilgang af Abonnenter siden Nytaar, skamme vi os ikke ved at tilstaa. Men da Forlæggerne med fuld Bevidsthed og som myndige og vederheftige Mænd have besluttet sig til at gjøre de Opofrelser, som kræves til Bladets anstændige Drift, bliver dette deres Sag. Publikum har ialfald ingen Grund til at klage, allermindst de, som ikke holde Bladet. Skulde Forlæggerne dog finde sig beføiede til at standse Udgivelsen, er ogsaa dette en ærlig Sag. Men at dette ikke vil skee paa denne Side af Julen, tør vi forsikre.

*) Tilfældige Omstændigheder har forhindret Digteren fra at levere dette Arbeide saa hurtigt, som han troede.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 17.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 29. April 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Breve fra Ryfylke.

(Af en Søulk.)

II.

Med Taknemmelighed modtog jeg en Indbydelse til et længere Ophold paa Hinderaa Præstegaard. Da vi seilede ind i Bugten, lagde jeg Mærke til en Forsamling af 20 til 30 Mennesker, som laa leirede paa en flad, over Søen udhængende Klippe, paa hvilken var anbragt en høi Stige, der paa to lange Stænger heldede ud over Fjorden. Øverst oppe i denne „Iilsje" sad en, som det syntes mig, kjæmpestor Skikkelse i en speidende, lyttende Stilling. Pludselig opdager han fra sin Høide en Bevægelse i Vandet, gjør et stumt Tegn, og aandeagtigt stille glider ud over Søen en bemandet Baad, der i Agterskottet har en Kasse, ikke ulig en Liigkiste. Der er noget Mystisk, næsten Uhyggeligt ved det Hele. Alt er taust — man hører ikke engang Aarernes Pladsk i Vandet. Baaden kaster i Aftenbelysningen lange, sorte Skygger paa den staalblaa Havflade, beskriver en Halvcirkel og vender tilbage did, hvorfra den kom. Mænd, Kvinder og Børn ordne sig nu i Grupper for at hale i de svære Touge; de lægge al sin Kraft til Arbeidet, men det skeer tyst og alvorligt. Da see de Fiskene sprelle i Garnet, og de kunne ved dette oplivende Syn ikke holde Glæden tilbage; den giver sig Luft i undertrykt Fnisen og nogle kuns af dem forstaaede Skjemteord i Fiskersproget, men uden Eder og Raahed — Tak skee Hans Nielsen Hauge! — Notebasens dybe, kommanderende Røst høres gjennem Tummelen, og Alle lystre ham. Eftersom Noten bliver mere og mere sammentrukken, bruser og buldrer, spreller og koger det derinde som i en Mølledam, dog ikke af Vand, men af store, glindsende Fiske, der funkle som tusinde Lys og skinnende Metaller, idet de i Dødsangsten hoppe og springe og trænge sig imellem hinanden. Saa stærkt er det phosphoragtige, i alle Farver spillende Ildskjær, de da udsende, at Gjenskinnet deraf undertiden falder gjækkende spøgelseagtigt paa alle Gjenstande rundt omkring. Nu og da skyde hurtige Lysstriber sig høit op fra dette funklende Hav; det er enkelte Garibaldi'er af Makreller, som hæve sig høit over Brimmelen og vove det djerve Hop for Frihed eller Død.

Nu begynder Delingen. Mændene gribe ned i den kogende Fos og kaste Fiskene paa Land. Ingen Notebas, ei engang Hans Nielsen, kan nu holde den høirøstede Jubel tilbage. „Et Tju, to Tju, tre Tju!" — ja lige indtil 50 og 100 Snees kan Noten indeholde. Notebasen skal have Halvdelen for at holde alle Fiskeredskaberne, og Præsten en Sextendedeel, om der fiskes paa hans Grund, som her var Tilfældet. Det Øvrige deles mellem alle dem, som have trukket med paa Noten, og dette er jo en velsignet Ordning for de Ubemidlede. Præstens Deel kaldes Landslod. De mindre Velsindede lægge undertiden af Vittighed et r i Loddet, ligesom de lægge en Steen eller to i den Havresæk, de bringe ham i Tiende; dette er især Folk, som føre deres Omvendelse paa Læberne, som spække al sin Tale med saadanne Sætninger som: „At me mera og mera skulle faa finna og føla, at me fare fel, — mera og mera faa Naadde te at putla os fram for Lammets Trona, — græve mæ Haape, at me mera og mera sku faa vandra paa Omvendelsens Væg."

Det var et hjertestyrkende Syn at see de smaa, tynde Koner, med tre, fire blege Børn efter sig, rende glade afsted til det fattige Hjem med de store Knipper fede, glindsende Makreller i Haanden. Hvilken rig Guds Velsignelse bærer ikke Havet til hver Vig, hver Krog af vor udstrakte Kyst! Efter saadant Dræt sætte i alle Hytter de Fattige sig til velsmagende og sunde Maaltider, efter i Uger, ja Maaneder at have levet af Gud veed hvad; — i bedste Tilfælde Havremeel, der seer ud som malet Halm og Aske. „Kan Du spise Halm?" sagde R. til sin Arbeider, en tarvelig og vindskibelig Svenske, — men her havde han ikke havt nødig at spørge. Aldrig maa man mere, synes mig, beundre Vorherre, end naar man seer, ved hvilke ringe Midler en saa ædel Mechanisme som Menneskets kan opretholdes. — Næste Dag begiver den glade Skare sig med nye Kræfter og fornyet Haab atter ud paa Fjeldnabben (Ringen), for taalmodigt at vente paa ny Fangst. Undertiden varer denne flere Dage, ofte kun nogle Timer. Kvinder og Børn sidde der bestandig, Mændene kun før og efter Arbeide.

Du har nu ved Indseilingen seet Forgrunden af dette ægte vestlandske Landskab, en Fjordbund, fuld af Naturens straalende Skjønhed, sammenpakket ligesom Tegningen paa Bunden af en Thekop indenfor den trangest mulige Ramme. Du faar nu komme hen og betragte Baggrunden, et Skue, som jeg hver Dag nyder fra mit Vindu. Læg først Mærke til det lille Vand, som ligger og sover og drømmer i sin Seng mellem Fjeldvæggene, hvor der er saa mørkt, at Aalene og andre Natfiske rulle sig i store Pakker i Mudderet mellem Stenene til langt paa lysen Dag.

Hvad bragte det lille Vand til nogensinde at flyde over sine Bredder? Hvorfor laa det ikke for bestandigt sovende og drømmende i sin smukke Seng? Var det atter her Længselen efter at see, hvad der fandtes „over de høie Fjelde", som bragte dets Vande til at titte over Skræнten, faa et Glimt af det aabne Hav, og nu uroligt higende styrte sig afsted, omarme for sidste Gang den lille, yndige Holme, og forsvinde for bestandigt i Verdenshavet. Oretræerne staa mørke og vemodige igjen med Elveskummet mellem det dunkle Løv, men Ungbirken leer og dufter i Solskinnet, favner det rødmende Vildæbletræ og ryster de glindsende Blade. Hvor her er deiligt, naar Morgensolen gyder sin brede Sølvstribe over det dybblaa Vand og streifer i sit Løb de lyse Toppe af de i Terrasser langs Fjeldsiderne staaende Birke, mens endnu den kjølige, duftende Morgenskygge ligger over de kjæmpestore Hægger og Rognetrær under mit Vindu. Epheuen kaster i Rigdommens Overmod sine grønne Fletter over Stok og Steen, over Lyng og Ener, og ligger i Buer fra Træ til Træ, medens Rævebjælden kjærligt hænger de rige, prangende Purpurklokker til Pryd overalt, hvor der er eensomt og fattigt i Rabben og Urene, og hvor ellers kun Mosen tager tiltakke.

Vi tage os nu en Baad og ro op ad Vandet. Vi prøve Ekchoet, der kommer os ganske nær og hvisker os uhyggeligt, lig en ond Samvittighed, vore egne Ord i Øret. Saa hilse vi paa Roalsvik i Sølvbjergets Skygge, hvor Solen faar sin velfortjente Smørklat efter tre Maaneders Fraværelse, ligesom Araberne hælde en Skaal smeltet Smør over enhver hædret Gjæst, — og paa den yndige, grønne, lille Nypefoten i Birkelien, Stjernerøfaarenes Paradis. Og saa gaa vi gjennem Furuskoven og staa pludselig paa en lys og skinnende, forunderligt deilig Plet, som vare vi haugtagne. Et smukt Huus med store, klare Ruder, hvorigjennem Roser og Myrter titte ud, er paa den gamle, gjæstfrie Maade bygget tvers over Veien. Du seer Dig glad og forbauset om; thi her er Alt saa forunderligt klart og smukt som i Din Barndoms Eventyr. Hvad er det, som saaledes har lagt sit lyse Skjær over denne deilige Plet? Det er Kjærlighedens Solskin, som ligger velsignende over dette Sted, hvor I sidde i Kubbestolen og bag Rokken, I kjære, uforglemmelige To! Bibelen ligger gammel og blankslidt paa Bordet til dagligt Brug, og i Anledning af Gjæsten er der bredt en hvid Dug, hvorpaa staar den fine, lille Kurv med Hvedebrød og den pudsede, skinnende Kobberkande paa sit Fyrfad ved Siden. Dens Indhold minder mig om Livingstone's elskværdige Vilde, der sagde: „Naar jeg drikker Din Kaffe, da føler jeg, Du elsker mig, paa den Varme, den meddeler mit Hjerte." Og saa skal Brynhilda sætte mig over Fjorden i sin mageløse Baad, — men mit Ærinde, det tør jeg ikke sige, — jeg vilde saa gjerne endnu engang ligge paa Lilliekonvalengen og plukke Baaden fuld af denne Rigdom, som jeg aldrig har seet Mage til, og som Bønderne kun kalde „Stygadom, som ikke e Gjeit vil gnaga." Og saa gaa vi og stampe og træde ret lysteligt paa Veien, som nys er anlagt til Haugesund; thi at gaa paa en haard, jevn Vei, at føle fast Grund under sig, er ogsaa en Nydelse, naar man kommer nede fra Præstegaarden. Men hu, lad os for Alting ikke kige ind i Husene, thi nu ere vi i Vos!

Vor næste Udflugt skal være til det lille Strandsted. Derhen gaar nu en Slags Vei, den bedste i Bygden, men den bedste er daarlig nok; den er ingen Kongevei, som vi sagde i gamle Dage, og Hovedveien er jo Søen, — men ved at hoppe forsigtigt fra Steen til Steen, kommer man dog nok saa godt frem. Naar Bøen, de smaa Engflekker mellem Buske, Stene og Bjergknatter, ligger saa indbydende fiin, grøn, svulmende og breder det blødeste Teppe for Din Fod, da tro ikke den smukke Løgner, thi det er bare Mos og Regnvand, og Du kan ligesaa bekvemt spadsere i Din Seng som paa disse Dyner for Snegle og Frøer.

Allerede paa Halvveien maa vi tilstaa, at vi ere rigeligt lønnede for vor Uleilighed; thi vi ere da paa Toppen af en af disse vestlandske Aase, som høfligt undvigende vide at skjule deres Høide, saa man ikke mærker den paa andet end Udsigten. I Nord skimte vi Folgefondens evige Liiglagen som en lys Sky i Randen af Horizonten mellem de øvrige Fjeldes mørke Taageskikkelser. I Vest hæver sig Hvitingsø's Fyrtaarn med sit stadigt blinkende Øie, og rundt om paa Havspeilet ligge utallige smukke Øer som Bed i en Have. Inde i Fjordbugterne see vi opdyrkede Gaarde med smukke Huse, grønne Agre og Enge, Frugttrær og Løvskov som lyse Akvareller mellem de sorte Myrer, Rabber og Urer. Paa mange Steder i vort Land maa der altid, synes mig, i vor Glæde over den deilige Natur blande sig den maaskee urigtige Betragtning, at Norge dog er en haard Moder, der selv kan pryde sig saaledes, eie Saameget blot for Luxus, saa mange Pragtværelser, medens hendes fattige Børn ofte maa kjæmpe saa suurt for Tilværelsen og for den Plet, hvor de skulle nære sig og bo. Dog, her slipper man for denne Sorg; thi de smaa Nyger leve i Regelen

jevnt og godt i deres smaa Kaar af deres smaa Næringskilder, Agerbrug, Fædrift og Skovdrift, og — jeg maa tilstaa det — Tyveri; thi her stjæles af Løsøre Alt, undtagen Børn. Deres smaa Værelser, som de kalde sine Jordflekker, ligge malerisk, koseligt mellem Fjeldknatter, Steenrøser og Mosmarker. Deres smaa Hytter ere pæne og reenlige, med lidt Løvskov hist og her i Nærheden og en og anden Agerflek, hvor Spaden uden Anstrængelse kan naa indtil et halvt Kvarteer ned i Jorden. At disse smaa Korthuse ikke hvirvles bort af de svære og hyppige Kastevinde, er ei let at forstaa. Det er ialfald ikke paa Grund af Tyngdens Love, at de holde sig paa Jorden; det vidste ogsaa Jakob Lund, som en heel Nytaarsnat laa paa Taget af sit Huus, for at det ikke skulde blæse bort i den svære Storm — i 1856, tror jeg det var.

Naar jeg taler om smaa Værelser og smaa forskjellige Næringskilder, mener jeg naturligviis blot Huusmandspladse, Huusmænd og de saakaldte Inderster, som leve i det inderste Kammer i de fattigste Hytter, — ei Gaarde og Gaardmænd; thi hvilke fromme, brave, grundmurede Hædersmænd har jeg ikke truffet blandt de sidste her paa Stedet!

Har Du mættet Dit Øie paa det blaa Hav udenfor, saa „græs“ det nu, som Tydskeren siger, paa den grønne „Heia“ herinde, hvor Lyngen og Eneren voxer omkap, hvor Stæren flyver i store Flokke, hvor Heiren bygger Rede mellem Bjerghauser og Furuholt og nysgjerrigt stikker den stive Hals frem, og hvor Christtornen kneiser som en Dronning midt i Steenuren. I denne Omgivelse tager den sig godt ud med de smuktformede, glindsende, grønne, lakerede Blade og høirøde Bær; men nede i Haverne, mellem Roser og andre lyse, lette, efter Aarstiderne vexlende Blomsterbuske, seer den noget stiv ud, som en Bondepige i Søndagskjole. Stakkel, deroppe kan den heller ikke vide, naar den skal skifte Dragt; thi den seer ikke synderlig Forskjel paa Sommer og Vinter. Det har da heller ikke Faarene, som gaa heroppe, det jeg tror, nogen rigtig Greie paa. Men eet sikkert Mærke have disse dog, Eet vide de vist, og det er, at naar det grønnes nede i Dalbunden, skulle de ned at delikatere sig med de unge Spirer. Men saa blive de rigtignok ogsaa modtagne af en liden Marius af en Hund, der godt veed, hvordan han skal behandle disse uskyldige Cimbrer og Teutoner, og rask jager dem tilfjelds igjen, hvis han ikke standses efter høiere Ordre af sin Herskerinde, en eller anden von Kjærring, som kommer ud af en eller anden Hytte med et halvt Dusin Braalere (Gutter) efter sig, og befaler: „øieblikkelige at setja Smalen ind og rapperteea til Lensmanden, for nu er hun kjed af denne Smaleopvartningen.“

Jeg forstaar ikke, at der ideligt kan føres Klage over fremmede Dyrs Beitning, naar der hverken er Gjærder eller Gjætere; thi ingen af Delene bruges i Nyfylke. „Gjetlegutar“ ere ikke her, som mange andre Steder, Planter, der voxe op af Jorden; nei, de smaa Herrer her, vante til Søens Herligheder, ere ulystne til alt andet Arbeide. Derfor føres ideligt Processer og Klager om ulovlig Beitning. Folket bruger sine Penge til at gjøre Sagførerne rige, istedetfor at gjærde sine Eiendomme ind for dem. Brugen af de herlige Guds Gaver: Velvillie og sund Sands, ere ligesaa nødvendige som reent Vand i enhver Huusholdning. Var jeg Amtmand, tror jeg, at jeg sendte Folk ud for at jage alle Faarene og deres Eiere med ud i Bugter og Vige, saa de kunde blive af med noget af al den Sygelighed, som Fnat og Blindhed m. m., hvilken de nu lide af i Fællesskab. Og vare de først rigtig rene paa Kroppen, saa vilde de ved det deraf flydende Velvære blive snillere og forstandigere ogsaa, det indestaar jeg for.

Endnu maa jeg nævne to af Udmarkens Beboere. Den ene er Hesten, der her paa Grund af raa Behandling næsten ikke længere er Hest, hvorfor ogsaa disse ædle Dyr her skulle føle sig saa ulykkelige, at de, naar de synes det gaar for vidt, gaa hen og gjøre Ende paa sit Liv og sine Lidelser. Jeg har hørt af en paalidelig Mand, der selv havde seet det, hvorledes en Hest efter endt Vaarvinne, hvori den havde udstaaet Meget af Sult og Overanstrængelse, havde gaaet ud i et Kjærn og druknet sig, og hvorledes en anden under lignende Forhold havde styrtet sig ud over et høit, brat Fjeld. Ja, hvad kan man ikke tiltro Heste, naar man har seet, hvilken Forstand og Eftertanke de kunne udvise! Hvem omfatter ikke i kjærlig og taknemmelig Erindring en og anden Ven blandt denne ædle Slægt, en eller anden „Blakken“, der bar Dig langs Afgrundens Rand, over de to Stokke, der dannede Broen over den viltre Bjergstrøm, opad den steile Fjeldtrappe, hvor Livet hang i hvert Skridt, — og Alt saa sikkert, saa roligt, at Du var tryg som Barnet i sin Vugge!

Den anden Beboer eller vel rettere Besøger af Udmarken er Litle Ola, som samler „Bragje“ hjem til Moer hver Dag. Det er reent utroligt, hvad disse smaa Olaer kunne bære paa deres Rygge. En Dag saa jeg som en liden Enerskov bevæge sig foran mig paa to tynde, smaa Pibestilke af Been. Jeg tiltalte Skoven, men fik intet Svar, til med Eet hele Børden vender sig rundt mod mig og viser mig en liden, fiin, krumbøiet Skikkelse og et smukt, straalende Barneansigt, næsten skjult af de grønne Grene. „Sjaa Maagjen, Du“, lød det, „kos han svingjar seg! no vi han gjera Reir. Eg sku vært over paa Færøina og funni Ercæg, Anæg, Kjelæg og Maagjeæg, eg sku ha spert han Tere paa Garen, — men aa pyt, en Juling de æ no inkje so farlige.“ Og dermed satte han Trommestikkerne i fuld Gang, saa Lyng og Ener dandsede omkring ham og Sand og Smaasteen raslede efter ham i Bakken.

Bergens Museum.

VII.

Drikkehorn, antageligt fra det 16de Aarhundrede.

Naar Einherierne sade i Valhalla i godt Lag med Guderne og delikaterede sig med den nordiske Ambrosia, ɔ: harskt Flesk, bleve de af de skjønne Valkyrier budt Mjød af prægtige Drikkehorn. Og naar de gamle Nordboer muntrede sig i et festligt Drikkegilde, var det ogsaa Horn, hvori Drikken bødes om. Hornet var altsaa det festlige Drikkekar, medens Kruset var den mere dagligdagse Form. Det er sandsynligt, at Drikkehornet endog langt nedover i Tiden har beholdt sin Plads ved de høitidelige Gilder. Nu er det saagodtsom forsvundet overalt; kun de nordiske og tydske Studenter have bevaret Traditionen og drikke paa gammel nordisk Viis af prægtige Drikkehorn ved sine største Feste. Og det kan ikke nægtes, at et smukt udstyret Drikkehorn endnu kan tjene til at give Laget et eiendommelig festligt, halvt antikt Præg, medens Kander og Krus synes at minde for stærkt om Restauratørernes Zeidler.

En tidligere Afbildning forestillede et gammelt Ølkrus fra Bergens Museum; idag leveres en Tegning af det smukkeste af de 14 eller 15 antike Drikkehorn, der findes sammesteds. Selve Hornet er et massivt Bøffelhorn, der fra Randen til Spidsen holder sine 3 — tre — Fod eller rettere 35 Tommer, en meget respektabel Længde. Det hviler paa fire Fødder, der ligesom Beslaget og Ringene ere af forgyldt Kobber. En Deel af dette Metalarbeide bærer kjendeligt Spor af at være fra en sildigere Tid, og det antages, at det er tilsat ved en i sin Tid foretagen Reparation, hvorved Haandværkeren ikke tilfulde har formaaet at give de nye Stykker det antike Præg, der udmærker det øvrige; især gjælder dette de forreste Been. Beslaget er saaledes indrettet, at det kan tages af og deles i flere Stykker, sandsynligviis for at det lettere kan afpudses uden at selve Hornets Politur udsættes for nogen Gnidning. Om Randen findes en Inskription, der er forklaret at lyde saaledes: **dit verti mit willen**, en gammel-hollandsk Sentents, hvis Betydning sandsynligviis er ligesaa sindrig og dyb som den er vanskelig at dechiffrere og oversætte; en kurant Oversættelse er dog: Nyd dette med Velbehag! — eller: Velbekomme Dig!

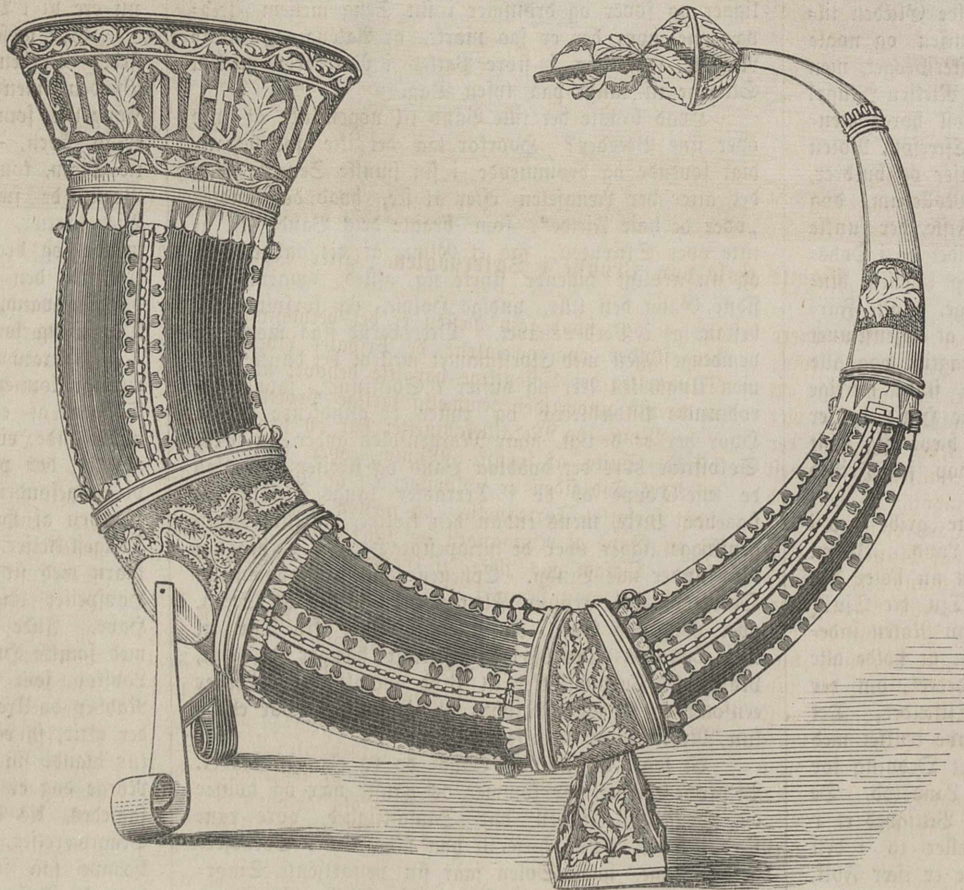
Det vides ei med Bestemthed, hvorfra dette Horn er kommet; men som saamange andre interessante Sager skyldes ogsaa dette Stiftamtmand Christie's sjeldne Samlerflid. Saameget tror man dog at kunne antage for nogenlunde sikkert, at det skriver sig fra Tiden omkring Reformationens Indførelse.

Gamle Huse i Sætersdalen.

Brokke er en af de øverste Gaarde i Valle Sogn i Sætersdalen. De Bygninger derfra, hvoraf Nyhedsbladet idag leverer en Afbildning, danne vistnok i sin nuværende faldefærdige Forfatning et lidet lysteligt Skue; og mangen En af Bladets Læsere vil maaskee, ligesom Gaardens Eier, undre sig paa, at Nogen kan finde Moro i at „skildre“ sligt gammelt Skramleri. Jeg har imidlertid antaget, at der ogsaa findes dem, hvem det vil interessere, netop fordi det er saa gammelt og skramlevorent, at det endog i det gammeldags Sætersdalen alt begynder at blive en Raritet. Desuden har man her endnu saameget tilbage af den fordums Herlighed, at man ialfald i Tanken kan bygge sig det op igjen ligesaa fuldstændigt og ligesaa stateligt, som det kom fra Bygmesterens Haand. Allerede udvendigfra seer man paa den lave Dør og den høie Tærskel*), at Stuen skriver sig fra den Tid, da man brugte „Aare“, et aabent Ildsted midt paa Gulvet. Senere er Aaren ombyttet med Peis og Skorsteen. Ved samme Anledning er det rimeligviis, man har lagt „Lem“ (fladt Loft) paa Stuen og løftet Taget, saa at der fremkom den Aabning, man seer mellem dette og den Buerække, hvorpaa det før Ombygningen umiddelbart hvilede. Man fik nu ikke mere Lys gjennem „Ljoren“ i Taget, satte derfor „Glas“ i Væggen og brød bort den foran samme værende Deel af Svalsbuerne, der ellers vilde skygget slemt i Stuen. Her er ogsaa borttaget det Tvertræ, der løber mellem Svalsstolperne nærmest Indgangen; denne har paa sin nedre Side en Fals, der i Forening med en tilsvarende paa Svillen har fastholdt et Gelænder eller Paneling foran den nedre Deel af Svalen. Angaaende Tiden naar denne Ombygning blev foretaget, veed Eieren Gunnar Brokke, en Mand paa omkring 50, ikke Andet at fortælle, end at den maa være skeet før baade hans Faders og hans Bedstefaders Tid. Da Stuen i ældre Tider var eneste Vaaningshuus paa Gaarden, har man vel opført Peis og Lem strax den Skik blev indført i Dalen, og det vil vel sige for allerlængst 150 Aar siden; kun paa de Steder, hvor man dengang byggede fra Nyt af eller havde flere Stuer til sin Raadighed, er Aarestuen bleven bevaret i sin gamle Skikkelse. Hvordan Svalen har været afsluttet tilhøire, kan man nu ikke see; tilvenstre fortsættes den i etslags overtækket Bro hen til Loftet, som ligger 3—4 Alen lavere i Bakken. Denne Indretning kaldes en „Drombegaang“ og skal ifølge Hr. E. Sundt's Mening have været meget almindelig i Sætersdalen. Nu findes den neppe andre Steder end paa denne Bygning; i Loftet paa Nabogaarden Rygnestad (Nyhbl. 1865 No. 13) er en Udskjæring i Svalen, som maaskee tyder paa en lignende Gang, — der har man da imidlertid glemt Navnet og fortæller, at den har ført ud i en „Løyndargaang.“ — Loftsbygningen er mest ramponeret; saameget seer man dog, at Svalen, hvis Rækværk nu repræsenteres ved et Par Lægter, ligesom paa andre gamle Loft i Dalen, har heldet skraat udad mod alle Sider; den har saaledes vel ogsaa i andre Henseender været udstyret som dem.

Inden sin isolerede Dal og sine uridderlige Buxer sværmer Sætersdølen endnu i vore Dage for Riddertiden og alt dens Væsen. I hans Sagn optræ=

*) Man erindre, at der paa Tegningen kun sees det Stykke af Tærskelen, som denne er høiere end den svære Svil, hvorpaa Svalsstolperne hvile.

Fra Bergens Museum: Et gammelt Drikkehorn.

der Helten, om han end tilhører en nyere Tid og har bygget og boet i Sætersdalen, som de gamle Kjæmper i Pantser og Plade; Kjærligheds- og Æressager afgjør han fremdeles paa deres Viis og behager sig i at lade En vide, hvilke store Helte han følger som sine Mønstre. Lige fra disse Mænds Tid har han i Grunden betragtet Arbeide som en Beskjæftigelse, uværdig den frie Mand, og har derfor lige ned til vore Dage givet sig saa lidet som muligt af dermed. Jeg vover af alt dette at drage den Slutning, at han ogsaa har anseet det for ønskeligt at bo som en Riddersmand, og at han i disse Bygninger med de forunderlige Drombegange og Svaler og Løyndargange har søgt, saavidt hans Evner strak til, at efterligne de Ridderborge, han har lært at kjende i Sange og Sagn eller paa Reiser i fremmede Lande. Det bliver mig ellers umuligt at forklare, hvorfor han med Forkjærlighed vælger til Byggetomt Bjergknauser og bratte Bakker, endog der, hvor han har Anledning til at bygge som andre fredelige Folk; for den frie Udsigts Skyld er det ikke, medmindre man tør antage, at Sætersdølens Sands for det Naturskjønne, som vistnok ogsaa nu i en enkelt Retning er meget stærk, i ældre Tid har været udviklet i andre og flere.

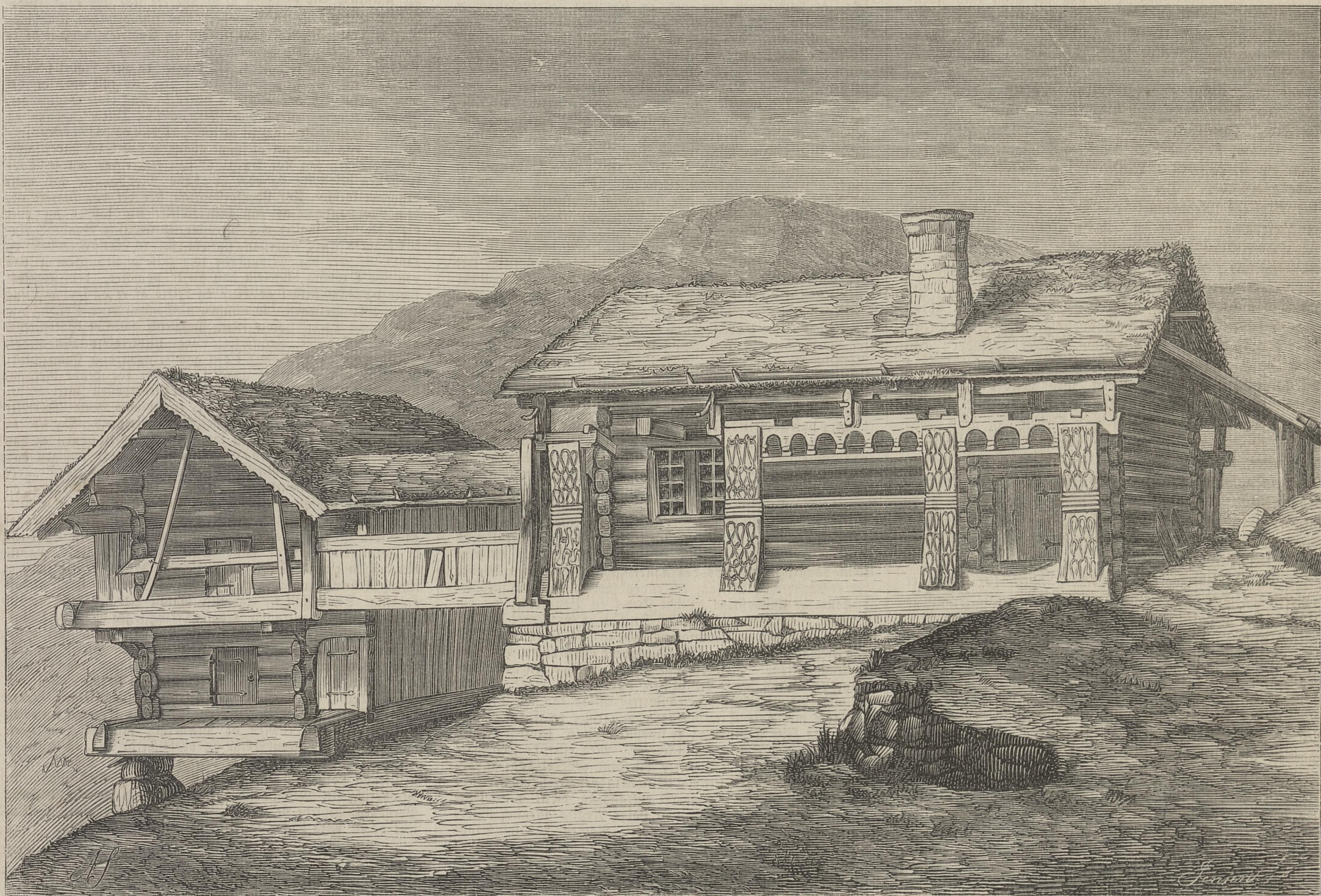
A. S.

Korrespondance til Nyhedsbladet.

Gøtheborg, April 1866.

— — En Spadseregang gjennem Museets Sale efterlader et temmelig heterogent Indtryk, og man mærker, at det Hele endnu befinder sig i den embryoniske Tilstand, der i gamle Dage repræsenteredes af de velbekjendte Kunstkabinetter. Her støder man saaledes paa en Dreierbænk, der har været benyttet af Magnus Stenbock, Carl Linnées Nordstjerneorden, en Model af et indisk Tempel og mange lignende Sager af tvivlsom Interesse for andre end den private Liebhaber. Men der er tillige Tegn til, at der med Tiden vil kunne komme Orden i denne Konfusion, og enkelte Afdelinger, f. Ex. den naturhistoriske, ere allerede nu fuldstændigt afrundede og placerede paa en overskuelig og bekvem Maade. Efter hvad der blev mig sagt, har denne Afdeling den Fortjeneste, at frembyde en saavidt mulig fuldstændig Samling af Traktens Fauna, og faar altsaa derved den videnskabelige Betydning, som saadanne provindsielle Samlinger bør kunne have, og som man ikke opnaar ved at jage efter en uopnaaelig Fuldstændighed paa et stort Felt. En enkelt Gjenstand tildrager sig Opmærksomheden; det er den store Hvalfisk, der ifjorhøst drev iland i Nærheden af Gøtheborg, og som nu er at see i en af Museets Kjældere — man kan ikke sige udstoppet, men snarere gjenopbygget. Huden er nemlig bleven omhyggelig løst af og draget over en huul Træbygning, der er saa solid konstrueret, at Dyret kan tages fra hinanden og pakkes ned, og man kan magelig spadsere om i dets Indre. Det er nu Tanken at sende den afsted paa Jernbanen til Udstillingen i Stockholm i Sommer, og, naar den kommer hjem igjen, indlogere den i et til det Øiemed i Museets Gaardsrum opbygget Huus, sammen med det fortræffeligt konserverede Skelet og de ædlere Dele af Dyrets Indre, der opbevares i Spiritus. At dette Rekonstruktionsarbeide er lykkedes saa fortræffelig, skyldes især Intendenten for Museets naturhistoriske Afdeling, der har været ansat her ligefra Aaret 1848, og som har store Fortjenester af Samlingernes Fuldstændighed og tækkelige Ordning i det Hele taget.

Det er oprindelig den naturhistoriske Afdeling, der har dannet Kjernen til hele Museet. I 1833 foreslog daværende Toldembedsmand, senere Statsraad O. I. Fåhræus for Göteborgs Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle Oprettelsen af en saadan Samling, og allerede i 1838 kunde denne flytte ind i det saakaldte

Gamle Huse paa Brokke i Sætersdalen. Efter Tegning af A. Schneider.

ostindiske Kompagnies Huus, hvor det fem Aar senere erholdt fri Bolig. Efterhaanden som Gøtheborg i kommerciel og industriel Henseende hævede sig mere og mere, og man saa, hvor let det forholdsviis havde været at faa samlet, hvad man nu eiede, udviklede der sig Planer til et permanent Industrimuseum, nærmest i Lighed med Kensingtonmuseet i London, og henimod Slutningen af 1860 udsendtes en Opfordring i denne Retning, undertegnet af Udgiveren af Handels- och Sjöfarts-Tidningen Mag. S. A. Hedlund, A. F. Ericson, Intendent A. V. Malm og Arkitecht V. von Gegerfelt. Meningen var, at det nye Museum ikke blot skulde omfatte det gamle naturhistoriske Museum, men ogsaa Kunstforeningens Billedgalleri, et Bibliothek osv. samt ved Siden deraf permanente Udstillinger af Byens Industriarbeider. Allerede den 20de December 1861 kunde man aabne Museet for Almeenheden, og siden den Tid har det stadig gaaet fremad; Interessen for det er voxet, Gaver, saavel af Penge som af Gjenstande, der kunde finde en passende Plads i Samlingerne, have strømmet rigelig ind, kortsagt: der er dannet en Institution, som bærer de frugtbareste Spirer i sig — og, hvad som næsten er det betydningsfuldeste, den skylder ene og alene de Privates Liberalitet sin Tilværelse; det Offentlige har ikke behøvet at tage den under sin undertiden temmelig farlige Protektion.

Mynt- og Medaillekabinettet har en særdeles værdifuld Suite af svenske Mynter, over hvilke der for et Aars Tid siden er udkommet en af Magnus Lagerberg forfattet Fortegnelse, og næsten hele denne Suite er en Gave af Rigmanden og Mæcenaten James Dickson. Ogsaa paa flere af Gaverne til Billedgalleriet gjenfinder man Navnet Dickson.

Næst efter den naturhistoriske Afdeling synes især Samlingen af Modeller for Haandværk og Kunstflid at være af Betydning. Her findes saavel tegnede Forbilleder som virkelige Mønsterprodukter, i hvilke man kan forfølge Tilvirkningen af den enkelte Gjenstand lige ud fra Raastoffet og til dens Fuldendelse; saaledes kan man f. Ex. foran et enkelt Skab gjennemgaa et heelt Kursus i Porcellain- og Steentøifabrikationen; et andet Sted seer man, hvorledes Bomuldstøierne tilvirkes, og længere hen finder man Prøver paa alle de Former, Jernet gjennemgaar fra den Stund, det hugges ud af Klippevæggen, og indtil det er forvandlet til det fineste Smedearbeide. En ret storartet Bortlodning af Kunst- og Haandværksgjenstande, der netop nu fandt Sted, viste, at disse Forbilleder allerede havde gjort megen Nytte, — om der end var meget igjen at udrette, vel især i Henseende til rene og kunstneriske Former.

Af mindst Betydning er endnu den kunstneriske Afdeling, og man tør vel ogsaa nære Tvivl om, hvorvidt denne nogensinde vil hæve sig over det Middelmaadige, saalænge man ikke beslutter at slaa sig tiltaals med det Eneste, hvoraf man nutildags kan danne en respektabel Kunstsamling fra Nyt af, nemlig Kopier og Afstøbninger. Dertil kommer, at her ikke blot er udstillet Billeder, der eies af Museet selv, men ogsaa saadanne, for hvilke vedkommende Kunstner søger en Kjøber; saaledes gjenfandt jeg her en gammel Bekjendt — jeg vil just ikke sige Ven — i Lorck's „Maler i de høiere Regioner“, desuden flere Billeder, deels Akvareller, deels Oliemalerier, af Lerche, en Jagtscene fra Ludvig XV's Tid af Arbo, en norsk Sætergjente (et temmelig svagt Arbeide) af O. Isachsen, m. fl. I en af Museets Sale hang et vakkert Portræt af Ad. Tide-

mand, malet i 1862 af Amelie Lindegren. Idetheletaget nærer man her, saavidt jeg har kunnet mærke, en ikke ringe Sympathi for de norskfødte Kunstnere.

En stor Mangel ved en By af Gøtheborgs Omfang er det, at her ikke findes noget tilstrækkeligt Bibliothek til Brug for Videnskabsmænd saavelsom for den store Almeenhed. I Forbindelse med Högre Elementarläroverket staar vistnok et Bibliothek paa henimod 15,000 Bind; men saavidt jeg kunde erfare, benyttes det ikke i nogen videre Udstrækning af andre end Skolens Lærere. Ved at gjennemgaa den Katalog over Bibliotheket, der ifjor blev udgivet af den forhenværende Bibliothekar Joh. Aug. Berg, seer man ogsaa, at den egentlige Hovedstok dannes af ældre, mest historiske Værker, der ere komne sammen ved Gaver, og da Bibliotheket ikke har noget Tilskud hverken af Staten eller Kommunen, har man ikke kunnet udfylde de Huller, der efterhaanden ere opstaaede. Af og til modtager man endnu Gaver, og noget forøges Samlingen ved den Bestemmelse, at Dødsboerne efter Stiftets Præster skulle afgive et eller andet Værk til Bibliotheket, en Bestemmelse, som, underligt nok, virkelig endnu effektueres. En ubetydelig Afgift, der erlægges af Skolens Disciple ved deres Indtrædelse, giver i det Hele blot nogle faa Dalere om Aaret, og det Eneste, Bibliotheket har at haabe paa, er nu en Part, der er stillet det i Udsigt af et i 1663 af Margaretha Huitfeldt til Skolen skjænket Fond, hvis Renter hidtil har været anvendt til Skolestipendier. Forresten har Bibliotheket nylig faaet et udmærket smukt og ret bekvemt Lokale i den for et Par Aar siden fuldførte store Skolebygning. Det er to Timer om Ugen aabent til Udlaan for Publikum.

Endnu beskednere er Museets Bogsamling, der kun gaar op til ca. 7000 Bind, ogsaa fordetmeste bestaaende af Gaver. Det er hver Dag aabent til Udlaan for Museets Medlemmer og staar i Forbindelse med et Læseværelse, hvor et ikke ubetydeligt Antal Blade og Tidsskrifter, saavel indenlandske som fremmede, ere tilgjængelige mod den billige Aarskontingent af 1¼ Spd. Det er ikke mere end et Aars Tid siden Læseværelset aabnedes; det besøges derfor endnu kun af en 70—80 Personer, og de nødvendige Udgifter maa da dækkes af de 250 Spd., som Museet tilskyder; dog maa ogsaa nævnes, at en Privatmand i Gøtheborg aarlig understøtter Bibliotheket med henved 150 Spd. Bibliothekaren, forhenværende Lieutenant Lindhé, har bragt den lille Samling i god Orden og gjør Indtrykket af at være et af disse uskatteerlige Bibliotheksmennesker, der gjør det til en sand Fornøielse for den Besøgende at benytte sig af Bogskattene i størst mulige Udstrækning. Foruden disse tvende maa endelig nævnes et Par mindre Korporationsbiblotheker, den herværende Frimurerloges, Chalmerske Slöjdskolens samt nogle faa Privatbibliotheker.

Paa det herværende Theater, hvor for Tiden et omreisende Skuespillerselskab giver meget roste Fremstillinger, skal i Løbet af den nærmeste Fremtid „De Nygifte" opføres i en ny, til Øiemedet specielt udarbeidet Oversættelse af Gøtheborgspostens Redaktør Axel Krook. Hedberg's Oversættelse, der benyttes saavel i Stockholm som af de omreisende Selskaber, der have opført „De Nygifte" i flere af Sveriges Provindsbyer, er temmelig haard og har ikke ganske forstaaet at overføre den poetiske Stemning, der ligger i Originalens Diktion, med sig paa det fremmede Sprog. Jeg skulde tage meget feil, om dette ikke vil lykkes den nye Oversætter bedre.

Literatur.

Henr. Ibsen's **Brand** gjør i Danmark en næsten uhørt Lykke. Morgenbladets Kjøbenhavner-Korrespondent skriver: „Af de literære Nyheder, som i den senere Tid have seet Lyset, indtager Henrik Ibsens her udkomne Drama Brand en Plads, saa fremragende, som sjelden noget Digterværk har indtaget. Det læses med den største Interesse, dets Ros er i Alles Munde og dets vægtige Ord i Alles Tanker. Carsten Hauchs „Julian den Frafaldne" tager sig i sin ædle Simpelhed og beskedne Fordringsløshed næsten ud som en Dverg ved Siden af Ibsens mægtige Kjæmpe . . ." — At denne Skildring ikke er overdreven, men kun fremstiller det virkelige Forhold, godtgjøres ved private Beretninger fra Danmark. Hvorsomhelst man kommer, tales kun om „Brand", og det i den Grad, at en fra Kjøbenhavn hjemkommen Nordmand, med al sin Beundring af Digtet forresten, har fundet sig betydelig trættet ved dette „evige Et og det Samme — til alle Tider og alle Steder." Interessen for „Brand" har ogsaa bragt literære Mænd dernede til at læse enkelte af Ibsen's tidligere Arbeider, saaledes ogsaa „Kjærlighedens Komedie", og de have ikke noksom kunnet forundre sig over, at et saadant Arbeide heroppe har kunnet gaa virkningsløst og saagodtsom ubemærket hen. — Men kjender man først vore eiendommelige norske Forholde, vil man lade denne Forundring fare. Med al sin Selvfølelse have Nordmændene den Feil, aldrig at vove at betro sig til sin egen Dom og det umiddelbare Indtryk, hvor det gjælder Anerkjendelse, men kun hvor det gjælder Nedrivelse. Hvor det gjælder at anerkjende, kræve de altid Autoriteter, helst udenlandske; men hvor det gjælder at nedrive, ere de alle ligefra Vuggen af nomstødelige Autoriteter. Ingen kan føre det over sit Hjerte, paa egen Haand at erkjende, at en Mand er talentfuld, genial, stor; thi derved forrykkes jo den demokratiske Lighed, idet den Anerkjendende selv bliver Mindremand i Forhold til den Anerkjendte. Derimod finder selv ikke den største Ærgjerrighed nogen Betænkelighed ved at anerkjende en æret Medbroder i Egenskab af „Lykkejæger", „Fæhund", „Dumrian", „Galning" osv. osv. Thi ved den Sort Anerkjendelse vøxer man, relativt taget, egentlig selv. Uselvstændigheden træder hos os overalt frem, men især paa Literaturens og Kunstens Omraade. Man kan lægge alle Verdens Klassikere for det norske Publikum, og ingen af dem vil hæve sig over Middelmaadighedens Priis, dersom de feirede Navne først tages væk og det Hele udgives for norsk Arbeide. For nogle Aar tilbage indtraf saaledes det komiske Tilfælde, at en Mand afskrev et af Chr. Winther's berømteste Digte og sendte det ind til Christiania-Posten som en Original. Redaktionen optog det af Høflighed mod den ærede Indsender, men satte det foran Bekjendtgjørelser, medens Publikum korsede sig flere Dage over dette ynkelige Digt, indtil Mystifikationen endelig opdagedes og Piben fik en anden Lyd. Kritiken gaar hos os somoftest Publikums Ærinder overalt, hvor det gjælder Miskjendelse og Mistillid. Dette har viist sig ved alle vore betydelige Digteres Arbeider, saaledes ogsaa ved Ibsen's. Jo mægtigere En hæver sig over den brede Almindeligheds Niveau, desto større bliver den kritiske Iver for at dokumentere det Uberettigede heri. „Norge" fandt i „Brand" kun glimrende Vanvid; og Vibe's Tidsskrift, den Hedengangnes alter ego, som endnu lader vente paa sig, vil naturligviis finde det Samme, medens „Norden"s Krav til jævn Spidsborgerlighed sees i den Grad krænkede, at Anmelderen kun ved en fremtidig Fyldestgjørelse af disse venter sig noget Betydeligt af Ibsen's Digtning. Den første Forpligtelse, der paahviler en indbildt Meningsberettiget ligeoverfor et Digterværk, som f. Ex. „Brand", er altsaa den, enten at udfinde, at det intet Digterværk er, eller ogsaa — i bedste Fald — at det som saadant er forfeilet, vanvittigt, stridende mod den korrekte Moral osv. osv. Jo større Originalitet og Brud med den literære Huusbrug, desto større Anstrængelse i nedrivende Retning, hvilket har viist sig fra „Dæmringens" Udgivelse og indtil denne Dag. Det maa altsaa ansees som en Lise for vore Digtere, ved danske Forlæggere at kunne udsende sine Arbeider direkte til et Publikum, der opgjør sin Dom uden Hensyn til alle aandeligt nivellerende, demokratiske Lighedsfordringer. Heri har nu Ibsen, ligesom Bjørnson, fundet sin Redning ligeoverfor Hjemmets Smaalighed.

— Maanedsskriftet **Norden** synes nu at ville holde sig den i Titelen liggende Frist for Hefternes Udgivelse efterrettelig, idet 4de Hefte endog inden en Maaneds Forløb har fulgt paa det 3die. Heftet indeholder Fortsættelse af Aslak Elgs Fortælling „Hertuginden", Bognyt, et længere „Indlæg i Skolestriden" fra nogle unavngivne Pædagoger og betitlet: „Vi lære for Skolen, ikke for Livet", samt et Par Bemærkninger om „det skandinaviske Nordens Pligt og Ret". Indlægget i Skolestriden oplyser lidet i Sagen. Det er et af de almindelige Angreb paa de klassiske Studier, støttet til tilfældige „Udtalelser", dog ikke af Erkebiskoppen af York eller tre svenske Rektorer, men af Satirikeren Rabener, og en Forfatter i Revue des deux Mondes, der omhandler Amerikas Skolevæsen. Ved disse og de foregaaende Angreb paa Humanismen har Udgiveren indtaget et bestemt Standpunkt, hvilket Aftonbladet efter første Heftes Udgivelse ikke var istand til at opdage, idet „Norden" er blevet Antihumanismens afgjorte Organ hertillands. Dette er noget heelt og forsaavidt respektabelt, om man end hidtil kun finder samlet og gjentaget, hvad der ellers haves spredt i flere Blade, der med Indifferentismens Upartiskhed have ladet alle Parter komme til Orde. Men vi kunne vanskelig forklare os den aandelige Anomali, at en Mand, der er Ægyptolog af Fag, der endog som saadan attraar Stipendium af Universitetet og har skrevet en Bog for Folket om dette sit Yndlingsfag, fremstiller Studiet af Grækernes og Romernes Literatur og Civilisation som en Hindring for Europas Fremadskriden, som et Affældighedens Vidnesbyrd, en Kilde til Stagnation. Vi indrømme gjerne, at Pharaonernes Literatur og Sprog begge ere al Ære værd; thi vi kjende dem ikke og vilde ved at benægte deres Fortrin altsaa kun selv stille os i Klasse med vore Storthingspræliminarister og Seminarister, der stadig løbe Storm paa de klassiske Studier, hvorom de blot kunne tale som Blinde om Farverne. Men efter de irettelagte Prøver af de gamle Ægypteres Literatur vove vi dog at betvivle, at denne med Hensyn til aandig Gehalt, humaniserende og alsidigt frigjørende Evne vil overgaa de hidtil i Skolerne dyrkede Literaturer, som Europa ifølge Nogles Mening skylder sin høie Kulturudvikling, men hvori „Norden" kun seer Stagnationens Forbandelse. Hvad angaar Stagnation, har forresten Ægypten, ikke Rom og Grækenland, hidtil staaet som en Skræmsel. Dette tør være ubilligt. Men stagneret er dog vel ligesaavist det ægyptiske som det græske og romerske Kulturliv, saaledes at man ikke kan vente sig mere aandsfriskt og levende Udbytte af det ene end det andet. Lad saaledes være, at Udbyttet af alle disse Studier bliver negativt — vi ville ansee Ægyptologien for en af de vigtigste Videnskaber, dersom den kan øve en fremtidig Virkning i Videnskaben og Livet, svarende til de klassiske Studiers indtil denne Dag. Men ligeover for denne Erkjendelse fordre vi ogsaa, at Udgiveren upartisk anerkjender det delviis Berettigede i Studiet af de hidtil dyrkede Literaturer, eller idetmindste undskylder de Folk, som have ofret Tid herpaa og forlængst ere gaaede i Graven med Overbeviisningen om at dette ikke var blot og bart Daarekisteværk.

— **Kirkelige Kuriosa.** I Bergen er udkommet Aktstykker vedkommende Forslaget om frie Stolestader i Kirkerne i Bergen og Referat af de i Menighedsmøderne den 29de, 30te og 31te Januar 1866 stedfundne Forhandlinger, samlede og udgivne af H. B. 73 S. 8vo. 8 ß. — Sagen om Stolestadernes Frigivelse sees at have allarmeret hele Bergens By. Den var først 1862 bleven bragt paa Bane af Kjøbmand H. Blauw ved en Forestilling til Bergens daværende Biskop Kaurin. Støttende sig til Bibelens Ord, udtalte denne sig for frie Stolestader som stemmende med hvad Guds Ord lærer om Menighedens Væsen og med Kirkens Charakteer og Øiemed, paa samme Tid som han lod en Kommittee nedsætte til Sagens Overveielse. I Juni 1863 afgav denne sin motiverede Betænkning, gaaende ud paa at alle Stolestader i Løbet af 12 Aar skulle vorde frie. Dernæst afæskedes det bergenske Præsteskabs Betænkning, hvilket gik ud paa Bevarelsen af det Gamle, idet kun et Par yngre Theologer heldede til Forandringen. Efter Stiftsdirektionens Paalæg afholdtes i Januar d. A. Menighedsmøder i Bergens tre Kirkesogne, hvori Sagen debatteredes med stor Heftighed. Amtmand Meinich, Skoledirektør Irgens, Kand. Holck, Raadmand Bang m. fl. udviklede med Styrke og Klarhed Grundene for Stolestadernes Frigivelse, idet de, støttende sig til Jac. 2, 1 flg., krævede Lighed for Gud og Ligeberettigelse i Guds Huus. Politimester Magelsen, Stiftsprovst Daae og et Par andre Præster benægtede denne Ligeberettigelse. „Om Kongen kom ind i Kirken, saa vilde da, sagde Politimesteren, Enhver finde det rimeligt at indrømme ham en egen Plads, og hvad der gjælder om Kongen, maa ogsaa gjælde om en Embedsmand eller en høitstaaende Kommunemand." Stiftsprovsten vilde ikke lade Paastanden om Alles Lighed for Gud gjælde, uden forsaavidt alle vare Christne. „Vi ere alle Syndere; deri ere vi lige, men dermed at stille alle lige for Gud er urigtigt, da der er Forskjel paa Syndere, der er større Syndere og der er mindre Syndere." Man maa af denne Argumentation slutte, at naar man ikke kan abonnere paa Stolestade, ligger heri et indirekte Beviis for, at man er en større Synder, end de, der kunne abonnere, og heraf følger igjen, at Abonnementet er billigt og christeligt, fordi der herved kan opretholdes en nødvendig Skillemuur mellem „Christne og Verdensmennesker, blandede om hverandre." Hvad angik „Ligheden for Gud", afviste Stiftsprovsten den forresten med følgende Syllogismus: „At to Ting ere hverandre lige, vil sige, at de have visse fælles Kjendemærker. Der er saaledes Lighed mellem en Engel og en Flue, forsaavidt som de begge ere Skabninger, men Uligheden mellem dem bliver dog derhos iøinefaldende. Sætningen at vi alle ere lige for Gud, indeholder saaledes nogen Sandhed, men tillige megen Usandhed. Der er Lighed mellem Pharisæeren og Tolderen, forsaavidt de begge ere Mennesker, men hermed standser det." — — „Lighed i Kirken kan ikke forlanges, der maatte da være Lighed i Kjøn, Alder, Stand o. s. v. Herren har dog selv talt om, at der paa Ageren er baade Klinte og Hvede." Paa disse Slutninger, hvorefter Kjendemærkerne paa „Pharisæer og Tolder", „Klinte og Hvede" inden Kirken kom til at bero paa blot og bar Formuesforfatning, paa Evnen til at kunne abonnere paa Stolestade, lagde Stiftsprovsten saa stor Vægt, at han senere hen under Diskussionen besværede sig over at „hans Modstandere gik disse Lignelser forbi." For Udenforstaaende seer det dog snarere ud, som Modstanderne af Humanitetsfølelse ikke kastede sig over disse blottede Punkter med Persiflagens seierrige Vaaben. Nykirkesognets resid. Kapellan sluttede sig til Stiftsprovsten og fandt, at „der var Misundelse som talte", med Hensyn paa den nye Ordning, ligesom han stærkt udmalede det Komfortable og Familiære i at Eiere og Leiere af et og samme Huus „som gode Bekjendte kom sammen Søndag efter Søndag paa det samme Sted." Kort sagt, Præsterne førte et Sprog, som om Stolestadenes Frigivelse vilde tilintetgjøre Gudsfrygt, Christendom og Kirkegang i den gamle, ærværdige Hanseatstad. At Christiania alt havde gaaet i Spidsen for denne Reform, uden saadanne Ulemper, havde for Stiftsprovsten Intet at betyde. „Ogsaa derfra, sagde han, kunde man hente Exempler paa Tjenestepigernes Uforskammethed og deslige." Og fra en Mand i Tromsø havde han ladet sig underrette om, at han havde følt „mange Ubehageligheder ved at sidde sammen med eller befinde sig i Nærheden af Folk af lavere Stand." Samme Slags honette Ambition havde jo Holbergs Don Ranudo de Colibrados og Donna Olympia. Dette ædle Ægtepar fandt jo, at den „gemene Mand maatte være skabt af en anden grovere Materie og maatte have en anden Sjæl end de Fornemme", og at hans Salighed i hvert Fald maatte være af en ringere Sort. „Thi ligesom der er Forskjel imellem ringe Mennesker og Dyr, saa er der og Forskjel imellem høie og ringe Standsfolk." Egentlig maatte Idealet for den af Stiftsprovsten paaberaabte Tromsøværing søges hos „det Slags Folk inde i Indien, som man kalder Nairos, hvilke toer deres Hænder, naar de have rørt ved Folk af anden Stand, og lade derfor vare ad, naar de gaar ud, at ingen maa komme dem nær." Vi finde intet Forunderligt i, at Forandringen med Stolestaderne, især i en saa konservativ By som Bergen, mødes med Uvillie, fordi den medfører en Forrykkelse i de nedarvede og tilvante Forholde. Men at Præsterne, saaledes som skeet, modsætte sig den jævnbyrdige og ubehindrede Adgang til Guds Huus under Paastand af, at dette strider mod Bibelens Forskrifter og støder an mod det Slags „honette Ambition" eller Afsondring fra Menigmand, hvortil Holberg, selv et Bergens Byesbarn, hentede sit komiske Forbillede fra Spanien, forekommer os at være baade latterligt og eensidigt.

Norge.

Christiania. Ifølge offentliggjort Regnskab fra Christiania Kommittee for Indsamling af Bidrag til danske Soldater og deres Familier under sidste Krig er der indkommet 15.028 Spd. 28 ß, hvilket Beløb med Fradrag af endeel med Indsamlingen forbundne Udgifter er udbragt til og fordeelt med 29,727 Rdlr. 35 ß, hvoraf 13,318 Rdlr. 74 ß til Krigerne selv og 16,409 Rdlr. 1 ß til Saarede og Faldnes Efterladte.

— Efter Ansøgning fra nogle af Henr. Ibsens Venner om en Digtergage for ham har Regjeringen indstillet paa, at der for Storthinget fremsættes kgl. Proposition ang. en saadan Gage, ligesom ogsaa siden nogle Repræsentanter i Storthinget ere fremkomne med Forslag i denne Retning.

— Storthinget har i den forløbne Uge bevilget Gage til trende nye Universitetslærere, nemlig: i Meteorologi, i Pathologisk Anatomi og i nordisk Literatur, de to første Poster eenstemmig, den tredie med 68 Stemmer.

Dødsfald. Gaardbruger Ole Paulsen Haagenstad, Storthingsmand for Christians Amt i 1814 og paa de fleste følgende Thing indtil 1842, og i sin Tid den mest fremtrædende Repræsentant for Bondestanden, † paa sin Eiendomsgaard Haagenstad i Vaage Præstegjeld i Gudbrandsdalen 18de April sidstleden i sit 91de Aar.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 18.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 6. Mai 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Auguste Comte*).

(Af George Henry Lewes.)

I.

Auguste Comte blev født 19 Jan. 1798 i Montpellier i et uanseeligt Huus, som endnu kan sees ligeoverfor St. Eulalie's Kirke. Hans Fader var Oppebørselsbetjent i Departementet Herault. Baade Fader og Moder vare orthodoxe Katholiker og ivrige Royalister; men den Indflydelse, som de maaskee have havt paa Sønnens Aandsretning, blev i væsentlig Grad neutraliseret, deels ved dennes egen oprørske Disposition og deels ved den Opdragelse, som allerede tidlig blev ham tildeel. Han var ikke villig til at bøie sig for Autoriteten, uagtet han selv senere ivrigt prædikede Underkastelsens Dyd. I en Alder af 9 Aar kom han ind paa Lyceet i Montpellier og udmærkede sig der strax ved sin Iver for Studierne og sin Modstand mod Disciplinen. Han var slank og fiin af Legemsbygning og deeltog sjelden i sine Kammeraters Lege, men han var dog elsket af dem; han var fuld af Ærbødighed ligeoverfor sine Lærere, men umedgjørlig, trættekjær og disputeersyg ligeoverfor dem, der havde Opsigt med ham. De første roste, de sidste tugtede ham.

Da han var 12 Aar havde han lært, hvad Lyceet paalagde, og dets Forstander bad om, at han maatte faa Tilladelse til at begynde paa Mathematik. Samtykket blev givet, og Resultatet kan fortælles i en betegnende Sætning: i Løbet af 4 Aar havde han gjort saadanne Fremskridt, at han vilde have erholdt den første Plads paa den polytechniske Skole, hvis ikke hans unge Alder havde gjort det umuligt for ham at komme ind. Han maatte saaledes vente et heelt Aar, forinden Dørene kunde aabnes for ham, og dette Aar anvendte han da til i sin gamle, nu syge Lærers Sted at give sine forrige Kammerater og nogle af sine forrige Lærere et Kursus i Mathematik.

I en Alder af 17 Aar kom han ind paa den polytechniske Skole og fandt der republikanske Følelser og videnskabelige Tendentser, som i høi Grad passede for hans rebelske og granskende Retning. I sit 14de Aar antages han at have løsrevet sig aldeles fra alle royalistiske og theologiske Anskuelser; nu kastede han sig over de Skrifter, som i det 18de Aarhundrede diskutterede de sociale, ethiske og religiøse Systemers Grundsætninger. Han begyndte at tænke alvorligt over Revolutionerne i den moderne Historie. Hans Kammerater agtede og beundrede ham; hans Lærere anerkjendte hans eminente Begavelse. En glimrende Løbebane syntes sikker, da den pludselig blev afbrudt ved en charakteristisk Handling af ham selv. En af Lærerne havde fornærmet de yngre Studerende ved sin Optræden; de ældre Studerende toge Sagen fat og besluttede efter moden Overveielse, at Læreren var uværdig til at blive i sin Stilling. De udfærdigede følgende Notifikation: „Høistærede! Uagtet det er os ubehageligt at tage en saadan Forholdsregel mod en gammel Elev af Skolen, anmode vi Dem dog om ikke mere at sætte deres Fod her." Dette Dokument var forfattet af Comte, og hans Underskrift stod først. Resultatet var, at han blev udviist. Hans Løbebane i offentlig Tjeneste var tilende. Han blev nødt til at vende hjem, hvor han forblev nogen Tid under Politiets Opsigt.

Vi vide ikke, men vi kunne forestille os, hvorledes Modtagelsen hjemme blev, og af hvilken Natur Overveielserne om hans mulige Fremtid vare. Han blev nogle Maaneder i Montpellier, fortsatte sine Studier med overordentlig Iver og besøgte Fakultetets forskjellige Forelæsninger. Men dette kunde ikke vedvare. Paris vinkede ham. Hans ængstede Forældres Modforestillinger og Trudsler hjalp intet; forgjæves nægtede de at give ham en Skilling, hvis han forlod sin Fødeby, uden at have erholdt nogen fast Ansættelse; Længselen efter Frihed og det store intellektuelle Centrums Tiltrækningskraft vare altfor mægtige, og han befandt sig snart alene i den tætbefolkede Hovedstad, beredt til at begynde den evige Kamp, hvori Aar efter Aar saamange ædle Individualiteter uden andet end lidt Kundskab og en umaadelig Ærgjerrighed kjæmpe for Brød og Udmærkelse, saares og falde eller saares og seire. Sjelden har Nogen, udrustet med større Intelligents og med stærkere Ærgjerrighed, kjæmpet denne ædle Kamp.

Han skaffede sig sine tarvelige Fornødenheder ved at give privat Underviisning i Mathematik. To udmærkede Videnskabsmænd vare hans Venner: Poinsot, som havde været hans Lærer i den polytechniske Skole og kjendte hans mathematiske Dygtighed, og de Blainville, som tidlig havde anerkjendt hans philosophiske Begavelse. Ved deres Hjælp fik han nogle faa Elever; en af dem var Prindsen af Carignano. Brødet var knapt, men han trængte ikke til stort mere end Brød.

Et kort Forsøg i en mindre uafhængig Stilling synes at have været tilstrækkeligt. Han blev Privatsekretær hos Casimir Périer; men han fandt snart, at den betalte Tjener ventedes at skulle være en blind Beundrer. Han blev anmodet om at gjennemgaa Herrens for Offentligheden bestemte Arbeider; hans Bemærkninger smagte ikke, og efter 3 Ugers Forløb hævedes Forbindelsen. Han gik nu over i den bekjendte St. Simons Tjeneste. Dette skede i 1818. Den unge Philosoph haabede at kunne leve i Venskab med en Philosoph, og i nogle Aar gik det ogsaa. Jeg kan ikke bestemt sige, paa hvilken Fod disse To stod med hinanden. Littré siger, at Comte først var Sekretær, siden Lærling og saa Medarbeider og Ven. Doktor Robinet siger, at Sekretærskabet, praktisk talt, kun var honorært; thi uagtet der var lovet 300 Fr. om Maaneden, bleve de dog kun betalte i det første Fjerdingaar. Hvordan Forholdets Natur end har været, saa varede det i sex Aar. Det begyndte fra Comte's Side med en stor Enthusiasme, som senere gik over til dyb Høiagtelse, men endte med et voldsomt Brud, foranlediget ved, at der lidt efter lidt havde udviklet sig en Ulighed i Meninger.

Der har af St. Simon's Disciple og af Comte's Disciple været reist skarpe Anklager og skarpe Modanklager, en Omstændighed, som gjør den upartiske Biographs Stilling noget vanskelig. Hvilken personlig Indflydelse St. Simon imidlertid kan have udøvet til det Gode eller til det Slette over Comte's Retning, saa vil dog et overfladisk Kjendskab til den positive Philosophi strax opdage dens væsentlige Uafhængighed af og Strid med St. Simonismen. Naar derfor Skribenter sarkastisk eller indigneret forsikre, at Comte laante St. Simon's Ideer, vise de derved, at de have taget fuldstændig Feil i Opfattelsen af alt det Charakteristiske i den positive Philosophi. Paa den anden Side er det unødigt at angribe St. Simon og anklage ham for at være en uvidende Charlatan for at bevise, hvad der er uimodsigelig godtgjort ved hans eget Sprog og hans Udgivers udtrykkelige Tilstaaelse, det nemlig, at han ikke alene misbilligede, men endog ikke forstod sin unge Medarbeiders Doktriner.

At den Comte'ske Philosophi ikke har sit Udgangspunkt i St. Simonismen, men i det 18de Aarhundredes Philosophi, er et Punkt, som staar fast i den philosophiske Udviklingshistorie. Comte optog dette Aarhundredes dobbelte Bevægelse mod Destruktion og mod Rekonstruktion i een stor Synthesis ved Hjælp af en gjennemført Anvendelse af de exakte Videnskabers Methoder. Vil man derimod fra et biographisk Synspunkt undersøge, ad hvilken Vei Comte udviklede sig, antager jeg, at det er umuligt at benægte, at St. Simon's Indflydelse var afgjørende. Herved mener jeg, at han ved personlig Berørelse med denne Reformator modtog det Fremstød, om ikke den Vækkelse, som paa hans daværende Standpunkt maatte være afgjørende. Velbevandret i de ikke organiske Videnskaber (Biologi havde han endnu ikke studeret og Sociologi existerede dengang ikke), historisk belæst, glødende Republikaner og ærgjerrig efter at opdage de store sociale Love, kom denne Arving af det 18de Aarhundredes Aand, der i Philosophi og Videnskab saa lidet andet end Tilintetgjørelsen af theologisk Overtro og feudal Uretfærdighed, i sit 20de Aar i et Inderlighedens og Ærbødighedens Forhold til En, der af Nogle betragtes som en urolig Charlatan, af Andre som en prophetisk Tænker, men som af Alle erkjendes for dybt at have følt baade Nødvendigheden og Muligheden af at remplacere den kritiske og destruktive Aand med en positiv og konstruktiv. Den umiddelbare Konsekventse af denne Berørelse var, at Comte lærte at betragte det revolutionære Værk som noget, der havde fuldført sin Bestemmelse, og at han saa, at det 19de Aarhundrede havde at anstrænge sig for at rekonstruere Samfundet paa en ny Basis. Den gamle Tro var forsvunden, en ny Tro var nødvendig.

Saaledes er Forholdet. Sandsynligviis ville de fleste Læsere med Littré være enige i, at en saa mægtig Intelligents som Comte's lettelig kunde have gaaet over fra det Revolutionære til det Organiserende uden nogen Impuls fra en saa aabenbart Underordnet som St. Simon; men al Tale om hvad der kunde have fundet Sted er en ørkesløs Hypothese, naar vi vide, hvad der har fundet Sted, og i Biographien saavelsom andetsteds bør vi vogte os for at substituere en mulig Udvikling istedetfor en virkelig Udvikling. Det simple biographiske Faktum er, at Comte i sin Ungdom gik over fra Negationen til et positivt Standpunkt, medens han var under Indflydelsen af en Lærer, hvis hovedsagelige Retning var konstruktiv. Han kaldte sig selv en Discipel af St. Simon, og det er ikke klart, hvad han kunde have lært af saadan en Mester, dersom det ikke var Nødvendigheden af at indtage et konstruktivt Standpunkt.

---

*) Denne Afhandling sees fortrinsviis at have taget Hensyn til følgende Skrifter: „Auguste Comte and Positivism" af John Stuart Mill, 1865; „Auguste Comte et la philosophie positive" af E. Littré, 1863, og „Notice sur l'oeuvre et sur la vie d'Auguste Comte" af hans Læge Robinet, 1860. Det førstnævnte Skrift er maaskee væsentlig identisk med en i Westminster Review for f. A. trykt og med Mærket I. S. M. undertegnet Opsats. I 1864 er der i Paris udkommet en af Littré besørget ny Udgave af Comte's „Cours de la philosophie positive" i 6 Bind.

Et Standpunkt er imidlertid ikke en Doktrin, og en Retning er ikke en Philosophi; Impulsen kan være kommen fra St. Simon, Doktrinen er sikkerlig kommen fra Comte og fra ham alene. Det var sandsynligviis hans skarpe Opfattelse af hans egne Ideers Uforenelighed med St. Simon's Ideer og en undskyldelig Brede over uædle Anklager, der bevirkede, at han i sine senere Aar talte om sin gamle Lærer med megen Bitterhed. Hans Tone var den, som benyttes af En, der føler sig dybt krænket. Det var saa langt fra, at han, der var saa ædelt samvittighedsfuld i at anerkjende enhver, selv den ubetydeligste intellektuelle Gjæld, her anerkjendte nogen saadan, at han altid paastod, at St. Simon's Indflydelse havde betydelig forsinket hans Udvikling. Hvad der er det Sande, kan nu ikke afgjøres. Vist er det, at hans Udvikling var overraskende hurtig og at han 4 Aar efterat være stødt sammen med St. Simon, i 1822, lagde den solide Grundvold til den nye Philosophi, som han kaldte „positiv“, fordi den overalt optog den Methode, som enhver positiv Videnskab har anvendt paa sit særskilte Felt. Ligesom Baco forfærdigede han i Ungdommen det Schema, som et arbeidsomt Liv blev opofret til at udfylde.

St. Simon havde store Hensigter, men han tog feil af Grundbetingelserne for den sociale Reorganisation. Han var aldeles uforberedt for et System, som var baseret paa den positive Videnskab, fordi han var ubekjendt med denne Videnskabs Methoder, og da Comte i 1822 havde opdaget Lovene for den sociale Udvikling og udkastede sin mærkværdige „Plan des travaux nécessaires pour réorganiser la Société“, maa St. Simon have faaet en Anelse om, at hans unge Assistent var bleven hans Rival og Overmand. Han publicerede Skriftet, men idet han offentliggjorde det, erklærede han, at han ikke var enig i dets charakteristiske Anskuelser. Andre havde bedre Tanker om det. Blandt dem var Humboldt og Guizot. I et Brev til en Ven kunde den unge Philosoph sige: „Jeg er bleven behagelig berørt (jeg vil ikke sige overrasket) af den Virkning, som mit Arbeide har havt paa Guizot; han har skriftlig bevidnet mig en dyb og oprigtig Tilfredsstillelse, og senere har jeg ved Konversation med ham kunnet bemærke, at disse Ideer have Indflydelse paa ham.“ Han omtaler ligeledes deres Virkning paa Flourens og tilføier: „Jeg vil kunne have en saare frugtbar Meningsudvexling med ham angaaende Grundtanken i mit Værk, Anvendelsen af den positive Methode paa den sociale Videnskab.“

Det aabne Brud med St. Simon fandt Sted i 1824. Det følgende Aar maa betragtes som det, hvori den positive Philosophi blev skabt; thi — som Littré minder om — Essay'et af 1822, paany udgivet i 1824, indeholder alene Lovene for den sociale Udvikling, men giver ikke engang et Grundrids af den positive Philosophi. Denne kommer første Gang frem i „Considérations philosophiques sur les Sciences et les Savants“ (offentliggjort i „Producteur“ i 1825). I disse to indholdsrige Afhandlinger, som saaledes paa sin Maade danne den unge Philosophs Inauguraltheser, vises: 1. at alle Phænomener, ogsaa de politiske, ere uforanderlige Love underkastede; 2. at den menneskelige Tanke begynder med theologiske Forestillinger og gjennem metaphysiske gaar over til positive; 3. at den menneskelige Virksomhed ligeledes passerer tre Phaser, idet den fra aggressivt krigersk gjennem Overgangsstadiet defensivt krigersk gaar over til at blive fredelig industriel; 4. at Meninger og Sæder overalt og til alle Tider er det, der bestemmer Institutionerne, og at den almindelige Tænkemaades Beskaffenhed skaber et korresponderende politisk System; 5. at Philosophien (eller den almindelige Tænkemaade), idet den gaar over fra det theologiske til det positive Stadium, maa substituere det industrielle Regimente for det militære, og endelig, at den aandelige Reorganisation, der er en nødvendig Betingelse for al social Reorganisation, maa hvile paa det Bevistes Autoritet, at den maa være baseret paa Videnskaben, at der maa konstitueres et Præsteskab ud af de regenererede videnskabelige Klasser. Med andre Ord: den aandelige Autoritet maa udgaa fra en Philosophi, hvis Rigtighed er demonstreret, og ikke fra en Philosophi, som er imaginær.

Bergens Museum.

VIII.

De bergenske Bageres Pokal fra Aaret 1661.

De gammeldagse Haandværkslaug med sine Monopoler og Privilegier ere maaske de mest illustrative Levninger af den dansk-norske, faderlige Regjerings velmente Omsorg og Iver for Undersaatternes Vee og Vel. At saadanne antikverede og forstenede Institutioner maa genere vort moderne Samfund og endog hemme dets Udvikling, er ligesaa naturligt, som at Middelalderen maa kaldes et tilbagelagt Standpunkt. Men fra Erkjendelsen heraf til en almindelig Fordømmelsesdom over det hele Laugsvæsen som et sygelig Udvext og som en Karrikatur af en sund Statsøkonomies Grundsætninger — er et overmaade stort Sprang, som vi villigen overlade til de mere eller mindre avancerende Frihandelsmænd at gjøre. Er man ikke blottet for historisk Sands, og er man ikke utilgjængelig for tilbagelagte Synsmaaders Berettigelser for sin Tid, saa vil man visselig indrømme, at Laug og Privilegier vidne om ligesaa megen Omsorg og Omtanke hos vore Forfædre, som den, Nutiden gjør Fordring paa ved at bibeholde og anbefale examinerede Embedsmænd, Sagførere, Læger, Skippere, Styrmænd og Jordemødre, der vel samtlige i Tidens Løb — f. Ex. naar vore Børneborn ere begyndte at skrive i Aviserne — ville blive betragtede som Exempler paa vor Tids Laugsvæsen. Vil man med Fordomsfrihed sætte sig ind i Haandværkslaugenes Væsen, deres Herberger og „Lader“, Oldermænd og Bisiddere, Kroer og Gilder, Examina og Godkjendelser, saa vil man nok i disse gjenfinde den Broderaand og Samfundsaand, der i vore Tider anbefales saa stærkt og det med Rette. En reisende Svend i fordums Dage blev af sine Laugsbrødre modtaget med maaske større Kammeratslighed og Gjæstevenskab, end den, selve Nordens Studenter indbyrdes vise hverandre paa sine Tog. Den fremmede og fattige Haandværksvend kunde saagodtsom overalt i Europa gjøre Regning paa at finde Herberge og Beskyttelse, maaske endog en Plads inden Lauget; men nu for Tiden findes Saadant neppe andetsteds end i Skandinavernes — Fremtids-Program.

Fra Bergens Museum: Pokal fra 1661.

Blandt vort Lands tilbagestaaende Laug er Bergens Bagerlaug det, der efterhaanden havde slaaet dybest Rødder; det bestaar endnu tildeels i de samme Former som før Fader Holberg begyndte at spise Kringler i Melk; det har nu sine 25 Mestere og Bagergaarde fordelte omkring i Byens forskjellige Dele. En Bestemmelse i Haandværksloven lagde en Spire til Laugets Opløsning, men saalænge der endnu er tilbage en Mester eller en Enke fra den Tid, kan der ikke existere flere end 25 Bagere i Bergen. Udsigten til en Opløsning har efterhaanden bidraget til stærkt at modificere Laugets Samfundsorden, og for ikke lang Tid siden blev der af Magistrat og Mæglere for sidste Gang sat Taxt paa Brødet.

Med den forandrede Laugsaand tabte ogsaa de store Gilder og Samlinger, som Laugets Medlemmer jævnligen holdt, mere og mere sin Betydning og Glands; det var tilslut, ligesom endnu, kun Forretningssager, der bleve staaende tilbage, medens alle festlige Tilstelninger med deres laugsmæssige Apparater mest faldt i det Gammeldagse; de talrige Kander og Krus bleve staaende tomme og urørte, og tilslut blev Laugets store Festpokal og en mindre til dagligt Brug indlemmet i Museets antikvariske Samlinger, medens en heel Deel andre Drikkekar afhændedes til engelske Kuriositets-Samlere.

Hosstaaende Afbildning viser, hvorledes Laugets Festpokal seer ud; den er af Sølv, skal veie sine 370 Lod og er 20 Tommer høi, — altsaa baade hvad Værdi og Størrelse angaar ganske respektabel. Øverst paa Laaget staar en Ridder i Pantser og Plade, støttende sig til Skjold og Landse; Fodstykket dannes af en Rand af Frugter, Løvværk og Arabesker i ophøiet Arbeide. Det nederste Parti af Laaget er af samme Slags Arbeide, men dannes afvexlende af Frugter og Cherubhoveder. Selve Pokalens øverste Parti fremviser forskjellige Grupper og Scener: to Abekatte sidde og spise Kringler, i Baggrunden sees et Huus og et lidet Landskabsparti; ved Siden deraf er en Hjort, der meget rolig synes at lytte til en vred Hunds Gjøen, i nogen Afstand sees Søen med Skibe og flyvende Fugle; et tredie Parti viser et Møllebrug med dertil hørende Attributer, fremdeles endeel Jagtscener med opskræmte Hjorte, Hinde, Bjørne og Harer med en By i Baggrunden. Groteske Ansigter og Arabesker danne Randen nedenfor. Midtpartiet viser en Ramme, der omslutter forskjellige Slags bergenske Brødformer, saaledes et Løsebrød øverst, et Tommelkringle tilhøire, en Timpe tilvenstre og et Korsbrød nederst; ved denne Gruppe findes følgende Inskription: „Anno 1661. Die Beckers. Ihr Willkumst.“ Derunder findes Navnene paa de 17 Bagere i Bergen, Oldermanden — Albert Borchhagen — i Spidsen, Alt behørigt prydet med forskjellige Slags Zirater.

Det hele Arbeide er overmaade solid og smukt udført, og det vilde endog ikke gjøre en Nutidens Sølvsmed nogen Skam; i Museets Samlinger indtager det

en fremragenge Plads. Interessen ved dette sjeldne og kostbare Stykke forhøies endvidere derved, at det efter al Sandsynlighed er udført i Bergen, og saaledes er en Prøve paa Datidens Sølvarbeideres Kunstfærdighed.

Carl XII's projekterede Statue.

Ved Konkurrancen til en Statue for Sveriges Heltekonge Carl den Tolvte er der indkommet ni Udkast, hvoraf dog de tvende ere Rytterstatuer og saaledes falde udenfor det opstillede Program. De mærkeligste af disse Udkast, nemlig Molin's, Qvarnström's og Söderman's, findes gjengivne i Ny Illustrerad Tidning, og derefter meddele vi her Professor Molin's, der er tilkjendt Prisen. Dette Udkast udmærker sig, som man vil see, ved en værdig Simpelhed, ædel og ukunstlet Holdning, paa samme Tid som den historiske Carl XII, ifølge nævnte Blads Dom, derigjennem træder klart og kraftigt frem. „Kunstneren har samlet sin hele Kraft paa Tilveiebringelsen af eet Værk og derved med rigtig Takt undgaaet det Vaklende og Sønderrevne, hvorunder de øvrige Udstillere mere eller mindre have lidt . . . Den befalende Bevægelse med den venstre Arm, saa rolig den end er, giver hele Figuren et Præg af sand kongelig Høihed, paa samme Tid som den kraftfuldt omsluttede Kaarde og den ukunstlede karolinske Dragt charakteriserer Krigeren og den private Mand. Ansigtet har, ved Siden af sin ideale Portrætlighed, et henrivende Udtryk af ungdommelig Skjønhed og befalende Majestæt."

Molin's Udkast til Statue af Carl XII.

Korrespondance til Nyhedsbladet.

Kjøbenhavn, 2den Mai 1866.

Den aarlige Kunstudstilling paa Charlottenborg frembyder et temmelig broget Billede, et saa broget, at det ikke lader sig gjøre deraf at danne sig nogen bestemt Forestilling om, hvilke de bevægende Kræfter indenfor den danske Kunst for Øieblikket ere. Dette vil formodentlig klarere træde for Dagen i det Udvalg af Kunstværker, som man i disse Dage er ifærd med at affende til Stockholm, og der vil det da ogsaa lade sig gjøre i Belysningen af den Side om Side repræsenterede norske og svenske Kunst at blive opmærksom paa det Sande saavelsom det Uberettigede i den Retning, der nu synes den raadende i de danske Kunstværker. Derfor kun i Forbigaaende nogle Bemærkninger, først og fremst om en Kunstner, der i Løbet af de sidste Par Aar har forstaaet at vække Publikums Interesse i en sjelden høi Grad, og hvis Virksomhed virkelig ogsaa vilde drage den almindelige Opmærksomhed paa sig i et langt rigere Samfund end det danske: — Carl Bloch. Som Genremaler, fornemmelig i smaa idylliske Skildringer af det italienske Folkeliv, staar han meget høit; uden at anvende noget af den falske theatralske Idealiseren, som de tydske Malere f. Ex. som oftest ty til i sine italienske Folkelivsbilleder, forstaar han over et Par naturligt og let henstillede Figurer, der ikke i fjerneste Maade minde om de Leopold Robert'ske Tableauer, at udgyde en Poesi og Ynde, der er saa henrivende, fordi den er sand og ukunstlet. Indenfor de danske Kunstneres Kreds har Bloch paa denne Vei havt tvende Forgjængere, Küchler og Ernst Meyer, men neppe har nogen af dem leveret saa fuldendte Fremstillinger af det italienske, specielt det romerske Gadeliv, som han. Den første af de To staar i reent malerisk Henseende paa et noget underordnet Standpunkt, og desuden afsluttedes hans Bane temmelig tidligt ved hans Indtræden i Franciskanerordenen. Meyer var væsentlig Humorist og eiede neppe den rene Skjønhedsfylde, som Bloch f. Ex. har samlet i det næsten noget elegiske Billede fra Palæstrina med de to Munke, en ældre og en yngre, der sidde og see ud over Sletten ved Aftentide, medens Bønderne komme hjem fra Markarbeidet. Til denne Udstilling har Bloch atter sendt et af disse fortræffelige Genrebilleder, poetisk beaandet i Konceptionen, mesterligt hvad den reent maleriske Udførelse angaar, og jeg kan her ikke tilbageholde et Ønske om, at vi ogsaa i Christiania maatte faa Anledning til engang at eie et Arbeide fra hans Haand i denne Retning; det vilde bidrage ikke saa lidet til at korrigere den — kun til en vis Grad berettigede — Forestilling, man der i Almindelighed danner sig om de danske Kunstneres poesiforladte, tørre Realisme.

Ved Siden heraf har Bloch i de senere Aar leveret flere større historiske og religiøse Billeder: Samson mellem Philisterne, Jairi Datters Opvækkelse, Prometheus, og til denne Udstilling Mariæ Bebudelse, det første af en Suite Billeder, som en rig og kunstelskende Privatmand, Brygger Jacobsen i Valby, har overdraget ham at udføre, og som ere bestemte til at pryde Christian IV's Bedestol i den nyopførte Frederiksborg Kirke. Heldigst har han paa dette Felt været der, hvor Sujettet lod sig fremstille reent verdsligt eller genremæssigt, som i Samson; ellers har han ikke ganske magtet — maaskee ligger Aarsagen dog ligesaameget i Tiden som hos Kunstneren selv — at hæve det religiøse eller historiske Element til fuld, ubetinget Idealitet, og der, hvor det ligefrem Overnaturlige skulde fremstilles, som i Engelen, der viser sig for Maria, falder Forsøget magtesløst til Jorden. Det har ikke lykkedes ham bedre, end de mange andre nyere Malere, der have forsøgt sine Kræfter i den Retning, at finde en ny Form for de religiøse Fremstillinger, en Form, der kunde opfylde de Fordringer paa Livsfylde og sand Realitet, som vor Tid, og det med fuld Ret, stiller til ethvert Kunstværk, medens han paa den anden Side ikke har havt Mod til at slaa ind paa den Vei, som Enkelte have betraadt: at bryde afgjørende med hele den moderne Realisme og træde i de gamle religiøse Maleres Fodspor. Imidlertid er Forsøget al Ære værd, og først Fremtiden vil vise, om det maaskee — hvad jeg rigtignok ikke tror — vil krones med Held. For Kunstneren selv har det ialfald sikkerlig havt en ikke ringe Betydning som et Palliativ mod den for enhver Genremaler nærliggende Fare for at synke altfor dybt ned i det reale Livs Forvirring og aldrig hæve sit Blik op over de i Omfang og Indhold smaalige Emner, som han der maa beskjæftige sig med.

Af andre Kunstnere, der tilfældigviis ere blevne repræsenterede paa dette Aars Udstilling, lægger man naturligviis først Mærke til Marstrand, som har leveret en malet Illustration af den bekjendte Historie om Holberg i det Kaffegilde, ved hvis Slutning han takkede Værtinden for den „mægtige Hob Snak", han havde faaet høre. M. er forresten i denne Tid beskjæftiget med et større Billede af halv religiøs, halv genremæssig-verdslig Art, en Fremstilling af Parabelen om hiin Konge, der, da de til Bryllupsfesten Indbudne ikke vilde komme, samlede Blinde og Halte, Krøblinger og Betlere om sit Bord. Chr. Dalsgaard er repræsenteret ved en „ulykkelig Kjærlighed paa Grund af at Forældrene nægte deres Samtykke", et Billede, i hvilket det ikke har lykkedes mig — ligesaalidt som i denne Kunstners andre Arbeider i Galleriet paa Christiansborg — at finde den „psychologiske Dybde i Skildringen af Charakteer og Udtryk, som neppe tidligere havde været at see i den danske Malerkunst, ja som endogsaa turde være noget meget sjeldent i hele Danmarks Kunst og Literatur", i Besiddelsen af hvilken han ifølge de danske Kunstbestræbelsers nyeste Historiograph skal være. I ham gjør man Bekjendtskab med en af de Mestere, hvem de Danske kunne tilskrive Skylden for, at Udenforstaaende fristes til at trættes ved deres nyere Genremaleri og let blive uretfærdige mod den solide, fortræffelige Grund, som i dette er lagt for en virkelig national, levedygtig Kunst. Det Samme kan man til en vis Grad sige om et Par mythologiske Billeder af Constantin Hansen, der fremstille Scener fra Thors Reise til Jotunheim; lidt mere Skjønhed, lidt mere Idealitet baade i selve Kompositionen og den reent maleriske Udførelse vilde Emnet have taalt, især naar det, saaledes som her, er i de høie Guders, engang endogsaa i selve Kjærlighedsgudindens Selskab, vi kommer. Lidt mere Eftergivenhed ligeover for det store Publikums, maaskee en Smule blødagtige Trang til noget ligefrem Skjønt vilde formeentlig have vundet flere Sjæle

Parti af Christianssand: Østre Strandgade. (Efter Photographi).

for Dogmet om „nordisk Kunst" og dennes strenge Katechismus. Dog skal det villigt indrømmes, at man faar et fyldigere Indtryk af Constantin Hansen's for Guder udgivne, forklædte Bondegutter og Jenter, end det, der virkes af Olrik's Valkyrier med deres charakteerløse Peenhed. Den drøie Realisme kan dog beaandes, den kan og den vil ogsaa i Regelen, naar der er tilstrækkelig kunstnerisk Begavelse tilstede, løftes høiere og høiere op mod en sund Idealitet; men der, hvor Blikket for Eiendommelighederne ved Sujettet mangler, der, hvor det Charakteristiske forbigaaes i den forhastede Ilen efter en Godtkjøbs Pyntelighed og Slikkethed, der er der neppe Haab om videre Udvikling i nogen sund Retning.

Dog — jeg glemmer, at det i Længden bliver trættende at læse Charakteristiker af Kunstværker, Læseren ikke kjender af egen Anskuelse, og vil derfor blot til Slutning nævne de Par norske Kunstnere, der denne Gang have afgivet Møde hernede. Af Glosimodt er udstillet Modellen til den Gjæterjente eller „Hyrdepige", som Katalogen titulerer hende, han har udført til vor Konge. Clar. Am. Nielsen har leveret fire norske Landskabsbilleder; Frøken Schreiber en Romerinde og en liden Pige, der er beskjæftiget med et eller andet mystisk Experiment i Kjøkkenchemien; Frøken Gertrud Frich et Parti fra Drøbak; Knud Baade et Maaneskinsstykke, samt endelig J. J. Broch, en Søn af vor Professor B., et Landskab med Motiv fra Christianiafjorden, et tækkeligt lidet Billede. Imellem de over trehundrede Kunstværker, som Katalogen opregner, forsvinde forresten disse enkelte Arbeider af norskfødte Kunstnere naturligviis ganske, og tildeels ere de jo heller ikke skikkede til i nogen særegen Grad at drage den almindelige Opmærksomhed hen paa sig.

Parti af Christianssand.

Vor Hovedstads Navnefætter, den af Christian IV i 1641 anlagte By ved Torridals-Elven, gjorde, tiltrods for begunstigende Privilegier, i lange Tider kun langsomme Fremskridt. Men efterat dens Handel og Skibsfart under Krigsaarene i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede begge havde faaet et mægtigt Opsving, holdt den gjennem en lang Aarrække saa temmelig Skridt med Christiania i Udvikling og Folkemængdens Tilvæxt. I 1815 havde saaledes Christianssand 7,190 Indbyggere, Christiania 10,868. Men i den følgende Periode har Byen kun gjort laugsomme Fremskridt, og staar maaskee med Hensyn til Formue og Næringskilder lavest af alle norske Byer. Trods en betydeligere Tilvæxt i det sidste end det foregaaende Tiaar, havde Byen ved sidste Folketælling kun naaet op til 10,859 Indbyggere. Hvad der i den sidste Tid alligevel har givet Christianssand en større Betydning end tidligere, er fornemmelig Dampskibsfarten, for hvilken det, paa Grund af sin Beliggenhed og fortrinlige Havn, er blevet et Centralpunkt her i Landet, idet de til og fra Christianiafjorden og Bergensleden gaaende og med Udlandet kommunicerende Fartøier der anløbe og krydse hinanden, ligesom ogsaa Seilskibe, navnlig Østersøfarerne, der søge ind. Byen var ved sit Anlæg beregnet paa Handel og Skibsfart, og begge Dele ere indtil denne Dag vedblevne at være dens vigtigste Næringsgrene. Skibsbyggeriet, som ogsaa længe hørte til Stedets væsentligste Næringskilder, er i de senere Tider gaaet betydeligt tilbage. I 1859 overgik der Christianssand en større Ildebrand, som havde en forskjønnet Bebyggelse til Følge. I de senere Tider har Byen faaet et Gasværk og et nyt Vandværk. Christianssand udmærker sig, ligesom det af Christian IV udstukne Christiania, ved regelmæssigt Anlæg. Men Gaderne ere for brede og lange, til at Byens Leilighed kan strække til ordentlig Brolægning. At Byen som Stiftsstad er Sædet for en Biskop og Stiftamtmand samt har en lærd Skole, behøver neppe at anmærkes.

Politisk Revue.

I.

Et vel bekjendt Ordsprog fra det danske Embedsvældes gode Tid siger, at den, Vorherre giver Embede, giver han ogsaa Forstand. Ved Examener og offentlig Kontrol fra Regjeringens og Pressens Side er denne af Stillingen følgende Ufeilbarhed, som Ordsproget persiflerer, forlængst brudt, hvad Embedsmændene angaar. Den er dog derfor ikke landsforviist, men kun overført paa andre Stænder og andre Forholde, uden at hverken Skaden eller Ansvaret er blevet mindre; ja begge Dele ere maaskee kun blevne saameget utaaleligere, som den Moderation i Autoritetens Brug eller Misbrug, hvorved selv den blotte ydre Dannelse pleier at udmærke sig, ikke saa sjelden mangler hos vor Tids Forstands-Indehavere. Hvis Ordsproget om den privilegerede Forstand nu skal være anvendeligt, maa det omskrives i den Form: at hvo, som vælges paa Storthinget, giver Vorherre Forstand, og det paa alt Muligt. At Forstanden og Kundskaben maa henføres til Hvervet og „Medborgeres Tillid", ikke til nogen særlig Naturbegavelse, specielle Studier eller anden Aandsudvikling, giver Thingmænd jævnlige Beviser for. Den Egenskab, at være ustuderet, giver nu bedre Forstand paa enhver Ting og en bedre Adkomst til myndigen at ytre sig derom, end hvilkesomhelst Kundskaber, erhvervede ved Studier og stillede i Rapport til en høiere Kulturudvikling. Dette Forhold er en simpel Følge af den lange Leflen med Bønderne, „Landets Kjerne", som selv politisk dygtige Mænd have nedladt sig til; thi Indflydelse og Anerkjendelse giver Tillid. Saalænge Bonden optræder som Bonde og kun kræver sine Meninger respekterede paa Grund af et naturligt Skjøn og en praktisk Erfaring, lader dette sig taale, uagtet begge Dele i politiske Sager kunne være høist misvisende og ofte værre end fuldstændig Vankundighed og deraf flydende Ingetogenhed hvad „Indflydelse" angaar. Men slemmere stiller Forholdet sig, saasnart Mænd med omtrentlig samme aandelige Synskreds og Kundskabsforraad tro at have lagt Dannelsens Alen til sin aandelige Væxt; thi de blive strax i dobbelt Grad fristede til at maale Alt med denne indbildte høiere Alen. Jo større Overbærelse saadanne Folk finde paa hvert enkelt Punkt fra de Kyndiges og Meningsberettigedes Side, desto større bliver Modet og Overmodet, indtil det sidste omsider træder ganske i Bevisers og Argumenters Sted. De Mænd, som have Evnernes og Kundskabernes Kaldelse til at opretholde Mandstugten paa det politiske og parliamentariske Omraade, lade i Regelen slige selvlærte Politikeres første Overgreb hengaa upaatalte; thi de slutte som saa, at hvad der for dem selv strax springer i Øinene som Uforstand, ogsaa vil gjøre det for alle Andre. Men derved yde de baade den politiske Begynder og vort offentlige Liv en slet Tjeneste. Den virkelige Begavelse ledes ind paa falske Spor og henfalder til Overmod og Selvforgudelse, medens Middelmaadigheden, der ikke engang har Trangen til nogen aandelig Væxt og Udvikling i sig, forledes til at ville forstaa sig paa Løsningen af alle mulige Spørgsmaal, samtidige og fremtidige, i Politik og Statsstyrelse. Overalt søger da Selvbehagelighedens personlige Formening at træde i den virkelige Indsigts Sted og at fortrænge denne; og den Autoritet, som Stillingen burde medføre, forsaavidt den indehavdes medrette, bruges som om den virkelig var tilstede. Man vil sjelden eller aldrig høre nogen selvlært professionel Politiker erklære i noget Spørgsmaal, at han mangler fornøden Sagkundskab, uden forsaavidt han ved en saadan Erklæring venter at opnaa mere, end ved at give den Forstaaendes sædvanlige Rolle — en Taktik, som ellers har bragt og fremdeles vil bringe sin Mand baade Arrogancens og Beskedenhedens fulde Fordele. Under saadanne Omstændigheder er der paa alle Punkter af vort offentlige Liv fremstaaet smaa Menings-Tyranner, som under demokratiske Feltraab hæver den ved Stillingen adlede traditionelle Forstands Fane. Det Tyranni, som saaledes udøves, bliver saameget utaaleligere, som det virker paa flere Punkter med Egenvilliens hele Tryk, uden det videre Syn og det almindeligere Formaal, hvorved et stort og aabenbart Tyranni bliver taalsomt for Personligheden. Hellerikke bliver Tilstanden bedre derved, at de enkelte Menings-Tyranner i vort offentlige Liv for enhver fornuftig Mand vise sig strax at mangle baade Evnernes og Kundskabernes Adkomst til at øve Indflydelse. Thi hvor der herskes ved Stemmefleerhed er for det Første selv den mest Uberettigede et Led af Magten og vil, ved at forstærke sig med nogle yderligere Nuller, kunne bringe sin Mening til Seier, ialfald hvor de Dygtige ere blevne indbyrdes uenige. Og for det Andet undergraves Tilliden til det offentlige Liv og dets Mænd, og Folkets Sands sløves for begge Dele. En sund og sand Tilstand kan saaledes kun opretholdes ved en offentlig Kontrol og offentlig Kritik, der lader selv den „personlig godlidende", „kommunalt hæderlige" og „naturlig begavede" Mand offentlig staa tilrette for de Misgreb og Overgreb, han som offentlig Mand tillader sig. For en saadan Kritik er det Parti, hvis Medlemmer saa ofte volder Anstød og Forargelse, hidtil jævnlig blevet forskaanet, idet Pressen, som saa tappert har svunget Kritikens revsende Svøbe over Embedsmænd og halvprivate Byborgere, hvis enkelte Feilgreb vare uden Betydning for det offentlige Liv, har ladet alskens Usands og Arrogance inden vor Nationalforsamling hengaa upaatalt, forsaavidt Synderen kun var Bonde eller havde en lignende Halvdannelses Fribrev. Det Slags Overbærelse med Hensyn paa en enkelt Fraktion af det offentlige Livs Mænd bliver i en Stat med vor stærkt oppositionelle, stærkt kontrollerende og stærkt kritiserende Charakteer under alle Omstændigheder betænkelig, og vil, efterat Bondepartiet og dets naturlige Tilhæng ved Repræsentationsforandringen har faaet en afgjort Overvægt over Embeds- og Bybefolkningens Repræsentation, vise sig ubetinget skadelig. Thi Modet og Overmodet truer allerede fra denne Side mere end paa noget andet Punkt at springe Tilbørlighedens Skranker over og at trænge til den Korrex, hvorfor Andre længe og ubønhørlig have været priisgivne. — At eftervise nogle af de seneste Overgreb fra vore Hvervs-Autoriteters Side, tør da være en nyttig, om end ubehagelig Gjerning.

Literatur og Kunst.

Udkommet er: **Nordisk Tidskrift** för Politik, Ekonomi och Literatur, utgifven af G. K. Hamilton. April 1866. Lund. 70 S. 8vo. Dette Tidsskrift, der træder istedetfor Nordisk Universitets-Tidskrift og er grundlagt paa Aktier, tegnede i de tre nordiske Riger, har stillet sig til Formaal at virke for en livligere Forbindelse mellem de nordiske Folk i politisk og literær Henseende, eller med andre Ord at være et Organ for de skandinaviske Bestræbelser og Interesser. — I en indledende Artikel med Overskrift „Vår uppgift" angives det Standpunkt og Maal, Tidsskriftet i denne Henseende har sat sig. Dernæst følger „Træk af Nordens industrielle Udvikling i det 17de Aarhundrede" af C. Rosenberg, en Notits om Læseselskabet i Kalmar, Anmeldelser af tre svenske og fire danske Skrifter, en „Maanedsoversigt" i Breve fra Göteborg, Kjøbenhavn, Christiania og Stockholm samt endelig „Handelsberättelser." Første Hefte fyldestgjør neppe ganske de Forventninger, man efter Prospektus har stillet til Tidsskriftet. Men den Hurtighed, hvormed Foretagendet har maattet sættes i Gang, og Vanskeligheden ved strax at erholde Bidrag fra de forresten talrige og dygtige Medarbeidere, gjør dette let forklarligt. Navnlig savnes, paa en Korrespondance nær, ganske Bidrag fra Norge. Fortegnelsen over Medarbeiderne viser imidlertid, at saadanne senere kunne ventes. — Tidsskriftet er tilstaaet Portofrihed og kan uden nogen forøget Udgift bestilles med Posten. Priis 2 Spd. aarlig.

— Paa Woldike's Forlag er i Kjøbenhavn udkommet: **Shakspearske Fortællinger**. Efter Tales from Shakspeare by Charles Lamb. 209 S. 8vo. I dette lille, efter et bekjendt engelsk Værk bearbeidede Bind findes Indholdet af elleve af Shakespeare's Stykker gjengivet i fortællende Form. De Dramaer, hvortil Emnet er hentet fra Englands Historie, ere forbigaaede, og det af letfattelige Grunde, da Historien her byder den fornødne Veiledning og en novellistisk Fremstilling af Digterens Værker lidet vilde være paa sit Sted. Disse „Fortællinger" ville med Hensyn til Opfatningen af Gangen i de Shakespeare'ske Dramaer og Skuespil, som de omhandle — og det er de interessanteste — tjene til megen Orientering, ligesom de ogsaa i og for sig selv afgive en underholdende Lekture. Forfatteren har stillet sig forskjellig Opgave fra engelske og tydske Forfattere, som ved Samlinger af de novellistiske og historiske Kilder, hvoraf den store Digter har øst sine Sujetter, have søgt at sætte Læserne istand til at forfølge, hvad han har laant og hvorledes han har laant, deels af ældre Folkebøger, deels af nu forglemte Digtere og Forfattere.

— Paa A. Schou's Forlag er udkommet: **En Opdagelsesbetjents Erindringer** fra en tiaars Virksomhed under Kjøbenhavns Politi. Af J. C. Søller. Anden Samling. Kbh. 308 S. 8vo. Første Samling af disse „Erindringer" eller rettere Politihistorier udkom uden Forfatternavn og er i Danmark, saavidt vi have seet, blevet modtagen med megen Interesse, ligesom vi ogsaa i sin Tid henledede det norske Publikums Opmærksomhed paa samme. Den nye Samling staar neppe i Interesse tilbage for den ældre. Saavidt skjønnes ere disse Skildringer hentede fra Virkeligheden og kun hist og her forskjønnede noget ved en friere Fremstilling af de givne Fakta. Poetisk Værd have disse Politihistorier endnu mindre end Meltzer's; men fra Stoffets Side ville de blive slugte med spendende Interesse.

— Paa Woldike's Forlag er udkommet: **Rundt paa Jorden.** Underholdning for den modnere Ungdom. Udgivet af „Fra alle Landes" Redaktion. 1866. 236 S. 8 med syv Lithographier og syv Træsnit. Denne Bog indeholder en Række belærende og underholdende, med Illustrationer anskueliggjorte Skildringer af Livet og Naturen i de fremmede Verdensdele, og synes os i det Hele, saavel hvad Valg som Fremstilling angaar, at være en for Ungdommen meget skikket Bog. Blandt Lithographierne maa fremhæves en i sit Slags enestaaende billedlig Fremstilling af „bekjendte Høider af Kirker, Bakker, Høie, Træer osv. i Danmark", hvilken er udført med megen Sindrighed og vil have adskillig Interesse saavel for Børne som for Ungdommen. Spiret paa Frue Kirke i Kjøbenhavn ragede før Branden 190 danske Alen fra Grunden eller 5 Alen høiere end Spiret paa Gaarden Ullevolds Hovedbygning nu stiger over Havet; Frelserens Kirketaarn paa Christianshavn 145 Alen. Den ufuldførte Marmorkirke i Kjøbenhavn skulde været 132 Alen. Himmelbjerget i Jylland, Danmarks høieste Fjeld, hæver sig i langsom Hældning 275 Alen over Havet (Gaarden Egeberg ved Christiania 210 Alen); Rytterknægten paa Bornholm 248 Alen, Kongsbjerget paa Møen 216½ Alen og Sjællands høieste Punkt 195 Alen. Det høieste Træ i Danmark er „Graapoplen i Søndermarken" paa Sjælland, nemlig 47 Alen. I Guldborglunds Storskov paa Lolland findes Ege af 45 Alens Høide, og paa Dyrehavsbakken en Bøg af 37½ Alens Høide.

„Neue Berliner Musikzeitung" anmelder i Nummeret for 25de April en af vor Landsmandinde Frøken Erika Lie i Berlin den 17de April given Koncert paa en særdeles anbefalende Maade. Efter at Anmelderen har betegnet Frøken Lie som „den ubestridelig bedste Elev af det Kullak'ske Konservatorium", vedbliver han i Anledning af den af hende givne Koncert: „At Koncertgiverskens har afsluttet sine Studier med stort Resultat, beviste allerede hendes tidligere Præstationer, paa hvilke vi oftere her have henledet Opmærksomheden. Dennegang havde hun den største Deel af Programmet at udføre. Hun spillede den anden og tredie Sats af Chopin's F-moll-Koncert, Mozart's Koncertsats for to Flygler sammen med Frøken Holländer, Weber's Polonaise efter Lißt's Arrangement, en Nocturne af Chopin og en Bluette af Fr. Kullak, og gav fornyet Stadfæstelse paa det store Ry for kunstnerisk Udvikling, som hun allerede har opnaaet. Ved Siden af Bravour og Udholdenhed udviklede hun en fiintfølt Forstaaelse og viste allerede en Ro og Besindighed, som kun sjelden er Damernes Sag."

Norge.

Christiania. Hs. Maj. Kongen skjenkede i Anledning af sin Fødselsdag 200 Spd. til Bespisning af Christianias Fattige.

— Stortinget har bevilget 500 Spd. til Fortsættelse af den saakaldte Vogt-Arntzen'ske Lovsamling for Aarene 1863 og 1864, og overdraget Statssekretæren at føre Overtilsynet med Udgivelsen. — Et Forslag fra Ueland om Bevilgning til Adjunkt Holth, enten af et Reisestipendium paa 700 Spd. i Skolevæsens-Anliggender eller 400 Spd. i aarlige Vartpenge, er bleven forkastet.

— 17de Mai agtes afholdt an Præmie-Kaproning paa Bjørvigen, hvortil Indbydelse er udstedt.

— De af Storthinget bevilgede Midler til videnskabelige Reiser i Norge ere for iaar anvendte i zoologisk Retning, nemlig 100 Spd til Prof. Sars til fortsatte Undersøgelser over Christianiafjordens Dybvands-Fauna og 500 Spd. til Prof. Esmark til en Reise i Finmarken, især i ichtyologisk Henseende.

— **Dødsfald.** Sognepræst N. J. Chr. Vibe Stockfleth, bekjendt og fortjent ved sin Missionsvirksomhed i Finmarken, † i Sandefjord 26de April, 79 Aar gl.

Kapitainlieutenant i den svenske Flaade og Adjutant hos Prinds Oscar, Arvid Idfrid Afzelius, † 45 Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 19.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 13. Mai 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

En Reiseudflugt — Erindringer om Fredrika Bremer.

I.

I 1857 tilbragte jeg sammen med en anden Nordmand en Uges Tid i Turin. Det havde egentlig ikke været vor Hensigt at opholde os saalænge i en By, som vi kun besøgte, fordi vor Vei netop førte os lige forbi den; men strax efter vor Ankomst dertil faldt det ind med sligt et øsende Regnveir, som kun Syden kan opvise, saa at vi vare glade ved at blive, hvor vi vare. I flere Døgn skyllede det uafladeligt ned, saa at Rendestenene voxede op til rivende Strømme og Po væltede sine ellers saa rolige Vande afsted med affindigt Raseri. Selv om vi havde villet videre, havde vi ikke kunnet; thi alle Po's Bifloder havde antaget frygtelige Dimensioner, havde sat lange Strækninger af Jernbanerne under Vand og bortrevet Broer, og fra alle Kanter indløb Efterretning om, at Kommunikationen var afbrudt. Det var en Lykke, at dette Regnskyl traf os i Turin; der er faa Byer, hvor man bedre kan udholde en saadan Beleiring. I flere Gader løber der ind under Huusrækkerne brede Buegange, som yde Ly mod Regnen, og navnlig er dette Tilfældet med Hovedgaden, Via di Po, der er forsynet med en Buegang, hvis Længde jeg ikke overdriver, naar jeg anslaar den til at være mindst lige saa lang som hele Østregade i Christiania. Denne Buegang er som en Verden for sig, hvor der føres en af Himmelens Magter fuldstændig uafhængig Tilværelse, og i den tilbragte vi derfor den hele udslagne Dag fra Morgen til Aften, uden at det faldt os ind at finde Tiden lang eller føle vor Friheds Begrændsning. Ude i selve Buegangen gik der en ustandselig Menneskestrøm, Dagdrivere og Forretningsfolk, Uniformer og Munkekutter, Silkekjoler og Pjalter, Dandyer og Arbeidere i broget Blanding; ind gled de fra Regnen og ud gled de atter i Regnen for at give Plads for nye Passagerer. Man kunde gjøre physiognomiske Studier, tilstrækkelige til at fylde en Bog, og man havde Sysselsættelse nok ved at lade Øiet vandre fra Skikkelse til Skikkelse. Og indenfor Buegangen fandtes der Alt, hvad Sind og Sands kunde begjære; jeg vil ikke tale om Butikernes Mangfoldighed, med deres Udvalg af de mest forskjelligartede Varer, hvis Rigdom ikke alene fyldte de store Vinduer, men paa sydlandsk Maneer endog trængte sig frem af Døraabningerne og ligesom var ifærd med at foretage en Promenade i det Frie; efter at have seet sig feed paa Spekhøkerens Ostesøiler og Guirlander af velstoppede Pølser, kunde man drømme sig rig udenfor Juvelererens Udstillinger af Broscher og kostelige Stene. I Boghandlernes Vinduer kunde man gjøre sig bekjendt med det unge Italiens nyeste literære Frembringelser, og i Galanterihandlernes med dets Smag for Farver og Stoffe, medens Antikvitetssælgerens Snurrepiberier tiltalte den Forkjærlighed, ethvert dannet Menneske har for Støv og gamle Dage. Naar Øiet var tilfredsstillet og Maven begyndte at fordre sin Ret, gik man ind i et Trattoir og fik sig sin Mad, som man selv saa blev taget af Gryden, og efter Middagen slentrede man ind paa en af de talløse Kaffeer, hvor man af en høflig Opvarter betjentes med en Kop Café au lait eller Café au noir efter Behag, til Nydelse under Læsningen af Dagens italienske eller Gaarsdagens franske Aviser, eller man tog sin Dessert hos en af de ude i Buegangen siddende Frugthandlere, der øieblikkelig paa sin Blikpande ristede En saamange Kastanier og stegte En saamange Æbler, som man ønskede, og forsynede sig dertil med politisk Oplysning hos en eller anden velvillig Aviskolportør. Og endelig kunde man slutte sin Aften med i et af de Theatre, som Buegangen berørte, at høre en Opera af Verdi eller Donizetti foredraget med uforfalsket italiensk Bravour.

Som vi en Dag sade i en af Buegangs-Kaffeerne og studerede vore Aviser, faldt vort Øie paa en Notits om, at den bekjendte svenske Forfatterinde Fredrika Bremer i denne Tid gjæstede Turin. Det var som skrevet til vor Underretning, og vi besluttede strax at gjøre vort Landsmandskab gjældende og tilbyde Frøkenen vor ringe Tjeneste. Da vi kom hjem til vort Hotel Pension Suisse, gav vi os derfor til at granske Tavlen over Hotellets Logerende, og ganske rigtig der stod: „No. 15 Mademoiselle Bremer." Nu faldt det os ind, at vi om Morgenen, da vi tog vor Frokost, i den store, tomme Spisesal, havde bemærket en eenlig, independent udseende Dame sidde ved Bordet og med stilfærdig Ro nyde sin Kop Thee. Hende maatte det være, om ikke for andet, saa fordi Fredrika Bremer i sine Skrifter altid lægger en særdeles Forkjærlighed til den nævnte chinesiske Drik for Dagen. Vi skikkede øieblikkelig en Opvarter op til No. 15 for at høre efter, om det var Frøkenen beleiligt at modtage Besøg af to unge Nordmænd, og Opvarteren kom tilbage med gunstigt Svar. Da vi traadte ind i Værelset, fandt vi der en liden, gammelagtig Dame, siddende i en stor, høirygget Lænestol, som næsten slugte hende, med en opslaaet Bog foran sig og et Par Hornbriller i Haanden. Det første Indtryk var fugleagtigt; jeg kom uvilkaarlig til at tænke paa Doras Tanter i „David Copperfield", og den svage Stemme, der havde Møie for at naa Øret, svækkede ikke Indtrykket, skjønt den egentlig var langt fra at være nogen fiin Diskant. Men betragtede man hende lidt nærmere, forsvandt snart Tanken paa Fugleverdenen. Det Hoved hørte en anden Verden til: Panden var høi og smukt formet, i de klare, graa Øine laa der Tænksomhed og Varme, og om den buede, aabne Mund drog der sig et bredt Træk, som tydede paa en klar og kraftig Aand; uden at være smukt, var Ansigtet behageligt, og paa samme Tid klogt og godt. I Almindelighed laa der noget af Alderstræthedens Ro over det, og det bar Udtrykket af en Sjæl, som hvilede i Betragtning; men naar hun talte, kom der Liv i Trækkene, og de lyste ligesom op af en mild Glæde over det, som var Gjenstanden for hendes Tanke. Vil man vide Besked om hendes Toilette, da var det meget simpelt og kunstløst: hun bar en sort Silkekjole og en sort Silkemantille, begge Dele af enkelt Snit og en Smule aldrende at see til, og det graasprængte Haar, der laa fladstrøget ned langs Ansigtets Sider, dækkedes af en fordringsløs hvid Kappe af Façon omtrent som en Morgenkappe. Saadan var hun klædt den første Dag, jeg traf hende, og anderledes veed jeg ikke, at jeg har seet hende siden. Naar vi gik ud, føiede hun dertil et violet Silkeshawl af ubestemmelig Alder, og som utvivlsomt havde fulgt hende paa mange Reiser tidligere.

Den Modtagelse, vi mødte hos den navnkundige Dame, var meget velvillig, og vi havde ikke forregnet os, da vi stolede paa, at vor Nationalitet skulde være os en Anbefaling. Hun havde i længere Tid opholdt sig i Norge hos Grevinde Sommerhjelm paa Tom Herregaard, og hun omfattede vort Land og vort Folk med Interesse. Og desuden, jo længere vi Nordboer komme fra Hjemmet, desto stærkere føle vi, hvor nær vi staa hinanden og hvor meget vi have fælles. Det varede derfor ikke længe, inden vi med Frøken Bremer bleve enige ikke alene om at tage nogle af Turins Seeværdigheder i Øiesyn sammen, men ogsaa om sammen at søge at komme bort til andre Egne. En Aften, da Regnen endelig havde hørt op og der atter hvælvede sig en klar Himmel over Byen, gik vi saaledes i Følge med hende og Valdenserpræsten Mr. Meille — en Mand med nordisk Alvor og sydlandsk Belevenhed — over til Kapuzinerbjerget paa den anden Side af Floden og saa Solen gaa ned over den vide, endeløse Slette og den stolte Kreds af sneedækkede Alper, som omgive den mod Nord og Vest. Efter at Solen var dalet og en let Skumring havde lagt sig over Landskabet, steg der et Atterskin op og belyste de fjerne, hvide Fjeldtoppe — det var „den anden Klarhed", som Frøken Bremer kaldte den, og hvis sælsomme Skjønhed altid griber Sindet med en sagte Længsel. Paa samme Tid begyndte Klokkerne i Stadens Kirker at ringe til Ave Maria; de klang rene og bløde ud i den klare Luft og gav Tone ligesom til Lysspillet paa Alpernes Sneemarker. De mindede, ogsaa de, om „den anden Klarhed", som stiger op, naar der falder Skygge over Jordlivet og det blændende, brændende Dagslys er slukt. Sagte vendte vi tilbage igjen til Byen og søgte hen til den nyopbyggede protestantiske Kirke, hvor vi havde den Glæde at være Vidner til, at Bibelen offentligen og uhindret forelæstes for Italienerne paa deres eget Modersmaal. Tilhørerne vare ikke mange; Menigheden var liden endda, men det var heller ikke længe siden den blev dannet og fik reist sig sin egen Kirke, og paa Kirken kunde man see, den havde Haab om med Tiden at samle en større Skare om Protestantismens Banner; thi den var bygget til at rumme en anseelig Forsamling, og dens slanke Hvælving aandede Freidighed og Mod. Mødet med Pastor Meille og Besøget i Kirken bragte Frøken Bremer til at tale om Valdenserne; det havde været Hovedhensigten med hendes Ophold i Piemont at undersøge deres Kaar og religiøse Liv, og hun havde just nu gjæstet dem en tre Ugers Tid i deres trange Dale oppe mellem Fjeldene; hun havde været i dette Protestantismens ældste Hjem, hvis Børn gjennem Aarhundreder have lidt saamegen Trængsel og Forfølgelse for deres Tro, men standhaftig have holdt ud og bevaret deres Fædres Bekjendelse indtil lysere Dage kom og det atter blev dem forundt at leve og bekjende frit. Hvad hun havde seet og hørt deroppe, havde været hende til megen Tilfredsstillelse, og hun fortalte derom med levende Glæde. Hun havde truffet et arbeidsomt og trohjertigt Folk med rene Sæder og christelig Sands, og hun havde truffet en frisk, storslagen Natur, i hvis Stilhed hun havde hvilt ud. Hun nærede et lyst Haab om, at der fra de valdensiske Dale skulde gaa ud en foryngende Strømning, først over Piemont og siden over det øvrige Italien; den havde allerede naaet Turin og bredte sig umærkeligt videre; i Genua, Nizza og nogle andre af Piemonts Byer var der dannet smaa protestantiske Menigheder, og selv i Toskana fandtes der hist og her Mænd, der vare grebne af Bevægelsen, som havde aabnet den for=

budte Bibelbog og faaet den kjær. Lykkedes Cavour's Tanke om Italiens politiske Frigjørelse, ventede der — mente hun — Landet ogsaa en religiøs Gjenfødelse, og da turde den forfulgte og foragtede Valdenserkirke komme til at faa stor Betydning. Nu er Cavour's Værk fuldbragt; Tiden vil vise, om den politiske Gjenfødelse vil føre den religiøse efter sig, og om det i saa Fald er Protestantismen beskikket at være Redskabet, eller om ikke snarere Gjenfødelsen vil udgaa af den katholske Kirkes eget Skjød. Paa det sidste tyde for Øieblikket Tegnene, og er der en Tilbøielighed til at vende sig fra Katholicismen, da er den i det Store taget neppe rettet mod Protestantismen, men mod begges fælles Modsætning Nationalismen, der forøvrigt i mange Katholikeres Øine falder sammen med Protestantismen.

Endelig begyndte der at blive Udsigt for os til at kunne komme bort fra Turin. Floderne gik tilbage til deres Leie og Jernbanerne optoge atter sine ordinære Router. Ved Efterspørgsel paa Jernbanekontorerne erfarede vi, at man ad en Omvei over Novara kunde slippe frem til Genua, som var Frøkenens og mit nærmeste Bestemmelsessted. Vi besluttede at benytte Leiligheden, og en Lørdagsmorgen, før det endnu var lyst, rullede vi afsted paa Milanobanen i Retning af Novara. Ødelæggelsens Mærker vare endnu synlige: der vare brudte Broer og sønderskaarne Jettéer, store Strækninger stode endnu under Vand og udover Markerne laa Dynd og Kvas, som Oversvømmelsen havde ladt efter sig. Toget gik derfor langsomt og ligesom prøvende sig frem; paa enkelte Steder maatte vi stige ud med vort Habengut og vandre tilfods til nye Vogne, som stode og ventede et Stykke længere borte. Men frem gik det dog, og henimod Middagstider vare vi ved Novara, hvor min Reisekammerat, der skulde til Milano, skiltes fra os og dampede videre. Da vi steg ud, modtoges vi af den nedslaaende Efterretning, at det for os ikke var at tænke paa at komme længere den Dag; vistnok var det muligt at naa frem til Genua, men Muligheden var forbundet med saa mange og store Vanskeligheder, at det for en Dame var saagodtsom en Umulighed; thi man maatte være forberedt paa at vandre lange Strækninger tilfods i dyb Søle og at sætte over stride Floder i tvivlsomme Færgeindretninger, og om at vinde til Genua inden Aften kunde der aldeles ikke være Tale. Det var en betydelig Skuffelse, og vi maatte have været Mestere i Forstillelseskunst, om det ikke saaes paa os, at Humøret sank adskillige Grader under Nul. Vi havde intet andet Valg end enten at ligge i Novara og vente et Par Dage, eller at vende tilbage til Turin ad den samme Vei, paa hvilken vi om Formiddagen vare dragne derfra. Frøkenen valgte det sidste Alternativ, og jeg var for god Kavalleer til at gjøre Indvendinger. Imidlertid gik ikke Toget tilbage før om nogle Timer, og vi maatte derfor finde os i at tilbringe en Deel af Dagen i Novara. Med den lille By selv vare vi snart færdige, og vi begave os ud paa Volden, som i en Halvcirkel omgav Byen, og hvis eneste Hensigt nu syntes at være den, at afgive en skyggefuld Promenade for Byens Indvaanere; udenom Volden bugtede der sig en liden Flod, ved hvis Bred der stod en Klynge Fruentimmer med solbrændte Ansigter og brogede Hovedplag og vaskede Klæder. Over Floden førte en Bro, og fra den gik der en snorret Vei bortefter den lange, træbare Slette, som nu paa Høstens Tider havde mistet alt Spor af Liv og Frugtbarhed. Trods al den Solglands, som hvilede over Landskabet, havde det et melancholsk Præg, og Indtrykket heraf blev ikke mindre ved den triste Erindring, som knyttede sig til Stedet. Her var det for ni Aar siden, Piemonts dristige og frisindede Konge Carl Albert med sin tappre Hær forgjæves kjæmpede en blodig Kamp mod Østerrigernes Overmagt og paa een Dag tabte Troen paa sig selv og sit Lands Fremtid. Efter at have søgt Døden paa Valpladsen uden at kunne finde den, overgav han sin Krone i sin Søns Hænder og begav sig i den mørke Nat ud i frivillig Landflygtighed, for fjernt fra de Steder, der havde været Vidner til hans Lykke, at gjemme sin Sorg og dø. Og medens vi langsomt vandrede frem og tilbage paa Volden og lod Blikket gaa ud over Markerne, talte vi sammen om Piemont og dets Mænd og om det Arbeide, der var gjort for paany at befæste den unge Stats Stilling siden det ulykkelige Slag. Men Samtalen vilde ikke ret gaa; vi vare for trykkede af vort eget uheldige Novaratog og af Tanken paa de fiendtlige Magter, som stillede sig imod vor Fremrykning. Med Utaalmodighed ventede vi paa Jernbanetogets Afgang, og længe før Tiden indstillede vi os ved Stationen for at sikre os, at Toget ikke skulde gaa fra os. Endelig gav Lokomotivet Signal, vi satte os atter ind i Coupéen, og tilbage gik det til Turin. Altsom vi kom længere fra Novara lettedes Sindet, og inden vi naaede frem, vare vi blevne fuldkommen enige med os selv om at betragte den mislykkede Flugt fra en munter Side og tage den til Indtægt som en uventet Reiseepisode.

Fredrika Bremer (f. 17 August 1801, † 31 Decbr. 1865).

Bergens Museum.

IX.

Et gammelt bergensk Vægtervaaben.

I gamle Dage vandrede Bergens Politimester omkring i „en karmoisinrød Kjole med rødt Underfoder, grøn Krave og grønne Opslag, med en maadelig Guld-Tresse om Kraven og Opslagene, samt en Guld-Epaulet paa høire eller venstre Skulder", hvorimod Politibetjentene maatte lade sig nøie med „en overknappet Kjole af kraprødt Klæde med rødt Raskes Underfoder, gule Knapper, grøn Krave og grønne Opslag." Guult og Grønt og Rødt vare de Farver, der ifølge Kancelliets Promemoria synes at skulde give disse Retfærdighedens Haandhævere det tilbørligt imponerende Udvortes. Samme Uniform blev ogsaa anordnet for Christiania og Throndhjems Politimænd. Vægterne derimod, hvis Funktionstid om Natten ikke egnede sig synderlig til at give et farverigt Udvortes den forønskede Effekt, var antrukket i Mørkeblaat, bevæbnet „med Kaarde og Gehæng samt Morgenstjerne eller halv Lants." Dette var deres almindelige Dragt og Vaaben; men under extraordinære Omstændigheder bleve de ogsaa udstyrede med det særegne Vaaben, hvoraf vi idag levere en Tegning. Dette Vaabens Indretning og Benyttelse vil maaskee ved første Øiekast ikke staa saa ganske klart for vore Læsere, og en kort Redegjørelse derfor turde kanskee ikke være unødvendig.

Som det vil sees af Tegningen, har dette Vægtervaaben en ikke ringe Lighed med en Høgaffel af en eller anden sindrig Konstruktion. Og denne Lighed er forsaavidt ikke saa ganske tilfældig, som Vaabenets Bestemmelse virkelig har noget tilfælles med en Gaffels, nemlig det at pille ud og holde fast en eller anden bestemt urolig Krop, der befinder sig midt i en broget Menneskemasse, eller ogsaa snappe en iilsom Flygtning, der søger at unddrage sig Retfærdighedens Haandhævere. Vaabenet bestaar af en næsten 7 Fod lang Stok, i hvis ene Ende er paasat en gaffelformig Jernbøile A, hvis indre Sider have to letbevægelige, men stærke Fjære D D, der springe ud fra Midten af Gabet og støde op til bevægelige Stænger C C; disse ballancere om en Stift og ere befæstede ved Gaffelens Spidser B B, saaledes at de vel kunne trykkes indad og derved udvide Gabet ved at trænge Fjærene tilbage, men derimod ikke slaaes ud, idet de hindres deri af Skraastykkerne paa B B. Saaledes tjene de til at holde fast paa det Bytte, der maatte befinde sig mellem Gaffelens midtre Bue og Stængerne. Denne Mechanisme benyttes nu paa følgende Maade, naar en urolig Krop skal fanges pr. Distance: Vægteren kaster Vaabenet ligesom et Spyd efter Vedkommendes Nakke eller Læg for at bringe denne Legemsdeel saaledes indenfor Stængerne, at Vaabenet ikke kan afrystes. Vægteren griber nu fat i Skaftet og trækker sit Offer til sig, idet han ved paa en kunstig Maade at have bibragt det en stiv Nakke eller et stivt Been, har lammet dets friere Bevægelser. Urian er fangen og holdes tillige tre Skridt fra Livet.

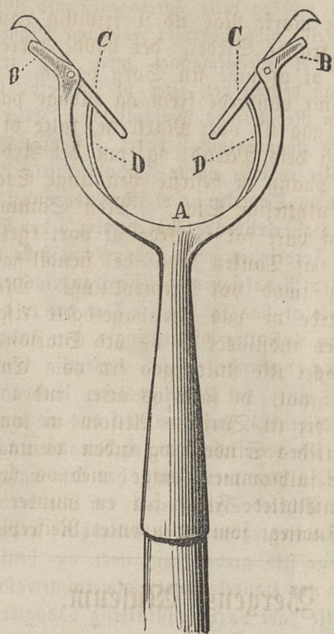
Det vil indrømmes, at en saadan Vægtergaffel ikke synes at være saa ueffen, men hvorvidt den har svaret ganske til sin Bestemmelse, er dog maaskee noget uvist. Den synes ialfald at have staaet tilbage for den mere effektive Morgenstjerne, hvis Straaler eller Pigge i sin Tid bleve betragtede med større Respekt af Enhver, der var saa uheldig at befinde sig indenfor Slagvidde. I en iilsindet og næverap Vægters Haand blev den endog et farligt Vaaben, og blev derfor tilligemed Gaffelen afskaffet for nogle og tyve Aar siden. Den berygtede engelske Marquis af Waterford gav nærmeste Anledning dertil. Efter at han i mange Aar med enorm Succes havde foruroliget alle Europas større Vægterkorpser og faaet sit Navn indført i diverse Politiprotokoller, aflagde han ogsaa Bergens morgenbestjernede Vægtere en Visit i den for ham almindelige Visittid, nemlig omkring Midnat. Fra en vellykket Rangel skulde Marquis'en begive sig hjem til sit Logis; men ved Lyden af nogle Vægteres rummelige Støvler og overraskende, eiendommelige Sang om hvad Klokken var slagen, opgav han foreløbig sit Forsæt og besvarede Vægternes Sang med Hujen og Skraal. Det lykkedes ham strax at komme op i Klammeri med Vægterne, uden at det tillige lykkedes ham at spille sin Rolle som flot Kavalleer heldigt tilende. Vægterne fordrede Respekt og vilde ikke anerkjende Marquis'ens Privilegium paa at gjøre Gadespektakel over hele Europa. Marquis'en vilde med Magt gjøre sin Ret gjældende, men et drabeligt Slag af Morgenstjernen strakte ham bevidstløs til Jorden. Den velbaarne, men uopdragne Englænders Ære befandtes krænket, og Sag blev derfor anlagt mod Vægteren. Følgen blev, at Vægteren blev afsat og Morgenstjernen snart derefter afskaffet. Det vældige Slag af Morgenstjernen var imidlertid den sidste Revselse, Marquis'en fik af noget Politi; ikke længe efter at være nogenlunde helbredet døde han i England.

Bergens Museum besidder formeentlig nu det eneste Exemplar af disse Vægtervaaben, i hvis Sted er traadt en simpel og fordringsløs Kjæp; maaskee vil ogsaa den om føie Tid følge sine Forgjængere i Lighed med hvad der allerede er skeet i Hovedstaden.

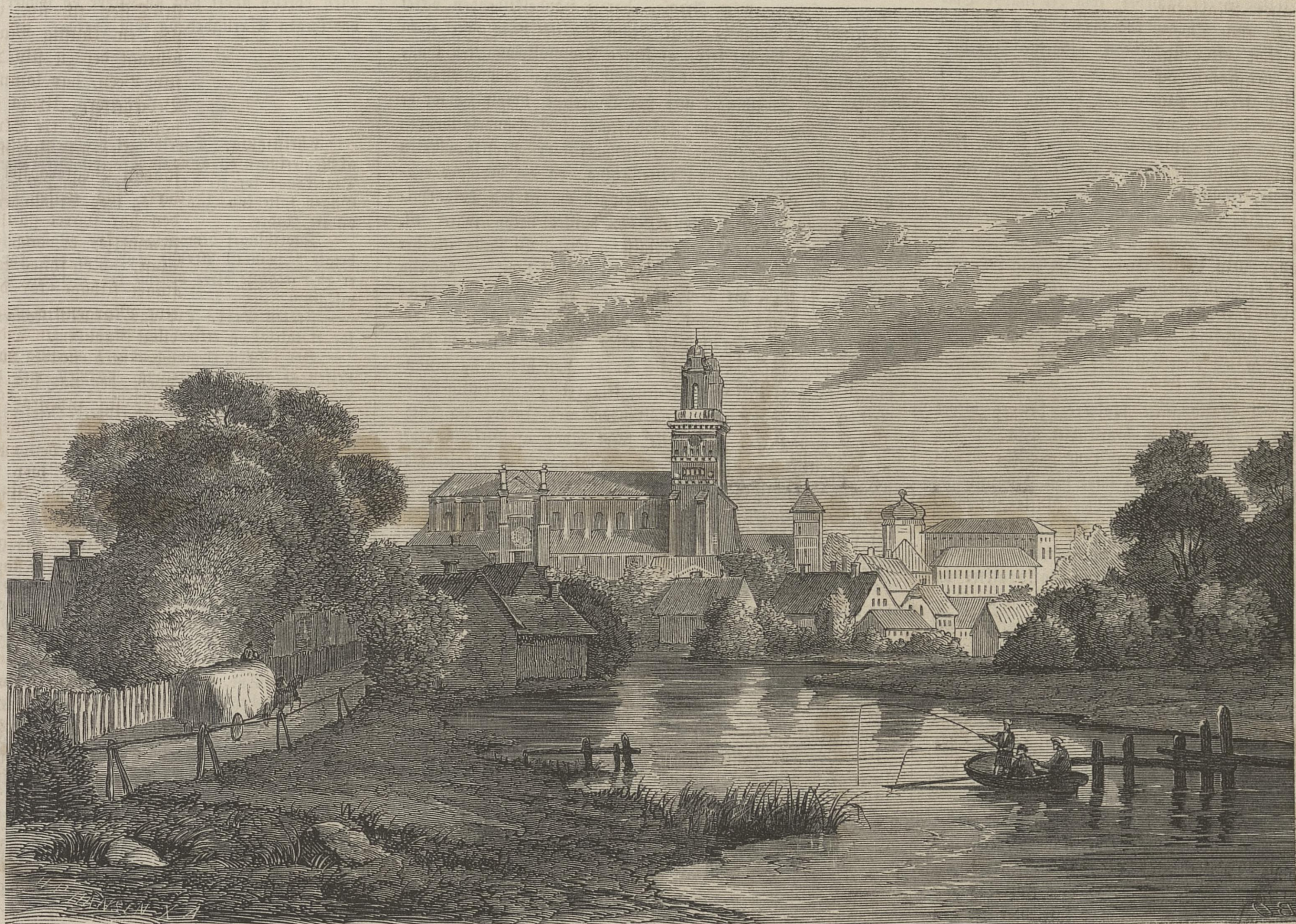
Korrespondance til Nyhedsbladet.

Kjøbenhavn, Mai 1866.

Af ikke ringe Interesse er det at sammenligne Opførelsen af „De Nygifte“ paa Kjøbenhavns Scene med den, der bliver Stykket til Deel hos os, og det saa meget mere, som Sammenligningen, hvad de tre kvindelige Figurer angaar, ubetinget falder ud til Fordeel for de norske Fremstillerinder. Det er ikke for ingen Ting, at man paa det danske Theater har døbt Stykket „Lystspil“; thi det gjengives her med en Lystighed, der idelig bringer Publikum til at lee; om en Smule af det fiint poetiske Indtryk fordunster i denne Latter, er ligegyldigt, Publikum har jo faaet noget at „grine“ ad. Saaledes i 2den Akt, hvor Axel udtaler sin Forundring over, at Laura kan være skinsyg paa Mathilde — „noget saa Ugrundet“ — og han saa pludselig standser; til den Replik lo Publikum, og saaledes som Mathilde i den Scene præsenterede sig, havde man ogsaa god Aarsag til at lee hende ud, hvis man fandt det Umagen værd. Den Maade, hvorpaa Begyndelses- og Slutningsreplikerne faldt, er betegnende for den Tone, der gik igjennem hele Opførelsen. Stykket aabnes med, at Laura kommer løbende ind i en lyserød Kjole; hun hopper om mellem Stolene, giver i Forbigaaende Axel Haanden og sidder under de følgende Repliker og vugger sig paa en meget urolig Maade i sin Lænestol. Saaledes vedbliver hun hele Stykket igjennem, især i 1ste Akt, at give Tilskueren Billedet af „en Satans rask lille Tøs“ paa en 16—17 Aar, der hopper ved Tanken om, at der skal være Bal hjemme hos Amtmanden og forresten ikke kan forstaa det Ringeste af, hvad der foregaar rundt om hende. For Mathildes Vedkommende er Slutningsrepliken betegnende. Efter at Axel har taget Lauras Haand og sagt: „Nu kan De reise, Mathilde“, stikker denne sig frem midt imellem dem, griber Begges Hænder, skiller dem fra hinanden, drager dem frem mod Sufflørkassen, kiger først den ene, saa den anden af dem op i Øinene og siger endelig med en selvtilfreds Mine: „Ja — og min næste Roman skal blive bedre.“ At Mathilde, der heelt igjennem fremstilles i den Aand, saaledes gjengivet bliver en mildest talt temmelig ubehagelig Figur, vil ialfald Enhver, der har seet Fru Gundersen's fine, ædle Fremstilling af den Rolle, kunne forstaa. Her var ikke Spor af den dybe, blufærdige Kvindelighed, der laa udbredt over den norske Kunstnerindes Spil; Mathildes Ytring om, at det ikke var hendes Kald at blive gift, slyngedes Axel temmelig uforbeholdent i Ansigtet; i Scenerne med ham og med Laura i 2den Akt saa man, hvorledes hun gik stiv omkring og indbildte sig at gjøre Studier til sin næste Roman. Det Eneste, der frelste Stykket, saaledes opført, fra at blive reent ud ubehageligt, var Hr. Wilhelm Wiehe's Gjengivelse af Axels Rolle; den var naturlig og smuk, og kunde man end i det Hele taget have ønsket lidt mere Hjertevarme, saa stødte han dog paa intet Sted an mod Skjønheden og forstod at vedligeholde en jevn, let pointeret Samtaletone, der hverken sank i Niveau med Lauras pjattede Plathed eller skruedes op til Mathildes artificielle Idealitet. Kortsagt, det var Hr. Wiehe, der reddede Stykket fra at falde aldeles dødt til Jorden, og ene ham. Men Publikum klappede til Frøken Jensen — Laura —, til Mathilde — Frøken Nielsen —, og man vil erindre, hvor rosende de danske Dagblade i sin Tid udtalte sig om Stykkets Opførelse, med Henviisning til, at Fru Heiberg havde assisteret ved Indstuderingen. Har man da ganske tabt Maalestokken for Bedømmelsen af scenisk Kunst, efter at man ikke mere i det alvorlige Fag har nogen kunstnerisk Størrelse af første Rang at justere den efter, eller er det kun dette enkelte Stykke, som man i den Grad har savnet den rette Forstaaelse af, at man tror, der virkelig er skeet det Fyldest ved en saadan Gjengivelse, som den, der bliver det til Deel paa det kgl. danske Theater?

Et gammelt bergensk Vægtervaaben.

Parti af Upsala. Efter Maleri af Hs. Maj. Kong Carl XV.

Parti af Upsala.

Nærværende Billede, efter Maleri af Hs. Maj. Kong Carl XV, fremstiller et Parti af Upsala med dets ærværdige Domkirke i Midten. I sit Ydre vanheldet ved Ildsvaade, frembyder denne Dom, den største i Sverige, som bekjendt endnu i sit Indre en stor Rigdom baade af architektonisk Skjønhed og fædrelandshistoriske Minder, og kaster Ærværdighedens Glands over den med Hensyn til Folketal ubetydelige, men som Universitetsstad fremdeles mærkelige By. Af Upsala Stad har Professor Svedelius givet en kort, almindelig Charakteristik, der her tør finde en berettiget Plads.

„Dens Beliggenhed midt paa den store Fyrisslette frembyder, siger han, i sig selv mindre af Naturens Skjønhed, end af den Interesse, som ligger i fædrelandske Minder. Rundt om Staden udbreder sig den gamle Fyrisvold; i en Afstand af knapt en halv Miil hæver sig Gamle Upsalas Høie, og ved dets Side staar endnu det ældgamle Tempel, hvis Aner tabe sig i Hedenskabets Nat. Noget længere borte, paa den anden Side, finder man Mora Stene, hvor i gamle Dage Sveriges Kongevalg foregik, og nær derved Linné's Hammarsby, det landlige Hjem for den store Mand, hvis Navn udgjør Upsalas og Sveriges Ære. Men bortseet fra disse Steders historiske Interesse, er Stadens nærmeste Omegn dog ikke ganske stedmoderlig udstyret og ingenlunde ubehagelig. Den frembyder alt det Naturens Behag, som ligger i Skuet af en stor, frugtbar og dyrket Slette. Udsigten fra den høie Slotsbakke (hvor det under Gustav I paabegyndte og nu forfaldne Slot ligger) er i sit Slags storartet. For Beskuerens Blik ligger den store Fyrisslette, gjennemstrømmet af Fyrisaaen, nærmest den regelmæssig anlagte og velbyggede Stad, hvor Haver og offentlige Spadseregange med sine løvrige Træer afvexle med ialmindelighed vakre og mangesteds anseelige Huse. I Midtpunktet hæver sig den herlige Domkirke, ved Siden deraf den paladsmæssige Bibliotheksbygning med dens vakre Park, nogle Skridt derfra det nye chemiske Laboratorium, endnu nogle Skridt længere borte den med skyggefulde Alleer beplantede Kirkegaard og det astronomiske Observatorium, medens lige ved Slottets Fod den botaniske Have udbreder sit yppige Grønne og Orangerihusets Façade viser et Palads, omgivet af løvrige Berceauer. Den store Fyrisslette savner desuden ikke

ganske Afvexling. Øiet trættes ikke af et uoverskueligt Et og det Samme. Allerede Afvexlingen af Agre og grønnende Enge afbryder Eensformigheden; hist og her hviler Blikket paa en Gruppe af Træer, Horizonten begrændses af Skov, og allerede nærved Staden seer man den skovbevoxede Eklundshofsaasen, som følger Fyrisaaen og danner den eneste skyggefulde Promenade, som Naturen selv har givet Upsala. Af Kunstens Haand ere flere saadanne blevne anlagte."

Literatur.

M. Hammerich. **Nordens Gjenforening.** Foredrag i „Den danske Folkeforening" den 21 Febr. 1866. Aftryk af Nordisk Universitets-Tidskrifts Slutningshefte. Kbh. 1866. 23 S. 8vo. — Dengang da Perserkongens Gesandt vilde bevæge Athenerne til at svigte Hellas's Sag, gav de ham til Svar, fortæller Herodot, at „Hellenerne havde samme Blod og samme Sprog, fælles Templer og Ofringer, samme Sæder og Hjertelag." Her er i et kort Begreb sammenfattet Nationalitetens Begreb, saaledes som den kan gjøre sig gjældende og virkelig ogsaa ofte har gjort sig gjældende, selv tiltrods for en politisk Adskillelse, saaledes som ogsaa Forf. af den foreliggende lille Afhandling paaviser den for Nordens Historie, idet han i raske og betegnende Træk sammenholder Nordens Sprog, Literatur og Historie og stiller disse op som noget i sin Udviklingsgang selvstændigt Sammenhørende. Skildringen er, saaledes som det knappe Omfang fordrede det, skizzeret, og kan kun berøre de mest fremtrædende Punkter af det nu tilbagelagte historiske Tidsrum, men dette gjør den med klar Overskuelighed og skarp Charakteristik og slutter derpaa med at antyde, i hvilke Retninger der, saaledes som de faktiske Forhold nu engang have stillet sig, maa — ikke agiteres, men arbeides for ogsaa i ydre, kulturhistorisk som politisk Henseende at fuldende det Gjenforeningens Værk, som aldrig, selv i den største Splittelses Tid, ganske har været sluppet. „Den skandinaviske Bevægelse", ytrer Forf. til Slutning, „er ikke stærk, men den synes at være dyb og at voxe omkring os. Den har i forrige Tider gaaet Herskesygens Veie. Nu har den for første Gang fundet sin folkelige Grundvold i vore fælles Fortidsminder: det er derfra den er gaaet ud som en kulturhistorisk Bevægelse, endnu før den politiske kom ved Siden, og i en rolig Strøm ruller den Fremtiden i Møde."

Medens Begrebet Nationalitet saaledes her er blevet bestemt med Hensyn til Norden og begrændset paa den ene Side imod Amalgamationen med samt dens endelige Resultat: Pangermanismen, paa den anden imod den Separatisme, der slutter som „Bygdepatriotisme", er hele Nationalitetsbevægelsen i vor Tid Gjenstanden for en Afhandling eller rettere et Invektiv af den som theologisk og æsthetisk Forfatter bekjendte slesvigske Præst Kofoed-Hansen: **Nationalitet og Christendom.** Særskilt Aftryk af Ugeblad for den danske Folkekirke. Kbh. 1866, Høst. 55 S. 8vo, — der gaar ud paa at vise, hvorledes „intet Hensyn til Folk og Folkefærd, Nationalitet eller Folkevæsen har nogen Vægt eller Betydning for den Helligaand, for Udbredelsen af Christi Rige og Forstaaelsen af dets Væsen", hvorledes „Christus paa det Bestemteste viste Nationaliteten med dens hele verdslige Herlighed bort fra den nye Helligdoms aabnede Dør." En vis Berettigelse har naturligviis ogsaa saa forcerede Paastande som Reaktion mod den Opfatning, der har været gjort gjældende af Grundtvigianerne, især i Danmark, en Opfatning, der stiller de religiøse Ideer i et Afhængighedsforhold til Nationalitetsbegrebet, og som, ikke tilfreds med en Folkekirke, ogsaa gjør Fordring paa en egen Nationalgud. Den ene Yderlighed korrigerer her den anden, og det er at haabe, at selve den nationale Udvikling, netop naar begge Extremerne slaaes fast, vil gaa sin sikre Vei imellem dem, hen imod det ophøiede Maal, hvortil den stræber, og som den uden Tvivl engang vil naa, i det Aandelige som i det Jordiske, i Videnskab og Kunst, Literatur og Politik.

— **Norsk Handelstidende.***) Man har i de senere Aar stadig hos os hørt Klager over vore slette Pressetilstande; der fremhæves Nødvendigheden af et nyt større Dagblad. Erfaring har viist, at denne Trang ikke erkjendes af det store Publikum, idet ethvert Forsøg til i denne Henseende at forandre det Bestaaende ikke har mødt nogen Imødekommen. Hvad vi derimod ubestridelig mangle, det er periodiske Fagskrifter. Trangen hertil var hos Handelsstanden især stor. Man gik da ogsaa længe og spekulerede paa, hvorledes Savnet skulde afhjælpes, indtil der pludselig for omtrent et Aar siden udkom en anonym Indbydelse til Abonnement paa en „Norsk Handelstidende." Vi tro ikke at gjøre noget Brud paa Diskretionen, naar vi omtale, hvad Enhver veed, at Redaktøren var den som Novelleforfatter bekjendte Sagfører Frithjof Foss (Israel Dehn). Det er let begribeligt, at Publikum i Begyndelsen modtog dette Foretagende med Mistillid; man kunde jo vanskelig vide, hvorvidt Foss var Manden. Nu har imidlertid Bladet gjennemgaaet mere end tre Kvartaler; man kan altsaa dømme det efter sit Indhold, ikke efter løse Gjetninger om Redaktørens Personlighed. Efter hvad vi erfare, har dets Abonnentantal været i stadigt Stigende, saa at det nu tæller en efter norske Forhold talrig Læserkreds; og denne Publikums Dom kunne vi ikke finde andet end begrundet. „Norsk Handelstidende" har nemlig i det Væsentlige tilfredsstillet de Fordringer, man hos os kan stille til et saadant Blad. — Ved Redaktionen af en Handelstidende frembyder der sig to Veie at slaa ind paa. Den ene er den positiv belærende, altsaa væsentlig Afhandlinger, den anden er den underholdende og vækkende, altsaa væsentlig almindelige lette Avisartikler. Efter det Udviklingstrin, hvorpaa Størstedelen af en Handelstidendes Publikum nu hos os maa antages at staa, kan det ikke være tvivlsomt, at Redaktionen maatte vælge den sidste Vei. Paa dette Feldt har den ogsaa heldigt løst sin Opgave. Ethvert Spørgsmaal, der har bevæget Handelsverdenen, har været paapeget og behandlet; desuden har Bladet flere Gange selv grebet Initiativet og henledet Opmærksomheden paa for Handelsstanden almeeninteressante Materier, som hidtil ikke have været tilstrækkelig paaagtede. Det fortjener at tilføies, at somofteste have saavel de kompetente Autoriteter som Publikum viist sig at hylde de Anskuelser, som Handelstidenden har forfægtet. Vi skulle her som Exempler blot paapege Konsulat- og Toldanliggenderne. Det vigtige Forslag om en ny Konsulatordning, der har været aldeles ignoreret af den øvrige Presse, har i Handelstidenden været underkastet en nøiagtig Kritik; denne kan ikke have været uden sin Virkning, thi det sees, at senere Protokolkommitteen i alle væsentlige Punkter netop har udtalt sig paa samme Maade. Ligesaa har Storthinget med stor Overvægt udtalt sig for de samme Synsmaader om Toldvæsenet, som Handelstidenden med Kraft og Dygtighed har kjæmpet for; Protektionismen tog ikke til Gjenmæle paa dette Thing, og der vedtoges eenstemmig en Henvendelse til Regjeringen om at faa Toldadministrationens Udgifter formindskede, hvilket netop svarer til, hvad Handelstidenden har udtalt sig for. Vi skulle ikke her nævne flere Exempler; der er iøvrigt nok af dem. — Endelig tro vi at burde gjøre opmærksom paa en særdeles god Side ved det her anmeldte Blad. Den er, at Redaktøren har forstaaet, i Modsætning til Dagspressen, at kunne forene en kraftig Optræden med en sømmelig Tone; han holder sig bestandig til Sagen, ikke til Personen; selv i de overordentlig skarpe Artikler, som have staaet i Tidenden mod Indre- og Told-Departementet, vil man ikke finde Spor af Personligheder udenfor, hvad der nødvendigviis maa ligge i, at Regjeringshandlinger angribes. — Medens det saaledes maa erkjendes, at Bladet efter den Skala, det selv har lagt og maattet lægge for sin Virksomhed, tilfredsstiller billige Fordringer, har det efter vor Formening en Mangel deri, at det altfor udelukkende har holdt sig til denne Skala, der uden Modifikation bliver for ringe. Vi sigte herved til, at der fuldstændig mangler belærende Artikler. I større Lande med vidtløftige Presseforhold kan det gaa an at have særskilte Tidsskrifter for enhver speciel Retning; hos os maa man finde sig i og er det nødvendigt, at der i et Skrift sammenhobes mere selv af temmelig forskjelligartede Materier. Redaktøren vilde derfor gjøre Ret i, om han søgte Forbindelser, der kunde sikre ham mere lærerige Artikler. Forfattelsen af saadanne kan ikke fordres af Redaktionen selv, men det betvivles ikke, at der inden saavel Handelsstanden som blandt de Studerende maa findes Mange, der gjerne vilde levere saadanne Afhandlinger, naar der fandtes et Skrift med tilstrækkelig Udbredelse og Anseelse, hvori de kunde skrive med Haab om at faa sine Arbeider læste og udøve nogen Indflydelse. Efter vor Formening fyldestgjør Handelstidenden disse Krav, og derfor vil det vist ikke falde Redaktøren vanskeligt at rette den her paapegede Mangel.

*) Dette Blad udkommer med et Nummer (Kvartark) ugentlig og koster aarlig 2 Spd. 60 ß. Med 1ste Juni begynder dets 2den Aargang.

— Paa Feilberg & Landmark's Forlag er udkommet **Ordbog over det gamle norske Sprog** af Johan Fritzner. 8de Hefte: tiltækr — yfirgjarnligr. Med næste Hefte vil altsaa dette fortjenstlige og ved Studiet af vort Oldsprog uundværlige Værk være afsluttet.

Blandede Meddelelser.

Ny Opera. Da Felix Mendelsohn-Bartholdy ved en altfor tidlig Død bortreves fra Kunsten, beklagedes høit, at det ikke var blevet ham forundt at fuldende sin Opera „Loreley", hvortil Digteren Geibel havde leveret en ægte dramatisk Text. Af Pietet for den hensovede Mester besluttede Geibel, ikke at overlade sin Text til nogen anden Komponist, og først efter tyve Aars Forløb er den udmærkede Libretto bleven overgivet en ung Tonekunstner Max Bruch, der ikke har fortsat og fuldendt den Mendelsohn'ske Torso, men leveret et nyt selvstændigt Værk. Det var hans første for Theatret, og efter at det nu er gaaet over flere af de største tydske Scener, tør dets Ry som en af den moderne tydske Opera's mest charakteristiske Frembringelser ansees for sikret.

Den poetiske, dybsindige Loreley-Legende er behandlet med stor Fiinhed. Operaens Begyndelse fører os til en Dal ved Rhinen. Pfalzgreve Otto fortæller sin Ledsager, en Minnesanger, at han i denne Dal har fundet en deilig Jomfru, hvem han har skjænket sit Hjerte. Det er Leonore, Jægerens Datter, som lidet aner, at den, hun elsker, og hvis Stand er hende ubekjendt, staar i Begreb med at ægte en høibaaren Ridderfrøken. Brudetoget kommer; Leonore seer sin Elskte gaa til Alteret med en Anden, og fra dette Forfærdelsens Moment er der ingen Eleonore mere, men en Loreley, Rhinaandernes Dronning. Til Bryllups-Festlighederne indfinde sig unge Piger med Gaver; mellem Pigerne er Loreley, og strax øver hun sit Trylleri, bedaarer ved sin Sang alle Hjerter, selv den falske Brudgom formaar ikke at modstaa dens koglende, dæmoniske Magt. Bestandig mere lokkende lyder Havfruens Sang, hun synger om Lyst og hun synger om Kval, og Enhver, der hører hende, er hendes Eie. Saa stævnes hun for Bispen som Hex, men hvo tør her fordømme? „Hendes sorte Kunst er hendes Sorg, hendes Trylleri er et knust Hjerte." Pfalzgreven derimod, som i vanvittig Elskov forstøder sin retmæssige Ægtehustru, lyses i Kirkens Ban. Saa seer man Loreley sidde paa den Trylleklippe, hvor Legenden nu i Sekler har ladet hende synge „og kjæmme sit lange grønne Haar". Den Fredløse, paa hvem Kirkens Forbandelse hviler, og som fortæres af vild Lidenskab for Loreley, kommer og skriger op til hende sin Kval. Hun svarer: „Jeg har mistet min Sjæl, den ligger i den dybe Rhin". Han styrter i Dybet for at forenes med denne Sjæl, og Rhinaandernes Triumphsang fylde Luften. Men Loreley sidder paa sin Klippe og synger den gamle Sang om svegen Kjærlighed og evig Sorg.

Norge.

Christiania. Storthinget bevilgede 12te Mai den baade af Regjeringen og af nogle Storthingsrepræsentanter foreslaaede Digtergage for Henrik Ibsen, stor 400 Spd. aarlig. Mod Gagen talte kun Jaabæk og mod Bevillingen stemte kun han og tre Andre.

— Storthinget bemyndigede 7de Mai Regjeringen til at udbetale ⅔ (indtil 20,000 Spd.) af den Indløsningssum, som er eller maatte blive bestemt for Bergens Adressekontors Privilegium.

— Frøken Erika Lie gav 8de Mai Koncert i Frimurerlogen for et talrigt og erkjendtligt Publikum.

— Her i Byen er nylig udstedt offentlig Indbydelse til Dannelsen af en Turistforening, nærmest med det Øiemed deels ved Medlemmernes Kontingent (1 Spd.), deels ved Udgivelse af Foreningens Skrifter, at erhverve Midler til Lettelse og Udvikling af Turistlivet hertillands.

— Videnskabernes Selskab i Throndhjem har i en den 2den April afholdt Generalforsamling bevilget: 1) Til Forstmester Normann 200 Spd. til planteographiske Undersøgelser i Finmarken og dertil fornødent literært Apparat. 2) Til Kapitain O. Krefting 100 Spd. som Bidrag til Trykning af hans Kart over Nordre Throndhjems Amt. 3) Til Adjunkt K. Petersen i Tromsø 80 Spd. til geologiske Undersøgelser i Finmarken. 4) Til Henr. Ibsen 100 Spd. som Understøttelse til Fuldførelsen af et dramatisk Værk, hvis Stof er taget af den romerske Historie. 5) Til Kand. Lieblein 100 Spd. til ægyptologiske Arbeider. 6) Til Kand. Sars 150 Spd. til Udgivelse af et Værk om vor maritime Fauna. 7) Til Lektor S. Bugge 50 Spd. til Studiet af Runemindesmærker. Der er altsaa iaar bevilget 780 Spd. i videnskabelige Øiemed, hvilket, bemærker Throndhjems Adressekontors Efterr., er betydelig mere, end Selskabet ellers har Midler til, men som det iaar har kunnet tilstaa ved Hjælp af de nu indkomne, for nogle Aar opsparede Revenuer fra Danmark af det Hjelmstjerne-Rosenkrone'ske Legat.

— Kompanichirurg L. Ring har erholdt Ansættelse i den franske Armee og skal indtil Videre gjøre Tjeneste i Algier.

— Th. Heftye og Advokat N. Nicolaysen ere udnævnte til Dannebrogsriddere.

— Seminarist Waadeland er ved kgl. Resol. af 28de April tilstaaet 600 Spd. aarlig af de af Storthinget bevilgede 1000 Spd. til Afholdssagens Fremme, medens 250 Spd. aarlig ere stillede til Raadighed for det norske Afholdsselskab i Bergen.

— Provst i Valders Provsti og Sognepræst i Søndre Aurdal H. Th. Heyerdahl, der under 31te Marts udnævntes til Sognepræst i Nordre Land, er under 28de April bleven tilladt at forblive i sit tidligere Embede, hvorhos Sognepræst til Kvinesdal T. M. Bang er udnævnt til Sognepræst i Nordre Lands Sognekald.

— Byskriver i Christiania J. H. Rye er s. D. tilstaaet Afsked med en aarlig Pension af 1200 Spd., at regne fra den Tid, den ved Lov af 17de Marts d. A. oprettede Byret i Christiania træder i Virksomhed, hvorhos Hs. Maj. har befalet Rye tilkjendegivet sin naadigste Anerkjendelse af den sjeldne Dygtighed og Nidkjærhed, hvormed han i et langt Tidsrum har virket, det være sig i ham anbetroede vigtige Embedsstillinger eller under Udførelsen af statsborgerlige Hverv.

— Forhenværende Stiftsprovst Joh. Balthazar Flottmann og Hustru Hemiche Linde feirede 16de April sin Guldbryllupsdag i Bergen, hvor han i 40 Aar havde virket som Geistlig.

— Mellem Sarpsborg og Blakjer er Natten til 10de Mai en Postvæske stjaalet fra Postføreren, medens denne forsøgte at faa op en Grind, som Tyven i Forveien havde tilbundet. Væsken, der gjenfandtes sønderskaaret strax ved Gjerningsstedet, indeholdt 5 à 600 Spd.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 20.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 20. Mai 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Adolf Bredo Stabell.

(Af Jonas Lie.)

I.

Det trækker op til Uveir, og Tiden den er nær,
Som prøve vil den Seilers Mod imellem hvide Skjær;
Men midt i værste Veiret jeg seer en modig Mand,
Som foer saa mangen stormfuld Sjø og altid klared' Land.

Som Peter Wessel foer han af Throndhjemsfjorden ud
Med Kampflag heist paa Gaflen, med Modet ifra Gud;
Kanonerne de dundred' saa mangen Alvors-Dag,
I tred've Aar han kjæmpede, men aldrig strøg han Flag.

I tred've Aar han kjæmped', det gik fra Slag til Slag,
De tred've Aar ham modned' til Mand for større Sag,
De tred've Aar har furet hans Pande kanskee med,
Men Hjertet det er ungt endda, som „da han drog afsted."

Vort Fædreland i Frihed vist ikke havde naa't
Saa langt, hvis Mænd som Stabell ei Veien havde traadt,
Og mangen Borgerkrone og Daad alt voxet har
I Ly af Stabell's Kampaar, som under Grunden bar.

Snart gjælder det at styre i Storm med sindig Arm,
Med Brændingen saa stiger og Modet i hans Barm.
Saa langt naaer ingen Fiendemagt, at den gjør rædd' hans Træk,
Og, falder han, paa Høvdingviis det blir med ryddet Dæk.

Sit Heimdal har han prydet med Norges Flag paa Stang,
Han under det jo kjæmped' saa mangen fager Gang!
Der tænder i en rolig Havn hans Viv just Juletræ,
Det lyser paa en veirbidt Mand med lidet Barn paa Knæ.

Jeg har villet begynde denne Biographi med mit ovenstaaende, nu noget bearbeidede Digt, der har ligget utrykt siden Julen 1864, og Grunden er den, at det efter min Tro i et kort Rids indebærer afgangne Adolf Bredo Stabell's hele Charakteristik, saadan som han var: høitbegavet praktisk og grei, og fremfor Alt, med alle disse Evner altid i kampfærdig Stand, en af disse vaabendjerve Peter Wessel-Naturer, som i Følelsen af deres overlegne Dygtighed ikke kunne leve uden at faa bevise den for sig selv og Verden i Kamp, og for hvem Livet kun vilde være Graat i Graat, dersom det ikke et eller andetsteds bød dem et Marstrand eller et Dynekilen af praktisk Umulighed at indtage. Stabell var med Hensyn til Charakteer og Evner heelt igjennem bygget til en Handlingens Mand; det var foran det indtræffende Tilfælde, at han var i sit Element og at han, naar det kneb, blev genial; det var her hans Phantasi kunde skabe hidtil uanede Udveie, her hans overlegne Mod og Evne til strax at bedømme Situationen, hans Raadsnarhed og Energi øieblikkelig gav ham Forspranget for hvilkensomhelst Medkjæmper — kort, det var her, hans store Evner laa, dem han gjennem Livet fik saa sjelden rig Anledning til at udfolde. Paa Videnskabens og den theoretiske Tænknings Felt kunde en slig Natur derimod kun have Lidet at erobre; hans Studier, hvoraf han havde gjort adskillige ikke lidet dybtgaaende især i statsøkonomisk Retning, vare ham væsentligen dog kun Midler i praktiske Øiemed for hans forskjellige Livsstillinger: som Journalist, Politiker og Chef for Pengeinstituter, og ikke Frugten af Videnskabsmandens over Anvendelsen ophøiede Interesse af Viden for Videns egen Skyld. Hans bedste Kundskabskilde var derfor heller ikke Bøger, men hans egen Oplevelse under de mangeartede, tildeels farefulde og bevægede Livsforholde, hvori han gjennem en Række af Aar daglig færdedes med Lederens Ansvar. Henviist til at stole paa sig selv alene og paa sin egen sunde Dom over Personer og Forholde, lærte han snart at kjende de Felter, hvorpaa hans naturlige Begavelse gjorde ham til Herre, og det er ikke en af de mindste Aarsager til Stabell's Held gjennem Livet, ikke en af hans mindste Fortjenester, at han saa vel forstod, hvor langt hans egne Grændser rak, hvor han var hjemme og hvor inde paa andre Begavelsers Gebet. Paa disse sidste Steder likte han sig klarligen ikke, dertil var han for vant til selv at leve i Herrefølelsen af sin egen Dygtighed over de Forholde, som han havde med at gjøre, og dertil var han for tung en Personlighed. Fremmede Fjædre dække som oftest Manglen af egne; men det maa vel lades Stabell, at de Fjædre, han bar, ubetinget vare hans egne, ligefra den Pen, hvormed han paa en sparsom Stump Papir (han var overmaade økonomisk med Papir) med een Gang og urettet skrev sine greie, jernstærke, om end i Formen ofte noget negligente Sætninger i en Avisartikel, til den Pen, hvormed han i 1848 redigerede Adressen. Ligesom Thyngden af hans Personlighed først gjorde ham til den Axe, hvorom vort Lands Journalistik, der dengang mere end nu var personlig, hovedsagelig dreiede sig, saaledes blev han dernæst i høi Grad Kraftpunktet for vor indre Politik og endelig den Mand, fra hvis Anseelse og erkjendte Lederevne de vigtigste Impulser i vor Pengeverden udgik. De tvende første Forholde ere ifølge den fremskredne Udvikling i vort Land ikke længere egnede til udelukkende at domineres af een Mand, Opinionen er her ikke længere den gamle umyndige, Folk seer mere selv og giver sig nu ikke længere saa let ind under een Mands Førervælde. Forsaavidt kan man sige, at han i disse sine tvende Livsstillinger som Journalist og Politiker virkelig har fuldført sin Gjerning overeensstemmende med sine Evner. I sidstnævnte Henseende derimod maa man vistnok være enig med Chefen for Christiania største Bankierhuus, naar han i sin Tale over Stabell blandt Kreditbankens Aktionærer, skjønt selv hans tidligere Modstander og uan-

Adolf Bredo Stabell.

seet Nederlagene i Stabell's sidste Levetid, udtalte Forretningsverdenens og specielt Kreditbankens store Savn ved hans Bortgang. Her havde Stabell's dominerende Dygtighed og Personlighed og hans store Organisationstalent endnu havt en vid Mark for sig. I alt, hvad der angaar vort Pengevæsen, er Publikum nemlig endnu temmelig umyndigt og lader sig uden videre regjere af Autoriteten og den enkelte Mand, som har naaet op til nogen Anseelse; her havde det derfor fremdeles været Plads for Stabell, og her savner man ialfald nu i høi Grad den Mand, som kan tage det kraftige Styre, og som i Følelsen af sin Dygtighed tør bære et Ansvar ligeoverfor Kritiken og staar stærk nok til at kunne gaae skadesløs i Omdømmet fra et enkelt Uheld eller selv en Feil. Vor Sagførerstand, der synes for Næringens Skyld i det Store taget at have slaaet sig fra de almene Interesser, fra Politiken og endog fra Dyrkelsen af deres egen juridiske Videnskab, lader ialfald ikke til at magte at skaffe den, som nogenlunde kunde udfylde Pladsen. En slig Magtstilling forudsætter nemlig, foruden Evnen til at overvinde de store Vanskeligheder, der ere uadskillelige fra en hvilkensomhelst eneansvarlig Bankchefspost ved en norsk Laaneindretning, tillige hos sin Indehaver en Opdragelse i de offentlige Interesser og det Offentliges Moral, som vor nærværende Generation aldeles synes at mangle; den forudsætter den Villie til for det Offentliges Skyld at paatage sig personligt Ansvar, den, om jeg saa maa kalde det, storslagne, patriotiske Offersands, som var et saa gjennemgaaende Træk hos den tidligere Generation i alle dens Forhold, men som synes den nuværendes hele Retning saa fremmed. I aandelig Forstand levede overhovedet den Generation, hvoraf Stabell udgik, mere paa Torvet, medens man, om man vil finde den nærværende, helst maa søge hver Mand i hans private Kræmmerbod. Vil man faa ham frem af hans Hule og ud i Offentligheden, maa man trække med en stærk Særinteresse. Slægten er ligesom bleven mere privat og mere lysky. Men slige Forholde udruge neppe Offentligheden store Mænd.

At skrive A. B. Stabell's indholdsrige Livs Historie, er egentlig fortiden en umulig Sag, og det af mange Grunde: Han var en Stridens Mand, og de samme Døgnets Bølger, som fornylig bar hans Livsbaad, skumme endnu i Uro omkring os Efterlevende. Det vilde dernæst være at formaste sig til at skifte historisk Ret mellem Mænd, som endnu leve. Det vilde videre — saavidt jeg kan forstaa — være det samme som at paatage sig at skrive vor politiske Oppositions Historie fra 1833—1848; thi gjennem alle disse Aar beklædte Stabell med stedse stigende Indflydelse denne Oppositions egentlige Lederpost, om end tildeels sammen med O. G. Ueland. Af denne Oppositions historiske Dom er saaledes tillige Dommen over Stabell's Eftermæle afhængig. Men den saa tidt gjentagne traditionelle Betragtning af dette Affnit af vort Fædrelands Historie, hvorefter vor Embedsstand fremstilles som den, der tornekronedes af Bønderne og Morgenbladet, forekommer mig i den Grad at bære alle Standsinteressens, Eensidighedens og Snæverdommens Mærker, at man føler, at Sagens Akter med Tiden ville blive gjennemgaaede af Nyt. Men en saadan historisk Revision er et Livsarbeide for en Mand eller ialfald Arbeide for Aar. Endelig er en Deel af hans Biographi de Bankers Historie, hvis Sjæl han var, og med hvilke han førte Kampen for hvad han antog var Fremskridt i vort Lands Penge- og Kreditvæsen — en Fremstilling, som ogsaa vilde gaa udover den for nærværende Opsats passende Bredde.

Naar jeg ikkedestomindre, uanseet de saaledes anførte Vanskeligheder, har paataget mig efter Evne at skildre Stabell's Livshistorie, saa skeer dette væsentlig med Øie paa den mere private Side af hans Personlighed, paa Omstændigheder, som jeg kan antage i hans Ungdom have havt Indflydelse paa Tildannelsen af hans Charakteer og Tænkesæt og givet hans senere Liv sin Retning, samt paa enkelte fra Omgangsvenner og Bekjendte hentede mindre bekjendte Træk af hans senere Liv og Færd, der efter min Mening tjene til at charakterisere og fuldstændiggjøre hans Livsbillede, og som blandt Andet ogsaa ville aabenbare os, at denne barske, i Kampen ofte hensynsløse og altid for Verden indesluttede Natur, bag det haarde Skal gjemte en stor Inderlighedens Magt og et Hjerte, saa uforbitret og saa ufordærvet, som Ingen uden den, der indvendig har seiret, kunde redde ud af et langt Livs Strid med Menneskene og deres Domme.

Korrespondance til Nyhedsbladet.

Lund, den 10de Mai 1866.

Under Gjennemgaaelsen af de tvende udstrakte Istandsættelses- og Restaurationsarbeider ved Domkirkerne i Roeskilde og i Lund, om hvilke jeg idag vil tillade mig at meddele Nyhedsbladets Læsere nogle Bemærkninger, har jeg ofte i mit stille Sind maattet sammenligne de heldige Resultater, man paa begge de nævnte Steder er kommen til, med hvad der hidtil er kommen ud af al vor Snak og Skriveri om — ikke engang Restaurationen, men blot den nødtørftigste Reparation af vort i historisk som æsthetisk Henseende ulige interessantere Mindesmærke af Middelalderens Bygningskunst: Domkirken i Throndhjem. Væsentlig ligger sagtens Aarsagen til det for vor Nationalfølelse lidet smigrende Resultat, en saadan Sammenligning giver, i den Omstændighed, at der hos os tiltrænges betydelige Bevilgninger fra Statens Side, medens baade Lunds og Roeskildes Domkapitel endnu selv ere i Besiddelse af en Mængde Jordegods, hvis Indtægter f. Ex. for det Førstes Vedkommende gaar op til omkring 10,000 Spd. aarlig. At det dog ikke udelukkende maa tilskrives Kirkens Fattigdom, men kanskee ligesaameget deres Ligegyldighed for Alt, hvad der ligger udenfor det Christianiensiske Centrum, som skulde have været interesserede i Sagens hurtige og gode Fremgang, naar Throndhjems Domkirke Aar for Aar bliver staaende i sin sørgelige Forladthed — derpaa har man desværre mere end eet Beviis. Jeg siger Ligegyldighed, eller om man foretrækker det Navn: simpel Dorskhed, som man ikke engang har fundet det værdt at besmykke med et Forsvar, der støttede sig paa den Indvending, at det ikke var Tidens Opgave at rekonstruere kunstneriske Former, der havde tabt sit Indhold og sin Betydning for den nulevende Slægt. En saadan Indvending kunde gjøres, og der kunde anføres meget til dens Begrundelse; men, som sagt, ikke det engang har man aarket.

Arbeiderne i det Indre af Roeskilde Domkirke ere nu fuldførte. En Deel af Leddene i Pillarbundterne og Hvælvingens Ribber (Gurter) ere befriede fra den senere paalagte Kalk, og de mellemliggende Feldter ere dækkede deels med ny Puds, deels med malede Dekorationer, der med sine friske Farver endnu i nogen Grad nægte at gjøre det Indtryk af Alderdommelighed, man er vant til at søge i Bygninger af den Stiil, og som derfor tildeels tage sig ud som nye Lapper paa et gammelt Klædebon; inden ikke lang Tid vil dog det Hele formodentlig have antaget et mere dæmpet Skjær. I et af de ældste Sidekapeller har man under Overkalkningen fremdraget en Række gamle Væggemalerier, hvis Omrids dække Væggene rundt om, og hist og her i Kirkens Gange ere flere Ligstene og mindre Billeder atter bragte frem i Dagen. I det Ydre er man snart færdig med de nødvendige Fornyelser deels af selve den murede Væg, deels af Grundmuren, der med megen Omhu stykkeviis er bleven lagt fra Nyt af, og det Hele vil være fuldendt, naar man har faaet givet de spinkle og temmelig formløse Spir, der nu hæve sig over Taarnene ved den vestlige Hovedindgang, en med Kirkens hele Stiil mere svarende Skikkelse. I den senere Tid har Arbeidet været ledet af Prof. Christian Hansen — den samme, der i sin Tid blev foranlediget til at udarbeide et Projekt til vor Storthingsbygning — samt under stadigt og kyndigt Tilsyn af Kirkens Værge, Steen Friis, Forfatteren til en „Beskrivelse af Roeskilde Domkirke."

Man har imidlertid ikke indskrænket sig til en blot og bar Restauration; paa flere Punkter har man fuldført dekorative Arbeider, der vare blevne standsede injuria temporum, saaledes fornemmelig i Christian IV's Gravkapel, hvis pragtfulde Ydrevæg med sin rigt udsmykkede Gavl lovede mere, end hvad det Indre holdt. Nu er man imidlertid snart færdig med selve Kapellets indre Udstyr, og naar Kongens Broncebillede nu i den nærmeste Fremtid kommer til at indtage sin bestemte Plads, vil dette Kapel værdig kunne slutte sig til Rækken af de andre, der omgive Kirken, og som indeslutte saa mange pragtfulde, om ikke altid smagfulde Mindesmærker over de her begravne danske Fyrster. Under de af Eddelin (død i 1852) med allegoriske Figurer smykkede øvre halvrunde Feldter udbreder sig nu paa de to Langvægge tvende kolossale Billeder af Marstrand, udførte med en Virtuositet, der ialfald i det første Øieblik hindrer Beskueren i at blive opmærksom paa det Tomme og Charakterløse i selve Kompositionerne. Det ene fremstiller Kongens Skarpsindighed, dengang han efter den bekjendte Anekdote paaviste et Dokuments Falskhed af Vandmærket i Papiret. Dette sidste ligger paa et Bord ved hans Side; tilvenstre for Kongen oplæses Dommen over Forbryderen, der staar tilhøire og seer meget nedslagen ud, medens Bøddelen allerede er ifærd med at sønderbryde hans Kaarde; rundt om er grupperet en Deel Raadsherrer og andre Tilskuere. Nu er det indlysende, at det er umuligt i et Maleri at fremstille paa en anskuelig Maade selve Pointet i Sujettet i Undersøgelsen af Vandmærket, og det Overgreb, som Maleren saaledes har gjort ind paa et Gebet, der udelukkende tilhører Ordets Kunst, hævner sig da ogsaa øiensynligt nok, især naar Kunstværket saaledes som her antager større Dimensioner og ikke ved sit mindre Omfang og sin skizzerede Udførelse antyder, at Meningen kun har været at levere en Illustration af en digterisk Episode — saaledes som det er Tilfældet med en Mængde af Marstrand's andre Arbeider, fornemmelig hans Holberg'ske Billeder. — I det andet store Freskobillede, der forestiller, hvorledes Kongen i Søslaget ved Femern, efter at være forbunden, igjen overtager Kommandoen, er Emnet vistnok heldigere, og det har da ogsaa her været Kunstneren muligt baade at charakterisere de enkelte Skikkelser skarpere og tillige bringe mere Liv og dramatisk Bevægelse ind i det Hele; men her, ligesom i det førstnævnte Billede, savner man dog den Opløftelse, den Idealitet, uden hvilket ethvert Historiebillede, hvor kolossale Dimensionerne end ere og hvor interessant Emnet i og for sig kan være, staar i Fare for at synke ned til det Hverdagslige. Trods den blændende Virkning, disse Billeder gjøre, synes de mig dog kun et nyt Beviis for den Paastand, at denne Tids Kunst — ialfald i de nordiske Lande, hvor man ikke har nogen Tradition at støtte sig til i saa Henseende — endnu ikke magter de store religiøse eller historiske Opgaver.

Allerede i det forrige Aarhundrede begyndte man paa gjennemgribende Reparationer af Domkirken i Lund, og det er af særegen Interesse at lægge Mærke til den Iver, Gustav III lagde for Dagen for dens Vel, tiltrods for sin egen forfranskede Smag og tiltrods for den Ligegyldighed, med hvilken man dengang pleiede at see ned paa de middelalderlige Kunstværkers „gothiske Barbari." Det er dog egentlig først siden 1833, at man har været beskjæftiget med en planmæssig og næsten uafbrudt fortsat Restauration af Kirken. Planen til denne skyldes oprindelig Architekten A. Nyström, men den egentlige detaillerede Ledelse af Arbeidet har indtil for nogle Aar siden været betroet nuværende Professor emeritus C. G. Brunius, en Mand, der ved en sjelden Forening af praktisk Dygtighed og videnskabeligt Kjendskab til Middelalderens Bygningskunst, især i de skaanske Provindser, var som selvskreven til dette Arbeide. For en Sum af henved 7000 Spd. blev Kirken i Aarene 1833—36 befriet fra sit moderne Paahæng; Søiler, der havde taget Skade under de forskjellige Ildebrande, fornyedes, Muren ombyggedes paa flere Steder, og der lagdes nyt Gulv. Derpaa gik man over til en mere gjennemgribende Ombygning af det Hele, og uagtet der hertil er bleven anvendt ganske betydelige Summer — i Tiaaret 1848—58 omkring 60,000 Spd. — staar der endnu meget tilbage at udrette, især ved Taarnene. Man omgaaes derhos med meget vidtgaaende Planer, f. Ex. over Kirkens Midtkvadrat at anbringe en hvælvet Kuppel — et, som det synes, temmelig phantastisk Foretagende. Trods den praktiske Dygtighed, hvormed Brunius har ledet Restaurationsarbeidet — i saa Henseende fortjener at nævnes den Maade, hvorpaa den stærkt sammensunkne Kryptkirke igjen er løftet op og Hvælvingerne gjengivne deres oprindelige Bæreevne — og endskjønt man maa erkjende den Korrekthed, hvad Stilen angaar, der hersker i de af ham anbragte Tilføininger, staar det dog ikke til at nægte, at Adskilligt havde kunnet ønskes anderledes, og at man f. Ex. modtager et smukkere Indtryk af Roeskilde Domkirke, fornemmelig det Indre, end af det i Lunds, i begge Kirkers nuværende nyoppudsede Tilstand, og det uagtet den sidstes Stiil — kraftig, ublandet Rundbue — er ulige mere imponerende end hiins Overgangsformer. Fornemmelig beror dette vel paa, at man i Lund har smurt et tykt, skinnende hvidt Kalklag over den smukke hugne Sandsteen, hvormed Murene ere beklædte, og hvorved det Hele faar et ubehageligt, eensformigt Farveskjær — et Barbari, som man jo forresten stadig seer Architekterne gjøre sig skyldige i af Føielighed mod Publikums Smag for det „Pyntelige", men som man ikke ofte nok kan protestere mod.

Auguste Comte.

(Af George Henry Lewes.)

II.

Aaret 1825 er ogsaa mærkværdigt i andre Henseender. Fra det daterer sig Comte's Ægteskab med den da 24 Aar gamle Caroline Massin. Ægteskabet var ulykkeligt. Tiltrods for den gjensidige Beundring, var der en eller anden væsentlig Aarsag til en Uenighed, der ledede til megen Ulykke og endelig til Separation. Jeg har ingen Lyst til at indlade mig paa det meget delikate Spørgsmaal, om hvis Skylden var. Forholdet mellem Mand og Kone er for kompliceret og for dunkelt for en Udenforstaaende at trænge ind i, selv om han har Personalbekjendtskabet til Hjælp. Jeg har intet Bekjendtskab til Comte i hans huuslige Forhold, og Robinet og Littré ere aabenbart partiske, idet den Ene heftig angriber Madame Comte og den Anden med megen Kunst forsvarer hende i suggestive Sætninger, saa at man ingen Tiltro kan have til nogen af dem. Littré er mere maadeholden i sin Dom end Ro=

binet, hvis Paastande ikke kunne opretholdes ligeoverfor de Beviisligheder, som ligge i Breve fra de Blainville, Comte og Madame Comte; men Littré, som længe var en intim Ven af den Sidste, undertrykker nogle Fakta og benytter andre paa en Maade, der frembringer urigtige Indtryk. Naar Vidnesbyrdene ere saa partiske, gjøre vi bedst i at suspendere vor Dom.

Her er det nok for os at vide, at Comte paa den Tid, han sluttede Ægteskab, ikke syntes at have Udsigt til nogen regelmæssig Fortjeneste. Hans Familie modsatte sig Partiet, men gav tilsidst modstræbende sit Samtykke. Til dens store Sorg nægtede Comte at lade sig kirkeligt vie, og Ægteskabet blev sluttet som Civilægteskab. Det unge Par var aldeles afhængigt af Informationerne i Mathematik, og paa den Tid havde Comte kun en eneste Elev, nemlig General Lamoricière. Med den lille Sum, som Konen bragte, blev der sat et tarveligt Huus i Rue de l'Oratoire. Hr. de Narbonne gjorde det Forslag at anbringe sin Søn i Huset hos Comte, og man haabede, at andre aristokratiske Familier vilde følge Exemplet. Man leiede et bedre Huus, men Forventningerne opfyldtes ikke, og Comte maatte igjen flytte til en simplere Bolig i Rue Montmartre. Her var det, at han, uagtet sin Utilbøielighed til at vende sin Opmærksomhed bort fra den store Plan, hvormed han var beskjæftiget, blev overtalt til, for at erhverve nogle Penge, at offentliggjøre et Par Essays i „Producteur", nemlig „Considérations philosophiques sur les Sciences et les Savants" og „Considérations sur le nouveau pouvoir spirituel."

I April 1826 var Systemet tilstrækkelig modnet i hans Tanker for en dogmatisk Fremstilling, og han bekjendtgjorde, at han vilde foredrage det i et Kursus af 72 Forelæsninger, som skulde holdes i hans private Bolig. Der er noget Imponerende i Storheden af dette Foretagende. Man hører med Overraskelse, at en ung og ubekjendt Tænker vil foredrage en alle Videnskabernes Philosophi i det Øiemed at rekonstruere den aandelige Magt (the spiritual power) og at han fordrer et Aars anstrængte Opmærksomhed af sine Tilhørere. Man bliver endnu mere overrasket, naar man hører, hvem der vare beredte til at paahøre disse Forelæsninger: Humboldt, Poinsot, de Blainville, Montebello, Carnot, d'Eichthal, Cerclet, Allier og Mongéry.

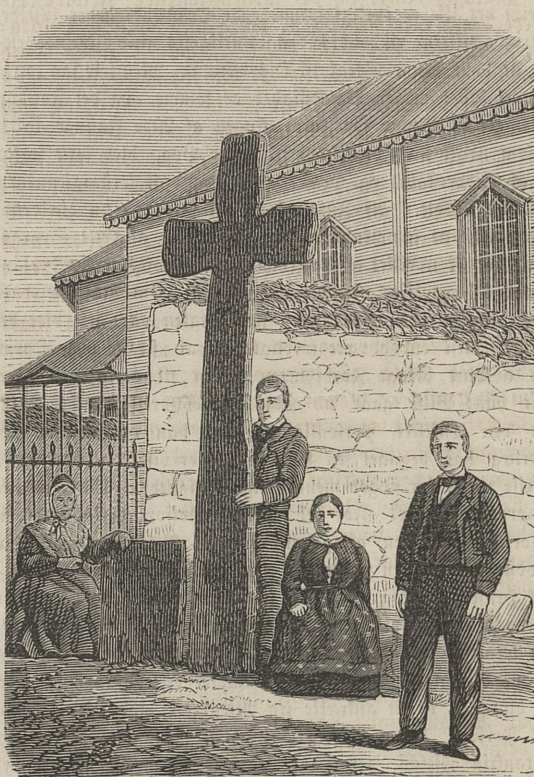
Det vil af den, der er bekjendt med den intense Hjerneanstrængelse, som ledsager en systematisk Udarbeidelse af store Tanker, lettelig forstaaes, at Comte's Tankeanstrængelse, i Forbindelse med mangeslags Ubehageligheder, navnlig personlige Kjævlerier, var formeget for ham. Efterat han havde holdt 3 eller 4 Forelæsninger, blev han pludselig afbrudt ved et Anfald af Vanvid. I Løbet af nogle Uger havde han viist en Irritabilitet og en Heftighed, som havde ængstet hans Kone. Hun tilskrev ganske naturligt Ondskabsfuldhed det, som i Virkeligheden var Sygdom. Fredag den 24de April gik han ud, uden at komme hjem igjen. Om Mandag kom der et Brev, skrevet fra St. Denis. Konen ilede derhen, men fandt ham ikke; hun huskede, at han var meget indtagen i Montmorency, søgte ham der og fandt ham i en ynkelig Stilling. En Læge blev kaldt; han erklærede Tilfældet for at være farligt, men undlod ikke at aarelade den rasende Mand. Ophidselsen gav sig, og han udtrykte et Ønske om at gaa ud for at spadsere. Hun var uklog nok til at samtykke deri. Da de kom til Bredden af Søen ved Enghien, erklærede han pludselig, at han, uagtet han ikke kunde svømme, ikke vilde drukne, om han spadserede ud paa Søen, og begyndte at trække sin Kone med sig. Hun var ung og stærk, kjæmpede imod, fik Tag i et Træ og reddede dem begge.

Det lykkedes de Blainville og Cerclet ved List at faa ham bragt til Esqvirol's Galehospital. Der var hans Raseri saa stærkt, at Esqvirol betragtede det som et gunstigt Varsel for en snar Bedring. Ulykkeligviis gik det langsomt, og han vilde formodentlig ikke være bleven frisk, hvis han ikke havde faaet Galehuset med dets uophørlige Ærgrelser ombyttet med det huuslige Livs beroligende Indflydelse. Ved Efterretningen om den sørgelige Begivenhed kom Comte's Moder til Paris og forblev der, indtil han havde forladt Asylet. Da de Blainville havde seet Sommeren og Høsten forløbe uden synlig Bedring, antog han, at det var Hadet mod Vogterne og Behandlingsmaaden, som forlængede Vanviddet. Comte's Fader foreslog, at han skulde sendes til Montpellier; men Konen ønskede at beholde sin Mand under sin Omsorg, og hendes Plan blev antaget.

Eivindviks Kirke og Præstegaard. (Efter Photographi.)

Den Dag, da han forlod Asylet, blev der spillet en grotesk og sørgelig Farce. Jeg har allerede omtalt Familiens Sorg og Indignation over hans Nægtelse af at lade sig kirkeligt vie. Denne Nægtelse blev nu af hans Forældre betragtet som Aarsagen til den Ulykke, der havde hjemsøgt ham. Den Tillid, hvormed Folk i de menneskelige Plager see Guds Finger og finde sin egen Misnøie stadfæstet ved hans Domme, forekommer altfor hyppig, til at vi skulle tænke haardt om disse feilende Forældre. Men jeg kan ikke uden Smerte see en Mand som Lamennais blandet op i Forsøget paa at forsone Himmelen ved at bringe den affindige Kjætter til at underkaste sig den af ham afskyede Kirkes Paabud og til at forlange en religiøs Ceremoni for at sanktionere hans Ægteskab. Ved hvilke Kunster man fik Samtykket, vides ikke, men i et eensomt Kammer i Esqvirol's Galehuus blev Farcen spillet. Den forrettende Præst manglede Takt, og istedetfor at forkorte Ceremonien, forlængede han den ved en vidtløftig Tale, som ophidsede Comte, og man saa det anstødelige Skuespil af en Præst, som holdt ved med en gudelig Tale, der var yderst lidet passende for den Gales Sindsbeskaffenhed, medens denne ligesaa flydende gav en Kommentar, bestaaende i irreligiøst, usammenhængende Snak. Hans Sindstilstand kom tilsyne, da han skulde sætte sit Navn under Akten, idet han efter sit eget Navn tilføiede: „Brutus Bonaparte." Men, Ceremonien var fuldbyrdet, Kirken var tilfredsstillet, og de ømme Samvittigheder vare beroligede.

Steenkorset ved Eivindviks Kirke.

Han forlod Hospitalet for bestandig. Hans Moder og hans Kone vare nu hans Pleiersker. Jernstænger bleve anbragte foran hans Vinduer, og Esqvirol sendte en Vogter til Hjælp; men efter en Uges Forløb blev det nødvendigt at opgive denne Forsigtighed, som bevirkede, at den Ulykkelige fremdeles troede, at han var i den Anstalt, som han afskyede. Fra dette Øieblik begyndte hans Helbredelse. Efter 3 Uger blev han ladt alene med sin Kone. I Begyndelsen gav hans Voldsomhed Anledning til alvorlig Ængstelse, men efter 6 Ugers Forløb var al umiddelbar Fare over.

En ny Fare opstod ved den dybe Melancholi, som lidt efter lidt kom over ham, eftersom han med Helbredens Tilbagevenden fik den Overbeviisning, at han ikke længer kunde leve det intellektuelle Liv, som engang havde været hans. Livet kunde for Fremtiden kun være en Byrde, nu da hans aandelige Evner havde svigtet ham. Tanken om Selvmord opstod. En Dag slap han ud i sin Kones Fraværelse, ilede til Seinen og styrtede sig ud fra Broen. En Soldat kastede sig i Vandet og frelste ham. Rystelsen synes at have kaldt hans Energi tillive. Han udtrykte stor Anger over sit Selvmordsforsøg og over den Sorg, han derved havde forvoldt sin Kone. Fra denne Tid var der intet Tilbagefald. I Juli Maaned var han istand til at besøge sine Forældre i Montpellier.

Aafjorden

i Nordre Bergenhuus Amt.

Aafjorden er en lidet bekjendt Fjord med mange maleriske Partier — 8 Mile nordenfor Bergen, mellem Sognefjorden og Dalsfjorden. Paa Billedet, som er taget fra Hyllestad Præstegaard, sees tilvenstre Lifjeldet, et Konglomeratfjeld, som med 2000 Fod høie, lodrette Vægge danner Fjordens søndre Bred. Fjorden skal

Parti fra Aafjorden. (Efter Photographi.)

have sit Navn efter en Aa, som løber ud fra tvende Smaavande paa Lifjeldets Høislette (Holmevandet og Jordevandet) tvers igjennem Fjeldet og komme frem under Fjordens Vandflade, dog ikke dybere end at Boblerne af dem tydelig sees, naar Søen er udfjæret. — Lifjeldet er en isoleret Klippemasse af omtrent 2500 Fods Høide og indtager et Fladeindhold af ½ Kvadratmiil, kan paa de tre Sider i en Strækning af 1½ Miil kun paa et eneste Sted, nemlig fra Gaarden Lundeland bestiges, og endog paa dette Sted er Adkomsten saa slet, at Bønderne kun med største Vanskelighed og ved at bruge Toug kunne føre Kreaturerne op til Sommerbeitet. — Aafjordens nordre Bred — tilhøire paa Billedet — er en Modsætning til den søndre; thi den har lave, grønklædte Aase med en yppig Vegetation. Den er rigt bebygget, saa næsten hele det saakaldte Sens Annex ligger ved denne 1½ Miil lange Bred. I det Fjerne sees Alden eller Norskehesten, et bejendt Sømærke af 2000 Fods Høide, som med rette Vægge hæver sig op af Havet.

x. x.

Eivindviks Kirke og Præstegaard.

Sex Mile nordenfor Bergen, paa Sydsiden af Sognefjorden i Nordre Bergenhuus Amt, ligger Hovedsognet Eivindvik. Kirken, der er ny, ligger smukt ved en Arm af Gulenfjord. Forøvrigt er Præstegjeldet træbart og trist beliggende lige ved Havet. Fjorddampskibet „Framnæs" anløber dette Sted. Fra gamle Dage er Præstegjeldet mere bekjendt. Der stod i Aaret 980 Slaget mellem Haakon Jarl og Erik Blodøxes Søn Ragnfred ved Thingandret 1 Mil nordenfor og vestenfor Kirken, hvor der endnu findes mægtige Steenrøser.

I Nicolaysens „Norske Fornlevninger" læses S. 482: „Ved Eivindviks Kirke staar et Steenkors, 5 Alen høit og henimod 300 Skridt inord derfor paa Præstegaardens Grund et lignende, 4 Alen høit *). I den ofte nævnte Beretning af 1626 **) tilføies: Munkene (Katholikerne) siges have i gammel Tid paa begge Korsmesser holdt deres Processioner med Kors og Fane om disse Kors, og da signet Ager og Eng." Ved Siden af Korset staar en Døbefond, en fiirkantet Steen, hvori en cirkelformet Fordybning af 11 Tommers Diameter. Denne skal for længere Tid siden være funden i en Trappe til Ildhuset paa Præstegaarden. Saavel Korset som Døbefonden ere udhugne i Kværnesteen.

x. x.

*) Urda II. Pag. 163.
**) Arn. Magn. fol. 370.

Literatur.

Om Dødsstraffet. Af Dr. S. D. R. K. Olivecrona. Professor i Svensk civil-rätt och romersk rätt vid kongl. Universitetet i Upsala. — Upsala 1866. XIV. 158 S. 8vo. 90 Sk. norsk. Da det engelske Parlament for omtrent et halvt Aarhundrede siden behandlede Sir Samuel Romillys Forslag til Ophævelse af Dødsstraf for Tyveri af Sager over 5 Shillings Værdi, udtalte den daværende Overdommer, at hvis dette Forslag gik igjennem, da „vidste man ikke mere, enten man stod paa Hovedet eller Fødderne," en saadan Konfussion bragte det i hans og alle fuldblods Juristers nedarvede Forestillinger om den absolute Trang for Samfundets Sikkerhed til hyppigt tilbagevendende Menneskeofringer. Efterhaanden er dog Reformen gaaet igjennem paa det ene Punkt efter det andet, uden at man endnu mærker noget til, at Samfundet er bleven sat paa Hovedet; tvertom kan man historisk paavise, saaledes som nærværende Forfatter har gjort for Sveriges Vedkommende, hvorledes netop Forbrydelsernes Antal, idetheletaget Foragt for Loven og for den Svageres Ret, var størst i de Tidsrum, da Loven var allermest opfyldt af Trudsler med piinlige Dødsstraffe for alskens Forseelser, og da disse Trudsler desuden næsten altid iværksattes med den yderste Strenghed. Sjelden har vel Retssikkerheden været mindre i Statssamfund, der virkelig gjorde Fordring paa at være civiliserede, end netop i hine „gode gamle Dage", da den kriminelle Lovgivning dikteredes af de gjentagne Gange og ligefrem udtalte Grundsætninger, at jus talionis — det Mosaiske „Øie for Øie, og Tand for Tand" — indesluttede Retfærdighedens Fuldkommenhed, og at Loven skulde opstille de strengeste Straffe, deels for at afskrække fra Forbrydelser, deels for at formilde Guds Vrede og redde Landet fra hans Hevn. Det var dengang, da Loven f. Ex. bød, at Mordbrænderen, der grebes i Gjerningen, selv skulde levende brændes, medens Tyve undertiden, forsaavidt de ikke bleve hængte, dømtes til at stenes til Døde, og Kvinderne havde Privilegium paa „at begraves levende for sin Hæders Skyld." Og endda fremgaar det af den interessante Skildring af Dødsstraffens Historie i Sverige, med hvilken Forf. indleder sin Bog, at den her, selv i de mørkeste Tider, har været anvendt med en vis Sparsomhed baade hvad Exekutionernes Antal og det Raffinerede i Henrettelsesmaaden angaar, i Sammenligning med hvad der lige ned i det forrige Aarhundrede har været Tilfældet i Tydskland, hvor der, for blot at nævne et enkelt, men ingenlunde eneståaende Exempel, i det lille, af henved 200,000 Mennesker beboede Distrikt Burghausen i Bayern i Aarene 1748—76 henrettedes 1100 Mennesker, det vil sige 40 hvert Aar. Ikke det Ringeste bedre var det i England; „vor Lovgivning i det 18de Aarhundrede," har nylig en engelsk Jurist med altformegen Sandhed ytret, „var en Lovgivning for Kanibaler, men uden den Undskyldning, disse eie i sin Appetit." Af tildeels hidtil ubenyttede Materialier har Forf. sammenstillet en tabellarisk Oversigt over de i Aarene 1749 til 1859 exekverede Dødsdomme, af hvilken det fremgaar, at det aarlige Antal af disse efterhaanden er gaaet ned fra 47 til 7, ja efter Lovreformen af 1861 til 3, medens Tilbøieligheden til de grovere Forbrydelser samtidig er aftagen i omvendt Forhold til Folkemængdens Tilvæxt. Det er uden Tvivl ad denne Vei, man kan føre det mest bindende Beviis for Dødsstraffens Undværlighed, eller rettere sagt paavise, naar et Folk er kommen saavidt, at det kan taale dens Afskaffelse; thi „man maa erindre, at Spørgsmaalet om Dødsstraffens Udslettelse af en Nations Lovbog ikke er et blot og bart Retsspørgsmaal; det er ogsaa et Kulturspørgsmaal, ved hvis Besvarelse Folkets sædelige Tilstand maa tages med i Beregningen, ligesom man heller ikke ganske bør skyde Erfaringens Vidnesbyrd tilside". Den svenske Kriminallov af 1861 har nu kun Dødsstraf for tvende Forbrydelser, Høiforræderi (statsbrott) og Mord, i begge Tilfælde dog alternativt med livsvarigt Fængsel; den eneste Undtagelse danner Mord begaaet af en til livsvarigt Fængsel dømt Fange, hvor Dødsstraffen er den eneste, der kan vælges, forsaavidt der ikke er særligt formildende Omstændigheder tilstede. I Krigsartiklerne vil det desuden naturligviis altid blive nødvendigt at have denne Straf til Disposition. Men selv saa langt har det kostet megen Vanskelighed at komme, og det Forslag, der ligger til Grund for Forordningen af 29de Januar 1861, og som udgik fra Forfatteren til denne Bog, blev først forkastet af Ridderskabet og Præstestanden og gik først igjennem i forstærket Utskott. Af Interesse er det med den nu gjældende Bestemmelse at sammenholde den Opfatning af dette Spørgsmaal, der er udviklet af Boströmianeren Professor A. Nybläus i Lund i hans ifjor udgivne Afhandling „Om statens sraffrätt"; ifølge „den rene Lære" skal Staten være ikke blot berettiget, men endog være forpligtet til at „straffe med Døden eller absolut betage Forbryderen Evnen til at gjøre Skade, naar hans Vilje gaar ud paa Tilintetgjørelsen af Statens eller den Enkeltes Personlighed, eller han overhovedet med Overlæg har begaaet en Handling, der viser, at han ingen Agtelse nærer for nogen menneskelig Rettighed". Fiat justitia et pereat mundus! For det saakaldte Høiforræderies Vedkommende har Historien aflagt tilstrækkeligt Vidnesbyrd, om at Dødsstraffen hverken virker synderlig afskrækkende eller er i politisk Henseende klog, da den snarere, fornemmelig naar den anvendes mod revolutionære Forsøg, stempler sit Offer som politisk Martyr, og derigjennem giver den Sag, det gjaldt at kue, ny Næring. Mangfoldige Exempler vise ogsaa, hvor lidet den bidrager til at afskrække fra Attentater mod selve Regentens Person. Under Ludvig Philips Regjeringstid henrettedes i Frankrig Fieschi, der havde forsøgt at myrde Kongen ved Hjælp af en Helvedesmaskine; men det herved statuerede Exempel afskrækkede ikke sex Snigmordere fra den ene efter den anden at forsøge paa at rydde Landets lovlige Hersker afveien. Endelig valgte man at sætte den sidste af disse Uslinger i Galehuset, og fra nu af standsede denne mod Kongen rettede Mordmani. — Prof Olivecrona slutter sin baade for det specielle Spørgsmaals og tillige for den almindelige svenske Kulturhistories Vedkommende interessante Fremstilling med disse Ord: „Efter den nøieste Overveielse af Alt, hvad som kan siges for og imod denne Straf, og støttende mig paa de Vidnesbyrd, Erfaringen har kunnet afgive i denne Sag, er jeg kommen til den faste Overbeviisning, at det svenske Folk allerede er naaet frem til saadan sædelig Tilstand, at det kan siges at være paatide at udslette denne Straf af vor almindelige Lov. Efter al Sandsynlighed vilde der ikke opstaa den mindste Fare for Samfundsordenen eller den personlige Sikkerhed i vort Land i ringeste Mon sættes paa Spil, om den lovgivende Magt besluttede strax at ophæve Dødsstraffen og erstatte den ved Strafarbeide paa Livstid eller paa 15 Aar, efter Omstændighederne. Men da uden Tvivl mangen En, der ikke har havt Anledning til omhyggelig at tage Sagen i Betragtning, endnu turde nære Betænkeligheder ved strax at skride til en saadan Forholdsregel, tænker jeg, den sikreste Udvei til at komme til en praktisk Løsning af Spørgmaalet vilde være gjennem en Lov at suspendere Dødsstraffens Anvendelse for en vis Tid, f. Ex. 10—20 Aar. Skulde i dette Tidsrum min til Visshed grændsende Tro bekræfte sig, at Retssikkerheden i Riget ikke i ringeste Mon rokkedes eller led ved, at man indstillede Henrettelserne, er jeg ogsaa overbeviist om, at en oplyst almeen Opinion vilde komme til at udtale sig saa stærkt imod Dødsstraffen, at Exekutioner af den Art snart vilde blive en faktisk Umulighed. Den Erfaring, man i den Tid havde vundet, vilde da bringe Dødsstraffens Forsvarere til en forandret Anskuelse, og den endelige Lovbeslutning — Dødsstraffens fuldstændige Udslettelse af den almindelig gjældende Straffelov — vilde uden Vanskelighed kunne gjennemføres. En saadan Fremgangsmaade synes mig at kunne forsone baade Forsvarerne af Dødsstraffen og dem, der nu ønske den fjernet; den stemmer ogsaa med Guizots Ord, at „Reformer, der kræves af en ideel eller sædelig Trang, bør gjennemgaa den praktiske Prøve i Forretningsgangen, før de indføres i Lovgivningen.""

B.

— Paa Michaelsen & Tilges Forlag er i Kjøbenhavn udkommet 1ste Deels 1ste Hefte af Ludv. Chr. Müllers **Danmarks Historie**, hvilket indeholder Begyndelsen af Sagnhistorien, som her fremtræder i 3die Udgave. — Müllers Danmarkshistorie, der nu i mange Aar har været ude af Boghandelen, er en Bog, der anbefaler sig ved let og livlig Fremstilling, og som især blandt Grundtvigianerne har vundet stor Yndest. Barfod, ja Grundtvig selv, erklærer den i saa Henseende for et reent Mesterstykke. Fremstillingen er iøvrigt saa jævn og i det Hele fri for Maneer, at Bogen egner sig for alle dem, der ville erhverve en mere detailleret Indsigt i Danmarks Historie. Man kan vel sige, at fraregnet Barfods mere kortfattede „Fortællinger af Fædrelandets Historie", er Müllers Værk den mest læsbare eller populære Danmarkshistorie i udførligere Fremstilling, som er udkommen siden Holbergs Dage. Desværre er den ufuldendt, idet den ender ved 1536. (Forfatteren døde 1851; men Værket standsede med 4de Binds 1ste Hefte, der udkom 1840.) Forlæggerne stille dog i Udsigt en Fortsættelse, som skal gaa til vore Dage. Denne Udgave af Müllers Danmarks Historie besørges af den bekjendte Grundtvigianske Skoleholder J. A. Tang og udkommer i omtrent 20 Hefter, hvert paa 4 drøie Ark og til en Priis af 17 ß norsk.

— **By-Cousinerne.** Af Forf. til Annie Sherwood. Oversat fra Engelsk. Skien 1865. 148 S. 16mo. G. O. Ullebergs Forlag. Priis indb. i Papbind 30 ß. — Denne religiøse Fortælling for Børn danner en Fortsættelse af „Annie Sherwood eller Scener fra Skolen", der ligeledes er udkommet i Skien (1864) og sælges til Fordeel for den indre Mission.

Norge.

Christiania. Under 12te Mai er Sognepræst i Thjøtø H. J. B. Stub udnævnt til Sognepræst i Næsne; Sognepræst i Fosnæs Mart. Meyer til Sognepræst i Stadsbygden; Fuldmægtig ved den almindelige Enkekasse M. D. Gjessing til Kasserer og Sekretær ved samme Indretning, og Fuldmægtig i Revisions-Departementet Jens Jenssen til Foged i Sætersdalen

— Under s. D. er Toldinspektør i Skien A. H. Scheel forundt Afsked med 1000 Spd. i aarlig Pension.

— Under 17de Marts er udfærdiget Fundats for det af afdøde Toldkasserer Schæffer stiftede Legat til Bedste for norskfødte Kunstnere og Digtere.

— Medens Ole Bull giver Koncerter i Petersburg med uhyre Bifald, bringe engelske Blade Beretninger om, at han skal være død i Quebek 10de April d. A.!!

— I Fredags stededes Pastor Wexels's jordiske Levninger til Graven med en Høitidelighed, der vidnede om den almene Agtelse og Kjærlighed, hvormed denne sjeldne Troens Kjæmper omfattedes af hele Byens Befolkning. Butikerne vare under Jordfæstelsen lukkede.

— Collegium academicum har idag tilstaaet Stipendiat L. Daae et Reisestipendium paa 500 Spd. af det Hjelmstjerne-Rosencrone'ske Legats ved det disponible Midler, for i et Aars Tid i Danmark og Sverige at fortsætte sine historiske Studier og foretage archivaliske Kildeundersøgelser.

— **Dødsfald.** Residerende Kapellan ved vor Frelsers Kirke i Christiania, Wilhelm Andreas Wexels, indflydelsesrig og elsket Præst og Sjælesørger, alsidig, humanistisk dannet og produktiv theologisk Forfatter, f. i Kjøbenhavn 29de Marts 1797, † i Christiania 14de Mai. (Hans Biographi med Portræt findes i Nyhedsbladet for 1864 No. 46.) Kapitain Carl Fr. Schwenzen, Eier af et kartographisk Institut her i Byen og Udgiver af forskjellige Kartarbeider, † 10. Mai 52 Aar gl.

— Joh. Börjeson, bekjendt svensk Digter og Medlem af det svenske Akademi, † i Upsala 76 Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 21.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 27. Mai 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

En Reiseudflugt — Erindringer om Fredrika Bremer.

II.

I „Pension Suisse" blev man naturligviis høist forundret ved at see os igjen; men Hotelværter have aldrig noget imod at faa sine Gjæster tilbage, og vore forrige Værelser stode fremdeles til vor Disposition. Ved en Kop varm Thee og i Selskab med en elskværdig Familie fra Lifland glemte vi snart fuldkommen alle Dagens Viderværdigheder, og vi besluttede at hvile Morgendagen over i det sikre Haab, at vi den derpaa følgende Dag skulde kunne drage uhindret til Genua, uden at benytte Krogveie og listige Midler. I denne beroligende Tanke gik jeg tilsengs; men næste Morgen, før jeg endnu havde faaet Søvnen ud af Øinene, kom der Bud til mig fra Frøken Bremer, at hun agtede at reise om en Time. Hun havde faaet paalidelig Underretning om, at Passagen til Genua allerede idag var aaben, og hun vilde ikke spilde Tiden. Jeg kan ikke sige, at dette Budskab kom mig behageligt, men Frøkenens Villie var min Lov; jeg havde nu engang kaaret mig selv til hendes Adjutant, og inden Timen var omme, havde jeg klædt mig paa, pakket sammen, spiist Frokost, kjøbt Billetter og expederet Tøiet, og sad velbeholden i en Jernbanevogn med Frøkenens violette Shawl ligeoverfor mig. Scenerne fra Gaarsdagen gjentog sig: vi passerede gjennem nydannede Indsøer og over improviserede Broer; Stykker af Skinnegange vare bortskaarne, saa vi maatte bytte Vogne, og omkring Jernbanen var der Masser af Arbeidere ifærd med at udbedre Skaden. Vi standsede et Øieblik udenfor Alessandrias Volde og rullede saa videre; jo længere vi kom frem, desto fastere blev Banen og desto hurtigere og sikrere gik Toget, indtil det med brusende Fart satte ind imellem Fjeldene; ind gik det gjennem dybe, mørke Tunneller og ud igjen nedover trange, bugtede Dalfører med langsomt fossende Elve; mægtige, vilde Fjeldsider omgave os paa alle Kanter. Endelig mærkedes det, at vi vare komne paa Sydsiden af Appeninerne; Alt fik et mere afgjort sydlandsk Præg, Vegetationen blev bugnende yppig, Fjeldene sænkede sig og antog mildere Konturer, og opefter de træbevoxede Aassider lige til Toppen laa lyse, fladtagede Villaer og Landhuse, — en liden Dreining af Banen og ud for os laa, saa langt Øiet kunde række, det blanke, blaa Hav, straalende i Sollyset. Inden faa Øieblikke standsede Toget; vi vare i Genua. Efter nogen Kamp med den Hærskare af ildsprudende Bærere, som omgav Stationen, lykkedes det os at faa vore Personer og vort Tøi anbragt i en Drosche, og vi kjørte afsted for at opsøge en ung svensk Dame, som ventede paa Frøkenens Ankomst og skulde følge hende nedover til Rom. Det var netop Søndagseftermiddag, og hele Byens Befolkning var derfor paa Benene; i de trange, krogede Gader vrimlede det af festligklædte Mennesker, Mænd og Kvinder, fornemme Folk og simple Folk om hverandre, Allesammen med umiskjendeligt italiensk Udseende, brune Ansigter, dunkle Øine og ravnsort Haar, og Fruentimmerne, baade de unge og de gamle, med lange, flagrende, hvide Slør, der kunde bringe en eenfoldig Nordbo til at tro, at han var midt oppe i en uhyre Bryllupsfærd. Vi kjørte fra den ene Gade ind i den anden, Bakke op og Bakke ned, og det syntes aldrig at skulle tage Ende med vor Fart i denne underlige, uregelmæssige By; tilsidst vare vi dog i Udkanten, og vi holdt udenfor et halvt landligt udseende Huus, hvorfra der kom en ung, blond Dame ud. Det var „Jenny", og nu fulgte der naturligviis en Gjensynsscene, der var lige hjertelig fra begge Sider. Frøken Jenny steg ind i Vognen til os, og vi kjørte med hende den samme labyrinthiske Vei tilbage til Havnegaden, hvor vi omsider steg af i „Hotel de Ville." Fra den trange, mørke Gade, som indesluttedes paa den ene Side af en Terrasse med Bazarer og paa den anden af himmelhøie Huse, førtes vi ad brede, bekvemme Marmortrapper, værdige et Palads, op til vore Værelser i 4de Etage, hvorfra der var en prægtig Udsigt, først til Havnen med dens mange Skibe og dens Skov af Master, og bag den til det store, frie Hav, over hvis blanke Flade den nedgaaende Sol kastede sit farverige Skjær. Til langt ud over Aftenen sade vi ved den aabne Balkondør og lod den friske Søluft strømme ind, medens vi lyttede til Havets hemmelighedsfulde, mægtige Brusen. For os Alle, men især for Frøken Bremer, der saa længe havde været borte fra Havkanten, lød det som liflig Musik. To Dage tilbragte jeg i de svenske Damers behagelige Selskab med at besee Genua. Saa skiltes vore Veie; jeg drog vestover for at slaa mig ned et Par Maaneders Tid i det kjedelige Nizza, medens Frøken Bremer med sin Ledsagerinde skulde gaa længere sydpaa.

Da jeg senere ud paa Vinteren kom til Rom, traf jeg hende igjen der; hun havde fundet sig et luunt Hjem paa Corso'en, som hun gjæstfrit aabnede for os andre eenlige Skandinaver. Værelsets Udstyr antydede Forfatterinden; midt i Stuen stod Skrivebordet, overdækket med Bøger og Papirer; ved det fandt man hende i Regelen om Formiddagen, beskjæftiget med at læse eller skrive, og da ønskede hun ikke at blive forstyrret, skjønt hun ofte blev det af de mange Venner, som deels vilde nyde Godt af hendes Selskab, deels kom for at tilbyde hende sin Tjeneste. Langs Væggen stod et gammelt, leiet Pianoforte, til hvilket hun satte sig hen, naar hun var træt af Arbeidet med Bøgerne eller naar Samtalen faldt paa Melodier, som hun havde hørt hjemme i sit Fødeland eller i et af de mange fremmede Lande, hun havde besøgt; hun var ingen stor Exekutør, men hun spillede fordringsløst og med Følelse, hun spillede for selv at høre og nyde. Ogsaa Tegning forstod hun sig paa; hendes Album, der stadig laa fremme, indeholdt mange interessante Skizzer, især fra Amerikareisen, hvortil hun selv paa sin jævne Maade mundtlig gav Texten. Skjønt der i Rom var en Mængde Bekjendte baade fra denne og fra hiin Side af Atlanterhavet, som lagde Beslag paa hendes Person, og fornemme Damer kappedes om at vise hende Opmærksomhed, havde jeg dog ikke saa sjelden den Fornøielse at ledsage hende paa hendes Vandringer i den evige Stad, og jeg tilbragte mangen underholdende Time i hendes Nærhed. Uheldigviis sluttede vort Samvær paa en for mig mindre behagelig Maade. Enhver, der har læst hendes Dagbogsoptegnelser fra Italien, vil erindre, at hun med stærke Farver skildrer den Angst, hun udstod 2den Paaskedags Aften paa Papolopladsen; der skulde, som sædvanlig hvert Aar, denne Aften paa Monte Pincio gives et storartet Fyrværkeri til Forherligelse af Kirkefesten. Frøken Bremer havde af en romersk Herre faaet Billetter til et Galleri, hvorfra man i Ro og Mag kunde betragte Skuespillet, og hun havde aftalt med „en ung norsk Landsmand", at han skulde følge hende derhen. Den unge Landsmand udeblev imidlertid „af en Misforstaaelse", og hun maatte derfor begive sig alene afsted med sin Veninde. Da hun kom til Pladsen, fandt hun Galleriet allerede besat, og hun droges ind i en Trængsel, som efter hendes egen Beskrivelse var forfærdelig og truede med at kvæle baade hende og hendes Veninde, og hvorfra hun alene frelstes ved en fransk Officiers ridderlige og bestemte Optræden. Den skyldige unge norske Landsmand det var desværre mig, og Misforstaaelsen bestod i overdreven Beskedenhed, som forbød mig at møde for tidlig frem. Da jeg indstillede mig hos Frøkenen, erfarede jeg, at hun allerede var gaaet; jeg trøstede mig imidlertid med, at Følgen alene vilde være den, at jeg selv gik tabt af en bekvem Plads, og jeg nød, uden i nogen synderlig Grad at forstyrres af Samvittighedsskrupler, det feeagtige Fyrværkeri med alle dets overraskende Ilddannelser. Da det var forbi, begav jeg mig hen til Frøkenens Bolig for at afvente hendes Tilbagekomst og give hende den nødvendige Forklaring; langt om længe kom hun, men endnu ganske nervøs og sitrende af Bevægelse, og det var ikke mere, end at jeg fik sagt hende en tarvelig Undskyldning og et kort Godnat. Da jeg atter efter et Par Dages Forløb søgte hende, var hun ikke at træffe; den gamle italienske Tjenestepige, som lukkede op, fortalte mig, at „la Signora" var taget bort. Der var forskjellige Meninger mellem os Skandinaver om, hvor der var blevet af Frøkenen; Nogle antog, at hun var reist ud til Albano eller Ariccia, Andre, at hun var flyttet til Capitolium. Hun havde talt om begge Dele, men til Ingen havde hun sagt noget Bestemt. Nu seer jeg af hendes Dagbog, at hun i al Hemmelighed havde begivet sig til Klosteret Sacré Cocur ved Trinita di Monte for at studere Katholicismen og prøve en aandelig Dyst med de proselytgjørende Soeur Geneviève og med Karmelitermunken Père Marie-Louis. Forinden hun igjen kom frem til den levende Verden, havde jeg forladt Rom.

Er det saa, at en Dags Samvær paa Reiser bringer Folk nærmere sammen og giver dem et bedre Indblik i hverandres Væsen, end et Aars Omgang under almindelige Forhold, skulde jeg være istand til at levere en nogenlunde paalidelig Skildring af Fredrika Bremer's Personlighed. Forskjellige Omstændigheder gjorde imidlertid, at jeg havde mindre Anledning, end man skulde vente, til at lære hende nøiere at kjende. Frøken Bremer var aldrig megettalende, og der var tidt Noget over hende, som sagde, at hun helst ønskede at være overladt til sine egne Betragtninger, og som man maatte være taktløs for ikke at respektere. Den Trang til Meddelelse, som boede i hende, tilfredsstillede hun gjennem sin Pen, og der blev desuden trukket stærke Vexler paa den af de Mange, som vilde gjøre den celebre Dames Bekjendtskab, eller som hun i sine Øiemeds Interesse maatte søge. Naar hun derfor befandt sig mellem sine nærmere Omgangsvenner, hvis Tilstedeværelse intet Baand lagde paa hende, trak hun sig ofte ind i sig selv og overlod Andre at føre Ordet, medens hun dog altid med deeltagende Velvillie hørte paa, hvad der blev talt omkring hende. Hvor ofte saa jeg hende ikke træt af den Opmærksomhed, som vistes hende, og de Forpligtelser, den paalagde, og hørte hende

længes efter Ro og stille Liv. Hendes Kald og hendes stærke Interesser førte hende ud i Verden — hendes Tilbøielighed og vel ogsaa hendes Alder drog hende derfra hen til en uforstyrret kontemplativ Tilværelse. Hun var egentlig ikke, hvad man kalder aandrig; dertil besad hun — skulde jeg næsten fristes til at sige — formeget Alvor; hendes Tale krydsedes ikke af disse glimtende Lyn, der høre den høiere digteriske Begavelse til, men den lyste snarere som en klar Lue med et fast og sikkert Skin. Hvad der maaskee manglede hende i Phantasi, erstattedes ved en Dybde i Følelsen og en Klarhed i Tanken, der hos hende fandtes i en sjelden Grad harmonisk forenede, og som gjorde hendes personlige Omgang, ligesaavel som de have gjort hendes Skrifter, tiltrækkende og loftende. Jeg hørte en Franskmand engang træffende kalde hende med det Navn, hvormed Madame de Staël i sin Tid blev betegnet: l'homme-femme, Mennesket med Mandshovedet og Kvindehjertet; der var i hendes Tanke noget Storslagent og Kraftigt, som ikke er almindeligt at træffe hos Kvinder, men det formildedes ved den Sympathi, som aandede derigjennem eller rettere løb under som en sagte Strøm, saa at man aldrig glemte Kvinden over Tænkeren. Og ikke mindre sporede man Kvinden i den Fiinhed i Opfatningen, som hun stedse lagde for Dagen; hun oversaa ikke de smaa, mere skjulte Træk, men drog dem frem og vidste at tillægge dem deres Betydning. Hele hendes Væsen var ukunstlet og simpelt; hun gav sig aldrig ud for mere end hun var, og hun lagde aldrig an paa at vise sin Rigdom frem; hvad der kom, var et naturligt Udtryk for, hvad der i Øieblikket bevægede hende, og hun gav sin Tanke eller sin Stemning en saa jævn og fordringsløs Form, at det ikke kunde falde Nogen ind at føle sig trykket af hendes Overlegenhed. Over hende hvilede der en dæmpet Ro — paa engang Alderens og Erfarenhedens og den stille Kvindelighedens Ro; hun havde seet og hørt Meget, tænkt, læst og oplevet Meget, saa at det Nye aldrig satte hende i Overraskelse; men i denne Ro var der Intet af Sløvheden, Intet af den livstrætte Ligegyldighed. Hendes Sind var lige aabent for Indtryk og hendes Aand lige higende efter mere Kundskab; hvad der var Skjønt og Sandt og Stort var altid sikkert paa at finde hendes Interesse og Beundring, kun at hun tog det roligt, ikke lod sig blænde eller henrive, men tilegnede sig det med stille Glæde og prøvede paa samme Tid som hun nød. Der var netop den Gang i Rom en dansk Dame — Forfatterinde hun ogsaa, skjønt af lavere Rang — som dannede en høist illustrerende Modsætning til Frøken Bremer; hun befandt sig i en stadig Extase, og hvert Glimt af Skjønhed, som naaede hende, bragte hele hendes Væsen til at bæve af Henrykkelse. Ligeoverfor hende var Fredrika Bremer Koldblodigheden selv; det var ordentlig morsomt at se de to Damer sammen, den Ene altid ude af Ligevægt og overstrømmende af Begeistring, den Anden altid med klare Sandser og stilfærdig midt under

Vinje i Thelemarken. Efter Originaltegning af A. Schneider.

den høieste Nydelse. Paa Kunsten satte Frøken Bremer vistnok stor Priis, men egentlig Kunstkjender var hun ikke, og den blotte Formens Skjønhed berørte hende mindre; den antike Kunst greb hende ikke saaledes som den griber Mange; den Livsanskuelse, hvorpaa den hviler, stod hende for fjern, til at hun ret kunde forstaa den, og hun kunde ikke blive varm ligeoverfor dens kjølige Klarhed og dens længselsløse Lykke. Desto stærkere tiltaltes hun af Naturen; dens Sprog forstod hun, og i dens vexlende Stemninger sænkede hun sig ned for at søge Vederkvægelse og Styrke; til den flygtede hun fra Selskabslivets Uro og de strenge Tanker, og hun blev aldrig træt af dens Betragtning. Men hvad der dog mest interesserede og mest sysselsatte hende, det var Menneskene, de levende Mennesker med deres Idræt, deres Glæder og Bekymringer og deres Haab, de enkelte Mennesker saavelsom den store samlede Menneskehed. At lære dem at kjende, at forstaa deres Liv og deres Higen, at læse dem deres inderste Væsen ud af Sjælen, det var hendes kjæreste Gjerning. Og hun tog Alt med; der var Ingenting saa smaat, at hun ikke fandt det Opmærksomhed og Deeltagelse værdt, og der var Ingenting saa stort, at hun mistvivlede om at magte det med sin Aand. Huuslivets Detailler, de sociale Forhold, den politiske Tilstand laa allesammen indenfor hendes Interesses Kreds; hun havde ligesaavel et aabent Øre for en Huusmoders Meddelelser om sin lille Virksomhed, som for en Professors Foredrag over Literaturen eller en Statsmands Ideer om Statsstyrelse og Folkelykke. Den ene Menneskesjæls Udvikling og Episoderne i det enkelte Menneskeliv vare Gjenstande for hendes Iagttagelse, paa samme Tid som hun studerede den store almindelige Historie og søgte at trænge ind i Folkenes Kaar og Skjæbner. For at lære Familielivet at kjende, besøgte hun de stille Hjem; for at lære Selskabslivet at kjende, besøgte hun Salonerne og de Fornemmes Soirèer, og det offentlige Liv med dets mangfoldige Fremtoninger studerede hun paa Promenaderne og Torvene, i Kirker og Theatre, i Forsamlinger og offentlige Indretninger. Den nyere Tids philantropiske Bestræbelser havde mægtigt grebet hende; de fattige Klassers Tilstand undersøgte hun, hvor hun kom, og hun tog levende Deel i alle de Foranstaltninger, der træffes rundtom til at afhjælpe deres Nød og hæve deres materielle og aandelige Standpunkt, saavelsom i Alt, hvad derom blev talt og strevet. Asyler, Velgjørenhedsanstalter og Skoler undlod hun aldrig at besøge, naar hun kunde erholde Adgang til dem. Hun var ogsaa med — den eneste Dame — paa den bekjendte Velgjørenhedskongres i Brüssel i 1856, til hvilken hun havde modtaget Indbydelse af Kongresens Præsident. Et af de Samfundets Tidsspørgsmaal, som laa hende mest paa Hjerte, var det om Kvindens Emancipation; selv Kvinde, havde hun et skarpt Øie for alle de Mangler, der endnu klæbe ved Kvindens Opdragelse, og alle de Hindringer, der stille sig iveien for den fulde Udvikling og den frie Brug af hendes Evner. Intet kunde volde hende større Glæde end at møde en Kvinde, som udviklede en nyttig og velgjørende Virksomhed, og hun fulgte med forhaabningsfuld Opmærksomhed de

Tegn, som vise sig paa et Omslag i Opinionen med Hensyn til Kvindens sociale Stilling, de Bestræbelser, der gjøres for at aabne Kvinden nye Arbeidsfelter og nye Formaal. Men det Høieste for hende var dog Religionen, og den interesserede hende, ikke blot fordi hun i den erkjendte Menneskehedens vigtigste Anliggende og den virksomste Faktor i Folkenes Liv, men først og fremst fordi den mødte hendes eget Væsens inderste Krav. Dybt greben af Christendommens Magt havde hun i den fundet Sandheden, og denne Sandhed søgte hun at bringe til større Klarhed for sig selv; derfor gjennemreiste hun Landene og adspurgte Fortid og Nutid, Mænd og Bøger, Liv og Lære. Intetsteds og hos Ingen fandt hun fuldt, hvad hun søgte; hun fandt det ikke i Schweitz's frie Kirke, ikke i Valdensernes Dale, ikke hos Vinet eller d'Aubigné og endnu mindre i de katholske Klostre og hos Paven; forstyrret og frastødt af de sondrede Kirkeafdelingers Strid og snevre Opfatning, saa hun med tillidsfuldt Haab ud imod en Fremtid, der skulde samle de spredte Bekjendelser til en eneste almindelig christen Kirke, en Fremtid, da man over det Store, som er fælles, skulde glemme det, som skiller. Protestant var hun af Hjerte, forsaavidt Protestantismen bærer i sig den frie Forsknings og den individuelle Selvansvarligheds Princip, men hun mente tillige, at Katholicismen havde bevaret Adskilligt, som var ægte og dybt christeligt, og som Protestantismen vilde have godt af at optage i sig, og hun kunde og vilde ikke slutte sig til nogen bestemt Konfession.

Enhver, der forøvrigt har Lyst til nærmere at kjende Fredrika Bremer — og det er nok Umagen værdt — vil jeg henvise til hendes Skrifter og navnlig til hendes Dagbøger fra Reisen. Der er faa Forfattere, som ere saa sande mod sig selv og mod Læseren. Som hun var, naar hun sad og skrev, saaledes var hun i al sin Færd — en ædel, varmhjertet og tankestærk Kvinde.

Fra Vinje i Thelemarken.

Vinjevandet ligger omtrent 1500 Fod over Havet; paa alle Sider løfte Fjeldene sig nok et eller et Par tusinde Fod i Veiret, og de smaa Sletter og Odder, der stikke ud i Vandet omkring Kirken og Præstegaarden, ere de største Flader, man faar see paa lange Strækninger af Bygden. Sneen ligger endnu i Begyndelsen af Juli i store Fanner langt ned mod Vandet, og dog har Landskabet et ret venligt, frugtbart Udseende. Græs og Buske kravle op, hvor aldrig Menneskefod har naaet frem, og Sneen forsvinder kun for at give Plads for det livligste Grønne. Skjønt Skoven i Vinje, som de fleste Steder i Thelemarken, skal være slemt medtagen i de sidste Mandsaldre, findes der dog endnu smukke Mastetræer, ligesom ogsaa enkelte af disse imposante Levninger fra en forlængst afsluttet Periode i vor Skovhistorie, som trods deres Sjeldenhed nu snart sees i ethvert af vore Maleres Høifjeldsbilleder; forunderligt nok er det paa de veirhaardeste Fjeldvidder, hvor nu kun Vidie og Dvergbirk formaar at friste Livet, at man træffer disse Fortidskjæmper, som endnu — Aarhundreder efter at Livet slukkedes i dem — strække sine knudrede Grene lige vildt og trodsigt mod Stormene.

Vinje Kirke er en net liden Korskirke; lige under den ligger Præstegaarden, paa gammel nordisk Viis bygget, om just ikke tversover, dog saa trangt omkring Veien, som vilde man tvinge den Reisende til at træde ind under dens gjæstfrie Tag. — En liden Gaard eller Plads strax borte for Næsset bag Præstegaarden skal være „Dølens" Fødested. S.

Åminne. Efter Maleri af Hs. Maj. Kong Carl XV.

Klædedragtens Parykstiil.

(Efter J. Falke's Geschichte des modernen Geschmacks. Leipz. 1866).

I Mazarins og hans Niecers Skoler var Ludvig XIV opvoxen under den italienske Smags Indflydelse, og saaledes som Kunsten dengang havde uddannet sig i Italien henimod Midten af det 17de Aarhundrede, under Borromini og Bernini, saaledes stemte den med hans Charakteer. Han vilde ikke blot være en Konge, han vilde ogsaa synes det og imponere hele Verden ved sin kongelige Glands. Han elskede Pragt og Prunk og blændende Pomp, og til det Brug passede den italienske Smag, der kun søgte at virke bedøvende paa Sandserne, fortræffeligt. Med Reenhed og Idealitet var det forbi og kun Karrikaturen blev tilbage. Falskhed, Forfængelighed, Opblæsthed træder i Stedet og danner det hovedsagelige Charakteertræk i det franske Væsen under Ludvig XIV's Regjering; det Gode, der kom op i de første Aartiers Løb, var Sæden allerede bleven lagt til i den store Richelieus's Tid. Ludvig selv, der af sine Samtidige kaldtes den Store, var fra Først til Sidst en kunstig Størrelse, et sygt Legeme bedæktet med Guld og Silke, en Regent, der i Begyndelsen drog Fordelen af den næstforegaaende Regjerings Fortjenester, men tilsidst bragte Frankrig til Afgrundens Rand.

Ikkedestomindre forstod han i alle Smagssager at faa Verden til at følge sit Spor. Men Verden var ogsaa derefter. I Tydskland havde Trediveaarskrigen udslukket alt Kulturliv, der var ingen Kunst, ingen Literatur, ingen Patriotisme; England stod midt i en Revolution; i Nederlandene var den opblomstrende Kunst hurtig kommen paa Afveie; Frankrig selv laa i politisk og social Henseende aldeles villieløs for sin Beherskers Fødder, men det eiede endnu Liv, og det kunde allerede i sin Literatur byde de andre Nationer — ialtfald Tydskerne — Frugterne af en ideelt bevæget Periode. Saaledes var det ikke at undres over, at Frankrig vandt det Herredømme over Europa i alle Smagssager, der skriver sig fra denne Periode. Vil man bestemme Tiden nærmere, vælger man rettest Aaret 1655, der blev Vidne til en indflydelsesrig Begivenhed. I dette Aar udnævnte Ludvig XIV paa een Gang 48 Hofparykmagere, et coup d'état, som de øvrige Regjeringer skyndte sig at efterligne. Faa Aar efter thronede Tidens Symbol, efter hvilken den ogsaa har faaet sit Navn, den store Paryk, enevældig paa alle dannede Hoveder.

Vil man have et Billede paa denne Tids Aand og Smag, der paa den ene Side charakteriseres af Absolutisme og Underdanighed, paa den anden Side af Forfængelighed, Opblæsthed, Falskhed og Svulstighed, saa kan man ikke finde noget bedre end netop denne selvsamme Paryk. Ens eget naturlige Haar maa vige og noget Fremmed træder i dets Sted; kolossal af Omfang, grottesk at see til, til Spot for al god Smag indfatter denne Haarbygning det glatte, skjægløse Ansigt, tynger paa Hovedet, hindrer enhver fri Bevægelse og bliver endda i denne Skikkelse absolut Mode for hele Verden. Hvor forskruet maatte det ikke se ud i det Indre af de Hoveder, der kunde taale at bære paa sig en saadan Smagløshed, noget saa Ubekvemt!

Dog — her kan egentlig ikke være Tale om at taale Noget. Tvertom, denne Tid, der næsten i alle mulige Smagssager befandt sig paa den urette Vei, troede dog i sin Indbildskhed, at den alene var i Besiddelse af det Sande og det Skjønne og saaledes holdt den ogsaa Parykken for et af Menneskeaandens Mesterværker, for noget ganske vidunderlig smukt. Naar de i Begyndelsen sorte, siden blonde Lokkers Fylde uden Stivhed men dog i en skjøn Orden sænkede sig ned fra Hovedet og rul-

lede dybt ned over deres Skuldre, Bryst og Nakke, da modtog hiin Tids Mennesker et Indtryk af noget Ophøiet og Majestætisk; de kom til at tænke paa Solen, der med sine milde Straaler bryder frem gjennem den graalige Morgentaage, ja de fandt endogsaa i Parykken et Styrkens Symbol, idet den mindede dem om Løvens bølgende Man. At den tvang den, der befandt sig indeni den, til adstadige Bevægelser og en stiv Holdning, det generede kun lidet, da der jo netop paa samme Tid fra Ludvigs Hof udgik et stivt Ceremoniel af langsomme, omhyggeligt begrændsede Bevægelser, zirlige Pas. Selv Dandsen maatte enes med Parykken, og dertil passede Menueten fortrinligt; en rask Runddands vilde have forvandlet det hele Toilette til et vildt Chaos.

Hele Hovedet beherskedes af Parykken; Hat, Skjæg og Halsens Beklædning maatte rette sig efter den. I Kostumets Historie kan man altid gjøre den Iagttagelse, at jo længere Haar det er paa Moden at bære, desto mere svinder Skjægget ind. Dengang Ridderne paa Korstogenes Tid ordnede sit Haar i Lokker, var Ansigtet ganske skjægløst; det Samme var Tilfældet med det 15de Aarhundredes Løver; først da Spanierne begyndte at klippe Haaret kort, fik Skjægget Lov til at voxe. I Trediveaarskrigen fandtes der sammen med det i Lokker baarne Haar ikke andet end Moustacher og Fipskjæg. Men nu, da Haarmassen begynder at voxe mere og mere og tilsidst stiger til en Allongeparyk, nu aftager Skjægget i samme Forhold, forlader Kinderne og Hagen og svinder paa Overlæben ind til to smaa Pletter lige under Næsen, indtil ogsaa disse mod Aarhundredets Slutning forsvinde. Naar man stiller sammen i chronologisk Orden en Række af de utallige Portraiter fra denne Tid kan man nøiagtig forfølge denne Udvikling, allerlettest paa forskjellige Portraiter af en og samme Person.

Endnu tidligere end Skjægget ofredes den bekjendte Kniplingskrave, som vi finde hos alle Trediveaarskrigens Officierer og ikke mindre hos de Civile. Allongeparykken dækkede den fuldstændig paa Brystet nær. Hvorfor da spendere det kostbare Stof til ingen Nytte? Den svinder ind til smaa Stumper, der anbringes paa Brystet lige under Hagen, — de samme, der endnu den Dag idag i enkelte Distrikter høre med til de protestantiske Geistliges Embedsdragt, medens man paa andre Steder har beholdt den krusede spanske Krave. Enkelte bar istedetfor Kraven et hvidt Halsbind, der foran paa Brystet løb ud i tvende vifteformige med Kniplinger besatte Ender.

Hatten maatte ligeledes ofre Parykken sin kjække Façon fra Krigens Tid, saameget mere som den ikke nu behøvedes til at dække Hovedet. Den skrumpede ind, stivnede, Skyggen blev regelret bøiet op paa tre Steder, og de lange Fjædre forvandledes til en let Plumage, der løb rundt om Randen. Snart blev den i Salonlivet saa liden, at den aldeles ikke mere passede til Hovedet, men blot kunde bæres i Haanden.

Med Frakken havde Ludvig XIV i sin Egenskab af Modekonge i Begyndelsen adskilligt Besvær. Krigen havde bragt den lange, sækformede Bondekittel, den romerske Tunicas Aflægger, i Mode istedetfor Vamsen og den spanske Kappe. Den kunde nu rigtignok ikke admitteres til Hoffet og Salonen, men idet man efterhaanden drog den sammen om Hofterne, besatte alle Kanter med Guldtresser og garnerede den med Kniplinger, syede gyldne Ornamenter paa den og smykkede den med Knapper af Guld, Sølv eller ædle Stene, gav man den et hof- og salonmæssigt Præg. I denne Skikkelse var den unegtelig et særdeles glimrende, imponerende Klædningsstykke, og gjorde en saa fortræffelig Effekt som man kunde ønske.

Ligesaalidt som den mægtige Hat fandt de kolossale Rytterstøvler Naade for den forvandlede Smag. Det var ogsaa nødvendigt at de atter bleve ombyttede med Strømper og Sko, paa Grund af den Vægt, man nu igjen begyndte at lægge paa Siirlighed og Gratie i Fodens Bevægelser og Positioner. Kun Eet blev tilbage af Støvlerne, og det var Kniplingerne, der før havde omgivet hines øverste brede Rand og som nu fæstedes ved Foden og omgav denne lige under Knæet. Overhovedet viser der sig hverken i den mandlige eller kvindelige Dragt nogen Aftagen i Kjærligheden til Kniplinger. De anbringes paa Hatten, paa Halsen og paa Brystet, træde som Manchetter frem af Ærmet, følge endogsaa Sømmene i Klædningen, omgive Knæet, garnere Handskerne, Lommetørklædet, ja anbringes endog paa Skoene. Selv i Felten kunde Soldaten ikke undvære den, og det fortælles, at den store Ludvigs Armee engang da den længe havde ligget ved den nederlandske Grændse var bleven medtagen hvad Toilettet angaar og især led stor Nød paa Kniplinger. Da sendte den franske General en Parlamentær til den engelske Overstkommanderende og bad om Tilladelse til at sende en Kommissær til Brabant for at gjøre Indkjøb af Kniplinger til Armeen. Dette kunde den fiendtlige General rigtignok ikke tillade, men han var saa galant at sende Franskmændene nogle Kniplingkræmmere med tilstrækkelig Munition. (Sluttes.)

Åminne.

Idet vi paa foregaaende Side gjengive endnu et af Hs. Maj. Kongens Malerier, vide vi med Hensyn til dets Sujet intet Andet at meddele, end at det fremstiller Åminne, et Landbrugs-Bolag ved Luleå, „i hvis Direktion Kongen er Ordfører og for hvis Medlemmer han ved hvert Aars Sammenkomst giver en Middag.“ Vort Træsnit tør godtgjøre, at det fremstillede Parti er meget „romantisk“ og interessant og at Hs. Maj. Kongens Maleri, ialfald som Komposition betragtet, er smukt og tiltalende, om end Træsnittet ligesaalidt som den befulgte Photographi sætter istand til at dømme om den „detaillerede kunstneriske Udførelse.“

Literatur.

Stamtavle over Familjerne Ellerhusen og Gorbitz. Samlet og udgivet ved W. Bergen 1866. 26 S. 8vo. I Kommission hos Ed. B. Giertsen. — Bergen er, som bekjendt, den mest historiske By her i Landet — eller rettere sagt den eneste By, med Aner, om end borgerlige, og med Slægts- og Familietraditioner. Det er da naturligt, at Interessen for Familiernes Liv og Udvikling og for den genealogiske Udredning heraf der finder sit rigeste Feldt og skjænkes størst Opmærksomhed. I Løbet af 3—4 Aar have vi allerede faaet en heel Række af Stamtavler over bergenske Familier, samlede eller udgivne af forskjellige Forfattere. Den ovenanførte Stamtavle er en ny og fortjenstlig Tilvæxt. Forfatter-Signaturen W vil man kjende fra den tidligere i dette Blad omtalte Stamtavle over Familierne Lossius og Brandt, der udkom i Bergen 1863, men blot tryktes som Manuskript. At begge disse Stamtavler skyldes en Dame (den antagne Forfatter-Signatur betegner kun hendes Fornavn) fortjener at mærkes. Damerne have i Almindelighed bedst Rede paa Familieforholdene, og da de tillige ere i Besiddelse af størst Flid og Udholdenhed i hvad der interesserer dem, vil Genaologien, hvor selv et dygtigt og solid Arbeide er muligt uden kritisk og stilistisk Færdighed, i det smukke Kjøn kunne finde mange og heldige Dyrkere. — Hvad nærværende Stamtavle angaar, viser den sig at være forfattet med megen Omhu. Da Udgiverinden har ladet de omhandlede Familiers enkelte Medlemmer i Korrekturen gjennemgaa de dem vedkommende Dele af samme, tør den Paalidelighed være opnaaet, som udgjør slige Arbeiders Hovedfortjeneste.

— **Hamar og dets Biskopper.** Af J. M. Hansen. Hamar 1866. 32 S. liden Oktav. Priis 8 ß. — De historiske Beretninger om Hamar og om dets Geistlighed, som findes i Kraft's Norges-Beskrivelse og i Keyser's Kirkehistorie, findes her gjengivne i en kort, ganske velordnet Fremstilling, der især for Hamars Beboere vil være kjærkommen. Skriftet indeholder, hvad det Historiske angaar, intet Andet, end hvad der findes hos de nævnte Forfattere samt i Lange's Klosterhistorie og Nicolaysens Fornlevninger. Imidlertid har Forfatteren ved Citater af Sagaer og Specialværker givet det et Skin af selvstændig Kildeundersøgelse, som er uberettiget. Efterretningerne om Hamars Biskopper, der udgjør Bogens ene Halvdeel, ere saagodtsom ordlydende udskrevne af Keyser's Kirkehistorie, hvilken Forfatteren imidlertid ikke finder forgodt at nævne blandt de benyttede Kilder, men derimod under Texten citerer selve de af Keyser benyttede og paaberaabte Kildeskrifter som sin Hjemmel. Dette er et Stykke af tydsk Citat-Lærdom, som den nøgterne norske Literatur hidtil har været ukjendt med.

— Det første, betydelige Oplag af **Henr. Ibsens Brand** er ifølge de danske Blade allerede udsolgt og et nyt Oplag under Pressen, hvilket ventes færdigt i næste Uge. Bogen er nu ogsaa bleven anmeldt i Dagbladet (No. 117) paa en særdeles rosende Maade. Anmelderen finder vel Motiveringen paa enkelte Punkter utilstrækkelig, men erklærer Bogen for „et i sit Anlæg gigantisk og i Udførelsen genialt Værk“, der „ikke vil efterlade nogen Læser kold.“ Forfatterens „Kongsemnerne“ kaldes et udmærket Drama, der „langt fra har gjort sin Forfatter saa navnkundig som han fortjente at være det.“ — En tydsk Oversættelse af „Brand“ er under Arbeide og vil efter Forlydende med det Første udkomme.

— **Den høiere danske Adel.** En genealogisk Haandbog af F. Krogh. Kbh. 1866. 265 S. 8vo og 3 Tabeller. Efterat der nylig (1865) har været forhandlet i den danske Rigsdag om Afskaffelse af Adel, Titler og Rang, — et Forslag, som kun med en ubetydelig Majoritet blev forkastet, — har Danmark i ovenstaaende Værk faaet sin egen Adels-Haandbog, svarende nogenledes til de for det engelske Aristokrati saa uundværlige Dictionarys of Peerage. Et saadant Værk er af megen genealogisk Interesse, og vil ogsaa med Hensyn til Sukcessions- og Arvespørgsmaal være af stor praktisk Nytte. For den almindelige Læser kan det ogsaa være noksaa morsomt under Et at overskue de mange med arvelige Forrettigheder og Titler udstyrede Familier, hvoriblandt tydske Indvandrere udgjøre et anseeligt Tal og hvoraf flere endnu ikke har et eneste udover Privatlivets Jævnhed ragende Medlem at opvise. Enkelte Familier f. Ex. Schack'erne ere ligesaa gamle som Christendommen i Danmark. Den yngste Adelsfamilie er Hambro, idet nemlig Chefen for Handelshuset C. J. Hambro & Søn i 1851 ophøiedes i Friherrestand. 1850 blev Louise Christine Danner (f. 1815) ophøiet til Lehnsgrevinde samme Dag som hun morganatisk formæledes med Kong Frederik VII. Hobe-Gelting og Thienen-Adlerflycht — Navne, som vore Læsere maaskee her for første Gang gjøre Bekjendtskab med — høre ogsaa til den nyeste Tids Adel, ligesom Bertouch og Brockdorff. Den for vore Bjørne noksom bekjendte, nu 70aarige Lehnsgreve G. C. Raben til Christiansholm og Rydhave sees at være Indehaver af 1,146 Tdr. Hartkorn og 441,314 Rdlr. i Fideikommisser.

— Fra Pressen er udkommet **Veiledning til Behandlingen af naturlige Østersbanker** og Anlægget af nye samt Forslag til Fremgangsmaader, hvorved man kan erholde en rigeligere Tilgang paa Ungøsters, af H. Rasch (Professor). 19 S. 8vo. I dette lille Skrift fremstilles de nyeste Fremgangsmaader ved de engelske og franske Østersbanker, forsaavidt de antages anvendelige paa vore Forholde, ligesom deri gives en kort og letfattelig Veiledning til nye Østersbankers Anlæg.

— Carl Palmstedt: **Edouard Du Puy,** Minnesteckning framställd vid minnesfesten inom Kongl. musikaliska akademien den 24 Mars 1866. Stockholm. P. A. Norstedt. 24 S. 8vo. 16 Sk. norsk. (Med Dupuys Portræt.) Dupuy, der var født i det franske Schweitz i 1773 og efter mangfoldige Skjæbnens Omskiftelser døde i Stockholm den 3die April 1822 som titulær Professor og virkelig Kapelmester samt Sanger, er en af de interessanteste Skikkelser, den Tids Kunsthistorie har at opvise i de skandinaviske Lande. Som ganske ung Mand kom han paa en Kunstreise til Stockholm, og gjorde der saadan Lykke ved sit fortrinlige Violinspil, sin behagelige Sangstemme og vel ikke mindst ved sit livlige, indtagende Væsen, at han ansattes som anden Koncertmester og Sanger ved Operaen, forvistes sex Aar efter fra Landet, fordi han havde udbragt en begeistret Skaal for Napoleon, dengang endnu General Bonaparte, og tyede nu over til Danmark, hvor han modtoges med aabne Arme. Her komponerede han sin bekjendte „Ungdom og Galskab“ til en Text, som Mehul nys i Forveien havde sat Musik til, og overtraf efter den almindelige Mening sin Forgjænger. Ved Anfaldet paa Danmark i 1807 svor han at ville skyde den første Englænder, der satte Foden paa Kjøbenhavns Grund, og holdt sit Løfte, deeltog med Tapperhed i Byens Forsvar og udnævntes honoris causa til Lieutenant, men fik samtidig hermed Paalæg om ikke mere at optræde som dramatisk Sanger, for ikke at „beskjæmme“ den Stand, i hvilken han nu var blevet optagen. Forvistes i 1809 fra Danmark — Aarsagen anføres underligt nok ikke af nærværende Biograph — og vendte saa tilbage til Sverige, hvor man i Mellemtiden var vundet frem til noget mere liberale Anskuelser, end de, der raadede i 1799. Han ansattes her, som før nævnt, som Kapelmester, komponerede i Anledning af de politiske Begivenheder i 1814 Musiken til et Leilighedsstykke „Föreningen“, der ved Halvhundredeaarsfesten i 1864 blev draget frem for Dagen igjen, og fik til Belønning Titel af Professor. Hans Huus var dengang Samlingssted for de fleste af den svenske Hovedstads literære og artistiske Størrelser; selv arbeidede han utrættelig baade som Komponist, Orchesterdirigent og Sanger; flere af hans Værker, saaledes hans „Agander og Pagander“, bleve i høi Grad populære og have bevaret Almeenhedens Yndest lige ned til vore Dage.

Norge.

Christiania. Ifølge kgl. Resol. af 28de April have Kjøbstæderne for Aaret 1865 at udrede i Andeel til Veivæsenet 36,000 Spd., hvoraf 10,542 Spd. falder paa Christiania. Bergen udreder 4775, Throndhjem 3007, Drammen 1793 og Stavanger 1779 Spd.

— Det akademiske Kollegium har af det Hjelmstjerne-Rosenkrone'ske Legats Midler, foruden de 500 Spd. til Stipendiat L. Daae, tilstaaet hver af Efternævnte 300 Spd. som Understøttelse til Udenlandsreiser: 1) A. Boeck i Physiologi, 2) Kand. jur. E. Rygh i Statsøkonomi og 3) Kand. Fr. Petersen i Theologi. Konservator Blytt er tidligere af samme Legat tilstaaet et Reisestipendium af 100 Spd.

Amanuensis i Rigsarchivet J. E. Sars har i Aftenbl. No. 119 rettet et i de skarpeste Udtryk affattet „Spørgsmaal til det akademiske Kollegiums Formand“ om Grunden til, at Intet i Forveien er bekjendtgjort med Hensyn til ovennævnte Legats disponible Midler og disses Fordeling.

— Lektor L. K. Daa har igjennem Mgbl. opfordret Lærere og Skolebestyrere til at ytre sig om, hvorvidt det skulde være tilraadeligt at lade et nyt Oplag af hans „Udtog af Geographien“, som nu skal udgives, trykke med latinske Typer.

— Den berømte danske Kunstnerinde Fru Louise Heiberg ankom i Thorsdags hid til Byen, hvor hun agter at opholde sig i nogen Tid.

— Udvandringen til Amerika antages iaar at naa op til et Antal af 15,000 Personer. I de foregaaende Aar har den gjennemsnitlig udgjort omtrent 4,000 Mennesker. I 1861, da den var størst, beløb den sig til 8,850. Udvandrernes Antal fra 1849 af ansættes til omtrent 80,000.

— Folkemængden i Norges samtlige Kjøb- og Ladesteder beløb sig ifølge sidste Folketælling til 270,285, medens den i 1855 kun udgjorde 198,839. I Tiaaret er den voxet med næsten 36 Procent.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 22.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 3. Juni 1866. Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Repræsentanter paa 18 ordentl. Storthing.*)

Stiftamtmand Nils Vogt.

Storthingspræsident, Stiftamtmand Nils Vogt, født i Christiania den 15de April 1815, er Søn af Expeditionssekretær i Kirkedepartementet Peter Vogt, Broder af Statsraaden, og Charlotte Juhl, Datter af Konsistorialassessor og Sognepræst til Førslev i Sjælland Lorentz Juhl. Dennes tre Døtre vare gifte med tre Brødre Vogt, den ene nemlig med ovennævnte Expeditionssekretær Vogt, den anden med Sognepræst til Tune i Smaalenene Johan Vogt og den tredie med den i 1861 afdøde Byfoged i Moss David Vogt. — Expeditionssekretær Vogt døde 1819, kun 32 Aar gl., og hans Hustru og to Børn kort efter. Det tredie Barn, Sønnen Nils, kom til Farbroderen David Vogt, som dengang var Overretsprokurator i Christiania. Efterat denne i 1831 var bleven Byfoged paa Moss, sattes han i Frederikshalds Latinskole, hvorfra han i 1835 dimitteredes til Universitetet. I Januar 1839 tog han juridisk Embedsexamen med bedste Charakteer, hvilket han ogsaa havde faaet ved sine foregaaende Examener. Kort efter ansattes han i Justitsdepartementet og befattede sig ved Siden deraf med at manuducere juridiske Studerende. 1841—1842 forrettede han som konstitueret Byfoged i Stavanger; 1845 blev han Bureauchef og 1847 Expeditionssekretær i Justitsdepartementet; 1850 Amtmand i Søndre Bergenhuus Amt og 1860 Stiftamtmand i Christianssand.

Paa Storthinget i 1857 mødte han som Repræsentant for Bergens By, paa forrige og nærværende Thing for Christianssand. Ved de tre ordentlige Storthing, hvoraf han har været Medlem, har han været Formand i Justitskommitteen No. 1. Paa forrige Thing var han Lagthingspræsident, paa nærværende Storthingspræsident afvexlende med Harbitz. Saavel paa Grund af Kundskaber og Dygtighed som sjelden Arbeidsomhed hævder han en anseet Plads i Nationalforsamlingen. Ved en skrupuløs Nøiagtighed, som kun Schydtz og Motzfeldt besad, har hans Virksomhed, navnlig i Lagthinget, en egen Betydning for Lovgivningsværket.

Paa Storthinget i 1857 stemte Vogt, ligesom hans bergenske Medrepræsentanter DHrr. J. B. Faye, C. Konow og P. M. Smit, for Antagelsen af Forslaget til en Mellemrigslov, en Stemmegivning, der dengang forudsatte saameget større Uafhængighedsfølelse og politisk Omsigt, som netop Pressens mægtigste Organ (Morgenbladet) og Thingets „liberale“ Politikere fremstillede denne Lov som en Vei til Fordærvelse og Frihedens Forlis. Forud for Valget i 1859 reistes da ogsaa i den bergenske Presse en voldsom Agitation mod hine Repræsentanter og deres Gjenvalg, hvilken førte til, at ingen af dem blev hverken Valgmand eller Repræsentant*).

Nils Vogt.

Den Justitskommittee, hvori Vogt var Medlem, havde i 1857 og 1862 betydelige Lovarbeider at forberede, hvilke tog hans Kræfter i Beslag; navnligen lagde han paa førstnævnte Thing sit Arbeide i Lovgivningsværket. — Hvad forøvrigt hans Storthingsvirksomhed angaar, kan her mærkes enkelte af hans Voteringer, hvoraf tillige hans politiske Standpunkt fremgaar. I 1857 og 1863 voterede han mod Juryen, og i sidstnævnte Aar ledede han som Præsident Lagthingets Forhandlinger i Jurysagen. Paa de samme Thing voterede han og talte desuden paa sidste Thing mod for Tiden efter privat Initiativ at ophæve Kongens Adgang til at beskikke en Statholder i Norge. I 1863 og 1866 voterede han og sidste Gang talte han mod aarlige Storthing. Dette havde til Følge, at et stort Antal Medlemmer, hørende til det modsatte Parti, søgte at fortrænge ham fra Præsidentstolen, hvilket dog ikke lykkedes.

Ligesom han ved sit Votum for Mellemrigsloven i 1857 lagde en unionsvenlig Stemning for Dagen, saaledes hørte han ogsaa paa det overordentlige Storthing i 1864 blandt dem, som voterede mod den unødige antiskandinaviske Passus i Storthingets Udtalelse angaaende Deeltagelsen i den danske Krig.

Ved hans Storthingsvirksomhed fortjener ogsaa at mærkes, at han under Stormløbene paa de humanistiske Studier har stillet sig paa disses og det Bestaaendes Side. Han talte i 1857 saavel mod Latinstilens Afskaffelse som mod Indførelsen af Engelsk i de lærde Skoler. Han ytrede blandt Andet, at Afskaffelsen af den latinske Stiil vilde skade Grundigheden i Sprogets Studium, og at vore lærde Skoler vare saaledes indrettede, at de særdeles godt udviklede Tænkeevnen og Dygtigheden for Livet. Med Hensyn til Indførelse af det engelske Sprog udtalte han sig imod at forflere Underviisningsfagene.

Vogt var en af de Amtmænd, som mødte ved Kroningen i Throndhjem August 1860, ved hvilken Leilighed han udnævntes til Ridder af St. Olafs Orden. Ligeledes mødte han, tilligemed DHrr. Harbitz, Saxlund, Schwartz, Valstad, Viig og Færden, den 4de Novbr. 1864 i Stockholm, og blev ved den Leilighed udnævnt til Kommandør af Nordstjerne-Ordenen.

Som Medlem og Formand i den i 1856 nedsatte kgl. Kommission angaaende Udskiftning af Jordfællesskab har Vogt væsentligen udarbeidet den i Trykken udgivne fortjenstlige Frem-

*) Da de Biographier af Storthingsmænd, som dette Blad efterhaanden leverer, skrives af Forskjellige, vil en vis Ujævnhed i deres Form og Udforlighed og i den politiske Opfatning ikke letteligen kunne undgaaes. — Her maa ogsaa tilføies et Par Bemærkninger, som rettest burde fundet sin Plads i Spidsen for disse Artikler. Den Orden, hvori Repræsentanterne her følge paa hinanden, er, som man let vil see, ikke bestemt af Hensynet til deres større eller mindre Mærkelighed og Betydning, men saa at sige ganske tilfældig, idet de Portræter og Biographier, som først samtidig kunde tilveiebringes, ogsaa optages først. — Flere af vore mærkeligste Storthingsmænd ere forlænge siden biographerede og portræterede i dette Blad (Harbitz og J. Sverdrup i 1854, Schweigaard 1859 og Birch-Reichenwald 1861) og blive saaledes nu forbigaaede.

*) Kort inden det sidste bergenske Valg reistes der, som bekjendt, i Morgenbladet, der sjelden lader sig genere af sin Fortid og dens Konsekventser, en ligesaa voldsom Agitation mod Gjenvalget af forrige Storthings Repræsentanter til Fordeel for Repræsentanterne fra 1857, forsaavidt disse endnu hørte hjemme i Bergen, og saaledes fik de Alle i Partiagitationernes vexlende Medfør omsider den offentlige Opreisning, som de ved sin Dygtighed og Selvstændighed havde Krav paa.

stilling af Sagen, ledsaget af Lovforslag (Bergen 1856, 106 S. 8). Ligeledes har han i det Væsentlige udarbeidet den i Bergen i 1859 udkomne udførlige Fremstilling „Angaaende naadigst Proposition til Norges Riges Storthing betræffende Udfærdigelse af en Lov om Jords Fredning.“ Som Amtmand i Søndre Bergenhuus Amt har han afgivet de i Femaarsberetningerne 1846—1850 og 1851—1855 trykte Fremstillinger af Amtets Tilstand, ligesom i Femaarsberetningen 1856—60 Beretningen for Lister og Mandals Amt. Beretningen for 1851—1855 udmærkede sig ved en større Udførlighed end sædvanligt for disse officielle Aktstykker, idet nemlig Forfatteren meddelte mange og interessante Oplysninger om Folkets huuslige Kaar og Tilstande inden Amtsdistriktet, hvilke i sin Tid aftryktes i nærværende Blad. — Som ung Kandidat redigerede Vogt Aargangene 1838—1840 af den saakaldte Vogt=Arntzen'ske Lovsamling samt anden Udgave af Aaret 1818, ligesom han ogsaa under Størstedelen af Storthinget 1839 var den Constitutionelles Referent af Forhandlingerne.

Da Vogt fra en ung Alder (man kan sige ligefra det 24de Aar) har været i Embeder, som have krævet hele hans Tid og Kræfter, forsaavidt de skulde styres med Omhu og Dygtighed, har han ikke kunnet beskjæftige sig med andet Forfatterskab, end det, der fordredes i Medfør af hans offentlige Stillinger. Man gjenfinder da overalt i de nævnte Fremstillinger den dygtige og drevne Departements- og Forretningsmand, der lader Tanken og Indholdet være Hovedsagen, uden Hensyn til den zirligere stilistiske Form. Hans Embedshverv har hellerikke ladet ham Tid til at virke synderligt i udenforliggende Gjøremaal. Saaledes kunde han som Medlem af Direktionen for Bergens Musæum fra 1853 til 1860 ikke for dette udrette noget af Betydning.

Stiftamtmand Vogt er siden 1843 gift med Karen Arntzen, Datter af Sorenskriver i Soløer og Odalen, Præsident Arne Arntzen, der var Medlem af det overordentlige Storthing 1814 og som saadan har medunderskrevet Grundloven.

Klædedragtens Parykstiil.

(Efter J. Falke's Geschichte des modernen Geschmacks. Leipz. 1866).

(Slutning fra forrige No.)

I høiere Grad end Mændene trængte Damerne til Kniplinger; disse dannede den afsluttende Prydelse paa den forresten pompøse og tunge Dragt. Den kvindelige Klædning maatte i sin Aand og Charakteer danne et værdigt Sidestykke til den mandlige; den maatte, om end ved andre Former, vise sig inspireret af den samme Tanke og gjøre Ludvig XIV's Smag Ære. Rigtignok vare Damerne i Forlegenhed med, hvorledes de skulde kunne konkurrere med den storartede Paryk, som de ikke vel ligefrem kunde optage; de hjalp sig imidlertid paa en temmelig lignende Maade. I Krigens Tid havde Haaret faldt frit ned i Lokker; en saadan Frihed kunde Ludvigs absolutistiske Tid umulig taale. Haaret blev derfor bundet op, Lokkerne samledes oppe paa Hovedet, og steg fra Aar til Aar høiere og høiere indtil de endelig maatte bæres af et kunstigt Staaltraadsstillads, og dækkedes med et terrasseformet Tag af Kniplinger. Dette kunstfærdige Bygningsarbeide, der efter en berømt Dame ved det franske Hof blev kaldt Fontange, naaede en Høide af omtrent Hovedets dobbelte Længde og holdt sig i over en Menneskealder paa alle elegante Damers Hoveder.

Men dette var ikke det eneste pompøse Stykke af den kvindelige Dragt. Allerede fra Middelalderens tidligste Tid hørte der til et fuldstændigt Dametoilette tvende Klædninger, af hvilke den ydre var saaledes tilskaaret, at den lod den indre blive synlig. I denne Tid stod den ydre Kjole, Roben, fuldstændig aaben foran, var kun heftet sammen paa Skuldrene og over Hofterne og sank ned i en bred, paa Folder rig Masse og med et vældigt Slæb. Det Pompøse og Grotteske forhøiedes endnu mere ved Stoffet, der for det Meste var Fløil, tung, guldvirket Silke eller Damask. Den samme Stræben, der ved den mandlige Dragt fremtraadte i at man kneb Frakken sammen om Livet, viste sig i en langt høiere Grad ved den kvindelige, og førte, om ikke til Opfindelsen, saa ialtfald til Gjenindførelsen af Snørlivet. I Krigens Tid havde Taillen gaaet høit op under Brystet og Armene; nu kan den ikke trykke langt nok ned. Dette var et Nederlag, som den moderne Verdens plastiske Følelse endnu den Dag idag ikke ganske har forvundet. Den Linie, som en Dames Omrids, især seet bagfra, nu frembød, havde med sine spidse Vinkler og sine Hop intet mere tilfælles med den menneskelige Figur. Istedetfor fri Tækkelighed og Elasticitet i Bevægelserne traadte en kunstlet, stiv og kantet Snoen og Dreien, noget, som med Nødvendighed fulgte af den nye Dragts jern- og fiskebeenshaarde Stivhed. Men det laa i Tidens Aand at holde dette for noget fint, fornemt og smukt. Til Legemets Ubevægelighed kom ovenikjøbet den stive Gang, der foranledigedes ved de overordentlig høie, spidse Sko, der tvang Enhver, der bar dem, til at gaa paa Tæerne. Ligesom man gjorde Hovedet høiere, saaledes vilde man ogsaa nedenfra gjøre sig større.

Denne Jagen efter Effekt, efter at forstærke Virkningen ved Kontraster, der fremtræder som et af Tidens kjendeligste Charakteertræk, fremkaldte i Toilettet en eiendommelig Mode, Skjønhedspletterne. Man tiltroede ikke mere den naturlige Skjønhed det Mindste, ja, man nøiede sig ikke med den stærke Bemaling med Hvidt og Rødt, som enhver Dame dengang brugte. For at give den allerede i Forveien forfalskede Hudfarve den rette Glandseffekt, stillede man op imod den sorte Pletter af Silketaft, som man klæbede fast paa forskjellige Steder paa Ansigtet; det Sorte skulde hæve Virkningen af det Hvide. I Begyndelsen var det runde, smaa Stykker, siden skar man dem ud i Form af Sol og Maane, Stjerner, Fluer o. s. v., og tilsidst anvendte man dem til et Slags Tegnsprog, idet de, eftersom de vare anbragte paa dette eller hiint Sted, skulde antyde en bestemt Stemning eller Hjertesbeskaffenhed.

For at fuldstændiggjøre Billedet af den mandlige og kvindelige Kostume, maa vi ikke glemme at tage Farven med i Betragtning. Ogsaa her se vi Bestræbelsen for at fremkalde den størst mulige Effekt. Blaat og Rødt var Ludvigs og hans Tids Yndlingsfarver, men begge i deres kraftigste Nuancer. Hermed forbandt man Guldfarven og stillede dette uden nogen Overgang sammen i tunge, brede Masser.

Dette var den Dragt, der ledsagede Indførelsen af Parykken, og saasnart den først var kommen i Mode, taalte den ikke nogen Modstand mere, den greb den hele civiliserede Verden og gik fra de Levende over til de Døde. Ligesom vi i alle denne Tids Romaner, enten Scenen saa er henlagt til Amerikas Urskove eller til det gamle Rom og Grækenland, til China eller til Bagindien, til Gallerne eller til Merovingerne, overalt gjenfinde de samme Mennesker, der have faaet sin Uddannelse i Civilisationens Midtpunkt Paris, der alle tale det samme, paa Komplimenter rige, i sine Udtryk forskruede Sprog, saaledes bære de ogsaa tilhobe Paryk og Snørliv og gaa i høihælede Sko. Fyrstelige Helte, som Ludvig XIV selv og August den Stærke, lade sig paa de Ekvesterstatuer, der reises af dem, afbilde i romersk Krigerdragt, med nøgne Been og Sandaler, men over deres Hoved hvælver Allongeparyken sine majestætiske Lokker. De salige Guder og Gudinder paa Olympen see mangen Gang ud, som om de, i Lighed med hiin Tids tydske Fyrster, havde forskrevet sig Hoffrisører, Parykmagere og Dandselærere fra Paris. Der sidder f. Ex. Pallas i sin Krigsvogn, med en let Hjelm paa den høie Koiffure, et halvt Dusin Skjønhedspletter i Ansigtet, med Snørliv og Robe, en Landse i Haanden, og med en fuldendt salonmæssig Bevægelse sætter hun sin fine Sko paa Medusaskjoldet. Et andet Sted seer man Venus, en blomstrende Dame, med høit opstrøget Haar; det trangt sammensnørede Liv med den lange Taille er nedentil besat med Kniplinger, et Par Moucher ere smægtende anbragte under det ene Øie og en tredie midt i Panden; hun sidder paa en krumbenet Stol efter nyeste Mode og støtter gratiøst Fontangen med den ene Haand. Forsaavidt er hendes Toilette fuldkommen paa Moden; for dog at minde om hendes olympiske Hjem og Grækernes guddommelige Nøgenhed, er Kjolen paa den ene Side dragen en Smule op og lader det høire Been, der kun er beklædt med en Sandal, tilsyne. I fuldkommen Overeensstemmelse med denne Venus staar hendes Yndling Paris. Med elegant Skjødesløshed ligger den skjønne Hyrde drømmende henstrakt paa et Klippestykke, med Hyrdestaven i venstre Haand og Æblet i den høire. Paa Hovedet throner den store Allongeparyk, paa Kinden en Skjønhedsplet; Halsen prydes af det kniplingbesatte Tørklæde og Hænderne af lignende Manchetter; den guldbroderede Frakke, Vesten, Skoene med de høie Hæle, alt er paa Moden, fuldkommen værdigt en Prinds af Blodet. Selv Sphinxen maa bære Fontange, og i Gratiernes Skjød anbringes en liden Hund af King Charles-Racen.

Gaa vi fra Olympen til Scenen, hvor den antike Verden spiller Hovedrollen, da hersker ogsaa her den allernyeste Mode. Naar Tragedien lod sig slutte i de saakaldte trende aristoteliske Eenheders Tvangstrøie, da kunde ogsaa Alexander den Store, Cato og Augustus finde sig i at modtage Underviisning af Balletmesteren og af ham lære, hvorledes en Helt bør fremtrine. Denne „Mr. Cato“, som han betitledes, denne jernhaarde Romer, hvor nobel tog han sig ikke ud, naar han, søndersagende Luften med Armene, skred frem over Scenen, med Hovedet indhyllet i Parykens Skymasser, med den trekantede Hat og den guldbroderede Frakke, med Kniplingsmanchetter og Fløiels Knæbuxer og Kaarde ved Siden! Eller Iphigenia, dette Forbillede for kvindelig Værdighed og Ophøiethed, paa høihælede Sko, med Brystet indsnøret i et Fiskebeenspantser, med Robe og Slæb, Fontange thronende paa Hovedet, Vifte og et parfumeret, fiint Kniplingstørklæde i Haanden. Vi undres over, hvilken Forvirring denne barokke Smag saaledes foraarsager i alle Ting; men Tiden handlede fra sit Standpunkt fuldkommen rigtigt og fuldkommen konsekvent. Thi disse Digterens Skabninger vare heelt og holdent hiin Tids Børn; de bare alle den aandelige Paryk, hvorfor da ikke ogsaa den legemlige?

Fra Skoletiden.

Hvor det dog er en fornøielig Ting at sidde igjen, især naar Læreren gjør sig det bekvemt og gaar sin Vei, og man kan more sig som man vil. Hvo af os mindes ikke en eller anden saadan Bedrift fra sit Skoleliv, fulgt maaskee af en Straffeprædiken i Hjemmet; men hvem tænker vel i Øieblikkets Lystighed paa hvad der kommer bagefter? For den lykkelige Børnealder gives der jo blot en Nutid.

Har du, kjære Læser, under Livets Slid og Sorger afstreifet enhver saadan Barneerindring, synes hine Aar dig at ligge i den graa, umaadelige Fortid, da kast et Blik paa vor Tegning. Hvor alvorlig du end er, ja selv om du udstøder et barskt „de smaa Slyngler“, saa tror jeg knapt, du gjør det uden et velvilligt Smiil. — Skolen er endt; sex Børn ere dømte til at sidde igjen. De fleste af dem benytte denne Time, der af den pædagogiske Viisdom er bestemt til deres Lærdoms Forøgelse, paa en lidet opbyggelig Maade. Den ene Gut, som paa amerikansk Viis foretrækker Bordet for Bænken og slaar det ene Been over det andet, trods nogen Gentleman, trøster sig over sine lidte Uheld med at tygge paa et Æble; dog er den Bedemandsmine, hvormed han hørte sin Dom, endnu ikke forsvunden. De to Spitsbuber i Midten have fundet en endnu værdigere Beskjæftigelse: Gavstrikerne have hentet Skolemesterens Pibe og proppe den fuld af Papir, som de mod al Skoletugt og god Orden rive ud af en Skolebog. Eller skulde det være noget mindre Harmløst, som Personen, der ovenikjøbet har faaet Skolemesterens Kalot paa sit Krølhoved, saa ivrigt stamper ned i Pibehovedet? Dumdristig nok dertil seer han idetmindste ud, medens Kammeraten med det godmodige Ansigt blot synes at være den troskyldige Forførte, som med Iver og Alvor, men ikke uden en vis Fornøielse, udfører Forstyrrelses-Værket. Som No. 4 møder os maaskee et Malergeni. Hvor mageligt han har gjort sig det ved Skolemesterens Bord! Hvor drømmende hviler ikke Hovedet paa den støttende Arm! Maler han virkelig, eller ridser han blot paa det hvide Bord Runer med en Finger, dyppet i Blæk? Er det intet Geni, men blot en liden doven Pilt, da er det at forudsee, at han snart vil falde i Søvn i Skjul af det lange Hovedhaar. Men saa de to Piger! det er noget ganske andet. De maa høilig roses; de tage den Ting at sidde igjen for det bitre Alvor og vide, at de sidde her for at indhente noget Forsømt. Den Ene regner med Taarerne i Halsen, den Anden hører sig i Lektien, som hun dog nu maa kunne. For at narre Læreren, som maaskee ikke er fjern, forholder det hele Selskab sig ganske stille, ja saa stille, at en Muus spadserer i al Mag under Bordet; Børnene have det hver paa sin Maade for travlt til at bekymre sig om en saa ringe Skabning som en Muus. Høres Læreren udenfor, kommer Tobakspiben i et Nu paa sin Plads, Tavle og Bog op fra Gulvet, og Enhver sidder stiv og stram paa sin Plads. (Dh.)

Breve fra Ryfylke.

III.

Det lille Strandsted Nærstrand har 100 Mennesker, 50 Grise og 10 Jagter, og besøges to Gange om Ugen af Dampbaaden og een Gang om Maaneden af „Øvrigheta“, naar „hun“ kommer for at holde Thing. Det glæder sig i Æren af engang at have været florerende Toldsted og længere tilbage i Tiden, under Frederik IV, endog paatænkt Kjøbstad. Den heldige Beliggenhed under et luunt Fjeld lige mod Middagssolen er forstandigt nok benyttet til Havedyrkning, der andetsteds paa disse Kanter er temmelig forsømt. Men fra dette lille Amager gaae aarligen duftende Baadsladninger af Timian, Krusemynte, Løg og Rødder til Stavanger og Bergen, og bringe mangen vakker Skilling tilbage til Havesengenes Eiere. Fra den tidlige Morgen kan man see smaa, flittige, gamle Koner med Næsebriller paa ligge over deres Senge, sætte tynde, flade Heller om disse, saa ikke et Støvgran af den tro Moder Jord skal komme væk, — knibe forsigtigt hver næsviis Ugræsspire, hver forvorpen lille Orm, som

vover sig ind paa deres Enemærker, og give disse til den bagved ventende lille Griis. Og naar saa denne med sine smaa, kloge Oine opdager, at intet Mere er at faa, tager den det øvrige Maaltid i Tang og gjør saa sin Promenade i Gaden, der i Regnveir — og det indtræffer ofte — er et heelt Elveleie, hilser paa Dampbaadspassagerer og andre skikkelige Folk, mens hans lille Herskerinde paa rap Fod løber Bygden rundt for at faa sig lidt „Kvit" i sit Blikspand at blande i det „Svarte" til Bedste for hende selv, Grisen og Havesengen, der føre een Huusholdning og trodse alle Theorier om Forandring og Vexelbrug, og det med Held; thi Masse bliver ældgammel, Grisen stor, og i Haven staar „Lauken so ei Greikam" og Gulerødderne „net so store Busker."

Denne lille By har da ogsaa som andre Byer sit Marked. Michaeli, en af alle de gamle Helgeners Dage, som nok saa smukt ere blevne overladte Tjenerne til halve Fridage — „Prikkedage" — gaa „Gudec" og „Pæger" til Stranden og muntre sig med at kjøbe Æbler, Pærer, Nødder, Verken, alt hjemmelavet. De glæde sig fra Aar til Aar til denne Moro; thi her er Dands og al anden Fornøielse for Ungdommen banlyst af den offentlige Mening, og der er saaledes kun tilbage at gaa til Strandebyen og tilbaads at fare til Kirke eller til Stavanger, idet „Pægerne" i Underliv og Underskjørt ro selv og derpaa sidde paa Stranden eller paa den grønne Kirkevold og rede sit Haar samt iføre sig den i Kisten medbragte Kjole, — kort, gjøre offentligt Toilet à la Louis XIV.

Om Dampskibet Nyfylke, der vel maa komme med i Beskrivelsen af disse Egne, da man til det fæster Haabet om at faa bragt noget af den gamle Nørelse tilbage til disse vistnok i lang Tid forsømte og overseede Strøg, veed jeg kun at sige, at det er uformeligt bredt, tykt og stærkt, næsten firkantet af Form, at det har 60 Hestes Kraft og et trekantet Spisebord. Forresten faar jeg holde mig til min Ven Jesp's Referat, hvis jeg maa anføre dette ordret: „Som sagt, først gik hun herinde og ranglede og puffede i Fjorane uden „Naude" (Rute), blot efter Kavtainens Hoved, men saa hændte det, at de faa Passagerer, som imellem kom, maatte gaa hele Dager og Nætter paa Strænderne og vente, og saa blev di ville og skreiv i Aviserne om Goddag Oxeskaft, og saa gav endelig Didriksionen hende Naude, som sagt; thi den er en skjøn Indretning, da man altid veed, naar hun er paa Platset at træffe, derfor opponerer hun sig nu bedre; thi først levede hun mest af sin Pension, men siden har Fruentimmer og Børn begyndt at reise med hende med skikkelige Folk. Det er da heller ikke at undres paa, at de gjerne ville til Stavanger efter Branden og see alle de nye Vidtløftigheder af Huse, Præster og Gader. Jeg var saamænd i dem alle i Søndags, baade i Welhaven, Brun, Jesdal og Sinding, og naar jeg skal sige min sande Mening, det jeg trur og tenkjer og synes, saa kan jeg saamænd Intet sige. Men det er nu nødvendigt med de brede Gaderne, endda di siger, di maatte have Mahognihaver for at kunne holde ud at gaa i dem, saa blæser der, siger di, men Terkel trekvart Fornem, som di kalder ham, siger, at det Værste er, at di kunne ikke haalla sin sædvanlige Diskos over Gaden fra Dør til Dør, siger han, og Manden har vistnok storlig Ret, som sagt; thi den tiltagende Folkemængde af 6 til 8000 Smaagutter maa jo have Plads desforuden skikkelige Folk. Mig røre de nu aldrig; thi jeg siger: „Fre vil eg ha, faar eg inkje Fre, saa vil eg ha Fre", seier eg, saa di faar Besked, men det er værre for Andre, som ikke kunne udtrykke sig. Forleden Dag saa jeg fire, fem af dem lagde sig om en liden Smaapige inante Fjorane i lyserød Kraakehat: „Kom ska Du faa spatsera, Molla lilla, alle Pæger her liga aa spatsera med Kjæresten sin paa Lagaardsveien, og saa Dokka, gjæv me en Kjøs paa den hellige Pintsafto! Naa, vil Du inkje, har eg ingen Nau paa dæ, Di lilla Havrekomla!" —

I Øst for Strandstedet ligger den vakre Næssebygd med smukt opbyggede Gaarde, Steengjærder og afgrøftede Agre; thi her bor en praktisk Mand, som ikke saar Dragetænder alene, men ogsaa Rug, Byg og Poteter. Og den nyttige Lærdom at bryde Stenene op af Jorden, at spade dybt, at forene fireti Agerflekker til een, og heller bearbeide denne godt end at tilbringe Tiden med at dele Afgrøden med Snor og trætte om, til hvilken Side, til hvilken Opsidder hvert Ax falder, — er vel værd en Lærepenge i tømte Lommer og Medaille ovenikjøbet!

Eftersidden i Skolen. Efter Originaltegning af F. Hiddemann.

Af alle Steder i Verden, hvor der med Rette klages over Tjenestefolkene, tror jeg, man dog intet Sted er værre faren med disse end i Nyfylke. „Vi ville inkje væra Slaver", heder det blandt Bygdens frittænkende Karle og Piger. Og Slaver, sorte Slaver ovenikjøbet, ere jo dog virkelig lavtstaaende Tjenestefolk. Jeg husker her paa den morsomme, uskikkelige Bayard Taylors Udraab: „Det maa være nogle daarlige Præster her i Norge, som ikke kunne lære deres Menigheder at vaske sig." Havde han endda sagt Præstekoner! Skade, at disse altid have saa meget at varetage i deres Hjem, at de ingen eller saagodtsom ingen Indflydelse kunne øve paa Bygdens Kvinder!

Jeg har hørt tale om en gammel Præst i Land, der hed Dop, tror jeg, som tilsagde efter Tur de bedste Piger i sin Almue til at tjene i hans Huus, hvor de da bleve saa godt indexercerede, at Landingens Huusstel endnu den Dag idag staar langt over Valdersens, og Hadelandingens ogsaa, siges der. Men i vore Dage kan en Præst ikke saaledes skalte og valte over sine Menighedslemmer. Der gives dog andre Maader: om f. Ex. Damerne i Præstegaarden, hvoraf der gjerne findes mange, og i andre konditionerede Huse paa Landet ogsaa, gjorde sig til fast Regel at besøge vexelviis paa deres Spadsereture de afsidesliggende Hytter, hvorhen de saakaldte Fattigtilsynsmænd aldrig komme, — saa vilde de vist høste rige Velsignelser af den næste Generation! Jeg behøver ei at fremhæve, hvad en Dames opløftende Nærværelse kan udrette blandt deres af Livet og Forholdene ofte saa raat behandlede Medsøstre. Der kunde maaskee haabes noget af Sundhedskommissionerne; men deres Værk hører deels Fremtiden til, deels stiller Fordomme og Selvgodhed sig endnu iveien. En flink, livlig, ung Læge i en af disse ryfylkiske Bygder talte i Kommissionen om Nødvendigheden af at koge Grøden bedre, ei at nyde Melken saa sur og fremfor Alt at vaske og bade Børn og Voxne. Ordføreren i Formandskabet, som hørte paa ham, sagde meget fornærmet: „Dæ va Kar dæ, som kunna læra os op: me sku koga Grøden, drikka op den søda Mælka og vaska os attepaa!"

Men for at komme tilbage til Tjenestefolkene igjen: I Nærstrand og rundt omkring maa man hjælpe sig, som man bedst kan, med nogle skye, vilde Trækfugle, der komme fra de nærliggende Fjeldbygder, hvorfra Hungeren og Nøden driver dem ned til de bedre stillede Søkyster; især udvandrer der mange fra den lille fattige Røldal. Naar Isen og Sneen bryder Røldølernes Lænker, da styrte de som deres Bjergstrømme ud over Nabobygderne for at betle eller tjene.

Literatur.

Bjørnson og Ibsen i deres to seneste Værker. Af Fr. Helweg. Kbh. 1866. 67 S. 8. 24 ß norsk. (Gyldendalske Bogh.) Den som theologisk Forfatter noksom bekjendte, nu fordrevne slesvigske Præst F. Helweg har i nærværende Skrift sammenstillet udførlige orienterende Anmeldelser af „De Nygifte" og „Brand." Forfatteren sees allerede af de valgte Overskrifter: „Om Tankens Eenhed i „De Nygifte""; „Liv og Digt. Til Belysning af „Brand"" — at have sat sig et philosophisk-æsthetisk, udover de sædvanlige Anmeldelser rækkende Maal. Den saaledes stillede vanskelige Opgave synes os dog lidet tilfredsstillende løst. Almeensætninger i knudret, dialektisk bred Form træde hyppig istedetfor en logisk klar, til det i Overskrifterne antydede Enderesultat førende Tankeudvikling. Men om end Skriftet saaledes har ringe philosophisk og æsthetisk Betydning, fortjener det dog alligevel at kjendes og læses, fordi det omhyggeligen og omstændeligen udvikler Indholdet af de omhandlede Digterværker og giver gode Vink til Forstaaelsen af mange af den flygtige Læser overseede mærkelige Enkeltheder. — Naar Forfatteren til Slutnings søger at paavise et „Fællesskab" mellem „De Nygifte" og „Brand", finde vi for vor Part dette at være, hvad han selv befrygter — „en Særhed." „Fællesskabet" indskrænker sig nærmest til hvad der er fælles for alle sande Digterværker: Idealiteten og dennes Bevarelse i de mærkeligste Personligheder i Bjørnson's og Ibsen's Stykker (Margrethe og Brand) i Forening med en fælles og udpræget Selvforsagelse. — Af „Brand" giver Forfatteren en udførlig Analyse, hvori han paaviser en gjennemgaaende, konsekvent fulgt Plan og Tankegang, og hvoraf fremfor Alt fremgaar, at de Anker mod „Brand", som have været gjorte i religiøs Henseende, ere ganske ubeføiede, idet Digtet — hvad vi ogsaa have hørt dygtige og ivrige Theologer erklære — saa langt fra at være antasteligt i saa Henseende, meget mere maa erkjendes at være strengt religiøst. Forfatteren søger at trække en Parallel mellem den virkelige S. Kierkegaard og Digtets Helt og har paa Grund heraf betitlet sin Afhandling „Liv og Digt." I flere Henseender er ogsaa Ligheden umiskjendelig; men den glipper paa for mange Steder og tabes ogsaa af Forfatteren formeget af Sigte, til at den valgte Overskrift tør findes synderlig adækvat.

— Fra Pressen er nylig udgaaet: **Salomons Laas.** Forteljing i Thelemaal, emna fraa Tusind og ei Nott. Av Vingnir. Chra. 1866. 63 S. st. 8vo. 30 ß. (I Kommission hos P. F. Steensballe.) — Hr. Vingnir har med dette sit Skrift havt til Hensigt „fornemmelig i Thelemarken, men ogsaa i den øvrige Deel af Landet at bidrage til at bevare Folkets Maal paa Folkets Læber". Uagtet dette vistnok hensigtsmæssigere skeer ved Optegnelser af den saa at sige traditionelle Folkeliteratur — Viser, Sagn og Eventyr —, som forefindes i et enkelt Dalføre og i dets Maal, end ved at oversætte eller bearbeide fremmede Sager i dette specielle Øiemed, tro vi dog, at det her gjorte Forsøg er al Ære værd. — For at dømme om Skriftet i sproglig Henseende — og kun dette kan der blive Spørgsmaal om — maatte man være en indfødt Thelemarking. „Dølen," der er dette som meget Andet, har erklæret Vingnir for at have „lagt for Dagen god Kundskab til Thelemaalet"; men han finder i denne som de øvrige Dialekter „saamange sproglige Paafund og Griller", at han anseer det for uoverkommeligt, at lære og bevare dem i Hukommelsen. — Skal der være Tale om „Paafund og Griller", gjælder dette dog nok ikke saameget Bygdemaalene, der have Livets og Virkelighedens Fundament, som Enkeltmands behagentlige Tillavninger af alskens nye Ord og Talemaader; thi disse høre endnu mere hjemme i Paafundenes Verden og ere endnu vanskeligere at erindre end de virkelige Dialektord. — Vingnir har ledsaget sin Bog med Ordforklaringer, en Udredning af Dialektskrifters Berettigelse og et lidet Tillæg af Folkeviser og Stev i thelemarkisk Dialekt.

— I Iversens Boghandel i Kjøbenhavn er udkommet: **En Maaned i Sverig og Norge.** Med 4 Kort og en Posttabel, af V. H. 130 S. l. 8vo. — Dette lille Skrift, der er bestemt til at være en Reisehaandbog, er, saavidt vi kunne slutte af den Afdeling, der angaar vort Fædreland, affattet med en Skjønsomhed og Omhu, der gjør det skikket til sit Øiemed. Det giver en Anviisning til i de forenede Riger at gjøre en Reise, der hverken kræver lang Tid eller særdeles stor Bekostning, men hvorunder man dog kan vinde et Overblik paa begge Landes Natur, Folk og Institutioner. Hvad de sidste angaar, har Forf. givet et til de nyeste Kilder støttet statistisk Anhang. Bogen er affattet uden alt vidtgaaende Ræsonnement og i det Hele uden Kritik over hvad der omtales; kun gjøres en Undtagelse med Hensyn paa Storthingsbygningen. Enkelte Misforstaaelser maa tilgives den fremmede Forfatter; saaledes naar det heder, at „man i Theatret vil kunne faa at høre norsk Dialekt og norske Ord, thi der er jo i de seneste Aartier, nærmest gjennem Botanikeren Ivar Aasen og Digteren Aasmund Vinje vakt en Bestræbelse efter at danne et nyt „Landsmaal" af de forskjellige norske Dialekter, en Bestræbelse, flere andre „Maalstrævere" senere have fortsat." For det Første har nu Christiania Theater aldrig været nogen Exerceerplads for Maalstrævet, og for det Andet kan Ivar Aasen kun uegentlig betegnes som „Botaniker", uagtet han som Skoleholder fra først af særlig beskjæftigede sig med Botanik, og med et lidet Herbarium under Armen foretog den Reise til Bergen, hvorunder han 1841 gjorde Biskop Neumann's Bekjendtskab og af ham fik det Raad at kaste sig paa Indsamlingen af Dialektord, hvormed han alt havde gjort en Begyndelse. — De Karter, hvormed Bogen er udstyret, ere vistnok tilstrækkelige til den Reisendes nærmeste Behov

— **Mine første 25 Aar.** (1805—1830.) Af Dr. Zeuthen, Sognepræst i Fredericia Kbh. 1866. 154 S. 8vo. G. E. C. Gad. — Dr. Zeuthen, bekjendt som flittig Forfatter, navnlig inden Religionsphilosophiens Omraaade, har i dette Skrift samlet endeel Erindringer om sin Barndom, Skoletid, Studenteraar og Liv indtil den Tid, han blev Præst, hvilke ville læses med adskillig Interesse, navnligen forsaavidt Forfatteren leverer Bidrag til en Skildring af flere mærkeligere Personligheder, hvormed han er kommen i Berørelse. Udførligst omtales Henr. Steffens, der er Forfatterens Morbroder og hvem han 1827 besøgte i Breslau. Ogsaa omtaler Zeuthen sin Fætter, nu afdøde Statsraad Hagerup, der som ung Søofficier besøgte ham i hans Hjem i Skambye, og hvor der indtraf en liden Begivenhed, som Forfatteren, med det Tilføiende, at den dengang vakte endeel Omtale og Morskab paa Egnen, fortæller saaledes: „For at underholde vor kjære norske Slægtning, toge vi ud til et offentligt Bal i den lille Stad Bogense. Der var blandt Andre Flere af Omegnens Herremænd tilstede. Hagerup vilde føre Dandsen op efter Bordet, havde engageret sin Dame og angivet Dandsen for Musiken. Men inden den begyndte, traadte en høi, anseelig Herremand med sin Dame frem som den, der vilde føre en anden Dands op. Han lod, som der slet ingen Andre vare paa Gulvet, og gav en anden Ordre til Musiken. Musikanterne kjendte jo ikke det Ringeste til Hagerup, og den ældre anseelige Proprietair var dem en altfor betydelig Person til at de mod ham vovede at gjøre nogen Indvending; de begyndte derfor at spille, som denne Sidste vilde have det. Hagerup blev som rasende, (thi Justitsraaden ændsede ingen Modforestillinger), og det lod som han vilde fare løs paa ham midt i Selskabet. Jeg søgte at berolige ham dermed, at Vedkommende nok var omtaaget af Vinen og derfor ikke ret vidste, hvad han gjorde. Uagtet Selskabets stille Misbilligelse gik Herremanden af med Seiren og fik sin Dands sat igjennem. Men Hagerup følte sin Ære, sin militaire Ære krænket. Der blev saaledes Dagen efter et Brev afsendt, hvori der paa en eftertrykkelig Maade krævedes en Æresopreisning. Der taledes om Muligheden af en Duel o. s. v. Men saavidt kom det ikke, thi Herremanden, tildeels vel af Hensyn til min Fader, gav et meget galant Svar og bad om Tilgivelse: han havde, skrev han, slet ikke vidst noget af det Hele, førend han hjemme fik det at høre. Det Mærkeligste ved det Hele var, at en halvberuset Mand kunde ved et offentligt Bal faa sin Krænkelse af Selskabets Love sat igjennem, fordi han var Justitsraad, Herremand." — Som Anhang til Skriftet er tilføiet „Nogle Optegnelse i Aarene 1827—30", bestaaende af Reflexioner over forskjellige Gjenstande. Forf. er i religiøs Henseende en Modstander af Grundtvig, mod hvem han ogsaa leilighedsviis polemiserer i denne sin Bog.

— G. Rode: **Renaissancens tidligste Eftervirkning på dansk poetisk Literatur.** En literairhistorisk Undersøgelse. Kbh., Gyldendalske Bogh., 1866. 142 S. 8vo. 52 ß. Det foreliggende Arbeide omhandler, efter en Deel almindelige Bemærkninger om Renaissancen og dens Indflydelse paa den poetiske Literatur, fornemmelig i Tydskland, de danske Digtere Anders Arrebo, Bertel Wichman og Søren Terkelsen, i hvilke Forf. finder de tidligste Spor af Renaissancens Eftervirkning paa den danske Poesie. Vistnok er Emnet i og for sig ikke meget omfangsrigt, ligesom det heller ikke er lykkedes Forf. at fremdrage synderlig andre Materialier til sin „Undersøgelse", end hvad man før kjendte af N. M. Petersens Literaturhistorie, hvorhos enkelte Punkter synes at tyde paa en noget kritikløs Benyttelse af andre Forfatteres Udsagn; men hans Arbeide vil dog, især fordi det er affattet i en behagelig og letlæst Stiil, være af Interesse at gjøre sig bekjendt med for den, der ikke selv er Literærhistoriker af Fag. Heldigst er maaskee den i Indledningen meddelte Skildring af Renaissancen og dens Indflydelse paa de poetiske Literaturer i Europa; her, hvor det kun gjaldt almindelig Charakteristik af en af Andre historisk temmelig udtømmende undersøgt Periode, har Forf. unegtelig bedst magtet sin Opgave.

Finmarkske Sagn og Smaahistorier.

(Optegnede i Slutningen af 17de Aarhundrede.)

For nogen Tid siden, udi Fogden Nils Fiils Tid, haver det tildraget sig udi Ingen, at Peter Lauritssøn, som nu bor paa Renøen, kaldet Halte-Peter, fordi han er halt, var med trende andre Mænd ude paa Havet at fiske; seer de en Tid en stor Hval flyde, som de Grønlandsfarere havde dødet, til hvilken de roer; og som de ikke kunde bringe det store Bæst tillands, satte Peter sig paa den, satte Masten af Baaden i Blaasterhullet paa Hvalen og heisede Seil op. De andre tre Mænd ro tillands efter flere Baade og Folk. Imidlertid bliver det et meget tykt og „mistigt" Veir, at de ei kunde finde ham, saa fortsatte og Strømmen ham med Hvalen nordefter. Som han havde siddet et Etmaal eller mere paa Hvalen, bliver han vaer en Seiler, som var en Grønlandsfarer; strax tager han sin Mast og Seil ned og lægger det og sig ned paa Hvalen. Da Skibet var ham passeret og ei har seet ham, sætter han Seil og Master op igjen. Omsider findes han af dem, som søgte efter ham, langt ude og nordvest fra Nordkap; da var han nær ihjelsultet, og bragte de saa Hvalen tillands. Men Fogden undte ham intet for hans Umage, som han ofte haver anket paa.

Ved Vardø i Bussesund er en aaben Red, hvor Skibene om Sommeren kan ligge. Under Fæstningen er en Ref i en Klippe, som kaldes Kjærring-Refen, og har faaet sit Navn deraf, at i forrige Tider hændte det sig en Søndag under Prædikenen, at Russerne kom i Mangfoldighed over Havet og landede i Russevigen, en Vig omkring Huken strax ved Fæstningen; og da de marscherede over, blev en gammel Kjærring paa Fæstningen dem var og løb strax hen, tog en Ildebrand og fyrede et Stykke løs Strax retirerede Russerne, og Folket kom formedelst Skuddet ud af Kirken, ellers havde Kirken bleven omringet af Russerne, og alle, som var i den, ihjelslagne; men de greb da til Værge og slog Russerne ihjel, at ingen undkom, hvilke ligger i Russevigen begravne, og kan man endnu see Benene af dem, naar der graves i Jorden. Men Kjærringen faldt af det Slag, Stykket gjorde, over Muren og sloges død i den Ref, som nu derfor kaldes „Kjærring-Refen", i hvilken Ref de Baade maa lande, som lægger lige til Slottet.

Norge.

Christiania. Under 26de Mai er Kand. jur. Baron Herm. Th. Wedel-Jarlsberg udnævnt til Fuldmægtig i Finantsdepartementet; Bureauchef Knud Somme til Byfoged i Bergen; Adjunkt N. P. Løberg til Toldskriver i Bergen, og Undertoldbetjent J. C. T. Castberg til Overtoldbetjent i Skiens Tolddistrikt.

— Under s. D er Sognepræst til Vangs Præstegjeld C. A. Hansen meddeelt Afsked med 500 Spd. i aarlig Pension.

— Storthinget vil blive opløst 9de Juni.

— Den 26de Mai har Storthinget med 89 Stemmer antaget følgende af Veseth fremsatte Forslag: „Den forhenværende Lieutenant Anthon Bang i sin Tid tilstaaede Pension, 192 Spd., forhøies paa Grund af særegne Omstændigheder ved hans Person og Virksomhed til 300 Spd., regnet fra 1ste April 1866." — Hr. Bang havde, med Paaberaabelse af sin 20aarige Virksomhed som Folkeskribent, ansøgt Storthinget om en aarlig Understøttelse af et Par hundrede Daler Aaret, nærmest for at han kunde sættes istand til at fortsætte sit i 1860 paabegyndte „Lørdags-Aftenblad", som Forlæggeren har besluttet at lade gaa ind til 1ste Juli. Budgetkommitteen havde imidlertid hverken i dette Blad eller i Bang's Forfattervirksomhed fundet tilstrækkelig Grund til nogen saadan Understøttelse.

— Missionspræst Schreuder med Hustru er fra Zululandet ankommen til Drammen. S. vil besøge de forskjellige Missionskredsforeninger, som i denne Tid skulle afholdes, modtage i Bergen Ordination til Biskop over den norske Missionsmark og ud paa Høsten gaa tilbage til Afrika.

— Flere gode Mænd have stillet sig i Spidsen for Indsamlingen af Bidrag til Vedligeholdelse af den gamle Vei over Krogkleven, hvilken efter Anlægget af den nye Svangstrandsvei er begyndt at forfalde. I flere Boglader kan tegnes Bidrag, og paa Krogkleven vil i samme Øiemed ophænges en Kasse ved Siden af et Maleri, forestillende en Døl, som i et Vers paa Norsk, Tydsk og Engelsk priser Udsigtens og Landskabets henrivende Skjønhed. For Tiden er Billedet opstillet ved Carl Johans Gade, hvor der ogsaa er Anledning til at yde Bidrag.

— Redaktør, Folkethingsmand C. St. A. Bille er af Kjøbenhavns Kriminal- og Politiret dømt til et Aars Statsfængsel for nogle i Dagbladet indrykkede Artikler om „Fredsslutningen og Arvefølgen", hvori Retten har fundet et Angreb paa Hs. Maj. Christian IX's Ret og Adkomst til at besidde Danmarks Throne.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 23.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 10. Juni 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Svenske Literaturforholde.

(Korrespondance fra Stockholm til Illustreret Nyhedsblad.)

I.

Ved at gjennemgaa den sidste „Aarskatalog for den svenske Boghandel“ for 1865 finder man angivet som udkomne i Aarets Løb i det Hele 676 forskjellige Værker, af hvilke 83 henhører til den religiøse Literatur, 78 ere Romaner eller Noveller — Størsteparten oversatte — 67 historiske eller statistiske, og saaledes videre nedover. Det maa imidlertid bemærkes, at denne Fortegnelse paa langt nær ikke er fuldstændig; man søger forgjæves efter den ialtfald i numerisk Henseende omfangsrige Literatur, som uden Tvivl ogsaa i Sverige trives i „Landsorten“, ligesom den periodiske Literatur næsten ganske er forbigaaet. Imidlertid afgiver denne Fortegnelse den eneste officielle Veiledning nu, efterat den gamle „Svenske Bibliografi“ er standset, og saalænge til det Savn, der dagligen føles mere og mere af enhver, der har noget med vor nyere Literatur at gjøre, er afhjulpet ved en saavidt mulig fuldstændig, hensigtsmæssig ordnet og punktlig udkommende fælles nordisk Bibliographi.

Af de nævnte 676 Værker ere ikke mindre end 195 Oversættelser, og det er værdt at lægge Mærke til, at et forholdsviis ikke ringe Antal af disse ere Arbeider, der ere beregnede paa Læsere baade med mere omfattende Interesser og grundigere Kundskaber, end man i Almindelighed finder hos den store „bogædende“ Masse. Ikke blot klassiske Digterværker af det Slags, som ingenlunde egentlig ere „morsomme“, overføres med Omhu og med Held i det svenske Sprog — nu nys f. Ex. Ariosto's „Rasende Roland“, Byron's „Don Juan“, Moliére's „Femmes savantes“, de to sidste oversatte af Akademikeren C. W. A. Strandberg, men ogsaa saadanne videnskabelige, fornemmelig historiske Arbeider, der ikke kunne kaldes populære. Af disse finder man saaledes i den nævnte Fortegnelse blandt Andre: Boisier's Skildring af den romerske Republiks sidste Dage, Colenso's Bog om Pentateuchen, Gervinus, Det 19de Aarhundredes Historie, Heerens Haandbog i det europæiske Statssystems Historie, Hettner, Det 18de Aarhundredes Literaturhistorie (oversat og trykt i Finland), Jahn's Bog om Mozart, Mignet's Maria Stuart og endnu flere. At saadanne Arbeider kunne finde Forlæggere og Læsere i et Land med Sveriges Folkemængde, afgiver et talende Vidnesbyrd om, at Trangen til nærende aandelig Føde maa være tilstede i en forholdsviis høi Grad, — især naar man lægger Mærke til, at Landet selv ved Siden heraf er istand til at opstille en ikke ringe original videnskabelig Literatur, at det altsaa ikke blot forholder sig modtagende, men ogsaa givende. Gjennemgaar man nu nogle af disse Oversætterarbeider, da finder man fremdeles — vel at mærke for de videnskabelige Værkers Vedkommende, — at Oversættelsen i Almindelighed er udført med Omhu, med Kjendskab til Emnet og med Agtelse for Sprogets Fordringer. Ligeledes er det værdt at lægge Mærke til, at de næsten altid — som svenske Bøger i Almindelighed — ere meget billige, og derfor kunne kjøbes af Mangen en, der nok kunde læse Bogen i Originalsproget, men hvis indskrænkede Midler ikke tillader ham at anskaffe den kostbare franske eller engelske Originaludgave.

Et betegnende Træk er ogsaa den Mængde Blade og Tidsskrifter, som aarlig udkomme i Sverige, og af hvilke flere nyde en i Forhold til Folkemængden særdeles betydelig Udbredelse. Og her er det ikke Hovedstaden, der udelukkende dominerer; udenfor Stockholm udkommer i det Hele taget ikke mindre end 135 Blade og periodiske Skrifter, næsten alle af overveiende politisk Indhold — med Undtagelse af et Par specielle Tidsskrifter i de tvende Universitetsstæder. Gøteborg staar øverst blandt Provindsbyerne med sin store „Handels- och Sjöfartstidning“, redigeret af S. A. Hedlund, og den yngre „Göteborgspost“, der af den ved flere belletristiske Arbeider bekjendte „Nyrationalist“ Axel Krook ledes i en mere skandinavisk og i det Hele taget liberal Aand. „Snällposten“ i Malmø, „Helsingborgsposten“ og „Öresundsposten“, den sidste udgivet af den i sin Kommune ikke lidet indflydelsesrige Bogtrykker, F. Th. Borg, indtager ogsaa en meget respektabel selvstændig Stilling, — og det saavel i materiel som aandelig Henseende; det samme gjælder den bekjendte Digter, Lieutenant, Rigsdagsmand, Bogtrykker og Forlægger C. F. Ridderstads „Östgötakorrespondenten“. Ved Siden af disse Provindsens „Stormagter“ findes der nu en Mængde Størrelser af undertiden noget mikroskopisk Art, at dømme efter slige mistænkelige Omstændigheder som f. Ex., at Udgiveren og Trykkeren af „Hjo Wecho-Tidning“ er Stadens Apotheker, medens et andet Sted Posterne som Redaktør og Telegraphist ere forenede, eller et Maanedsskrift, der udkommer i Piteå, og som heder „Norden“, har til Udgiver en Snedker i Luleå. Hvad de i Universitetsstæderne udkommende Tidsskrifter angaar, da har Lund kun trende saadanne, af hvilke to religiøse, „Bibelvännen“ og „Lunds Missionstidning“, udgives af Dr. theol. P. Fjellstedt, medens et tredie, „Idunna“, behandler „Fruentimmerarbeider og Moder“. Upsala, hvor udentvivl baade den videnskabelige Dygtighed er større og Interesserne mere levende end i det isolerede Lund, har en adskillig rigere Tidsskriftsliteratur at opvise: et theologisk, udgivet af Biskop A. F. Beckman, med 6 Hefter aarlig og indeholdende adskillige originale og grundige Arbeider; et nyt paabegyndt medicinsk; et „Tidsskrift för hemmet“, der forresten nu netop er flyttet over til Stockholm; et agronomisk „Ultuna landtbruksinstituts tidskrift“, 4 Hefter aarlig; et botanisk udgivet af Adj. Fries, Søn af Professoren, „Upsala universitets årsskrift“ indeholdende strengere videnskabelige Originalarbeider af Universitetets Lærere, samt endelig C. R. Nybloms Svenskt literaturtidskrift, hvis egentlige kritiske Deel endnu er temmelig karakterløs, men som har bragt adskillige selvstændige Artikler, der i Norge ville kunne læses med Interesse som orienterende med Hensyn paa Sveriges literære og videnskabelige Forhold; saaledes i indeværende Aar bl. A. tvende længere biographisk-kritiske Opsatser om Fredrika Bremer og Prof. Boström, den første af Flodman, den sidste af Wikner.

Det største Bidrag til Tidsskriftsliteraturen leverer naturligviis Stockholm i et Antal af 24, og blandt dem flere, saavel hvad Omfang som Indhold angaar, ret betydelige. Det af Kapt. G. Nerman — Udstillingsbygningens Architekt — og Major A. W. Edelsvärd udgivne „Tidskrift för byggnadskonst och ingeniörvetenskap“ har flere Gange beskjæftiget sig med norske Emner, idet det, foruden et Par fra Illustreret Nyhedsblad laante Opsatser, har indeholdt Brudstykker af Sundts interessante Arbeider om Bygningsskikken i Norge. „Svenska jägerförbundets nya tidskrift“, Naumann's „Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning“, „Medicinskt archiv“, udgivet af Lærerne ved Karolinska institutet, Aulins „Pedagogisk tidskrift“, ville hver for sig sikkert læses med Interesse af vedkommende Fagmænd.

Blandt de religiøse Organer, Hovedstaden er i Besiddelse af, er, mærkelig nok, ikke et eneste af videnskabelig Natur; „Budbäraren“, „Barnens tidning“, „Missionstidning“, alle tre udgivne af Evangeliska fosterlandsstiftelsen; „Hermansburgs Missionsblad“ i svensk Oversættelse; „Pietisten“, udgivet af C. O. Rosenius; „Olivebladet, ett blad för den tjenande kärleken“, udgivet af Pastor J. C. Bring; „Stads-Missionären“, „Svenska Missions-sälskapets tidning“, holde sig tilhobe indenfor det populære Omraade. En eiendommelig Stilling indtager Ugebladet „Wäktaren“, hvis Navn norske Læsere vil have i behagentlig Erindring fra Svenskestridens Dage, da dette Blad, tro imod den Aand, der altid har hersket i dets Spalter, gjorde sig til Organ for Kampen mod alt Liberalt og Fornuftigt. Det har forresten sin eiendommelige Interesse at følge dette Blad lidt længere end blot til Overskriften, forsaavidt som det hjælper til at forstaa den Forbitrelse mod og Foragt for Præstevæsen og Kirkevælde, der i Sverige ikke blot, som man har villet fremstille det, raader i enkelte „ugudelige“ Dagblades Redaktionsbureauer, men i Virkeligheden er trængt dybt ind i Menigmands Bevidsthed. Man forstaar den, naar man ser, hvorledes dette „Blad for Stat og Kirke“ identificerer enhver Kritik over kirkelige Forhold med en Kamp mod Religionen. „Det er dog forfærdeligt“, ytrede det saaledes forleden Dag, „hvilken Skade endeel Blade kunne gjøre med sine skjæve Artikler angaaende Religion og Gudsfrygt, Ting hvorpaa de lidet eller intet forstaa sig. Hvis disse gudløse Blades Redaktører i ringeste Mon kunde forstaa, hvorledes de fordærve vor Almue, der endnu ikke er sunken ganske ned i den sædelige Fordærvelses dybe Syndedynd, saa skulde de forskrækkes og bæve for sine gudsforladte Gjerninger. — — Findes der intet Middel ingen Lov, som kunde standse Bladenes forfærdelige Fremgang paa den publicistiske Bane? Op, Herre, og hjælp os!“ Og aner man hvad det var som fremkaldte dette Tordenveir? Jo, intet mere eller mindre end det horrible Faktum, at disse „gudsforladte“ Blade havde vovet at „kritisera årets bönedagsplakat!“ En Kamp, der føres paa den Maade, er naturligviis, selv om det er den allerretfærdigste Sag af Verden det gjælder at forsvare, i Længden selvødelæggende.

Man kan neppe finde noget stærkere Beviis for, hvilken vigtig Rolle den politiske Dagbladspresse for Øieblikket spiller i Sverige, specielt i Stockholm, end den Omstændighed, at Regjeringen netop i disse Dage har fundet det fornødent at forlange et betydeligt Pengetilskud til den officielle „Post- och Inrikestidning“. Som man paa Forhaand kunde vente, blev denne Begjæring forkastet, men at den fremkom, og det ovenikjøbet fra en Regjering, der nyder en Popularitet, faa Regjeringer have kunnet rose sig af, det vidner om, hvilken Betydning man tilkjender den publicistiske Diskussion selv fra den Kant, hvor man ellers er vant til efter bedste Evne at ignorere alt „Tidningsskribleri“. Ja, denne frygtblandede Respekt fra Pressen gaar her

endogsaa saavidt, at man under Behandlingen af nævnte Sag i Borgerstanden nedlod sig til at nævne en officiel Tidning som et Korrektiv mod den saakaldte Skandal- eller Smudspresse, denne Institution, som man i andre Lande ikke er vant til at høre nævnt i nogenledes anstændigt Selskab. Dette røbede nu en vistnok ganske ugrundet Frygt, men hvad som er sikkert er, at den politiske Presse i Sverige aldrig forsømmer at tage Deel i Behandlingen af noget vigtigere Anliggende, og at dens Ord have en ganske anden Vægt, end den, man f. Ex. kan tillægge de norske Dagblades Udtalelser i noget af de sporadisk forekommende Tilfælde, da disse komme sig til at tage Parti. Men saa arbeides der ogsaa med Energi, af alle Kræfter og under Ledelse af en fast Overbeviisning.

Stockholm har for Tiden 5 Dagblade: Aftonbladet, Nya dagligt allehanda, Dagens nyheter, Post- och Inrikes-tidningar samt Stockholms dagblad. De tvende første turde være norske Læsere tilstrækkelig bekjendte, om ikke af andet, saa af den Maade, hvorpaa de have staaet imod hinanden saavel i det norske som senere i det skandinaviske Spørgsmaal, og paa samme Maade have de ogsaa stadig stillet sig til de fleste indre Spørgsmaal, Repræsentationsreformen, Frihandelssagen osv., Aftonbladet stedse paa den liberale, Allehanda paa den konservative Side. Skjæbnen har i den senere Tid gaaet Allehanda imod, og uagtet det repræsenterer et f. Ex. i Frihandelssagen ret mægtigt Parti, tiltrods for de gjentagne Subventioner, der fra dette Parti ere det tilflydte, og endskjønt Redaktøren, Mag. Karl Adam Lindström, forhenværende Amanuensis i Rigsarchivet, almindelig er anseet for at være i Besiddelse af megen Dygtighed i alskens „løbende Forretninger", frister det dog nok en temmelig prekær Tilværelse. Sine bedste Dage havde det udentvivl strax efter sin Fødsel (1ste December 1859), da det sukcederede Svenska tidningen og hurtig erhvervede Tilhængere ved sin svensk-svenske Optræden i Statholdersagen — dengang da det kunde fortælle os, at ved at ophæve Statholderposten havde Nordmændene „forladt Lovlighedens Vei og betraadt Revolutionens!"

Dagens nyheter, udgivet af Rudolf Wall, forhenværende Nyhedsreferent i Aftonbladet, er en Avis, man uvilkaarlig kommer i godt Humør ved at læse; i sin naive Glæde over alle de kuriøse og dyrebare Nyheder fra Bykrønikens Gebet, den kan meddele, og ved sin suveræne Foragt for Modersmaalets Aand saavelsom Form faar den en frappant Lighed med et vist norsk Blad, der ialfald af Navn vil være de fleste af Nyhedsbladets Læsere bekjendt. Ved at meddele alle de Themata, der falde ind under den mere uskyldige Byfladders Behandling, og ved saaledes at holde sine Læsere a jour med hvad de større Dagblade — maaskee vel fornemt — oversee, samt endelig ved sin billige Priis ($2^1/_2$ Spd. aarlig), har det ogsaa formaaet at bane sig Vei, fornemmelig vel ned i det lavere Bourgeoisi, til hvilket intet af de kostbarere Dagblade naar frem, og med ædel Selvfølelse anfører det da ogsaa stadig, i hvormange Exemplarer den foregaaende Dags Oplag er solgt, sædvanlig omkring 7000.

Post- och Inrikes-tidningarne, der nu gaar i sit 222de Aar og for Tiden redigeres af Poeten Strandberg (Talis Qualis), kan neppe siges nogensinde at have været Regjeringens stadige og anerkjendte Organ og endnu mindre de høiest stillede Personers. Carl Johan gjorde, som bekjendt, gjentagne Forsøg paa at skabe en Presse, der kunde „gjøre Opposition mod Oppositionen", men alle disse mislykkede Forsøg skeede udenfor Post- och Inrikes-tidningarne's fredede Omraade, hvor Læseren fik vandre i Ro mellem loyale Annoncer, Dagsnyheder og farveløse Redegjørelser. I Begyndelsen af Kong Oscars Regjering indtraf endog det pudsige Tilfælde, at den officielle Tidende optraadte paa en Maade oppositionelt, det vil sige, den indeholdt Artikler i en reaktionær Retning, der ligefrem stred mod de Tendentser, man i Almindelighed tillagde den daværende Regjering. Det nuværende Ministerium har begyndt med at tilstille Bladet „meddelte" Artikler angaaende de vigtigere Spørgsmaal; men udenfor disse ganske specielle Tilfælde tør man neppe tilskrive de — altid meget forsigtigt holdte — Meningsytringer, der maatte forekomme i dens Spalter, noget officielt Udspring.

Stockholms dagblad skriver sig selv; det lever udelukkende af Annoncer og farveløse Dagsnyheder.

Auguste Comte.

(Af George Henry Lewes.)

III.

Det er ikke uden Hensigt, jeg har fortalt om denne Hjernesygdom i alle dens piinlige Detailler. At han havde været affindig, vedgik han selv aabent for at komme i Forkjøbet for det uædle Paaskud, som han forudsaa, at hans Modstandere deri vilde faa, idet de vilde finde det lettere at skyde hans philosophiske Ideer tilside som en gal Mands Drømmerier, end at udhæve Inkonsekventser og gjendrive Argumenter. Vi ere saa tilbøielige til i Afvigelser fra vor egen Tankes Veie at see Lyst til Originalitet, Excentricitetens forvrængte Begreber eller en ophidset Tankegangs Illusioner, at vi, naar en Mand, der engang virkelig har været affindig, kommer til os med Meninger, som vi ikke forstaa eller som vi ikke kunne billige, føle os stærkt fristede til at ansee disse Meninger for et Produkt af hans Vanvid. Men hertil behøver man alene at bemærke, at uagtet Comte virkelig var affindig i en kort Periode, saa var han dog fuldkommen frisk og sund baade da han udkastede Planen til sin Philosophi og da han udfyldte Schemaet. Med denne Kjendsgjerning afvise vi enhver Tvivl. Var Værket blevet udarbeidet i et Galehuus eller var det bleven offentliggjort, medens Forfatteren var affindig, kunde der have været en Undskyldning tilstede for at lægge det upaaagtet tilside; i dette Tilfælde vilde imidlertid en Undersøgelse have bragt Noget for Dagen, som vilde have lignet et Mirakel, og som vilde have gjort en Revolution i alle vore Begreber om Affindigheden. Enhver maatte have seet, at et saa vel sammenhængende og i alle sine Dele saa organisk udviklet Arbeide alene kunde have været udført af en Mand, der var i Besiddelse af sin fulde Aandskraft. Kald Doktrinen farlig, falsk — om det saa maatte behage — kun ikke usammenhængende. Den intense Koncentration, som det fordrede, kan have været Aarsag til Affindigheden, men Affindigheden har intet at gjøre med selve den frembragte Philosophi. Heller ikke vil Nogen, der er omend kun overfladisk bekjendt med Sindssygdomme, og som veed, at alle Sygdomme kun ere Forstyrrelser af Ligevægten i Funktionerne, antage, at disse, naar Sygdommen er forbi og Ligevægten gjenoprettet, ikke igjen ville gjenoptage sin normale Virksomhed, og at ikke den affindige Mand igjen kan blive fuldstændig frisk og ligesaa skikket til at sammenstille Ideer som tidligere.

Der er derfor intet mærkeligt i den Omstændighed, at Lucretius og Cowper skreve sine udødelige Digte i lyse Dieblikke mellem hyppige Anfald af Affindighed. De vise, at Sindet er lyst i de lyse Dieblikke. Listen over de berømmelige Affindige er meget lang. Lucretius, Muhamed, Loyola, Peter den Store, Haller, Newton, Tasso, Swift, Cowper, Donizetti falde os af sig selv ind som Navne paa Mænd, hvis forbigaaende Vanvid paa ingen Maade formørker Glandsen af deres Virken. Til disse Navne maa vi føie Auguste Comte's, og vi ere forvissede om, at saalidt som Newton har gaaet glip af vor Beundring for „Principia" og „Optica", fordi han engang led af et Anfald af Vanvid, ligesaalidt kan Comte miste den for „La philosophie positive", fordi han har lidt af et lignende Anfald. Men det bedste Svar paa denne uædle Insinuation ligger i Værkerne selv. Dersom de ere Produkter af Affindighed, kunde man ønske, at Affindighed undertiden var epidemisk.

IV.

Jeg vender tilbage til Fortællingen om Comte's Liv. I 1828 paabegyndte han igjen den paa en saa sørgelig Maade afbrudte mundtlige Fremstilling af sit System. Den store Geometriker Fourier og den berømte Læge Broussais vare tilligemed de Blainville, Poinsot og Mongéry iblandt de faa Tilhørere. Han fuldendte sit Kursus og gav ligeledes offentlig i Athenæet en kort Fremstilling af sine historiske Anskuelser. I 1830 udgav han det første Bind af sit Kursus; det følgende kom, paa Grund af en Handelskrise, ikke ud før i 1835, det sjette og sidste udkom i 1842. Jeg skal tilføie, at han i 1830 begyndte at give et gratis Kursus offentlige Forelæsninger i Astronomi, at han fortsatte dermed i syv Aar og at han i 1844 offentliggjorde dette Kursus under Titel af „Traité philosophique d'Astronomie populaire."

Disse 12 Aar (1830—42), omfattende Offentliggjørelsen af „Cours de philosophie positive", danne hvad Littré med Rette kalder hans Livs store Epoche. „Et umaadeligt Arbeide ventede paa ham, han opofrede sig ganske for det. 12 Aar forløb, i hvilke han udelukkede sig fra Alt, som kunde trække ham bort. Aldrig følte han Trang til at offentliggjøre for tidligt. Streng, udholdende og døv for al Larm udenfor, koncentrerede han Alt, hvad han havde af Tanke, paa sit Arbeide. I Historien om de Mænd, der have ofret sig til store Tanker, kjender jeg intet Skjønnere end disse 12 Aar." Det vilde være godt, om man tænkte herpaa. Forkast den positive Philosophi, dersom du ikke kan gaa ind paa den, men tal om Comte som En, der hengav sit Liv for at udarbeide den, som En, der i den Formening, at han var kaldet til at skabe en ny Tro, fulgte Kaldet med Fasthed og Mod.

I 1833 erholdt han en Post ved den polytechniske Skole. Denne Post i Forbindelse med en anden, som han strax efter fik, og en Ansættelse som Lærer i Mathematik ved en Privatskole, bragte ham i bedre Kaar og tillod ham at ophøre med private Manuduktioner. I nogle Aar havde han nu en Indtægt af 10,000 Fr.

Han læste Intetsomhelst af philosophisk eller videnskabeligt Indhold, og han undlod det af Princip. I sine tidligere Aar havde han læst umaadeligt, og hans Hukommelse var overordentlig stærk. Hans Undladelse af at læse var maaskee til større Fordeel for hans philosophiske Anskuelsers Integritet, end en lignende Fremgangsmaade i de fleste Tilfælde vilde være. Al hans Kundskab var organiseret; hvad han engang havde læst, var altid disponibelt.

Littré beskriver den i Sandhed mærkværdige Fremgangsmaade, som han fulgte under sit Arbeide. „Han tænkte over Gjenstanden for sit Skrift uden at skrive et Ord. Fra den almindelige Anskuelse gik han over til de store Partier og derfra til Detaillerne. Naar hans Udarbeidelse først af det Hele og saa af Delene var tilende, ansaa han sig for at være færdig. Og det var sandt; thi naar han satte sig ned for at skrive, gjenfandt han uden Tab alle de Ideer, som udgjorde det organisk Sammenhængende i Værket, og dem alle netop i deres Orden og Sammenhæng, og det uagtet intet Ord var bleven Papiret betroet. Paa denne Maade forfattede han det Kursus af Forelæsninger, som omfattede hele den positive Philosophi, og den Katastrophe, som paafulgte (i 1826) viser, at Fremgangsmaaden var ligesaa farlig som den var mægtig." Naar han engang begyndte at skrive, reves han med af sine Tankers voldsomme Strøm, og de Tider, hvorpaa han har angivet at de forskjellige Dele af hans Skrifter ere blevne nedskrevne, viser den næsten utrolige Hurtighed, hvormed han skrev. Affnittet blev sendt til Trykkeriet, saasnart det var nedskrevet, saa at ethvert enkelt Bind var trykt omtrent i samme Dieblik, som han havde lagt Pennen ned.

Aaret 1842 er i dobbelt Henseende mærkværdigt. Det saa Fuldendelsen af hans store Værk og Enden paa hans ægteskabelige Liv. Jeg har allerede sagt at jeg ikke kan indlade mig paa hans huslige Forhold. Lad Skylden være fornemmelig hans eller fornemmelig hendes, Udfaldet havde sin Grund i Omstændigheder, som ikke kjendes fuldstændig. At Separationen var hendes Værk og ikke hans, synes vist. Det er af mange Tegn klart, at deres Sammenstød vare hyppige og voldsomme. Deres Livsanskuelser vare forskjellige, og sandsynligviis har den Enes verdslige Anskuelser været en stadig Kilde til Ærgrelse for den Anden; men det er ogsaa klart, at han ikke ansaa hende for at have gjort Noget, der berøvede hende hans Agtelse. I et af sine Breve lægger han Hovedvægten paa den Ting, at hun aldrig havde elsket ham. Han vedblev i nogle Aar at korrespondere med hende i venskabelige Udtryk.

V.

Ved Udgivelsen af den positive Philosophi havde han sikret sig en Plads blandt de store Tænkere; men samtidig havde han paadraget sig Rivalers og ydmygede Professorers Had. Disse, i Forbindelse med forargede Theologer og Metaphysikere, fik ved Hjælp af Journalister, der vare opbragte over hans farlige Doktriner og bidende Ringeagt, tilsidst fordrevet ham fra hans offentlige Stilling. Han blev endnu engang nødt til at søge Livsophold ved at undervise i Mathematik. Historien er fortalt i Indledningen til 6te Bind af den positive Philosophi og med flere Detailler af Littré. Det er ikke nødvendigt at gjentage den her; det sørgelige Resultat er nok. For at formilde Stødet, tilbød tre Englændere: Grote, Raikes Currie og Sir W. Molesworth, gjennem John Mill sig at erstatte ham et Aars Gage, idet de forudsatte, at han inden Aarets Udgang enten vilde blive gjenindsat eller have sørget for en anden Udvei. Aaret gik, men han blev ikke gjenindsat. I Begyndelsen brød han sig lidet derom. Han havde lært at betragte sine Beundreres Understøttelse som sin Ret. Han ansaa det for at være noget, som den Rige skyldte Philosophen; thi Philosophen kunde mere virksomt udføre sit Arbeide, naar han var fri for økonomiske Sorger. I dette Lys betragtedes imidlertid ikke Sagen i England. Grote sendte endnu 600 Fr., men vilde ikke indlade sig paa at sende mere. Comte blev yderst opbragt. Jeg forsøgte at gjøre ham indlysende, hvorledes Sagen kunde sees fra den anden Side, men uden Nytte. Han havde faaet en fix Idee om den Gjenstand. Om der, som jeg tror, er meget at sige til Fordeel for Tanken om, at det er Rigmandens Pligt at understøtte de Tænkere, hvis Retning han billiger, saa er der heller ikke saa lidet at sige paa den anden Side, og man maa ialfald stærkt dadle Comte's Maade at gjøre sine Krav gjældende paa.

Tanken om, at hans Tilhængere burde understøtte ham, groede, som jeg har sagt, fast i ham. Han ophørte at sørge for sig selv og appellerede offentlig til sine Beundrere. Opfordringen blev efterkommet for

Resten af hans Liv. De Cirkulærer, som han aarlig udsendte, ere trykte i Fortalen til hans „Système de politique positive.“

Imidlertid havde han følt Indflydelsen af en dyb Kjærlighed. Vi have seet St. Simon give ham en Retning, som frembragte „Philosophie positive“; vi skulle nu see, at en Retning, som en inderlig Kjærlighed gav hans Tanker, førte ham ind i sentimentale og mystiske Regioner.

Det var i Aaret 1845, han første Gang mødte Madame Clotilde de Vaux. Hun var ligesom Comte separeret. Et Ægteskab mellem dem var saaledes ulykkeligviis umuligt, og de havde kun et reent og inderligt Venskabs ufuldstændige, om end uvurdeerlige Trøst. Enhver, som kjendte ham i denne hans korte lykkelige Periode, vil erindre den mystiske Enthusiasme, hvormed han omtalte hende, og den uimodstaaelige Følelse, som bragte ham til at tale om hende allesteds og til Alle. Hans Lykke varede kun et Aar.

Hendes Død gjorde ingen Forandring i hans Hengivenhed. Hun undergik en Transfiguration. Hendes Udødelighed gik for hans mystiske Hengivenhed over til en virkelig Nærværelse. I sin Levetid havde hun udøvet en velgjørende Indflydelse over ham, idet hun for første Gang havde tilfredsstillet denne umaadelige Ømhed, som havde slumret hos ham. Hun havde indviet ham i Følelseslivets Hemmeligheder, — Noget, som var en nødvendig Betingelse for en videre Udvikling af hans Philosophi. Hendes Død gjorde hendes Indflydelse endnu mere intens, idet den befriede hans Følelser fra ethvert personligt Element.

Resten af hans Liv var en stadig Hymne til hendes Minde. Hver Uge besøgte han hendes Grav, hver Dag bad han til hende og anmodede hende om hendes stadige Bistand. Hans offentliggjorte Paakaldelser og Eulogier maatte fremkalde Spot fra letsindige Samtidige — dybe Overbeviisninger og uinteresserede Følelser slaa let over i det Latterlige — men Efterverdenen vil i dem læse en dyb Lære og see, at denne moderne Beatrice havde en betydelig Deel i Udviklingen af Humanitetens Religion.

Det kan her være godt at bemærke, at de, som kun kjende Comte paa anden Haand, ofte anklage ham for Følesløshed, Materialisme og Irreligiøsitet, og at de, som i mere eller mindre Grad kjende hans Skrifter, fordømme ham som en mystisk, sentimental og despotisk Moralprædikant. Een Klasse har imod ham, fordi han ikke indrømmer Følelserne nogen Plads, en anden, fordi han lader Følelserne spille en altfor stor Rolle i Philosophien. Han er kaldt en Atheist, og Ingen har nogensinde ytret mere Foragt for Atheismen; han er kaldt en Materialist, og ingen Tænker har nogensinde mindre kunnet beskyldes for, hvad denne Benævnelse betegner. Disse modsigende Beskyldninger grunde sig først og fremst paa en Misforstaaelse af den Comte'ske Philosophies Aand og Øiemed og dernæst deri, at der er en meget stor Forskjel i Methode og Resultater i hans første og hans sidste Værker. Indtil 1842 var han en umiddelbar Efterfølger af Forgjængere og fulgte den objektive Methode. Han resumerede og systematiserede i en stor og sammenhængende Doktrin sine videnskabelige Forgjængeres Virksomhed, idet han af de forskjellige Videnskaber skabte en Philosophi ved at samle deres adspredte Generalisationer i een Eenhed. Men efter 1842 fandt en radikal Forandring Sted. Philosophen gik pludselig over til at blive Ypperstepræst. Han forandrede sin Methode.

Fra den Tid bleve Navnene Positivist og Comtist tvetydige. Det betegner to Skoler, en Høire og en Venstre, mellem hvilke der bestaar en væsentlig Forskjel. Mænd som John Mill, Grote og Littré kunne kaldes Positivister, forsaavidt de ere Tilhængere af Principerne for „La philosophie positive“; men man vilde angive deres Stilling meget feilagtig, naar man ikke gav Udtalelsen en nærmere Bestemmelse, thi de forkaste „Politique positive“ og „Catechism“, de to Bøger, som de „virkelige Positivister“, af hvem den mest bekjendte er Richard Congreve, betragte som de virkelig værdifulde og ene konsekvente Deduktioner fra Philosophien.

Det er ikke min Hensigt paa dette Sted at fremstille eller diskuttere hverken Philosophien eller Religionen. For at sikre mig mod enhver Misforstaaelse med Hensyn til min Stilling, kan det være nok at bemærke, at jeg med Taknemmelighed modtager Philosophien i alle dens Hovedpunkter, og at jeg i 23 Aar i den har fundet en oplysende Ledsager. Men i den positive Politik og i den religiøse Kultus kan jeg alene see en herlig Utopi og en prophetisk Vision om hvad der kan blive Fremtidens Religion.

VI.

Jeg tager ikke Politique positive i Forsvar. Tvertimod, min Uenighed i dens Hovedtanker og fremfor Alt i dens geistlige Despoti er aabenbar. Alle virkelige Positivister betragte mig som en Kjætter; men jeg er ikke desto mindre en Kjætter med Ærbødighed. Jeg beundrer i høi Grad Storheden og Sinceriteten hos Tænkeren, uagtet han synes at have forsøgt paa Noget, hvortil der savnedes Materialier. Og dersom Menneskene kunde træde i Berørelse med Værket med tilstrækkelig Tilbøielighed til at modtage Lærdom af en Mester, som de i det Hele maa nægte at følge, og med Evne til uden Hensyn til Differentser at høre paa og belæres af Argumenter, vilde de fra Forfatterens Politik hente mange herlige Tanker og den forædlende Indflydelse, som altid udgaar fra en moralsk Overbeviisning. Man maatte være forberedt paa at finde Steder til at forundre sig over, Steder til at le ad og Steder, hvorimod man bør udtale sig skarpt; men man vilde selv i disse Steder opdage en Intelligents af høi Rang, der af den deduktive Methode er dreven ud over den sunde Fornufts Grændser. De ville ikke finde noget af Vanvidets Usammenhængenhed.

Uvillie mod den positive Politiks Methode og Konklusioner bragte mig i mange Aar til at betragte Værket som en i enhver Henseende uheldig Udskeielse fra den positive Philosophi. Min Holdning har forandret sig nu, da jeg har lært i den at see en Utopi, der maa betragtes som indeholdende mere Hypotheser end Doktriner, mere Ideer for fremtidige Videnskabsmænd end Dogmer for Tilhængere, — Hypotheser, mere eller mindre sande, midlertidig tjenlige ved Indsamlingen af Fakta, Gjenstande for Verifikation eller Refutation. Alvorlige Studerende tro ikke at kaste sin Tid bort ved at studere Plato's Stat. Lad dem nærme sig „Systeme de politique positive“ med samme Tanker. Da ville de finde en Intelligents, der er større end Plato's, en Moralitet, der er høiere og renere, og et Fond af brugelige Ideer, der er uden Sammenligning større.

Ingen kan studere den positive Philosophi uden at bemærke Comte's Tilbøielighed til systematisk at begrændse vore Tendentser i den Hensigt at faa indordnet under en Eenhed, — han paaviser, som Mill rigtig bemærker, ikke Nødvendigheden af en saadan Eenhed — og til at raisonnere deduktivt uden at tænke paa at verificere. Der see vi imidlertid blot Spiren, thi den positive Videnskab var lidet skikket til at udvikle denne Tilbøielighed. Heelt igjennem tvungen til at anvende den objektive Methode, nødtes han for ikke at naa, hvad han vilde, til at trænge den tilbage. Eftersom han blev ældre og kom til at leve mere og mere alene, udelukkende optaget med at tænke og mindre og mindre beskjæftiget med hvad Andre havde fundet, blev hans Selvtillid mere og mere overdreven, saa at hans Disposition til at antage sin egen Følelse som Garanti og Bevis blev mere og mere skadelig. Hans underlang og eensom Tænkning skabte Anskuelsers Klarhed gjorde det vanskeligt for ham at betvivle deres Virkelighed, medens den for en systematisk Intellektualitet naturlige deduktive Utaalmodighed hindrede ham i at verificere dem. Et nu udviklet intentisk Følelsesliv og nogle faa ivrige Disciples velkomne Hyldest bidrog Sit. Han fik den Overbeviisning, at han havde en apostolisk Mission. Den systematiske Tænkers Overgang til den bydende Ypperstepræst var hurtig. De, som bleve underkastede ved hans personlige Indflydelse eller henrevne af hans Doktriners tilsyneladende Sandhed, ville i dette see en logisk Udvikling, medens vi, som staa udenfor, ikke kunne see andet deri end den ulykkelige Skjæbne, som synes at være knyttet til dybe Overbeviisninger i visse mægtige og overmodige Naturer. De, som betragte Mahomed som en Bedrager og Layola som en ondskabsfuld Despot, faa brændemærke Comte med lignende Foragtens eller Hadets Epitheta; men dersom vi med dybere Sympathi og mere udstrakt Kundskab mærke Grændselinien mellem Svaghed og Styrke og erindre, at, hvor Lyset er klarest, der er ogsaa Skyggen mørkest, ville vi være omhyggelige for ikke at konfundere en almindelig Svaghed med en ualmindelig Storhed. Hundreder have været ligesaa forfængelige, ligesaa arrogante og ligesaa despotiske i sine Ideer; men hvor mange have været ligesaa strengt asketiske, ligesaa inderligt moralske, ligesaa indviede til deres Tankeliv og ligesaa herligt begavede? Vi behøve ikke at antage en stor Tænkers feilagtige Anskuelser, fordi vi anerkjende hans Storhed; men bør vi forglemme Storheden, medens vi forkaste de feilagtige Anskuelser?

Om hans Liv efter Offentliggjørelsen af „Politique“ er der lidet at berette. I 1852 publicerede han „Catéchisme positiviste“, et lidet Værk, som efter min Mening har gjort mere til at forsinke Udbredelsen af hans Anskuelser end alle Antagonisters Angreb. Det indeholder mange dybe og ædle Steder, og for de Disciple, som følge med til det Yderste, er det utvivlsomt en værdifuld Bog. Men det skulde have været et esoterisk Værk, idetmindste i mange Aar. Katechismer ere for de Omvendte. Dersom min Stemme har den ringeste Vægt hos Læseren, beder jeg ham, ikke at aabne Kathechismen, forinden han omhyggelig har studeret de to store Værker, ved hvilke Comte vil leve i Historien.

„Synthese subjective“ oplevede han ikke at faa færdig. Jeg har erfaret, at nogle udmærkede Mathematikere have store Tanker om det ene Bind, som er udkommet; men jeg kjender det alene paa anden Haand.

Doktor Robinet har skildret hans daglige Liv i disse senere Aar. Skildringen bør være Gjenstand for deres Eftertanke, hvis theologiske Irritation har bragt dem til at kalde ham en Materialist og en Spotter. Han stod op Kl. 5 om Morgenen, bad, mediterede og skrev til Kl. 7 med korte Mellemrum for hans to Maaltider. Hver Dag læste han et Kapitel af „Christi Efterfølgelse“ og en Sang af Dante. Han læste ligeledes ofte Homer op igjen. Poesien var hans Fornøielse. Fra Kl. 7 til 9 og om Søndag Aften modtog han Besøg specielt af Arbeidere, blandt hvilken Stand han fandt Disciple. Onsdag Aften besøgte han Madame de Vaux's Grav. Kl. 10 bad han igjen og begav sig til Sengs. Intet kunde være simplere end hans Maaltider.

Han døde den 5te September 1857 i en Alder af 60 Aar. Han efterlader sig et udødeligt Navn og betragtes næsten som en Helgen af de udvalgte Faa, der endnu med beundringsværdig Energi anstrænge sig for at udbrede Humanitetens Religion, uden at bryde sig om den Latter og den sociale Forfølgelse, som stadig venter en religiøs Bevægelse i dens Begyndelse.

VII.

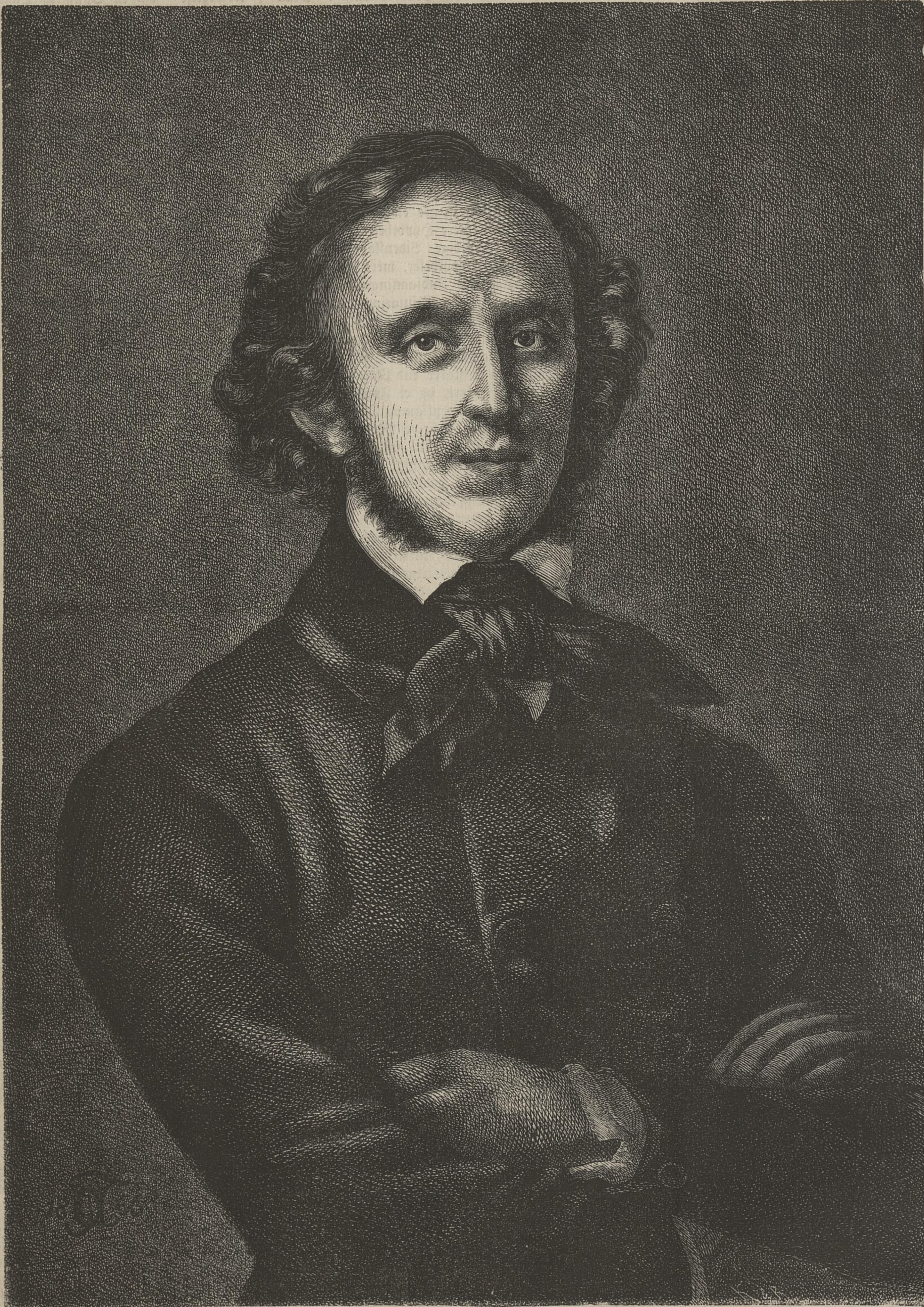
At Comte's Navn stedse bliver mere kjendt, er et Tegn paa en voxende Sympathi og en voxende Skræk. I alvorlige Afhandlinger og periodiske Skrifter ere hans Anskuelser stiltiende antagne, aabent nævnte og diskutterede med Respekt; men meget hyppigere foranledige de en løs Sentents fra en let Journalist eller en høitidelig Uredelighed hos en eller anden polemisk Theolog. Indignation, Foragt og Latter komme frem med saameget større Frihed, som man i Almindelighed ikke generes ved en første Haands Kundskab. Det er med ham, som det var med Kant, der for ikke mange Aar siden var en staaende Gjenstand for Angreb. Mange, som aldrig havde aabnet „Kritiken“, og som endnu mindre vilde have forstaaet Noget, om de havde læst den, lo ad denne „Drømmer“ og hans „transcendentale Nonsens“, uden at ane, at de gjorde sig selv til Narre i deres Øine, som kjendte noget til Kant. De ere nu ærbødige og tause. Er det ikke visest at være ganske taus om hvad vi vide, at vi ere uvidende i? Mill taler etsteds „om Misbrug af det Privilegium at tale med Sikkerhed om Skribenter, som vi ikke have læst.“ Faa tænke paa, at det er naragtigt at benytte dette Privilegium, og endnu Færre, at det ikke er rigtigt at gjøre det. Og om mange indbilde sig, at de kjende nok af Comte for at kunne danne sig en almindelig Mening om ham, lad dem spørge sig selv, om deres Kundskab er mere end et Echo af hvad Andre have sagt, og om ikke disse Andre i de fleste Tilfælde have været Modstandere. Et saadant Spørgsmaal vilde bringe den Redelige til Taushed; men Intet vil bringe til Taushed de snakkesalige Ignoranter, der, som Locke siger, „tage de Ord, som de finde i Brug blandt deres Naboer, og, for ikke at synes uvidende, benytte dem med Sikkerhed, uden at bekymre sine Hoveder meget med deres bestemte Mening. Det er saa let, og de opnaa desuden den Fordeel, at de i Diskurser sjelden kunne overbevises om, at de have Uret.“

At Comte ofte har Uret, er utvivlsomt. Det er menneskeligt. At han ofte er latterlig og stødende, kan uden Betænkning indrømmes. At vise, hvori Feilene bestaa, er at gjøre Philosophien en Tjeneste. Men dersom vi ere redelige og kloge, saa bør vi først overbevise os om, at de feilagtige Meninger, som vi dadle hos ham, ere hans Meninger og ikke Fortolkninger, som Andre have givet hans Ord; og dersom vi ere retfærdige, saa skulle vi gjøre Forskjel paa Urigtighederne og Sandhederne og ikke tale bittert eller foragteligt om Manden, fordi vi i mange Punkter forkaste hans Lære. Men disse to simple Betingelser opfyldes sjelden, naar ikke Forfatteren ligger lidt tilbage i Tiden. Comte ligger os for nær til at han kan ydes Retfærdighed. Man angriber ham idelig for at have hyldet Meninger, som staa i Strid med hans hele Lære. Man refuterer „Absurditeter“, som ere skabte enten af en selv eller af dem, af hvem man er et Echo. Og om ogsaa de bedre Underrettede paaviser Mangelen paa Akkuratesse ved at sammenligne Paastandene med Comtes egne Ord, saa ryster man paa Hovedet og trækker sig tilbage inden sine gamle Forskandsninger. Man fortæller oprigtigt, at man ikke kan gaa ind paa Anskuelser som hans, og nægter at undersøge om de Meninger, man har dannet sig om hans Anskuelser, ere korrekte. Det er kun et Par Dage siden, at en Kritiker af nogen Anseelse i Revue des Deux Mondes erklærede, at Comte havde forsøgt at skabe en Philosophi, „uagtet den Konklusion, som var en nødvendig Følge af hans Principer, var den absolute Udelukkelse af enhver Philosophi.“

Det falder ikke denne Skribent ind, at han, som aldrig har studeret Comte's Philosophi, muligens ikke har saa god Indsigt i dens logiske Konsekventser som Philosophen selv. En anden Skribent fortæller, at Comte forviser Historien fra sit System, hvilket er en besynderlig Bemærkning at gjøre mod En, der betragter sig som Skaber af den historiske Videnskab. Et Chor af Angribere protestere i Indignation mod Positivismen „som mod noget, der ikke tror paa andet end hvad der kan sees og føles", og denne høist feilagtige Mening er ikke alene gjentaget af Journalister og intellektuelle Polemikere, men forfægtet i et længere Essay af en Philosoph af Fag, som har taget sig for at „refutere" Comte. Det er rigtignok sandt, at denne Philosoph var den ubetydelige Emile Saisset.

Man kan ikke undskylde sig ved at henvise til enkelte aabenbare Absurditeter. Dersom store Tænkere ikke skulde dømmes efter sin Storhed, men efter sine Svagheder, saa veed jeg ikke Nogen, som vilde beholde vor Ærbødighed. Plato og Aristoteles, Descartes og Bacon, Newton og Leibnitz, Spinoza og Hegel ere Alle fremkomne med systematiske Absurditeter, som have vakt Generationers Latter og Ærgrelse.

Jeg kan ikke antages at være den, som ønsker Comte beskyttet mod Kritik. Jeg har selv i mere end 20 Aar kritiseret ham og tabt hans Venskab paa Grund af den Frihed, hvormed jeg har gjort det. Jeg vil ikke have en eneste Feil eller Absurditet skjult, saa meget mere, som jeg ikke finder, at min Modstand i mindste Maade har formindsket min Agtelse for Værdet af de store Principer, som jeg kan acceptere, eller brudt min Tro paa den positive Philosophies uden Sammenligning høie Værd. Men een Ting er at erkjende en Feil, og et andet at bedømme et System efter dets Besidder. Den, der staar udenfor en Lære og betragter den fra sit eget Standpunkt, ledes naturligen til at see paa den akcessoriske Detail istedetfor at koncentrere sine Tanker paa de store centrale Principer. Dersom vi staa udenfor Katholicismen, ville vi i dens Lære og dens Skikke se meget, som er utroligt, meget som er latterligt og noget, som er oprørende. Dersom vi staa udenfor Protestantismen, vil det forholde sig paa lignende Maade. Dog vide vi, at der er Katholiker og Protestanter med omfattende og gjennemtrængende Intelligents, med ædel og øm Samvittighed, der have troet disse Inkredibilier og fulgt disse Skikke, idet de have overseet eller seet bort fra det, som for Kjætteren er latterligt eller oprørende. Hverken Katholiker eller Protestanter ville samtykke i at dømme efter sin Kirkes svage Punkter, men alene efter de stærke, ikke efter hvad Udenforstaaende erklære for absurd, men efter hvad man føler er vitalt.

Felix Mendelsohn-Bartholdy.

Applicerer dette paa Positivismen, betragtet enten som Religion eller som Philosophi. Under begge Betragtninger er den en Lære, som kun tilbyder dem aandelig Ledelse, som antage dens Lærdomme. Lader os betragte den som vi betragte Spinozisme eller Hegelianisme, Budhisme eller Islamisme, og dersom vi ved Undersøgelse finde, at den i nogen betydelig Grad svarer til vor aandelige Tilstand, dersom den er saavidt i Harmoni med demonstrerede Sandheder at den kan lede os i vor famlende Søgen efter en Løsning paa de store Problemer, lad os saa kjæk forklare saameget og ikke forkaste en saa værdifuld Gave, fordi Comte ligesom Andre med sine store centrale Ideer kan have forbundet visse Ideer, som synes falske eller latterlige. Ulig Katholiken og Protestanten behøver Positivisten ikke at vige tilbage for nogen Discussion eller af Frygt for at bringe Systemet i Fare at tage i Betænkning at forkaste en Idee; thi Systemet fordrer at hvile paa demonstrerede Sandheder og ikke paa Aabenbaring eller Autoritet. Om hine kunne lade være at bryde sig om, hvad det ikke er dem tilladt aabenlyst at forkaste, saa kunne vi aabent forkaste, hvad vi ikke oprigtigt kunne tro. Jeg siger ikke, at den nye Religions Ypperstepræst vilde tilstaa os en saadan Frihed. Det er en af hans kapitale Feil, at han har efterlignet den geistlige Despotisme, som med logisk Nødvendighed har tilhørt ethvert Præsteskab, men som er en Inkonsekventse hos en aandelig Magt, der støtter sig paa Demonstration. Men om Comte ikke vilde indrømme denne Frihed, saa fordrer Positivismen den som en essentiel Betingelse.

Hvad jeg ønsker at lægge Læseren paa Hjerte er, at han ved upartisk Studium maa undersøge, hvad der er Positivismens Hoved-Doktriner eller være taus og overlade Snakkere og malhonette Polemikere den lille Fornøielse med en Viisdommens Mine at tale om, hvad de ikke forstaa, eller foragteligt om en stor intellektuel Bevægelse, fordi dens Ledere have gjort sig skyldige i visse Daarskaber. Offentliggjørelsen af J. Stuart Mill's mærkelige Bog om Comte vil, som jeg haaber, bidrage betydeligt til Opnaaelsen af et saadant Resultat, deels ved at vise den dybe Respekt, hvormed denne eminente Tænker betragter Philosophien, endog hvor han erklærer sig mod dens Resultater, og den upartiske Ro, hvormed han kan rose og dadle, deels ved at lede alvorlige Sjæle til at paabegynde et Studium af de Værker, hvori Philosophien er udviklet.

Der skulde gaa alvorlig Undersøgelse forud for philosophisk Antagonisme. Det er let at indtage en spottende Stilling ligeoverfor hvad der mishager os;

men det er ikke let at bestemme, hvori Differentsen ligger og hvor Feiltagelsen begynder. Vor første Tilbøielighed er at forkaste en ny Ting, medens Forkastelse skulde være den endelige Konklusion. Det er som Milton siger i sine „Areopagetica“, at dersom det kom til Forbud, „vilde Intet staa nærmere til at forbydes end Sandheden selv, der ved sin første Fremkomst i vore af Fordomme og Vaner forblindede Øine er mere uanseelig og uantagelig end mangen Vildfarelse, ligesom mangen en stor Mand er uanseelig og foragtelig at see til.“

Felix Mendelsohn-Bartholdy.

I det Mendelsohn'ske Huus i Berlin førtes omkring Aarene 1825—30 et glimrende Liv. Familien var ligesaa udrustet med Aand og Talent som med Lykkens ydre Gaver, hvilke sidste ikke blev Midlet til at føre et pralende Verdensliv, men til alle aandige Kræfters høist mulige Udvikling samt til at føre et i Sandhed skjønt og dannet Familieliv. Man fandt dog sjelden en Aften Forældrene og de fire herlige Børn ganske alene. Husets Atmosphære var i høieste Grad tiltrækkende; hvo, der følte sig tiltrukken, kom, og hvo, som kom gjerne, var ogsaa gjerne seet. Videnskab, Kunst, Literatur holdtes lige høit i Ære. Humboldt kom ofte og gjerne. Naar han var tilstede, pleiede man at danne en Kreds omkring ham; thi al anden Underholdning forstummede af sig selv for de interessante Meddelelser, han timeviis kunde give tilpriis, uden nogensomhelst Pause. Hegel kom ogsaa ofte, men bidrog kun lidet til Underholdningen; ved et stille Whistparti søgte han helst Hvile efter sit anstrængende Aandsarbeide; forresten blev der i Huset aldrig spillet, der dannedes blot et Parti for den agtede Lærdes Skyld. Berømte og uberømte Folk, interessante Reisende, Kunstnere og Digtere fandt Alle i dette Huus aandfuld Forstaaelse. Underholdningen var altid besjælet og løftet; man følte sig her langt fra Hverdagslivet og dets Prosa.

Felix var Familiens og Alles Yndling og dog ingenlunde forkjælet. Gav han Faderen Anledning til Misfornøielse, skaanedes han aldrig for det advarende Blik og det alvorlige, skjønt altid findige Ord. Husets Venner havde ubegrændset Ærefrygt for Huusherren; naar hans store, kortsynede Øie saa op over Brillen, kunde han ved et ganske sælsomt Blik fordre Respekt. Det skjønne Forhold mellem Fader og Søn træder klart frem i deres udkomne Korrespondance. At Drengen Felix ikke blev sendt i Skole, men underviistes i Hjemmet af Huuslærere, deels alene, deels i Forening med Søstrene, var ganske beregnet paa hans Eiendommelighed og fremskyndede hans Udvikling; paa den anden Side bærer Opdragelsen i Hjemmet maaskee Skylden for, at hans Gemyt blev saa at sige for fiint for denne Verden, saa at han til sin Død var let at saare og bedrøve og i Grunden aldrig ret forstod at skikke sig i Menneskene, som de nu engang ere. Intet er sundere og affiler bedre Kanterne i et ungt Gemyt, end de bestandige Rivninger med Skolekammerater af alle Slags. Den altfor raffinerede Livs-Atmosphære duer ikke for en Gut.

De musikalske Studier dreves i Forening med Søsteren Fanny, og imellem disse To var Forholdet idealt. Begge vare lige musikalsk udrustede, og da de engang som smaa Børn spillede firehændigt, udbrød Læreren Berger, som sandelig ikke havde for Skik at rose: „Aber, Kinder, ihr spielt doch auch ganz famos!“ I de første Hefter af de Mendelsohn'ske Lieder ere flere af Søsterens Kompositioner optagne. Den musikalske Søstertroskab, hvormed Fanny hele sit Liv hang ved Broderen, kunde vel neppe have drømt sig en skjønnere Lod end at dø pludselig og smertefri midt under en Prøve paa Broderens Musik, anført af hende selv og i Henrykkelsen over den fulde Anerkjendelse, som blev den til Deel.

Felix var et høit begavet Menneske i alle Retninger; endogsaa i Legemsøvelser stod han ikke tilbage for de Første. Han var en udmærket Turner; selv lige foran en Koncert, hvor han skulde spille, morede det ham at turne en halv Time i ubændig Kraft. Ogsaa som Svømmer blev han sjelden overtruffet; men naar han saa, efter at have brugt sit Legems Kræfter, kom tilbage til Hjemmet og der fandt virkelig musikalske Venner, kunde Aftenen blive henrykkende. Sine egne Kompositioner spillede han blot paa Opfordring, men saaledes som han har spillet Beethoven og Bach, vilde ikke Mange gjøre ham det efter. Timen efter Theen, hvor han allerhelst spillede, var forsaavidt uheldig, som Tappenstregen netop da gik og ikke sjelden undlod at falde ind med sine Trommehvirvler netop under Adagio'en.

Flekkefjord. Efter Originaltegning af A. Schneider.

Allerede i det Fjerne hørtes et Bulder, som stedse blev mere paatrængende, indtil Vinduerne klirrede i Huset. Hvorledes disse Mistoner faldt ind i Gemytter, som Mendelsohn's smeltende Spil havde hævet over det Jordiske, vil Enhver forstaa, hvis Sjæl er opladt for Kunstens Herlighed. Og var Lidelsen vel overstaaet, saa kunde den ventes igjen paa Tilbagemarschen fra Krigsministeriet! Paa den naturlige Forsigtighedsregel, at gaa afveien for den onde Time, tænkte Ingen.

Mendelsohn var ogsaa en ypperlig Rytter og en ikke mindre fortrinlig Tandser; kun at løbe paa Skøiter kunde han ikke komme af med, det var ham en for kold Fornøielse.

I Aandens Sphære var hans Begavelse ikke mindre mangesidig. Han spillede fortræffeligt Shak, hvilket var Faderens Maade at hvile sig ud paa. Med Søsteren Rebekka studerede han Græsk, og han var en dygtig Latiner. I Tegning havde Røsel været hans Lærer, og om han end ikke selv var en Kunstner, havde han den fineste Forstand saavel paa ældre som nyere Mesterværker. Kun hvad der slog ind i de mathematiske Fag syntes ganske at gaa udenfor hans Muligheder. En Ven søgte engang forgjæves at gjøre ham begribeligt, hvorfor Polarstjernen, som netop funklede klar paa Himlen, alene var tilstrækkelig til at orientere os i de fire Himmelegne. Hvorledes han komponerede, fortæller samme Ven saaledes: „Jeg kom en Formiddag ind til ham og fandt ham beskjæftiget med at skrive Noter. Jeg vilde gaa igjen for ikke at forstyrre ham, men han holdt mig tilbage med de Ord: „Jeg skriver blot Noget af.“ Jeg blev altsaa, og vi talte om alt Muligt, medens han vedblev at skrive. Han kopierede ikke, thi der laa intet andet Papir, end det, han skrev paa; hvad han skrev var intet Mindre end den store Ouverture i C-Dur med Partitur for fuldt Orchester. Han begyndte med det øverste System, gjorde langsomt et Taktpause-Tegn, lod et temmelig rigeligt Rum aabent og trak saa Taktstreger fra oven ned over det hele Blad. Derpaa skrev han andet, saa tredie System osv., deels med Pauser, deels med Noter. Ved Violinerne viste det sig, hvorfor han havde anlagt Takten saa bredt; thi der gaves en Figur, som krævede Plads. Den paa Stedet regjerende længere Melodi betegnedes med intet, men bekom blot sin Takt ligesom de øvrige Stemmer og ventede ved Taktstregen paa Fortsættelsen, naar dens System igjen stod for Rad. Under Værket saa Mesteren hverken frem eller tilbage, sammenlignede Intet, prøvede Intet; Pennen gik langsomt og ligesom forsigtigt, men uden nogetsomhelst Ophold, og Konversationen fortsattes uafbrudt. Afskrivningen, som han kaldte det, bestod altsaa deri, at det Hele laa ham med hver enkelt Tone saa fuldfærdigt i Sjælen, som om han saa det skrevet foran sig.“

Dyb Religiøsitet laa paa Bunden af Mendelsohn's hele Væsen, skjønt den manglede den kirkelige Farvning. De skjønneste Partier i hans Oratorier skyldes utvivlsomt en Sjæl, der øiner et Noget over Jorden. Paa hans ædle Ansigt laa Religion og Tilbedelse, hvad enten han energisk og med Jernvillie anførte et Orchester, foredrog sine smeltende Lieder ved Flygelet eller spillede Violoncel i en Kvartet. Derfor henrev han ogsaa saaledes ved sin Musik. Udtrykkelig sagde han engang, at religiøs Musik som saadan ikke stod høiere end anden; enhver Musik maatte i sin Art tjene til Guds Forherligelse.

En Aften blev der sagt i det Mendelsohn'ske Huus, at Bach's Musik dog i Grunden blot var tørre Regnestykker. Han tog Passions-Musiken frem og begyndte at foredrage Noget deraf med sine Søstre. Det behagede. Devrient var tilstede; han sang Christi Parti, Stümer Evangelistens, og Enthusiasmen blev saa almindelig, at det besluttedes at synge Bach ugentlig med et lidet Chor af 16 Stemmer. Aaret efter opførtes Passions-Musiken offentlig, og saaledes frelstes for Verden dette længst forglemte Mesterværk.

Ved denne Leilighed viste Mendelsohn først sit Mesterskab som Anfører, og fra nu af overtog han ogsaa selv Taktstokken ved Familie-Koncerterne og optraadte i det Hele mere selvstændigt. Hvor ganske han var Anførerposten voxen, viste han en Aften under en Prøve ved Flygelet uden Noter; efter endt Sats raabte han: „Sopranen har i 23de Takt ikke c, men cis!“ Især forstod han at tvinge Orchestret. I de Haydn'ske Symphonier fordrede han et langsommere Tempo, end det, man var vant til; bestandig ilede Orchestret frem, men med stærke Taktslag og ubøielig Villie holdt han det tilbage og fremkaldte en fuldstændig Reform. „Man darf den guten Vater Haydn nicht überstürzen“, lød hans formanende Ord. Og det viste sig, at den saakaldte „Bjørnedands“, saaledes foredraget, var en yderst gratiøs og beaandet Musik.

Hvad Mendelsohn som Dirigent har bragt af Nuancering og Zarthed ind i Orchestret, er noksom bekjendt. Han har i denne Retning lært meget af Weber. Da denne indstuderede sin „Euryanthe“ i Berlin, var Mendelsohn ofte tilstede ved Prøverne og saa for sine Øine, hvad Mesteren forstod at udrette med det fremmede Orchester. Weber's „guddommelige Grovhed“ søgte han dog ingensinde at tilegne sig, ligesaalidt som den kapriciøse Vaklen i Tempo.

Foraaret 1830 tiltraadte Mendelsohn den Reise, hvorfra hans udgivne Reisebreve datere sig. Ynglingens Charakteerfasthed og høie Begavelse træder os her sprudlende imøde, hvad enten han taler om Musik, Mennesker eller Forholde.

Fra Paris skriver han til Søsteren: „Jeg skulde gjøre mange Symphonier, men hidtil er det ikke blevet til noget. Paris paatrænger sig, og da jeg fremfor Alt nu maa see Paris, saa seer jeg Paris og er stum. Mit Kammer lader sig ikke opvarme, og først Nytaarsdag faar jeg et andet varmt. I et saadant mørkt Parterrehul med Udsigt til en smal, fugtig Have, og hvor man sidder med kolde Fødder, hvem kunde der komponere? Det er bittert koldt, dobbelt føleligt for en Italiener som jeg, og udenfor synger En en politisk Vise til Guitar. Jeg lever forøvrigt som en Hedning: i Selskab til Middag og til Aftens. Formiddagene løber jeg i Louvre og beseer Raphaellerne og min Tizian; man kunde ønske sig et Dusin flere Øine til et saadant Billede. Iforgaars gjorde jeg musikalske Visiter hos den bistre Cherubini og den venlige Herz. Der staar et stort Skildt paa Huset: „Manufacture de pianos par Henri Herz. Marchand de modes et de nouveautés.“ Jeg mente, dette hørte sammen, oversaa, at det var to forskjellige Skildter og gik ind nedenunder, hvor jeg befandt mig mellem Flor, Kantebaand og Kniplinger og meget slukøret spurgte efter Pianos. Ovenpaa ventede en Mængde kvindelige Elever med flittige Ansigter; jeg stillede mig ved Kaminen og læste Eders kjære Beretninger om Faders Geburtsdag og saa videre; saa kom Herz og gav sine Discipelinder Audients. Vi vare yderst kjærlige, mindedes gamle Tider og berøgede hinanden gjensidig med Virak. Paa hans Pianoer staar: „Médaille d'or, exposition de 1827“; det imponerede mig. Jeg gik derfra til Erard, proberede Instrumenterne der og bemærkede, at der stod med store Bogstaver: „Médaille d'or, exposition de 1827.“ Nu havde jeg allerede mindre Respekt. Hjemme aabnede jeg strax mit eget Pleyel'ske Instrument, og ganske rigtig stod ogsaa deri med store Bogstaver: „Médaille d'or, exposition de 1827.“ Tingen er som en Hofraadstitel; men det er betegnende. Man siger, at Kammeret med det første vil diskutere følgende Proposition: „Alle Franskmænd af Mandkjønnet have fra Fødselen af Ret til at bære Æreslegionens Orden; kun ved særegne Fortjenester kan man erholde Tilladelse til at vise sig uden Orden.“ Man seer virkelig ikke en Mand paa Gaden uden et eller andet broget Baand; der hører Udmærkelsen op. A propos, skal jeg lade mig lithographere i heel Figur? Du kan svare, hvad Du vil, jeg gjør det dog ikke. Thi en Eftermiddag, unter den Linden, da jeg stod udenfor Schenk's Boglade og stirrede paa H—'s og W—'s Lithographier, lovede jeg mig selv med en frygtelig Eed, som blot Gud hørte, at jeg aldrig vilde lade mig ophænge, før jeg var bleven en stor Mand. I München var Fristelsen stor; der vilde de drapere mig med en Carbonari, et Facsimile under og en stormfuld Himmel til Baggrund; jeg bjergede dog lykkeligt mit Princip. Her er det igjen forførerisk, ovenikjøbet gjøre de det ganske ligt; men jeg bliver ved Mit, og skulde der ingen stor Mand blive af mig, saa er Efterverdenen vistnok fattigere paa et Portræt, men ogsaa paa en Latterlighed.“

Det Portræt, vi idag gjengive, er først blevet til, efter at Mendelsohn's Navn var kjendt af hele Europa.

Flekkefjord.

Flekkefjord ligger henved et Par Mile inde fra Havet ved en Fjord, hvis ydre Del kaldes Listerfjorden, længer inde Lafjorden, deels ogsaa nævnes med samme Navn som Byen selv. Denne Fjord strækker sig endnu ½ Mils Vei ind i Landet til Gaarden Flikka, der tidligere skal have været Handelsplads og havt en Toldbod; paa Grund af Landets Stigen blev imidlertid efterhaanden det trange og grunde Indløb dertil næsten aflukket (i de sidste Aar er det igjen for en Deel aabnet ved Kanalanlæg) og man flyttede derfor begge Dele ud til det Sted, hvor Flekkefjord nu ligger. Gjennem det 17de og en Deel af det 18de Aarhundrede levede Stedet kun et tarveligt Liv, skjønt dets naturlige Hjælpekilder dengang vistnok var heller rigere end nu for Tiden; og for en stor Deel skrev denne Vantrivsel sig vel fra de Baand og Tyngsler, den danske Regjering lagde paa enkelte Steders Handel og Næringsveie i den Hensigt derved at ophjælpe andre — sine Yndlingspoders Magt og Velvære.

For omtrent et Hundrede Aar siden havde man ved Flekkefjord et temmelig rigt Vaarsildfiske; det ophørte dog pludselig omtrent samtidig med, at der i et Reskript af 1774 tilstodes Ladestedets Indvaanere Ret til selv at drage Fordelen deraf. I Nittiaarene stødte Silden igjen under Land her paa Kysten, men Fisket blev kun ujevnt og kortvarigt og har neppe givet Stedet synderligt Fremstød. Aar 1800 var Folkemængden 600, og de følgende 25 Aar forøgedes den kun med et Par Hundrede Individer. Derimod begyndte 1826 atter et Sildefiske ved Indløbet til Flekkefjord, som vedvarede noget over 20 Aar og for en Tid hævede Stedet til en af Landets livligste Handelsbyer. Det begyndte almindelig paa „Kongens Fødselsdag“ og stod paa omtr. en 14 Dages Tid. Fra 1825 til 1835 voxede Folkemængden fra 798 til 1276 Mennesker og Sildeexporten var i 1836 naaet op til 134,952 Tdr., medens Bergen og Stavanger samme Aar udførte resp. 104,146 og 83,056 Tdr. Flekkefjords Kjøbmænd vare saaledes i Løbet af kort Tid blevne ikke blot farlige Konkurrenter, men saagodtsom Herrer paa Sildemarkedet; en Kappestrid opstod, der var saameget mere truende for dem, der alt havde hersket i Aarhundreder, som de nye Herrer netop paa Grund af deres ringe Tal havde lettere for at holde sammen og herske i Enighed; snart nøiede man sig ikke længere med at kjæmpe paa almindelig Kjøbmandsviis, — den gjensidige Jalousi gav sig Luft paa de forunderligste Maader, snart i Smædeviser, den ene Parts poetisk begavede Hoveder lavede om den anden, snart i Avisfeider og Drillerier i bunden og ubunden Stiil. I 1837 var Flekkefjords Sildeexport til Udlandet stegen til 146,196 Tdr., dette Aar udførte dog baade Bergen og Stavanger endnu større Kvanta, og dermed var Fiskeriet for Flekkefjords Vedkommende saa omtrentlig forbi. 1838 fiskede man endnu en Deel, men det følgende Aar udeblev Silden aldeles, og 1840 stødte for sidste Gang en enkelt Stim under Land. Som rimeligt kan være, havde de Rigdomme, der saa pludselig og overflødigt var tilstrømmet Stedet, ogsaa i Flekkefjord fremavlet den under slige Omstændigheder almindelige Svindel; Forholdene vare endnu for unge og ubefæstede til at taale nogen alvorlig Forrykkelse; og ligesaa pludselig som Silden forsvandt ogsaa Velstanden fra Stedet.

Efterhaanden har imidlertid Flekkefjords nøisomme og arbeidsomme Indbyggere ved Fabrikdrift arbeidet sig op til en Velstand, der er ganske respektabel i Forhold til Byens (den fik Kjøbstadsrettigheder 1842) ringe naturlige Hjælpekilder og dens fattige Opland. En foretagsom Mand, afdøde Konsul A. Beer, anlagde i 40-Aarene et Garveri væsentlig beregnet paa Tilberedelsen af grovt Læder af amerikanske Oxehuder. Til dettes Bestyrelse og Drift engagerede han et Par Skotter, der lagde Grunden til en hel flekkefjordsk Skole (om man har Lov at anvende det Udtryk) af Garvere*). Efterhvert som man saa sig istand til at opdrive de nødvendige Midler, fulgte Flere dette Exempel, og Flekkefjord har nu 4 Garverier (et 5te er under Opførelse), sandsynligviis de største i Landet. I 1855 indførtes her omtr. 100,000 Pd. Huder, medens Bergen samme Aar indførte noget over 200,000 og Christiania 1,288,897 Pd. Nu har denne lille By paa 1622 Mennesker overfløiet Hovedstaden aldeles i den Retning og begynder at naa smukt indpaa Bergen, til hvis Toldsted forøvrigt vistnok indføres adskilligt Mere, end Byens egne Garverier kunne tilberede. Dette vil sees ved for et Par Aar at jevnføre Stedets Indførsel med Christiania og Bergen.

	Christiania.	Bergen.	Flekkefjord.
1860:	267,160	683,289	464,911 Pd.
1865:	254,992	969,285	664,851 =

Altsaa af hele Landets Hudeimport, som i de nævnte Aar udgjorde 2,204,339 og 3,015,591 Pd., kom paa Flekkefjords Part henimod $^1/_4$ eller ca. 15,000 Huder, repræsenterede en Værdi af 80,000 til 150,000 Spd., medens Bergen med et rundt Tal har $^1/_3$, Christiania fra $^1/_8$ til $^1/_{12}$.

Man har i Flekkefjord i den senere Tid efter Bergensernes Exempel begyndt at indføre disse Huder direkte fra Brasilien i egne paa den Fart beregnede Fartøier; derved bliver naturligviis Profiten større; men da man der forlanger Kontanter, ja endog etslags Forudbetaling, medens man tidligere fik Raavaren over europæiske

*) Naar det nylig i et offentligt Dokument eller et Bilag dertil er paastaaet, at man her er bleven staaende ved den engang modtagne Tilberedelsesmethode, kan dette neppe være rigtigt. For blot at anføre et Exempel, er den Afhaaringsproces, der nu anvendes ved Garverierne derborte, en ganske anden end den, man modtog fra Skotland; tidligere ætsede man Haarene af de raa Huder ved Kalk, nu løsnes de ved etslags Gjæring. Hvad enten nu dette er egen Opfindelse eller ikke, vidner det dog om, at man følger med Tiden. Og den Omstændighed, at man fra Lande der ellers staa langt over os i teknologisk Henseende, finder det Umagen værd at udsende Folk for specielt at lære den ved Flekkefjords Garverier anvendte Methode, — denne Omstændighed synes heller ikke at tyde paa en tankeløs, slavisk Stillestaaen. Men derfor er det jo lige sandsynligt, at man ved at anvende Videnskabens Hjælp vilde være kommen endnu længere.

Lande paa flere Maaneders Kredit, og dervæd omtrent den dobbelte Tid (et Par Aar) forløber inden man faar sit Udlæg og Arbeide betalt, forudsætter dette, at man alt har lagt sig til ikke ubetydelig Kapital. Tidligere var Østlandet det vigtigste Marked for Flekkefjords Læder; paa det Sidste gaar det mere til Sverige, og da sædvanligviis over Fredrikshald, da Tolden ved Landveisindførslen bliver betydelig mindre.

Omendskjønt denne Fabrikvirksomhed direkte neppe beskjæftigede 100 Mennesker, maa den vel ansees for Byens vigtigste Indtægtskilde. Skibsfarten er i Forhold til mange andre Smaabyers ubetydelig; derimod deeltager Byens Arbeidsklasse som Fiskere kraftigt i Makrel- og Sildefisket heelt op til Kinn og Batalden og bringer aarvist hjem med sig en god Fortjeneste. Beboerne af dette Distrikt ere — for en stor Deel vistnok paa Grund af et Par derfra sendte Storthingsmænds Egenheder — blevne berygtede for Smaaligheb, Indskrænkethed og andre lidet tækkelige Egenskaber. Hvad deres Smaalighed og Paaholdenhed i Pengeveien angaar, saa savner deres Ry derfor visselig ingenlunde sin Grund; men om ikke Folk, der lever under de knappe Forholde, som lang Tid have raadet i disse Bygdelag, — der kjæmper som dem for Føden, — om ikke disse Folk dreiede længe paa Skillingen, før de lod den løbe sig af Haanden, vilde dette i Sandhed være langt forunderligere end at de ere, som man beskylder dem for. Deres Væsen og Optræden ligeoverfor Andre er ofte noget farunderlig stødende; men det Samme er vistnok i høiere eller lavere Grad Tilfældet med ethvert Folkefærd, der befinder sig i en Overgangstilstand, som den der for Tiden hersker i en stor Deel af vore Kystbygder, — og det forøges vist ogsaa ved det forunderligt Umusikalske i deres Dialekt, der studom minder paafaldende om Terne- og Maageskrig. Hvad disse Folks aandelige Begavelse angaar, kan den vel neppe staa synderlig under Nordmændenes ialmindelighed, saalænge som Listværingen og hans nærmeste Naboer nævnes som Landets dueligste Fiskere og endog af Staten benyttes som Læremestre og Forbilleder paa Kyststrækningdr heelt op til Nordkap. Naar engang med den voxende Oplysning en aandelig Løftning indtræder (og det kan vel neppe undgaa dens Opmærksomhed, der kjender Forholdene derborte, at det begynder at vise sig Tegn til et forhen ukjendt Liv og Bevægelse), da skal man vist ikke længere omtale Egden eller, som det nu heder, Listværingen med Foragt. Den Tænksomhed og Opfindsomhed han udviser ved Forfærdigelsen af sine Redskaber og Baade, den Dristighed, hvormed han sætter tilsøs i disse, naar Haring og Søndfjording og Nordlænding bliver hjemme, og den seige Udholdenhed han viser i al sin Færd, fra Fiskeriet til Opdyrkningen af sin fattige og knapt tilmaalte Jord, — disse Egenskaber synes dog at maatte love noget Godt, naar der med dem faar forenet sig en større verdslig Oplysning (thi den religiøse mangler her mindre end mange andre Steder) og et friere Blik paa Livet. Man har i Flekkefjords nærmeste Omegn god Anledning til at lære Egdens Udholdenhed i den Retning at kjende. For af Urer og bratte Bakker at skabe nyttig Engmark, skraber han først bort den Jord, som maatte findes, murer dernæst af Stenen op „Borge“ d. e. Terrasser, hvorpaa han endelig igjen udbreder Muldjord. Andresteds fører han langveisfra Muld, Bark og Affald oglaver sig dermed paa det bare Fjeld en Smule Eng eller Potetesager. Et Spørgsmaal kan det vel være, om denne Jorddyrkning svarer Regning; dette er den dog neppe beregnet paa; nærmest maa den vel betragtes som en Adspredelse, som Noget man tager til i ledige Timer og naar man ikke har nogen mere lønnende Beskjæftigelse.

Flekkefjords Omegn er ret smuk, Dal og Fjord og Field i en rig Afvexling, Alt kun smaat, men ofte overraskende yndigt. Skov i forstmæssig Forstand findes ikke, og den Mængde Bark, Garverierne forbruger, kommer kun for eu liden Deel fra den nærmeste Omegn, men i hver liden Revne, paa hver liden Flade fæster sig Grønt og Træer af alle Slag; og de terrasseformige Affatser, som Fjeldene i Baggrunden af medfølgende Billede danner, er besat med Noget, som ialfald Vestlændinger kalde Furuskov; de smukke Schatteringer og Farvenuancer, denne danner med Fjeldenes eget Blaa, vil man imidlertid kun faa et usselt Begreb om ved Hjælp af et norsk Træsnit. A. S.

Breve fra Ryfylke.

IV.

En gammel Røldøl kom en Vaar for mange Aar siden ned i Bygden med to søde, vakre Piger, hans Døtre, og fire sure, stygge Myseoste, og blev heldig af med alle sex. Herborg og Dorelei, som jeg vil kalde Jenterne, bleve bortfæstede paa forskjellige Gaarde for at see til Kreaturerne, gjæte og forøvrigt hjælpe til i Huset. Men Mo'r stolede ei synderligt paa Herborg. „Gaa op paa Bakken, Børn“, sagde hun ofte, „og see efter Herborg og Smalen.“ Saa løb vi da, Unge og Gamle, jeg for min Deel mere for at betragte Herborg og hendes Ledsager, end for at værne om Ager og Eng. I Nypedalen vidste vi altid at finde hende; der likte hun sig bedst, thi der var „Liaraasen, der var godt at gjæte, der var korkje Vind eller Væte, der være Lauken, d r gjæle Gauken, der staar Bukken bunden med Lauvbla i Munden.“ Der sad hun fladt nede paa Græsset. Den lille lyshaarede Buhund med det søde, tækkelige Ansigt og med et Par Øine, saa uforligneligt milde, hjertensgode og kloge, at de kunde være en Pryd for ethvert Menneske, kom løbende hen mod hende for at hente sin Belønning i hendes Kjærtegn, hendes Blik og Smiil, fordi han saa flinkt havde drevet Faareflokken bort fra Ager og Eng høit op i Udmarken, saadan som hun havde befalet det. Siljufløiten laa i hendes Skjød, medens hun var beskjæftiget med at vikle høirøde Baand om det lange i Guld og Staal glindsende Haar, saa rigt og tungt, at hun ideligt maatte binde det op paa nyt igjen; en slig Luxus som Haarnaale havde hun aldrig seet. Aftensolen gled paaskraa ind imellem Birkenes sænkede Kroner og gjød sin Straaleglands over hende. Var hun ikke deilig nok før? „Er Du gjort af Jord?“ sagde en gammel Valdersbonde til N., idet han forsigtigt strøg paa hende med Pegefingeren. Men Herborg saa ud, som om hun var sammensat af Kildevand og Morgenrøden paa Jis- og Sneebræerne i hendes Hjembygd, og let og sky var hun som Vildrenen deroppe. Imellem prøvede vi paa at vinde hendes Tillid, at smaasnakke venligt og deeltagende med hende, at dirke Sjælens Laase op; men vore Redskaber maa ei have været hensigtsmæssige, maaskee ei fine nok; hun svarede venligt, men altid høfligt undvigende. Jeg saa dog, at der ved vore Ord kunde gaa ligesom Tankeskygger hen over det deilige Ansigt, over Øinenes dybe Sø; men saa saa hun strax igjen mistænkeligt paa os, foregav et Ærinde og forsvandt som en Fugl.

Herborg og hendes Søster Dorelei vare de største Kontraster i Sind og Skind. Den sidste var kort, rund, buttet, rød og hvid, havde brune Øine, sort Haar og bitte smaa Hænder og Fødder, som alle vore Fjeldfolk; hun var fuld af Sang og Stev og kvikke Indfald, Latter og Humor, som vore Fjeldbønder synes at indaande med den lette Luft deroppe, saa at de strax kunne passe ind i den spøgende, oftest paa Overfladen spillende Selskabskonversation, der føres i de fineste Saloner, uden den besværlige Forberedelse af Opdragelse, Kundskaber og Dannelse. Dorelei var klædt som Søsteren, Haaret deelt i Nakken, oprullet om Tindingerne og omviklet med høirøde Uldbaand. Om Søndagene havde de fine broderede Linnedkraver, Søljer i Brystet, korte Skjørter, kantede med kulørede Baand, Bælte og Brystklud, udsyede med Perler, Sølv- og Guldborder. I Brystkluden var indsyet en temmlig tung Steen for at holde den nede. De havde sviklede Strømper, udskaarne Sko med Søljer paa de beundringsværdige Lægge og Fødder, — i Alt den smukke, velbekjendte Hardangerdragt, undtagen at der paa Ryggen af det udskaarne grønne eller røde Fløielsliv altid bæres til Søndag og Hverdag et hvidt, regelmæssigt Kors, som minder om Røldølernes katholske Skikke og Tendentser i det Hele, skjønt denne Prydelse vistnok ikke har noget hermed at bestille. Hvor passer ikke denne Klædning til Naturen, Træerne, Fjeldene, Hunden, Faarene, som Linnean passer under Furuen, Lilliekonvallen i Birkeskoven og Vandlilierne paa Kjærnet; men ikke stort dueligere, mere udviklede end Lilier og Fugle ere disse smukke Blomsterbørn.

Dorelei lo og legede, lod Kjør og Faar gaa i Ager og Eng og brød sig om Intet og Ingen. Ikke engang de sprække Gutter, de flinke Fiskere Dave og Dalen (David og Daniel), Pide, Olver, Dreng og Aavold, nei ikke engang Ingemund kunde røre hendes Hjerte, uagtet han i kaad Overgivenhed til hendes Ære havde trukket Øiet ud paa en stakkels Griis med sin Korketrækker. Hun havde nok en Helge hjemme. Desuden have disse Røldøler seet Alt, erfaret Alt, vide Alt. Det er nok den samme Lærdom, de faa, naar de drage hjemmefra, som Sigurd Jorsalafarer gav sine Mænd i Myklegard: Ei at see sig om, ei at forundre sig over Noget. Da man engang vilde vise en Røldalspige Kometen i 1857, sagde hun: „Det var Intet at bry sig ud om Kvælden for; man havde nok af slige Tingester i hendes Hjembygd.“

Efter nogle Ugers Forløb længtes Dorelei saaledes hjem igjen til Røldal, at hun rømte bort og fortalte alle Mennesker paa Veien og hjemme med mange Forandringer og Tilsætninger, at det ikke længere var „værande sønnanfor“; thi nu var der kommen en Kar reisende til en af Gaardene, og man havde opdaget blandt hans Sager en Pung af Folkaskind (Guttapercha), og derfor spaaede hun — Fjeldfolk spaa altid — at der vilde spørges Ulykke. Der var nyligt paa Torvet i Stavanger seet en stor, vakker, feed Pige, som forsvandt ved et af Søhusene. Og de Sømænd derinde, de reiste nu saa mangesteds, og de havde nok været hos Tryntyrken ogsaa.

Og Herborg da? Ja hun længtes og længtes, og tænkte og tænkte — vist ofte ogsaa paa at gjøre som Dorelei og løbe hjem igjen, men saa fik hun imellem Breve, der holdt hende oppe. Naar disse kom, gik hun — fløi i Luften — hen til Klokkeren, for at faa dem læste, og kom vidunderligt hurtigt tilbage igjen. Hvad stod der i den smudsige Lap, hvoraf slig vidunderlig deilig Glands i Øiet, sligt Rosenskjær paa Kinden kunde frembringes? Ingen vidste det uden Hunden; ham blev noget hvisket i Øret, blot et Par Ord, og saa fik han Kys og Klap og Omarmelse, indtil han formelig skreg af Glæde og under høi Jubel fløi rundt i vide Ringe om hende, da det var mere Glæde, end han kunde udholde. Saaledes gik Sommeren. Henimod Høsten udeblev Brevene i flere Uger. Endelig kom den længe ventede Papirlap. „Bræv“ kalde disse Folk alt, hvad der er af Papir: Aviser, Karter, Protokoller osv. Endnu smudsigere var den end de øvrige, endnu skjævere og med en anden, endnu værre Udenpaaskrift. Klokkeren maatte atter til at tyde de underlige Tegn. Men denne Gang kom Barnet langsomt og tungt tilbage, med indsunkne Øine og blege, slappe Træk, „som en Død“ sagde Marthe, der havde spurgt, hvad som var „tis“ med hende; hun svarede blot, at hun havde faaet ondt og vilde oveta, men nu var hun frisk igjen. Hendes trofaste Ven havde et lignende Udtryk i sit søde Ansigt og gik langsomt ved Siden af hende med Halen mellem Benene. Om Aftenen blev hun sendt bort i et Ærinde. Hun gav Hunden Mad før hun gik og listede sig bort fra den. Man lagde neppe Mærke til, at hun ei kom igjen om Aftenen. Om Morgenen savnede man hende og fulgte den Vei, hun var gaaet. Der fandt man hende; hun var gleden ud over Skrænten tæt ved Veien, med eller mod sin Villie. Hun laa i Vandet tæt under Løvbuskene ved Stranden. Bølgerne rislede koldt hen over det unge, blege Ansigt, og legede skjødesløst med det opløste Haar og det røde Baand, der flød om hende. Gud tilgive den unge Kvinde, som Ingen forstod; mindst forstod hun sig selv. Det rige, svulmende Følelsesliv havde brudt sine Skranker. Det synes saa let, saa deiligt for den Unge, den halve Hedning, at flyve fra Jorderigs Sorg og Trængsel ind i Himmerigs lyse Sale. Og Gud veier og maaler Alt med Kjærlighed og lader Barnet hisset nemme — vi bede derom — hvad her blev forsømt!

Gutten havde narret hende, sa'e Klokkeren. Den gamle, forslidte og dog altid lige nye, lige gribende Historie! Man erindrede siden, at man ofte havde hørt hende synge: „Det vore betre i Døden blunda, end at Du so sku narra meg!“ og flere andre Smaastubber af lignende Indhold.

Literatur.

Literairt Tidsskrift. Udgivet af Johan Vibe, Cand. jur. I. Chra. 1866. 240 S. 8. 72 ß. Joh. Dahl. Man vil vanskelig finde nogen Bog med en i den Grad usurperet og saaganske i Medhold af Derivationen lucus a non lucendo indrettet Titel, som den foreliggende Ansamling af Udarbeidelser. Thi for det Første har den, ikke engang som Stof betragtet, noget med Literaturen eller det Literære at bestille, og for det Andet kan kun forsaavidt Benævnelsen Tidsskrift bruges, som der viser sig nogen Tidsforskjel i Affattelsen, idet enkelte Stykker aabenbart ere blevne til som Skolestile, medens andre, der ved en raaere og friere Tone vise sig uberørte og ubeklippede af enhver censor morum, maa være affattede efter Skolegangens og Skoletvangens Ophør. At de „originale“ Arbeider, som her bydes, forsaavidt de skulde trykkes, fremtraadte afsondrede fra ethvertsomhelst literært Samkvem fulgte nødvendigt af deres Beskaffenhed, saasom intet bestaaende Blad eller Tidsskrift kan forudsættes at ville optage deslige Sager. Men denne Omstændighed kunde i det Høieste kun berettige til at vælge samme Udgivelsesmaade, som en noksom bekjendt omvankende Literat med saa stort Held betjente sig af, nemlig gjennem Brochurer eller, forsaavidt Autor troede at „Mængdens Mangfoldighed“ skulde bøde paa det Enkeltes Beskaffenhed, vilde selv denne Fordeel været opnaaet uden nogen Forargelse for Literaturen ved f. Ex. at kalde foreliggende Udarbeidelser: „N. N.'s allehaande Indfald og Udfald angaaende Alt og Intet“ Men en saadan gammeldags Titel vilde forudsat en Smule af Selvkritik, som allermindst sees at være Udgiverens Sag. Hvilket Skildt foreliggende Sager førte, kunde imidlertid været ligesaa ligegyldigt, som disse selv ere ligeoverfor Literaturen og Publikum, dersom ikke netop det valgte i Forening med Forlæggerens Navn kunde bane et enkelt Exemplar Vei til Udlandet, og saaledes styrke den der traditionelle Mening om vort Lands abderitiske Tilstand i literær og aandelig Henseende. Udlændingen vil naturligviis ikke — som enhver sagkyndig Mand her hjemme — blot betragte Skriftet som et Udtryk af Enkeltmands ungdommelige Selvtillid og aandelige Umodenhed, men som etslags Maalestok for vore „literære“ Tilstande i det Hele. Og

hvor ubillig Dommen her bliver, vil man forstaa, naar vi paa Forhaand vove at forsikre, at der i hele Landet ikke findes en eneste i Literaturen bevandret Mand, ikke engang Forleggeren selv, som tør træde op og sige, at han har læst dette saakaldte Tidsskrift uden paa noget Punkt at rødme paa Literaturens, Smagens eller Forfatterens Vegne. Af hine Hensyn vil man derfor ogsaa finde det tilgiveligt, at et Forfatterskab, som i og for sig fristede til taus Overseen, skjænkes den Opmærksomhed, som endog ligger i den blotte Protest og Misbilligelse. — Foruden en efter det Engelske bearbeidet biographisk Skizze af Edmund Kean og saakaldte „Literaturanmeldelser", findes i Hr. Vibe's „literære Tidsskrift" følgende større Bidrag: 1) „Tapperhed, iagttaget blandt Hægdehaugianere, Academici og Militaire, af Olsen; 2) Phantasivilkaarlighed (Malende og graphiske Phantasier), af Monsen; 3) Brudstykke af en Reise i Norge (Efter de bedste Monstre), af Madsen; 4) Charakterskildringer (Den Beskedne. Den Gudfrygtige. Patrioten.) af Petersen; 5) En Tour paa Noklevandet (Bidrag til Skildring af Nationalcharakteren), af Jensen og endelig 6) En Dag hos Braatén, Lystspil i 1 Act. De til de enkelte Stykker føiede forskjellige Navne skulde tyde paa flere Forfattere. Men man behøver ikke stort literært Skjøn for at see, at Alt skriver sig fra een og samme Haand; thi det er ganske utænkeligt, at nogen Udgiver paa eengang skulde have det Held til paa forskjelligt Hold at forefinde det Raa, Absurde og Tanketomme, og det „psychologisk" mærkelige Valgforvandtskab til disse Ting, som et spredt Forfatterskab vilde forudsætte. — Fælles for hele Tidsskriftets Indhold, ved Siden af Raaheden og Smagløsheden, er en fuldkommen nihilistisk Retning. Intetsteds finder man en alvorlig Tanke eller en selvstændig Mening, der endogsaa blot kunde friste til at opkaste det Spørgsmaal: om Forfatteren virkelig har tænkt, meent eller villet noget med sit Skriveri. Thi med stor Aabenhjertighed har han faktisk erklæret sig for en aandelig Baias. Men hvor fjernt det Slags Spilopmageri, selv om det ikke var saa fuldstændig mislykket som her, falder fra et „literært Tidsskrifts" Opgave, vil enhver Anden end Udgiveren indsee. Det er en meget taknemmelig Ting, ialfald for en vis Sort Publikum, at føre Alt over paa Parodiens og Spadsens Omraade. Men hvor Parodisten er saa lidet Herre over de Aander, han besværger, at disse idelig staa og grine ham i Ansigtet, vil vel selv den mest nøisomme, spaslystne Læser tabe al Tillid og Taalmodighed. Gjennem Parodien kan vistnok de almindeligste Ting „tilgodegjøres." Men dette kan ikke skee ved det Slags krasse og aandløse Forvrængning, som Forfatteren hengiver sig til. Naar han saaledes f. Ex. under sin „Phantasivilkaarligheds" Experimenter (S. 52) parodierer sin Børnelærdom ved Skildringen af „Aristokraten Adam, der sprader om i Sommerdragt og Straahat, og Eva, der er bleven førere og ligner i det Hele taget mere en Huusmandskone, hun har formodentlig holdt op at snøre sig efter Syndefaldet" — ville vi ikke nægte, at dette kan smage enkelte Læsere. Men det religiøse Sind og den sunde Sands for det Komiske ville begge føle sig frastødte. Det samme gjælder Parallelen mellem Christiania og Sparta (S. 56). „Det Sted, hvor de spartanske Drenge opdroges, og hvor de lærte at stjæle behændigt og gjøre Jagt paa Slaver, havde en paafaldende Lighed med Waisenhuset." — Hvilken Ideeassosiation der har ført til denne Sammenstilling, sees ikke. Waisenhuset ligger rigtignok i Nærheden af „Slaveriet", men det er endnu ikke kommet til almindelig Kundskab, at Børnene der just oplæres til at „stjæle" og gjøre Jagt paa Slaverne — med andre Ord: der mangler her, som oftest i Forfatterens Vittighedssager, tertium comparationis. — Mindre Anstød volder det, naar Forfatteren ved parodisk Tilsætning fører sig tilnytte sine Skolestile („Den Beskedne", „Den Gudfrygtige", „Patrioten" samt de to Stumper Reisebeskrivelser), og forsaavidt man kan frigjøre sig fra den Tanke, at det lange hensigtsløse Vrøvl er skrevet ud af Hjertets Oprigtighed og Eenfoldighed, vil man maaske en enkelt Gang komme til at trække paa Smilet. Men da disse Skildringer som Parodier betragtede mangle noget Tilsvarende og Bekjendt fra Virkeligheden, — fraregnet Soph. Krag's Skrifter — ere de uden al reel og ideel Gyldighed. Detaillen kan som bekjendt drives til det Latteelige. Men naar man støder paa Reiseiagttagelser som følgende: „Efterat have endt vort tarvelige Maaltid, bestaaende af 6 blødkogte Æg (hvoraf dog 1 var raaddent), 7 Stykker Skinke, 3½ Leve Fladbrød med Smør til, 2 middelsstore Kopper Melk, 3⅛ Lod Gjedeost samt 4¼ Lod Mysost, toge vi hjertelig Farvel med Per" etc. — vil Indtrykket af Barnagtighed maaske blive stærkere end den parodiske Virkning, forsaavidt denne har været tilsigtet fra Forfatterens Side, hvilket ikke engang med Bestemthed kan siges. — Som det vil erindres, lovede Udgiveren i Programmet „psychologiske" Skizzer, og dette Løfte er af ham & Forfatter indfriet ved en fuld Selvhengivelse til psychologisk Studium. Forfatteren betegner sig som Student og skildrer atter og atter Subjekter af samme Stand. Men alle lægge kun for Dagen Feighed, Usselhed, Brutalitet og Raahed som Standens Fællesegenskaber. Enten maa det Kuld af akademisk Ungdom, hvortil Forfatteren hører, være alt andet end „Dannelsens Bærere" — eller ogsaa er det bleven krænket og fornærmet ved en ligesaa usand som psychologisk uforklarlig Repræsentation. En ynkeligere Karl end f. Ex. den Akademikus, som er Helten i den Slagsmaalsrapport, der fører Titel af „Tapperhed, iagttaget blandt Hægdehaugianere, Akademici og Militaire", vil vanskelig kunne opdrives, medmindre det skulde være den i samme Stykke optrædende Lieutenant Dahl, som forsikrer paa sin militære Ære at, 1000 eller 1200 Franskmænd vilde inden 2 Maaneder gjøre hver Tomme af Landet fransk, og at 1000 af vore bedste Tropper ikke vilde staa i 10 Minutter mod 50 Franskmænd, „for de enten ere slagne eller fangne hver evige Mand." — Studenterne skryder af sit Mod, men jages i et Musehul af en Gnelderbikje og en fuld Matros, Officieren brouter af sin og Standens Feighed, medens hele Historien kun gaar ud paa „Juling" og Forfatteren endog finder sig foranlediget til at henvende følgende smagfulde Spørgsmaal til det smukke Kjøn: „Hulde Læserinde! har du nogensinde været udsat for at faa Juling."

— I „En Dag hos Braatén" bestaar Handlingen væsentlig deri, at Elskeren, Student Falk, slaar itu en Mængde kostbare Speile og opfører sig saa brutalt og raat, at han jager et heelt Selskab fragaarde. Den ham ubekjendte Præst tiltaler han f. Ex. saaledes: „Kom nu gamle Udhaler! . . De har nok været en god Krabat i Deres Tid, De. Jeg kan see paa Dem at De har været en rigtig Don Juan! De har det flotte Væsen, som aldrig slaar feil, (hviskende). Hvormange unge Piger har De nu ført i Ulykke, forend De blev indesluttet i Ægteskabet" Amtmanden og hans Frue behandler han ikke bedre. At Forf. lader os vide, at Grovhederne siges i en vis Hensigt, viser os kun tydeligere hans aandelige Armod med Hensyn paa Opfindelse i det grelle Lys. — Vittighederne bestaa i Ordspil eller Fordreielser af Ord. Naar Braatén beder Gaardsgutten „ta' med sig Dørna" (lukke Døren), saa kommer denne dumme Ordkløver midt under Dinéen og tager Døren af Hængslerne. Naar samme beordrer hele „Tjenerskabet" ind, kommer bemeldte Gaardsgut slæbendes ind i Balsalen med et skident, fælt Skab fra Drengestuen, hvori Tjenerne har sine Klæder og som altsaa er — Tjenerskabet!! Kort sagt, det hele Stykke er et saadant Sammensurium af Raahed, Smagløshed og Uforstand, at det sandelig vilde give et daarligt Begreb om den inden Studentersamfundet nuomstunder herskende Aand og Tone, hvis det i den Skikkelse, hvori det her foreligger, skulde være bleven opført paa dets Scene uden Indsigelse og Indignation. Med Hensyn til Raahed og Smagløshed bærer det ubetinget Prisen ikke blot for Alt, hvad der hos os har været opført paa Scenen, „Dyrskue" ikke undtaget. For Literaturen har det sin eneste Betydning som et — vi haabe enestaaende — Tidstegn. — Hvad der paa nogen Maade skulde begrunde Titelen „literairt Tidsskrift" paa foreliggende Ansamling af Produkter, maatte være de tilføiede „Litetaturanmeldelser." At en Mand bagefter en Samling af sine egne slette Arbeider kritiserer Andres eller forsaavidt disse ere gode, nedriver dem, bliver i hvert Fald et tvivlsomt Kriterium for det „Literære." Da Ibsen's „Brand" over hele Skandinavien nu er bleven anerkjendt for at være et af de betydeligste poetiske Arbeider fra den senere Tid, var det let at forudsee, at den her særlig vilde blive nedrevet — ja vi vovede endog for en Maaneds Tid siden at forudsige dette. Forfatteren har imidlertid opgivet de fra „Norge" bekjendte Klagemaal mod Stykket og kommet med nye, der imidlertid ikke sjelden maale sig med hine i Borneerthed; kun forsaavidt er han nu kommen til en bedre Erkjendelse, som han paa Forhaand forsikrer, at Kritiken ikke er saa skarpt meent, som den seer ud til. Men vi sige: jo skarpere meent, jo bedre for Digteren, forsaavidt Kritikeren finder Feil, hvor Andre netop have fundet Skjønhed og Dybde. Anmeldelserne vise sig at være flydte af den samme „lette og ledige Pen", som det øvrige originale Indhold. Kun Schøyen's Toldvæsen er anmeldt af en Indsender; men denne viser sig at staa ganske paa Udgiverens literære Standpunkt. Statistiken har, siger han, ikke havt nogen synderlig Literatur at opvise, siden Schweigaard's Statistik udkom i 1840; han veed kun at nævne Afhandlinger af „Aschehaug, Kjær og Schøven." Enhver Anden vilde dog her erindre sig Amtmand Blom's „Das Königreich Norwegen", Tvethe's „Norges Statistik" og E. Sundt's mangfoldige statistiske Værker, der selv udenfor Landet ere kjendte og benyttede. — Tidsskriftet er heelt igjennem skrevet med den Lethed og Raskhed, som følger af en behagentlig Tilsidesættelse af Indholdets og Tankens alvorligere Krav, og forsaavidt tør det regne paa et Publikum blandt Andere af „let og vrøvlende Lekture."

Tilslutnings kunne vi ikke andet end beklage, at et Produkt som det heromhandlede har kunnet fremkomme under en af vore ældre og fortjente Boghandleres Auspicier, og tillige pege paa den høist besynderlige merkantile Ideeassociation, som søger at fremme Udbredelsen. Dette Kvartalskrift sendes nemlig om som en Fortsættelse af Maanedsskriftet „Den Gamle" af Borgaard. For det Første var „Den Gamle" ikke Hr. Dahl's, men Udgiverens Forlag; for det Andet var den intet „literært" Organ — hvilket Hr. Vibe's Tidsskrift idetmindste udgiver sig for; og for det Tredie er en reen Fornærmelse mod Udgiveren af „Den Gamle", der dog var en moden Mand, at paatrænge ham en Efterfølger, der i Eet og Alt er saa ung og overhoved har saa liden Kans til at blive gammel, som det heromhandlede Organ.

— For de mange Reisende, der i disse Dage begive sig til Stockholm, har vi troet det ikke vilde være uden Interesse at modtage en Anviisning paa de literære Hjælpekilder, til hvilke de kunne ty for at gjøre sig bekjendte med den svenske Hovedstads Seeværdigheder. Nogen hensigtsmæssigt indrettet „Cicerone" har Literaturen ikke at opvise; den især, der maa indskrænke sit Besøg til en kortere Tid, i hvilken det gjælder at sammentrænge det mest mulige, vil føle Savnet af en af disse praktiske „Veiledere", ved hvis Hjælp man i en Hast kan faa et Overblik over hvor man skal søge det som specielt interesserer En. Af ældre Arbeider om Staden vil man, før maa reiser afsted, med Gavn kunne læse det Stockholm angaaende Afsnit i T. G. Rudbeck's „Sveriges städer i historiskt, topografiskt och politiskt hänseende. Sth. 1855—60 (med Illustrationer), især naar man supplerer dette Arbeide ved at gjennemgaa de netop i disse Dage udkomne Statistiska minnesblad öfver Stockholm. 1. H. 64 S. 8vo. (Særskilt aftrykt af Statistiskt Tidsskrift.) Tiltrods for det lille Heftes temmelig kjedsommelige Udseende med lange Talrækker og Tabeller, indeholder det Partier, som maa interessere Enhver, der har Tid og Lyst til at stifte et noget nærmere Bekjendtskab med Broderrigets Hovedstad, saaledes f. Ex. en udførlig Skildring af Stockholms Bebyggelseshistorie — (hvad som vilde være af endnu større Interesse, dens Bygningshistorie, kunde neppe finde Plads i et statistisk Arbeide). — Af de egentlige Beskrivelser, som det nu kan være Tale om at benytte, er den ældste, „Stockholm, Illustrerade utkast af Georg Scheutz. Sth. 1860. 191 S. 8vo. (Indb. 1 Spd.)", forsynet med en Mængde gode Træsnit, der give den Værd ogsaa som en Erindring efter Reisen. Hvad derimod Texten angaar, overtræffes den saavel hvad Omfanget som hvad Rigtigheden af de sammenbragte oplysende Fakta betræffer, betydelig af Gustaf Thomées Stockholmska Promenader. Hufvudstadens historiska minnen, offentliga inrättningar, förnämsta byggnader och andra föremål, som förtjena att ses. En handbok såväl för resande som för Stockholmsbor. Med 56 illustr. och 2 Karter. Sth. 1863. 448 S. 8vo. (Indb. 1 Spd.) Trods de mindre heldige, tildeels fra Rudbeck laante Afbildninger turde denne Beskrivelse være mest at anbefale, forsaavidt man ikke under nogle faa Dages Besøg vil lade sig nøie med Octavia Carléns Nyaste beskrifning öfver Stockholm och dess omgifningar. Kort handbok för resande. Sth. 1866. 112 S. 8vo. Med 1 Kart. (24 Skill.) Denne samme, meget skrivende Dame, Søster til Bellman's Udgiver og Illustrerad Tidning's nuværende Redaktør, Romanforfatterindens Mand Johan Gabriel C., har desuden for et Par Aar siden leveret et omfangsrigere Samlearbeide om Stockholms Kyrkor, forsynet med Afbildninger, samt nu i dette Foraar tvende Smaapjecer om Ridderholms-kyrkans historia och märkvärdigheter samt om Carl XIII's torg förr och nu. Endelig maa vi ikke glemme at nævne et Opus, til hvilket man snart kommer i en ikke ringe Forbindtlighedsgjæld for alskens faktiske Oplysninger, nemlig Stockholms Adressekalender for 1866; da det imidlertid altid er tilgjængeligt i Hotellerne og paa andre offentlige Steder, kan man spare sig for at indforlive det i sit Reisebibliothek. Fremdeles vil man i Dagbladet „Dagens Nyheter" finde en „Minneslista" over hvilke Samlinger den Dag ere tilgjængelige, hvad der gives paa Theatrene o. s. v., Noget, som forhaabentlig ogsaa de Stockholmske Storblade, ialtfald under Udstillingstiden, ville optage.

— Af Lieblein's **Norden** er udkommet 5te Hefte, indeholdende: Om Nationalitetsprincipets verdenshistoriske Betydning. (Bearbeidelse af Udgiverens Afhandling i „Der Gedanke" om samme Emne); Om Tilnærmelse mellem Norsk, Dansk og Svensk, av overlærer Knudsen, og Fortsættelse af Aslak Elgs Fortælling Hertuginden.

Norge.

Christiania. Under 4de Juni er Sognepræst til Gloppen G. M. Heffermehl udnævnt til Sognepræst til Aas, og Sognepræst til Hammerø F. M. R. Fladmark meddeelt Bestalling som valgt Provst i Nordre Saltens Provsti.

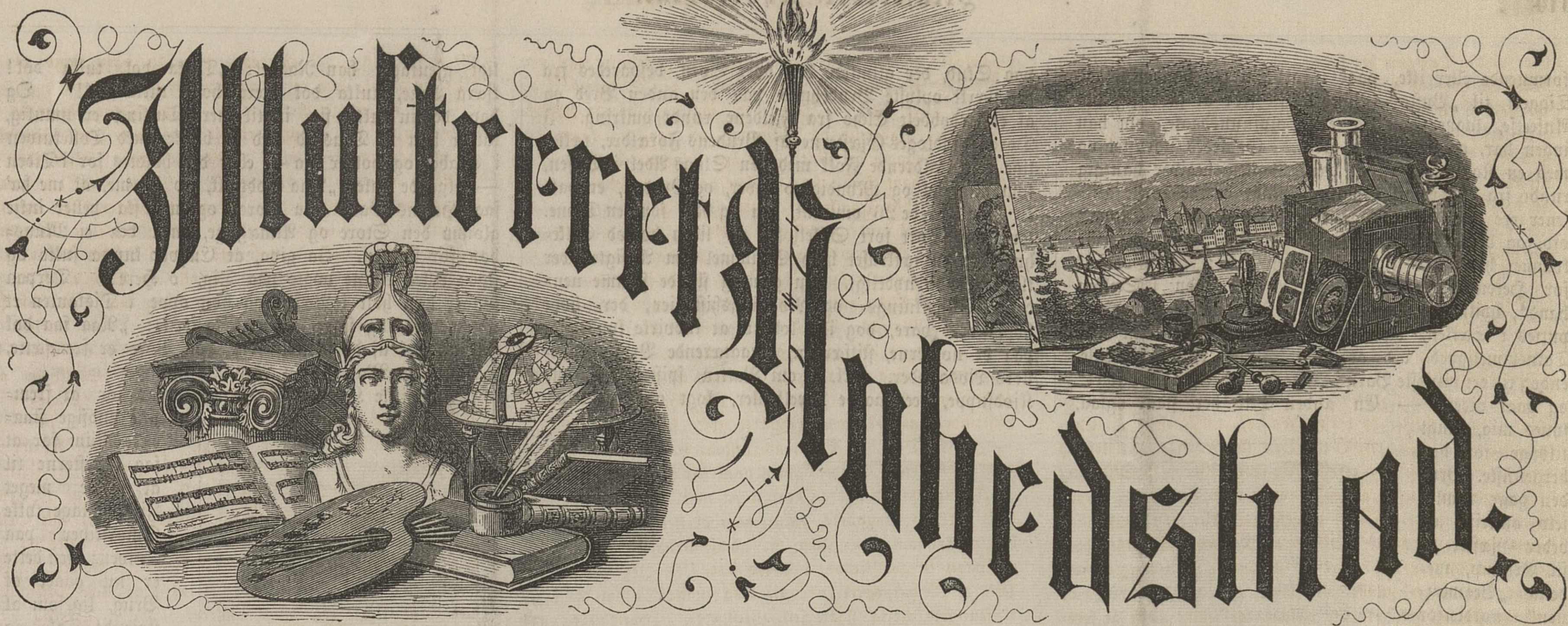
— Fredags Aften bragte Studenterne Fru Heiberg en Serenade. En af B Bjørnson forfattet Sang blev afsunget.

— Søndags Morgen opstod paa et Snedkerværksted i Smalgangen en Ildsvaade, som bedærvede den ene Fløi af Arbeiderboligen, lagde nogle mindre Gaarde i Aske og truede stærkt de tilstødende store og prægtige Gaarde ved Carl Johans Gade. At Ilden greb saa vidt om sig, kom af Vandmangel, idet Ledningen paa Grund af Reparation netop var afstængt.

Rettelse. Naar det i Stiftamtmand Vogt's Biographi i f. No. heder, at han paa Storthinget i 1857 sammen med Bergens øvrige Repræsentanter stemte for Antagelsen af Forslaget til en Mellemrigslov, er dette en Feiltagelse, som vi her skynde os at berigtige. Sagen faldt i Odelsthinget, medens Vogt var Lagthingsmedlem. Ligeledes er hans Fødselsaar feilagtigt angivet til 1815 istedetfor 1817.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 24.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 17. Juni 1866. Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Breve fra Ryfylke.

V.

(Slutning).

Skulde det nu allerede være forbi med den yndige Drøm, vi kalde Sommer? sagde jeg bedrøvet til mig selv, da jeg gik henad den lille stenede Skovsti under Hængebirkene, hvis Løv hang plettet og forjasket paa de lange, slæbende Grene. Hvor kort er dog hos os denne søde Drøm! I Mai var det, jeg kom hertil; da laa der Løfter og Haab og Glæde i hele Naturen, i hver Knop og Spire, der med Ungdomskraft skjød sig frem mod Lyset, i Violernes muntre Brimmel mellem det visne Løv, i Gjøgens Kukuk og Skratten fra Trætoppene og i Lammenes spæde, ængstelige Barneskrig, naar de stode igjen paa Stranden, medens de gamle Mødre bleve jagede ud over Pynten ved Søen for at tage sig en Badning, før de skulde miste sin Pelts.

Ikke længer end i Junimaaned ere vi nu, og see, hvor sat og matroneagtigt Alting seer ud! Kold og fugtig Taage hænger om Fjeldtoppene; lodne Regnskyer drage frem og tilbage og kaste sorte Skygger over Landskabet som ondt Humør paa et Ansigt. Himmakona*) brygger, heder det. Elven stiger høit over sine Bredder, Hestflu sprøiter og Søen staar paa Bagbenene og bryder sig mod Skjær og Stene. Sorte og hvide, urimeligt tykke Snegle ligge og kose sig paa de vaade Enge. Hele Frøfamilier hoppe tilsammen om og tale og kvække om den urimeligt lange Tørke, vi iaar have havt. Og gamle Tante Padde, som i Mands Minde har boet alene i Havemuren, og af Præstegaardens Beboere altid hilses med kjærlig Interesse, hver Gang den viser sig, tager sig nu hver Aften en Tur paa den vaade Vei under Rosenhækken hen til Christtornbusken, hvor den faar sig lidt Drikke, hviler i fem Minuter og gaar saa tilbage til sin eensomme Stue i Muren, hvor den hverken har et pikkende Stueuhr eller en murrende Kat til Hygge, som andre gamle Damer. Og gamle Torbjørn hvæsser sin Ljaa! Det er nemlig et sikkert Mærke i Bygden, at naar lille, gamle Torbjørn begynder at slaa Græsset af sine smaa Tuer, af sine med et tyndt Lag af Jord bedækkede Fjeldknatter, da begynder ogsaa Regnet for Alvor og varer gjennem hele Slaatten og Skuren og Poteteshøsten; thi da drive de vestlige Vinde og de flinke Øbeboere, der selv ville have godt Veir til deres Arbeide, alle Regnskyerne i Land ind mod Fjeldene, og saa faa vi herinde i Fjordene alt Uveiret. Alle Mennesker tale nu om Regnmængden, om de 80 Tommer i Bergen, men hvem har maalt den her, hvem bryder sig derom! Det er jo saa, at Golfstrømmen ved sin faderlige Omarmelse af vore Kyster volder al denne Vemod, alle disse Taarer? Det forekommer mig dog, som om den gode Gamles Kjærlighed maa være kjølnet noget, siden han blev saa offentlig omtalt og rost; thi see nu bare disse gamle Kjæmpekarle af Træer, Ask, Eeg, Lind o. fl. a., inde i Fjordbugterne og paa Kysterne om og i Stavanger, som strutte af Liv og Helbred, Kraft og Marv, saa hvert Blad paa dem synes at være selvbevidst om, at det opfylder Guds Bestemmelse med det, og sammenlign dem med Nutidens Plantninger: de vantrevne, skjæve, skjælvende Stakler, der aldrig synes at have kjendt en Helsedag, saalænge de have været til.

„Hvor længe", spurgte jeg, „kan vel dette Regn komme til at vare? hvor længe pleier her at bære saaledes ned?" — „Aa, fra Juli til ud i Januar, og maaskee til Juli igjen — lidt mere eller lidt mindre!" Det tager gjerne til, eftersom Dagene tage af. „Men hvordan faar I saa Avlingen — „Levemaaden" — bjerget?" — „Aa, me putlar en Dag isen!" — Ja, deri stikker det! De have saa Lidet, at de godt kunne vinde paa at bære det ud og ind til Tørring i deres smaa Lader mellem Regnbygerne. Men paa de større Gaarde er man værre faren; værst dog i Præstegaarden, da hver har nok med sig og Arbeidsfolk ere vanskelige, ja fast umulige at faa; Præsten trækker derfor her, som altid paa denne Kant af Landet, det korteste Straa. Bygdens Folk generes i det Hele lidet af dette for de Indfødte utaalelige Klima, især fordi de saa godt forstaa at klæde sig derefter. Intetsteds har jeg seet Alle, selv de Fattige, saa jevnt godt klædte som her, i uldne, tykke Stoffer fra inderst til yderst. Nogle „Smaatøia" have de Alle, hvor Lidet de ellers kunne eie, Udgangsvædere, der skjøtte sig selv oppe i Udmarker og Fjeldskorter baade Sommer og Vinter; men de forarbeide deres Uld meget daarligt, da Fiskegarnenes og Noternes Tilvirken optager det meste af Fruentimmernes Tid. Mændenes Dragt er altid Kufte, „blaa som deres egne Fjorde", og blank Hat, og Kvindernes en tyk, utækkelig Ham, som de kalde Kjole. „Me klæ os godt", sagde en Kone, der havde trukket paa sin Søn, en Gut paa tolv Aar omtrent, to Par tykke blaa Buxer udenpaa et Par hvide uldne, ulden Skjorte af et fabelagtigt Gjennemsnit, Trøie, Vest og Skjærf, og saa ham i denne Dragt og med blank Hat paa Hovedet ligge og strække sig paa en smal Bænk. „Me klæ Barna godt, for saa live me paa Maten. Reis Dig nu, Olav, og tag vakkert Hatten af for den Fremmede; hører Du, seier eg! Nei, no vi han inkje. So æ han Olav altid! Sjaa, no vi han — nei, no vi han inkje igjen! So æ han Olav — so vi han, aa so vi han inkje!" Jeg har ofte seet mange lignende Exempler paa ryfylkisk Opdragelse.

Dog, tillad at jeg vender tilbage til Veiret, denne Gjenstand af lige stor Vigtighed for Høie og Lave, for Rige og Fattige, for Alt, hvad der er skabt; dette lige uudtømmelige, lige tilgjængelige Samtaleemne for Dumme og Kloge. „Fy for et Veir", sagde jeg til Præsten. „Aa, det gaar an endnu, mente han, saa længe vi have lidt Grønt paa Jorden at stirre paa; men naar Øiet ikkuns møder Graat og Søle hernede og oppe i Luften med, og naar jeg nu den hele Vinter har seet hen i Taagen over Bjergøen — thi et Sted maa vi dog see hen — eller i den Retning, Baadene pleie komme — thi noget maa man altid vente paa, og hvor vente vi ikke paa alle Ting her! — da bliver det ogsaa i Længden graat og omtaaget inde i mit Hoved, og i mine Bøger ogsaa, selve Piben smager blot af Regn og Væde. Næst Vorherre takker jeg dog denne Sikkerhedsventil for at min Sjæl hænger nogenlunde sammen. I Eensomhed, siges det jo, udvikles vort indre Væsen, fordi mangt et Frø faar Tid at spire, som et uroligt Liv ellers vilde henveire; men da maa efter min Mening Eensomheden ikke vare for længe, thi den forekommer mig da at blive som Sumpens stillestaaende Vand, der af Mangel paa Strømninger ikke kan afgive sund Næring hverken for Mennesker eller Dyr. Lad f. Ex. hvem som vil prøve Virkningen af nogle Vintre paa dette Sted! O, disse evigt lange, sorte, dryppende, interesseløse Vintre; disse uendelige, seige, søvnløse Vinternætter, med Lommens Angstraab fra Søen og Kattuglens og Hubroens Jamren fra Fjeldskorterne rundt omkring. Her vrimler af Katugler, og saa skrige de saa livagtigt ligt syge, klynkende Børn, at jeg, før jeg blev vant dertil, sendte Bud til Huusmandskonerne i Nærheden for at høre, om de virkelig havde alle deres Smaa hjemme hos sig. Og saa denne underlige, uhyggelige Puslen og Tuslen rundt omkring! I slige Nætter er det næsten godt og beroligende at vide, at det er Huusmandens luskende Trin, man hører, naar han imellem kommer for at stjæle sig lidt af min Veed, eller dirke op min Stolpebod, hvor Fleskeskinkerne hænge, for at faa sig lidt Suul til Juul, eller bore Hul i mit Kornbodloft."

„Men er her da ikke meget at bestille, hvorved Tiden kan gaa?" spurgte jeg; „Bibellæsninger, Sognebud, Skoleexamen, kommunale Forretninger maa dog optage meget af Præstens Tid og Tanke?" — „Nei, det er just Ulykken, at her saagodtsom Intet er at bestille! Hvor vil De hen, alle Mandfolkene ere jo paa Fisket hele Vinteren igjennem, og de skikkelige Kvindemennesker maa holde sig hjemme og passe Kvæget og de smaa Børn. Her gaar jo ogsaa saa regelmæssigt til i alle disse af Udenverdenen upaavirkede Bygder. Folk have visse Tider til at fødes, giftes, dø! Det Første gjøre de i Oktober og November, det Andet i Juli og August, det Tredie i Løvspret og Løvfald: i April og September, og de Syge dø og de Døde ringes til Graven, uden at have tiltrængt hverken Doktor eller Præst." — —

Har Du Lyst til, før jeg slutter mine Breve herfra, at høre en liden Høsthistorie? Præsten var fornylig i „Sælabo", Begravelse, efter en ung Kone, der blot havde været gift et Aar. Hun var eneste Datter af en efter Begreberne her meget rig Mand, og havde allerede tidligt forlovet sig paa egen Haand med sin Barndoms Legekammerat, en ung Fyr af god Familie, men som Intet eiede uden sin Arbeidsdygtighed og sit vakre Ydre. Men Forældrene nægtede sit Samtykke til denne Forbindelse, thi de havde for længe siden bestemt, at hun skulde giftes med en rig Gut, ogsaa eneste Søn, 10 Aar yngre end deres Datter. Saasnart nu „Gutteposen" var sluppen for Præsten, fremstillede begge Forældrene sig med ham og forlangte Lysning. Præsten gjorde nogle Indsigelser ved Forskjelligheden i Parrets Alder, men endte dog med at lyse for dem.

Bryllupsskikkene i Ryfylke og de bergenske Bygder nordenfor ere i mange Stykker akkurat de samme, men synes dog ved stærkere Indflydelse af Byen og ved den pietistiske Retning nærmest om Stavanger at have tabt meget af den Livsfriskhed og Originalitet, som man finder i de bergenske Fjorddistrikter. En Skik tror jeg f. Ex. er særegen for Egnen omkring Bukkenfjord, den nemlig, at den Mand, der skal sætte Bo, han være

*) Det før omtalte Fjeld, Hinnakolla, efter den Hind, som staar i Klippevæggen ved Indseilingen til Hinneraa, eller, som de Fleste tror, Himmakona, efter en Kone, der altid er hjemme, bærer paa sin Top en Steen eller et Klippestykke i Skikkelse af en Kone i Skaut, der ligger og læner sig ud over Fjeldet. Det er siges der, e Kjering, som skulde bera Graud til sin Daater og mistede den i Fjorden. Man seer Amberen nedenunder i Vandet, og nu sidder Konen bestandigt og læner sig ud og stirrer efter denne Grøden, og kan for den ikke sandse al den Skjønhed og Herlighed, som Naturen spreder rundt omkring hende.

formuende eller ikke, gaar i Forveien om paa et Slags Tiggeri til „Bustø“ (Bostøtte). For at give sig lidt Anseelse, laaner han sig en Sølvsnuusdaase, om han ingen har, og en massiv Stok. Saaledes udrustet og med en Kammerat til at bære Sækken begiver han sig rundt fra Gaard til Gaard. Naar da de første Hilsener ere vexlede med Haandtag og „Goddag i Stova“ osv. og besvarede med et neppe hørligt „Sidst“, fremkommer han med sit Ærinde, en Bøn: „at Godtfolk for Herens Skyld ville putla lidet Kodn i Sækken hans“, hvilket Folk da gjøre; et Par Potter Havrekorn puttes i Sækken, og Bustømanden udtrykker sin dybe Taknemmelighed ved at byde Snuus rundt til Alle, endog til det mindste Barn i Vuggen, beder saa „Levavæl“ og gaar videre. — En anden Skik her staar ogsaa, synes mig, langt tilbage for den bergensiske. Bruden gaar nemlig selv omkring og beder Gjæster til sit Bryllup, medens „Beamannen“ nordenfor kommer ridende tilgaards i fuldt Fiirsprang og holder følgende Tale: „Eg ha di vetle Boe te dai fraa han Lasse Erik Lasse og ho Sølfest Britta, so Brurfolk ska væra, aa dero Forældro og Syskjo paa baaa Sidor, om dai ville væra snille aa møte i Bryllaupsgarin paa fystkomande Mekredi Klokko tio, aa svinaste drikka ein Dram aa føljo dai te Kjørko, aa høira paa daira Brudevigelse, fyljo dai haimate aa drikka ei liti Gjæstebau, som Gud har lagt i Bau aa dai har kunna formaa, aa daa faar di væra kjærlige og velkomne paa.“ Er det Skaalbryllup, nævnes dette udtrykkeligt, for at Gjæsterne den 6te Dag kunne medbringe de fornødne Penge og Gaver til Brura.

I det Bryllup, jeg her vil fortælle om, samledes Gjæsterne første Aften hos Brudgommens Forældre og bleve allerede paa Gaarden beværtede med Øl, Brændeviin og Kager, „Smaamat“, hvilket Alt blev nydt afvexlende med Smørrebrød og Kaffe hele Aftenen igjennem. Inde i Kammeret sad den bittelille Brudgom med sit troskyldige Barneansigt, udklædt i meget for store Klæder, stivede Skjorteærmer, stor Meerskumspibe med Sølvbeslag i Munden, og ved Siden af ham paa Bordet laa hans store høipullede Hat.

Til Risengrøden, der spiller en ligesaa vigtig Rolle i dette økonomiske Strøg af Landet, som „Rumjegrauden“ andre Steder, havde Gjæsterne selv medbragt Melken. Den kogtes i Bryggerhuset i en Bufarkjedel, der rummede mere end en Tønde, og rørtes i med en Aare. Den blev spiist til Aftens med saltet Fisk, Lefse, Mølje, Vafler osv., og stadigt Tilbehør af Drikkevarer. I Mørke og med Felespil gik Gjæsterne endelig langt om længe ned til Vandet. Fra Baadene affyredes Skud paa Skud, der glimtede hen over Søen, besvaredes fra det stærkt oplyste Brudehuus paa den anden Bred og af et tredobbelt Ekcho fra Fjeldene rundt omkring. I Døren modtoges Gjæsterne af Brudens Forældre, tækkelige middelaldrende Folk med den Slags Adel i Væsen, som Rigdom og Myndighed giver, og Bruden, en vakker Pige paa de 26 omtrent, fiin og bleg som en Dame. Hun var iført sort Silkekjole, en liden høirød Silkehue med en tætkruset hvid Strimmel om Ansigtet, der klædte hende nydeligt. Nu gjentog sig de samme uendelige Skjænknings- og Nødningshistorier, der, hvor hyppige de vare, dog ikke lod til at indvirke synderligt paa de nøgterne, stilfærdige, smaatærende Bryllupsgjæsters Livsaander. Kl. 1 om Natten spistes der tynd Kjødsuppe, steenhaarde Meelboller, kogt og stegt Kjød,

gammelt Sukkerbrød osv. Næste Dag stode de Unge for Alteret. Bruden var nydelig i sin kornblaa Silkekjole, Brudeslør og Myrthekrands om de lyse Fletter — men ak, hvor bleg! Den lille Brudgom forsvandt ganske i en Overflod af gode Klæder. Saasnart Brudefølget er kommet hjem fra Kirken, har Kjøgemesteren sin „haardeste Sjau“ med at faa Folk tilbords. Det gjælder da for ham at være haandfast og bestemt, thi Ingen vil sidde øverst. At faa de unge Piger frem, det er dog det værste af Alt; det kan presse Sveden frem paa den stærkeste Mand. De maa næsten bæres, for ikke at sige slides tilbords, og ere de nu endelig komne der, opstaar for Kjøgemesteren en anden Vanskelighed, nemlig at faa alle Gjæsterne til at klemme sig sammen saa trangt som muligt for at faa Plads. Idelig gjentager han Raabet: „Tukka dok, tukka dok! kjæra Vene, tukka dok bære ihop, tukka dok!“ Og have de nu tukket sig indtil mere Tukking er umulig, kalder han til Taushed ved at banke med Tollekniven i Skabet og holder saa — eller der holdtes før i Tiden — følgende Tale: „Naa Godtfolk, no see me, at me ha' faat Herens Gave paa Bore, og me ska heller inkje gløima den Store og Almægtige, men bea ei Munsbøn før Maten. Ja giva, at Enhver kunna sukka og siga: Alles Aaine vogte paa Dig, o Here!“ Derpaa synger han høit i Næsen og høit oppe i Diskanten et Psalmevers og siger saa til Gjæsterne: „Naa faa dok forsyna dok af de Rette, som paa Bore er fremsætte, saa faa me Mat i Jesu Navn.“

De flinke Kjøgemestere brugte ogsaa før at fremsige pudsige staaende Riim for at faa Gjæsterne til at spise meget Fisk og tage tykke Smørskiver paa Kniven; men dette er nu gaaet af Brug, ligesom al støiende Tale og Eder, høi Latter, Drik, Kortspil og Dands. Gud velsigne Hans Nielsen — forsaavidt!

Gjæsterne vare saa talrige, at den første Bordsætning begyndte Klokken 1 og den sidste Kl. 11 om Aftenen; thi hver Indbuden tager Børn og Tjenere med. Rundt alle Vægge i Værelserne saaes en Krands af tykke, sunde Børneansigter af alle Aldre, og paa en Hylde i en Krog havde en Tylvt smaa leende Gutter under tolv Aar opstablet sig. Ved den knitrende Lue paa Skorstenen, hvor 6 Kaffekjedler paa ti Potter hver omtrent surrede, hang alt Dieglutternes Smaatøi af alle mulige Slags til Tørring.

Om Eftermiddagen morede Brudgommen og de andre Gutter sig med at skyde til Maals, og saa sigtede de for Moro Skyld paa Bruden og Jenterne, som gik over Gaarden; men Brudgommens Fader gik hen og rystede denne i Armen, og det hjalp, vil jeg haabe. De Gamle sade inde i „Stova“ over et Krus Øl og talede forstandigt, paa Ryfylkisk, omtrent saaledes: „De løie me dæ. Tankjene sviva mangeleis mello Himil og Jord! Æ trur inkje dæ te lee av! Her æ saa underlig naa i Væra. Eg ha længje vænta paa noge vont! O daa di spurte meg, ka eg syntes, svarte eg bara: Gud gje den Fre, so Fre vil ha, før nær eg tier, vet Ingjen ka eg tænkjer! Saa lærte di tvo vispentera og talde saa længje som i al Gaar, men eg forsto bara, at ein ville væra Oppebasen! Di sloge paa Skaglerne og mente Mærra! Min Farbror hadde ei Bok, som hedte Skjæmt og Alvor. Der staar, da Padden og Musen ikke kunde forliges, saa begyndte de at slaaes, og saa passede Høgen sit Snit og spiste dem op beggeto. Dæ alt dæ samma og dæ samma! Eg hæv ei Kona, hu æ værdt mange Penger, for ein Dag

snur hu Stakken ret, ein Dag gaar hu me den paa Branga. Folkje vilja no væra saa kloke so Præstar, og endaa blir Væra meire ful af Vont hver Dag. Hu Bedstemor sa'e: dei Klokaste æ di Galneste, og eg trur hu hadde Ret, at me æ paa di sidste Da'n, for her æ unnalig. Me heve Storthing og Formandskap, og me faa nya Laavar, men eg tykje alt hængje paa den gamle Knaggen! I han Fars Tid daa blei Ingjen korkje panta elle stævnde, og no føljer Lensmannen dokke, so Fuglen følje Hauken! Kori stikke den Herligheta, Du Nils tala om? Din Bedstemor klædte sig ikke i Fløiel og Silke, og Kaffe og Sukker kjende ho knapt af Navn, men nu staar Kaffekjædelen altid paa Bordet, og Pigerne, som spandt og vævde, pikle no med Kniplinger og klæde seg som Frøkener. O di lyt have dæ, saa di Andre, seie Kona!"

Jeg antager, at denne Prøve paa rygisk Underholdning er Dig mere end nok. Kjøgemesteren skal i Regelen slutte Laget med nogle Ord, som da gjerne lyde omtrent saaledes:

„Brurgom og Brur takka dok saa mykje før Nærværelsen aa ynskja dok vælkommen alle i Maara. Dei, so vi ha Seing, kan faa dæ; dei, so vi dansa, kan faa dæ; dei, so vi putla aa drikka ut ette Natta, kan faa dæ!"

Næste Dag skal Bruden fremstille sig i Konehue. Der skeer da gjerne nogle Løier med at en eller anden Spasmager klæder sig ud som hende og fremstiller sig for Brudgommen i en latterlig Skikkelse, eller Brudesvendene forsøge at nappe den virkelige Brud væk, idet hun bærer ind Grøden, som nu er hendes Forretning.

I Skaalbrylluppet sætte Brud og Brudgom sig 6te Dag ved et Bord, hun med Viin og Kager, han med Blyant og Papir, og saa kommer Gjæsterne med Skaalgaverne, som de lægge paa et Tinfad. Af Kjøgemesterens Mund faar da Enhver Skudsmaal eftersom Gaven er stor til: „Detta va ein gilde Man; Du Peer Andris maa gje ham et Skaat", hvilket da bebuder de Udenforstaaende en duelig Gave. Men ogsaa denne Skik er nu, tror jeg, alene henviist til Bergens Stift.

Endelig drog da hver til Sit. Men den unge Brud blev igjen hos Forældrene. Snart undskyldte hun sig med, at hun skulve væve ned en Væv for Mor, snart sy en Skjorte for Far. Og saa vævede og syede hun stille, flittigt, som hun pleiede, men blev stedse blegere og blegere. Tilsidst var hun saa mat, at hun ofte maatte lægge sig paa Sengen. I England dør man af „a broken heart." Hos os udtaler man sig mere forsigtigt; man faar Hjertetilfælde og dør, naar man ikke længer kan leve. Men ingen jordisk Læge undersøgte hendes Hjerte; hun henvendte sig blot til Een, og denne Ene gav hende Trøst og Haab og kastede Kjærlighedens Skjær over hendes henvisnede Aasigt. Da Præsten kom, fandt han hende ydmygt troende og glad ved at gaa hjem til sin Frelser. Sidste Aften havde hun bedet sin Moder om at faa ligge i hendes Arm om Natten, spurgt om hun havde den Nattrøie paa, som Moderen havde syet, og det Tørklæde, hun vidste nok. Da disse Spørgsmaal vare besvarede med ja, lagde hun sig roligt i Moderens Arm, hvor hun slumrede ind for sidste Gang.

Moderen havde altid havt den Vane at spække sin Tale med disse Ord: Aa Gud hjælpe os, vi ere dog ikke andet end Mennesker! Dette var før blevet ytret med maaskee noget paataget Ydmyghed; nu mærkede Folk godt, at hun dybt forstod og følte den rette Betydning af dette Udtryk.

Et Sommerbillede.

(I Hans Sachs's Maneer.)

Det var den deilige Junimaaned, hvori Alt blomstrer og glæder sig. Jeg flygtede fra mit snevre Hjem i Staden ud paa Landet og jublede over Somrens Lyst og al den brogede Herlighed. Saa sagde jeg til mig selv: Hvor du dog er lykkelig, at du lever i Byen; de stakkels Folk paa Landet veed intet af den Glæde, jeg føler idag; al denne Pragt er for dem det Hverdagslige, de see den knapt. Og hvilken Møie og Nød med Ager og Eng! hvilket suurt Arbeide, inden Bonden faar Sæden i Jorden, og hvilken Angst, inden han seer den skyde! Staklen lever i bestandig Fare: snart er det for varmt, snart for koldt, snart for stille, snart for vindigt, snart for tørt, snart for vaadt. Saaledes frister han Livet og opkaster sig med et Suk det Spørgsmaal, om Udbyttet ogsaa vil være Møien værd. Det heder: „Ating er ligelig fordeelt;" men hvor er den ligelige Fordeling mellem Bymand og Bonde? Naturen er jo blot skabt for den lykkelige Bymands Lyst. Vaar og Sommer henter han i dens Skjød forynget Liv, bader sig stærk og fro i dens Dug, og naar Høsten kommer, er det til hans Kjøkken og hans Kjælder at Udbyttet strømmer. Alt gaar i hans Glas og til hans Tallerken. Nydelsen er Rigmandens, uden Kummer og Angst. Dertil eier han Dannelsens høie Lykke, saa han er sig bevidst, hvad han besidder, veed at vurdere al sin Rigdom."

I saadanne Tanker gik jeg gjennem Skoven Høisommer=Dag. Pludselig stod jeg paa en Klippespids, hvorfra den hele Egn laa udbredt for mit Øie i underbar Solglands, saa min Sjæl løftedes under Beskuelsen. Hvad er dette? Har jeg været borte fra den Jord, der dog har bragt denne løftede Stemning, thi lige ved min Side er jo det yndigste Billede i den hele Skabning: en ung Pige, høi og slank, knæler halv paa Klippekanten, i Haanden holder hun en Sigd, bag hende staar Græskurv og Rive. Jeg hilser hende.

I Øieblikkets Overraskelse bliver min Hilsen et Digt, maaskee et Elskovsdigt. Den lille Hex bliver ikke det mindste rød, hun hilser igjen frank og fri, trohjertig og mild, har vel Intet forstaaet af mit Kvad. Jeg tager tilorde igjen, mere kold, mere sindig: „Du arme Barn har vel kastet dig her i det høie Græs for at hvile de mødige Lemmer. Fra Solen randt har du sagtens kun kjendt Slid og Slæb. Jeg kan see mig ganske tungsindig paa dig, du fine Lillievand! Aabenbar skabtes du til en bedre Lod. Jeg ynkes over dig. Træl, bestandig Træl! Og en saadan Skikkelse! — fiin og bøielig, et Ansigt, som fortæller om en Sjæl. Gaa med mig til Staden, der burde din Vugge have staaet! Veed du, hvorledes deilige, unge Piger leve i Staden? Kjender du den Magt, Skjønheden eier? For den er Alt, hvad Jorden eier af Glæde; som en skyldig Tribut lægges det for Pigens Fod. I Silkespind gaar hun klædt, i Fester rinder hendes Liv hen, i Tilbedelse, i bestandig Tilbedelse! Og naar saa Timen slaar, fører en henrykt Ungersvend hende som Brud til sit prægtige Hjem, hvor hun fører et Liv som i Himlen. Kom med mig, du Rosenblod, din Plads er mellem de Fagreste;

Jeg fører dig til Søster og Moder, der har du Valget mellem de mange Ungersvende, om den, som her taler til dig, ikke kan vinde din Tro."

Sandt at sige troede jeg, den Hulde strax vilde synke i mine Arme; uvilkaarlig tog jeg Sigden af hendes Haand; men blev vakt af min Drøm ved en Latter saa frisk, saa hjærtelig, at min ømme Ruus strax var som veiret hen. „Jeg mærker nok, min gode Herre, at I tror, jeg er en Gaas fra Landet, som strax lader sig fange af fagre Ord. Jeg kjender, Gud bedre, Eders Stad kun altfor vel, jeg maa jo daglig bringe mine Urter og mine Æg paa Torvet; men strax jeg er kommen ind i Eders Stad, synes jeg, jeg er som i en Grav; man seer jo knapt den kjære Himmel i Eders mørke Gader, og den friske Morgenduft, ja den har jeg ladet blive tilbage i mit kjære Hjem; ikke en Blomst vinker fra Mos og Græs, blot Stene, bestandig Stene, saa man gaar sine Fødder saare; ikke en Fugl kvidrer, ikke en Bæk risler, ikke et Jagthorn kinger og ikke et Menneske hilser paa mig, de rende mig Alle forbi, travle og blinde, kolde og stumme, det Eneste, der synes at fornøie dem, er at tælle Penge. Jeg skulde ikke være glad, tror I, som hver Dag seer Gud selv arbeide paa Mark og Eng! Og mit eget Arbeide kalder I Slæb? Arbeidet giver Sundhed i Lemmerne, Gud velsigne det, og har jeg gjort mit Dagværk vel, saa passiares lystigt ved Brønden den sildige Aften. Og Høstfesten bringer Dands og Glæde, og er Fornøielsen en sjelden Gjæst, saa smager den desto bedre! I vil, jeg skal gaa med Jer til Staden! Jeg siger Eder jo, den er min jordiske Plage, jeg aander ikke glad, før jeg er ude igjen af al dens Larm og Trængsel. Jeg under Eders unge Piger alle deres Herligheder, at tilbedes synes mig saa fattig en Glæde, hist staar Jægeren Mikkel med Hue og Horn, han har mig oprigtig kjær, Alt, hvad der er mere, hører blot Ham til, som ene skal have Tilbedelse. Guds Fred og Farvel, gode Herre! Kunde I tilbytte Eder min Fattigdom og Lystighed mod alle Eders kunstige Goder, burde I strax slaa til."

Jeg svarede: „Jeg talte som en Daare og du har givet mig den Besked, jeg fortjente. Farvel, du yndige Barn! Gud bevare dig dit glade Sind og din Nøisomhed! Den Plads er den bedste, hvor Gud har sat os. Den, der ikke formaar at bringe Noget ud af den Stilling, stor eller liden, hvori han netop er, vilde ligesaalidt kunne gjøre Noget af den, han længselfuldt attraar. Enhver er sin Lykkes Smed, det gjælder blot at smede vel." M.

Finmarkske Sagn og Smaahistorier.

(Optegnede i Slutningen af 17de Aarhundrede.)

II.

En Miil vestenfor Kjelvik er det hændet i Fogden Mogens Linds Tid (ca. 1650), at der er kommen et Skib fra Guinea inddrivende, og er fortalt, at da en Finnebaad blev Skibet vaer, turde Finnerne ei (gaa) ombord; dog da de fornam levende Folk paa Skibet, som rakte Hænderne sammenfoldet i Veiret, kom de til Skibsborde, roede strax derfra og bragte Tidende til Kjelvik; da Fogden og Almuen reiste derhen og lod Skibet drive til Land, hvor det laa paa een Side, og lossede de endeel Elephanttænder og Andet, saa og Stykker (ɔ: Kanoner), holdt dem saa lystige over det Bytte, drak og vare glade og ei fortøiede Skibet. En Nat kom en stærk Vind af Landet og drev Skibet los og mod Klippen paa det andet Land, hvor det sloges i Stykker, der de dog kunde bragt det i en god Havn strax derved. De Folk, som med da levede paa Skibet, døde bort, og Byttet blev lidet. En af Baadsfolkene, som nogle Tider levede, berettede, at der var en stor Deel Guld i Skibet. Som Fogden og Folkene holdt sig saa lystige, der Skibet laa, kom Præsten i Kjelvik Hr. Jens Matssøn fra Maasø Kirke og hørte den stærke Skyden og saa mange Folk og Telte paa Landet; reiste han tilbage og vestefter Landet, kundgjørende at have seet Russerne været indfaldne i Landet og ville slaa Folkene ihjæl. Derpaa reiste man af Huse Vinterdag ved Juletider, hvorover en stor Deel Kvæg sultede ihjæl. Omsider fik de vissere Kundskab og reiste tilbage igjen. Fogden beholdt og en temmelig Deel Elephanttænder, som han lod synke ned i Stranden, imedens Strandfogden Mester Ahrter var der der og kommen for at inkvirere om Vraget. Men da Strandfogden var bortreist og Fogden vilde have Tænderne op igjen, havde der imidlertid været en (saa) stærk Storm, at Bølgerne og Havsuen havde skyllet Tænderne udi Dybet, saa de fandtes ei mere.

Strax ved Omgang er en Viig, kaldet „Russevigen", hvor i forrige Tider en Fin, som skulde ledsage Russerne til Omgang over Fjeldet, kjørte om Natten med en Ildebrand i Haanden, og da han kom paa Bredden af Fjeldet, vendte han sig reent om og kastede Branden udover Fjeldet, da alle Russerne kjørte efter Ilden ud for Fjeldet og omkom, hvilke ligge sammesteds begravne i Russevigen.

Mellem Andesby og Vadsø er en lang Steenur, hvori findes mangfoldige Grave af sex Steenheller, en under, en over, en paa hver Side og en ved hver Ende, som de i forrige Tider har begravet sine Døde udi, og sees i hver Grav et heelt Menneskes Beenrad, hvis „Legemer" har været indsyet med Senetraad i Næver lige efter dets Skikkels, og ligger saadan Indsyning ganske heel, tør og reen, og sees hvert Sting i Næverne.

Literatur.

Af **Nordisk Tidskrift** för Politik, Ekonomi och Litteratur, utgifven af G. K. Hamilton, er udkommet 2det eller Mai-Heftet, hvilket indeholder følgende tvende Afhandlinger: Om Jutlands vigt för Norden, af A. K.; Kan der göres noget for at tilveiebringe enhed i de nordiske sprogs retskrivning? af A. Larsen. Desuden Anmeldelser (hvori Norsk Dramatik: „De Nygifte", „Brand", „Han har det strængt", „Bedste Skud", af E. Rosenberg); Bemærkninger i Anledning af den danske Kunstudstilling, og Månadsöfversigt i Breve fra Kjøbenhavn, Christiania og Stockholm. — Af **Tidsskrift for det praktiske Landbrug** og dets Binæringer, udgivet af Landbrugsskolebestyrer Joh. Th. Landmark, er udkommet 1—2 Hefte for 1866, indeholdende: Kvæghold og Kvægfodring, af Henrik Zeuthen; med Tillæg af Udgiveren. — Aarsagerne til den norske Landmands Klager, — hvorledes kunne disse Klager afhjælpes? — Korntoldens Forkastelighed, af Spiritus asper. — Nogle Notitser fra en Reise i England og Skotland i Foraaret 1865, af Landbrugsingeniør J. Smitt. — Gaar der Gjødsel tabt for Gaardsbruget, naar man benytter Sæterhavn eller Bete i Udmarken? af Udg. — Kritisk Fremstilling af de forskjellige Tømmerfældningsmethoder, med Træsnit, af Forstkandidat M. B. Dahl. — Om Træers og Buskes Formering ved Delning, Rodskud, Aflæggere og Stiklinger, med Træsnit, af Udg. — Lufttørket Sagflismursten. — Om Anlæg og Behandling af Hækker og Hegn, med Træsnit, af Udg. — Om den engelske Cheddarost, af Udg. — Kvægpesten, af Udg. — Skal man sætte store eller smaa Poteter? — Skaf Kjørene Bevægelse om Vinteren. — Om Barskovens Kvistning, af Forstassistent J. H. Scheen. — Sod som Gjødningsmiddel. — Middel imod Rodmark. — Forsøg i Opdrætning, af Overretssagfører Puntervold. — Godt Smørsalt, af Udg. — Bognyt. — Smaapluk.

— Af **Theologisk Tidsskrift** er udkommet 8de Binds 4de Hefte indeholdende: Om det saakaldte Christusparti i Korinth, af E. F. B. Horn; Om kirkelig Kunst, et Foredrag af Dr. Luthardt; En oldnorsk Udlæggelse af det apostoliske Symbol, Troesbekjendelsen i de norske Love og en Oversættelse af Symbolet i den danske Lucidarius, af C. P. Caspari; Reisefrugter; Akademiske Efterretninger.

— Ifølge finske Blade har det derværende Missionsselskab foranstaltet uddeelt en Oversættelse af A. Munchs lille Digtcyklus „Jesu Billede."

— Blandt den Mængde akademiske Afhandlinger, der foranledigedes ved den i disse Dage afholdte Magisterpromotion i Upsala, er Prisen bleven tilkjendt et Arbeide om Svenska folket under hednatiden, af K. O. H. Hildebrand (en Søn af Rigsantikvaren).

Af særegen Interesse for norske Læsere vil det være at se, at en anden ung Videnskabsmand Philip Leman har skrevet Om bildandet af folkrepræsentationen i de tre skandinaviska länderna. I. Om bildandet af danske riksdagen och norska storthinget. 148 S. 8vo. I en senere Afdeling er det Forf.s Hensigt at behandle den svenske Repræsentation og afslutte Arbeidet med en Sammenligning mellem de mest fremtrædende Træk i de tre Landes Repræsentationssystemer.

Norge.

Christiania. Storthinget sluttedes 14de Juni med de sædvanlige Ceremonier. Statsraad Stang oplæste Hs. Maj. Kongens Tale, saalydende: „Gode Herrer og norske Mænd! Norges attende ordentlige Storthing har nu fuldendt sit Hverv. Vi kunne i Forening betragte Udbyttet med Tilfredsstillelse; thi medens Fremskridt i flere Retninger ere opnaaede, ere enkelte af dem af den Beskaffenhed, at de tør ventes at ville blive af særegen Betydning for Landets fremtidige Udvikling. Navnlig gjælder dette om Frigjørelsen af Handels- og Haandværksdriften ifølge de derom istandbragte Love og om de liberalere Grundsætninger for Toldbeskatningen, som, efterat de ved den med Frankrige afsluttede og af Storthinget stadfæstede Handelstraktat havde faaet et væsentligt Fremstød, af Storthinget ere blevne gjennemførte endog i videre Udstrækning, end Jeg af finantsielle Hensyn havde vovet for Tiden at foreslaa. De Bevilgninger, Jeg til Udbedring af Administrationen og til Fremgang i forskjellige Retninger havde begjæret, ere i det Hele taget blevne meddelte med en Liberalitet, som Jeg paaskjønner. Mine til Ophjælpning af Armeen sigtende Forslag ere ikkun deelviis blevne antagne Medens Jeg maa beklage, at Storthinget ikke gjennem fuldstændige Forføininger har bidraget til Opnaaelsen af den tidsmæssige Ordning for den norske Armee, uden hvilken denne aldrig kan opfylde de Krav, som et frit Folk bør have paa Forsvaret af sin Selvstændighed, vil Jeg dog overlade mig til det Haab, at en klarere Indsigt og deraf følgende Samstemmighed i Anskuelsen af de herhen hørende Spørgsmaal vil være Fremtiden forbeholdt. — Hindret fra Selv at afslutte Eders Forhandlinger og fra endnu engang at befinde mig i Eders Midte, inden I vende tilbage til Eders Hjem, sender Jeg Eder min Afskedshilsen, idet Jeg nedbeder Himlens Velsignelse over Norges Land og dets Indvaanere, og forbliver Eder, gode Herrer og norske Mænd, Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed, med al kgl. Yndest og Naade vel bevaagen."

— Under Foreningen med Danmark var det, som man veed, ligefra Frederik den Femtes Dage en almindelig Skik, at rige Privatmænd understøttede Literaturen ved at tegne sig som Subskribent, somoftest for flere Exemplarer, paa ethvert større videnskabeligt Værk, eller endog at bekoste hele Udgivelsen. Undertiden gik Iveren i saa Henseende endog videre end Evnen (saaledes ruineredes den islandske Kjøbmand Søren Pens ved Kvartudgaven af Kongespeilet). Men Forholdene have siden i den Grad forandret sig, at Literaturen — som vi tidligere have paapeget — nu for Tiden mest opretholdes af dem, der ikke have Raad til at kjøbe Bøger. Jacob Aall var den sidste Mæcenas her i Landet i den gode gamle Stiil. Men jo sjeldnere enhver Pengeopofrelse for Literaturens egen Skyld nu er bleven, desto oprigtigere maa vi glæde os over et Par Foretagender i den allersidste Tid, som synes os at tyde paa en voxende Agtelse for Literaturen og dens Formaal.

Efterat det i Bergen udkomne Uddrag af Cl. Pavels's Dagbøger var bleven modtaget og læst med sjelden Interesse, besluttede Udgiveren, C. P. Riis, at foranstalte en saavidt mulig fuldstændig Udgave af det hele Værk og forelæste i den Anledning forrige Vinter endeel Prøver af Værkets utrykte Partier. Men Udgifterne ved Udgivelsen maatte paa Grund af Værkets Omfang og det Honorar, Udgiveren betingede sig, blive saa store, at vore Boghandlere ikke vovede at regne paa en Afsætning, der kunde holde dem skadesløs, og saaledes turde ingen af dem overtage Forlaget. Under disse Omstændigheder tilbød en af vore Rigmænd, hvis Navn vi imidlertid her ikke see os berettiget til at nævne, at udgive Værket paa sin Bekostning; og saaledes ville Pavels's Dagbøger i den af Udgiveren tilsigtede fuldstændige Form i den nærmeste Fremtid udkomme i Trykken, idet allerede flere Ark ere færdige fra Pressen.

Som det vil erindres, havde den norske Regjering, efter det akademiske Kollegiums Anbefaling, foreslaaet for Storthinget at bevilge 1000 Spd. til Udgivelsen af et af O. Sars udarbeidet Værk om Norges Krebsdyr, der saavel paa Grund af sit Omfang og bekostelige Udstyr (med en Mængde Plancher) som den ringe, for et saadant Arbeide paaregnelige Afsætning ikke kunde antages at finde nogen privat Forlægger; men som det ogsaa vil erindres, afslog Storthinget Bevillingen. Statsrevisor Chr. Johnsen henvendte sig strax efter dette Udfald til Forfatteren med Tilbud at bekoste Udgivelsen, og saaledes vil nu dette store naturvidenskabelige Arbeide udkomme paa hans Bekostning i et i alle Henseender værdigt Udstyr og saa hurtigt, som de talrige Planchers lithographiske Udførelse i Udlandet tilstæder det. Som Udgiver af Almuevennen og endeel særskilte Godtkjøbsskrifter for Folket har Hr. Johnsen vistnok tjent Adskilligt ad Forlæggerveien, og naar han nu opofrer en betydelig Sum i et aldeles literært og videnskabeligt Øiemed, har han maaske selv kun betragtet dette som et Afdrag paa en Erkjendtlighedsgjæld, hvori han staar til Literaturen. Men han fortjener derfor ligefuldt oprigtig Tak i Videnskabens Navn.

— Dagbladene meddele følgende Telegram fra Stockholm af 15de Juni: Udstillingen aabnedes høitideligt Kl. 12½ af Dronningen efter en Tale af Prinds Oscar og under Musik, Sang og Kanonsalut. Den norske Afdeling erkjendes af Alle at være righoldig og vellykket. — Hs. Maj. Kongen var paa Grund af Upasselighed forhindret fra personlig at aabne Udstillingen.

— Under 9de Juni er Fuldmægtig i Kirkedepartementet Axel N. N. Segelke udnævnt til Bureauchef i samme Departement; Kand. theol. J. E. Smith til Sognepræst i Sogndals Præstegjeld; Sognepræst i Haram J. K. Daae til Sognepræst til Bøe; Kand. theol. Eilert Smith til Sognepræst i Lunde; Adjunkt ved Aalesunds lærde og Realskole H. H. Thaulow til Stiftskapellan i Christianssands Stift; Kand. theol. B. Ording til Stiftskapellan i Hamars Stift; Kand. theol. Elling Hansen til Stiftskapellan i Tromsø Stift; pers. Kapellan i Christianssand J. N. B. von der Lippe til pers. Kapellan hos Sognepræsten til Thved.

— Under s. D. er til norske Medlemmer af en Kommission, der har at afgive Forslag ang. Ordning af Forholdene vedkommende svenske og norske Flytlapper, udnævnt DHrr. Amtmand i Nordlands Amt C. Smith, Stiftsprovst i Tromsø Fr. W. Hvoslef og Foged i Hammerfest Jens Holmboe.

— Ifølge kgl. Resol. af 4de Juni skal der, i Henhold til Storthingets Beslutninger, til Veivæsenet anvendes af Statskassen ialt 728,421 Spd. for Budgetterminen.

— For nogen Tid siden fortalte et norsk Blad, at Digteren C. Hauch i Sommer paany vilde besøge sit Fødeland Norge. Da Hauch læste dette, havde han, fortæller Folkets Avis, aldeles ikke tænkt paa nogen saadan Reise, men besluttede sig derved til at gjøre den. Thorsdag Aften ankom han ogsaa hid til Christiania. Gid Mange vilde saa samvittighedsfuldt medvirke til at gjøre Bladenes forhastede Nyhedsberetninger til Virkelighed!

— Arbeideragitationens Hovedmand, Marcus Thrane, der for omtrent tre Aar siden udvandrede til Amerika og etablerede sig som Photograph i New-York, har nylig i Chicago holdt offentlige Foredrag og udstædt Indbydelse til at Subskription paa et demokratisk Ugeblad med Titel: Den norske Amerikaner for Vestens norske Befolkning. (Som bekjendt gives der allerede tvende store norske Blade i Amerika, nemlig „Emigranten" og „Fædrelandet.") Samtidig med Thranes Indbydelse til et nyt politisk Blad for de Norske i Amerika forberedes Udgivelsen af et lignende Blad for de derværende Svensker.

— Den 12te Juni reistes et Monument for Carl v. Linné ved Kapellanboligen Råshult i Smaaland, hvor denne verdensberømte Naturforsker fødtes 12te Mai 1707.

— Den russiske Storfyrstthronfølger og Storfyrst Wladimir ere ankomne til Kjøbenhavn. Rygtet siger, at Storfyrstthronfølgeren skal forloves med Prindsesse Dagmar. Et andet Rygte beretter om en Forlovelse mellem den danske Kronprinds og en Søster af vor Dronning.

— I en Korrespondance til Dagbladet berettes, at i England er i Løbet af 2 Maaneder solgt Skibe til Norge for mindst 50,000 Lstrl. De mange Falitter der have trykket Skibenes Priser ned.

— **Dødsfald.** Erkebiskop Wallin's Enke † 84 Aar gl. — Professor Bøttiger's Hustru, Datter af E. Tegnér, †.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 25.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 24. Juni 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Adolf Bredo Stabell.

(Af Jonas Lie.)

II.*)

Hvad enten det nu havde sin almindelige Grund i det store aandelige Veir, som i Begyndelsen af dette Aarhundrede gik over alt Landet og pustede enhver Gnist af Begavelse i Folket op, til den tog Flamme og lyste, eller det har været grundet i andre Forholde, som vare mere specielle for Throndhjems By, der iøvrigt i de Tider som Stiftsstad og Sæde for megen saavel politisk som kommunal Bevægelse ikke spillede den mindre og af Christiania overfløiede Rolle, som den nu gjør — nok er det, at der fra denne By eller ialfald fra hvad man forstaar ved det Throndhjemske dengang udgik en Række af Begavelser, eminente i de mest forskjellige Retninger, som Jurister, Philologer, Theologer, Politikere, Journalister osv. osv. Formedelst vort daværende Samfunds Udmarvethed paa Resourcer og Mangel paa opdannende Forholde, gik desværre Mængden af dem igjen under, idet de enten ligefrem endte som forfaldne Mennesker, der i Orgiernes og Bægrenes Verden søgte de Drømme, hvorfor Samfundets Virkelighed bedrog dem, eller det lykkedes dem efter en lang Kamp med smaa Forholde at pine sig frem til en eller anden mindre Stilling, der passede til deres genialske Kraft akkurat saa godt som naar en Hest skal trække et Halmstraa, og som derfor ogsaa, fordi de undertiden sprang over Skaglerne, ofte bragte dem i det Misforhold til Opinionen, som giver sin Mand Navn af et „uroligt Hoved“ og af „vistnok begavet, men ubrugbar.“ Mange Familier fra det Throndhjemske have mellem sig slige Sørgesagn om en eller anden glimrende Begavelse, der gik under, men som om Forholdene havde været bedre, vilde have sat sit Navn ind mellem Landets første. George Krogh's er ikke det eneste; de Fleste af os kunde opregne Flere, men Navnene ligge endnu for nær til at nævnes. Nogle af disse vare Stabell's Omgangsvenner i Ungdommen som senere udover Livet, og have vistnok været af stor Indflydelse paa hans Udvikling. Om een af dem, der døde i 1852, erklærede Stabell saaledes siden gjentagende, at han var den rigest begavede Mand, han havde havt Anledning til at kjende. Det synes overhovedet, som om Bergen i denne Vækkelsens Tid mere har staaet for den æsthetiske Retning, medens de throndhjemske Evner mere laa for den reale og praktiske Mark. Men begge disse Byer har hver i sin Retning den samme Historie om brudte Begavelser, den samme Fortælling om hvorledes vort Lands første Slag fremover med Skovlerne gik for sig med et forfærdeligt aandeligt Kraftspilde.

Af disse i sin Almindelighed vanskelige Opdragelsesforholde, men heldigere end de Fleste, udgik da Bankchef A. B. Stabell, der er født den 19de November 1807 i Throndhjem. Hans Fader, der var Graver ved Domkirken, døde, mens han endnu var Barn, og hans fattige Moder, som sad igjen med flere Børn, kunde blot kummerligen holde ham frem. Han maatte derfor, saasnart han bare blev stor nok, selv hjælpe til sit Underhold ved at gjennemgaa Lektier med andre Børn. Imidlertid gjennemgik han Throndhjems Realskole med udmærkede Charakterer, saaledes som hans opbevarede Charakteersedler vise, og tog saa 16 Aar gammel for at tjene sit Brød Ansættelse hos Fogden i Senjen og Tromsø. Her — paa Tromsø — opholdt han sig i henved 3 Aar og drev det, saa ung han var, temmelig snart til at styre hele Fogedkontoret. Her fik han opdraget den Sands for streng forretningsmæssig Punktlighed og Orden, som i saa høi Grad udmærkede ham gjennem hele hans senere Liv, og hvortil han bar Spiren i sin Natur, der var i høi Maade slaaet for hvad jeg med eet Ord vil kalde det Regnskabsmæssige. Som Barn og Yngling gjorde han sig daglig i Almanaken paa kontoviis samme nøiagtige Regnskab over Begivenheder og Indtryk, som han i en senere Alder holdt over Pengeaffærer, skjønt han ogsaa da ofte i det gamle vante Fortrolighedsforhold til sin „kjære Pen“ gjorde sig Regnskab for de Begivenheder, der havde sat hans Sind mest i Bevægelse, og da i Skikkelse af en liden Afhandling opførte een for een de Grunde, som maatte bevæge ham til at slutte sig til og at forfægte en Overbeviisning, under hvilken han da som Summa under Regnskabsstregen satte som Konklusion: „besluttet.“ Det kan forstaaes af Meget, at de 3 Aar, han saaledes opholdt sig i Finmarken, har været af stor Betydning for hele hans senere Liv, og det ikke saameget fordi de paa Fogedkontoret faldende Forretninger gave hans Interesser sin deciderede Retning mod det Finantsielle, som hovedsageligst, hvad ogsaa enkelte af hans efterladte Optegnelser viser, fordi Eensomheden deroppe lærte ham Ting, som han vilde gaaet glip af i Brimlen, og gjorde ham klar paa, at han havde et Kald i Verden udenfor de smaa Ting, hvormed han der befattede sig. Der, saa høit Nord, lever man i sin Affondrethed mere i Phantasien, end her Syd, hvor man har Virkeligheden og Begivenhederne lige ind paa sig. Hvad der ansees af nogen Betydning her, sees der nordpaa tillige gjennem Afstandens og Phantasiens Forstørrelsesglas; hvad der staar klart for os her Syd, er deroppe bestandig en Fortælling om, hvad der for saa og saa lang Tid siden et Par hundrede Mile borte er gaaet for sig; gode Navne faa deroppe en forøget Klang, og de store Celebriteter runge over den eensomme Phantasi høitideligt som Kirkeklokker. Saa er det maaskee i mindre Grad Tilfældet nu for Tiden, men saa var det ialfald for 40 Aar siden, dengang Stabell levede deroppe, i Aarene omkring 1825, da Posten kun naaede derop faa Gange om Aaret og endnu intet Dampskib skummede Kysten langs. Reiser Sydlændingen did Nord, bliver han underligt greben af denne Natur, hvor Alt er i den kolossale phantastiske Stiil, hvor Dagen varer i maanedsviis og Natten endnu længere, hvor de store Hvaler sprøite og Fuglenes Millioner paa Æggeværene fordunkle Solen. Sindet knæler næsten under Indtrykket af denne mægtige Natur, af de kolossale Forestillinger og den umaadelige Phantasi, som huser der. Kommer Finmarkingen — jeg taler om den ægte eensomme — hid ned, hvor synes da, inden han faar sine Forestillinger tilrettelagte, den længe omdrømte Hovedstad ham liden, hvor overraskende smaa baade Slot og Storthingsbygning og Begivenheder og saakaldte fremragende Mænd. Han har nemlig siddet hjemme i Eensomheden og for sig selv malt det Altsammen op før med sin kolossale Phantasi efter Maalet af sine store takkede Fjelde, efter det Ishav, som ruller sine uhyre Bølger ind imod Udskjærene over Havdraugens Hoved, som efter Forestillingen huser under dem, kort efter den store, forfærdelige Natur, hvori han har levet, — og det varer en Stund, førend han i Livet begriber, at han der maa bruge en nøgtern liden Tommestok istedetfor sit gamle phantastiske Favnemaal. I denne Natur og disse Omgivelser levede Stabell i sin for Indtryk mest modtagelige Alder, fra sit 16de til sit 19de Aar. Det varede heller ikke længe, førend han fandt sig indeklemt baade af Naturen og af Fogedforretningen, som hans Dygtighed efterhaanden voxede ud af, og saa sad han da som en Fange bag et dobbelt Gitter og saa i Tanken og længtes ud mod den øvrige Verden, som laa hundrede Mile borte, som et Eventyr om Klarhed og Befrielse. Hvorledes han følte dette sit Fangenskab, derom vidner hans enkelte Optegnelser fra disse Aar, hans stadige Konferentser med sin „kjære Pen“, hvem han altid betroede sine Sorger, enten han var hjemme eller paa Reiser. En Skildring af en eensom Mand, der, skjønt afstængt langt fra Verden, alligevel lever lykkelig, er saaledes under Titelen „Oldingens Fødselsdag“ i 1825 nedskrevet paa „Pladsen Skjellet, paa Grændsen mellem Senjen og Tromsø Fogderi, omtrent een Miil fra Rigsgrændsen“, og er visseligen et Udtryk for egen resigneret Stemning. Under disse Stemninger voxede den Følelse hos ham stærkere og stærkere op, at han havde et Kald at efterkomme ude i den større Verden, og blev hans Frihedslængsel tilslut uimodstaaelig. Han havde ingen Penge, ingen Forbindelser, hundrede Miles Afstand, og, for at naa frem til hvad han troede var sit Kald, en ny Opdragelse — den akademiske — at gaa igjennem. Men han havde en Phantasi, der følte, at den kunde skabe Udveie af saagodtsom Intet, som nu ovenikjøbet i 3 Aar havde gaaet i Lære hos den store Mester der Nord, og som skjærpedes endnu mere ved Fangefølelsen. Saa tog han da den stærke Beslutning at reise, saasnart han blot kunde opdrive Noget at flyde paa, og saa sætte Kursen mod det Fremtidsamerika, som han fast troede engang vilde dukke op for ham etsteds fremme i den fjerne Verden. Det gjaldt da nu allerførst at opfinde Noget at flyde paa saa langt som til Throndhjem. Han skrev til en Handelsmand i Nærheden af Tromsø, hvem han kjendte, sagde ham, hvad han agtede at gjøre, og bad ham laane sig 40 Spd. med Pant i sin Fremtid. Men denne var ikke villig til at gjøre sine Penge rentable i Phantasiens Rige, og gav ham et afslaaende Svar. Foretagendet begyndte altsaa med en Skuffelse, men hvordan Stabell bar denne, viser endnu Konvoluten paa den ham tilbagestillede Skrivelse, hvori han med en noget barnslig Haand, til egen Husvalelse, ved Modtagelsen har nedskrevet Følgende: „Saa skulde vel denne Bagatel, Penge, kunne holde mig fra at udføre en Beslutning, hvorved jeg kan nærme mig min Bestemmelse? Nei, Handelsmand, det formaar ikke din Pengesyge. Behold Du dine Penge, jeg beholder min Villie, og forsøg, om Du kan være bedre faren end jeg! Jeg reiser nu og skal, haaber jeg, bevise, at om end hvad Verden kalder Lykke ikke bliver min Lod, standhaftigt Mod og Tro og Tillid skal med den urokkelige Villie hæve mig til min Bestemmelse. Farvel Finmarken! Farvel Gjerrighedsaand! Farvel!“ — Til at vove et sligt Livssprang ind i det Blaa, som det, den unge Stabell her, fra en fast, forsørget Stilling under de daværende, overalt stængte Forholde, besluttede sig til, skulde der ikke blot en stærk Følelse af Kald, ikke blot en ung Fogedkontorists Illusioner, men jeg vover at

*) Se No. 20.

sige Understøttelsen af en heel naiv Nordlandsphantasies Tillid til Muligheder, saadan som man kan faa den af 3 Aars Eensomhed i Ungdommen der nordpaa. Den tjærede Finmarksjægt, hvormed den fattige Gut i 1826 drog sydover efter sin Fremtid, var vistnok saa god en Illusionens Skude, som nogen af de Purpursnekker, hvorpaa Prindsen i Eventyret drager ud.

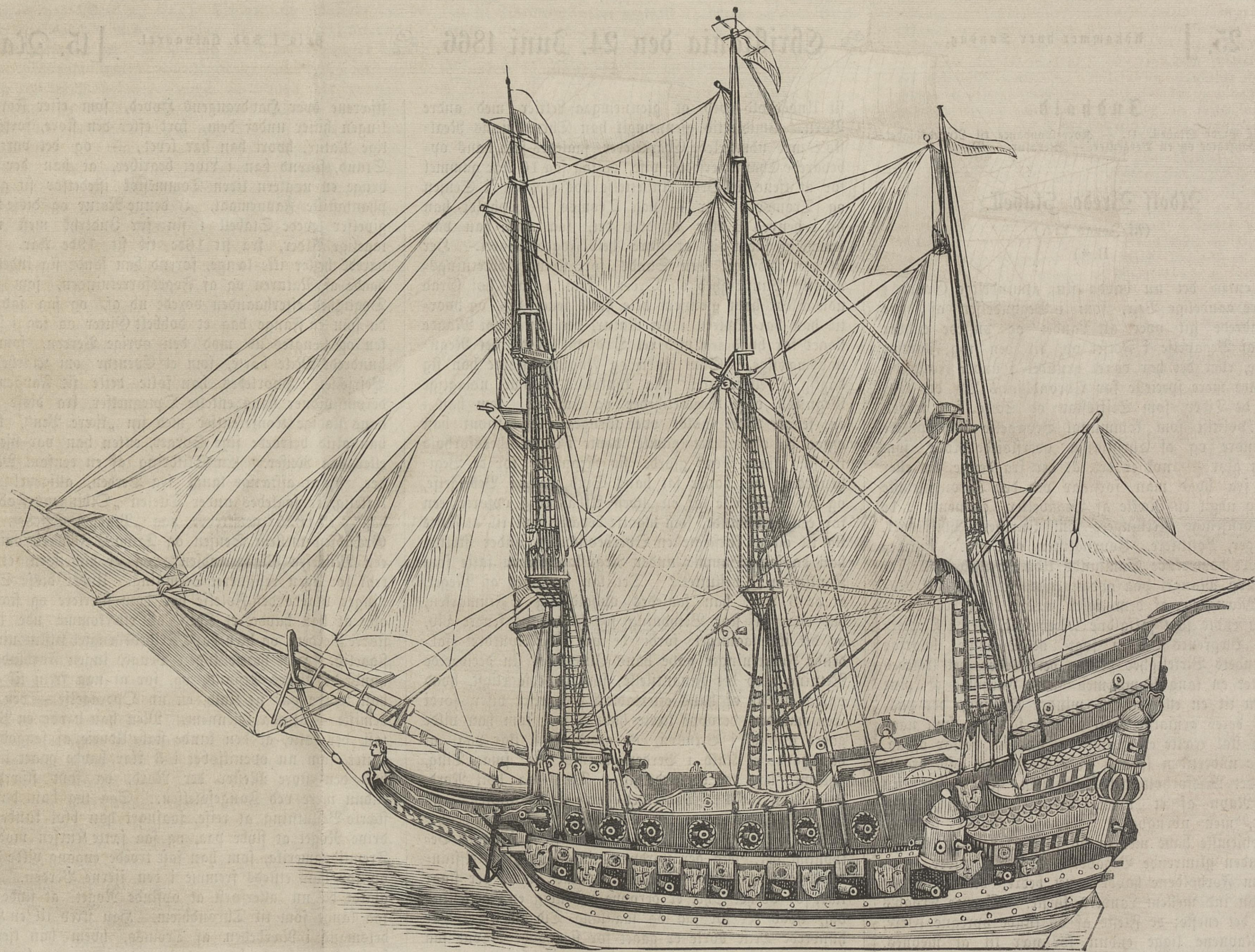
Jeg har opholdt mig længe ved disse Ungdomsindtryk, deels fordi Stemningen i dem maa forstaaes, naar man vil forstaa Meget af det, som boede i Stabell, f. Ex. hans store Naivitet i at lægge Tillid paa Folk og hans store, skaktede Phantasi for Udveie, og deels fordi disse Ungdomsindtryk gav de stærke Slæggeslag, hvoraf Jernet i Stabell's Charakteer bleb tildannet, medens det endnu var varmt. Jeg vil ikke sige, at de have udrettet Alt; thi hans Charakteer laa gjennem stærke indre som ydre Livsbegivenheder og en egen Vækterlighed i hans Natur stadig under en tildannende Slægge. Jeg har videre dvælet vidtløftigt ved denne Ungdomstid, fordi Hensyn til Personer og Forholde paa dette tidlige Stadium af hans Liv mindre træder iveien, og fordi jeg har Grund til at tro, at Stabell selv i Betragtningen af sit Liv dvælede ved dem. Hans senere Liv agter jeg, som meldt, for det meste kun at gjengive i al Korthed paa en udvendig Maade efter de passerede Begivenheder, fordi de endnu ikke lade sig behandle paa den mest tilfredsstillende Maade, nemlig historiskt.

Korrespondance til Nyhedsbladet.

Stockholm, 20de Juni 1866.

Skulde du tilfældigviis, kjære Læser, i dette Øieblik befinde dig paa Valgets ansvarsfulde Stadium, tællende dine Knapper, veiende dine Grunde og prøvende, hvad der kunde tale for og imod at beskikke dit Huus og begive dig afsted til det store nordiske Folkestevne, der i disse Dage gaar for sig i Birgers gamle Stad, — tillad mig da at fremstille et Par Alternativer til din Overveielse; maaskee kunde de forhjælpe dine Betænkeligheder til en lykkelig Forløsning. Agter du dig hid for at see samlet paa een Plet Resultaterne af de trende Landes industrielle og kunstneriske Stræben? Er der noget bestemt Spørgsmaal, du vil studere, angaaende f. Ex. Porcellænsfabrikation, Jernstøberi, Guldsmedekunst eller andet deslige? Eller kan det glæde din Sjæl som selvskreven Folkerepræsentant at høre din Stemme gjenlyde — eller tabe sig — under Overlægningerne om et eller andet af de store skandinaviske Spørgsmaal? Har du Lyst til at være med paa diverse Festmiddager, høre et betydeligt Antal Toaster blive udbragte, præsenteres for et Par Snees nordiske Berømtheder og drikke en uberegnelig Masse Brorskaaler? Har du en god Deel Penge, endnu mere Videbegjærlighed og liden Tid? I saa Fald, skynd dig og kom hid; i Løbet af et Par Dage eller i Høiden en Uge vil du være saa mættet med alt det, dit Hjerte forlanger, at du kan være glad til, om du kommer fra det uden en livsfarlig aandelig (muligens ogsaa legemlig) Indigestion.

Hører du derimod til det Slags Reisende, hvis Ideal det er at kunne krydse et Land igjennem saa

Et hanseatisk Skib fra 1650.

ganske piano, standse nogen Tid paa denne eller hiin Plet, fordi den af en eller anden Aarsag vækker en ubevidst Sympathi, leve sammen med Folket, besøge det ved dets Arbeide som i dets festlige Timer, ikke studere noget Bestemt, men villig tage med ethvert Indtryk, enhver Belærelse, der maatte falde i Ens Lod, — kortsagt hører du til de nutildags mere og mere sjeldne „folsomme Reisendes" Klasse, da vogt dig for alt i Verden for at besøge Stockholm i disse Dage; thi her er Intet, slet Intet for dig.

Stockholm er i den sidste Uges Tid blevet forvandlet næsten til Ugjenkjendelighed. Stadens Befolkning er flygtet ud for at aabne sine Boliger for de indtrængende Fremmede, der da rigtignok til Gjengjæld paaregnes at skulle aabne sine respektive Pengepunge i tilsvarende Grad; de, der ere blevne tilbage, ere fra afstadige, ceremonielle Stockholmsboer blevne omskabte til travle, fra Morgen til Aften beskjæftigede Værter, der løbe omkaps med sine kjære Gjæster og neppe mere kunne adskilles fra de store Flokke, der i mere eller mindre soignerede Reisekostumer trave om fra den ene Seeværdighed til den anden, puffe til hinanden, trænges, glo op ad Husene og forbærve al Sprogsands hos „Källarnes" og Schweitzeriernes Betjening ved sit hørende, nylavede skandinaviske Idiom. Man lever, aander, rører sig kun for og i Exposition, og atter Exposition; man drikker Expositions-Punsch, tænder sin Cigar med Expositions-Fyrstikker, snubler over Expositions-Gjenstande og Expositions-Mennesker. I Anledning af Expositionen serveres paa Operaen med „Tillfällighedspiecer", der rigtignok ogsaa ere „tilfældige" nok; i Anledning af Expositionen befinder Hr. Tausig sig i den særegne „physiske Disposition", at han kan give tilbedste den Liszt'ske Transskription, som I ikke fik høre i Christiania, fordi I ikke havde nogen Exposition at inspirere med; paa Grund af Expositionen er du lykkelig nok til at erholde Tag over Hovedet for den Ubetydelighed af en 2—3 Spd. pr. Døgn; Bladene fraadse i Expositions-Nyheder og Expositions-Revuer; der præges Expositions-Medailler; en heel Expositions-Literatur er allerede skudt frem, — hvor skulde det da være muligt at tænke, drømme, tale eller skrive om andet paa denne grønne Jord, end meerbemeldte Exposition? — Altsaa, allons! Det er ligesaa godt at hoppe, som at krybe i det.

Aabningens store Dag begunstigedes naturligviis af det skjønneste Veir; allerede tidlig paa Formiddagen begyndte Folkemassen at strømme sammen om Udstillingsbygningen osv. osv. (kfr. alle Dagbladene); allerede samme Aften havde Aftonbladet fire af sine vældige Spalter fuldtrykte med Referat om Festen. Har nogen havt Taalmodighed til at læse det fra Ende til anden, saa bliver det hans Sag. Sandheden tro vil jeg kun bemærke, at man, ialfald inde i Bygningen, ikke hørte noget til den „ustandselige Jubel", som vor illustrerede svenske Kollega i sit Festprogram havde lovet. Da Dronningen sluttede sin korte Tale, havde formodentlig de Fleste en vis komisk Fornemmelse af, at der blev hvisket En i Øret: „Maa jeg saa bede om den belovede Jubel" — og saa kom den naturligviis ikke. Da dette ikke er noget Referat, kan det maaskee ogsaa være mig tilladt at skumle en Smule over Musiken til Kantaten, komponeret af Franz Berwald; den vilde vist

passe bedre til en Sørgehymne ved Udstillingens Lukning, end den svarede til den 15de Junis heftigt jubilerende Stemning.

Jeg havde af Aftonbladet seet, at Illustr. Nyhedsblad havde sendt en Referent til denne velsignede Exposition, og for at det forstnævnte Blad, for hvilket jeg af forskjellige Aarsager nærer de varmeste Sympathier, ikke i dette Stykke skulde blive til Løgner, skyndte jeg mig, saasnart de kongelige Personer havde forladt Bygningen, op i et af Gallerierne, satte mine kritiske Briller paa min Næse, kjøbte en Katalog og gav mig saa iførd med en grundig og sagkyndig Granskning af hvad der mødte mit Øie. Kl. 3 vendte jeg mine Fjed hjem, belæsset med en Masse dybsindige Iagttagelser og Notitser angaaende Gjenstandene paa de 30—40 Alen, jeg den Dag havde vundet med. Ved nærmere Overveielse faldt det mig dog ind, at denne Methode maaskee var noget vel grundig, og at det kunde komme til at gaa Nyhedsbladets Læsere ligerviis som Drammenserne, der nu nys have vundet frem til at faa en Beskrivelse fra sin Christianiakorrespondent af Landbrugsmødet i Malmø ifjorsommer. Jeg rev mine Notitser itu og trøstede mig med, at der nok var dem, der paa Embedsvegne tog grundig Rede paa Sagerne. Nyhedsbladets Læsere kunde man jo desuden stille tilfreds med den velbekjendte Phrase, at „Rummets Knaphed tillader os ikke her at gaa nærmere ind paa Sagen", en Phrase, der er saa taknemmelig at anvende, fordi den bibringer enhver naiv Læser — (saafremt forresten saadanne endnu findes) — den for Forfatteren meget behagelige Illusion, at „naar han bare vilde og havde Plads nok, saa —"

Vi opsætte altsaa indtil videre alle de sporadiske Bemærkninger, til hvilke Industriudstillingen kunde give Anledning, og forføie os til Kunstudstillingen, hvis Omfang jo er betydelig mindre, og hvor der som Følge heraf turde være mere Haab om Muligheden af nogenledes snart at kunne orientere sig. Før vi træde ind, ville vi imidlertid, i Betragtning af det gode Veir, spadsere en Stund frem og tilbage paa den brede Steenkaie og kaste et granskende Blik paa den store, stadselige Bygning, i hvis øverste Stokværk de 679 Kunstværker ere samlede: det nye National-Museum. Det er netop i Fredags blevet saavidt færdigt, at det, ialfald deelviis, har kunnet aabnes for det store Publikum, og det vil derfor ikke være af Veien netop nu at tage det noget nærmere i Øiesyn.

Det er ganske interessant at anstille en Sammenligning mellem det nye Museum og dets stolte Gjenbo, det kongelige Slot, — Stockholms tvende kostbareste Bygninger. Slottet, med sine alt andet end klassisk rene Detailformer, imponerer alligevel, ikke blot ved sin Masse, men fornemmelig ved den fortræffelige Benyttelse af Terrainet, den virkelig storartede Disposition af de forskjellige Partier. Museet paa den anden Side er udadleligt, det er sandt; Formerne ere aldeles korrekte, Materialet magnifikt, Udførelsen mønsterværdig, og alligevel gaa næsten Alle — Stockholmsboer saavel som Fremmede — og rynke paa Næsen ad det, tale om „Tydskeri" (Tegningen er nemlig af en Berliner, Architekt Stüler) og kritisere det i al Uendelighed. Det være langt fra mig at slutte mig til disses Tal; Stockholmsboerne kunne være glade over at have faaet et

En bergensk Klipper-Fregat fra 1866.

saa værdigt, solid og vel indrettet Gjemmested for Hovedstadens dyrebare Samlinger, og over den Liberalitet, som Staten i denne Sag har viist. Allerede i 1840 kom Tanken paa Tale, men først henved 10 Aar senere blev Arbeidet paabegyndt efter Geheimebaurath Friedrich August Stüler's Tegning og under Ledelse af Generalmajor J. af Kleen. I Mai 1863 var det egentlige Bygningsarbeide fuldført; der havde da i det Hele gaaet med 1,737,415 Rdlr. svensk, medens den oprindelige Bevilgning i 1845 havde beløbet sig til 750,000 Rdlr. Hertil kom senere en ny Bevilgning paa 445,000 Rdlr. til den indre Dekoration og Indredning, der skeede efter Prof. Scholander's Anordning, — i det Hele altsaa ikke mindre end c. 545,600 norske Spd. Bygningen er ikke saa særdeles omfangsrig, som man efter denne Sum skulde tro, og det vil formodentlig ikke vare længe, før man bliver nødsaget til Udvidelser, til hvilke der imidlertid skal være god Plads; men til Gjengjæld er den heelt igjennem opført af huggen Steen, tildeels beklædt med meget kostbare udenlandske Marmorarter, prydet med Søiler og Billedhuggerarbeider og paaregnet i Vestibulen at skulle dekoreres med Freskobilleder. Af de trende Stokværk optager det nederste Oldsamlingen, den ægyptiske Samling osv., det andet Skulpturer, Kobberstik, Haandtegninger og Livrustkammerets Vaabensamling, og det øverste, hvor nu Kunstudstillingen er indlogeret, er bestemt for den rige Malerisamling, man har bragt sammen ved fra alle de kgl. Slotte, Embedskontorer osv. at samle, hvad som havde selvstændigt Kunstværd.

Og hermed faar vort Besøg i Nationalmuseet være sluttet for denne Gang. Om nogle Dage skulle vi dvæle lidt længere ved de Kunstværker, der bevares indenfor dets straalende Vægge. „Vor Vandring er sluttet", udbryder den velvillige Cicerone, der har ledsaget os rundt; „med trötta och dröjande steg" — undskyld, men det tager sig ikke ud uden paa Svensk — „begifva vi oss åter utföre vestibulens trappor. Vid utgåendet stanna vi för att kasta ännu en blick — den sista — uppåt plafonden, hvars midtelfält prydes af en hautrelief, som föreställer Konsten, framhållande sina pris: det första en krans, det andra en blomma. Locka dessa er håg, eller, ännu bättre, har åsynen af de snillets skapelser. som i dessa salar framställt sig för er, väckt den slumrande gnisten i er själ: kasta då bort er framtid, unga man i verken, och fatta crayongen eller mejseln, modigt och beslutsamt, men framförallt skyndsamt, ni har verkligen icke någon tid att förlora, ty minnesmärkena, skulpturerna, målningarna, allt hvad vi här skådat, ger slutligen blott bekräftelse åt den gamla sanningen, att

„Konsten är lång, men lifvet kort.""

En Hanseater og en Bergenser.

Interessen for Skibe er blandt vore Læsere saa stor, at vi ikke behøve at tage vor Tilflugt til en trykkende Sommervarme som Undskyldning, for i Tankerne at søge ud paa det kjølende Hav; vi nære saaledes ingen

Betænkeligheder ved at præsentere vore Læsere to Skibe paa eengang, nemlig en „Hanseater“ fra 1650 og en Bergenser fra den bekjendte Dekke's Værft. At afgjøre, hvilken er hvilken, maa endog for Damerne være en let Sag, og vi behøve ikke at skynde os med at fortælle, at det halvt phantastisk udstyrede Skib skriver sig fra et tilbagelagt Aarhundrede og hører hjemme i en af Hansestæderne; selvfølgelig er det ogsaa overflødigt at lægge til, at det andet Skib, den elegante Seiler, er Klipperen fra Bergen.

Om Noah Ark havde synderlig Lighed med Nutidens Klippere, turde med god Grund betvivles, ialfald er denne vistnok ikke meget paafaldende. Men at den nuværende, moderne Skibsform gaar — om end med Modifikationer — temmelig langt tilbage i Tiden, udtaler Sagkyndige med Bestemthed, og vi tro dem. Imidlertid turde Alle være enige i, at neppe noget Slags Bygværk eller Redskab, om man saa vil, i Tidernes Løb har beholdt saa megen kjendelig Lighed med sin oprindelige Form, som netop Skibet. De historiske Efterretninger synes at berettige os til at ansee dette for sikkert. De norske Drageskibe og de græske og romerske Triremer maa have havt meget tilfælles med hverandre, og fra disse Antikviteter til Nordlandsjægten, den græske Kystfarer, den chinesiske Junk og den russiske Lodje synes Spranget ikke at være stort. En anden Sag er det, naar man vil sammenligne de havbefarende Kjøbmandsfartøier, „Koffardiskuden“, før og nu; her vil man for de 3—4 sidste Aarhundreders Vedkommende finde Afvigelsen større, Udviklingen fremtrædende og Forbedringen uomtvistelig. Ja endog Skibe, byggede i de sidste Decennier, vise, at Skibsbygningskunsten saavel ude som hjemme har gjort gode Fremskridt; dette gjælder især Hurtighed i Seilads, der er Tidens Spørgsmaal, eller dens Bestræbelse efter at følge Ordet: Tid er Penge.

De foreliggende Tegninger af Kjøbmandsskibe fra Hanseattiden og fra Nutiden illustrere i flere Henseender ogsaa de forandrede Forholde, hvorunder Skibsfarten nu foregaar. Bevæbnede med et halvthundrede Kanoner, placerede paa allehaande Sæt og Viis, stak et saadant Hanseaterskib ikke tilsøs, førend Vinden var en god Bør og en nogenlunde hurtig Overfart syntes sikker. Hvert Rum mellem Masterne, overalt fra Sprydet til Agterenden, paalangs og paatvers, ja endog under selve Klyverbommen — som det sees paa Tegningen — og ellers hvorsomhelst paa Skibet, hvor et Vindblaf kunde naa hen, søgte man med pedantisk Nøiagtighed og — Uforstand at hænge Seil, der mentes at skulle opfange al Vind og saaledes give Skibet forøget Fart. Master og Ræer vare sværlemmede som en Middelalders Kjæmpe og baldyrede i samme Smag, Riggen var massiv og tyk som Sæletøiet paa en Artilleriheft, og selve Skroget var tungt, fortømret og beslaaet, som om det gjaldt at seile gjennem et Steenskred. Udstyret, seer man, er i Datidens Stiil; middelalderske Kruseduller stikke frem overalt paa Fartøiet baade indenbords og udenbords, Gallionen er en paabygget lang Snabel, der i haardt Veir under en Nutidens Seilads vilde skylles bort som Pindeværk, Gallerierne agterud ere prydede med Kanonbure, der ved et alvorligt Bølgeslag vilde gaa i Fliis. Mellem Kanonportene stikke forgyldte Løvehoveder frem; de skulle imponere ved sin Taushed, naar Kanonernes Sprog ikke er nødvendigt. — Saadanne Skibe var det, som fore med Stokfisk og Fedevarer fra Bergen og tillige besøgte andre Havne i Nordsøen; de besørgede ogsaa Orlogstjenesten, og maa visselig have imponeret, hvor de kom hen. Vor Afbildning gjengiver en meget samvittighedsfuldt arbeidet Model af en hanseatisk Bergensfarer; den har 62 Kanoner ombord og holder sine 66 Tommer fra Agterenden til Spidsen af Klyverbommen; indtil for et Par Aar siden hang den i Loftet i St. Mariæ Kirkes Chor i Bergen.

Klipperen „Hebe“ giver allerede ved første Øiekast Indtrykket af en velbygget og hurtig Seiler. Man har meddeelt os, at Originalen er Skibsbygger Dekke's Mesterstykke, og den fortjener saaledes ogsaa af den Grund Publikums specielle Opmærksomhed. Den kan gjøre Fordring paa Titelen „Verdensomseiler“ og har ellers „passeret Linien“, som Sømændene kalde det, adskillige Gange; Skibet maaler 236 Kommercelæster. Det debuterede som Emigrantfarer og vakte megen Opsigt, endog hos Amerikanerne. Over Verdenshavene har det faret uden sin hosstaaende Naboes 62 Kanoner; Krudtbeholdningen ombord er da naturligviis en Bagatel, og de smaa Metalkanoner oplade kun sin Røst for Lods eller til Salut ved Indseilingen i Havn. Det veldannede Skrog er skarpt og kløver Bølgerne med Lethed og Elegance; alleslags udstikkende Zirater ere omhyggeligen undgaaede, thi „Løbet“ skal være reent og glat, hvorfor det ogsaa er forsynet med Metalhud. Stævnen løber naturlig ud til en skarp Boug uden tilbygget Gallion. Om end „Hebe“ synes at bevæge sig i et tæt Gevandt af Seil i Seil, er der dog ikke noget overflødigt; Hanseaterens 26 Seil, hængte op som paa et Maasaa, for at fange ethvert lidet Vindblaf, har Erfaring lært at være til Hinder for Seiladsen; thi der skal være Rum for Vinden ogsaa naar den farer ud af Seilet, men en tætstaaende Masse Seil fremkalder „Bakslag“, der deels tager Vinden bort fra Seilene, deels gjør nogle Seil unyttige og endog skadelige for Farten. Imidlertid kan dog „Hebe“ præstere over 30 forskjellige Seil, men benytter dem ikke alle paa eengang. Ogsaa hvad Rig og Takkelage angaar, udmærker den sig fremfor sin Nabo; alt er net og dog solid og stærkt. Nu for Tiden sees ikke længere paa moderne Fartøier massivt og plumpt Tougværk til Rig; man benytter i dets Sted Staaltraadtouge, ligesom heller ikke Master paa rigtig store Skibe længere ere af Træ, men af Jerncylindre, der baade ere stærkere og lettere. — Hvad der fremfor Alt udmærker en saadan Klipper, er dens overordentlig hurtige Seilads; med Lethed bruser den frem over Bølgerne og hæver sig dog varsomt for en Braadsø, som den ogsaa i Regelen undgaar endog uden at være forsynet med en Hanseaters høie, kastelformede Agterende og Forskib. Modvind volder den ikke synderlig Uleilighed; kun i de sjeldneste Tilfælde søger den af saadan Grund en Nødhavn, thi den krydser hurtigt og let og kan paa den Maade naa sit Maal under Omstændigheder, hvor en gammeldags Skude maatte ligge rolig i Havn, for ikke at drive langt ud af sin Kurs.

Literatur.

Et afsluttende Bidrag til den nye svenske Repræsentations Tilblivelseshistorie er udkommet under Titelen: Ridderskapet och Adelns den 4, 5, 6 och 7 December 1865 hållna öfverläggning angående Kongl. Maj:ts förslag till ny riksdags-ordning m. m. Stockh. 1866, 270, 23 S. 8vo. Priis 60 Skill. norsk — et Bidrag, der i mere end een Henseende er af den største Interesse. Borgerstandens og Bondestandens Bifald eiede Forslaget, som bekjendt, paa Forhaand, og de langtrukne Diskussioner, hvormed Præstestanden, efter sin famøse Beslutning at afvente Afstemningen paa Ridderhuset, forsøgte at fordrive Tiden, har i det Høieste Interesse som Materialsamling til en kommende Fremstilling af geistlig oratorisk Stiil i Sverige i Aaret 1865. Det var Adelen, der fik udkjæmpe den egentlige Strid, og paa disse 270 tættrykte Sider finder man derfor ogsaa omtrent Alt samlet, der kunde siges for eller imod Forslaget — Grunde saavelsom Phraser, Trudsler ligesaa fuldt som Bønner. Som Regjeringens Ordførere fremtræde Forslagets Ophavsmand, de Geer, samt fornemmelig Finantsministeren Gripenstedt, hvis tvende Taler*) — især den første — øiensynlig maa have frembragt en dyb Virkning, at dømme efter de Klager, der fra Modpartiet føres over „den Veltalenhed, med hvilken han (Geer) har forstaaet at appellere til sine Tilhøreres Følelser og derved henrive disse til af Beundring over Fremstillingens ydre Pragt at glemme det store Spørgsmaals indre alvorlige Betydning.“ Paa den konservative Side møde vi Grev Henning Hamilton — de forenede Rigers forhenværende Minister i Kjøbenhavn — som den, der baade først underkaster det kgl. Forslag en grundig og lidenskabsfri Granskning, og siden efter den endelige Afstemning udtaler de Overvundnes Følelser i Ord, der vel ikke ere fri for Bitterhed, men som dog bære Præget af varm og dyb Fædrelandskjærlighed. Det virkelig vakre Indtryk, man faar af disses (Hovedanførernes) Turnering, udslettes imidlertid for en stor Deel, naar man i Læsningen skrider frem til de sidste Dages Debat og seer, hvorledes Lidenskabeligheden stiger, og især paa den konservative Side skaffer sig Luft i fanatiske Udbrud. „Denne Tankebytting“ (det nye Repræsentationsforslag) — heder det saaledes i en af Talerne — „der allerede ved Fødselen bar sit jesuitiske Kainsmærke paa Panden, er stedse siden bleven pleiet med øm og faderlig Omhu af sin Fadder i den radikale Tidningspresse, saa at han nu, da han kjender sine Muskler stærke og sine Sener spændstige nok, har klatret op ad de første Trappetrin til Thronen og i Skikkelse af en Lysets Engel sneget sig ind i Raadet, medens han udenfor har optraadt i sin rette Gestalt som den vilde Agitator, der allerede har dristet sig til at lægge sin sorte Haand paa Samfundslivets Strube. See ham nu her, hvorledes han i salig Forsmag paa snart at have opnaaet sit Maal: Standsvæsenets Udryddelse, grasserer paa ethvert Omraade, hvor det har lykkedes ham at slippe ind, i Pressen, i Møder, i Adresser og Deputationer. See ham, hvorledes han, svingende den politiske Fanatismes Svøbe, snart med en Frækhed, der kun overtræffes af det Taabelige ved den, fornærmer Kongens Hofadel med den Insinuation, at denne, for at handle Kongen til Behag, skulde opofre sine Pligter mod Fædrelandet; snart søger at berøve Kongens Raadgivere den Ære, som, hvilken Repræsentationsforslagets Skjæbne end bliver, altid skal forblive deres umistelige Eiendom, Æren af den om ægte Liberalitet vidnende Handlemaade, ikke at have øvet noget utilbørligt Tryk paa de af Kongen afhængige Embedsmænd; snart opmuntrer Soldaten til ikke at lystre Kommando, snart“ osv. En anden Taler søger at gjøre Reformen mistænkelig ved at charakterisere den som „en Snare, muligens lagt i skandinavisk Aand“; en tredie mener, at det slet ingen Hast har, da „det egentlig først var i 1840, Spørgsmaalet vaktes, saaledes for 25 Aar siden, af hvilke de 10 absorberedes af Jernbanetvistigheder. Reformbillen i England begyndte egentlig i 1738 og gik igjennem i 1832. Decennier ere Minuter i Nationernes Liv.“ En Taler, der ganske jævnt og lidenskabsløst fremholdt „Nødvendigheden af en Forandring i Repræsentationsmaaden, Umuligheden af at drive noget andet Forslag igjennem, end det nu foreliggende, samt det Vigtige i at grunde Repræsentationen paa samme Basis som Norges“, fremkaldte „adskillige Bifaldsraab og talrige Mishagsytringer“ (peeb man maaskee ad ham?). Der har været talt og skrevet meget om den uvisnelige Hæder, Sveriges Adel indlagde sig ved frivilligt at give Afkald paa sin selvskrevne politiske Betydning, og det er jo heller ikke at undres over, at man denne Gang, som ved enhver anden Parentation, skraber sammen alt det Gode, der paa nogen Maade lader sig sige om den salig Afdøde. Men naar man med Opmærksomhed gjennemlæser det her foreliggende Aktstykke og saa til Slutning seer, hvorledes det ikke var mindre end 294 Nei'er, der ved Afstemningen stod imod 361 Jaraab, da bliver Indtrykket af den prisede „Høisindethed“ noget blandet, og man kommer uvilkaarlig til at overføre sin Beundring paa den Eenstemmighed og Kraft, med hvilken det svenske Folk sluttede sig sammen og gav sin souveræne Villie tilkjende — saa høit og saa lydeligt, at selv en Modstand, som den, Sveriges Adel i hine Dage gjorde, og som den nu i Decennier havde forstaaet at opretholde, endelig blev brudt.

*) Ogsaa særskilt udgivne.

Norge.

Christiania. Det er ofte blevet sagt, og det med fuld Grund, at hvor det gjælder Bevilgninger til Universitetet og videnskabelige Formaal, viser Storthinget en Liberalitet, der fortjener Paaskjønnelse. Enkelte Landrepræsentanter have ogsaa fundet, at der i saa Henseende er gjort altfor meget, og at Kravene ere drevne saavidt, at nu „Draaben bringer Karret til at flyde over“ (J. R. Krognæs's Udtryk i hans harniskede Tale mod Gibsafstøbninger til Fordeel for Stereoskopbilleder). Men at Videnskab og Kunst hverken trykker synderligt paa Statskassen eller ere saa rigeligt doterede som forskjellige praktiske Institutioner, vil et Blik paa Statsbudgettet for 1866—69 overbevise Enhver om. Statens aarlige Bidrag til „videnskabelige Øiemed og Kunster“ udgjør ialt 44,208 Spd., hvoraf 27,700 Spd. til Universitetet. Telegraphvæsenet derimod er opført med 157,322 Spd. 80 ß aarlig, hvoraf 67,294 Spd. 40 ß til ny Anlæg, Resten til Drifts- og Vedligeholdelses-Omkostninger. (Bruttoindtægten af Telegraphlinierne er anslaaet til 81,000 Spd.) Veivæsenet kræver 45,931 Spd. 80 ß, Jernbaneanlæggene 70,000 Spd.; Fyr-, Mærke- og Ringvæsenet 85,914 Spd. 97 ß. Til Landbrugets og Huusdyravlens Fremme medgaar 30,218 Spd. 40 ß, til Skovvæsenet 21,475 Spd., til Udskiftningsvæsenet 32,600 Spd., til Fiskeriopsynet og Fiskeformerelsen 20,910 Spd. Disse fem „Væsener“, der alle ere i Sømandens og Landmandens Interesse, og hvoraf de fire sidste ere temmelig nye Opfindelser, koste Staten tilsammen 191,119 Spd. eller meget over det Firedobbelte af hvad der ydes til Videnskaber og Kunster. Alene Udskiftningsvæsenet kræver for sin Part mere end det hele „kostbare Lærdomsvæsen“ hertillands — Universitet, Videnskabsselskaber og lærde Værkers Udgivelse tilsammentagne!! Endog Storthinget koster Staten mere om Aaret, end Universitetet, Videnskaber og Kunster — altsaa i hvert tredie Aar, det er samlet, over det Tredobbelte. Under saadanne Omstændigheder skal Ingen kunne sige, at de aandelige Interesser indtil denne Dag har forfordeelt de praktiske, men at disse forholdsviis tage Broderparten. — Naar vi ikkedestomindre oprigtig paaskjønne Storthingets Liberalitet med Hensyn paa Universitetet og videnskabelige Formaal, skeer dette ikke saameget i Betragtning af Bevilgningernes Størrelse og Tilstrækkelighed, som fordi Storthinget i det Hele har imødekommet de videnskabelige Bevilgningskrav med en Beredvillighed, der aabenbarer en Agtelse for Videnskabelighed og den høiere (Universitets-) Dannelse, som ofte synes fremmed, hvor det gjælder Gager og Lønninger. Thi her er Respekten for det Praktiske den væsentligste Faktor. Storthinget vilde undsee sig for at byde en Lieutenant f. Ex., som kan anvendes i Kommunikationsvæsenets Tjeneste, saa ringe Vederlag for Tid og Arbeide, som Mænd i forskjellige Stillinger, hvortil der kræves videnskabelig Dygtighed. — Betegnende for de praktiske Interessers overveiende Indflydelse endog paa Videnskabens Omraade var Forhandlingen om Oprettelsen af en meteorologisk og en literaturhistorisk Lærerpost. Da man havde gjort Thinget opmærksom paa, at et meteorologisk Institut vilde gavne Skibsfarten, vovede Ingen at nære Tvivl om denne Posts Nødvendighed, hvorimod Literaturposten kun efter store Agitationer og med Nød og Neppe gik igjennem. Nogen særskilt Professor i Meteorologi findes, saavidt vides, kun i Rusland og ved et Par europæiske Universiteter forøvrigt; i Literatur- og Kulturhistorie derimod vistnok ved ethvert ordentligt Universitet i Europa. Hvor det gjaldt Veir og Vind og Udsigt til praktisk Nytte, vare Alle enige om Bevilgningen; hvor det gjaldt aandelige Interesser, som fremmes og hævdes overalt, stod Mængden raadvild og ubestemt.

Budgettet udviser en aarlig Udgift af 5,023,000 Spd.

— Natten til 19de Juni brændte en Berg & Ouren tilhørende Pakbod paa Rosenbergløkken, hvori Varer, assurerede for omtrent 70,000 Spd., af hvilke dog meget reddedes.

— Gaarden Ullevolds Hovedbygning med Fløibygninger, assureret for 9—10,000 Spd., afbrændte om Morgenen 21de Juni. Ilden antages paasat.

— For nogle Dage siden styrtede en treetages nyopført Muurgaard paa Grünerløkken sammen, uden at dog Nogen kom til Skade, da de i Huset beskjæftigede Arbeidere i betimelig Tid mærkede, at Murene gav sig.

— **Dødsfald.** Forhenværende Amtmand i Romsdals Amt Gudbrand Thesen † i Christianssund 10de Juni, 74 Aar gammel. (Thesen har, som bekjendt, udgivet en fortjenstlig Beskrivelse over Romsdalen, og efterlod i Manuskript en Søndmørs Beskrivelse.) — Pastor Fred. Nannestad Wexels (pers. Kapellan hos sin nylig afdøde Fader resid. Kapellan ved Vor Frelsers Kirke i Christiania W. A. Wexels) † 2den Juni 40 Aar gammel. — Kapitain i 1ste Akershusiske Infanteribrigade John Collett Anker † i Christiania 50 Aar gammel. — Krigskommissær Fr. Dietrichson † paa Moss 9de Juni 79 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 26.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 1. Juli 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Nils Joachim Christian Vibe Stockfleth.

I kort Tid, kun med et Par Ugers Mellemrum, har den norske Kirke mistet tvende af sine ældste og mest fortjente Medlemmer: Wexels og Stockfleth. Deres ydre Livs Veie faldt vidt forskjellige, idet den Ene i næsten halvhundrede Aar, stille og ufortrøden, virkede midt inde i Norges Hovedstad, den Anden, ombyttende Sværdet med Bibelen, fortsatte det strabaserende Liv, der skulde være Krigerens, ved frivilligt at vælge sin Virkekreds i en Egn og blandt en Befolkning, som kun Missionærens opofrende Iver kunde give nogen Tillokkelse. Men begge disse Mænd besad fælles en Selvforsagelse og Opofrelse for Medmenneskers aandelige Nød, hvorved Missionærens og den Geistliges Virksomhed overhoved først bliver fuldt frugtbringende. Jo færre det Slags Geistlige ere, desto mere styrkende og varmende virker den Enkeltes Exempel, og desto glædeligere er det at fremholde dette for Betragtningen.

N. J. Chr. Vibe Stockfleth er født i Frederiksstad 11te Januar 1787 af Forældrene Nils Stockfleth og Anne Johanne Vibe. Faderen, en Præstesøn og selv Præst, var „en meget alvorlig Christen, en rettroende og nidkjær Præstemand, derhos med høihjertede og frisindede Anskuelser." Først var han Præst for Tugthuset i Christiania, men 1787 blev han Sognepræst og Stiftsprovst i Christianssand, hvor han allerede 1794 bortreves af en smitsom Sygdom, som han havde paadraget sig ved Sygebesøg ombord i et fransk Krigsskib, som der havde søgt Havn. Moderen sad igjen i smaa Kaar med tre Sønner, hvoraf den heromhandlede var den ældste. Efterat han med sin yngre Broder Johan var sat ind i Christianssands latinske Skole, begyndte begge Drenge, for at tjene noget til Moderen, at opvarte med Sang ved Begravelser og lignende Tilfælde, hvorfor de, for at følge sine Kammerater i Skolen, bleve nødte til at tage Natten og Ferierne til Hjælp. I 1803 dimitteredes begge Brødrene til Kjøbenhavns Universitet, hvor de bestode Examen med Hæder. Moderen tilligemed den yngste Broder fulgte med. Begge Brødrene toge 1804 Andenexamen og begyndte at studere Lovkyndighed. Daværende Auditør J. A. Hjelm manuducerede dem gratis i de juridiske Fag.

Ved Venners Bistand fik Nils en Extraskrivers Post i Kancelliet, medens Johan kom ind i Rentekammeret. Samtidig gave de Informationer. Om Foraaret 1805 blev deres fortræffelige Moder syg og døde. Jævnlig Nattevaagen ved hendes Sygeseng, Sorg over hendes Bortgang i Forening med anstrængt Arbeide bidrog til at nedbryde begge Sønnernes Helbred. I 1806 maatte de frasige sig sine Kontorstillinger og Informationer og drage ind paa Frederiks Hospital, som de imidlertid kunde forlade efter 14 Dages Forløb, skjønt deres Helbred fremdeles vedblev at være slet. Tørt Brød og en Skaal Melk var deres Middagsmad; høist sjelden nød de varm Mad. Klæderne benyttede de i Fællesskab, saaledes at den Ene altid maatte være hjemme, medens den Anden var ude. I 1806 fulgte Nils med en Ven af Moderen tilbage til Norge, for her at gjenvinde sin Helbred; hos Sognepræsten i Drammen forblev han i to Vintre og en Sommer. Sammen med Broderen Johan, som, efter i 1807 at have underkastet sig juridisk Examen, ogsaa var kommen op til Norge, reiste han i 1808 igjen ned til Kjøbenhavn, understøttet med Reisepenge af en Slægtning i Drammen. Begge fik nu Klostret og Regentsen og sloge sig sammen med den yngste Broder, som nu ogsaa var bleven Student. Alle Tre førte da den samme tarvelige Levemaade, med Melk og Brød, indtil Johan nogen Tid efter kom ind i Rentekammeret og nogen Understøttelse derhos indløb fra Christianssand.

Nils havde imidlertid ganske tabt Lysten til at fortsætte sine juridiske Studier. „Theologien", siger han selv, „foresvævede ham, men for høi og uopnaaelig." Efter i tre Ugers Tid at have hørt Forstforelæsninger, gik han ind i Studenterkorpset og indgav derpaa Ansøgning om at blive Officier. Da han intet Svar fik, gik han i Snedkerlære, for at blive Haandværker. Men da efter fjorten Dages Prøvetid den skriftlige Kontrakt skulde affattes, indfandt en Underofficier sig paa Værkstedet med hans Udnævnelse til Lieutenant, hvilken ved et Tilfælde var bleven overliggende.

Efter at have gaaet Exerceerskolen igjennem, blev Stockfleth ansat ved det slesvigske Infanteri-Regiments 3die Bataillon og afgik til Flensborg. Ved Udgangen af 1809 erholdt han Tilladelse til at afreise til Militærinstitutet i Rendsborg for at læse til Officiersexamen, hvilken han underkastede sig i Januar 1810 med bedste Charakteer. I 1813 deeltog han i Krigen i Holsteen og bivaanede Slaget ved Sehested under Prinds Fredrik af Hessen. I Juni 1814 ansøgte han om Afsked og fik den med Kapitains Charakteer samt udnævntes til Ridder af Dannebrog for udviist Tapperhed. Han ilede tilbage til Fædrelandet, som havde grebet til Vaaben for sin Selvstændighed, og i hvis Armee han strax erholdt Ansættelse. Efter Foreningen med Sverige søgte og fik han Tilladelse til at gaa i udenlandsk Krigstjeneste. Ved et Tilfælde blev dette forhindret, og ved Armeeforandringen 1818 erholdt han Ansættelse som Chef for vangske Kompagni af valderske nationale Musketeerkorps. Da Præsten Christie i Valders skulde have en Huuslærer for sine mange Børn, overtog han denne Post. Opholdet i denne troende og gudfrygtige Præsts og Præstefamilies Huus blev, som han selv siger, af stor Betydenhed for ham; „thi derved skulde den af Gud i hans Indre nedlagte Tilbøielighed for Theologi igjen blive vakt og fremkaldt for hans Bevidsthed og til Overveielse, men nu med fornyet og forøget Styrke; og nu fulgte han Tilbøieligheden — Kaldet." I Sommeren 1823 søgte han Tjenestefrihed for at læse til theologisk Embedsexamen, og endnu som theologisk Studerende besluttede han at vælge Finmarken som sin Virkekreds. Han underkastede sig i December 1824 Embedsexamen med næstbedste Charakteer og fik kort efter Vadsø Kald i Finmarken, til hvilket han var eneste Ansøger. Samtidig indgik han Ægteskab med en Datter af Præsten Christie, der ved beundringsværdigt Mod og Selvforsagelse skulde yde sin Ægtefælle den bedste Støtte under hans lange og opofrende Livs Gjerning.

Efter Ordinationen reiste Stockfleth overland til Kjøbenhavn, for derfra med Seilskib at afgaa til Finmarken — en, som det nu synes, temmelig kroget Reiseroute; men „Norge havde endda intet Dampskib." I Midten af Juni naaede han Maalet for sin Embedsgjerning. Det vil her ikke være Stedet at skildre nærmere den ihærdige Missionærs Kamp og Arbeide for Finnefolkets Oplysning og religiøse Opdragelse. Enhver, der ønsker at gjøre sig bekjendt hermed, maa læse Stockfleth's egen i

N. J. C. V. Stockfleth. (Efter Photographi.)

1860 udgivne „Dagbog" over hans Missionsreiser i Finmarken. Her kan kun enkelte Kjendsgjerninger anføres. Præsterne kunde dengang ikke prædike paa Lappisk og Menighederne manglede Religions- og Lærebøger i deres Sprog. At afhjælpe denne Mangel blev Stockfleth's Opgave; men dette kunde kun skee ved et nøiagtigt Kjendskab til Sproget. Da Lebesby i sproglig Henseende var et fordeelagtigere Distrikt end Vadsø, ombyttede han i 1828 dette Kald med hiint, uagtet han tabte over Totrediedele af sine havte Indtægter og det nye Kald var langt besværligere. Efter i flere Aar at have færdets blandt Finnerne, reiste han i 1831 til Christiania for at ordne og bearbeide de gjorte Samlinger i lappisk Sprog og Literatur. Med Understøttelse af den norske Statskasse sattes han ogsaa istand til i 1832 at begive sig til Kjøbenhavn, medhavende en Fin, for der at raadføre sig med den berømte Rask. I 1833 vendte han tilbage til Lebesby, hvor han fortsatte sine praktiske Sprogstudier ved Reiser blandt Lapperne indtil 1839, da han søgte Afsked og erholdt en aarlig Understøttelse for udelukkende gjennem Literaturen, ved Sprogarbeider og Oversættelser paa Lappisk af Religionsbøger, at virke for dette Folkefærds Oplysning i det Hele. I 1840—45 gjorde han sin tredie og 1851—52 sin fjerde Reise i Finmarken, sidste Gang kaldet derhen ved et blandt Finnerne udbredt religiøst Sværmeri, der udartede til de voldsomste Optrin. Stockfleth havde i længere Tider givet Underviisning i det finske Sprog her ved Universitetet, og i 1848 udgik en kgl. Resol. om Forelæsninger i Finsk og Kvænsk, ligesom Erhvervelse af Kundskab i disse Sprog for Finmarkens Præster blev paabudt ved senere kgl. Resolution. Herved var Maalet for Stockfleth's ihærdige Virken naaet. Efterhaanden var det lykkedes ham selv at grundlægge en lappisk Opbyggelsesliteratur (ved Oversættelse af Det nye Testament, Luthers Huuspostil, de sædvanlige Lærebøger i Religion m. m.), ligesom han ved en lappisk Grammatik og en norsk-lappisk Ordbog har givet en god Hjælp i Sproget. Gjennem særskilte Skrifter har han udvidet Kjendskabet til Finner og Kvæner. Der har været ytret forskjellig Mening om Hensigtsmæssigheden af de isolerende Sprog- og Kulturbestræbelser for Finmarkens Vedkommende; men dette kan ikke i ringeste Maade svække vor Beundring for det Mod, den Udholdenhed og den Opofrelse, hvormed Stockfleth har virket til hvad han med Christenkjærligheden som sin Leder ansaa for det største og ene rette Maal.

Stockfleth døde 26de April sidstleden i Sandefjord, hvor han i de sidste 10 Aar havde boet.

Krigen.

(Af Jonas Lie.)

I.
Hvem skal vi holde med?

Saalænge have Diplomaterne ageret Verdens Forsyn og spundet og knyttet i de europæiske Spørgsmaal, til de selv ere nødte til at gaa til Alexander med Knuderne for at faa dem overskaarne. Staterne sprælle nu som halvdøde Fiske i Maskerne af disse opdiplomatiserede „svævende Spørgsmaal", der udfordre til deres Opretholdelse uhyre Armeer, til deres Underhold saamange Penge, som den enorme stadigt voxende europæiske Statsgjæld, samt som Livsbetingelse Undertrykkelse af enhver Frihedsbevægelse hos Folkene — kort disse svævende Tilstande, som, om de skulde opholdes uforandret endnu en Tid, vilde koste Europa hele sin kulturhistoriske Fremtid og lade det Hele ende i en uhyre Banquerot, af den Sort, som kun Verdensriger kunne gjøre, og som Historien har lært os at det koster Aarhundreder at arbeide sig op af. Det bedste og billigste, Europas Stater nu kunne gjøre, er derfor klarligen at slaaes, eftersom der nu engang ikke er levnet dem anden Udvei af Sumpen.

Siden 1848 har Menneskeheden i Virkeligheden ogsaa levet under Alexandersværdet, under Krigens Selvoperation. Det var den første seierrige dansk-tydske Krig, det var Krimkrigen med Alma, Inkerman og Sebastopols Indtagelse, det var den italienske Krig med Magenta og Solferino, det var den store nordamerikanske Borgerkrig, hvortil Miss Stowe skrev Proklamationen i sin „Onkel Toms Hytte", og som endte med, at Slaverne fik deres Fribrev udløst. Verdensstyrelsen anvendte her et af Historiens store Segl, nemlig den nordamerikanske Præsidents Blod, for at hindre, at den saaledes fuldbragte Storgjerning siden skulde gaa tilbage igjen ind i en mindre Efterslægts Intriguer og Smuds. Og nu er da endelig i vor Tid Touren ogsaa kommet til Løsningen af den berømte tydske Knude, denne fortvivlede Sammensætning af Absolutisme, Revolution og Taage, der er fuldt saa gaadefuld som den gamle gordiske var, men derfor netop vel ogsaa fuldt saa moden for Sværdet.

Det, som vi Tilskuere foran denne Kamp mest ere i Forlegenhed med, det er, hvor vi her skulle placere vor Sympathi under hvilken Fane vi herefter skulle lade vor Følelse gaa, sammen med hvem af Parterne vi under de kommende Begivenheders Vexel skulle føle Seir og Nederlag. Da Verden i Regelen altid slaar sig paa den heldige Side, kunde det være nok saa klogt at vente paa Udfaldet ialfald af et af de første Slag og saa tale viist. Vi ville imidlertid her være ukloge nok til at vove os ud med vor Mening forud, om ikke for Andet, saa for at forekomme den Mistanke, at vi skulde sælge vort Hjerte til Heldet, hvilket vi Alle her i Verden nok altfor ofte gjøre, om end ikke os selv saa bevidst. I de tidligere Krige stillede Sagen sig saa klart; thi der var Nationalitetens og Frihedens Sag bestandig decideret paa den ene Side. Men her, hvor Bismarck gaar under Arm med Garibaldi og den italienske Rødskjorte har forligt sig med den preussiske Solaterstok? At vi Alle holde med Italien og unde det at faa Venetien, er nu for det første klart. Men saa af de to tydske Magter Østerrig og Preussen, der staa med Hornene mod hinanden som to uhyre Stude og slaaes, medens Napoleon staar ved Siden af med Slagterkniven og venter, til de blive trætte nok — af disse to, hvem skal vi saa holde paa? Eller skal det her, for at bruge Musselmandens Udtryk om de europæiske Stridigheder, være os ligegyldigt, enten Hunden æder Svinet eller Svinet Hunden?

Mængden af de Folk, som i den sidste dansk-tydske Krig, uden at bryde sig om de med Fredrik VII's Død forandrede politiske Forholde, vilde grave hele det øvrige Norden ned i det slesvigske Spørgsmaal, have rimeligviis ogsaa allerede nu under samme Sindsstemning i deres Hjerter taget afgjort Parti imod Preussen i Haab om, at Norden ved dette Lands Ydmygelse skal faa Slesvig eller en Deel af samme igjen, og i Haab om at Norden i Nordtydskland da ialfald faar en svækket Nabo. Dette Raisonnement forudsætter, at Norden i Tydskland har en Ranfiende paa samme Viis, som det har en saadan i Rusland; det forudsætter, at Tydsklands Ødelæggelse er det skandinaviske Nordens Opkomst, kort, at Skandinavismen skal føres op med Tydskland. Men er der nogen Tankegang, som har været og er selvmorderisk for den nordiske Folkeidee, saa er det vel denne. Thi det er det klare Uddrag af al vor Historie og ikke blot den enkelte Historieskriver P. A. Munchs Mening, at Nordens materielle som aandelige Fremtid netop beror paa en Alliance med et folkeligt og ordnet protestantisk Tydskland, hvilken Alliances Betydning ikke maa slippe os af Øine for et øieblikkeligt politisk Misforholds Skyld eller undervurderes af Hensyn til, at Tydskland fortiden har at bekjæmpe sin egen svage og i alle Retninger desorganiserede Tilstand. At de nordiske Folks Stræben efter national Emancipation fra den tydske Kultur, som har opdraget dem i alle Retninger, tilslut under det slesvig-holstenske nationale Opgjør udartede til Krig, var det ikke udelukkende hverken denne Emancipationsstemning eller den Bismarckske Røverpolitiks Skyld, men forendel ogsaa de Lederes Skyld, der idet de opdroge Opinionen, ikke forstode, at Danmarks bedste Forsvar for sin nationale Grændse og sin Frihed var at søge nede i den folkelige Sag i selve Tydskland, hvor det itide skulde have søgt sine Venner og Sympathier under et videre Folkeprogram paa samme Viis, som f. Ex. vort Land netop inde i Sveriges Folkeparti har fundet sin nationale Sags bedste Støtte, og paa samme Viis som det f. Ex. endogsaa er lykkets Polen under Slavismens store Program at skabe sin Sag Venner inde i det russiske nationale Folkeparti, et Faktum, hvorom Herzens „Klokke" i London kimer høit nok. At Forholdene idetheletaget vare ulykkelige, erkjendes villigt nok; men for endeel af Ulykken har vi visselig ogsaa vort eget Sneverblik og vore Smaastatsfordomme at takke. I vor Tid, da Politiken begynder at arte sig i større Formationer, og f. Ex. slige Allianer ere kommet indenfor den praktiske Mislighed som den mellem Nordamerika og Rusland eller den mellem Frankrige, Spanien og Italien, hvilken sidste Alliance underet indbefatter den hele romanske Folkestamme, — i vor Tid er Folkenes Livs- og Frihedssag ogsaa politisk betragtet solidariske; de ere det ialfald inden Grændserne af samme Folkstamme. At lukke den germanniske Tanke og dens Kampe ude fra Skandinavismen som en den uvedkommende „blaa Idee" viser derfor kun liden Agtpaagivenhed paa Tidens store Tegn. De Skandinaver, der tro at faa deres Skandinavisme til at trives ved at opdrage i Folkefølelsen et Tydskehad, og som vil afkaste bag os den Historiens Bro, hvormed Nordens Lande med Hensyn til Religion og Kultur og al sin Udvikling er forbundet med den beslægtede germanniske Folkestamme, de Folk arbeide med et Program, der er for borneret til, at nogen virkelig sand og folkebaaren Idee, som vi tro den skandinaviske er, kan i Længden leve indenfor uden at kvæles. Sligt snevert Program vil ogsaa byde imod for Folkenes sunde Instinkt; thi paa samme Tid som det betager Nordfolkene Udsigten til den Fremtid, hvori de ved en germannisk Alliance kunde see sig som frie og politisk betryggede Led af en protestantisk Stormagt med alle en saadan Magts Fordele for Velvære og Kultur og hvortil muligens ogsaa engang England slutter sig, paa samme Tid opfordrer dette Navnekrops-Program til et Forræderi mod Resten af vor egen Folkerace, der gives de slaviske og romanske Stammer i Vold, til at desertere fra den Luthers Fane, som vor Kirke i flere hundrede Aar har indviet, og fra alt det, som Protestantismen afføder, og for hvilken Kultur vi Nordfolk for al Histories Aasyn har at tjene Værnepligten sammen med de andre germaniske Lande, der af denne har faaet deres Væxt. Er det da Meningen at sige, at de nordiske Lande ligesaa godt først som sidst burde melde sig ind i det germaniske Forbund? Vi skulde aldeles ikke være bange for at udtale denne Tanke, saa upopulær den end er, naar vi kun vare visse paa at blive rigtigt opfattede. Thi efter vor Mening maatte de tre nordiske Lande for med tilstrækkelig Tryghed for deres Frihed og Selvstændighed at kunne hævde deres Plads i et saadant Forbund, først have udviklet sig til et enigt og stærkt Norden, og maatte Tydskland ogsaa paa sin Side være naaet frem til en friere og til politisk Samvære mere skikket Organisation. Men, skjønt ikke politisk indmeldt, bliver Nordens tre Lande alligevel aandeligt med til dette store Folkeforbund. Og spørges der nu, om det skal lykkes en fremmed Magt, f. Ex. Napoleon, med Intriguer at faa sønderlemmet Tydskland og gjort det magtesløst for lange Tider, eller paa den anden Side om det skal lykkes Preussen at samle under sig det protestantiske Nordtydskland og redde dettes Udvikling fra en væsentlig ikketydsk Nations — Østerrigs — Tryk, saa er der, trods al vor Modbydelighed imod den preussiske Militærstok og dens Svinger Bismarck, vel ikke to Meninger om, at vore Sympathier følge Preussen, som for at samle Tydskland nu har indladt sig paa Noget, der seer ud som en Undergangskrig, hvori der voves Krone mod Krone. Lad være at Bismarck har egennyttige Hensigter; hans politiske Næringsvet og Lumpenheder er her det Ubetydelige. Den Fane, han maa stikke op, og hvorunder hans Folk samler sig til sit Krafttag, er dog Hovedsagen, og denne Fane bærer Paaskriften Tydsklands Eenhed og Uafhængighed af ikke-tydsk Indflydelse. Denne Tanke er det vi have at holde vor Sympathi, til paa samme Viis, som vi under den nordamerikanske Borgerkrig, skjønt uden særlig Elsk for nogen af Parterne, alligevel holdt med Nordstaterne fordi vi skjønnede, at Verden som Frugt af Seiren vilde høste Slaveriets Ophævelse. Om Bismarck er en dybtænkt politisk Maskinist à la Napoleon eller Cavour, en af disse store Organisatorer, der indarbeider i Tiden den Frihed, som dens Garibaldi'er virker frem ligesom i Raastof, eller om han blot er en preussisk Korporalstok i menneskelig Lignelse, det faar Tiden foran os afgjøre. I hvad han saa er, saa forandrer det ikke vore Sympathier for den Sag, der ved ham som Middel engang er kommet i Gang og bærer i sig Muligheden for den tydske Nationalitets Bjergning.

Østerrige, der bestaar af saamange forskjellige Nationaliteter, opretholder kun sin Tilværelse ved at benægte Nationalitetsprincipet, paa hvis Hævdelse jo vort eget Lands som hele Nordens Fremtid beror; det opretholder ved sin Indflydelse og Magt de kunstige politiske Tilstande, som er hele det øvrige Europas Fordærvelse og Ruin, ikke at tale om at Europas Frihedsbestræbelser har faaet en stor Deel af sin Historie indskrevet paa de østerrigske Skafotter. Preussen derimod kjæmper for Øieblikket under Nationalitetsprincipets Fane, om det end maaske ved Siden af som en Schakkerjøde tillige tænker paa at gjøre Affærer deri for egen Regning. Preusserkongen har begyndt Krigen klogt, energiskt og med en værdig Proklamation, der henvender sig til Folkeideen. Fra Østerrige have vi derimod hidtil kun seet Benedecks Proklamation, der, heelt igjennem ubaaret af nogen Folketanke, i sit bombastiske Sprog blot taler som til en Røverbande, der loves Seir og Plyndring.

Der er imidlertid en tredie Størrelse, som vi alle vilde føle ganske anderledes med, dersom den reiste sin Nakke og tog Sagen ud af Bismarcks Haand, det er selve det tydske Folk, det „unge Tydskland" saavel i som udenfor Preussen, det Folk, som Bismarck tror, at han kan lede, som han vil, blot ved at stikke det en ophøiet Fane for Øine, og som han nu er uvarsom nok til at lade see sit eget Blod. Hvad om det unge Tydskland vaagner ved Kanontordenen og samler sig om den sort-rød-gyldne Fane, som i Undertrykkelsens og Modgangens Aar siden 1848 inde i Tydsklands Hjerter har hvervet flere Tilhængere og større Armeer, end alle dets Regjeringer tilsammen kunne reise? Et Par Dusin tydske Fyrstehatte vilde nu flyve bort ved det første Vift af Fanen, Fyrstendommerne vilde, om de ere store nok dertil, reduceres til „Kredse", og Fyrsterne, om de duede og havde Lyst dertil, maaske til Kredsforstandere eller „Amtmænd". Dernæst vilde nok denne nye Fane bortfeie den napoleonske Idee, hvorefter Tydskland i Frankrigs Interesse fremdeles skal holdes deelt i 3de Dele nemlig en østerrigsk, en mellemstatlig og en preussisk. I dette Stykke kunde maaske Bismarck nu spille Napoleon samme Puds i Tydskland,

som Cavour gjorde i Italien, da han ved Folkeenthusiasmens Hjælp frelste sit Land fra den napoleonske Idee om Udstykning i 3de Føderativstater. Vi skulle imidlertid her slutte op med at sangvinisere om de Muligheder, som vi kunde ønske, da det gaar udenfor, hvad vi havde foresat os efter Evne at klare op i, nemlig Spørgsmaalet om hvem vi skulle holde med. —

Hvis Kampen i Mellemeuropa holder ved en Stund, og der ikke f. Ex. af Frygt for Revolutioner sluttes for hastigt Fred, ville vi maaske faa see Skikkelser stige ud af Krudttaagen, om hvis Tilværelse vi nu kun har lidet Begreb, men som kan have Magt til at skabe Europa en ny Historie. Det er ikke bare i Frankrig at der kan vaagne et 1789.

Det nye Gymnastiklokale

paa Akershuus Fæstning.

Blandt de mange Interesser, som i den senere Tid ere vakte inden vort Land, fortjener, næst efter Skyttesagen, at omtales Interessen for Gymnastik; den er vistnok endnu i sin Barndom hos os, naar man tager Hensyn til vort Naboland Sverige. Dette Land har sit Centralinstitut, hvorfra Lærere udgaa til hele Landet, og hvorved Gymnastiken bliver sat i System, da ingen Anden end den, som har gjennemgaaet Centralinstitutet for Gymnastik og Vaabenføring i Stockholm, kan blive Gymnastiklærer ved Skolerne. Og er der Noget, som bør sættes i System, saa er det vel Gymnastiken, da man i modsat Fald, istedetfor at styrke sit Legeme, resikerer at nedbryde sin Helbred for bestandig. Hos os er Gymnastik, ihvorvel den er indført i de fleste større Skoler, endnu ikke optagen i vore Almueskoler eller ialfald i faa af dem; ønskeligt vilde det derfor være, om man vilde gribe Tingen fra dens Begyndelse og indføre Gymnastik ogsaa ved Almueskolerne, ikke alene fordi Gymnastik hærder Legemet, men ogsaa fordi man derved vilde vænne Ungdommen til Lydighed og militær Disciplin, der siden vilde komme den tilgode under Værnepligten.

Vort Billede idag viser det nye Gymnastiklokale, taget fra Fæstningspladsen (Huustangen); det fuldførtes Vinteren 1861 og er 170 Fod langt og 48 Fod bredt, med 8 Vinduer til hver Façade og 4 Indgangsdøre, en midt paa hver Væg. Det Indre bestaar af en Sal, to Paaklædningsværelser samt Trappeopgang og Galleri over disse. Selve Salen er 145 Fod lang, 44 Fod bred og 26 Fod høi. Den er indrettet baade som Fægte- og Gymnastiksal; for at kunne sammenfatte begge Dele, er alt Maskineri koncentreret i den ene Ende af Salen; den er lys og rummelig, og er, foruden til Fægte- og Gymnastiklokale, tillige bestemt til Festivitetssal. I sidstnævnte Øiemed har den været benyttet til flere Koncerter; den rummer mellem 2 og 3000 Mennesker, og er vel saaledes den største Festivitetssal i Christiania. Salen oplyses af 3 store Gaslysekroner med 30 Blus i hver.

Saavel det Indre som det Ydre er i architektonisk Henseende særdeles smukt udstyret. Tegningen er udført af Architekt v. Hanno, der har givet Tegninger til flere af vore offentlige Bygninger. Hver Høst sammenkaldes her til et Kursus i Gymnastik og Vaabenføring en Deel Officierer og Underofficierer fra de forskjellige Brigader for at uddanne sig som Instruktører; de øves her Vinteren over, permitteres om Sommeren for atter at indkaldes den paafølgende Høst til Fuldendelse af Kursus'et. Dette er et mægtigt Skridt fremad til eensartet Uddannelse i denne Retning, og det var at ønske, om Staten vilde bevilge Midler til at nogle Almueskolelærere fik Adgang til at gaa denne Skole igjennem, og lod da Skolen med Tiden udvides til et

Det nye Gymnastiklokale paa Akershuus Fæstning. (Efter Originaltegning.)

Centralinstitut, hvorfra alle Lærere i Gymnastik og Vaabenføring kunde udgaa. Det er at haabe, at vort Storthing, der er saa liberalt til at bevilge, hvor det gjælder virkelige Fremskridt, vil give de fornødne Midler hertil. 15.

Korrespondance til Nyhedsbladet.

Stockholm, 25de Juni 1866.

Af de trende Lande kan man egentlig kun kalde Norge fuldstændig repræsenteret paa Stockholmerudstillingen; thi medens Danmark er altfor tarveligt, er paa den anden Side Sverige maaskee in liden Smule vel overflødigt repræsenteret. Iblandt de 54 Danske, der havde indsendt tilsammen 109 Arbeider, savner man f. Ex. ganske Marstrand; af de 355 svenske Kunstværker, der ere fordelte paa 99 Udstillere, ere ialfald et Dusin af den Art, at de aldrig burde være tilstedt Adgang; man har da ogsaa forsøgt saavidt muligt at skjule dem, men de ere der dog. De 53 Nordmænd med sine 169 Arbeider repræsentere derimod omtrent hele vor Kunstnerstat, og i den store Sal med tilstødende aabne Kabinetter, der er indrømmet Norge, kan den Fremmede faa et fuldstændigt Billede af hvilke Indflydelser og Inspirationer det er, der for Øieblikket hos os gjøre sig gjældende og krydse hinanden. For os Nordmænd ere disse tilstrækkelig bekjendte og i Tidernes Løb mere end tilstrækkelig diskutterede — angrebne og tagne i Forsvar — og begge Dele naturligviis lige resultatløst; thi al Verdens Kritik vil ikke formaa at forandre den Retning, som Kunstbestræbelserne nu engang ere slaaede ind paa i et Land. Det er derfor blot at bemærke, at vore Koryphæer i Figur- saavelsom i Landskabsmaleriet ere godt repræsenterede; derimod kan det maaskee være værdt at omtale nogle yngre Kunstnere, der holde paa at bryde sig en egen Vei — eller at efterfølge denne eller hiin Mester paa hans — og af hvem man i Norge endnu ikke har seet betydeligere Arbeider. Den første af disse, paa hvem man bliver opmærksom, er Carl Hansen, „i Düsseldorf og Stavanger" efter Katalogens Ordlydende. Et lidet Genrebillede „Den Forskudte", der for et Aars Tid siden var at see i Christiania Kunstforening, er nu her; desuden tvende andre, det ene betitlet „Laxefiske", det andet „Huusandagt", hvilket sidste Navn imidlertid ikke maa give Anledning til den Misforstaaelse, at det er et af de sædvanlige følelsesrige Familiebilleder, man faar at see; hele Andagten besørges ene af og for en noget alvorende „Drengkal". Det samme er Tilfældet med „Laxefisket", hvor den eenlige Helt sidder i al skjøn Ro og glor ned i Vandet, lige saa dybt nedsænket i sine verdslige Funderinger, som hiin eenlige Andægtige i sine gudelige. Begge Billederne gjøre god Virkning, og det uden Anvendelse af noget stort Apparat, og hvad som især frembringer et behageligt Indtryk, er det sunde Lune, der gaar igjennem dem, og som virker saa forfriskende paa Beskueren. Efter det, vi have seet af denne Kunstner, kunne vi ikke tro andet, end at han med Tiden maa kunne skjænke os værdifulde Fremstillinger netop fra en Side af vor Folkecharakteer, som Malerkunsten hidtil kun undtagelsesviis og endnu sjeldnere med Held har forsøgt at gribe: den humoristiske. De Genrebilleder, Tidemand har skjænket os, have — formodentlig deels som en Følge af Mesterens særegne Anlæg, deels under Paavirkning af den i hans tydske Adoptivhjem herskende Smag — væsentlig baaret et mere deels idyllisk, deels elegisk Præg; Katechisationen er, saavidt vi mindes, den eneste betydeligere Undtagelse herfra. Men dette er kun den ene Side af vort Folks Liv, og det vilde være Skade, om Kunsten ikke kunde komme sig til at opfatte og gjengive ogsaa de øvrige. I Erkjendelsen heraf er det, vi lægge en særegen Vægt paa Hr. Hansen's Forsøg og ønske, at de ret snart maatte efterfølges i samme Retning. Det samme Ønske

kommer man ogsaa uvilkaarlig til at udtale — om end maaskee med mindre Haab om, at det nogensinde skal gaa fuldstændig i Opfyldelse — i Anledning af et andet Arbeide: Hr. P. A. Arbo's Valkyrie, malet i Paris 1865. Det er adskillige Aar siden vi havde Anledning til at see den første Farveskitse, der allerede dengang ikke undlod at gjøre et virkelig storartet Indtryk paa Beskueren. Det udførte Billede er maaskee — i reent malerisk Henseende — ikke behandlet med den Bredde og Dristighed, et saadant Emne fordrer, men alligevel rives man med af den Flugt, det vilde Raseri, der gaar igjennem hele Kompositionen. See blot, hvor Hesten strækker ud sine Been lig Vinger; den fnyser vildt og strækker Hovedet frem, som om den vilde sluge hele Rummet foran sig, saa den stride Manke reiser sig rundt om dens Hals; Tungen er heed, blodrød, og Kvinden paa Hestens Ryg, hvor utaalmodig hun paaskynder Dyrets rasende Fart; hun stirrer vildt frem for sig, uden at fæste sit Blik paa nogen bestemt Gjenstand; Spydet i hendes opløftede Haand dirrer allerede, og i næste Øieblik vil det flyve ned gjennem de sortblaa Uveirsskyer, der rulle hen under hende, hvine ned som et Lyn mellem de Stridende, saa de gribes af Kampens Vanvid og styrte over hinanden i Berserkeraseri, medens den høie Valkyrie paa sin fnysende Ganger jublende iler videre. Billedet er ikke blot enestaaende blandt denne Kunstners forresten ikke synderlig fremragende Arbeider; det indtager virkelig en høi Plads mellem hele Udstillingens Figurmalerier, der ikke just er dens stærkeste Side. Af Frøken Marie Aarestrup findes to Portræter, af hvilke det ene forestiller Sangerinden Christina Nilsson; af Fru Johanne Møller, født Holmlund, et Par Interieurer. O. Isachsen har benyttet det Studie af ham, der ifjor fandtes i Christiania, til et større Billede: „En Tiggermunks Fristelse ved en Døendes Testamente."

Blandt den Mængde, tildeels meget omfangsrige Landskabsbilleder, den norske Afdeling har at opvise, er der et Par, der, endskjønt de ikke ere optagne i den officielle Katalog, bør nævnes og fremhæves, fordi de skrive sig fra en Mand, der gik bort efter at have pegt paa en ny Vei for Fremstillingen af den norske Natur — men før han endnu havde fundet Tid til selv at bane denne nye Vei og til at samle sig Efterfølgere paa den. Det var A. Cappelen. Ligesom der, som før ytret, er en Side af vort Folkeliv, der endnu ikke er fremhjulpen til kunstnerisk Klargjørelse, paa samme Maade er der ikke eet, men mange charakteristiske Drag i Landets Physiognomi, som endnu vente paa den rette Mand, der kan forstaa dem og gjengive dem. Cappelen havde Øie for noget af det, der er gaaet vore øvrige Landskabsmaleres Opmærksomhed forbi, og maaskee vil det, han har efterladt sig, en Gang i Fremtiden bidrage Sit til at aabne En eller Andens Blik for det. Hele Udstillingen har kun Billeder af tvende bortgangne Kunstnere at opvise; men det er ikke for meget at sige, at disse to — Nordmanden Cappelen og Svenskeren Duncker — tildrage sig Opmærksomheden i en Grad, som det kun er Tilfældet med saare faa af de Levende. Og det gjør et saamegjet dybere — næsten veemodigt — Indtryk at see disse tvende Mænds efterladte Arbeider, fordi man tydelig føler, at de begge kun stode ved Begyndelsen af sit Værk — og at det maaskee vil vare meget, meget længe, før den findes, der kan tage Arven efter dem og gjøre den frugtbringende.

Ganske enestaaende i mere end een Henseende er paa denne Udstilling J. F. Höckert. Hos ingen Anden gjenfinder man den Livsfylde, den Kraft og Bevægelighed, i Komposition saavelsom i Udførelse, som i hans Billeder. Her er først hans fra Pariserudstillingen i 1855 bekjendte „Gudstjeneste i Löfmocks Fjeldkapel i Lapland", der nu eies af Museet i den franske By Lille, samt derpaa en Række Billeder lige ned til hans allersidste: „Stockholms Slots Brand den 7de Mai 1697", maaskee det fortræffeligste eller ialfald det effektfuldeste af dem alle*). I en ganske anden Retning udmærker Amalie Lindegren sig ved sine elskværdige, idylliske Stemningsbilleder, blandt hvilke man med Fornøielse gjenfinder en gammel Bekjendt fra den skandinaviske Kunstudstilling i Christiania i 1857: „En liden Pige med en Appelsin", der nu eies af det svenske Nationalmuseum. J. A. Malmström's og Prof. M. E. Winge's Forsøg paa at iklæde de gammelnordiske Sagafigurer Kjød og Blod ere heller ikke uden Interesse, fornemmelig som særdeles dygtigt udførte Kostumestudier, i hvilke det maaskee med Tiden vil lykkes at faa indblæst Liv; og selve Intentionen kan man naturligviis ikke andet end skjænke sin varmeste Sympathi. Af Malmström findes „Viger Spaa, der samler de gamle Love", af Winge „Loke og Sigyn", „Ingeborg, ventende paa Hjalmars Hjemkomst" samt „Hjalmar tager Afsked med Orvar Odd efter Striden paa Samsø." Dette sidste Billede, der er blevet bestilt af Kongen, har givet Anledning til en meget pikant Historie, som jeg har seet ogsaa er gaaet over i de norske Blade, om hvorledes Kongen, adspurgt af Winge om hans Mening om Billedet, praktisk havde kritiseret det ved at „hoilægge" en slagen Kjæmpe og derpaa kjøbe Billedet. Det eneste Faktiske ved hele Historien er, at den høie Eier med Winge's Samtykke har overmalet en Deel af Landskabet i Billedet. Forskjellige andre Kunstnere have leveret i og for sig interessante Arbeider, men som staa mere isolerede i hele Udviklingen. Saaledes H. Ankarcrona, en tapper Officier, der har kjæmpet i Algier under den franske Fane, og hvis let og sikkert udførte Malerier fremstille Episoder fra Felttogene der. Uvilkaarlig standser man foran et noget langagtigt Billede, forestillende Steen Sture den Ældre, der modtages som Seierherre efter Slaget ved Brunkeberg; man har det ved første Øiekast mistænkt for at være en Kopi efter et med den fremstillede Begivenhed samtidigt Maleri, og naar man saa af Katalogen seer, at det dog er sammensat af Grev J. G. O. v. Rosen, bliver Forundring det overveiende Indtryk hos Beskueren, — Forundring over, at Nogen nutildags kan have Lyst og Evne til i den Grad at gaa ind i — for ikke at sige gaa op i — en længst forsvunden Tids Anskuelsesmaade. Forresten maa det dog bemærkes, at den svenske Greve med Hensyn paa denne Maneer kun er Discipel af den bekjendte Belgier Leys, hvem Æren egentlig tilkommer for Opfindelsen.

*) „En Höstförd i Dalarne", der er opført i Katalogen, er endnu ikke ankommen hid.

Literatur.

Paa P. T. Malling's Forlag er udkommet: **Efterladte Skrifter** af R. Keyser, 1ste Binds 4de Hefte (7/4 Ark, Priis 40 ß), hvormed 1ste Bind: Nordmændenes Videnskabelighed og Literatur i Middelalderen er afsluttet. Udgiveren O. Rygh har i et Forord gjort Rede for Beskaffenheden af de af Keyser efterladte Manuskripter og den Maade, hvorpaa disse udgives, samt tilføiet Bindet et tilstrækkeligt Navne- og Sagregister. Paa Omslaget har Forlæggeren givet en Notits, ifølge hvilken Adgangen til at erholde Værket for den oprindelige og lave Subskriptionspriis 5 ß Arket (størst Oktav og elegant Udstyr) staar aaben indtil 31te Juli d. A. Dette har sin Grund deri, at en stor Deel Medlemmer af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme erfares at have staaet i den Formening, at Keyser's „Efterladte Skrifter" ligesom hans Norges Historie vilde udkomme som Tillægshefter til Folkevennen, medens Andre igjen troede, at Norgeshistorien udgjorde en væsentlig Deel af „Efterladte Skrifter" og derfor ikke have villet subskribere paa disse. Vi skylde derfor at gjøre opmærksom paa, at kun Keyser's „Norges Historie" vil udkomme som Tillægshefter til Folkevennen og ikke blive optaget i „Efterladte Skrifter", hvorpaa Folkevennens Abonnenter saaledes særskilt maa subskribere, forsaavidt de ønske dem.

— Paa J. W. Cappelen's Forlag er udkommet: **I hvilken Retning bør vort høiere Skolevæsen reformeres?** Tre pædagogiske Opsatser af J. Aars, Skolebestyrer. 88 S. 8vo. Priis 36 ß. Den første af disse Opsatser er endeel af en i 1865 holdt Skoletale, der tjener som Indledning til de to følgende, hvilke i det Væsentlige ere Aftryk af nogle Artikler i Aftenbladet. Den kgl. Kommissions foreløbige Forslag kritiseres af Hr. Aars ligesom af de andre Forfattere, der have omhandlet det, meget skarpt. Det spaar intet godt for den forehavende Skolereform, at alle sagkyndige Folk, som hidtil have ytret sig, paa det bestemteste have erklæret sig imod den, uden at endnu en Røst har ladet sig høre til dens Forsvar, fraregnet en enkelt politisk Præliminarist, der her kun kan dømme i Arrogancens, ikke i Sagkyndighedens Medfør, og hvis Formening i flere Henseender bliver at regne lige med den Blindes om Farverne.

Af Overlærer J. Løkke's i dette Blad indførte Afhandling **Skole-Anliggender** er ligeledes udkommet et særskilt Aftryk (37 S. 8vo), hvilket imidlertid ikke er givet i Boghandelen.

— Fra Pressen er udkommet **Eidsvoldsmænd og Storthings-Repræsentanter** fra 1814 til 1865. (Samlede af E. A. Riisnæs, Storthingsmand.) 7 Blade 4to og et særskilt Tillægsblad. — Dette Skrift, der ikke er kommet i Boghandelen, men fordeltes blandt sidste Storthings Repræsentanter, indeholder en chronologisk ordnet, schematisk Fortegnelse over hvert Valgdistrikts Repræsentanter i det paa Titelen angivne Tidsrum, dog uden nærmere Angivelse af Vedkommendes Personalia. Man kan saaledes under Et overskue ethvert Distrikts Repræsentation fra 1814 til nu. Bernt Moe leverede, som bekjendt, en lignende Fortegnelse i sine „Biographiske Efterretninger om Eidsvoldsrepræsentanter" (hvilke nærværende Forfatter, af det tilføiede Tillæg at slutte, ikke kan have kjendt), men ordnet efter Valgdistrikterne og Repræsentanterne, saaledes at der strax kunde sees, paa hvilke Thing Enhver havde mødt. Enhver af disse Fortegnelser giver et eget Overblik, men for at dette skal blive fuldstændigt, trænger den ene til den anden som sit Supplement.

— Fra Fabritius's Bogtrykkeri er udkommet **Nogle Erindringer** fra Wilhelm Andreas Wexels's Jordefærd den 18de Mai 1866 (16 S. 8vo), indeholdende P. A. Jensen's Mindedigt og Ligtale, S. Brun's Tale ved Graven før Jordpaakastelsen og Skolelærernes Sang ved Graven (Ordene af P. A. Jensen, Musiken af E. Hoff). Medlemmer af Vor Frelsers Menighed kan afhente Skriftet gratis i Aftenbladets Expedition.

— Som Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Christiania Kathedralskole 1866 er udkommet en lærd Monographi: **Om Forholdet mellem rhytmus og metrum** af E. Schreiner, Overlærer. 80 S. 8vo.

Indbydelsesskrift fra Frederikshalds lærde og Realskole for 1866 (68 S. 8vo) indeholder: 1) Om den Understøttelse, Hjemmet kan yde Skolen. Af Rektor Blom. 2) Minder om hedensk Gudsdyrkelse i vore Stedsnavne. Af M. Arnesen. 3) Skoleefterretninger.

— I Danmark er paabegyndt et Par Tidsskrifter, hvorpaa vi navnlig henlede Gartneres og Blomsterelskeres Opmærksomhed. **Botanisk Tidsskrift**, udgivet af den botaniske Forening i Kjøbenhavn ved Dr. phil. P. A. C. Heiberg, leverer originale, med Lithographier forsynede Afhandlinger af Danmarks dygtigste Botanikere, og udkommer i Hefter paa 3–4 Ark, hvert til en Priis af 44 ß. (Gad's Forlag.) — **Tidsskrift for Havevæsen**, redigeret af J. A. Dybdahl, udkommer hver 14de Dag med et Nummer paa et Ark, illustreret deels med Træsnit, deels med kolorerede Kobbertavler, og koster 66 ß for Kvartalet. (Forlagsbureauet.) Dets Opgave skal være saavel at samle de Erfaringer, der indvindes trindt om i Landet af forskjellige Fagmænd, som at hente Meddelelser fra det Stof, den udenlandske Literatur deels i dens Tidsskrifter, deels i dens mange selvstændige Værker over Havevæsenet, giver Anledning til at benytte. De udkomne Nummere indeholde en stor Mængde belærende Smaastykker, hvoraf flere ogsaa have Interesse selv for dem, der ikke beskjæftige sig med Havevæsen. Dette Tidsskrift er hovedsagelig beregnet paa praktisk Gartneri, saaledes som det drives enten som Næringsvei eller for Fornøielse. „Botanisk Tidsskrift" derimod har en mere videnskabelig end praktisk Tendents. — **Tidsskrift for Frugttrædyrkere**, redigeret af J. A. Bentzien, hvilket i f. A. begyndte at udkomme paa Wøldike's Forlag, har et mere indskrænket Feldt for sig, men fortjener ogsaa her at anbefales til Publikums Opmærksomhed. Vi skulle imidlertid ikke sige forvist, om det fortsættes eller er standset med de 2de os ihændekomne Hefter.

— **Encyclopædi** for Handlende, Søfarende, Fabrikanter og andre Forretningsmænd fortsættes med et 8de Bind, der ogsaa kan faaes med særskilt Titel: „Engelsk, tydsk og fransk Handelsbrevbog" ved Alb. Karup, og udkommer i omtr. 14 Leveringer à 11 ß. (Philipsen's Forlag, Kbh.)

Norge.

Christiania. I disse Dage har paa Børsen været udstillet en Skizze til en Rytterstatue af Carl Johan af den franske Billedhugger Rochet, som denne har indsendt til Kommitteen for Carl Johans Monument, og hvilken har fundet og fortjener Bifald.

— Under 23de Juni er Kand. theol. Johan Nordahl Brun udnævnt til pers. Kapellan hos Sognepræsten ved Trefoldighedskirken i Christiania Sv. Brun; Borgermester i Throndhjem M. C. S. E. Aubert til Sorenskriver i Nordre Jarlsbergs Sorenskriveri; Oberstlieutenant og Adjutant hos Hs. Maj. Kongen P. F. L. Næser til Oberst og Chef for Kavalleribrigaden.

— Under s. D. er Adjunkt ved Skiens lærde og Realskole H. S. Arentz og Distriktslæge i Søndre Fosens Distrikt N. R. Seehuus meddeelte Afsked i Naade, Førstnævnte med en aarlig Pension 500 Spd., Sidstnævnte med 300 Spd. aarlig i Vartpenge.

— Sveriges første Monitor „John Ericsson" ankrede her paa Havnen i Tirsdags og afgik igjen i Fredags. Utallige Besøg aflagdes ombord. (En Beskrivelse af hiin Monitor med Afbildning findes i dette Blads forrige Aargang No. 22.)

— Skomager Søren Lure, der paa Stavangerkanten f. A. stiftede en ny religiøs Sekt, afgik ved Døden 12te Juni.

Illustreret Nyhedsblad

udkommer som hidtil ugentlig med et Folionummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnumre, uden forøget Udgift for Abonnenterne. Bladets Indhold vil i Regelen bestaa af: Portræter og Levnetsbeskrivelser af Nutidens mest bekjendte Personligheder; Tegninger og Beskrivelser af interessante Bygninger, Landskaber o. s. v.; inden- og udenlandske Efterretninger (tildeels med oplysende Illustrationer); ligeledes med passende Mellemrum en Oversigt over norske Theaterforholde. Portræterne ere deels allerede eller ville blive udførte af en af Udlandets dygtigste Xylographer. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets artistiske Udstyr kan blive gjort Fyldest.

Prisen er 1 Spd., forsendt med Posten 1 Spd. 12 Sk. halvaarlig. Subskriptionen er bindende for en Aargang, og maa Opsigelse skee inden hvert Aars 31. Okt.

☞ De ærede Subskribenter, der endnu staa tilrest med Betaling for forrige Aar eller 1ste Halvaar dette Aar, anmodes om godhedsfuld snarest muligt, under Paategning: „Avissag", at indsende samme til Christiania Postkontor.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 27.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 8. Juli 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Nordens Industri.

(Ved Nyhedsbladets Korrespondent i Stockholm.)

Netop som jeg idag havde dyppet min Pen for at meddele Nyhedsbladets Læsere nogle indledende Bemærkninger om Udstillingen, modtog jeg fra Boghandleren som Nyhed et lidet Skrift om „Sveriges og dets nordiske Nabolandes industrielle Forhold." Jeg løb det hurtigt igjennem og opdagede snart, at der her var samlet og sammenstillet en Række Fakta, som bedre end de subjektive Raisonnements, med hvilke jeg havde kunnet opvarte, vilde afgive en oplysende Indledning til en nærmere Betragtning af selve Udstillingen. Ved nøiere Efterspørgsel erfarede jeg, at Forfatteren var den bekjendte svenske Statistiker Prof. Ljungberg, og nu, da dette Navn var mig en Borgen for de faktiske Oplysningers Paalidelighed, betænkte jeg mig ikke mere paa for idag at træde tilbage og give Ordet til Brochurens Forfatter, fuldt overbeviist om, at Bladets Læsere ikke kunde andet end vinde paa Byttet.

Forf. omhandler særskilt Fabrikindustrien, Haandværket og Huusfliden i de trende Lande. Egentlig Fabrikdrift blev i Sverige først mere almindelig omkring Midten af det forrige Aarhundrede, og det er mærkeligt, hvorledes den allerede dengang havde omtrent det samme Omfang, som den saa beholdt i næsten otteti Aar. I 1761 regnede man ved de svenske Fabriker 18,600 Arbeidere, og først i 1847 havde de naaet frem til at sysselsætte et større Antal. Det var ogsaa egentlig først i Trediveaarene, at Fabrikindustrien i Sverige tog et høiere Opsving. I 1830 var Værdien af dens Frembringelser lidet over 13 Millioner Rdlr. (svensk), men den voxede til 1840 med 8 Mill., derfra og til 1850 med næsten 16 Mill. og fra sidstnævnte Tidspunkt indtil 1860 med 32 Mill. Det er, som man seer, for hvert Tiaar en dobbelt høiere Progression, og den samlede Værdi af Tilvirkningen, som i 1860 beløb sig til 69 Mill. Rdlr., har i Løbet af 30 Aar steget med 425 pCt., medens Folkemængden blot er blevet forøget med omtrent 35 pCt. I de allersidste Aar har Tilvæxten kun været ringe — paa fire Aar neppe to Mill. Rdlr.; men dette har for en stor Deel sin Grund i den Bomuldsmangel, som den amerikanske Krig har fremkaldt, og som har foraarsaget, at Tilvirkningsværdien alene ved Sveriges mechaniske Bomuldsspinderier fra 1861 af er bleven formindsket med over 8 Mill. Rdlr. I Tilvirkningen af Maskiner, en Branche, i hvilken før Motala mechaniske Værksted stod temmelig ene, har der i de senere Aar viist sig en stærk Forøgelse. For 30 Aar siden forarbeidedes der i Motala for en mere end 50 pCt. høiere Værdi end ved alle Rigets øvrige mechaniske Værksteder tilsammen; nu producere disse sidste næsten det Firedobbelte af hvad der leveres i Motala. Det er især i Stockholm, denne Industri har taget et saa kraftigt Opsving; thi her tæller man nu ikke mindre end 67 mechaniske Fabriker med en samlet Produktion af 500,000 norske Spd.s Værdi. Til en Sammenligning kan anføres, at i 1860 havde Christiania 6 mechaniske Værksteder med 150,000 Spd.s Produktionsværdi, Gøteborg 6 og Kjøbenhavn (i 1854) 16 Metalstøberier og Maskinfabriker. Alligevel formaa Sveriges mechaniske Værksteder endnu ikke at tilfredsstille det stigende Behov af mechaniske Hjælpemidler; for at faa udført de store Bestillinger, som de senere Aars omfattende Jernbaneanlæg fremkaldte, maatte man ty til England. Alle de til de svenske Stambaner anvendte Jernbaneskinner ere med en Bekostning af 7,779,000 Rdlr. blevne anskaffede fra Udlandet, og af de 22½ Mill. Rdlr., som indtil 1865 Aars Udgang ere betalte for Materiel til nævnte Baner, er ikke mere end 5,200,000 Rdlr. kommet den indenlandske Produktion tilgode.

Naar man fra den svenske Fabrikindustri kaster et Blik til Broderlandenes, føler man sig fristet til at bifalde deres Paastand, der tro, at Norden ikke egner sig for den industrielle Virksomhed, som nu i de fleste europæiske Lande har antaget saa mægtige Dimensioner. Man kan nemlig, uden al Partiskhed for Sverige, ikke undgaa at finde, at Fabrikindustrien endnu ikke hverken i de tvende skandinaviske Broderriger eller i Finland engang har opnaaet den Grad af Udvikling, paa hvilken den i Sverige befinder sig. Det er først efter Norges Adskillelse fra Danmark, at der er blevet gjort mere alvorlige Bestræbelser for at hæve dette Lands Industri. Store Hindringer for dens Opkomst har imidlertid ligget deels i de lave Toldsatser for udenlandske Fabrikata, deels ogsaa i Folkets ringe Kapitalstyrke, dets Tilbøielighed til Fiskeri og Skibsrhederi, den høie Arbeidsløn og den ringe Afsætning, man har troet at kunne gjøre Regning paa.

Advaret af de mislykkede Forsøg, som i ældre Tider bleve gjorte paa at fremkalde store Fabriker for Tilvirkning af Luxusgjenstande, har Danmark nu ophørt, ved Hjælp af kunstige Midler at drive frem Industrigrene, som ikke vel passe til Landets Forholde. Fra den Tid af har det industrielle Liv faaet en naturligere Udvikling, idet Huusfliden og de Industrigrene, som levere de grovere Artikler til Almuens Forbrug, først havde udvidet sig og hævet sig til et høiere Standpunkt, hvorimod Tilvirkningen af finere Artikler først senere efterhaanden har udviklet sig. Under disse Forholde har imidlertid Fabrikvæsenet ikke kunnet naa nogen høiere Udvikling, og det er kun i et ringe Antal Industrigrene og paa faa Steder i Landet, at Tilvirkningen skeer i det Store og ved Hjælp af Maskiner.

Finlands Industri kan endnu betragtes som en spæd Plante, der trænger til kyndige Gartneres Pleie. Dens hurtige Væxt i Løbet af de sidste Tiaar i Forening med den finske Styrelses umiskjendelige Bestræbelser for mere og mere at frigjøre Næringsveiene fra de Baand, der saalænge have kuet dem, indeholder imidlertid et Løfte om, at den industrielle Produktion ogsaa i dette Land snart skal komme til at bidrage kraftigt til Velstandens og Nationalrigdommens Tilvæxt.

Det staar ikke til at nægte, at Fabrikindustriens kjæmpemæssige Fremskridt i de nyere Tider har bevirket ei alene en hurtig og betydelig Forøgelse af de Kapitaler, der komme Industrien i sin Heelhed tilgode, men ogsaa gjennem den langt større Produktion, den har fremkaldt, blandt den store Mængde har udbredt et høiere Maal af materiel Velstand og en lettere Tilegnelse af Civilisationens aandelige Goder. Det kan heller ikke være nogen Tvivl underkastet, at den store Industri i sidstnævnte Henseende ogsaa har forbedret Haandværkernes Stilling, i deres Egenskab af Konsumenter, ved den lettere Adgang til en Mængde billige og gode Nødvendighedsvarer, som derigjennem er bleven aabnet. Men denne Fordeel er sammenligningsviis ringe mod den Fare og det Tab, denne Industri paafører de mindre Næringsdrivende som Producenter og i deres borgerlige Stilling. Ved sin Kapitalstyrke, der tillader Anskaffelsen af de billigste og bedste Raamaterialer, ved sin store Lethed og Hastighed i Tilvirkningen samt sin udstrakte Afsætning, opnaar nemlig Fabrikindustrien en Priisbillighed, som efterhaanden fortrænger den ene efter den anden af de gamle Erhverv fra den Plads, de før havde indtaget hos den kjøbende Almeenhed. Ikke blot Arbeiderne, men ogsaa selve Eierne maa forlade sine Værksteder, og Fabrikarbeidernes Antal voxer i Sverige som i flere andre Lande i langt stærkere Progression end Haandværkernes. I denne Tidens Retning ligger der utvivlsomt en Fare af meget større Betydning end den, som kan tillægges et eller andet Erhvervs Ophør eller Omdannelse i nye Former. Tilstrømningen af nye Arbeidere trykker Daglønnen ned og forøger Antallet af dem, som ikke have nogen Fremtid og hvis daglige Ophold er afhængigt af alskens Tilfældigheder. Idet en Mængde selvstændige Erhverv tilintetgjøres, gaar ogsaa megen Arbeidslyst, huuslig Lykke og medborgerlig Selvstændighed tilspilde. Der gives imidlertid utvivlsomt Midler til om ikke heelt og holdent at afvende, saa dog i væsentlig Grad at formilde de skadelige Følger af den store Industries Overvægt. Medens Haandværkerne før saa sin Bestaaen og sin Fremgang sikret af Beskyttelse og Tvangslove, maa de nu søge sin Redning i Friheden, i uindskrænket Rettighed saavel med Hensyn til at kunne drive hvilkensomhelst industriel Virksomhed, som til at faa vælge Opholdssted, antage Medhjælpere m. m., samt i sandt Kjendskab til Tidsforholdenes Natur og Fordringer. Man har ved Siden deraf indseet, at Haandværket og den mindre Industri i Foreningen af sine smaa Hjælpemidler og svage økonomiske Kræfter har et mægtigt Middel til at udvide Omfanget af denne Industries Virksomhed. Og det er ad denne Vei, man nu ogsaa i Norden har troet at kunne imødesee en bedre Fremtid for Haandværket.

Der findes en Green af de nordiske Folks Næringsdrift, som, rettelig organiseret og anvendt, kunde være den saavel fra et økonomisk som fra et moralsk Standpunkt vigtigste af alle de Forgreninger, i hvilke Næringslivet arbeider, men som alligevel hidtil har været altfor meget overseet. Det er Hjemmets stille Flid, af hvilken Størsteparten af Nordens Folk henter en betydelig Deel af sine vigtigste Fornødenheder; og det er denne Huusflid, som her i Norden, hvor Vinteren og de mørke Aftener den halve Deel af Aaret hindre næsten alt Markarbeide, burde kunne afgive saa væsentlige Bidrag til Befolkningens Ernæring og Velstand. Men Huusfliden indtager hverken i Sverige eller i noget af Nabolandene en saa høi og betydningsfuld Plads, som Naturen har anviist den; den har neppe nogensinde nydt godt af den Understøttelse og den Opmærksomhed hos Administrationen, som den kunde gjøre Krav paa. For Øieblikket synes den endogsaa at være af mindre Betydning, end Tilfældet har været paa meget længe.

Alligevel findes der visse Trakter af Sverige, hvor en enkelt Green af Huusfliden, Vævning, har vundet temmelig stor Udbredelse, f. Ex. nogle Herreder i Vestergøtland samt Gefleborgs, Vester-Norrlands og Hallands Læn; men i den senere Tid mærker man desværre et almindeligt Forfald i denne Industri. For-

uden Vævningen ere de øvrige Grene af den svenske Huusflid deels lidet betydelige, deels ogsaa, om de i en eller anden Trakt, hvor de ere opstaaede, have naaet nogen høiere Udvikling — f. Ex. Møbeltilvirkningen i visse Sogne af Gøteborgs, Halmstads og Westerås Læn og Uhrmageriet i Mora Sogn i Dalarne, — kun lidet almindelige.

I Norge er rigtignok Kvindernes Beskjæftigelse med at væve i enkelte Trakter i Tiltagende; idethele-taget er imidlertid ogsaa der Huusfliden langt mindre, end den kunde være. Svagest synes den at være i Kystdistrikterne og derimod mest udviklet i de indre og høiere liggende Dele af det søndenfjeldske Norge, fra hvilke der aarlig sælges en ikke ringe Deel Vadmels-, Linneds- og Bomuldsvarer.

Om Danmark paa Fabrikindustriens Omraade staar tilbage for Sverige, saa turde det igjen i Henseende til udbredt og almindelig Huusflid være det sidstnævnte Land overlegent.

Trods dette staar der endnu i de nordiske Lande altfor meget igjen, før Huusfliden har opnaaet ikke blot den Udvikling i og for sig, som er nødvendig, om den skal give dem, der beskjæftige sig med den, tilbørlig Erstatning for deres Arbeide, — men ogsaa den almindelige Udbredelse, der gjør den til en virkelig Næringskilde for Folket og giver den national-økonomisk Betydning. Man siger, at Huusfliden ikke kan udholde Konkurrancen med Fabriken og at den fortjener at gaa under, da dens Frembringelser blive dyrere end den sidstes. Men om de nu alligevel kunne finde Afsætning og paa Grund af sin større Soliditet ere mere værdt, mon det da ikke er fortjenstligt at opmuntre en Industri, der ikke blot forskaffer det ubemidlede Individ og hele Trakter af Landet et fortræffeligt Erhvervsmiddel, men ogsaa samtidig dermed bevarer Befolkningen for alt det, der sædvanlig følger med Mangelen paa Sysselsættelse: Drukkenskab, Spil og alskens Usædelighed. Man bør ikke oversee den store moralske Vinding, der ligger i større Hygge indenfor selve Familien, og den individuelle Tilfredsstillelse, Huusfliden skjænker derved, at Enhver i selve Hjemmet har en bestemt og for Alles Vel gavnlig Sysselsættelse. Om ogsaa den Enkelte paa dette sit Arbeide fortjener mindre, end han vilde gjøre som Arbeider i en Fabrik, saa er dog hiint et frit Arbeide; det er et Arbeide, der ligesaalidet hindrer den, der driver det, fra at samtale med sin Familie og i Mellemstunder beskjæftige sig med andet, som det nægter ham Leiligheden til at nyde den sunde Landluft og den Vederkvægelse, Livet i en frisk Natur skjænker. Men er det saa, at Huusfliden vel ansees som fortjent til at opretholdes, da burde man ogsaa ofre den nogen Opmærksomhed og Pleie. Denne Green af Folkets Erhvervsvirksomhed kan ikke ene staa stille, medens hele den industrielle Verden forøvrigt gaar frem med Kjæmpeskridt. Man maa søge at skaffe den de tjenligste Raastoffer og Værktøi, gode Mønstre og passende Markeder. Der fordres en mere udviklet Fordeling af Arbeidet, Optagelsen af nye Arbeidsmethoder, kanskee ogsaa Fagskoler og den Bistand til Anskaffelsen af forbedrede Redskaber og større Driftskapital, som Associationen skjænker.

Saavidt Professor Ljungberg's Fremstilling, der forresten naturligviis er oplyst med en Mængde statistiske Opgaver, som vi her have maattet forbigaa, saavelsom en heel Deel træffende Bemærkninger, hvis Sandhed Intet bedre illustrerer, end den istandbragte Udstilling.

Det lille Arbeide, af hvilket jeg her har tilladt mig at meddele et Uddrag, vil forresten sandsynligviis blive efterfulgt af flere lignende, der med Udstillingen som Udgangspunkt komme til at behandle det skandinaviske Nordens kunstneriske og industrielle Forhold. Det er mig bekjendt, at flere saadanne forberedes, og jeg vil — specielt fordi det er af en Landsmand — blandt disse nævne Docent L. Dietrichson's Udsigt over Kunstudstillingen, som nu først offentliggjøres i Illustr. Tidning, for senere at udgives som en særskilt Bog.

Personligheder fra Krigsskuepladsen.

I. Erkehertug Albrecht.

Erkehertug Albrecht Friederich Rudolf, den Overstkommanderende over den italienske Armee, er ældste Søn af Erkehertug Carl og Prindsesse Henriette af Nassau-Weilburg og født 3die August 1817. Han traadte i en ung Alder ind i Armeen og blev 1845 kommanderende General i Østerrige. Efter et blodigt Sammenstød med Folkepartiet ved Revolutionens Udbrud i 1848 nedlagde han sin Kommando og trak sig tilbage til sine Godser. Siden overtog han Kommandoen over en Division i den italienske Hær under Radetzky og kjæmpede 1849 med stor Udmærkelse ved Mortara, hvor han reddede Benedek, der nu er Overstkommanderende over Armeen i Østerrige, fra at blive afskaaren; ligeledes skyldte Østerrigerne ham for en væsentlig Deel sin afgjørende Seier over Sardinierne ved Novara den 23de Marts 1849. I 1850 blev han Overstkommanderende i Bøhmen og 1852 Generalgouvernør i Ungarn — en Stilling, hvori der ingen Popularitet var at vinde. I 1860 tog han Afsked fra denne Post og levede nu tilbagetrukket i Privatlivet, deels i Wien, deels paa Slottet Weilburg i Baden, indtil han blev kaldet til Hæren i Italien i Benedeks Sted. Han giftede sig i 1848 med Kong Ludvig af Bayerns ældste Datter Prindsesse Hildegard, der døde i 1864, efterladende ham tvende Døtre, af hvilke den ældste, Maria Theresia, er gift med Hertug Philip af Würtemberg. — I den Kamp, som nu aabnede Krigen mellem Italienerne og Østerrigerne, gik disse, anførte af Erkehertug Albrecht, ved Custozza af med Seieren, uagtet Tabet var stort paa begge Sider. Udførligere Efterretninger mangle endnu. Erkehertug Albrecht synes bag Mincio at ville oppebie et nyt Angreb af Italienerne. Naar der paastaaet, at Østerrigernes egentlige Anfører i denne Krig er Ramming, der var Stabschef under Radetzky og som ansees for en af deres bedste Strategikere. Naar der imidlertid sees hen til Erkehertug Albrechts foregaaende Krigerbane, er det dog lidet sandsynligt, at han nu kun skulde være anviist en høibaaren Figurants Rolle.

Erkehertug Albrecht.

Det mest bagtalte Huus i Tydskland.

„Viel Feind, viel Ehr."

Det gryede knapt af Dag, da en træt Hyrekudsk kjørte mig fra Jernbanegaarden i Hamburg ud til Horn. Medens de vaklende Gasflammer spillede paa min Reisefælles Ansigt, overtænkte jeg endnu engang en Samtale, jeg havde havt med en Ven, og som var bleven den nærmeste Foranledning til min Reise.

Vi havde havt en heftig Strid om Redningsanstalten „Das rauhe Haus" ved Hamburg, som han erklærede for en mere skadelig end heldbringende Institution. „De kjender jo ikke selv Anstalten", endte han sit Angreb, „De veed jo intet andet om den, end hvad De har fra dens Forstander og Velyndere; hvorledes kan De da have en upartisk Dom?" — „De har Ret", svarede jeg, „men jeg vil lære den at kjende. Sidenefter skal De faa min endelige Dom." — Dagen efter havde jeg forladt Leipzig.

Klokken var henimod 6, da min Vogn holdt udenfor en lav Jernport, som tjenstfærdige Hænder strax aabnede. En Skare mindre og større Drenge hilste mig, tog mine Sager og skyndte sig at melde mig hos Inspektør Rhilm. Kort efter sad jeg i hans Stue og meddelte ham mit Ønske. „Den hele Anstalt staar Dem aaben", lød hans Svar; „jeg vil først føre Dem om for at give Dem et Overblik, siden kan De gaa alene omkring, standse hvor De vil og hvorlænge De vil. Er noget Dem uklart, skal det være mig en Fornøielse at give Dem alle fornødne Oplysninger."

Efterat jeg havde overværet Morgenandagten i den venlige Bedesal, som det hele Aar igjennem er smykket med Grønt, ledsagede jeg Inspektøren ind i en Sidebygning, hvor Drengene og deres Lærere „Brødrene" forsamle sig i slet Veir for at faa Arbeidet fordeelt. „Alle Tydsklands Egne ere her repræsenterede", sagde Inspektøren. „Hæv Haanden iveiret, Meklenburgere!" To eller tre gjorde det. „Og Sachserne!" „Og Preusserne!" Og saa videre. Det overveiende Fleertal vare gode Hamburgere. „Nu til Arbeide, Gutter!" hed det videre. „Bagerne afsted!" lød første Kommando. Fire Drenge traadte i Række og marscherede af til Bageriet, anførte af den opsigthavende Broder. „Skrædderne afsted! Skomagerne afsted! Tøffelmagerne afsted!" Og saa videre. Tilsidst bleve en Deel Drenge overgivne til den landbrugsdrivende Broder for at grave, tærske, pløie osv.

I stor Munterhed gik Altsammen for sig. Endnu muntrere seer det vel ud Foraar og Sommer, naar samtlige Drenge under Ledelse af Huusfaderen, der, som bekjendt, blot boer her om Sommeren, drager ud til Markarbeide ligesom til en stor Lystudflugt.

„Lad os nu gaa udenfor," sagde min venlige Fører, „for at De ved Dagens Lys kan see Anstalten,

som De ved Deres Ankomst blot dunkelt skimtede." — Vi traadte ud. Foran og omkring os laa „Das rauhe Haus." Det ligger høit og frit. Mod Nord skuer Øiet ud over Holsteens frugtbare Marker, mod Syd over den rige Elledal, til alle Sider herlige Grupper af Kastanier og Eeg. Bygningen og Haven ligger frit til alle Sider, uden Mure, blot omkrandset af høie Ege; det Hele seer ud som en uhyre Have, mellem hvis Trægrupper Anstaltens enkelte Afdelinger ligge omspredte frit og venligt. Udenfor haves fjorten Maal Agermark og fjorten Maal England, Anstaltens vigtige Arbeidsgebet. „Jeg fører Dem først til det gamle Rauhe Haus, det eneste, der stod her i 1833, og hvoraf den nuværende Koloni efterhaanden er fremvoxet."

Et aldersgraat Huus, over hvis grønne Mostag en Kjæmpekastanie udbredte sine hundredaarige Arme, som om Sommeren beskygger en krystalklar Kilde, laa foran os. (Fortsættes.)

Sandviken.

Der gives vel faa Christianiaboere, som ikke kjende Sandviken — enten af et Sommerophold der eller af en Søndagsudflugt. De ville da alle vide, at det er et yndigt Sted, især forsaavidt de paa en vakker Sommerdag have foretaget en Rotour opover Elven, der stille bugter sig frem midt imellem grønklædte Heldninger og vakre Skovholte. Sandviken ligger kun en god Miil fra Byen, ved en Bugt af Christianiafjorden, ude i Asker, og da der daglig gaar Dampbaade i denne Route, vil en Reise derhen altid kunne gjøres med ringe Udgift, endog mindre end en — Udenlandsreise, der ifølge kyndige Voyagørers Mening ellers altid falder billigere end en nok saa kort Fornøielsesreise her i Landet. Vil man tilbringe nogen Tid der, bliver dette nok heller ikke dyrere end i Udlandet, om der end maatte savnes noget af dets civiliserede Komfort. Det er saaledes ikke at undres over, at Sandviken er et Sted, hvor man gjerne tyr hen fra Byens Kvalme og Hede. Mange af de mere bemidlede Familier, der enten ikke have nogen Villa paa en af Byens Udkanter eller ogsaa nære Mistillid til Luftens Reenhed og Sundhed i selve Christianiadalen, etablere sig derude for Sommermaanederne; og Familiefaderen, der sædvanlig har sine daglige Forretninger i Byen, kan da med Dampbaad drage ud om Aftenen og tilbage om Morgenen. Naar Drammensjernbanen kommer istand, vil Forbindelsen naturligviis blive baade lettere og livligere, og i Fremtiden tør Stedet blive etslags Forstad til Hovedstaden, ja maaskee endog blive indlemmet i denne, forudsat, at Grændserne vedblive at forøges saaledes som i den sidste Menneskealder.

Sandviken har længe været et Strandsted, og i mindst halvandet hundrede Aar et Ladested for Kalk. Som Oplagssted for Bærums Jernværk har det gjennem lange Tider afgivet en travl Skueplads for Losning og Ladning af Malm og af Kalk. — Paa den modsatte Side af Sandvikselven og den Bugt, hvori denne løber ud, ligger paa en i Søen fremspringende Odde Gaarden Kjørbo, der i gamle Dage havde adelige Rettigheder, og hvilken i forrige Aarhundrede tilhørte Familien Leuch og i indeværende Aarhundrede gjennem lange Tider har været drevet og dyrket som et Mønsterbrug, først ved den i 1819 afdøde, som Landmand fortjente J. R. Grauer, og i de sidste 15—16 Aar af Kandidat Brodtkorb, der fremdeles eier og bebor denne vakre Gaard.

Parti af Sandviken. Efter Originaltegning af Landskabsmaler Barlag.

Boghandlermødet i Stockholm.

(Fra Nyhedsbladets Korrespondent.)

Efterat Abr. Bohlin, Eier af det bekjendte og agtede Firma Lindh i Ørebro, var bleven valgt til Ordfører ved Mødet, meddelte A. F. Høst fra Kjøbenhavn endeel Oplysninger om Resultaterne af det for 10 Aar siden i Kjøbenhavn afholdte Boghandlermøde. Derpaa indlededes Diskussionen om det andet Spørgsmaal: Hvilke ere Vilkaarene for, at Forretningsforbindelsen mellem Boghandlerne i de trende nordiske Lande kan erholde en Udvikling, der svarer til Tidens Fordringer? med nogle meget interessante Bemærkninger af Michaelsen fra Kjøbenhavn. Han fremholdt, hvorledes det, der dannede den egentlige Adskillelse, var Vanskeligheden ved at forstaa hinanden; at denne for en betydelig Deel kunde udjævnes ved Tidsskrifter som det nye nordiske, og derved, at de forskjellige Fagtidsskrifter ogsaa optog Bidrag fra Forfattere i de forskjellige nordiske Lande; betonede det Sørgelige i den Adskillelse, der et Par af Aarets Maaneder — og det netop de Maaneder, da de fleste Bøger udkomme — finder Sted mellem Norge og Danmark; omtalte forskjellige praktiske Hindringer, der endnu besvære Bogforsendelsen, og foreslog tilsidst Nedsættelsen af et permanent Udvalg, der stadig skulde varetage de samme Interesser, som de sjelden tilbagevendende nordiske Boghandlermøder blot kunde give et Stød fremad. Dr. Rosenberg fremhævede, at naar Forlæggerne klagede over den ringe Afsætning, deres Artiler fandt i de andre Lande, da var det for en væsentlig Deel deres egen Skyld, idet de deels ganske forsømte at sende dem til den periodiske Presses Organer, gjennem hvilke de væsentlig maatte blive bekjendte, deels gjorde det saa seent og saa ufuldstændigt, at det blev unyttigt. Herpaa gav da Forlæggerne de gamle velbejkendte Svar, at selv om de sendte sine Sager, saa bleve de ikke anmeldte o. s. v. Tilsidst blev det overdraget den Kommittee, der var bleven nedsat til det første Spørgsmaals Behandling, ogsaa at tage dette Spørgsmaal under Overveielse og næste Dag forelægge Mødet en Fortegnelse over de Blade og Tidsskrifter, med hvilke Forlæggerne burde sætte sig i en stadig Rapport, for at man saa kunde faa denne Sag endelig ordnet. Kan den komme i god Gang, da er meget vundet. Derefter debatteredes adskilligt om Oprettelsen af Hoveddepoter i Kjøbenhavn, Stockholm og Christiania for de andre Landes Literatur, og der faldt i den Anledning fra begge Sider temmelig aabenhjertige Ytringer om Aarsagerne til den ringe Interesse, der hidtil var bleven viist af de forskjellige Landes Boghandlere. Ogsaa dette Spørgsmaal besluttede man tilsidst, da den korte for Dagsmødet berammede Tid var udløben, at undergive Behandling af en Kommittee.

Paa Boghandlermødets anden Dag behandledes under A. F. Høst's Præsidium Forslagene om et fælles Tidningsorgan for Boghandelen i de tre Riger samt en Udvidelse af den svenske Boghandelstidende og Istandbringelsen af periodiske skandinaviske Bogfortegnelser. For den første af disse Motioner talte Gad (Danmark). De tvende Tidender, der nu fandtes, havde hver for sig liden Udbredelse i Nabolandene, den svenske f. Ex. havde to Abonnenter i Danmark og ingen i Norge, og saaledes vilde det ogsaa fremdeles blive, saalænge man ikke forenede sig til Samvirken i dette Stykke. Den danske havde nu begyndt at levere stadige Fortegnelser over svensk Literatur; den havde en for et Blad af den Art ret tilfredsstillende Udbredelse — ca. 400 Abonnenter —, og saafremt Forsamlingen gik ind paa Ønskeligheden af en saadan Forandring, at den nuværende danske Tidende blev antaget som den nor-

diske Boghandels fælles Hovedorgan, vilde Taleren, der er den nævnte Tidendes Udgiver, gjøre sit for at den paa en værdig Maade kunde opfylde dette Hverv. Efterat Adjunkt Frigell havde motiveret det andet Forslag og udtalt sig for halvaarlige Bogfortegnelser som Mellemled mellem de kortfattede ugentlige Bogregistre og de større Kataloger, der omfatte et længere Tidsrum, blev der fra svensk Side talt imod Gads Forslag, idet man var bange for, at den nye nordiske Tidende vilde komme til at fortrænge den specielle svenske, hvilken man endnu ansaa for nødvendig. Flere Talere, iblandt disse især Adolf Bonnier, protesterede meget ivrigt mod denne paatænkte Amalgamation, der vilde stille Sverige i et Afhængighedsforhold o. s. v., og Motionens Aktier vilde øiensynlig have sunket meget, hvis ikke Albert Bonnier havde hjulpet dem op igjen ved Punkt for Punkt at imødegaa de Indvendinger, der vare gjorte mod at man skulde gaa ind paa det danske Tilbud. Til ham sluttede Malling sig ved paa de norske Boghandleres Vegne at udtale deres Interesse for at Sagen maatte komme istand; Prof. Säve, der protesterede mod den Ytring, der var falden fra svensk Side om at Svensk og Dansk-Norsk vare tvende Sprog, samt endelig Dr. Rosenberg, der nedlagde Indsigelse mod, at der skulde være noget for Svenskerne nedværdigende i at det for Alle fælles Organ trykkedes i Kjøbenhavn; 'nu nys, da der forhandledes om Oprettelsen af det nye nordiske Tidsskrift, havde ingen i Danmark taget Forargelse af, at det var bleven henlagt til Lund.' Tilsidst besluttede man da at udtale sig for Ønskeligheden af, 1) at en fælles nordisk Boghandelstidende kom istand og at det maatte blive den nu bestaaende danske, der gik over til en saadan, 2) at en fælles Katalog for den nordiske Literatur maatte udgives, 3) at den nuværende svenske Boghandelstidende udvides, saa at den kan optage bibliographiske og andre Meddelelsee fra de øvrige nordiske Lande, 4) at Boghandlerforeningerne maa gjøre de fornødne Skridt for at naa de nævnte Resultater. — Den sidste Dag foretog man først L. K. Daa's Forslag om Udgivelsen af en Ordbog i de skandinaviske Skriftsprog med en fælles ligeartet Orthographi. Motionæren udtalte sig omtrent saaledes: Han vilde til Begrundelse af sit Forslag benytte et Par Ytringer, der vare faldne under de foregaaende Dages Diskussion. Der var bleven sagt, at den tydske Literatur omfattedes med mere Opmærksomhed end vor; det var en ydmygende Tilstaaelse, men hvori laa Grunden? I det tydske læsende Publikums overlegne Antal. Man havde klaget over, at danske og norske Bøger ikke solgtes, fordi de vare for kostbare. Aarsagen var her den samme. Feilen og Mangelen var kortsagt den, at vi vare for faa; det første Fremskridt, der blev nødvendigt, maatte skee i Retning af at vi bleve flere. Man havde fremdeles tilstaaet, at medens Danske og Norske kun med en vis Besværlighed læste svenske Bøger og omvendt, saa forstod vi hinanden heelt vel. Det laa deri, at vi vare Pedanter, naar vi skrev, men ikke, naar vi talte. Taleren havde idag vandret igjennem den store Tunnel, der var sprængt gjennem Fjeldet i Stockholms sydlige Udkant; det var et stolt Værk og det havde kostet Anstrængelse; thi det var gjennem haard Granit man havde banet sig en Vei for at lette Kommunikationen; men skulde det virkelig være lettere at sprænge massive Granitblokke, end at sprænge bort nogle Bogstaver, naar disse laa i Veien for den aandelige Samfærdsel. At faa denne Samfærdsel lettet, det var Noget, som ikke lod sig fuldstændig udføre ved nogle Minuters eller Timers Diskussion, det var Noget, der krævede langvarige Anstrængelser, og med hvilke man maatte være beredt paa, at man kun rykkede frem Skridt for Skridt, Hanefjed for Hanefjed. At bringe Sagen et enkelt saadant Hanefjed frem, var Talerens Hensigt med Motionen, der nu øieblikkelig uden videre Diskussion blev antagen. Den lød saaledes: „De i Boghandlermødet den 21de Juni 1866 bestemte Kommitteer for fælles nordiske Anliggender anmodes om at træffe Foranstaltninger til at udgive gjennem et Bolag af Boghandlere en Ordbog over de i Sveriges, Danmarks og Norges Skriftsprog brugelige Ord, efter en fælles ligeartet Ortographi, samt at overdrage dens Udarbeidelse til et lige stort Antal af svenske-finske og danske-norske Videnskabsmænd." Derpaa behandledes en Motion af Dr. Rosenberg, saalydende: „Boghandlermødet udtaler det som ønskeligt, at der i Sverige tilveiebringes Lovbestemmelser med Hensyn til Eftertryk og Oversættelser, svarende til Bestemmelsen i den danske Lov af 23de Februar og den norske af 4de Juni d. A." Motionen blev ved den endelige Afstemning bifaldt mod blot to Stemmer, medens under Diskussionen flere udtalte sig mod af forskjellige Grunde. Provst Mellin, Novelleforfatteren, vilde ingen Lov have; at give Love for Ens Eiendomsret til hans egne Tanker var efter hans Mening Uret; han talte for Tankernes Frihed, de vilde nok værge sig, forsaavidt de virkelig vare Tanker. Bohlin fandt, at det hele Spørgsmaal om den literære Eiendomsret var for vidtløftigt, til at man nu her kunde indlade sig paa det; det var bleven diskutteret i store Værker og paa langvarige Møder; vi burde ikke forsøge at afgjøre det. Alb. Bonnier, til hvem A. F. Høst sluttede sig, mente, at Oversættelserne endnu ikke havde udspillet sin Rolle imellem os; de havde bidraget meget til at skaffe Kjendskab til Indholdet af Broderlandenes Literatur. Almuen saavelsom det store boglæsende Publikum maatte man først gjennem Oversættelser bibringe Interesse for Stoffet; først derved kunde man efterhaanden faa dem vænnede til at tage den fremmede Sprogform med paa Kjøbet. I Modsætning hertil mente Mag. Sohlman, at de projekterede Lovbestemmelser ikke vare saa ubetinget ønskelige, fordi de paa en Maade legaliserede Oversættelserne, der os Nordboer imellem i og for sig vare en Urimelighed. Man kunde forstaa, at den store læsende Almeenhed for sin egen Mageligheds Skyld ønskede at holde paa dem; men at høre dem tagne i Forsvar af Forfattere og Forlæggere, det var rigtignok forbausende. En Oversættelse kunde være tilladelig, naar det var af Vigtighed at faa et Arbeide spredt i Broderlandene saa hastigt og saa vidt som muligt; men slige Tilfælde maatte altid blive meget sjeldne Undtagelser. De øvrige Spørgsmaal paa Progammet expederedes meget hastigt, da Tiden led og man Kl. 5 skulde samles til Festmiddag paa „Blåporten", for at udhvile sig efter de tre Dages legemlige og aandelige Anstrængelser, og tilsammen glæde sig over de paa Mødet vundne Resultater, der, om end ei meget store, dog heller ikke kunde kaldes ganske forsvindende. Man besluttede, at næste Boghandlermøde skulde afholdes i Christiania, naar den norsk-svenske Jernbane blev færdig.

Literatur.

Paa P. T. Malling's Forlag er udkommet: **Samling af Love**, emanerede paa attende ordentlige Storthing 1865—1866. Udgivne af Otto Mejlænder. (Forsynet med Henviisninger.) 159 S. 8vo. Priis 36 ß. De foregaaende, paa Chr. Tønsberg's Forlag udkomne Hefter af denne Samling Storthingslove have fundet en meget stor Udbredelse; navnligen have de paa Grund af den hensigtsmæssige Form og Henviisningerne, i Forening med den hurtige Udgivelse, saasnart et Storthing vel var tilende, været alle praktiske Jurister meget kjærkomne. Nærværende Samling, der er indrettet og udstyret i Lighed med de foregaaende og istandbragt med sjelden kort Tidsfrist, vil ogsaa kunne regne paa den Afsætning, som dens billige Priis forudsætter.

— Af **Historisk Tidsskrift**, udgivet af den danske historiske Forening, er udkommet 3die Rækkes 4de Binds 2det Hefte, der indeholder Fortsættelse af Charlotte Dorothea Biehl's af os tidligere omtalte Breve (hvilken omhandler Christian VII og navnlig den Struensee'ske Katastrophe); en biographisk-literaturhistorisk Skildring af den som Sproglærd og Rhythmiker bekjendte, i 1663 afdøde Mag. Hans Mikkelsen Ravn (Corvinus), ledsaget af en Række latinske Breve, ved H. Rørdam; samt endelig Aktstykker vedkommende den dansk-tydske Strid II (Londonerkonferentsen og dens Protokoller), hvilke optage henved 400 Sider.

— Af **Danske Samlinger** for Historie, Topographi, Personal- og Literaturhistorie, udgivne af Chr. Bruun, O. Nielsen og A. Petersen, hvis 1ste Hefte allerede er blevet anmeldt i dette Blad, er udkommet 2det og 3die Hefte, hvilke, foruden Fortsættelsen af Dansk Bibliographi ved Chr. Bruun og flere i literær- og kulturhistorisk Henseende interessante Smaastykker, indeholde Efterretninger om Vester Horne Herred ved O. Nielsen, Enkedronning Juliane Maries Regler for Kronprinds Frederik ved Chr. Bruun, og „Kortvending, et moralsk allegorisk Skuespil fra Frederik den Andens Tid", udgivet af Sophus Birket Smith. Af Literaturhistorien er dette lidet dramatiske „Skuespil" noksom bekjendt, ligesom Brudstykker deraf tidligere findes trykte. Men fuldstændigt har det hidtil ikke været trykt. Forfatteren er Mag. Hans Christensen Sthenius, der ogsaa er bekjendt af andre digteriske Arbeider. Stykket har sin væsentligste Interesse som Skildring af Samtidens sociale Tilstande.

— Paa Gyldendalske Boghandels Forlag udkommer en ny Subskriptionsudgave (i 10 maanedlige Hefter à 27 ß norsk) af **Almeenfattelige Naturskildringer**, en Samling af populære naturvidenskabelige Afhandlinger af V. Bergsøe, E. Erslev, D. F. Eschricht, C. Fogh, G. Forchhammer, P. Freuchen, P. Heiberg, E. Holst, J. Lehmann, C. Lütken, E. Petit, J. Reinhardt, H. Rink, J. Steenstrup, C. Vaupell og A. S. Ørsted, udgivne af Chr. Fr. Lütken. Denne velvalgte Samling af naturvidenskabelige Afhandlinger, der først have staaet i Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaberne, har allerede fundet stor Anerkjendelse og Udbredelse, og fortjener den i endnu høiere Grad. Navnlig ville vi anbefale Skriftet til større Almuebibliotheker, som ikke allerede ved første Udgivelse have anskaffet samme.

— Af **Fortællinger af Fædrelandets Historie** ved Fr. Barfod er 3die Oplags 1—4 Hefte udkommet, ligeledes paa Gyldendalske Boghandels Forlag. Denne Udgave af Barfod's livligt skrevne Værk har modtaget adskillige Forbedringer og saa betydelige Udvidelser, at den vil udgjøre tvende Bind. Fortællingen agtes fortsat til Nutiden og saaledes ogsaa de sidste skjæbnesvangre Begivenheder medtagne. Denne saaledes forøgede og efter de seneste Kildeforskninger reviderede Udgave vil end yderligere anbefale sig baade som en underholdende Læsebog og en nyttig og ret fuldstændig Haandbog i Danmarks Historie. Den udkommer i 16 Hefter, hvert paa 5—6 Ark (stor Oktav, tæt Tryk) og til en Priis af 17 ß norsk.

Der er Flere, som have opkastet det Spørgsmaal, om ikke Landsmaalet ligeoverfor vort Skriftsprog og dets Literatur maa blive at betragte som et fremmed Sprog, der tilsteder Oversættelser fra det eller i det, ligesom f. Ex. fra eller i Tydsk, Fransk og Engelsk, uden at den i Eftertrykslovene hjemlede Eiendomsret derved kan siges krænket. Besvarelsen af dette Spørgsmaal er nu bleven af praktisk Vigtighed. Allerede vor fra Danmark arvede ufuldkomne Forordning mod Eftertryk sikrer en Forfatter mod Optryk af hans Bog her i Landet og vel ogsaa i Danmark (ialfald have danske Forlæggere faaet norske Forlæggere tilpligtede at udlevere Eftertryks-Udgaver af et Par ældre Skrifter). Og den nye danske Eftertrykslov sikrer Forfatter og Forlægger ikke blot mod uberettiget Optryk af et heelt Værk, men endog mod Aftryk af væsentlige Dele deraf. Lov af 4de Juni sidstleden sikrer, under Forudsætning af Gjensidighed, svensk Udgiver af trykt Skrift „samme Værn mod Oversættelser her i Riget som mod Eftertryk". Men ikke engang den Beskyttelse mod Oversættelser, der er tilstaaet en Svensker, ville Forfattere i Skriftsproget have ligeoverfor Oversættere i Landsmaalet og omvendt, forsaavidt begge Sprog maa betragtes som væsentlig forskjellige eller fremmede for hinanden. Thi da vil hvilkensomhelst norsk eller dansk Bog kunne „omskrives" eller verteres i „Landsmaalet" eller i en eller anden Dialekt, ligesom ethvert Skrift, der er affattet i dette eller i et vist Bygdemaal, vil være priisgivet til den Første den Bedste, som finder Lyst og Regning ved at give en Oversættelse i Bogsproget. „Maalstræverne" have først proklameret en saadan Forskjellighed mellem Skriftsproget og det nye Sprog, at Oversætterfriheden ligesom fulgte af sig selv, og saaledes have de ingen Betænkelighed fundet ved i „Skrift og Umskrift" at gjengive norske Forfatteres Arbeider. Landsmaalets Forfattere have, fraregnet enkelte Avisartikler af „Dølen", hidtil ingen Oversættere fundet. Fra dansk Side er imidlertid nylig gjort et Forsøg, som giver Antydning til fremtidige praktiske Vanskeligheder med Hensyn paa Maalstrævets Literatur. I forrige Aar udkom, som bekjendt, tvende Fortællinger af Janson under Titelen „Fraa Bygdom", skrevne i Landsmaal og forlagte af Giertsen i Bergen. Den største og betydeligste af disse, „Liv," gjengives i „Fædrelandets" Feuilleton i Oversættelse, med den Bemærkning, at den er „oversat fra det norske Bygdemaal ved V. L." Naar man kjender „Fædrelandets" Hæderlighed med Hensyn paa literær Eiendomsret, tvivler Ingen paa, at Bladet har anseet sig fuldt berettiget til at levere denne Oversættelse, retsom om det var et Arbeide fra Fransk eller Tydsk Men har Fortællingen uden Videre kunnet aftrykkes som Feuilleton, vil den (ialfald efter den nye danske Eftertrykslov) ligesaa godt kunne aftrykkes som særskilt Bog, og sælges endog hertillands. Da Jansons Fortællinger vistnok have fundet sine fleste Læsere paa Grund af sit Indhold og tiltrods for deres Sprog, vilde en dansk Oversættelse i Konkurrancen med Originalen hvad Afsætning angaar utvivlsomt gaa af med Seiren og Landsmaalsforfatteren saaledes gaa Glip af det Honorar, han som Forfatter enten i Bogsproget eller paa Svensk vilde være tilsikret. Af endnu større Interesse vilde Spørgsmaalet blive, om Nogen f. Ex. faldt paa at levere en Oversættelse af Bjørnsons „Arne", forsvarende sig dermed, at Bogen hverken kan siges at være affattet i den existerende Literaturs eller i Forfatterens eget Sprog forøvrigt. Thi en saadan Oversættelse vilde, som mere letlæst end Originalen, hos det store Publikum og navnlig i Danmark for Størstedelen fortrænge denne og bringe Oversætteren alle de Fordele, der skulde være Forfatterens, og mere til Paa den anden Side vilde Arbeider som „Synnøve Solbakken", „En glad Gut" o. s. v. til lignende Forfang for Forfatteren kunne oversættes i Landsmaal og i Dialekter, eller endog i samme Sprog, hvori „Arne" er skrevet. Forsaavidt en Forfatter snart skriver i Landsmaal, snart i Bogsprog, vil saaledes det kuriose Tilfælde kunne indtræffe, at Andenmand kunde give en samlet Udgave af hans Skrifter, hvori hvert enkelt Arbeide fandtes oversat fra det Sprog, hvori det var skrevet, i det, der bruges i de andre, og omvendt. Med saadanne Muligheder for Øie tør en Lov, der ordner Forholdet med Hensyn til Oversættelser fra Skriftsproget i de mange nyopstaaende Sprog og omvendt, findes mere paatrængende nødvendig end den af sidste Storthing givne Lov angaaende Oversættelser af svenske Skrifter.

Norge.

Christiania. Bogtrykker P. T. Malling, der paa Boghandlermødet i Stockholm fra norsk Side var Ordførende, er under 25de Juni bleven udnævnt til Ridder af St. Olafs Orden. Den danske Ordførende A. F. Høst og den svenske, Abr. Bohlin i Ørebro, ere begge ved samme Leilighed blevne Vasariddere.

— Orla Lehmann og Carl Ploug, der have opholdt sig i Stockholm og deeltaget i det national-økonomiske Møde, ere blevne dekorerede med Nordstjerneordenen, den Første som Storkors, den Anden som Ridder.

— Hs. Maj. Kongens akademiske Reisestipendium af 150 Spd. aarlig er tilstaaet Kand. theol. G. Fasting til et Semesters Ophold ved Kjøbenhavns Universitet og Kand. phil. Yngvar Nielsen til et lignende Ophold ved Lunds Universitet.

— Student A. Lorange har nylig ladet udgrave et Par Kjæmpehouge paa Gaarden Julem i Rakkestad. I den ene fandtes Intet, i den anden en aldeles sammenrustet Kjedel, hvori nogle Been og et afbrukket Sværd, paa hvis Hefte man endnu kunde skjelne de almindelig omvirede Guldtraade.

— Det norske Afholdsselskab afholdt sin 12te ordentlige Generalforsamling i Stavanger den 25de og 26de Juni, hvortil fremmødte omkring 50 Deputerede fra forskjellige Afholdsforeninger. Et Forslag om denne Forenings Sammensmeltning med Foreningen i Christiania forkastedes mod 2 Stemmer. Som et Middel til at oplive den sunkne Interesse for Afholdssagen besluttedes udgivet „et Skrift, indeholdende de Taler og Foredrag, som ere afholdte i Centralforeningens Aarsmøder; desuden Uddrag af Forhandlinger paa Storthingene, Afholdssagen vedkommende, samt af Beretninger i Aviserne om Brændeviinsdrikkens sørgelige Følger."

— **Dødsfald.** Toldkasserer i Levanger Elisæus Müller (f. i Skogn 1796) † 18de Juni.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 28.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 15. Juli 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Rochet's Carl Johans Statue.

Idet vi her give en efter Photographi udført Afbildning af Franskmanden Rochet's Skizze til en Rytterstatue af Carl Johan, der i længere Tid har været udstillet paa Børsen, optage vi som forklarende Text den Skrivelse til Kommitteen for Carl Johans Monument her i Christiania, hvormed Kunstneren har ledsaget sit Arbeide. Den lyder saaledes:

„Mine Herrer! Idet De har kaldet Billedhuggerkunsten til at bevare et stort nationalt Minde, har De uomtvistelig villet, at dette Mindesmærke skulde bære et historisk og patriotisk Præg. Det er ogsaa med denne Tanke for Øie, at jeg har fattet og studeret det Udkast, jeg har den Ære at underkaste Deres Approbation.

Men først maa jeg sige nogle Ord om de Bevæggrunde, der have ledet mig med Hensyn til den Stilling, Kongen bør indtage, og Valget af de allegoriske Statuer, som kunde dekorere Fodstykket.

Som oftest, naar et Land eller en By vil bevare for Efterverdenen Mindet om en Fyrste eller en Helt, opreiser man en Rytter- eller Fodstatue paa et Fodstykke af Marmor eller Granit, uden at indføre i Dekorationen af Fodstykket Emblemer eller Statuer, som kunde tjene til bedre at gjøre forstaaelig for Folket den Grundtanke, Monumentet bør udtrykke. Saaledes har man opreist Størsteparten af de Monumenter, som findes i Paris, London og de betydeligste Byer i Tydskland og Italien. Dog gives enkelte Undtagelser herfra: Frederik den Stores Monument i Berlin, Keiser Nicolaus's i St. Petersburg, endelig Keiser Don Pedros, som jeg har havt den Ære at udføre for Rio Janeiro. Disse sidste Monumenter have, foruden Heltens Rytterstatue, som kroner Toppen, søgt at udtrykke ved Fodstykkets Dekoration den Forestilling eller rettere den Tanke, som man ønskede udtrykt i Monumentet, idet Nogle ved allegoriske Statuer betegne Fyrstens Dyder og Andre søge ved Figurer at gjengive den for Landet eller en Epoke eiendommelige Charakteer.

Det er denne sidste Tanke, der har ledet mig ved Kompositionen af det Udkast, De har for Dem. Efter denne Skizze vil Monumentet først komme til at bestaa af Kong Carl Johans Statue til Hest i moderne Dragt, med Kappen kastet tilbage paa venstre Skulder, hvilket kan tjene til at give Statuen mere Værdighed og paa samme Tid skjule noget af det Eensformige og Hverdagslige i vore militære Uniformer; den venstre Haand, som holder Tøilerne, tæmmer med Lethed en livlig og fyrig Hest; med den høire Haand sænker Fyrsten sin Hat, ligesom for at hilse hele Norge, hvilket har tilladt mig at vise Kongens smukke Hoved ubedækket, paa samme Tid som jeg har kunnet forblive Dragtens Virkelighed tro.

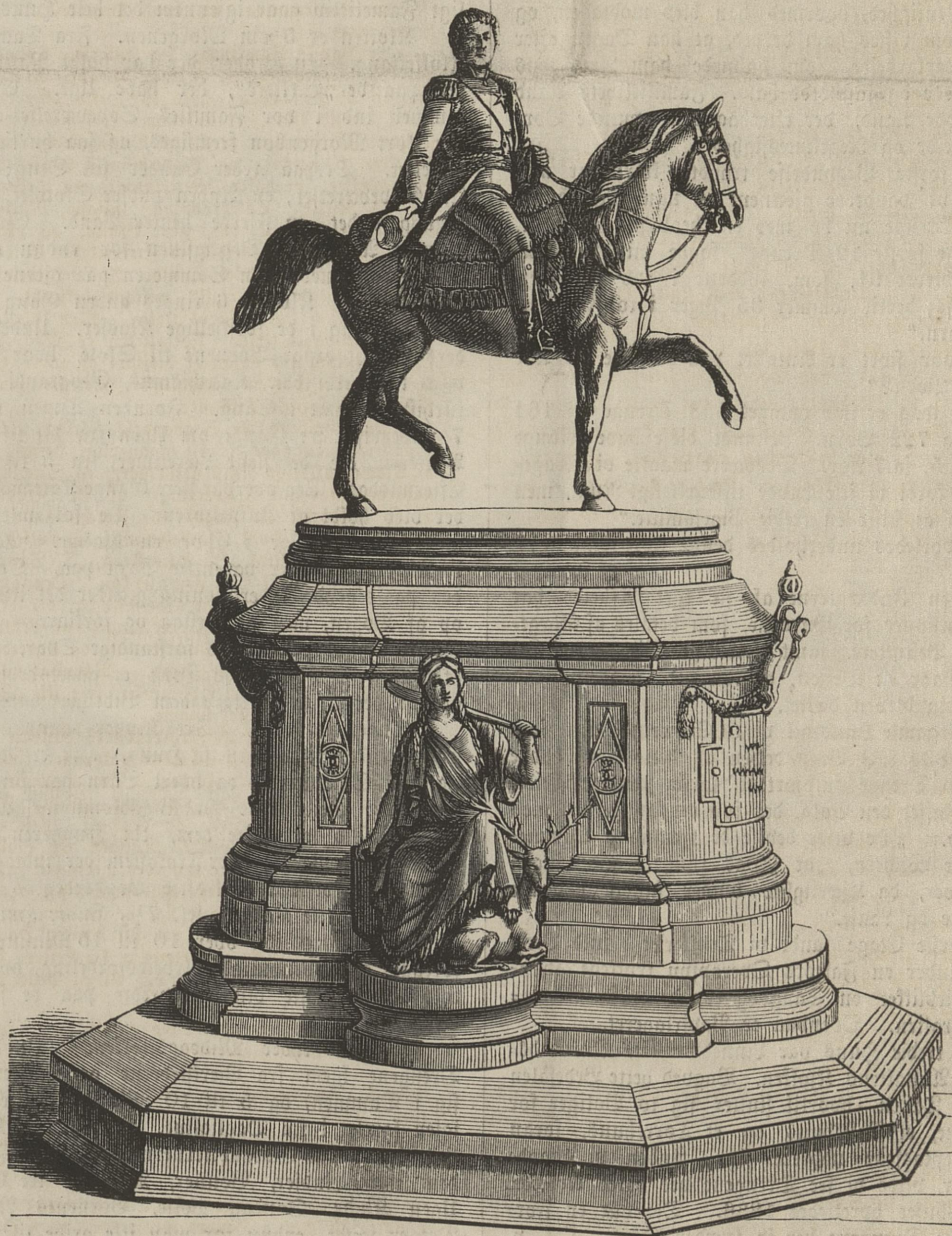
Fodstykket, som bærer Statuen, skulde være af rødagtig Granit. Kunde den blive poleret, vilde det frembringe en beundringsværdig Virkning.

I de to Statuer, som kunde dekorere Fodstykkets Basis, har jeg i to allegoriske Figurer forsøgt at gjengive den Tanke, som har fremkaldt og havt overveiende Indflydelse paa Udførelsen af dette Monument. Paa den fornemste Side af Fyrstens Statue, det vil sige paa den Side, han hilser, skulde stilles en Statue, forestillende Norge, under Skikkelse af en ung Kvinde, som paa sin Skulder bærer en Aare for at betegne Søfarten, med en Fod hævet paa et Rensdyr og den høire Arm støttet paa det norske Vaabenskjold. Paa den anden Side skulde anbringes en Statue af Sverige, holdende i den ene Haand det traditionelle Sværd og støttet med den anden paa det svenske Vaabenskjold. Paa denne Maade tror jeg paa simpleste Maade, men med rig og storartet Effekt for Monumentet i sin Heelhed, at have gjengivet Modertanken for dets Tilblivelse: de to Kongerigers politiske Forening.

Paa Fodstykkets For- og Bagside er der anbragt to Bronceplader, hvorpaa skal indskrives Heltens Navn paa Forsiden og paa Bagsiden de med Monumentets Grundlæggelse og Reisning forbundne Omstændigheder. Disse Indskrifter anbringes i gyldne Reliefbogstaver. Ovenfor disse to Plader stilles paa Cartoucher de to Rigers forenede Vaaben og derover den kongelige Krone, som skulde være af Bronce og forgyldt ved galvanisk Proces.

Mounmentet i sin Heelhed skulde reises paa et Grundlag af huggen, ikke poleret Granit.

Dette er, mine Herrer, det Forslag, jeg har den Ære at forelægge Dem. Vil de Resourcer, De kan raade over, tillade Dem at antage det? Kunstner fremfor Alt er jeg rede til at gjøre alle mulige Opofrelser for at faa antaget dette Udkast til et Monument, der langt vil overgaa lignende Monumenter i

Rochet's Carl Johans Statue. (Efter Photographi af W. Cappelen.)

Stockholm, Kjøbenhavn og de fleste store Byer i Europa, og som imidlertid, uden at koste de betydelige Summer, Monnumenterne i Berlin, St. Petersburg og Rio Janeiro have krævet, næsten kunde sammenlignes med dem i Rigdom og Anseelighed.

Jeg maa tilføie, at hvilken Beslutning De end tager med Hensyn til Monumentet i sin Heelhed, kan jeg paatage mig at faa det fuldendt i Begyndelsen af 1869, for at Opreisningen af Monumentet kan finde Sted henimod den Tid, da næste Storthing skal samles."

Det mest bagtalte Huus i Tydskland.

(Slutning fra forrige No.)

I den Hytte, hvori vi nu traadte ind, begyndte Wichern for 33 Aar siden sit Kjærlighedsværk. Det var ikke uden Forgjængere i Tydskland. Johannes Falk havde i 1814 begyndt noget Lignende i Weimar og Flere havde fulgt Exemplet i mindre Stiil. I November 1833 indtraadte de første tre Drenge i denne Anstalt, der har faaet et saa stort Ry; i December var Antallet steget til tolv. De vare fra 5 til 8 Aar, men samtlige trængte de lige høit til Redning; otte vare uægte Børn, fire havde moralsk fordærvede Forældre, alle vare viltre og ubændige; at lyve og stjæle var bleven dem til en anden Natur. Saaledes begyndte den unge Kandidat Wichern sin Virksomhed, kraftig understøttet af sin ædle Moder.

Foruden Drengenes øvrige slette Sædvaner skulde fornemmelig deres Mistro og Lyst til at føre Dagdriverliv overvindes. Hvorledes lod dette sig gjøre? Først forsikrede Wichern dem, at alt Forbigangent skulde være forglemt og aldrig et Ord blive sagt derom, samt at hans Moder skulde være deres Moder. De hørte derpaa, uden at forstaa, hvad der blev dem sagt. Først med Tiden begreb de det, og nu oplukkedes ogsaa deres Hjerter og de begyndte glade en ny Tilværelse. Aftenen tilbragte de i Wicherns Stue for at tale med ham om Dagens Arbeide og smaa Oplevelser. Med Lysten til Arbeide kom ogsaa de uskyldige Glæder, og snart bragte de ham de første Blomster, de havde drevet frem. En Dag fandt han sit Værelse prægtig udsmykket med Blomster, men erfarede aldrig, hvem der havde gjort det. Kjærlighed vär Husets Atmosphære, og denne overvandt al Mistro, ja selv Lysten til at drive frit omkring. Den, som løb bort, kom af sig selv hjem igjen; den Venlighed, hvormed han blev modtagen, og den Tillid, som vistes ham derved, at han Dagen efter igjen fik Markarbeide, som aabnede ham Anstaltens Porte, beseirede og fastholdt ham. Familielivets Aand blev den gode Aand, der efterhaanden vænnede Børnene til Arbeide og Regelmæssighed.

Denne første Begyndelse traadte klart for min Sjæl, idet vi vandrede gjennem det uanseelige Huus, hvori tolv Drenge nu bo med en theologisk Kandidat.

„Af hine første 12 Drenge", sagde min Ledsager, „er der nu blevet 91, som, inddelte i syv Familier, bo i fire Huse; dertil kommer 35 Piger i to Familier, ialt 126 Børn."

„Og hvor stort er Antallet paa de i de 33 Aar her optagne Børn?"

„Indtil idag er ialt optaget 558 Drenge og 164 Piger, altsaa 722 Børn. Blandt disse have Mange levet her i 3, 5, ja 7 Aar. Desværre maatte vi tilbagevise Mange, fordi vi ikke havde tilstrækkeligt Rum, men vi tænke paa at stifte en tredie Pigefamilie."

„Og hvorledes underholdes denne store Anstalt?" spurgte jeg.

„Foruden Indtægterne af sit eget Arbeide har Anstalten Pensioner for Børnene, som betales af Slægtninge eller Beskyttere, samt frivillige Bidrag og Legater. Opstaar en Deficit, er den ved Guds Bistand hidtil bestandig bleven dækket."

Fra det gamle Huus gik vi til Schweitzerhuset, som opførtes i 1834. I Begyndelsen af dette Aar havde de første tolv Drenge fuldført sit første større Arbeide, nemlig bortskaffet den Vold, der før omgav Haven mod Øst og Syd. „De vilde bevise de fremtidige Kammerater," sagde Wichern, „at „Das rauhe Haus" ingen Volde behøver, da Kjærlighed binder fastere end alle Volde, Mure og Laase."

I underste Etage fandt vi Trykkeriet i fuld Virksomhed. Under en Faktors Overopsyn trykkede Drengene for Øieblikket en Sangbog for de tydske Menigheder i Australien. Ovenpaa er Papirlageret.

I det tredie Huus var Linnedværelse, Forraadskamre samt Anstaltens Kjøkken. Bagved dette Bedesalen med et lidet Taarn, hvortil slutter sig to Boliger for Pigefamilierne, et Vaskehuus og et Tørrehuus, foran hvilket Blegepladsene udbrede sig. Inden vi aflagde et Besøg der, vilde vi see Drengene ved deres Arbeide.

Arbeidshuset oprettedes 1836. Det var en Fornøielse at see Drengene her sy Klæder, Skotøi o. s. v. under Opsyn af en medarbeidende Broder. „Hvo, som ikke vil arbeide, skal heller ikke spise", er Husets Lov, og Smaa og Store maa holde sig den strængt efterrettelig. Hvo, som kvier sig ved at arbeide i sit Ansigts Sved, hører ikke hjemme her. Bag Bageriet ligge Stalde og Lader, hvori vi traf flere Drenge ivrigt beskjæftigede med at tærske. „Selv om en saa stor Skare Drenge, der have tilbragt sin første Barndom i Synd og Skam, intet Andet lærte, end at arbeide saa flittigt, som det er et Faktum, at der arbeides i das rauhe Haus, saavel i Værkstederne som paa Marken, vilde Anstalten allerede være en uberegnelig Velgjerning for Samfundet", tænkte jeg, efterat have gjennemvandret samtlige Arbeidshuse.

Vi aflagde endnu et Besøg i Fiskerhytten, der ganske er opbygget af Anstaltens Drenge, og hvori ogsaa en Drengefamilie med flere Brødre bor, derpaa i Pensionatet for Drenge, som, ganske adskilte fra den øvrige Anstalt, her modtage en høiere videnskabelig Opdragelse, og som ogsaa indeholder Husets Agentur eller Forlagshandel, hvorfra en Række Folkebøger ere udgangne. Vi sluttede vore Besøg hos Pigerne, som vi fandt hos deres Lærerinder, deels ivrigt beskjæftigede med at sy, strikke, stoppe, deels med at koge, vaske o. s. v.

Vi havde fuldendt vor Rundgang. Hr. Rhilm vendte tilbage til sit Arbeide, jeg var overladt til mig selv.

I otte Dage delte jeg nu Livet i Anstalten; der er en saadan Tiltrækningskraft i den hele Atmosphære, som her hersker, at jeg med altid frisk Interesse begyndte Dagen og fulgte dens Gjerning. Hvor simpel end den hele Organisme er, følte jeg dog strax, at man ikke vil kunne vurdere den fuldkommen efter et blot flygtigt Besøg, og jeg drager ikke i Tvivl, at de mange overfladiske Domme og de mange Stemmer i Pressen, der have hævet sig mod dette Huus og dets Virksomhed, skrive sig fra de flygtige Besøgere. Af hvad jeg under et Ophold af otte Dage har seet, hørt og oplevet, vil jeg fremhæve nogle Momenter, som nærmere skulle tjene til at belyse Livet i denne Anstalt.

Vi vilde først standse i en af Drengefamilierne. Du spørger, Læser: „Hvad er en Drengefamilie?" Det er tolv Drenge, stundom et Par mere, som under Opsyn af flere Brødre leve i et særskilt Huus. Du mener maaskee, at dette kan man endnu ikke kalde en Familie, thi her er hverken Fader eller Moder. Ganske rigtigt; men naar Faderen sidder i Tugthuset og Moderen blot opdrager sit Barn til at stjæle, er da ikke et broderligt Familieliv allerede en Velgjerning? Vi ville see nærmere til, om ikke en varm Aand af virkeligt Familieliv gaar igjennem det hele Huus.

Klokken er 5 om Morgenen. Fra Taarnet lyder Klokkeklang. En Broder, der har holdt Nattevagt, kalder paa de „Vækkere", der have Uge. En af disse kommer ind i vor Families Soveværelse og vækker. En kort Morgenbøn fremsiges, og saa hurtig i Vaskeværelset. Derpaa reder Enhver sin Seng; saa feier En Soveværelset, en Anden pudser Skotøiet, en Tredie Huusgeraadet, en Fjerde henter Vand. Efterhaanden kommer Alle ind i Dagligstuen for endnu at kaste et Blik i Lektierne. Om Sommeren gaa gjerne Samtlige ud i Haven. Klokken 6 ringes anden Gang til Skoleunderviisning i de forskjellige Klasser. Under en Broders Opsigt drage Børnene til Skole, hvor de undervises i Bibelhistorie, Katechismus, Geographi eller Naturhistorie samt i Sang. Foruden Timen fra 6 til 7 undervises tre Gange om Ugen fra 10 til 12. Om Vinteren ere de fleste Læretimer fra 5 til 7 eller 8 Eftermiddag. Jeg overvar flere Gange Katechismustimen, der blev holdt af Inspektøren. De forsamlede Drenge og Piger fremsige i Chor en Psalme. Tydelighed i Udtalen lægges her væsentlig Vægt paa. Ogsaa under den paafølgende Underviisning gjælder det ikke at plapre op af Bogen, men at forstaa og forklare. Det er en Glæde at høre Børnenes forstandige Svar, der bevise, at Husets hele religiøse Tone er gaaet dem i Sjælen og hjælper til at forklare dem Bibellærdommen.

Timen er endt. Det klinger paany. Vor Familie vender tilbage til sit Huus. Her er det især venligt om Sommeren, da hvert Barn har sin Haveplet, hvori det pleier sine Yndlingsblomster. Men nu er der ikke Tid at besee dem, thi Hungeren melder sig og man er begjærlig efter Frokosten, der indtages i Dagligstuen og bestaar af kraftig Boghvedegrød med Melk; de Voxne drikke Kaffe. Kl. $7^1/_2$ finder Huusandagten Sted; den varer ikke over 10 til 15 Minuter; derpaa foregaar den ovenomtalte Arbeidsfordeling, hvorved vore tolv Drenge ofte blive adspredte paa de forskjelligste Arbeidssteder.

Kl. 12 lyder Middagsklokken. Jublende løbe Drengene hjem fra Værkstederne og Markerne, vaske sig i Dammen, og 5 til 10 Minuter efter er Familien igjen samlet i sin Dagligstue. Alle have arbeidet dygtigt, og nu staa Tintallerkenerne og de fulde Fade foran dem med Lindser, Bønner, Riis og tre Gange om Ugen Kjød; Søndag Pølse, Børnenes Yndlingsret. Det er sandt, endnu tør man ikke gribe til: først skal Arbeidsattesten fremvises, og den, paa hvis Attest staar: „Doven", faar ingen Mad. Dette forekommer dog høist sjelden. Efter Maden gaar det sporenstregs til Legepladsen, hvor det gaar løs med allehaande nye og gamle Lege. Der er mere end een Dreng, som først paa denne Plads har lært at lege; thi at drive om og gjøre slette Streger, er ikke at lege. Kl. 1 samme Arbeidsfordeling som om Morgenen, og Kl. 5 igjen i Skole, efterat være udrustet med et Stykke Mellemmad. I 4 Klasser regnes og skrives. Jeg inspirerede samtlige Klasser og fandt i Drengene gode Hovedregnere; Skriften var ikke slettere end i almindelige Almueskoler. Under Trommehvirvel exerceres bagefter; om Sommeren svømmes og om Vinteren løbes paa Skøiter. Det er virkelig glædeligt at høre Børnenes Sang. Den skulde Enhver høre, der ønsker at kjende Anstalten. Jeg overvar en Sangtime, hvori et 170-stemmigt Chor af Børn og Brødre foredrog de skjønneste tydske Folkesange.

Julen feires skjønt og værdigt, med Musik og gjensidige Gaver, og det hele Aar igjennem er der Sang og Klang og Glæde i Huset, hvilket her er Et med alvorlige Hjerter og alvorligt Arbeide.

Børnenes Forbindelse med Udenverdenen er saa fri, som et ordnet Huusliv tillader det. Søndagene spadseres, og ikke To og To i lange Rækker, men netop som Enhver lyster, uden at fjerne sig ganske fra Skaren. Hver Søndag gaar Bud fra Anstalten for at bringe Tidende fra Børn til Forældre og fra Forældre til Børn, og hver fjerde Søndag er det Forældrene tilladt at besøge Børnene. Ofte kommer 70, 80 ja 100 Forældre og Sødskende, som ere timeviis alene med Børnene, hvilke ogsaa stundom besøge Forældrene, naar disse ikke ere vitterlig forvorpne Mennesker.

Hvad bliver der af Børnene, naar de forlade Anstalten? For det Første blive de aldrig Lærere eller Brødre, da der til disse blot vælges Mænd, hvis hele Fortid er uplettet. Saavidt muligt baner Anstalten Børnene Veien til agtede Stillinger i Samfundet; den ligger derfor i stadig Kamp med daarlige Forældre, som, for strax at udmynte Børnenes Arbeidskraft, ivrig bestræbe sig for at faa dem anbragte som Visergutter eller i Fabrikker, medens det er Anstaltens Ønske og Villie at lade dem lære et Haandværk. „Hvorfor skal jeg blive ved at lære at skrive? Bliver jeg engang Mester, kan jeg jo gjøre som andre Mestere, der lade Konen skrive Regningerne", er et kun altfor hyppigt Svar, som Anstaltens Foresatte modtage af de Børn, der skulle udtræde. Det er en Usandhed, at Hamburgs Mestere ikke gjerne modtage Læredrenge fra „Das rauhe Haus"; der er tvertimod idelig Efterspørgsel efter dem.

Anstalten sætter altsaa, saavidt som muligt, de udtrædende Børn i Lære; at tvinge Forældrene lader sig naturligviis ikke gjøre. Anstalten giver dem da skriftlige Opgaver, som de bringe paa Besøgs-Søndagene, hver 14de Dag. De tage Deel i alle Anstaltens Fester, og hvert Aar foretages med dem en særskilt stor Landtour. Desuden sørger Anstalten for deres Beklædning. I Sygdomstilfælde finde de Optagelse og Pleie. I at spare øves de fra den første Barndom; de Skillinger, de lægge i Sparebøssen, sættes senere for dem i en offentlig Sparekasse.

33 Aar ere forløbne. Hvad er der blevet af de i denne lange Tid udtraadte Børn? Er det retfærdigt at forundre sig over, at flere af dem have udskeiet? Det store Fleertal er gjengivet Samfundet frelste. Mange ere blevne Mestere; nogle af disse arbeide med Lærlinge og ere Huuseiere; een er Geistlig, flere ere Lærere. Vi finde blandt dem Officierer i forskjellige tydske Armeer, Landmænd, der bestyre større Godser, Kjøbmænd i Tydskland og i to andre europæiske Lande, Indehavere af agtede Firmaer; endvidere Forstandere for industrielle Instituter, dygtige Kunstgartnere, Lithographer og Xylographer, Boghandlere og Bogtrykkere; een er Søkapitain, andre ere Styrmænd, Matroser eller Kolonister i Amerika og Australien. Af Pigerne ere flere i Tjeneste; mange ere vendte tilbage til sine Forældre, andre ere gifte.

Mit flygtige Billede af „Das rauhe Haus" vilde være aldeles ufuldstændigt, om jeg ikke omtalte Brødrene. Disse ere unge Mænd fra 20 til 30 Aar, af pletfri Vandel, tagne af Lærer- eller Haandværksstanden; de forberedes til Tjeneste i Anstalten gjennem et fleeraarigt praktisk og theoretisk Kursus. Senere udgaa de fra Anstalten som Bestyrere af Redningshuse og Waisenhuse, som Sygevogtere og Fattigforstandere, eller som Embedsmænd i tydske Kolonier, i England, Rusland, Serbien, Syrien, Italien, Nordamerika og Australien. For Øieblikket virke 32 Brødre i Anstalten; men ialtHele er 320 spredte omkring i Landene. Mange af dem vare med ved Als og Dybbøl under det hele Felttog fra Mai til August 1864 og øvede deres Kjærlighedstjenester mod Syge og Sunde, Levende og Døde. De Sunde forsynede de med Testamenter og Morskabsbøger, med Papir, Tobak, Cigarer, Levnetsmidler og Klæder, der tilstrømmede dem fra hele Tydskland. Med det hvide Bind om Armen, hvori det røde Hanseatiske Kors, en Gave af Hamburgs Kvinder, saa man dem

stadig midt i Kugleregnen, for at hente Saarede ud af Tummelen med egen Livsfare. I Feltlazarettet tjente de som Sygevogtere, vare behjælpelige ved Amputationer osv. „Anden Paaskedag", heder det i en officiel Rapport, „hentede Brødrene under Ledelse af Fyrst Pleß 53 Saarede frem lige under Fiendens Batterier og bragte dem til Lazarettet." Ligesaa uforfærdede viste de sig under Kanonaden den 2den April, hvor de ved Hjælp af nogle Soldater hentede samtlige Saarede frem af Batterierne under fortsat Kugleregn. Med deres Baarer trængte de gjennem Løbegravene lige til Skandserne, og bare uden Forskjel Danske og Preussere til det første Sted, hvor de kunde forbindes. I Nybøl laa 20 haardt Saarede, som de pleiede, og selv maatte de hente fra Flensburg Alt, hvad der udfordredes til de Syge. De havde ikke et Værelse at hvile sig ud i, men boede i et elendigt Hul, som ingen Dør havde, og hvis hele Huusgeraad var et Bord, to Krakker og et elendigt Leie; rundt om stode Forraad for de Syge. Hvert Øieblik stak en Soldat Hovedet ind for at bede om et eller andet, saa der ikke var at tænke paa at faa nogen Ro.

Om alt dette sige Angriberne af das rauhe Haus ikke et Ord. Heller ikke omtales Hungersnøden og den deraf følgende Typhus i Schlesien 1848, hvorunder Wichern og ti Brødre i mange Maaneder virkede som de troeste Sygevogtere med en Selvfornægtelse, hvorpaa vor Tid ikke kan fremvise ret mange Exempler.

„Viel Feind, viel Ehr" kan med Sandhed siges om das rauhe Haus. Dets Modstanderes Angreb har gjort dets Virksomhed bekjendt i vide Kredse og har været et Middel til at tilføre det mange forvildede smaa Sjæle. Disse Angreb have ogsaa fremkaldt Anmeldelser, hvori Lovtaler ikke have været sparede. Selv har det aldrig gjort Noget til sin Forherligelse, men virket stille og til Held for Menneskeheden.

Dm.

Literatur.

En ny Oversættelse af Edda. Indbydelsesskrift fra Christianssands Kathedralskole indeholder: 1) Den ældre Edda, norrøne Oldkvad, oversatte af A. Gjessing (S. 1—80). 2) Skoleefterretninger (S. 81—98). Det maa vel mere betragtes som Frugt af den voxende Interesse for Nordens gamle Sprog og Literatur, end en Tilfældighed, at der inden kort Tid og tildeels samtidigen er gjort flere Forsøg paa at levere en fuldstændig Oversættelse af den ældre Edda. Danskeren V. B. Hjort udgav i forrige Aar en fuldstændig, rimet Oversættelse af Edda; for nylig meddelte Adjunkt Gjessing i „Norden" og F. Winkel-Horn i „Dansk Maanedsskrift" Prøver paa en saadan Oversættelse, og endelig har den Første i ovennævnte Program oversat Edda's samtlige mythiske Digte, altsaa den vigtigste, om end med Hensyn til Omfang mindste Afdeling af den Digtcyklus, som fører hiint Fællesnavn. Betegnelsen I paa den specielle Titel tyder derhos paa, at Resten skal følge. Gjessing's Oversættelse synes os i det Hele at være et meget respektabelt Forsøg. Navnligen er Originalen gjengivet med stor Troskab, saaledes at hans Oversættelse i philologisk Henseende og som Hjælpemiddel ved Læsningen af Edda vil være af ikke ringe Fortjeneste. Gjessing følger nøie Originalens Vers og Versemaal; Winkel-Horn har, for „at bringe Digtene i en Form, der ikke virker stødende paa en Læser i Nutiden", valgt et moderne Versemaal og opgivet Alliterationen, ligesom han i det Hele har taget sig større Frihed. Men hans Arbeide har derfor ikke vundet stort i æsthetisk Henseende. Thi W.-Horn synes os ligesaafuldt som Gjessing at mangle den poetiske Begavelse og den Kunstighed i Versets Behandling, hvorved alene en i Aand og Sandhed adækvat og tiltalende Oversættelse af et Digterværk bliver mulig. Den med vor gamle Poesi og Oldtidsliv aldeles ubekjendte Læser vil neppe ved nogen af disse Oversættelser finde sig synderlig tiltrukket. Derimod turde han med Fornøielse læse V. B. Hjort's Oversættelse, der, skjønt mindre korrekt, anbefaler sig ved en rask og flydende Form, der sjelden støder det til Nutidens digteriske Frembringelser alene vante Øre. — Men tiltrods for sine poetiske Mangler, eller rettere, uagtet en vis Tørhed i Stiil og Udtryk, er Gjessing's Arbeide af stor Fortjenstlighed, hvorfor vi skulde ønske, at Oversætteren ogsaa maatte give os som Fortsættelse Edda's heroiske Digte. Hr. Gjessing har i sin Oversættelse fulgt S. Bugge's Textudgave, der længe har været saagodtsom færdig i Trykken, men hvis Udgivelse endnu lader vente paa sig. Saavel med Hensyn til Digtenes Orden som Versfølgen i Voluspaa afviger Oversættelsen derved fra Munch's og de tidligere Udgaver.

— Af J. Liebleins Maanedsskrift **Norden** er udkommet 1ste Binds 6te Hefte, der indeholder Fortsættelse af A. Elgs Fortælling „Hertuginden", Slutning af L. Kr. Daa's interessante Afhandling „om det høiere Skolevæsens Reform", Slutning af Stykket „om Nationalprincipets verdenshistoriske Betydning." Bognyt og en „Redegjørelse" angaaende Udgiverens Forhold til de humanistiske Studier, nærmest fremkaldt ved en Bemærkning i nærværende Blad. — Vi have Lidet at indvende mod hans Betragtninger i deres Almindelighed, og navnligen kunne vi gjerne gaa ind paa, at det Punkt, Menneskeheden i sin Udvikling nu er kommet til, er „Bevidstheden om Individets uendelige Frihed", ligerviis, at „Ægyptologien tilligemed Indologien yder særdeles vigtige Bidrag til Oldtidens Historie. Men vi skjønne ikke, at dette gjør hverken fra eller til med Hensyn paa selve Sagen. Udgiveren henviser navnlig til følgende Notits paa Omslaget af hvert Hefte (den findes dog kun fra 4de Hefte af): „Hvad Skriftets Tendents angaar, kan den i Korthed siges at være denne: ved Historiens Hjælp at stille Læseren paa Nutidens Standpunkt, hvilket er det eneste, hvorfra Udvikling og Fremskridt retteligen kan bedømmes og fremmes." Hellerikke denne Sats skulle vi indlade os paa at bestride, uagtet den forfulgt i sine Konsekventser vil vise sig uholdbar, saasom den kan afgive Ufeilbarhedens dækkende Skjold for enhver Tid med alle dens „tidsmæssige" Vildfarelser. Men forsaavidt Ordet Humanisme tages i den gjængse Betydning, har Udgiveren

Rævens Levnetsløb i Billeder uden Ord.

ved sin Forklaring saa langtfra skillet sig fra „Antihumanisterne“, at han snarere ligefrem stiller sig i deres Spidse. Han erklærer da ogsaa den af Skolekommissionen foreslaaede Ordning af Skolesagen (ved et Latin- og et Realgymnasium) for i det Hele og Store taget at være „den eneste rigtige“. Med al Agtelse for Udgiveren føle vi os dog opfordrede til, ikke at tiltræde hans egen, men L. K. Daa's i „Norden“ fremsatte Anskuelse om denne Sag, hvorfor vi særlig henlede Publikums Opmærksomhed paa hans Artikel. Med sit geniale Blik for det Selvmodsigende og Absurde ved enhver Sag, med sin dialektiske Evne til at stille de svage Punkter i det mest skjærende Lys har denne Forfatter saa grundigen dissikeret og anatomeret Kommissionens Forslag (Realgymnasierne deri indbefattede), at der efter al Sandsynlighed kun kan bringes en taalelig Homunculus ud af de spredte, ved Kritikens ætsende Stoffer ufortærede Bestanddele.

— **Dansk philosophisk Literatur.** At i en saa liden Literatur som den danske et saa specielt Fag som Philosophien har et stadigt vorende Antal Forfattere og Værker at opvise, turde ligesaa fuldt være et Vidnesbyrd for den i Danmark herskende videnskabelige og literære Sands i alle Retninger som for den stadige og stærke Paavirkning fra Tydskland, Philosophiens Arnested, hvorfor den danske Literatur og Kultur gjennem flere Menneskealdre har været udsat. I hvert Fald viser den Omstændighed, at saa mange Dansker kunne beskjæftige sig med Philosophien og finde Forlæggere til sine Værker, at man dernede vurderer og understøtter en videnskabelig Virksomhed, der hos os er saa ilde akkrediteret og hvorfor Interessen hos det større dannede Publikum er saa liden, at selv det mærkeligste Arbeide af større Omfang her neppe nuomstunder vilde kunne komme for Dagens Lys. (Mejdells „Bog“ var et enestaaende Særsyn.) I Danmark har — for ikke at tale om Kierkegaard — Professorerne Sibbern og R. Nielsen alene leveret et saa stort Antal Værker, at de tilsammen gjøre en god Begyndelse til et lidet philosophisk Bibliothek. Paa samme Tid er et stort Antal mindre bekjendte Forfattere fremtraadte med enkelte philosophiske Skrifter eller Afhandlinger, og i den senere Tid er neppe et Aar gaaet hen, uden at Nogen har konkurreret til Doktor- eller Magistergraden ved Arbeider inden Philosophiens og navnligen dens Histories Omraade. Om end disse Arbeiders videnskabelige Udbytte ikke altid turde være stort, vidner det dog om Interessen, Studiet og Stofstilegnelsen i den specielle Retning. — I det forløbne Halvaar er der udkommet tvende større philosophiske Værker af tidligere optraadte Forfattere og tre mindre Forsøg af yngre Mænd. For et norsk Publikum og i et Blad med nærværendes Omfang kan der naturligviis ikke blive Tale om nogen Anmeldelse af disse Skrifter. Men for „den Enkeltes“ Skyld tro vi dog korteligen at burde nævnedem. Det betydeligste af disse Værker er R. Nielsens Grundideernes Logik. II. (XVI. 465 S. 8vo. 1 Spd. 105 Skill. Gyldendalske Boghandel). Dette allerede ved Omfang mærkelige Arbeide kan betragtes som den originale og rigtbegavede Forfatters Hovedværk, hvori hans selvstændige philosophiske Standpunkt findes fuldstændigst udviklet. Forfatteren betegner selv Grundideernes Logik som „et Forsøg i den rene Philosophi, et Forsøg til en udpræget Theisme, en videnskabelig Protest imod al Theologi,“ — Sætninger, der ialfald fra Theologernes Side allerede ere mødte med Protest. Værkets 1ste Deel, der udkom for et Aars Tid siden og af en Sagkyndig findes omhandlet i Nielsens Biographi i dette Blad, har ikke alene fremkaldt Polemik, men ogsaa, som positivt Udbytte, givet „det metaphysiske Grundlag“ for: Indledning til den rationelle Ethik af Dr. P. S. V. Heegaard (451 S. 8vo. 1Spd. 45 Skill. Gyldendalske Boghandel) — et forresten selvstændigt Arbeide, hvis Forfatter ansees for en af de dygtigste nyere i Danmark optraadte philosophiske Forfattere. Da Forfatteren kun har villet give en Indledning til Ethiken, ikke noget fuldstændigt System, hvilket han senere forbeholder sig, har hans Opgave været at charakterisere og vurdere de betydeligste Stadier i den tidligere Ethik, og det navnlig saaledes, at Principerne traadte skarpt frem i deres indbyrdes Modsætning, for herigjennem atter at belyse hinanden. Dette kunde kun skee gjennem en historisk Redegjørelse, en Analyse af de givne Læresystemer og en Paaviisnig af „den principielle Forskjel mellem Theori og Praxis“.

Cand. theol A. C. Larsen har i et Skrift, betitlet Samvittighed og Videnskab (86 S. 8vo, Reitzels Forlag), imødegaaet Professor Nielsens Opfattelse af Forholdet mellem Theologi og Philosophi, Tro og Viden, idet han i hans philosophiske System finder „anviist Theologien en Plads udenfor Videnskaben“. Larsen's Skrift er siden bleven imødegaaet af Cand. theol. Har. Høfding i: Philosophie og Theologie, en historisk-kritisk Afhandling (46 S. 8vo, C. W. Stincks Forlag), og af Rud. Schmidt i en polemisk Afhandling, betitlet: Om Selvmodsigelsen i Prof. Rasmus Nielsens Lære-Opgjørelse med Hr. Cand. mag. G. Brandis- (48 S. 8vo, Jac. Lunds Forlag). Brandis's Artikel findes i „Fædrelandet“ for 20. Jan. og er foranlediget ved Schmidt's Anmeldelse af Larsen's Bog i samme Blad for 13. Jan. Disse Smaaskrifter ere tildeels affattede i en Tone, der ved sin Heftighed viser, hvor skarpt Partierne staa lige overfor hinanden, ligesom deres Udgivelse i Forening med de mange tidligere Stridsskrifter mod Nielsen noksom vidner om, hvilken stor Betydning der tillægges hans philosophiske Opfatning og at Philosophen har en stor Hob Scholarer, der flokke sig om ham, troende paa og kamplystne for hans Ideers Ufeilbarhed.

— **Polyteknisk Tidsskrift.** 13de Aargangs 3die Hefte indeholder: Geometrisk Konstruktion af Dampslider ved B. Mohn; Bekjendtgjørelser fra Departementet for det Indre; Nogle Ord om Laxetrapper; Polyteknisk Forening; Tabellarisk Opstilling af Omkostningerne ved Transport af Jord og Steenmasser etc.; Notitser. Med Heftet følger to Plancher og et særskilt Tillægshefte: Rapport om en Reise gjennem Schweitz af H. Krag, Artillerikapitain, 29 S. med 1 kontratrykt Plade. Forfatteren, der reiste i Veivæsenets Anliggender, giver i et Forord nogle almeeninteressante Bemærkninger om Reiser og Reisende i Norge og Schweitz. Deraf sees at Nettoindtægten af Reisende er for Schweitz's Vedkommende anslaaet til 4 Mill. Spd. aarlig. Forf. beregner, at her i Norge reise aarlig 250 Englændere, hvorved et Beløb af 50,000 Spd. tilføres Landet.

— Paa Jac. Dybwads Forlag er udkommet **St. Petri Breve**, forklarede i Bibellæsninger af W. F. Besser. Oversatte af A. Balchen og E. Corneliussen. VIII. 588 S. 8vo. Priis 1 Spd. Dette er egentlig 6te Bind af Bessers Bibellæsninger, der her som i Tydskland have vundet saa stor Udbredelse, og „hvilke — for at bruge en bekjendt Theologs Dom — udmærke sig ved en paa grundig og selvstændig theologisk Granskning hvilende dyb Indtrængen i Ordets Hemmeligheder, omfattende og fortroligt Kjendskab til hvad Kirken i ældre og nyere Tid har frembragt af Bidrag til Ordets Udlæggelse og Forstaaelse og mærkelig Gave til at gjøre den vundne Erkjendelse frugtbar for Hjertet og Livet.“

Paa samme Forlag udkommer med det Første en ny (3die) Udgave af W. A. Wexels's **Jesu Liv paa Jorden**, der nu i nogen Tid har været ude af Boghandelen.

— Paa Steensballes Forlag er udkommet **Forklaring af Luthers lille Katekismus** efter Pontoppidan af Volrath Vogt, Overlærer. Rettet Udgave. 79 S. 8vo. Bogen udkom forrige Aar som Program fra Christiania Kathedralskole, men udgaar her paany „rettet efter de Anmeldelser og Vink, som ere komne Udgiveren for Øie og Øre“.

— **Indbydelsesskrift** fra Stavangers lærde og Realskole 1866 (172 S. 8vo) indeholder: 1) Stavanger Omegns Fugle af Adjunkt Bahr (S. 1—125); 2) Skoleefterretninger af Rektor Schøning. Hr. Bahr har tilbragt Størsteparten af sit Liv og som Jæger foretaget en Mængde Udflugter i den Egn, hvis Fuglefauna han her beskriver, og som tilsammen opviser 149 Arter. Skriftet er væsentlig beregnet paa hans Elever, men vil vistnok ogsaa være kjærkomment for Ornithologiens Yndere overhoved og navnlig for de naturhistoriske Lærere ved Landets øvrige Skoler. Forf. advarer sine Elever alvorlig mod den Plyndring af Æg og Reder, som er bleven saa almindelig blandt Skoleungdommen, og som ikke blot i og for sig er oprørende, men ogsaa skadelig, forsaavidt Antallet af flere Slags Fugle, der ere Menneskenes bedste Allierede mod ødelæggende Larvers og Insekters overhaandtagende Formerelse, derved mere og mere formindskes.

Indbydelsesskrift fra Gjertsen's Skole indeholder: Skoleefterretninger for 1861—66. 30 S. 8vo. Skolen, grundlagt i 1861 af nuværende Overlærer Schreiner, har for Tiden 7 Lærere og tæller 63 Elever, hvoraf 11 iaar dimitteres til Universitetet.

— Af Rosing's **Landmandsbog**'s 1ste Aargang er nu 4de Oplag under Pressen. 2den Aargang er nylig udkommet i nyt Oplag. Dette fortrinlige og for Landmanden praktisk nyttige Skrift har saaledes fundet en sjelden stor og hurtig Udbredelse. Flere Landbrugsselskaber og andre Selskaber have indkjøbt større Antal Exemplarer til gratis Fordeling, ligesom ogsaa flere Privatmænd paa lignende Maade have bidraget til Skriftets Udbredelse. En enkelt Mand paa Hedemarken har saaledes kjøbt 90 Exemplarer af 1ste Aargang.

— **Nordisk Boghandlertidende.** Boghandlermødet i Stockholm besluttede, at „Dansk Boghandlertidende“, der i 12 Aar er udkommet under Redaktion af Boghandler Delbanco, herefter skal vorde Fællesorgan for den skandinaviske Boghandel og udgaa under ovenanførte Titel. No. 1 af Tidenden i denne forandrede Skikkelse, hvilket er blevet os tilstillet, indeholder Begyndelsen af et udførligt Referat om Boghandlermødet, dansk Bogfortegnelse ved G. E. C. Gad, norsk do. ved Feilberg & Landmark og svensk do. ved G. Carlson, den danske og den svenske for sidstforløbne Uge, den norske for Juni Maaned. Desuden indeholder Numret de sædvanlige Boghandlerannoncer og et Tillæg med Blanketter til Bestillingssedler. Et i merkantil Henseende saa nyttigt Meddelelsesmiddel mellem Boghandlerne indbyrdes som nærværende Boghandlertidende trænger neppe til nogen Anbefaling inden hiin Stands eget Laug. For Bogelskere og Literatører turde det derimod ikke være overflødigt at gjøre opmærksom paa Bladet i dets nye, forandrede og udvidede Skikkelse. Navnlig frembyder det en Anledning til at blive bekjendt med den svenske Presses nyeste Frembringelser, som vi tidligere savnede. — Samtidig med Nordisk Boghandlertidende udkommer fremdeles „Svensk Bokhandels-Tidning“ som særligt Organ for Sveriges Boghandel. Dette Blad koster 3 Rd. Sv. R. for Aaret, Nordisk Boghandlertidende derimod kun 1 Rd. — I Forbindelse hermed skulle vi nævne Dansk Bogfortegnelse, 1865, 15de Aargang, udgivet og forlagt af G. E. C. Gad, en med Forstand udarbeidet alphabetisk Fortegnelse over hver Maaneds Frembringelser, hvortil kommer et alphabetisk Register for hele Aaret.

— **Dansk Maanedsskrift** indeholder i sit 3—5 Hefte tvende længere velskrevne Afhandlinger, hvorpaa vi skulle henlede Læsernes Opmærksomhed, nemlig: De tre nordiske Rigers Forsvarsevne, af V. P., og Nationalitetskampen i Bøhmen, af Dr. E. M. (d. e. Manicus), som i tidligere Bind af Maanedsskriftet har leveret flere orienterende historisk-politiske Artikler af samme Art, hvortil nærværende hører. De nyeste Tidsbegivenheder have givet Artikelen om Bøhmen en forhøiet Interesse. — I 5te Hefte findes den ovenfor nævnte Prøve-Oversættelse af Edda samt Et Ord til de danske Lærere og Redaktører ang. de geographiske Navne, af Ed. Erslev.

— Af **Nordisk Tidskrift för Politik, Ekonomi och Litteratur** er Juni—Juli-Hefterne udkomne under Et. Af Afhandlinger indeholder dette Dobbelthefte: Træk af Nordens industrielle Udvikling i det 18de Aarhundrede, af C. Rosenberg; Personlighetssatsens tillämpning vid val af folkombud, af G. K. Hamilton; Om danske Mosefund fra den ældre Jernalder, af C. Engelhardt; Folkehøiskolen, af Frede Bojsen; Hvorpaa skal de nordiske Riger grunde sit Værn? af Fr. Bajer. Desuden Anmeldelser, Literaturoversigt og politisk Maanedsoversigt. Dette Dobbelthefte er af et rigere og mere afvexlende Indhold end de Enkelthefter, hvormed Skriftet begyndte. Dette ligger vistnok i det større Rum, Udgiveren har havt til Raadighed. Hefter paa 4 Ark, hvoraf en god Deel maa afsees til staaende Artikler, maa, betragtede hvert for sig, ofte falde noget eensformige og tynde. Eensformigheden bliver for det større Publikum nødvendigviis større, jo speciellere, grundigere og omfangsrigere hver enkelt Afhandling er. Flere af de Afhandlinger, som hørte til de værdifuldeste i Nordisk Universitets-Tidskrift, vilde paa Grund af Omfanget ikke kunne optages i „Nordisk Tidskrift“, medmindre det skulde være i Dobbelthefter som nærværende. — Medens Aktietegningen til Tidsskriftet mødtes med størst Iver her i Norge, har Udgiveren endnu ikke kunnet levere nogen Afhandling af sine norske Medarbeidere, men vel Anmeldelser, hvoraf der ogsaa findes et Par i sidste Hefte.

— Paa N. M. Lindh's Forlag (Ørebro) vil om kort Tid udkomme en svensk Oversættelse af F. C. Schübeler's med Understøttelse af Selskabet for Norges Vel udgivne Bog om **Kjøkkenhaven.** Til denne Oversættelse har Forf. ikke blot meddeelt adskillige Rettelser og Tillæg, men han har ogsaa stillet de til Originaludgaven udførte Træsnit til den svenske Forlæggers Disposition. — Fra samme Forlægger annonceres som værende under Pressen B. E. Malmström's **Samlade Skrifter.** Samlingen skal begynde med den afdøde Forf.s Oversigt over den svenske Vitterhets Historie samt kommer dernæst til at optage hans Digte, ikke blot de i Udgaven af 1858 optagne, men ogsaa adskillige utrykte; dernæst Taler, saasom over Carl Johan, Oscar, Foreningen med Norge, Geijer, Franzén, Atterbom, osv.; literaturhistoriske Studier over Shakespeare, Cervantes, Swift o. fl.; philosophiske og kritiske Opsatser; de bildende Kunsters Historie osv.

Norge.

Christiania. En skrækkelig Ulykke er overgaaet Drammen, idet hele Bragernæs er lagt i Aske ved en Ildebrand, der udbrød 12te Juli Kl. 5½ Eftermiddag. Omtr. 350 Gaarde til en Assurancesum af over 1 Million Spd. ere brændte. Kirken, Raadhuset, Sparebanken, Posthuset, Gasværket, Telegraphstationen og en Deel af Broen er brændt. Ilden sprang uhyre Strækninger; saaledes antændtes Kirken i en Afstand af 400 Alen fra Brandstedet. Mere end 5000 Mennesker ere blevne huusvilde. Dampskibe sattes strax i Fart for at bringe Telte og Levnetsmidler fra Christiania. Denne Bys Formandskab besluttede i et extraordinært Møde foreløbig at anvende 500 Spd. af Kommunens Midler til Indkjøb af Levnetsmidler for den fattigere brandlidte Befolkning i Drammen. Den Ildebrand, der er overgaaet Drammen, er nok den største hertillands. Ved Throndhjems store Brand i 1841 var Assurancesummen kun 570,000 Spd., Branden i Christiania 1858 330,000 Spd., Branden i Stavanger 1860 216,000 Spd. Flammerne kunde sees fra Christiania, ligesom Dampskibsreisende allerede ved Færder mærkede Branden. Onsdag forud var der et Kvartal brændt, men med denne Ildebrand stod den store Brand ikke i nogen Forbindelse.

— Fra Stockholm telegrapheres: Af første Klasses Udstillere ere følgende priisbelønnede med Sølvmedaille: Den geologiske Undersøgelse, Sølvværksdirektionen paa Kongsberg, Næs Jernværk, Civilingeniørerne Størmer og Kaurin, Apotheker P. Møller, H. Lange, Ove Holm for Fedsild, Carljohansværns Værft for Damppumpe, Myrens Værksted for Sagmaskiner, A. Dekke for Skibsmodeller, O. Jacobsen for Tærskemaskiner, Jacob Aall for Staalprojektiler. Følgende ere meddeelte Broncemedaille: Bærums og Fossums Jernværker, Leerens Fabrik, J. Jacobsen & Comp., Wedel-Jarlsberg for Trævarer, Rafinaderiet Tyristubben, Fiskeren K. Christensen, Kjøbmand Eimstad, Fru Bennecke for Anschovis, J. Blaauw og 17 andre for Fiskevarer.

— Landskabsmaler Gude er kommet fra Karlsruhe til Frederikshald, i hvis Omegn han agter at tage Skizzer. — Maler Ad. Tidemand, der siden ivaar har været syg af et Underlivstilfælde, er fra Düsseldorf reist til Danmark for at benytte Badet paa Marienlyst ved Helsingør.

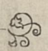
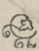
— Det nye Retslokale i Møllergaden er nu taget i Brug. (Afbildning af den vakre Bygning efter Architektens, Nordans Tegninger findes i dette Blad for 1863.)

— DHrr. V. M. L. Meisterlin, C. A. Knutzon, S. Mosling, F. M. Myhre, Fr. Jenssen og C. B. Meisterlin indbyde til Oprettelse af et Aktieselskab for Grubedrift. Herved tilsigtes en Konkurrence med engelske Kompagnier, hvoraf flere have vundet Meget ved her i Landet at opkjøbe Svovlkisanviisninger og forladte Gruber. Da der væsentlig kun agtes udbrudt Svolkis, hvortil der ikke kræves nogen bergmandsmæssig ledet Drift eller kostbare Forarbeider, udfordres ingen stor Kapital og Resikoen bliver altsaa mindre end ved anden Grubedrift. Selskabets Kapital skal udgjøre 45,000 Spd., fordeelt paa 450 Aktier à 100 Spd., men hvorpaa strax kun indbetales 10 Spd.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 29.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 22. Juli 1866. — Pris 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Svenske Literaturforholde.

(Korrespondance fra Stockholm til Illustreret Nyhedsblad.)

II.

Underligt nok har det endnu ikke lykkedes Nya Illustrerad Tidning at remplacere den gamle Ill. Tidning, der endnu formaar at holde sin gamle Gardes Opmærksomhed vedlige ved Hjælp af Emilie Carlén'ske Romanstumper og Poesier af den Art, at Læseren bestandig lægger dem tilside med den behagelige Bevidsthed, at saa godt kunde han selv have gjort det. Aug. Blanche, hvis smaa Fortællinger og vakre — om end i historisk Henseende temmelig utilfredsstillende — Nekrologer var Bladet en god Støtte, flyttede for et halvt Aars Tid siden over til Aftonbladet, hvor han imidlertid endnu neppe har skrevet to Linier, og efter hans Bortgang hersker nu Fru Carlén og hendes Mand Johan Gabriel C. (Bellmanns Udgiver) i Ill. Tidning over en Skare tro Undersaatter, men neppe med nogen Udsigt til at udvide sit Herredømme. Nya Illustr. Tidning derimod vinder daglig mere Udbredelse og nærmer sig efterhaanden til det Punkt, hvor den kan faa Erstatning for de virkelig store Opofrelser, der af reen Interesse for Sagen ere gjorte af Stockholms Literater, Kunstnere og Forlæggere. Som bekjendt er det et Aktieselskab, der har sat Tidningen i Gang, og som gjennem et Udvalg, bestaaende af Landskabsmaleren Prof. E. Bergh, Prof. Key, Bogtrykker Ivar Häggström og Prof. Höckert, fører Overopsynet med dens Ledelse. Tidningen har sit eget Træskjærerværksted, der ledes af en Englænder E. Skill, og gjennem hvilket det er Hensigten at forsøge at uddanne en særegen xylographisk Skole, nærmest i Tilslutning til den engelske. Flere af Sveriges dygtigste Kunstnere levere stadig Tegninger, og i Anledning af den forestaaende Udstilling har Tidningen desuden bl. A. forskrevet en dygtig fransk Tegner, Hr. Paul Janet. Ogsaa det literære Indhold har i den senere Tid taget et Opsving, og vi kunne saaledes ikke andet end ønske vor unge Kollega al mulig Fremgang, ikke blot indenfor Sveriges Grændser, men ogsaa i Broderlandene.

Ingen af disse Ugeblade kan imidlertid, hvad Udbredelse angaar, maale sig med et ikkun nogle faa Aar gammelt illustreret Maanedsskrift, Svenska Familj-Journalen, der selv opgiver sine Abonnenter til det her i Norden neppe af noget andet periodisk Skrift naaede Tal 25,000. Det yder omtrent samme Slags Føde som det norske Skillingmagazin: historiske, biographiske, naturhistoriske Skildringer, Fortællinger, Reisebeskrivelser, og udgives af Bogtrykker E. E. Gernandt i Halmstad hver Maaned med et Hefte og til en aarlig Priis af $2^1/_4$ Spd. Størst Udbredelse næst efter dette — dog mere ved Salg af løse Hefter end ved Subskription — har sandsynligviis en Kollega til den norske Folkeven, kaldet "Läsning för folket, utg. af Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande". Allerede to Aar efter sin Stiftelse i 1833 begyndte Selskabet, hvis Formand dengang var Statsraad G. Poppius, at udgive fire Hefter aarlig, hvert paa 6 Ark til en Priis af 8 Skilling, og det samme Omfang har Tidsskriftet siden beholdt. I de første Aar sad der i Direktionen Mænd som Berzelius, Franzén, Retzius, Wallin, og flere af disse meddeelte den Gang smaa Opsatser til Tidsskriftet; nu derimod synes Oversættelser og Bearbeidelser at udgjøre det væsentlige Indhold. Redaktør af Tidsskriftet har lige fra dets Begyndelse Expeditionssekretær L. A. Ekmarck været; Formand i det Selskab, der foranstalter Udgivelsen, er for Øieblikket General Fabian Wrede.

Som man sædvanlig gjemmer det Bedste til Sidst, har jeg nu forbeholdt mig et periodisk Skrift, hvis store Betydning ligger ikke saameget i dets literære Værd — thi dette overtræffes maaske lettelig — som i dets Opgave, i den rene og dannede Aand, der gaar igjennem det, den ærlige Stræben mod et smukt og, som man tør tro, ikke uopnaaeligt Maal, af hvilken man faar Indtrykket ved at gjennemgaa det. Det heder "Tidskritt för Hemmet, tillegnad den svenska qvinnan," gaar nu i sit ottende Aar og udkommer aarlig i sex Hefter, hvert paa 4 Ark, til en samlet Priis af ikke mere end 3 Rdlr. (90 Skill. norsk). Som sin Opgave har det selv betegnet, „at hæve den svenske Kvinde i moralsk, intellektuel og social Henseende", altsaa — om man saa vil kalde det — „Kvindens Emancipation", men vel at mærke en Emancipation, som man maatte være meget stærkt fastgroet i gamle Dogmer om „Kvindens Underdanighed" for ikke at skjænke sin udeelte Sympathi. Emancipationstendentserne har ogsaa her i Sverige havt sine høist utækkelige Slyngelaar, det er sandt; men meget har forandret sig siden den Tid, da en begavet Romanforfatterinde skrev sin "Hertha" og sine "Morgonvakter", hvis Titel saa betegnende minder om den urolige Mellemtilstand, der indfinder sig, før man er bleven rigtig vaagen om Morgenen, og i hvilken Phantasi og Virkelighed blande sig for at skabe de forunderligste Drømmebilleder. Sveriges Kvinder ere nu blevne fuldt vaagne, og efterat de have opstillet som sit Udgangspunkt den Fordring: „Giv Kvinden, i særegne Skoler, den samme grundige Elementærunderviisning, som Drengen; gjør det muligt for hende at deeltage i Mandens Studier ved de høiere Underviisningsanstalter og der aflægge hvilke Prøver, hun ønsker, paa sine Kundskaber, og Erfaringen skal snart vise, hvor disse Kundskaber bedst kunne anvendes, uden at man paa Forhaand hverken behøver eller kan give synderlig mange Love i den Anledning," — har deres Bestræbelser gaaet ud paa at faa dette anerkjendt i sin Almindelighed og anvendt ved enhver Leilighed, der frembød sig til praktisk Realisation. At Kvinder her i Sverige anvendes ved Underviisningen i Almneskolen, er bekjendt; flere Gange er der endog bleven tildeelt Folkeskolelærerinder Stipendier til Uddannelsesreiser i Udlandet. Men Skolen er ikke det eneste Felt — om maaskee end det frugtbareste —, der er bleven aabnet for Kvindens Virksomhed; i en Mængde specielle Uddannelsesanstalter finde vi kvindelige Elever, som der sættes istand til i flere Retninger med Held at konkurrere med Mændene eller, maaskee rettere, supplere deres Virken. Ved det herværende kgl. musikalske Akademi nød f. Ex. i Aaret 1864-65 ikke mindre end 105 Kvinder Underviisning; Aaret iforveien var "Stockholms Slöjdskole" bleven besøgt af 775 mandlige og 475 kvindelige Elever; af disse sidste have 166, saavel i som udenfor Skolen, beskjæftiget sig med technisk Virksomhed, saasom Modellering i Leer og Porcellainsjord, Blomsterfabrikation, Paparbeider samt Gravering i Steen, Træ og Metal. Af de ved Skoleaarets Slutning uddeelte Belønninger tilfaldt 130 mandlige og 141 kvindelige Elever. I et Par Handelsinstituter — jeg mindes særskilt Stockholms og Norrköpings — er der i de sidste Aar bleven oprettet en egen Afdeling for Kvinder, og nogle af de fra denne udgaaede Elever udfylde allerede nu sin Plads i Bankinstituter og lignende Anstalter til sine Foresattes Tilfredshed. I en enkelt af Hovedstadens Banker, "Stockholms enskilda Bank," er der f. Ex. ansat fire Kvinder, der ere vel lønnede, og som arbeide ved Afdelingerne for Seddelsortering, Depositionsregning m. m. Ved det gymnastiske Centralinstitut tog for et Aars Tid siden fire Kvinder Examen, efterat have gjennemgaaet et Kursus i de fleste Emner, i hvilke der ved Institutet undervises, saasom Anatomi, Physiologi, Gymnastik for Syge saavelsom for Sunde o. s. v. Vi har her anført nogle faa Exempler; men man kunde komme med en heel Række saadanne til Beviis paa, hvor praktisk de svenske Kvinder nu have grebet sin Emancipationssag an, idet de for Alvor lade sig det være magtpaaliggende at erhverve de bestemte Kundskaber og Færdigheder, ved hvis Hjælp de kunne erobre sig en uafhængig og gavnlig Stilling i Samfundet. Samtidig og Haand i Haand med denne Stræben efter at aabne nye Baner for Kvindens Indtræden i det praktiske Liv, maa der naturligviis — om ikke det Hele blot skal blive noget rent Ydre, en ny Form for gammel Daarlighed — gaa et alvorligt Arbeide for at bibringe Kvinden en dybere Intelligents; thi ellers ligger, saaledes som Forholdene have artet sig her i Sverige i de sidste Aar, den Fare nær forhaanden, at den saa pludselig og saa rigelig aabnede Adgang til Erhvervelse af Fagkundskab og til Bedrift af særegne Erhverv, rent vil distrahere Kvinden fra den sande Hjertets og Tankens Dannelse, uden hvilken alt hiint Andet kommer til at savne sin rette Grundvold. Det er netop i denne Henseende, at det svenske Tidskrift för Hemmet synes mig at have sin store Betydning, deri nemlig, at det midt under Agitationen for Forandringer i Kvindens ydre Stilling, og samtidig med at det selv har forberedt og støttet disse Agitationer, stadig har gjort sine Læserinder opmærksomme paa, hvorledes Emancipationen, Reformen maatte begyndes af hver Enkelt i hendes eget Indre. Flere af de Opsatser af mere raisonnerende Charakteer, som Tidsskriftet i denne Retning har bragt, have lagt for Dagen saamegen fri Iagttagelse, saa sikkert et Blik for, hvor det egentlig er, at en Forandring tiltrænges, og saa praktisk et Greb paa de rette Midler til at fremholde og gjennemføre den, at det ikke er muligt andet, end at de maa have vakt Opmærksomhed hos og havt Indflydelse paa den Kreds af Læserinder, til hvilken de vare rettede.

Personligheder fra Krigsskuepladsen.

II. Generalfeldttøimester Benedek.

Generalfeldttøimester Ludvig v. Benedek, Høistkommanderende over den østerrigske Nordarmee, er født i Oedenburg i Ungarn 1804. Faderen var Militærlæge og Sønnen opdroges fra den tidligste Ungdom til Soldat. I sit tolvte Aar sattes han i Militærakademiet i Neuburg, 1822 blev han Fændrik, 1824 Lieutenant. Senere tjente han ti Aar i Generalstaben og var i Aaret

1843 avanceret til Oberst og Regimentskommandør. Under Urolighederne i Galizien 1846 lagde han megen Duelighed og Tapperhed for Dagen, navnlig ved en for Feldttoget afgjørende heldig Fremrykning mod Krakau, hvorfor han belønnedes med Leopoldskorset. Paa en varm Anbefaling af Erkehertug Ferdinand af Este fik han det Hverv at tilveiebringe Ro og Orden i den østlige Deel af Galizien. Da han 1847 forlod dette Land for i Spidsen for Ungarer-Regimentet Gyulay at marschere til Italien, blev han af Staden Lemberg udnævnt til Æresborger. Da Opstanden i Milano udbrød, holdt hans Regiment Pavia besat. Efter et meget vanskeligt Tilbagetog forenede han sig med Hovedarmeen, og rykkede 31te Marts ind i Padua, hvor han overtog Kommandoen over en Brigade. Efter flere heldige Rekognosceringer og Skjærmydsler mod Piemonteserne fik Benedek det Hverv, at lede Stormen paa Curtatone, der efter to mislykkede Angreb 29de Mai toges med Bajonetten. Radetzky fremhævede i sin Armeebefaling stærkt den sjeldne Energi, Koldblodighed og Tapperhed, Benedek her havde lagt for Dagen, paa samme Tid som han indstillede ham til Maria Theresia-Ordenen. Næste Dag deeltog han i en ny Træfning. — I det paafølgende Feldttog mod Piemont udmærkede Benedek sig navnligen ved Indtagelsen af Motara, hvor han, efter at være trængt ind under Nattens Mørke, først truedes med at overrumples af en overlegen Fiende, over hvilken han kun ved en Krigslist spillede Seierherre. I Slaget ved Novara deeltog han ligeledes med Berømmelse.

I 1849 blev han Generalmajor og stilledes i Spidsen for en Brigade af Haynaus Donauarmee. Ved Raab kommanderede han Avantgarden, der ved en omgaaende Bevægelse tvang Ungarerne til at trække sig tilbage, og i Slaget ved Komorn havde han væsentlig Andeel i Seieren. 3die August gik han over Theißfloden og blev under en Skjærmydsel let saaret. I Slaget ved Szöreg 5te August blev han i Spidsen for sin Brigade ramt i Foden af en Granatstump, hvorved han til sine Soldaters Sorg hindredes fra at deeltage længere i dette Feldttog.

Efter at være helbredet, vendte han tilbage til Italien, hvor han blev Radetzkys altbetroede Stabschef. Paa Grund af sin Strenghed blev han Italienerne forhadt, og fjernedes nogen Tid, hvori han var Militærgouvernør i Krakau. I 1852 blev han Feldtmarskalklieutenant, og da Radetzky i 1857 nedlagde Kommandoen, stilledes han i Spidsen for 4de Armeekorps. I den italienske Krig i1859 dækkede han Tilbagetoget fra Milano til Mincio og førte under det i sit Udfald uheldige Slag ved Solferino Kommandoen over den høire Fløi, med hvilken han trængte Sardinierne og Franskmændene tilbage. Efter Feldttogets Slutning søgte han ved et Badested i Steyermark at styrke sin ved Krigens Anstrengelser nedbrudte Helbred. I April 1860 afløste han Erkehertug Albrecht som Generalgouvernør i Ungarn, i hvilken Post han hurtig paadrog sig Ungarernes Uvillie. Endnu i Oktober samme Aar udnævntes han til Armeens store Glæde til Generalkommandant i Venetien og 1861 blev han livsvarigt Medlem af Rigsraadet.

Af Misfornøielse med Gasteiner-Overeenskomsten forlangte Benedek sin Afsked fra Militærtjenesten og samtykkede kun paa Keiserens indstændige Anmodning i at blive staaende. Samtidig var det, at Keiseren udnævnte ham til Generalfeldttøimester. Ved nærværende Krigs Udbrud var Alles Opmærksomhed spændt paa hans Foretagender. Han skal endog have ladet Ord falde om at han vilde marschere lige mod Berlin. Men inden faa Dage var den østerrigske Nordarmee kun anviist en defensiv Rolle, og efterat have lidt Nederlag paa Nederlag bliver dens betydeligste Opgave nu at dække Keiserstaden, til hvis Beskyttelse Tropper trækkes fra Sydarmeen og store Forskandsningsarbeider foretages.

Østerrigernes Uheld i dette mærkelige Feldttog har naturligen forandret Mængdens Mening om Benedeks Feldtherredygtighed, og hans Afløsning ved en anden Overfeldtherre forudsees. Slaget ved Königgrätz, hvori 180,000 Østerrigere og 200,000 Preussere deeltoge, havde vel et uheldigt Udfald for de første; men der kjæmpedes paa begge Sider med megen Tapperhed, saaledes at alene Preussernes numerisk overlegne Styrke i Forening med Tændnaalsgeværerne synes at have gjort Udslaget. De seirende Preussere lede uhyre Tab og havde 3 Gange saamange Faldne som Østerrigerne. Men disse havde som Følge af Tændnaalsgeværerne et overveiende Antal af Saarede og tabte desuden 20,000 som Fanger. Hvor haardnakket Kampen var og hvad den kostede Seierherrerne, kan man bedst skjønne deraf, at der rykkede 3000 Mand med 90 Officierer ind for at tage Skoven ved Sadowa, men at kun 2 Officierer og 3—400 Mand kom ud paa den anden Side. Resten vare faldne eller saarede.

Ludvig von Benedek.

De første Nederlag, der fulgte umiddelbart paa hinanden, ligesom lamsloge Østerrigerne og indjoge den største Forfærdelse i Wien. Alles Haab sattes strax til Napoleons Mægling paa Basis af Venetiens Afstaaelse. Men efterat Preussen er fremkommet med Fordringer paa en overdreven Udvidelse i Magt og Territorium og Napoleon, ialfald i det Væsentlige, har godkjendt disse, er Folkets Forbitrelse voxet til den Grad, at det kræver Kamp paa Liv og Død. Østerrige har, ifølge de sidste Telegrammer, afviist den af Frankrig foreslaaede Vaabenhvile med tilhørende Fredspæliminærer; Landstormen er opbudt i Østerrige, Kärnthen, Krain og Steyermark og en almindelig Reisning mod Preusserne forberedt i Ungarn, hvor forresten en Insurrektion truer. Efterat have besat Brünn og hele Mähren, marschere nu Preusserne mod Wien.

Literatur.

Beretning om Almueskolevæsenets Ordning i Skotlands blandede Sprogdistrikter af Skoledirektør Coucheron. Chra. 1866. 56 S. 8vo. Forfatteren, der er Skoledirektør i Tromsø Stift og som saadan ogsaa har at virke for en tilfredsstillende Ordning af Skolen i de blandede Sprogdistrikter i Finmarken, foretog med offentlig Understøttelse i forrige Aar en Reise til de skotske Høilande og Øerne i de Distrikter, hvor det gæliske Sprog endnu tales, samt til Wales, der ogsaa har sit eiendommelige undergaaende Sprog. Resultaterne synes ikke at have været tilfredsstillende med Hensyn til Reisens egentlige Formaal, forsaavidt der neppe kan paavises noget særdeles Efterlignelsesværdigt ved den engelske Ordning af Skoleforholdene i disse Distrikter; men Forfatterens Fremstilling er alligevel af ikke ringe Interesse. Den gæliske Befolkning i Skotland udgjorde for henved 25 Aar siden omtrent 400,000, af hvilke henved 300,000 benyttede Gælisk som Talesprog, men i 1849 var Antallet af disse sidste neppe større end 150,000. Sproget er altsaa i en Tilbagegang, som varsler om dets forestaaende Død, men Bevidstheden herom har fremkaldt nogle Selskaber, hvis Øiemed det er at holde den gæliske Nationalfølelse ilive. „Disse Selskaber", ytrer Forf., „samle med Omhu gæliske Sange, Sagn, Fortidslevninger osv., og i deres festlige Aarsmøder, hvor man selvfølgelig optræder i Kilt (den gamle høilandske Dragt uden Beenklæder, men med Tartanskjørt) med the blue bonnet (Skothue) osv., holdes der gæliske Taler, reciteres gæliske Digte og synges gæliske Sange; men disse og lignende Tilstelninger bidrage vist ikke Stort til at opretholde Nationaliteten. Disse Selskabers Betydning ligger alene i deres historisk-antikvariske Virksomhed. Befolkningens Masse derimod tager Sagen aldeles praktisk; Høilænderen finder, at Sprogforskjellen er en væsentlig Hindring for hans Fremskridt i materielt Velvære, og hvor stolt han end er af sit ædle høilandske Blod, der gjør, at han føler sig som født Gentleman, kan han dog ikke negte Engelskmanden sin Agtelse for hans Dygtighed specielt i den Kunst at erhverve Penge — for dem har Høilænderen stor Respekt —, og han føler Nødvendigheden af at lære det engelske Sprog for at kunne deeltage i Konkurrencen. I det Store og Hele taget opgiver den gæliske Befolkning uden noget Suk sit Sprog, ligesom den allerede forlængst har opgivet sin eiendommelige Nationaldragt; paa Landet er den aldeles aflagt, kun i Byerne seer man undertiden Børn og unge Mænd, der elske det Maleriske, singularisere sig ved den." Et øinefaldende Beviis paa, at Almuen opfatter sit gamle Sprog som en Hindring for Fremskridt, er den Omstændighed, at da den overordnede Styrelse kom til den Overbeviisning, at Børnene burde faa sin første Underviisning i det gæliske Modersmaal, modsatte Befolkningen sig denne Foranstaltning og fordrede, at Børnene strax skulde begynde med Engelsk, for at de saameget lettere kunde lære dette Sprog. Resultatet blev, at man rettede sig efter Forældrenes Ønske og lod Børnene strax begynde paa Engelsk, dog saaledes, at Læreren skulde oversætte hvert engelsk Ord paa Gælisk. Da man senere fik udgivet Skolebøger med engelsk og gælisk Text, mødte ogsaa deres Benyttelse Modstand. Det faktiske Forhold er i Almindelighed, efter Forfatterens Jagttagelser, at den hele Underviisning i de blandede Distrikter drives udelukkende paa Engelsk, og at der kun nu og da gives Forklaring over et eller andet engelsk Ord paa Gælisk; det udtales endog ligefrem i en officiel Erklæring, at Skolerne mere ere anlagte paa Underviisning i Engelsk end i almindelig Skolekundskab. I de mest afsides liggende Distrikter i Høilandene og paa Øerne er der endeel Skoler, hvor Underviisningen gives paa Gælisk, og hvor intet Forsøg gjøres paa at lære Børnene Engelsk. Disse Skoler forsvinde dog mere og mere, og der skal nu i det Hele ikke være mere end omtrent 30 igjen. — I Wales ere Forholdene af lignende Beskaffenhed. Børnene

sendes tildeels meget tidlig i Skole og lære der Engelsk samtidig med, at de i Hjemmet lære Welsk. Man anseer det endog for den bedste Methode aldeles at ignorere det welske Sprog; der gives ingen Skoler, hvor Underviisningen drives paa Welsk, og der haves ingen Skoleboger i dette Sprog. Ogsaa her har der dannet sig en Forening til Sprogets Opretholdelse; i dens Moder synges welske Sange med Ledsagelse af den welske trestrengede Harpe, gives Præmier for de bedste Kompositioner, Digte, Recitationer o. s. v. I en officiel Kommissionsberetning charakteriseres Foreningen, aabenbart noget ondskabsfuldt, som „en Samling af Literater til at fremme welsk Literatur ved at holde engelske Taler til dens Forsvar"; men Foreningens Forhandlinger siges at være aldeles „uskadelige". Nogen welsk Literatur existerer ikke, men kun nogle gamle Digte og nogle religiose Stridsskrifter og Blade; den theologiske Stridssyge skal trives ganske godt paa Welsk. Den almindelige Antagelse er, at dette Sprog, skjont det endnu tales af et langt større Antal Mennesker end det beslægtede gæliske, dog vil forsvinde før dette. En saadan Skjæbne har allerede rammet en anden af de keltiske Mundarter, nemlig den korniske i Cornwall; et Fruentimmer, som døde i 1778 i en Alder af 102 Aar, skal have været den sidste, der kunde tale det. Den største Green af Sprogstammen, nemlig den irske, synes ogsaa ifærd med at uddø. Medens nemlig Antallet af Irlændere, som blot kunde tale Irsk, i Aaret 1822 opgaves til 2 Millioner og i 1851 til 319,602, havde det i 1861 aftaget til 163,276.

Forfatteren har ledsaget sin Fremstilling med jævnlige Sammenligninger med den lappiske og kvænske Nationalitets Forholde i Finmarken. Det er unegtelig ogsaa kun her, at det i sig selv baade vigtige og interessante Spørgsmaal om den rette Ordning af blandede Nationaliteters indbyrdes Forhold med Hensyn til Skolevæsen, Gudstjeneste, Retsforhandlinger o. s. v. har praktisk Betydning for os. Men for dem, der lytte til de hoirøstet og hyppig forekommende Paastande om, at vort Folk i sin Heelhed er fremmed for vort nuværende Skriftsprog og dannede Talesprog, kan det ogsaa fremstille sig som et Spørgsmaal, om ikke den Tid vil komme, da der gjøres Fordring paa, at der i selve Hjertet af Landet, ialfald i visse Distrikter, skal oprettes Skoler for forskjellige Nationaliteter, en saakaldet „dansk" og en saakaldet „norsk". Dersom der var nogen indre Sandhed i vore „Maalstræveres" Paastande om de virkelige Forhold, maatte Konsekventsen med Nodvendighed føre til, at en saadan Fordring gjorde sig gjældende, om ikke strax, saa dog paa et senere Trin af dette „Strævs" Udvikling. For Dieblikket er det nemlig saa, at de forskjellige nye Sprog, som „Maalstræverne" have opstillet, hver for sig med Fordring paa at have fundet det rette „Landsmaal", udgive sig for at være hele det norske Folks sande og virkelige Modersmaal, der kun ved fremmed Undertrykkelse er gaaet tabt og nu skal gjenindsættes i sin Ret*). Saalænge dette Standpunkt bevares, er det klart, at man maa lade sig nøie med en literær Agitation for at bane det nye Sprog Anerkjendelse som Alles fælles Modersmaal, om man end nu og da kan paakalde Statens Mellemkomst for at lette Sprogstrævets Fremme. Det er paa Forhaand antageligt, at saadanne Bestræbelser under vore Forhold kan opnaa en vis Blomstring og holde sig temmelig længe. Thi vi udgjøre, det maa man aldrig glemme, en liden Stat af stor Udstrækning og med tynd

*) Et Par Exempler ere tilstrækkelige til at vise, hvor langt man gaar i sine Paastande. En længere Opsats i „Dølen", der handler om Grundene til den stærke Udvandring, paaviser, at den „danske Kulturs" Tryk og Tabet af det sande Modersmaal bringer vore Landsmænd til at søge sig nyt Hjem og Sprog hinsides Verdenshavet. I lignende Retning ytrede en Syttendemai-Taler sig nylig i Bergen. Bladet „Ferdamannen" har allerede udtalt sig for, at Staten kun burde understotte Digtere, som skrev i Landsmaalet.

Sandviken. (Efter Originaltegning af Landskabsmaler Barlag. Se No. 27.)

Befolkning med høist forskjellige „lokale Forhold" og forholdsviis ringe Sammenhæng, med stærk Tilbøielighed til at opgive Forbindelsen saavel med Fortiden som med det Sammenhørende i Nutiden. Hvor de centrifugale Kræfter ere saa stærke, de praktisk paatagelige sammenbindende Interesser saa svage, kunne mange phantastiske Bestræbelser vinde Anklang, naar de smigre en udviklet Nationalforfængelighed. Hvad der hos større Nationer, der leve i Bevidstheden om Folkets historiske Eenhed, og hvor Livets practiske Forhold stadig minde den Enkelte om Fordelene ved at tilhøre et stort og mægtigt Samfund, falder magtesløst til Jorden som Enkeltmands besynderlige Indfald, kan hos os i lange Tider blive hædret og agtet som en kostelig Vinding, et stort Formaal, der forvirrer Hjernerne og spilder Kræfterne. Men det er dog kun til en vis Tid en saadan Skuffelse kan vare. Engang maa det vise sig, at en Nation, forudsat at den har Livskraft, vægrer sig for at bortkaste sit gjennem Aarhundreder nedarvede Sprog for at tilegne sig et nyt efter Sprogmænds Tillavning. Naar saaledes vore „Maalstræveres" egentlige Formaal har viist sig uopnaaeligt, da maa det ogsaa afgjøres, om der er ringeste Sandhed i den med saa stor Sikkerhed fremsatte Paastand, at Folket har et fra de Dannede forskjelligt Sprog. For enkelte Distrikters Vedkommende findes visselig her, som i de fleste europæiske Lande, en ikke ringe Forskjel mellem Almuens Tale og Skriftsproget. Var denne, som vore „Maalstrævere" paastaa, en Forskjel som mellem to forskjellige Sprog, var det virkelig saa, som den Ene efter den Anden gjentager, at Børnene møisommelig maa lære et Bogsprog, som de dog aldrig tilfulde forstaa, da vilde ogsaa den Fordring naturlig fremkomme, at Folket havde Ret til at høre sit eget, eiendommelige Sprog i Skole, Kirke, Retssal o. s. v. Her staa vi ligeoverfor den Tilstand, vi have antydet som en fremtidig Mulighed. Da der utvivlsomt overalt vilde være Adskillige, som holdt ved det almindelige og hævdede Sprog, saa maatte Organisationen af Skolevæsenet i de Distrikter, hvor ogsaa et andet Sprog havde et vist Raaderum blandt Befolkningen, foregaa efter de Regler, som man i Theorien pleier at opstille for blandede Sprogdistrikter. Vi vilde saaledes midt i Landet faa Strøg af den samme eiendommelige, vanskelige Beskaffenhed, som kjendes fra Finmarken og Slesvig, dog forhaabentlig uden nogen politisk Charakteer. De Fleste ville uden Tvivl vægre sig for at tro paa Muligheden af en saadan Splittelse af vor lille Nation, — og det med god Grund. Det hele Sprogstræv mangler Sandhed i sin Rod; det er bygget paa en saa løs Grundvold, at den neppe nogensinde vil fremkomme med en saadan Fordring, om den end i Virkeligheden kun er en simpel logisk Konsekvents af tidligere Paastande. Almuen selv forlanger kun at hæves op til at kunne tilegne sig Literaturen, saavidt dens Evne og Behov strækker sig; den vil med Kraft modsætte sig ethvert Forsøg paa at isolere den ved at danne et eget Sprog for dens udelukkende Brug. Det Phantastiske i Bestræbelserne for et eget norsk Sprog vil da vise sig saa paatageligt, at alene Tanken derom sandsynligvis vil være tilstrækkelig til at afholde disse Bestræbelsers Repræsentanter fra at fremkomme med nogen praktisk Fordring i denne Retning; det Phantastiske maa holdes i en vis Fjernhed, i en vis svævende Almindelighed, for at kunne tiltale og vinde Anklang.

Forlade vi nu denne Betragtning, som for Mange vil stille sig som et unyttigt Tanke-Experiment, men som ikke vil mangle sin Berettigelse i deres Dine, der kjende noget til, i hvilken Grad „Maalstrævet" har vundet Indgang hos den opvoxende Slægt, og holde vi os til, hvad der har sand praktisk Betydning, nemlig de blandede Sprogforhold i Finmarken, synes der strax at frembyde sig en paatagelig Lighed mellem Forholdene i England og i det nordlige Norge. Paa begge Steder er der faatallige Sprogsamfund uden Literatur og uden aandeligt Samfundsliv, men i nær og stadig Berørelse med et større Samfund, der er i Besiddelse af det civiliserede Samlivs Goder. Den samme Lov, som i England bringer de keltiske Stammer til selv at arbeide for sin Opgaaen i den store engelske Nationalitet, skulde hos os tvinge de tildeels no-

madiserende Lapper og de indvandrede Kvæner til lidt efter lidt at smelte sammen med Nordmændene. I Virkeligheden er det og til en vis Grad saa. Den sagkyndige Forfatter erklærer det for en Kjendsgjerning, at det norske Sprog Aar for Aar udbredes, og at Forældrene i Regelen Intet have imod, at Bornene lære Norsk. Men paa den anden Side bemærker han, at Forældrene heller ikke have noget bestemt Ønske i denne Retning og ikke føle nogen særdeles Trang til at tilegne sig det norske Sprog, da „den norske Befolkning som oftest kommer dem imøde ved at lære deres Sprog", en Omstændighed, der ikke blot, som Forfatteren bemærker, er til ikke ringe Hinder for det norske Sprogs Udbredelse, men vel endog fører til de fremmede, ialfald den kvænske Nationalitets Indtrængen paa den Norskes Omraade. Her er en ligesaa paatagelig Modsætning til de engelske Forhold. „Medens det," siger Forfatteren, „i Høilandene vilde ansees for en uhørt Ting, at en der boende Englænder eller Lavskotte havde lært Gælisk, er det derimod Regelen, at en Nordmand, som bor i en Egn, hvor der ogsaa findes Lapper eller Kvæner, taler eller ialfald forstaar deres Sprog." Men det er ikke at undres over, at en Nationalitet, der i sit Indre viser en saadan Svaghed, at Dialekteiendommeligheder kunne føre aabenbar Krig — i Enkeltes Øine endog med Haab om heldigt Udfald — mod det i Aarhundreder nedarvede Folke- og Skriftsprog, ikke i sine Udkanter er istand til at assimilere med sig lidet talrige, løsrevne og tildeels kun halvciviliserede Nationalitets-Brudstykker. Til det for vor Nationalfølelse nedtrykkende i dette Forhold kommer endnu de politiske Farer, som Fremtiden deraf kan udvikle. Disse advare ikke mindre end Frihedens og Retfærdighedens Principer mod at bruge saadanne Hjælpemidler, som have Charakteren af Tvang eller kunne udtydes i denne Retning. Det vigtigste praktiske Raad, som her kan gives, synes at være det, at styrke sin egen Nationalitet i det Hele og navnlig i dens Udkanter, altsaa specielt at hæve den norske Befolkning i Rigets nordligste Dele til et saadant Standpunkt, at den kan blive en værdig Repræsentant for vor Nationalitet og sættes istand til at opfylde sit naturlige Kald, lidt efter lidt at forvandle Levningerne af en oprindelig, halvciviliseret Befolkning og de indvandrede Fremmede til gode Nordmænd. At Skolen er et vigtigt, men langtfra det eneste Hjælpemiddel i denne Henseende, behøver neppe at bemærkes.

En større Deel af Hr. Coucherons Indberetning optages af Fremstillingen af en Forandring i Statens Forhold til Skolen, som i den senere Tid er foregaaet i England. Da denne Forandring væsentlig kun berører Spørgsmaalet om de Regler, hvorefter de egentlige Bidrag til Skolevæsenet ydes, finder Anmelderen det mindre nødvendigt at give nogen Udsigt over denne Deel af Bogens Indhold. —k—

— **Skolens og Opdragelsens Historie.** I. Oldtiden. Af Holger Fr. Nordam, Præst. Kbhvn. 1866. 99 S. 8vo. (Gyldendalske Boghandel.) Over Pædagogikens Historie gives mange bekjente tydske Værker. Paa Dansk haves, ved Siden af Specialarbeider af Sander o. Fl., kun et i 1848 udkommet Arbeide af J. Jørgensen, der giver en almindelig Oversigt over dette Emne. Nordam holdt i forrige Aar endeel Forelæsninger over Menneskeslægtens Udviklingshistorie, hvoraf dette Skrift er fremkommet som Resultat. Dersom hans Arbeide vinder Bifald, agter han ogsaa at behandle Middelalderen og den nyere Tid. Kjendskab til Pædagogikens Historie er ikke alene nødvendig for Lærere, men ogsaa af Vigtighed og Interesse for dannede Folk i de forskjellige Livsstillinger. Forsaavidt tør et Skrift som foreliggende, der er affattet af en kyndig Mand og giver en sammentrængt Oversigt over Emnet, „afhjælpe et Savn i Literaturen". Efter en kort Oversigt over Opdragelsen hos Jøderne og andre asiatiske Folkeslag samt hos Ægypterne, afhandles den græske og romerske Opdragelse med større Udførlighed. Tilslutnings ofres der Nordboerne et halvt Snees Sider. K. Schmidt's Geschichte der Pädagogik har naturligen været Forf. en Hovedkilde ved Udarbeidelsen.

— **Smaaskrifter om Cultur og Underviisning,** leilighedsviis udgivne af Martin Hammerich. III: Den lærde Skole og dens Reform, Realskolen, Landsbyskolen. Kbh. 1866. 208 S. 8vo. 1 Rdlr. (Gyldendalske Boghandel.) Denne Samling, hvoraf foreliggende Bind er det første i Trykken udgivne, vil bestaa af 5 Dele, af følgende Indhold: I: Ragnaroksmythen; II: Skrifter om Modersmaal og Literatur; IV: Skrifter om Underviisningen i Modersmaalet; Meddelelser om Skolevæsenet; V: Den akademiske Høiskole, Norden og Folkelivet. — Hammerich, selv agtet Skolemand, hører til de dygtigste Forfattere inden Skolevæsenets Omraade, og alle hans Arbeider udmærke sig ved en omhyggelig og smuk Form. De lade sig derfor, selv hvor Emnet er mere specielt, læse med Fornøielse ogsaa af Andre end dem, der i Egenskab af Fagmænd udgjør deres nærmeste Publikum. Ragnaroksmythen og hans literaturhistoriske Skildninger ere Arbeider, som ingen dannet Læser vil fortryde at have gjort sig bekjendt med. Jo større det Antal af gedigne Afhandlinger nutildags er, som for det store Publikum begraves i Aviser og Programmer, for næsten aldeles eller for en væsentlig Deel at gaa tabt for den permanente Læseverden, desto mere maa vi glæde os over, at en af de Forfattere, hvis Arbeider paa Grund af denne Udgivelsesmaade ere saa lidet kjendte, men som have saa varigt Værd, ved en hensigtsmæssig Samlet-Udgave gjør disse tilgjængelige for den læsende Almeenhed. — De i foreliggende Bind optagne 17 Afhandlinger have alle, paa nogle faa nær, været trykte, men i Programmer og Aviser, saaledes at de længe have været utilgjængelige for det store Publikum. — Idet vi her foreløbig henlede Opmærksomheden paa disse værdifulde „Smaaskrifter", forbeholde vi os senere at give en udførligere Anmeldelse, hvilken en Skolemand har lovet os.

— Som No. 13 af „den danske Folkeforenings Skrifter" er udkommet: **Hvorledes Norge blev selvstændigt.** Et Foredrag, holdt i den danske Folkeforenings Hovedafdeling i Kjøbenhavn den 17de Mai 1866 af C. Rosenberg. 32 S. 8vo. Skriftet giver en kort velskreven Oversigt over vor Selvstændigheds Historie.

Presse-Revue.

Hr. Joh. Vibe, Udgiver af et i vort No. 23 anmeldt „Literairt Tidsskrift", har som Angriber af Nyhedsbladets Redaktør nydt, saavidt skjønnes, den Ære at bænkes til Sæde baade i „Vikingen" og i „Morgenbladet", efterat han for længe siden er bleven udviist af dem begge, og ikke engang ved at forfølge „Vikingens" Forlægger med Proces mægtede at skaffe sig den literære Throne tilbage, som han paa Grund af sit skjønne personlige Talent kunde bevise sig født og baaren til at beklæde. Han optræder dog kun i Mgbl. under Navn og som Hævner af sin krænkede literære Ære. I „Vikingen" er hans galante Pen lige umiskjendelig *). Paa begge Steder føres omtrent i samme Ordelag en indigneret Klage over, at vi have søgt at fravende ham Studenternes Hjerte. At Hr. Vibe, som just ikke sees at foretage literære Forstudier, men hvis Forfatterskab idetmindste har Umiddelbarhedens Fortjeneste, i Mgbl. skulde simpelt hen plagiere „Vikingen", vilde være uforskammet at forudsætte. Paa begge Steder er det Universitetsbibliothekaren, ikke Nyhedsbladet eller dets Anmelder, som Forfatteren retter sit Skyds imod. — Stykket i „Vikingen" kræver, selv om det ikke maatte være fremkommet i et Blad, der søger sin Ære i Pressens eenstemmige Ligegyldighed for dets Udsagn og Paasagn, ingen Imødegaaelse fra vor Side. Kun skulle vi pege paa en for Forfatterskabet betegnende Omstændighed: Nyhedsbladet antog, at intet bestaaende Blad eller Tidsskrift kunde forudsættes at ville optage deslige Sager (som der bødes i Vibes Tidsskrift). Heraf udledes den Insinuation mod Forf., at han har søgt at faa sine Sager ind i Nyhedsbl. Kun en slet Forfattersamvittighed kan af vore Ord komme til en saadan Slutning, der imidlertid forsaavidt er rigtig, som Hr. Vibe virkelig er bleven afviist fra vore Spalter.

I Mgbl. søger Hr. Vibe at vinde sig en Martyrkrands gjennem Skildringen af den uhørte Miskjendelse, som i Nyhedsbladet er bleven ham til Deel. Da Mgbl. selv har viist ham den Velvillie, ikke at nævne eller anmelde hans Skrift, og han saaledes der har et upaavirket Publikum for sig, kan han indapellere Sagen angaaende sin „Verfolgungsgeschichte" med godt Haab om den miskjendte Dyds Seier. Det morgenbladiske Publikum er for en stor Del forskjelligt fra Nyhedsbladets, og tilsteder saaledes alle de Fordele, som uefterrettelige Citater af egne og Andres Ord i Polemiken kunne yde, og paa samme Tid kan her tales om „beviislige Usandheder", uden at der føres andre Beviser for Usandheden end Beskaffenheden af Vedkommendes egen Polemik. Hr. Vibe fortæller, at „Kritikens væsentligste Indhold bestaar i gjentagende at erklære Forfatteren for „„raa, tanketom, en aandelig Bajads, absurd, borneret o. s. v."" At vi ikke kunne have brugt disse „Skjeldsord" mod Hr. Vibe, kan lettelig sluttes deraf, at han, skjønt Jurist, foretrækker at føre sin Sag over paa Martyrologiens istedetfor Domstolenes Omraade. Nyhedsbladet har ikke nævnt Hr. Vibe og allermindst tillagt ham de Epitheter, han selv behager sig i. Men vi have i hans Tidsskrift fundet Stykker, som havde stærk Tilsætning af Raahed o. s. v. Deri er Intetsomhelst sagt om „Forfatterens" moralske eller øvrige Habitus. Kritiken har f. Ex. erklæret Værker af Paul de Kock for gemene; men det er neppe faldet Forfatteren ind, deraf at tilegne sig Prædikatet en „gemeen Karl". Men dersom nogen Forfatter, saaledes som nu Hr. Vibe, identificerer sin Person med de Brøst og Mangler, Kritiken finder i hans Produktioner, kan hertil kun siges, at der jo kan tænkes Mulighed for, at selv den kritikløseste Forfatter har kjendt sig selv og sit Naturels Forhold til sine Værker bedre end Udenforstaaende, der maa opgjøre sin Dom alene efter disses Beskaffenhed. — Ligeoverfor Anmeldelsen i Nyhedsbladet har Hr. Vibe naturligen fundet stor Trøst i nogle velvillige Ord i „Fædrelandet,". Som man veed, er det blandt de Danske bleven en Troessag, at Alt, hvad der kommer heroppefra og afviger fra deres Eget, og kort Alt, der ikke forstaaes, Ord og Talemaader, er eiendommelig norsk, og som saadant ulasteligt. Anm. har saaledes langt fra fundet sig frastødt ved en „vis Forkjærlighed for saadanne komiske Situationer, som fremkomme, hvor brutalt Skryderi kommer i Berøring med civiliseret Skryderi uden Mod paa nogen af Siderne, men med Overvægt af physisk Styrke paa det Brutales Side." Tvertimod lægges til — og dette er den hele Dom: „Flere af disse Stykker ere morsomme og de fremstillede Scener godt tegnede." Denne Ros giver Hr. Vibe i Mgbl. den altomfattende Udvidelse, at „Fædrelandet" „„omtaler Stykkerne som i det Hele taget morsomme og Situationerne heldig tegnede"".

Efterat Hr. Vibe med en Kjenders sunde Omdømme har ytret sig om Beskaffenheden af en vis sort Træer, følger et længere Forsvar for hans „Phantasivilkaarlighed", der ønskes opfattet som en "Beskrivelse af, hvorledes Phantasibilleder navnlig hos Børn danne sig", og hvilket Stykkes Kjærne altsaa findes aldeles urigtig opfattet af Nyhedsbladet, der ikke begreb, at hans Tidsskrift ved Siden af diverse andre Opgaver ogsaa havde den, at være et Børneblad. Betragtet fra det nye Standpunkt ville vi ikke negte, at Stykket lader sig forsvare. Kun maa vi fremdeles værne os mod ethvert Paalæg om at „klare os ligeoverfor de grafiske Phantasier med sine Tegninger af de tænkte Forestillinger af Aaret og Talsystemet". Thi da Xylographen ligesaafuldt som Vibe har fulgt sin „Phantasivilkaarlighed", og skaaret ham hans „Aar" forkert, uden at det derfor blev ham mindre „komplet umuligt at tænke sig Tiden fra Nytaar til Juli" anderledes end paa Figuren, bliver det Slags Barnephantasier dobbelt ligegyldige. Som bekjendt sattes for endeel Aar tilbage nogle svage Granskerhoveder i Virksomhed ved endeel Kragetæer, som nogle Børn over i Amerika havde nedskrevet, og som afkopieredes i et eget Værk, kaldet „De Vildes Bog". Men da Vibe's graphiske Fremstillinger ere fremkomne paa en mindre fordægtig Maade, og da Nordmændene, skjønt taalelige Yndere af Vrøvl, mangle katholske Munkes bundende Grundighed i den Retning, tør hans „tænkte Forestillinger af Aaret og Talsystemet" rettest overantvordes „de Vilde" eller en fjern forvildet Fremtid til Lyst og Beskuelse.

(Kan fortsættes.)

*) Da Viking-Artikelen bærer alle ydre og indre Mærker af, at Hr. Vibe enten selv har forfattet den eller ladet den „føre udi Pennen" af en Anden, have vi saameget mindre taget i Betænkning at fremsætte vor Formodning om Autorskabet, som Vibe selv med Hensyn paa den anonyme Anmeldelse i Nyhedsbladet uden Videre supponerer den navngivne Redaktør som Forfatteren. Vi for vor Part beklage os ikke — vi tro tvertimod, at den personlige Forfatter-Ansvarlighed i mange Henseender er en Betryggelse mod Pressens Misbrug. Men Gjensidighed maa da være gjældende.

Norge.

Christiania. Under 12te Juli er Kand. theol. E. D. Skouge udnævnt til Sognepræst i Rauland; Kand. theol. O. L. Olsen til Sognepræst i Solliden; Adjunkt O. A. T. Krogness til resid. Kapellan i Strinden; Sognepræst i Mo E. H. Fridrichsen til Sognepræst i Hiteren; Provst og Sognepræst i Grong O. M. Rambach til Sognepræst i Kværnes; Kand. philos. O. L. Prøys til Adjunkt ved Bergens lærde Skole; Kand. theol. C. F. Erlandsen til pers. Kapellan hos Sognepræsten til Stod, T. V. W. A. Balchen; Notarius publicus i Bergen G. M. Hjorth til By- og Raadstuskriver samt Notarius publicus i Christianssand; Stabskapitain i Artilleri-Brigaden H. H. Krag til Kontorchef ved Veidirektoriatet; Distriktslæge i Vadsø J. C. Danchertsen til Distriktslæge i Tromsø Distrikt og Arsenalsfyrværker O. A. Hagen til Forvalter ved Fredriksstads Arsenal.

— Fra en Kommittee i Kjøbenhavn, der har dannet sig til Indsamling for de Brandlidte i Drammen, er ved Etatsraad Suhr fremsendt 3500 Spd.

— Fra Throndhjem berettes, at „Veirverlingen gaar for sig under saa gunstige Forholde, at det synes som om Himmelen iaar har gjort det Throndhjemske til Gjenstand for sin særdeles Opmærksomhed." En ikke mindre „Opmærksomhed" har Himmelen viist denne Egn af Landet: Regn og Solskin har fulgt i en Afverling, som Landmanden endog paa Bestilling ikke kunde ønsket sig anderledes. Der har regnet om Natten, skinnet Sol om Dagen, været Vind og Solskin, saasnart Slaatten begyndte o. s. v. Ikke destomindre har Morgenbladet paa Landmandens Vegne udfundet nogle oppositionelle Besværinger, men som rigtignok ere af den Beskaffenhed, at det ikke engang staar i Vorherres Magt at afhjælpe dem. Landmanden maa nu, for at det skal være vel, ifølge Mgbl. samtidig have Solskin og Blæst for sit Hø, men Regn for Marken, hvorpaa Høet er slaaet, og for sine Potetagre osv. Veirets Velvillie er virkelig gaaet saavidt, at det har regnet, hvor Høet stod paa Marken, men ikke hvor der var slaaet. Der kan saaledes ogsaa være Haab om Regn paa Potetagrene og Tørveir for Slaatengen. Men at fyldestgjøre Morgenbladets Krav til Sol og Vind for det slaaede Hø og Regn for Høstubberne, for at disse kan begynde at gro paa en ny Frisk for en gylden Efterslæts Skyld, falder vel endog udenfor Miraklernes Mulighed.

— Billedhugger Middelthun er ankommen hertil, efterat han, siger „Aftenbladet", i Rom har udført i Marmor den for Trefoldighedskirken bestemte Døbefunt, der er tilveiebragt ved Privatsubskription her i Byen.

— Den 8de Juli indviede Bergens Biskop Missionæren Schreuder til Biskop for vor sydafrikanske Missionsmark.

— Assurancesummen for de i Drammen afbrændte Bygninger udgjør 1,056,110 Spd. Med Hensyn til Assurancen af Varer og Effekter var Storebrand interesseret for 130,000 Spd., hvoraf 50,000 reassurerede, „Norge" for c. 110,000 Spd. og Magdeburgerselskabet for 66,570 Spd.

Dødsfald. Overretssagfører og Bankadministrator i Christianssand Gerh. v. d. Lippe † 9de Juli, 43 Aar gl. Veiinspektør Casper Skade Erlandsen i Vestby (1842 Storthingsmand for Akershuus Amt) † 17de Juli.

Blandede Efterretninger.

Den 5te Juli blev Dronning Victorias Datter Helene (født 1846) paa Slottet Windsor viet til Prinds Christian af Augustenborg (født 1831). Prindsen har erholdt Titel af „kongelig Høihed". De Nygifte begave sig strax til Osborne og skulle siden tiltræde en Reise til Paris og Schweiz.

— I London bortsolgtes nylig ved Auktion Drugulin's Samling af Kobberstik og Raderinger, der udbragte et Beløb af 3,652 Lstr. Et enkelt Blad betaltes med 50 Lstr.; en stor Mængde Blade udbragtes til en Priis fra 19 til 30 Lstr.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 30.] Udkommer hver Søndag. Christiania den 29. Juli 1866. Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Personligheder fra Krigsskuepladsen.

III. Alfonso de la Marmora.

Det er fra flere Sider bleven antydet, at Aarsagen til den ringe Fremgang, de italienske Vaaben have havt under den sidste Maaneds Felttog, eller rettere sagt til den forunderlige Stillestaaen, der denne Gang bliver saameget mere mærkbar ved Modsætningen til Italienernes nordeuropæiske Allieredes energiske og seierkronede Fremstormen, — at Aarsagen dertil fornemmelig skulde være at søge i Mangel paa Dygtighed i den øverste Ledelse af Operationerne. Og her har da Bebreidelsen især rammet den Mand, der udtil for kort Tid siden personlig ledede Felttoget, Krigsministeren Alfonso de la Marmora. En kort Udsigt over denne Mands Fortid vil, tro vi, levere et ikke uvæsentligt Bidrag til en retfærdig Bedømmelse af den Rolle, den italienske Hær og Flaade har spillet, og som desværre har ladet den italienske Krigerhæder synke betydelig i Europas Øine.

La Marmora gaar nu i sit to og sextiende Aar. Han er nemlig født den 17de November 1804 i en gammel piemontesisk Adelsfamilie. To af hans Brødre have vundet fortjent Navnkundighed, den ældste, Alberto, ved sit store Værk om Øen Sardinien, den næstældste, Alessandro, som Ophavsmanden til et af den italienske Armees mest fortræffelige Korpser, Bersaglierne. Ifra sit tolvte til sit nittende Aar gjennemgik han Militærakademiet i Turin, og avancerede derpaa efterhaanden under Garnisonstjeneste, uden at gjøre sig videre bemærket ved Andet end sin Hengivenhed mod Kongehuset, sin Mistro til „det unge Italien", hvis Ledere dengang ikke kunde eller vilde forestille sig et enigt og frit Italien under nogen anden Form end af en Republik, samt endelig ved den personlige Uforfærdethed, som han fik Anledning til at vise i de skjæbnesvangre Augustdage 1848, da Milanos Indvaanere, rasende over Stadens bebudede Overgivelse til Østerrigerne, trængte ind i Carlo Albertos Palads og næsten truede den ulykkelige sardinske Konge paa Livet. Det var La Marmora, som ved denne Leilighed i Spidsen for en Afdeling Bersaglierer ilede Kongen til Undsætning, og med Generalstitelen blev han belønnet for sin Raskhed. I selve Felttoget i 1848 deeltog han ikke synderlig; først det følgende Foraar overtog han den selvstændige Ledelse af en Armeeafdeling, der i Begyndelsen var bestemt til at udføre Giobertis Plan til en Invasion i Toskana for at kue dette Lands urolige Republikanere, men som siden fik Befaling til over Parma at falde Østerrigerne i Ryggen. La Marmora rykkede nu nordpaa, men var ikke kommen længere end til Brescello, en liden By beliggende mellem Parma og Guastalla, da han modtog Underretning om Italienernes Nederlag ved Novara (d. 23. Marts 1849), der tilintetgjorde enhver Tanke om Muligheden af videre at fortsætte Uafhængighedskampen. Neppe havde han ifølge modtagen Ordre forladt Parma, før han fik Befaling til at gaa mod Genua, hvor det republikanske Parti just havde benyttet sig af den almindelige Forbitrelse over Krigens uheldige Gang til at forjage de kongelige Tropper og indsætte en provisorisk Regjering. La Marmora rykkede øieblikkelig imod den oprørske Stad og indtog den 4de April med væbnet Haand. Samme Aars Høst overtog han under den nye Konge Krigsministeriet, som han beholdt lige til 1860. Her udviklede han baade Iver og Dygtighed i at faa drevet igjennem en fast og paalidelig Organisation af Armeen, fornemmelig under Tilslutning til preussiske Mønstre, og det staar ikke til at nægte, at hans Bestræbelser i denne Retning baade vare fortjenstfulde, og, ialfald saalænge han kun havde med den lille piemontesiske Hær at gjøre, kronedes med Held.

Da Sardinien gjennem Alliancetraktaten

Alfonso de la Marmora.

af 27de Januar 1855 havde sluttet sig til Vestmagternes Angreb paa Rusland, og derved med vel beregnet Dristighed overtaget en Rolle i den Række af betydningsfulde Dramaer, som de følgende Aar skulde lade Europa blive Tilskuer til, og som endnu vente paa sin afgjørende Løsning, overtog La Marmora, tiltrods for at han i Begyndelsen som streng Konservativ havde sat sig imod Alliancen, personlig Ledelsen af den 15,000 Mand stærke Kontingent, der afgik til Krim. Sardinierne kom imidlertid ikke videre i Ilden, og naar det skede, saaledes som i Slaget ved Tschernaja, den 16de August, var det naturligviis ikke isoleret. Heller ikke i selve Stormen paa Sebastopol havde de nogen synderlig Andeel, og La Marmora erholdt saaledes for særdeles godt Kjøb den Popularitet, med hvilken man efter hans Hjemkomst til Italien fra alle Sider overvældede ham.

Det norditalienske Felttog i 1859 gav ham ikke Anledning til at udfolde noget overordnet Talent som Hærfører. Victor Emmanuel havde personlig overtaget Kommandoen over sin Hær, og den egentlige Plan til det korte, netop i det mest kritiske Øieblik afbrudte Felttog, var, som bekjendt, Franskmændenes Værk. Da Cavour efter Freden til Villafranca traadte ud, havde La Marmora Mod eller, om man saa vil kalde det, Pligtfølelse nok til at opfylde sin Konges Anmodning om at indtræde i Spidsen for det nye Ministerium, som han imidlertid atter forlod, da Begivenhederne i 1860 igjen aabnede Udsigterne for Cavour til at fortsætte det Værk, der paa en for Italienerne saa uventet Maade var bleven afbrudt i Villafranca. Med den Vending, Sagerne nu tog, var La Marmora alt andet end tilfreds. Hans udprægede royalistiske Sindelag kunde ikke finde sig i den Alliance mellem den vordende italienske Konge og Demokraterne, der gjorde det sicilianske og neapolitanske Felttog muligt; som gammel Skolemilitær, opvoxen i Garnisonslivets Punktlighed og opdragen til at sætte Formen, den ydre Organisation, høiere end alt Andet, maatte det saare ham at see den Rolle, de frivillige Tropper, disse slet udrustede, ikke engang uniformerede Hobe spillede, og at være Vidne til den Popularitet, de trods alt dette, ene ved sine personlige Fortrin og uden Hjælp af nogen militærakademisk Dannelse erobrede sig. Endelig er der Meget, som taler for, at han, saa god og varmtfølende Patriot han end er, ikke har formaaet at følge med under den uventet hastige Fart, Eenhedsbestræbelserne fra 1859 af tog, og derfor heller ikke har kunnet yde sin, ialfald i en enkelt Retning saare værdifulde Bistand med den Beredvillighed og faste Overbeviisning om Gjerningens Berettigelse, der bør være den egentlige Drivefjeder til enhver ansvarsfuld Virksomhed. Herpaa tyder ogsaa den Beredvillighed, han nu ifølge de sidste Efterretninger har viist til at modtage Venetien af den franske Keisers Haand, den mest skjæbnesvangre Danaergave, der vel nogensinde har været budt et Folk.

Endelig er der en vigtig Omstændighed, som man ikke maa glemme at tage med i Beregningen, naar man vil danne sig en Forestilling om det Forhold, der hersker mellem den paa Venetiens Grændse staaende italienske Hær og dens Overanfører, og om de Betingelser, under hvilke disse hver for sig arbeide. La Marmora er langtfra populær. Den Glorie, der omgav ham nys efter Krimfelttoget, er forlængst blegnet, og han har ikke paa Slagmarken havt Anledning til ved nogen af ham selv personlig ledet eller udført glimrende Vaabendaad at opfriske den. Hans konservative Anskuelser i politiske Anliggender have ingen Gjenklang fundet hos et Folk, der i enhver Henseende er i en saa rask Fremadskriden som det italienske, og hans Optræden ligeoverfor Repræsentationen, efterat han ifjor ved at overtage Forsædet i Kabinettet havde afsluttet den lange Række af Ministerkriser, der i de sidste Par Aar havde rystet Italien, har ikke været skikket til at erhverve ham Parlamentets Sympathier.

Krigen.

(Af Jonas Lie.)

II.

Junkerne.

„I Berlin „unter den Linden" staar til Alverdens Beundring en Rytterstatue, støbt i Erts, Rauch's Mesterværk og enhver rettroende Gammelpreussers Afgudsbillede. Det er Frederik II., Preussens egentlig endnu regjerende Konge, hvis Person rager som et stort Bjerg op over alle de Høie af hans Tids Slagmarker og Helte, hvormed hans Statue er ornamenteret. Han seer ud, som red han malmtungt med Preussens Historie til Følge ud for at erobre Tydskland. Det er Preussens gamle Erobringshistorie, som her paa Troldes Viis er størknet i Statuens Erts, idet den steilede mod Nutidens opgaaende Frihedssol. Den Hest, som Frederik den Store red paa Slagmarkerne i den gamle Tid, vilde han imidlertid ikke paa samme Viis formaa at ride i vor Tid, og endnu mindre nogen af hans Ætlinger med Junkersporerne. Den staar nu rolig og venter paa den vor Tids Folkeheros, der skal samle og anføre hele Tydskland. Naar han kommer, vil den vrinske som en Krigstrompet og med et Spring sætte ud fra Fodstykket, hvortil den nu er bunden. Da løses Preussens Opgave og frelses Tydskland." — Saaledes omtrentligen gjengivet sluttede vi engang en Artikel i dette Blad om det hohenzollernske Huses traditionelle Erobringspolitik, Junkerpolitikens Despotisme og formeentlige Svigten af Preussens tydsk-folkelige Opgave, og kun to Aar efter —saa hurtigt gaar det i vor Jernbanetid— staa vi allerede midt inde i den Virkelighed, som vi drømte saa langt borte.

Den preussiske Junker rider i denne Stund Frederik den Stores Hest. —

Den Gamle med Krykkestaven staar alene tilbage paa sit Fodstykke „unter den Linden" og seer efter de uddragende Efterkommere, der gjøre ham hans dristige Indfald i Schlesien op igjen i en saa mange Gange forstørret Dimension. Skyggerne af Seidlitz, Ziethen, Prinds Henrik og de andre Syvaarskrigens Helte staa ved Siden af ham, og hans Huses Ahner, Rækken af de gamle Markgrever, brandenburgske Churfyrster og preussiske Konger mørkne Baggrunden. Det er det hohenzollernske Huses Familie-Idee, som i vore Dage lig den napoleonske har udfordret Verden, og som nu gaar sin afgjørende Skjæbne imøde, denne traditionelle Familiemanie for at erobre, hvis militærdespotiske Rovpolitik efterhaanden har ladet dette Land voxe fra en Strimmel Grændseland til et Markgrevskab, fra et Markgrevskab til et Churfyrstendømme, fra et Churfyrstendømme Brandenburg til et Kongerige Preussen, der nu igjen ved en uhørt Skjæbnes Gang staar paa Randen til at blive ophøiet, om ikke til et Keiserdømme Tydskland, saa ialfald til en af Verdens raadende Stormagter og Protestantismens Bolværk.

Den preussiske Junker sidder i Sadelen paa Frederik den Stores Hest. Treutenau, Munchengrätz, Nachod, Gipfelim, Turnau, Skalitz, Josefstadt, Sadowa og Olmütz m. fl. Steder ere Malmhestens blodige Hovslag, hvorunder Benedeks Krigerære og den østerrigske Nordarmee ligger knust i Støvet ovenpaa det hele østerrigske kontranationale Statssystem og dets Net af Konsekventser udover Europa. Medens paa det øvrige tydske Slagfeldt de blodige Kampe ved Langensalza, Geisa, Kissingen og Aschaffenberg, den hannoveranske Armees og de andre Forbundstroppers Fiasko har lagt hele Nordtydskland for Preussens Fødder, og dets store Held har gjort Mellemstaternes Holdning vaklende, — er Bøhmen og Mähren erobet, Veien til Wien aaben og de tvende østerrigske Armeer, à 200,000 Mand hver nominelt, som staa bag Olmütz og bag Wien ved Florisdorf, neppe at betragte som andet eller mere, end de med Krigens Farver malede Koulisser, bag hvilke Østerriges nedbøiede Keiser søger at underhandle sig til en Fred paa de bedst mulige Konditioner, efter først forgjæves at have prøvet, at kaste Venetien som et Tvistens Guldæble ind imellem sine politiske Forfølgere: Italiens og Frankriges Interesser. Keiserinden ligger paa Knæ for det ungarske Folk og beder om dets Bistand som Maria Theresia fordum. Hun forstaar ikke, denne smukke habsburgske Blinde, at hun knæler for Kossuth og General Klapka og for det samme Ungarns bloddøbte Folkeslag fra 1849, over hvilket hendes Mand som østerrigsk Keiser maa holde Bøddeløxen, og at en Bodsgang til disse Revolutionens Mænd er det samme som at bede Kratere om ikke at spy Ild, naar Jorden bølger revnefærdig af Dybets Kræfter. Hendes smaa Hænder holder ikke det sammen, som Kjæmpeslaget ved Sadowa splittede ad.

Maria Theresia forstod sin Tid, da hun appellerede til Ungarernes Loyalitet og græd sig til deres Kjærlighed. Hendes Modstander Frederik den Store forstod ogsaa sin Tid, og udtømte paa sin Side med Genialitet alle dens Midler til at skaffe sig Seiren. Habsburgerne i vore Dage have derimod noksom viist, at de ere stærblinde for ethvert Tidens Tegn, og nu støde de sig rimeligviis den Braad en Gang for alle heelt ind i deres forskruede politiske Hjerner. Men deres Modstandere, Junkerne, ere de da bedre? Forstaa de vor Tid og dens store moralske Virkemidler?

Dette er vistnok det Spørgsmaal, hvoraf det afhænger, om Europas Friheds- og Fremtidssag kan tage alle disse Preussens Seire til Indtægt i saadan Grad som ønskeligt.

Forstaar altsaa Junkernes Krigshøvding, Kongen af Preussen, og deres civile Leder v. Bismarck, at det ikke er Tændnaalsgeværerne, Shrapnells og de riflede Kanoner eller en overlegen Strategie, som i Længden underlægger sig Verden, men at deres Politiks afgjørende Vaaben og uindtagelige moralske Fæstning er den tydske Friheds- og Folkesag, og er videre Junkeradelen, for at redde denne Preussens folkelige Politik, høisindet og offervillig nok til at gjøre, hvad Curtius i Oldtiden gjorde for at redde Rom, og hvad den svenske Adel i vore Dage har gjort for at redde Sverige? Ville de frivilligt styrte sig med deres Privilegier og Skjolde ned i Tidens aabne demokratiske Svælg for at fortsætte som Tydsklands første og ædleste Borgere? En slig Stordaad koster, derfor er den en Stordaad. Men den er ikke utænkelig, dersom det virkelig foreholder sig saa, at den preussiske Adel ikke blot i sine Navne og ydre Overleverelser, men i Aand og Sandhed er Efterkommere af hiin tydske Ridderorden og disse „Sværdriddere", som paa Østpreussens gamle Tomter udgjorde Europas Vaabenmagt mod den hedenske Slavisme, og dersom de i sine Traditioner have bevaret ikke blot disses raa Krigerinstinkt, men ogsaa deres dybere ridderlige Aand, der gjennem Tidernes Løb har faaet sin Opgave vendt fra den almeeneuropæiske indad mod deres tydske Fædrelands folkelige og religiøse Sag. Det er heller ikke saa lidt, som kunde tyde hen paa, at den preussiske Militæradel gjennem sine Slægter har fra Skjold til Skjold opbevaret denne Riddertanke, har skabt den. Den forrige Konge af Preussen var en mystisk Sværmer for den, og de preussiske Junkere have alt længe før vor Tid retfærdiggjort deres priviligerede Existence med denne Tanke om, at de ere udvalgte til i sin Tid at anføre Tydskland, en Tanke, som Junkerismen har ophøiet til den preussiske Politiks ledende Idee, i Ly af hvilken de da ogsaa have tiltaget sig Retten til at gjøre hele Preussen til en stor Exerceerplads, hvor Folket har maattet lystre Krigsartiklerne mere end Forfatningen, og dets Deputeretkammer har forhandlet saagodtsom under Stokken.

Vi have allerede, før Efterretningerne om de preussiske Seire indløb, redegjort for de Grunde, hvorfor vi Nordboere, saavel for vore Landes særlige Interesses Skyld som for Fremskridtets Sag i sin Almindelighed, maatte ønske Preussens Held og Østerriges Undergang. Vi høre nemlig, som ved den Leilighed meldt, ikke til dem, som frygte for at Skandinavismen skal „ædes op", naar det tydske Folk bliver samlet og gjenfødt. Fra et almindeligt humant Staudpunkt gaar det hellerikke vel an at ønske Jordens hele øvrige Udvikling Bugvrid bare af Omhu for vort eget lille norske Skinds mulige Medfart langt inde i en historisk Fremtid; men i dette særlige Tilfælde udgaar Frygten vistnok ogsaa blot fra Fordomme og Mangel paa Syn for vor Udviklings indre historiske Sammenhæng med de øvrige germanniske Staters, hvorefter disse i Fremtiden, istedetfor at staa fiendtlige mod hverandre, mere og mere vil samles i en større politisk Fællesinteresse. Tydsklands Eenhed kan vistnok opvække Frankrigs Skinsyge og maaskee endog, om ikke Englands, Ruslands og Italiens Tryk hindrer det, fornye dets gamle Krigsforhold til Tydskland; thi mellem Tydskland og Frankrig hersker det Racefiendskab, som opkommer, hvor to forskjellige, store Folkestammer brydes. Men at paastaa, at det i nogen Maade skulde skade os, at den største Deel af vor egen Folkestamme samler sig til en Stormagt, det vilde være at gjøre Nar af al sund Forstand og Forlangende om Sammenhæng i Tingene, og stempler os bare til en Ravnekrog, der af „lokale Hensyn" flytter sig sit Liv udenfor den øvrige Verden. Endog i selve Frankrig, hvis nærliggende politiske Interesse er den tydske saa stik modsat, vove de radikale Blade, f. Ex. „Siècle," „Opinion nationale" og „Liberté", der redigerees af Emil Girardin, i Navn af alle Folkeslags dybere solidariske Interesse, ikke at svigte den tydske Eenhedsidee og Preussens Sag, medens derimod de ultramontane, legitimistiske og orleanistiske Blade, hvert fra sin politiske Særinteresses Ravnekrog, holder med Østerrige og ere mod Preussens Udvidelse. Bladet „La France" kaldes for sin Sympathi for Østerrige spotviis „Østerrigerinden", og den bekjendte Orleanist Prevost Paradol udraaber Tydsklands Eenhed som en Fare af første Rang for Frankrig, foran hvilken Frankrigs Hersker intet andet Valg har end Kamp, selv om han skal falde med Sværdet i Haanden. Men skal da vi holde med disse, og kan fra et skandinavisk Standpunkt den Sympathi være berettiget, som vil have os til i Tydskland at svigte vor egen Folkestammes Fane og at overgive Protestantismens mægtigste Land og Bolværk i katholske Magters politiske Vold? Andre ere imod Preussen, fordi de frygte for, at større preussisk Militærdespoti skal trykke Friheden i Europa, en Tanke, som ikke er saa urimelig, dersom det skulde lykkes Junkerne at gjøre det af med Østerrigerne og samle Tydskland blot ved sine Tændnaalsgeværer, uden Folkets Hjælp. En slig Tingenes Gang er imidlertid, som Sagerne nu staa, neppe videre sandsynlig. Hr. v. Bismark har nemlig ved sine Seires Logik, ved at forberede Indkaldelsen af et tydsk Parlament og ved at true den skuffede og vrede napoleonske Politik med en Nationalkrig i Tilfælde af Intervention, som det synes, endelig for Alvor allieret sig med Folkepartiet og faaet Naade af dettes forskjellige store Ledere: Arnold Ruge, den badenske Exminister v. Roggenbach, Friherre

v. Bennigson og Føreren af det gammelliberale Parti i Preussen, Georg Vinke, der hver paa sin Kant har raabt det store tydske Folk sammen indunder Preussens Fane, medens Populatsen har spændt sig for og trukket den nys saa forhadte v. Bismarcks Vogn gjennem Berlins Gader. Men selv for det værste Fald har man dog den Trøst i Baghaanden, at den tydske Nation er for intelligent til ikke i Længden ved Magten af sin dannede Opinion at skulle kunne hævde sin Samfundsfrihed, naar Landet først har faaet sin Organisation. Ialfald maa denne Bekymring skydes op til Fremtiden og til den Dag, da dens Tour kommer. Det Fornemste er klarligen, at faa istand et Tydskland, for hvis Fribed der overhovedet kan arbeides. Saa tænke ialfald de italienske Frihedsmænd for deres Land.

Junkerne ere ude at ride, og de have to Veie foran sig. De kunne ride et Dystrend for den tydske Folkefrihed med hele Verden til jublende Tilskuere og sig selv til udødelig Ære, og de kunne ride deres eget særlige Ærinde efter Magt, sælge Napoleon Rhinprovindserne eller et andet tydsk Land, og ved hans Hjælp skaffe Preussen en Fred paa den store tydske Folkeinteresses Bekostning, for saa en Stund at fryde sig ved at holde Nordtydskerne under et militært Despoti, lig det franske. Folkets Hevn vil da ramme dem og v. Bismarck blive nødt til at trække Pantserskjorten paa igjen; deres Anførerstilling for den tydske Folkesag vilde være moralsk tabt for bestandig. Den antagne 5 Dages Vaabenstilstand er vistnok Vindstillet foran den store Afgjørelse. Vi faa imidlertid haabe, at alle gode Kræfter ere ude, og at ikke et Folks Tiltro ogsaa denne Gang forraades.

Junkerchefen v. Bismarck har aldrig nydt de tydske Frihedsmænds Tiltro, og hans Tilbud have de altid forkastet, uanseet deres Fordeelagtighed, ene og alene paa denne Mistro, uagtet han selv har sagt den Deputerede Vierchow, at den Dag engang vil komme, da han sidder ved hans og de andre Liberales Side i et tydsk Parlament. Nu sidst kom han da til dem i Spidsen for Junkerne med Preussens Seier og Ære i Hænderne, og de toge imod ham. Tiden foran os vil vise, om de Liberale vare Lettroende, da de gjorde dette, og om de burde have frygtet Junkerne som Danaerne „et dona ferentes“.

Drammen.

Det Parti af Drammen, som hosstaaende Billede fremstiller, udgjør Byens midterste og vigtigste Deel. I Forgrunden sees en Deel af Bragernæs før Banden med Bedehuset og Raadhuset, Torvet og den til samme stødende Kommunegaard. I Mellemgrunden er den i 1842 opførte 481 Alen lange smukke Bro, hvis Kar mod Bragernæslandet brændte. Paa Strømsø, hiinsides Elven, seer man den lærde Skoles nye Bygninger og længere nede Strømsø Kirke, bygget i 1667 og ligesom den brændte 40 Aar yngre Bragernæs Kirke en Træbygning. Baggrunden dannes af skovbedækkede Aase med flere smukke Landsgaarde.

Bragernæs havde en Længde af næsten en halv Miil langsmed Elven. Hvorvidt denne Udstrækning ved den nye Regulering skal indskrænkes, drøftes for Tiden ivrigt i Dagspressen. De utallige Ildebrande, som i de senere Aar have hjemsøgt Drammen, opfordre ikke blot til en bedre Regulering, men ogsaa til Anvendelse af Steen istedetfor Træ som Byggemateriale.

Parti af Drammen før Branden.

Vort Billede er taget fra Bragernæsaasen og laant fra et paa H. Lyche's Forlag i 1862 udkommet Plancheværk „Drammen med Omegn“, paa hvilket vi paany tillade os at henlede Opmærksomheden i Anledning af den sørgelige Interesse, som denne By nu har faaet.

Literær Statistik.

Avisstatistik. Fra Pressen er nylig udkommet: Opgave over Antallet af de i Aaret 1863 med Posterne befordrede Aviser og Tidsskrifter, udarbeidet efter Foranstaltning af Marine- og Postdepartementet. 31 S. obl. 4to. (Trykt hos Chr. Schibsted.) — Denne Opgave har, skjønt fremkommen temmelig seent efter det Aar, den omfatter, dog sin Interesse i literær-statistisk Henseende, og det ikke blot forsaavidt vor egen periodiske Literatur angaar, men ogsaa med Hensyn paa udenlandske Blades Udbredelse hertillands. Da ethvert Blad har en betydelig og Provindsaviserne endog sin største Udbredelse paa selve Udgivelsesstedet, giver naturligviis nærværende Opgave, der kun omfatter de med Posten sendte Exemplarer, intet paalideligt Begreb om hvert Blads hele Abonnentantal. Antallet af de „norske Aviser“ (ɔ: politiske og Avertissementsblade) var i 1863 57 eller, da 3 under „Ugeblade“ opførte Aviser rettest bør regnes med, i det Hele 60. Deraf udkom 7 i Christiania. Antallet af de med Posten forsendte „Ugeblade og Tidsskrifter“ var 58 (55), hvoriblandt dog hørte Storthingskommitteeindstillinger og et Par med Posten forsendte Hefteskrifter, der kun uegentlig er henregnet til den periodiske Literatur. Af Christiania Dagblade forsendtes Morgenbladet i det største Antal Exemplarer, nemlig 2528; dernæst Aftenbladet 885, Christianiaposten og Dagbladet 422, Aftenposten 359, Christiania Avertissementsblad 250, Rigstidenden 33, Intelligentssedlerne 15. Af Provindsaviserne opviser Nordre Throndhjems Amtstidende det største Antal, nemlig 170, dernæst Throndhjems Adressekontors Efterretninger 111 og Tromsø Stiftstidende 99. 6 Provindsaviser havde fra 7 til 9 udenbyes Abonnenter og 18 havde ikke naaet ud over 20, Flertallet ikke 50. (Bergens Adresseavis, hvis Privilegium er saa dyrebart, havde 18 udenbyes Abonnenter.) Blandt Ugebladene opviser Godtkjøbs- og Folkebladene det største Abonnement; saaledes Almuevennen 11,402, Lørdags Aftenblad 3642, For Fattig og Rig 2408, Norsk Missionstidende 3309, Børnenes Blad 2398, Børnebibliotheket 2209, Skillingmagazinet 1841, Menneskevennen 1025, Budbæreren 753, Norsk Folkeskole c. 500. Illustr. Nyhedsblad havde 943, Luthersk Kirketidende 385, Kirkeligt Folkeblad 294, Retstidenden 216, Ugeblad for Lovkyndighed 161 og Departementstidenden 55 udenbyes Abonnenter; Friskytten 488, Vikingen 250 o. s. v. Af Tidsskrifterne forsendtes Folkevennen i det største Antal Exemplarer, nemlig 3778, Magazin for Lægevidenskab 129, Polyteknisk Tidsskrift 93. Merkantile Blade forsendtes i $1^{3}/_{4}$ Aarg., Færdesmanden i $^{1}/_{2}$ Aarg., Throndereren i $2^{1}/_{2}$, Kvældstunden i $2^{3}/_{4}$, Udvikleren i 5, Dølen i $6^{1}/_{2}$. Af „Loke“ forsendtes 3 Exemplarer af No. 1—8. Opgaven for hver Avis er affattet saaledes, at der sees, hvor mange Exemplarer der er gaaet til Udlandet og til hvert af Rigets Postkontorer, hvilket ogsaa giver et i mange Henseender interessant Overblik. Til Udlandet gik af Morgenbladet 173, af Aftenbladet 30, af Christianiaposten 16, af Kirkeligt Folkeblad 34, af Kirketidenden 13, af Nyhedsbladet 10 o. s. v. Christiania fleste Ugeblade havde sin største Afgang ved Throndhjems Postkontor, medens Dagbladene derimod havde et noget større Abonnement gjennem Bergens; Morgenbladet saaledes i Bergen 181, i Throndhjem 175; Aftenbladet i Bergen

114, i Throndhjem 102. Friskytten havde sine fleste Abonnenter i Throndhjem (77), Horten (25), Stavanger (24), Drammen (20), Frederiksstad (20) og Frederikshald (18). — De mest udbredte svenske Blade vare: Aftonbladet (76 Ex.), Pietisten (56), Illustrerad Tidning (46), Stockholms Missionstidning (29), Handels- og Sjøtartstidning (20). Af danske Blade: Berlingske Tidende (172), Dagblaadet (66), Folkets Avis (36), Fædrelandet (29), Illustreret Tidende (269), Dametidende (124). Af tydske Blade: Börsenhalle (123), Freischütz og Illustrirte Zeitung (hver 35); Bazar (192). Franske Blade: Illustration (7), Indépedence Belge 7), Revue des deux Mondes (8). Af engelske Illustr. London News (153), Punch (31), Economist (17), Evening Mail (12). En italiensk og en hollandsk Avis er kommet hertillands i 1863.

Kunst.

Flere større Kunstværker, der vare anmeldte til den skandinaviske Udstilling, ere først disse Dage fremkomne til Stockholm. Mest Opmærksomhed tildrager sig blandt disse A. Tidemand's nye Billede, kaldet „Fanatikere". Gjennem en aflang Aabning i Taget strømmer Lyset ned og fordeler sig jevnt over de i Røgstuen forsamlede Grupper. Midtpunktet indtages af en noget ældre, sortklædt Mand i Bondedragt, der leder Andagtsøvelsen og som netop i det Øieblik, Kunstneren har valgt, truende løfter Bibelen mod de Forsamlede, idet han vender dens Blade ud imod dem og peger paa et bestemt Udtryk eller Ord, som man, efter dets Virkning at dømme, maa tænke sig indeholder en eller anden truende Skildring af Helvedstraffene, den evige Fordømmelse, den Ild, der ikke slukkes, eller noget lignende, i hvis bogstavelige Fortolkning Fanatikerens ophidsede Phantasi kan fraadse. Grebet af hysterisk Rædsel for de Billeder, Prædikanten har fremmanet, er en af Kvinderne sunken ned og ligger næsegrus udstrakt hen ad Gulvet, medens et andet, yngre Fruentimmer halv afmægtig synker tilbage i Armene paa en lidt ældre Kone, der forarget og forbitret vender sig om imod Prædikanten, som for at paalægge ham Taushed. Men dette vil være vanskeligt nok; selv staar han der ligesaa uboielig som de haarde Ord, hans Mund og hans Haand slynge Tilhørerne imøde; bag ham staar et Par ældre Mænd, som man kan see i mere end en Henseende skjænke ham Rygstød; blandt dem fæstes Opmærksomheden især paa en enkelt, i hvis kolde, skarpe Blik man læser om en eiendommelig Blanding af kold Forstandighed og flammende Fanatisme. Sin stærkeste Bundsforvandt har Prædikanten imidlertid fundet i den gamle, heragtig udseende Kvinde, der sidder sammenkroget tæt foran ham og hvis furieagtige Skikkelse, vilde Gebærder og gjaldende Skrig først giver hans, Mesterens, Ord den rette fanatiske Glød. Med flammende Øine, opløst Haar og en halvt fastholdende, halvt truende Haandbevægelse bøier hun sig over den yngre Kvinde, hvem Prædikantens Ord har slaaet til Jorden. Grebne af Rædsel over det vilde Optrin, trænge nogle af Tilhørerne i Baggrunden sig ud mod den halvaabne Dør, ind ad hvilken netop nogle Nysankomne træde, paa Tærskelen modtagne af en, nærmest som en afdanket Skoleholder udseende Person, der paanøder dem nogle smaa trykte Opbyggelsesskrifter. Det er imidlertid kun nogle faa, der begive sig bort; de Fleste blive tilbage, nogle af et Slags sløv Nysgjerrighed, andre i anspændt Opmærksomhed paa Prædikantens Ord. Allerede dette korte Overblik over de fornemste Motiver, Kunstneren har benyttet sig af, viser, hvor rigt komponeret Billedet er, og det behøver neppe at tilføies, at hele Anordningen er harmonisk og paa samme Tid fri og utvungen, og den Tanke, der har inspireret Kunstneren, ophøiet og interessant. Vistnok staar det ikke til at negte, at der kunde være Anledning til at nære Betænkeligheder ved den Mangel paa Energi og Liv, som er betegnende for Tidemand, saasnart han skal skildre stærkere Passioner, den Eensformighed i Typen, der er en naturlig Følge af Kunstnerens selvvalgte Landflygtighed fra det Land, hvor han skulde kunne hente nye Studier til hvert nyt Billede, fremdeles mod den Svaghed i Farven, der er eiendommelig for den tydske Kunstskole, til hvilken Tidemand hører, og som giver de Billeder, der udgaa fra den, Udseende mere af kolorerede Tegninger end af Malerier. „Fanatikerne" maaler sig sig saaledes neppe med de Side om Side udstillede „Haugianere", hvis stille, ikke i den Grad stærkt dramatisk bevægede Forsamling ganske anderledes synes at have svaret til Tidemands særegne Begavelse, end Tilfældet har været ved den voldsomme Fanatikerprædiken, der maaskee i og for sig ikke engang fuldt ud kan fremstilles ved de Midler, der staa til Malerkunstens Raadighed. Betragter man imidlertid Billedet i Forhold til de øvrige düsseldorffske Arbeider, vil man ikke et Øieblik være i Uvished om, at det uden Sammenligning staar høiest blandt alle de Genrebilleder, der fra Tydskland ere opsendte til den skandinaviske Udstilling.

Presse-Revue.

II.

Fra Holberg's „Peder Paars" ville vore Læsere kjende „en gammel lærd Student„ ved Navn Peer Iversen, der ansaa det for en af sin Stands Forrettigheder, at kunne bilde „den gemene Mand" ind f. Ex. „at Himlen er af Glas og Maanen er af Ost." Forsaavidt baade Himlen og Glasset kunne være gjennemsigtige og Maanen og Osten runde og aftagende, alt efter Astronomernes Bestemmelse og Osteædernes Appetit, var Peer Iversens Lære vikelig støttet til et Lighedspunkt, et „Tertium", der for „den simple Bondeforstand" var slaaende nok. Den lærde Hr. Peer havde altsaa forsaavidt nogen Agtelse for sit Publikum, som han til en vis Grad respekterede dets sunde Fornuft og Evne til at danne sig sammenhængende Forestillinger. Men naar Redaktøren af „Literært Tidsskrift" paa Børns Vegne fortæller os: „Det Sted, hvor de spartanske Drenge opdroges, og hvor de lærte at stjæle behændigt og gjøre Jagt paa Slaver, havde en paafaldende Lighed med Waisenhuset" (hvor Drengene ikke oplæres til at stjæle og gjøre Jagt paa Slaver) — og ovenikjøbet oprøres over Kravet til et „Tertium", viser han en Foragt for sit eget og det morgenbladiske Publikums Forstand, som hans syllogistiske Læremester Peer Iversen ligeoverfor sine Samtidige „var saa nogenledes fri for". Forsaavidt Huset i Sparta intetsomhelst Ligheds- eller Fællespunkt havde med Huset nede i Kongensgade, men tvertimod for Befolkningens Vedkommende den fuldstændigste Ulighed, har denne „fuldkommen absurde Vilkaarlighed" kun Interesse som Prøve paa, hvorledes Barnet Johan Vibe dannede sig Forestillinger uden alt fornuftigt Sammenhæng. Men Paaviisningen af denne tidligt fremspirende Evne bliver dog kun nærmest af biographisk Interesse med Hensyn paa Cand. jur. Johan Vibe. Det samme gjælder Indretningen af det Vibe'ske Paradiis med den „forere Huusmandskone" Eva, der „formodentlig har holdt op at snøre sig efter Syndefaldet*)". „Psychologisk„ mærkeligt bliver det i hvert Fald, at Barnets bibelske „Phantasi" netop heftede sig ved Evas svulmende Taille.

Goethe, Oehlenschäger og mange andre navnkundige og store Mænd have meddeelt Efterverdenen detaillerede Træk af deres Barndoms Liv og Forestillinger. Men ingen af dem har havt den Arrogance, at begynde sin Forfatterbane med deslige Oplysninger, som jo for Publikum først blive af nogen Interesse, forsaavidt Vedkommende alt er bleven stor Mand og ikke blot i Aanden skuer sig som saadan. Cand. jur. Joh. Vibe har, hvor høit man i Medfør af hans egen Viking-Virksomhed stiller det Negatives Berettigelse, neppe endnu noget gyldigt Krav paa Læseverdenens Opmærksomhed i denne „psychologisk"-biographiske Retning. De prentede Fremstillinger af Vibe'ske Barndomsideer og primitive Forestillinger om Paradiset, „Aaret", Astronomien, Kunsten og alskens andre Gjenstande, der turde ligge ham lige fjernt som Barn og opvoxende Mand, synes os saaledes allerede fra „Stoffets Side" stærkt forhastede. For Literaturen vil det i hvert Fald blive umuligt at trække paa den uendelige Ballast af barnagtig „Phantasivilkaarlighed", som de Vibeske Forsøg bane Veien for. En vis Sort store og smaa Børn vilde naturligviis ved at tage en Geographi eller en Historie i Haanden kunne fylde Folianter af Sammenstillinger efter den Vibe'ske Recept. De behøvede blot at slaa efter endeel Navne og nedtegne f. Ex.: „Jeg kan ikke tænke mig Rom anderledes end som Bodø. Constantinopel staar for mig akkurat som Briskeby. Jerusalem og Throndhjem ligne hinanden paa en Prik. Jeg forestiller mig Dronning Anna lyslevende som min Vaskerkone Maren" o. s. v. op i det Uendelige. Dette hensigtsløse historisk-geographisk-phantastiske Forfatterskab vilde kun være forbundet med Vanskeligheden af at undgaa ethvert „Tertium", ethvert fornuftigt Ligheds- eller Tilknytningspunkt. Ligesom Sammenligningen mellem de spartanske og Waisenhuusdrengene hos Vibe kun er baseret paa den Ulighed, at hine „stjæle behændigt", disse hverken behændigt eller ubehændigt, saaledes maatte kun de Byer sammenlignes, der i Alt vare saa forskjellige, at de om muligt ikke engang havde Græs paa Gaderne tilfælles, og kun de Personer, som vare forskjellige i Alder og Udseende og Livsstilling. Om end Methoden kunde synes let og for visse Begavelser virkelig ogsaa er det, frygte vi dog, at det vil gaa Mange som en vis habile Mand, der i en Daarekiste overtog det Hverv at være gal blandt de Gale, men efter et Par Dages Forløb maatte erklære, at hans Evner og Dygtighed ikke strakte til at hamle op med Anstaltens faste naturbegavede og routinerede Stok.

Som Indehaver af et Familienavn, hvortil Traditionen, uden Berettigelse af literære Resultater, snart i hundrede Aar har knyttet Forestillingen om Vid og Vittighed, indbilder Hr. Cand. jur. Vibe sig, at man overalt søger Vittighed i hvad han skriver, og værner sig endog ligeoverfor os mod denne Antagelse. Vi have ikke gjort det Forsøg paa at ryste Druer af Tornebuske, som Hr. Vibe tiltror os. Det er altsaa ganske unødige Reservationer, han gjør overalt, hvor han tror at være anklaget for Vittighed; thi vi have aldrig faldt paa, at beskylde ham for denne fra Molboernes Historie bekjendte Last, men vel for Forsøg i Retningen af den. Til vort Citat af Sammenligningen mellem de stjælende spartanske Drenge og Waisenhuusdrengene knyttede vi den Bemærkning: „Der mangler her som oftest i Forfatterens Vittighedssager tertium comparationis". Vibe har her ikke blot fundet sig beskyldt for Vittighed, men endog for „Satire". Naar han et Øieblik kunde bekvemme sig til at glemme Slægt-Traditionens indbildte Krav til ham i Egenskab af en vittig Karl, vilde det blive ham let at faa ud af vore Ord den samme Mening, som enhver anden Læser: nemlig at der mangler et tertium comparationis i Prøverne paa hans „Phantasivilkaarlighed" og „somoftest i hans Vittighedssager" (om man hellere vil — hans Attentater i Retning af Vittighed). Bekymringen for „det arabiske Talsystem" hidrører altsaa ene og alene fra en indbildt Beskyldning, som hverken vi eller nogen Anden letteligt kunde falde paa at reise.

Om „En Dag hos Braatén" have vi sagt, at „Vittighederne bestaa i Ordspil eller Fordreielser af Ord". Dermed have vi ingenlunde, som nok hver fornuftig Læser indseer, anklaget Hr. Vibe for virkelige Vittigheder, men kun peget paa det Surrogat for Vittighed, som han saaledes byder. Forsaavidt Hr. Vibe indskrænker Antallet af Ordspil til 2—3, maa vi sige, at dette dog er større end selve „Vittighederne" i Stykket. Hr. Vibe gjør os bekjendt med en privat Erklæring fra Bjørnson, ifølge hvilken hans Stykke er heelt igjennem morsomt og Vittigheden hos ham ikke beror paa Ordspil. Vi bøie os for Autoriteterne, men antage dog, at deres Orakeludsagn enten kunne være feilagtige eller skikkede til at misforstaaes. Dersom Vibes Stykke efter Bjørnson's Mening besad hine Fortrin og ovenikjøbet ved en Opførelse paa Folketheatret havde viist sig skikket til at holde „Publikum i stadig Munterhed", vilde det være uforklarligt, hvorfor Bjørnson som Theaterdirektør — og kun som saadan har han formodentlig overtaget det Arbeide at læse Stykket — ikke tilstedede det store Publikum og Christiania Theater at nyde godt af et saadant Arbeide. Vi formaa kun at tænke os den Grund, at Publikum endnu ikke ansees for tilstrækkelig opdraget til at nyde hine Vibe'ske Vittigheder, der have faaet „Autoritetens" Fribrev for ikke at være „Ordspil". Naar imidlertig Hr. Braatén beordrer „hele Tjenerskabet ind", og da et skiddent fælt Skab, hvori Tjenerne har sine Klæder (Tjenernes Skab), slæbes ind i Selskabssalen, vil det tiltrods for enhver Autoritets Erklæring strax fremgaa, at man her har et Ordspil endog i Aktion, og at forsaavidt nogen „Vittighed" er attenteret, da Ordspillet er det eneste Udgangspunkt. Man kan naturligviis ikke lægge stor Vægt paa Hr. Vibe's Referat af Bjørnson's private Ytringer. For ikke at paadrage sig en krænket Forfatters arrige Angreb, har B. maaskee valgt at udtale sig i negativ Retning. Men den Dom, som saaledes er udtalt, vil, tiltrods for Bjørnson's Autoritet, savne autoritetsmæssigt Medhold saalænge et Blad af Vibe's Stykke er bevaret i Literaturen.

I No. 1 af det hurtigt hedengangne Blad „Norge" leverede Hr. Vibe en Anmeldelse af „Brand", som begyndte med den Kraft-Sætning: „Foreliggende Digtning af Henrik Ibsen kan maaskee bedst charakteriseres som **glimrende Vanvid**", og hvor Anm. har opdaget Feil, „som man aldrig vil finde i modne Forfatteres Værker." Han seer kun i Brand „en gal Mand", og erklærer det for en stor Urimelighed, at en Mand af hans „Tænke- og Handlemaade gaar frit omkring og er Præst". Han finder Urimelighed i Alt, lige til de mindste Smaating, saaledes, naar Digteren lader Bonden „sige Hæ istedetfor Hvad", naar han lader Brand spadsere „over Sneebræen med Stav og Skræppe iført sorte Klæder" o. s. v. I sit Tidsskrift lod Vibe sine første Anker falde, men fremkom med andre, som vare næsten lige saa urimelige. Digtet reves faktisk ned, men i et Forord og Efterord, der formodentlig var bleven tilføiet efterat de mange anerkjendende Domme vare fremkomne, blev Anmeldelsens Hovedsum af Daddel noget modificeret. Denne Dobbelthed, som vi lode ude af Betragtning, men som er høist betegnende, har Vibe selv fundet sin Regning ved at bringe i Erindring, idet han i Mgbl. paaberaaber sig de tilføiede stærkt rosende Slutnings-Fraser. Naar Hr. Vibe finder sig tjent med, at hans Anmeldelse No. 2 skal betragtes som en Lovpriisning af det selvsamme Digt, som han i sin høistegne Anmeldelse No. 1 har erklæret for „glimrende Vanvid", kunne vi for vor Part Intet have at indvende. Enhver vil indsee, at Hr. Vibe som Kritiker har dækket sig ved en Retræte, der gjør hans Nederlag dobbelt glandsfuldt. — Forsaavidt vor Kritik over Vibes Tidsskrift findes ganske anderledes „nedrivende" end Vibes Do. over „Brand", føle vi os heller ingenlunde derved krænkede. Ingen Kritik kan saaledes abstrahere fra selve Emnets Beskaffenhed, at Dommen over et fortrinligt Arbeide skulde blive saa tilintetgjørende, som over et maadeligt. Dersom hele Literaturen sank i Havet med Undtagelse af „Norges" No. 1 og Mgbl.s No. 201, og man saaledes kun havde Vibes Dom over „Brand" og hans eget Referat af Bjørnsons over „En Dag hos Braatén", da maatte vistnok Efterverdenen føle ligesaa stor Sorg over Tabet af den Vibe'ske Muses Frembringelser som Tilfredsstillelse over at være forskaanet for Ibsen's „glimrende Vanvid". Men saalænge „Brand" og „Braatén" af fremtidige Literaturhistorikere kunne konfronteres med hinanden, vil en Kritik, der har revet dette og de tilhørende Vibe'ske Arbeider endnu stærkere ned, end Tilfældet med den Vibe'ske Kritik af Brand, intet Forsvar trænge.

*) Det har glædet os at erfare, at Hr. Vibe forsaavidt er bleven betagen af Blusel over sine egne Ord, at han i et Citat af Nyhedsbladet, hvor hine Udtryk forekomme og hvilket kun kan forstaaes ved Hjælp af dem, blot for at spare to Liniers Plads beklipper Citatet og henviser til „Tidsskriftet". Da nu Vibe kun vil orientere det morgenbladiske Publikum, der ei kjender Tidsskriftet, og ikke engang som vi i Henviisningen tilføier Side, hvor de to Linier ere at gjenfinde, kan han trøste sig med, at „den Hund er vel begravet".

Norge.

Christiania. Malerne Gude og Tidemand og Prof. Kjerulf ere udnævnte til Riddere af Nordstjerneordenen; Kammerherre Gran, Grosserer Sørensen, Kjøbmændene Sahl og Backer, Landskabsmaler Eckersberg, Fuldmægtig Christensen, Historiemaler Arboe, Realkandidat Guldberg, Værksmester Steenstrup og Dr. Hvoslef til Wasariddere.

— Missionsbiskop Schreuder prædikede 27de Juli i Vor Frelsers Kirke for en talrig Menneskemasse.

— Ifølge engelske Blade er Høiesteretsadvokat O. Richter, i Old Aresford, Hants, i England, 11te Juli bleven ægteviet til Charlotte Wakeford, Datter af afdøde Richard Attree, Esq. af Bishcarne.

— Den produktive Forfatterinde Oktavia Carlén har nylig forøget Antallet af sine Specialarbeider over Stockholms Topografi og Historie med en liden Bog om Stockholms Slott och dess historiska minnen. Med 18 illustr. samt planritning. Stckh., Alb. Bonnier, 1866. 170 S. 8vo. Priis 1 Rdlr. 25. (38 Sk. norsk).

— Foruden at Kolera er udbrudt i London og flere andre engelske Byer, paa flere Steder i Frankrig og langs Østersøkysten, have nu ogsaa enkelte sporadiske Tilfælder viist sig i Stockholm, Göteborg og Kjøbenhavn. Rygterne om Koleratilfælder her i Christiania ere feilagtige.

— Det nye transatlantiske Telegraphtoug er nu heldig nedlagt; thi ifølge et idag ankommet Telegram er Great Eastern, der 30te Juni forlod Sheerness med Touget ombord, lykkelig naaet Landingsstedet.

Dødsfald. Bødkermester Jens Kristensen † af Slagtilfælde 25de Juli. (Han havde i en Række af Aar været et agtet Medlem af Komunerepræsentationen.)

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 31. | Udkommer hver Søndag. | Christiania den 5. August 1866. | Priis 1 Spd. Halvaaret. | 15. Aarg.

Indhold.

Paa Mälaren.

Blandt de ophøiede Formaal, til hvis Opnaaelse de mangfoldige Stockholmske Selskaber og Ordener ere indstiftede, indtager en Lysttur hver Sommer til et af de mange deilige Punkter omkring Mälaren en saare vigtig Plads. Jeg blev først opmærksom paa dette, da min Oppasser en Dag til Svar paa mit Spørgsmaal om, hvorfor han den foregaaende Morgen havde undladt at give de ham anbetroede „Skodon“ den behørige Politur, i en meget værdig Tone replicerede, at han i sin Egenskab af Viceformand i „Venskabsbrødrenes Orden“ havde været optaget med at arrangere Ordenens sædvanlige og uomgjængelig nødvendige Sommerfart til Liljeholmen. Ved nærmere Undersøgelser opdagede jeg at hele Hotellets fortræffelige Betjening var meddeelagtig i en eller anden af disse Ordener; Stuepigen, eller som hun lod sig titulere „Mamsellen,“ var med i en, der hed „Idka dygden!“ Værtinden havde fordum deltaget i „Neptuni Brødrenes“ Seiladser osv. Og for dem alle stod øiensynlig den aarlige Mälarfart som Glandspunktet i Ordensarbeiderne.

En vakker Foraardsdag overraskedes jeg selv med en Indbydelse til at deltage i en af disse Farter; den kom fra Chefen for et af Stockholms Skarpskytterkompagnier, og Programmet lød paa en Reise til det gamle interessante Gripsholm, der først skulde besees, hvorefter Kompagniet skulde foretage en Feltmanøver og tilsidst give en Koncert af Vokal- og Instrumentalnummere i det nærliggende Mariefreds Kirke. Da Hensigten med disse Linier imidlertid ikke er at give en Beskrivelse af tvivlsom Interesse over mine personlige Fata paa hin mindeværdige Dag, skal jeg undlade at optegne, naar vi tog afsted — det var dog nok forresten vel en Times Tid

Mälaren. Maleri af Hs. Maj. Kong Carl XV. (Efter Photographi af Fr. Lamm, chemityperet af P. Lund.)

efter det bestemte Klokkeslet, men de gode Borgermænd, der for Tilfældet agerede Krigere, et Slags Søndagssoldater, skulde jo først have sin Frokost vel inden Borde, og at komme ud af Dynerne Kl. 6 en Søndags Morgen er ogsaa barbarisk nok; — skal heller ikke skildre den enthusiastiske Modtagelse vi nød i Mariefred, hvor Stadens Skarpskytterkorps, omkring 20 Mand stærkt, paraderede paa Landgangsbryggen, medens Musiken istemte "Stå stark du ljusets riddervakt!" Jeg skal ligeledes med Taushed forbigaa, hvorledes "ljusets riddervakt" senere ud paa Aftenen ikke stod saa særdeles fast, men beruset af patriotisk Begeistring, svensk Punsch og krigersk Mod blev nok saa let paa Foden. Men hvad jeg ikke kan fortie, det var det behagelige Indtryk, jeg, den eneste Fremmede og U-uniformerede, modtog af den Tone, der herskede mellem dem, den Punktlighed, hvormed de lystrede sine selvvalgte Foresattes Kommando, den Ufortrødenhed, hvormed de travede om fra Gripsholm til Mariefred, fra Mariefred ud i Skoven til en lang og trættende Manøvre, hvis Slutning jeg rigtignok kun overvar i blid Middagsslummer i en Høstak, og fra Skoven tilbage til Kirken, hvor de, støvede og udasede som de kom fra Marschen, alligevel sang, saa det rungede i de gamle Vægge — og vistnok gav Gjenklang dybt i de i talrig Skare forsamlede Mariefredianerinders Bryst. Hvorvidt den hele Skarpskytterbevægelse har nogen militær Betydning, er noget som de Militære maa bedømme; vist er det, at de gamle Muskedonnere, med hvilke Kompagniet var forsynet, ikke saa meget fryglindjagende ud, ligesom hele Truppen bevægede sig med en vis Ubundethed, der neppe vilde tilfredsstille en gammel Excerceermester. Men det er jo meget muligt, at denne nymodens Landstorm vil vise sig nok saa nyttig, især naar den bliver udrustet med de — Pandsere, for hvis Indførelse Redaktøren af Göteborgstidningen ofrer saa megen Veltalenhed. Derom kan vel imidlertid neppe være Tvivl, at Skarpskytterinstitutionen, saaledes som den har artet sig i Sverige, gjør sin store Nytte ved at forene i samme Geled Mænd i de forskjelligste Livsstillinger og af alle Klasser, skaffe en Mængde Mennesker, der hele Ugen igjennem sidde sammenkrogede over sit Arbeide, en sund og dygtig Motion i frisk Luft, samt endelig — ialfald til en vis Grad — vække Bevistheden om hver enkelt Borgers Forpligtelse til i Nødsfald at værge sit Land. Maatte blot denne patriotiske Følelse holde ud, om det skulde blive til Alvor!

Medens vi have anstillet disse Betragtninger, har imidlertid Dampskibet lagt ud fra Ridderholmsbryggen og snart ere vi et godt Stykke udpaa Mälaren. Vi begyndte at se os om efter hine tapre Idrætsmænd, der havde "fått namn af Näskonnungar eller Näsevisar, ett talrikt slägte, som ännu i dag florerar," efter hvad en lærd Forfatter i forrige Aarh., der skrev om Mälaren, har troet at kunne forsikre os. Vi møde dog endnu ingen "Näsevisar". Derimod overraskes vi af en anden Mærkelighed, idet en af Matroserne med megen Alvorlighed peger paa en Plet ude paa Søen, hvor man efter hans Forsikring kan løbe paa Skjøiter mellem Pintse og Midsommer; Opløsningen ligger naturligviis i, at der er to Smaaøer med disse noget forunderlige Navne. Saa gaar Veien forbi Björkö med sine talrige Gravhøie og udstrakte Ruinmasser, i hvilke Nogle have villet see Levninger af den gamle blomstrende Stad Birca, der omtales i Ansgars og Rimberts Krøniker. Her skal det have været, at „Nordens Apostel steg iland og begyndte sin Christendomsforkyndelse, og her har man nede ved Stranden sat ham et smukt Mindesmærke, et stort gammelgothisk Granitkors med Indskrifter, der vise, at det blev reist i 1834 ifølge en Beslutning, fattet fire Aar iforveien, da man i 1830 feirede en Fest til Minde om Christendommens Indførelse i Sverige for tusinde Aar siden.

Nu er Skibet kommen ind mellem nye Øer; Udsigten forandres og vexler hvert Øieblik. Snart glide vi ind i Skyggen af en høi Aasryg, der med Et styrter sig ned i Bølgerne, snart strækker Stranden sig langsomt ned fra Skovbrynet og fortsættes i lange, sivbevoxede Bugter; hist komme vi forbi en af de gamle klassiske "Krogar", indenfor hvis rødmalede Vægge Fredman og Mowitz og Ulla og hele hiin mythologiske Skare har feiret saamangen Sommer- og Høstaften med et lidet improviseret bal champètre; længere frem see vi Gavlerne af et mere moderne "Sommernöje", til hvilket Embedsmanden, der om Formiddagen er fængslet til sin Pult inde i Staden, vender tilbage ud paa Aftenen med en af de utallige smaa Dampbaade, der krydse forbi hinanden ind ad Mälaren til. Nu bliver Landskabet mere eensomt, Aaserne hæve sig bølgeformige og dækkede med tæt Løvskov; Øerne omslutte os paa alle Sider, og kun hist og her see vi længere borte en skinnende Stribe Vand ud imod Horizonten.

R. Keysers Efterladte Skrifter.

I.

Vort Fædreneland er visselig i vore Dage et stærkere befolket og bedre opdyrket Land end nogensinde tilforn; dets Befolkning er visselig meget rigere og meget bedre oplyst end nogensinde tilforn, og naar dets Betydning i Verdenslivet nu desuagtet maaskee er mindre end nogensinde før, saa har dette ikke sin Grund i Tilbagegang hos Folket eller Landet i aandelig eller materiel Rigdom, men i den Udvikling, der er blevet andre Landes rigere materielle Hjelpekilder til Del, der har samlet beslægtede Nationaliteter til store Folk og Stater, og som har forrykket den tidligere Betydning af geografisk Beliggenhed og lokale Forholde.

Den Forandring i Staters og Folks indbyrdes Forhold, som herved og ved andre samvirkende Grunde er foraarsaget, har reduceret os med vor voxende Befolkning, tiltagende Oplysning og fremadskridende Velstand til den Betydning ligeoverfor den øvrige Verden, som vort Tal af Mennesker og Handelsskuder angiver, og dette bringer det norske Folk i en ganske anden og underordnet Stilling til Udenverdenen, end den, flere tidligere Perioder af dets Historie kan fremvise.

Det er med en vis Modvillie, at vort Folk har bøiet sig for Erkjendelsen heraf, selv i de mindst heldige Tider stampede det mod Braadden og lukkede sine Øine igjen for den stedse mere uimodsigelige Kjendsgjerning, at Nordmændene i den nyere Tid vare et forholdsviis lidet, fattigt og indflydelsesløst Folk. Men Erkjendelsen deraf har naturligvis tilsidst seiret, og det er en nødvendig Følge af at Seieren er kommen efter lang og uforstandig Modstand, at Nederlaget føles i videre Udstrækning, end Forholdene berettige; at vi Nordmænd, der engang vare et forholdsvis mægtigt Folk, og som, efterat vi vare ophørte at være dette, fremdeles længe holdt os stærke og mægtige, nu undervurdere vor Betydning og Vægt som Folk, og ansee os for at være aldeles vanmægtige og ude af Stand til at lægge noget Lod i Vægtskaalen. Ligesaa usand som vore Fædres Pukken paa de gamle Dages Magt og Bedrifter var, ligesaa skjæv og falsk er den Paastand om vor fuldstændige Vanmagt, der nu oftere gjøres gjældende. De Veie paa hvilke og de Midler ved hvilke Fortiden naaede frem, ere andre end de, ved hvilke og paa hvilke vort Folk i Nutiden skal hævde sin Plads og Sæde blandt Verdens Nationer, og disse ville vistnok findes, naar Folket blot ikke opgiver Troen paa sig selv. Den første Betingelse for at kunne udrette Noget, er at tro sig Gjerningen voxen. Uden denne Tro, begrændset naturligvis paa fornuftig Maade, kan hverken et Individ eller et Folk hævde den Rang, hvortil dets Kræfter berettiger det.

Et Folk, der saaledes som vort er stillet mellem en rig Fortid og en tarvelig Nutid, der nødigen har bøiet sig for Indrømmelsen af vor nærværende underordnede Stilling, og som nu maaske indrømmer dette i altfor høi Grad, maa nødvendigvis ledes til at sysle meget med sine historiske Minder. Den, som mistvivler over Nutidens Vanmagt, finder Erstatning derfor i Fortiden, og den som stoler paa, at Nutiden har en Fremtid i sit Skjød, finder i Fortiden en Støtte for sit Haab.

Studiet af Fædrelandets Historie har derfor altid hos os, og navnligen efterat et selvstændigt videnskabeligt Liv her i Landet udviklede sig, fundet talentfulde Dyrkere, og ethvert Værk, der beskjæftiger sig med denne eller dermed i Forbindelse staaende Materier, har altid vundet en videre Interesse end videnskabelige Arbeider i andre Retninger. De literære Statistiker, der hos os ere udarbeidede (de sidste Bidrag hertil gaa til 1855), vise, at de historiske Videnskaber optage mere end en Syvendepart af alle de Værker, der siden 1814 ere blevne trykte her i Landet, og naar vi hertil lægge Tallet af de norrøne Oldskrifter, der ere udgivne, samt andre Bidrag til vort Oldsprogs Studium, der i de statistiske Tabeller ere henregnede til Philologien, vil det vise sig, at den hidhørende Literatur med Hensyn til Tal af Skrifter gaar den theologiske og belletristiske, der hos os som i alle andre moderne Literaturer indtager den første Plads, en høi Gang. Det Indtryk, man faar af dette Forhold i Tal, bliver ingenlunde svagere, naar man ser hen til Beskaffenheden af de Værker, som derved repræsenteres. Dette er Noget, som selv et overfladisk Kjendskab til vor Literatur og literære Forholde noksom godtgjøre. Det Værk, hvis Titel er sat over disse Bemærkninger, er et nyt og stærkt Bevis for vor Paastand. Professor Rudolf Keyser, der maa betragtes som den nyere norske Historieforsknings Grundlægger, har gjennem de Skrifter, som først efter hans Død overleveredes til Offentligheden, erhvervet sit Minde et nyt Krav paa Medborgeres Anerkjendelse og Taknemmelighed, og forsaavidt der i den Tilfredsstillelse, hvormed man modtager disse posthume Værker, blander sig nogen Misfornøielse, saa er det Misfornøielse over, at de først nu gjøres tilgjængelige for den større Almenhed. Keyser forbandt med Aand, Skarpsindighed og udstrakt Lærdom en usædvanlig Forsigtighed og Samvittighedsfuldhed og bogstaveliggjorde derfor ved Udgivelsen af sine Skrifter i dette som i andre Tilfælde det Horatsiske „Nonum prematur in annum". Hans Bearbeidelse af Norges Historie (indtil 1340), der i bogstavelig Forstand kan siges at være efterladt som en Arv til hans Landsmænd, forsaavidt Manuskriptet er skjænket til Selskabet for Folkeoplysningens Fremme og nu af dette udgivet, hviler saaledes paa Grundlaget af Forelæsninger, der allerede i 1828 ere paabegyndte og senere oftere reviderede og berigtigede; og af hans „Efterladte Skrifter", der nu udgives af Professor Rygh, er første Bind udarbeidet i 1846, paanyt gjennemset i 1856, og andet Binds forskjellige Afsnit forfattede i Tidsrummet mellem 1840 og 1859. Skjøndt Enhver, for hvem Kjendskabet til vor Fortid er kjært, og deres Tal er stort, med Længsel har imødeset disse Værker, vil man dog vistnok ogsaa nu have en Følelse af, at deres Offentliggjørelse sent efter Forfatterens Død indeholder en yderligere Borgen for, at hvad der bydes, ikke er en Frugt alene af Lærdom og Skarpsindighed, men af den modneste Overveielse, den mest samvittighedsfulde Forsken og den redeligste Stræben efter Sandhed.

Af de nævnte efterladte Skrifter, der nu gaa sin Offentliggjørelse imøde, vil vistnok det udkomne første Bind af „Efterladte Skrifter" i høiest Grad paakalde Opmærksomhed og Interesse. Norges almindelige Historie i ældre Tider har i P. A. Munchs omfangsrige og indholdsrige Bearbeidelse vundet en efter vore Forholde stor Udbredelse, og Keysers mindre Værk vil derfor nærmest kun søges af dem, der ønske at sammenligne begge Forfatteres Resultater, samt af dem, der ikke have set sig istand til at anskaffe Munchs bindstærke Arbeide. Af de „Efterladte Skrifters" andet Bind ere enkelte Afsnit forhen trykte, og dets Gjenstand: „Nordmændenes private Liv i Oldtiden" og „Norges Stats- og Retsforfatning i Middelalderen" staar ialfald for det sidstnævnte Afsnits Vedkommende i en saa nær Forbindelse med den politiske Historie, at den ogsaa hos Munch har faaet en videre Bearbeidelse.

Anderledes er det derimod med det første Bind, der omhandler „Nordmændenes Videnskabelighed og Literatur i Middelalderen". Dette er en Gjenstand, der ikke tidligere samlet har været bearbeidet af nogen norsk Forfatter; ingen Deel af Keysers Behandling deraf har tilforn været trykt, og den omfatter en saa væsentlig Side af vore Forfædres Liv og Bedrifter, samt yder et saa væsentligt Bidrag til Bedømmelsen af den norrøne Folkegrens Betydning for Kulturhistorien, paa samme Tid som Stoffet selv har almen Interesse, at det neppe kan være Tvivl underkastet, at den læsende Almenhed i de nordiske Lande vil skjænke dette Værk en særdeles Opmærksomhed.

Den norrøne Literatur er i flere Henseender en mærkelig Fremtoning. Den opstod og udviklede sig hos et lidet, spredt boende Folk, der blomstrede paa en Tid, da Størsteparten af den civiliserede Verden fortabte sig i theologiske og skolastiske Studier, den fastholdt et bestemt nationalt Præg, medens man andetsteds søgte fremmede Mønstre, og den udviklede det nationale Tungemaal til et i mange Henseender fortrinlig brugbart Udtryk for Tanken, ikke alene i poetiske, men ogsaa i historiske og philosofiske Skrifter, medens Latinen i det øvrige Europa, med Tilsidesættelse af Landsmaalene, blev Skribentens Sprog udenfor Poesiens Omraade og selv paa dette Feldt rivaliserede med Landsmaalene.

Den nødvendige Forudsætning til, at en saadan Literatur kunde udvikle sig hos vore Forfædre, er, at de tidligt maa have erhvervet en ikke ringe Grad af Kultur. Man behøver ikke, idet man antager, at dette var Tilfældet, at tillægge dem nogen overlegen Evne til at skabe en saadan. Den var og maatte være en Frugt af heldige Omstændigheders Samvirken med Folkets Eiendommeligheder.

Hvilket Grundlag Folket kan have medtaget fra sine østlige Bosteder, derom vide vi Lidet, men saameget er dog sikkert, at de, da de ankom til Landet og besatte dette, havde ophørt at være Nomader, vare i Besiddelse af Sands for Agerdyrkning, forstode at behandle Jernet og efter Keysers Mening ogsaa havde en egen, om end høist ufuldkommen Bogstavskrift. Disse Elementer til Kultur støttedes og udvikledes ved Sprogets og Rets- samt Samfundsforholdenes Ensartethed, der, hvor spredt end de forskjellige Afdelinger af Folket bosatte sig, lod dette føle sig som en Enhed, og ved det Sammenstød af afsondret Stilling ligeoverfor beslægtede Folk (adskilt fra Svearne for en stor Del ved uveisomme Skove og fra Danerne ved Havet) og livlig Samfærdsel med Udenverdenen, som Folkets Sømandsdygtighed fremkaldte, der stadig tilførte nye Indtryk, samtidigt med at disses Bearbeidelse hos Folket foregik uden synderlig Paavirkning udenfra.

Naar man læser baade vore egne Oldskrifters og især deleshed fremmede Forfatteres Beretninger om vore

Forfædres Raahed, Vildhed og Grumhed i den hedenske Tid, kunde man lettelig fristes til at antage den Forudsætning, fra hvilken jeg ovenfor er gaaet ud, som en Illusion; men man maa ikke overse, at Raaheden i mange af de omtalte Tilfælde hæver sig til Heroisme, at Kulturen i sin høieste tilværende Grad altid kun findes hos et Mindretal, medens Massen af Folket staar flere Trin lavere, og endeligen, at Historien indeholder talrige Exempler paa, at Raahed i Sæder (navnligen i de mindre begunstigede Klimater) og Grumhed i Striden meget vel er forenelig med en vis Grad af aandelig Kultur, eller ialfald Modtagelighed for saadan. Homers Helte vare udsatte for under Gjæstebudet at faa Kjødben slyngede mod deres Pander, og Atzekerne, som Cortes ved sin Ankomst til Mexico forefandt i Besiddelse af en ikke ringe Grad af Kultur, lode sine Konger og Høvdinger slagte Mennesker til deres Guders Ære.

Den Hedendommens aandelige Kultur, som vi saaledes have forudsat, er der givet os Bevis for i de gjennem Aarhundredernes Løb opbevarede mythiske Digte.

Alle menneskelige Væsener, der ikke ere fuldkommen vilde, sætte Pris paa Beretninger om den forbigangne Tid og finde Fornøielse i at høre Fortællinger om udførte Bedrifter. Saalænge Bogstavskrift ikke er almindelig kjendt, eller Midlerne til at benytte den lette, er det fremdeles nødvendigt, at give disse Beretninger en Form, der letter Hukommelsen Arbeidet med at fastholde dem, og dette kan alene ske ved den metriske Form. Derfor ere alle Folks første Literaturer iklædte poetisk Form, derfor have alle Folk, der ere naaede frem til Kultur, gjennemgaaet et Udviklingstrin, paa hvilket Sangen var Literaturens Udtryk, og derfor finde vi hos de fleste Folk Spor til, at de, der sammensatte hine Beretninger, nøde Agtelse og Anseelse. Men somoftest indskrænkede denne Literatur sig til mere og mindre poetisk udsmykkede Beretninger om udførte Bedrifter af Guder eller Mennesker. Sjeldnere hæver den sig til en dybt tænkt, vel sammensat og poetisk beaandet Fremstilling af en hel Theogoni som Vóluspá, sjelden til et Læredigt af Hávamáls Gjennemsigtighed og Klarhed, og sjelden finder man den historiske Sandhed i den Grad paagtet som i Hedendommets sildigere Digte. Det tør vel derfor siges, at vort Hedenolds Poesi er særligen Opmærksomhed værd paa Grund af sin egen Vægt i og for sig, og hertil kommer den særegne Betydning, der maa tillægges den, som den eneste oldgermaniske Literatur, der i noget Omfang er levnet os. Og herved ere vi komne til et Punkt, der er ganske mærkeligt, fordi Aarsagen til, at den er os bevaret, er nøie forbundet med vor Literaturs Udvikling, i den kristelige Tid og Bibeholdelsen af Landsmaalet som Udtryk for Tanken.

Det, som befrugtende virkede paa de nationalt udviklede Elementer og skabte vor Middelalders Literatur, var, næst Rigets Samling af Harald Haarfager til en ordnet Statsenhed, Kristendommens Indførelse. Den formildede Sæderne, hævede Tanken ud over den tidligere snævre Kreds, medførte Kjendskab til Sydeuropas Lærdom og gjorde Skrivekunsten almindeligere og brugbarere. Men at Kristendommen medførte disse Fordele uden som i den største Del af det øvrige Europa at afbryde den nationale Literaturs og Landsmaalets Udvikling, have vi nærmest den Omstændighed at takke for, at den kom til os fra Angelsachserne.

Da Gregor den Store sendte Augustin til England for at forkynde Angelsachserne den kristelige Lære, bød han ham i alle Dele at fare varligen frem og rette den kristne Kirkes Former efter Folkets religiøse Begreber og Standpunkt. De hedenske Templer burde ikke forstyrres, men saavidt muligt indvies til kristne Kirker, og Offergjæstebudene burde erstattes ved kristne Festmaaltider. Saaledes lød de Missionærerne medgivne Forskrifter. En Følge af, at Christendommen saaledes fra Begyndelsen af søgtes sammensmeltet med Folkets nationale Sædvaner, var det vel, at den ikke her, som ellers, afbrød det nationale Tungemaals Brug og den nationale Udvikling. Den gav denne nye Impulser og hævede den til et friere, fyldigere og frugtbarere Standpunkt. Derfor se vi ogsaa, hvorledes Angelsachserne beholde sine gamle heroiske Digte i friskt Minde og tidligt erhverve en juridisk og historisk Literatur af ikke ringe Omfang, paa samme Tid som det theologiske Studium drives med Iver og kan opvise Forfattere af den Betydenhed, som Beda den Ærværdige og Alkuin. At Kristendommen kom til os fra dette Folk, maatte have en væsentlig Indflydelse paa dens Stilling til den nationale Poesi og den nationale Literaturs Udvikling, og vi tage neppe feil, naar vi formene, at vi, forsaavidt den ikke var kommet ad denne Vei, maatte have spurgt som Cicero, naar han taler om den tidligere latinske Poesi: „Veteres nostri versus ubi sunt, qvos fammi vatesqve canebant?" Vi tage neppe feil, naar vi mene, at den nationale Literatur vilde have udviklet sig i en anden og ulige fattigere Retning og Landsmaalet være blevet fortrængt af det latinske Sprog, her sam andetsteds i Europa, dersom ikke Hákon Haraldson var blevet opfostret i England og Olaf Trygvason der havde levet i aarevis og der modtaget Daaben.

Den norske Geistlighed rekrutteredes i Begyndelsen fra England eller med Nordboer, der i England havde faaet sin Uddannelse, men gik snart over i norske Hænder, om end Forbindelsen med den engelske Kirke vedvarede i længere Tid.

Det Præg, den norske Geistlighed herved fra Begyndelsen af havde faaet, holdt sig udover vor hele Middelalder. Skjønt den ingenlunde var ukjendt med theologiske og kanoniske Studier, skjønt mange af dens ypperste Medlemmer havde besøgt fremmede Høiskoler, skjønt de geistlige Stiftelsers Bibliotheker besad Exemplarer baade af Datidens lærde Literatur og af de gamle Klassikere, og skjønt de ved Bispestolene senere oprettede Skoler synes næsten udelukkende at have gaaet i theologisk Retning, saa gjorde dog den latiniserede og hierarchisk-methodiske Retning sig langtfra gjældende i den Grad, som i andre Lande. Gudstjenesten blev for en Del holdt i Landsmaalet, og det lykkedes ikke, tiltrods for de Anstrengelser, som en pavelig Legat gjorde i den Retning her i Landet, at faa et Coelibatsliv antaget eller det pavelige Bud desangaaende respekteret. Det blev maaske en medvirkende Aarsag til vor senere politiske Vanmagt ligeoverfor Nabostaterne, at Hierarchiet ikke her udviklede sig til den faste, sammenhængende Magt, som andetsteds; men gjennem Aarhundreder virkede det saare velgjørende paa vort folkelige Liv, muliggjørende Bevarelsen af Hedendommets Sange og Sagn og Udviklingen af den nationale Kultur og Literatur. Vistnok finder man Spor af, at Geistligheden har taget Forargelse af de hedenske Billeder, som Skaldene benyttede: Olaf Trygvason nærede nogen Betænkelighed ved at lytte til Halfred Vaadværkskalds Dráper ligesom Olaf den Hellige med Hensyn til Sighvats, og den islandske Biskop Jon Oymundsen fik endog ved Lov forandret Dagenes hedenske Navne (1107); men i det Hele formaaede saadanne Betænkeligheder lidet at gjøre sig gjældende. Præsteskabet meddelte de unge Digtere sin Tilladelse til at benytte den hedenske Mythologi og dennes Former i deres Digte, og de, der behandlede Digtekunsten fra et systematisk Standpunkt, historificerede Mytherne og lagde sine Disciple paa Hjerte, kun paa denne Maade at fæste Lid til dem. Vi see derfor et efter de gamle Digtermønstre formet Skaldskab vedligeholde sig og blomstre frem udigjennem den kristelige Tid, vi see det høit æret af Høvdinger og Almue og udøvet af Konger, Jarler og selv Geistlige, der regnede sig dette til en Ære. Hákon Haraldson, begge Olaf'er og i Særdeleshed Harald Hárdráde vare selv Skalde, og den bekjendte Digter Ragnvald Orknøy-Jarl sluttede Opregningen af de Idrætter, som han forstod at øve, med de Ord:

„Begge Dele forstaar jeg,
Harpen slaa og at digte."

Under disse Omstændigheder maatte de gamle Digte holde sig i Folkets Erindring og deres Opbevaring sikres, og heraf fulgte igjen en bestemmende Indflydelse paa den øvrige Literaturs Udvikling og Farve i national Retning.

Dette maatte navnlig blive Tilfældet med Historieforskningen og Historieskrivningen. Sagaen har existeret ligesaa langt tilbage som de mythiske og heroiske Digte, om den end først senere træder os imøde i afsluttet Form. Først var den Stoffet, af hvilket Kvadene udsprang, senere blev den det Kjød, der omgav disse som Kjærne, og som fra denne fik Fasthed og Paalidelighed, og endelig, da Skrivekunsten var blevet mere almindelig, blev den en Ting for sig selv. Men samtidigt med at man erkjendte, at en Fremstilling i bunden Stiil frembød et videre Felt for Skildrerens Pensel og fandt Midler til at sikre Maleriet Tilværelse i Fremtiden, maatte Skaldskabet aftage. Man behøvede det ikke mere; thi den metriske Forms mnemotechniske Nødvendighed var tilintetgjort. Hvor den poetiske Aand derfor nu ikke fandt sig tilfredsstillet ved den ubundne Form, der valgte den andre Gjenstande end før, besang religiøse Gjenstande eller Hverdagslivets Følelser og Begivenheder. — Vi se denne Udviklingsgang klart nok udtrykt i den Forandring, som Digtningens Stilling til de forskjellige Tider indtog blandt de høieste Klasser af Befolkningen. De gamle Konger Harald Hárfager, hans Søn Hákon, Olaf'erne og Harald Hárdráde havde sine Hofskalde, der stadigt foredrog Digte om sin Herres og Andres Bedrifter; deres Tal bliver færre, deres Dygtighed mindre, eftersom Tiden lider, og efter Magnus Lagabøters Tid hører man dem neppe nævne, medens Fortællingen af Sagaer, der allerede tidligt omtales, endnu tidligere var afløst af Oplæsning af Sagaer, saaledes som der berettes i Hákon Gamles Saga.

Men var Landsmaalets Brugbarhed og en af den lærde Dannelse uafhængig Retning sikret ved de historiske Arbeider, var det rimeligt, at det samme blev Tilfældet ogsaa i andre Retninger hos et Folk, hos hvem Historieforskningen var en Hovedvidenskab. Derfor have vi ogsaa i Landsmaalet et Værk som Kongespeilet, en politisk Afhandling som Anecdoton og en mathematisk Afhandling som Hauk Erlandsons Algerismus, jeg kan vel ogsaa tilføie theologiske Værker som Stjorn og Lucidarius.

Det foreliggende Værk indeholder en saa oplysende Skildring af en mærkelig Gjenstand, at man maa holde os tilgode, at vi her have sammentrængt enkelte af de mere fremtrædende Træk, hvoraf den norrøne Literaturs Udvikling i national Retning betinges og betegnes, og vi mene derved paa den bedste Maade at have godtgjort vor Paastand om at denne, saavel i og for sig selv, som særligen i Forhold til Tid og Omstændigheder, er en saare mærkelig Fremtoning, der vel fortjener Opmærksomhed hos Enhver, der har Historien i sin Almindelighed og den nordiske Historie i Særdeleshed kjær.

II.

Den norrøne Literatur, der efter Kristendommens Indførelse havde udfoldet sig og vundet i Rigdom eftersom Riget tiltog i politisk Anseelse og Styrke, delte Folkets Kaar, da Rigets Styrke efterhaanden aftog og Norges Overgang til et Biland forberededes. Og Literaturens Tilbagegang var endmere brat end Rigets. Omkring 1300 synes den at have staaet i sit bedste Flor. Sagaen var bragt til den mest fuldendte Form; Lovene vare redigerede med særdeles Omhu, fremmede Literaturers bedste Frembringelser i belletristisk og theologisk Retning overførtes til vort Tungemaal, Literaturen fandt Beskyttere og Yndere i fast enhver Gren, den omfattede; men knapt et halvt Aarhundrede efter er Tilbagegangen tydelig nok, og senere bliver den end mere mærkbar. Den literære Produktion ophører, og man nøier sig med at bevare og afskrive de gamle Codices. Men Tilbagegangen skulde blive endnu større. Et Par Aarhundreder senere forstod man i Norge knapt de gamle Haandskrifter; de brugtes til Makulatur og afgave et godt Materiale for Bogbinderen, der just ikke foer varligen frem med de gamle Pergamentsblade, hvorpaa Fortidens Tanker og Bedrifter vare optegnede af en Slægt, der satte mere Pris paa Folkets Ære og Værdighed. Men just i denne Periode føiede Islænderne, hvis Fortjenester af den norrøne Literatur allerede forhen vare meget store, en ny og væsentlig Adkomst til sin tidligere Fordring paa vor Erkjendtlighed, ved at opbevare den gamle Literaturs Værker. Islands afsondrede Beliggenhed, der henviste dets sagn- og sagakjære Folk til sig selv og de Minder, der vare det overleverede, gjorde naturligen det Væsentligste til, at man der ud gjennem de mørke Aarhundreder stadigen erindrede og troligen bevarede de gamle Bøger; men en ikke ganske uvæsentlig medvirkende Grund hertil turde man maaskee ogsaa kunne søge i, at Islænderne tidligt udviklede en ikke ringe Virksomhed som Afskrivere af Sagaerne, hvoraf det var en nærliggende Følge, at disse fandtes i mange Afskrifter paa Øen.

Man faar et stærkt Indtryk af, at Manuskriptmassen paa Øen var større end Interessen for dem, naar man hører om, hvor lidet Kjendskab til og Interesse for hine der lagdes for Dagen af de islandske Studenter i Kjøbenhavn, da Studiet af Fortiden der vaktes til Live.

Dette skede i den første Halvdel af det 17de Aarhundrede. Interessen for vor Oldtid og de gamle Skrifter, der havde slumret saa længe, at disse næsten vare gaaede i Forglemmelse, vaagnede og blussede kraftigt op i hele Norden. Runemonumenterne droge først Opmærksomheden til sig. Ole Worm i Danmark og Idton Bure i Sverige ødslede Tid og Kræfter paa Forklaring af disse. Imidlertid var der paa Island, rimeligvis fra ældre Tider, hos enkelte Familier ikke ringe Samlinger af Manuskripter, og hos disse Samlingers Eiere var der naturligviis baade Kundskab og Interesse i høiere Grad end hos Almenheden. Det gjenvakte Studinm af Fortidens Historie maatte derfor gjøre disse Samlinger mere bekjendte og opfordre Historieforskerne til i dem at søge Oplysninger. Islænderen Arngrim Jonson, der har store Fortjenester af at have gjort den gamle Literatur kjendt, fik saaledes allerede 1596 kongelig Befaling til at samle Haandskrifter, for at meddele Rigshistoriographen Niels Krag Uddrag og Oversættelser deraf. Senere opdagede Biskop Brynjulf Svendson den ældre Edda (1643) og meddelte denne til Torfæus samt forærede Originalmanuskriptet til Kongen. Da Opmærksomheden saaledes først var vakt i Danmark, udfoldedes der en ikke ringe Virksomhed for at samle og bevare de gamle Haandskrifter, og i 1685 blev der endog udstedt et kongeligt Forbud mod at afhænde gamle Haandskrifter til Udlændinger. (Allerede meget tidligere [1722] var der sendt et Reskript til Biskoperne om Oldtidsminders Opsøgelse og Bevarelse.) Samlervirksomheden kulminerede med Arne Magnusson († 1730), der sankede sammen, kjøbte og laante uden at levere tilbage, indtil han

kunde efterlade sig den værdifulde og for Nordens Historie uvurderlige Arne Magnussen'ske Samling.

Kort efter at man havde taget Sagen alvorligt fat i Danmark, skeede det samme i Sverige. En tilfældig Omstændighed gav Sagen her et stærkt Fremstød. Den islandske Student Johan Rugman blev 1658 paa en Reise fra Island til Kjøbenhavn opbragt af en svensk Kaper og ført til Sverige. De svenske Magnater Per Brahe og Magnus de la Gardie toge ham i sin Beskyttelse og bragte ham til Upsala, hvor hans Oplysninger om de paa Island værende Sagaskrifter vakte Opsigt hos Universitetets bedste Mænd. Han blev paa offentlig Bekostning sendt til Island for at samle Haandskrifter og kom tilbage med et Bytte, der blev Grundlaget for det senere oprettede Antikvitetskollegiums Samlinger. Samlervirksomheden maatte, efter den Retning, Sagen havde taget, koncentrere sig til Universitetsstæderne. For Norges Vedkommende kan der derfor ikke anføres noget Tilsvarende af hvad der fandt Sted i Danmark og Sverige; men det synes dog, som om man heller ikke i Norge hverken har manglet Haandskrifter eller savnet Interesse for Fædrelandets Oldtid. De talrige Fragmenter af Oldskrifter, der ere fundne i Rigsarchivet, og den Tilvæxt, som de kjøbenhavnske Samlinger i sin Tid have faaet fra Norge, bevise det første, og det andet fremgaar tydeligt nok af, at en norsk Præst allerede før Udgangen af det 16de Aarhundrede kunde levere en Oversættelse af Snorre efter nu aldeles ubekjendte Manuskripter, og af at denne Oversættelse udigjennem 17de Aarhundrede kunde skaffe sig Indgang hos Læg og Lærd og selv hos Almuen.

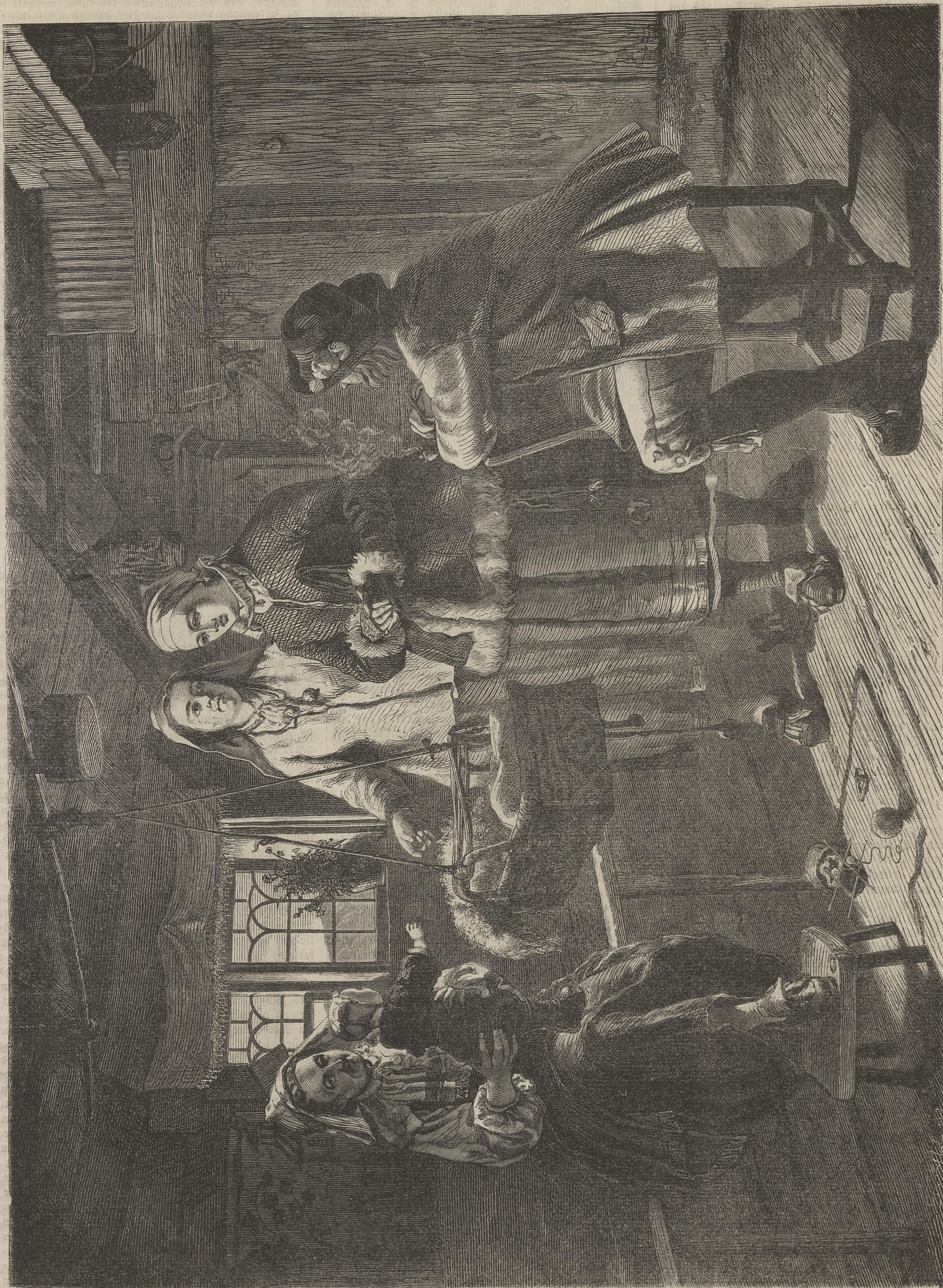
Liebig i sit Laboratorium.

Bearbeidelsen af den saaledes nyfundne Literatur kunde ikke holde Skridt med Samlingernes Forøgelse, og Kjendskabet til den vandt derfor ikke nogen almindelig Udbredelse. Vistnok har man allerede fra det 17de Aarhundrede grammatiske og lexikalske Bearbeidelser af Oldsproget og Udgaver af enkelte Manuskripter, men de første vare ufuldkomne og de sidste faa i Tallet. Udigjennem det 18de Aarhundrede, navnligen efterat Suhm og Schøning havde begyndt at bearbeide den gamle Historie, og det Arne Magnussen'ske Legat var traadt i Virksomhed, vandt en, hvorvel temmelig overfladisk Kjendskab til Oldtiden større Udbredelse, og der var et Tidsrum, da saagodtsom enhver dannet Mand nærede eller affekterte Interesse for og Kjendskab til Antikviteter. Det er imidlertid først vort Aarhundrede, som gjennem talrige Udgaver og Oversættelser af de gamle Skrifter, gjennem kritisk Bearbeidelse af vor Oldhistorie og gjennem grundige grammatiske og lexikalske Værker over Oldsproget har skabt et mere udbredt Kjendskab til den gamle Literatur. Det er ogsaa først i vort Aarhundrede, at der er blevet givet en sammenhængende Fremstilling af dens Indhold i større og mindre Udstrækning. Først i Rækken af disse Skrifter staar med Hensyn til Udgivelsestid P. E. Müllers Sagabibliothek, et Værk, hvis Fortjenester for sin Tid ere store og uomtvistelige, og som ogsaa nu vel fortjener at raadspørges. Noget senere har man Fin Magnussens Bearbeidelse og Afhandlinger over Edda og flere større og mindre Monographier. Endelig i de sidste Aar have vi faaet Grimur Thomsens vistnok ikke vidtløftige, men temmelig omfattende Bemærkninger om den gamle nordiske Poesi og saa næsten samtidigt N. M. Petersens Bidrag til den nordiske Literaturs Historie og Keysers ovennævnte Værk.

Vi ville ikke indlade os paa en Sammenstilling af disse forskjellige Behandlinger af samme Gjenstand. De seneste Værker have de sidste Aars forøgede Kjendskab til Kilderne og den strengere kritiske Behandling, som deraf har udviklet sig, forud for de tidligere; ligesom den Plan, hvorefter de forskjellige Forfattere have arbeidet, ogsaa tildeels har været forskjellig. Alle ere de Ære værd, og vi tage neppe feil, naar vi i Fremkomsten af disse Værker tro at see det bedste Beviis for, hvor stærk Interessen for den gamle norrøne Literatur nu er i de nordiske Lande, og det bedste Grundlag for dennes Befæstelse og videre Udbredelse.

Der har offentligen været anket over, at Keyser i Modsætning til de danske Mænd, der have behandlet samme Materie, har stillet sig paa et altfor eensidigt norsk Standpunkt, forsaavidt som han i altfor høi Grad skal have hevdet Norges Ret til den gamle Literatur. Dette er en gammel Strid, med Hensyn til hvilken der ikke mere burde være Tale om løse og ubegrundede Domme, men om Argumenter, der kunde omstyrte eller svække Keysers klare, greie, og med Beviisligheder vel belagte Fremstilling. Den taler bedst for sig selv, og vi henvise Læseren til den. Kun et Par Bemærkninger være det os tilladt at gjøre i denne Forbindelse.

Det var Norges og dets Biland Islands politiske Forbindelse med Danmark, der, da Interessen for Oldsproget igjen vaktes, samlede Mængden af de gamle Manuskripter i Kjøbenhavn, og det var Danmarks og Sveriges egen Mangel paa national middelalderlig Literatur, der bragte de danske og svenske Lærde til at beskjæftige sig i saa høi Grad med den norrøne Literatur, der, om den end direkte fordetmeste kun angik Norge og Island, dog paa Grund af de nordiske Folks nære Slægtskab og nøie Forbindelse igjennem Tiderne, i saare mange Henseender ogsaa vare høist oplysende for Nabolandenes Histo rie og Sprog. Vi skylde vore danske og svenske Brødre Tak for det Arbeide og den Lærdom, som de have anvendt paa Opklarelsen, Udbredelsen og Bevarelsen af denne Literaturs Levninger, og vi skulle ikke undre os over, at de gjerne ville have Eiendom i den Skat, af hvilken de have saamange Fortjenester. Men da de misforstode sin Ret, var det en nødvendig Følge heraf, at de norske Historieforskere skarpt og bestemt maatte paatale dette. Naar en saa indsigtsfuld Mand, som den høist fortjente Fin Magnussen t. Ex. i sin Indledning til den danske Udgave af Edda kunde efter en Argumentation, der har mere end een Tilsnigelse, slutte med at Eddadigtene „saaledes tilhøre det ældre danske Sprog, og tillige, forsaavidt Island tilhører Danmark, den danske Literatur" og dette i den danske lærde Verden blev taget for god Vare og gjentaget, kunde de norske Historieforskere ikke undlade at udrede Sagens sande Sammenhæng. Striden tør derfor, fordi den nærmest gik ud paa at afbevise en dybt rodfæstet vrang Mening, have faaet en skarpere Form, end ellers maaskee vilde været Tilfældet, og er maaskee tillagt en større Betydning, end der retteligen tilkommer den. Thi antage vi end, at den Literatur, der er skrevet i det norske Landsmaal, der er frembragt af Nordmænd og Islændere, og som væsentligst behandler Norges og Islands Historie maa tilhøre den norske Literatur, saa formindskes derved ikke Folkeslægtskabet mellem de nordiske Folk eller deres Udviklingshistories nære Forbindelse. Hvorvidt Danmark og Sverige fra Begyndelsen af have havt en med mere eller mindre svage, sydgermaniske Bestanddele opblandet Nationalitet, er et andet Spørgsmaal, men fuldt saa vigtigt i denne Henseende er det, at medens Norge fik de

Fra Udstillingen i Stockholm: Gudmoderens Besøg, Billede af J. C. Höckert.

dets Kultur befrugtende Spirer fra Angelsachserne, kom Christendommen til de andre Lande fra Tydskland, og heraf betingedes Kulturudviklingen paa en Maade, som maatte skabe Forskjel og som let forklarer, at der i Norge kunde udvikle sig en fra Nabolandenes forskjellig Literatur, der i særlig norsk Form fastholdt og behandlede oprindeligen fælles Myther, fælles Sagn og fælles Anskuelser.

Naar samme Anmelder anker over, at Keyser heller ikke har gjort Islænderne Ret og Skjæl, da er den Tvist, som derom har været ført, af end mindre Betydning, aldenstund Islændernes udprægede norske Nationalitet, en nødvendig Følge af, at Island var befolket væsentligst fra Norge, at det derfra fik sin Lovgivning og Christendommen, at dets Beboere stode i stadig og inderlig Forbindelse med Moderlandet, og at Islænderne ved de norske Kongers Hof fandt baade Gjenstanden for sin litterære Virksomhed og Belønningen derfor, gjør en Skjelnen mellem norsk og islandsk lidet væsentlig. Havde et norsk Universitet i det 17de Aarhundrede kunnet overtage Gjenoprettelsen af Kundskaben til den gamle Literatur, vilde saadanne Stridspunkter neppe været opstaaede og i al Fald faaet en ganske anden Charakteer.

Den anden Bemærkning, som vi her finde Anledning til at gjøre, er den, at den nordiske Enhedsstræben, hvis Berettigelse det navnligen inden det videnskabelige Omraade være langt fra os at bestride, ingenlunde styrkes og støttes derved, at noget af de nordiske Folk afgive noget af sin historiske Eiendom. Den første Betingelse for en saadan Udvikling og Realisation af Foreningstanken er, at ethvert af de nordiske Folk træder ind i Foreningen med sin fulde Arv og sin fuldt udviklede og anerkjendte Nationalitet. Det er alene paa denne Maade, at den høiere Enhed kan opstaa som en Sandhed. Sker det med vilkaarlig Opgivelse af Lod og Del i Fortiden eller Ret i Nutiden, vil Udviklingen nødvendigvis blive skjæv og et forenet Norden mangle den Styrke, som Foreningen skulde give og som kun kan naaes gjennem fuld Benyttelse af de forenede Elementers iboende Magt og Kraft. Hvert Folk faar selv se til i disse Henseender at gjøre sig gjældende, og vi, der mangle et sammenhængende Statsliv og glimrende Minder fra de sidste Aarhundreder, have i Sandhed ikke mindst Opfordring til at hegne og hævde om den Eiendom, der er os levnet. Vi hævde derved bedst saavel os selv som den nordiske Stamme i det Hele.

De ivrige Skandinaver synes at overse dette. De bære sig i al Fald iblandt ad, som om den Enhed, der eftertragtes, skulde kunne opnaaes simpelthen ved at kaste alle de tre Folk sammen i en Gryde og blande dem vel sammen. Derved kan man kanske faa en Forening i en Fart, men visseligen hverken den indre Harmoni eller den ydre Styrke, uden hvilken Foreningen intet Værd har.

Den nævnte Anmelder vil ogsaa sætte et Spørgsmaalstegn ved Keysers Mening om de nordiske Runers Oprindelse og Ælde, og der er vistnok vigtige Autoriteter for den Mening, at Runealphabetet er dannet efter det græsk-latinske Alphabet, til hvilken Mening og aa Munch i sin Runelære bekjender sig, samt for at Kjendskab til Runerne er indkommet søndenfra, i hvilken Henseende det ikke bør lades uomtalt, at Runemindesmærkerne bliver færre i Tal og yngre i Tid, jo længere man kommer nordpaa, og at de allerfleste af dem skriver sig fra den første kristelige Tid. Keysers Deduktion, der hævder Runealphabetet som en fælles germanisk Eiendom, der forefandtes fra de tidligste Tider hos Goter, Angelsachser, Tyskere og Nordgermaner og som kan antages af dem Alle er taget i Arv fra den Tid, de udgjorde en samlet Stamme eller boede i hinandens Nærhed, forekommer os imidlertid meget overbevisende. Den Kultur, som den germaniske Stammes forskjellige Folk, den norrøne Gren, Angelsachserne og Gotherne („Græcis pæne consimiles, omnibus barbaris sapientiores". Jornandes) saare tidligt, og ikke lang Tid efter at de sydligstboende Grene vides at være komne i Berørelse med Romerne, udviklede, gjør det i og for sig selv saare sandsynligt, at Stammen maa have medbragt fra sine tidligere Bosteder Grundlaget til et saa væsentligt Kulturelement, og dette bestyrkes endmere ved at Vulfila skabte et eget, efter det græske formet Alphabet til sin Bibeloversættelse, medens det dog, dersom de gotiske Runer vare komne fra Romerne eller Grækerne, havde været det Nærmestliggende, at komplettere det af disses Alphabet. Men er der saaledes Sandsynlighed for, at Runerne ere en urgammel, fælles germanisk Eiendom, vinder den Keyserske Mening om de nordlige Runers selvstændige Stilling væsentlig Vægt og de fra Alphabetets Simpelhed og Ufuldstændighed hentede Grunde forøget Styrke.

Justus v. Liebig i sit Laboratorium.

(See Billedet paa Side 144.)

Liebigs første chemiske Laboratorium var ikke fuldt saa elegant som det, mellem hvis mangfoldige Kolber og Retorter og hvad alle disse mystisk formede Apparater nu hede, Billedet viser os Mesteren syselsat. Det var nemlig et beskedent Apothek i den gamle ærværdige By Darmstadt, hvor Faderen havde nedsat sig som Materialist. Allerede her begyndte han med forskjellige originale Experimenter, men foretrak snart, da det ikke behagede ham at modtage et Ørefigen, hvergang en Kolbe sprang under noget af hans mere halsbrækkende Forsøg, at opgive sin Apothekspost og leve som fri Videnskabsmand. I sin Nød henvendte han sig nu til en Geheimeraad Schleiermacher, der blev saa indtagen af den unge Lærlings chemiske Arbeider, at han skaffede ham en Understøttelse af Regjeringen, hvilken satte ham istand til først at opholde sig nogen Tid ved Universitetet i Erlangen og derfra begive sig til Paris. Liebig havde endnu ikke fyldt sit 18de Aar, da det lykkedes ham for det franske Videnskabsakademi at fremlægge nogle Undersøgelser om Knaldsølv, der vakte adskillig Interesse og særskilt blev L. til Nytte derved, at de gjorde ham bekjendt med Alex. v. Humboldt, der tilfældigen var tilstede i Akademiets Møde. Denne underholdt sig med den unge Chemiker, indbød ham til sig, og førte ham sammen med Gay Lussac, der aabnede ham sit Laboratorium, for at han der kunde fortsætte sine livsfarlige Experimenter. „Ved Enden af hint Møde den 18de Juli 1823", skrev Liebig sytten Aar senere, idet han dedicerede Humboldt sin Agriculturchemi, „medens jeg var beskjæftiget med at pakke mine Præparater sammen, nærmede en Mand af de academiske Medlemmers Række sig til mig; med elskværdig Venlighed forstod han at aflokke mig en Tilstaaelse om mine Studier, mine Beskjæftigelser og Planer; vi skiltes ad, uden at jeg, enten det nu var af Mangel paa Erfaring eller af Undseelse, havde vovet at spørge om, hvem det var, der havde havt den Godhed at skjænke mig sin Opmærksomhed. Denne Samtale er blevet Grundlaget for min Fremtid; jeg havde under den vundet en Ven og Velynder, der baade havde Evnen og Villien til at hjælpe mig frem i min videnskabelige Stæben". H. havde fremdeles sin Opmærksomhed henvendt paa ham, og det var fornemmelig paa hans Anbefaling, at Liebig i 1824, dengang ikke mere end 21 Aar gammel, modtog en Kaldelse til Gießen, hvor han allerede efter to Aars Forløb steg fra overordentlig til ordentlig Professor. Her udkastede han nu Planen til en Underviisningsanstalt for selvstændige videnskabelige Forskninger og Arbeider og grundlagde det første chemiske Laboratorium ved noget Universitet, der gjorde Gießen til Midtpunktet for de chemiske Studier i Tydskland og blev Planteskole for saa mange udmærkede Mænd, at sikkerlig de allerfleste nulevende Professorer i Chemi der have modtaget eller afsluttet sin Uddannelse. Han var stedse omgiven af en talrig Skare af dygtige og stræbsomme Disciple, der fulgte den Retning, han var slaaet ind paa, og som under hans Ledelse fuldførte en Masse Analyser og Opdagelser; selv var han utrættelig virksom, og udrustet som han er baade med den skarpe Tænkers divinatoriske Blik og med en udmærket praktisk Dygtighed i Udførelsen af selve Experimenterne, hævede han Aar for Aar Chemien saavel i theoretisk som i praktisk Henseende til et høiere Standpunk og erhvervede sig uvisnelige Fortjenester især af den organiske Chemie og dens Anvendelse paa Physiologien, Medicinen, Læren om Fødemidlerne, Agerbruget o. s. v. Ved det mundtlige Foredrag over sin Videnskab havde han i Begyndelsen at kjæmpe med forskjellige Egenheder og Hindringer; ved utrættelige Anstrængelser bragte han det imidlertid ogsaa i denne Henseende til et saadant Mesterskab, at hans Maade at foredrage paa nu kan nævnes som mønsterværdig i sin klare, for enhver rhetorisk Udsmykning frie Gjennemsigtighed og Bestemthed. Hans Virksomhed gjennem literære Arbeider har ikke været mindre betydningsfuld, deels ved den skarpere Kritik, han har gjennemført over de i hans Videnskab opdukkende nye Resultater, deels ved selvstændige Arbeider, af hvilke vi her maa forbigaa hans Deeltagelse i forskjellige periodiske, lexikalske og encyklopædiske Værker og kun nævne et Par mere almindelig bekjendte, saasom hans „Organische Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur" (1840), hans „Thierchemie, oder organische Chemie in ihrer Anwendung auf Physiologie und Pathologie" (1842), samt endelig hans „Chemische Briefe" (1851), der ogsaa er oversat paa Dansk (Kbh. 1854) og som ved sit populære Fremstillingssæt har bidraget meget til at vække Interessen for Chemien og i det Hele taget udbrede naturvidenskabelige Kundskaber.

Blandt de talrige Anerkjendelser af hans Fortjenester nævne vi her kun, at han i 1845 af Storhertug Ludvig II. af Hessen blev hævet i Adelsstanden. Flere Kaldelser, som han under sit Ophold i Gießen modtog, saasom til Heidelberg og Wien, afslog han tiltrods for de særdeles fordeelagtige Vilkaar, der bødes ham. I 1852 modtog han imidlertid, da hans Ønsker om flere nødvendige Forbedringer og Ansættelse af nogle Docenter vare blevne afviste paa Grund af de daværende for Videnskaben mindre gunstige politiske Omstændigheder, en Indbydelse til München af Kong Maximilian af Bayern. Her fortsætter han fremdeles i udvidet Omfang sin rastløse Virksomhed i Videnskabens Tjeneste; foruden gjennem Resultaterne af denne, har han tillige her indlagt sig megen Fortjeneste ved Istandbringelsen af Foredrag, der afholdes for et større Publikum, og i hvilke den bayerske Hovedstads dygtigste videnskabelige Kræfter have understøttet ham i hans Bestræbelser for Udbredelsen af en høiere videnskabelig Sands og Dannelse.

Fra Udstillingen i Stockholm.

I. Gudmoderens Besøg. Billede af J. C. Höckert.

(See foregaaende Side.)

Blandt de nulevende svenske Malere staar Höckert uden Modsigelse høiest, hvad enten man tager Hensyn til Sikkerheden i at opfatte det valgte Motiv fra den naturligste og paa samme Tid mest maleriske Side, Kompositionens faste Afrundethed, Mangfoldigheden i Typerne og samtidig dermed den gjennemgaaede Individualiseren af hver enkelt Figur, eller endelig til de rent maleriske Fortrin, til denne Pensel, der den ene Gang kan være ligesom dyppet i tung Taage, naar det er det Indre af det kvalme, med Mennesker opfyldte Finnekapel, det gjælder at fremstille, og næste Gang er helt mættet med Sol, som stænker sit Guld over Dalkullan, der sidder ensom inde i Stuen den lange Sommerdag og nynner:

„Om dagen vid mitt arbete
Är du uti mitt sind;
Om natten, när jag somnar
Är du uti min drøm.
Om morgonen när jag vaknar
Hvem saknar jag väl då?
Jag saknar lilla vännen som är långt herifrån."

Höckert er i sin bedste Alder — han fylder netop i denne Maaned sit firtiende Aar — og der er ingen Tvivl om, at han endnu har en lang og smuk Kunstnerbane at tilbagelægge. Den Raskhed, hvormed han paa Verdensudstillingen i 1855 pludselig svang sig op til europeisk Navnkundighed ved sin „Gudstjeneste i et svensk Finnekapel," der hædredes med en første Klasses Guldmedaille og indkjøbtes af den franske Regjering, forførte ham heldigvis ikke til, hvad Kunstens Historie ellers frembyder altfor mange Exempler paa, idelig at reproducere de samme Motiver og Typer, der i sin første Friskhed havde vundet Publikums Bifald. Gjentagende længere Reiser i hans Fødelands mere affidesliggende Trakter, fornemlig Lappland og Dalarne, benyttedes til at tage grundige Studier, hvis Frugter man snart saa i en Række altid nye og friske Billeder, af hvilke vi ville nævne: Lappkvinde vuggende sit Barn (1857), eies af det svenske Nationalmuseum — Hjemkomst fra Jagten — Brudefærd i Lappland (1858), eies af Kongen — Dalkulla, bærende sit Barn til Daaben — Slaattaann ved Siljan, eies af M. Unvin i Sheffield.

Det er imidlertid ikke blot det svenske Folkeliv, fra hvilket Höckert har hentet sine Emner. I et stort Billede, der for Øieblikket findes paa Stockholmerudstillingen, og som forestiller Slotsbranden 1697, har han forsøgt sig i det historiske Genremalerie. Høit oppe i Baggrunden seer man nogle Officierer redde den nys afdøde Konges Lig ud af Flammerne, som vælte frem med tunge Røgmasser og næsten give hele dette Parti Præget af en Vision. Flere Hoffolk komme ilende fre fra Sidedørene og længere nede i den store Slotstrappe næsten bærer den unge Konge — Karl XII. — og hans unge Søster den gamle Enkedronning hen mod Hovedindgangen. Men ogsaa denne er spærret af de udbrydende Luer, og en Officier, der er ilet iforveien ned til Høire, vinker tilbage til den kongelige Familie, at det ikke er muligt at trænge frem. Kongen standser et Øieblik raavild — Da faar Søsteren pludselig Øie paa, at den friske Luft slaar fra Venstre ind gjennem en snever Sidedør og løfter det tunge Forhæng, der dækker den, tilside. I næste Øieblik ville de være i det Frie. Billedet, der oprindelig var bestilt af Grev Trolle = Bonde, men efter hans Død blev refuseret af Arvingerne, er af stor Virkning, Situationen klar og let overskuelig, Karakteristiken i de forskjellige Physiognomier og Bevægelser slaaende, Udførelsen fortræffelig. Et andet Billede i lignende Genre forestiller, hvorledes Gustav Wasa reddes fra sine danske Forfølgere af Tomt Mats Larsons Hustru, og smykker det i 1860 indviede Wasamonument paa Utmeland i Mora, Side om Side med to Landskabsbilleder af Kongen og af Prof. E. Bergh. Et nys fuldført, Grev v. Platen tilhørende Genremaleri, Bellmann i Sergells Atelier, kan neppe i

Naturlighed og umiddelbar Skjønhed maale sig med Høckerts andre Billeder.

Johan Fredrik Høckert er ifølge en Meddelelse, han selv har tilstillet Udg. af Sv. Biogr. Lex., og som der findes anført, født i Jönköping den 26de August 1826. Faderen var Possessionat, forhenværende Handelsmand Gustaf Adolf Høckert, Moderen hed Sofia Elisabet Melin. Atten Aar gammel traadte han som Elev ind i det svenske Kunstakademi, hvis Underviisning han imidlertid kun i ikke fuldt to Aar benyttede. I Aarene 1846—49 var han i München, hvor han arbeidede deels paa det derværende Kunstakademi, deels paa egen Haand, indtil han vendte tilbage til Fædrelandet og i Sommeren 1850 bereiste Lappland. I 1851 begav han sig for første Gang til Paris, der nu længe blev hans Hjem og hans Skole. Til 1853 Aars Salon indsendte han der sit første Billede, Dronning Christina og Monaldeschi; det erholdt mention honorable og skaffede ham i Sverige et af de betydelige Reisestipendier for Kunstnere. Efter den pludselige Seier, han to Aar senere havde vundet paa Verdensudstillingen, skyndte man sig naturligviis ogsaa i Kunstnerens Hjem med at yde ham sin Anerkjendelse; han valgtes til Medlem af Fria Konsternas Akademi og fik Titel af „Kgl. Hof- och Genremålare". I 1857 udnævntes han til Vice-Professor og erholdt Aaret efter Wasaordenen og Guldmedaillen pignus memoriæ.

Fra Udlandet.

(Korrespondence.)

Naar man i denne Tid reiser i Tydskland, forbauses man over det rasende Preusser-Had, man møder overalt udenfor Preussen og dets kvasi-allierede Stater. Spørger man efter Aarsagen til dette Had mod en Nation, som med Rette gjælder for den mest oplyste og fremadskredne i Tydskland, faar man bestandig det samme Svar: "Bismarck." Sydtydskland skriger det høit; dets nødtvunge Venner, politiske Parias, hviske det trangbrystede. Saa spørger man, hvor en eneste Dødelig har kunnet blive saa overmægtig, og saa faar man et Svar, man undrer sig over intetsteds at have læst. Kong Wilhelm, der er en militær Konge (men derfor ingen General; selv Preusserne give ham blot Rang af „Wachtmeister"), havde gjort sig det til sit Livs Opgave at sætte igjennem en militær Reform, som mødte rasende Modstand — det gjaldt som hos os en for lang Exerceertid. Den ene Krigsminister afgik efter den anden, indtil den energiske Greve, der blæser Hindringer væk som Støv for sin Fod, lovede Kongen at sætte Reformen igjennem. Han holdt Ord, og siden har han holdt Kongen af Guds Naade i Nakken ligesom Djævelen den ham forskrevne Sjæl. Baade han og hans Herre ere komne et Aarhundrede for seent.

Krigen havde, som bekjendt, fra først af ingenlunde det preussiske Folks Sympathi. Seiersbudskabene, den vedholdende Sabelklirren, Dyrtid og Nød have dog nu hos de lavere Klasser fremkaldt et Slags fortvivlet Exaltation, en krigersk Stemning, som for enhver Priis vil have en Forandring i de nuværende ulidelige Tilstande. Hvem gjenkjender ikke heri Rusen fra 1849? En ubestemt Trang til et Noget, man ikke vil kunne definere i sin Realitet, drev dengang Masserne fremad, uden at de vidste hvorfor de gjorde, hvad de gjorde, ja uden at de overhovedet vidste hvad de gjorde. Det var dem noget Nyt og pirrende hordeviis at trække afsted til Ministrene, skraale Frihedshymner og om Aftenen fatte saakaldte Folkebeslutninger, hvorunder en utrolig Masse Øl konsumeredes. Sit mest betegnende Udtryk finder denne Ruus i den Sats, der stod i Proletariernes Fane: „Es muß alles verunjenirt werden!" I de høiere Klasser hørtes store Ord, som aldrig bleve Handling; man sværmede for et stort indre Opsving i Tydskland, hvor alle Partier skulde mødes i Begeistring for et tydsk Parlament; man saa i Aanden Rigsdagsmænd fra alle „Deutschlands Gauen" strømme til Frankfurt, hvor Keiserkrone og Rigsforfatning laa færdige, medens Raabet: „Tydsk Eenhed!" gjenlød fra Nord til Syd; man saa samtlige Smaathroner sporløst forsvundne i en Nat og hele Tydskland føre som Devise i sit Banner:

„Mit Gott für Kaiser und Deutschland!"

Nu ville Alle, Høie og Lave, simpelthen Magt for Preussen, Magt til enhver Priis; har man lidt saameget, vil man ikke have lidt forgjæves; Bismarck og Junkerne og de Feudale ville ikke leve evig. Berlin er allerede den største Stad i Tydskland: Anno 1640 talte den 20,000 Indbyggere, to Aarhundreder efter, 1840, tæller den 260,000, altsaa 60,000 mere end Wien. Endnu blot en patriotisk Anstrengelse, og Berlin vil være en Verdensstad. Og begeistrede af Fremtids Drømme bærer man Nuets Jernaag. Forvirringen er almindelig. Ved Tribunalerne maa Rettergangen standse, fordi de unge Assessorer ere i Krig; thi i Preussen kan, som bekjendt, Ingen kjøbe sig fri for sin Værnepligt, de maa Alle med, Fornemme og Ringe, Postvæsenet har maattet indskrænke sit Personale til under det Nødtørftige, fordi alle yngre Postembedsmænd vare militærpligtige o. s. v. Al denne Nød bærer „den befriede Broderstamme" nu; tyranniseret og maltrakteret paa ægte russisk Maneer sukker den nu efter det danske Aag.

Trods det rasende Preusserhad i Tydskland, forlanger dog Ingen at Østerrige skal sættes i Spidsen for dets Anliggender, Ingen attraar politiske, aandelige og finansielle Lænker. Østerige er den absoluteste Stat i Europa; det har ingen Forfatning og vil ingen give; det burde nu søge at staa sig godt med alle sine Folkeslag, især med de krigerske, mandige Ungarere, som let vilde kunne begeistres for dets Sag; men hvor stor end Nøden er, kan habsburgsk Trods ikke nedlade sig til nogen Indrømmelse. Af Hensyn til det halve protestantiske Tydskland burde Østerrige øve Tollerance; men før Krigens Udbrud prædikede dets Præster Udryddelse af Luthers kjætterske Lære i hele Tydskland. „Ikke i Blod skulle I vade, men i Hjerner, revne ud af de kjætterske Hundes Hoveder," skreg en Munk nylig. Alle Racehadets, Religionshadets og Brutalitetens Lidenskaber opflammes af Præsterne; man knepser ad Tydskland og kysser Pavens Tøffel.

Østerrige er desuden ingen reen tydsk Stat. Mellem sine 35 Millioner tæller det blot 7 Millioner Tydskere, og betragter man Østerriges Kart, seer man, at tydske Lande blot udgjøre nogle smaa Flækker. I Bøhmen ville Czeckerne ikke være Tydskere; tydske Børn tvinges endogsaa til at lære Czeckisk, ja i sidste Foraar blev en tydsk Professor jaget ned af Kathedret af en czeckisk Student; Jødeforfølgelserne, der egentlig gjælde Tydskerne, drives med bestialsk Raahed og Lynch-Justits har længe været i Ære. Uvilkaarlig spørger man, om Bismarck ikke har Ret til at vove det Yderste mod en Politik, der bærer saadanne Frugter.

De usikre Bundsforvandte: Smaastaterne, der vare saa bange for at bekjende Farve, som saa inderlig gjerne vare forblevne neutrale og forbeholdt sig „Handlefrihed" ligesom Napoleon, for i bedste Fald Intet at gjøre og i værste Fald at tage den Seirendes Parti, have nu de bitre Frugter af den lange Tøven paa deres egen politiske Samvittighed. Medens de brave Hannoveranere kjæmpede den fortvivlede Kamp, spiste en Bekjendt af Beretteren rolig til Middag i Meiningen med fire sachsiske Generaler, som ikke rørte sig, medens deres Bundsforvandte kjæmpede for Livet nogle Mile fra dem, De havde aabenbar høieste Ordre til ikke at røre sig. Nu puttes alle de „Vaterländischen" i den store preussiske Lomme.

I Spandau, Magdeburg og andre armerede Fæstninger forarbeides daglig 40 Centner Krudt til Patroner. Østerrige og Italien ere beskjæftigede paa samme Viis for sine Undersaatters Vel. Overalt Finantsnød. Ingen Bank modtager mere de andres Banknoter, man har ingen Tillid selv til de bedste europæiske Statspapirer.

Og hvorfor dette Chaos? Hvor er det Princip, hvorfor der kjæmpes? Man søgte jo casus belli, som man søger en Knappenaal: Preussen trak Sværdet fordi Østerrige rustede; Østerrige rustede sig fordi Preussen trak Sværdet; Italien samlede sine Tropper fordi Østerrige samlede sine; Enhver forsikrede, at han blot vilde forsvare sig.

Et anseet Newyorker-Blad bedømmer Situationen som følger:

„Hvor vi see hen i Europa, see vi blot Raaddenhed, der tiltrænger en grundig Kuur, skal den ikke fortære det deraf befængte Legeme. Var blot een Stormagt sund, kunde den af de andres Svaghed drage den mest uhyre Nytte, men Enhver er syg. Der gives ikke et Land, hvor man nu kan stole paa Fred. Hvor Krigen ikke er i Vente, truer Revolution. Verden har endnu ikke seet, hvad der er vore Øine forbeholdt at see. Ikke en eneste klar Tanke, end sige et taaleligt Princip ligger til Grund for denne Verdenskrisis. Stridens oprindelige Gjenstand er traadt ganske i Baggrunden. Ingen tænker mere paa den lille Augustenborger, og dog er han i sin Uskyldighed bleven Omvæltningens Udgangspunkt. Havde det lykkedes ham at vinde Bismarcks Velvillie, da vilde Gasteiner-Forliget ikke være afsluttet, da vilde de Allierede ikke være blevne skilte, fordi de blot skilte kunne komme ud af det med hinanden, da vilde en Note og en Malice ikke være fulgt paa den anden Side. Den gode Herre maa dog ikke indbilde sig, at det er for hans Skyld, hele Europa nu staar i Begreb med at slaaes. Krigen var udbrudt, om han aldrig var født, blot senere. Brydes sammen maa det, som er raaddent i Europa, det maa gjennemgaa sin Lutringsproces, og Krigen, der er begyndt i Reaktionens Tjeneste, vil ende med Frihedens Seier og Monarkiets Bankerot."

Andet Bind af Keiser Napoleons Julius Cæsars Historie gjør liden Opsigt, da det udkom netop som det store Verdens Veir trak sammen. I Værket er nedlagt en stor Sum Arbeide og Studium, men den Beskyldning, man har gjort første Bind: at være ultra kjedeligt, gjøres ogsaa og mere høirøstet over andet. Bogen mangler aldeles individuel Charakteer; det er et Samlerarbeide, hvor den høie Forfatter intetsteds træder personlig frem. De tilfældige, høist sjeldne Hentydninger paa moderne Forholde ere saa farveløse, saa ganske lig Skygger, at Læseren trættes og heller griber en mindre korrekt Bog, skreven med større Begavelse. Keiser Napoleon har visselig selv bedre begrundede Fordringer paa Udødelighed end hans „Julius Cæsar".

Victor Hugos nye Roman „Havets Arbeidere" finder i Tydskland langtfra den gunstige Modtagelse, som i Frankrig og England. Tydsk Kritik gaar strengt i Rette med Værket, levner det ikke en Rest af Ære, vil ikke erkjende de Fortrin, som det dog besidder i fuldeste Maal. Kan man end dadle Handlingens Lidenhed, Sprogets Svulst, den sønderhakkede Stiil og Sammenhobningen af en Mængde ueensartede Ting, maa man lade de pragtfulde og originale Naturskildringer, de fine Charaktertegninger og den humane Aand, der gaar gjennem det Hele, uantastet. Pariserblade bød Forfatteren uhyre Summer for den første Publikation; „Revue des deux Mondes" 25,000 Francs blot for to Kapitler; men Forfatteren forsmaaede at give sit Værk i Brudstykker.

Det franske Akademies Lexikon er naaet til 5te Kvartbind og til Ordet Analogie. Bogstavet A alene vil fylde 8 Bind, medens det hele Værk er beregnet paa cirka 100 Bind. Gaar det fremad med den Sneglegang som hidtil, vil Halvparten kunne ventes færdig Anno 2000, men inden den Tid vil Videnskaben sandsynligviis være skreden saaledes frem, at man for ikke at staa tilbage for sin Tid maa begynde forfra.

Opfinderen af de illustrerede Tidender, Boghandleren Bossange, er død i Paris næsten 100 Aar gammel. Det var en i sin Art mærkværdig Mand, der repræsenterede tre Generationers Literatur. Allerede under det første Keiserdømme havde han et stort Ry som Boghandler, ja gjaldt for den første i Verden. Strax efter Napoleons Fald besøgte han England, hvor man førte ham til Longmans Etablissement, som dengang var det første i de tre forenede Kongeriger. Den franske Boghandler smilede, da man spurgte, om Etablissementets Størrelse ikke forbausede ham. „Mit Varelager i Paris vilde neppe faa Rum i den hele Gade," svarede han, men tilføiede undskyldende: „Der er ikke stort at udrette med Eders engelske Sprog. Engelsk tales blot af nogle Millioner, og Fransk er den hele civiliserede Verdens Sprog." Denne Bemærkning, der i vor Tid ikke holder Stik, havde dengang sin fulde Gyldighed. I Begyndelsen af det 19de Aarhundrede var det engelske Bogforlag saare ubetydeligt, sammenlignet med det franske; siden 1850 er det forøget med det tredobbelte, og Bossange skulde endnu opleve, at see det af ham saa ringeagtede engelske Sprogs Literatur indhente det verdensbeherskende franske, ja han skulde opleve, at en Literatur, som i hans Magts Tid stod paa det allerlaveste Trin, skulde overflyve dem begge. Bossanges Stilling satte ham i Forbindelse med alle fremragende Mænd i hans Tid, Verdenshistoriens begivenhedsrigeste Aarhundrede; han havde kjendt Revolutionens Førere; Helte, Statsmænd, Digtere og Kunstnere under det første Keiserdømme, og det beklages almindeligt, at han ikke har efterladt Memoirer, der vilde have indeholdt meget Nyt og Interessant. Beaumarchais var hans fortrolige Ven, og han saa den sidste Aften af den Mands Liv, der var mægtigere i Frankrig end selve Kongen; thi da denne forbød Opførelsen af hans „Figaro", svarede han: „Jeg skal faa den opført, om jeg saa vilde i Notre Dame Kirke." „Figaros" Forfatter var Aftenen før sin Død i den mest sprudlende Stemning og fuld af Fremtidsplaner. Næste Morgen havde han Stævne med en høitstaaende Person, han havde derfor befalet sin Tjener at bringe sig tilsengs Kl. 3. Punktlig til det angivne Klokkeslet kommer Tjeneren, men Beaumarchais var ikke at formaa til at reise sig fra Schachbrættet, før Tjeneren, der havde sin Instrux, skrabede Figurerne sammen og saaledes gjorde voldsom Ende paa Spillet. Tiende fulgte Digteren sin tro Huusfoged, men da denne næste Morgen vilde vække ham, fandt han ham død, en Ende, der ligner Thackerays. Det var en Nat, paa hvilken ingen Morgen skulde følge. — Bossange var stolt af sin høie Alder, og ligesom Andre forynge sig, bestod hans Koketteri i at lægge lidt til sine Aar. Paa sin hundredeaarige Geburtsdag var det hans Hensigt at give samtlige literære Notabiliteter i Paris en splendid Banket i Hotel Louvre, i flere Aar havde Oldingen glædet sig til denne eiendommelige Fest; men den ubarmhjertige Død gjorde ham en Streg i Regningen. Der feilede ham blot fem Maaneder paa at have Aarhundredet fuldt. Manden med Leen mente, det kunde være nok, og skar den langspundne Traad over.

I England har et klassisk Værk feiret sit hundredeaarige Jubilæum: Goldsmiths „Vicar of Wake-

field", en Bog, der hører til de mest læste, der nogensinde have været skrevne. Da den udkom, var Forfatteren 38 Aar gammel og havde ført et saa bevæget, eventyrligt Liv, at man forbausedes over, at han endnu havde saamegen Sands for idyllisk Landliv og den Gave at skildre det med en saa uforlignelig Fiinhed. Goldsmith var ingen frugtbar Autor, men han vilde være udødelig, havde han end blot skrevet denne ene Bog. Dergives intet civiliseret Sprog, hvori den ikke er oversat.

Af vor Tids lyriske Digtere nyder Ingen i sit specielle Fædreland en saa overordentlig Anseelse som Tennyson, Gammelenglands poeta laureatus. Tennyson er for Fuldblods-Englænderen Indbegrebet af poetisk Fuldkommenhed. Det være ikke dermed sagt, at John Bull er plaget af poetiske Inklinationer, han er som bekjendt det mest prosaiske Væsen under Solen; men sin Dosis Tennyson tager han til sig for at give sit Gemyt et vist Opsving, ligesom han tager Piller for at understøtte sin Fordøielse. I Udlandet ymtes hist og her om, at det ikke er saa synderlig bevendt med Tennysons poetiske Genius; men man vogte sig for at lade sig forlyde med noget saadant i Storbritannien. Poesi er Poesi og Tennyson dens Prophet og Apostel. Saa lyder Englænderens poetiske Troesbekjendelse, og deraf lader han sig ikke røve et Jota.

I den dramatiske Literatur er det fremdeles blot Frankrig, der skaber noget Nyt: Ponsard har igjen givet Theatre français et herligt Drama, „Galilæi". Helten i dette Drama er lige stor som Mand og som Lærd og kjæmper ligesom den græske Tragedies Heroer mod et Fatum i sin Tids Overtro, der vil styrte hans Videnskab tilbage i Mørket. „Og dog bevæger den sig," var Galilæis sidste Ord, som han beseglede med sin Død. Denne den ædle Lærdes inderlige Overbeviisning, hans Ideers Storhed, Billedet af Skaberen af alle de umaadelige Verdener, som Galilæi deels med sit Teleskop opdagede, deels anede, fører Digteren frem for os i Vers, der efterligne Sphærernes Harmonier. Dette er det eneste noble dramatiske Værk, den senere Tid har bragt; alle de andre have et letsindigt Forhold, paa hvis Følger den hele Handling er baseret; Heltinderne, der gaa halvt i Mandsdragt, ere mellem 30 og 50 Aar — den bedste Mandsalder — og indlade sig i denne Alder med en Don Juan; thi ligesiden Jupiter, alle Guders Gud, var den første Don Juan, er dette Ideal bleven stereotypt. Emilie Augiers nyeste Oplag af dette Kreatur i „Contagion" tiltaler dog ikke synderlig i Paris. Selv blaserede Tilskuere blive trætte af at vade i Smuds for at finde en Moral, som møisommelig skal drages frem, ligesom Kludesamleren drager sine Klude frem af Skarnet ved Lygteskin. Den franske Regjering, der er Scenens øverste Vogter, efter sit eget Sigende „i Kunstens og den offentlige Morals Interesse", men i Virkeligheden for at der fra Scenen aldrig skal slynges et tændende Ord ned i Parterret, finder alt dette tilstrækkelig reenvasket.

Ommest af samtlige Skribenter og Musici, der arbeide for Theatrene, behandles Offenbach, hvis nye Buffoneri „Blaaskjæg" er sat glimrende i Scene paa Varieté-Theatret. Texten, der er en Bearbeidelse af Blaaskjæg-Sagaen, staar ikke tilbage i Frivolitet for den verdensberygtede „Helene"; her er endogsaa noget mere, thi her er en Konge, der har ladet fem om ikke sex Koner myrde af Jalousi, og en Minister, der har anlagt sig et Harem af disse døde Dronninger, hvem han har givet en Sovedrik istedetfor Gift. Lysthavende kunne altsaa her vælge. Offenbach er den produktiveste nulevende Komponist. Neppe er hans „Blaaskjæg" løbet af Stabelen, før han allerede har et halvt Dusin nye Arbeider i Gang. I Løbet af Sommeren giver han Opera comique en ny „Robinson Crusoe"; for Palais Royal komponerer han et Melodrama „Pariserliv", og tre andre Theatre vente inden Sommerens Ende hver en Operette. Richard Wagner bestiller ingenting, naar Kongerne, hans Venner, ikke have Tid at høre paa ham. Andre Dødelige spørge hinanden, ved hvilke Midler han især fortryller kongelige Øren. Som bekjendt strides Victor Emmanuel og Kongen af Bayern om, hvem der skal eie ham ved sit Hof. Har han ved Bearbeidelsen af de gamle Sagn fundet igjen den Tryllering, med hvilken Carl den Stores Gemalinde selv efter Døden fængslede sin høie Gemal, og uformærket stukket den paa Kongernes Finger?

M. C.

Literatur.

Sverige, illustrerad handbok för resande och derjemte en minne för dem som besökt landet etc. etc., utarbetad af Gustaf Thomée. Stckh., Alb. Bonnier, 1866. 224 S. 8vo. Priis 6 Rdlr. (1½ Spd. norsk). Anmelderen har havt Anledning til paa flere Punkter at kontrollere dette Arbeide i dets Egenskab af Reisehaandbog og fundet det saavel i Besiddelse af den ønskelige Fuldstændighed som paalideligt, hvad de reent praktiske Oplysninger angaar. Flere Karter og et alphabetisk Register forøge Værkets Brugbarhed. Ved Siden heraf har det imidlertid ogsaa et mere blivende Værd baade ved sine talrige og fordetmeste vakkert udførte Træsnit — omkring halvandethundrede i Tallet — og ved den kortfattede, men indholdsrige og interessant skrevne Indledning, der ikke blot indeholder de statistiske Data om Befolkning, Næringsveie, Maal, Vægt og Mynt o. s. v., som man finder i enhver god Reisehaandbog, men tillige et kort Sammendrag af Landets Historie, en Skildring af Statsforfatningen og Administrationen og flere lignende Stykker, der tilsammentagne ville kunne give ikke blot den Reisende, men Enhver, der søger at stifte et nærmere Bekjendtskab med svenske Forholde og Institutioner, et godt Overblik over disse i deres Heelhed. Vi ville som Beviis herpaa og til Anbefaling for Arbeidet hidsætte nogle Linier af det Afsnit, i hvilket Forf. skildrer det svenske Folks Charakteer. „Skåne," ytrer han, „skiller sig i flere Henseender fra det øvrige Sverige. Det er ogsaa Overgangslandet mellem Syden og Norden; i den søndre Deel et rigt og frugtbart Sletteland, hvis tilfredse Beboere ikke føle nogen Længsel efter andre ægyptiske Kjødgryder end dem, ved hvilke de selv sidde. For Nordsvensken selv er det sydlige Skåne med sine endeløse Agre, sine Gjærder af Pilehæk, sine talrige Kirker, sine storartede Bondegaarde og sine endnu mere storartede Slotte og Herresæder et Land, han neppe gjenkjender som svenskt. Men Bindeledet med Syden strækker sig ikke langt, og allerede i Grændseherrederne mellem Skåne og Småland træder man ind paa det ægte nordiske Omraade. Den svenske Skigaard træder istedetfor Pilehækken, den af rødmalede Bjælker opbyggede og med Torvtag forsynede Bondestue følger paa den stadselige Bindingsværksgaard, og den langsomme, slæbende skånske Dialekt afløses af den iilfærdige smålandske, om hvis Toner man kan sige, at de "trilla som ärter", lig Fredmans paa Koncerten paa "Tre Byttor". Endskjønt ethvert af de smålandske Len har sine Eiendommeligheder, danne de dog et fælles Hele i Modsætning til Westergötland, hvis raptungede "knallar" rigtignok ikke nu som fordum i hundredeviis vandre Land og Rige om med sine "tuger" og tönnetapper" med meget mere, men hvis Befolkning alligevel hovedsageligen har et Anstrøg af Industri- og Kjøbmandsaand, der neppe i nogen anden Provinds findes udviklet i en saadan Grad som i enkelte Dele af denne, om man end ikke kan tage det gamle Ord efter Bogstaven, der paastaar, „at Smålændingen kan føde sig paa en Steen i Havet, om man satte ham did". Nerikes Befolkning, der er deelt i Jordbrugere og Bergmænd, ligesom Westmanlands og Wärmelands, er et vindskibeligt, strævsomt, stolt Folkefærd, Södermanlands, — i hvilken Wingåkerboerne, disse hovedsagelig for Handel og Reiser sværmende Efterkommere af en gammel Vikingeæt, indtage den fornemste Plads, — føielig, mindre stolt og seig end den søndre Nabo i Østergötland, mindre træg end den nordlige i Uppland, der, demoraliseret i Hovedstadens Nærhed, antager en bedre Charakteer, jo længere bort fra den og jo længere ud i Skjærgaarden man kommer. Dalkarlen og Norrlændningen, til hvis afsidesliggende Bygder den moderne Civilisation med dens Fordele og Feil kun langsomt trænger frem, bevare endnu den Dag idag meget Gammeldags i Skikke og Levesæt, men ved Siden deraf tillige den gamle Støhed i Charakteren, der i de sydligere Egne allerede har tabt sig meget. Længst oppe i Norden driver Lappen endnu sin Reenhjord paa Beite; han er dømt til Undergang og paamindes neppe af nogle hendøende Sagn om den Tid, da hans Fædre vare i ubestridt Besiddelse af hele dette vidtstrakte Land."

— Idet vi hermed formodentlig komme til at afslutte vore Henviisninger til den rige Literatur, som det indeværende Aars Industriudstilling har fremkaldt i og om Sverige, specielt Stockholm, ville vi ikke forsømme Leiligheden til at henlede Opmærksomheden paa et Arbeide, som, omendskjønt afsluttet allerede for et Aars Tid siden, neppe har været kjendt af synderlig Mange blandt dem, der har benyttet Sommerferien til et kort Stockholmsbesøg, og gjennem hvilket de alligevel bedre end gjennem noget andet os bekjendt Arbeide vilde modtage et Billede af det rige Liv, der rører sig i den svenske Hovedstads forskjellige Kredse, et Liv, af hvilket den flygtige Reisende som oftest kun faar Overfladen at se. Vi sigte her til August Blanche's Bilder ur Verkligheten. (Stockh., A. Bonnier, 1865. D. 1—4. 2½ Spd. norsk). Allerede Titlerne paa de forskjellige Dele, af hvilke Bogen bestaar — Hyrkuskens Berättelser; En Prestmans Anteckningar; En Skådespelares Äfventyr; Strødda Anteckningar — er unegtelig meget tillokkende, og man vil neppe angre at have stiftet Bekjendtskab med de Cirkler, i hvilke disse forskjellige Repræsentanter for Stockholmerlivet indføre Læseren. I Modsætning til den taagede Atmosphære, der omgiver Figurerne i saamange svenske Romaner, særskilt Dameromanerne, føres vi her — vi ville ikke sige ned, men ind i „Virkeligheden", i en sund, frisk realistisk Sphære, hvor Figurernes Omrids staa klart og bestemt tegnede, og gjennem hvilken der ovenikjøbet gaar en saadan Strømning af Hjertevarme, at man uvilkaarlig føler sig oplivet og tiltrukken. Der er maaskee faa nulevende nordiske Forfattere, — ialfald neppe nogen svensk — der har en saadan Evne til at fortælle som Aug. Blanche, fortælle ganske simpelt og jevnt, uden overflødige Raisonnements og Bemærkninger om, hvorledes det Fortalte skal opfattes; han lader sine Skikkelser selv røre sig og handle og tale, og altid saaledes, at deres Charakteer, deres Motiver, deres Indfald blive Læseren forstaaelige.

Skoleboger. Paa P. T. Mallings Forlag er netop udkommet: 1) Lærebog i Geografien til Skolebrug. Af J. Geelmuyden. Fjerde, forkortede Udgave. 416 S. 8vo. Priis indb. 1 Spd. — Ved den betydelige Indskrænkning i Omfang og endnu mere i Priis, som de gjentagne Oplag have undergaaet (det første, der udkom 1851, udgjorde 533 S., og kostede 1 Spd. 72 ß), vil denne Lærebog end yderligere end hidtil svare til Skolernes Tarv og hævde sig en endnu almindeligere Plads i vore Skoler, end den allerede gjennem en lang Aarrække har indtaget. 2) Engelske Præpositioner og Stiløvelser af Chr. Aug. Hals. 140 S. 8vo. Indb. 42 ß. — Udtalen og Præpositionerne frembyde, som Udgiveren bemærker, to meget store Vanskeligheder i det Engelske, der ellers er et saa let Sprog at lære. I „Engelsk Læsebog, med kortfattet Grammatik," der har fundet en meget stor Anvendelse, har Hr. Hals søgt at yde Hjælp ved det første, her ved det andet af disse vanskelige Punkter. Bogen er naturligviis ikke beregnet paa Begyndere, men paa noget mere fremskredne Elever i Engelsk. 3) Engelsk Grammatik til Skolebrug. Af A. Autenrieth. Fjerde Udgave. 177 S. 8vo. Indb. 48 ß. 4) Praktisk Lærebog i det franske Sprog efter Dr. F. Ahn. Ved Jac. Hovland. Anden Udgave. 183 S. 8vo. Indb. 48 ß. (1ste Udgave udkom 1855 og kostede 60 ß.) 5) Materialier til tydske Stiløvelser, methodisk ordnede og forsynede med Henviisninger til Autenrieths, Løkkes og Hjorts Grammatiker. Af N. M. Aalholm. Fjerde Udgave. 187 S. 8vo. Indb. 48 ß.

— Ifølge Forelæsningskatalogen for 2det Semester vil som Universitets-Programmer udkomme: „Ezechiels Syner og Chaldæernes Astrolab" af Prof. Chr. Holmboe; „Morkinskinna", udg. af Prof. Unger. (Denne Samling af norske Kongesagaer har tidligere ikke været udgivet i Trykken.)

Norge.

Christiania. Under 28de Juli er Kand. theol. Joh. Flood udnævnt til pers. Kapellan hos Sognepræsten i Hedrum B. J. Flood; Observator, Kand. min. Henrik Mohn til Professor i Meteorologi ved Universitetet; Sorenskriver i øvre Thelemarkens østfjeldske Sorenskriveri C. L. D. Holm til Sorenskriver i nedre Thelemarkens Sorenskriveri; Byfoged i Holmestrand Wilh. Nielsen til Sorenskriver i Bamble Sorenskriveri og konst. Overkontrollør Herm. Steenstrup til Toldinspektør i Skiens Tolddistrikt.

Under s. D. er Adjunkt ved Frederikshalds lærde og Realskole Edv. Joh. Møller forundt Afsked i Naade.

— Kammerherre M. H. Holtermann og Civilingeniør Oluf Pihl ere udnævnte til Riddere af St. Olafs Orden.

— Ifølge Mgbl. var Bureauchef Holm af Regjeringen indstillet som No. 1 til Skiens Toldinspektorat.

— DHrr. Dr. O. J. Broch, Tho. Joh. Heftye og Rud. Winge indbyde til et Møde paa Børsen 6te August Kl. 6 Efterm. i Anledning af det foreslaaede Anlæg af en undersøisk Telegrafforbindelse mellem Norge og Skotland. Til Følge af den i Jan. udstædte Indbydelse tegnedes kun Aktier til et Beløb af 15,220 Lstr., hvoraf 10,390 Lstr. i Norge.

— Blandt de mange betydelige Gaver, der i og udenfor Landet ere fremkomne til de Brandlidte i Drammen, bør særlig nævnes, at Handelshuset Hans Kjær og Adolph Solberg med Familie har tegnet sig for 1000 Spd. kontant, foruden at det lader opføre et Huus for 8 brandlidte Familier.

— Markus Thrane sees i Amerika at arbeide for Dannelsen af et „norsk-amerikansk Forbund", hvis Formaal skal være at hæve den norske Nationalitet. Et Par Agenter drage om for at vinde Medlemmer for Forbundet.

Dødsfald. Sognepræst til Gryten Nils Arnoldus Carlsen † 10de Juli i sit 61de Aar. -- Kommandør i Marinen Henr. Anton Falsen † 26de Juli, 53 Aar gl. — Forhenværende Overtoldbetjent Christian Sevahl † i Bergen 26de Juli henved 80 Aar gl. — Forhenværende Armeeintendant Fred. Waldemar Mejlænder † i Sandefjord 17de Juli 72 Aar gl.

Illustreret Nyhedsblad

udkommer som hidtil ugentlig med et Folionummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnumre uden forøget Udgift for Abonnenterne. Bladets Indhold vil i Regelen bestaa af: Portræter og Levnetsbeskrivelser af Nutidens mest bekjendte Personligheder; Tegninger og Beskrivelser af interessante Bygninger, Landskaber o. s. v.; Meddelelser om Videnskab, Literatur og Kunst; inden- og udenlandske Efterretninger (tildeels med oplysende Illustrationer); ligeledes med passende Mellemrum en Oversigt over norske Theaterforholde. Portræterne ere deels allerede eller ville blive udførte af en af Udlandets dygtigste Xylographer. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets artistiske Udstyr kan blive gjort Fyldest.

Prisen er 1 Spd., forsendt med Posten 1 Spd. 12 Sk. halvaarlig. Subskription modtages paa alle Postkontorer, Postaabnerier og i alle Boglader samt i Expeditionen: P. T. Mallings Forlagsboghandel i Christiania.

I. W. Cappelen. *P. T. Malling.*

Redigeret af P. Botten-Hansen.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 32.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 12. August 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

R. Keysers Efterladte Skrifter.

III.

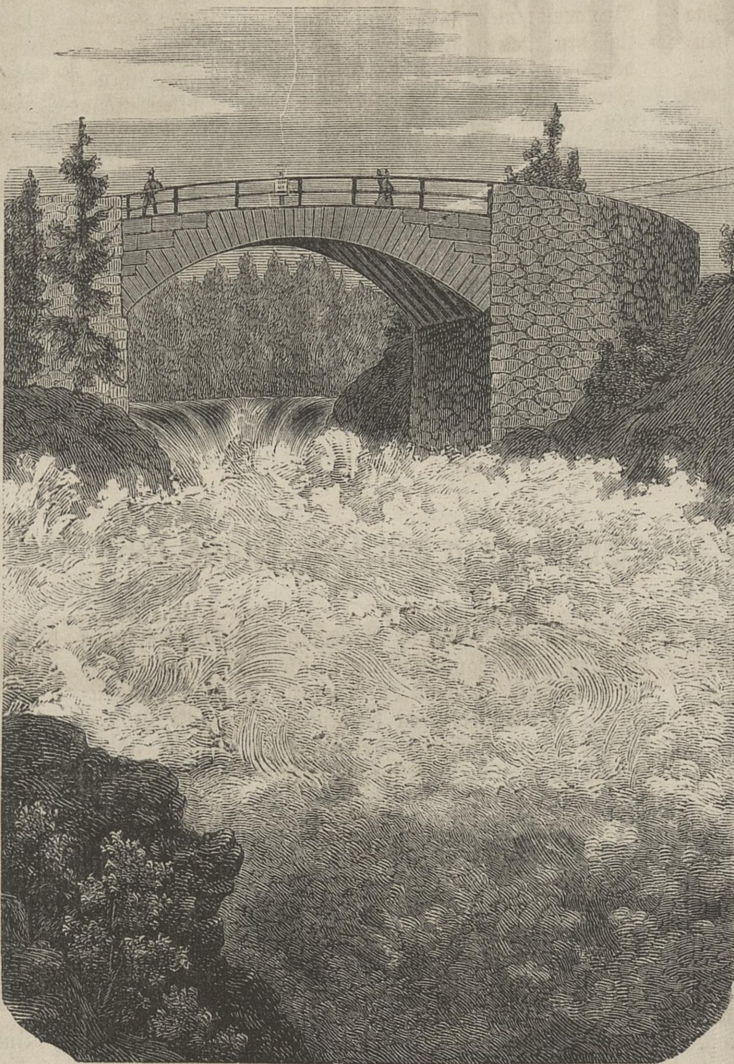
Det foreliggende Værk behandler under tre forskjellige Afsnit den poetiske Literatur, Sagaliteraturen og den lærde Literatur. Forud for disse er skikket en i mange Henseender oplysende og orienterende Indledning, der indeholder en almindelig historisk Oversigt over den gammelnorske Videnskabeligheds og Literaturs Udvikling, en Fremstilling af det norrøne Tungemaals Forhold til Literaturen og til Nabosprogene, samt af Skrivekunstens Betydning for Literaturen og endelig en Afhandling om Underviisningen og dens Indflydelse paa Videnskabelighedens Udvikling. I disse Afhandlinger ere den norrøne Literaturs almindelige Forudsætninger fremstillede, og det Standpunkt, fra hvilket Forfatteren bedømmer den, samt den Plan, hvorefter han arbeider, udviklet med Keysers sædvanlige Klarhed og Bestemthed. Der har været anket over, at Forfatteren i denne Indledning lægger altfor stærk Vægt paa Folkets halvt ubevidste Skaben af Aandsværker og for liden Vægt paa den bevidste, personlige Produktion af saadanne. Keyser mener nemlig, at den norrøne Literatur som en Følge af de ydre Omstændigheder, hvorunder den udviklede sig, „blev en tro Afspeiling af den mundtlige Tradition, som den afløste. Den bemægtigede sig kun, hvad den fandt færdiggjort. Den førte paa Pergamentet, hvad der allerede i det levende Ord havde antaget ikke alene sin bestemte indre Charakteer, men ogsaa sin fuldendte ydre Form. Literaturen var navnløs, men derfor i høieste Grad folkelig.“ Og paa denne Literaturens Charakteer af et Udtryk for Folkets, ikke for enkelte Personligheders, Meninger, Viden eller Følelser lægger Forfatteren megen Vægt, idet han formener, at dens historiske Værd derved bliver des større. I denne Literaturens almindelige Beskaffenhed søger han fremdeles en stærkt medvirkende Grund til den bratte Tilbagegang. „Da Traditionens opdyngede Forraad var udtømt ved at føres i Pennen, saa begyndte Literaturen ogsaa at sygne og henvisne; den havde saa inderligt knyttet sig til den mundtlige Overlevering, at den af denne sugede hele sin Blomstringskraft.“ Og dette indtraf samtidigt med at Almeenaanden ved Regjeringsmagtens Koncentration i Kongen og Embedsmyndighederne slappedes, med at den lærde Skoledannelse gjorde sig mere almindeligt gjældende, og med at Sortedøden lammede Folk og Rige. Den særlige Opmærksomhed, som altid var blevet viist Literaturen fra oven af, saavel under de gamle Konger som under Sverrers boglærde Ætlinge, ophørte ogsaa omtrent paa samme Tid. Literaturen formaaede ikke, da det gamle Standpunkt var saaledes udbrugt og udnyttet, under dette Sammenstød af uheldige Omstændigheder at tilkjæmpe sig et nyt. Den sygnede hen og Skriftsproget med den. — Fra den ovenanførte almindelige Charakteristik undtager Forfatteren imidlertid den lærdere videnskabelige Granskning og for en Deel Skaldeværkerne; ligesom den Oversætter- og Kompilatorvirksomhed, der i Literaturens sildigste Periode overførte fremmede Værker til os, derunder heller ikke kan indbefattes.

Hvor Landsmaal og Bogmaal falde sammen, hvor de forskjellige Samfundsklasser ikke ere skarpt adskilte fra hinanden, og hvor Literaturen væsentligst beskjæftiger sig med Folkets egne historiske og mythiske Minder, der vil enhver Forfatter nødvendigviis blive et Udtryk for sin Tids Almeenviden og Almeenfølelse. Hvor fremdeles Skrivekunsten ikke er almindelig kjendt og benyttet, der maa nødvendigviis Aandsfostrene gjennem en i længere Tid fortsat mundtlig Overlevering undergaa større eller mindre Afændringer, indtil de endelig have opnaaet en fast Form eller fæstes paa Papiret. Hvor endeligen den literære Produktion i større eller mindre Grad og paa forskjellig Maade er knyttet til visse snevrere Samfund, saaledes som den i vor Fortid tildeels var knyttet til Kongers og Høvdingers Hird og beskjæftigede sig med de af dem eller i deres Nærværelse eller af Høvdingernes Forfædre udførte Bedrifter, der kan det vanskeligen undgaaes, at Sagaen, om den end noksaa meget oprindeligen er udgaaet fra en enkelt Mands Haand, først fremtræder i afsluttet Form, efterat have modtaget en større eller mindre Deel Tilsætninger og Forandringer i Indhold, og altsaa ligesaameget er hele det omhandlede Samfunds Eiendom som den oprindelige Sammensætters. At disse Forudsætninger vare tilstede i vor Histories hedenske Tid og den første christelige Tid, er klart nok, og det er derfor ogsaa klart, at Forfatterskabet dengang ikke kunde faa en saa fuldt udviklet personlig Charakteer som senere. Men paa samme Tid afskjære de nævnte Forudsætninger ikke Muligheden af, at en Enkeltmand enten gjennem det oprindelige Udkast eller ved den endelige Redaktion kan have udøvet en væsentlig personlig Indflydelse paa Arbeidets Indhold eller Form og givet det den bestemte udprægede Charakteer. Det er derfor ikke en nødvendig Følge af Literaturens Navnløshed, at den tillige altid kan gives et saa bredt Udspring, som Forfatterens Ytringer antyde, om end hiint ofte kan tyde hen paa dette som sandsynligt. Og hvor man veed at knytte et bestemt Navn til Værket, der er der ikke liden Rimelighed for, at den i Forbindelse med dette staaende Personlighed i flere væsentlige Henseender maa tillægges en særlig Forfatters Betydning, ligegyldigt om denne har fæstet sit Værk paa Papiret eller dette er skeet af Andre. Thorgeir Afraadskoll f. Ex. synes fuldt berettiget, dersom hans Forhold til Olafernes Saga er det af Keyser forudsatte, til at gaa og gjælde for disses Forfatter, om end hans Virksomhed, som Snorres senere, har indskrænket sig til kritisk Ordnen og Suppleren af et givet Stof. Keysers Fremstilling synes os heller ikke at udelukke det personlige Forfatterskabs Tilværelse og Betydning i videre Udstrækning, end Forholdene nødvendiggjøre. Men paa samme Tid som vi saaledes, under Erkjendelsen af, at der ikke kan være Tale eller Tanke om i Almindelighed at udfinde bestemte Grændser mellem Almeenhedens og enkelt Mands Andeel i Forfatterskabet, antage, at saadant ved Sagaernes Istandbringelse tildeels i udpræget Grad kan have fundet Sted fra Enkeltmands Side, er det ogsaa klart, at heller ikke Skaldskabet og den lærdere videnskabelige Granskning i alle Tilfælde foreligger os i Resultater, der tilhøre Enkeltmand. Formen beskyttede vistnok det engang tilblevne Digt fra Forandringer af hvemsomhelst, men udelukker ingenlunde Muligheden af, at enkelte Dele kunne være faldne ud og andre tilsatte af senere Forfattere, og de lærde videnskabelige Værker, som t. Ex. Snorre-Edda, kan ligeledes være tilbleven paa et Grundlag af en fra gammel Tid af systematiseret Verselære og ialfald være sammensat af Afhandlinger med forskjellig Tilblivelse. Dette Værk danner Udgangspunktet for Keysers Fremstilling af den gamle Digtekunst og frembyder sig selv dertil gjennem sit bestemt angivne og udførligen gjennemførte Maal, at danne en Lærebog i Digtekunsten. Aarhundreders Tanker over denne Gjenstand ere her samlede og sammenstillede til et methodisk Heelt. Det indeholder en udførlig, systematisk ordnet Fremstilling af Skaldekunstens Udtryk og en Opregning af de forskjellige Versemaal samt Anviisning til at benytte disse. Endeligen er til Værket ogsaa knyttet endeel grammatiske og rhetoriske Afhandlinger, der for en Deel ere Bearbeidelser af latinske middelalderske Forfattere.

Keyser meddeler et udførligt Uddrag af Værkets Indhold og knytter dertil forskjellige Undersøgelser af ikke liden Interesse, saasom om Versemaalets og Bogstavrimets Ælde, som han sætter høit op i Tiden, før den germaniske Stamme splittede sig; om Forholdet mellem den senere Poesi og den ældre, som han mod den almindelig gjængse Tale tillægger samme Rigdom af kunstige Omskrivninger og Former som hiin; om Forfatterne eller Bearbeiderne af Bogens forskjellige Dele o. s. v. Derpaa gjennemgaar han udførligt den ældre Eddas mythiske og heroiske Digte, leverer Oversættelser af større og mindre Dele af disse, og omhandler endeligen først de øvrige ældre Digte, hvortil intet Forfatternavn er knyttet, og derpaa den senere Poesi. Ved Gjennemgaaelsen af de heroiske Digte i den ældre Edda paapeger Forfatteren, hvorledes Erindringen om Heltene deri i flere Tilfælde ogsaa tilhører de andre germaniske Stammer, særligen for den store Sagnkredses Vedkommende, der grupperer sig om Sigurd Fafnisbanes Person, og endeligt sammenlignes Eddasangene med den Behandling, som er blevet Dele af senere Sagn tildeel i det tydske Nibelungenlied fra det 12te Aarhundrede, hvorhos der paavises, hvorledes Sagnenes Udstrækning hos Sydgermanere, sammenlignet med Omfanget af Begivenhederne i Eddasangene peger hen paa, at Sigurds Fødsel, Herkomst og tidligere Skjæbne har været ukjendt udenfor Norden, hvad der giver Anledning til at formode, at Sagnhelten har stammet fra Norden af, og at Sagnet er fremstaaet ved en fremragende nordisk Helts Bedrifter over fast hele den germaniske Verden. Sagnenes historiske Betydning behandler Forfatteren nærmere ved Gjennemgaaelsen af de mythiske-heroiske Sagaer, der støtte sig til eller angaa Eddadigtene, og som, om de end i mange Henseender bære Spor af en senere Oprindelse, dog i enkelte Dele fuldstændiggjøre Sagnet paa Grundlaget af en meget gammel Tradition. — Med Hensyn til Eddasangenes Ælde vover Forfatteren ikke at udtale en bestemt Mening. At de skrive sig fra den hedenske Tid og have sin Oprindelse fra Norge, anseer han vistnok for afgjort, ligesom han finder det sandsynligt, at Vøluspá kan være fra det 5te Aarhundrede, Hyndluljód fra første Halvdeel af det 8de Aarhundrede og Mængden af Sangene om Vølsunger og Gjukunger senest fra Slutningen af samme Sekulum; men dette er ogsaa det Hele, som han tør udtale med tilnærmelsesviis Bestemthed. Nærmere kan man vel heller ikke komme Sagen. De reent mythiske Digtes Indhold er naturligviis i Regelen af en ulige større Ælde end de heroiske, navnligen end de af disse sidste, om hvilke en Formodning, at de ere blevne til, efterat den germaniske Stamme havde splittet sig, kan opstilles, og der er fremdeles naturligviis Sandsynlighed for, at de ogsaa

tidligere have faaet en bestemt Form, der ialfald i væsentlige Dele maa være bibeholdt gjennem Tidernes Løb; men den fuldstændige Mangel paa Sammenligningsled for de øvrige germaniske Folk afskjærer enhver Adgang til en nærmere Bestemmelse. Starkad, der efter Keysers Mening rimeligviis allerede levede i det 6te Aarhundrede, er den ældste Digter, hvis Navn findes knyttet til bestemte, endnu opbevarede Værker, og det er først omkring 800, at Antallet af disse bliver større. Det varede imidlertid ikke ret længe derefter, før Drápaskaldene i sin fuldt udprægede Skikkelse og i større Tal træde os imøde. Harald Hárfager havde ikke mindre end sex Skalde ved sit Hof, hvis Navne ere komne ned til os, og desuden nævnes ikke faa andre som samtidige. Disse Skalde nøde høi Anseelse og belønnedes gavmildt. Høvdingerne søgte at knytte dem til sig med de stærkeste Baand, og Historien kan opvise mere end et Exempel paa et smukt og inderligt Forhold mellem Kongen og hans Skald. Men selv hvor et saadant havde dannet sig, holdt Skalden sig ikke stedse ved Hoffet. Han foer omkring paa sin Viis, gjæstede andre Høvdinger og søgte Eventyr og Erhverv paa egen Haand. Med et Livkvad skaffede de sig Indgang overalt, hvor Skaldskabet var agtet, og det var, saavidt vore Skalde kom, Tilfældet over hele den germaniske Verden. Brage den Gamle, der var født i Norge, har kvædet Dráper ved danske og svenske Kongers Hoffer; Egil Skallagrimsson løste sit Hoved ved et Drápa til Kong Erik Blodøxes Ære; Halfred Vandraadeskald har kvædet baade for Kong Olaf i Norge og den svenske Konge, og Gunnlaug Ormstunge for Kong Adalraad i England, for Sigtrygg Silkeskjeg i Irland, for Olaf Skjødkonge i Sverige og for Jarlen Sigurd i Gautland; Einar Skulesson ligesaa for Sigurd Jorsalafarer, Harald Gille, for Sverker i Sverige og Sven Grade i Danmark. Mange af disse gamle Digtere lægge stor Begavelse for Dagen, for andre er den færdige Brug af kunstige Former og skaldmæssige Omskrivninger og Billeder Hovedsagen. Keyser meddeler Oplysninger om og Prøver af et meget stort Antal Skalde udigjennem Tiderne, og paaviser, hvorledes det gamle Livdigt fra det 12te Aarhundrede af ogsaa undertiden valgte religiøse Gjenstande, og hvorledes det i det 14de Aarhundrede forsvandt og gav Plads for en mere populær Poesi.

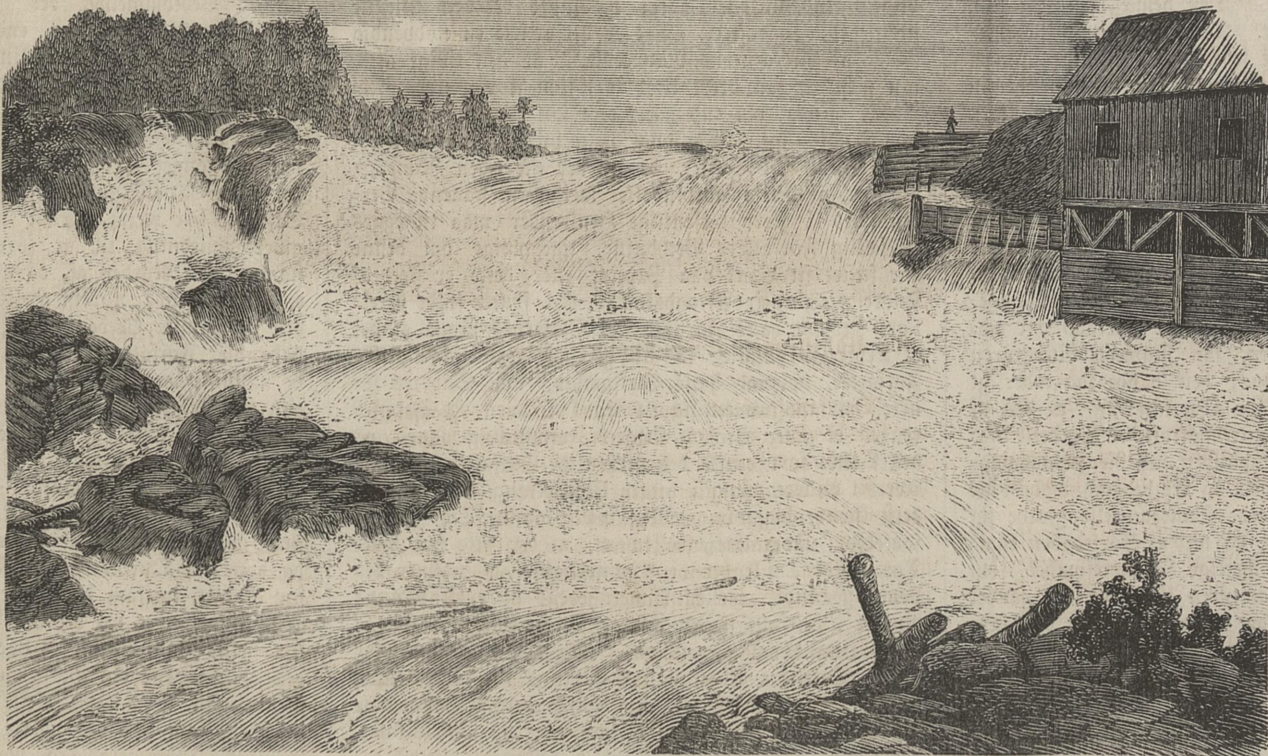
Sagaen behandles under tre Hovedafdelinger: den mythisk-heroiske, den historiske og den romantiske Saga. Sagaen er den mest bekjendte Deel af den norrøne Literatur, baade fordi man af hertil hørende Skrifter har de fleste Udgaver, Oversættelser og Bearbeidelser, og fordi Müllers føromtalte Sagabibliothek nærmest beskjæftigede sig dermed. Enhver Læser vil desuagtet visseligen finde meget Nyt og Interessant i Keysers Fremstilling, der navnlig ved Behandling af Spørgsmaalene om de forskjellige Værkers Beskaffenhed, Forfattere og historiske Værd ikke nøier sig med Forgjængeres Resultater, men i mange Tilfælde kaster nyt Lys over Spørgsmaalenes Løsning. Af særlig Interesse er hans Vurdering af de mythisk-heroiske Sagaers historiske Grundlag, hans Fremstilling af Islændernes Forhold til den norrøne Saga, og de Undersøgelser, gjennem hvilke de omtalte Sagaværkers Forhold til enkelte Forfatter- eller Samlerpersonligheder paavises. — Inden Omraadet af den romantiske Saga falder den urgamle Eventyrsaga, der har staaet vore nuværende Folkeeventyr nær, og hvoraf neppe nogen af senere Tids Kultur ganske upaavirket Prøve er os levnet; den under Udlandets Indflydelse udviklede Eventyrsaga og endeligen den fra fremmed Grund overførte Ridderroman samt Legendesagaen. Forfatteren klassificerer og kritiserer de os levnede Prøver, af hvilke der gives et ret anskueligt Billede, og en Oversigt over Smagens Udvikling hos

Strube-Bro i Nærheden af Arendal.

Folkets høiere Klasser erhverves. Kong Sverrer fandt endnu Hromund Greipssons Saga ret underholdende, skjønt han erklærede den for en Lyvesaga; men ikke mere end et Aarhundrede efter vare de udenlandske Ridderromaner Hoffets og Kongernes Tidsfordriv.

Ligesom de norrøne Forfattere gjennem sin Be-

Rygende-Fos ved Arendal.

handling af Digtekonstens Principer og den chronologisk-kritiske Ordning af det historiske Stof havde viist sig i Besiddelse af videnskabelig Sands, saaledes undlode de ikke at tilegne sig den paa fremmed Grund opblomstrede Videnskabelighed. Det er i saa Henseende ganske betegnende for den Betydning, som herhjemme tillagdes den norrøne Literatur, at flere af de Mænd, der vare bedst hjemme i udenlandsk Videnskabelighed, ofrede den indenlandske Literatur særlig Opmærksomhed. Sæmund Frode, der ved Udlandets Universiteter var bleven saa lærd, at han efter Sagnet havde glemt sit eget Navn, syslede ivrigt med Sagavidenskaben; Are Frode havde faaet lærd Opdragelse og var Præst; Forfatteren af Kongespeilet maa for sin Tid have havt udstrakte Kundskaber, og Hauk Erlandsson, hvis Interesse for den nationale Literatur er uomtvistelig, om end Grændserne for hans Forfatterskab ere uklare, lod skrive eller skrev Bearbeidelser af udenlandske medicinske og mathematiske Afhandlinger. Denne Alsidighed, som kan paavises hos Forfatterne, gjenfinde vi ogsaa hos alle Konger af Sverrers Æt og de mere dannede af deres Høvdinger. Barlaams og Josaphats Saga er muligens oversat af Hákon Sverrerson, den anden Saga, Strengleikar og Tristrams Saga ere oversatte paa Foranledning af Hákon Hákonson, og det store bibelhistoriske Værk, der gaar under Navn af Stjørn, og som røber en ikke ringe Kundskab til udenlandsk historisk og theologisk Literatur, er foranstaltet udarbeidet efter Begjær af Hákon Magnusson, og om alle disse Konger have vi mere eller mindre bestemte Vidnesbyrd for, at de omfattede den nationale Literatur med Interesse.

Det sidste Afsnit af Keysers Bog omhandler den theologiske, philologiske, philosophiske, juridiske og naturvidenskabelige Literatur. Naar man undtager enkeltstaaende Værker, som i juridisk Henseende Lovene og i philosophisk Kongespeilet, ere disse Grene af Literaturen temmelig fattige, og hvad de indeholde, besidder ikke noget særdeles originalt Præg. De ere imidlertid betydningsfulde nok, forsaavidt vore Forfædres Kjendskab til den klassiske og middelaldersk-europæiske Literatur og deres Opfatning af denne derigjennem faar et Udtryk, og Literaturen er i disse Grene i alle Fald ligesaa rig som hos vore Nabofolk, hos hvem ingen national Literatur udviklede sig, og som stod i nærmere og nøiere Forbindelse med det øvrige Europa end vi. Det tør vel derfor ogsaa paastaaes, at disse Literaturgrenes Repræsentation indeholder et Beviis for den usædvanlige literære Interesse, som dengang raadede inden det norske Folk.

Med disse løse Bemærkninger og Antydninger, hvis Øiemed ikke er at kritisere Bogen — dertil fordres andre Kvalifikationer end vi og vistnok Nogen for Øieblikket i Norges Land besidder —, men at give et Begreb om dens Indhold, anbefale vi den til den læsende Almeenhed, overbeviste om, at den for ethvert dannet Menneske vil afgive en behagelig og belærende Læsning, og for Enhver, der sysler med Fædrelandets Historie, en veiledende Støtte.

Rygende-Fos og Strube-Bro.

(Af Israel Dehn.)

Den kan nok kaldes „rygende“, den Fos, vi her have afbildet. Thi over dens Fald hæver Skummet sig fraadende og hvidt og lægger sig fugtende paa Dit Ansigt, imens du staar paa Klippeskrænten og seer ned paa den hvirvlende Malstrøm.

For en Uge siden var der kun en ubetydelig Vandmasse i Fossen. Du saa Hældingen deroppe ligge næsten nøgen og bar som enhver anden Fjeldvæg, og imellem Klippernes Kløfter randt Vandet i mange smaa Bække, der samledes i det store Basin, for atter at løbe ned med større Fart igjennem Struben under Broen.

Du fik god Tid til at følge med Øinene den store

Tømmerstok, som kom drivende ned ad Faldet, saa roligt, at Du syntes, Du kunde sidde trygt paa dens Ryg. Bredderne vare udtørrede og besaaede med Tømmer, som havde lagt sig til Hvile der, efter en møisom og langvarig Fart ned igjennem Nidelvens Vasdrag. En Mand stod med sin Fiskestang paa en Klippe midt i Faldet, og Fisken sprat i Aftensolens Lys.

Men idag er der ingen Mand at see paa dette Sted; idag finde Tømmerstokkene ikke længere nogen Hvile, thi Bredderne og Klipperne og de smaa Bække ere forsvundne. Alt er en uhyre Vandmasse, der vælter sig affindigt ned ad Hældingen, under døvende Larm.

Møllebrugene og Saugene, der ligge saa tæt ved Fossen, at man hvert Øieblik kunde vente, at de maatte rives bort, blive, forunderligt nok, staaende roligt paa sin Plads, skjønt Vandflommen styrter sig mod deres Grundvold, omskyllende de skrøbelige Bygninger, og Vand og atter Vand bryder frem igjennem alle Revner, som havde det et frit Løb igjennem hvert et Brug og hver en Saug ved Fossen.

Vandmassen vælter sig affindigt. Og det er ligesom Affindet forplantedes til os selv, naar vi kaste det første Blik paa dette Oprør. Bedøvede af Larmen, oprørte ved Fossebruset, er det ligesom vi maatte være med paa denne vilde Færd, som føle vi en ubetvingelig Lyst til selv at rives bort af Flommen.

Men jo mere vi betragte Fossen, desmere regelmæssigt finde vi dens Fald. Vi see den samlede Masse vælte sig i samme Løb, Skummet sprøite med lige Mellemrum paa den samme Plads, den fineste Vandstraale pible frem fra samme Revne, regelret og uden Ophør. Det er ikke længere noget Oprør, men Orden og Regelmæssighed og Ro; det er ikke noget vildt Element, som er sluppen løs, men Naturens store Kræfter, tæmmede og styrede af Naturens egen Haand. Og der bliver Regelmæssighed og Orden i vor egen Tanke.

Men lad os gaa længere ned og tage Plads paa Strube-Bro. Rygende-Fossen selv er her tildeels skjult for vort Blik, men vi have et andet herligt Syn tilgode. Hvad der for en Uge siden var et næsten roligt Basin, er nu et Svælg, hvor Vandmassen jages afsted i ustandselig Fart ned imod Strubefossen, der venter med aabent Gab, som var den virkelig en Strube, der maatte have Vand og mere Vand for at slukke en ubændig Tørst.

Det maa være kogende Vand, der tiltrænges for at slukke denne Tørst. Thi see, hvor det fraader og bruser nu, da det gaar ud over det bratteste Flu. Det er ikke længer Vand; det er pisket Skum, som styrter ned under Broens Bolværk.

Men hvad er det, som hæver sig til Mands Høide midt i Svælget, som kommer imod os med en rasende Fart, ravende, som var det bedøvet af Fossens vilde Medfart? Der er nok en Gjenstand, der er atter en af samme Sort, hver strækkende sin lange Krop op af Vandet, idet den ligesom omsonst søger at finde Hjælp og Redning, før den hvirvles hen og nedsluges af Struben.

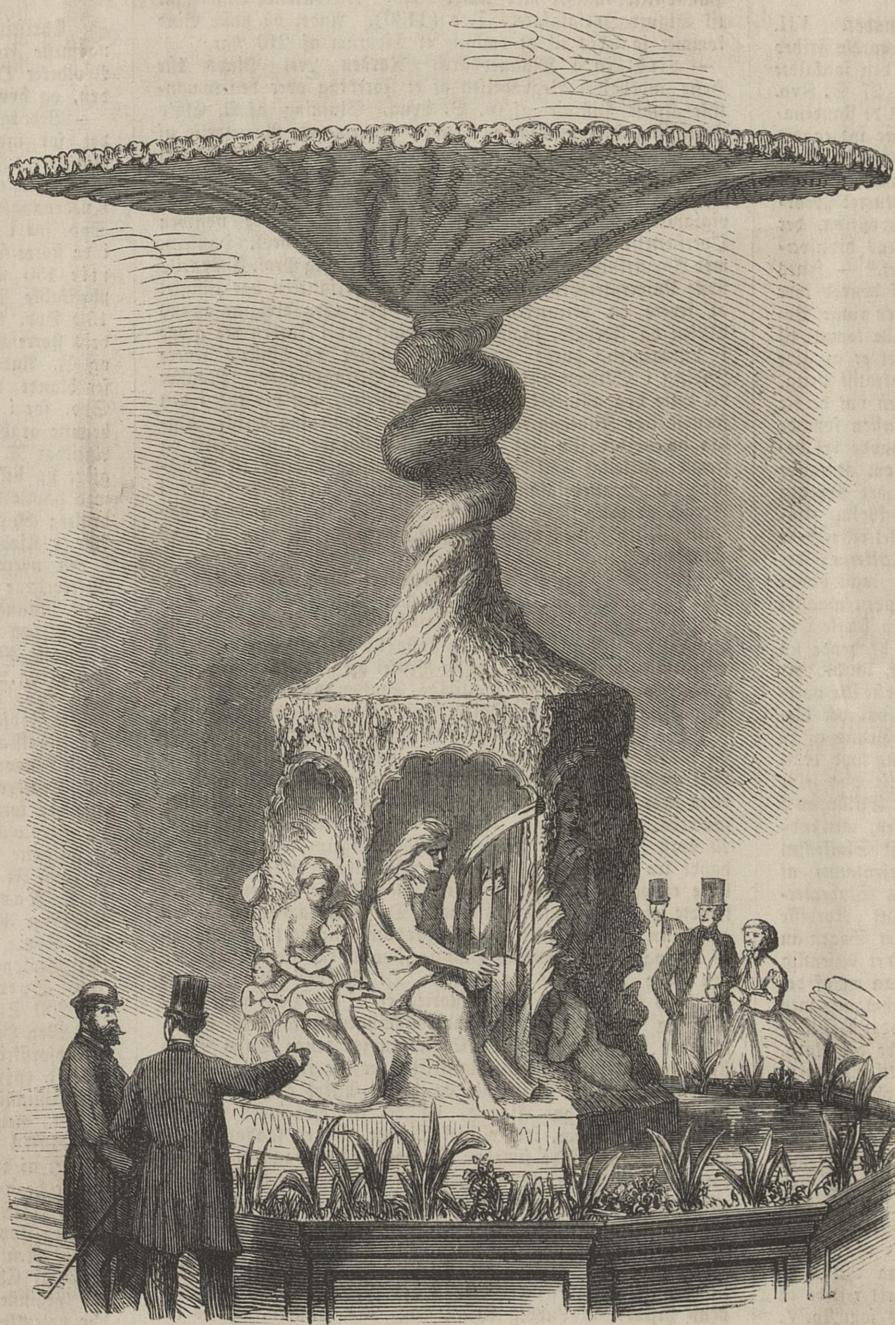
Det er Tømmeret, som kommer. Maaskee har det været aarviis underveis siden den Dag, da det kastedes ud i Elven, mange Mile oppe i Landet; det har maaskee hvilet paa mangen Bred, siden det engang gik ned ad Bøilestadfossen. Det har været samlet i Bom og Lændse, forinden det atter blev sluppen løs for selv at finde Veien til sin Eier.

Nu kommer det. Der er ti eller tolv Stykker i Følge netop nu, ti eller tolv af de mange hundrede Kammerater, som engang gik ud over Bøilestad Fos. Mange ere maaskee komne frem før idag. Mange komme strax efter, men en stor Deel ligger død og raadnet et og andetsteds oppe ved Vasdragets Bredder, eller er udmattet sunken tilbunds, fordi den ikke havde Kræfter til at følge med, og vil en Dag fiskes op som Krabastømmer.

De have alle sit Mærke, og de ere saagodtsom fremme, naar de have sluppet ned igjennem Strubefos. Et Par mindre Fald nede ved Helle skulle endnu passeres; men saa faa de Lov at tage sig en lang Rast ved den sidste Lændse. Hvor de siden skulle hen, er Skjæbnens Sag.

For sidste Gang hæver en Stok sig over Vandet forinden den passerer Fluet. Det er den sidste Anraabelse om at slippe for at følge med; men Strubefossen er ubønhørlig, den har allerede grebet den i sin Hvirvel, og nu forsvinder Stokken. Men see, der kommer den atter tilsyne, idet den voldsomt tørner imod Brokarret; men nu er den igjen borte. Vi løbe hurtigt hen til den anden Side af Broen for at see efter den. Det er et Øieblik Sag at skifte Plads, men et Øieblik har været nok for at føre Stokken ned ad den rivende Strøm, og der, langt nede, stikker den atter sit Hoved iveiret og seer sig forskrækket omkring, som vil den undersøge, hvorvidt den nu har overstaaet Faren.

Endnu har den en Dyst at bestaa; thi Strubefos, der danner en Vinkel med Elven, styrter sig med saadan Voldsomhed mod Skrænten, at Vandet gjør et Bagslag, og her maa atter Stokken følge med. Atter skal den ind i Hvirvelen, og paany seer man den hæve sig i Vandet. Men saa er Alt forbi; thi nu er Løbet sikkert, og Stokken lægger sig beroliget ned for at drives frem af Strømmen.

Fra Udstillingen i Stockholm: Molins Fontæne.

Det faldt os ind, da vi sad ved de to Fossefald, og saa de Skizzer, som idag ere afbildede, besprøitede med Vand, som var det Fossenes Mening, at de vilde have sit Billede gjengivet naturligt og tro, — at Tømmerstokkenes Drift ligner Menneskets Livsløb.

Som Tømmeret, der kastes ud i Elven, kastes vi ud i Verden. Undertiden og maaskee længe er Løbet jævnt og roligt, men pludseligt møder os et Fossefald paa vor Vei. Vi stræbe forgjæves at undgaa Faldet; vi raabe, vi bede, men Faldet griber os med sin stærke Arm. Enkelte naa aldrig frem til sit Maal, de blive liggende igjen paa Bredden eller synke modløse og trætte, Andre passere alle Fald og føle tilsidst, at Havnen er naaet; men de indsee da tillige, at skal den naaes, maa det skee igjennem Livets Vandfald.

Fra Udstillingen i Stockholm.

II. Molins Fontæne.

Fra hvilken Side man træder ind i det mægtige Træpalads, der pryder Carl XIII.s Torv, er Molins Fontæne den første Gjenstand, der møder Øiet. Op over de tusinde Gjenstande, der til alle Kanter dække Udsigten, rager dens mægtige hvidgule Skikkelse, og er Dagen hed og Luften derinde trykkende, skynder man sig gjerne hen til dens Nærhed for at svales af de friske Bølger, der risle ud over Randen paa dens vældige Skaal.

Lad os da først høre Betydningen af de Figurer, der samle sig rundt Fontænens Fod, og hvis paa Fodstykket indskrevne Navne vel ere temmelig ukjendte for de fleste Besøgende. „Kunstneren," saa begynder vor Cicerone, „har allerede fra Først af tænkt sig Fontænen anbragt paa den Plads, hvor den fordums Näckströmmen havde sit Løb, og ved hvilken Mälaren blander sine Bølger med Saltsjöns. Hele Kompositionen hentyder paa denne Lokalitet. Den er fordeelt i sex særskilte Nischer, anbragte i Fodstykket paa Fontænen. I en af disse seer man Ægir, Havets vældige og frygtindjagende Gud, en kraftig Oldingeskikkelse med truende og vilde Ansigtstræk og med et Skjæg, der bølger ned til Bæltet. Han sidder paa en Musling, holder i den venstre Haand et af Narhvalens Tand formet Scepter, stryger med den Høire sit Skjæg og støtter sin venstre Fod paa en Delfin. I den tilsvarende Nische paa den anden Side seer man Nøkken, ikke som Olding, saaledes som han undertiden fremtræder i Folkeviserne, men som en skjøn Yngling. Med et mildt melankolsk Udtryk sidder han og spiller paa sin Harpe. I de mellemliggende Nischer fremstilles i særskilte Grupper Havgudens Slægt. I Nischen tilhøire for Ægir seer man hans Hustru Ran, tilsloret, for derved symbolsk at udtrykke hendes falske, lumske Natur. Ved Siden af hende er tvende af de ni Døtre anbragte: Kolga, der vækker Storm; hun hælder sig fremover og blæser i en Musling, og Hrønn, der oprører Søen; hun sidder og bringer ligesom legende Bølgerne i Bevægelse med sin Haand. Den næste Gruppe tilhøire viser trende andre Døtre: Himinglæfa, den himmelstraalende, der hviler sig mageligt smykket med Diadem; Un eller Udr, den bølgende, der staar opreist med flagrende Haar, og Dufa, Dykkersken, der kaster sig forover ned i Vandet. Gruppen nærmest til Venstre for Ægir er kanske den aller vakreste og dannes af Blodughadda, den purpurhaarede, der staar opreist, smykket med en Krands om sine rige Lokker, der falde fodside ned, Bylgia, den bølgende, der ligger og speiler sig i den stille Havflade, og Bára, den knusende, Havsbølgen, der ligesom dukker op af Skummet. I den følgende Nische tilvenstre, nærmest Nøkken, seer man Hefring, en siddende, yppig Kvindeskikkelse, der paa sit Skjød holder et lidet Barn og er omgiven af tvende noget større, der synes at lytte til Nøkkens Spil, samt en Svane, der, dragen af Musikens Magt, svømmer frem til Nøkkens Fødder."

Som man seer, er det en heel mythologisk Gruppe, Kunstneren har forsøgt at give plastisk Form, et nyt Forsøg i den samme Retning, der først aabnedes af Fogelberg, og i hvilken Adskillige have fulgt ham, blandt dem ikke mindst den Mand, hvem denne Fontæne skyldes, Mesteren for den bekjendte Gruppe „Bæltespænderne". Med de ringe Nuancer, der i Mythens Skildring skille disse Havets Døtre fra hinanden, har det naturligviis været forbundet med Vanskeligheder at individualisere hver enkelt af dem paa en saa slaaende Maade, at de strax kunde fæste sig i Erindringen; imidlertid har Kunstneren unægtelig i deres forskjellige Stillinger, Attributer o. s. v. lagt al den Charakteer, som det vel var muligt at faa anbragt. En anden Ulempe, der maaskee kunde have været undgaaet, er, at den mægtige Skaal, der foroven afslutter Fontænen, ikke synes tilstrækkelig fast baaren af de Muslingeslyngninger, der fra det allerede ved de mange Nischer temmelig udhulede Fodstykke sno sig op ad selve Skaftet. Noget stærkere bærende, mere architektonisk udviklede Former vilde sandsynligviis have givet hele Arbeidet større Fasthed og frembragt et mere imponerende Indtryk. Vi anmærke

dette — med al Anerkjendelse forresten af Værkets store plastiske Skjønhed og Rigdom — fordi der under den Ommodellering af Fontænen, der nu formodentlig vil blive foretagen, da den er bleven bestemt til at støbes og til et Minde om Udstillingen opstilles paa Carl XIII.s Torv, — vil gives Kunstneren Anledning til i den endelige Udførelse at rette paa de Ufuldkommenheder, der har været en nødvendig Følge af den korte Tid — man har nævnt tre Maaneder —, i hvilken den første Model kom istand. Det vilde være Skade, om det offentlige Monument, ved hvilket Sveriges Hovedstad nu vil bringe Molins Navn til en sildig Efterslægt, ikke i klar og bestemt Gjennemførelse skulde komme til at staa jævnhøit med de prægtige „Bæltespændere", med hvilke hans Fødestad Göteborg har prydet en af sine skjønneste Promenadepladse — maaske det smukkeste fritstaaende plastiske Monument, de tre nordiske Riger for Øieblikket har at opvise, efterat Bissens „Landsoldat" er forsvunden fra Fredericias Torv.

Literatur.

Blade til Menigmand fra danske Skandinaver. VII. Gendrivelser. Vil Nordens Eenhed bringe den danske Frihed og Lighed i Fare? 10de Octoberforeningen og den saakaldte hemmelige nordiske Forening. Kbhvn. 1866. 27 S. 8vo. 8 Skill. Flere Omstændigheder tyde hen paa, at de skandinaviske Bestræbelser i Løbet af den allersidste Tid ere indtraadte i et nyt Stadium, specielt for Danmarks Vedkommende, hvor Udgivelsen af de her før omtalte Blade til Menigmand, Aabenbarelsen af et allerede for nogen Tid siden konstitueret „Nordisk Samfund i Danmark", samt endelig den Opposition, der har været reist mod dette sidste af Skandinavismens hidtilværende Organ i den danske Presse, „Fædrelandet," — synes at vise, hvorledes de Ledere, der nu i Løbet af henved tyve Aar have ført den skandinaviske Sag frem fra en ringe Begyndelse til en anerkjendt ideel Magt, tildeels ville komme til at træde tilbage for yngre Mænd, hvis Ønske det er at give Skandinavismen et mere praktisk og et mere demokratisk Præg. Indtil den sidste danske Krigs Udbrud var Tanken om de tre Landes nærmere Sammenslutning bleven pleiet næsten som de akademisk Dannedes udelukkende Eiendom; man havde vel benyttet sig af den store Masse, naar det gjaldt om at raabe Hurra for de lange Rækker af Studenter, der med flyvende Faner og klingende Spil holdt sit Indtog i Stockholm, Kjøbenhavn eller Christiania, men man havde i sin let erhvervede Seiersstolthed glemt at drage den ind med i Rækkerne; der var bleven talt og sunget og givet Løfter, men man havde været for beruset af Øieblikkets Begeistring — og siden maaskee for træt af den Slappelse, der indtraadte efter den stærke Ophidselse — til at finde det rette Ord, der kunde henvende sig til menig Mand og bevares af ham. Thi Folket, ialfald her i Norden, lader sig maaskee henrive, men idetmindste ikke overbevise af Andet, end besindig, grei Tale; og den var der bleven ført lidet af. Særskilt var i Danmark, paa Grund af de indre Forholde, det skandinaviske Parti ublidt stemt mod dem, der havde den største og dybestgaaende Indflydelse paa selve Folket, de saakaldte Bondevenner. Lignende var Stillingen i Sverige, og her i Norge viste ikke blot Fetudtalelsen, men endnu mere den Opposition, enhver som skandinavisk Skalkeskjul mistænkt Sag mødte hos vore Storthingsrepræsentanter af Bondestanden, hvorliden Gjenklang Festjubelen fra Studenterlunden havde fundet blandt Folket i Dalene. Det „Nordiske Samfund i Danmark" har derfor øiensynlig grebet Sagen an paa den for Øieblikket ene rette Maade, idet det væsentlig har henvendt sig til Menigmand, noget som ogsaa en af det gammelskandinaviske Parties Hovedmænd, Orla Lehmann, med priisværdig Resignation tilstod, da han paa Mødet i Stockholm den 29de Juli sidstl. udtalte, at „han ydede det Nord. Samf. sin fulde Anerkjendelse; han fandt det nyttigt og rigtigt, at der fremtraadte nye Kræfter, som kunde udbrede Ideen i andre Kredse end de, af hvilke den hidtil var bleven pleiet". Den Række af „Blade til Menigmand", til hvis Udgivelse Samfundets Virksomhed hidtil væsentlig har indskrænket sig, og i hvilke vi flere Gange har troet at gjenkjende Dr. C. Rosenbergs Pen, have fordetmeste svaret meget godt til sin Bestemmelse, og efter hvad vi have bragt i Erfaring, have de ogsaa vundet en for Andet end religiøse Skrifter usædvanlig stor Udbredelse blandt den danske Almue, især paa den jydske Halvø. For en Deel have de mere specielt været rettede til det danske Folk; men ved enkelte af dem, saaledes som No. V. „Kan det forenede Norden værge sin Uafhængighed" — en Opsats nærmest grundet paa Kapt. Mankells ogsaa i Ill. Nyhedsblad meddeelte, fortræffelige Arbeide — have vi ikke kunnet tilbageholde et Ønske om, at det her i Christiania bestaaende „Skandinaviske Selskab" vilde fæste sin Opmærksomhed paa gjennem lignende Smaaskrifter, der maatte være affattede i et populært Sprog og behandle lignende praktiske Spørgsmaal, at stille sig i Rapport til det norske Folk. Thi netop der har det saa Meget at udrette, og der vilde det maaskee finde sin taknemmeligste Jordbund, forudsat at de Spirer, der bleve nedlagte, vare livskraftige og svarede til Jordsmonnets særegne Beskaffenhed.

Det har vistnok været en Glæde for Enhver, der mener det alvorligt med Skandinavismens Sag, at være Vidne til de Møder, der i den sidste Halvdeel af Juni d. A. afholdtes i Sveriges Hovedstad, og see, hvilken sund praktisk Aand der gjorde sig gjældende i de der afholdte Diskussioner, i Modsætning til den vattersottige Rhetorik, der for en fem—sex Aar siden var det almindelige ved saadanne Leiligheder. (At forresten ogsaa den har havt sin Betydning og gjort sin Nytte, er Noget, som vi langtfra ville benegte.) Imidlertid maa man ikke glemme, at det ikke er nok med, at Lederne en sjelden Gang mødes og komme overeens om Grundtrækkene i den fremtidige Operationsplan. Der fordres ogsaa, at de hver for sig, naar de enkeltviis vende tilbage til den Slagmark, der er bleven dem anviist, stadig ere paa sin Post, benytte sig af enhver gunstig Omstændighed, som Øieblikket og Modstandernes Misgreb eller Forsømmelighed kan frembyde, og fremfor Alt ikke glemme at føre Masserne med sig i Kampen. Thi uden dem bliver den kløgtigste Felttogsplan er tomt Phantasteri, som Ingen tager nogen Notis af. Gjentagende stille vi derfor den Opfordring til det „Skandinaviske Selskab", at det, naar det efter Sommerferiernes Slutning atter træder i Virksomhed, maa stræbe at trænge saa langt ned i Folket, som det paa nogen Maade lader sig gjøre, — enten det finder, at dette bedst lader sig gjøre gjennem en populær skriftlig Virksomhed eller ved at skaffe Selskabet et saa stort Antal Medlemmer som muligt, oprette Filialafdelinger i Byerne og paa Landet, foranstalte afholdt oplysende, folkelige Foredrag, arbeide gjennem Dagbladspressen o. s. v., — eller allerhelst maaskee gjennem alle disse Midler tilsammen.

— Til Medlemmerne af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme er i disse Dage bleven omsendt 2det Hefte af R. Keyser's **Norges Historie**, hvormed 1ste Bind er afsluttet. Heftet (S. 241—576) ledsages af Forfatterens Portræt og et Kart over Norge i Middelalderen, begge i Lithographi. Værkets Udgiver, Professor O. Rygh, har ledsaget Kartet med en Oversigt over Norges vigtigste og i historiske Skrifter hyppigst forekommende Inddelinger i Middelalderen, ligesom han ogsaa i et kort Forord har gjort Rede for Affattelsestiden og Beskaffenheden af de Haandskrifter, hvori det her udgivne efterladte Arbeide af Professor Keyser foreligger. Keysers Haandskrift standser med Aaret 1340. Nærværende Bind gaar til Sigurd Jorsalafarers Død (1130). Andet og sidste Bind kommer saaledes til at omfatte et Tidsrum af 210 Aar.

— Lieblein's Maanedsskrift **Norden** 2det Binds 1ste Hefte indeholder Begyndelsen af et Foredrag over den romantiske Kunst Historie af G. V. Lyng, Slutning af A. Elg's Fortælling Hertuginden, en længere revuemæssig Anmeldelse af Kjerulf's „Stenriget og Fjeldlæren" og Begyndelsen (2 Blade) af en Artikel „Om Grundtvigianismen", knyttet til C. Wille's „Indlæg i Dagens kirkelige Strid, en under Titelen „Grundtvigianismens Væsen og Betydning" ved C. Grove udgiven Oversættelse af et tydsk Skrift (af Kand. theol. Hansen), med Anmærkninger af Oversætteren, samt endelig Prof. Caspari's sidste Universitetsprogram. Forsaavidt Forfatteren har tilsigtet at levere en orienterende Oversigt over Grundtvigianismens Væsen og Forhold, saaledes som disse her i Norden ere givne i Literaturen, burde Ingier's Brochurer og Wille's senere Indlæg i Striden været tagne med i Betragtningen. Maaskee vil dette dog alligevel skee i selve Artikelen, om der end i den forudskikkede Kildeangivelse ikke er givet Antydning hertil. Ogsaa indeholder ikke blot „Luthersk Kirketidende", men først og fremst „Kirkeligt Folkeblad" saa væsentlige Bidrag til Belysning af Grundtvigianismens Opfatning og Forhold her i Norge, at disse Ugeskrifter nødvendigviis maa udgjøre en væsentlig Kilde for en revuemæssig Orientering i Sagen fra norsk Standpunkt.

— Af det i forrige Aar paabegyndte Ugeskrift **Gammelt og Nyt** (Kittendorff & Aagaards Forlag, Kbhvn., 71 Sk. Kvartalet) er No. 1—43 kommet os i Hænde. Det Afsnit, som danner det „Nye", har for de sidste 14 Numres Vedkommende væsentligen været optaget af en Artikel om Napoleon III. med tilhørende Portræter af samtidige Statsmænd og Hærførere. Afsnittet „Gammelt" indeholder, som tidligere bemærket, en udførligere illustreret Skandinaviens Historie, bestemt til at samles og indbindes for sig selv, hvilken er naaet til Olaf Thryggvesons Historie. Fremstillingen er jævn og letfattelig og Forfatteren har benyttet de bedste og senest udkomne Forarbeider, saaledes ogsaa meget hyppig Keysers efterladte Arbeider. Af størst Interesse er imidlertid Afbildningerne, hvoraf mange baade fra Kompositionens og den xylographiske Udførelses Side have endog kunstnerisk Interesse. At adskillige af dem før ere kjendte, gjør her kun lidet til Sagen. Det Hovedsagelige er, at her gives en ved en Række af Billeder anskueliggjort Fremstilling af vor og Broderlandenes Historie, hvoraf den store Almeenhed kan have Fornøielse og Nytte. De Billeder, som omfatte Nordens Gudeliv og Sagnhistorie, ere i det Hele meget heldige og vilde vistnok ved Underviisningen være høist anvendelige. Men at Lærere og Skolebørn for denne Sags Skyld skulle subskribere paa selve Ugeskriftet, er ikke rimeligt. Derimod antage vi, at et særskilt og billigt Aftryk af disse Billeder vilde finde god Afgang, og det ikke blot inden Skolen, men ogsaa udenfor, idet vistnok Mange ved en saadan billedlig Fremstilling vilde supplere sin mythologiske Haandbog, enten dette nu var P. A. Munch's, N. M. Petersen's, Grundtvig's eller nogen anden. Vi skulle derfor henstille til de ærede Forlæggere at foranstalte en særskilt Udgave af de her omhandlede Billeder til Nordens Mythologi og Sagnhistorie.

— Til de i f. No. anførte Skolebøger, som ere udkomne til Skoleaarets Begyndelse, maa her føies: **Lærebog i Oldtidens Historie** af Ludvig Kr. Daa. 265 S. 8vo. Priis 60 Sk. (Abelsteds Forlag.) Da Professor Daa allerede i 1864 har udgivet en Lærebog i Middelalderens Historie og i 1865 i den nyere Historie (begge tils. 705 S. og indbundne til en Priis af 1 Spd. 60 Sk.), have Skolerne saaledes fra hans Haand faaet et fuldstændigt historisk Lærekursus omtrent samtidig med den af Stipendiat L. Daae paa Cappelens Forlag udgivne, ligeledes i 3 Bind affattede Verdenshistorie. — L. Kr. Daa's Arbeide er, navnlig for den nyeste Historie, det udførligste, og medtager her Adskilligt, som falder udenfor Skolens Behov, men som giver Bogen Interesse ogsaa for den modne Mand. Hvor forskjellige disse Lærebøger end ere i Stiil og Fremstilling, idet en udpræget Forfatters selvstændige Synsmaader og Eiendommeligheder ere hyppigt fremtrædende i Prof. Daa's Arbeide, medens en objektiv Almindelighed er raadende i Stipendiat Daae's Bog, have dog Skolerne i begge Arbeider faaet kortfattede og hensigtsmæssige Lærebøger i Verdenshistorien, hvortil der har været en længe følt Trang. Det synes ogsaa, som om Skolebestyrerne befinde sig i nogen Vanskelighed med Hensyn til Valget mellem begge disse brugbare Lærebøger, og saavidt vi kunne see, have de fundet omtrent lige Indgang. I Hovedstadens tvende største Privatskoler er Stipendiat Daae's Lærebog nu den eneraadende, medens derimod L. Kr. Daa's Historie bruges ved Kathedralskolen.

— Hr. Boghandler Steensballe indbyder til ny Subskription paa de i sin Tid paa Chr. Tønsbergs Forlag udkomne Billedværker „Norge fremstillet i Tegninger" og „Udvalgte Norske Nationaldragter". Det første Værk, indeholdende 71 Prospekter, farvetrykt Titel og oplysende Text, vil udgaa i 18 maanedlige Hefter à 48 Sk. „Udvalgte Norske Nationaldragter*)," 15 Plancher og Titelblad i Farvetryk samt Text, vil udgaa i 8 maanedlige Hefter à 60 Sk. Som bekjendt yde begge disse Værker baade ved Billederne og de tilhørende Beskrivelser værdifulde Bidrag til Kundskaben om vort Lands Natur og Folk, hvorfor vi bringe disse i Prisen noget reducerede Subskriptions-Udgaver i velvillig Erindring hos dem, der ikke allerede besidde disse Værker.

— Boghandler Joh. Dahl har nedsat Prisen paa Norsk Forfatterlexicon af Kraft og Lange fra 3 Spd. til 1 Spd. 24 Sk.; Norsk Magazin, udgivet af N. Nicolaysen, 1ste og 2det Bd.s 1—2 H. fra 3 Spd. 88 Sk. til 1 Spd. 60 Sk.; Gerlach's Forklaring af det gamle Testamentes Skrifter, 3 Dele, fra 6 Spd. til 3 Spd. Nedsættelsen gjælder kun til Aarets Udgang.

— Af Henr. Ibsens „Brand" er 3die Oplag lagt under Pressen.

*) Af den forrige store Udgave findes endnu nogle faa Exemplarer til en Priis af 12 Spd.

Norge.

Christiania. Kunstskolen og Nationalgalleriet vil for den nærmeste Fremtid blive placerede i en treetages Bygning, som Apotheker Ditten lader opføre nedenfor sin Gaard i Akersgaden, og hvorom Leie paa Forhaand er afsluttet for 10 Aar.

— Ved kgl. Resolution af 28de f. M. er bestemt, at der af det for indeværende Budgettermin til Videnskabsmænds og Kunstneres Reiser i Udlandet bevilgede Beløb, 6000 Spd., naadigst tilstaaes Følgende efternævnte Beløb til Ophold sammesteds i nedenangivne Øiemed: 1) Prof. Dr. F. Chr. Faye 250 Spd. for i 3 à 4 Maaneder at studere de hygeniske Forholde i de større Stæders Fødselsanstalter; 2) Prof. H. C. Christie 150 Spd. for i 2 à 3 Maaneder at studere de nyere physikalske Apparater og deres Brug; 3) Prof. P. Waage 150 Spd. til et 2 Maaneders Ophold ved nogle af Udlandets større Laboratorier; 4 og 5) Professorerne L. Kr. Daa og J. Andr. Friis hver 300 Spd. for at foretage Reiser blandt de finske Folkeslag; 6) Prof. J. P. Broch 200 Spd. for i tre Maaneder i Nordtydskland, navnlig Berlin, at benytte arabiske Haandskrifter i de offentlige Bibliotheker; 7) Antikvar N. Nicolaysen 300 Spd. for i 3 Maaneder at gjøre sig bekjendt med de vigtigste antikvariske Samlinger samt med gamle Trækirker og med engelske og nordfranske Kathedraler; 8) Docent L. Dietrichson 400 Spd. for i et Aar i Kjøbenhavn at sættes istand til at udvide sine Studier i den nyere nordiske og navnlig den danske Literatur; 9) Reservelæge Kand. med J. Nicolaysen 400 Spd. for i 10 Maaneder af fortsætte sine Studier i Chirurgi, Oftalmologi og Akiurgi; 10) Reservelæge Kand. med. C. Fr. Larsen 300 Spd. for i 8 à 10 Maaneder at studere Pathologi og praktisk Medicin i det Hele; 11) Reservelæge Kand. med. Edv. Schønberg 400 Spd. for i omtrent 1 Aar at studere Fødselsvidenskab, Fruentimmer- og Børnesygdomme samt Medicinalstatistik; 12) Kand. mag. J. Lieblein 200 Spd. for i London at studere de ægyptiske Oldsager, som der findes; 13) Digteren Henr. Ibsen 350 Spd. som Tilskud til det ham ved forrige Stipendieuddeling tilstaaede Beløb. Fremdeles efternævnte Kunstnere for ligeledes ved Ophold i Udlandet at fortsætte Studiet af deres respektive Fag: 14) Landskabsmaler Joh. Fr. Eckersberg 300 Spd.; 15) Landskabsmaler G. A. Rasmussen 300 Spd.; 16) Landskabsmaler Joh. Nielsen 300 Spd.; 17) Architekt N. G. Thomassen 300 Spd.; 18) Architekt Schirmer, junior, 300 Spd.; 19) Violoncellist H. Nielsen 300 Spd.; 20) Violinist Joh. Svendsen 300 Spd.; 21) Pianistinde Frøken Erikka Lie 200 Spd.

— Med Hensyn til det reiste Spørgsmaal om en særskilt Brandforsikringsindretning for Huse i Christiania oplyser Kasserer J. Gjerdrum i Mgbl., at i Aarene 1827—1863 er der af Christiania Huse betalt en Brandskat, stor 984,467 Spd. 51 Sk., medens Brandskaderne i Byen kun have beløbet sig til 671,874 Spd. 119 Sk. Christiania Huuseiere have altsaa i Løbet af disse 37 Aar betalt 312,592 Spd. 52 Sk. til Bedste for de andre Byer i Landet. Fradrages Erstatningerne for tvende i 1859 og 1860 brændte Fabriker udenfor den bybebyggede Hovedstad, hvilke beløb sig til over 100,000 Spd., og regnes Renterne til af de store Summer, som altid have indestaaet af Christiania Kontingent, vil, siger Gjerdrum, „ganske vist Gevinsten, som den almindelige Brandforsikringsindretning har udtrukket af Christiania Huse, beløbe sig til en halv Million Spd." Heri ligger altsaa vægtige Grunde for den muurbebyggede Hovedstads Udtræden af „Solidariteten med de øvrige Kjøbstæders Træhuse".

— Ole Bull sees paa sin Gjennemreise fra Petersburg til Stockholm at have givet tvende Koncerter i Helsingfors.

— Fra en Kommittee i Hamburg, der har dannet sig for at samle Bidrag til de Brandlidte i Drammen, er indløbet 4000 Bankomark eller 1333 Spd. 40 Sk.

— Ifølge „Stavanger Amtstidende" døde 11te Juli „paa Gaarden Byrø i Fister, Anner til Hjelmeland, Følgekone Astrid Østensdatter i sit 104de Aar".

— Telegrammerne paa den transatlantiske Kabel koste 20 Lstr. for 100 Ord.

Dødsfald. Toldkasserer i Farsund Carl Wilh. Kjelstrup † 22. Juli 57 Aar gl. — Stadshauptmand i Christiania Halvor Amundsen † 2. Aug. 65 Aar gl.

— Biskop C. E. Fahlcrantz i Westerås (bekjendt Digter) † Natten til 6te August, 76 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 33.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 19. August 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Adolf Bredo Stabell.

(Af Jonas Lie.)

III.*)

Den 21de April 1825 indskibede den attenaarige Stabell sig og sin Lykke paa en Nordfarjægt fra Tromsø, og ud i Mai Maaned samme Aar — hurtigere gik dengang ikke Befordringen — kom han tilbage igjen til sin Fødeby Throndhjem, hvor det da gjaldt at finde Midlerne til at gjennemføre den tagne Beslutning at studere. Foran ham laa vistnok ogsaa det lettere Valg, at lade sig nøie med den Smule Fremtid, som Universitetsfundatsen af 1824 endnu havde levnet dem, der gik Examinatveien. Men et sligt halvt Aaretag laa ikke for en Natur som Stabells, hvis Fremtidsdrømme og hele Hu stod til at ro sin Skjæbne langt anderledes ud paa vort offentlige Livs Fjord end did, en Examinats Aareblad efter de daværende Udsigter kunde føre. At han imidlertid ikke var blind for sit Forehavendes Vanskeligheder ogsaa fra anden Side seet end Økonomiens, derom vidner hans dengang skrevne Selvbetragtninger, hvori han prøver Motiverne og Grundene for sin „urokkelige Beslutning“ at studere, og tillige greit opgjør sig, hvad der stiller sig iveien. Han ytrer bl. A.: „Jeg er her aldeles afhængig. Antager jeg nu, at jeg kan være i Throndhjem i Juli Md. 1825, hvilket dog vil være det tidligste, og antager jeg fremdeles, at det Finantsielle i min Forfatning dreier sig efter mit haabefulde Ønske, saa gad jeg dog vide, til hvilken Tid jeg skulde blive duelig til at indsættes i Latinskolens øverste Klasse, (Mesterlectien,) om jeg endog skulde erholde private Forelæsninger i enhver Videnskab. Det latinske Sprog, som er baade den vanskeligste og vigtigste Kundskab, skal jeg kjende i i den Grad, at jeg ikke alene har oversat — foruden „lectiones“, „Nepos“ og andre Smaaskrifter — „Cæsar“, „Ovid,“ maaskee endog „Horats“ og Gud veed hvor mange mig ubekjendte Forfattere, men endog skal have læst den store Grammatik og skrive næsten feilfri Stiil. Det forekommer mig at løbe rundt i mit Hoved, naar jeg overveier, hvilken Tid jeg skulde behøve til at læse Latin“ o. s. v.

I Throndhjem faldt da ogsaa Lykketærningen op med alle sex Øine. Han henvendte sig til en Mand, som havde hjulpet ham før, og denne Mand, som forstod, at han stod foran en Begavelse af den Slags, som maa fremhjælpes, besluttede sig til at tage sig af ham. Og dermed var Fremtidens stængte Port aabnet for Stabell. Hans Velynder tog ham i sit Huus, skaffede ham de Privatinformationer, som udfordredes for at faa ham ind i Mesterlectien og hjalp ham siden videre frem under Studeringerne. I Latinskolen havde han imidlertid ikke opholdt sig et fuldt Aar, førend den Vei blev ham for langsom, og han — skjønt meget imod sine Læreres Ønske og Raad — besluttede sig til at skyde Privatdimissionens Gjenvei til Examen Artium. Denne Maade at tage Tingen paa var dengang ikke saa gjængs som nu, og udsatte derfor ogsaa sin Mand for misbilligende Domme. Disse Forhaandsdomme om formegen Selvtillid etc. blev imidlertid fuldstændig tilbageslagne ved Udfaldet af Examen Artium, som han i 1827 absolverede med et næsten reent laudabilis ($2^1/_{12}$ point.), og hvortil han var bleven privat dimitteret af nuværende Sognepræst Schønhejder i Urskoug, som dengang var Student. I 1828 tog han Andenexamen, ligeledes med laud, og i 1830 juridisk Examen, denne dog kun med Charakteren haud illaudabilis, hvortil Hovedaarsagen var, at hans Forholde dengang ikke tillode ham at afsee den fornødne Tid til forberedende Læsning. Han havde saaledes i Mellemtiden for endeel været ude som Huuslærer; ja han søgte endog ifølge efterladte Notitser en Adjunktpost, hvorved han altsaa med een Gang vilde have vendt det hele juridiske Studium Ryggen. Ved Siden af sit Brødstudium ofrede han sig i Medfør af sine særlige Anlæg og Interesser for Dyrkningen af den statsøkonomiske Videnskab. I denne Retning skrev han allerede i 1827 og 1830 Avisartikler i det Blad, hvis Chef han siden skulde blive (se saaledes t. Ex. Mgbl. for 1829 No. 354 „Om Land og Forprang“, Mgbl. for 1830 No. 24 „Om Tillæg til § 8 i Lov om Brændeviinsbrænden“ og samme Aarg. No. 134 „Om en hurtigere Postbefordring“), og omtrent samtidig skrev han paa en Bog: „Forsøg til et Omrids af Statistiken“ med belovet Fortsættelse, hvorpaa han udsendte Subskriptionslister, samt i Slutningen af 1830 sit bekjendte Andragende til Finantsdepartementet om Byskatternes Ligningsmaade, ligesom han i samme Aar, som det synes, ogsaa har været med at lade udgaa Subskriptionsliste paa et statsøkonomisk Blad, der under Navn af „Den norske Nærings- og Politiven“ skulde udgaa 1 Gang om Ugen og indeholde et Ark i Kvartformat, og hvilket Blad ogsaa under Professor Lundhs Redaktion udkom. At Stabells Evner for dette hans Yndlingsstudium vakte Opsigt dengang, derom vidner blandt Andet afdøde Professor G. F. Lundhs skriftlige Udtalelse, der er vedlagt en Ansøgning fra Stabell, og hvori han siger det at være „sin Skyldighed at ytre, at det vilde være at ansee som et for denne Videnskabs (Statsøkonomiens) Opkomst hos os særdeles Held, om det maatte lykkes Hr. Stabell at komme i saadanne Forholde her paa Stedet, at han kunde følge sin Tilbøielighed derfor“. Efter forgjæves at have suppliceret i Justits- og Finantsdepartementet efter en Kopistpost, fik han i Slutningen af sit Kandidataar (1830) Ansættelse som Kopist i Revisionsdepartementet, hvor han siden (i 1834) steg til kongelig Fuldmægtig, en Karriere, der ved sin heldige Begyndelse og Ihændehaverens Begavelse vistnok stillede en god Befordring i Udsigt, men som alligevel snart skulde krydses af Stabells anden og større Bane som politisk Journalist.

Man seer af Ovenstaaende, at Stabell i Tiden omkring sit Kandidataar har paa den forskjelligste Viis udviklet megen Energi for at skaffe sig en fast Ankergrund inde i Christiania i en eller anden Stilling, der kunde tjene som Udgangspunkt for hans videre Virksomhed. Hans største og bedste Redskab hertil blev imidlertid her som overalt hans Pen. Den Opmærksomhed, hans greie og tiltalende Stiil i de Arbeider, han efterhaanden leverede (deriblandt specielt endeel Bidrag til „Politivennen“), vakte, gjorde snart hans Pen til værdifuld Gjenstand for Bogtrykkerspekulationen, og allerede i Mai 1831 fik han saaledes af „Morgenbladets“ daværende Eier, Bogtrykker R. Hviid, hvis Klarsynthed dengang skabte Mgbl.s Fremtid, Anmodning om at afhjælpe et længe følt Savn ved Bladet ved, som det i hans Skrivelse til Stabell i denne Anledning heder, at paatage sig „at redigere en indenlandsk Artikel for Bladet, som ogsaa foruden Nyheder bør indeholde større raisonnerende Artikler“. Saaledes overtog han da i 1831 „Morgenbladet“ og aabnede, i Begyndelsen dog kun med smaa Skud, den Kamp, der efterhaanden skulde gjøre ham, hans Blad og hans Parti saa indflydelsesrige, men som paa den anden Side ogsaa indbragte ham et Liv fuldt af Arbeide, Nattevaagen og Anstrængelser. Medens hans Parti rundt om i Landet i Ro og Mag sad og frydede sig ved hans Artikler og i det Høieste kunde støtte ham med deres Nærværelse hvert tredie Aar i Storthingstiden, maatte han naturligviis selv i Stilhed bære alle Ærgrelser og Trykket af de fiendtlige Domme og Fordomme mod hans Person, som denne hans Opposition, der i Kampens Hede ofte skeiede ud til det Hensynsløse, nødvendigen maatte fremavle i en By, der netop fortrinlig indesad med den „Ministerialisme“, den „Intelligentse“ og det „Bureaukrati“, som han bar Vaaben paa. Det var fra sin lille Bolig „Hytten“, et beskedent Huus nær Bygrændsen og ved Siden af hans senere mere bekjendte Bolig „Heimdalen“, at han gjennem det endda uanseelige Morgenblad affyrede sine stedse hyppigere Oppositionsskud indover Hovedstaden, som fra en liden Kanonbaad ved Siden af et Linieskib; men det varede rigtignok mange Aar, og mange Forholde skiftede, førend han der fik skudt saa stor Bresche, at Hovedstaden aandeligt tog ham og hans Blad inden sine Mure. Eftersom „Morgenbladet“ vandt Indgang og Støtte hos Bondepartiet, der leverede sit første store politiske Slag i 1836, bleve Oppositionsartiklerne tungere og hans Stilling som Redaktør saaledes tilslut umulig at forene med hans Post som Departementsfuldmægtig, hvorfor han i 1841 efter en heel Deel af denne Dobbeltstilling naturligen fremgaaede Ærgrelser søgte sin Afsked.

Jeg skal her, som meldt, ikke indlade mig paa en Udsigt over de Stridigheder og Polemiker, hvortil denne hans aarlange Stilling som Oppositionens Sværd førte. Kampen var bitter, og Forholdene smaa, og Mange fik Saar, men ikke mindst Stabell selv, der under sin haarde Mine bar paa en meget ømfindtlig Natur. Hans Force stak i Polemiken som i al hans øvrige Livsgjerning ikke deri, at han var saa overraskende og genialt begavet, — deri mødte han flere Gange sine Overmænd —, men deri, at hans hele Begavelse og aandelige Bygning var, om jeg tør bruge det Udtryk, saa ualmindelig normal. Han forstod med Ro og Klarhed i en Sag at bedømme og træffe Valg imellem det, som kunde, og det, som ikke burde forsvares, han forstod altsaa baade at tie og at tale, og saa gik han med sin beviisstærke, greie, af Humor lysende Stiil i al Simpelhed lige løs paa Gjenstanden. Han skrev ikke fra Ideernes Side saa glimrende, som det, han skrev, var i Forhold til Gjenstanden indlysende, rigtigt og træffende netop det Punkt, hvor Modstanderne havde Riften i sin Rustning. Som polemisk Taktiker var han i vor Journalistik sin Tids stærkeste Mand, og denne Egenskab i Forening med hans Meningers øvrige Normalitet, der gjorde, at han aldrig spildte sin journalistiske Kredit in publico paa at forfægte Paradoxer, var det, han havde at takke for, at hans Virksomhed gjennem alle disse ofte tunge Kampe bestandig steg i Anseelse ude i den Folkets Opinion, hvor hans Sag skulde hente sin Styrke og Tilvæxt, og at han ligeledes beseirede de Konkurrenter i Pressen, som opstode ved Siden af hans Blad.

*) See No. 25.

Af denne hans journalistiske Virksomhed skabtes da det „Stabellske Morgenblad", under hvis Fane Bondeoppositionen fra Tredivеaarene, dengang vort Lands „bondevenlige" Politik, efterhaanden samlede og organiserede sig til et stærkt og vel anført Parti, hvis politiske Arbeide under hans nøgterne og forstandige Indflydelse paa Ledningen skabte de fleste af de Fremskridt, vort konstitutionelle Statsliv gjorde gjennem alle de Aar, hvori Stikordene „Oppositionsmand" og „Ministeriel" flagede fra vor indre Politiks to enkle Leire, hvilket vil sige heelt til Aaret 1851, da de to stridende Partier bleve nødte til at opgive deres indbyrdes snevre Strid for i Fællesskab at gjøre Front mod det videre Oppositionsprogram, der i Arbeiderbevægelserne m. V. som Donninger fra 1848 dengang brød sig ind over vort Samfund. Ligesom man i Frankrig skjelner mellem de Mænd paa den ene Side, hvis Oppositionsideer ere afsødte af Julirevolutionen i 1830, der i sit Væsen kun var en Kamp i Landets trende øverste Samfundsklasser om Magtfordelingen inden et konstitutionelt Programs Grændser og førte til Guizot og et liberalere Borger-Kongedømme, og paa den anden Side de Mænd, som tilhøre Ideerne fra Februarrevolutionen i 1848, der som en Bevægelse fra hele Samfundets Masse sprængte ethvert konstitutionelt Program og havde til Følge revolutionær Statsform, Republik eller Keiserdømme med almindelig Stemmeret etc., — saaledes maa man ogsaa nu i vort politiske Liv, der lever paa Eftervirkningerne af Tidsaandens Slag ude i det store Europa, og det saavel for de konservative som for de oppositionelle Kræfter, vel skjelne mellem Mændene fra 1830 og dem fra 1848. De første skabte hos os Bondestandens Opposition imod Embedsklassens formeentlig altfor store politiske Indflydelse og Magt, og Striden gik saaledes her som i Frankrig i Hovedsagen blot ud paa en anden Magtfordeling mellem disse tvende politisk berettigede Samfundsklasser; de sidste skabte derimod hos os den videre europæiske Liberalisme, der siden 1848 gaar igjen med sine Reformforlangender i alle Lande, den samme, paa hvilken Gladstone forniylig led sit Ministernederlag i England, og som i sit Program med forskjellig Styrke stiller Forlangende om udvidet Stemmeret og alle de øvrige Krav, der betinge Massens fuldstændigere Deeltagelse i det politiske Liv. Stabell var nu en af de Kræfter, som brød op i Samfundet i Tredivеaarene, og, som let forklarligt af hans sociale Udgangspunkt, hans hele Udvikling og Charakteer, tilhørte hans Tilbøielighed fuldstændigt den oppositionelle Side og det, som i denne dengang grydede op som det „Nye" i Tiden. Stabells politiske Færd maa saaledes for at komme til sin Ret bedømmes fra Tredivеaarsoppositionens snevrere Standpunkt, den Opposition, sammen med hvilken han levede og kjæmpede fra den Dag, han i 1831 overtog „Morgenbladets" Redaktion, og til den knustes, ikke af Adressenederlaget i 1848, men af de Bevægelser, der ude i Europa som hjemme fulgte af den franske Revolution, imod hvis Program Stabell selv, hans Blad og hans Parti til politisk Selvforsvar nødtes til at indtage en konservativ Holdning sammen med deres tidligere Modstandere Embedsstanden og hele den dengang saakaldte „Intelligentse". At de stridende Partier ikke for begrebet, at den Grund, de begge stod og kjæmpede paa, var undermineret af denne nyere og videre politiske Opposition, var maaske noget radnekrogst fortsynet; men, som skeet, at bebreide Stabell, at han i 1850 dræbte den demokratiske Forening og i 1851, Ansigt til Ansigt med en Politik, hvis Konsekventser netop maatte gaa ud over hans eget Parti og give saavel dettes som dets tidligere Modstanderes Interesser til Priis for en mindre eller større Samfundsomvæltning, at bebreide ham, at han da standsede sin gamle Opposition, det er at bebreide ham Troskab mod den Stands politiske Sag, som han havde under Værge, at bebreide ham, at hans Tids Opposition ikke bar paa et større Program, kort, at han var en Mand fra 1830 og ikke fra 1848, og at han ved sit Kompromis med sine Modstandere udførte en for hans Partisamfund særdeles klog politisk Manøvre, der desuden ikke kunde skee uden megen personlig Resignation. Det er vistnok saa, at Tredivеaarsoppositionen under sin daglige Kamp som Stikord førte en Mængde af de Sætninger i Munden, som tilhøre Liberalismen efter 1848, og at den saaledes af og til prædikede almindelig Stemmeret, Jury etc. etc. Men dette har klarlig kun været denne Oppositions trykte Papirsedler, som dens Fornuftige neppe for Alvor tænkte sig indløste i det praktiske Liv, kun trefarvede Baand, Flag, løse Skud og blaa Raketter til Dekoration paa en politisk Kampdag. Det praktiske Program var det gamle kjendte, nemlig: Indskrænkning af Embedsmagten, Udvidelse af Borgernes Selvstyrelse og af Storthingets Magt foran Regjeringen — og alt dette med mere Maadehold igrunden, end man vilde give sig Mine af. Sit Nederlag i 1848 led Partiet, fordi det, i Lid til Tidens Løftning, i Adressesagen førtes udover Grændserne af sin egentlige, sande praktiske Villie og hen til at honorere de brugte Phraser, hvis Indhold endnu aldrig havde bundet nede i dets Bevidsthed, og som til og med, nærmere beseet, maaskee var dets særskilte Standsinteresser modsatte. Ligesaa dygtig en Fører, som Stabell ved sin organisatoriske Evne, sin Handlekraft og klare Forstand var for vor Bondeopposition fra 1830, ligesaa uskikket en Mand vilde han have været for den senere Liberalisme, mellem hvis Ideer og politiske Meninger han ifølge sin Tid og sit hele praktiske Tilsnit maatte føle sig som ude paa et blaat Hav. At han i 1851 trak sig mere tilbage fra den saaledes principielt forstørrede Kampplads, da han nu var tvunget ind i den konservative Leir, hvor hans Begavelse kun lidet hørte hjemme, skede derfor under en rigtig og grei Følelse af, at hans Dygtighed som Oppositionsanfører nu var bleven tilovers. Men saalænge Oppositionen fra Tredivеaarene indtager et tydeligt Afsnit af vort Lands konstitutionelle Historie, vil A. B. Stabells Navn som dens Leder, om end til sine Tider for nogen Deel i Forening med O. G. Ueland, altid staa i Overskriften, og de tilsvarende Aargange af hans Morgenblad udgjøre denne Oppositions væsentligste Kildeskrift og røde Traad.

Vogel von Falckenstein.

Personligheder fra Krigsskuepladsen.

IV. General Vogel von Falckenstein,

født 1797 i Schlesien, traadte i 1813 blandt de frivillige Jægere ind i den daværende preussiske Gardebataillon. Man nærede i Begyndelsen Betænkeligheder ved at modtage den svagelige Yngling; men han viste sig allerede som kjæk Soldat i sin første Fægtning ved Bischofswerda, efter Overgangen over Katzbach, og avancerede til Fændrik, senere til Lieutenant. Ved Montmirail førte han sin Bataillon ud af Ilden, efterat alle dens øvrige Officierer vare blevne kampudygtige. Han belønnedes med Jernkorset og Udnævnelsen til Premierlieutenant for sin Tapperhed paa denne seierrige Dag.

I Aaret 1818 fik han Befaling over den Bataillon af Kaizer-Franz-Garden, til hvilken det blev overdraget at danne Æresvagten for de paa Kongressen i Aachen forsamlede Fyrster. Efter at være kommen op i de høiere Grader blev Falckenstein, der med Iver havde fortsat sine Studier og gjort sig bemærket som en duelig og videnskabelig dannet Soldat, flere Gange benyttet i Generalstaben. Under Kampen i Berlin 18. Marts 1848 blev han saaret, uden at dog dette hindrede ham i at deeltage i Felttoget i Slesvig. Om Høsten, efter Vaabenstilstanden, fik han Kommandoen over Gardens Skarpskytterbataillon, men allerede det følgende Aar optog Wrangel ham i sin Stab, fra hvilken han noget senere blev kommanderet til Krigsministeriet. I 1864 var han Chef for Wrangels Stab, og da Tropperne rykkede op imod Jylland, overtog han Kommandoen over en Afdeling, med hvilken han overskred Liimfjorden. Efter Freden blev han stillet i Spidsen for det 7de Armeekorps, med hvilket det ved Udbrudet af den sidste Krig blev ham overdraget at rykke frem mod Sydvest.

Operationerne i Mellemtydskland stode naturligviis i Forbindelse med dem i Bøhmen og Mähren; de paabegyndtes og fortsattes efter en fælles Krigsplan. Den preussiske Hærs vældige Slaglinie strakte sig tilsidst fra Ungarns Grændse paaskraa gjennem hele Tydskland lige hen til Rhinen. Medens den større venstre Fløi førte Hovedstødet mod den østerrigske Magt, var den svagere høire Fløi bestemt til at beskjæftige Forbundstropperne i Mellemtydskland ved kunstige Marscher, splitte dem ad og trænge dem tilbage over Mainlinien, og kun under særdeles gunstige Omstændigheder turde den beskedne preussiske Styrke her indlade sig i alvorlig Kamp.

Foruden sit eget omtrent 36,000 Mand stærke Korps kunde Falckenstein kun gjøre Regning paa Hjælp af de 20,000 Mand, der under Manteuffel uden Sværdslag havde besat Holsteen. Først rettede han nu sin Marsch mod Hannover, og tog dette Kongerige i Besiddelse. En Afdeling af hans Korps tog paa lignende Maade Kurhessen i Besiddelse og spærrede Veien for de hannoveranske Tropper, der drog sig tilbage sydpaa. Den første store Opgave var at omringe den 20,000 Mand stærke hannoveranske Armee og tvinge den til at kapitulere, og efterat den ved Langensalza forgjæves havde forsøgt at hugge sig igjennem, overgav den sig allerede den følgende Dag.

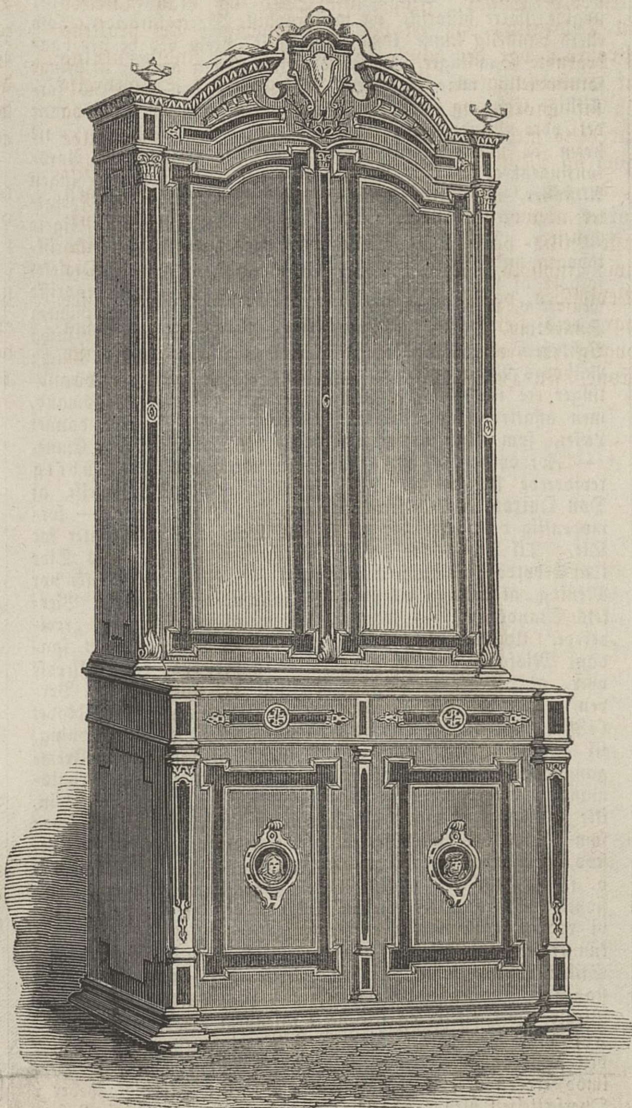
Fra Eisenach af tiltraadte derpaa Falckensteins Mainarmee Marschen mod Fulda; fornemmelig Brigaden v. Goeben leverede under denne Baierne flere blodige Træfninger ved Wiesenthal og Zelle 4. Juli og forhindrede dem derved fra at forene sig med Forbundets 8de Armeekorps. Falckenstein gik nu over Rhönfjeldet og leverede Fienden 10. Juli fire Fægtninger paa en Gang: ved Hammelburg, Kissingen, Hausen og Waldaschach. Efter Indtagelsen af Kissingen slog Divisionen Goeben 13. Juli det 8de Armeekorps ved Laufach og den 14. ved Aschaffenburg, hvorpaa Frankfurt den 16. blev besat. Dermed var Nord- og Mellemtydskland lige til Main i Preussernes Hænder og deres venstre Fløi, der imidlertid var trængt frem til Nærheden af Wien, fuldkommen dækket i sine Operationer. Efter paa en saa heldig Maade at have løst den Opgave, der var bleven ham stillet, blev Falckenstein en af Preussernes mest populære Generaler, og hans Tilbagekaldelse fra Overkommandoen over Mainarmeen 19. Juli efterlod sikkert et Savn hos hans

Soldater. Han modtog imidlertid nu en ny og ikke mindre vanskelig Opgave, nemlig fra Bøhmen af at lede Operationerne mod Baiern, hvilke han, som bekjendt, ligesaa hurtigt og lykkeligt bragte til Ende.

Fra Udstillingen i Stockholm.

III. Et Bogskab, af H. W. Schrøder.

I de Grene af Haandværket, der have lettest for at modtage et høiere, kunstnerisk Præg, var det øiensynligt at Danmark paa den skandinaviske Industriudstilling hævede sig betydeligt over sine tvende, eller rettest sagt trende Medbeilere, og hvad som vel især bidrog til, at selv de Overvundne maatte indrømme dette, var den utvivlsomme Seier, de danske Guldsmedarbeider allerede den første Dag vandt. Mindre Opsigt — fordi der her ikke var noget i den Grad blændende — vakte de danske Snedkerarbeider, og dog røbede f. Ex. de Møbler, det danske Kunstflidslotteri havde sendt til Udstillingen, en Skjønhedssands ikke ringere end den, der gav sig tilkjende i Hertz's, Dragsteds, Dahls og de andre kjøbenhavnske Juvelerers fortræffelige Arbeider, medens de samtidig bar Præget af en Korrekthed og Strenghed i Stilen, fra Hovedomridsene gjennemført lige ud i de mindste Detailler, som det hørte til Sjeldenhederne at støde paa baade i de ofte ualmindelig pragtfulde, men tillige meget barokke svenske Snedkerarbeider og i de mere tarvelige, skjøndt maaske fuldkommen saa solid udførte norske. Blandt de sidste var der neppe noget, som i særegen Grad tildrog sig Publikums Opmærksomhed, det skulde da være det Bogskab, af hvilket vi idag levere en Afbildning og som, unægtelig, hvad Kompositionens Smagfuldhed angaar, stod uden Sammenligning høiest blandt dem, ligesom den, hvad den haandværksmæssige Side af Arbeidet angaar, formodentlig fuldkommen sagkyndige Jury fandt det at være det eneste Stykke i den Klasse, der burde udmærkes, hvorfor det erholdt Broncemedaille. Det er 4 Al. 6 T. høit og 1 Al. 16 T. bredt, forarbeidet af lyst Valnøddetræ i Møblets Kjærne, mørkt Valnøddetræ i Forsiringerne samt sort Træ i alle Fordybninger. Skabet, der er tilsalgs for 120 Spd., en i Forhold til dets Størrelse og elegante Arbeide ingenlunde overdreven Priis, er udført hos Snedkermester H. W. Schrøder i Christiania, og efter Sammes Tegning.

Fra Udstillingen: III. Bogskab af H. W. Schrøder.

Det gamle og nye Christiania.

Medens de større Byers ældste Partier pleie at være de uregelmæssigste Dele, uden forsaavidt Ildebrande og Expropriationer har frembragt en fuldstændig Omregulering, er i Christiania netop det Modsatte Tilfældet. De af Christian IV. ved Byens Anlæg udstukne Gader ere brede og rette, løbe parallelt, skjæres i Vinkler af ligeledes parallelt løbende Tværgader og have til langt ind i dette Aarhundrede udgjort Byens eneste regelmæssigt bebyggede Strøg. De store Udvidelser, som Byen i Løbet af to hundrede Aar fik udenfor sine ældste Grændser, kjendte ingen Norm hverken med Hensyn til Gadernes Retning og Brede eller Architektur. Bebyggelsen af nye Strøg foregik efter Enhvers Tykke, og Gadens Retning bestemtes ofte af en tilfældig Gangsti. Der herskede kort sagt et architektonisk Anarchi, hvis sørgelige Følger kun nogenledes ville fjernes ved Ildebrande og store Pengeopofrelser af Kommunen. Først efterat Slottet havde reist sig og en lige Forbindelse mellem dette og Østregade var tilveiebragt ved Indkjøb af Huse, som i Tidens Løb havde faaet Tilladelse til at afspærre Gaden, begyndte man at tænke paa Udstikningen af regelmæssige Gader ogsaa i de tilstødende ubebyggede Strøg. Men endnu var Omtanken og Kontrollen saa liden, at en uhyre ildsfarlig Træbarakke kunde reise sig i den mod Slottet udstukne Gade og Grottebakken kunde bebygges saaledes, at man nu alene ved dyre Grundindkjøb kan opnaa en Stigning af Hovedveien, der kan kaldes nogenledes let, om end langt ugunstigere end man vilde finde sig i nogen Udørk af Landet, hvor Staten anlægger sine bekostelige Veibaner.

I Løbet af de sidste Aar er der foretaget Rydning af en Mængde Ronner og Huse, der i Byens bedste Dele enten have hindret Færdselen eller skjæmmet de offentlige Plasse; saaledes ved Jernbanetorvet, ved Youngstorvet, Forbindelsen af Øvre Slotsgade med Grændsen m. v. Men dette er skeet med meget betydelige Udgifter for Byen, hvilke enten ganske eller for Størstedelen vilde været sparede, om Byens tidligere Fædre havde havt nogen Omtanke for dens regelmæssige Bebyggelse og Øie for dens fremtidige „Skik og Orden". Udgifterne ved Oprettelsen af det Forsømte voxe med hver Dag. Den Regulering, der for 10 Aar siden kunde været foretaget for 1000 Spd., kræver nu maaskee det Tidobbelte, og i de næste 10 Aar tør Stigningen blive endnu større. Storthingsbygningens Tomt, der medførte en Udgift af 100,000 Spd, vilde 10 Aar tidligere, endnu inden de Baggaarde, der vare komne frem i Gadelinien ved Østregades Gjennembrud, havde faaet sin frie Façade og vare blevne kalkede op til gjilde fireetages Bygninger, være bleven ulige mindre kostbar*). Paa enkelte Punkter blive Expropriationer og nye Gadeforbindelser aldeles uundgaaelige i Tidens Løb, saaledes fra Nygaden til Youngstorvet; men dertil vil paany kræves saa store Summer, at man for Øieblikket neppe dermed yderligere kan betynge det allerede stærkt belastede Budget, selv om en stor fremtidig Besparelse derved kunde naaes. Det kan ikke med Billighed forlanges, at den nærværende Slægt skal bære alle de Udgifter, som Oprettelsen af vore Forfædres Forsømmelse og Hensynet til vore Efterfølgeres Fordeel og Bekvemmelighed maatte fordre. Af et derangeret Christiania kan intet Rom bygges paa een Dag; men det gjælder overalt at gribe Leiligheden, navnlig for at hindre nye Bebyggelser, der vilde fordyre fremtidig nødvendige Reguleringer.

Ved Siden af Kommunen har Militærstyrelsen i den senere Tid gjort meget for Reguleringen og Forskjønnelsen, navnligen forsaavidt angaar Fæstningen og de mod samme stødende offentlige Plasse. Den Klynge usle Træhuse, som spærrede Kirkegaden mod Fæstningen og Søen, er nu for længe siden nedrevet og Pladsen nivelleret — og for Fæstningens Bebyggelse er der lagt en fast fremtidig Plan, hvorefter de opførte eller opførendes Bygninger løbe i Linie med Byens Gader og tilstæde en fri Udsigt mod Søen, paa samme Tid som en rummelig fri Plads for Militærøvelser med Tiden vil indvindes. Kun vil Glads elegante Gaard med et Par andre temmelig nye Gaarde sandsynligvis blive staaende der i længere Tid skjævt hen over Pladsen som et Vidnesbyrd om, hvor liden Omtanke paa Fremtiden man ved alle Bebyggelser her i Byen lige til det Sidste er gaaet frem med.

Hosfølgende lille Prospekt fremstiller Toldbodgaden, der, næst efter den nuværende Raadhusgade, fra Bryggerne af frembyder det længste og friskeste Indblik i den gamle, regelmæssige By. Denne Gade har ogsaa bedst bevaret sin oprindelige Charakteer, ligesom den har endeel større ældre Gaarde at opvise, saaledes Kathedralskolen, Krigsskolen, Elephantapotheket (bygget 1637) foruden flere større gamle Privatgaarde. Den lange frie Gade stænges af den nye vakre Bygning i øvre Voldgade, hvor Nissens (Lyches og Keysers) Pigeskole huser, og hvor ogsaa Fortsættelsen af øvre Voldgade standser. Vort Prospekt fremstiller kun Gadens øverste Deel, med hiin gule forzirede Muursteensbygning som afsluttende Baggrund.

Parti af Toldbodgaden i Christiania.

*) Saavidt erindres, solgte det Offentlige selv for en ringe Sum den Bagbygning, som ved det nye Indkjøb krævede størst Udgift, nemlig c. 20,000 Spdr.

Literatur.

Paa Philipsens Forlag er i Kjøbenhavn udkommet 1ste Hefte af **Jordkloden førend Syndfloden**, populære geologiske Skildringer for dannede Læsere, af Louis Figuier. Værkets franske Original har i kort Tid oplevet 5 Oplag. Af Fagmænd er det anerkjendt for at være sagkyndigt og af den store Almeenhed for at være særdeles underholdende, hvilket er det bedste Beviis for, hvor heldig Forfatteren har været i at løse den vanskelige Opgave, inden en speciel Videnskabsgreens Omraade at give Granskningens Udbytte i en virkelig populær og let tilegnelig Form. Geologien har i den sidste Tid frembragt Resultater, der ere interessantere og mere forbausende end hvad nogen anden Green af Naturvidenskaben — hvis Guldalder vi nu synes at nærme os — forresten har at opvise. Et Værk, som paa en interessant Maade underretter herom, som skildrer vor Jords Barndoms- og Udviklinghistorie, dens undergaaede og vexlende Dyreliv gjennem „Tusinder af Aartusinder", saaledes som den kan læses ud af fosile Levninger, Forsteninger, Fjeld- og Jordlag, er en nyttig og kjærkommen Gave for den dannede Almeenhed. „Forfatteren, Louis Figuier, Professor ved Universitetet i Paris, er," siger Prospektus til den danske Oversættelse, „en Mand, der baade i sit eget Fædreland og overalt udenfor samme nyder overordentlig megen

Anseelse for sine grundige og omfattende Kundskaber som Geolog, og som tillige i en aldeles ualmindelig Grad besidder den sjeldne Gave at kunne udtrykke sig populært og tydeligt for sine Tilhørere. Uden at føle Savnet af særlige Forkundskaber følger man uvilkaarligt med en stadig voxende Interesse hans klare og rolige Fremstilling af vor Klodes Oprindelse og gradvise Udvikling fra de ældste Tider indtil nu. Det gjøres os klart, hvad der er Grunden til de langsomme Hævninger og Sænkninger af store Landmasser, hvorledes Bjergene ere opstaaede og byggede, og hvilke vældige Kræfter der betinge de forskjellige vulkanske Phænomener. Vi oplyses om, hvilke Planter og Dyr der først have bragt Liv og Afvexling i Urtidens tause og døde Natur, og studse uvilkaarligt ved at opdage den rige Mangfoldighed af Arter og Former, Dyre- og Planteriget allerede tidligt har udfoldet. Og det er ikke blot Tænkningen, Indbildningskraften, Forfatteren lægger Beslag paa; ved en Mængde omhyggeligt udførte og særdeles oplysende ideale Billeder af Forverdenens Landskaber ligesom ogsaa ved talrige Afbildninger af uddøde Planter og Dyr har han tillige heldig forstaaet at bibringe Læserens Forestillinger om Tilstanden i de ældre Jordperioder med deres saa forskjelligt prægede organiske Liv en mere konkret og haandgribelig Form og derved end yderligere forhøiet Interessen for de allerede i og for sig paa Grund af deres eiendommelige Gjenstand og Indhold saa tiltrækkende Æmner." — Værket udkommer i 8 Leveringer, hver til en Priis af 27 Skill.

Grundtvigianismens Væsen og Betydning. Oversat og ledsaget med Anmærkninger af Carl Grove, theologisk Kandidat. Kbhvn., Michaelsen & Tillge, 1866. VII., 160 S. 8vo. Denne Bogs Forfatter, der underligt nok ikke angives paa Titelbladet, sees at være en for et Par Aar siden afdød yngre Theolog ved Navn Christian Hansen, der skrev den paa Tydsk som Prøve-Afhandling ved det theologiske Fakultet i Kiel. Forf. mener, „at den af Grundtvig fremkaldte Bevægelse i den danske Kirke maa betegnes ikke blot som den eiendommeligste, men ogsaa den indflydelsesrigeste Skikkelse af evangelisk Christendom, der i vor Tid findes indenfor Danmarks Grændser, og hvor ringe Bifald man end kan yde Grundtvigs og hans Venners Anskuelser, saa viser det sig dog, at den Oplivelse af den christelige Bevidsthed, der er udgaaet fra ham, er en gavnlig Surdeig i hans Lands Kirke." Forf. giver først en historisk Skildring af den kirkelige Anskuelse, idet han gaar ud fra Grundtvigs Liv og de kirkelige Kampe, gjennem hvilke den efter ham benævnte Retning efterhaanden fremstod, og gaar dernæst over til den begrebsmæssige Udvikling af Læren. Især det første Afsnit vil med Interesse kunne læses af den store Almeenhed, da Fremstillingen støtter sig paa stadige Citater af de literære Aktstykker, som findes adspredte i en Mængde Tidsskrifter, Brochurer o. s. v. Forf. har selv ikke været Grundtvigianer, noget som den danske Oversætter har forsøgt at rette paa ved endeel tilføiede Noter, der dog ikke synes os at være Bogens heldigste Deel. Forf.s modsatte Standpunkt har imidlertid ikke gjort ham uretfærdig mod de Anskuelser, han skildrer. „Vi kunne ligesaalidt," saaledes slutter Bogen," billige Grundtvigianernes Bestræbelser for Frihed og Folkelighed som deres Anskuelser i Henseende til Lærdommen, forsaavidt de ere eiendommelige for dem, men i Grundtankerne, der besjæle dem, maa man ganske vist anerkjende Meget som sandt og takke dem for, at de med Iver betoner det. Man maa anerkjende Fremhævelsen af, at Christendommen ikke maa træde hen til Mennesket med Tvang, men maa modtages af ham i Frihed, for at det kan blive en virkelig Hjerte- og Livssag. Man maa anerkjende den ivrige Paaviisning af, at det kommer an paa at have Christus, ikke blot at snakke om ham, at han er selv levende tilstede i sin Kirke, skjænker Liv og Lys, optager os i sit Samfund i Daaben og bekræfter os deri ved Nadveren. Man maa endelig anerkjende den Vægt, der lægges paa Kirkens Vidnesbyrd, hvorved dog hver Enkelt nærmest føres til Christus, saavelsom den Vægt, der lægges paa det apostoliske Symbol som den christne Kirkes gamle Løsen. Kun maa man huske, at alle disse Sandheder hænge sammen med andre ligesaa vigtige, fra hvilke de ikke kunne løsrives, uden at forstyrres ved eensidig og skjæv Opfatning."

— **Danske Samlinger** for Historie, Topographi, Personal- og Literaturhistorie. Udgivne af Chr. Bruun, O. Nielsen og A. Petersen. 1ste Bind (1—4 Hefte). Kbhvn. 1865—66. 8vo. à 44 Sk. (Gyldendalske Boghandel.) Første Hefte af denne fortjenstlige Kildesamling udkom i Slutningen af forrige Aar og findes anmeldt i dette Blads. Bogens tre følgende Hefter, der ere udgivne med korte Mellemrum, berettige til den i det Hele gunstige Dom, som derom findes udtalt, paa samme Tid, som de foranledige os til med fornyet Styrke at fremsætte den Indvending mod enkelte optagne Stykker, at de enten ere af et for stort Omfang eller af en altfor speciel og lokal Interesse til ganske at egne sig for et paa en større Almeenhed beregnet historisk Hefteskrift. Men Vanskeligheden ved at finde Midler til særskilt Udgivelse af ganske specielle historiske Monographier indeholder i alt Fald en Undskyldning for dette Forhold. De større i disse Samlinger optagne Arbeider, som vi helst havde seet særskilt udgivne, ere: „Dansk Bibliographi" af Bibliothekar Chr. Bruun, et forresten med Detailkundskab og Dygtighed udført Arbeide, og O. Nielsens omhyggeligt samlede historiske „Efterretninger om Vester Horne Herred", hvis Omfang har gjort en Fortsættelse i næste Bind nødvendig. Af 2det—4de Heftes øvrige Indhold kan, foruden endeel mindre Aktstykker, her nævnes „Kortvending, et moralsk-allegorisk Skuespil fra Frederik II.'s Tid" (af Hans Christensen Sthenius), udgivet af Soph. Birket Smith — et i poetisk Henseende ubetydeligt, men for Kulturhistorien ret oplysende Arbeide, der hidtil kun har været brudstykkeviis udgivet i Trykken. Blandt Bindets Smaastykker findes mange af Interesse saavel for Kultur- som Literaturhistorien, saaledes t. Ex. i sidste Hefte tvende Breve fra Generalforvalter i Bergen C. M. Stub til Hans Gram angaaende Holberg's historisk-topographiske Værker, der charakteriseres som et i mange Stykker uselvstændigt og upaalideligt Bogmageri. (I Danmarks og Norges Beskrivelse har Stub gjenfundet en ligefrem Oversættelse af sine fire latinske Disputatser om det danske Lovgivningsarbeide, og forefundet Nordlandene og Stavangers Amt under Bergens Stift.) Hvad sluttelig disse Samlinger i det Hele angaar, tør det gjentages med Rette, at de ville blive et Forraadskammer for Danmarks Specialhistorie, som ogsaa her i Norge fortjener Understøttelse.

— **Samlinger til jydsk Historie og Topographi**, udg. af det jydske historisk-topographiske Selskab. 1ste Hefte Juli 1866. Aalborg. 96 S. 8vo. 33 Sk. (M. M. Schultz.) Det Selskab, som udgiver disse Samlinger, stiftedes i Begyndelsen af dette Aar efter Foranledning af Adjunkt D. H. Wulff i Aalborg, der i Forening med Overlærer J. Kinch i Ribe og Kammerherre Rosenørn i Randers danner Selskabets Bestyrelse. Dets Opgave er, deels at understøtte eller udgive større historiske og topographiske Specialarbeider, som ellers vanskelig kunne komme for Lyset, deels ved de her paabegyndte Samlinger, hvoraf 2 Hefter udgaa aarlig, at bringe fornemmelig mere populære Meddelelser om Halvøens forskjellige Egne og Forholde. Disse Samlinger „skulle danne det ydre Bindemiddel mellem Selskabets Medlemmer, til hvem de uddeles gratis," mod at der erlægges en Aarskontingent af 2 Rd. Det udkomne 1ste Hefte indeholder ingen Aktstykker, men Bearbeidelser af forskjellige Emner ved Forfattere, der næsten alle ville være Læserne bekjendte af tidligere Arbeider. De enkelte Afhandlinger ere: Det jydske historisk-topographiske Selskabs Stiftelse; Udsigt over de jydske Dialektforhold af L. Varming; Om oldnordiske Samlinger, historiske Museer o. s. v. navnlig i Jylland, af Joh. Forchhammer; Snapsting, Drikting, Allemandsting, Sogneting af J. Kinch; Vestkysten af Jylland, af J. Fløe, med Tillæg af J. Kinch; Aalborgs Navn og Vaaben, af D. H. Wulff. Disse Afhandlinger ere ikke blot beregnede paa den historiske Fagsmand, men affattede saaledes, at de kunne læses af enhver dannet Læser, som forresten interesserer sig for det behandlede Emne.

— For omtrent et Aars Tid siden var den af Liebenberg reviderede Udgave af Dorothea Biehls Oversættelse af **Don Quixote** rykket frem til 2det Binds 1ste Hefte, — formodentlig det sidste, der vil komme Bogens Subskribenter for Øie. Til Trods for det Utilbørlige fra Forlæggerens Side i at bebyrde Publikum med et ufuldført Værk, er det ikke vor Mening at beklage os over det Faktum, vi konstatere: Værkets Standsning, — tvertom. Den af Hr. Liebenberg „reviderede" Udgave var saagodtsom i alle Henseender et saadant Misfoster, at vi ikke kunne andet end være tilfredse over, at det ikke er lykkedes at bringe det fuldbaaret til Verden. Allerede ved Værkets Begyndelse gjorde Nyhedsbladet (1863, No. 44) opmærksom paa den vanvittige Retskrivning, til hvilken Texten var bleven skruet tilbage — en Fremgangsmaade, som endogsaa Hr. Liebenbergs officielle Maalsmand, „den danske Stats Sprogpensionist," Hr. J. Levin, ikke har vovet at tage i Forsvar imod den sunde Fornuft, men som alligevel er bleven fortsat gjennem hele Udgaven. Den bestod, som man maaskee vil erindre, i at skrive: siiden, leevede o. s. v., hvor Originalen havde: siden, levede. Hvad Revisionen af selve Oversættelsen angaar, da har denne, saavidt vi ved at sammenholde et Par Kapitler med Originalen have kunnet see, indskrænket sig til at udjævne endeel Haardheder i Stilen, hvilke man forresten gjerne kunde have ladet blive staaende, saalænge det var Meningen at forelægge Dorothea Biehls Oversættelse og ikke heelt igjennem modernisere Stilen. Thi disse Haardheder bidrage i ikke ringe Grad til at give den første danske Oversættelse dens eiendommelige Præg. Derimod ere en heel Deel aabenbare Feil eller Skjødesløsheder i Oversættelsen blevne staaende; saaledes Pag. 3. Linie 3 franeden er oversprunget gran madrugador, Morgenfugl; P. 10, L. 3 fraoven maa hede: „at det var den rette Maade at finde Eventyr paa," og ikke: „at Eventyrenes største Kraft just laa deri"; P. 11, L. 1 frao. apriesa betyder hurtig, ikke „stærk", hvilket ogsaa vilde give en Pleonasme sammen med det umidbart paafølgende: „og med slig en Kraft". P. 11, L. 20 frao. er „á los portales, si no á los alcázares de su redencion" korteligen gjengivet med „til hans Forløsnings Havn" istedetfor „til hans Forløsnings Port, om ei ind i selve dens Bolig"; P. 18, midt paa Siden skal staa: „et Drikketrug, der laa tæt ved en Brønd," og ikke simpelthen: „en Brønd," hvorved hele Lokaliteten bliver uforstaaelig; P. 37, L. 17 fran. „at Sønnen ikke er halvt saa meget værd som Faderen" skal være „at Faderens Fortjenester ikke bør komme Sønnen tilgode"; samme S., L. 3. fran. er efter „saa brændte jeg før min egen Fader" udeladt „sammen med dem", uden hvilket Meningen bliver en ganske anden. Samme S., L. 6 frao. ikke „besværet" men „skadet af Røgen". Samme S., L. 10 frao. „Her er en Bemærkning at gjøre" skal hede „Det synes mig at have en egen Sammenhæng med denne". Samme S. er efter L. 9 frao. udeglemt „fire Bind om". Paa en og samme Side altsaa fem Uagtsomheds- eller Uvidenhedsfeil. Vi have taget disse i Flæng fra Bogens første Blade og skulle, om forlanges, være til Tjeneste med mere af samme Sort. Vi ville heller ikke undlade at gjøre opmærksom paa, hvorledes af Indledningens Poesier, der i den reviderede Oversættelse ere heelt omdigtede, tvende, der findes hos D. Biehl, ere udeladte, nemlig „Den ubekjendte Urgandas" og „Del Donoso, poeta entreverado, a Sancho Panza y Rozinante". At den Liebenberg'ske Udgave ikke har optaget den af Greg. Mayans y Siscar sammenskrevne Biographi af Cervantes, der findes i den D. Biehl'ske, kan være i sin Orden; men at den nye Oversætter ikke har benyttet sig af de fortræffelige Oplysninger, der foreligge saavel i Hartzenbuschs nyeste Madriderudgave af 1863 som især i Clemencins uovertræffelige Kommentar i Madriderudgaven af 1833—1839, til at sammensætte en biographisk-kritisk Indledning, der kunde stille Læseren paa det rette Standpunkt og meddele de historiske Oplysninger, uden hvilke Don Quixote vanskelig vil forstaaes af den i Literaturhistorien ikke kyndige nordiske Læser, — vilde i og for sig berøve den reviderede Oversættelse meget af dens Værd, saafremt den i saa Henseende havde noget at tabe. Don Quixote er, især i Begyndelsen, et parodisk Arbeide, og vil saaledes aldrig ret kunne nydes, uden at Læseren først er bleven gjort bekjendt med det, der parodieres, i foreliggende Tilfælde den sildigere Ridderroman. Det Ærgerlige ved den Liebenberg'ske Spekulation er, at Bogmarkedet derved er bleven belemret med noget ubrugeligt Braggods, der vil gjøre det Ugagn, at det sandsynligviis for længere Tid vil optage Pladsen for en ny, korrekt og læselig Oversættelse af Cervantes's klassiske Arbeide, en Oversættelse, til hvis Udførelse vi vide, at der i Danmark findes Kræfter, og med hvilken vi af ganske Hjerte vilde ønske den læsende Verden tillykke. Men den nye Oversættelse maatte i saa Fald rigtignok omtrent i Et og Alt slaa ind paa den modsatte Vei af Hr. F. L. Liebenbergs.

— Paa L. A. Larsens Forlag er i Frederikshald udkommet: **Til Forsvar for Christendommens Grundsandheder.** Ti Foredrag holdne i Leipzig i Vinteren 1864 af Chr. Ernst Luthardt. Oversatte efter den tydske Originals andet Aftryk. Med et Forord af Sognepræst N. Friis. VIII, 221 S. 8vo. I de her oversatte „apologetische Vorträge", der anbefale sig baade fra Formens og Indholdets Side, har Professor Luthardt i Leipzig stillet som sin Opgave at fremstille Christendommens almindelige Grundsandheder og at retfærdiggjøre disse ligeoverfor den moderne Tænkning. Nu er det vistnok ikke egentlig den „moderne Tænkning", der i vort Land stiller sig mest fiendtlig ligeoverfor de religiøse Grundsandheder, saaledes at Trangen til en Apologi for disse imod hiin endnu ikke kan ansees for paakaldt af nogen tvingende Nødvendighed; men dette udelukker ikke, at de her oversatte Foredrag jo kunne gjøre sin Nytte ved, om ikke rent at tilbageholde, saa dog forsinke den farlige Krisis, som andre Samfund nu i aandelig Henseende gjennemgaa, men hvilken det for Øieblikket hos os vilde være vanskeligt nok at overstaa uden altfor stort Tab.

Norge.

Christiania. Ved den i Fredags faldne Censur over de skriftlige Arbeider til Examen Artium befandtes 182 at have bestaaet Prøven, 51 at være rejicerede, af hvilke sidste ingen fra lærd Skole eller fra nogen af de private Skoler, hvis Bestyrere have Dimissionsret. Af Qvams 3 Dimittender rejiceredes 1, af Cand. mag. Olsens 19 de 16 og af Cand. mag. Liebleins 10 Dimittender de 7. 4 Dimittender, M. Brock, Chr. Hansen, Hans Holst og Laur. Halvorsen tilkjendtes Charakteren Megetg. i begge Fag. De tre første vare dimitterede fra Christiania Kathedralskole, den fjerde fra Stavangers Skole.

— Cand mag. J. Lieblein er af Collegium academicum ansat som tredie Amanuensis ved Universitetsbiblioteket.

— Sagfører og konst. Børskommissær M. P. Paulsen har i disse Dage ladet udgaa Program til en Handelsskole her i Christiania.

— Fra Stavanger berettes, at St. Petri Kirke, hvortil Grundstenen lagdes 2den Juni 1864, 3die August er bleven høitidelig indviet. Kirken er „en treskibet Basilika i romansk Stiil, bygget af Muursteen paa en Sokkel af huggen Graasteen," har omtrent 2,300 Pladse, hvoraf 1500 siddende og koster omtr. 48,000 Spd.

— Morgenbladet søger i den sidste Tid at bibringe sine Læsere noget Begreb om den norske Literaturs nyeste Frembringelser ved at gjengive svenske Dagblades Udtalelser derom under sine Redaktionsartikler. I Løbet af de to, tre sidste Dage har det saaledes bragt oversatte Anmeldelser af „Norden" og Vibe's literære Tidsskrift (efter Aftonbladet), og af Daa's Oldtidens Historie (efter Göteborgsposten). Selv har Mgbl. undgaaet at nævne noget af disse Skrifter. Derimod tillod det en Indsender at rose „Norden" med en stærkt dadlende Sidebemærkning om Vibe's Tidsskrift, for hvilket Mgbl. tidligere har optaget en igjennem tvende Mandagsnumere løbende Apologi fra Udgiveren.

Dødsfald. Münch-Bellinghausen (som Forfatter af „Orkenens Søn" og andre dramatiske Arbeider bekjendt under Pseudonymet Frederich Halm) † i Østerrige.

Illustreret Nyhedsblad

udkommer som hidtil ugentlig med et Folionummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnumre uden forøget Udgift for Abonnenterne. Bladets Indhold vil i Regelen bestaa af: Portræter og Levnetsbeskrivelser af Nutidens mest bekjendte Personligheder; Tegninger og Beskrivelser af interessante Bygninger, Landskaber o. s. v.; Meddelelser om Videnskab, Literatur og Kunst; inden- og udenlandske Efterretninger (tildeels med oplysende Illustrationer); ligeledes med passende Mellemrum en Oversigt over norske Theaterforholde. Portræterne ere deels allerede eller ville blive udførte af en af Udlandets dygtigste Xylographer. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets Indhold og Udstyr kan blive gjort Fyldest.

Prisen er 1 Spd., forsendt med Posten 1 Spd. 12 Sk. halvaarlig. Subskription modtages paa alle Postkontorer, Postaabnerier og i alle Boglader samt i Expeditionen: P. T. Mallings Forlagsboghandel i Christiania.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 34.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 26. August 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Skildringer af den svenske Tidningspresses Historie.

I.

Før 1810.

„In vita sua aliquid videbantur, et modo de illis tacetur.“ Gerson.

Den svenske Tidningspresse daterer sig egentlig fra Trykkefrihedsforordningen af 9de Marts 1810. Før den Tid havde den arbejdet under Indskrænkninger og stadige Trudsler, der umuliggjorde enhver frisindet Behandling af den indre Politik, selv om Evnen dertil havde været tilstede. „Man kunde dengang“, ytrede senere en af selve den officielle Presses Bærere, „ikke paa anden Maade end gjennem Poesier blande sig i Politiken.“ Allerede i 1680 havde det svenske Præsteskab skaffet Literaturen en grundig Stopper mod al Fremgang i Form af en Censor librorum; men det var ikke blot det trykte Ord, der „paa Hosesok maatte liste sig Censor forbi“; da man efter en lumpen Denunciants Anvisning blandt Arckenholtz's Papirer havde fundet nogle haandskrevne Anmærkninger mod Rigsraadet, dømtes Autor til „Fængsel paa vilkaarlig Tid, uden Tilladelse til at gaa udenfor Fæstningens Mure eller at benytte Pen, Blæk og Papir“, en Dom, der naadigst formildedes til Landsforvisning. Under Stridighederne mellem Kongen og Raadet i Midten af det 18de Aarhundrede, i den saakaldte Frihedstid, udgav Censor Oelreich et Ugeblad kaldet „Ärlig Svensk“, der gik Kongemagten saa haardt paa Klingen, at Kongen forlangte det sat under Tiltale. Dengang udtalte Raadet, som da var enemægtigt, „at Rettigheden til at skrive om Konstitutionen og Regjeringsmaaden var et Essentiale af Friheden“, men da der kort efter dukkede op en Modtidning under Titelen „Sincerus Constans“, blev denne brændt af Bøddelen, og skarpe Undersøgelser anstilledes for at faa fat paa dens Redaktør.

Det var naturligvis især Bøger, det gik ud over. En Brochure om Karl XII.'s Død og Görtz's Fængsling blev forbuden dels for „en slät och otjenlig skrifart“, dels for „en del mindre tillförlitliga berättelser“; en „Berättelse om närvarande Krig“, fordi Kanslipresidenten ansaa det for „betänkligt och för tidligt “at skrive om den Sag, og „En ny A-B-C-bok“, fordi „den icke förtjente utkomma“. Vovede Tidningerne sig nogengang ud med noget, der kunde give den mindste Anledning til en Reprimande, var denne sikker nok. Udgiveren af „Lärde Tidninger“, Salvius, der tilhørte det dengang i Minoriteten værende Hueparti, indkaldtes saaledes en Dag i 1759 for Raadet, hvor man forestillede ham „hvor uanstændigt og utilbørligt det var, at han havde optaget i de saakaldte Lärde Tidninger nogle franske Vers, der formedelst de udi dem begangne grove Feil mod Sprogets Grammatica, Poesien og Bonsens vanhedre Autor og hele Poesien i Sverige“.

Partiforandringen i 1765 løste vel en Smule paa de Baand, der hidtil havde hemmet al literær Bevægelse, og Gustav III. kunde i sit Dictamen af 26de April 1774 udtale, „at siden Souverainitetens Afskaffelse havde Rigets Stænder maaske ikke istandbragt nogen Lov, over hvilken Nationen har lagt en større Glæde for Dagen“. Men da den Frihed, som Kongen i Begyndelsen af sin Regjering havde lovprist i saa enthusiastiske Ord, begyndte at antage Formen af en nærgaaende Kritik af hans egen Handlemaade, da biede han ikke med gjennem forskjellige Forordninger, bl. a. af $^{6}/_{5}$ 80, $^{4}/_{8}$ 83, $^{3}/_{5}$ 85 og $^{29}/_{8}$ 85, at snøre de gamle Baand fast igjen. Den samme Historie gjentog sig under hans Efterfølger. I Begyndelsen var Alting Herlighed og Glæde. Den under Formynderregjeringen emanerede Lov af $^{11}/_{7}$ 1792 har til Indledning en Række følge af skjønne Phraser: „Tænke- og Trykkefriheden er en af et frit Folks kosteligste Eiendele og en uskatterlig Gave, som Skaberen selv har skjenket Menneskeslægten“, — „en Frihed, der ei bør lide af Tvang, eller kvæles og hensygne under Mangfoldigheden af de mod hinanden stridende Forordninger, der fra ældre Tider af ere udkomne i dette Emne“. Regjeringen vil „for Fremtiden aabne en lysere Tidsalder, aabne Sandheden og Folkets Stemme en Vei, ad hvilken den kan trænge frem til Thronen“ o. s. v. o. s. v. Det varede ikke længere end til de sidste Dage af samme Aar, før en Forordning udkom, der igjen satte Straffebestemmelserne i Trykkefriheds- (eller rettere Trykketvangs-) Loven af $^{26}/_{4}$ 1775 i Kraft; to Aar senere indskjærpes Forbudet mod uden foregaaende Censur i Tidninger eller Flyveblade at „trykke større eller mindre Partier, hverken af den nuværende franske Constitution eller af de Forenede amerikanske Staters Regjeringsform.“

Efter Gustav IV. Adolfs Thronbestigelse antog hans Korstog mod de liberale Ideer, der fra det øvrige Europa trængte ind i Sverige, en mere og mere fanatisk Karakter. $^{4}/_{4}$ 1804 forbødes i Anledning af en skarp Artikel, Monitøren havde indeholdt mod Kongens Politik, al Indførsel af franske Journaler, Tidsskrifter og Bøger, for den periodiske Literaturs Vedkommende uden nogen Undtagelse, samtidig med at alle svenske Forfattere underettedes om, at M. Buonaparte eller M. Napoleon B. var den eneste Benævnelse, som det skulde være dem tilladt at betegne den franske Keiser med. Ved Forordningen af $^{13}/_{1}$ 1807 rettedes imidlertid dette derhen, at man blot fik skrive N. Buonaparte; Aarsagen hertil skal have været, at i den Form stemte Navnet paa en eller anden mystisk Maade med 999, Tallet paa Uhyret i Johannes's Aabenbaring. De Emner, med hvilke Tidningerne kunde beskjæftige sig, vare meget faa; de fik nemlig ikke omtale, „hvad der indeholdes i de udenlandske Tidninger om de nye geographiske og politiske Forandringer i Tydskland og Italien; ikke Vilkaarene for Freden mellem Østerige og Frankrig, hverken de officielle Meddelelser derom, der indløbe, eller de Rygter, der ere udspredte; ikke de nye Kongeværdigheder eller fyrstelige Værdigheder, der maatte fremstaa under fransk Indflydelse; ikke Giftermaal mellem tydske Fyrstehuse og Buonapartes Slægt; ikke Ceremonier ved hans Reception hos regjerende Fyrster eller Taler, som ved saadanne Leiligheder til ham adresseres, eller saadanne Optrin, som derved fra Almenhedens Side maatte forefalde“, — med meget mere.

Denne aandelige Kvarantæne hjalp imidlertid kun lidet. Den havde ikke kunnet forhindre, at der var blevet indsmuglet en Del af de Ideer, som fra først vare slyngede ud i Verden af „hine Niddinger, der allerede over hele denne Verdensdel ere vel bekjendte under det afskyelige Navn Jacobinere,“ som en kgl. Skrivelse mere energisk end smagfuldt udtrykker sig. Kongens sindsforvirrede Tilstand lod sig ikke mere skjule, og Riget stod allerede paa Afgrundens Rand, da det reddedes ved Revolutionen af 1809. Med den fulgte da den ny Trykkefrihedslov, hvis liberale Bestemmelser gjorde det muligt for Sverige at faa en Tidningspresse. Vi skulle i det Følgende se, at det dog i Begyndelsen gik temmelig langsomt hermed; men Aarsagerne dertil var væsentlig af indre Natur; de ydre Betingelser vare, ialfald fra Først af, saa gunstige som man vel kunde ønske sig.

Adolf Bredo Stabell.

(Af Jonas Lie.)

IV.

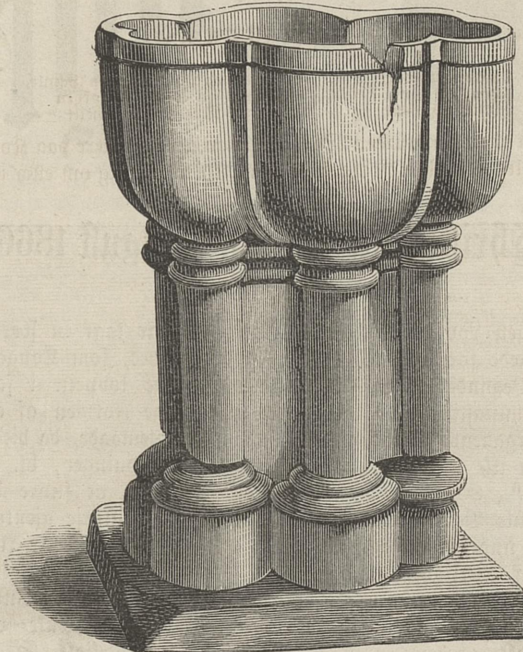
(Sidste Artikel).

Om Stabells øvrige politiske Færd som Storthingsmand er iøvrigt her i Korthed at melde, at han fra 1845—1857 var Storthingsrepræsentant fra Akershus Amt og som saadan stadig Medlem af Budgetkommitteen, fra 1851 sammes Formand, ligesom han fra 1858 var Odelsthingspræsident. Om hans Arbeidsiver og Dygtighed vidne en Mængde Indstillinger, hovedsagelig i finantsielle Spørgsmaal. Paa Storthingene i 1845, 1848 og 1851 ivrede han som Oppositionens Leder under megen Strid for, at Kongen gjennem Adresser skulde gjøres bekjendt med Folkeopinionen og dens Krav paa Reformer i Styrelsesættet; men disse Adresser førte som bekjendt ikke hen til noget positivt Resultat. Som Taler optraadte han i Thinget med Myndighed og Anseelse; han havde at raade over en stærk Stemme og en praktisk, grei Maneer i Talen, der mindede om hans Stiil. — Allerede i 1842, altsaa før han blev Storthingsmand, havde Storthinget valgt ham som Suppleant til Statsrevisor- og Storthingsarchivarposterne. I 1845 blev han Statsrevisor og i 1848 Bankadministrator. Efterat hans Bopæl „Heimdalen“ i 1859 ved Lovbud var kommen ind under Christiania Bygrund, og han altsaa ikke længere var valgbar for Akershus Amt, ophørte hans Storthingsvirksomhed. Til den Tid havde hans Bosted tilhørt Aker, hvor han i en Række af Aar beklædte forskjellige Tillidsposter. Han var saaledes 1838 og 1839 Formand i Akers Sogneselskab; fra 1843 til 1845 Forligelseskommissær; fra 1839 til 1842 og fra 1847 til 1858, fra hvilket sidste Aar han ikke længere havde Bopæl i Aker, Ordfører i samme Distrikts Formandskab og fra 1846 til 1865, da han under sin sidste Sygdom aftraadte, Formand i Direktionen for Akers Sparebank, hvis Oprettelse og senere raske Trivsel efter Alles Erkjendelse skyldes Stabells Dygtighed og Omsigt. Siden sin Oprettelse har denne Sparebank for en stor Deel ved de udenbygds Laanemarkeder, som Stabells Driftighed og mange Forbindelser aabnede for den, og ved de fremmede Kapitaler, som saaledes kom under dens Forvaltning, skaffet sin Bygd foruden de indirekte Fordele en rund Tønde Guld i Overskud og bl. A. bygget en Kirke og det Kommunehuus, hvori Sparebanken nu har sit Kontor. Ved at indføre Forligsfuldmagter med Frafald af Løsningsret i Tilfælde af Exekution i Vexelobligationernes Text, en Fremgangsmaade, som den øvrige Forretningsverden siden har taget efter, bødede han i høi Grad paa den før tungvindtere Indrivelsesmaade, forøgede Bankens Adgang til at naa Sikkerhed for Laanebeløbet og spa-

rede paa samme Tid de Omkostninger, der ved Erhvervelse af Dom vilde være paafort Debitor. Ved Skilsmissen fra Aker forærede Akersogningerne ham i Paaskjønnelse af hans store og mangeaarige Fortjenester af Bygden en værdifuld Mindegave, nemlig en Opsats af Sølv i Skikkelse af et Egetræ, — en Hædersbeviisning, som han satte stor Priis paa. Overhovedet gik den Gang gjennem hele hans offentlige Liv, at jo mere han kom i Miskredit hos sine Modstandere, des flere Tillidsposter og Hædersbeviisninger fik han af sine Venner. Disse to Ting syntes, som han selv tidtsagde, at staa i stadigt Forhold til hinanden. I Aker har han ogsaa til Minde om sin afdøde første Hustru, Karoline Birgitte Stabell, født Knudzon, oprettet et „Legat for Smaabørnasyler i Akers Sogn“, hvis Midler indestaa til Forrentning i Akers Sparebank, ligesom han i Storthinget med en mindeværdig Veltalenhed, der vandt for ham mangt et før af Fordomme opfyldt Gemyt, bar frem Sagen om Oprettelsen af Gaustad Sindssygeasyl.

Stabells betydningsfulde Livsgjerninger som Politiker, Journalist og Kommunemand er nu efter Evne fremstillet i al den Korthed, som en nogenlunde Oversigt over, hvad han var og hvad han har udrettet, tillader. Jeg skal her sluttelig kun berøre det sidste Afsnit af hans Liv, der hovedsageligt helligedes det Finantsielle, og som han gik ind paa med hele sin stærke Fortid at staa paa, og med al den Indflydelse paa Forholdene, som hans Stilling som Chef for Landets mægtigste Blad, for Akers Sparebanks og Kreditkassens store Midler maatte forlene sin Mand med, en faktisk Magt, som noget nær var den største, som i vort Land er seet kumuleret paa een Haand.

Efterat Stabells Opgave som ledende Oppositionschef paa Thing og i Presse var forbi og hans offentlige Interesser i disse Retninger ved denne forandrede Stilling var i noget Mon slappet, længtes hans Virkelyst efter at anføre paa en anden Mark. Hans Begavelse for det Finantsielle havde faaet sin Løftning fra hans tvende Stillinger som Bankadministrator fra 1848 og som Direktør for Akers Sparebank, fra hvilke Poster han havde havt en mangeaarig Udsigt over vort Pengemarkeds Gang i det Store. Sine Erfaringer og Ideer om Laanekapitalens bedste og letteste Anvendelse som Løftestang under Landets Arbeide, om Rente- og Laaneformerne, længtes han efter at gjøre gjældende i en Virksomhed, hvor han anderledes, end det i Norges Bank kunde være Tilfældet, kunde faa følge sit eget Hoved og sætte igjennem, hvad han troede var Fremskridt. En saadan Virksomhed frembrød sig for ham i „den norske Kreditbank“, som tildeels under hans Medvirkning var bleven oprettet i 1858. Sin Stilling som Bankadministrator ombyttede han da i dette Aar med den mere eneraadende Chefpost i dette storartede private Pengeinstitut og fratraadte omtrent paa samme Tid Hovedredaktionen af „Morgenbladet“, der betroedes i andre Hænder. Ved de Tider agiteredes der stærkt under gunstige Pengeforholde og af indflydelsesrige Kræfter for Oprettelsen af en Bank i det dengang florerende Opland, og Stabells første financielle Manøvre, hvorom han dog neppe stod ganske alene, var da at gjøre denne Konkurrent undværlig og paa samme Tid indvinde dette i de Tider saa fordeelagtige Pengemarked for Kreditbanken, som saaledes traadte istedet og der i endeel Aar, indtil den store Oplandskrise kom, gjorde særdeles fordeelagtige Forretninger og indvandt endeel af det Reservefond, som siden lettede Kreditbanken Opgjøret. Jeg skal her tilføie, at jeg har denne min Fremstilling af Sagens Historie, der desuden vil være Flere bekjendt, fra paalidelige Kilder. Men dette Skridt, saa øieblikkelig klogt det end i disse Maader kunde være, var dog som Bankprincip et Feiltrin, der da ogsaa hævnede sig skjæbnesvangert. Thi en Bank, der paatager sig i stor Skala at forsyne vidtløftige, paa Konjunkturerne i høi Grad beroende Distrikter med Driftskapital og dette hovedsagelig med Laan paa Navne, bør først og fremst selv bo og leve i de samme Forholde, hvorunder den virker, saa den har de forskjellige Forretninger under sine Øine. Ellers ligger den uagtet al Omhu udenfor de tusinde Smaaomstændigheder og skiftende Forholde, der i sin Sum tilsammen ene give det sande Indtryk af den økonomiske Frem- eller Tilbagegang, hvorefter den maa regulere sin Kreditgiven, og hvorved den ene kan undgaa at falde i Hænderne paa enkelte Koterier, der gjensidig opskrue hinandens Vederhæftighed. Det nytter lidt at holde økonomisk Barometer i Christiania for Veiret paa Oplandet. — Jeg skal ikke her indlade mig paa alle de Omstændigheder, som saalænge maatte blinde Stabell for Forholdenes Virkelighed oppe i Skovdistrikterne, og som vedligeholdt ham den gode Tro, hvorpaa han lige til det Sidste vovede endeel af sin private Formue. Jernbanen holdt ikke sit Løfte, strax at forhøie Eiendomsværdierne deroppe; Distriktets uheldige Aaringer og Landets almindelige Tilbagegang i det Hele bidroge til at forstørre Feilen og fremkalde den Krise, som hovedsagelig Kreditbanken i 1864—1865 fik tage paa sine Skuldre. Ved Stabells egen saavelsom den senere dygtige Ledelse, ved det begrændsede Tabsopgjør, som Kreditbanken kunde forelægge Publikum, er alt dette nu en overgangen Sag, der har ladet denne Banks Tillid i det Hele urokket. I Begyndelsen gik der tunge Domme over Stabells „Phantasteri“ og „Flothed“. Men Stabells mandige Færd i disse Nederlagets Dage, hans Sandhed og Mod foran Opgjøret og hans trofaste Arbeide i Breschen, heelt til han lagdes paa Sottesengen af den Sygdom, som han imidlertid gik og bar paa, og som under Trykket af alle disse Bekymringer udviklede sig med stærke

Fra Bergens Museum: En Døbefunt.

Skridt — alt dette forandrede Dommen saavel over hans Dygtighed som over hans personlige Charakteer, der aldrig er bleven vurderet som i de Dage, og efter hans Død er der fra kompetent Hold skeet for hans Minde og gjennemgaaende Færd som Bankchef (ogsaa med Hensyn paa Oplandsforholdene) hædrende offentlige Udtalelser. Kreditbankens Stedfortræden af en Oplandsbank var som sagt et Feilgreb, og det i mere end een Henseende, og en af dets Følger var da efter al menneskelig Antagelse ogsaa den, at Stabell saa tidlig, nemlig i Slutningen af 1865, gik bort fra dette Liv, og at vort Land mistede den store Kapital, som det eiede i hans Evner og tillevede Erfaring. Stabell var nemlig en af de Naturer, der ikke voxe saa raskt

Parti af Arendal.

som de voxe sikkert og normalt i Væxten og som det gode Træ, der er bestemt for Høiden, med en Aarring om sig Aar for Aar. Det er først ved at betragte Tiaarsafsnittene i hans Liv, at man seer den store Forskjel i Væxten.

Som privat Mand var Stabell bekjendt for at være sine Venners Ven, men vistnok ogsaa for at være sine Fiender det Modsatte; dem tog han ofte paa med haard Haand, hvad der vel kom af den Kampens Skole, som han i Livet havde gjennemgaaet, og hvor han havde opgjort sig, at Halvhed er en Uting. Udenfor Forretningerne, hvori han var barsk og kort, var han en gemytlig, om end med Hensyn til de Forholde, som dybest interesserede ham, lidet meddeelsom Mand. Den Humor og de smaa Skaaltaler, hvormed han gjorde sit Middagsbord hyggeligt og til et sandt Aandens Hvilested midt i sin af Arbeide anstrengte Dag, ville hans Omgangsvenner have i hyggelig Erindring. Men mest vil han dog erindres og savnes af alle dem, som hans gode Hjerte i Stilhed hjalp, uden Prunk og Bram; thi han var altid paafærde, naar der var Nogen, som bad ham om at hjælpe. —

I 1856 blev Stabell Medlem af Jernbanedirektionen til Eidsvold. I 1857 modtog han St. Olafsordenens Ridderkors. Stabell har været tvende Gange gift: første Gang med Karoline Birgitte Knudzon og anden Gang med Theodora Egidius, hans efterlevende Enke, for hvem Akers Kommune nu har besluttet at indkjøbe Stabells Huus „Heimdalen“ til livsvarig fri Beboelse, en Beslutning, som endnu staar under Regjeringens Approbation.

Stabell er jordfæstet paa Christiania Byes Kirkegaard i Nærheden af det Sted, hvor Wergeland hviler.

Bergens Museum.

X.

En Døbefunt.

I flere af de ældre nordeuropæiske Kirker vil man finde adskilligt Skulpturarbeide af den Steenart, der almindelig kaldes Klæbersteen eller Vegsteen. Ikke alene til selve Kirkens Sokkel og Gesimser, men ogsaa til Vindusbuer og den sædvanlige Ornamentering blev Klæbersteen fundet at kunne være et ganske bekvemt Materiale, idet baade Steenartens Blødhed og den Lethed, hvormed den kan bearbeides, samt fornemmelig Stenens eiendommelige, fedtagtige Substants, der gjør den uimodtagelig for Vandets Paavirkning, bidrage i Forening til at give den et Byggemateriales bedste Egenskaber. Til andet Brug, f. Ex. til Ovne, Kar, Gryder og andre Huusholdningsgjenstande har den ogsaa fundet endeel Anvendelse, men ikke i synderlig Udstrækning. Derimod synes Klæberstenens Anvendelse til Døbefunter at have været baade mere almindelig og holdt sig længere nedover i Tiden. Af saadanne Døbefunter har man endnu ikke faa tilbage, vi erindre for Øieblikket saaledes en i Ullensvangs Kirke i Hardanger (maaskee nu indlemmet i Bergens Museum), en i Ous Hovedkirke i Søndhordland, en i Garmo Kirke i Christians Amt (se en Tegning deraf i dette Blads forrige Aargang Pag. 84) og en paa Gaarden Sandbu i Vaage, foruden flere andre. Ogsaa i Sverige, Danmark og England fandres endnu nogle for endeel Aar tilbage, maaskee findes de der endnu, nemlig blandt andre Steder i Hösmo Kirke i Småland og Askum Kirke i Båhuslän, i Danmark paa Bornholm — Aakirebykirke — og paa Føhr, samt i England i Bridekirken i Cumberland. Flere af disse tyde paa en temmelig høi Alder, og der har været fremsat den Gjætning, at enkelte skrive sig fra Tiden før Christendommens Indførelse. I Regelen ere de virkelig meget gamle, bestaa som oftest af flere paa hinanden liggende Steenblokke og have en tung massiv Form. Sjeldnere findes den hele Funt at være huggen af en eneste Steenblok. Dette er imidlertid Tilfældet med den Døbefunt, vi idag fremstille for vore Læsere i hosføiede Tegning efter Originalen.

Denne Døbefunt, der nu er opstillet i Bergens Museums Oldsagesamling, er kommen fra Urlands Kirke i Sogn i Bergens Stift. Som man ogsaa af Tegningen vil see, hviler den paa en fiirkantet Sokkel, medens Foden bestaar af sex Søiler om en Kjærne, og Bækkenet er dannet af Søilernes Kapitæler, der udvide sig til sex vifteformede Halvskaale, hvis Rand støde sammen. Selve Steenhuggerarbeidet maa siges at være godt udført og har rene Former. Stilen tilhører en senere Tid end den, hvori de fleste af dette Slags Arbeider antages at være frembragte, og røber derfor en ædlere Smag med lettere Former. Den hele Funt er 40 Tommer høi, og Døbefadet er 30 Tommer i Diameter. Af de Døbefunter, der findes i Bergens Museum, er nærværende visselig den smukkeste, men neppe den ældste.

Smaabilleder fra Arendal og Omegn.

I.

De menneskelige Forholde, Søfart, Handel og Vandel, have krævet en By, hvor Arendal ligger, men hvor Naturen ikke havde tænkt derpaa eller givet nogen bekvem Plads dertil. Ingen regelmæssig By med jævne og snorrette Gader lod sig her udstikke. Holmer, Klippespidser og Fjeldskraaninger maatte tjene som Byggegrund for den Stad, der der har reist sig, tiltrods for den i hiin Henseende stedmoderlige Natur, og som med Hensyn til Skibsfart indtager en saa høi Rang blandt Norges Kjøbstæder. Den Begunstigelse, som Christianssand nød, var længe til Hinder for Arendals Opkomst.

Først i 1723 erholdt Stedet Kjøbstadsrettigheder, uagtet en betydelig Trælasthandel der havde udviklet sig allerede fra det 16de Aarh. Ved sin Handelsflaade indtager Arendal nu den første Plads blandt Norges Søstæder og med Hensyn til Velstand forholdsviis en ikke ringere Rang. Ved sidste Folketælling udgjorde dens Befolkning 3,454 eller med Forstæderne paa Landets Grund omtr. 5,500 Sjæle. For hundrede Aar tilbage var Stedets Befolkning 1,540, og for tredive Aar siden endnu ikke 2000. Stedets forherskende Interesser ere naturligen materielle — som det sig hør og bør i en By med væsentlig søfarende og handlende Befolkning. Men ved Siden deraf have Arendals Indbyggere ogsaa „Sands for høiere Interesser", hvilket blandt Andet har viist sig ved Stiftelsen af Byens Museum, der grunlagdes i 1832 ved frivillige Gaver, efter Indbydelse af daværende Overlærer (senere Statsraad) Lange, Præsten A. Faye og Skibsrheder M. Dedekam. Til Hjælp for Byens Trængende har Peder Thomassen og Hustru stiftet et Legat, der hører til de største i Landet.

Det lille Prospekt, som vi idag levere, fremstiller den saakaldte Friholme, hvis 11 Gaarde og Søboder afbrændte i 1840, og som siden „efter en forandret Plan" blev smukkere bebygget, nu saaledes som Billedet udviser. Her er „Byens Hjerte", Centralpunktet for den betydeligste Handel og Omsætning. Tilhøire seer man paa en Odde af Langbryggen Kjøbmand Toft's Gaard med tilhørende Pakboder og flere andre Kjøbmandsvaaninger, samtlige Træbygninger med Undtagelse af en eneste, Bager Køber tilhørende Gaard, der er et Muursteenshuus. Paa den anden Side af den Gade, som fortsætter Langbryggen, ligger Brødrene Bech's Gaard, der danner Begyndelsen til den Række smukke Træbygninger, som i lige Linie fører hen til Kirken (en i 1833—1836 opført Bindingsværks Bygning med tilbagestaaende Graasteens Taarn fra den ældre i 1640 opførte Kirke). — Ved den tredie Gaard fra Bech's (tilhørende Thomassen & Søn) var det at Sangerskibet i 1859 lagde til Bryggen.

Balestrand.

„Høisatte vare de nu, Kong Bele og Thorstein den Gamle,
hvor de havde befalt. Paa hver sin Side af Fjorden
løftede Høiene sig — to Varme Døden har adskilt;" —

kan man endnu den Dag idag staa og deklamere paa Kong Beles Gravhøi, forsaavidt man ikke bryder sig om eller ikke veed, at den historiske Kritik forlængst har reduceret det faktiske Indhold af Frithjofs Saga til Sagnets Skyggetilværelse. Vi vide ikke, om det endnu vil gaa den af Stedets poetiske Hellighed opløftede Sjæl som en svensk Reisende, der for endeel Aar siden besøgte Beles Grav og fandt den forvandlet til en — Potetesager. „Ikkedestomindre steg jeg op," skriver han, „og vogtede mig vel for at nedtræde de spæde Potetesplanter. Det er det Samme, tænkte jeg, enten Menneskenes Stræben gaar ud paa at reise Mindesmærker for Efterverdenen eller paa at tilfredsstille Øieblikkets Behov — deres Værker ere alle forgjængelige; men Naturen er den samme. Og for mit Blik udbredte sig en herlig Natur: Fjorden, som ved sin Bøining mod Syd og en Sidearm mod Nord danner et uhyre skinnende Kors mellem de mørke Fjelde; tilhøire og rundt omkring mig den blomstrende Balestrand, og ligeoverfor Løvskoven og Markerne paa Framnæs, tilvenstre paa en fremskydende, med Furuskov og grønne Marker bedækket Odde nogle Bondegaarde og Tjugums Kirke, som forgjæves hæver sit spidse Taarn. Det forsvinder i Sammenligning med de skyhøie Fjelde, der hæve sig lodret op fra dets Fod. Overalt ere Strandbredderne grønne og smilende; men paa Høiden af Fjeldene ligger Snee,

Landskab fra Balestrand i Søgn. (Efter Originaltegning af Landskabsmaler Barlag).

som ikke synes at være der for at kjøle, men for at bringe Afvexling i Landskabet."

Den transatlantiske Telegraph.

Paa samme Tid, som paa denne Side Verdenshavet en gammel forraadnet Statsbygning faldt sammen, bragte Great Eastern det elektriske Toug til Trinity Bai paa Newfoundland i Nordamerika, og befæstede derved til Amerikas Strand den Traad, der skal forene to Verdensdeles Tanker! Det er ikke første Gang i vore Dage den fortærende Krig gaar Haand i Haand med Fredens Værk; Krimkrigen var samtidig med Verdensudstillingen i Paris, og begge viste hen paa de uudtømmelige Midler af Kræfter og Ofre, over hvilke Menneskeheden byder.

Tougets Beskaffenhed skal ikke lade Noget tilbage at ønske, og tør man fæste Lid til de deri Interesseredes Forsikringer, vil den dybere Sænkelse og det stærkere Tryk af den derpaa hvilende Vandsøile sikre det mod al Beskadigelse. De første Ord, som verledes over Havet, vare Hilsener. Englands Dronning henvendte til de Forenede Staters Præsident disse Ord:

„Dronningen ønsker Præsidenten tillykke med den heldige Tilendebringelse af et Foretagende, som hun haaber vil blive et nyt Venskabsbaand mellem de Forenede Stater og England."

Præsidenten svarede i samme Aand.

Signalerne efterlade intet at ønske i Precision og Tydelighed, og Telegraphen er allerede overleveret til offentligt Brug. Kontoret i England modtager Depecher til Newfoundland, Canada og alle Dele af de Forenede Stater; direkte Telegraphforbindelse bestaar dog endnu blot med Newfoundland, thi ikke alene er den Landlinie, der skal gaa tvertover Øen, endnu ufærdig, men der mangler ogsaa direkte Forbindelse med det amerikanske Fastland, da det Toug, der skal forbinde Newfoundland med dette, enten endnu ikke er lagt eller er kommen til Skade. Da den hele Strækning kun udgjør 15 Mile i smult Vand, vil Arbeidet om et Par Ugers Tid kunne være endt. Imidlertid fører en Damper de til Newfoundland ankomne Depecher til det amerikanske Fastland og de afgaaende fra dette tilbage igjen til Øen, hvorved enhver Depeche mellem de to Kontinenter lider en Forsinkelse af 7 Timer. Tiltrods herfor er allerede en stor Mængde private Depecher sendt og modtaget. 34 Ord expederes i Minutet, og det vil nu vise sig, hvor stærk Trangen er til Korrespondence. Imidlertid staa de 10 Pund Sterlings-Aktier af sidste Emission 3—4 Pund over pari, og maa, dersom Entreprenørernes Beregning holder Stik, endnu stige til det Dobbelte, ja Tredobbelte. Besidderne af disse 10 Pund Sterlings-Aktier erholde nemlig de første 20 Procent, som Touget afkaster, medens de ældre Aktieeiere først komme for Tour senere. Der behøves blot en Aarsindtægt af 120,000 Pd. Strl. for at kunne udbetale de nævnte 20 pCt., en Totalindtægt, som vistnok ikke er anslaaet for høit, forudsat at der ikke tilstøder Touget nogen Ulykke, i hvilket Tilfælde baade Kapital og Rente gaa tilhavs. Tarifen for de enkelte Depecher er sælsomt nok endnu ikke udkommen; foreløbig koster den mindste Depeche, under tyve Ord, 20 Pd. Strl. og hvert Ord derover 1 Pd. Strl. Kompagniet forbeholder sig at forhøie eller nedsætte Prisen efter Frekventsen. En Depeche er løbet op til 800 Lstr.

Man kan ikke nok takke Skjæbnen, at Foretagendet i de sidste ti Dage var begunstiget af det herligste Veir; selv den Taage, der fast det hele Aar igjennem lægger et Slør over Newfoundlands Kyster og ofte fortætter sig til en næsten haandgribelig Masse, var denne Gang Great Eastern huld og tillod Kjæmpeskibet at nærme sig Kysterne, saameget som Foretagendet krævede. De forræderske Iiskolosser, som paa denne Aarstid pleie at komme fra Iishavet for at tumle sig om under hine Bredegrader, og som let havde kunnet gaa Touget for nær paa Livet, vare ligeledes usynlige.

Arbeidet, som begyndte i Trinity Bai Kl. 5 Eftermiddag, var endt Kl. 8, 43 Min., en forbausende kort Tid, naar man betænker de uhyre Resultater af hvad derved udrettedes.

Konkurrencen vil ikke udeblive, og hermed kan man blot ønske Verden tillykke. Der gjøres allerede Forsøg paa at drage op af Dybet det ifjor forulykkede Toug og sætte det igang fra Newfoundland. Dette vil være et høist vanskeligt Foretagende. Operationen falder i to Dele, der begge kræve lige overordentlige Midler. Først gjælder det at gjenfinde den overrevne Tougende i det vide Hav, hvilket kan kræve lang Tid; thi de Boier, hvortil den var befæstet, ere længst slyngede, Gud veed til hvilken Kant af Kloden. Ved Hjælp af Galvanometer og gode Slæbehager haaber man seent eller tidlig at finde Skjulestedet, og det var netop fordi man havde til Hensigt milevidt at feie alle mistænkelige Steder med Slæbehagerne, at man lagde den nye Linie 20 til 30 Mile fra den forrige, saa at det nye Toug ikke skulde tage Skade under Søgningen efter det gamle. Lykkes det at gribe Flygtningen fra ifjor, saa begynder Operationens anden Deel, nemlig at hente den op. Ifjor kunde man, som bekjendt, ikke sætte dette igjennem, da alle Kjæder og Toug, som sænkedes i Dybet, brast. Dennegang har man medtaget forbedrede Apparater, hvis Beskrivelse her vilde være for lang, og man har desuden truffet det Arrangement, at de Great Eastern ledsagende Skibe skulle medvirke til Operationen, saa at Vægten af det tunge Toug kan fordeles paa dem. Alle ere enige i, at det vil blive vanskeligere at løfte det gamle Toug op af Dybet end at nedlægge det nye.

Det er utvivlsomt, at den hele Jord om nogle Aar vil være omspændt af et Telegraph-Net. Naar man seer paa Landkartet, forbauses man over, hvor faa Lande der ere tilbage før dette Maal er naaet. Ikke alene hele Europa har Telegrapher, men ogsaa Indien, hvis Linier blot behøve at holdes i bedre Orden. Rusland har bragt sine Linier til Irkutsk og er i Begreb med at udstrække dem til Bredderne af det stille Hav. Derfra ville de naa Peking. Australien har en Kystlinie, som med Lethed vil kunne forenes med Singapore, og er dette skeet, ville Telegraphingeniørerne ingen Verdener mere have at erobre. De største Bidrag til Opnaaelsen af dette Maal er givet af den kraftige engelske Nation, der istedetfor at udtømme sine Kræfter paa Valpladsen i herskesyge og ærgjerrige Krige, sparer dem for Værker, hvis høie Øiemed er den broderlige Forening af alle Jordens Folkeslag. M. C.

Literatur og Kunst.

Claus Pavels's Dagbogs-Optegnelser 1815—16, udgivne af C. P. Riis. 1ste Hefte. 96 S. 8vo. Priis 24 Sk. (I Kommission hos J. W. Cappelen.) — Efterat Hr. Riis i „Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur" og i forskjellige Blade havde meddeelt Prøver af sin Bedstefaders Autobiographi og Dagbogsoptegnelser, foretog han sig i 1863 at levere en saa fuldstændig Udgave af begge Dele, som vore literære Forholde da tillode. Den udkom i Bergen paa C. Floor's Forlag, og blev overalt i Pressen hilset med det Bifald, som disse yderst interessante Bidrag til vort Lands politiske, literære og overhoved indre Historie i Perioden kort forudfor, under og efter vor Selvstændigheds Indførelse ikke blot fra Indholdets Side, men endnu mere paa Grund af Forfatterens sunde og uhildede Opfatning af Forholdene, havde det gyldigste Krav paa. Den Interesse, hvormed disse Uddrag — der kun gav en ringe Deel af det mangeartede og rige Stof — modtoges af Publikum, vakte snart det Ønske hos Hr. Riis, at kunne levere en — saavidt privat-personlige Hensyn tillod — fuldstændig Udgave af Pavels's Dagbogsoptegnelser, hvori Alt blev at medtage, der kunde tjene til „Belysning af politiske, sociale, kirkelige og literære Tilstande i det Tidsrum, de omfatte". For at give et Begreb om Beskaffenheden af de utrykte Partier af det hele Manuskript, foretog han baade i Bergen og her i Christiania offentlige Oplæsninger, der af et talrigt Publikum fulgtes med udeelt Opmærksomhed. Til Autobiographien fandtes lettelig en Forlægger; den udkom saaledes i Slutningen af f. A. i en vakker Udgave til den billige Priis 72 ß (J. W. Cappelen's Forl.) Men ingen af vore Forlæggere trøstede sig til at overtage Dagbøgernes temmelig bekostelige Forlag. Den paatænkte fuldstændige Udgave, hvoraf 1ste Hefte nu foreligger, vilde derfor neppe endnu seet Dagens Lys, dersom ikke en af vore Rigmænd af priselig literær Interesse havde overtaget de med Udgivelsen forbundne Udlæg. I det i Bergen udgivne Uddrag af Dagbøgerne vare enkelte Afsnit givne med megen Fuldstændighed, saaledes Alt, hvad der angik Begivenhederne i 1814. Optegnelserne om de paafølgende Aar vare derimod saa stærkt beklippede, at knapt en Sjettepart af det Hele var udnyttet. Aarene 1815—16 optage saaledes i hiint Uddrag kun 6 Ark, medens de antages at kræve 40 Ark i nærværende Udgave, hvor kun det reent Private og „Alt, hvad der blot vilde bidrage til at gjøre Værket voluminøsere, uden at forøge dets Interesse," er bleven bortskaaret. En flygtig Sammenligning mellem foreliggende 1ste Hefte og de tilsvarende Sider i Uddraget viser strax, at der i hiint ikke er gjort nogen blot og bar „Efterslæt" af mindre væsentlige Detailoplysninger, men at man der forefinder særdeles rige Bidrag til en fyldigere Opfatning af de handlende Personer og Tidsforholdene, end noget andet Skrift ellers frembyder. I og for sig kunne enkelte medtagne Anekdoter og Bemærkninger synes ubetydelige. Men for Historikeren, der af de spredte Træk skal danne sig et Totalbillede af den hele Tid, ligesom for Enhver, der beskjæftiger sig med vor Histories Detailler, ville de altid være kjærkomne og nyttige; og derfor skal neppe nogen Sagkyndig gjøre Udgiveren Bebreidelse for at have medtaget *Formeget*, men vide ham sin Tak, fordi han ikke har ladet en altfor stærk subjektiv Opfatning af, hvad der er „væsentligt og interessant" gjøre sig gjældende med Hensyn paa Valget af det, der kunde og burde optages. At en Udgivelsesmaade, der *tilsteder* Udeladelser i det foreliggende Manuskript, ikke kan udelukke enhver Vilkaarlighed og mulige Misgreb, følger af sig selv. Men overhoved tør det vel siges, at den nu paabegyndte Udgave frembyder al den Garanti for Paalidelighed og Fuldstændighed, som efter Sagens Natur godt kan haves. Subskriptionen er bindende for de 40 Ark, som Aarene 1815—16 antages at ville udgjøre. Det Hele udgaar i maanedlige Hefter paa 6 Ark, hvert til en Priis af 24 Sk. — Medens vi ønske Værket en stor Udbredelse, kunne vi ikke tilbageholde vor Beklagelse over dets maadelige Udstyr, der staar i en stærk Kontrast til dets indre Værd, og som formodentlig mindre hidrører fra Sparsomhed, end fra Ubekjendtskab til Forlæggervirksomheden og Bogvæsenet hos den Privatmand, som har fremmet Udgivelsen. Papiret er tyndt og simpelt og Trykken i de første Ark endog hæslig. Lægger man Dagbøgerne sammen med Autobiographien, vil selv den i Bogvæsenet Uerfarne opdage en skrigende Forskjel.

— **Norske Stamtavler**, udgivne af Wilhelm Lassen, med Bistand af Assistent i Rigsarchivet, Cand jur. Otto Gr. Lundh. I. Aabel. — Aall. — Aars. — Adeler (sluttes.) Chra. 1866. 40 S. 4to. 40 Skill. (Jac. Dybwads Forlag.) — Ved de her foreliggende Stamtavler er der gjort en respektabel Begyndelse til et norsk genealogisk Lexikon. Udgiveren, der har gjort Studiet af de norske Familiers Slægtregistre til sin Livsopgave, agter med korte Mellemrum at udgive slige Stamtavler i alphabetisk Orden, dog foreløbig kun 4—6 Familier for hvert Bogstav, for desto hurtigere at komme tilende med det hele Alphabet og siden begynde paa ny. Valget af de Familier, der først skulle behandles, vil tildeels bestemmes af de forhaandenværende Materialier. Hr. Lassen har, ligesom Kap. Lengnick, til Brug for sit Arbeide gjennemgaaet en heel Mængde Kirkebøger, foruden at han har benyttet forskjellige andre haandskrevne Kilder. Derimod synes han at have lagt ringe Vægt paa de trykte Forarbeider, der ikke altid findes benyttede, om de end vilde bragt et ganske respektabelt Udbytte; saaledes Erslew's i personalhistorisk Henseende yderst righoldige Forfatter-Lexikon og enkelte, tildeels de væsentligste, trykte Biographier over de omhandlede mærkeligere Mænd (J. Aall m. Fl.) af hvis Liv forøvrigt et kort Omrids gives med Henviisning til de omstændeligere trykte Kilder. Til Gjengjæld har Udgiveren fremskaffet desto flere Data fra første Haand, hvilket giver Værket dets Hovedværd. Naar man med Forkjærlighed beskjæftiger sig med en enkelt Gjenstand, tabes lettelig den kritiske Maalestok for hvad der er væsentligt, mindre væsentligt eller aldeles uvæsentligt, og saaledes finder Detailisten omsider ingen Kjendsgjerning, der kan henføres under hans Interessers Omraade, ganske forkastelig. For dette Forhold bærer ogsaa Lassens Stamtavler Vidnesbyrd. Hvad Dag og Time en Hob Personer, som aldrig kom til Skjæls Aar og Alder, fødtes og døde, bliver overhoved temmelig uvæsentligt. At Sligt medtages, kan dog ikke skade, uden forsaavidt det har voldt Udgiveren en Møie, som er spildt for Publikum og altid kræver en Smule Plads. Men ved Bedømmelsen af deslige Detailler maa man stadig erindre, at Stamtavler ofte have sin væsentligste Interesse for vedkommende Familier, ikke for det større Publikum. Og for at tjene disse Familieinteresser i end yderligere Grad, end ved de i Boghandelen udgaaende Stamtavler allerede skeet, har Udgiveren foranstaltet endeel mere detaillerede Separataftryk for hver enkelt Families Medlemmer, hvilke faaes til en Priis af 16 ß Arket, medens Subskriptionsprisen for selve Værket er 8 ß Arket. — Det er overflødigt til Anbefaling for Lassens norske Stamtavler at tilføie, at de, ligesom de Lengnck'ske danske, have ikke blot personalhistorisk, men ogsaa stor praktisk Betydning, idet de ved Familie- og Arvespørgsmaal ville give en paalidelig Kjendelse. — Hs. Maj. Kongen har fremmet Værkets Udgivelse ved at tegne sig som Subskribent for 50 Exemplarer.

— Ifølge det udtømmende Referat af Forhandlingerne paa Skolelærermødet i Tønsberg, som „Norsk Folkeblad" nu har begyndt at levere, blev der af Forsamlingen efter længere Debatter udtalt, at den ansaa „*Indførelsen af Oldnorsk* som Fag ved vore Stiftsseminarier for saare *gavnlig og nødvendig for Almueskolelærere*". Vi ville ikke dvæle ved, at der ikke er noget Tegn til, at en eneste af de Almueskolelærere, der i sin Tale saa ivrigt forfægtede Nødvendigheden af at kjende Oldnorsk, selv har fundet det nødvendigt at gjøre sig bekjendt med dette uundværlige Sprog; det er jo altid letttere at paalægge Andre Byrder, end selv frivillig at tage dem paa sig, saa dette er ikke saameget at undres over. Vi ville heller ikke vidtløftigere imødegaa nogle pædagogiske Axiomer, der opstilledes til Forsvar for Oldnorskens Indførelse som tvunget Fag, f. Ex. at man ikke skulde tale om Overlæsselse eller Brist paa Tid; thi det var dog saa, at man kunde, hvad man vilde. Vi ville oprigtig ønske vedkommende Taler til Lykke, saafremt han virkelig med personlig Overbeviisning har kunnet ytre dette, men tillige gjøre ham opmærksom paa, at det desværre kun er nogle faa lykkeligt Begavede, med hvem dette er Tilfældet, og at det vil være uretfærdigt at stille de Fordringer, som disses Alt beseirende Evner med Lethed tilfredsstille, til Folk med ikke mere end almindelige Gaver. Dette er imidlertid Spørgsmaal af væsentlig pædagodisk Art, og finde Skolelærerne, at der i den korte Tid, i hvilken Seminarierne skulle bibringe sine Elever Kjendskab til en Mængde forskjellige Discipliner, endnu lader sig lære et nyt Sprog, saa er der vel Intet iveien for at faa det indført. Men hvad vi egentlig vilde fæste Opmærksomheden paa, var det Forhold, i hvilket flere Talere stillede Underviisningen i Oldnorsk til *den maalstrævende Agitation*. Saavidt man kan skimte gjennem de unægtelig mere poetiske end træffende Billeder om den forlorne Søn o. s. v., var det Meningen, at Oldnorsken skulde hjælpe Seminaristerne til at lære at skrive Maal; vi „manglede Modersmaalet i Kirken, Skolen og Thingsalen". En anden Taler synes endog at have anseet Modersmaal og Oldnorsk for det Samme, idet han, „eftersom Oldnorskens Nytte som Læremiddel for Modersmaalet var betvivlet, fremhævede, at man fra andre Sprog havde Erfaring for, at Kjendskab til Modersmaalet var meget gavnlig". En tredie Taler ytrede, at „vi burde vende tilbage til os selv og ikke gaa paa Maskerade i udenlandske Dragter, og der behøvedes ikke megen Figureren, naar vi selv havde en naturlig norsk Tænkemaade og Maal". En Skolelærer, der vovede at ytre, at „Folket paa hans Kant bedre forstod Forfattere som Anthon Bang, Ole Vig m. Fl., end hvad „Dølen", „Færdesmanden" og andre af disse Maalmænd skrev", fandt ikke Gehør. Det lader sig ikke nægte, at om det havde været Forsamlingens bevidste Hensigt at lægge for Dagen, i hvor høi Grad dens Medlemmer tiltrængte det nærmere Kjendskab til Oldsproget, om hvis Gavnlighed den vilde udtale sig, saa havde dette ikke ladet sig gjøre paa nogen mere iøinefaldende Maade end gjennem Ytringer som de, der fremkom paa Mødet. Maaske kunde et ordentligt Studium af vort gamle Sprog — men rigtignok neppe et „tarveligt" Kjendskab dertil, som Nogle vilde slaa sig tiltaals med — bringe en Smule mere Fasthed i vedkommende Taleres Opfatning af, hvad et Sprogs Væsen og Natur er; at det er en Organisme, der har sin naturlige Væxt og Udvikling, men som ikke lader sig ælte liig en Deig og omforme efter enhver forandringssyg Projektmagers Kapricer.

Efter fire Aars Forløb havde Publikum Fredags Aften Anledning til igjen at høre Sødskenderne Fru Wilhelmine *Norman's* og Frøken Marie *Neruda's* Spil og hilse dette med den tilbørlige Jubel. Akkompagnementet udførtes af Kapelmester Norman. Alle Programmets Stykker gave Koncertgiverinderne Anledning til at lægge for Dagen sit uindskrænkede Herredømme over Violinen, og i et af dem, den Bach'ske Komposition, fik man tillige høre et af de gediegne Arbeider, som i Almindelighed kun altfor sjelden indrømmes en Plads paa de moderne Virtuosers Koncertprogrammer, foredraget paa en Maade, der lod Skjønhederne i det komme til sin Ret. Mellem hver af dets tre Afdelinger maatte man saa rigtignok døie det obligate Intermezzo af Klap og Trampen og anden Spektakel, med hvilket et høistæret Publikum anseer sig forpligtet til at gjøre opmærksom paa, at det forstaar sig paa det Fine ved Tingen.

Norge.

Christiania. Ifølge den ved nys afholdt Generalforsamling fremlagte Aarsberetning over *Christiania Theaters* Virksomhed har Udgifterne i det forløbne Spilleaar overskredet Indtægterne med 698 Spd. Direktionen har gjort flere forgjæves Forsøg paa at faa løst Forholdet til det forrige norske Theater, hvis Bygning i Møllergaden i 1863 som bekjendt blev leiet for 5 Aar til en Priis af 1400 Spd. aarlig, og det synes som om dette vil blive den Klippe, paa hvilken det saalænge frygtede Skibbrud kommer til at finde Sted. „Theatrets Regnskaber," heder det i Aarsberetningen, „vise forøvrigt for den forløbne Saison en Tilstand, der er heldigere, end Theatret i en Række af Aar har kunnet opvise og som hovedsagelig maa tilregnes den jævne Søgning, som i den forløbne Saison er faldet Theatret til Deel og som utvivlsomt maa tilskrives den artistiske Ledning, som Direktionen har skaffet Theatret ved den af det ærede Repræsentantskab stadfæstede Overeenskomst med Hr. Bjørnson om Bestyrelsen af det Sceniske og Artistiske ved Theatret." Hvad dette sidste angaar, da synes der ogsaa i saa Hensende at forestaa en Forandring, idet Hr. Bjørnson har indsendt et Forslag til Forandringer i den med ham oprettede Kontrakt, i hvilket han paapeger flere Punkter, der efter hans Formening burde henlægges fra den samlede Direktion til den artistiske Direktør alene. Det vil nu snart vise sig, hvorvidt det vil lykkes at finde en Direktion, der baade gaar ind paa det af Hr. B. opstillede Forslag og har Mod til at trodse den stedse mere og mere truende økonomiske Krisis.

— Under 16de Aug. er Kand. jur. Chr. *Heiberg* udnævnt til Fuldmægtig i Revisionsdepartementet; Rektor i Stavanger L. O. *Schøning* til Sognepræst i Bodø; Underretssagfører P. N. *Hammer* til Foged og Sorenskriver i Altens Foged- og Sorenskriver-Embede. Endelig er Kand. jur. N. L. *Nicolaysen* konstitueret som Fuldmægtig ved Expeditions-Sekretariatet under den i Stockholm værende Statsraadsafdeling og Kand. jur. D. *Eggers* ansat som Sekretær ved Kongsbergs Sølvværk.

— Professor *Hansteen* er af Kongen af Preussen bleven udnævnt til udenlandsk Ridder af Ordenen pour le merite for Videnskaber og Kunster.

— Forfatterinden af „Amtmandens Døttre" skal ifølge „Ny illustrerad Tidning" udgive et Bind hidtil utrykte Reiseskizzer, hvoraf Bladet har seet sig istand til at meddele et Par til Prøve. Disse „utrykte" Skizzer have imidlertid den Egenhed, at de allerede for 2—3 Aar siden have været trykte i „Illustreret Nyhedsblad". „En afton i Charlottenburg," der findes i „Ny illustr. Tidn." No. 30, staar allerede at læse i Nyhedsbl. for 1864 No. 15, kun med den Forskjel, at Digtet „Et Farvel", som stod anonymt i Nyhedsbl. No. 39 for 1861, er skudt foran som Indledning. „Förnöjsamhet," der findes i „Ny illustr. Tidn." No. 33 er en Oversættelse af Skizzen i Nyhedsbl. for 1863 No. 51. — Endnu mere paafaldende var det os nylig at see vor danske Kollega i Fru Thoresen's Biographi rose sig af, at den først havde introduceret hende som Forfatterinde i Literaturen ved „En Aften i Bergen"; thi denne Fortælling, der stod i „Illustreret Tidende" for 1863, var dog kun et Optryk af „Illustr. Nyhedsbl." for 1858, No. 51. Vi vide ikke, enten disse vore Forfatterinder selv have behaget sig i at udgive længst bekjendte Arbeider som nye for det danske og svenske Publikum og paa den Maadeført vore Kolleger bag Lyset, eller disse i misforstaaet Gallanteri af egen Drift have opkastet sig til deres introducerende og protekterende Kavalerer.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 35.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 2. September 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Den franske nationale europæiske Politik og Rhingrændsens Plads i samme.

(Af Jonas Lie.)

Medens Krigskunsten slæber sin Blodstribe efter sig gjennem alle Historiens Kapitler som en fodsid Purpurkappe, der holder sig i Ærens Glands, viser dens egentlige Herre og Mester Statskunsten sig i Baggrunden som den diaboliske Skygge, til hvem den har solgt sin Sjæl for at vinde alt dette. Derfor har Menneskene saa lidt tilovers for den, skjønt de i saa høi Grad elske, hvad den giver, nemlig Seirene. Man læse hvilkensomhelst historisk Skolebog. Hvor ophøies ikke der Seirene langt udover den Plet, de hvile paa, og hvilket mørkt Billede give de os ikke paa samme Tid af deres Ophav, den „trædske Statskunst“ og af dens Udøvere, Mænd som Richelieu, Mazarin, af dem, som delte Polen, af en Pitt, Taleyrand o. s. v., og for at tage Exempel fra de nyeste Tider, af en Napoleon eller en Cavour, hvis Navne alle kun nævnes med et sky Udtryk og moralsk Forbehold som de jesuitiske Ophavsmænd til en Række for deres Nationer og Menneskeheden heldige Resultater. Hvilken Forbryder med Halsjern paa anseer sig dog ikke alligevel bedre end en af disse, der staar for hans Tanke som i det Onde saa stærke, og turde vel bytte Samvittighed? Og dog lærer Historien, at mange af disse Mænd, der i saa høi Grad satte sig ud over sine samtidige Medmenneskers Domme, ere døde saa forunderlig roligt og stort, som om de udelukkende havde levet for det, som efter deres Mening var Stort og Godt i Verden, og saa uendelig ligegyldige for, hvad Skolebøgerne maatte sige om dem.

Statskunsten lyder dybere Love end de, som inden det Bestaaendes Ramme sætter Ret mellem de enkelte Mennesker. Den styres med selve de politiske Kræfter, som bærer eller forandrer dette Bestaaende, og Statsmanden er saaledes paa en Viis at ligne med en Physiker, der experimenterer med de politiske Naturlove. Hvad der i Politiken er Ret eller Uret, maa altsaa væsentligen bedømmes fra dette Standpunkt og ikke udelukkende fra den private Morals, som man saa gjerne vil i sin Heelhed overføre paa den, som en Blok, hvorpaa man retter Statsmandens private Ære. Overhovedet er i Politiken Personen kun Fuldmægtig for Tingenes Magt, kun Tjener for de politiske Nødvendigheder, hvis ofte sørgelige Natur saa tidt i Opinionen kaster en mørk og blodig Skygge over Statsmanden som Privatperson. Hellerikke kræver nogen anden menneskelig Gjerning et saadant Omfang af Evner hos sin Udøver, et saa over Tidsalderens Niveau ophøiet intellektuelt Standpunkt som Statskunsten. Den store Statsmands Sag er at sætte Tidens oparbeidede Ideer over i den ydre Virkeligheds Kjød og Blod, saalænge som den eier politisk Materiale til denne Skabning, og hans Kunst forudsætter saaledes, at han har hele sin Tids saavel aandelige som materielle Indhold til intellektuel Eiendom. Derfor er den i sin sande Betydning ogsaa kun en Kunst for de faa af Historien Udkaarne, hvis Navne danne Svingpunkter over til nye Tider, og hvoraf hver Tid har opreist sine til at bryde Nationerne nye politiske Baner. Den og Krigen ere Heroernes to Kunster. Men jo længere Menneskeheden skrider frem, desto høiere Standpunkt udfordres der hos den, som skal tage Anførerens Opgave. I vor Tid maatte en politisk Anfører af første Rang i sin Begavelse forene en Mazzinis revolutionære og en Garibaldis nationale Tidsidealer med en Cavours dybe Syn paa Virkeligheden, hans organiserende Evne og smaalige praktiske Kløgt foran den m. a. Ord, hans Evner maatte kunne gaa Klaviaturen op fra en politisk Idealists Drømme til det Sværd, som seirer for dem, og hvilket endda efter Omstændighederne maatte være saa bøieligt, at han dermed kunde dirke op Intriguernes fineste Laase. En Forening af Mazzini, Garibaldi og Cavour vilde tilsammen danne vor Tids store Statsmand. Og det som Verden foran de sidste Dages uudgrundelige politiske Begivenheder nu netop i al Stilhed spørger sig selv om er: „Mon Napoleon skulde være denne Mand?“ Man har Valget mellem at tænke sig dette, og paa den anden Side at sætte ham ned til en Mand af meget lav politisk Rang, hvis nationale Politik med Hensyn til Italien, Preussen, Polen og Skandinavien har beredt Frankrige det ene Fiasko efter det andet, idet den bare har gjort Frankriges Naboer store og stærke og nu sidst ved det tilbageslagne Forlangende om Rhingrændsen endog skaffede Frankrig en dobbelt Ydmygelse.

Det Indtryk har man af Napoleons hele Optræden, at han selv føler sig som en Stjerne af første Rang, dog dette ikke saa meget som Kriger, hvor hans store Onkel altid vil overstraale ham, som i Statskunsten, og at han er en af de Mænd, der have Ærgjerrighed for Efterverdenen og Historien. Paa dette sit diplomatiske Terræn opererer han, som det synes os, ligesaa storartet med de politiske Principer som hans Onkel opererede med Hære, og leverer han igrunden endnu større europæiske Storslag. Freden til Prag er efter vor Opfatning et saadant. Den tause Mand sidder med Schakspillet foran sig, og istedetfor Frithjofs: „Silfver var hvarannan rute, och hvarannan var af guld,“ kunne vi sige: „Noter er hveranden Rude, og hveranden er af Blod.“ Snart staar hans Brikker paa den hvide, snart paa den røde Grund. Egentlig er ethvert af Europas Lande en Rude paa dette Bræt, og, eftersom Napoleon vinder ind en saadan for sin nationale Politik, har han en ny „Konge“ og i Armeerne hundrede Tusinder „Bønder“ mere at opstille for den. Hvad har han nu i en Sum gjort? Først og fremst tvende for den snevrere Opfatning af hvad der er fransk Politik ufattelige Dumheder, nemlig befriet Italien ved sit Sværd og under sit neutrale Skjold beskyttet det protestantiske Tydsklands Eenhedssag med Udsigt ovenikjøbet til et politisk Forbund med det Meste af det katholske Sydtydskland; han arbeider videre paa en stærk østerrigsk Stat, der skal hvile paa en naturlig Bygning af Czecker, Magyarer, dets gamle polske Provindser og det sydslaviske Lande samt endeel Tydskere i de egentlige Arvelande; han vil videre et uafhængigt Rumænien og søger ved alle Slags Forbygninger at styrke Tyrkiet; han arbeider for et Skandinavien og lader Opinionen haabe paa Gjenoprettelsen af Kongeriget Polen som Slutstenen i denne hans nationale Politik. Alt dette staar allerede nu som mere eller mindre færdige nationale Kjæmpebrikker paa hans store politiske Schakbræt, og Enhver, som ikke er blind, maa ialfald see, at hans Politik i det Store hele Tiden har organiseret sig efter denne gjennemgaaende Tanke lige fra den Dag, han erklærede Traktaterne af 1815 Krig og optog den europæiske Kamp, som hans Onkel havde sluppet. Denne Politik erkjender kun Principerne som Grundlag for den sande Folkeinteresse; derfor er den saa simpel at forstaa for dem, som tro paa, at der kan findes Nogen, som vil noget Stort i Verden. Men derfor plumper ogsaa Aviserne bestandig ned imellem dens Sprækker med deres smaakløgtige Gisninger om franske Grændsespekulationer som dens udelukkende lave Endemaal, og nødes undertiden bagefter til at erkjende, at der i Politiken findes Noget, som heder „moralske Seire“, og at disse kan være vel saa fordeelagtige som territoriale. Savoyen og Nizza er intet Beviis imod ham, og at den franske Opinion driver ham til at fremsætte Forlangendet om Rhingrændsen, er det hellerikke, saalænge som han selv bare bruger Preussens krigerske Svar til at stagge den med. Men det bedste Beviis ligger i det nødvendige Svar, som maa gives paa Spørgsmaalet: „Hvorfor driver Napoleon al denne Befrielsespolitik?“ „Imod hvilken Fiende er det, at han reiser alle disse nationale Frihedsmure?“

Her er i Europa egentlig kun to Fyrster, nemlig Czaren og den franske Keiser, kun to Folkeslag: det despotiske Rusland med dets allierede Reaktionære paa den ene Side og hele det øvrige frie Europa med Frankrig i Spidsen paa den anden. De Lande, der ligge imellem saavel i geographisk som aandelig Betydning, danne Slagpladsen, hvor det for hver af Parterne kommer an paa at vinde mest muligt Terræn. Seirer Rusland, ere Alle enige om, at Napoleon er afsat og Legitimisterne eller maaskee Orleanisterne indsatte i Frankrig, og omvendt, vinder Napoleon, taber Reaktionen, saaledes som f. Ex. allerede nu skeer med de smaa tydske Fyrster, der forgjæves prøve at holde sig oppe ved Ruslands Støtte. — Denne Krig mellem Frankrig og Rusland begyndte egentlig allerede diplomatisk den Dag, da Peter den Stores politiske Testamente, dette Program for en umættelig Ærgjerrighed, som den russiske Politik siden saa bestemt har fulgt, i 1757 faldt i franske Hænder, og den ender først den Dag, da een af Parterne har seiret, og Europa efter Napoleons Spaadom paa St. Helena er bleven enten heelt frit eller heelt kossakisk. Napoleon I. samlede hele Europa med Vaabenmagt under den franske Fane og udførte Kjæmpetoget mod Rusland i 1812. Denne Napoleon gaar roligere tilværks med Sværdet i den ene Haand og Pennen i den anden. De nationale Principer ere hans tunge Artilleri, og han befæster med sindig Ro Slagpladsen til den afgjørende Dag kommer. Freden til Prag er kun en af hans tagne Stillinger. Han gjør kun Kjæmpetoget mod Rusland om igjen paa sin Viis ved en Politik, som fører Nationerne principielt an imod det. Som Schakspillet nu staar opstillet, er Italien hans høire Fløi; hans Centrum dannes af Preussen med Nord- og Sydtydskland og en paa Fode reist østerrigsk Stat, hvis Politik ikke længere staar under russisk Pidsk — Alt med Frankrige i Baggrunden som Elitetropper; hans venstre Fløi er Skandinavien, hvis Livsspørgsmaal, det gjælder, og med dets Fordringer paa Finland og Østersøprovindserne. Polen bliver Kamppladsen, dets Gjenoprettelse Folkeløsenet og Ruslands Tilbagetrængen Endemaalet. England tør man ikke regne med. Det synes at have trukket sig tilbage fra sine gamle rænkefulde Forretninger paa det

politiske Marked i Europa for at fortsætte Intriguerne mellem mere fjerne Folkeslag, der kunne give bedre Udbytte. Slagmarken er nu næsten færdig og i sin Stab tæller vor Tids Napoleon Konger ligesom den gamle; der seer man Victor Emmanuel, Tydsklands Fyrster og vor egen Konge, kort alle dem, som forstaa, at de i Nationalprincipet have den eneste Redning for deres Dynastier og deres Folk. Den danske Konge, der er indsat paa Reaktionen, gifter imidlertid sin Datter bort med den russiske Storfyrste, og Danmark synes nu, ligesom nogle smaa tydske Potentater, at bruge den russiske Indflydelse som Redningsplanke istedetfor at holde fast ved den franske, der alt har skaffet det Nordslesvig og nok i Tidens Fylde er istand til at gjøre det, som mere er. — At dette her Anførte er de store Drag i den franske Politik, derom er det neppe tilladt at tvivle, om man end ikke kan indlade sig paa at forudsige naar og hvorledes det Afgjørende vil finde Sted. Et seer man, og det er, at Rusland ruster sig feberagtigt, at det har en feberagtig Hast med det Arbeide at denationalisere Polen, og at det under hele Krigen har været feberagtig neutralt, som om det venter, hvad der skal komme bagefter. Man seer endvidere de orientalske Spørgsmaal ifærd med at reise sig, Canada i Oprør, Bosnien, Herzegowina og Albanien ifærd med at revoltere, den Deel af Polen, som er transporteret til Sibirien i Oprør — Alt kun forklarligt af udenlandske Indflydelser og grundet Haab om Hjælp derfra. Tilmed tror Ingen ude i Europa paa egentlig varig Fred, da man neppe kan faa Andet ud, end at Napoleon, Bismarck og Victor Emmanuel ere temmelig allierede og have deres videregaaende Overeenskomst, der ogsaa er Grunden til at Napoleon ikke forstyrrer det nordtydske Ordningsværk med noget alvorlig Forlangende om Rhingrændsen.

Under alle Omstændigheder maatte dog den videre Udsoldelse af en saadan fransk-europæisk Politik oppebie Nordtydsklands indre politiske Ordning, for den tager sit næste Skridt. Spørgsmaalet er her kun, om Junkerpartiet fremdeles bliver den tydsknationale Politik tro, eller om den tilfreds med sine vundne Fordele herefter vil støtte sig til Reaktionen og Rusland, i hvilket sidste Fald Preussen igjen kom til at fjerne sig fra Frankrig, og for en Stund, indtil det tydske Folk kommer op, lægge sig iveien for det. Dette sidste er dog kun lidet tænkeligt og bør ialfald ikke forudsættes for Faktum selv taler. Den nationale Lidenskab er den Kraft, hvormed Napoleon bevæger sin Tid. Uden den er hans Politik magtesløs og Frankrig nedsunket til en Magt af anden Rang, som det igrunden var under Louis Philippe. Og saa troer man alligevel, at Napoleon for Alvor skulde falde paa i Rhinspørgsmaalet at gjøre et Forlangende, der indeholder en Krænkelse netop af det Princip, som han skylder sin hele politiske Magt og mod hvis store moralske Fordele Besiddelsen af en Rhingrændse er saagodtsom for Intet at agte! At han kunde være kommet overeens med Bismark om at faa den franske Deel af Schweiz og halve Belgien, der ogsaa er fransk, var vel tænkeligt, men at han nu, midt i sit store nationale Spil, skulde for Alvor ville holde frem Paastanden om en eneste Tomme virkelig tydsk Jord udenfor den, som han i Elsaß og i Lothringen allerede besidder, lyder omtrent ligesaa utroligt, som om man havde fortalt om hans slagfærdige Armee, at den havde solgt alt sit Krudt. Nationalitetsprincipet er den franske Politiks Krudt, som den ikke kan sælge. De Grændser, som Frankrig med Rette tilkommer, opnaar det nok ogsaa i sin Tid under det store nationale Opgjør, som dets Politik forbereder overalt i Europa. En anden Sag er det at gjætte paa de Motiver, der kan have bevæget Napoleon til at fremsætte Forlangendet, forsaavidt det har været begrundet i Andet end Opinionens uimodstaaelige Tryk.

Englands politiske Holdningsløshed foran den italienske Befrielseskrig, foran Polens og Danmarks Nød og man kan ogsaa sige foran den amerikanske Kjæmpekrigs tvende Parter, viser endnu mere end den nærværende Udenrigsminister Lord Stanleys udtrykkelige Erklæring om, at England ved sin Inter-sse nu mere er knyttet til en asiatisk end en europæisk Politik, at det Land i det Længste vil holde sig udenfor det politiske Spil i Europa. Side om Side med Frankrig, der i Nationalprincipet forfægter de europæiske Folkeslags ydre Frihed, udøvede England et stort Tryk med Hensyn til deres indre konstitutionelle Frihedsspørgsmaal. Paa den anden Side var England i høi Grad en Gjenhage paa Realisationen af Napoleons internationale Politik. Af Frygt for at Frankrig skulde faa Rhingrændsen, og vel ogsaa fordi et ordnet Kontinent var eensbetydende med dets Markeders Frigjørelse fra Englands Overvægt, standsede dets egennyttige Politik igrunden hele Europa i sin Udvikling. Den polske Nations Overgivelse i sine Undertrykkeres blodige Hænder og Danmarks Sønderlemmelse danner denne Politiks sørgelige Retræte og sætter den et Par historiske Minder, som ikke saa let synke ned i Glemselen. Napoleons ene Arm, som altid har været lammet af England, er nu fri, saa at han med begge Hænder kan tage fat i de kontinentale Ordninger, der fra nu af ville gaa hurtigere for sig og tage mere overraskende Vendinger. Hans Politik har mistet sin Gjenhage og England en ikke ringe Part af sin Storhed. Rusland har fra nu af at bestille med en Fiende, som opererer raskere end før, og de nationale Forlangender, derunder en germannisk Folkepolitik, staa nærmere sin Opfyldelse.

General von Steinmetz.

Det var som bekjendt Englands og Østerriges Skyld, at den sidste russiske Krig ikke antog større Dimensioner ved Udførelsen af Napoleons Yndlingsidee, Polens Gjenoprettelse. I det Brev, som Napoleon dengang i 1854 lod sin Minister Persigny tilskrive sig, men hvis Forfatterskab Alle tillagde Keiseren selv, afdækker han til Overflod klart denne sin nationale Udenrigspolitik, der er rettet imod Rusland og i sine Dimensioner er saa stor, at den mere seer ud som et Stykke Verdenshistorie end som Politik. Men den første Napoleon førte igrunden i krigersk Skikkelse den samme Politik. I Persignys Brev paavistes, at Polen var den europæiske Situations gordiske Knude, hvis Overhuggelse løste alle de bundne Nationer, at dette Lands Gjenoprettelse var at træffe Rusfevældet lige i Hjertet og det bedste Middel til tillige at lamme den orientalske Politik, og at et frit Kongerige Polen med det samme vilde befrie de to tydske Stormagter fra det uværdige Russeaag, hvori bundne deres Politik trællede. Ved Besiddelsen af Polen, der ligger som en Kile mellem disse to Lande med Fordringer paa endeel af de i dem begge inkorporerede Provindser, trues de nemlig begge baade politisk og strategisk. Polen behøver kun at fyldes med russiske Tropper, saa er Veien til Wien og Berlin meget kort. Konsekventsen af Polens Besiddelse er igrunden for Rusland Herredømmet over alle de slaviske Stammer og Overvægten i Orienten, hvor Østerriges nu endnu mere end før afgjørende Livsspørgsmaal ligger, navnlig Donaumundingens Frigjørelse af det russiske Stængsel. At stænge Donau er nemlig at stænge Østerriges eneste Fremtidsvei; derfor er Østerrige i dette Spørgsmaal Ruslands absolute Modstander og af samme Grund Frankrigs Allierede.

Af de Rustninger at slutte, som foregaa overalt i Europa, ikke blot i Rusland, men ogsaa hos de to Magter, som netop for Dieblikket have sluttet Fred, samt i Frankrig og som det synes ogsaa i England, er det neppe at vente, at Fremtiden bliver paa anden maade fredelig. Vi haabe paa, at det er den store napoleonske Løsning, som mere og mere nærmer sig; thi først naar Europas Sag af en stor og kraftig politisk Villie er opgjort efter Nationalprincipet, kan der blive Tale om varige og trygge Fredsforholde. Det blev isaafald en alvorlig Kamp, to Ørne, som huggedes — den franske med Vingespidser fra Italien til Skandinavien, og den russiske, der skygger over en mange Gange saa stor Deel af Jorden. Polens Reisning og den slesvigske Politik har under denne Opfatning været tvende Nationalspørgsmaale, der ikke have forstaaet taalmodigen at indordne sig under den europæiske Befrielsespolitiks store Disciplin, og som derfor have lidt deres sørgelige Nederlag enkeltviis. Napoleon derimod venter visselig med sine Grændsefordringer til Dagen kommer, der i Kraft af det anerkjendte Princip vil give ham hele Frankrigs nationale Ret i Hænderne paa een Gang.

Personligheder fra Krigsskuepladsen.

V.

General v. Steinmetz.

Da de første Depescher fra Krigsskuepladsen i Bøhmen samtidig med de første Seiersbulletiner fra Nachod, fra Skalitz og Trautenau indtraf i Preussen, kom Navnet Steinmetz i en Hast paa Alles Læber, og hans Priis gik fra Mund til Mund sammen med det Spørgsmaal: Men hvem er denne Mand, der har været dristig og lykkelig nok til først af alle de preussiske Generaler at høste sine Laurbær i tre blodige Slag i Løbet af tvende Dage?

Preussen har siden Reisningen mod Napoleon ikke ført nogen Krig, der kunde give Andre end de kommanderende Generaler Anledning til at lægge militær Begavelse for Dagen; de eneste indskrænkede Leiligheder dertil frembød det slesvigske Felttog i 1848, tildeels det i Baden Aaret efter og endelig den danske Krig for to Aar siden. Steinmetz havde deeltaget i det førstnævnte, i Slaget ved Slesvig anført to Bataillоner af 2det Infanteriregiment, uden dog senere at faa Anledning til at gjøre sig videre bemærket. I 1864 Aars Krig deeltog han ikke; det 5te Armeekorps, over hvilket han imidlertid havde faaet Kommandoen, var ikke med her. Ved Udbrudet af den nys tilendebragte Krig var han saaledes en af de mange preussiske Generaler, der først skulde vise, om de duede til at lede større Masser. Med uventet Raskhed kastede han sig ind i Nordbøhmen og gik her paa med en Utrættelighed, som man ikke skulde have ventet hos en saa aldrende Mand. Det var ingen Leg den 27de Juni at fravriste Østerrigerne deres Stilling paa Høiderne ved Nachod, derom vidner den lange Liste over Faldne; alligevel lod den gamle General sine decimerede Rækker allerede i Graalysningen den følgende Morgen, efterat de havde tilbragt Natten paa den med Lig bedækkede Slagplads, bryde op og gaa paa igjen, en Deel mod Østerrigernes faste Stilling ved Skalitz, en Deel mod Trautenau, hvor Dagen iforveien Lykken havde vendt Bonin Ryggen. Paa begge Steder kastede han efter lang, blodig Strid Fienden tilbage, aabnede dermed Veien for Bjerg-

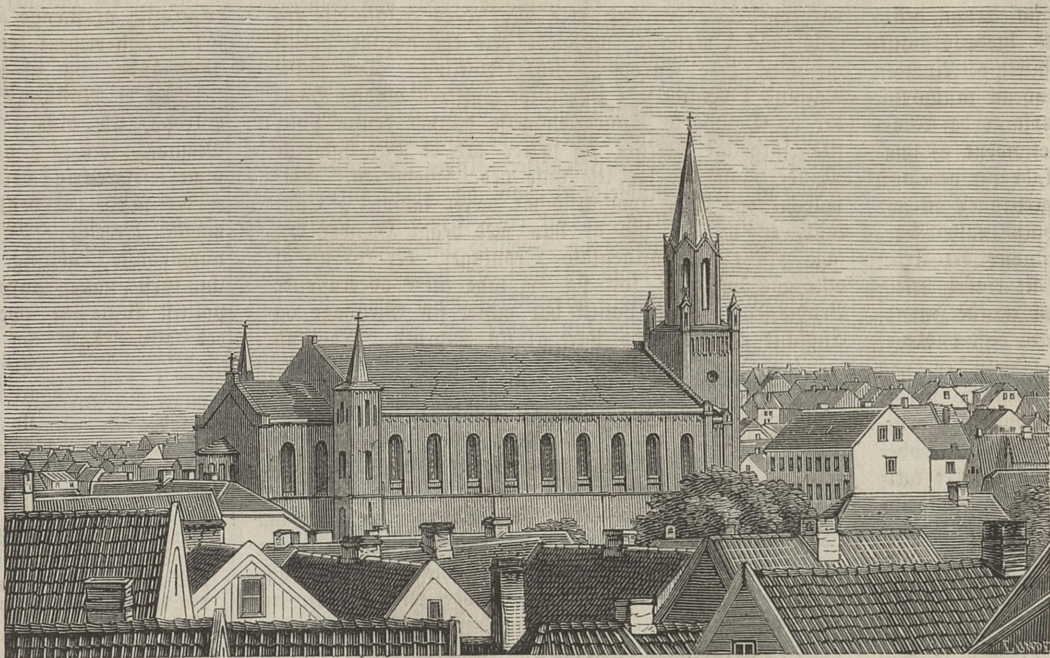
passerne for Kronprindsens Armee og fyldte hele Hæren med Mod og Selvtillid.

Steinmetz er udgaaet fra Kadetinstitutet i Berlin, fra hvilket han ifølge det kongelige Opraab i Februar 1813 kun 16 Aar gammel indtraadte i 1ste Infanteriregiment som Lieutenant. Paa dette Regiments Æresliste nævnes han som en af dem, der ved sin personlige Kjækhed i Krigen mod Napoleon erhvervede sig Jernkorset. I 1817 indtraadte han i 2det Garderegiment i Berlin og gik herfra som Premierlieutenant over til Gardereserven. I Aaret 1835 havde han en Kommando ved Kaiser-Franz-Genadeer-Regimentet, kommanderede derpaa en Tidlang Garde-Landeværnbataillonen i Düsseldorf og senere en Bataillon Gardereserve i Spandau. Under Barrikadekampen i Berlin den 18de Marts 1848 overtog han Befalingen over to Kompagnier af 2det Infanteriregiment, hvis Fører var bleven saaret, og fulgte disse siden til Slesvig. Efter Vaabenstilstanden i Malmö udnævnte Kongen ham til Chef for Kadetinstitutet i Berlin, hvis Elev han fordum selv havde været; derpaa blev han Brigadekommandør ved Garden og erholdt siden Overbefalingen over det 5te posenske Armeekorps. Omtrent af samme Alder og Anciennitet som Falckenstein har han ligesom denne i indeværende Felttog erhvervet sig Navn som indsigtsfuld og energisk Feltherre. Efterat have vundet sine første Seire, fik han efter Seieren ved Königgrätz Plads i Reserven for derfra at have et vaagent Øie med de bøhmiske Fæstninger og tillige skaffe sine stærkt medtagne Tropper Anledning til Hvile.

(Efter „Ill. Zeit.")

St. Petri Kirke i Stavanger.

Hvis man kan dømme efter de Beskrivelser og den Afbildning, som vi idag fremlægge for vore Læsere, synes den nye Kirke i Stavanger, til hvilken Grundstenen blev lagt for to Aar siden, den 2den Juni 1864, og som den 3die August d. A. indviedes som St. Petri Kirke, at være en af de smukkeste og hvad det kunstneriske Præg angaar mest gjennemførte Kirkebygninger, vort Land nu paa lange Tider har seet fremstaa. Seet fra den Side, fra hvilken Afbildningen viser os den, gjør vistnok den lange Væg med det høie Tag, der reiser sig baade over Midtskibet og Sideskibene, et noget eensformigt Indtryk; saalænge man imidlertid for enhver Priis vil holde fast ved den traditionelle Langkirkeform og lukker Øinene for de Fordele baade i praktisk og i æsthetisk Henseende, som et mere centralt Anlæg frembyder, er dette en af de Ulemper, som man vanskeligt kan undgaa, medmindre man anvender et meget rigt Udstyr med Stræbepillarer med tilhørende Taarne, stærkt fremtrædende Gesims og lignende, der kan afbryde den langstrakte Flade, eller man ogsaa, saafremt man nu endelig vil holde fast ved Langkirken, flytter Taarnet fra dets Plads lige for Kirkens Ende og i andre Henseender forandrer Hoveddispositionen. En anden Anmærkning maa det ogsaa være os tilladt at gjøre i Anledning af det øverste Parti af de tvende Smaataarne, der flankere Chorudspringet; deres Høide synes efter Afbildningen neppe at være ganske heldig afpasset, idet Kirkens Gesims løber ind imod de smaa Vinduer i Taarnene, saa at Øiet maa gjøre et Spring for at naa op til Taarnenes øverste Rand; de komme herved til at see mere isolerede ud, end det kan ansees som heldigt for Totalindtrykket. Naar undtages disse tvende Punkter, som vi have villet berøre, netop fordi Bygningen i det Hele taget synes at være baade fra først af anlagt og siden i Enkelthederne gjennemført med en sjelden Følgerigtighed og Omhu, gjør Værket sin Mester, Architekt Fr. v. d. Lippe al Ære. Vi hidsætte efter „Stavangeren" følgende nærmere Redegjørelse for Kirkens Udstyr i Enkelthederne:

St. Petri Kirke i Stavanger.

„St. Petri Kirke er en treskibet Basilika i romansk Stiil, bygget af Muursteen paa en Sokkel af huggen Graasteen, som overalt er fundamenteret paa fast Fjeld. Den har et stort Taarn ved Hovedindgangen, som paa Grund af Byggetomtens Form ligger i sydvestlig Retning, og ved den modsatte Ende af Skibet to mindre Taarne med Opgang til de i Sideskibene anbragte Pulpiturer. Choret, som er smalere end Skibet, er afsluttet med en Nische, som ogsaa viser sig i det Ydre over Taget af en liden lav Bygning, som slutter sig direkte til Choret, og hvori er Indgang til dette, Sakristi og et Værelse for de til Daaben bestemte Børn og deres Ammer. Hovedtaarnet læner sig ikke direkte til Kirkens Skib, men er forbundet med dette ved en Vaabenhuusbygning, der har samme Brede som Choret, og hvori Trapper til Orgelet og Taarnet samt tildeels Orgelhuset og nedenunder endeel Pladse for Menigheden er anbragt. Skibet og Vaabenhuset tilsammen er 64 Alen langt, Skibet 33¼ Al. bredt, Choret et 24 Al. langt og 20 Al. bredt, Chornischen er 8½ Al. i Diameter. Sakristibygningen er 8 Al. bred og 15 Al. lang, Kirkens største Længde fra Sydvest mod Nordost er 89½ Al., Alt udvendigt Maal. Hovedtaarnet, som er fiirkantet, gaar i en Høide af 30 Al. over i en Ottekant, som paa alle Sider har Gavle og er afsluttet med et høit slankt Spiir. Overgangen mellem Fiirkanten og Ottekanten er harmonisk med Slankheden i det hele Taarn frembragt ved Anbringelsen af fire slanke Smaataarne paa de fire Hjørner. Taarnets hele Høide er 65 Al. De smaa Taarne hæve sig kun ubetydeligt ved Skibets nordostlige Ende over Taget, medens deres Spiir rage temmelig høit i Veiret; de ere ligeledes fiirkantede, hvorimod Spirene gaa fra Fiirkant over i Ottekant. Disse Smaataarnes Høide er 32 Al. Skibet er 18 Al. og Choret 17 Al. til Tagets Begyndelse.

Kirken har sex Indgange og desuden Sakristiindgangen, hvoraf især Hovedindgangen i Taarnet udmærker sig ved sin Rigdom, den er omgiven af dobbelte Søiler med rige romanske Bladkapitæler og Archivolter, hugget i Vegsteen. Portalet er afsluttet med en flad Gavl, som hviler paa rige romanske Bladkonsoler, ligeledes af Vegsteen, og som er kronet med et rigt Kors af støbt Jern. Ingangene mod Sydvest saavelsom Sideindgangen mod Sydost ere ogsaa udstyrede med Søiler, bladforsirede Tærningkapitæler og Archivolter, ligeledes udført i Vegsteen. Vinduerne ere af Malm med blyindfattede Ruder, forsiret med Friser af blaat Glas. I Taarnjalousierne ere Karmene af Jern, medens Jalousipladerne ere af hugne Hardangerheller. Alle Tage og Taarne ere tækkede med engelsk Skiffer, derimod Gavlene og Smaataarnene paa Hovedtaarnet med støbt Jern. Kirken er forsynet med Lynafledere. I det Ydre er Kirken ganske fri for Kalk eller Cementpuds, men derimod affuget med rød Cement, som gjør en prægtig harmonisk Virkning. — Basilikacharakteren vises ikke i det Ydre, da alle tre Skibe ere overdækkede med eet Tag, hvis Konstruktion er synlig i Kirkens Indre, idet Tagværket hviler paa kraftige Plankebuer, som bæres af tyve store Træsøiler, der adskille Hovedskibet fra Sideskibene. For at forplante Trykket af de store Buer i Hovedskibet over paa Væggene, er Plankebuerne i Sideskibene, som

Parti fra Arendals Omegn.

spænde mellem Søilerne og til Væggen, forankrede Trælisener. Chorets Tag er i Lighed med Skibets, kun udgaa Buerne her direkte fra til Væggen forankrede Lisener. Midtskibets indvendige Høide er til Tagspidsen 24½ Al. og ved Tagets Begyndelse 19 Al., Sideskibene ere 16 Al. høie, Choret er 20 Al. til Tagspidsen og til Tagets Begyndelse 13½ Al. Som Overgangsled mellem Buerne og Søilerne er anbragt rige Kapitæler og mellem Buerne og Lisenerne Konsoler af Zinkbronce, hvis Bladværk hæver sig brillant frem ved at den dybe Grund har en fløielsagtig zinoberrød Farve. Kirken er i det Indre holdt i ganske lyse Farver, Træværket guult i forskjellige Nuancer, forsiret med røde og blaa Linier, Væggene ganske lyse chamois, Korniscen, hvori en Gibsafstøbning af Thorvaldsens Christus er anbragt paa et Postament, er himmelblaa, omgivet af en forgyldt Staf, der afgiver en smuk Ramme for den blaa Farve og danner en god Overgang til den gule Hovedfarve i Kirken. Alterbordet, som af Menighedens Damer er udstyret paa det mest pragtfulde, udmærker sig især ved sit rige, virkelig kunstneriske Broderiarbeide fra Fru v. Pohlmanns Haand. Kirkens Sølvkar og Alterlysestager ere ogsaa meget smukt udførte. Ved Ingangen til Choret er paa venstre Side anbragt Prædikestolen, som er udført ganske i Egetræ, rigt forsiret med Bladværk, Hjørnesøiler og Gesimsdele, ved den høire Side er Døbefunten anbragt, den er en romansk Søile med et kalkformet Kapitæl, der er udført i Zinkbronce og forsynet med et smukt Døbefad af Sølv. I Choret ved Indgangen er anbragt to store pragtfulde Gaskandelabre, ligeledes af Zinkbronce, hver med fire smukke Glaskupler. Forøvrigt bliver Kirken oplyst ved femti større og mindre Gasarme, ligeledes i det rigeste Arbeide af Zinkbronce. Orgelet, som er bygget af Orgelbygger Erichsen, udmærker sig ved en overordentlig Kraft og Fylde, og gjør i Sandhed sin Mester al Ære. Prospektet tager sig ogsaa udmærket ud, navnlig gjøre de i Midtpartiet fremtrædende Principalpiber en mægtig Virkning. Blandt Kirkens øvrige Detailler bør mærkes Bænkene, der udmærke sig saavel ved sine Ryg- som Sidestykker, Stolene i Choret og Sakristiet samt Nummertavlerne og alle udvendige Døre, navnlig i de Aabninger, som ere forsynede med Portaler. Den valgte Stiil er gjennemført som i det Store, saa i den mindre Detail.

Kirken har omtrent 2,300 Pladse efter Loven, hvoraf 1,500 siddende Pladse; men den antages at rumme ret bekvemt 3000 Mennesker. Omendskjønt Kirken saaledes er meget stor, maa de akustiske Forholde dog siges at være overordentlig heldige, da der ikke findes mange Pladse i Kirken, hvor Prædikanten ei høres klart og tydeligt. Kirken koster omtr. med den allernærmeste Planering 48,000 Spd."

Smaabilleder fra Arendal og Omegn.

II.

Den nye Chausee — der igjennem Blødekjær og Sygehuusdalen fører forbi Langsæv, Longum og videre til Moland, Holt, Næs Jernværk og Tvedestrand — er det samme for Arendølerne som Carl Johans Gade og Slotsparken er for Kristianienserne. Foruden de almindelige Veifarende, der i Forretninger drage til og fra Byen, møder man næsten til enhver Tid paa Dagen, men især Morgen, Aften og Søndagseftermiddag, Byfolk, som ere ude at trække frisk Luft og faa lidt Motion. Hvor der er Anledning, har man plantet Træer og i passende Afstand anbragt Bænke ved Siden af Veien.

Det Parti, som vort Billede fremstiller, er taget fra „Udsigten" — en tæt ved Klinkenberg indrettet Hvileplads, der ligger paa Skrænten af det Fjeld, hvorigjennem Veien er brudt. I Forgrunden har man, foruden nogle nye Bygninger tilhøire og tilvenstre, den faste Skydsstation med tilhørende Udhuusbygninger, der for Øiet næsten synes at spærre Passagen; men som i Virkeligheden kun frembringe et Par Krumninger i den her begyndende Gade. Skjult af denne Huusklynge løber det trange Dalføre, hvori Byen ligger, imellem de høie Fjelde ned mod Søen. Ved det forrige Bedehuus, hvis Tag i nogen Afstand sees at rage frem over Skydsstationen, deler Gaden, der hidtil kun har fremviist Huse langsmed Fjeldet paa den ene Side, sig i flere Arme. Her begynder den efter Branden i 1863 nyopbyggede, regelmæssige Deel af Byen. I det Fjerne seer man tilhøire en Del af Hisøen med Kallevigs smukke Landsted Slaabervig, og tilvenstre lidt af Tromøen, samt Mærdø, der lukker Indseilingen til Arendal. Noget tilvenstre for det Sted, hvorfra Tegningen er taget, ligger det nye Distriktsfængsel tilligemed det for endeel Aar tilbage nedlagte Amtssygehuus.

Fra Udlandet.

Ulykken paa den franske Keisers Navnedag.

Keiserens Navnedag, 15de August, der i 17 Aar har været en Folkefest i Paris, var dennegang ledsaget af Ulykker, der betragtes som et sørgeligt Varsel. Politiet havde ladet Broen ved Concordepladsen afspærre paa høire Side. Soldaterne slap Ingen igjennem, og da Folkemassen efter Fyrværkeriets Afbrænden væltede sig mod Broen for at see Illuminationen paa Concordepladsen, blev Trængselen saa uhyre paa Broen, at Ingen mere kunde komme igjennem. Tusinder af Mennesker, som havde taget fast Post der, og som paa den ene Ende af Broen standsedes af Soldaterne og paa den anden næsten trykkedes ihjel af de tilstrømmende Masser, fordrede Soldaternes Fjernelse. Under den høieste Forvirring høres pludselig et høit og gjennemtrængende kvindeligt Angstskrig. Strax efter skriges om Hjælp fra alle Kanter, Saaredes og Døendes Jammerskrig opfylde Luften. Enhver søgte nu blot at værge for sit Liv. En vild Kamp opstod, hvorunder Ingen tænkte paa sin Næste; Enhver havde kun Tanke for sin egen Frelse. De, som styrtede til Jorden, nedtraadtes ubarmhjertigt. Denne Rædselsscene varede vel ti Minutter. Soldaterne holdt sig strængt til den modtagne Ordre, og Alt, som befandt sig paa Broen, var gaaet til Grunde, havde Mængden ikke begyndt at vige tilbage for den frygtelige Modstand, den fandt. Efter Kampen frembød Broen et tragisk Skue. 30—40 Mænd, Kvinder og Børn laa døde omkring (Tallet er endnu ikke bestemt angivet) *), og over 100 Personer vare mere eller mindre farligt saarede, 300 let saarede. Mange havde endnu Kraft til at slæbe sig bort. De Scener, som paafulgte, vare hjerteskjærende. Her søgte en Mand sin Kone, hist en Moder sit Barn, en ung Mand sin Forlovede. Hurtig Hjælp var forhaanden. Politiet, der bærer Skylden for Ulykken, opbød Alt for at skaffe de Saarede al optænkelig Lindring. Over hele Paris herskede den største Bestyrtelse, medens den prægtige Illumination endnu et Par Timer vedblev at laane Hovedstaden et bedragersk Skin af Glæde og Festlighed. Overtroen sætter disse Ulykker i Forbindelse med lignende Ulykkestilfælde under Ludvig den 16des Bryllup og Kongen af Roms Geburtsdagsfest, og den allerede før trykkede Stemning blev derved end mørkere. At Frankrig er gaaet tomhændet ud af den tydske Krig, betragtes som et diplomatisk Waterloo. Franskmændene have for længe været vante til Seir, til ikke nu at hænge for en Stund med Hovederne.

M. C.

*) Det her angivne Tal har nok siden vist sig noget overdrevet. Red. Anm.

Literatur.

Af **Norsk Landmandsbog** for 1865, udgivet af Anton Rosing, er nu 4de Oplag udkommet i Løbet af halvandet Aar. Dette nyttige lille Skrift har saaledes fundet en Udbredelse, der hos os er eneſtaaende, ialfald udenfor Skolebøgernes Omraade. (Jac. Dybwads Forlag. Priis 36 ß.)

— **Nymodens Bugtaleri.** Engang ivaar blev vi tilfældigviis i „Morgenbladets" Spalter opmærksom paa et Avertissement, der ved sin for det Slags Forfatterskab usædvanlige Vivacitet vakte vor Interesse; det annoncerede nemlig tilsalgs en liden Brochure, betitlet „Om Religionsfrihed og Statskirke", med følgende pikante Tilsætning: „Indeholder Alvorsord til de Storthingsrepræsentanter, der stemte mod Forandring i Grundlovens § 92, navnlig til O. G. Ueland, Olassen, Grønningsæter, Hammerstad og Riisnæs, der i Thinget ikke fik den Revselse, de fortjente." Ved første Øiekast antog vi denne fulminante Tilkjendegivelse for et af de Uddrag af en Anmeldelse, som man i den senere Tid ogsaa hos os pleier at tilføie Annoncerne om nysudkomne Bøger; vi undredes allerede over, hvilket Blad det vel kunde være, der tillod sig et saadant Frisprog, da det ved nærmere Besigtigelse viste sig, at det kun var Forfatterens subjektive Formening om sit Opus. Vi havde næsten glemt det Hele, da vi nogen Tid efter igjen mindedes om det ved et nyt Avertissement, der henledede et æret Publikums Opmærksomhed paa følgende Skrifter: „1) Om Religionsfrihed og Statskirke, 3die Udg. 2) Om Præsteſtanden og Præstedragten. (Indeholder høist vigtige Oplysninger om Kirkelæren.) 3) Om Gjenforeningen af Protestanter og Katholiker, af J. Froschhammer. (Forfatteren af den først anførte Afhandling erklærer, at dette er et fortjenstligt, omhyggelig gjennemtænkt Arbeide af gediegent Indhold.)" Saa stod der. Nu kunde vi ikke længere styre vor Nysgjerrighed efter at lære disse mærkelige Arbeider at kjende; vi anskaffede No. 1 og 2 og fandt nu, hvad vi allerede paa Forhaand havde havt en Anelse om, at Forfatteren til „Afhandlingerne" No. 1 og 2 og Oversætteren af No. 3 efter alle ydre og indre Kriterier at dømme var — en og samme Person. Selve Indholdet i „Afhandlingerne" var, trods de belovede „vigtige Oplysninger", ikke af den Beskaffenhed, at det vilde have kvalificeret dem til offentlig Omtale; Forf. synes nærmest inspireret af gamle Horrebow (Jesus og Fornuften 2c.) og lignende Aander; men hvad som virkelig er af et vist literaturhistorisk Værd og som vi derfor, saavidt det staar i vor Magt, ville bringe til Efterverdenens Kundskab, er, at man i Naadens Aar 1866 i Norge begyndte at praktisere den i andre kultiverede Samfund alt for længe siden gjængse Kunst, der kortelig kan benævnes „literært Bugtaleri" og som bestaar i, at et og samme Individ fra forskjellige Hold i republica litteraria lader høre diverse Røster, af saa ulige Klang, at den uøvede Tilhører nødvendigviis maa antage dem for udgangne fra forskjellige Personligheder, og at disse Røster eller Lyd da gjensidig bekomplimentere hinanden, forsikre hinanden om den gjensidige Høiagtelse, Gediegenhed, Sagkundskab o. s. v. Kunsten er rigtignok endnu i sin Barndom hos os; det er indlysende, at den maa kunne drives op til en ganske anden Virtuositet, saaledes at de forskjellige Røster ikke altid harmonere, men undertiden til behagelig Afverling komme med beskedne Tvivl, ja efter Omstændighederne endog med energisk Modsigelse, Skjældsord, over hvilke saa igjen en anden Røst til Slutning vinder en glimrende Seier. Af og til har man vel ogsaa før hos os forsøgt at sætte en saadan Komedie i Scene, men vedkommende Kunstner har aldrig været i Besiddelse af den fornødne Applomb; hans Maal har røbet ham, og Æselørene have stukket altfor tydeligt frem af Løvehuden. Det Individ, vi idag har den Fornøielse at indlemme i vort i den senere Tid næsten overbefolkede Menageri af literære Skadedyr, gjør unegtelig sine Kunster med en hidtil uhørt Kjækhed; men Behændigheden synes endnu ikke ganske at staa i Forhold til den gode Villie.

— „En Deeltager i Skolelærermødet i Tønsberg" har havt den Godhed at tilstille os et Exemplar af et Tillæg til „Den norske Folkeskole", der indeholder et Referat af en Deel af nævnte Mødes Forhandlinger, tilligemed en energisk Protest mod vor Omtale af „Norsk Folkeblads" Referat som „udtømmende". „Det vilde være saavel i vedkommende Blads som i Sandhedens Interesse godt (sic), om dette blev oplyst," mener Brevskriveren. Vi ville gjerne indrømme, at Udtrykket maaskee ikke var ganske korrekt, forsaavidt som Folkebladet jo ikke har optaget Medlemmernes „Udtalelser" i deres hele Udvide; men ved en nøiagtig Sammenligning af de tvende Referater er det dog bleven os temmelig indlysende, at de begge skrive sig fra samme Kilde, ja sandsynligviis fra samme Pen, og at vi altsaa ikke, naar vi benytte det ene af dem, der staar i det Blad, Skolelærerne selv have erkjendt for „sit Organ", med synderlig Ret kunne beskyldes for at „referere som Fanden læser i Bibelen", som Deeltageren vil paadutte os. Forskjellen mellem de tvende Referater synes os oprigtig talt kun at være den, at i det ene ere DHrr. Taleres Expecorationer givet i en mere diffus Form, i det andet i en mere concentreret.

— **Efterlysning af „flere tusinde Daler".** I en gammel Roman — hvis vi ikke feile er det i Le Sages „Gil Blas" — skildres blandt Andet et ærværdigt Par, der forlængst have passeret „Livets Middagslinie" og som nu sidde og tære paa Erindringerne fra sin Ungdoms Dage, der gjennem den lange Afstands Perspektiv antage et mere og mere rosenfarvet Skjær. „Nu tager Alting af; selve disse Frugter, vi nu nyde til Dessert, ere slette mod dem, vi før fik." „Ja, er det ikke sandt? Jo, jeg er vis paa det: i min Ungdom, da var Æblerne langt, langt større, end de nu ere." Omtrent paa samme Maade gaar det visse Folk med Erindringen fra de gode gamle Dage, da vi havde disse „ypperlige danske Skuespillere". Det var noget Andet det; nu staar man ved Randen af en Fallit; dengang florerede Kassen omkaps med Kunsten. „Indtægten var allerede for over 20 Aar siden flere tusinde Daler større end nu," fortæller en af Hovedstadens Nyhedskræmmere de gode Drammensere; „og Kunsten var som Følge deraf flere tusinde Procent mere værdt," ville Drammenstidendens Læsere naturligviis slutte. I hvad Forhold Theatrets kunstneriske Betydning staar, til hvad dengang, „for over tyve Aar siden," var Tilfældet, derom skulle vi ikke tvistes med Korrespondenten; hvad derimod de af ham paaberaabte „flere tusinde Daler" angaar, kunne vi tjene ham med den Forklaring, at de ganske og aldeles høre hjemme i de i sin Tid velbekjendte „faktiske Oplysningers" Kategori. Vi har liggende for os en Liste over Theatrets Indtægt i Aarene 1837 til 1852, indenfor hvis Omraade den af Korrespondenten antydede Guldalder altsaa skulde ligge. Maximum i dette Tidsrum var 23,451 Spd. i Spilleaaret 1838—39; Minimum 14,194 Spd. i 1848—49. Den samlede Indtægt for de nævnte 15 Aar beløb sig til 263,937 Spd., altsaa gjennemsnitlig 17,582½ Spd. aarlig. Kan Drammenskorrespondenten efter dette faa fat i de „flere tusinde Daler", han „for over tyve Aar siden" har opdaget i Theatrets Indtægt, haabe vi, at han skyndsomt offererer dem til den nævnte Institution, for hvilken de i disse trange Tider vistnok vilde være en kjærkommen Haandrækning. Derved vilde desuden Korrespondenten selv næsten udrette endnu mere for sin egen Navnkundighed end ved at skrive Drammenskorrespondencer.

Norge.

Christiania. Under 21de August have følgende Udnævnelser i **St. Olafs Orden** fundet Sted: Til **Kommandører** Statsraad H. L. Helliesen, Statssekretær J. Aall, Høiesteretsassessor A. W. Manthey, Stiftamtmand N. Vogt, Generalmajor N. C. Irgens, Professorerne C. A. Holmboe, Chr. Heiberg, Chr. P. B. Boeck og O. J. Broch. Til **Riddere**: Høiesteretsassessor C. J. Blich, Amtmændene Fr. A. Wessel-Berg, M. B. H. Nannestad, C. Smith, Chr. Jensen, H. Th. Meinich og J. C. Falsen; Professorerne Gisle-Johnsen, J. A. Voss, T. H. Aschehoug, Ch. Kjerulf og L. K. Daa; Expeditionssekretær H. Lehman, Expeditionschef A. Th. Kjerulf, Præst A. Faye, Sognepræsterne M. A. Gjør og John Aas, Rektor H. J. Hammer, Høiesteretsadvokat P. O. B. V. Kildal, Sorenskriverne M. H. Kildal og Chr. Feyer; Oberstlieutenanterne Joh. Falkenberg, Fr. J. Münster, Ad. og Fr. Munthe og J. M. E. Smith; Kapitainerne E. T. Rosenqvist og Hjalmar Olsen, Overtoldbetjent A. D. Mosling og Gaardbrugerne O. G. Ueland og O. Chr. Valstad.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 36.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 9. September 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Repræsentanter paa det 18de ordentlige Storthing.

IV.

Gaardbruger Ole Christensen Valstad

er født paa Gaarden nedre Valstad i Næs paa øvre Romerike den 10de August 1799. Sin Indtrædelse i det offentlige Liv gjorde han i 1832, da han første Gang valgtes til Valgmand, og havde allerede dengang saa mange Stemmer til Storthingsmand, at Omvalg maatte foregaa mellem ham og L. Mariboe. I 1836 kom han paa Storthinget som 3die Repræsentant fra Akershuus Amt, hvilket han siden den Tid, alene med Undtagelse af Storthinget i 1839, stadig har repræsenteret, snart som 1ste, snart som 2den og 3die Repræsentant. I Forbindelse hermed kan bemærkes, at han i 1853 ikke blev valgt til Valgmand, en Følge af kommunale Stridigheder inden hans Hjembygd, som i hele den sidste Menneskealder skal have befundet sig deelt i to fiendtlige Leire med Ole Valstad som fast Fører for den ene. Lige siden Formandskabsloven udkom, har han været stadigt Medlem af Kommunebestyrelsen.

I 1850 blev Valstad udnævnt til Medlem af den kgl. Kommission, som skulde tage Huusmandsvæsenet under Overveielse og fremkomme med Forslag til en Lov om samme, ligesaa af den Kommission, som i 1863 blev nedsat for at tage Skattevæsenet under Behandling. I 1864 blev han udnævnt til Ridder af Wasa, og i disse Dage er den øst- og vestlandske Opposition samtidigen bleven dekoreret i sine mest fremtrædende Personligheder, eller, om man vil, Inkarnationer, den første gjennem Ole Christensen Valstad, den anden gjennem Ole Gabriel Ueland, begge med St. Olafs-Ordenen. For omtrent et Aar siden modtog Valstad endvidere en Hædersgave fra en større Deel af Akershuus Amts Indvaanere gjennem en Deputation med Sognepræst Schønheyder til Ordfører.

Valstads Storthingsliv er, for den betydeligste Deel, vore fleste Storthingsbønders: betegnet ved en stærkt udpræget Standsinteresse, med deraf følgende svagt Syn for de almindeligere Interesser, og en i Forbindelse dermed staaende stærk Begjærlighed efter at indskrænke Regjeringens og udvide Storthingets Magt. Jacob Aall skrev i 1833 i sin „Nutid og Fortid", at „denne Klasse af Medborgere (ɔ: Gaardbrugerne) mindre end de øvrige synes at kunne hæve sig over Standens og Individets Interesse op til det egentlige Formaal for Storthingets Overveielser — det større Samfunds Tarv i Nutiden og Forberedelse til dets forbedrede Stilling i Fremtiden", og „at Gjenstande, hvis Indflydelse paa Samfundets Vel ikke saameget tilhørte den nærværende Tid som Fremtiden og som ikke viste saameget sin velgjørende Virkning i Vindskibelighedens umiddelbare Understøttelse som i Indretninger, hvilke en velordnet Stat ikke kan undvære, sædvanlig have fundet den største Modstand i Bondestandens Stemmegivning". Disse Bemærkninger gjælde ikke blot indtil og for det Tidspunkt, paa hvilket de bleve nedskrevne; en mere mærkbar Forandring er maaskee først at spore fra den Tid, Johan Sverdrup fik Noget at sige inden Oppositionen, skjønt det om denne Repræsentant kan siges, at han i mange Tilfælde er gaaet til en modsat Yderlighed. Hvorom Alting er, Valstad har i ovennævnte Henseende ingen Undtagelse gjort fra sine øvrige Standsfæller, og derfor var vistnok i det Hele det Vidnesbyrd beføiet, som gaves ham af Forfatteren til 11te ordentlige Storthings Charakteerskildringer (1845), en Forfatter, som ikke kan beskyldes for at være partisk imod ham, nemlig, „at han i sin Stemmegivning er haard og stræng, naar det gjælder Personer; kneben paa Skillingen overalt, hvor det gjælder Bevillinger, og at han ikke tager i Betænkning at give sin Stemme overalt, hvor der er Spørgsmaal om Udvidelse af Folkets Magt, selv om Grundloven vel ikke altid skulde hjemle Udvidelsen". Hvor vidtgaaende han kunde være i at skjære Remmer af Andres Hud, viste han første Gang han var paa Storthinget, da han i Anledning af en kgl. Proposition om Bankkursens Nedsættelse fra 125 til 115 pCt. foreslog, at Embedsmændene paa Grund af denne Forbedring i Kursen skulde lide en Nedsættelse i sine Gager af 25 pCt., et Forslag, som maaskee bedst charakteriseres derved, at selv „Statsborgeren" fandt en saadan Fremgangsmaade for gal; og endnu saa langt ned imod vor Tid som i 1852 kunde han offentlig fremkomme med et Forslag til Fattigbyrdernes Indskrænkning, gaaende ud paa, at Folk ved Lov skulde forbydes at gifte sig, forinden Garanti var tilveiebragt for, at den vordende Familie i den nærmeste Fremtid ikke skulde falde Fattigvæsenet til Byrde, samt at saavel Mødre som Fædre skulde kunne hensættes til Kronarbeide for at optjene Opfostringsbidrag til sine Løsbørn, naar de ikke formaaede at betale med Penge (se Mrgbl. for 1852, No. 211, og Kritiken over samme i et af de nærmestfølgende Nummere af Mrgbl., samt i Daa's Tilskuer, 1852, Aug. 28.). Dette Forsøg af Ole Valstad paa at indføre mecklenburgske Tilstande i vort Fødeland er i mere end en Henseende mærkeligt. Det er mærkeligt ved det Despotiske i Anlægget, den Mangel paa statsøkonomisk Begreb, som det røber, især naar man betænker, at Forslagsstilleren var en Mand, som havde et længere Storthingsliv bag sig, og havde været med i Behandlingen af Fattigloven paa Storthinget i 1845; men det Mærkeligste er ustridigt, at et saadant Forslag kunde fremkomme paa en Tid, der laa Arbeiderbevægelsen saa nær, og af hvilken man endda maatte have et friskt Indtryk. I denne Henseende er det lærerigt; et saadant Forslag vilde ikke kunne være fremkommet i et Land, eller i en Nationalforsamling, som hvilede paa almindelig Stemmeret, og det viser bedre end noget Andet, hvor langt vore Demokrater ere fra et virkeligt Demokrati, eller, om man vil, virkelig Folkefrihed. Ueland ytrede engang i en Jurydebat, at hvis man troede, at Konstituenterne tænkte sig en Folkefrihed, saa tog man feil; de vilde indskrænke Kongemagten og regjere selv. Heri er adskillig Sandhed, men mon det ikke kan siges med større Sandhed, at den Frihed, som vor Gaardbrugeropposition har fægtet for i Storthinget, endnu mindre er Folkefrihed, kun Bondefrihed? Den nærmeste Fremtid vil herpaa give et utvetydigt Svar, naar Spørgsmaalet om almindelig Stemmeret, som nu har hvilet siden 1851, bliver gjenoptaget, og Spørgsmaalet om den direkte Beskatning skal løses.

Arbeiderbevægelsen og „Ungarns Kuelse" skjød en Kile ind imellem Storthingsoppositionens, det vil sige, Storthingsmajoritetens østlandske og vest-

Ole Christensen Valstad. (Xylographi af H. P. Hansen i Kjøbenhavn).

landske Bestanddele. Kløften kom tilsyne allerede paa Storthinget i 1851, da Øst- og Vestlændinger blandt Andet under Huusmandslovens Gjennemgaaelse sagde hinanden flere Drøiheder; og da Repræsentanten Sagfører Thorvald Olsen tilligemed en „Fleerhed af Repræsentanter" var bleven indkaldt til Politikammeret, for i Anledning af Arbeideruroligheederne at afgive Forklaringer, og med stor Indignation protesterede herimod, fandt Valstad med flere Andre, at dette var en Sag ganske i sin Orden, og at han for sit Vedkommende under saadanne Omstændigheder vilde være glad ved at kunne meddele de Oplysninger, hvoraf han maatte være i Besiddelse*). Den gamle Opposition forsvandt efter disse Begivenheder mere og mere fra „Morgenbladets" Spalter, og Vestlændingerne bleve saa misfornøiede med sin gamle Chef i Pressen, at de besluttede at grundlægge et eget Blad (Nationalbladet, i 1852), som dog snart gik ind. Et nyt Forsøg blev i Begyndelsen af Storthingets Samlingstid i 1859 gjort paa at reorganisere Partiet, ved den bekjendte Reformforening; den talte forholdsvis faa Medlemmer blandt de østlandske Gaardbrugere, og glippede ligeledes. En større og betydeligere Sag var der endnu, hvori begge Parter gik Haand i Haand, Jurysagen; men da det afgjørende Slag skulde staa, og Storthinget selv faktisk var sidste Instants, saasom det paa Forhaand havde erholdt allerhøieste Tilsagn om Sanktion paa sin Beslutning, tabtes Slaget fornemmelig ved Østlændingernes Svigten i Afgjørelsens Øieblik.

Valstad var en af disse Han havde i 1857, da Lovforslaget gik igjennem, været med at stemme for det, og under en Examination ved Prøvevalget i 1859 sammen med de andre Repræsentanter forbundet sig til at „medvirke for en Reform i Retsvæsenet ved Indførelse af Jury" (se Mrgbl. for 1859, No. 123). Men i 1863 faldt han ikke blot fra, men redegjorde ogsaa for sit Frafald med en exempelløs Oprigtighed. „Ønsket om Juryen, erklærede han, var ikke nu saa levende som før; eftersom man havde faaet Øinene op for denne Institutions Kostende og Byrder, var Lysten tagen af. Specielt var det faa paa hans Kant, hvor desuden 2 Misvæxtaar efter hinanden havde bragt Folk i en traurig Stilling og under et økonomisk Tryk, som just ikke var skikket til at indgive Lyst til at have med disse Sager at bestille. Han vilde henvende det Spørgsmaal til sine Standsfæller — ikke til dem, som for enhver Priis vilde have Juryen — hvad de nu helst vilde, enten Jury og samtidig direkte Beskatning, eller ikke Jury og ikke direkte Beskatning. Ønsket om Juryen skrev sig fra en Tid, da man ikke kjendte noget til den, men da Folket vilde have alt Regjereri overført til sig, da det vilde lægge under sig saameget som muligt, og han kunde heller ikke nægte for, at da han hørte om den store Myndighed, som Folket vilde faa ved Juryens Indførelse, da fandt han det at være overmaade grumt og behageligt, og han erindrede meget vel, hvorledes han i den første Tid sværmede for Juryen. Men var da dette noget at tage fat i, at han sværmede for Juryen paa en Tid, da han ikke kjendte noget til den?" (Se Storth. Tid. for 1863, Forhandl. i Odelsth. No. 76 og 79).

Herom udtalte en Medrepræsentant (Rektor Steen) sig saaledes: „Valstad gjør Norges Storthing til en Tumleplads for barnagtig Trods, naar han siger, at det ikke var Alvor, men kun en Legen med Kræfter, Former og Beslutninger, da Storthinget i 1857 vedtog Juryloven. Han maatte sige, at det i høieste Grad havde forarget ham at være Vidne til Valstads Adfærd. Han vilde ikke nærmere dvæle ved Realiteten i hans Ytringer, da disse mortificere sig selv. At gjøre Juryens Indførelse afhængig af, om der i Næs var fede eller ikke fede Aar, beroede paa en Forvildelse i alle de almindelige Love for den menneskelige Tænkning. Han havde her faaet en Bekræftelse paa, hvad han nødig vilde tro, at vi endnu har langt tilbage til at fortjene Navn af et frit Samfund."

Og Ueland sluttede en Replik i samme Debat med følgende hvasse Ord: „Hvad man skylder sine Kommittenter, er at gaa med Alvor til Sagen, og ikke slaa til, før man er paa det Rene. Hvis Valstad i 1857 stemte for Juryen alene for at opponere og slaa Regjeringen en Knude, da var dette en høist beklagelig Fremgangsmaade, og han fortjente derfor at tugtes af sine Kommittenter. Det maatte vel være hans Kommittenters Mening, at de vilde have Juryen, siden de valgte ham igjen."

Men af denne Tugtelse blev der Intet. Valstads Kommittenter viste sig at være af en anden Mening, thi ikke blot valgte de ham igjen til det følgende Storthing, men forærede ham endog, som ovenfor anført, en ved almindelig Subskription istandbragt Hædersskjænk, og gave ham ved samme Leilighed det Vidnesbyrd, at han ganske havde handlet i deres Aand og til sin Adfærd havde deres fulde Bifald. Det er ellers vitterligt nok, at Valstad i sin Opfatning af Juryspørgsmaalets Gang og Skjæbne langfra stod alene, skjønt han var den eneste, som havde Mod til aabent at vedgaa den; de Forhandlinger mellem Vælgerne, som gik forud for de sidste Storthingsvalg, beviser dette mere end alt andet, især Valget i Kristians Amt, hvor de Valgmænd — deriblandt Gaardbruger Hammerstad, som ogsaa havde stemt for Jury paa Storthinget i 1857 — som i 1859 tillode Baggerud at forstøde en Repræsentant, fordi han havde stemt mod Jury, i 1865 saagodtsom enstemmig ved en anstillet Votering, stemte for Ikke-Jury; Baggerud selv var paa et hængende Haar falden igjennem paa sit eget, i sin Tid godkjendte Program; og saa forvirrede vare Begreberne, at efter dette Udfald et af vore Storblade, som selv havde leflet med Juryen, da den syntes at have Vind i Seilene, faldt over Baggerud, der rigtignok ikke kan undgaa Daddel for sin Hovmodighed i 1859, men fortjener Agtelse, fordi han i 1865 viste sig som en Mand af Charakteer, der blev sin Overbeviisning tro, en Ros, man ikke kan tilkjende Amtets Valgmænd.

Hvad Valstads Holdning i den unionelle Politik angaar, da var han blandt de 43, som i 1857 voterede for Henlæggelsen af den kgl. Proposition om den indbyrdes Handel og Søfart mellem Norge og Sverige; derimod var han en af de bekjendte 8, som stemte imod Henlæggelse af Propositionen om norske og svenske Dommes Exigibilitet. Den sidste Votering kom ham dyrt at staa, da han ved Prøvevalget til næste Storthing maatte lade sig examinere, og ved den Leilighed, afgav den betænkelige Erklæring, for Fremtiden aldrig at ville befatte sig „enten med saadanne Love som for sidste Storthing forelagte eller med lignende Love," idet han undskyldte sin tidligere Stemmegivning med sit utilstrækkelige Bekjendtskab til Mellemrigslovforslaget i alle dets Detailler. Til Overflod forsikrede han, at han ligesaalidt vilde Skandinavisme som Amalgamation. Derimod forbandt han sig, som ovenfor anført, sammen med de andre ved Prøvevalget udkomne Repræsentanter, til at medvirke for en Reform i Retsvæsenet ved Indførelse af Jury. Hvorledes det gik med sidste Post, er ovenfor udførlig paavist; hvorvidt hans Opfatning ogsaa af de unionelle Forholde efter den Tid skulde være modificeret, derom vides intet, ialfald foreligger derom intet Officielt; over det paa sidste Storthing indbragte Forslag til Lov om gjensidig Retshjælp mellem Norge, Sverige og Danmark havde han som Medlem af Lagthinget ikke Anledning til at erklære sig.

Fra sidste Storthing kunne anføres flere Voteringer af Valstad, der vidne om et uhildet Blik og vise, at han forstaar at hævde det hele Samfunds Krav ligeoverfor stærke partikulære Interesser. I denne Henseende fortjener særlig at fremhæves hans Forhold i Militærsagen. Her var han en af de faa Gaardbrugere, som talte og stemte for en udvidet Øvelse for Liniearmeen gjennem Indkommandering i Garnison; han vidste vel, ytrede han, at der imod samme var en stærk Opinion i Landdistrikterne, men vor Armee tiltrængte en større Øvelse, og efter moden Overveielse fandt han Indkommanderingen hertil at være den hensigtsmæssigste og virksomste Foranstaltning. — Forslaget om Religionsfrihed for Embedsmændene, som altid har strandet paa en Majoritet af Bønder med Ueland og nogle Præster i Spidsen, gav Valstad sin Stemme. Bemærkes bør ogsaa, at han var den eneste af sine Standsfæller, der gav sin Stemme til Forslaget, om at den til Thronen nærmest arveberettigede Prinds skulde kunne udnævnes til Vicekonge. Derimod hindrede Frygten for en mulig Indførelse af direkte Beskatning ham i at se Vigtigheden og Nødvendigheden af at forbinde de nordlige Landsdele med det øvrige Rige ved et Telegraphanlæg til Finmarken.

I de betydeligere politiske Spørgsmaal viste Valstad sig paa sidste Thing strengt konservativ. Forslaget om Statsraadernes Adgang til Storthinget, hvilket han, sammen med Stabell, tidligere havde givet sin Stemme, stemte han denne Gang imod; der gjordes, sagde han, i den senere Tid saa mange Forsøg paa Forandringer i Grundloven, at han nu vilde holde igjen. Aarlige Storthing stemte han imod denne Gang ligesom tidligere. Ved denne Leilighed gjorde han paa en Maade sit politiske Testamente — han antydede nemlig ved sidste Valg, at han nu for sidste Gang tog Sæde paa Storthinget —; saavel af denne Grund, som fordi det giver en interessant Belysning af Stillinger og Forholde i vor indre Politik, fortjener det Væsentligste af det en Plads her:

Det, ytrede Valstad, som for ham i denne Sag var afgjørende, var den Omstændighed, at han ikke kunde overskue alle de Følger, som vilde resultere deraf. Man hørte rigtignok de Fleste af dem, der vilde have aarlige Storthing, sige, at de ikke vilde have Systemforandring i selve Statsstyrelsen; men det var det, som han ikke var tryg for. Han forestillede sig Sagen saaledes, at dette var Begyndelsen dertil; hvis vi nu fik aarlige Storthing og saa sidenefter den Grundlovsforandring vedtoges, at Statsraaderne skulde deltage i Storthingets Forhandlinger, saa tænkte han, at vi vare paa god Vei til at faa et forandret System; derved vilde der udøves et saadant Tryk paa Regjeringen, at den havde ondt for at blive der, hvis den stod mod Storthingets Pluralitet. Han kunde ikke sige, at dette vilde skee, men han troede, at det let kunde gaa saaledes, og det vilde han ikke være med paa. Han havde den Tro, at det vilde være uhensigtsmæssigt og skadeligt for Nationen, om det skede. Man vilde efter Talerens Formening ikke vinde ved, at Storthinget skulde have hele Magten til at styre Alt og drive Alt frem. Man kunde maaske sige: „Vi holde selv Tøilen, det gaar ikke længere, end vi selv ville." Men han vilde spørge, om det ikke paa den anden Side var tænkeligt, at man kunde slappe Tøilen. Sagde man, at det ikke vilde gaa saa, maatte man være opmærksom paa, at der var en Del, som vilde have det saa. Han var vis derpaa; thi han havde engang selv været En af dem; men han var nu kommen til den Overbevisning, at det ikke var godt. (Se Storth. Tid. for 1865—66, Forhandl. i Storth. No. 28).

Dette er altsaa Summen af den Erfaring, Valstad har gjort som Politiker gjennem et langt Storthingsliv. At Bruddet med hans Fortid er bleven saa fuldstændigt, er, udvortes, maaske nærmest foranlediget ved en egen, af Regjeringen i den senere Tid adopteret Politik, hvoraf ogsaa andre gamle Oppositionsmænd have taget Skræk, men ikke usandsynligt tør det have sin inderste Grund i en uvilkaarlig Fornemmelse af, at den nærmeste Fremtid gaar svanger med Noget, som der i Hjerterne grues for, og som ialfald de østlandske Bønder foreløbig ere bestemte paa at trænge tilbage ved en streng konservativ Holdning.

Valstad er engang paa Storthinget bleven karakteriseret som Manden med „det kloge Hoved og den sparsomme Haand." Det er træffende, og skjøndt Valstad ved den Leilighed da det blev sagt, optog det som Chikane, dog en Ros for ham. At han har været en Kniber, naar det i Storthinget gjaldt Skillingen, har han selv ved mere end een Leilighed paastaaet, og paa en Maade, som synes at antyde, at han deri satte en Hæder. Men det skal siges til hans Ros, at hans senere Storthingsfærd i dette Stykke har vist sig fri for den Hensynsløshed, hvormed han indledede den; ja blandt det meget Andet, som blev lagt ham til Last ved Valget til Storthinget i 1859, var ogsaa hans Rundhaandethed i Bevilgninger (vel nærmest under Indtrykket af Bevilgningerne paa det „flotte" Storthing i 1857). Hans kvikke Hoved og hurtige Begreb er bekjendt, ligesom det altid har været en Fornøielse at iagttage den Lethed og saa at sige „Abandon," med hvilken han i sin brede østlandske Dialekt bevæger sig i Debatten, som oftest tillige med en vis Originalitet, der røber den opvakte og af Naturen vel begavede Autodidakt. I den naragtige Debat, som paa Storthinget i 1859 udspandt sig om Benævnelserne „Tavleverk" og „Plancheverk"*), hvilket sidste Valstad — skjøndt det i Realiteten Intet gjør fra eller til — læste som „Plankeverk," førte han Tingen tilbage til det rette Punkt med følgende korte Bemærkning: „Jeg vil afgive den Erklæring, Hr. Præsident, at Tavleverk det forstaar jeg, men Plancheverk det forstaar jeg ikke."

Valstad har været to Gange gift, første Gang den 23de Oktober 1823 med Enken Inger Birgitte Evensdatter øvre Valstad, der døde den 17de September 1854, anden Gang den 22de November 1855 med Enken Birthe Marie Pauline Christophersdatter Ihle. 55.

*) Man vil erindre, at Th. Olsen og en „Fleerhed af Storthingsmænd" paa den Tid antoges, og vistnok med Grund, at have pleiet adskillige Forhandlinger med Arbeiderbevægelsens Ledere.

*) I Anledning af Budgetkommitteens Indstilling til Bevilgning af en Sum til Udgivelse af et Tavleverk over Hudsygdomme af W. Boeck og Danielsen; Assessor U. A. Motzfeldt protesterede mod Udtrykket „Tavleverk," „som var svensk og vilde amalgamere os med Svenskerne," og vilde have „Plancheverk" istedet."

Skildringer af den svenske Tidningspresses Historie.

II.

1810—1820.

Kaster man et Blik paa de Tidninger, der ved Begyndelsen af denne Periode fik nyde godt af den nys skjænkede Ytringsfrihed, saa modtager man paa ganske enestaaende Undtagelser nær det samme Indtryk af Fred og barnlig Uskyld, som i de sidst forløbne Decennier de ydre Forhold havde indskrænket den offentlige Menings Organer til at slaa sig tiltaals med. Der træffe vi først „Polyfem, ett blad att läsa paa sängen," en Titel, som ingenlunde maa fortolkes, som om det var Bladets Bestemmelse at dysse sine Læsere i Slummer; thi Redaktøren, J. Askeløf, hvem vi senere faa Anledning til at ofre en vidtløftigere Omtale, førte en af

de smidigste og mest underholdende Penne, den svenske Tidningspresse indtil Datum har havt at opvise, ikke at tale om, at han i sin Egenskab af en af Sveriges mest fremragende Gourmander rent a priori maa ansees for at have været en Mand af Aand og Smag*). Titelen skulde blot gjennem en mere poetisk Omskrivning betegne, at Tidningen udkom om Aftenen. Forresten var den i politisk Henseende from som et Lam. Journal för litteraturen och theatern begyndte at udkomme samme Aar som Polyfem, nemlig i 1809; den styredes af Peter Adam Wallmark, en af Pressens mest utrættelige Kjæmpere, hvis Navn vi ville møde lige ned til 1847. W. var i Begyndelsen af sin publicistiske Bane ikke nogen særdeles underholdende Forfatter, hvorom da ogsaa hans inden Literaturhistorien velbekjendte „Handen, ett Skaldestycke, med upplysninger och plancher“ (1807) tilstrækkelig vidner. Forresten var han strax efter Carl Johans Ankomst til Sverige i November 1810 bleven ansat som dennes Lærer i Svensk, og den nye Thronfølger, der allerede ved deres første Møde i Anledning af W.s Redaktørstilling havde ytret: „Vous avez une belle occasion d'être utile à votre pays,“ fandt sandsynligviis, at de Timer, i hvilke han ikke lærte Svensk af den unge Publicist, lode sig bedre anvende til at inspirere denne med hans egne allerhøieste Ideer, som da W. siden kunde udlægge for det svenske Folk. Journalen kunde saaledes vel ikke siges at være salarieret, men Redaktøren var det saa meget sikrere, og fra den Side kunde Styrelsen saaledes være sikker paa Fred og gode Dage. Allehanda, der redigeredes af Statssecretær Batram, levede hovedsagenlig af Avertissementer, og Lenngrens Stockholmspost tænkte paa alt Andet end politisk Opposition.

Ved Siden heraf havde der imidlertid vist sig visse Phænomener, der indjoge den nye Thronfølger Skræk og bragte ham til at begynde med de Forsøg paa at skaffe sig en salarieret Presse, som han sin hele Regjeringstid igjennem forfulgte — altid med lige lidet Held og til lige stor Skade for hans egen Stilling til de uafhængige Tidninger.

Kun et Par Maaneder før hans Indtog i Stockholm var det Fersenske Mord begaaet, og man kastede — og neppe uden Grund — en stor Del af Skylden for denne oprørende Udaad over paa Nya Posten, der var begyndt at udkomme Vaaren 1810, og som den 14. Juni indeholdt en, efter hvad man senere har erfaret, af Bladets Redaktør Bengt Johan Törneblad forfattet Fabel, betitlet „Rævene“. Umiddelbart efter Mordet charakteriseredes dette i et andet nyt Blad, Allmänna opinionens organ, der redigeredes af Adolf Regnér, som „et Bevis paa Omsorg for det svenske Navns Ære og paa Iver for at udslette den Plet, der var bleven den svenske Nation paatrykt“. Da Wallmark, som med alle sine Svagheder var af en retsindig Charakter, i Journalen havde nedlagt en kraftig Protest mod dette Rabulisteri, for at bruge det mildeste Navn, fik han om Aftenen sine Vinduesruder itukastede. Blandt Andet gjorde man i sin Tid meget Væsen af et Angreb paa General Döbeln i en obskur Tidning kaldet "Nytta och Nöje". Den tapre General blev først saa rasende herover, at han ilede op til Kongen og bad om Tilladelse til at skyde Artikelens Forfatter; afstod dog siden fra sit blodige Forsæt, da Vedkommende lovede, at det aldrig mere skulde gjentage sig.

Efter Thronfølgerens Ankomst satte man imidlertid en energisk Modstand mod disse Agitationer, og da Nya Posten den 26. Nov., kort før Fersens høitidelige Begravelse, indeholdt en ny Fabel, betitlet „Rævene No. 2“, lod Engeström Bladets Bogtrykker kalde op til sig og truede med at lade ham arrestere, saafremt der indtraf den ringeste Uorden ved Begravelsen. Nya Posten sendte sendte snart hele Skyer af Virakduft opad mod Høiden. "Wörnadsfull, men utan bäfwan skådar jag upp," udbryder den, "till hjelten, Sweas hopp, en stapplande faders, ärans och odödlighetens älskling. Hans namn är Carl Johan; men större än detta namn är hans ädla själ. Hwar är smickraren och den swekfulle, som ej studsar tillbake för hans ljungeldblick?" Naar det eneste Blad, der gav sig Mine af at drive Opposition, førte et saadant Sprog, syntes Tilstanden egentlig ikke at fordre extraordinære Foranstaltninger, og det maatte derfor i en ikke ringe Grad vække de udenfor Koulisserne Staaendes Forbauselse, da Rigsdagen i Örebro modtog den kongelige Proposition af 26de Mai om Rettighed til uden Videre at lægge Beslag paa Tidninger, den saakaldte Inddragningsmagt. Her gives en gruopvækkende, men i meget almindelige Phraser holdt Skildring af den periodiske Presses Tilstand, af hvorledes „Kongemagtens Beslutninger dadles, Stændernes Foranstaltninger klandres uden nogen Agtelse, Anledning gives fremmede Magter til Misfornøielse og Løsning af det venskabelige Forhold; Autoriteternes Handlinger anklages mere eller mindre aabenlyst for Uretfærdighed og Undertrykkelse; fortjenstfulde Embedsmænds eller private Medborgeres Navn og Rygte gives til Pris for Bagvaskelsen, og under alt dette staar han, der bryder Loven, beskyttet i sit Mørke, og den uden noget Bevis Anfaldne stilles frem for Almenhedens Blik.“ Det er forresten klart, at denne Skildring mere er af prophetisk end historisk Art, og i det Foredrag, med hvilket Hofkantsleren drev Forslaget igjennem, indrømmedes ogsaa dette, idet han fornemmelig argumenterede fra den store Krisis, der øiensynlig forestod i Europas Forholde. Hensigten var altsaa ikke saameget at hemme Misbrug, der endnu langtfra vare blevne almindelige, som at faa et Middel ihænde, ved hvilket Fyrsten til enhver Tid souverænt kunde gribe ind i den offentlige Diskussion og stoppe denne der, hvor den forgreb sig paa Landets eller — hvad der for ham maatte være vanskeligt nok at skille herfra — hans egne Interesser. Det lykkedes virkelig, til Trods for det rent ud Ulovlige ved at afgjøre en Forandring ved Grundloven paa samme Rigsdag, ved hvilken den var bleven forelagt — ved Hjælp af endel rørende Tale, præsteret af Hofkantsler Wetterstedt, om „den ædle Fyrste, der ved vor ærværdige Konges Side har forstaaet gjennem sin Kraft og sin Anseelse at fjerne Farerne fra vore Bygder“ m. m., at faa Stænderne til at skjænke Kongen den attraaede arbitrære Magt til uden foregaaende Varsel — altsaa endog mere summarisk, end den nuværende franske Regjering gaar tilværks — at inddrage Tidninger, som han maatte finde „wådliga för allmän säkerhet, eller utan skäl och bewis förnärmande personlig rätt, eller af en fortfarande smädlig egenskap“. Og vel at mærke, denne Inddragning kunde iværksættes, uden at nogen særskilt Aarsag blev angivet, ja uden at engang den specielle Artikel paapegedes, der havde foranlediget Forholdsregelens Anvendelse.

Den hele Foranstaltning viste sig senere kun at være et Led i den Kjæde af Forsøg paa at „befæste Thronen“, med hvilke Carl Johan forresten somoftest kom saa uheldig afsted, hvor ivrigt end Aristokraterne forsøgte at hjælpe ham til at „slaa alle Rigets Anarkister til Jorden“ eller som en Anden, den rige C. A. Wrangel, mere aabenhjertigt udtrykte sig, „gribe Diktaturet *)“. Det er igrunden ikke saa meget at undres over, at den i Örebro i en for Regjeringens Paavirkning meget bekvem Isolation anbragte Rigsdag gik ind paa Forlangendet, især da Wetterstedt meget behændigt lod Tilhørerne skimte Muligheden af, at Hans Majestæt frivillig vilde afstaa fra den ham betroede vilkaarlige Magt, saasnart den ikke viste sig nødvendig, — endnu mindre, at Carl Johan vovede at fremkomme med det —, som at der overhovedet under Spidsen af et saadant, stadig truende Damoklessværd i Tidens Løb kunde fremstaa en uafhængig Presse, og det ovenikjøbet en, der tilsidst fortrængte sine besoldede Modstandere og ved Slutningen af Carl Johans Regjeringstid stod som ubestridt Seierherre paa den med dræbte Tidninger bedækkede Valplads.

Pudserligt nok var det et af Regjeringens egne Organer, der først fik smage det nye Tugtens Ris, som Stænderne med saa megen Beredvillighed havde lagt i Styrelsens Hænder. Dagen efter Kronprindsens Afreise til Tydskland i Mai 1813 havde en af de subvenerede Tidninger, Nya Skandinaven, indeholdt en meget kuriøs Artikel, i hvilken der for det forbausede Sverige aabnedes et vidtstrakt Fjernsyn over, hvad som i Fremtiden skulde ske. Kronprindsen skulde nu ifølge N. S.s Prophetier fordrive Napoleon fra Tydskland, selv gaa ind i Holsten og derfra tvinge Danmark til at afstaa Norge, hvis Besiddelse var bleven Sverige garanteret af dets Allierede. Wallmark, der uden Tvivl ansaa Artikelen for enten en Indiskretion eller ogsaa en ren Phantasi, troede formodentlig at vise sin Herre en Tjeneste ved øieblikkelig i Journalen för litter. och theatern at optage en Artikel, i hvilken Nya Skandinavens Udtalelser bekjæmpedes, dels fra det Standpunkt at Trykkefrihedsloven forbød „Offentliggjørelsen af uafsluttede diplomatiske Underhandlinger med fremmede Magter“, dels i Betragtning af, at „det Forsvar for Norges Inkorporation, der hentedes fra dets Beliggenhed paa samme Kontinent som Sverige, ikke var meget velvalgt, da Napoleon selv havde benyttet sig af samme Paaskud for at kaste sig over flere af Frankrigs Nabostater, saasom Belgien og Nederlandene“. Kronprindsen, der naturligvis havde inspireret Nya Skandinavens Artikel, blev imidlertid rasende over denne Modsigelse og skrev fra Carlskrona et Brev, i hvilket han fordrede Journalens øieblikkelige Inddragning; skede dette ikke, vilde han vende tilbage til Stockholm, sammenkalde Rigsdagen og frasige sig Thronfølgen. Mod saadanne Fordringer var ingen Modstand mulig; Wallmark blev afsat, hans Pension inddragen og Journalen ligesaa d. 17. Mai 1813, da Tidningens hele Indhold var en eneste uskyldig Theaterecension. Først Aaret efter blev Wallmark igjen tagen til Naade, fik sin Pension tilbage og Tilladelse til at fortsætte sin publicistiske Virksomhed i Allmänna Journalen.

Dette som en Prøve paa den negative Side af Styrelsens Omgang med Tidningspressen; vi skulle nu gaa over til den positive.

Paa det Felt, Regjeringen paa denne Maade fik frie Hænder til at rydde, forsøgte den nu at plante nogle sødtduftende Spirer, i hvis Skygge den med Tiden kunde hvile sig, og som skulde forsyne den med de nødvendige Laurbærblade, som den behøvede til sin Pynt, naar den skulde optræde ligeoverfor Repræsentationen og den offentlige Mening. Men til sin Ulykke var den saa uheldig i Valget af Gartner, som det vel var muligt. Åskådaren, Trompeten, Skandinawen og Nya Skandinawen afløste hinanden; men de idelige Omdøbninger kunde ikke skjule, at Manden, der stod bag det Hele, stedse var den samme: Carl August Grewesmöhlen. Tilsidst sank han tilbage igjen i det Mørke, fra hvilket han havde hævet sig, og døde landsforvist i Norge, man ved ikke med Sikkerhed naar eller hvor, men sandsynligvis omkring 1822. Imidlertid var der nogle Aar, da hans Navn var kjendt og frygtet som faa, — rigtignok ogsaa bedækket med dyb Foragt, selv af dem, der benyttede ham. Han var begyndt med en rasende Opposition mod hvad han kaldte „de aristokratiske Smaadespoter“, havde derpaa solgt sig til det saakaldte Mannerheimske Parti, i hvis Interesse han agiterede blandt Pøbelen og stod i Spidsen for et gjennemført Spioneringssystem, med hvilket de, der betalte ham, ansaa det for nødvendigt at vaage over det gamle Gustavianske Parti. En Memoireforfatter, der har leveret værdifulde Bidrag til den svenske Politiks Historie i det her omhandlede Tidsrum, men hvis Meddelelser imidlertid maa benyttes med megen Forsigtighed, har tilskrevet Grewesmöhlen en væsentlig Andeel i den bekjendte Fersenske Katastrofe. „Han var troligen,“ ytre de Schinkel-Bergmanske Minnen, V., 249, „den vildaste demagog, Sveriges nyaste häfd eger att framwisa, och enligt flera sammenstämmande uppgifter war han författare till de uppwiglingsskrifter, proskriptionslistor m. fl., hwilka spriddes i kassernerne, bland tjenande klassen och gatans sämsta slödder, uppmanande till mord och plundring. Man finner, att Grewesmöhlen under oroligheterna mycket öfwerskred den gräns, hans hemliga förmän åt honom utstakat, och i följd hwaraf hans handräckning togs i anspråk hufwudsakligen i ingen annan syftning, än att bereda Fersen och några andra högt uppsatte personer en skymflig behandling af folkhopen.“ Hvorledes det nu end hænger sammen hermed, saameget er vist, at han havde erhvervet sig Ry for at være „un buldog, qu'il est bon d'avoir dans la main pour le lâcher au besoin“, som Carl Johan træffende karakteriserede ham, og at høieste Vedkommende ikke fandt det under sin Værdighed at betro ham Ledelsen af det første halvofficielle Organ, der den 26de November 1810 begyndte at udkomme under Titelen Åskådaren, medborgerlig weckoskrift i statistiska och politiska ämnen. Det begyndte med en varm Lovprisning af Trykkefriheden, men slog hastig over i Panegyrik over den Styrelse, der gjorde alt, hvad der stod i dens Magt, for at indskrænke denne, og over denne „furste, som tillwunnit sig det folkets gränslösa kärlek, hwars länge saknade sällhet han en dag skal fullkomma. — — Huru lyckligt är ikke Sverig, som wetat genom ett enda steg, aflägsna sina förra och tillkommande olyckor, och som i sitt sköte nu äger en furste, som är werldens kärlek (Deliciæ humani generis) og skall fullbörda wårt hopp om en beständig sällhet.“ Folket advares faderligt mod alskens „demagogische Umtriebe;“ Folkemagten, heder det, hvilken man har anseet som et saa sikkert Tegn paa Frihed, formaar kanske mindre end nogen anden Regjeringsform at opretholde en virkelig og mulig Frihed. „Det är emot sjelfwa naturen af en folkmagt, att länge kunna fortfara såsom sådan; och den sällhet, som under denna makt blifwit vunnen, bör ei tillskrifwas sjelfwa folkmakten, utan de wisa och dygdiga ledare, som styrt och kunnat anwända den.“ Man ser, det er allerede theoretisk sat i System og doceret for den uvidende Mængde, hvorledes det er paa sin Spidse, „de wisa og dygdiga ledare“, Statspyramiden hviler, og naturligvis ikke paa sin Basis.

Den 11te December 1811 døde Åskådaren og opstod igjen som Trompeten eller Krigsförklaring emot allt ondt, der holdt Livet i sig fra 10de Januar til 8de August 1812. Af dens Ind=

*) Se Sturzenbeckers Grupper och personager, „En gastronomisk trio.“

*) Ligeoverfor Norge antog disse Forsøg en endnu alvorligere Charakter, saaledes som da en i et tydsk Blad indført Skrivelse fra Stockholm, der selv ikke lagde noget Skjul paa sit officielle Udspring, truede med, at „Hans Majestæt ikke uden den høieste Nødvendighed vilde betjene sig af andre Midler end dem, Konstitutionen indrømmede ham,“ til at forbedre denne samme Konstitution, som „Hans Majestæts Ædelmodighed havde skjænket Nordmændene“. Senere kom Propositionerne til 1824 Aars Storthing.

hold ville vi kun anføre følgende Digt paa Kronprindsens Fødselsdag; det kan tjene som Prøve paa Resten:

„Han kom och såg och wann —
wälsignad ware Han,
wår hämnare!
Hans rykte öfwerwanns
af nya lagrars krans;
i alla dygders glans
han segrade.“

Af større politisk Betydning var Skandinawen, der allerede var begyndt at udkomme Foraaret 1812. Hensigten med dette Blad var at forberede 1812 Aars Politik, og det lader sig ikke nægte, at dette skede baade med Diærvhed og Kløgt. Den første Sats i Argumentationen gik ud paa at hævde Styrelsens Ufeilbarhed, og da de Ytringer, som Grewesmöhlen i dette Øiemed vovede at komme med paa Prent, virkelig maa synes os saa mærkelige, at vi neppe kunne fatte, hvorledes de for ikke mere end et halvt Aarhundrede have kunnet blive udtalte, ikke i Rusland eller China, men i vort eget Naboland, tro vi her at kunne regne paa vore Læseres Taalmodighed for nogle vitdløftigere Citater. „Skulde man vel,“ ytrer Bladet, „kunne forestille sig en Regjering, hvis Hensigter bevidst vare stridende mod Landets Vel? En saadan Regjering findes ikke. — — Det Foreningspunkt, mod hvilket det almene Tankesæt i en Stat bør rettes, kan og bør ikke være noget andet end dens Regent. Det er der hvor, fra Samfundets hele Omraade, alt det forener sig, der hører med til Statslegemet; det er der, hvorfra det skal anvendes, eller hvorfra Liv og Bevægelse skal spredes. Alle de Motiver, der foranledige en Regent til de Skridt, han tager, kunne ikke være kjendte af Alle, kunne følgelig heller ikke bedømmes strengt, og ere ikke Misgreb, fordi om man ikke altid kjender Foranledningen til dem. Men hvad man i Almindelighed og med Sikkerhed bør tro, er, at ethvert Skridt sigter til det Almenes Bedste, at dette er enhver Regents eneste Formaal, og at, om Noget mislykkes, Aarsagen aldrig kan ligge i Regentens Hensigt, der altid maa sigte til det Bedste.“

Derpaa gaar Bladet over til at forberede Tilslutningen til Rusland og Norges Erobring. „Saaledes som vor politiske Stilling for Øieblikket viser sig, vilde en nærmere Forbindelse med Rusland være mere magtpaaliggende end enhver Anden, og en Alliance med denne Magt synes at være af høieste Vigtighed. Det er sandt, den svenske Nation har hidtil ei omfattet den russiske med samme venskabelige Fortrolighed, som den har gjørt med den franske; men i denne Forskjel ligger der dog ingen naturlig Hindring for en ligesaa nær Forening.“

Endelig slog i 1815 Grewesmöhlens Time. Han var bleven sluppen løs mod den saakaldte Ridderhusopposition, der vilde styrte Ministeriet for selv at træde i dets Sted, og var med sin sædvanlige Glubskhed falden over et af dennes mest bekjendte Medlemmer, Baron Johan Ludwigsson Boye. Efter en rasende Kamp („Räf-Saxen,“ „Warg-Gropen,“ „Den förhärdade storljugarens porträtt,“ „Den högwälborne äreskändaren“ var Titlerne paa et Par af Grewesmöhlens Stridsskrifter) dømtes han den 19de Januar 1816 til Ærens Tab og Landsforvisning. Han søgte kongelig Benaadning, men forgjæves; han fik i dets Sted en Pension af Carl Johans Privatkasse, af hvilken han levede i de sidste Aar af sit Liv.

Det viste sig at være vanskeligt at finde Nogen, der, kunde træde i Grewesmöhlens Sted. Wallmark, der efter Inddragningen af hans Journal för litteraturen och theatern, i 1813 fik Lov til at fortsætte med Allmänna Journalen, var den eneste „velsindede“ Skribent, der duede til Noget. A. Regnér redigerede i 1815 Tiden og i 1816 Tidens anda, men gjorde ingen Lykke, ligesaalidt som Törneblad i Föreningen, skandinawiskt folkblad (13. Juli 1816—17. Marts 1817) og Swenskt National-Blad (16. Juni 1817—21. Juli 1818). Begge Forfattere vare Hofpensionister, og fik derfor ikke røre sig saa frit, at de kunde drage Opmærksomheden hen paa sig. Journalisterne vare bange, og Publikum kjedede sig.

Gjendin. (Efter Tegning af Landskabsmaler Barlag.)

Gjendin.

Siden Keilhau for neppe femti Aar siden opdagede Jotunfjeldene, droge hver Sommer flere og flere Tourister op til denne luftige Samling af vidtløftige Alper, hvis snee- og iisbedækkede Forposter man skimter hist og her fra Landeveiene i Valders og Gudbrandsdalen. Jægeren, Fiskeren, Medlemmer af Alpeklubben finde ogsaa her det mest udstrakte og lønnende Felt for sin Virksomhed, og den, som kun reiser for at see, har, hvergang Taagen letter noget, de interesanteste Fjeldformer og vildeste Bræer og Stygurer at betragte. Man kan nuomstunder paa et Par Dage naa didop fra Christiania. En god Kjørevei fører lige op til de øverste Gaarde i Østre Slidre, og herfra er der kun et Par Mile til Bygdin; ligesaa kan en god Fodgjænger fra Vaage eller Hedelen paa een Dag gaa til Gjendins Østende gjennem den skjønne Sæterdal Sjodalen.

Bygdin ligger lige opunder den sydlige Rand af Jotunfjeldene. Dens Sydside er lidet interessant: en lang bølgeformig Linie af de i vort Land sædvanlige lavthvælvede Kupler, af hvilke ingen stiger mere end halvandet tusinde Fod over det 3,500 Fod over Havet liggende Vand. Men fra Nordsiden hæver sig strax de nyere eruptive Masser, hvoraf Jotunfjeldene bestaa, et Par tusinde Fod høiere end alle omkringliggende Fjelde: længst mod Øst Mugnafjeldet, bedækket af en uhyre Sneekaabe, derpaa Torfindstinderne, Galdebergknausene, Svartdalspiggene, sorte Pyramider, Taarne og Kamme, adskilte ved Snee- og Iisbræer. Man seer strax paa den mørkere Steen og den dristige Architektur, at man har for sig en ny, den øverste, Etage af Norges Fjeldbygning. Bygdin har en dyb indigoblaa Farve; de vestenfra kommende Brælve, Melkedøla og Tolorma, ere ikke tilstrækkelige til at give det næsten 3 Mile lange og meget dybe Vand den fuldstændige Brævandscharakteer. Gjendin derimod, der neppe er halvt saa stor som Bygdin og omgives af endnu vældigere Snee- og Iismasser, har en ganske søgrøn Farve. Dette Vand fylder Bunden af en dyb og trang Kløft mellem flere af Jutunfjeldenes høieste Knipper. Fra en liden Høide ved dets Østende, Gjendeoset, har man et af de brillanteste Fjeldvuer. Paa begge Sider hæve sig sorte og fordetmeste lodrette eller endog udoverhængende Vægge og Tinder i en lang Række til Vandets modsatte Ende. Mod Vest lukkes Dalen af flere lange Rygge, bedækkede med sammenhængende Sneebræ, og over dem reiser sig igjen de overordentlig spidse og høie Melkedalstinder, blaa med enkelte hvide Sneeflager, som, naar Skodden driver forbi dem, giver dem Udseende af seilende Skibe paa det udstrakte Bræhav. Langs Norsiden af Gjendin fører en Sti over svimlende Afgrunde; men paa den sydlige Side er der aldeles ufremkommeligt, og her findes vistnok de frygteligste Styrtninger i den hele Fjeldsamling. Man synes af den hele Bygning at kunne formode, at dette Knippe maa naa op til de største Høider, og, naar man stiger op paa en af de lavere Toppe paa den modsatte Side af Sjodalen, seer

man ogsaa over de skarpe Rygge og Egger, som fylde Eidet mellem Bygdin og Gjendin, og som i Høide synes fuldkommen at maale sig med de betydeligt over 7000 Fod opstigende Kjæmpefjelde paa den modsatte Side af Gjendin: Nautgardstinden, Tykningsstein og Beshø, en sort Tind rager frem, der krummer sig ligesom et Ørne-neb: det er Knudshulstinden, som efter Fleres Paastand skal være Norges høieste Fjeld.

En halv Fjerding nedenfor Gjendin ligger Besøsætrene, de øverste i Sjodaln. Her er et godt Kvarteer, reenligt og rummeligt som paa de fleste Vaagesætre, og herfra kan man bekvemt gjøre Udflugter i Høifjeldene. Iøvrigt findes der saavel ved Gjendins som ved Bygdins Bredder hist og her Fiskeboder og Fælægere, hvor man kan ligge om Natten eller faa Ly for Uveiret. De fleste af dem er vistnok hverken bekvemme eller rummelige, og man føler sig noget beklemt første Gang, naar man efter en anstrængende Dagsmarsch over Urd og Bræ staar foran det Nattelogis, hvortil man har stundet, og seer en Hytte uden Skorsteen, der seer ligest ud til en sammenkastet Steenrøs, og maa krybe paa alle Fire ind i et mørkt, med en kvælende Røg og Damp af vaade Klæder opfyldt Rum, ikke større end Kahytten paa en liden Jagt. Men man vænner sig snart til det, og, naar Uveiret raser udenfor, kan man endog finde det ganske hyggeligt i Fiskeboden. En Genremaler eller en Sociolog har Anledning til at gjøre gode Studier i disse høiest liggende af menneskelige Boliger i vort Land. Her kommer alskens Folk sammen fra forskjellige Bygdelag: Rensdyrskyttere, Fiskere, Fæjætere, Handelskarer, Dikeleitere; her er maleriske Dragter og Belysning, og Samtalen er som oftest livlig; paa det ensomme Fjeld slutter Folk hurtigere Bekjendtskab og er mere fortrolige og imødekommende end andensteds.

Ved Gjendin har Enkelte endog tilbragt baade Vinter og Sommer i flere Aar, skjønt Vandet ligger over 3000 Fod over Havet, midt iblandt evige Snee- og Iismasser. En spleensyg Engelskmand, som formodentlig fandt, at Naturen her var ligesaa mørk som hans eget Indre, lod sig bygge en Hytte heroppe, i hvilken han tilbragte flere Aar, uden at see noget Menneske, som en fuldstændig Vildmand. Formodetlig har denne homøopathiske Kuur hjulpet ham fra hans Melankolie, thi han vendte omsider tilbage til England og saa da ud somet ordentligt Menneske. En Rensdyrskytte fra Vaage boede i over ti Aar ganske alene ved Gjendin, beskjæftiget med at studere Holberg, fiske og skyde Reen. Han er nu blevet for gammel til at føre dette Liv og bor nu paa en Plads nede i Hedalen; men han længes stadig efter Gjendin og forsikrer, at der ikke kan gives noget behageligere Opholdssted. Sommeren er rigtignok meget kort; men en klar Sommerdag paa Fjeldet er saa god som ti nede i Bygden, og Vinteren er mærkeligt nok meget mildere oppe ved Gjendin end nede i Vaagedalen, hvor den skarpe Sno stedse stryger langsmed Vasdraget.

---

idet det var denne Begivenhed, der paa en Maade dannede Vendepunktet i Mediciernes Historie — mellem Cosimos faderlige, ikke af nogen ydre Værdighed støttede Herredømme paa den ene Side og paa den anden Side den fuldstændige Underkuelse af al demokratisk Aand, som Lorenzo siden saa strengt gjennemførte — og gjennem det klare overskuelige Fremstillingssæt hos Historieskriveren selv, der paa faa Steder træder saa klart frem i Dagen som her, hvor det gjaldt at fremstille Anlægget og Udviklingen af en dybt lagt og dristigt gjennemført Intrige. Uden at forbigaa noget Moment har Machiavel her med en Simpelhed, der maaske er den politiske Historieskrivers største Kunst, spændt dette fine Næt ud for Læserens Blik.)

En Høstfest i Schaumberg.

Pazziernes Sammensværgelse.

(Efter Machiavel.)

(Blandt de mange interessante Episoder, paa hvilke Machiavels berømte Værk „Florents's Historie" er saa rigt, er den, som vi her i en noget sammendraget Skikkelse forelægge vore Læsere, en af de mest bekjendte, baade gjennem sit Indhold,

---

Italien var delt i tvende store Partier. Paa den ene Side Paven og Kongen af Frankrig, paa den anden

Side Venedig, Hertugen af Milano og Florentinerne. Og var det end ikke kommen til aaben Kamp, saa bød dog hver Dag fornyet Anledning til den. Især søgte Paven paa alle mulige Maader at skade Florentinerne. Da Filippo Medici, Erkebisp af Pisa var død, tildelte saaledes Paven mod det florentinske Raads Villie Francesco Salviati, hvem han vidste var en Fiende af det mediceiske Huus, Embedet. Da imidlertid Raadet ikke vilde lade ham tiltræde Embedet, opstod der nye Tvistigheder med Paven, der ovenikjøbet i Rom selv viste sig meget naadig mod Familien Pazzi, medens han ved enhver Leilighed gjorde Medicierne imod. Dengang udmærkede Pazzierne sig blandt alle florentinske Familier ved sin Rigdom og Adel. Familiens Hoved var Jacopo, der ingen Børn havde uden en naturlig Datter, derimod en hel Deel Brodersønner, Sønner af Messer Piero og Antonio, hans Brødre. Den første af disse havde fire: Guglielmo, Francesco, Rinato, Giovanni, den anden havde tre: Andrea, Niccolo, og Galeotto. Da han kjendte Familiens Rigdom og fornemme Slægt, havde Cosimo Medici bragt istand en Forbindelse mellem sin Datterdatter Bianca og Guglielmo Pazzi, i det Haab, at dette Baand vilde bringe større Enighed mellem Familierne og udslette det Had og Fiendskab, som gjensidig Mistro let opvækker. Men Mennesket spaaer og Gud raader; denne Sag fik et ganske andet Udfald. Lorenzos Raadgiver forestillede ham, at det var farligt og vilde true hans Myndighed, om altformegen Rigdom og Anseelse forenedes hos en Familie, og af den Grund erholdt ikke Jacopo og hans Brodersønner de Æresposter, som de efter den almindelige Skik blandt Borgerne kunde gjøre Regning paa. Herved opstod hos Pazzierne den første Vrede, hos Medicierne den første Ængstelighed, og som hiin tiltog, tiltog ogsaa denne, hvorfor Pazzierne siden ved enhver Anledning, naar andre Borgere stillede sig op mod dem, bleve tilsidesatte. Engang da Francesco Pazzi var i Rom, tvang Ottemaadsraadet ham, uden at tage de Hensyn, man ellers tog ligeoverfor de fornemmere Borgere, til at vende tilbage til Florents for en ren Ubetydeligheds Skyld. Pazzierne begyndte nu overalt at beklage sig med skarp og misfornøiet Tale og vakte derved endmere Mistanke og Uvillie mod sig. Giovanni Pazzi var gift med en Datter af Giovanni Borromeo, en meget rig Mand, hvis Formue, da han ikke havde andre Børn, efter hans Død tilfaldt denne hans Datter. Men hans Brodersøn Carlo bemægtigede sig en Deel af denne Formue, og da Sagen kom for Domstolen, faldt der en Kjendelse, som fradømte Giovannis Hustru hendes Fædrenearv og tildelte Carlo den. Hele Pazzifamilien indsaa, at det var Medicierne, som havde spillet dem denne Streg. Giuliano Medici advarede ofte sin Broder mod Saadant, og sagde, at han frygtede, de vilde tabe Alt, fordi de stræbte efter for Meget.

Men Lorenzo, der var ung og dristig, vilde tænke paa Alt og lade alle føle sin Anseelse. Da nu Pazzierne, der som sagt vare rige og fornemme, ikke mere kunde udholde disse gjentagne Fornærmelser, begyndte de at tænke paa Hævn. Den første, der hævede sin Stemme mod Medicierne, var Francesco; han var dristigere og tillige mere ømskindet end nogen af de Andre, saaat han fattede den faste Beslutning enten at tilkjæmpe sig, hvad der manglede ham, eller ogsaa sætte alt sit paa Spil. Da han hadede Magthaverne i Florents, levede han næsten bestandig i Rom, hvor han efter de florentinske Handelshuses sædvanlige Skik havde store Summer i Omløb. Da han nu var en god Ven af Grev Girolamo, beklagede de sig ofte for hinanden over Medicierne. Efter mange Klagemaal kom de endelig til det Resultat, at, forat den Ene af dem kunde i Ro nyde sin Formue og den anden vende tilbage til sin Fødeby, var det nødvendigt at styrte den florentinske Styrelse, hvilket de dog troede ikke kunde lade sig gjøre uden Lorenzos og Giulianos Død. De vare af den Mening, at Paven og Kongen uden Vanskelighed vilde give sit Samtykke, naar man blot fik dem til at indsee, at Sagen lod sig udføre. Efterat de vare komne paa denne Tanke, fortalte de det Hele til Francesco Salviati, Erkebisp i Pisa, der med Glæde gik ind paa deres Plan, saavel fordi han var en ærgjærrig Mand, som fordi Medicierne havde kommet til at støde ham. Som de nu raadsloge om, hvad der var at gjøre, besluttede de, for at være endnu sikrere paa et heldigt Udfald, at indvie i sin Hemmelighed den gamle Jacopo Pazzi, uden hvem de ikke troede at kunne faa Noget drevet igjennem. Til den Ende gik derfor Francesco Pazzi til Florents, medens Erkebispen og Greven bleve i Rom forat meddele Paven Sagen, saasnart det beleilige Øieblik kom. Francesco fandt, at Jacopo nærede flere Betænkeligheder og var mindre tilbøielig til at gaa ind paa Sagen, end han havde ønsket. Da han nu meddelte dette til Rom, besluttede de, som vare der, at betjene sig af en høiere Autoritet forat indvirke paa Jacopos Beslutning. Erkebispen og Greven indviede til den Ende en af de pavelige Anførere, Giov. Battista Montesecco, i Hemmeligheden. Denne gjaldt for at være en dygtig Soldat og havde saavel Greven som Paven Meget at takke for. Desuagtet fremhævede han Vanskelighederne og Farerne ved Foretagendet, hvilke Betænkeligheder Erkebispen af Pisa stræbte at fjerne, idet han nævnede den Hjælp, man kunde vente fra Kongen og Paven, det Had Borgerne nærede til Medicierne, alle de Slægtningers Bistand, der vilde slutte sig til Salviati og Pazzierne, den Lethed, hvormed man kunde myrde Brødrene i Byen, da de altid gik alene og uden at nære nogen Mistanke, hvorpaa det da vilde koste liden Møie at forandre Regjeringsformen. Dog blev Giovan Battista ikke ganske overbevist, da han af mange andre florentinske Borgere havde hørt Sagen fremstillet paa en ganske anden Maade.

Medens de nu overveiede Sagen, blev Hr. Carlo da Faza saa syg, at man tvivlede om, at han kunde komme sig igjen. Dette gav Greven og Erkebispen en Leilighed til at sende Montesecco til Florents og derfra til Romagnaen under Paaskud af at tage tilbage nogle Distrikter, som Faenzas Hersker havde holdt besat. Greven paalagde ham at tale med Lorenzo og raadspørge denne om, hvorledes han skulde gjøre med Sagerne i Romagnaen; derpaa skulde han tale med Francesco Pazzi og i Forening med denne faa den gamle Jacopo Pazzi til at gaa ind paa Planen. Men for at kunne støtte sig til Pavens Autoritet foranstaltede de, at han før sin Afreise fik tale med Sextus, der lovede at bistaa Foretagendet af al Kraft. Da nu Montesecco var kommen til Florents, begav han sig først til Lorenzo Medici, af hvem han blev meget venligt modtaget og fik forstandigt og vennehuldt Raad, saa at han hel forbauset syntes, han i Lorenzo havde fundet en ganske anden Mand, end han havde ventet, venlig og betænksom og velsindet imod Greven. Ikke destomindre vilde han tale med Francesco, og da han ikke traf denne, eftersom han havde begivet sig til Lucca, henvendte han sig til Jacopo, som han i Begyndelsen fandt meget uvillig til at gaa ind paa Forehavendet. Pavens Mening gjorde dog noget Indtryk paa ham, saaat han svarede Montesecco, at denne først kunde afgjøre sine Affærer i Romagnaen og derpaa komme tilbage; da vilde Francesco være i Byen, og de skulde da tage Sagen under endelig Overveielse. Montesecco reiste og kom tilbage, talte, forat man ikke skulde ahne Noget, med Lorenzo om Grevens Anliggender og traf derpaa sammen med begge Pazzierne. Enden blev, at Jacopo gav sit Samtykke. Derpaa talte de om, hvorledes de skulde udføre det. Jocopo mente, at Sagen umulig kunde lykkes, naar begge Brødrene var i Florents; han foreslog, at man skulde bie, til Lorenzo reiste til Rom, hvorom der var Tale, og derpaa skride til Udførelsen. Francesco var enig med ham heri; dog mente han, at i Tilfælde den paatænkte Reise ikke fandt Sted, kunde man gjøre det af med begge Brødrene ved en Fest eller ved Spillebordet eller i en Kirke. Hvad fremmed Hjælp angik, saa kunde jo Paven drage Tropper sammen og lade dem marschere imod Castel Montone, da han jo havde god Grund til at erobre det ifra Grev Carlo Fortebracci, der havde været med i Urolighederne i Perugiaa og Siena. Alligevel fattede man dennegang ikke anden Beslutning, end at Francesco Pazzi og Montesecco skulde reise til Rom og der anordne Alt i Fælledsskab med Greven og Paven. I Rom blev nu saaledes Sagen paany foretaget, og da Expeditionen imod Castel Montone virkelig skulde afsendes, blev det bestemt, at Giovanfrancesco Tolentino skulde drage til Romagnaen, medens Lorenzo da Castello skulde reise hjem, og at begge skulde holde sine Compagnier fuldtallige og marschfærdige forat udføre de Befalinger, Erkebispen og Francesco Pazzi vilde give dem. Disse sidste skulde med Montesecco begive sig til Florents og der holde Alting beredt, som var nødvendigt til at udføre Planen. Ogsaa Kongen af Neapel lovede gjennem sin Gesandt at understøtte denne paa enhver Maade. Efterat nu Francesco og Erkebispen vare komne til Florents, henvendte de sig til en Jacopo, en Søn af Poggio Bracciolini, en lærd men ærgjerrig og ustadig ung Mand, dernæst til de to Jacopo Salviatier, af hvilke den ene var Erkebispens Broder, den anden en længere ude Beslægtet, endelig til Bernardo Bandini og Napoleone Franzesi, forvovne unge Mænd, som vare nøie knyttede til Pazzifamilien. Af Fremmede slog sig til deres Parti Antonio fra Volterra og en Prest ved Navn Stefano, der underviste gamle Jacopos Datter i Latin. Rinato Pazzi, en alvorlig og forstandig Mand, som vidste, hvilke Ulykker der kunde opstaa af slige Foretagender, holdt sig ikke alene udenfor Sammensværgelsen, men ytrede endog sin Afsky og søgte ved alle Midler, som ikke stred mod Ærens Love, at forhindre den.

(Fortsættes.)

En Høstfest.

(Se Billedet paa foregaaende Side.)

Inden Weseren gjennem Nord-Tydsklands Sletter tiltræder sin lange Reise mod Havet, gjennemstrømmer den en sex til otte Mile lang Dal, der indfattes af maleriske Bjerge. Denne smukke, fredelige Dal er Grevskabet Schaumberg, lidet kjendt af Touristernes Skare, men desto bedre af Legenden, thi da disse høie Bjerge have seet alle den tydske Histories største Momenter ligefra Befrielseskrigen mod Romerne og indtil de nyeste Tiders, er Egnen ligesom bleven Mythens egen Eiendom. Her er ikke alene det stolte Hohenstein med sin mægtige Klippekrone, der efter Sagnet har tjent Forfædrene til Offersted, her er ogsaa Levninger af mange statelige Borge og Klostre, hvis Historie er saa ganske glemt af Menneskene, at de blot synes at tilhøre Eventyret; maaske og maaske ikke høre de til dem, som fremstod, efter at Carl den Store havde beseiret de hedenske Saxer, og Christendommen var trængt ogsaa til disse stridbare Egne, som hverken skjøttede om Kultur eller Christendom. Om Venner eller Fiender her have hærjet værst, vides ikke; men de statelige Borge og Klostre stode ikke ret mange Sekler og ere nu Ruiner, hvor Legenden hører hjemme, og med Oplysningen var det i Midten af forrige Aarhundrede ikke bedre bevendt, end at vi læse, „at talrige Hexe der bleve brændte."

Vort Billede giver os en ganske anderledes fredelig Scene.

Midt i Dalen ligger en Landsby, hvis røde Hustage skjule sig bag Bøgetræer; øverst i Gavlen savner man intetsteds de gamle Saxers dobbelte Hestehoved. Det er første Søndag efter Indhøstningen, og fra Daggry af har man i Landsbyen været i Aande. Medens alt glimrede og tindrede i den opgaaende Sol, og de over Weseren hvilende Taager rullede sig sammen i ubestemte Former, for saa at drage afsted mod den dunkle Skov ligesom vrede flygtende Krigsmænd, have Landsbyens Piger samlet sig for at binde Høstgilde-Krandsen. Solen er bleven Eneherre over det hele Chaos, og fjern og nær klinge Søndagsmorgenens Kirkeklokker, medens de travle Pigehænder binde Krandsen eller rettere Krandsene; thi det er en Mængde Tøndebaand, der omvikles med Blomster og alle de Perlebaand, man kan skaffe tilveie; saa formes de mange Krandse til et Slags Baldakin, der faaer en Guirlande af Æggeskal omkring sig og i Toppen en Hane samt til høieste Hæderssmykke alle de brogede Baand og Tørklæder, der ved disse Leiligheder offres som Gaver fra Fæstemand eller Huusbond. Inden Kirketid maa alle Forberedelser være gjorte, thi Guds Huus tør aldrig forsømmes; men strax efter at Presten har sagt Amen, sætter det Tog sig i Bevægelse, vort Billede gjengiver, for at drage til Ageren, hvorfra Huusbondens sidste Kornlæs paa Skrømt skal kjøres hjem. Foran gaa Musikanterne hver med en Blomsterkvast i Hatten; saa kommer Høstkrandsen, der altid maa bæres af en Pige, omendskjøndt det tager paa Kræfterne; kommer der Regn, kan den høie Blomster-Baldakin imidlertid holdes over Søndagspudsen, og Æren kan jo heller ikke kjøbes for dyrt. Toget gaaer nu til Høstvognen, paa hvilken alle Gaardens Karle og Piger trone i Søndagsskrud. Først kjøres som sagt de sidste Kornbaand hjem til Bondens Lade, fulgt af det hele Triumftog; saa bringes Naboer og Venner et Leve, medens ældste Gaardskarl oppe paa Vognen har det Æreshverv at væde tørstige Struber med Brændeviins-Dunken. Enhver, som hædres med et Leve, er forpligtet til at give samtlige Hovedpersoner, Musikanterne iberegnet, en „Stute," et Slags Kage, som bages for Leiligheden. En Møller og en Morian, der løbe foran Vognen og med Pidskeknald melde dens Nærmelse, faa overalt dobbelt Ration, da de ere Dagens bestaltede Spasmagere. Der hengaaer ofte flere Timer, inden Enhver dertil fortjent har faaet sit Leve, thi Husene ligge ikke i Klynger, men spredt. Agerbrug og Kvægavl er Hovedbedriften i den fede Marskegn, ja danner selv i de omliggende Byer det solide Grundfond til Borgerens Velstand; man har altsaa fra Marts Maaned til den sildige Høst nok at tage Vare paa, ja ofte synes der hverken at være Dage eller Hænder nok til det meget Arbeide; Glæden er derfor stor, naar Indhøstningen er endt, og Gammel og Ung tager Deel deri.

Idet Toget drager ind paa Gaarden igjen, istemmes Psalmen: „Nun danket alle Gott;" saa gaaer det afsted til Laden, der er indrettet til Balsal, hvor der dandses, saalænge endnu Nogen har Magt til at røre sig. Hvor ivrig de kraftige Mennesker dandse, kan sluttes af, at der paa Landsfaderens Fødselsdag engang samledes „tre Pund afdandsede Sko-Spiger." Ikke sjelden ender Dandsen med Klammeri, hvilket ligesiden Tacitus Tider har været tydsk Skik. Det kraftige Folkefærd i Weserdalen holder ihærdig fast ved alt Gammelt og Nedarvet og anseer det for den største Ulykke at flytte fra Weseren, der har for Skik at vise Egnen sin Kjærlighed ved aarlig at oversvømme den.

Fra Udlandet.

Om de skjønne Sider i Livet er der liden Tale i disse Tider. Kunstneren arbeider, men Ingen kjøber. I Literaturen er det øde. Ingen høres uden den, der taler om Politik; men Gud naade den, der taler anderledes, end de Styrende ville høre det! Hvormange Dusin politiske Blade i denne Tid ere dømte til evig Taushed, har vel Ingen saa nøie Tal paa. Den Røst, der talte høiest og bedst, skjøndt lidet kjendt udenfor politiske og diplomatiske Kredse, skal heller ikke lyde mere. En Artikel af Prevost Paradol, det nye Medlem af det franske Akademi, har fremkaldt Dødsdommen over det høit anseede franske Blad Courrier du Dimanche, som for nogle Aar siden havde en hed Kamp at bestaa for et norsk Anliggendes Skyld. Efter at flere franske Blade havde havt Smædeord for norsk Intolerance i Anledning af den bekjendte Sag med den katholske Præst Lichtle, bevægede Anmelderen Redaktøren af Courrier du Dimanche til at optage i Bladet et Uddrag af Advokat Dunkers Forsvar i Høiesteret for den norske Regjerings Handlemaade. Dette Forsvar fremkaldte en formelig Storm mod Redaktøren, der gjennem flere Artikler holdt paa det norske Synspunkt af Sagen. Dette i Forbigaaende.

Prevost Paradol har allerede oftere ved sin Pen, skarp som Brutus Dolk, været farlig for de Blade, han skrev i.

Keiseren, som nærer personlig Velvillie for den unge glimrende Akademiker, der dog har bedømt hans Julius Cæsar yderst strængt, har kun ugjerne givet sit Samtykke til Bladets Domfældelse, der fordredes af hans Ministre i den offentlige Sikkerheds Navn, efter at man har seet, at Advarsel paa Advarsel, ja den ansvarlige Udgivers Fængsling og Forviisning, ikke har forandret Bladets truende Tone. Det har havt Frankrigs første Skribenter til Medarbeidere, men har dog aldrig opnaaet et stort Abonnent-Antal. Det gik imidlertid til alle Hoffer, læstes af alle Diplomater og Politikere af første Rang, og selv dets bitreste politiske Modstandere have anerkjendt dets glimrende Politik, den faste og derhos altid belevne Holdning, det bevidste, klare Maal.

Krigen har ogsaa paa en anden og direkte Viis bidraget til at gjøre det stille i Literaturen. Til dens Offre hører flere anseete Skribenter. Den 27de Juni faldt paa preussisk Side den unge Historiker Richter, som nylig havde offentliggjort en glimrende Prøve af sit store Værk om det romerske Keiserrige. Den 1ste Juli faldt paa en bøhmisk Valplads den sachsiske Oberste-Lieutenant Schultz, udmærket Geograph, der har givet interessante Skildringer af sine brasilianske Reiser. Den 13de Juli faldt paa hessisk Side Hauptmann Königer, hvis krigshistoriske Værker have vakt europæisk Opsigt. Ikke alene det store hessiske Archiv, men det hele Generalstabs-Archiv i Berlin har været aabnet for denne udmærkede Officier, der som Militær-Forfatter vanskelig vil kunne erstattes. Fra Wien meldes en Fru v. Strawlenskas Død. Det tro Hjerte brast ved Efterretningen om den femte Søns Død. De fire vare faldne under Slaget; den femte, der blot var saaret, havde Moderen haabet at bevare. Alle fem havde virket i Literaturens Tjeneste. Dødsfaldet er undertegnet af fire unge Enker.

Nogen Tid før Krigen udaandede en af de gladeste Sangfugle, der have forlystet Verden. Naar i Oldtiden en sand Digter døde, paastod Folket, at Muserne græd, at det hellige Bjerg Parnas gjenlød af Jupiters Døttres Hulken. Helikons berømte Bjerg er nu stumt, det tilhører heel prosaisk Georg den 1ste, de Helleners plagede Drot, den danske Kongesøn. Naar i vore Dage en sand Digter døer, er det ikke fra det hellige Bjerg Klagerne lyde, men over hele Europa. Krigen skal ogsaa bære Skylden for, at der har lydt saa faa Klager over den franske Digter Mery, paa hvis Læber Smilet var evigt, maaske den meest glimrende af dette Aarhundredes Skribenter, elskværdig, lærd — han talte Ovids Sprog selv i sine sidste Leveaar saa let som sit eget — maaske endnu mere elsket for sit Hjertes Egenskaber end for sin Aands. Han har skrevet Romaner, Breve, Comedier og især vidunderlige Digte. Hans Romaner Heva, Florida og andre ere ogsaa læste hos os. Han var maaske vor Tids eneste virkelige Improvisator. Og derhos varm og ædelmodig. Paa en Tid, da enhver Beundring, der skjænkedes Fangen paa St. Helena, betragtedes som en Forbrydelse, skrev Mery sit deilige Poem „Napoleon i Ægypten“ og sendte et Exemplar til Hertugen af Reichstadt, Sønnen af en Keiser uden Krone, denne melankolske Figur, der viser sig i Historien som en levende Elegie. Fra Italien skrev Dronning Hortense til Digteren: „Jeg har læst „Napoleon“ og jeg lærer mine Børn Deres deilige Vers.“ Mery besøgte de Forviste og levede en Tidlang hos dem, en elskværdig og elsket Ven.

Han døde fattig, forsaavidt som den kan kaldes fattig, der skriver Meget og faar hvad han vil for hvad han skriver; men Mery vilde aldrig have Meget. Han døde som han havde levet: uden Lidelse, uden en Fiende, omgivet af Venner.

I Leipzig er udkommen en høist interessant ved Universitetet derstedes holdt Forelæsning om Bibliotheker og Bogvæsen i den klassiske Oldtid. Et udsøgt Bibliothek, heder det, ansaaes for den høieste Prydelse i et fornemt Huus. Udgravningerne i Herculanum og Pompeji have lettet Forstaaelsen af disse Bibliothekers lokale Indretning. Bibliotheket laa mod Øst, fra Gulv til Loft besat med Skabe fyldte med Ruller. Derimellem Statuer af Muserne og berømte Mænd. Samtlige Bøger havde Form af større og mindre Ruller. Bibliotheket bestyredes af Slaver, som hertil specielt vare opdragne. Euripides besad et stort Privatbibliothek. Som de ældste Bibliotheker gjælde Pisistratos's i Athen og Polykrates's paa Samos. Ordnet efter et videnskabeligt System var Aristoteles's samt det berømte Ptolemæiske Bibliothek i Alexandria, den videnskabelige Oldtids Stolthed. Ogsaa to pergameniske Konger besad værdifulde Bibliotheker, som efter det store Ptolemæiske Bibliotheks Ødelæggelse satte Ptolemæerne istand til forendeel strax at erstatte det Tabte. Ogsaa i Grækenland manglede der ikke paa Privatbibliotheker, hvorvel de ikke vare saa hyppige som senere i Rom. Allerede gaves Antikvarer og Boghandlere, som ved bedragerske Midler søgte at forhøie deres Varers Værdi. Der spottes over saadanne Bogelskere, som af Bogrullernes ormstukne Udseende lode sig forlede til at holde dem for meget gamle. Ogsaa Autographfalskneriet var allerede i bedste Gang. — Under Augustus svang Boghandelen sig op til en blomstrende Forretning. Boghandlerne afkjøbte Digtere og Skribenter deres Værker, som de gjorde tilgjængelige for Publikum. De af dem betalte Honorarer vare fordetmeste ringe; thi da de selv blot kunde mangfoldiggjøre Bøgerne ved at holde Slaver til at afskrive dem, vare deres egne Udgifter betydelige. De havde offentlige Boglader og anmeldte deres Forlagsartikler ved Plakater, opslagne paa Templer og Søiler. Boghandleren lod afskrive saa mange Exemplarer, som han antog vilde finde Afsætning. 200 til 300 var et stort Oplag; i Almindelighed lod man sig nøie med 30 til 40. Hvad som ikke solgtes i Rom, gik til Provindsene, og lod det sig heller ikke der afhænde, kom det som Makulatur i Kræmmeres og Fiskehandleres Hænder.

I den dramatiske Kunst er ligesaa liden Bevægelse som i de andre Kunstgrene. I Paris tære samtlige Theatre paa Gammelt. Keiserens Sygdom holder alle Gemytter spændte. Victorien Sardou, Nutidens Scribb, har løbet saa hurtigt, at han allerede har løbet sig Aanden af Halsen: Lægerne have strængt forbudt ham ethvert aandeligt Arbeide paa det første Aars Tid. Hans sidste Stykke „Familien Benoiton“, en Parodi paa vor Tids overdrevne Moder og slette huslige Sædvaner, hvori Heltinden, Fru Benoiton, ikke engang viser sig paa Scenen, „da Fruen altid er gaaet ud,“ har indbragt Forfatteren 100,000 Francs. I London har to Theatre den hele Sommer gjort brillante Affærer med Dampskibet Londons Undergang, hvorved den bekjendte engelske Tragiker Brooks fandt sin Død. Det forfærdelige sidste Moment fremstilles med fuld scenisk Affekt. Brooks optræder og forbereder sig paa Døden i en høitravende Monolog. Den døde Kunstners Enke spiller med i dette Sensationsdrama. Det er en Amerikanerinde, en af de saakaldte „stærke Kvinder“, der ere hævede over saadanne Ting som private Følelser. Det rivaliserende Theater, der ingen interessant Enke havde at producere, engagerede de fra „London“ reddede Søfolk og bragte dem paa Scenen. Theatret kunde ikke rumme den tilstrømmende gabende Mængde. De gode Folks Fortjeneste bestod i, at de havde ladet deres Kammerater i Stikken og frelst sig selv paa den eneste sødygtige Baad. Dog never mind, de vare tilstede ved Forliset, og det var nok til at stemple dem til store Seeværdigheder. Dette er, hvad man i Krigstider kalder dramatisk Kunst.

M. C.

Literatur.

Med det i disse Dage udkomne 5te Hefte foreligger endelig Slutningen af **Norske Fornlevninger.** En oplysende Fortegnelse over Norges Fortidslevninger, ældre end Reformationen og henførte til hver sit Sted, af N. Nicolaysen. Udgivet af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring. Kra. 1862—66. 859 S. 8vo. Det er neppe formeget sagt, at det vidtløftige Apparat, som her, sammentrængt og ordnet i størst mulige Kortfattethed, alligevel optager over halvhundrede tættrykte Ark, først har gjort en videnskabelig Behandling af vor Archæologi mulig. Saalænge man maatte enten søge hen til en af de Samlinger, hvor Oldsagerne bevaredes, eller ogsaa møisommelig lede dem op rundt om i Landet, eller i værste Fald endog lade sig nøie med antikverede Beskrivelser, spredte ad hist og her i gamle topographiske Skildringer, affattede uden Kritik eller videnskabelig Indsigt og ofte opblandede med en heel Deel løse Gisninger, — saalænge var det saagodtsom en Umulighed at faa nogen fuldstændig Oversigt over den hele Række af Monumenter, der maatte sammenstilles, for at man kunde bestemme de eiendommelige Træk hos de forskjellige Tidsalderes Fortidslevninger. Et Værk som det foreliggende hører til det Slags literære Arbeider — man kunde næsten fristes til at sige literære Monumenter —, der ikke lade sig udføre uden stor Kjærlighed til Gjenstanden; thi de kunne ikke paaregne i første Øieblik at vække nogen synderlig Opmærksomhed hos den store Læserkreds; men efterhaanden vise de sig at være mere og mere uundværlige; man forstaar neppe, hvorledes man har kunnet hjælpe sig, før man fik dem at ty til. Forf. af det her nævnte Arbeide har gjort Alt for at gjøre det i saa stor Mængde samlede Materiale saa overskueligt som muligt, idet han ikke blot har medgivet en alphabetisk Fortegnelse over de forskjellige Steder, der nævnes i Bogen, men tillige udarbeidet et fuldstændigt Sagregister over alle de opregnede Fornlevninger, i hvilket disse ere ordnede i større Grupper, først efter de forskjellige Perioder og dernæst indenfor disse efter Levningernes Bestemmelse og Beskaffenhed. Samtidig med dette Værks Fuldendelse er tillige afsluttet første Række af det af Foren. til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring udgivne Plancheværk: **Norske Bygninger fra Fortiden.** Med Text af N. Nicolaysen. Kra. 1860—66.. 20 Sider Text i Fol. og lige mange lithographerede Plancher med Afbildninger fra Urnes Kirke i Sogn, Vaage Kirke i Gudbrandsdalen, Hoprekstad, Vangsnes, Aardals og Rinde Kirker, alle i Sogn, Kongehallen paa Bergenhus, Vernes Kirke i Stjørdal og Mære Kirke i Sparbo. Vi ville ikke undlade at gjøre vore Læsere opmærksomme paa, at nye tiltrædende Medlemmer ved at henvende sig til Foreningens Kasserer Adj. S. Petersen kunne erholde „Norske Fornlevninger“ komplet for 1 Spd. 48 Sk. og første, nu afsluttede Række af „Norske Bygninger fra Fortiden“ for 1 Spd. 60 Sk. samt uden særskilt Godtgjørelse de sidste Hefter af disse Værker og Foreningens tidligere Aarsberetninger, forsaavidt Forraad deraf haves. Vi kunne ikke tro Andet, end at Mange ville gribe denne Anledning til at anskaffe sig Værker, som med hvert Aar ville stige i Priis, og som uden Tvivl ere de vigtigste og mest uundværlige, vor archæologiske Literatur hidtil har havt at opvise. Idetheletaget er det os vanskeligt at forstaa Aarsagen til, at den af vor Oldtidsvidenskab saa høit fortjente Forening, der nu uddeler disse Værker til sine Medlemmer, ikke opviser en ganske anderledes hastig Forøgelse af Medlemmernes Antal end Tilfældet er. I en Række af Aar, medens Kontingenten for det Meste gik med til at samle den fuldstændige Række Afbildninger, som Selskabet nu eier, talte det omtrent lige mange Medlemmer som nu, og den Forøgelse, som man skulde have ventet vilde indtræde, saasnart Offentliggjørelsen af disse Samlinger begyndte at skee i nogen større Maalestok, og Medlemmerne paa den Maade erholdt fuldt Vederlag for sin Aarskontingent, er saaledes ikke endnu indtraadt. Men vi kunne ikke andet end tro, at nu maa det skee. Et kraftigt Middel til at vække Deeltagelsen for Selskabets Øiemed der, hvor den synes at slumre, vilde vistnok Oprettelsen af Filialafdelinger være; det viser Throndhjem, den eneste By, der har sin egen Filial, og hvor derfor ogsaa Medlemmernes Antal gaar op til 178, et i Forhold til Folkemængden særdeles betydeligt Antal, naar man t. Ex. sammenligner det med Bergen, der ikke kan opvise mere end 92. Det har i det Hele taget længe været os paafaldende, at man ikke i den sidstnævnte By har været betænkt paa at oprette en egen Afdeling af Foreningen; baade er Bergens By og Distriktet i dens Nærhed saa rigt paa Fornlevninger, at en saadan Afdeling vilde finde et særdeles taknemmeligt Felt for sin Virksomhed, og ved Siden heraf har det ved flere Leiligheder viist sig, at det — ialfald hos Enkelte — ingenlunde skortede hverken paa Interesse for eller Kyndighed i disse Materier. Man behøver blot at nævne en Mand som Rektor Henrichsen, hvem den efter Sagkyndiges Dom fortræffelige Fortegnelse over jordfundne Sager i Bergens Museum skyldes. Bergen burde ikke forsømme Anledningen til at maale sig med Throndhjem i en saa ædel Væddestrid, i hvilken forresten Thronderne, som de aarlige Indberetninger fra deres Filialafdeling allerede i længere Tid har viist, ubetinget synes at ville gaa af med Seieren.

— Af det nye Tidsskrift, der under Titelen: **Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie** er begyndt at udgives af det kgl. Nordiske Oldskrift-Selskab, foreligge nu de tvende første Hefter for 1866. 1ste Hefte optages af et Mindeskrift over Frederik VII. af C. F. Wegener, indeholdende en nøiagtig Fremstilling af de vigtigere Begivenheder i denne Konges saavel private som offentlige Liv, meddeelte i saadan Fuldstændighed, at denne Opsats, trods sit ringe Omfang, vil blive en af de bedste Kilder, af hvilke kommende Historieskrivere ville kunne øse. 2det Heftet begynder med en af J. J. A. Worsaae forfattet Skildring af „C. C. Rafn's og C. J. Thomsen's Fortjenester af Oldskriftselskabet og af Oltidsvidenskaben i det Hele.“ Med megen Upartiskhed fremhæves her ikke blot Rafn's Fortjenester, men ogsaa de svagere Sider ved hans videnskabelige Virken, hvorledes han, „trods sit i mange Henseender klare og praktiske Blik, endnu var paavirket af flere af sine Medarbeideres og af de ældre Oldforskeres sædvanlige Skjødesynd: i ganske almindelige Mindesmærker, Oldsager, Folkenavne og deslige at ville finde Levninger netop fra de af Historien allermest kjendte Begivenheder og Personer. Forsøgene med Tydningen af Piræus-Løvens Runeindskrift og af det saakaldte Baptisterium i Nordamerika (hvortil ogsaa Assonet-Stenen sammesteds slutter sig) afgave endog advarende Exempler paa, hvorledes utvivlsomme Kjendsgjerninger, som Nordboernes Erobringer og Nybygder i Rusland og deres første Opdagelse af Amerika, kunde blive dragen i Tvivl af Fremmede (hvad Tilfældet virkelig var), fordi de uden tilstrækkelig Kritik vare bragte i Forbindelse med foregivne oplysende Mindesmærker paa Stederne selv.“ Heftet indeholder forresten: Bemærkninger til C. F. Wegeners Mindeskrift over Frederik VII., af C. Irminger. To i Sverige fundne Processionsøxer af G. Stephens. Om de over en Kjærne af brændt Leer støbte Bronce-Øxer, af C. J. Herbst. Smaating om

Dansk, af E. Jessen. **Kragehul Mosefund**, af C. Engelhardt. **Gumløse Kirke i Skaane**, med 2 Afb., af J. Kornerup. **Strøbemærkninger til Oldnordiske Digte**, af K. Gislason. **Nydamsbaaden og Nordlandsbaaden**, af C. Engelhardt. Forfatteren søger i denne Opsats at paavise Overensstemmelsen mellem den eneste Oldtidsbaad, man kjender — den for nogle Aar siden i Nydams Mose fundne — og den nordlandske Baadform, idet han fornemmelig fremhæver Ligheden i selve den hele Form, i Aarekeiperne og i Sammenføiningsmaaden, nemlig med Jernsom istedetfor Trænagler. Denne Overensstemmelse formener Forfatteren at kunne benytte som et Argument mod den Keyser-Munchske Indvandringstheori.

— Af **Historisk Tidsskrift**, 3die Række, udgivet af den danske historiske Forening, red. af E. Holm er udkommet 5te Binds 1ste Hefte, indeh. 1. Om Danmarks Deeltagelse i Forhandlingerne om en væbnet Neutralitet fra 1778—1780, af E. Holm. 2. Bidrag til Sømagtens Historie 1814—48, af H. G. Garde. 3. Aktstykker, hørende til Danmarks nyeste Historie: Brevverling 1847—48 imellem Grev F. Reventlou og Grev C. Moltke. 4. Geheimeraad Theodor Georg Schlanbuschs Beretning om Regjeringsforandringen den 14de April 1784, meddeelt af F. Schiern.

— Hos Michaelsen & Tillge i Kbh. er udkommet: Ludv. Chr. Müllers **Nordens Guder**, 3die Udgave, (43 S. 8vo 17 ß). Skriftet, der er et særskilt Aftryk af Müllers Danmarks Historie, giver en kort og livlig Fremstilling af vore Forfædres Mythologi, og vil være en brugbar Ledetraad ved Undervisningen i dette Fag.

— J. Vahl. **Lapperne og den lappiske Mission**. Kjøbenh. G. E. C. Gad, 1866. 1ste Hefte. 174 S. 8vo. Foreliggende Værk, der vil blive afsluttet i Løbet af indeværende Aar med 2det Hefte, synes, saavidt man uden speciel Kundskab til den her omhandlede Gjenstand kan dømme, at være en med megen Omhu og Fuldstændighed udført Bearbeidelse af de trykte Kilder, der meddele nogen Oplysning om Emnet. Den foreliggende første Halvdeel berører endnu ikke selve Missionshistorien, men beskjæftiger sig i Almindelighed med Lappernes ældste Opholdssteder, de naturlige og klimatiske Forhold i de af dem beboede Landstrøg, deres Sprog, Levevis, Sæder o. s. v., i en Række Skildringer der naturligviis ikke have den Interesse, som betinges af, at det er noget paa første Haand Jagttaget og Oplevet, Forfatteren meddeler, men som dog synes at fortjene adskillig Opmærksomhed, og det fornemmelig nu, da Alles Blik har vendt sig hen paa de eiendommelige Brydninger, som foregaa i vore nordlige Grændsedistrikter.

— Chr. Fr. Lütken. **Dyreriget**. (Lærebog i Zoologien No. 1.) 3die Udgave. Med over 150 i Texten indtrykte Afbildninger. Kjøbenhavn, Gyldendalske Boghandel, 1866. 440 S. 8vo. Det dobbelte Maal, som Forfatteren havde stillet sig ved den for 11 Aar siden udkomne 1ste Udgave af det foreliggende Arbeide, nemlig samtidig at levere en Lærebog for de lærde Skoler og Realskolernes høiere Klasser samt en Ledetraad ved de akademiske Foredrag over almindelig Zoologi, har efterhaanden vist sig ikke vel at kunne opnaaes, og denne Udgave er derfor væsentlig beregnet paa at benyttes af Lærere, Studerende, til Selvstudium o. s. v., medens der ved Forf.s i 5te Oplag (af 1865) foreliggende mindre Lærebog er taget Hensyn til Skolernes Krav. Det fortjener at bemærkes, at Forf. til Slutning har tilføiet en af Siebkes Zoologi uddragen Fortegnelse over specielt norske Dyrenavne med dansk Oversættelse ved Siden.

— Hos Joh. Dahl er udkommet: **Udsigt over de væsentligste Forbedringer ved Jerntilvirkningen** i de seneste Decennier, af Rik. F. Stalsberg. XX. 213 S. 8vo. 1 Spd. 24 ß. Denne Afhandling, der er et særskilt Aftryk af „Nyt Magazin for Naturvidenskaberne," blev i forrige Aar belønnet med Hs. Maj. Kongens Guldmedaille og er nu særskilt udgivet under det akademiske Kollegiums Auspicier. En forudskikket, paa Fransk affattet „Resumé" sætter de med Sproget ubevandrede Udlændinger istand til korteligen at tilegne sig Skriftets lærerige Resultater.

— Af **Nordisk Tidsskrift** udg. af G. K. Hamilton er August-Heftet udkommet og indeholder: Hvad kan der gjøres for at tilveiebringe enhed i den nordiske retskrivning? af A. Larsen; Beretning om det skandinaviske Boghandlermøde, af C. Rosenberg; om det nationalekonomiske Møde i Stockholm, af G. K. Hamilton, og om den nordiske Nationalforenings Møde den 29de Juni af A. Hedin; nogle korte Bemærkninger „Om Vaabenstilstanden" (med Hensyn paa Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark). Desuden Literaturoversigt og maanedlig Oversigt samt Handelsefterretninger.

— Maanedsskriftet **Norden**, udg. af J. Lieblein, bringer i 2det Binds 2det Hefte: Slutning af den i forrige Hefte paabegyndte Artikel „om Grundtvigianismen"; Tun, paavist i vore Stedsnavne, af M. Arnesen; Bognyt, deriblandt findes en Anmeldelse af „Nord. Tidsskrift", i hvilket Anml. har antaget en skandinavisk-amalgamistisk Sprogform; og Anmeldelse af Gjessings Oversættelse af den ældre Edda, som ønskes omarbeidet „i en skandinavisk Sprogskikkelse hvorved den kunde blive tilgjængelig for hele Norden." Endvidere Fortsættelse af G. V. Lyngs Foredrag over den romantiske Kunsts Historie og nogle Sonetter, „fra Italien", af A. Munch.

— **Skolebøger**. Paa Fr. Beyers Forlag er udkommet: Kortfattet Fransk Sproglære til Skolebrug af Hans Blom (Rektor). Bergen 1866. 128 S. st. 8vo. Bogen er idet Væsentlige et Udtog af Forfatterens i 1854 udkomne franske Sproglære, — et Arbeide, der trods sit for Skolens Behov drøie Omfang, dog har fundet betydelig Indgang ved Underviisningen. „Forskjellen mellem de to Bøger," bemærker Forf., bestaar nærmest deri, at en Deel af hiin Bogs Detailler ikke forefindes i denne." At han har foretaget de Ændringer og Berigtigelser, som en fortsat Beskjæftigelse med Skriftets Gjenstand og nyere udkomne Skrifter have godtgjort at være hensigtsmæssige, følger af sig selv. — I sin nye Form er Bloms Arbeide reduceret omtrent til samme Omfang, som Ingerslevs ogsaa i flere af vore Skoler benyttede franske Grammatik. — Paa Feilberg & Landmarks Forlag er udkommet: **Lærebog i Tal- og Bogstavregning** af Thv. Broch, Kand. real.. 4 Bl. 216 S. 8vo. Indb. 84 ß. I Fortalen angiver Forfatteren Planen for og Diemedet med sit Arbeide. „Den Anskuelse har," siger han, „i den senere Tid stadig faaet mere Indpas hos Lærerne i Mathematik, at der foran et frugtbart Studium af den stringente mathematiske Bygning bør gaae et indledende Forstudium, hvorved den praktiske Regning og Mathematiken sættes i en nøiere Forbindelse, og Mathematiken viser sig som hvad den er, nemlig det theoretiske Grundlag for alle praktiske Beregninger. I Overensstemmelse med denne Anskuelse har jeg ladet mine Elever begynde Studiet af Mathematiken med at lære dem Bogstavregning og en almindelig Opfatning af de forskjellige mathematiske Tegn og Benævnelser. Men et saadant Forstudium savner ethvert fast Holdepunkt, naar man ikke har en Bog, som man kan give Eleven ihænde, og hvortil man kan knytte sine Foredrag." Nærmest til Brug for sine egne Elever har da Forfatteren udarbeidet dette Skrift, som han agter at benytte deels for, deels ved Siden af den egentlige Mathematikunderviisning, hvilket de mathematiske Lærere ved de andre Skoler vistnok ogsaa ville gjøre.

Norge.

Christiania. Kand. E. Sundt fratræder med det Første Redaktionen af „Folkevennen", hvilken han overtog efter O. Vigs Død og saaledes i 7½ Aar har indehavt — i kortere Tidsrum med Bistand af et Par navngivne Mænd —. Sundt har ikke blot havt det kritiske Oversyn med Hensyn paa Tidsskriftets Indhold, men selv skrevet de største originale Artikler deri, og navnligen har han leveret særdeles værdifulde Bidrag til Kundskab om vort Folks Kaar og Levesæt. Indtil Videre har Kand. theol. Færden overtaget Redaktionen i Sundts Sted.

— Til de Brandlidte i Drammen er der i Danmark indkommet 10,125 Rdlr. En Bazar i Rosenborgs Have, hvortil H. P. Holst og C. Hauch havde skrevet Digte, indbragte ca. 8000 Rdlr.; men Arrangementet havde krævet meget betydelige Udgifter.

— Værksmester Steenstrup har til Marinedepartementet nylig overleveret en af ham til Tændnaalsrifle forandret kongsbergsk Kammerladningsrifle, som af flere af Marinens Officierer og andre Sagkyndige skal være befunden hensigtsmæssig. Ved Forandringen, der vil kunne udføres for høist 1½ Spd. pr. Rifle, opnaaes blandt andre Fordele en hurtigere Ladning og Skydning, saaledes at man kan skyde 12—14 Skud i Minutet, medens man med Kammerladningsriflen neppe kan opnaa 5 Skud; ligesom hverken Skudsikkerheden eller Skudvidden i noget Mon vil formindskes, eller Geværets Vægt mærkbart forøges. Forandringen lader sig foretage ligesaavel med Skyttelagenes som med Armeens og Marinens Rifler.

— I Slutningen af August holdtes en Hesteudstilling i Gudbrandsdalen, hvorved Veikle-Baldurs utallige Efterkommere, Børn og Børneborn, hovedsagelig strøg af med Præmierne. Hingsterne „af første Rang", Sprælæg og Grane, havde i Aarets Løb ved Racens Formerelse tjent resp. 212 og 177 Spd., og kunde saaledes godt undvære den Præmie, som de nu paa Grund af Gjentagelsestilfælde maatte gaa glip af.

— Lars Andersen Fosvik, der var anklaget for at have ombragt sin Kone paa en Rotour og af Høiesteret trods sin haardnakkede Benægtelse var dømt til at have sit Liv forbrudt, har efter Dommens Forkyndelse bekjendt sig at være skyldig i Mordet.

Dødsfald. Eidsvoldsmanden Nils Dyhren, der mødte ved Rigsforsamlingen 1814 som anden Deputeret for norske Jægerkorps, † paa sin Fædrenegaard Dyren paa Thoten den 18de August 88½ Aar gammel.

— Grove, dansk Marineminister, † i Schweiz 19. Aug. Fr. v. Kruse, forhenv. Professor i Dorpat og keiserl Statsraad, bekjendt Forfatter af historisk-antikvariske Værker, † i Gohlis ved Leipzig 23. Aug. 75 Aar gl. L. A. v. Warnkönig, Professor og bekjendt juridisk Forfatter † i Stuttgart 19. Aug. 72 Aar gl.

Fra Pressen er udkommet og givet mig til Forhandling:

Claus Pavels's Dagbogs-Optegnelser 1815—16, udgivne af C. P. Riis. Første Hefte, 6 Ark 8vo, Pris 24 Skill. Det hele Værk vil antagelig udgjøre omtrent 40 Ark og udkomme i Hefter, hvert paa 6 Ark. Andet Hefte udkommer 1ste October; de øvrige ville følge med en Maaneds Mellemrum. Subskription tegnes i alle Landets Boglader og bedes indmeldt til Undertegnede inden Midten af September.

I. W. Cappelen.

I alle Boglader faaes:

Samling af Love, emanerede paa attende ordentlige Storthing 1865—1866. Forsynet med Henvisninger. Udgivne af **Otto Meylænder**. 10 Ark 8vo. Priis 36 ß.

P. T. Mallings Forlagsboghandel.

I alle Boglader faaes:

Barnard, M. R. Sketches of Eminent English Authors, with extracts from their works. Indb. 1 Spd., i presset Shirting 1 Spd. 24 ß.

Blom, G. P. Norges Statsforfatning i 1814. Med Bilag samt Forfatterens Portræt. 60 ß.

Frimann, Claus. Udvalg af Digte. Udgivet af J. S. Welhaven. 18 ß.

Hermes, K. H. De europæiske Staters Historie efter Wiener-Kongressen, oversat af H. Lem. Med Fortale og et Anhang, indeholdende Udsigt over Begivenhederne i de tre nordiske Riger siden Wiener-Kongressen, af Professor P. A. Munch. 1 Spd.

Herre, Bernhard. En Jægers Erindringer. 2det Oplag. 30 ß. i presset Shirting 48 ß.

Mindeblad fra Femtiaarsdagen af Sveriges og Norges Forening. 12 Sk.

Müller, H. J. Fremstilling af Søkrigshistoriens vigtigste Begivenheder. Med tolv lithograferede Plancher. 1 Spd. 72 ß, trykt paa Velinpapir og indb. i Shagrin 2 Spd. 36 ß.

Stowe, Harriet Becher. Maiblomsten. Oversat fra det Engelske af Thomas Krag. 60 ß.

Welhaven, J. S. Ewald og de norske Digtere. Fire literairhistoriske Fremstillinger. 90 ß, elegant indb. 1 Spd., do. med Guldsnit 1 Spd. 20 ß.

Halling, H. Husandagtsbog eller Vidnesbyrd af Ordets Tjenere i den lutherske Kirke, ordnede til Gudstjeneste i Huset paa hver Dag i Kirkeaaret. 1 Spd. 24 ß, indb. 1 Spd. 72 ß, do. i Shagrin med Guldsnit 3 Spd. 72 ß.

— Søndagsbog for Søfarende. Til Brug ved Gudstjeneste ombord i Orlogs- og Koffardifartøier. Indb. 72 ß.

Horn, E. F. B. Let fattelig Fremstilling af den lutherske Lære om Naademidlerne i deres indbyrdes Forhold. 24 ß, indb. i presset Shirting 44 ß.

Luther, Martin, Dr. Prædikener over alle Søn- og Fest-Dages Evangelier og Epistler samt Lidelses-Historien. Den gamle Oversættelse efter Benjamin Lindners tyske Udgave. Nyt Oplag, gjennemseet af en Geistlig og forøget med Luthers Levnet og Portræt. 1 Spd. 24 ß, indb. 1 Spd. 72 ß.

Halling, H. En liden Postille for Børn. 4de Oplag. Indb. 36 ß, do. i presset Shirting 50 ß, i do. med Guldsnit 60 ß.

Harald Franke. Fra det Engelske. Med 14 Træsnit I stivt Omslag 24 ß, i presset Shirting 44 ß.

Helene Leslie, eller Sandhed og Vildfarelse af „Adeline." Oversat fra Engelsk ved F. G. Haslund. 24 ß. Indbundet i presset Shirting 48 ß.

Schønheyder, L. W. Julegave for enfoldige Christne. 32 Fortællinger, ordnede efter Katekismens Parter. 8 ß.

Souvestre, E. Frants den Fri. En Fortælling for Ungdommen. Frit oversat af Arthur Hansen. I stivt Bind 12 ß.

Ærlighed varer længst. To Fortællinger for Ungdommen. Med Titelkobber. Oversatte fra Engelsk af F. G. Haslund. Indb. 36 ß.

Conradi, I. G. Claveer-Udtog til Gudbrandsdølerne Drama i 4 Akter af Christian Monsen. 72 Sk.

Fjeldmelodier, Norske, ældre og nyere. Samlede og bearbeidede for Pianoforte af Ludvig M. Lindemann. 1ste Bind 4 Spd. 36 Sk. 2det Bind 3 Spd. 108 Sk. (Hvert Bind, ligesom ogsaa enkelte Hefter, sælges særskilt.)

Damernes Orakel, eller det smukke Kjøns Sandsiger, indeholdende Raad for de vigtigste Tilfælde i Livet. Med en Samling af Morskabs- og Pantelege samt Pantedomme. En Lommebog for Venner af munter og uskyldig Underholdning. Med 2 lithograferede Tavler. 3die Oplag. 36 ß.

Punkterbog, hvori man nøiagtig kan komme til Kundskab om mange Ting, man ønsker at vide. 48 Spørgsmaal med behørige Svar. Til selskabelig Fornøielse bearbeidet af m. m. I stivt Omslag 24 ß, i presset Shirting 40 ß, i do. med Guldsnit 48 ß.

Spillbog, Norsk, indeholdende Anvisning til at spille L'Hombre, Whist, Boston (med en fuldstændig beregnet Tabel, som viser, hvormange Fisch der betales for samtlige Spil), Piquet,, Frantsfus, Polsk-Pas, Cassino, Tarok, Skak og Gnav Billardregler og Keglespil. 3die Oplag. Indb. 48 ß.

Taskenspilleren. Efter den berømte Døblers og Fleres Kortkunster. En tydelig Anvisning til let udførlige Kortkunster. 2det Oplag. 18 ß.

Zigeunerinden, eller Kunsten af Menneskets Udseende at lære at kjende dets Naturanlæg, Karakter og Tilbøieligheder, hentede fra ældre og nyere Filosofers Skrifter. Med to Figurer. 2det Oplag. 18 ß.

P. T. Mallings Forlagsboghandel.

Illustreret Nyhedsblad

udkommer som hidtil ugentlig med et Folionummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnumre uden forøget Udgift for Abonnenterne. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets Indhold og Udstyr kan blive gjort Fyldest.

Prisen er 1 Spd., forsendt med Posten 1 Spd. 12 Sk. halvaarlig. Subskription modtages paa alle Postkontorer, Postaabnerier og i alle Boglader samt i Expeditionen: P. T. Mallings Forlagsboghandel i Christiania.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 37.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 16. Septmbr. 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Skildringer af den svenske Tidningspresses Historie.

III.

1820—1830.

Fortjenesten ved at have lagt Grunden til en frisindet Tidningspresse —og en saadan maatte under de daværende Forhold i Sverige falde sammen med en Oppositionspresse— tilkommer endel Mænd, der næsten samtidig optraadte paa Skuepladsen: Georg Scheutz, Fr. Cederborgh, Johan Johansson, A. Lindeberg samt Brødrene J. P. og S. L. Theorell.

Den 18de Marts 1816 var Anmärkaren begyndt at udkomme under Cederborghs Auspicier og i Begyndelsen klædt i de rosenrødeste Farver. „Om en evig Fred kommer til at findes nogetsteds i Verden, saa er det i vort Norden, for hvilket Tapperheden og Klogskaben have erhvervet den.“ Det varede imidlertid ikke længe, før C., der ikke selv var meget interesseret for Tidningsvæsenet og desuden havde en Mængde andre Forretninger at besørge, fik en Medarbeider i Georg Scheutz, den svenske Presses endnu levende Nestor, en Mand, der under sin lange publicistiske Bane har havt det sjeldne Held, at bevare selv sine Modstanderes Agtelse og Anerkjendelse af hans ædle og ærlige Stræben. Scheutz var dengang opfyldt af de nye liberale Ideer; J. L. Hjerta kalder ham „en Beundrer af de Doktrinære af den engelske Skole i den konstituerende Forsamling under den første franske Revolution;“ han var ung og utaalmodig efter at faa prøve sine Kræfter, og en vakker Dag skrev han i Cederborghs Fravær en Artikel, der nedkaldte Magtens Banstraale i Form af en Inddragning af Anmärkaren. Bladet blev snart igjen frigivet, da C. ydmygeligen gjorde Afbigt og undskyldte sig med, at Artikelen var bleven trykt uden hans Vidende — en Undskyldning, der atter maatte gjøre Tjeneste det følgende Aar, da Bladet paany blev inddraget. To Dage efter var imidlertid Scheutz rykket i Marken med Anmärkarne, til høie Vedkommendes store Forbauselse; i sin Uskyldighedsperiode havde han, nemlig med Tanken henvendt paa kommende, mere stormfulde Tider, lagt sig til et „Tillståndsbref“ til Udgivelsen af en saaledes benævnt Tidning og nu i lange Tider havt det liggende i sin Pult. Svaret paa denne List kom øieblikkelig i Form af en kongelig Resolution om, at saadanne Tillståndsbref maatte være benyttede sex Uger efter deres Udstedelse, hvis de ikke skulde tabe sin Kraft. Medens Anmärkaren efter Scheutz's Bortgang stadig tiltog i Fromhed og blidt Gemyt, brød imidlertid Anmärkarne sig selv og Oppositionen en ny Bane, og da de ved Udgangen af 1820 udvidede sig og omdøbtes til Argus, kunde S. med berettiget Stolthed erklære, at „de Forsøg, der ere blevne gjorte for at vække Interessen for vort eget Lands almene Anliggender, har i Løbet af ikke meget over et Aar havt en saadan Fremgang, at den store Almenhed nu ogsaa interesserer sig for de indenlandske Anliggender og ikke blot for Verdenspolitiken; et Fænomen, som visselig ikke var synligt før denne Tid, og over hvilket enhver Svensk bør glæde sig. En ny Bane er derved aabnet for vore Publicister.“

Næsten alle Forfattere, der have behandlet den svenske Presses Barndomshistorie, have hædret Anmärkaren med Titelen af den første Oppositionstidning og tillige rigtignok udtalt sin Forundring over, hvorledes dette kunde være Tilfældet „samtidig med, at dens Udgiver var en Person af det fredsommeligste Gemyt og den, der mest af Alle vilde leve i Enighed med hele Verden.“ Vi maa gjentagende fremhæve, at dette beror paa en Forvexling. Anmärkaren tilstod selv, „at den ikke ofte indlod sig paa at diskuttere de store politiske Spørgsmaal, eftersom Redaktørerne hel enfoldigen tro,

„— att folk och land
med Guds hjälp styras dem förutan.“ “

Æren for at have ført den første liberale Opposition tilhører ingen anden end Georg Scheutz og Anmärkaren.

Omtrent samtidig med Argus's Begyndelse gik Stockholmsposten over i Anders Lindebergs Hænder. Redaktørens Skjæbne er her mærkeligere end Tidningens. L. havde som ganske ung Officier deltaget i Felttogene i 1808 samt i Tydskland og i Norge. Fra sit 25de Aar af kastede han sig over literær Virksomhed, skrev Digte, Tragedier, Brochurer om Begivenhederne i Udlandet og om Grewesmöhlen, og indtraadte i Begyndelsen af 1816 som Medarbeider i Wallmarks Allmänna Journalen. Her tildrog han sig høieste Vedkommendes Opmærksomhed, og saa almindelig var den Korruption, Regjeringen ved sine Pengegaver havde udbredt i alle Stænder, at endog en Mand som L., der i sin Egenskab af forhenværende Officier maatte forudsættes at have en stærkt udviklet Æresfølelse, og siden virkelig ogsaa viste sig at være i Besiddelse af en saadan, ikke tog i Betænkning at sælge sig til Kronprindsen for en Pension af dennes Privatkasse, hvilken han vedblev at oppebære lige til April 1832. Man bør maaske ikke dømme L. for haardt; dels vare den almindelige Opinions Begreber i den Grad forvirrede, at man fandt sig i disse Salg af Enkeltmand, —og det var vel ikke Mange, som i denne Henseende havde ganske ren Samvittighed,— dels vare Lindebergs egne politiske Anskuelser i Begyndelsen af hans publicistiske Virksomhed temmelig naive. Mest Opmærksomhed helligede han de udenlandske Efterretninger, kom saa engang imellem med nogle frisindede Almenfraser, der hverken gjorde Godt eller Ondt, fordi de intetsteds rammede, og lod forresten Styrelsen være i Fred. Efterhaanden som den liberale Opposition traadte frem i Dagen —det vil sige henimod nærværende Periodes Slutning—, drog den L. mere og mere med sig; han fik Øinene op, og i Begyndelsen af 1832 skrev han i Stockholmsposten sin bekjendte Række Artikler om „Swerige 1809 och 1832“. Nu var Oppositionsmanden fuldfærdig. Vedkommende søgte at standse ham, ved at true med at inddrage Pensionen; L. svarede, at de saa kunde gjøre, om det lystede dem, han skulde ikke med et Ord beklage sig derover, men som Publicist skyldte han Almenheden at gjennemføre det Emne, han havde begyndt at behandle, og han fandt ingen Grund til at afstaa derfra, da Artikelen ikke var juridisk strafbar. Pensionen blev inddragen; et Aars Tid efter standsede Stockholmsposten paa Grund af Mangel paa Abonnenter. Lindeberg skulle vi i næste Afsnit gjenfinde som Medarbeider i Aftonbladet.

Endelig maa vi dvæle et Øieblik ved et Navn, der med dette Tidsrums Begyndelse dukkede op i den offentlige Diskussion. Det var Theorell. J 1820 grundlagde Johan Peter og Sven Lorens Th. Stockholms-Couriren, der under forskjellige Navneforandringer, foraarsagede ved gjentagne Inddragninger, bestod indtil 1823, da J. P. Theorell indkjøbte Dagligt Allehanda. Denne Tidnings Begyndelse skriver sig fra Aar 1767, da den under Navn af Allehanda udkom som Tillæg til Stockholms Weckoblad; fra 1786 af antog den Titelen Dagligt Allehanda og eiedes da af en Hr. Pfeffer, fra hvem den gik over til den førnævnte Statssekretær Battram; denne solgte den til Theorell. Fra Først af havde det blot været hans Mening at holde den gaaende ved Hjælp af Avertissementer; efterhaanden skrev han imidlertid Bladet op, under god Bistand af Broderen. Wallmark sammenligner ham, hvad stilistisk Behændighed angik, med den berømte Forfatter af Junius's Breve.

Allerede i Anmärkarne var Georg Scheutz bleven assisteret af Johansson, og i Forening anlagde de i Slutningen af Nov. 1820 Argus, Politisk, Litterär og Commerciel Tidning. J Begyndelsen gik det fortræffeligt; Johansson havde udstrakte Kundskaber, førte fra først af en langt lettere Pen, end Tilfældet var i hans senere Afmagts Dage, forsvarede desuden tappert liberale Ideer, blandt Andet t. Ex. Frihandelstheorierne, og var altid parat til at tage mod Tørn, naar hans Skude ragede uklar med Styrelsen. Den 16de Jan. 1822 blev Argus inddraget; fjorten Dage efter stod Johansson paany ved Roret paa Argus den Andre, — denne efterfulgtes Juleaften samme Aar af Argus den Tredje — denne igjen af Nya Argus o. s. v. Johanssons første Uheld var imidlertid, at han efterhaanden glemte den Kunst, at skrive saaledes, at Folk kunde holde ud at læse det, og dernæst, at den Fremgang, Argus nød, indgav ham en næsten til Affind grændsende Indbildskhed. Blot ved at gjennemblade Argus, forskrækkes man over selve Bladets Udseende; lange Afhhandlinger trykte tvertover Kvartbladet, spækkede med Anmærkninger med Petit og Anmærkningers Anmærkninger med Nonpareil. Og giver man sig saa tappert iførd med et af disse Uhyrer af Tidningsartikler — hvilken Vidtløftighed, hvilken Tyngde i Stilen, hvilken Kjedsommelighed i hele Fremstillingssættet! Altid skal han begynde ab ovo, og det hænder derfor undertiden, at han pludselig midt i en af sine uendelige Digressioner ganske synes at have glemt den Gjenstand, han ifølge Stykkets Overskrift vil underholde sine Læsere om.

Der er ingen Tvivl om, at denne for Tidningen saa aldeles ødelæggende Maneer havde sin inderste Aarsag i Redaktørens souveræne Tro til sine egne Tankers Dybsindighed. Det, han selv gjorde, det var altsammen saare godt; Resten af al menneskelig Virksomhed noget „Strunt“. Clas Livijn har paa en træffende Maade karakteriseret denne hans urokkelige Selvgodhed i et Par Linjer i „Markalls sömnløsa nätter“:

„En saga går att, då han hörde prisas
wår sköna werld, war han till swar ej sen:
att öfwer sådant ej må undran wisas;
ty han wår Herre dertill gett idéen:
och om blott satan honom consulerat,
ej hans opposition malreusserat.“

Stoltest var han naturligvis ligeoverfor sine lykkeligere Laugsbrødre i Pressen. Hjerta havde jo været „Visergut hos Argus“ og der lært sig nogen Johanssonsk Visdom, men kunde dog aldrig maale sig med Mesteren selv; Dalman var „en steril odåga“, som det ei var værdt at bryde sig om; Theorell „en ensidig Doktrinær, som vistnok havde seet sig lidt bedre om end

de andre Landkrabberne, men som dog savnede rigtig Grundighed"; Hammarsköld er bedst karakteriseret ved Tegnérs Ytring, „at han hverken kunde saares i eller med Foden"; „den der Hedlund og den der Ridderstad have trods alle sine Uligheder det tilfælles, at ingen af dem veed nogen Ting, ingen af dem har nogen Takt, og at de begge ligne glødhede Kakkelovnsdøre: bare man spytter paa dem, saa fræser det."

„Det vilde være uretfærdigt," ytrer P. Wieselgren, „at frakjende Johansson en stor Andel i den svenske Tidningspresses Udvikling. Han indførte der den Ufeilbarhed og Selvtillid, der endnu vedblive at ansees som uundværlige for en Tidningsredaktion, endskjøndt man ikke, saaledes som Johanson, forbeholder Redaktørens Person de samme Egenskaber. Han indførte ogsaa i Pressen den Skik at granske Regjeringens Foranstaltninger, Noget som før hans Tid ikke var bleven anseet som muligt, og i sin sidste Tid viste han praktisk, hvorledes en Tidningsudgiver ikke bør være." I Aarene 1820—30 —før Aftonbladets Opkomst— havde han imidlertid sin store Betydning, og allerede i 1823, strax efter Argus den Tredjes Fødsel, havde høiere Vedkommende fundet det nødvendigt at opstille en Modtidning, redigeret af den af Kongen pensionerede Adolf Reguér, og betitlet Argns den Fjerde, — en Titel, med hvilken man tilsigtede, under en pludselig rammende Inddragning af Argus den Tredje, at faa kapret dennes Abonnenter. Spekulationen, der var temmelig plumpt anlagt, mislykkedes imidlertid; Argus den Fjerde overgik i Kjedsommelighed sin Konkurrent i dennes værste Dage, og da Argus den Tredje inddroges den 14de November 1827, opstod den triumferende som Nya Argus. Argus den Fjerde døde derimod Straadød i 1830.

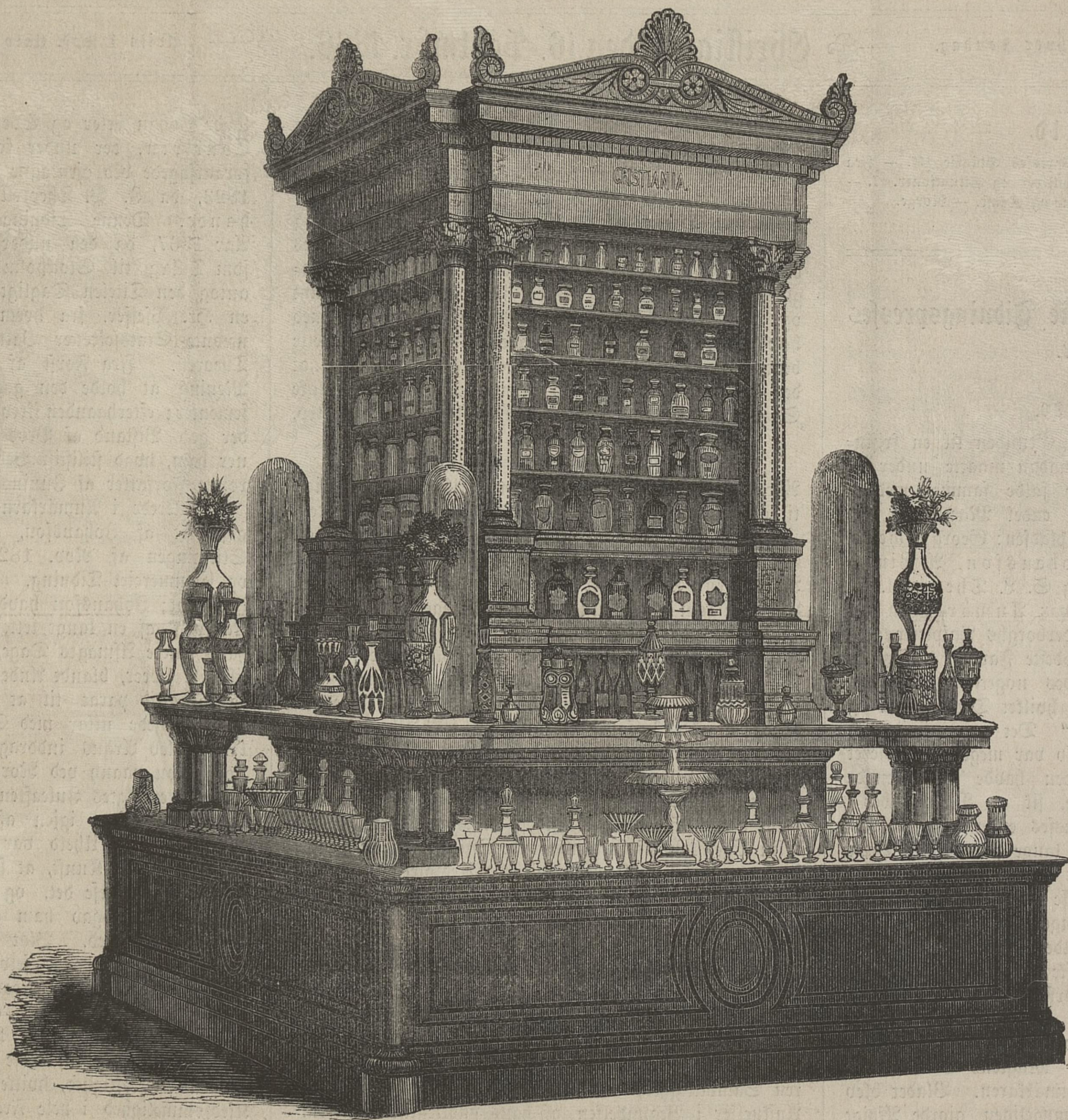
Fra Udstillingen i Stockholm.

IV.

Hadelands, Hurums og Birids Glasfabrik.

Den bedste Samling af Glasvarer paa vor Udstilling, skriver vor svenske nye illustrerede Kollega, fra hvem vi have erholdt medfølgende Billede, er efter Kjenderes Dom den norske. Juryen har tildeelt Værket en første Klasses Belønning og Ordet „Solgt" paa flere af dets Artikler, ligesom i Almindelighed de paa Priiskuranter anførte billige Priser synes at bevise, at denne Fabrik har forstaaet paa den rette Maade at benytte sig af de Fordele, en skandinavisk Industriudstilling frembyder og som sandelig ikke ligge i Medaillen, men i det nye og mere omfattende Marked, som derved aabnes for de Industridrivendes Produkter.

Den Athenienne, vor Afbildning viser, har Søiler af Benglas og bærer paa forskjellige Affatser i smagfuld Anordning et heelt Varelager, ifra det lille Viinglas indtil den store Glaspokal med Billeder af Kalmars, Kronborgs og Munkholmens Fæstninger. Man seer ogsaa Cylindre, Vinduesruder, Apothekerkar, Karafler, hvide og farvede Glastallerkener m. m., „som ikke saa nøie kan specificeres" — med et Ord, man har en fuldstændig Udstilling af alle et vel drevet Glasværks Fabrikata.— Beskrivelse med Afbildning af Hadelands Glasværk findes i forrige Aargang af dette Blad, hvortil vi forøvrigt henvise.

Hadelands, Hurums og Birids Glasprodukter.

Genrebilleder og Situationer.

I. Fra Ladegaardsøen.

Ladegaardsøen med sin rige og yppige Natur og sine mange forskjønnende Anlæg har i de senere Aar været det mest yndede Tilflugtssted for Christiania Publikum, naar det paa de hede Sommerdage skulde søge ud fra den lumre By for at tilbringe nogle vederkvægende Timer i Guds frie Natur. Den lette Adkomst, som de til og fra Byen stadigt løbende Dampbaade afgive, og den Liberalitet, hvormed Enhver er tilstaaet Adgang ikke blot til Parkanlæggene, men ogsaa til Oscarshall med dets mange Kunstværker, har gjort disse Udflugter desto almindeligere og behagelige. Kun savnedes der Adgang til at erholde Forfriskninger, forsaavidt man ikke selv var udrustet dermed, og desuden et egentligt Centralpunkt for et rigtigt „Folkeliv". I Sommer er der raadet Bod paa begge disse Mangler, idet en Musikpavillon er bleven opført paa Dronningbjerget, det mest fremtrædende Punkt mod Frognerkilen, og en Restauratør er givet Tilladelse til at betjene Publikum med Forfriskninger. Adskillige Koncerter ere der, ligesom i Studenterlunden her i Christiania, givne i den frie Luft, og have afgivet en meer end rigelig Erstatning for de musikalske Præstationer, som bydes fra de paa Søens anden Kant liggende private Forlystelsessteder. — En ung Mand, der er begyndt at forsøge sig som „Genretegner", har i hosstaaende Billede gjengivet en Episode af det Folkeliv, som her har udfoldet sig. — Musikpavillonen ligger et Stykke fra den „Sæterhytte", som efter Dronningens Ønske for nogle Aar siden blev opført paa Dronningbjerget, og hvoraf vi senere skulle give en Afbildning.

Efterat Ladegaardsøens Hovedgaard i 1838 var bleven Kongens Eiendom (hvilket den vedblev at være til 1863, da den ved Storthingets Beslutning indkjøbtes af Staten) tillodes der en privat Entreprenør, Lorange, paa Dronningbjerget at oprette en Restauration, i hvilken Anledning der udførtes nogle Anlæg og Promenader, der blev Begyndelsen til de senere saa betydelige Parkanlæg. Restaurationen gik dog snart overstyr og er før i Sommer ikke bleven erstattet ved nogen Efterfølger.

Fra Udlandet.

„Shakespeare und keine Ende!" heder det endnu stedse. Til de mangfoldige Oversættelser er kommen en ny paa Hinduisk, og Indiens hellige Lunde ville snart gjenlyde af Hamlets sværmerske Monologer, reciterede af unge verdenstrætte, philosophisk angrebne Brahmaner. Man havde ventet, at det store Jubelaar 1864, der hverken bragte det belovede Shakespeare-Monument eller den belovede monumentale Shakespeare-Udgave, idetmindste skulde have bragt et Pusterum ovenpaa hine uendelige Shakespeare-Fortolkninger, -Biographier, -Udgaver og -Kommentarer, talrige som Sandet paa Havsens Bund og fordetmeste hinanden omtrent saa lige som det ene Sandkorn det andet, og at Franz Thimms fortræffelige Shakespeariana from 1564 to 1860 eller Listen i det didhørende Bind af Lowndes's Manual, der netop udkom til Festen, skulde tjent alle dem, der i Mangel af egne Ideer følte sig fristede til at arrangere sig en Høitidsdragt af Shakespeares, til tjenlig Skræk og Advarsel. Tvertom, Flommen stiger stadigt, og det begynder at blive en reent ud ruinerende Passion at være Shakespeareophil, — dobbelt ruinerende, materielt og aandeligt, om Nogen vil gjøre et Forsøg paa ikke blot at kjøbe, men ogsaa „følge med" Shakespeareliteraturen. Skulde det ikke være hensigtsmæssigt, om en af disse Læsehefte, som undertiden findes blandt de tydske Professorers Skare, berigede Literaturen med en ny og forbedret Udgave af Thimm eller Lowndes, forbedret nemlig med Kors ved de Bøger, der intet Nyt eller Læseværdigt indeholdt, og som man kunde forbigaa, uden at frygte for at beskyldes for utilladelig Ignorents angaaende Shakespeareforskningens aller-, allernyeste Resultater? Ak, naar blot ikke en saadan Bog kom til at faa en altfor traurig Lighed med en Kirkegaard!

Og jo mere vi lære ham at kjende, jo finere Kritikerne sønderlemme hans Værk for os med Dialektikens skarpeste Kniv og lade os beskue det i Ro og Mag gjennem den mest minutiøse Forsknings Mikroskop, desto mindre mærke vi til den Aand, der engang gav denne herlige Skabning Liv og Bevægelse. Har denne lærde Forskning, dette grundige Kjendskab, alle disse philologiske, historiske, philosophiske Undersøgelser bragt Poeterne til i ufrugtbar Beundring at glemme at følge ham efter, ikke med slavisk Efterligning, men paa den Vei, han saa seirende betraadte og som endnu ligger aaben for enhver ægte Digter, der freidig tør følge sin Genius: Sandhedens, Begeistringens, Skjønhedens Vei. Den ligger aaben, men snart vil der igjen gro Græs over den; thi kun sjelden har nogen menneskelig Fod betraadt den. — Ville alle disse lærde Granskninger gjøre den sikrere at betræde, nu efterat man har udmaalt og optegnet hvert Skridt, den store Shakespeare tog paa den under sin Vandring mod Udødelighedens Tempel? Maaske, maaske ikke. Victor Hugo maa øiensynlig mene nei, thi ellers vilde han neppe have kunnet lade sig saaledes drive afsted af sin aldrig standsende Phantasies rivende Strøm, som han har gjort i sin „Shakespeare", der rigtigere burde hede à propos de Shakespeare. Bogen indeholder lidet om den Mand, efter hvem den er opkaldt, meget derimod om den Mand selv, der har skrevet den, og en Uendelighed af hans Indfald de omnibus rebus et nonnullis aliis. Andre Førere sætte et alvorligt Ansigt op, men mon de derfor staa mere til troende? Tør man lide paa Bodenstedt, der i sin mesterlige Oversættelse har sammenstillet l'altissimo poeta's Sonetter til et saa fortryllende Livsbillede? Er det ikke voveligt at gjætte en Digters, især en dramatisk Digters Liv ud af hans Poesier og søge historisk Virkelighed, Selvoplevet i strængere Forstand i dem?

Arme Digter, hvor ofte har du ikke —hvis du fra dit Elysium har kunnet see ned paa denne Slægt af Epigoner—

maattet smile medlidende eller halv ærgerlig af alle de Taaber og — kloge Hoveder, der vilde udtyde, udlægge, forbedre og korrigere dig. Vennen Schiller, som du naturligviis har mødt i din nye Bolig, har vist lært dig hiint træffende Distichon, han skrev om en anden af Eders Naboer deroppe, som ogsaa var plaget af „Udlæggere":

„Wie doch ein einziger Reicher so viele Bettler in Nahrung
Setzt! Wenn die König baun, haben die Kärrner zu thun!"

Det var ikke nok, at den elskværdige Fusentast Alexander Dumas tog sig af Shakespeare og oversatte hans Hamlet in usum Delphini, saaledes at Stykket endte med, at Hamlet dræber Laertes og Kongen, og derpaa Aanden kommer ind og holder Dom over hele Personalet, Hamlet iberegnet, hvem Aanden forsikrer „Tu vivras!" — nu slides og rives selv Politikerne om ham. Hugo raaber, han er Demokrat, og bruger ham lig en tung Kølle til at uddele Slag til Høire og Venstre; Rio opfører af hans Værker et Bolværk om den politiske og kirkelige Reaktion. Efter hans Paastand var Shakespeare i Grunden Katholik; det var kun Tidernes Piinagtighed, der tvang ham til at skjule dette; hans Henrik V. er „et Reaktionens Værk", „Julius Cæsar" er en politisk, „Titus Andronicus" en kirkelig „reaktionær Demonstration". Hugo komponerer ham en Ungdomshistorie, i hvilken han optræder i alle mulige Roller, som Slagterdreng, Skriver hos en Advokat, Pasqvillant, Vildttyv, Lampepudser og Statist. „A quinze ans, les manches retroussées dans la boucherie de son pére, il tuait des moutons et des veaux avec pompe. Entre l'abattoir et le marriage, il fit un quatrain. Ce quatrain dirigé contre les villages des environs, est son début dans la poésie," etc. Jo, det er deilige Historier, man faar at høre.

Endelig har en Kritiker, Thomas de Quincey, — i Forbigaaende bemærket en af Englands mest underholdende Essayforfattere, — paataget sig at bringe Rede i denne — man kunde fristes til at sige Mythologi, der Dag for Dag blev rigere og rigere, og snart ganske vilde have løftet „Avons Svane" op i Sagnets taagede Rige. Det er mærkeligt, hvor lidet der bliver tilbage efter hans kritiske Sigtning af alle de romantiske og poetiske Fabler, som vi vare vante til at ansee for saa sikker Sandhed; mærkeligt, hvorledes Mindet om den berømte Digter i den Grad havde tabt sig selv i hans Fødeby, hvor han jo desuden tilbragte sine sidste Aar, at Præsten i Stratford, en skikkelig Mand ved Navn John Ward, der har efterladt sig en lang Række af Dagbogsantegnelser fra Midten af det 17de Aarhundrede, kun en Menneskealder efterat Shakespeare havde boet der, blot som af en Hændelse engang er kommen til at optegne følgende Phrase: „Jeg har hørt, at Shakespeare skal have besiddet naturligt Vid, men uden nogen Kunst. I sine yngre Aar besøgte han Scenen, men i sine ældre boede han i Stratford og forsynede hvert Aar Theatret med to Stykker. For dem erholdt han saa høit Honorar, at han, efter hvad jeg har hørt, aarlig kunde give ud 1000 Gylden. Shakespeare, Drayton og Ben Jonson havde engang et lystigt Gilde, ved hvilket det synes at Shakespeare har drukket formeget, thi han døde af den Feber, som han derved paadrog sig." Det er Alt.

Musikpavillonen paa Dronningbjerget, Ladegaardsøen.

Literatur og Kunst.

Christianssands Stifts Bispe- og geistlige Historie. Udgiven af A. Faye. 1ste Hefte. Chra 1866. 160 S. 8vo. 60 Sk. (Forfatterens Forlag.) Det Værk, som den flittige Forfatter her har paabegyndt og som vil blive fuldstændigt i 3 Hefter, er Frugten af et længe fortsat Samlerarbeide. Det katholske Tidsrum, der optager Størsteparten af dette Hefte, var, om vi ikke tage feil, i det Væsentlige udarbeidet endnu inden Munchs Norges Historie og Keysers Kirkehistorie udkom; og deslige Sammenstillinger og Kjendsgjerninger, som nu vilde falde lette, have saaledes krævet meget Arbeide og en møisommelig Kildegranskning fra første Haand. Dette maa man vel erindre, navnlig for ikke at fælde en ubillig Dom ved Sammenligning mellem de tidligere udgivne Værker og dette nye Værks historiske Fremstilling og Resultater. Som Specialarbeide har Fayes Bispehistorie naturligviis maattet medtage en Mængde mindre betydelige Detailler, der tynger Fremstillingen og ofte gjør denne aktmæssig broget og tør. Men netop deri og netop fordi et saa stort Materiale her er samlet og gjengivet, jævnlig i ordlydende Citater af selve Kilderne, ligger for en ikke ringe Deel Arbeidets Fortjeneste, forsaavidt foreliggende Hefte angaar. Overhoved tør dog Behandlingen af det katholske Tidsrum med Hensyn paa nye Kjendsgjerninger af almindeligere Interesse blive overtruffet af den Lutherske Periode, hvilket nærværende Hefte allerede antyder og hvad Fayes tidligere Specialarbeider ogsaa lader vente. Monographien over Jørgen Erichsson bringer mange nye og vigtige Kjendsgjerninger, ligesom Forf. ogsaa med Hensyn paa det følgende Tidsrum har tilveiebragt et paa Kildegranskning hvilende betydeligt Materiale. — Hvilke Indvendinger den strænge Kritik end maatte gjøre med Hensyn paa Fremstillingen og Enkelthederne, maa Værket erkjendes at være fortjenstligt og nyttigt, hvorfor vi ville ønske, at Forfatteren, der selv er Forlægger, maatte finde en Understøttelse for samme, der idetmindste kunde holde ham fri for Tab. — Værkets Form er nærmest den biographiske, idet de kirkelige Begivenheder ere henførte til den Biskop, hvorunder de fandt Sted, og knyttede til hans Livsomstændigheder. Forresten vil Værket, som Forfatteren selv bemærker, komme til at indeholde „flere Bidrag til Kirkens og Kulturens Historie, end biographiske Efterretninger", hvilket naturligen giver det en desto videre Interesse.

— Paa Jac. Dybwads Forlag er udkommet: **Jesu Christi Liv paa Jorden**, med indledende og anvendende Betragtninger af W. A. Wexels. 2det Oplag. Chra. 1866. VII. 427 S. 8vo. Priis 60 ß. — Det er 20 Aar siden dette herlige Skrift første Gang udkom, som her fremtræder paany, netop som dets elskelige Forfatter har endt sin jordiske Løbebane. Det vil hos Mange paa een Gang fremkalde en veemodig Følelse og kjær Erindring. Men i enhver christelig Familie vil det være en kjærkommen Gjæst, en Bog til Opbyggelse og Vederkvægelse. En sjelden billig Priis i Forening med tækkeligt Udstyr vil ogsaa bidrage til at fremme Udbredelsen af denne nye Udgave, der egentlig er den tredie; thi der er allerede tidligere udkommet tvende Udgaver, en Kvartudgave med Kobbere, hvortil Værket udarbeidedes som forklarende Text, og en Godtkjøbsudgave i Oktav, men hvilke begge i længere Tid have været ude af Boghandelen.

Almagt i Afmagt. Fem Faste- og en Paaskeprædiken af Biskop Peter Hersleb. Ny Udgave, besørget af Pastor Th. C. Bernhoft. Ekersund 1866. XIII, 233 S. 8vo. T. Sæbøes Forlag. Indb. 72 ß. — Sjællandsbiskopperne Jesper Brochmand og Peder Hersleb var hver sit Aarhundredes betydeligste Prædikant, hiin det 17des, denne det 18des. Begges Prædikener, der engang lød for høifornemme Tilhørere („Hoffet og det kongelige Herskab"), have efterhaanden banet sig Vei ned til Menigmand, og ved sin orthodoxe lutherske Lære holdt sig oppe gjennem de religiøse Stemningers mangehaande Omskiftelser. Brochmands store Huuspostil har i to Aarhundreder været en kjær og almindelig Opbyggelsesbog baade i Danmark og Norge, og er endog i de sidste Aar bleven optrykt paany. „Guds Børns daglige Adgang til Naadestolen," Bønner og Betragtninger af Hersleb, men uden hans Forfatternavn, er i Løbet af de 10 sidste Aar optrykt paa sex forskjellige Steder her i Norge, lige fra Stavanger til Tromsø, og kan vistnok

anfees for at være det mest udbredte Andagtsskrift hertillands. Herslebs Prædikener have derimod i nogen Tid været mindre kjendte og læste, fordi de gamle Tryk efterhaanden vare blevne opslidte, uden at nye Udgaver afløste dem. Men den „Saft og Kraft", den Ild og Orthodoxi, som udmærker dem, har overalt, hvor de fandtes, vundet dem en agtet og kjær Plads blandt Almuens Opbyggelsesskrifter. Jeg erindrer saaledes, at en Bonde for nogle Aar siden sendte ind til en Bogtrykker her i Christiania et Fragment af „Christi syv Ord paa Korset", som han ønskede at faa trykt sig et nyt Exemplar af, saasom han havde fundet Bogen at være saa særdeles opbyggelig og christelig. Det er saaledes naturligt, at man, paa samme Tid som man oversætter det ene Opbyggelsesskrift efter det andet af de ældre tydske og engelske Prædikanter, er begyndt at tænke paa at gjøre Herslebs Prædikener tilgjængelige i nye Udgaver. I de sidste Aar er da ogsaa i Danmark udkommet en større Samling af Herslebs Prædikener og i Christianssand hans „Prædikener over Søndags- og Passions-Texter", og endelig foreligger hans „Fasteprædikener" her i en vel besørget Udgave, ledsaget af en af Udgiveren efter de nyeste Kilder udarbeidet Oversigt over Forfatterens Liv. Denne ligesom de andre Samlinger af Herslebs Prædikener maa man ønske en velvillig Modtagelse inden vore christelige Familier.

— Af **Norske Universitets- og Skole-Annaler**, udgivne af Universitetets Secretair, er udkommet 3die Rækkes 7de Bind (Dobbeltbind. IV, 591 S. Priis 2 Spd. 24 ß.), hvilket udelukkende omfatter Ordningen af vort høiere Skolevæsen og indeholder Aktstykkerne ang. Skolekommissionen, dennes foreløbige Udkast og samtlige fra Skolerne, indkomne Erklæringer desangaaende. Samlingen er en rig Kilde til Spørgsmaalets Belysning fra de forskjelligste Sider, og flere af Betænkningerne give desuden vigtige Vink og Udtalelser i pædagogisk Henseende overhovedet. De fleste og udførligste Erklæringer ere afgivne af Christianias og Drammens Skoler, tildeels gjennem flere dissenterende Vota.

— Som **Universitetsprogrammer** for 1ste og 2det Halvaar 1866 er udkommet: 1) Mærker efter en Istid i Omegnen af Hardangerfjorden. Af S. A. Sexe. 34 S. 4to med Træsnit i Texten og et koloreret Kart i Folio. (Af Hensyn til de fremmede Videnskabsmænd, som ikke forstaa vort Sprog, er Skriftet ledsaget med en fransk Oversættelse, der optager S. 19—34.) — 2) **Ezechiels Syner og Chaldæernes Astrolab.** Af C. A. Holmboe. 18 S. 4to med Træsnit i Texten, et „Résumé" over Indholdet og en chemityperet Tavle. Forfatteren har her givet en til orientalske Forfattere og Forestillinger støttet ny Forklaring af Ezechiels Syner i Prophetens 1ste og 10de Kapitel, hvis gjængse Opfattelse blandt Kommentatorerne aldrig har tilfredsstillet ham.

Theatret. Netop efter det sørgelige Nederlag, som injuria temporum og maaske ogsaa egne Svagheder for ikke lang Tid siden paadrog den politiske Skandinavisme, er det iøinefaldende, hvorledes den Enhedsstræben, der vil arbeide fra neden af opad, fra smaa Seire i det Enkelte kjæmpe sig frem til Fasthed i det Hele, har vundet en uventet Styrke, især maaske i de tvende forenede Riger, i hvilke Opinionen mere og mere synes at forstaa, at en Forening, der skal kunne afgive en virkelig Støtte for begge Parters Uafhængighed, og ikke hvert Øieblik skal være udsat for Fare for at brydes eller ialfald svækkes, maa være grundet paa noget mere end blotte juridiske Former, nemlig paa et fortroligt Kjendskab til hinanden, en nærmere Tilslutning og som Følge heraf gjensidig Paavirkning. Vi kunne ikke andet end lægge en særdeles Vægt paa de Bestræbelser, som i denne Henseende i det sidste Aar er gjorte paa den dramatiske Kunsts Gebet; det er maaske faa Punkter, paa hvilke den gjensidige Paavirkning saaledes kan rettes mod den store Masse som netop her. Hidtil var det kun af og til, at enkelte af den svenske lyriske Scenes mere fremragende Medlemmer aflagde et flygtigt Besøg hos os; i den senere Tid ere disse blevne hyppigere, og et nyt forestaar nu, idet Hr. C. Behrens og Mlle. M. Gelhaar, begge vel kjendte fra tidligere Besøg her, ville afslutte den Kunstreise, paa hvilken de i Sommer have gjæstet flere af Norges Byer, ved at optræde i Hovedstaden. Desværre har vort eget Theater ikke saadanne Kræfter at stille ved Siden af dem i Operaen, at der her kan blive nogen Tale om Samvirken, hvad vi ubetinget ville have foretrukket fremfor at høre løsrevne Koncertnummere, hvor stor en Nydelse end disse utvivlsomt i og for sig vilde berede Tilhørerne. Hvad Skuespillet angaar, har vi til Gjengjæld for „De Nygifte", der forlængst har erobret sig en fast Plads i Svenskernes Yndest, og det med Ret, fra dem modtaget Hedbergs tiltalende Skuespil Bryllupet paa Ulfåsa, der, om det end ikke kan tillægges nogen særdeles Originalitet i hele Opfatningsmaaden, idet det synes tilskaaret efter gamle velbekjendte — forresten nok saa respektable Mønstre, alligevel ubetinget maa regnes til det Bedste, den svenske dramatiske Literatur i de senere Tider har havt at opvise, og desuden i og for sig, især i den stærkt beskaarne Skikkelse, i hvilken det opføres paa vor Scene, ved sin rene, om end i det Hele noget karakterløse Idealitet, nok kan forsvare sin Plads ved Siden af de drøit realistiske Skildringer af det moderne Liv, som den nyere udenlandske dramatiske Literatur saa godt som udelukkende har at byde os, og fra hvilke et Theater, der ikke ene kan opofre sig for den ældre, klassisk-dramatiske Digtning, for en væsentlig Del er henvist til at hente sit Repertoire. Ved Siden heraf har gaaet gjensidige Besøg af sceniske Kunstnere, og kan man end i saa Henseende neppe tillægge hverken Folketheatrets Peregrinationer i Sverige eller Besøget af den svenske Trup, der nogle Gange i forrige Saison fik leiet Christiania Theater, synderlig Betydning, saa har Hr. E. Stjernströms Optræden her i Foraaret udentvivl gjort saa meget mere Nytte, tiltrods for det Uvante ikke blot i Sproget, men endnu mere i hele denne udmærkede Kunstners Sæt at gjengive de Charakterer, som han saa skarpt forstod at opfatte; og vi kunne ikke tro andet, end at Hr. F. Deland, der fra næste Uge af vil optræde paa Christiania Theater, ogsaa i sit Genre vil kunne give os en karakteristisk Prøve paa svensk scenisk Kunst. Da vi ikke selv have havt Anledning til at see Hr. Deland, der allerede for længere Tid siden er traadt tilbage fra Theatret, har vi maattet søge til svenske Kilder for at finde de Oplysninger om hans foregaaende Bane, som vi antoge vilde være af Interesse for Nyhedsbladets Læsere. Brødrene Pierre Joseph og Fredrik Deland, begge navnkundige i det svenske Theaters Annaler, ere Sønner af kgl. Kammermusikus Pierre Deland. Den ældste, Pierre, betraadte allerede i 1822 for første Gang Scenen, Fredrik derimod ikke før efter Moderens Død i 1830. Faderen, som døde, medens Fredrik, der var født den 1ste Januar 1812, endnu var et Barn, havde nemlig paa sin Dødsseng taget det Løfte af sin Hustru, at hun, saalænge det paa nogen Maade var hende muligt, skulde hindre de yngre Sønner fra at betræde Scenen, hvis farlige og sorgfulde Liv han selv havde havt alt for god Anledning til paa nært Hold at betragte. Da hun derfor afslog det Tilbud, der blev hende gjort af den navnkundige Lars Hjortsberg, „Sveriges Roscius", som hans enthusiastiske Samtidige kaldte ham, nemlig at skaffe Fredrik en Plads i Theatrets Elevskole, tog en Ven af hans Fader, Edlund, sig af Drengen, opdrog ham som sit eget Barn og fik ham ansat i Kongens Ekonomikontor, hvor han imidlertid ikke forblev længe. Efterat Moderen var død i 1830, skyndte han sig at følge det Kald, der stedse saa mægtig havde draget ham til Scenen og tog til en Begyndelse Engagement ved Svanbergs Selskab, der reiste omkring i de mindre Byer, og som allerede blandt sine Medlemmer regnede hans ældre Broder Pierre. Efter her at have gjennemgaaet sine første Læreaar gik han over til det af Torslow dirigerede Djurgårdstheater, og det var her han grundlagde sit Ry som Komiker i Lorenzos Rolle i „Strozzi och Martino". Indtil September 1848 vedblev han at optræde her, stedse gaaende fremad i kunstnerisk Udvikling som i Kunstnerry. At besvare det Spørgsmaal, hvorfor alle de Roller, han her udførte, bleve til ligesaa mange Triumpher for ham, ytrer den Forfatter, fra hvem vi have hentet disse biographiske Notitser, vil være temmelig vanskeligt. I de fleste Tilfælde faar man ikke noget andet Svar, end „fordi man morer sig saa godt, naar man seer ham", og dybere søger Publikums æsthetiske Omdømme sjelden sine Grunde. Kanske skulle vi dog vove os endnu et Led dybere i Analysen, og som Grund for den kunstneriske Fuldendthed, vi finde hos Deland, anføre, at han opfatter eller lægger ind i den komiske Rolle en sand Charakteer, med hvilken hver Enkelthed, ja den mindste Bevægelse staar i genetisk Sammenhæng; et Fortrin, som er sjeldent hos vore sædvanlige saakaldte Komikere, for hvem ene den øieblikkelige Pudseerlighed er Komik. I fem Aar (1848—53) var Deland skilt fra Scenen og beboede en liden Eiendom ved en Bugt af Mälaren. I Aarene 1853 og 1854 optraadte han paany, denne Gang paa det kongelige Theater, hvorpaa han tilhørte Mindre Theatern i Aarene 1855—57, medens han ved Siden heraf af og til optraadte paa Ladugårdslandstheatret. I de senere Aar har han ganske trukket sig tilbage fra Scenen.

Nekrolog.

En mærkelig Dame, Fru **Conradine Dunker**, Professor Hansteens Søster og Advokat Dunkers Moder, er i disse Dage afgaaet ved Døden 86 Aar gammel. Hun var født her i Christiania 1780 og blev i sit sextende Aar gift med Kapitain Ulrik Anton Nicolai Aamodt (f. 1758), der døde 1806, og som Enke to Aar efter paany gift med Wilhelm d'Unker, churfyrstelig hessisk Bergassessor, der døde i Throndhjem 1844. I sin Ungdom havde hun kjendt Bernt Anker, spillet sammen med ham i Theaterstykker, hørt hans Forelæsninger over „Experimentalphysiken" og deeltaget i den Procession af Damer (212 i Tallet), som, bærende Krandse og strøende Blomster, fulgte hans Hustrues Ligvogn, og var da Øienvidne til, hvorledes Anker midt paa Byens Torv kastede sig over Kisten, omfavnede den og sagde: „Nu bedrøvede Du mig for første Gang!" Hun havde været med i de muntre Julelag paa John Colletts Gaard Fladeby i Enebak, hvor Festlighederne varede i 10 Døgn og hvor der ved Ballottering blandt Gjæsterne udvalgtes ligesaamange Værter og Værtinder, til hvert Par for sit Døgn at forestaa Arrangementerne, besørge „Optogene" o. s. v. Kort sagt, hun havde kjendt hiin Tids mærkeligste Personer, fulgt de Begivenheder, der vakte Samtidens Opmærksomhed, og været en tro og aandrig Iagttager af Datidens selskabelige Liv med dets kunsteriske Præstationer, og besad saaledes en Forestilling om det gamle Christianias halv private, halv offentlige Physiognomi, som ingen anden Nulevende. Da hun med sin store Hukommelse forenede en sjelden Aandsbegavelse og et uddannet Blik for det Eiendommelige og Interessante ved Personer og Forholde, var natnrligen hendes Beretteltser om de henfarne Dage dobbelt underholdende og dobbelt lærerige. Men da hun besad en Beskedenhed, der ikke tillod hende at træde op som Forfatterinde, vilde hendes som saamange Andres rige Oplevelser gaaet med hende i Graven, dersom hun ikke heldigviis paa sine ældre Dage havde fattet og udført det priselige Forsæt at nedskrive sine Memoirer — rigtignok blot som en Erindring for hendes Nærmeste. Herved tør de imidlertid være sikrede for Fortabelse, og ville forhaabentlig ogsaa med Tiden — ialfald i Udvalg — udkomme i Trykken. De ville, engang udgivne, i høi Grad vække Publikums Interesse, ikke blot paa Grund af Indholdet, men ogsaa ved sin jævne Fremstilling. De Brudstykker „Af en Dames Erindringer" (B. Anker — Miss Euphrosyne Talma — Julen paa Fladeby — Familien Treschow o. s. v., samt Jerome Napoleon og hans Hof*)), hvilke vi saa os istand til at meddele i dette Blads Nytaarsgave for 1860, kunde ikke andet end vække Ønsket om at kjende Værket i dets Helhed. Som hine Prøver ville vise, forstod Forfatterinden, med Bevarelsen af hele Kostumet og i Troskab mod de faktiske Omstændigheder, at sammenfatte Begivenhederne til et afrundet, overskueligt, vi ville næsten sige novellistisk Billede. Det tør saaledes maaskee siges, at Fru Dunker, tilskyndet af de samme literære Impulser som Fru Gyllembourg, vilde blevet en norsk „Hverdagshistorie-Forfatterinde". Men vore lidet udviklede Literaturforholde tør her som i saamange Tilfælder have forskjertset en rig Begavelses Frugter, og i hvert Fald staa vi nu kun spørgende og antagende ligeoverfor Virkelighedens Mulighed.

*) Sidstnævnte Afsnit blev oversat i Hackländer's „Ueber Land und Meer."

Norge.

Christiania. Under 1ste Sept. er kgl. Fuldmægtig Ferd. Nik. Roll udnævnt til Bureauchef og Kand. jur. Fr. Chr. O. Sommerschild til kgl. Fuldmægtig i Justits- og Politidepartementet; Sognepræst til Skogn Nils Jønsberg til Sognepræst i Oddernæs; Stiftskapell. i Tromsø Stift Sv. Aschenberg til Sognepr. i Øverberg; Kand. theol. Nils Skavang til pers. Kapellan hos Sognepr. til Øier N. C. Nissen; Kand. mag. Ad. L. Lund til Adjunkt ved Stavangers lærde og Realskole; Timelærer ved Frederikshalds lærde og Realskole Kand. philol. Martin S. Arnesen til Adjunkt ved samme Skole; Politifuldmægtig i Frederikshald Chr. A. Andersen til Politimester i Tønsberg; Foged og Sorenskriver i Hammerfest Distrikt Jens Holmboe til Amtmand i Finmarkens Amt; Skibsrheder og Skipperborger til Drammen A. E. Hangeland til Dispacheur; Distriktslæge i Alstadhaug Karl Hansen til Statsphysikus i Christianssand; Distriktslæge i det hidtilværende Vestre Nyfylke Lægedistrikt Anton M. Eye, Distriktslæge i det hidtilværende Nordre Nyfylke Lægedistrikt Fr. Vilh. Thesen og Distriktslæge i det hidtilværende Søndre Nyfylke Lægedistrikt Jac. R. Lossius til Distriktslæger i de ved kgl. Resol. af 11. Oct. 1865 regulerede respektive Haugesunds, Sands og Finnø Lægedistrikter; Kand. med. C. J. J. Bergh til Distriktslæge i Karmøens Lægedstrikt, Distriktslæge i Indre Romsdals Distrikt Halvor Johannesen til Distriktslæge i Sannæs; Kand. med. H. Chr. Wennevold til Distriktslæge i Sogndal; Distrikslæge i det hidtilværende Ringerikes og Modums Lægedistrikt H. A. Thaulow til Distriktslæge i det ved ovennævnte Resol. regulerede Modums Lægedistrikt; Distriktslæge i Jæderen og Dalerne H. P. G. Birch til Distriktslæge i Ringerikes Distrikt; Distriktslægerne i de hidtilværende Søndre Indherreds, Mellem-Indherreds og Nordre Indherreds Lægedistrikter J. C. Boye, P. M. Nerdrum og F. A. W. Thome til Distriktslæger i de ved bemeldte Resol. regulerede resp. Frostens, Inderøens og Steenkjærs Lægedistrikter; Korpslæge ved Throndhjemske Brigade P. V. K. Dietrichson til Distriktslæge i Levanger; Distriktslæge i Brønø W. A. W. Møller til Distriktslæge i Hof; Distriktslæge i det hidtilværende Nordre Østerdalens Lægedistrikt E. M. Angell til Distriktslæge i det ved nævnte Resol. regulerede Tønsets Lægedistrikt, og Kand. med. Ole Paus til Distriktslæge i Reendalen.

— Under s. D. er Chefen for Throndhjemske Infanteribrigade, Oberst Jac. Krefting, Chefen for Bergenske Infanteribrigade, Oberst Fr. L. Klouman, og Chefen for Christianssandske Infanteribrigade, Oberst Joh. G. Boll Gram udnævnte til Generalmajorer, samt Oberst i Generalstaben Joh. D. S. Beichmann til Generalmajor og Chef for Generalstaben.

— Under s. D. er Korpslæge ved Christianssandske Infanteribrigade E. F. Lochmann konstitueret for eet Aar som Professor ved Universitetet paa de i Resol. af 18. Nov 1865 fastsatte Vilkaar, hvorhos det er paalagt det akademiske Kollegium ved Udløbet af nævnte Tid at indkomme med Betænkning om, hvorledes der bør forholdes med vedkommende Embedes endelige Besættelse.

— Under s. D. er Kand. jur. Chr. W. Sommerschild konstitueret som Politifuldmægtig i Throndhjem.

— Professor Voss har nylig skjænket 2000 Spd. til Blindeinstitutet og et lignende Beløb til Understøttelsesforeningen for Læger og deres Enker.

Vi kunne ikke nævne disse betydelige Gaver i veldædigt Øiemed, uden tillige at bringe i Erindring de mange anseelige Legater, som skyldes Hovedstadens Læger og navnlig Universitetets medicinske Professorer. W. Boeck skjænkede, i Forening med Danielsen, de 2500 Franks, som det franske Akademi havde tilkjendt dem som Æresbelønning for Værket om Spedalskheden, til Universitetet, for at anvendes til Præmier for Afhandlinger over Hudsygdommene. Professor Fr. Chr. Faye grundlagde Videnskabsselskabet her i Christiania ved i 1856 i dette Øiemed at tilstille det akademiske Kollegium 1000 Spd. Doktor C. A. Egeberg gav i 1857 en større Sum til Undersøgelsen af Spedalskheden og stiftede i 1858 et betydeligt Legat for Lægers Efterladte. — Dette er de store Legater fra vore Lægers Side, vi fra de sidste Aar mindes. Maaske gives der flere. Naturforskere og Læger pleie at udraabes som Materialister, navnlig af Theologerne. Disse Legater vidne dog om en Interesse og Opofrelse i videnskabelig og almeenmenneskelig Retning, som tør indgyde alle officielle Mamonsforsagere besøiet Agtelse.

— Efter langvarige Underhandlinger er det lykkedes at istandbringe en ny Direktion for Christiania Theater, bestaaende af Høiesteretsadvokat Andresen, Stadskonduktør Bull og Ingeniørkapitain H. Heyerdahl.

Dødsfald. Forhenværende Præsident i Svea Hofret E. G. v. Rosén, † 10de Septbr. 92 Aar gl. — Thomas Alcock, liberalt Medlem af det engelske Underhuus, † i Slutningen af August, 65 Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 38.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 23. Septmbr. 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Moderne Personligheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

I.

En Dag i Paris traadte jeg ind til den bekjendte Grevinde d'Agoult, der skriver saa pragtfulde Ting under Navnet Daniel Stern. Hos hende sad en liden uanseelig Mand, som jeg før havde seet, og da jeg troede, de To kunde have vigtige Ting at forhandle, vilde jeg strax trække mig tilbage. „Bliv!“ sagde Grevinden, „vi have ingen Hemmeligheder.“ Jeg forlangte Intet heller; thi Manden var Ernest Renan, der er bleven europæisk bekjendt ved sin sørgelige Bog „Jesu Liv“. De To fortsatte paa fransk Viis den afbrudte Samtale; den Nykomne har da at se til, om han kan komme ind i den; foretrækker han at blive udenfor, staar det ham frit. De talte om Allehaande, som ikke interesserede mig. Et enkelt henkastet Ord førte den Lærde tilbage til hans egen Ideekreds. Da syntes den lille Mand pludselig at voxe for mine forbausede Øine lig et phantastisk Syn fra Eventyrverdenen. Med den mest spændte Opmærksomhed hang jeg ved hans Mund. Hans klare, præcise, veltalende Sprog oplod i et Nu for mig en heel ny Verden: det fjerne Østen med sin engang storartede, nu slukte Civilisation. Aldrig hørte jeg Naturen saaledes skildres af levende Læber. En Time varede denne Nydelse. Den fulgtes af en endnu mindeværdigere Time, en Samtale om Religion, jeg maaskee ogsaa engang faar Mod til at berette. Idag vil jeg fortælle Noget om Mandens Liv. Man vil ikke forarges over, at jeg sender min lille Skizze uden Billede. Jeg vil i Løbet af det kommende Aar træffe mange Notabiliteter paa min Vei, og vil hjemsende hvad Charakteristisk jeg veed om deres Liv og Virken. Portræt vil jeg vel ikke ofte kunne medsende.

Ernest Renan er født paa Bretagnes Kyst, og Bretagnes Sønner ere haardføre, alvorlige Børn af den alvorlige Moder. Faderen tjente i Republikens Flaade indtil 1815, da han fik sig et Handelsskib at føre for egen Regning. Aar 1828 stod Kapitainens Affærer ikke paa det Bedste. Ernest var dengang fem Aar. En Dag vendte Skibet tilbage til Hjemmets Havn, men uden sin Kapitain. Det hed, at han frivillig var sprungen overbord. En Maaned efter fandt man Liget paa Kysten af Ergui.

Familien spredtes nu. Det ene Barn kom hid, det andet did. Ernest, den yngste, blev af Naade optaget i en geistlig Skole, hvor han tidlig udmærkede sig i den Grad, at han forflyttedes til Seminariet i Paris, hvis Forstander ikke var nogen Ringere end den nuværende Biskop af Orleans, Dupanloup. Under denne Mands Ledelse forblev den begavede Dreng i en Række Aar. Saa traadte han ind i St. Sulpice, hvor hans kjæreste Studium var Oldtidsvidenskaben. Allerede her beskjæftigede han sig med Christendommens ældste Historie, en Gjenstand, han senere har viet sin hele Kraft.

En Dag opdagede den unge Novice, at Præstestanden, han var bestemt for, ikke var hans egen dybere Naturs Valg. Han forlod Seminariet og styrtede sig i Pariserlivets Hvirvel, i dette vexelrige, i tusinde brogede Farver spillende Liv. Dette Frafald var en bitter Skuffelse for hans Lærere og en sand Smerte for hans faderlige Ven Abbé Dupanloup, der tilskrev ham et rørende Brev, hvori han beklager den tagne Beslutning, propheterer sin unge Ven en Bane fuld af Torne og tilbyder idetmindste at lette ham de første Skridt i den fremmede Verden ved stadig Pengeunderstøttelse. Renan afslog Tilbudet.

En ældre Søster, der levede som Gouvernante i Polen, sendte Broderen alle sine Sparepenge i en Vexel paa nogle tusinde Franks. Ernest vilde have anseet det for en Forbrydelse at bruge en Skilling af den elskede Søsters surt erhvervede Skat, og med hans Kundskaber faldt det ham ikke vanskeligt at skaffe sig Brødet. En Lærerpost i en liden Opdragelsesanstalt var snart funden. Ernest boede i Anstalten og delte nu samvittighedsfuldt sin Tid mellem Underviisning og Forelæsningerne i Sorbonne. Efter en kort Tid at have dukket dybt ned i Pariserlivets Hav, vidste han, at hvad det dulgte, ikke var for ham, og fra nu af levede han, midt under Verdensbranden om ham, harmløs og lykkelig, uden anden Ærgjerrighed end den: at lære Alt, at vide Alt.

Den fordringsfrie Lærer vandt i kort Tid to af det franske Akademies Priser: den ene for en Ordbog over de semitiske Sprog, den anden for en Afhandling om det græske Sprogs Studium i Middelalderen. I 1849 tilbød Akademiet for de skjønne Kunster ham en Sendelse til Italien, som han modtog med Begeistring. Det er en Selvfølge, at han samvittighedsfuldt udrettede sit Hverv. Saadanne Folk løfte op til sin egen Høide Alt, hvad de røre ved.

Vendt tilbage fra Italien ansattes han ved den daværende Republiks Bibliothek for at forfatte Katalog over Haandskrifterne, et Arbeide, der krævede store Kundskaber og lønnedes godt.

Omtrent samtidig hermed vendte Søsteren tilbage til Frankrig for ikke at skilles fra den elskede Broder, før Døden overrev Baandet. Det var en i enhver Henseende udmærket Kvinde. Kundskaber og aandelig Begavelse var det ringeste; hvad der lever i Alles Munde, som have kjendt hende, var det Hjertets Geni, hvormed hun forstod at elske og gjøre lykkelig. For Broderen var hun paa engang Moder og Ven; som hans hemmeligste Tankers Fortrolige gav hun hans Ideer Vinger. Og praktisk var hun i ikke mindre Grad. Efterat Katalogen var færdig, erholdt Ernest fast Ansættelse ved Bibliotheket som Underbibliothekar med en høist ubetydelig maanedlig Gage, men under den tro Søsters Forvaltning var den lille Pengesum tilstrækkelig til at gjøre to Mennesker lykkelige midt i Verdensstadens pralende Glands, som ikke angik de To, der levede høit løftede i Aandens Verden. Senere forøgede han sine Indtægter ved at skrive for Bladene. Paa denne Viis henrandt et Par Aar. Renans Artikler i „Revue des deux mondes“ havde gjort Opsigt i den lærde Verden. Den bekjendte Forlægger Michel Levy foreslog at samle disse spredte Artikler i nogle Bind. En Kontrakt oprettedes mellem dem, der ikke alene strakte sig til Avisartiklerne, men til alle Renans fremtidige Værker, navnlig til det paabegyndte større Værk over Christendommens Oprindelse, „Jesu Liv“, som udkom otte Aar senere. Det behøver vel neppe at tilføies, at Kontrakten væsentlig forandredes, da Bogen vakte mere Opsigt end nogen anden Bog i vort Aarhundrede.

I denne Tid falder en vigtig Begivenhed i Renans Liv: hans Ægteskab med Maleren Henry Schefers Datter, en ikke mindre ideal Kvinde end Søsteren og ømt elsket af den Lærde. Fire Aar hengik nu for ham i uformørket Lykke: to ædle Kvinder kappedes om at gjøre den unge Lærdes Liv skjønt og let. Vil nogen Mand vide, hvad Lykke er, da leve han ved saadanne Kvinders Side. Oftere skulde Mændene betænke, at Skjønhed og Ungdom ikke vare evig, men at et fromt Hjerte og en dyrket Aand blot have at vinde ved Aarene.

I Aaret 1860 lod Keiseren Renan, der endnu beklædte den beskedne Bibliothekarpost, tilbyde en videnskabelig Sendelse til Lilleasien. Hans Hjertes dybeste Længsel skulde hermed tilfredsstilles, og ledsaget af Hustru og Søster tiltraadte han Reisen til Syrien.

Madame Renan, der ikke alene havde en Hustrues, men ogsaa en Moders Pligter at opfylde, maatte i Palæstina gribe en Leilighed til at vende tilbage til Paris. Adskillelsen var smertelig men nødvendig, og saadanne Mennesker spilde ikke Kræfterne med Suk og Klage over det Uundgaaelige. Henriette, Søsteren, veg nu ikke fra den Lærdes Side, hvadenten han besteg Libanons høie Top eller gjennemvandrede Jordans Ørkener. Ligesom hun delte hans Strabadser, delte hun hans Studier, hans Forskninger; alle hans Tanker vare strax hendes. Hver Dag tilbragte de To indtil otte Timer tilhest, skjønt ingen af dem besad store Legemskræfter, hos dem begge var det daglig Aandens, Villiens Seier over Materien. Kom man saa i Huus, da var Henriette Broderens Sekretær: hvad han skabte i sin Sjæl, det førte hun tro paa Papiret, vaagede vel ogsaa over Formens Skjønhed, Udtrykkets Præcision, og vare saa Arbeidets Timer endte, sørgede hun for hans Behov som en barmhjertig Søster.

I Løbet af Juli Maaned endte de Udgravninger, som Renan, understøttet af den franske Besætning, foretog i Syrien. De franske Tropper forlod Landet; Renan og hans Søster begave sig paa en Udflugt til Cypros. De naaede en liden Landsby, beliggende paa en steil Kippehelding over Byblos Havn, hvor netop et fransk Krigsdampskib „Caton“ laa. Henriette følte sig saare anstrængt af Reisen; dog hjalp hun endnu Broderen ved Forfattelsen af „Jesu Liv“. Saa indfandt sig de første Symptomer til en farlig Sygdom. Tilstanden blev mere og mere betænkelig. Ernest iler ned til Havnen for at hente Raad hos Krigsskibets Læge. Neppe er han tilbage, før den skrækkelige Sygdom ogsaa griber ham, hiin mystiske Sygdom, der begynder med en Træthed, som snart gaar over til fuldstændig Slaphed, Dødens fast sikre Forløber.

Broder og Søster laa nu hjælpeløse i en øde Klippehytte i fremmed Land. Broderen anstrængte hele sin vældige Villiekraft for at pleie Søsteren, denne reiste sig døende op af Leiet for at række Broderen en Lædskedrik. Enhver blev tro paa sin Post, indtil Bevidstheden svandt.

Krigsskibets Læge, der ikke alene vilde paatage sig Ansvaret for de to vigtige Liv, lod en Læge hente fra Beyruth; samtidig sendte Befalingsmanden for den franske Flaade i Middelhavet Eskadrens dygtige Overlæge til at tage de Syge under Behandling.

Silde om Natten ankom alle disse Læger til Klippehytten. Videnskabens virksomste Midler sattes i Anvendelse. Næste Dag var Ernest uden Fare, hans

kjærnesunde Natur havde trodset Dødsengelen, hvis Vinger allerede susede over ham. Da han vaagnede op af den dybe Bedøvelse, gjaldt hans første Spørgsmaal Søsteren. Hun var død. Den skjønne Sjæl var flygtet fra det forjættede Land herneden til hiint den evige Freds forjættede Land.

Hvo turde vel formaste sig til at ville skildre Broderens Sorg? Han selv har givet den Udtryk i Fortalen til „Jesu Liv“, tilegnet „den døde Søsters Skygge“.

Nedbrudt paa Legeme og Sjæl kom Renan tilbage til Paris, hvor han modtoges af Hustru og Barn og langsomt gjenvandt den tabte Ligevægt. Kort efter Hjemkomsten udnævntes han til Professor ved Collège de France. Af Grunde, som i sin Tid drøftedes af alle Blade, holdt han blot een Forelæsning, men forblev dog endnu to Aar i sin Stilling. Først efter Udgivelsen af „Jesu Liv“, erholdt han Afsked. Det har været heftig bestridt, hvorvidt en Universitetslærer, der lærer over Oldtiden, skal have sin Afsked paa Grund af religiøse Meninger. Ikke mindre end 160,000 Exemplarer af Renans Værk solgtes i et Aar. Autors første Indtægt var 60,000 Franks, men derfor tabte han en aarlig Indtægt af 4,000 Franks. Bogens Værd er det her ikke Stedet at drøfte. Det er ofte sagt, at det ikke er et Værk, der kan bestaa for den strenge Videnskabelighed. Derom veed jeg intet, jeg veed blot, at Christi Person i Renans Bog har oprørt mig dybt, først som Troende og dernæst fordi den mangler Magt og Moralitet. Hvad er det for en Christen, som ikke bæver tilbage for Løgnen? Naar man lukker Bogen, spørger man sig: „Hvor er det muligt, at en saalidet mægtig og moralsk Personlighed, hvis Lære ikke engang er ny, da Elementerne dertil allerede havdes i alle foregaaende Religioner, har formaaet at grunde det største Samfund, Jorden har seet, det Samfund, som i 1800 Aar har behersket Verog som kaldes „den christelige Kirke“? Dette Spørgsmaal lover Forfatteren at besvare i sine „Apostle“. Det er forsilde. Christendommen har forvandlet Verden, dens Skjæbne er for alle Tider knyttet til Dyden paa Jorden. Og det gaar ikke an at skrive om de største og helligste Ting med en Koldsindighed, som skrev man for en øde Planet.

„Apostlerne“ var færdig til Trykken. Dog vilde Renan ikke udgive dette sit nye Værk, før han anden Gang havde besøgt den christne Troes Vugge, før han Skridt for Skridt havde fulgt Apostelen Paulus fra Antiochia til Ephesus, Thessalonica og Corinth.

I November 1864 indskibede han sig med sin Hustru til Alexandria. Efterat have draget gjennem Ægypten gik de to Reisende over Beyruth til Damascus, hvor de vare Abdel-Kaders Gjæster. Under deres Samvær indtraf en liden elskværdig Episode. Renan, der taler fortræffeligt Arabisk, underholdt sig med Emiren om Forgangenhedens og Nutidens Bevægelser. Pludselig siger den berømte Høvding: „Lad os heller tale om Dem selv og deres „Jesu Liv““.

„Hvorledes? De kjender denne Bog?“ raabte Forfatteren med uhyklet Overraskelse.

Abdel-Kader tilhviskede en Slave nogle Ord; denne fjernede sig og bragte kort efter en Bog. „See selv,“ sagde Høvdingen, „jeg har ikke alene læst den, men forsynet den med Anmærkninger.“

„Jesu Liv“ kommenteret af Abdel-Kader! Den Bog kunde være interessant at læse. Maaskee naar den os, thi Emiren tænker alvorligt paa dens Udgivelse.

Efter dette Besøg hos den arabiske Krigshelt fortsatte Ægteparret den møisommelige og farlige Reise, fordetmeste tilhest. De trængte dybt ind i Lilleasien, besøgte Tarsus, Apostelen Paulus's Fødested, Rhodos og Smyrna. Aarstiden forbød en videre Indtrængen; de Reisende begave sig derfor til Hellas og Athen.

I Akropolis's Skygger lagde Renan den sidste Haand paa sine „Apostle“, vendte saa igjen tilbage til Lilleasien. Efterat have gjennemstreifet Ephesus, Hieropolis, Philadelphia og Sardes gik det igjen til Athen, saa til Korinth og Salonica, tilsidst til Makedonien og Philippi, derfra til Konstantinopel. Reisen varede i 8 Maaneder og foretoges paa egen Regning. Den lille Karavane bestod af Renan og Hustru samt fem indfødte Tjenere. I hine Egne reiser Ingen gjerne ene. Man finder intet velindrettet Hotel som paa Rhinens Bredder; mangen Nat maatte tilbringes under Guds Himmel eller under et usselt Telts Tag. Hverken Mand eller Hustru lode sig nogensinde afskrække af Møie og Ubekvemmeligheder. Hustruen vidste, at hun var med for at lette Manden den byrdefulde Vandring; han vidste, at hun vilde synke sammen, kunde hun ikke støtte sig til hans Kraft. Saaledes var det bestandig Tanken om den Anden, der hos hver af de To opretholdt det sammensynkende Mod under Møie og Farer.

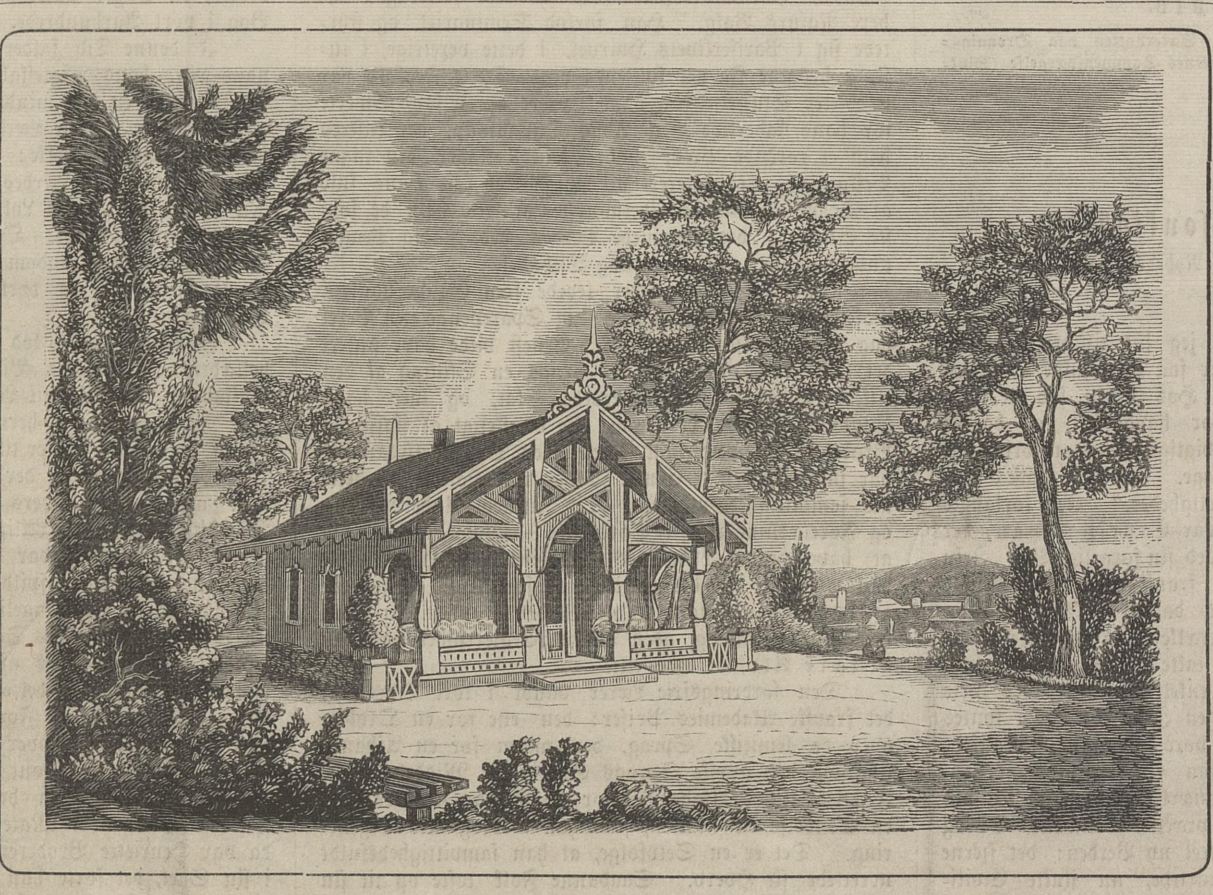
En Ven, med hvem Renan senere underholdt sig om Reisen, sagde: „De svævede vel altid i Frygt for Røvere?“ — „Nei, slet ikke.“ — „De var altsaa vel forsynet med Pistoler og andre Vaaben?“ — „Pistoler? Vaaben? Hvortil? Jeg forstaar jo ikke at bruge dem.“

Nogle Maaneder efter Hjemkomsten til Frankrig udkom „Apostlerne“.

Det er ingen Bagatel at trykke en Bog af Renan. Den er saaledes korrigeret og forbedret, der vrimler saaledes af Forandringer og Tilsætninger, at tilsidst neppe en Stavelse staar igjen af den oprindelige Text. Selv efterat Manuskriptet allerede er sat, foretager Forfatteren idelig nye Rettelser. Ikke mindre end otte Korrekturark forelægges ham.

Det har vakt Forbauselse, at Renans høit ansete Lærer, Biskopen af af Orleans, ikke har skrevet et Ord mod „Jesu Liv“. Han nærer dog ellers ingen Sky for literære Feider. I Prælatens Hjerte lever vel endnu den gamle faderlige Godhed. Naar Nogen i Biskopens Nærværelse gjør Hentydning til Kirkens frafaldne Søn, siger han sukkende: „Jeg veed, hvem De mener, Ernest Renan, min kjære forlorne Søn.“

„Apostlerne“ vække langtfra samme Opsigt som „Jesu Liv“. Michel Levy skal endogsaa have ytret, at Forbud mod Udgivelsen igjen bliver nødvendigt for at bringe Fart i Salget udenfor Frankrig. Et saadant Forbud vil imidlertid ikke blive givet. Man indsaa forsilde, at man selv tildeels var Skyld i den uhyre Opsigt, „Jesu Liv“ vakte, og man søger nu at døde „Apostlerne“ ved at lade ligesaa megen Taushed omgive dette Værk, som det første var ledsaget af Kvalm. Dette synes ogsaa at lykkes Jesuiterne, thi første Udgave er endnu ikke udsolgt, og dette er for Ernest Renan fast at betragte som en Fiasko. Værket omfatter Tiden fra Aar 33 til 45, det vil sige Tidsrummet fra Jesu Død til Apostelen Paulus's Missionsreiser. Man beundrer i denne Apostels Historie den samme Skjønhed i Formen, men man møder færre dristige Hypotheser. Den frembyder derfor ikke et saa vidt Spillerum for den theologiske Polemik. I „Jesu Liv“ bevæge vi os udelukkende paa mythisk Grund, i „Apostlerne“ paa historisk. Oplyste Protestanter og Katholiker læse Bogen med lige stor Interesse, uden der at finde Noget, som træder deres Tro for nær. Af underbar Skjønhed er hiint Kapitel, der fortæller de første christne Menigheders Historie i Jerusalem. Noget mere fuldendt siges aldrig at være leveret paa Historieskrivningens Felt.

Sæterhytten paa Dronningbjerget (Ladegaardsøen).

Sæterhytten paa Dronningbjerget *).

(Af Henr. Ibsen.)

Reist er Hytten paa Norges Fjeld,
Rundt om dens Fod skal sig kjærligt blande
Roser fra Nordens Bakkehæld
Med Blomster fra mildere Lande.

Her skal fra Syd Erindringens Bud
Samles med Nordens kjærlige Tanke,
Stedse forynget folde sig ud,
Som den evigt grønnende Ranke.

Her til den lille eensomme Plet
Knyttes saa rigt et Minde,
Knyttes et Navn, — det er kun Eet,
Dog Trende slutter det inde.

*) I Anledning af Hds. Maj. Dronningens Navnedag den 25. Aug. 1862, da H. K. H. Prindsesse Louise af Nederlandene og H. K. H. Prindsesse Louise her vare samlede.

Lillehammer.

Traditionen om „det engang blomstrende Hamar“ havde gjennem Tidernes Løb hos Oplandets Befolkning vedligeholdt Ønsket og Forhaabningen om, at enten hiin af Svenskerne i 1567 afbrændte By paany skulde opstaa af sin Aske eller ogsaa en anden Kjøbstad træde i dens Sted. Den danske Regjering havde ogsaa i forrige Aarhundrede sin Opmærksomhed henvendt herpaa, men uden Resultat. Først i 1812 kom Sagen til alvorlig Prøvelse, idet der efter Amtmand Sommerfelts Forslag til Statholderskabet nedsattes en kgl. Kommission til at forfatte Plan til en Kjøbstads Oprettelse paa et passende Sted ved Mjøsens Bredder. Kommissionen, hvis øvrige Medlemmer ligesom Amtmand Sommerfelt hørte hjemme i Christians Amt, blev færdig med sit Arbeide 1815 og foreslog, at den paatænkte Stad skulde anlægges ved Laugens Udløb i Mjøsen, — paa Gaarden Lillehammers Grund paa østre og paa Vignæs's Grund paa vestre Side af Elven. Den nye Stad skulde efter Beliggenheden føre Navnet „Laugenstad“. Der fremkom imidlertid først ni Aar efter kgl. Proposition angaaende denne nye Kjøbstad, der da foresloges anlagt, ikke ved Laugens Udløb, men paa Gaarden Stor-Hamar paa Hedemarken. Valget af dette Sted var støttet til et af Professor Lundh 1824 i Trykken udgivet Forslag angaaende Kjøbstadsanlægget. Storthinget bifaldt imidlertid ikke Forslaget, og efterat der var foretaget nye Undersøgelser og Sagen var bleven diskutteret fra et lokal-patriotisk Standpunkt, hvorunder Christiania Kjøbmænd havde udtalt sig mod denne oplandske Konkurrent, besluttede Storthinget i 1827, at den nye Stad skulde anlægges paa Lillehammer og Vignæs. Endnu samme Aars Høst strømmede endeel Handelsbetjente fra Christiania derhen og opsloge sine Butiker paa Gaardene, hvor Byen skulde ligge, eller i improviserede Boder. Ingen af disse begyndende Kjøbmænd forstod at sætte Tæring efter Næring, og saaledes gjorde de alle hurtig Fallit. En af dem, Martin Petersen, endte paa Skafottet, som Morder og Postrøver; andre fortabtes paa

anden Maade. Nogle faa kom senerehen i ny Virksomhed, saaledes den af Dampskibsfartens Istandbringelse paa Mjøsen saa fortjente Ludvig Wiese, der døde i Koleraepedemien 1853, og desuden tvende endnu næringsdrivende Borgere paa Lillehammer. Istedetfor hiin hovedstadsvante, luxuriøse Kjøbmandsstok kom en ny, bestaaende af Handelskarle fra Bygderne omkring Lillehammer, tarvelige og vindskibelige Mennesker, hvilke endnu den Dag idag udgjør en anseelig Hob Veteraner inden Stedets talrige Kjøbmandsstand, der i det Hele er velhavende, skjønt ingen egentlige Formuer findes.

Gaarden Lillehammer (der i 1850 indkjøbtes af Kommunen og udstykkedes i Parceller til Byens Indvaanere) og Sorgendal, hvilke væsentlig bleve udstukne til Byanlæg, afgav ingen heldig Grund for gode Gader og bymæssig Bebyggelse. En meget brat Bakke, opad hvilken en temmelig let Vei nu er oparbeidet, fører fra Vandet hen til den Flade, hvor Kirken — Annexkirke til Faaberg — ligger, og som udstrækker sig nordover mod Mesna Elv. Selve Fladen, der bestod af dyrket Mark, anbefalede sig i hvert Fald til den første Bebyggelse. Men istedet lagdes Hovedgaden i en ovenfor liggende stenig, udyrket Bakke, hvilket med Hensyn paa Bebyggelsen maatte frembyde adskillige Ulemper, men som var ganske fordeelagtigt for Grundeierne, da den aarlige Afgift af Grunden overalt ansattes eens (efter Kapitulstaxt omtr. 10 Spd. for Maalet). Op til Hovedgaden fører tvende Tvergader paa hver sin Side af Kirken og Torvet, hvor de første Gaarde opførtes. Selve Torvet er vistnok det største i Europa og det livløseste i Verden. Den uhyre, tildeels af en Udmark bestaaende Strækning har udenfor Markedstiden ikke været betraadt af nogen anden menneskelig Fod, end Gaarden Hammers Markarbeidere og Gjætere. Markedet afholdes forresten om Vinteren, saa at Frosten og Sneen bøder paa dets rudimentære Tilstand forøvrigt. Ved Sommertid frembyder den grønne Flade, indfattet mod Nord og Syd af tvende ret vakre Rækker Huse, med Kirken nederst nede og med Lillehammers lærde og Realskoles i 1858 fuldførte anseelige Bygning som Afslutning oventil, et malerisk Billede seet fra den sydenfor liggende høie Bakke. Det er da ogsaa dette Parti, som vort Træsnit fremstiller.

I en god Deel Aar var Lillehammer næsten udelukkende en Kræmmerby, uden andre Næringsveie end Detailhandelen, uden offentlige Indretninger, Øvrighed og Orden. Først ved Dampfarten paa Mjøsen (1840) og eftersom Distriktets forskjellige Embedsmænd der toge Sæde, fik Stedet en mere bymæssig Udvikling. I 1841 fik det sin Sparebank, der i de første Aar dog kun blev af ringe Betydning, s. A. sin Byfoged i Søndre Gudbrandsdalens Sorenskriver, 1849 sin Middel- og Realskole (siden 1854 lærd og Realskole) og i 1860 et Bankkontor som Filialafdeling af Norges Bank. Siden 1852 bor Amtmanden i Christians Amt paa Lillehammer. I de sidste 15—16 Aar har ogsaa nogen Fabrikdrift udviklet sig paa Stedet. Under Overveielsen om „den nye Stad ved Mjøsens Bredder" skulde lægges paa Stor-Hamar eller Lillehammer, havde de, der interesserede sig for sidstnævnte Sted, altid med stor Styrke paaberaabt sig Mesna-Elvens Bekvemhed for Fabrikanlæg. Endnu tyve Aar efter Byens Anlæg var dog de herlige Vandfald kun blevne benyttede til Møller, Sagbrug og Stamper samt til Bues (nu Mortensens) Gjørtlerværksted. Først siden 1857 er Elvenført til Nytte ved fabrikmæssig Virksomhed, nemlig et Bomuldsspin-

Prospekt af Lillehammer. (Efter et Maleri af R. Boll.)

deri og et af Larsen anlagt stort Møllebrug. Tidligere fandtes et Brændeviinsbrænderi og et Ølbryggeri.

Lillehammers Folkemængde udgjorde i 1845 701, i 1855 1256 og i 1865 1676 Sjæle.

Lillehammer ligger i en vakker Egn, der frembyder et malerisk, vexlende Skue af Vand og Land, veldyrkede Gaarde og vilde Scener. Selve Byen gjennemskjæres af Mesna-Elven, som her og navnligen et Stykke ovenfor danner mange prægtige Fosser, og som falder i den nedenunder Byen løbende store og brede Laagenelv, strax før denne udmunder sig i Mjøsen. Sydenfor Vignes udbreder sig paa en jævntheldende Skraaning mod Mjøsen den vakre Vingrumsbygd med dens Rad af frugtbare og anseelige Gaarde, og nordenfor Vingnæs indfattes endeel spredte Gaarde af de mørke i regelmæssige Linier endende Skovlider. Mod Nord, i en Miils Frastand, lukkes det brede Dalstrøgs Midte af en Tveraas med en Krands af Gaarde, hvortil Faabergs Præstegaard hører, medens eet Indsnit tilvenstre betegner Begyndelsen til Gausdal, og et andet til Høire Indgangsporten til det skovdunkle Øier og Gudbrandsdalen. At Lillehammer er et sundt Opholdssted ialfald for alle dem, der ikke maatte generes af skarp Vinterluft, siger sig selv. Det er vistnok derfor til liden Baade for Enkekasse og Statskasse, at pensionerede Embedsmænd og deres Efterladte der slaa op sine Pauluner i et altfor stort Antal.

Hosstaaende Prospekt er en efter Hr. Petersens Photograhi udført xylographisk Gjengivelse af et Maleri af Boll, som et Antal af Lillehammers Indvaanere have bekostet og foræret til nuværende Pastor Hesselberg i Frederiksværn til en erkjendtlig Erindring om den Tid, han som Geistlig virkede inden Lillehammers Kommune, hvor han gjorde sig ligesaa elsket som agtet.

Pazziernes Sammensværgelse.

(Efter Machiavel.)

(Slutning fra No. 36.)

Paven havde sendt Raffaello Riario, en Brodersøn af Grev Girolamo, til Universitetet i Pisa, for at han der kunde uddanne sig til Affattelsen af pavelige Skrivelser. Medens han endnu som ung Mand opholdt sig der, erholdt han Kardinalværdigheden. Nu kom de Sammensvorne paa den Tanke, at lade denne Kardinal komme til Florents, for paa den Maade at skjule deres Forehavende, idet de Folk, som de behøvede til Udførelsen af Mordet, kunde optræde i Kardinalens Følge. Da han saaledes var ankommen til Florents, blev han modtagen af Jacopo Pazzi i dennes Villa ved Montughi tæt ved Staden. De Sammensvorne ønskede at benytte ham som Middel til at træffe Giuliano og Lorenzo tilsammen og saa myrde dem. De fik derfor istand, at Medicierne indbød Kardinalen til deres Villa i Fierose, hvor imidlertid Giuliano, hvadenten det nu var tilfældig eller med Overlæg, ikke indtraf. Da nu dette slog feil, saa tænkte de, at ved et Gjæstebud i Florents selv vilde neppe nogen af Brødrene blive borte, og indbød dem derfor til eu Fest til Søndagen den 26de April 1478. I den Tanke, at det nu vllde lykkes dem under Gjæstebudet at udføre Mordet, forsamlede de sig Natten til Søndag og kom overeens om, hvorledes Alt den følgende Dag skulde ordnes. Men da det blev Dag, fik Francisco Bud, at Giuliano var forhindret fra at komme. Formændene for Sammensværgelsen raadsloge nu pvany og

kom overeens om, at der ikke var nogen Tid at spilde, idet det var umuligt, formedelst de Mange der vare indviede i Planen, at holde denne hemmelig i længere Tid. De bleve da enige om at myrde begge Brødrene i Kirken S. Reparata (Domkirken), hvor de sammen med Kardinalen pleiede at indfinde sig. De vilde, at Montesecco skulde paatage sig at myrde Lorenzo, Francesco Pazzi og Bernardo Bandini derimod Giuliano. Men Montesecco vilde ikke, hvadenten nu det Bekjendtskab, han havde stiftet med Lorenzo, havde bøiet hans Sind, eller det var af andre Grunde. Han erklærede, at han ikke kunde beslutte sig til at begaa en saadan Handling i en Kirke og til Mordet lægge Vanhelligelse af Guds Huus. Dette lagde Grunden til, at hele Foretagendet mislykkedes. Thi da Tiden nærmede sig, bleve de nødte til at overdrage dette Hverv til Antonio fra Volterra og Præsten Stefano, der begge vare aldeles uduelige dertil baade af Naturen, og fordi de ikke havde nogen Øvelse i at føre Vaaben. Thi hvis der til Noget behøves Sjælsstyrke og Bestemthed, Erfaring og Dødsforagt, saa er det i et saadant Øieblik, i hvilket man har seet vaabenkyndige og kampvante Mænd tabe Modet. Fremdeles besluttede de, at Signalet til Udførelsen skulde være, at Præsten, der læste Messe, nød Sakramentet; Erkebisp Salviati med sine Folk og Jacopo og Poggios Søn skulde imidlertid besætte Palladset, forat Raadet, enten det vilde eller ikke, skulde være nødt til at slaa sig paa deres Parti, naar begge Brødrene vare myrdede.

Efterat have bragt dette i Orden, begave de sig til Kirken, hvor allerede Kardinalen var indtruffen med Lorenzo. Kirken var fyldt med Mennesker og Gudstjenesten var alt begyndt; men endnu var ikke Giuliano kommen. Da begave Francesco Pazzi og Bandini, der skulde myrde ham, sig til hans Bolig og førte ham under indstændige Anmodninger og søde Ord til Kirken. Medens de gik sammen, underholdt de ham med Spøg og munter Tale, og Francesco lod endog, som om han omfavnede ham, hvorunder han følte efter og forvissede sig om, at han ikke bar noget Pantser eller lignende Beskyttelsesmiddel paa sig. Giuliano og Lorenzo kjendte meget vel Pazziernes Fiendskab og deres Ønske om at bemægtige sig Regjeringen, men de frygtede ingenlunde for sit Liv og mente, at hine vilde søge at tilvende sig Styrelsen uden Voldsgjerninger, ved de samme Midler, som altid før havde været anvendte. Derfor lod de ogsaa paa sin Side, som om de vare Pazziernes Venner, uden at tænke paa sin egen Sikkerhed. Morderne holdt sig nu beredte, de to hos Lorenzo, hvor de formedelst den stærke Trængsel kunde blive staaende uden at vække Mistanke, de to ved Giuliano. Da kom det aftalte Øieblik; Bernardo Bandini stak Giuliano med en kort Daggert lige i Brystet; han vaklede nogle Skridt og sank derpaa om, hvorpaa Francesco Pazzi kastede sig over ham og gjennemborede ham med saadant Raseri, at han saarede sig selv i Benet. Paa den anden Side angreb Antonio og Stefano Lorenzo; men kun et af deres Stød saarede ham ganske let i Halsen; enten de nu selv vare ubehændige, eller Lorenzo forsvarede sig med sit Sværd, eller endelig de Omkringstaaende kom ham til Hjælp: Forsøget mislykkedes ganske. I sin Angst flygtede Morderne og skjulte sig, men bleve fundne, mishandlede og slæbte gjennem Byen. Medens dette foregik, ilede Lorenzo med de Venner, der hurtig samlede sig om ham, ind i Sakristiet og indelukkede sig der. Da Bernardo Bandini saa sit Offer ligge, dræbte han endnu Francesco Nori, en fortrolig Ven af Medicierne, enten det nu var af gammelt Fiendskab, eller fordi Nori søgte at komme Giuliano Medici til Hjælp. Og endnu ikke fornøiet med dette dobbelte Mord ilede han efter Lorenzo, for ved sin Aansnærværelse og Raskhed at rette paa, hvad de andre havde fordærvet ved deres Langsomhed og Svaghed; men han formaaede ikke at gjøre Noget, da han fandt Sacristidøren lukket. Midt under denne frygtelige Allarm, ved hvilken Kirken syntes at ville styrte sammen, havde Kardinalen trængt sig frem til Alteret, hvor Præsterne med Nød og neppe kunde beskytte ham, indtil Tumulten var forbi, og Raadet kunde lade ham ledsage til hans Palads, hvor han blev bevogtet, da der hvilede en svær Mistanke paa ham.

I de Dage opholdt sig i Florents nogle Borgere fra Perugia, som Partistridigheder havde nødt til at forlade deres Fødeby. Disse havde Pazzierne med Løfte om at bringe dem tilbage til deres Hjem knyttet til sig, og Erkebiskopen Salviati, der sammen med Jacopo Bracciolini og sine Slægtninge og Venner var dragen ud forat besætte Paladset, havde dem med i sit Følge. Da Erkebispen var kommen til Paladset, lod han endeel af sine Folk blive nede paa Gaden og befalede dem, saasnart de hørte Larm, at besætte Indgangen; selv gik han op, fulgt af de Fleste af Peruginerne. Da han fandt, at Raadsherrerne sad tilbords — det var nemlig seent paa Dagen —, lod han sig føre ind til Gonfalonieren Cesare Petrucci. Størsteparten af sine Ledsagere lod han staa ude paa Gangen, traadte selv ind ledsaget af nogle Faa, og begyndte, idet han foregav at have et Ærinde fra Paven at udrette hos Gonfalonieren, at tiltale denne, men saa usikkert og usammenhægende og i saadan øiensynlig Forvirring, at Cesare fattede Mistanke og ilede ud af Salen, hvor han traf paa Jacopo Bracciolini, hvem han selv anholdt og overleverede til sine Betjente. Nu blev der Larm mellem Raadsherrerne, de grebe til de Vaaben, som først faldt dem i Hænderne, og i et Øieblik vare alle Erkebispens Ledsagere, der deels vare indespærrede, deels havde tabt Modet, enten stødte ned eller kastede ud fra Paladsets Vinduer, og Erkebispen, hans tvende Slægtninge og Bracciolini hængte. Imidlertid havde de af Erkebispens Folk, som vare blevne nede paa Gaden, overrumplet Vagten, besat Døren og indtaget hele det nederste Stokværk, saa at Borgerne, som tilkaldte ved Larmen ilede til Paladset, deels med, deels uden Vaaben, hverken kunde bringe Raadsherrerne Trøst eller Bistand.

Men da Francesco Pazzi og Bernardo Bandini saa, at Lorenzo var reddet, og den Første af dem, paa hvem Haabet om et heldigt Udfald jo især hvilede, var farlig saaret, tabte de Modet. Bandini, der havde viist stor Aandsnærværelse under selve Forsøget, tænkte nu kun paa sin egen Redning og greb Flugten, da han saa, at Foretagendet var aldeles mislykket. Francesco begav sig hjem og forsøgte, om han kunde sidde tilhest, da det laa i Planen, at man med Bevæbnede skulde drage igjennem Byen og opfordre Folket til at gribe til Vaaben for Frihedens Sag; men han formaaede det ikke; Saaret, som han selv i sit Raseri havde givet sig, var dybt, og han havde tabt meget Blod. Han kastede sig da paa Sengen og bad Jacopo Pazzi paatage sig det, som han selv ikke mere kunde udrette. Endskjønt denne var en gammel Mand og ikke havde den mindste Erfaring i saadanne Forholde, vilde han dog gjøre dette sidste Forsøg paa at faa Lykken til at vende sig. Han steg derfor til Hest med henved hundrede Bevæbnede, som til dette Øiemed vare holdte i Beredskab og ilede til Pladsen foran Paladset, idet han raabte Folket og Friheden til Hjælp. Men da det først var bleven døvet af Mediciernes Lykke og Gavmildhed, og den sidste ikke mere fandtes i Florents, erholdt han ikke Svar fra nogen af Siderne. Kun Raadsherrerne, der holdt sig i den øverste Etage af Paladset, hilsede ham med Steenkast og Trudsler. Da nu Jacopo ikke mere vidste, hvorhen han skulde vende sig, kom hans Svoger Giovanni Serristori hen til ham og bebreidede ham først, at han havde foraarsaget en saadan Forvirring, og fik ham derpaa overtalt til at ride hjem, idet han forsikrede ham om, at Folkets og Frihedens Sag laa de andre Borgere ligesaameget paa Hjerte, som det laa ham selv. Da nu Jacopo maatte opgive alt Haab og saa, at Raadet var fiendtlig stemt mod ham, Lorenzo levede og Francesco var saaret, medens Ingen vilde følge ham, og han ikke mere saa nogen Udvei til et Omslag, besluttede han at forsøge paa at redde sig ved Flugten, og forlod strax, fulgt af sine Bevæbnede, Byen for at trække sig tilbage til Romagnaen.

Imidlertid havde hele Florents grebet til Vaaben. Lorenzo havde begivet sig til sit Hjem, ledsaget af den bevæbnede Folkemasse. Mængden havde stormet Paladset og dræbt eller fanget Erkebispens Folk. I hele Staden talte man ikke om Andet end om Medicierne; Lemmer af de myrdede Sammensvorne saa man baarne omkring paa Landsespidserne eller slæbte rundt i Gaderne; overalt hørte man Trudsler eller saa Voldsgjerninger imod Pazzierne. Folket havde alt stormet deres Huse, slæbt Francesco halv nøgen til Paladset og der hængt ham ved Siden af Erkebispen. Saamange Fornærmelser, de end underveis tilføiede ham, gav han dog ikke en Lyd ifra sig, han saa, uden at klage, stivt paa de Omkringstaaende og sukkede. Lorenzos Svoger, Guglielmo Pazzi, blev reddet af sin Gemalinde Bianca. Der var ikke en eneste Borger, uden at han enten med eller uden Vaaben havde ilet til Mediciernes Bolig og stillet sig selv og alt Sit til deres Raadighed, saalænge Tumulten stod paa, saa stor var den Gunst, hvori denne Familie ved sin Klogskab og Gavmildhed havde forstaaet at sætte sig. Medens Forsøget blev gjort, havde Rinato Pazzi begivet sig ud til sit Landsted, hvorfra han, da han fik høre, hvilket Udfald Sagen havde faaet, forklædt vilde flygte; imidlertid blev han paa Veien gjenkjendt og ført til Byen. Ogsaa Jacopo blev tagen til Fange, da han vilde reise over Fjeldet; thi Fjeldboerne havde alt faaet høre Historien, og da de saa ham paa Flugten, grebe de ham og førte ham til Florents. Han bad dem om, at de strax maatte skille ham ved Livet, men det indrømmedes ham ikke. Fire Dage efter Forsøget bleve Jacopo og Rinato henrettede. Montesecco forhørte man meget længe og lod ham dernæst halshugge. Napoleone Franzesi undgik ved at flygte den samme Skjæbne.

De Tropper, som havde samlet sig i Tiberdalen og Romagnaen, havde alt begivet sig paa Marschen imod Florents for at understøtte Pazzierne, men vendte om igjen, da det blev bekjendt, at Forsøget var mislykket.

Norge.

Christiania. Under 16de September er Prosektor ved Rigshospitalet E. Fr. H. Winge udnævnt til Professor i Medicin ved Universitetet.

— Under s. D. er Sorenskriver i Søndre Jarlsbergs Sorenskriveri N. F. Heidenreich meddelt Afsked med 600 Spd. i aarlig Pension.

— Ved den forrige Løverdag (15de September) sluttede Examen Artium have i det Hele 161 Examinander bestaaet Examen, deraf 2 med Laud. præceteris (A. M. Brock og Christopher Hansen, begge fra Christiania lærde Skole), 87 med Laud., 65 med Haud illaud. og 18 med Non contemnendus. Af de 182, der bestode den skriftlige Prøve (51 rejiceredes) vare 10 blevne sygmeldte.

Hs. Maj. Kongens Prismedaille tildeltes ved Immatrikuleringen Kand. theol. G. F. E. Fasting for Besvarelsen af det theologiske Fakultets Opgave: „Kirkefaderen Irenæus's Lære om Skrift og Tradition". Kand. med. Hjalmar Heiberg modtog Professor Skjelderups Medalje for Besvarelsen af det medicinske Fakultets Opgave „om ligamentum ciliare og corpus ciliare i anatomisk, histiologisk og physiologisk Henseende. En anden indkommen Besvarelse af samme Fakultets Opgave „om Lungetuberkelens Arvelighed" var af Bedømmelseskommitteen i særdeles hædrende Udtryk anbefalet til Medaillen; men da Forfatteren ved Navneseddlens Aabning fandtes at være i Embedsstilling (efter Forlydende Distriktslæge Homan i Kragerø), kunde Medaillen ikke tildeles ham. En botanisk og en philologisk Besvarelse var indkommet, uden at nogen af disse kunde tilkjendes Prisen.

— Ritmester Jac. Borch i Drammen og Hustru feirede 17de September sit Sølvbryllup og blev i den Anledning af sine Arbeidere, omtrent 150 i Tallet, overrakt en smuk og kostbar Frugtvase af Sølv, hvorhos en af Jørg. Moe forfattet Sang ved Overrækkelsen blev afsunget. Borch er, bemærker Drammens Tidende, bekjendt som en Mand, „der i sjelden Grad har ladet sig det være magtpaaliggende at sørge for sine mange Undergivnes Ve og Vel og som i sit Forhold som Arbeidsherre for en talrig Arbeidsstok har foregaaet vor Byes og hele Landets Arbeidsherrer med et smukt og følgeværdigt Exempel".

— Den 14de September afsløredes, med Tale og Sang af Pastor Jørg. Moe, en paa Strømsø Kirkegaard over Rektor Frederik Messel Olsens Grav reist Granit-Mindestøtte, der er bekostet af den Afdødes Disciple og Venner, og paa hvis Bagside følgende Vers er anbragt:

„Hans Aand var mandig, Tanken klar,
og dog han Barnets Hjerte bar.
Med Tak for Alvor og for Skjemt
vi sige: Hvil i Herren gjemt".

— Paa Kr. Vissings Forlag er i Kjøbenhavn udkommet et efter Photographi af J. Tegner lithographeret Profilportræt af Hs. Maj. Carl XV., der baade udmærker sig ved Lighed og en omhyggelig Udførelse (66 ß). Ligeledes er udkommet en tontrykt, hos Tegner & Kittendorff udført Lithographi i Folio efter Simonsens i 1847 udførte Maleri „Tordenskjolds Hukkert i Fægtning med en svensk Fregat", paa hvilket Billede vi særlig ville henlede Opmærksomheden, især da det for os Nordmænd vil have en dobbelt Interesse. Udførelsen er god og Prisen (99 ß) forholdsvis moderat. (Faaes her i Christiania hos Feilberg & Landmark.)

— Paa Gaarden Uhlen i Snarum pr. Modum er af tvende Indbrudstyve bortstjaalet 15 Hundrededalersedler, flere Ti- og Femdalersedler, omtrent 1000 Sølvspeciedaler og endel andre værdifulde Gjenstande. Den ene af Tyvene skal være paagreben.

— Vi ere af et Par Læger blevne gjorte opmærksomme paa, at den i forrige No. indtagne Notits om Lægers Gaver i veldædigt eller almeennyttigt Øiemed er — hvad vi ogsaa formodede — ufuldstændig, forsaavidt idetmindste tvende betydelige Legater deri ere uberørte. Hædersmanden Professor Fr. Holst skjænkede saaledes i 1856 til Understøttelse for løsladte Forbrydere fra Christiania Strafanstalter det Honorar (400 Spd.), der i 1842 var tilstaaet ham som Medlem af den i 1837 nedsatte Straffekommission, hvilket han imidlertid havde ladet henstaa urørt i Statskassen. Et lignende Honorar for sin Deeltagelse i Lovgivningskommissionen for Medicinalvæsenet skjænkede han til Lægernes Understøttelsesforening. — Distriktslæge Heiberg i Lærdal har til sidstnævnte Forening skjænket 300 Spd. Idet vi med disse Opgaver supplere vor tidligere Notits, maa vi fremdeles tilføie, at ingen af vore Hjemmelsmænd har bestemt kunnet sige, om der ikke er gjort endnu andre og flere Legater af Lægerne i de sidste Tider.

Dødsfald. J. C. Höckert, bekjendt svensk Genremaler, † i Gøtheborg, 40 Aar gl. (Om ham se Nyhedsbladet No, 31.) — Professor i Chemi ved Kjøbenhavns Universitet Edv. Aug. Scharling † i Kjøbenhavn i Midten af Septbr., 59 Aar gl.

☞ Bladets Expedition er i **P. T. Mallings Boglade**, hvorhen alle Meddelelser, Bladet vedkommende, bedes sendte.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 39.] Udkommer hver Søndag. — Christiania den 30. Septmbr. 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Skildringer af den svenske Tidningspresses Historie.

IV.

1830—1844.

For ikke at nødes til at gjentage, hvad vi i dette Blads No. 8 for indeværende Aar fandt Anledning til at meddele i Artikelen „Aug. Sohlman og den svenske Presse", I., maa vi denne Gang indskrænke os til en meget kort Omtale af den Epoche, Aftonbladets Oprettelse dannede i den svenske Tidningspresses Historie.

Aarene 1828—29 havde Lars Johan Hjerta (f. 1801) og M. J. Crusenstolpe (f. 1795), begge den Gang ansatte i Ridderhuskancelliet, i Forening udgivet en „Riksdagstidning", der vandt adskillig Udbredelse, endskjønt den væsenlig kun var af refererende Art og ikke indlod sig paa at bringe ledende Artikler. Allerede Aaret efter stode de tvende Medarbeidere i skilte Leire, bekjæmpende hinanden paa Liv og Død i de næsten samtidig oprettede Aftonbladet og Fäderneslandet, det første et dristigt og tilsyneladende kun af ungdommeligt Overmod udsprunget Foretagende, det sidste grundet under allerhøieste Auspicier, oftere beæret med direkte Meddelelser, ja hele Opsatser fra Majestæten, understøttet med ligefremme Pengebidrag, redigeret af en Mand, hvem mange af hans Landsmænd endnu kalde „Sveriges første Stilist", og som i ethvert Fald i sine Velmagtsdage forbandt ikke ubetydelige Kundskaber med en forbausende Evne til at afvinde enhver Sag en forsvarlig Side, — og alligevel inden kort Tid redningsløst fortabt, fordi det forsvarede et System, som ingen Kasuistik kunde forsone den offentlige Mening med, — og fortabt i kortere Tid end nogen af de andre underholdte Tidninger, fordi Opinionen med instinktmæssig Sikkerhed følte, at i Fäderneslandet var det ikke af Bornerthed eller traditionel Konservatisme Systemet fandt Forsvar, men af den lumpnesteÆre-, Penge- og Magtbegjærlighed hos en ung Mand, der vilde vinde sine Riddersporer i Kampen mod de Ideer, hvis Sandhed og Betimelighed han i sit Hjerte ikke kunde fornægte.

Det havde fra Først af været Crusenstolpes Hensigt at indgaa i Aftenbladets Redaktion, men en Maaneds Tid før Subskriptionsindbydelsen paa Tidningen udstedtes, underrettede han Hjerta om, „at man nylig fra høiere Steder havde gjort ham saa fordelagtige Tilbud, naar han vilde stille sig i Spidsen for en anden Tidning af halvofficiel Natur, at han, endskjøndt denne vistnok vilde blive af en anden Tendents end den, Hjerta tænkte paa, dog af økonomiske Grunde og fordi den sikrede ham en behageligere Stilling end hans Ansættelse ved Hofretten, havde troet at burde antage dem".

Crusenstolpe har gjentagne Gange med megen Udførlighed skildret sin Lidelseshistorie som Redaktør af Fäderneslandet og den Troløshed, hvormed man paa høiere Steder svigtede ham og Foretagendet, da det viste sig, at det ikke slog an. Os synes det, som om Crusenstolpe i denne Sag ikke havde det Ringeste at bebreide sine Foresatte. Han havde simpelthen ladet sig leie til det Arbeide, der blev ham anvist, ligefrem for Lønnens Skyld, uden selv at tage et eneste ideelt Hensyn, der kunde berettige ham til at vente, at man skulde tage saadanne ligeoverfor hans egen Gjerning; det Hele var jo for ham kun et industrielt Foretagende, og det var en simpel Taabelighed at tro, at Entreprenørerne vilde betænke sig paa at afskedige ham af Tjenesten, saasnart det viste sig, at Foretagendet ikke vilde gaa. Trods de mange velskrevne Stykker, som Fäderneslandet indeholdt, kan man dog ikke, naar man overseer den Virksomhed, han i det udfoldede, vægre sig for det Indtryk, at Crusenstolpe med sin livlige Fantasi og sin stilistiske Færdighed dog ikke var noget klart og skarpt Hoved. Hans senere Optræden viser dette end mere tydeligt. Istedetfor — naar han endelig vilde forsøge at gjenvinde sin gamle Plads i de Liberales Rækker — da ialfald at give det Udseende af, at det var gjennem Overveielse og bedre Indsigt han var kommen tilbage til sit første Udgangspunkt, synes det, som om Intet var ham mere magtpaaliggende, end at udbasunere de personlige Krænkelser, han havde lidt, og fortælle Publikum, hvorledes det var dem, der havde bragt ham til at vende sine fordums Beskyttere Ryggen. At de Liberale ikke vilde fæste fuld Tiltro til en Mand, der paa den Maade bestandig sladrede af Skole om de private Motiver, som han af al Magt burde have skjult for Verden, er ikke saameget at undres over, som at Crusenstolpe selv kunde tro, at det kunde være nok til at stemple ham som Martyr idelig at repetere Historien om, hvorledes Excellentissimus havde saa at sige moralsk kastet ham ned af Trapperne.

Det var en Ting, som Fäderneslandet stod aldeles afmægtig ligeoverfor, og det var, naar Aftonbladet gjorde Løier med det. „Sedan Aftonbladet," hed det engang i dette sidste, „genom en något omständigare artikel sökt wäcka Allmänhetens uppmärksamhet på det splitter nya Fädernesland, hwarmed den läsande werlden nyligen blifwit regalerad, synes det wara wår skyldighet att icke lemna det wäckte kunskapsbegäret utan wägledning, utan meddela alla de möjliga underrättelser, som kuna tjena til bildande af ett rätt begrepp om denna Terra nova. Man har altså börjat samla materialier till en utförlig geografi öfwer det nya Fäderneslandet, hwaraf några strödda bitar efterhand skola meddelas i detta blad. I förbigående kunna vi nämna, att landets wapen nu efter brydsamma heraldiska öfwerläggningar skall wara bestämdt waldt. Almänheten vet förut genom andra tidningar, att de så kallade oppositionsbladen icke äro annat än en art odjur liknande råttor, som ideligen gnaga på murkna statsformer och instinktmässigt fräta på de feta sinecurerna, den späckade corruptionen och andra läckerheter af hög smak. Man hade emot deras ofog i wårt goda land innrättat en stor råttfälla med indragningsgiller och sin egen machinist; men som denna anstalt i anseende till nya råtthål icke lär gjort tillfyllest, har man funnit nödwändigheten af en Riks-katt, som med sit imposanta och förskräckande wäsen skall bortskrämma de fatala mössen. En sådan riksgagnelig katt eller råttwarg har man ändtligen trott sig finna i det unga fäderneslandet, som derföre kommer att erhålla till wapen: En katt öfwer tre strömmar."

Seieren over Fäderneslandet var forholdsvis let; thi denne Tidning var alt fra sin Fødsel af dødsdømt i Opinionen, og her var Ultrakonservatismen saa haandgribelig, at man vandt Alles Bifald ved en Polemik mod den. Noget forskjelligt var Forholdet ligeoverfor hvad man kunde kalde de Gammeldags-Liberale, Folk som Johansson, der i sin Tid havde havt sin Betydning for Frihedens Sag, men som Tiden var løbet forbi, og som nu, idet de søgte at standse den i dens Flugt henimod „Revolutionen", som de kaldte det, mere og mere nærmede sig det monarkiske Parti og somoftest ydede dette sin Bistand overalt, hvor det gjaldt at holde igjen. Denne Fraktion, som var dobbelt farlig, fordi den koketterede med de liberale Bestræbelser, skildrede Hjerta i en af de skarpeste polemiske Artikler, der er flydt fra hans Pen. „Om en Regering," heder det blandt Andet, „som fruktade inflytelsen af folkfrihetens grundsats, och af den nyare tidens yrkande på statsinrättningarnes förenkling, missbrukens, aristokratiens, privilegiernas inskränkning, på sträng hushållning och controll med statsmedeln, eller hwad man i allmänhet kallar reformer, willa söka ett medel att tillintetgöra detta inflytande, hwad borde denna Regering företaga? Borde den fortfara att endast besolda Journaler, hwilke läsas af få och gillas af ännu färre, emedan de alltför oförsynt uppträda till förswar för godtyckets ock herrsklystnadens interessen? Nej, den skulle heller söka hyra en skriftställare, som redan innehade en wiss popularitet och som framför allt war känd för nog öfwad sofist, för att under sken af frihetens wän arbeta till maktens fördel. Kunde man derwid finna en sådan, hwars kända hufwudpassion wore begär efter smicker, och en nära till galenskap drifwen egenkärlek, så wore capitulationen desto lättare uppgjord. Naturligtwis måsta härwid ingå såsom ett hufwudwilkor, att den förhyrde auktorn stundom fik begagna några lätsade utfall emot Styrelsen, någon gång nämna ordet Camarilla, ja till och med då och då i obestämda termer yrka på behofwet af reformer, ty man skulle annars för hastigt upptäcka taskspeleriet. Dessa pillar kunde ock wederbördande gerna swälja, endast man wore öfwerens om hufwudsaken, att tillintetgöra alla medel till reform och främst förstöra all opposition, det will säga all laglig motståndskraft emot maktens naturliga sträfwande att utwidga sig." — — „Hwem minnes icke huru Nya Argus under sista Riksdag uppträdde emot Oppositionen? Detta fann man i början i sin ordning, emedan han framlade flera werkliga förhastanden och misstag, och hwar och en erkände nytten af, at Representanterna erinrades om den allmänna uppmärksamhet, som på dem war fästad. Det dröjde dock icke länge, innan man kunde märka att helt andra motiwer, än nit för oppositionens egen sak lågo till grund för dessa anmärkningar. Då dess medlemmar ännu yrkade samma läror, som Argus under hela den föregående tiden sjelf hade upphöjt såsom nationens: då de fortforo att strida emot ökade anslag och deras godtyckliga anwändande; emot det allt mer betungande militärwäsendet, emot det nya tryktwångsprojektet och flera dylika hufwudfrågor — — — så, för att icke direkt angripa, men likwäl nedsätta dessa — — bemödande, angrep han sjelfwa personerne uti deras afsigter, samt påljög dem ett aristokratiskt interesse og ståndshögfärd, såsom motiwer för allt hwad de företogo."

Fäderneslandet bukkede snart under i Kampen; Argus holdt hellerikke længe Livet i sig; Dagligt Allehanda og de andre mere eller mindre pseudo-liberale Tidninger maatte mere og mere finde sig i at slaa ind i den samme Kurs, som Aftonbladet havde taget, og lade sig nøie med en Gang imellem at affyre et løst Skud til Tegn paa, at det ikke maatte seile for langt ud.

Hvad man dengang som stadig siden bebreidede Aftonbladet var — at det havde saa mange Abonnenter; idet man glemte eller fortiede, at dette havde sin naturlige Grund i at Tidningen udtalte, hvad Nationens Majoritet alt længe havde følt og tænkt, raabte man paa, at det Hele kun var en industriel Spekulation, en Beskyldning, der —det vil sige i det første Decennium — var aldeles ufortjent. Theorell benyttede dette Motiv til en liden Dialog i Dagligt Allehanda, der, bortseet fra at den i det foreliggende Tilfælde ikke rammede, unegtelig var ret morsom, og som lød saaledes:

Husförhör med Wederbörande.

Fråga: Hwaraf består Samhället?
Swar: Af Prenumeranter.
Fr.: Hwaraf lefwer du och har din wärelse?
Sw.: Af Prenumeranter.
Fr.: Hwad är menniskans bestämmelse?
Sw.: Prenumeration.
Fr.: Hwarmed uppfödes prenumeranter?
Sw.: Med hackelse.
Fr.: Hwarmed rykter du dem?
Sw.: Jag stryker dem med en pennefjäder om munnen.
Fr.: Hwad winnes dermed?
Sw.: Nya prenumeranter.
Fr.: Men om födan icke skulle smaka i längden, huru hjelper du det?
Sw.: Jag söker undanskaffa all annan föda.
Fr.: När är du sjelf mätt?
Sw.: När solen går upp i wester.
Fr.: Hwad är sanning?
Sw.: Det wet jag icke.
Fr.: Hwarföre vet du det icke?
Sw.: Emedan det icke roar mig.
Fr.: Hwad roar dig?
Sw.: Prenumeranter.

Fra en Foraarsreise i Schweiz.

I.

Det havde længe været mit Ønske engang om Foraaret at besøge Appenzell, hvis Bekjendtskab jeg oftere havde havt Anledning til at gjøre i Sommertiden. Jeg vidste, at da feiredes de verdslige og de geistlige Fester, da er Folket hjemme, da kan man træffe det og studere det ret en famille, medens det om Sommeren — da det lever af og for Fremmede, og da det desuden har nok at gjøre med sin vigtigste Næringsvei, Fædriften — langtfra viser sig fra sin interessanteste, eiendommeligste og elskværdigste Side.

Allerede Reisen did lønnede Anstrengelsen med den usædvanlig tidlige Udfærd. Jernbanetogene føre endnu kun faa Reisende med sig; man har saaledes dog en Smule Ro til at nyde de i og for sig saare flygtige Indtryk, man fra en Jernbanevogn kan modtage af Landets Skjønhed. Endnu ligger Sneen langt ned ad Fjeldene; men nede i Dalbunden er det spirende Grønne alt skudt frodigt frem under Vaarsolens lokkende Varme, og jo længere sydpaa Veien gaar, desto mildere bliver Luften og desto rigere Vegetationen, lige indtil man faar Øie paa Bodensøens straalende Flade og ved dens nærmeste Bred det gammeldagse, venlige Lindau. En kort Reise henover den blikstille Vandflade, med Stavnen imod Appenzellerfjeldenes glitrende Tinder, saa staar man paa Schweizergrund.

Jeg standsede kun en kort Tid i St. Gallen, hvor jeg ikke vilde forsømme at aflægge et Besøg i det gamle i 1805 ophævede Kloster, kjendt og berømt for sit Bibliothek, hvis 30,000 Bind ere forvarede i en stor, med alskens forunderlige Rokokoforsiringer prydet Sal. I et lille Værelse, til hvilket man træder ind fra et af de øvre Gallerier, gjemmes bag Jerndør og sikre Laase i Skabe rundt Væggene hiin Samling af verdensberømte —det vil da sige, naar man ved Verden her forstaar den lærde— Haandskrifter fra det 8de og udover til det 13de Aarhundrede, der hente sin Værdi ikke mindre fra de i dem opbevarede literære Monumenter, end fra de i kunstnerisk Henseende mærkelige Billeder, med hvilke de ere smykkede. Det var en sand Glæde at see, hvor vel disse interessante Mindesmærker vare bevarede, og hvor godt de havde trodset Tidens Tand; Pergamentet var endnu lige fast, Billedernes Farve saa frisk og Initialernes Guldforsiringer saa straalende, som om der kun var gaaet en Nat hen og ikke et Aartusinde, siden den kunstfærdige og utrættelige Klosterbroder havde stillet sit fuldførte Haandskrift ind i Bogrækken. Dog — jeg vil vogte mig for at opholde Læseren ved Beskrivelsen af disse Skatte ligesaa lang Tid, som det varede, før jeg selv kunde løsrive mig fra Beskuelsen af dem.

Dagen efter var jeg ved mit Maal, Byen Appenzell, Innerrhodens Hovedstad, hvor jeg opslog min Resident i „Hecht“, det venlige, tækkeligt beliggende Vertshuus. Jeg havde truffet det godt; thi allerede Dagen efter, den sidste Søndag i April, skulde Landsthinget (die Landsgemeinde) afholdes, en Samling af alle stemmeberettigede Borgere, ved hvilken Landets Anliggender forhandles i Overeensstemmelse med den fire Uger i Forveien bekjendtgjorte Dagsorden, nye Ombudsmænd vælges og nye Lovforslag afgjøres.

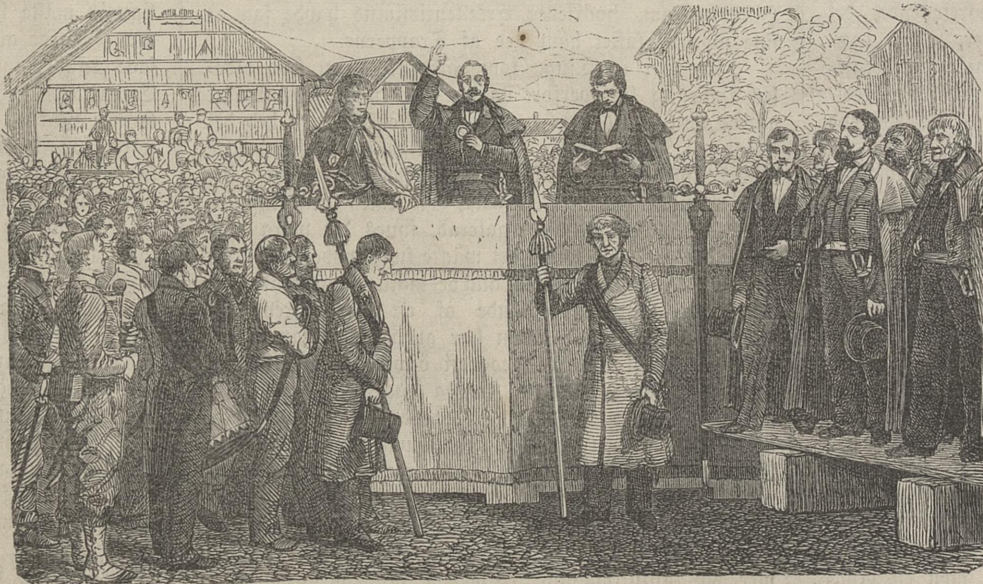

Appenzeller-Bønder.

Reformationen har deelt det i og for sig ikke store Appenzell i tvende Dele. Beboerne af de nærmest Bodensøen liggende Bakkestrøg, hvor den lettere Samfærdsel med Udenverdenen alt tidligt havde aabnet Veien for Handel og Industri, traadte over til Reformationen, medens Fjeldfolket, der nu som dengang næsten udelukkende lever af sine Kreaturer, blev tro mod det Gamle. Begge skilte sig skarpt ad, saaledes at man i Außerrhoden ikke taalte nogen Katholik, i Innerrhoden ikke nogen Protestant. Denne Skilsmisse har skabt tvende særskilte Folkeskag, tvende Typer, som man ved nærmere Betragtning næsten mærker hos hver Enkelt, endog bortseet fra det ydre Kjendetegn, man har i den forskjellige Klædedragt. Außerrhoden er heelt og holdent moderniseret. I Fjeldet derimod bære Fruentimmerne endnu sin Nationaldragt med dens brogede Farver og i de forskjellige Snit for de forskjellige Forhold og Omstændigheder i Livet, som gammel Sæd har hævdet, og som Ingen tænker paa at sætte sig ud over. Mandfolkenes Dragt, der er meget enkel og ikke nær saa prydelig, har alligevel sit eiendommelige Snit. Der var idag god Anledning til at mønstre alle Varianterne i Folkets Dragter; thi i Værtshuset vare allerede Kantonets Honoratiores samlede for at forberede sig til Morgendagens parlamentariske Kampe.

Tidlig den næste Morgen begyndte Folket fra Omegnen at strømme sammen til Byen, iført sin Høitidsstads, Mandfolkene fordetmeste bevæbnede, eller rettere sagt pyntede med en Theaterkaarde eller en Infanterisabel. Endnu holder man nemlig i Appenzell fast paa den gode gamle Skik at føre sit Værge med sig til enhver offentlig Sammenkomst som Tegn paa den frie Mands og stemmeberettigede Borgers Værdighed; men saa storartet det end kan høres, at hele Massen saaledes møder frem bevæbnet, saa faar det Hele dog snarere et løierligt Udseende, naar man seer Folkene komme stigende ned fra Sætrene med Skindkapper paa og i sine store klodsede Sko og saa med en spinkel Kaardestump i Næverne eller endog ved Hjælp af en Hyssing surret sammen med Regnskjærmen og baaret under Armen. Jeg havde ventet ved denne Leilighed at faa see en heel Deel af de gamle middelalderlige, massive Vaaben, som Schweizerne i gamle Dage saa vel forstod at haandtere mod de fremmede Landseknegte; men som jeg siden erfarede, vare de fleste af det Slags Relikvier gaaet over i sydtydske Antikvarers og kuriositetsgalne Englænderes Hænder.

Mere og mere livligt blev det i Gaderne. Fra Tid til anden drog tre Trommeslagere og tvende Pibere i halv hvide, halv sorte Kjoler og med tresnudede Hatte gjennem Gaderne, ledsagede af fire Hellebardbærere, der idag gjorde Figur som Politibetjente og Øvrighedens Drabanter — lutter saadanne Figurer, som man af og til endnu kan see dukke frem ved Skyttefesterne i en eller anden affidesliggende tydsk Smaastad. Efter Gudstjenesten sluttede Borgermusiken sig til dem, og nu drog man hen til Værtshuset for at føre den der forsamlede Styrelse og Honoratiores hen til Landsgemeindepladsen. Som Toget saaledes med afstadig Holdning og under Klangen af en gammeldags Marsch bevægede sig gjennem den snevre Gade, medens Mængden taus blottede sine Hoveder for det, hvor det kom frem, glemte man uvilkaarlig de enkelte naragtige Figurer over det vakre Indtryk, det Hele gjorde; det var jo en gammel ærværdig Ceremoni, med hvilken et frit Samfund beredte sig til selv at ordne sine Anliggender. Landamman'en, Landsschreiber'en og Landweibel'en besteg et Stillads, „der Stuhl“, hvis Rækværk var smykket med Landsfarverne, sort og hvidt, samt med tvende vældige Sværd, Dommer- og Øvrigheds-Værdighedens Insignier. Paa tvende Planker, en halv Alen over Marken, stod de øvrige Med-, lemmer af Styrelsen, Zeugherr'en, Statthalter'en, Bauherr'en, Kirchenpfleger'en o. s. v. og ved Siden af Stuhl'en Høvedsmændene for de enkelte „Roder“, alle iførte Kapper og med Kaarde ved Siden. Landamman'en aabnede Mødet med nogle Ord, hvorpaa man gik over til Forhandlingerne, under hvilke der ikke indtraf noget Mærkeligt. Den nyvalgte Landamman aflagde den af Landschreiber'en forelæste Eed og overtog derpaa Forsædet. Tilslut aflagde hele Forsamlingen Eed paa Forfatningen.

Landsthinget i Appenzell.

Nu opløste Forsamlingen sig i de enkelte Roder, af hvilke hver strax gik over til at vælge sine nye Ombudsmænd. Schwendyrodens foregik fra Stuhl'en ifølge en gammel Forret, der blev den tillagt, fordi den i sin Tid var den første til at reise sig mod sine fremmede Undertrykkere og jage dem ud af Landet, — saaledes som man den Dag idag kan læse det beskrevet paa en gammel Tavle i Forgangen ved den lille Kirke i Schwendy. Hvor forskjelligt det Hele var fra lignende Forsamlinger i mere udviklede Samfund, kan man blandt Andet skjønne af den Maade, hvorpaa Landschreiber'ens og Landweibel'ens Gjenvalg hvert sjette Aar gaar for sig. Da de ere de tvende eneste Ombudsmænd, som har nogen Løn, der er at tale om, er det en Gunstbeviisning Folket her har at raade over. Landschreiber'en skal rigtignok have Kjendskab til Lovene og være skrivefør; han er paa en Maade Styrelsens ydre Organ. For alt Folket stiller man sig som Kandidat til denne med 1200 Francs aflønnede Post saavelsom til Landweibel, hvilken har 600 Francs i Gage.

Da der til dette sidste Ombud ikke kræves særegne Kvalifikationer, saa kan enhver troværdig Mand beklæde det, og det er da ogsaa virkelig bleven Sædvane, at man næst Vedkommendes Paalidelighed betragter en trængende Stilling som en væsentlig Kvalifikation. Som man kan tænke sig, er der altid mange Søgende, og det er ikke sjelden at høre En begynde sin Valgtale omtrent saaledes: „Allerkjæreste Eidgenossen, jeg vil bede Jer ret meget, at I maa lade mig faa Ombudet; jeg er hel fattig, har syv Børn, og Hustruen min har ligget længe syg. Giver I mig det, saa lover jeg at tjene Eder med al Troskab" o. s. v.

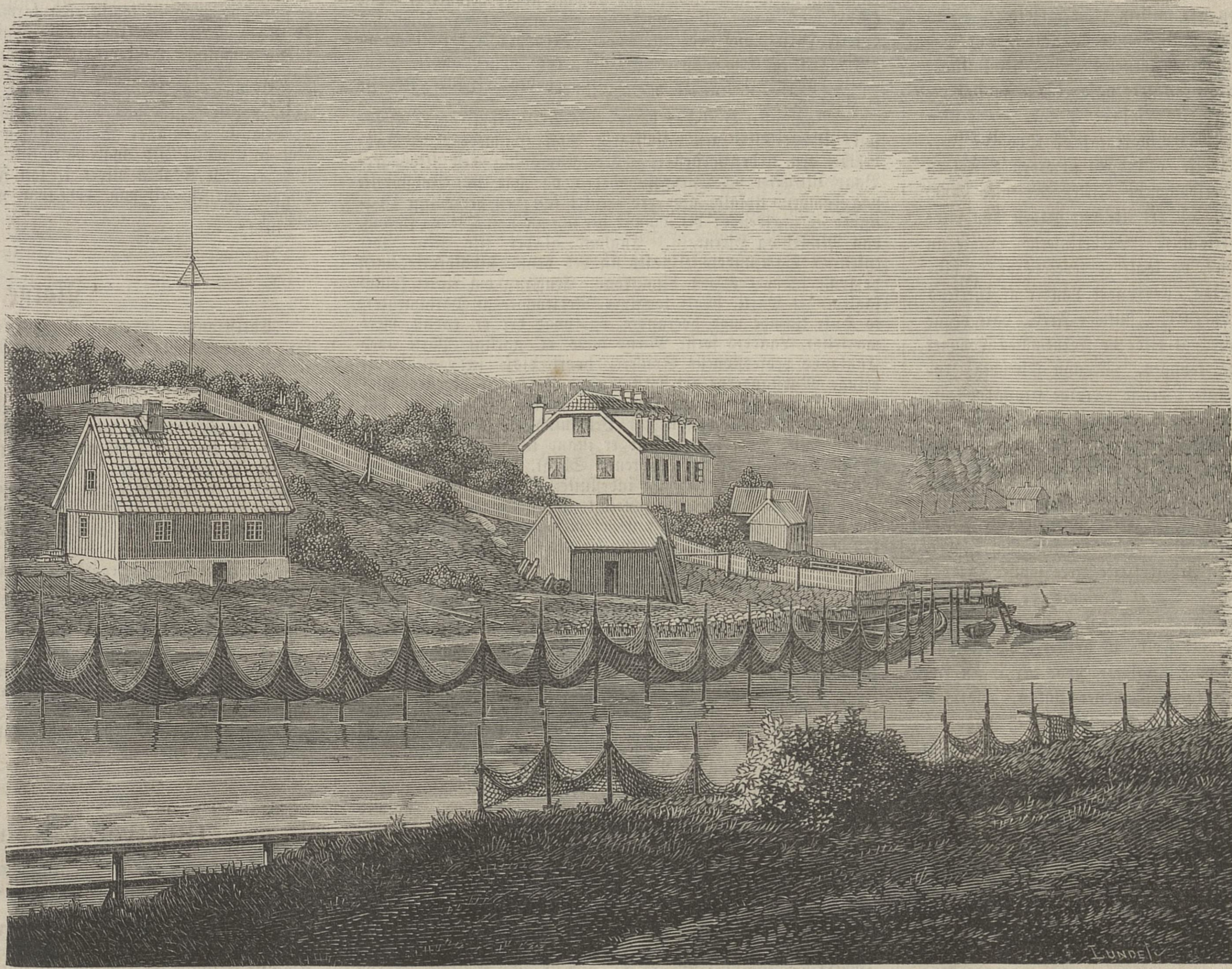
Efterat Forretningerne vare tilendebragte, fulgte Gilde og Dands i Storsalen i Værtshuset. Rigtignok pleier Schweizerbøndernes Dands i Almindelighed hverken at udmærke sig ved Fiinhed eller Ynde; men dette overgik dog Alt, hvad man andetsteds faar see — forsaavidt man vil beære det med Navnet Dands. Thi istedetfor at ellers Par og Par bevæge sig i Kreds, saa ikke blot hvirvle de her uden Spor af Orden om hinanden, men hver Enkelt arbeider sig sammen med sin Meddandserinde med øiensynlig Forkjærlighed didhen, hvor Trængselen er værst, klemmer sig med Magt ind mellem de Andre, puffer og bliver puffet tilbage; det er deri Fornøielsen egentlig bestaar. Sveden hagler de Dandsende ned af Kinderne; og ud af Larmen lyder uafladelig Karlenes Glædesbrøl og Seiershyl. Jeg syntes i Begyndelsen Synd i Fruentimmerne, der fordetmeste ikke saa fuldt saa solidbyggede ud som Mandfolkene; men det var klart, at bleve de ikke dygtig puffede, saa var der ikke noget ret Forslag i det, og den gaar for den stauteste, der om muligt kan træde ud af Dandsen med blodige Albuer og rigtig mange grønne og blaa Flækker i Ansigtet.

Kvinder fra Appenzell.

Ormsundet ved Christiania.

Christiania Omegn har ikke den imponerende Fjordcharakteer, der udmærker saa mange af vort Lands Kystegne; men desto rigere er den paa yndige Skjærgaardspartier. De mangfoldige Smaaøer langs begge Fjordens Bredder danne en Uendelighed af Bugter og Sund, der omgives paa alle Kanter af veldyrkede, frodige Egne. Byens Velstandsmænd have saaledes her fundet et behageligt Sted for sine Landsteder. I hver Vig og i hvert Sund seer man en tækkelig Villa titte frem mellem Træerne og speile sig i den dybe, blanke Fjord. Saa nær en travl Hovedstad skulde man neppe vente at finde en saa idyllisk Landlighed og Ro.

Parti fra Ormsundet. (Efter Photographi af W. Cappelen.)

Blandt de Partier, der strides om en fremragende Plads i Rækken, tør man visselig henregne den Deel af Christianiafjordens Østside, som vedføiede Billede gjengiver, nemlig Ormsundet. Det var derfor naturligt, at de smaa Dampbaade, der i Sommer begyndte sine Smaature rundt omkring i Omegnen, optoge netop dette Sted i sine daglige Router. At Valget har været meget heldigt, viser den Mængde Søndagsreisende, der i Sommerens Løb ere befordrede did, og tillige den livlige Færdsel, som derved pludselig skabtes derude ogsaa de andre Ugedage, naar Veiret lokkede ud fra Byens kvalme Luft og hostebefordrende Støvskyer.

Naar man fra Dampbaaden stiger iland ved Ormsundet, befinder man sig noget nordligere end det Sted, vi see paa Billedet. En kort Spadseretur fører En over nogle Løkkeanlæg hen til den anden Ende af Ormsundet, og herfra har man en henrivende Udsigt indover mellem Fjordens Øer. Odden, der stikker frem tilvenstre paa Fastlandet, er Proprietær Bergs Eiendom, i Forgrunden er selve Ormøen, hvoraf den her synbare Deel hører til Apotheker Haanshus's Løkke. I Baggrunden hæver sig Aasene paa Ulvøen, og foran samme dukker Tidseløen frem, idet den næsten synes at smelte sammen med hiin. — Man kan herude hvile sig i det bløde Græs eller ro ud paa Fjorden; der er Anledning til begge Slags Nydelser. Er man Ynder af Fisketure, vil man letelig kunne faa sig anviist en Grund, hvor man kan pilke Torsk, og vil man forfriske sig ved et Bad, vil man neppe have vanskeligt for dertil at finde et bekvemt Sted. Kort sagt, det vakre Parti ved Ormsundet kan tilfredsstille alle billige Fordringer, med Tiden maaskee endog en af de ubillige, nemlig en Sommer-Restauration. m.

Roms Paladser.

(Korrespondence fra Udlandet.)

Roms Villaer og Haver samt Paladserne paa Corso ere Levninger af det aristokratiske Liv, der engang udfoldede sig i Rom under Pavernes Herredømme, og som nu, trods dette Herredømmes Bevaren, ikke længere lader sig opretholde. Skal Rom ophøre at være et Mausoleum, saa maa der gjøres Ende paa det pavelige Herredømme; et politisk Pavedømme i Forbindelse med Fremskridt er utænkeligt. For at begribe, hvorledes Rom kunde blive til det, det nu er, maa man see tilbage til Forgangenheden. Gjennem tre Aarhundreder anvendte Paverne den største Deel af deres Indkomster til deres Familiers Berigelse. Det var meget fordeelagtigt at have en Pave til Onkel; thi alle Paver havde for Skik at sørge for deres Broder- og Søstersønner paa andre skikkelige Folks Bekostning. Sixtus V. gjorde en af sine Brodersønner til Kardinal og gav ham Kirkegods, der aarlig indbragte 100,000 Daler. Paul V. gav Kardinal Borghese 150,000 Daler aarlig, Antonius Borghese et Fyrstendømme, flere Paladser i Rom og de skjønneste Villaer i Omegnen. Familien forærede han Diamanter, Sølvtøi, Ekvipager o. s. v. Paa denne Viis bleve Borgheserne satte istand til at kjøbe 80 af de rigeste Besiddelser i den romerske Campagna. Enhver ny Pave betragtedes som en Person, der dog ikke kunde leve længe, da Oldinger gjerne valgtes til Paver, og hvis Regjeringstid man følgelig saa hurtigt som muligt maatte føre sig til Nytte. Med hver Regjeringsvexel tiltog Ødselheden. De romerske Stormænds Glands fordunklede Kongernes. Urban VIII. maatte for at fortsætte Systemet stifte Gjæld. Finantserne vare i en saa sørgelig Forfatning, at Renterne af den offentlige Gjæld allerede mod Slutningen af det 16. Aarhundrede slugte tre Fjerdeparter af samtlige Statsindtægter. Sex Aar efter forslog Indtægterne ikke længere til at dække Renterne. Desuagtet erklærede en af den hellige Fader for et Syns Skyld nedsat Kommission, at Paven var en Fyrste, og kunde som saadan skalte og valte som han vilde. Man var nemlig dengang endnu ikke kommet saavidt, at man betragtede selv den absolute Hersker blot som Forvalter af den offentlige Eiendom. Denne Anskuelse er en af de modnere Reformer, som allerede mere end engang har været lyst i Ban, uden at den derved er bleven magtesløs.

Vil man forestille sig Roms Adel i hiin Tid, saa maa man tænke sig den klædt i Fløiel og Atlask, omringet af rigt

galonerede Lakeier, majestætiske Huusfogder, Mundskjænke, Taffel- og Staldembedsmænd, med et Følge af fattige Adelsmænd, hvilke for Klæder og Kost fulgte deres Herre overalt, fyldte hans Forgemakker ved de offentlige Modtagelser, kjørte i hans Karosser, sov i hans Tagkammer, og kun havde det eneste Livsmaal: at forlænge denne unyttige Tilværelse saa længe som muligt. Et saadant Følge var uundværligt, hvor dyrt det end faldt at underholde; de rige Aristokrater maatte have det for at sætte sig i Respekt, thi Rom var et høist usikkert Opholdssted. Ved Urban VIII.s Død var al Samfundsorden saagodtsom opløst. I et Brev fra hiin Tid heder det: „Der er nu flere Bevæbnede i Staden end nogensinde tilforn. Ethvert nogenlunde rigt Huus holder sig en Garnison af Soldater. Havde man dem alle paa en Plet, vilde de udgjøre en stor Armee." Udnævnedes en ny Pave, da befandt den forriges Slægtninge sig i en vanskelig Stilling, thi man gjorde Alt for igjen at fravriste dem Rovet, anlagde Processer mod dem, tvang dem til Flugt eller lod dem hemmelig myrde.

Under en saadan Tingenes Tilstand var det ganske naturligt, at man omgav sig med et kampberedt Følge. Endnu hundrede Aar senere skrev De Brosses, at Enhver i Rom ustraffet kunde gjøre, hvad han vilde, naar han kun var i Gunst hos en af de Store eller boede i Nærheden af et Fristed. „Alt er her ukrænkeligt. Fristed er Kirker, Gesandtskabernes hele Kvartal, en Kardinals Huus. Politiet er nødsaget til altid at bære et Kart over Rom hos sig, for under Forfølgelsen af en Misdæder ikke at komme paa forbuden Grund." En romersk Stormand levede i sit Palads som en Lehnsherre paa sin Borg. Vinduerne vare forsynede med dobbelte Jerngitre, Dørene kunde modstaa de stærkeste Øxeslag, Væggene vare saa tykke, at ingen Kugle kunde trænge igjennem, Murene, som omgave Haverne, vare 10 Fod høie, forsynede med Skydehuller, saa man ikke let besluttede sig til Angreb paa en saadan Fæstning. Haverne vare desuden saa store, at en liden Armee kunde slaa Leir i dem, og i Forgemakker og Gallerier kunde to til tre hundrede galonerede Tjenere gjøre sig det bekvemt. Paa ny Tilvæxt manglede det aldrig, thi fattige Adelsmænd vare stedse rede til at træde i de Mægtiges Tjeneste for Klæder, Kost og god Sold.

Det kunde ikke undgaaes, at en saadan Huusholdning medførte Forarmelse, og da havde man ingen anden Udvei end at gribe til Laan. De Store fulgte Statens Exempel; for at skaffe rede Penge pantsatte de deres Indkomster og brøde deres Forpligtelser. I hele syv Aar erholdt Farneses Kreditorer ikke en Daler, og da der mellem disse Kreditorer ogsaa fandtes Hospitaler og andre Velgjørenhedsanstalter, saa Paven sig nødtvungen til at lade Farneses Besiddelser militært besætte. Etikettespørgsmaal fremkaldte ogsaa i hine gode gamle Tider formelige Krige, og disse kostede Penge. Familien Barberini, som intet Besøg havde modtaget af Odoardo Farnese, forbød denne af Ærgrelse at indføre sit Korn. Følgen heraf var, at Farnese oversvømmede Kirkestaten med 3000 Ryttere, idet han forsikrede, at det ikke var Paven han vilde bekrige, men hans Brodersønner. Barberinierne bragte nu ogsaa en Armee paa Benene, og saaledes leverede de To hinanden i al Gemytlighed Slag, hvorunder Landet af Hjertens Lyst udplyndredes. Da de endelig sluttede Fred, vare begge Partier bankerot. For igjen at fylde de Fornemmes Lommer maatte naturligviis Folkets tømmes. Donna Olympia, Innocenz X.s Svigerinde, solgte i denne værdige Hensigt offentlige Embeder, og Alexander VI.s Broder, Statens øverste Justitsembedsmand, solgte Retfærdigheden. Skatter og andre Byrder stege til det Ulidelige. I et Skrift fra hiin Tid heder det: „Da Folket hverken har Penge eller Linned eller Senge eller Huusgeraad eller Kjøkkentøi mere, for at tilfredsstille Skattekravene, saa maa de Fattige sælge sig selv som Slaver. Man ophører at arbeide, da Arbeidet ikke mere lønner sig; den hele Campagna ligger øde." Og et Aarhundrede senere skrev De Brosses: „Regjeringen er den slettest mulige, man kan forestille sig. Tænker Eder et Folk, af hvilket en Trediepart er Præster og to Tredieparter Dagdrivere, hvor der ingen Arbeidere ere, ingen Handel, ingen Fabriker findes, midt i et frugtbart Land, ved Bredderne af en seilbar Flod, hvor ved hver Regjeringsvexel blot nye Tyve komme til Roret for at afløse de gamle."

Fortjenester af denne Art har Pavedømmet erhvervet sig af den evige Stad, og endnu den Dag idag træde Mindesmærkerne om det vilde Væsen os overalt imøde. Hundreder af Paladser vidne om deres paa Laster, Hovmod og Undertrykkelse grundede Storhed, som her engang husede. Man seer uhyre Gaardsrum, omgivne af Mure, der ligne Fængselsmure, og Façader, som endnu kunne trodse Aartusinders Tand. I disse kolossale Gaardsrum er imidlertid intet menneskeligt Væsen at see, og Paladset selv synes uddød. Ofte bor den forarmede Besidder i fjerde Etage og søger at bortleie en Deel af de tomme Rum. Nutidens Liv med sine beskedne Fordringer er ikke istand til at udfylde disse endeløse Sale og Korridorer; man kunde i det Høieste bruge dem til Forraadskamre og Kaserner. — Vi ringe paa, og langsomt kommer en Schweizer eller en Lakei med søvnigt Blik snigende sig ud; disse Mennesker see ud som Flagermuus. Det kan ogsaa hænde, at Ingen kommer efter vor Ringen. Portneren, det eneste tjenende Væsen, er netop gaaen ud for at besørge noget for Herskabet, for Prindsen eller Prindsessen. Lykkes det os at blive indladte, stige vi op af en Række forbausende høie og brede Trapper. Altid høiere og høiere, det synes ingen Ende at ville tage. Vi skride gjennem det ene lange, høie Værelse efter det andet. Det varer fem Minuter, inden vi naa Spisesalen. Fire Regimenter Infanteri med fuld Oppakning kunde her bekvemt anbringes. Det østerrigske Gesandtskab er gjemt i et saadant Palads ligesom en Rotterede i en Mølle. Men tilbage til vort Besøg. I Forgemakket finde vi endnu nogle Tjenere, men fra knu af begynder en trøstesløs Eensomhed. Sex til syv Sale med ormstukne Møbler og Spindelvæv have vi at gjennemvandre. Gjennem Gittervinduerne øine vi intet Andet end skumle, mosbedækkede Mure. Endelig træffe vi igjen menneskelige Væsener, en eller to Dørvogtere. Vi blive meldte, træde ind i et Værelse, der er mindre end alle øvrige, og befinde os nu lige overfor en moderne Personlighed, snarere fattigt end rigt klædt, der passer ind i disse Omgivelser som et Fiirbeen passer ind i Krokodilens Pantser. Skulde disse Paladser kunne gjøre sig gjældende, maatte de indeholde 60 galonnerede Lakeier, 80 lønnede Adelsmænd, og Gaardene 100 Heste, 20 Ekvipager og Skarer af Staldknegte; Millioner af rede Penge maatte, ligesom under Middelalderens Paver, strømme til for at smykke disse Sale. Vel os, at denne Tid for bestandig er svunden! Men hine gabende Paladser staa der som Manere om, at noget Klarere, Bedre skulde indtage deres Plads. De ere Billeder af Nutidens Rom, hvilket ikke formaar at gjøre Forgangenheden gjældende, og som dog ikke vilde aabne Portene for Nutiden. Skal Rom reise sig af sin sjunkne Tilstand, skal en frisk Luftning fortrænge Gravdunsten, saa maa Vatikanet renses og det befriede Italien proklameres fra det høie Capitol.

Literatur og Kunst.

Paa Løse's Forlag er i Kjøbenhavn udkommet **Haandbog i Cricket og Langbold**, udgivet af „den kjøbenhavnske Boldspilklub", 50 S. 16mo med 15 i Texten trykte gode Træsnit. — Efterat Christiania har faaet sin Cricketklub, tør dette være et hertillands ogsaa for mange kjerkomment Skrift. Spil, Spilleregler, Redskaber m. m. findes her fremstillet med megen Tydelighed. Det fremgaar dog af det Hele, at Cricket er et baade vanskeligt og forsaavidt Rekvisita angaar noget bekosteligt Spil. (Skal man være vel udrustet, vil det efter de paa Omslaget opførte Priser koste over 30 Spd.) Men saa er det til Gjengjæld mere styrkende og forædlende end noget andet Spil. Dette paavises i Bogens Indledning, hvoraf vi skulle hidsætte et Uddrag.

„Boldspillet Cricket hører vistnok, ligesom andre Boldspil, til vor Tids mest demokratiske Spil; thi medens ved Væddeløbet den kostbare Hest og ved Kaproning den letbyggede Baad liltrækker sig Opmærksomheden og har stor Indflydelse paa Kampens Udfald, gjør ved Cricket kun den personlige Dygtighed sig gjældende; det kommer her kun an paa Øie og Haand, paa Muskel og Hjerne. I England glæder ikke alene hver enkelt af Samfundets Klasser sig ved denne Tidsfordriv, men de spille indbyrdes med hinanden. Eengang om Aaret spilles saaledes et Parti, hvori toogtyve Medlemmer af Parlamentets to Huse kjæmpe mod hverandre, og, hvad der er endnu mere mærkeligt, Landets første Mænd have er aarligt Parti med Englands professionelle Spillere, hvori disse sædvanligt bibringe Modstanderne det størst mulige Nederlag; de elleve Plebeiere tilvende sig Seiren fra elleve Patricier. — Cricket har fra et Sundhedssynspunkt stor Betydning, og der gives neppe noget Spil, der i høiere Grad er istand til at bevirke en sund physisk Udvikling af den opvoxende Slægt. For dem, der ere fængslede ved en siddende og indesluttet Virksomhed den største Deel af Dagen, kan der vanskeligt findes noget mere sundt for de legemlige Kræfter, og noget mere opmuntrende for Aanden, end en Timestids Beskjæftigelse ved Cricket en kjølig Sommeraften. Enhver Muskel bliver sat i Bevægelse; Porerne, disse Hudens Sikkerhedsventiler, aabnes, og ikke blot oplives den hele dyriske Organisme ved den Anstrengelse, som fremtvinges, men Menneskets ædleste Deel, Hjernen, modtager ogsaa sin Deel af den sunde Stimulus og Humøret vinder, Tænkningen styrkes; saa inderlig er Forbindelsen mellem vort Væsens legemlige og aandelige Deel. — Man tør antage, at ligesaa gavnligt som Cricket virker ved at udvikle den legemlige Kraft og Elasticitet, ligesaa heldigt virker det til Udvikling af de aandelige Evner, og det ikke mindst derved at dette Spil nødvendiggjør en hurtig Beslutning og en energisk Udførelse, saa at det styrker den Handlekraft, som udgjør Englænderens væsentligste Fortrin for andre Nationer. — Der er i England neppe nogen By, som ikke har sin Cricketklub, og Spillet bliver der dagligt mere og mere almindeligt. Man kan finde et meget talende Bevis for dets Popularitet i de store Partier, der ere blevne spillede for nogle Aar siden paa Antipoderne mellem Kolonisterne i Australien og „de Elleve fra Gammel-England", hvilke tilbagelagde Oceanets Tusinder af Mile for at spille nogle Partier i Australien, og der indvie Cricketspillet. Man afholdt ved frivillige Bidrag de med denne Reise forbundne Omkostninger, som beløb sig til flere tusinde Pund Sterling."

— Af Maanedsskriftet **Norden**, udg. af J. Lieblein, er udkommet 2det Binds 3die Hefte, der indeholder: Slutning af A. Munchs Sonetter „Fra Italien"; Storebekken (en Fortælling i et fra de mange andre forskjelligt Landsmaal); De italienske Enhedsbestræbelser efter Revue de deux mondes; Anmeldelse af Pavels's Dagbogs-Optegnelser; Napoleon III's Brev til Underofficieren Castille og Fortsættelse af G. V. Lyng's Foredrag over den romantiske Kunsts Historie. Man kan ikke andet end beundre den Regelmæssighed, hvormed Tidsskriftets Hefter følge paa hinanden. „Norden" er det eneste af vore Maanedsskrifter i den sidste Menneskealder, der udkommer maanedlig.

— Af dansk Maanedsskrift er udkommet Aarg. 1866, 2det Binds 2det og 3die Hefte, indeholdende: Et Kulturbillede fra Slutningen af forrige Aarhundrede, meddelt af D. H. Wulff. — Levemaaden i Drik i 16de og 17de Aarhundrede, et Bidrag til Kulturens og Sædernes Historie i Danmark, af R. Jacobsen. — Nogle Digte af den ældre Edda, overs. af F. Winkel-Horn. — Bemærkninger til Volvespaadommen, af S. Grundtvig. — Om Revision af Foreningsakten imellem Sverige og Norge, af B. (Forts.)

— H. P. Holst har til sine mange poetiske Anthologier føiet en ny, nemlig **Digte til Opbyggelse**, samlede og udgivne. Kbh. 1866, 216 S. 16mo. 66 ß. Samlingen indeholder Digte af et stort Antal Forfattere, af hvilke Ingemann, Grundtvig og Boye er stærkest repræsenteret. Ved sit Indhold og nitide Udstyr egner den sig for „Damebibliotheker" og til Festgave.

— Af svenske literære Arbeider, der for Øieblikket befinde sig under Pressen, nævnes: Slutningen af Karlasagan i Svenska folkets Sagahäfder af A. A. Afzelius. — Sexogtredivte Del af Fryxells Berättelser ur svenska historien. — L. A. Anjou, Svenska kyrkans historie ifrån Upsalamöte år 1593 till slutet af 17. årh. — F. A. Dahlgren, Förteckning öfver svenska skådespel, uppförda på Stockholms theatrer 1737—1863 och kongl. theatrarnes personal 1773—1863 med flere anteckningar; samt endelig en ny, forkortet Udgave af Fredrike Bremers Hemmen i Nya Verlden.

— Finske Tidninger meddele, at den bekjendte svenske Militærforfatter Julius Mankell har indsendt til det finske Literaturselskab Begyndelsen af et Værk, betitlet Anteckningar rörande finska arméns historia til Konkurrence om den Belønning af 2000 Mark, som ved Literaturselskabets sidste Aarsdag blev stillet til dets Forføining for at tjene til Honorar for en historisk Fremstilling af det finske Militærvæsens Udvikling.

Theatret. Siden det Enevoldsherredømme, som Scribe & Komp. i en saa lang Aarrække udøvede, ikke blot over de franske, men ogsaa over de udenlandske, ikke mindst de nordiske Theatre, pludselig ved hans Død ophørte, og medens de nyere Arbeider, med hvilke den franske Scene siden har forsøgt at hævde sit Principat, vise sig ikke at kunne tillægges noget blivende Værd, har man været nødt til at søge efter i den ældre dramatiske Literatur og der gjort et Fund, som maa kaldes særdeles heldigt, idet man har optaget paa Scenen de fleste af Alfred de Mussets, i sin Tid som henhørende til et Théatre impossible anseede Komedier og Proverber. Ved nærmere Undersøgelse maatte her udentvivl være mere at finde end „En Caprice" og det i Fredags opførte Treaktsstykke „Man maa aldrig sværge paa Noget". Thi hvad der udmærker saagodtsom alle Mussets Arbeider paa en saa fordelagtig Maade er, netop i Modsætning til de allernyeste Forfatteres krasse Realisme, en Rigdom af Poesi, der ikke her paa en mere eller mindre behændig Maade er smurt udenpaa en komisk eller larmoyant Intrige, men stiger op af en Række meget enkelt, i scenisk Henseende maaske vel enkelt anlagte Situationer. Det er ikke usandsynligt, at „ce aimable marivaudage de l'esprit et du coeur," som en fransk Kritiker har kaldt Mussets Proverber, vil have vanskeligt ved at trænge igjennem hos det Publikum, der tiljubler det mest udramatiske og usande Sammensurium sit Bifald, naar det blot er udmaiet med nogle patriotiske Phraser (t. Ex. „I Dynekilen"); men Skaden bliver i saa Fald ene det Publikums, der kun har Appetit paa det, som ved sin stoflige Massivitet „fylder".

Norge.

Christiania. Edmund Neupert, der nylig gav Koncert for et, som Dagbladene berette, yderst faatalligt Publikum, optræder paa Mandag paa Christiania Theater. Et større Publikum vil derved faa Anledning til at høre denne talentfulde Landsmand inden hans Tilbagereise til Udlandet.

— Efter Forlydende vil Landskabsmaler Morten Müller opslaa sin Bolig i Christiania Vinteren over samt aabne sit Atelier for Elever. Hr. Müller har i Düsseldorf nydt en ikke ringe Anseelse som Lærer, og at dømme efter den Søgning, som den i de sidste Aar af Hr. Eckersberg aabnede Malerskole har nydt, er det sandsynligt at Hr. Müllers Forsøg vil krones med de bedste Resultater.

— Den „norske Improvisator" Erik L. Petersen sees at være optraadt i Kjøbenhavn og flere af Sveriges sydlige Byer og derefter at være engageret for 3—4 Præstationer paa et af Stockholms Forstadstheatre.

— Natten til 25de Septbr. var der Ildløs i den gamle Studentersamfunds Bygning i øvre Slotsgade. — Samme Nat bleve tvende Speilglasvinduer indslaaede i Volmanns Butik i Kirkegaden og 34 Uhrkjæder af Guld, 15 Gulduhre m. m. borttagne af Vinduet. Gjerningsmanden, en Snedkergut, paagrebes Dagen efter.

Illustreret Nyhedsblad

udkommer som hidtil ugentlig med et Folionummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnumre uden forøget Udgift for Abonnenterne. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets Indhold og Udstyr kan blive gjort Fyldest.

Prisen er 1 Spd., forsendt med Posten 1 Spd. 12 Sk. halvaarlig. Subskription modtages paa alle Postkontorer, Postaabnerier og i alle Boglader samt i Expeditionen: P. T. Mallings Forlagsboghandel i Christiania.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 40.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 7. Oktober 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Anna.

En liden Historie, fortalt af Fru N. S.

I.

Hverdagslivet.

Anna hed en liden Pige, som jeg tænker at fortælle lidt om. Hendes Hjem var i Christiania. Der boede hendes Forældre i det samme Huus, hvor de flyttede ind før hun kom til Verden. Vinduerne vendte ud til Gaarden; men det var et luftigt Gaardsrum og Naboens Have stødte til det, og fjernt hen over Tagene kunde man see Egebergfjeldet med dets grønne Bakker. En Broder havde Anna, to Aar ældre end hun. De havde havt sin Legeplads i det lyse Kjøkken og den halvmørke Entree, fra de krøb om paa Gulvet og siden medens deres smaa Been trippede omkring. I Sommertiden kunde Faderen tage den lille Pige paa Armen og Moder tog Gutten ved Haanden, og saa spadserede de hen til en eller anden grøn Plads — t. Ex. op i Parken. Men det var langtfra ikke hver Dag; thi baade Fader og Moder maatte være flittige med sit Arbeide. De havde ingen Tjenestepige; der kom kun en Kone om Morgenen og hjalp til ved Husets Reengjøring. Da Børnene voxede til, kunde de ogsaa imellem lege i Gaarden; og der havde de en liden Pige til Legekammerat. Hun hed Antonette, hendes Fader hed Rud og var Mekanikus, og Forældrene boede i 1ste Etage af det samme Huus.

Antonette var netop saa gammel som Anna og de to Smaapiger holdt meget af hinanden og var næsten daglig sammen, mest var Antonette oppe hos Anna, thi Annas Fader, Hr. Fuldmægtig Holst, saa helst, at hans Børn vare hjemme.

Nu var Jens — saa hed Annas Broder — bleven 12 Aar, han gik i Skole og læste Latin. Da han to Aar forud begyndte sin Skolegang, havde Anna spurgt, om ikke hun ogsaa snart skulde gaa i Skole, og hendes Moder havde svaret, at hun endnu kunde lære meget hjemme, og saalænge hun kunde det, vilde Mo'r arbeide med hende, siden hun havde Tid dertil. Og saaledes blev det. Om Morgenen, naar Faderen gik til Kontoret og Jens paa sin Skole, var Anna næsten altid paa Pletten med sine Bøger. Hun skrev sin Afskrift og læste sine Lectier. Landkartet blev grundig studeret. Dog, mangengang glemte man at regne op alle Talstørrelserne, naar man fordybede sig i Samtale om, hvordan det vel saa ud paa dette eller hint Sted i Syd eller Nord. Der blev fortalt om Pompei, den gamle By, som laa saa længe under Støv og Aske, om Afrikas brændende Sol og store Sandørkener, og om Hedningerne der, hvis Sind er som en Ørken; om Sibiriens Iis og Snee og de russiske Fanger. Norgeshistorien var dem ogsaa kjær; men Bibelhistorien blev ofte til bibelske Samtaler mellem Moder og Datter. Mangt et smukt Digt blev læst høit og udenad. Anna læste høit med en smuk, blød Stemme, som hun allerede kunde give Udtryk. Ofte medens Moderen flittig syede, læste Anna høit. Hvor lykkelige de To kunde være, medens de saaledes arbeidede sammen! Skinnede da Solen ind til dem og den lille Sissik begyndte at kvidre, da kunde lille Anna ogsaa sladre og lee, ikke uligt en Sissik. Sissiken var især morsom, naar Hr. Holst kom hjem. Da blev den lille Fugls Kvidren saa ivrig, at det lignede et Skraal. Den fløi op og ned fra sin Pind og ventede med stor Utaalmodighed, at han skulde komme hen og made den, thi det havde han vænnet den til. Men paa den Tid havde Anna sjelden Lyst til at staa og see paa Sissiken. Det var nemlig hendes Arbeide at dække Bordet og hjælpe Moderen at bære frem Maden. Naar Fader og Jens kom hjem, vare de gjerne sultne og glade ved at Moder havde Maden færdig. — Den lille Families hele Huusbevemmelighed bestod af Kjøkken, Sovekammer og en liden Stue. Jens sov i Stuen, men hans Seng ryddedes bort om Dagen. Endnu et Værelse hørte til deres Leilighed; men der var en Logerende. Stuen var altid pent ordnet. Det var Annas Stolthed at støve den rigtig forsvarligt. Der hang i Oliemaleri Portræter af hendes Bedsteforældre. I Komoden havde hendes Moder saamange pene Smaating. Der stod Faderens Chatul, ved hvilket han arbeidede saa mangen Time. Der hang hans Fiolin. Ofte spillede han for dem i Tusmørke eller Maaneskin. Det var Børnenes Glæde. Paa hans Geburtsdag var den i flere Aar smykket med halvudsprungne Nyperoser, som Børnene hentede i den tidlige Morgenstund. Hvor disse Forældre og Børn holdt af hinanden! Altid lød der et kjærligt Farvel om Morgenen, og altid var det en Glæde, naar man hørte Fodtrinene paa Trappen.

II.

Besøget hos Tanten.

Hver Sommer pleiede Holst og hans Kone at gjøre et eller to Besøg ude i Bækkelaget med deres to Smaa. En gammel Tante af Fru Holst boede derude, og hende var det de besøgte. Den første Gang Anna var derude, kjørte hun i en liden Børnevogn. Hele Aaret igjennem talte de om den sidste Tur, og om Vinteren glædede de sig allerede til den næste. Den kjære Tante var saa blid og munter, og i hendes Stue var der saa meget Rart og om hendes Bolig saa grønt, saa fuldt af deilige Blomster. Bækkelaget er bekjendt for sin Blomsterflor.

Nu var der bleven Dampskibsfart derud, og en Dag var det fastsat, at Tanten skulde faa den lille Families Besøg. Hun ventede dem allerede om Morgenen; men en uventet Forhindring holdt Fru Holst i Byen, og saa kom Børnene til at reise i Forveien. Jens var jo en stor Gut; men alligevel var det den første Gang at han reiste alene med Dampskibet, og han var ganske stolt af, at han skulde passe paa sin Søster. Det var to vakre Børn; røde Kinder og klare blaa Øine havde de begge. Som de nu kom ombord paa Dampskibet i sine lyse Sommerklæder, Haand i Haand og med de lykkelige Miner, maatte man uvilkaarlig see paa dem og holde af dem. Der var allerede mange Passagerer paa Dampskibet, og Børnene toge Plads ved Siden af en liden lys Pige, som strakte sig op til en venlig Dame, der vel var hendes Moder.

O, hvor det var morsomt at jage afsted med Dampskibet! Og hvor der var Liv rundt om paa Havnen: smaa Seilere med Vimpel paa Masten og store Skibe, som kom ind og gik ud, en Lossen og Laden, en Snakken og Syngen.

„Hvor skulle I hen, Børn?“ spurgte Damen, da hun havde siddet lidt og seet paa dem. Jens fortalte om Tanten, som boede ude i Bækkelaget og som skulde besøges, og Anna lagde til, at Fa'r og Mo'r kom ud siden. „Og hvad heder Fa'r?“ „Holst, Fuldmægtig Holst,“ sagde Jens. „Vi skal bo i Bækkelaget isommer,“ sagde den lille Pige. „Ja, lille Betsy,“ sagde Moderen, „det kommer da an paa, om jeg faar det Logis, som jeg ønsker“. Saa fortalte Betsy om ifjor, da de boede derude, hvor deiligt Alting var. „Hver Dag kom der Nogen ud og besøgte os.“ Det maatte da være morsomt, mente Anna. „Og saa vare vi ude at fiske. Har du været med at fiske nogen Gang?“ Nei, Anna havde ikke det. „End du?“ spurgte hun Jens. — „Tænk! har du aldrig fisket? O, det er saa morsomt at trække op de smaa blanke Fiske. Naar du engang besøger din Tante igjen, maa du komme hen til os, saa skulle vi faa Lov af Mo'r at gaa ud at fiske. Skal vi vel ikke Mo'r?“ „Jo, mit Barn.“

Endelig var man naaet ud til Ormsundet. Børnene skyndte sig iland for at springe afsted til Tante. „Farvel, kjære Børn!“ raabte Damen. De standsede lidt skamfulde og tænkte, at de burde dog have sagt Farvel. Jens tog sin Hue af og Anna neiede; men Betsy raabte: „Farvel, Anna! Husk paa at komme!“

Den kjære Tante kom dem imøde udenfor Huset, og fik da strax høre, at Fa'r og Mo'r kom siden. Det var jo vel. Saa fik hun sine to Yndlinge en ved hver Haand og førte dem ind i Huset. Derinde var vel nok af Blomster! Nelliker og Roser og Heliotroper i den deiligste Flor. Døren stod aaben til Kammeret, hvor Sengen stod med det hvide Tæppe. I Stuen hang et Familiestykke i Silhouetter over Sophaen. Foran Sophaen stod et dækket Kaffebord. Hvedebrødet, som Anna havde med i sin Kurv, kom nu frem; men Tanten mente, at Børnene havde bedre af Melk end af Kaffe, og de fik saaledes hver sit Glas med deilig Melk. Nu maatte de fortælle om Alting: om de nylig havde seet Bedstemo'r, Faderens Moder, og hvordan hun levede, og om Annas Veninde, den lille Antonette, om Sissiken og Puus og Blomsterne, og Jens maatte fortælle om sin Skole. Saa kom Anna frem med en liden Krave, hun havde heglet, og Jens havde tegnet et Stykke til Tanten. Hvor hun forstod at takke! Hun blev saa glad i deres Smaating, at de selv bleve glade.

Passiaren tog ikke saa liden Tid; men nu maatte de gaa ud og see paa Kyllingerne og ud i Haven. „Jeg maa ud at stelle i mit Kjøkken og kan ikke følge med Eder, Børn,“ sagde Tanten. De fulgte imidlertid med ud i Kjøkkenet for at hilse paa Ingeborg, som de endnu ikke havde seet. Gamle Ingeborg stod og skrællede Potetes. „Goddag, Ingeborg!“ Den gamle Pige nikkede og smilede, og mente, at hun kunde ikke kjende dem igjen næsten. Hun maatte jo snart sige „Frøken“ og Hr. „Student“. „Du er saa kjedelig, Ingeborg,“ sagde lille Anna; men Jens dreiede Ingeborg rundt. Tanten lod som om hun blev vred og sagde, at de skulde skynde sig ud af Kjøkkenet.

Det var siden en stor Fornøielse at møde Fa'r og Mo'r ved Bryggen. Den fortræffelige Kalvesteg smagte dernæst saare godt, og saa sad man i luun Passiar om Kaffebordet og glemte at see ud, indtil pludselig et Tordenskrald hørtes. Det lynede, og Regnen styrtede ned. Alle kom til Vinduet.

„Anna!“ raabte Jens, „der gaar den fremmede Dame ude i Regnen og uden Paraplui.“ „Aa!“ sagde

Anna, „nu vil Betsys nydelige Hat blive reent fordærvet.“ „Gaa ud, Jens,“ sagde Tante Molly, „og spørg den fremmede Dame, om hun ikke vil komme herind, til Regnen hører op. Nu seer jeg, hvem det er, Fru Berg, hun boede herude ifjor.“ Jens var allerede ude. Fru Berg takkede og skyndte sig ind i Huset. Kommen ind i Stuen hilsede hun smukt og blidt paa de tre Børne, nikkede til Anna og klappede Jens paa Skulderen. „Det var ret venligt af Dem,“ sagde hun, „at lukke mig ind. Jeg indbildte mig, at jeg skulde naa til det lille Huus nede ved Stranden før Regnen brød løs; der er jeg kjendt og der vilde jeg vente til Dampskibet kom.“ — Tanten havde endnu en god, varm Kop Kaffe paa sin Kande. Den blev med Fornøielse modtaget. En halv Times Tid forløb snart, og da Dampbaaden nærmede sig, var Regnen over. Idet Fru Berg tog Afsked, bad hun Fru Holst, at Anna maatte faa Lov til at besøge Betsy inde i Byen.

Fra en Sommerreise i Schweiz.

II.

Foraaret bringer Liv i Appenzells lille Verden. Solen har gjennembrudt Fjeldets tunge, vinterlige Dække og kun hist og her i Skarene eller paa de Skraaninger, der vende mod Nord, glitre endnu Levninger af det, der med sine skinnende Striber gjennemskjære Landskabets Hovedformer og Linier. Efterhaanden gaa ogsaa disse bort, og nu ligger det Hele brudt i graa og gyldne Farvetoner; thi endnu har Fjeldbeiterne ikke iklædt sig sin Foraarsdragt, medens Dalbunden og Foden af Fjeldene allerede straale i et saftigt Grønt. Da faar Folket det travelt rundt om i Bygden; Bonden finder frem de Klæder, han skal bære oppe i Fjeldet, de gule Knæbukser og hvide Strømper, det brogede Fangskind og Hattene med en Blomst paa; saa drager han til Sæters med sine Kreaturer. Hele Mai og Juni igjennem kan man om Morgenen høre den fjerne, eensformige Lyd af Kjøernes store Klokker, ledsaget af Gjætergutternes langtrukne Hauking. Bagefter bringes Melkekopperne, Mad og andre Fornødenheder op, og sidst kommer Smaakreaturerne i støiende Følge.

Nu da alle Veie og Stier ere gangbare, maa man ikke opsætte det længere med at foretage de tidt beskrevne Vandringer i Høifjeldet, til Wildkirchli, til Seealp, eller Kamar, og hvis man, som min engelske Medreisende, er Medlem af Alpeklubben, til Appenzellerfjeldenes Konge Säntis. Mindre bekjendt, men alligevel fuldt værd Umagen er en Tur til Säntissee med dens straalende, smaragdgrønne Vandspeil, omgivet af høie Fjelde, eller endnu længere ind til Fählensee, bortgjemt inde i Vildnisset og overskygget af mørke, truende Tinder og Urer. Fra Veien did tager der tilhøire af en Sti gjennem et Fjeldskar, hvor Sneen pleier at blive liggende selv ved Midsommer, og saa op paa en nøgen Aas — Bötzel-Alp tror jeg den heder —, hvorfra der med Et aabner sig en vidtstrakt Udsigt over hele Høifjeldet, af hvilket man under hele Vandringen did endnu ikke har faaet see et Glimt. Over en Labyrinth af Sneflekker, mørke Dalstrøg, smaa Fjeldvande og sønderrevne Tinder reiser Altmann og kun nogle faa Fod høiere Säntis selv sig dristig op imod Skyerne.

Den Deel af Alperne, der begrændser Rhindalen, falder efterhaanden af ned mod Bodensøen, og over en af de laveste Aasrygge, Stoß, fører en Vei til Altstätten. Stoß er ogsaa et meget besøgt Udsigtspunkt; den brede, tæt bebyggede Rhindal ligger for vore Fødder, paa den anden Side indgjærdet af Vorarlbergeralperne, mod Syd behersket af en lang Kjæde af Fjeldtoppe inde i Graubünden. Dette er klassisk Grund for Appenzelleren, thi her stod den 7de Juni 1405 Slaget ved Stoß, hvis seierrige Udgang lagde Grunden til Folkets Uafhængighed. Hertugen af Østerige og Abbeden af St. Gallen vare komne med mange af sine Riddere og en veludrustet Hær paa 10,000 Mand for endelig at knække sine stridige Naboers Modstand. Det var en regntyk Dag og Marken var glat; Bønderne tog Skoene af for ikke at glide, og satte saa, endskjøndt deres Tal kun var lidet, med trøstigt Mod ind paa de tungtbevæbnede Skarer. Mindet om denne Seier lever endnu i Folkemunde med mange Smaatræk fra Kampen. Saaledes om Bondemanden Uli Rotach, der, dækket i Ryggen af en Sæterhytte, forsvarede sig ene mod tolv Fiender, som en for en maatte bide i Græsset, indtil de endelig satte Ild paa Hytten, og Uli saaret begravedes under de brændende Bjælker. Hvert Aar paa Kampdagen begiver tidligt om Morgenen en Procession, ført af Præsten og den høieste Øvrighedsperson, sig ud fra Landsbyen under Fjeldet og drager under Bøn de halvanden Miil op til Slagmarken. En halv Miils Vei, før de komme frem, standse de ved Samlingspladsen, der endnu kaldes saa, fordi det var her, at Appenzellerne mødte sammen, for med Bistand af 200 Mand fra Uri at prøve den haarde Dyst. Her henvender Landschreiber'en nogle Ord til den efter gammel Skik væbnede Skare, til hvilken hvert enkelt Huus i Byen idetmindste har sendt een Mand. Ikke længe efter ere de fremme, og modtagne af talrige Skarer fra Smaabyerne nærmest deromkring samles de om det lille Kapel, der, eftersom det blev reist samme Aar Slaget stod, sagtens er Kantonens ældste Gudshuus. Dets Indre er kun smykket med et simpelt Alter med en Trætavle, hvor man kan læse en gammel, udførlig Beretning om hiin berømmelige Dag. Efterat en Messe er bleven læst, ledsaget af Musik og Mandssang, taler Præsten til Almuen. Det gjorde godt at see denne Skare af kraftige Mænd samlet om det gamle Gudshuus, og dybt nede den deilige Rhindal, rundt til alle Sider Fjeldvidderne, — det Hele samlet under den tindrende klare Foraarshimmel.

Fra Appenzell: Kuurgjæster.

Imidlertid er Tiden kommen til den første Høaann, og nu maa Alle, som har Arme, tage i med. En af de største Eiendomme af Fjeldslaatter tilhører Franciskanerindernes Nonnekloster, hvis stadselige Bygninger danne Byens yderste Grændse i Retning mod Fjeldet. Efter Biskopens Befaling deeltage Nonnerne selv i Indhøstningen paa de Marker, der ligge Klosteret nærmest, for at Bevægelsen og Arbeidet i fri Luft skal bringe en gavnlig Afvexling i deres sædvanlige stille, indelukkede Liv. Det var øiensynligt, at det var med Glæde de ædle Damer i dette Stykke parerede Ordre; mod Solen havde de væbnet sig med store Straahatte, og under Spøg og Latter bredte de Høet ud eller samlede det i Stakke, som da de haandfaste Klostertjenere læssede paa Vognene. Naar saa Klokken over fra Klosteret begyndte at ringe til Bøn, faldt de alle paa Knæ — et Billede, der hver Gang paany fængslede mig, med de brune Skikkelser i det grønne Græs. Opsigt over Nonneklosteret føres af Guardienen hos Kapuzinerne, der ligeledes har et lidet Konvent i Byen. De gode Fædre viste mig engang den Ære at indbyde mig til deres Middagsmaaltid, hvorved jeg fik Anledning til at stifte Bekjendtskab med Variationerne paa et Fastemaaltid, Retter af en for en Nordbo fordetmeste høist gaadefuld Sammensætning, men rigeligen ledsagede af Rheinthaler og ædelbaaren Veltlinerviin. Kun en liden Deel af det rummelige Refektorium optoges af Spisebordene; rundt om mig var Underholdningen meget livlig; kun de yngre Fædre holdt sig mere tause eller vare fordybede i Læsningen af de nyeste Aviser. Efter Maaltidet gik det ned i Haven, hvor de fromme Fædre aflagde Prøve paa ligemegen Iver som Behændighed i det ædle Keglespil.

Fra Appenzell: Nonnernes Høaann.

En Dag var i Anledning af en Kirkefest en Afdeling af Landeværnet indkaldt til at møde sammen i Byen. Ungmandskabet, ja Officiererne selv syntes ikke at tage det saa særdeles strengt med Hensyn til den militære Holdning; naar de skulde træde i Geled, gik det f. Ex altid heel fornøieligt til; af og til brummede det rigtignok i den Overstbefalende, men det var øiensynligt mere af gammel Vane, end en Ytring af den ægte „militære Tanke“. Innerrhoden stiller en

halv Bataillon til den schweizerske Hær, og Appenzellerne høre til dennes bedste Soldater. Officiererne ere naturligviis Indfødte og forresten anbragte i de forskjelligste Livsstillinger; den forrige Kommandant var saaledes Kleinsmedmester, men forøvrigt Soldat med Liv og Sjæl. — Et ligesaa demokratisk Præg bærer Retsvæsenet tilskue. I hele Kantonen findes ikke en eneste Retskyndig af Profession, og hellerikke findes der nogen bestemt Strafferetslovgivning. Dommerne vælges blandt selve Folket, og deres Kjendelser fældes efter personlig Formening samt, forsaavidt der i dem kan hentes Raad, efter en Samling af ældre Domme. Den øverste dømmende Magt, især for farligere Forbrydelsers Vedkommende, er hos det store Raad. Paa en liden Bakke udenfor Byen staar Skafottet og Galgen, begge temmelig forfaldne, da der nu er gaaet mange Aar hen, siden Nogen her blev dømt fra Livet. I det øverste Stokværk i Raadhuset er Fængslerne, — de værste, jeg nogensinde har seet. I det i og for sig temmelig mørke Rum er der otte Afdelinger omtrent af Størrelse og Udseende som Menagerivogne, sammentømrede af stærke Bjælker; hver af dem er saa igjen afdeelt i tvende Rum, der ere forsynede med en eneste Aabning, omtrent en Fod i hver Kant, for at Fangerne ikke reent skulle kvæles; en Halmmadrats er det Eneste, disse aldeles bælmørke Huler indeholde. I den allerværste af dem sad henimod Slutningen af forrige Aarhundrede Maaned ind og Maaned ud Landamman Sutter, hvem hans Fiender havde anklaget og ved falske Vidner faaet dømt for Høiforræderi. Sagen dreves frem med pinligt Forhør og alle de gamle Tiders øvrige barbariske Retsmidler, og endte med at han blev halshugget den 9de Marts 1784. En tyve Aars Tid efter blev Sagen gjenoptaget, Dommen blev erklæret for uretfærdig og hans Been flyttede fra Retterstedet til Kirkegaarden. I Rummet foran hans Fængsel opbevares endnu adskillige af de Redskaber, man den Tid anvendte for at paaskynde Rettens Gang. Paa Raadhusets Forside staar Gabestokken, der endnu figurerer blandt de lovmæssige Straffe.

En af de sidste Dage, jeg tilbragte i Appenzell, indtraf Christi Legems-Fest, der her som overalt i de katholske Lande feires med megen Høitidelighed. Gaderne vare rigt pyntede med Blomsterkrandse og Flag, overalt saa man religiøse Sprog og Billeder, brogede Tæpper vare hængte ud af de aabne Vinduer. Hist og her havde man reist prydelige Altere. Et af disse vakte pludselig min indslumrede Begjærlighed efter Antikviteter; Tæppet, som bedækkede det, skrev sig nemlig fra det 16de Aarhundrede og var kunstfærdigt sammensat og rigt udsyet. Jeg erfarede desværre snart, at Eierinden var en velhavende Kone, der med stor Pietet holdt fast ved dette Familiestykke, og at der saaledes ikke var Haab om at kunne bevæge hende til at skille sig ved det hverken for gode Ord eller Betaling. Nu kom Processionen langsomt dragende frem. Der saa man de fornemste Borgere, med tændte Lys i Hænderne, Præsten under sin Baldakin, bærende Monstrantsen, ledsaget af ranktvoxne Mænd i gammeldagse Grenadeeruniformer og med de fra den franske Garde bekjendte kjæmpemæssige Bjørneskindshuer. Han ledsagedes, foruden af en fire—fem Præster fra Nabosognene, af to vakre smaa Drenge, der vare udklædte til at forestille Engle. De bar et høit Diadem med en heel Deel kunstige Blomster, en hvid Skjorte trukket over Klæderne, hvide Handsker paa Hænderne og røde Baand snøret i Kryds udenpaa Strømperne heelt op til Knæerne. Naturligviis havde de Vinger og et Gehæng om Skuldrene med en liden Barnesabel i. Naar de kom forbi et Alter, drog de den af Skeden, presenterede og stemte unisono i en Psalme. Foruden de store Processionsfaner saa man en Mængde af Nodernes Flag, baarne af Mænd i gamle Officiersuniformer. Henover Markerne bevægede Toget sig langsomt frem mod Nonneklosterets Kirke; alle Klokker ringede sammen, Orgeltonerne fra Kirken og Almuens Sang flød over i hinanden, Flagene bølgede i den friske Foraarsvind, der bar med sig Duften fra det nyslaaede Hø.

Tidlig den næste Morgen, før Taagen endnu havde løftet sig fra Dalbunden, forlod jeg Værtshuset; de Uger, jeg havde tilbragt her, vare svundne som Dage, og jeg kunde neppe tro, at det kun var nogle faa Dage til jeg havde lovet en Ven at møde ham i Lugano.

Vaagevandet. Maleri af Hs. Maj. Kong Carl XV. (Efter Photographi af Fr. Lamm, chemityperet af P. Lund.)

Vaagevandet.

Vaagevandet er en Udvidelse af Ottaelven, som drainerer en stor Deel af Jotunheimen og de milevide Bræer paa Grændsen mod Justedalen og Nordfjord. Det har, ligesom Elven, Brævandets skidne graagrønne Farve og dets Overflade er sjelden blank, men fures og kruses somoftest af kolde Pust fra de vestlige Sneefjelde. Men Omgivelserne ere stolte og Bredderne mangesteds frugtbare og smilende. Ved den indre Ende af Vandet ligger det lille Gardmo Sogn, der hører til Loms Præstegjeld. Her er godt Skov og gode Gaarde. Men vakrest er der ved Vandets Østende, hvor Otta render ud og hvor Vaage Hovedkirke ligger paa en Slette mellem Elven og Vandet, med en lang Række af Gaarde bag sig, som strække sine grønne Flader langt op over Jettafjeldet og mod den forte, udoverhængende Skagsneb, og hvorfra man har Udsigt indover de skovbevoxede Aaser, som paa begge Sider indfatte det to Mile lange Vand, indtil Øiet standser ved Kvitingskjølens Sneeflader. — Denne Bygd har meget Historisk ved sig, saa afsides og høit den ligger oppe mellem Fjeldene. Her var Edvard Storm og Bjerregaards Barndomshjem; her er Jutulsbjerget, som er foreviget af Storm og Asbjørnsen, og ligeoverfor ligger Gaarden Haakenstad, hvor indtil i Sommer den gamle Storthingsmand boede, som er foreviget af Wergeland, og her hænger visinok endnu paa Gaardens Stabur de ærværdige Fleskeskinker, som ere forevigede af „Dølen". I Vaage er der forholdsviis næsten ligesaa megen gammel Adel som i Gascogne. Det vil visinok falde de vaage'ske Storbønder vanskeligt at bevise sin Adkomst til Skjold og Hjelm; men hvorvel de ikke kunne opvise noget „brevet sur velin", vil man dog ikke finde deres Prætensioner saa ganske ugrundede. Der er virkelig hos en stor Deel af Vaages velhavende Gaardbrugerstand i Huusstel, Levemaade og ydre Holdning, noget vist Aristokratisk og et umiskjendeligt Præg af gammel Kultur. Det er hyppig

at finde ualmindeligt vakre og fine Ansigter blandt dem; man synes at see paa dem, at deres Slægt gjennem mange Generationer har været fritaget for den kuende Kamp med trange Kaar; deres Væsen er i Regelen værdigt og afmaalt; deres Huse ere renlige, rummeligt og smukt indrettede; — men Alting synes at tilhøre en forsvunden Tidsalder. Man faar ligesom det Indtryk, at denne Bygd paa sin Viis har drevet det til det Høieste, hvortil den kan naa, og, medens man andetsteds stunder efter Fremskridtets Aand, synes man at maatte frygte for, at den her vil virke forstyrrende, at den vil tilintetgjøre en respektabel, sammenhængende, afsluttet Bygning, uden at formaa at sætte noget Heelt istedet. — Kulturen, som udvikler den ene Egns Hjælpekilder, kan ofte virke som en fortærende Ild paa en anden. Den vækker Fordringer og Fornødenheder, som en tarvelig udrustet Bygd ikke kan tilfredsstille, og driver Folk over til Amerika, saa at flere af vore Fjeldbygder, som huser et livligt, kraftigt Folkefærd, hvorfra vi maatte vente os den største Tilførsel af aandelig Magt, maaskee i Tidens Løb ville blive Saudebeiter. Nu, saavidt synes det vel ikke at kunne komme med Vaage; naar man seer de gode, store Agre, som strække sig opover Lierne, maa man tro, at her maa vedblive at være Kornavl og ordentligt Gaardsbrug, indtil en ny Glacialperiode har dækket Landet med Snee og Iis. Men imidlertid — Kornavlen er ikke sikker, medens der paa begge Sider af Dalen er umaadelige Fjeldvidder og rige Beiter, saa det kan nok hænde, at naar Amerikafsygen og Spekulationsaanden slaar sig sammen, vil der stadig blive færre og færre Folk og flere og flere Sauder ogsaa i denne gode Bygd. Landet vil da tabe en Kapital af aandelig „Magt og Merg", og om det faar en „god Del Kjøt og Ull istaden", som „Dølen" siger i sit Digt om Høilandene, er det et Spørgsmaal, om det staar sig paa Byttet. Man faar haabe, at Statsøkonomien efterhaanden vil antage en mindre materialistisk Retning, end den har nuomstunder.

Lavalettes Cirkulære. — Unionsrigernes og Nordens Stilling til en germanisk Folkepolitik.

(Af Jonas Lie.)

Den napoleonske Politik har nu aabnet Sluserne for den Nationalitetens politiske Naturlov, som fem forenede Kongevælder i femti Aar har dæmmet ud fra Europa, og hvis Udestængelse har skabt lummer Luft i alle Retninger, opfødt en Generation i Vantro om Principerne som folkefrelsende Magter. Der flyder nu Kroner udover med Flommen; thi dette er en Krise for Kongerne, hvori kun de store nationale Firmaer staa og kun Appellen til Folkeinteresserne gjælder.

I Lavalettes Cirkulære opruller Napoleon i et storartet Vue Programmet for en national Udenrigspolitik, saa principielt ophøiet, men paa samme Tid saa simpel og indlysende for enhver politisk Selvopholdelsesinteresse, at Reaktionen og specielt Orleanisterne og Legitimisterne i Frankrige forgjæves anstrenge sig imod det i alskens Invectiver om, at han under disse store Sætninger kun skjuler et uhyre Nederlag. Cirkulæret udtaler, ifølge Keiserens egne Udtalelser om samme i Statsraadmødet i St. Cloud den 16de September, Nutidspolitikens Satser, de nye politiske Formler, som vor nye Tid kræver, og hvis Gjennemførelse ialfald Historien vil forsvare, om en smaalig Slægt end ikke nu strax vil forstaa ham. Europas dannede Opinion begynder imidlertid ogsaa nu mere og mere at finde, at der fra det fælles civilisatoriske Standpunkt er Mening i hans Optræden ligefra Talen i Bordeaux i 1852: „l'empire c'est la paix," Persignys Brev under Krimkrigen, Forslaget om den europæiske Fredskongres og den polske Tale fornylig i L'Auxerres til dette hans sidste Manifest, hvilket Alt med Kommentar af de samtidige Verdensbegivenheder giver saa fuldgod Sammenhæng, som man kan ønske sig, og Klarhed om, at vor Tid i Europa netop gjennem den franske Politik har taget og tager sine Kjæmpeskridt. I Manifestet see vi da paa den ene Side et Europa samlende sig i Stater efter de store Folkegrupper og paa den anden Side i Horizonten den allerede indledede russisk-amerikanske Alliance, der truer Europas Fremtid med at skrues ind imellem to unge livskraftige Racer paa 100 Millioner Mennesker hver, en Udsigt, hvorefter det bliver Europas simple Selvopholdelsespolitik itide at slutte sig sammen og nationalt ordne sig. Rhingrændsen, forsaavidt derved menes et Forlangende af Frankrig om tydsk Jord og ikke de franske Dele af Schweiz og Belgien, tilbagevises derimod baade af Frankrigs berettigede Folkeønske og af dets Politik, som tilhørende en tilbagelagt Tids Standpunkt og som et Principbrud mod Nutiden, der vilde koste Frankrig hele dets politiske Stilling. Idet der tillige antydes Muligheden af Ruslands og Amerikas Samvirken under det nu igjen opbrudte orientalske Spørgsmaal, mener „Times", at Napoleon allerede nu har alvorlige Ting i Sigte. Det eneste i Manifestet, som dette Blad derimod ikke synes at kunne begribe, det er, at ikke ogsaa England er nævt med som en af Frankrigs Allierede i denne store europæiske Folkepolitik, men er forbigaaet med Taushed, og det uagtet England har fælles Interesse med Frankrig i næsten alle europæiske Spørgsmaal, først og fremst i det nu svævende orientalske. „Times" veed meget vel Grunden, skjønt det ikke finder sin Regning ved at sige den frem, og det taler om Participantskab i Frankrigs Fremtidsplaner med en Air, som om det havde glemt, at Englands Politik har skabt Cherbourg. Englands kvasiliberale Kræmmerpolitik har gjennem lange Tider belemret Europa, skuffet dets liberale Bevægelser, haanet de reaktionære og overalt endt med at efterlade en Følelse af svigtet Tillid, saa Ingen mere tør forlade sig paa den. Der findes nu snart sagt ikke eet civiliseret Land i Verden, uden at det staar med en Hævnens Regning i Haanden paa England, og Franskmændene ere ikke længere alene om at have dette Land. Nordamerikanerne holdt fornylig, da den engelske Politik hemmelig understøttede Slaveeierpolitiken, paa at foretrække aaben Krig for dets Venskab, Preussen hader det, og Skyggerne af de forraadte ungarske, italienske, polske og danske Martyrer kunne vel række hinanden Hænderne til en Dødningedands omkring dette egoistiske Rigmandsvælde, i hvis Politik Pengekistens Princip udelukkende gjælder, og hvor den saa lovpriste folkelige Forfatning er reduceret til et Skin, eftersom Fjerdestanden intetsteds lever i en saa jammerfuld og den bestaaende Orden truende Elendighed, som der, og faktisk er udestængt fra al Deeltagelse i Politiken. Englands eneste Vei til Forsoning med Verden gaar efter dets egne bedste Mænds Mening gjennem den store indre politiske Reform, hvorpaa der nu saa ivrigt, skjønt for Øieblikket under Nederlag, arbeides med Bright og Gladstone i Spidsen. Alene ud af en slig reformeret repræsentativ Forfatning kan andre og ædlere Impulser end de nuværende fra hele det engelske Folk skabes ind i dets udenrigske Politik. Denne Reform er altsaa Englands Livssag, der indad vil spare det for en Revolution og udad for store politiske Ydmygelser, og dens sidste Velsignelse vil være, at den kommer til moralsk at tilbageerobre det Irland, som nu ingen Magt formaar at undertvinge. England føler selv, at det ved sin egoistiske Politik nu tilslut har skabt sig denne Part af Jorden fuld af Fiender, dets Kabinet tyr i Kniben til den ynkelige Udvei, officielt at erklære sig for en „asiatisk" Magt, og er aabenbart i en af de Situationer, hvori man ønsker sig paa den anden Side af Jorden. Det gav gjerne baade Irland og Canada til for for at kunne flytte til Indien nu fra al denne sure Svie, som synes at ville komme bagefter de velbehagelige Dage. For denne ideeforladte politiske Tilstand er det principløse Blad „Times" selv netop det literære Udtryk, naar det holder Torv for politiske Meninger, sælger Overbeviisninger for Pund Sterling og sætter sin Ære i, hvad der maa være ethvert Blads Skjændsel, nemlig i at lade sin Menings Fløi nøiagtig dreie sig efter enhver Retning af Opinionens Vind. Det forsvarer sig vistnok med, at det er Englands Blad; men det er isaafald kun Repræsentanten for det ufolkelige England, hvis lavtbærende Politik ikke taaler Noget i ideelt Maal, men stiller sig som en aagrende Kjøbmand udenfor alt Solidaritetsforhold til de store Verdensprinciper, og som derfor sikkert ogsaa vil faa disses Hævn at føle, saafremt ikke Reformen itide kommer og redder. Disse principielle Love dominerer England i vor Tid ikke længere med Guld og Linieskibe. Man seiler hellerikke fra dem hen til en asiatisk Havn, saaledes som det engelske Kabinet i sin Ikke-Interventionspolitik saa smaat har prøvet paa, og England har saaledes kun Valget mellem enten gjennem Reformen at slutte sig ærligt til dem og deres Verdenskamp, eller i en uhæderlig Kamp med dem at maatte udspy igjen alt det Guld, som en egoistisk Aagerpolitik gjennem lange Tider har suget af den øvrige Verdens Afmagt, igjennem sine Kanonmundinger. Med andre Ord: det vil bero paa Reformens Fremgang i England, om dette Land kommer til at indtage en sandt allieret Magts Plads i det napoleonske nationale Program, eller om det i Forhold til Frankrig fremdeles skal mødes af Cherbourg-Politikens skarpladte Venskab og af den øvrige Verden med Mistro og Had.

Saa meget er nu paa det Rene, at Traktaterne af 1815 ere fuldstændigt mortificerede, at Alliancerne ere løste fra deres Baand, og at det gamle Ligevægtssystem i Europa fra alle Hold er opsagt. Herved er man i Politiken kvit en heel Deel Illusioner, og har man ialfald glat Bord for Fremtiden. De stakkels Smaastater derimod blive paa denne Viis heelt ilde stedte, eftersom de ikke længere kunne vente at friste deres gamle kunstige Tilværelse som hinanden opveiende Lod og Kvintin paa det europæiske Ballancesystems Vægtstangarme. Og i Virkeligheden dø de da ogsaa som Fluer, idet Stormagterne, saalænge der findes nogen igjen af dem, uden videre benytter dem som velkomne Betalingsmidler i deres internationale Likvidationer. Udenrigspolitiken er saaledes med engang fra at være dem noget uhyre ligegyldigt voxet op til samme febrilske Interesse for dem, som Spørgsmaalet om Dommen eller Henrettelsesdagen. Disse lumre, med Reaktion og Smaalighed opfyldte tydske Ravnekroge, der hverken har havt Hjerte- eller Huusrum for Tidens store Tanke, see nu med engang deres usle Liv lige under dens blinkende Øxe, og Ingen synes Synd i dem; thi der er i dem Intet tabt. Hvad har de bekymret sig om Principerne, hvorfor Folkene kjæmpe! Deres hele Udenrigspolitik har kun bestaaet i at holde Udkig med, hvem der tabte, og saa at krybe hen til Seierherren. Ved den nationale Krise bliver Europas Legeme nu renset for disse smaa moralske Pestbylder, hvori Reaktionen stadig har ynglet sine Maddiker. De have altid været Desertører fra det frie Europas Sag og faa nu deres velfortjente Løn ved, for at anvende et Billede, politisk at skydes foran dets Front som Forrædere. (Fortsættes.)

Literatur.

Oversigt over Danmarks Literatur- og Sprog-Historie. Udarbeidet til Skolebrug af F. Dahlerup, Seminarielærer. Kbh. 1866. 151 S. 8vo foruden Fortale og Register. J. Woldikes Forlag. Priis 66 Skill. Denne Bog er ikke fremstaaet som Frugt af et selvstændigt Studium over det Emne, den omhandler, men er en blot og bar Kompilation paa anden Haand. I Tiden før 1800 støtter Forfatteren sig udelukkende til N. M. Petersens „Bidrag" og for det paafølgende Tidsrum (indtil 1850) hovedsagelig til L. Dietrichsons „Indledning i Studiet af Danmarks Literatur i vort Aarhundrede", hvis besynderlige, for ikke at sige urimelige, Periode-Inddeling (den naive Poesies Tid, den idealistiske og den realistiske Reflektions Tid) han endog tilegner sig, paa samme Tid som han, for at have noget Tilsvarende til de fra Petersen hentede Betegnelser for de afsluttede store Tidsrum, kalder vort Aarhundrede „Folketiden", en ialfald med Hensyn paa Literaturen før 1850 lidet adækvat og af Forfatteren langtfra motiveret Betegnelse. Da Forf. troligen har benyttet N. M. Petersens grundige Værk, og da han skriver et upaaklageligt, om langtfra godt Sprog, kan hans Arbeide i det Hele ikke kaldes slet eller ubrugbart. Men det lider stærkt af denne Famlen og Usikkerhed, som uundgaaelig flyder af Mangel paa selvstændig Kundskab i den Materie, der skal behandles. Ofte kan hvad der siges være omtrentlig rigtigt, men Maaden, hvorpaa det siges, og de valgte Udtryk vise, at Forfatteren selv ikke egentlig har vidst, hvad han nedskrev. Bogtitler anføres raskt væk i Anførselstegn, uden endog at være omtrentlig rigtige, og ikke engang altid har Forfatteren vidst, om de Bøger, han omtaler, ere skrevne i Modesmaalet eller i et fremmed Sprog. Hvor N. M. Petersens Fremstilling er løs og ufuldstændig, føres Forf. aldeles paa Vildspor, og skriver ganske hen i det Blaa. Man vil vanskelig i 6 Linier kunne opdrive saamegen Uforstand som f. Ex. S. 45, hvor det efter Omtalen af Bording og Dorthe Engelbrektsdatter heder: „„Kun hos den norske Præst Peder Dass (f. 1641, † 1708) fremtraadte større poetiske Anlæg i „En Bibelkrønike," „En Katekismus," „En Beskrivelse af Natur og Folkeliv i Nordlandene" og navnlig i hans Sange, ved hvilke han blev den norske Almues Yndlingsdigter og det samme for den, som Kingo for de høiere Kredse i Danmark."" For det Første fører ingen af Peder Dass's Skrifter de ovenanførte Titler; og for det Andet indskrænke hans for den norske Almue bekjendte „Sange" sig til tvende (Dalevisen og Digterens Levnetsløb), medens derimod hans Yndest blandt Folket er grundet paa Nordlands Trompet og de versificerede Behandlinger af bibelsk-didaktiske Emner, som Hr. Dahlerup nok maa have tænkt paa ved sine selvdannede Titler.

— B. Bjørnsons **Synnøve Solbakken** er udkommet i 5te Oplag paa den Gyldendalske Boghandels Forlag i Kjøbenhavn. (Priis 33 ß.) — Af Chr. Jansons **Fraa Bygdom** er 2det Oplag udkommet hos Ed. B. Giertsen i Bergen. (Priis 60 ß.)

Norge.

Christiania. Under 27de September er Sognepræst til Skouger Hans Nielsen udnævnt til Sognepræst til Botne; Kand. theol. F. W. Winsnes til pers. Kapellan hos Sognepræst til Faaberg N. Lyng; Stiftskapellan G. C. Hartmann til resid. Kapellan i Horten, og konst. Præst ved Bodsfængslet J. St. Munch til Garnisons- og Sognepræst i Horten; Kand. i Realfagene A. P. N. Johannesen til Adjunkt ved Bergens lærde Skole; konst. tredie Assessor i Christiania Stiftsoverrets anden Afdeling H. K. Paludan til anden Assessor i bemeldte Overretsafdeling; Konsul i Christiania C. N. Stibolt og Adjunkt A. B. Jensen til Dispachører; Underlæge i Marinen A. V. Clasen til Korpslæge i Marinen, og examineret Søkadet A. Prøet til Sekondlieutenant i Marinen.

— Under s. D. er Oberstlieutenant C. S. Grimsgaard udnævnt til Oberst, Major C. J Vogt til Oberstlieutenant og Ritmester (Kapitain) C. G. With til Major — alle i Generalstaben. Surn. Kapitain L. M. B. Broch er samtidig udnævnt til Oberstlieutenant og Kontorchef ved Norges geographiske Opmaaling, medens den tidligere Kontorchef Fr. Næser er ansat som anden Direktør ved Opmaalingen.

— Under s. D. er Høiesteretsassessor Eskild Bruun meddeelt Afsked i Naade, med Hs. Maj.s Beklagelse af, at Assessorens Helbredstilstand ikke længer tillader ham at ofre sig for det vigtige Kald, han med sjelden Indsigt og Dygtighed har udført.

— Kapitain C. T. Rosenqvist har skjænket 150 Spd. til Christianssands Arbeiderforenings Byggefond, der nu udgjør noget over 400 Spd.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 41.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 14. Oktober 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Anna.

En liden Historie, fortalt af Fru N. S.

III.

Gjæstebudet.

Paa denne lille Reise blev Mødet med Fru Berg og hendes Indbydelse det allervigtigste for Anna. Hun kunde ikke faa det ud af sine Tanker. Hellerikke havde Fru Berg glemt hende. En Ugestid senere kom der en pyntet Tjenestepige ind i Kjøkkenet til Fru Holst og inviterede Jomfru Anna til Thee til Grosserer Berg. Det var jo en Begivenhed, som man siger. Hun maatte ned og fortælle det til Antonette. Den lille Antonette blev saa glad, som om det gjaldt hende selv. Hun fulgte med Anna i Byen efter et nyt Flettebaand og en liden ny Strimmel. Moderen vaskede og strøg sin lille Piges Søndagskjole og flettede hendes Haar med Omhyggelighed. Hun sprang ind til Fa'r og fik sit Kys, og saa trippede hun affsted fuld af Forventning.

Alt som Anna nærmede sig det betegnede Huus, bankede hendes Hjerte stærkere, og da hun skulde trække i Klokkestrengen, følte hun sig ganske ulykkelig. Gjerne havde hun gaaet hjem igjen, men det vilde dog være saa tosset. Altsaa tog hun Mod til sig og trak i Strengen. En Tjener lukkede op. Anna spurgte hviskende, om det var her Grosserer Berg boede. Ja, det var, og Tjeneren viste hende ind i Salen. Døren stod aaben til et andet stort Værelse, og derinde sad Fruen ved Fortepianoet og spillede. Anna stod stille og saa sig om. Hun havde aldrig været i et saa prægtigt Værelse. Især maatte hun betragte de smukke Gardiner og Lysekronen. Paa et lidet Bord foran Vinduet stod en deilig Blomst. Idet hun vendte sig om, fik hun see hele sin lille Person i et stort forgyldt Speil, der hang over en liden Chaiselongue. Nu mærkede Fruen hendes Nærværelse og vendte sig om: „Hvem er du? — Ah, nu seer jeg det! Er du alt der, min søde Pige. Kom nærmere! Men gaa først ud i Entreen og hæng din Hat af. Kom saa ind til mig.“ Da hun kom ind igjen, havde Fruen sat sig hen til Bordet med sit Broderi. Anna maatte sætte sig hos hende, og hun fik en Billedbog at blade i. Det var bibelske og historiske Billeder, hvis Betydning hun let fattede; flere af dem havde hun ogsaa seet før.

Fru Berg spurgte hende, i hvilken Skole hun gik. Da hun hørte, at Anna læste med sin Moder, ytrede hun sin Forundring over, at det kunde gaa an, og at hendes Moder kunde faa Tid dertil. „Du maa da vist ofte forsømme,“ sagde hun. Den lille Anna misforstod Fruen og tænkte, at det var dog vist en stor Mangel, at hun ikke gik i Skole.

Nu kom Betsy ind og hilsede venligt paa Anna; snart efter kom et halvt Snees Smaapiger, alle vare de i smukke nye Klæder, alle vare de som hjemme i Huset, saa snaksomme og muntre, og alle havde de Presenter til Betsy; det var nemlig hendes Geburtsdag. Anna var saa bedrøvet, fordi hun ikke havde nogen Present med. Men hun vidste jo ikke af, at det var Geburtsdag; desuden havde hun nok ikke heller kunnet give nogen saadan Gave. Hun begyndte at føle sig meget fremmed og ilde tilmode. Betsy syntes ikke at være den samme, som da de mødtes paa Dampbaaden. Hun var saa optaget af sine Veninder og alle de nydelige Smaating.

„Du maa forestille din nye Veninde for de andre, lille Betsy,“ sagde Moderen. Betsy tog Anna ved Haanden, gjorde et Knix for hver af de ti og nævnte dem ved Navn. Det gjorde hun paa en overgiven Maade; men Anna, som var meget undseelig, syntes ikke, at det var morsomt. Allesammen holdt de Øie med Anna. Det pinte hende rigtig. Nu skulde de drikke Thee. Betsy havde et heelt Theestel. Smaapigerne toge Plads rundtom Bordet, og hun skjænkede for dem. Det var saa nydeligt. Nu syntes de at have glemt Annas Nærværelse; hun drak sin Thee i Stilhed, medens de andre Smaa begyndte at fortælle Skolehistorier, og saa lo de saa hjertelig godt og snakkede i Munden paa hinanden.

Pludselig spurgte Betsy: „Hvor gaar du i Skole, Anna?“ „Jeg gaar ikke i Skole,“ sagde Anna. Der blev nu en Forundring. „De tror nok, at jeg Ingenting kan,“ tænkte hun ved sig selv, og saa vedblev hun høit en Smule fortrydelig: „Jeg gaar ikke i nogen Skole; men jeg læser hjemme med min Moder.“ „Naar det kommer til Stykket, saa veed maaskee Anna mere end I Allesammen,“ sagde Fru Berg, som skjønnede, at hun maatte komme Anna tilhjælp.

Nu skulde de smaa Damer ud at spadsere. De mødte Brødre og Bekjendte, som sluttede sig til deres lille Flok. Da blev der rigtignok Liv og Fornøielse. Men Anna gik enten Trediemand i Rækken eller alene. Og saa tænkte hun ved sig selv: „Naar jeg gik i Skole, fik jeg ogsaa Veninder og kunde have det morsomt. Hun gik som en Drømmende den hele Eftermiddag og var rigtig glad, da Jens kom og hentede hende om Aftenen. Da hun kom hjem til Fa'r og Mo'r, fortalte hun nu om Alt, hvad der var hændt hende, og hvad der var bleven talt. Men — hun talte ikke om det Ønske, der var opstaaet hos hende om at gaa i Skole. Netop fordi hun følte det for ivrigt, kunde hun ikke komme til at sige det. Hun fortalte om alt det Smukke, hun saa, og alt det Morsomme, hun hørte. Men medens hun talte om alt dette, troede Moderen at see en Sky over hendes Pande.

IV.

Strid og Fred.

Den næste Morgen vilde Ingenting rigtig gaa for den lille Anna. Hun blev seent færdig og var lidt fortrædelig. Idag gik hun ikke syngende til sit Arbeide, saaledes som hun pleiede. „Hvad feiler min lille Anna?“ sagde Moderen. Men hun kunde ikke komme tilorde dermed. Saa sad hun stille med sit Arbeide. Værelset var sollyst, og venligt og Sissiken sang; men idag hverken saa eller hørte Anna Andet, end sit eget lille Hjertes egenkjærlige Fordring.

Tante Molly kom uventet ind til dem. Hun var venlig og munter som sædvanligt, og hendes første Ord var: „Hvor hyggeligt I To sidde her! Du er lykkelig, lille Anna, som faar gaa i Skole hos din egen kjære, flinke Moder.“

Det var formeget for Anna. Det var jo netop det ømme Sted. Hun brød ud i Graad. Moderen tørrede hendes Taarer bort, kyssede hende og bad hende sige, hvad der var iveien. Saa maatte hun komm frem med Ordet, at hun „saa gjerne vilde gaa i en rigtig Skole“.

Tante begyndte at skjænde paa det taabelige Barn, som ikke skjønnede sit eget Bedste. Der blev ikke sagt mere om den Sag, saalænge Tante var tilstede, men da hun var gaaet, sagde Fru Holst: „Siig mig nu, lille Anna, hvorfor vil du saa gjerne gaa i Skole? Syntes du, at de Smaapiger, du var sammen med igaar, vidste saa meget mere end du?“

„Nei, det veed jeg ikke,“ sagde Anna, „men de har det saa morsomt. Du skulde have hørt paa alt det, som de fortalte om sin Skole! Jeg sidder saa alene her, jeg er saa fremmed for Alle og har Ingen at holde sammen med.“

„Glemmer du da Antonette, søde Barn!“

„Hun er jo saa simpel og gaar bare i Almueskolen. Min Fader er jo kongelig Fuldmægtig.“

„Kongelig Fuldmægtig!“ Fru Holst vidste ikke, enten hun skulde lee eller græde. Hvor havde hendes lille Datter faaet fat i det Ord, og hvad var det for en Hovmodsaand, som havde indsneget sig i hendes Hjerte.

„Det er ikke vakkert af dig,“ sagde Fru Holst alvorlig, „at svige din Barndoms Legesøster. Jeg holder af hende, det er just et elskværdigt Barn. Men naar du synes, at hun er for simpel, skal du ikke omgaaes hende, dertil er hun for god. Du kan ikke komme i nogen Skole nu, min Pige. Tror du, at Børnene sendes i Skole, fordi det er morsomt. Jeg bryder mig ikke om, at du skal have mange Veninder og Gadebekjendtskaber. Det gjør mig ondt, at du ikke længer holder af Antonette. Det er ikke saa let at finde Nogen, som kan maale sig med hende, — vistnok ikke den lille Betsy.“ Anna var ilde tilmode; thi nu forstod hun, at det var urigtigt og taabeligt sagt af hende, at Antonette var saa simpel; men hun var endnu ikke kommen til at angre det. Da Antonette kom op om Eftermiddagen, som hun ofte pleiede, talte Anna lidet, og Fru Holst bad hende ikke blive. Saa gik hun, og i flere Dage kom de to Smaapiger ikke sammen. Antonette kunde gaa nede i Gaarden og see op til Vinduerne, men Anna undgik at see og møde hende. I Virkeligheden længtes Anna efter, at det gamle Forhold maatte komme istand igjen, og hun bad om at maatte gaa ned efter Antonette; men hendes Forældre vilde ikke tillade det. De vilde først lade nogle Dage gaa hen og dernæst prøve, hvorvidt hine Forestillinger endnu havde Magt over hende. I denne Hensigt spurgte Fru Holst hende en Dag med kjærlig Stemme, om hun nu havde Lyst til at invitere Betsy Berg. — „Mor, maa jeg heller faa Lov at gaa ned til Antonette. Jeg tænker ikke, at Betsy vilde bryde sig meget om at komme til mig.“

Holst satte Barnet paa sit Skjød: „Der talte du som en liden fornuftig Dame. Jeg tror rigtignok det Samme. Gaa du ned og prøv, om Antonette nu vil vide af dig længer; — og hør nu her, min lille Anna! Det haster slet ikke med, at du forlader Mamas Skole; men siden du ønsker det saa meget, saa — see her: — et saadant lidet Pengestykke skal du faa hver Lørdag at sætte ind i Spareskillingsbanken. Det skal Jens gjøre for dig. Medens du selv voxer, voxer ogsaa den lille Skat, hvormed vi skal betale din Skolegang. Spring nu efter lille Tonette!“ Anna lod sig det ikke sige to Gange. Antonette var snart funden. „Vil du komme op til mig, Antonette?“ An=

tonette svarede ikke strax, men saa paa hende med alvorlige Øine. „Antonette, ikke være vred paa mig!“ — og saa var hun rigtignok ikke vred.

Carl Johan Malmsten.

Det Baand, der for ikke fuldt et Aar siden syntes at forene det svenske Ministerium til et saa uopløseligt Hele, er i Sommer bleven brudt, idet tvende af dets Medlemmer ere udtraadte, Finantsministeren Gripenstedt for i Privatlivets Ro at udhvile sig efter sin rastløse Virksomhed for Landets økonomiske Velfærd, C. J. Malmsten for at overtage den vistnok mindre glimrende, men tillige mageligere og sikrere Stilling som Landshøvding i Skaraborg. Ingen af disse Mænds Bortgang fra Kongens Raad kan fortolkes som Tegn paa en Systemforandring; for Gripenstedts Vedkommende var Grunden vistnok den, der officielt blev udtalt, nemlig hans nedbrudte Helbred; ved Malmstens Fratrædelse blev ingen Aarsag angivet, og den maa derfor antages at have ligget i noget Andet end hans Stilling som Embedsmand ligeoverfor Nationen.

Malmsten er nemlig endnu ingenlunde saa høit oppe i Aarene, at han af den Grund selv skulde finde det nødvendigt at drage sig tilbage fra det politiske Liv. Han er født den 9de April 1814 i Flo Sogn i Westergötland, hvor Faderen var Præst, og hvor hans ældre Broder, den som praktisk Læge og medicinsk Forfatter vel kjendte Per Henrik M., ikke fuldt tre Aar iforveien havde seet Lyset. Han var ikke mere end tretten Aar, da han mistede sin Fader og, eftersom denne ingen Formue efterlod sig, blev nødt til at slaa sig igjennem ved at give Informationer, medens han samtidig hermed fandt Tid til først at tage Studentexamen i Upsala i 1833 og sex Aar senere tage Graden med en mathematisk Afhandling, der ved Promotionen forskaffede ham Hæderspladsen som „Primus“ af de unge Videnskabsdyrkere. Som bekjendt — eller maaskee snarere ikke bekjendt — hører det med til det vidtløftige Ceremoniel ved en svensk Promotionshøitid, at Magistrenes Række aabnes og sluttes af de Tvende — Primus og Ultimus —, hvis Dissertationer ere befundne at være de bedste. Primus ved en saadan Leilighed kan, forsaavidt han ønsker det, gjøre sikker Regning paa at blive knyttet til Universitetet, og allerede Aaret efter, 1840, blev Malmsten ogsaa kaldet til Docent i Mathematik, en Stilling, som imidlertid er temmelig beskeden, hvad de ydre Fordele angaar, eftersom kun nogle faa af de ældste Docenter have en ubetydelig Gage i Form af saakaldte Docentstipendier, medens Fleertallet maa leve i Haabet og af Informationer. Det var derfor et særdeles Held, at der i Malmstens Fag saa hurtig blev en Vakance, at han allerede i 1842 kunde udnævnes til Professor i den rene Mathematik efter Jöns Swanberg. Endskjøndt det Fag, Malmsten havde at foredrage, neppe i Almindelighed tør glæde sig ved nogen særdeles udbredt eller enthusiastisk Interesse hos den studerende Ungdom og hellerikke, saalænge den bevæger sig indenfor den rene Forsknings Grændser, er af den Natur, at den kan henlede den store Almeenheds Opmærksomhed paa sine Dyrkere, var alligevel Malmstens Begavelse saa sjelden, hans Arbeidskraft saa fremragende og hans Foredrag saa fængslende, at det ikke varede længe før han ikke blot havde vundet Studenternes Tillid, men ogsaa udpeget sig som en Mand, der med Held vilde kunne anvendes i det offentlige Liv. Hvad som ikke bidrog lidet til at gjøre hans Navn kjendt udenfor det affidesliggende Upsala, var hans Deeltagelse i de skandinaviske Naturforskermøder i Kjøbenhavn 1860 og i Stockholm tre Aar efter. Om Malmstens Optræden ved disse Leiligheder udtaler hans Biograph i „Illustreret Tidende“, F. Barfod, sig saaledes: „Mødet skulde vanskelig have fundet en bedre Styrer og Leder. De nordiske Naturforskeres niende Møde kan i Sandhed være stolt af sin Formand, og det vil villigt vedgaa, hvor uendelig meget det skylder ham, hvadenten man nærmest seer hen til de videnskabelige Forhaudlingers alvorlige Udbytte, eller til det daglige, selskabelige Samliv, eller til de festlige Sammenkomster, hvor Ordet ifører sig sin Vingeham, men hvor det ikke stod nogen Anden saaledes til Tjeneste som Formanden. Om alt dette er der nu vistnok kun Eenstemmighed blandt Deeltagerne. Der er ganske vist ogsaa Eenstemmighed, naar jeg tillægger ham en Veltalenhed, der søger sin Lige: et smukt og kraftigt Organ, et livligt og ædelt Foredrag, en Begeistring, der slaar og smelter, løfter og henriver, men selv aldrig taber det faste Stade, og heller ikke river det bort under Fødderne paa Tilhørerne, med faa Ord: en Poesiens svulmende Fylde, som i ubrødelig Pagt har givet Videnskabens Alvor og Dybde sin høire Haand. Upsala har sendt Tusinder af Studenter trindt om Land, som nu i tyve Aar og derover have baaret det samme Vidnesbyrd, og man kan gaa hvor man vil, til Kjøbenhavn, Christiania eller Stockholm, og man skal høre det eenstemmig gjentaget af Enhver, som nogensinde var hans Tilhører. — — Endnu Et skal jeg fremhæve hos Malmsten: der er intet Vrøvl ved ham. Mange have visselig været i samme Tilfælde som jeg, at de have talt med Peer og skrevet til Paal og været lige vidt, om Sagen end var nokfaa jævn og simpel; men ere de saa gaaede til Malmsten, halv fortvivlede over de mange Vanskeligheder og Vildreder, og have udviklet ham Sagen, der var gjort saa indviklet, have de strax seet Knuden løst, ikke med et Alexandersværd, men med et attisk Smiil, og have paa en venlig Bøn faaet et hjerteligt Ja, der havde Handlingen i umiddelbart Følge.“

Malmsten stod som konsultativ Statsraad fra 1859 til 4. Sept. d. A., da han, som før nævnt forflyttedes til Landshøvdingembedet i Skaraborg og i Ministeriet efterfulgtes af forhenværende Herredshøvding J. P. Lagerheim.

Kamp i Skoven.

Naar Bjørnejægeren efter sin milelange Omstreifen i Skov og Fjeld er vendt tilbage i Triumph med sin fældede Fiendes Lig, da har han sædvanlig nok at fortælle i de mørke Vinteraftener om de blodige Kampe oppe i Udmarken naar han stod Ansigt til Ansigt med Skovens Konge, og Liv eller Død afhang af at han ikke skalv paa Haanden eller blinkede med Øiet i det afgjørende Øieblik. Og hver af disse Beretninger med deres Blanding af Sandhed og Digt bevares og gaar fra Mund til Mund, vi havde nær sagt fra Slægt til Slægt; der er ikke det Lag, hvor det jo bliver stille, naar En giver tilbedste Fortællingen om sit første Felttog mod Bamsen. Men disse ere ikke de eneste Kampe, til hvilke den tause Skov bliver Vidne; der ere andre ikke mindre blodige eller spændende, som sjelden noget menneskeligt Øie faar see og som ingen Bygdetradition bevarer Mindet om. Naar Vandringsmanden en Morgen seenhøstes gaar over de tilfrosne Myrer, seer han kanske nogle Blodraaber stænkede over det riimfrosne Lyng eller nogle Haardotter eller Fjedre spredte over Marken; det er ofte det eneste Spor efter at her her staaet en Kamp Dyr og Dyr imellem.

Det var i Slutningen af Oktober, fortalte en gammel Jægersmand, at jeg paa en Tur inde i Mellemtydsklands Skove engang bag Grenene af et tæt Krat blev Vidne til en saadan Kamp mellem tvende Daadyr. Jeg nærmede mig, men Slagsbrødrene syntes ikke at mærke Noget; de havde presset Pande mod Pande saa fast, at deres mægtige Horn næsten syntes sammenvoxede; snart blev den ene, snart den anden trykket tilbage, men kun Skridt for Skridt, indtil de med et heftigt Ryk fik Hornene løsnede og tumlede ifra hinanden. Jeg kunde høre deres heftig stønnende Aandedrag og see, hvorledes det dampede dem af Næseborerne. Atter tørnede de imod hinanden, og nu havde den Større og Stærkere faaet saa fast Tag i den andens Horn, at den med en heftig Vending næsten trykkede sin Modstander ned paa Bagbenene. Men hellerikke nu undte den den halvveis Overvundne et Øieblikś Hvile, den foer løs paa den fra Siden og bibragte den et voldsomt Stød imod Skulderbladet, hvorpaa den atter fra Fronten af gjenoptog Kampen. Nu syntes Øieblikket mig at være kommet til at gjøre Ende paa Kampen, og en velrettet Kugle standsede den grusomme Seierherre, netop som den Tabende stod i Begreb med at bukke ganske under. Med det samme Skuddet faldt, fløi de begge fra hinanden; den Trufne styrtede næsten øieblikkelig om og blev liggende, medens dens befriede Modstander hurtig som et Lyn satte afsted over den tilfrosne Mark og inden faa Sekunder var skjult af de tætstaaende Træer.

Lavalettes Cirkulære. — Unionsrigernes og Nordens Stilling til en germannisk Folkepolitik.

(Af Jonas Lie.)

(Slutning fra forrige Nummer.)

Norges og Sveriges Plads i det liberale Europas politiske Linie indtoges ved Novembertraktaten, hvorved Frankrig og England forpligtede sig til at hjælpe os i Tilfælde af russiske territoriale Overgreb. Denne Traktat var den fredelige Oscars store Heltegjerning. Ved den løste han sin Politik fra Ruslands Indflydelse, og gik han over det Rubicon, som politisk skiller det østlige fra det vestlige Europa. Men fra den Dag har Rigernes Stilling igrunden været en farefuld politisk Forposts, Noget som det svenske Publikum, der har en større Opdragelse i de europæiske Opfatninger og ligger næst til Faren, forstaar bedre end vort. Det var saaledes ikke med vore døsige Miner at Sverige saa Polen, Europas anden Forpost, at knuses lige ved Siden af sig, medens Verdensforholdene forbød Frankrige og England at røre en Finger til dets Frelse.

Man har en Mands Ord som Gustav Blanches for, at, medens kun $^{1}/_{10}$ af det svenske Publikum forstod det slesvigske Spørgsmaal, fulgte dets $^{9}/_{10}$ instinctmæssigt Polens Skjæbne som en Livssag for Sverige. Og intet Under; thi over Bomarsunds nedskudte Mure har man fra Vinduerne i Stockholm igjen den gamle politiske Udsigt over til St. Petersburg og kan man af og til see Svensksund og Hogland lyse mellem Skjærene. Det Skridt, som Unionsrigerne tog i 1854, var netop det samme, som de ligeledes under Russepolitikens Tryk staaende to store Magter, Preussen og Østerrige, ikke vovede at tage, før de begge af Begivenhederne bleve tvungne dertil ind i Situationen. Nu støtter Østerriges pludselig forandrede Politik den halvt knuste polske Nationalitet ved til Ruslands store Forbittrelse og Polens Jubel at udnævne Polakken Grev Goluchowski til Statholder i Galizien, og Preussen synes i det polske Forhold hellerikke længere at tee sig Russen saa aldeles velbehageligt som før. De russiske Blade, der efter sine Udtalelser langt fra ere blinde for, at den nationale Politiks Konsekventse er en almindelig europæisk Koalition mod Rusland, søge vistnok at friste Preussen til at svigte Frankrige ved at gaa over Mainlinien, idet de fremholde, at Rusland netop er interesseret i et rigtig mægtigt Preussen, der kan holde

Frankrige Stangen, og at Preussen derfor er Ruslands naturlige Allierede — en Limpinde, hvorpaa de haabe at lokke den preussiske Reaktion, der helst vil gjennemføre Tydsklands Eenhed uden Folkets Hjælp. Men det er at haabe, for det første, at v. Bismarck er en Mand, der søger sin Storhed i de folkelige Principer, og dernæst paa denne Forudsætning, at hans Indflydelse og ikke den med ham nu misfornøjede gamle Feudaladels bliver den, som i Længden raader hos Kongen og kommer til at lede den preussiske ydre Politik.

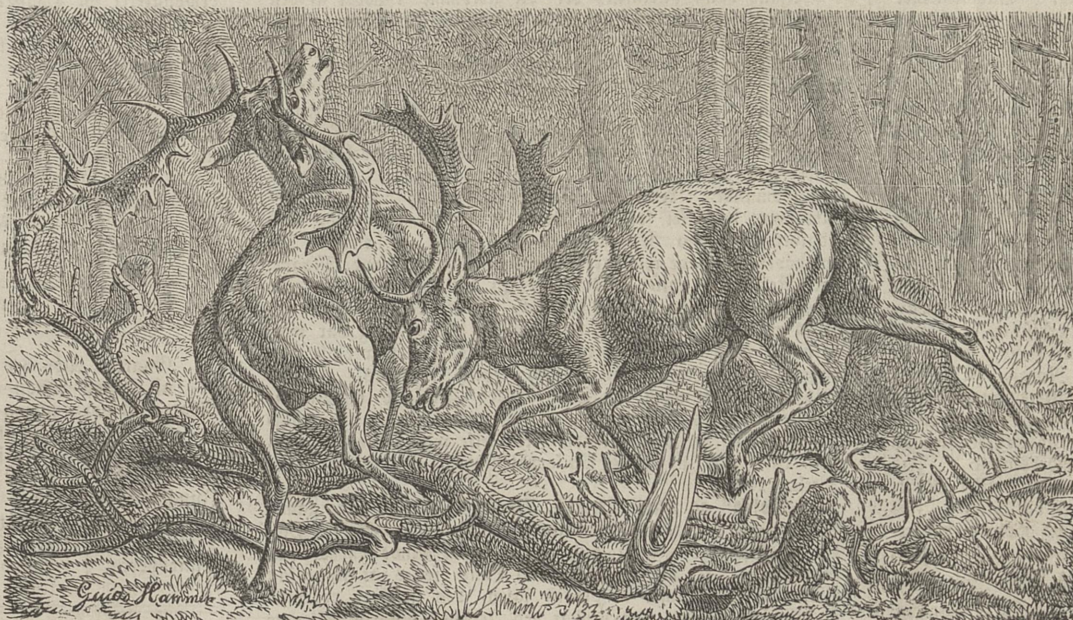
Det nu igjen aabnede orientalske Spørgsmaal og Lærdommene fra nylig indtrufne Begivenheder vise, at en politisk Storm nutildags kan komme op ret som det er, og Novembertraktaten bliver isaafald det Ankertoug, hvorved de forenede Riger efter deres nærværende Politik ligge fortøiede. Men hvorlænge kan den beskytte os, denne Traktat, hvorpaa vore Politikere grundmure vor Sikkerhed? Jo, saalænge som England og Frankrig ere enige nok og istand dertil. Men allerede nu ere disse Magter ikke de samme som de, der i 1854 afsluttede Novembertraktaten med os. Siden den Tid er Europa blevet et andet — Alliancerne ere jo frie — og England og Frankrig ikke længere udelukkende dominerende Magter. Preussen og Italien er avanceret op paa Siden af dem, England rømmer i Ikke-Interventionspolitiken undaf Situationen, erklærende sig for en „asiatisk" Magt, og — hvilket er den største Forandring — Nordamerika har gjort Gjengjæld for Frankrigs Indblanding i Mexicos og Englands Opførsel under Borgerkrigen ved at tiltræde den europæiske Politik i den Alliance med det Europa fiendtlige Rusland, hvorfor man i Petersburg nu slaar Medailler, og hvoraf det orientalske Spørgsmmaal alt praktisk er berørt imod engelsk og fransk Interesse. At slutte fra mange Mærker, ikke mindst fra de urolige Tilstande i selve Nordamerika, hører saaledes endog en Krig mellem England og Frankrig paa den ene Side og Nordamerika og Rusland langtfra til Usandsynlighederne endogsaa for den nærmeste Fremtid. Men hvor bliver saa, naar England og Frankrig have Hænderne fulde, den Beskyttelse af, som vi i Novembertraktaten have troet at eie imod et russisk Angreb?

Og hvem har de forenede Riger saa, i det Øieblik Traktaten springer, til Ven, sand og ved Racens Love sambunden Ven, som kan hjælpe det at staa imod, uden det store tydske Folk, som Vorherre nu gjennem Begivenhederne har paa dets Gang mod sin Frihed ført nær til os tvertover en Skandinavisme, der under et af Smaastatshensyn forsnevret Program blindt vilde isolere sig. Danmarks nordiske Opgave, hvad har den vel gjennem Historien været andet end netop den, i Sandhed at føie Norden sammen med Tydskland? Nu gjaldt det for Danmark, som for ethvert af Nordens andre Lande, at tage sin Nationalitet til sig igjen, en Emancipation, der i Overdrivelsens Blindhed blev forvexlet med Nationalhadet. Vor i dette Blad tit udtalte Mening har altid været, at dersom den tydske og den nordiske frie Folkemening itide af fordomsfrie Ledere var bleven ført ind paa det fælles større Folkeprogram, var Slesvig aldrig nu med det tydske Folks Samtykke erobret, og vor Tro er fremdeles, at det tydske Folk tilslut under et venskabeligt nationalt Opgjør vil give os den danske Deel af Slesvig tilbage, selv om et Junkerpreussen nu skulde svigte sit Løfte. Det er Rusland, som er vor Fiende, det tydske Folk, som er vor Ven, og Danmark hjælper os kun lidet, medmindre det opfylder sin historiske Opgave og skaffer os Tydskland med. Den preussiske Politik er endnu ikke klart traadt frem i Dagen. Faar Junkerismen og Reaktionen der Overvægten, trækkes Preussen sandsynligviis for en Tid over paa russisk Side. Seirer derimod en tydsk folkelig Politik, kommer dette Land ind i det frie Europas politiske Slaglinie, og en Alliance mellem Norden og Tydskland til en Stormagt vilde da være den skandinaviske Politiks Triumph og for de forenede Rigers særskilte Politik en stor og løfterig Fremtid, der gav mere end Erstatning for de mulige Brist ved Novembertraktaten.

Kamp mellem Raabukke.

Den preussiske Politik er imidlertid fortiden vanskelig at bedømme, og den domineres maaskee i Virkeligheden endnu en Stund af Junkerisme og af Reaktionen, Noget, der isaafald snart vil vise sig i en Tilnærmelse til Rusland og Queller med Frankrig. Under slige Omstændigheder vilde en forhastet Forbindelse med Tydskland, som vort Kabinet jo skjønt uden Held, skal have prøvet paa at indlede i Berlin med v. Bismarck, lettelig føre os paa Afveie. Thi det, som vi ville indgaa Alliance med, er ikke den tydske raadne Reaktion, der kom til at trække Norden med sig over i den reaktionære Leir og tilbage til den Side Rubicon, som ialfald de forenede Riger ved Novembertraktaten uvægerligt have overskredet. Men det, som vi forene os med, er det tydske Folk, naar dets politiske Dag kommer, i en Association til Forsvar for fælles Nationalitet og Frihed og de Sætninger, hvori det vestlige Europa aander. Hellerikke kan der begaaes et større Forræderi imod den saavel skandinaviske som germanniske Sag end det, som den danske Reaktion fortiden gjør sig skyldig i, naar den omgaaes med den Plan, at lade Danmark isoleret fra det øvrige Norden indgaa et „maritimt" Forbund med Preussen, og hertil naturligviis erholde det kjære Ruslands Samtykke ved at lade det tage for sig de to øvrige Nordens Lande, der ere „landfaste" med dette Land og derfor geographisk „høre det til" ligesom Danmark „hører til Tydskland". Rigtignok er Politikens Landevei til for Alle, saa at Ingen kan forbyde os andre to nordiske Lande at følge efter og tillige melde os ind i et germannisk Forbund. Men deels er det for Nordens Evne til at hævde sin Uafhængighed og opnaa gode Vilkaar i Alliance med en saa uforholdsmæssig stor Magt som Tydskland ikke ligegyldigt, enten de nordiske Stater underhandle særskilt eller i Fællesskab, deels kan man være temmelig vis paa, at det Øieblik, som den danske russe- og junkervenlige Reaktion finder bekvemt til at stifte Forbindelsen, ikke netop er det, som det liberale Norden er tjent med at benytte, selv om dansk Slesvig aldrig saameget udhænges som Skildt. Thi selv Slesvig kan kjøbes for dyrt, dersom det skal vindes ved Forræderi mod det frie Europas Fane og Overgang til den reaktionære Leir, selv om dette kun bliver for den korte Tid, Junkerne endnu raade over det store tydske Folks Politik.

Kamp mellem Daadyr.

Nationalitetsideen er nu politisk moden for Virkeligheden, vi staa midt i dens Æra og Nationerne have kun at ryste Frugterne af Træet.

Den nationale Folkepolitik er kun Udtrykket for en nationaløkonomisk Lov i vor Tid, der, for at opnaa Sikkerhed for sit Arbeide og de størst mulige Resultater af det, forlanger Association i store Statssamfund. Vorherres Vei er aldrig gal, og vi frygte derfor hellerikke det saameget udskregne Militærdespotis Overgangstid, hvori saa Mange ville see Frihedens og Verdens Ende. Militærdespotiet hviler jo tilslut paa Folkenes Pengebevilgninger, altsaa paa den samme Folkenes Arbeidslov, som har skabt det, og vil derfor ogsaa med Folkevillien i det Store faa Ende, naar det har udrettet sin Opgave i Landenes udenrigske Politik.

Revolutionens store Sætninger, der i den store Samfundspolitik komme bagefter med Fred og en ny Orden til Folkene og tilslut vil forsone de kjæmpende Racer, behøver derimod længere Tid til at modne sig for Virkeligheden. En Dag vil Politiken vel ogsaa kunne ryste de gyldne Frugter ned af dette Træ, der ikke forgjæves er gjødet med Martyrblod.

Men Eet staar fast gjennem al Tvivl, og det er, at det ligesaa lidet baader den enkelte Nation som den enkelte Mand at være charakteerløs og for en øieblikkelig Fordeels Skyld, selv en som Slesvig, svigte Sandhedens store Sag. De forenede Rigers politiske Post imod Rusland er i mange Stykker mindre behagelig og tryg og vel ønskelig at faa afløst; men den har nu sin gamle ærerige Historie, som Wasaerne begyndte og Oscar, staaende paa Carl Johans Gjerning, i Novembertraktaten fortsatte, i hvilken Norge ved Foreningen i 1814 har taget Fostbroderforpligtelsen og Danmark i den skandinaviske Idee sin Trediepart. Unionsrigernes Politik bestaar saaledes i at være trofast mod det frie Princip, som har baaret vor Historie hidtil, og i besindigt at vente til vor politiske Dag kommer i den store europæiske Politiks Gang, uden med overflødige Vovestykker fortidligt og før vi ret kunne see for os, at prøve at plukke de Frugter af den, som siden, hvis vi idetheletaget seire i Kampen, vil falde ned af sig selv — vi mene hermed Slesvig. I en Sum er vor Opfatning af Unionsrigernes politiske Stilling udtrykt i nedenstaaende Linier, som vi her tilslut gjentage:

„Gud gav os Brødre til Hverv at staa
Som Vagt paa sneefogen Fjeldmuur graa;
Vort Land er fattigt, men skabt at være
Europas Forpost mod Østens Hære,
Naar op det dundrer til Kamp en Dag,
En Æresplads har vort frie Flag."

Literatur.

Breve til og fra F. C. Sibbern. Udgivne af C. N. L. Mynster. I. Kbh. Gyldendalske Bogh., 1866. 238 S. 8vo. Blandt de i denne Samlings første Hefte meddelte Breve, af hvilke forresten kun faa synes at have nogen videregaaende historisk Betydning, findes et Par skrevne fra Norge i Begyndelsen af dette Aarhundrede, nemlig fra H. Strøm (6. Nov. 1814), F. J. Dahl (7. Marts 1816), Hersleb (5. Dec. 1817). Adskilligt om norske Forholde findes ogsaa i et Par Breve fra Sverdrup, skrevne i Kjøbenhavn 1811—12, især om det dengang nyoprettede norske Universitet, ved hvilket han arbeidede paa at faa Sibbern ansat sammen med Grundtvig og Steffens. „Hvad der er mig uudsigeligt kjært," skriver Sv. saaledes den 30te April 1812, „er, at man vil gjøre sig al muelig Umage for at trække Steffens tilbage til sit Fødeland og byde ham saadanne Vilkaar, som han kan modtage. Treschow arbeider især derpaa af alle Kræfter. Kan De formaae

noget hos Steffens, da see endelig til at overtale ham til at vende tilbage. Blandt de øvrige, der vil faa Vocation, vil det interessere Dem at vide, at ogsaa Assessor Ørsted og Oehlenschläger ere — disse modtage neppe Vocationen; derimod haaber jeg sikkert, at Grundtvig bliver Professor i Historie og Hersleb i Theologi. Komme alle de Mænd op, som jeg haaber, da vil jeg med Glæde gaae op, og venter jeg mig da ret stor Fornøielse, og haaber, at der vil kunne udrettes meget. — — Grundtvig vil gjerne til Norge til det nye Universitet, og jeg troer, det vilde for dette være en Vinding at besidde ham." Bergmester Strøms Brev af 6te November 1814 beskjæftiger sig næsten udelukkende med Landets politiske Tilstand. „Jeg fortsatte Reisen uafbrudt," skriver han, „før end at træffe Rigsforsamlingen. Et høitideligt Moment, at see de værdigste Mænd af et Folk forsamlede til et saadant Øiemed — efter i saa lang Tid ei efter egen Betragtning at have grebet ind i Verdens Gang —, et Folk, som løst fra en fleerhundredaarig Forbindelse, igjen overgivet til sig selv, opfordres til den modneste Selvbetragtning, for at tage en med dets Natur overeensstemmende Bestemmelse. I Sandhed en stor Fristelse. Efter Selvstændighed kjæmper jo alt Levende, — men hvor sjelden blive Grændserne betragtede, hvori den allene i sin ædlere og varigere Betydning kan bestaae. At den her altsaa og blev besluttet, uden at tage den tilbørlige Hensigt (sic) paa den egne Natur, var saa rimeligt, at man maatte have undret sig, hvis det modsatte var skeet." Han beretter derpaa om de tvende Partier, af hvilke „det ene vilde en aldeles adskilt Selvstændighed, medens det andet ønskede en betinget Forening med Sverige." „Det første var efter Antallet det aldeles overveiende. Her var Kongen, især de danske Officierer, som overhovedet de Militaire, de fleste Embedsmænd, især de, hvis nys erhvervede Poster nærmere afhang af Kongens Tilværelse, og de faa af Bondestanden, skjøndt mindre indvortes, end ved de øvrige dertil stemte. — — Nogle, og de bedste maaskee, men ubekjendte med Virkeligheden, drømte om en i en stedsevarende fredelig Tilstand ikkun til Tanken om sin egen Uddannelse overladt Patriarchalstat. Hos de Danske laae mindre en Stræben efter at erhverve Norge Selvstændighed til Grund, end den Tanke i Baggrunden: blot i Tingenes nærværende Stilling at forhindre Foreningen, for siden igjen ved en forandret politisk Stilling (hvor snart kunde den ei igjen forandre sig?) at bringe den forrige Tilstand tilbage. Det indgroede Had, Frygt for Sveriges Overmagt i Norden o. m. gav denne Retning den nærende Kraft, og Troen paa Udførelsen den almindelige Tanke, at England ei paa nogen Maade vilde række det Haanden ved Tractatens Udførelse."

Et Par Aar længere frem, og vi befinde os i den Periode, som det nys udkomne 2det Hefte af Claus Pavels's Dagbogs-Optegnelser behandler. Mest Interesse har her ligesom i det foregaaende Hefte de mange charakteristiske Smaatræk til Sædernes og det sociale Livs Historie, af hvilke enkelte rigtignok i den Grad streife ind paa Privatlivets Gebet, at de synes at burde være forbigaaede, især naar de, som f. Ex. den Pag. 136 anførte Relation, ikke kunne have nogen tænkelig historisk Betydning. Saadanne Beretninger som denne eller den i første Hefte om Præstemanden, der var udbuden til de mange Middagsgilder, leverer enhver Tid og ethvert Samfund rigeligt Stof til, og de have derfor ingensomhelst Betydning for nogen enkelt Periodes kulturhistoriske Charakteristik, ikke at tale om, hvor vanskeligt det er efter saa lang Tids Forløb at kontrollere deres Paalidelighed, der i de fleste Tilfælde turde være tvivlsom nok.

— Af Supplement til **„Almindeligt Forfatter-Lexicon** for Danmark" indtil Udgangen af 1853, ved Th. H. Erslew, er udkommet 14de Hefte: Svitzer—Tscherning. Supplementet har nu naaet et større Omfang end Hovedværket, hvortil det slutter sig, og er dog ikke naaet længere frem i Alphabetet. Da det i dette Heftes Arksignatur betegnes som „Supplem. 1.", agter Forf. formodentlig at begynde forfra, saasnart han er kommet Alphabetet ud. Den offentlige Understøttelse, han nyder til Arbeidet, og den Interesse for Emnet, hvoraf han besjæles, vil formeentlig hidkalde en uafbrudt Række Supplementer fra hans Haand, saalænge han lever. Men da disse Supplementer komme til at omfatte et mindre og mindre Tidspunkt, paa samme Tid som Forf. fortaber sig i en større og større Detail, taber Værket væsentlig sin Betydning og Nytte i Egenskab af Lexikon og bliver mere at betragte som et biographisk og bibliographisk-literært Magazin; men som saadant er det rigtignok af uvurderlig Nytte for Enhver, der beskjæftiger sig med Danmarks Personal- og Literærhistorie. Blandt de Anonymer, som ere afslørede i dette Hefte, findes et Par, hvis Værker ere kjendte ogsaa her i Norge. Overlæge Aug. Thornam (Sundhedslexikonets Forfatter) angives som Forfatter af Fortællingerne: „For silde," „Onkel Niels," „Stands-Conflicter" og „Forspildt" samt af Lystspillene„ En Kurre paa Traaden," „En ministeriel Embedsmand," „Paa Vildspor," „En Omvei" m. fl. Dr. H., under hvilket Mærke der haves en Række af heldige Fortællinger og Skizzer, sees at føre det paa en Gang antik-heltemæssige og moderne borgerlige Navn Hother Hakon Viggo Tolderlund og at have gjort Tjeneste som Læge baade under forrige og sidste Krig, uden dog at være examineret Mediciner.

— Fra Pressen er udkommet: **Justitssagen mod Nicolai Jenssen i Høiesteret.** Andet Tillægshefte. Injuriesagerne af B. Dunker. 52 S. 8vo. B. M. Bentzen. 24 ß. Dette Hefte omhandler for det Første Processen mod Morgenbladet for dets Udeladelser mod Nic. Jenssen, hvorved dets ansvarshavende literære Forstander Faktor Elling, dømtes til en Mulkt af 30 Spd. til Statskassen og Processens Omkostninger; for det Andet Assessor Hjelms Proces mod Advokat Dunker i Anledning af dennes Udladelser om Førstnævnte deels i det særskilt udgivne Skrift om den Jensenske Sag, deels i Morgenbladet, af hvilke 22 i Tallet paaklagedes, men hvoraf kun de 7 mortificeredes, og for hvilke Advokaten ilagdes en Mulkt til Statskassen af 100 Spd. foruden Procesomkostninger. Saavel Faktor Elling som Advokat Dunker akkvieserede ved Christiania Bythings Dom.

— Da **„Fornuftigt Madstel"** 1864 udkom, blev det af Sagkyndige, privat og offentligt, i Almindelighed erklæret for et godt og fortjentligt Arbeide. Alene i „Folkevennen" fremkom Indsigelse mod Bogen, navnlig forsaavidt dens Grødkogningstheori angik; og under Iveren deels for at hævde, deels for at afvise Angrebets Berettigelse, voxte der frem en literær Feide, som hører til de største og snurrigste i de senere Aar. Striden skadede imidlertid ikke Afsætningen af den omstridte Bog, der tvertimod for nogen Tid siden er udkommet i nyt Oplag. Allerede dette er et talende Beviis for denne Kogebogs Brugbarhed; men et endnu stærkere har man i den Opmærksomhed en sagkyndig Mand i Damnark har skjænket Skriftet. Saasnart nu afdøde Professor Scharling havde gjort sig bekjendt med samme, henvendte han sig gjennem Trediemand til den anonyme Forfatter om at erholde hans Tilladelse til at bearbeide det første Afsnit efter de danske Forholdes Tarv og Krav, for at det paa Bekostning af Selskabet for Naturlærens Udbredelse kunde blive trykt i et stort Antal Exemplarer, der deels skulde fordeles gratis til Landets Sognebibliotheker, Pigeskoler ꝛc., deels skulde sælges til en meget lav Priis. Da Forfatteren hertil gav sit Minde, lagde Scharling strax Haand paa Værket, og ved hans Død vare 5 Ark trykte. Bogen foreligger nu under Titel: Fornuftig Madlavning og Husbrug eller om hensigtsmæssig Valg og Tilberedning af Næringsmidler, omarbeidet efter Forstmester Asbjørnsens Bog „Fornuftigt Madstel" og udgivet med forskjellige Tillæg af E. A. Scharling, Professor i Chemi. Kbhvn. 1866. 119 S. 8vo. Priis indb. 24 ß dansk. Bearbeiderens Tillæg omhandle Indretningerne i de sædvanlige Kjøkkener og de vigtigste Kar og Redskaber, som benyttes der. En ikke ringe r anskelighed frembød de mange særlig norske Ord og Benævnelse' der skulde ombyttes med andre, som vare forstaaelige for den danske Almue. Mangfoldige saadanne har Professoren selv ikke kunnet forstaa, men maattet søge Forklaring paa dem her fra Norge. Flere af de omspurgte Ord ere saa almindelige hertillands, at en norsk Forfatter ved at bruge dem vanskeligen skulde frygte for at blive uforstaaet af baade Læge og Lærde i Danmark, hvilket dog viser sig at være Tilfældet. Som saadanne uforstaaelige Ord skulle vi nævne: Mølje, greit, traat, et Naut, en Mær, Næper, en Vog, Sørpe, Glo, Faanytte, Kogekjøreld, Plag, Klub. For at give et Begreb om Sprogforskjellen mellem den norske og den danske Udgave, hidsætte vi de første Linier af Indledningen:

Originalen: „Meningen med alt Madstel og al Kogning er naturlivis dels at omgjøre de Æmner, som ere skikkede til Føde for Menneskene, til en passelig sund og smagelig Næring, dels at lage dem saaledes, at de kunne gjemmes eller holde sig i længre Tid."

Scharlings Redaktion: „Hensigten med al Madlavning er deels at omdanne de Stoffer, som ere skikkede til Føde for Mennesker, til en passende sund og velsmagende Næring, deels at tilberede dem saaledes, at de kunne gjemmes eller holde sig i længere Tid."

Norvagismerne i Forening med Bogens Omfang og Priis er det især, som har bevæget Professor Scharling til at foretage sin danske Bearbeidelse eller Redaktion. Hvad Prisen angaar, hindrer denne ogsaa (skjønt i og for sig billig), Bogen fra hertillands at trænge ned til den Læserkreds, hvorpaa den danske Udgave er beregnet, nemlig Almueklassen. En for denne egnet, forkortet og billig Udgave vilde vistnok gjøre stor Nytte. Men den kan neppe ventes ad Boghandlervei, men kun forsaavidt Selskabet for Norges Vel eller Folkeoplysningsselskabet maatte tage sig af Udgivelsen og Udbredelsen.

— Blandt originale **nye Bøger**, der skulle udkomme før Juul, kunne vi her nævne: „Henrik Wergeland og hans Samtid" af Hartv. Lassen (P. T. Mallings Forlag); en Cyklus Digte af Th. Kjerulf (Steensballes Forlag); et nyt „Juletræ" af P. C. Asbjørnsen (hos Jac. Dybwad), og en ny Udgave af samme Forfatters „Huldreeventyr", anden Deel

— Af ny dansk Literatur, der vil udkomme i Løbet af den nærmeste Tid, nævnes en større Samling Prædikener af C. Hostrup; J. C. Turen, Luften og Havet, en Veiledning til Kjendskab om Veirliget, med Afbildninger og Karter, udkommer i 4 Hefter til 48 Sk. dansk. Fremdeles En Sommer i Island, Reiseskildringer af C. W. Paykull, Docent i Mineralogi ved Universitetet i Upsala.

— Finland har nu, fortæller den svenske Boghandelstidende, faaet en Presseombudsmand, der giver „Advarsler". Presseombudsmanden i Åbo har nemlig i et No. af "Åbo Underrättelser" indrykket følgende Brev: „Til den ansvarshavende Udgiver af "Åbo Underrättelser": Efter i længere Tid overhovedet at have redigeret Tidningen paa en passende Maade, har Redaktøren atter (No. 103 og 105) indladt sig paa Spørgsmaal, som han ei forstaar, og ved den Leilighed anvendt et Sprog, som ikke passer sig for ham. Jeg har troet at burde itide fæste Udgiverens Opmærksomhed paa disse Tilbagefald. Åbo d. 10. Sept. 1866 Wilh. Neovius. I Henhold til Forordningen om Trykkefrihed i Finland og Vilkaarene for dennes Anvendelse, af 18. Juli 1865, § 12 anholder jeg om at ovenstaaende Meddelelse maa indføres i No. 106 eller 107 af "Åbo Underrättelser", umiddelbart efter Titelen „Åbo.""

— **„Dølen" og Universitetet.** Blandt de mange gode gamle Skikke, som den allernyeste Krigskunst igjen har bragt til Hæder og Værdighed — vi ville t. Ex. blot minde om Skibssnablerne —, er der en, som vort Land synes at skulle faa Æren af at bringe i Praxis igjen, den nemlig, der viste sig ligesaa bekvem som probat ved Jerichos historisk bekjendte Erobring. Thi det maa uden Tvivl være denne berømmelige Vaabendaad og Haabet om, at den nu, efter i saa lang Tid at have været uplagieret, atter med Held skal lade sig gjentage, der foresvæver „Dølen", naar den Søndag efter Søndag udsender sine vilde Krigshyl snart mod denne, snart mod hiin virkelige eller indbildte Fiende. Neppe lød Basunerne om Jerichos Mure med en vildere Klang end „Dølens" Røst, naar den truer med den store Straffedom, som engang skal komme, men som det da heldigviis lader til den vil overlade til Efterverdenen at foretage, idet den kun antydningsviis forfærder os med en Trudsel om, hvordan det vilde gaa, dersom den tog sig til at gjøre Peer eller Paal „morsom" eller foranstalte den længe belovede „Udfeining", alias „store Straffedom". „Til Vaaben, se Fienden kommer, til Vaaben, I nordiske Mænd!" varieres Uge ud og Uge ind, men til Dato synes hele Hæren kun at bestaa af den ene Tyrtæus, og man mærker intet til Projektilerne; skulde disse virkelig mod al Formodning være der, maa de antageligviis nærmest ligne hine Bomber, som en engelsk Admiral foreslog sine Landsmænd under Krimkrigen, hvilke, som bekjendt, egentlig vare beregnede paa at afficere en anden Sands end Følelsen. Den allernyeste Krigserklæring med paafølgende Basunarie gjælder, som vore Læsere af Overskriften ville have gjættet sig til, Universitetet, hvis Lærerpersonale efter „Dølens" Forsikring vil synke ned til „et videnskabeligt Proletariat eller Fattigfolk, naar nogle af de ældre gilde Professorer falde fra og alle disse Stipendiater blive ansatte. Der findes snart ikke een Mand med Talent, hvis det faar Lov til at gaa den Vei, det har taget." Saa staar der — naturligviis ligesaa blottet for enhver Skygge af Beviis som „Dølens" mange andre Slængord, og vi ere hellerikke i den Grad ubekjendte med „Dølens" Tænke- og Skrivemaade, at vi havde ventet at finde noget Forsøg paa en Begrundelse af denne Høiesteretsdom. Hellerikke vilde vi denne Gang mere end ellers have anseet det for nødvendigt at tage til Gjenmæle mod „Dølens" Hyle- eller Pibekoncerter, naar det ikke havde været for at gjøre opmærksom paa den Misforstaaelse, der saa let indsniger sig i Bedømmelsen af Universitetslærerens Virksomhed, idet man anseer hans Betydning som Forfatter eller originalt producerende Videnskabsmand som et sikkert Kriterium i saa Henseende. Og dog behøver man ikke at gaa langt for at overbevise sig om, at dette ingenlunde altid slaar til; man kan blot mindes, hvor saare lidet den Mand, der af alle vore Universitetslærere har udfoldet den største Forfattervirksomhed, nemlig afdøde P. A. Munch, var for Universitetet, og ved Siden deraf lægge Mærke til, hvilken forsvindende Plads i Literaturen den Mand forholdsviis indtager, der gjennem den opvoxende Slægt af theologiske Studerende har øvet en større Indflydelse paa det aandelige Liv i det sidste Decennium end nogen anden Nulevende i Norges Land. Man skulde næsten tro, at det var overflødigt at fremhæve, at en Universitetslærer først og fremst er Lærer, har at meddele det oparbeidede videnskabelige Stof i en klar og tiltalende Form og paa en Maade, der kan anspore de Studerende til Interesse for Emnet, Selvtænkning og eget Arbeide; og dette er et Hverv, han paa en fuldkommen forsvarlig Maade kan udfylde, uden hverken at skrive tykke Bøger eller opfinde nye Systemer. Er han ved Siden af at være en dygtig Lærer tillige original Forsker og Forfatter, nu, saameget bedre; det er Noget, der ikke blot vil bringe Landets høieste videnskabelige Anstalt en forøget Anseelse, det har mere ligefremme Fordele, det giver de unge Alumner Respekt for og Kjærlighed til den frie Forskning. Ved ethvert nogenledes vel besat Universitet vil det være fortræffeligt at have nogle Pladse at disponere over til Fordeel for saadanne Mænd, selv om de kun maadeligt udfylde sin Plads ved Forelæsninger og lignende Virksomhed. Men det er ikke udelukkende efter dem, ikke engang mest efter dem, man skal bedømme den Betydning, et Lands eneste Universitet har for dets hele aandelige Kultur; den lader sig ikke saa let beregne, som efter Bindantallet af de Værker, Professorerne skrive, eller efter den europæiske Berømthed, de opnaa ved nye Systemer eller Opdagelser. Ligesaalidet lader den sig maale efter den mere eller mindre fremragende Rolle, Universitetslærerne spille i det offentlige, specielt det politiske Liv. Neppe vil den mere tilbagetrukne Plads Universitetet i det Hele — Professorerne som Studenterne — i de senere Tider i saa Henseende har indtaget, vise sig at være ugunstig for Udviklingen af sandt videnskabelige Interesser og aandeligt Arbeide. Det er ikke altid saadanne Universitetslærere, der brænde efter fra Kathedret at klavre op paa Stadsraadstabouretten, eller betragte den stille Læresal som et bekvemt Fristed under sine politiske Fribyttertogt, som efterlade det dybeste Savn, naar de endelig slippe bort, ligesaalidt som det er den Ungdom, der driver om paa Gaderne og demonstrerer for Døgnets politiske Helte, som drikker dybest af Viisdommens Brønde. Saaledes som Forholdet for Tiden er ved det norske Universitet, kan den akademiske Ungdom sikkert med fuld Tillid slutte sig til sine Lærere, de ældre som de yngre; thi den veed af Erfaring, at den hos dem finder beredvillig Imødekommen for enhver alvorlig Stræben, utrættet Arbeide for at komme det Erkjendelsens Maal nærmere og nærmere, som vi Alle stræbe efter, hver i sin begrændsede Kreds og saalangt Evnerne række, — men som man ikke naaer ved at spadsere udenom og blæse i Krigsluur, selv om denne giver en saa øresønderrivende Lyd fra sig som „Dølens" Søndagsbasun.

B.

Norge.

Gaarden Alby ved Moss, der i sin Tid eiedes og beboedes af Jonas Anton Hjelm, brændte Natten til 9de Oktbr. Skaden udgjør omkring 5,150 Spd.

— Fra Mandal berettes 6 Oktbr., at Dampskibet Lindesnæs er sunket i Nærheden af Lodshavn. Mandskabet er bjerget.

Dødsfald. Provst og Sognepræst til Børsen Henning Junghans Kaurin † 25 Septbr., 64 Aar gl. — Lensmand i Sandsvær S. Smith, der paa Kongsberg, hvor han boede, havde været Ordfører, Forligelseskommissær og indehavt andre Tillidshverv, † i Arendal paa en Reise, 1 Oktbr.

Illustreret Nyhedsblad

udkommer som hidtil ugentlig med et Folionummer paa 12 tættrykte Spalter. Oftere vil der blive givet Dobbeltnumre uden forøget Udgift for Abonnenterne. Overhoved vil der hverken blive sparet paa Omhu eller Bekostning, for at ethvert skjønsomt Krav med Hensyn til Bladets Indhold og Udstyr kan blive gjort Fyldest.

Prisen er 1 Spd., forsendt med Posten 1 Spd. 12 Sk. halvaarlig. Subskription modtages paa alle Postkontorer, Postaabnerier og i alle Boglader samt i Expeditionen: P. T. Mallings Forlagsboghandel i Christiania.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 42.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 21. Oktober 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Biskop Dr. Erik Pontoppidan og Stiftsprovst Ole Tidemand, Sognepræst til Domkirken i Bergen.

Et Afsnit af et større utrykt Arbeide om Pontoppidans Virksomhed som Biskop i Bergens Stift i Aarene 1748—1754.

(Af Sognepræst J. F. Lampe i Tysnes.)

Ved sin sidste Audients hos Frederik IV. før sin Afreise til Bergen bad Pontoppidan Kongen om, at, naar han i sit Biskopsembede fremførte Klager, der da maatte skjænkes ham Tiltro, saa at han i Virkeligheden erholdt den fornødne Hjælp, han tiltrængte. Kongen lovede ham dette, og Biskopen havde oftere Anledning til at bringe dette Løfte i Erindring baade hos Hans Majestæt selv og hos de kongelige Kollegier, nærmest med Hensyn til sit Forhold til sine geistlige Medbrødre, hvortil vi nu ville gaa over og betragte hans Stilling ligeoverfor den ham undergivne Geistlighed, hvis Embedsgjerning han var sat at have Opsyn med og fremme. Om Bergens Stift havde allerede Kong Christian VI. i Aaret 1737 i Anledning af det da ledige Sognekald ved Nykirken i Bergen skrevet til Hofpræst Joh. B. Bluhme, „at det ellers i Bergen er slet bestilt saavel hvad det Geistlige som Verdslige angaar, er Os destoværre alt for vel bekjendt," og i lignende Anledning ytrede han om den daværende Biskop O. C. Bornemann: „Ved Biskopen er der ikke Meget, hvilket Vi til Vor store Sorg beklager *)." Vi har allerede i det Foregaaende seet, at denne ufordeelagtige Dom om de bergenske geistlige Forholde fandt i visse Henseender sin Stadfæstelse ved den Mangel paa Tilsyn og i det Hele ved den Ligegyldighed, der af Biskop Borneman vistes det lavere Skolevæsen, og det var saaledes at vente, at Selvraadighed og Anmasselse hos dem af Geistligheden, som af Naturen havde Tilbøielighed dertil, vilde i større eller mindre Grad gjøre sig gjældende under en saa svag og eftergivende Biskop; ligesom det derhos ikke kunde feile, at naar der under nye og forandrede Forholde vilde raades Bod herpaa og gjøres Forsøg med at bøie det geistlige Hovmod og bringe Selvraadigheden indenfor Lydighedens Skranker, der da vilde nødvendig opstaa Rivninger og Kampe. Disse udebleve heller ikke. For imidlertid at stille Pontoppidans Adfærd i det rette Lys, er det nødvendigt at betragte enkelte af de geistlige Personligheder, med hvem han kom i Sammenstød. Den Mand, som stod ham nærmest i Værdighed, og med hvem han især maatte komme i jævnlig Berørelse, var Stiftsprovsten, Sognepræst til Domkirken Ole Tidemand. Født i Christiania 1710, deponerede han fra sammes Skole 1728 og tog 1731 theol. Examen med bedste Charakteer. Blev 1734 Personelkapellan i det daværende Laurvigs og Hedrums Sognekald, 1741 Sognepræst ved Kaldets Deling, 1743 øverste residerende Kapellan ved Nykirken i Bergen, samme Aar succederende Sognepræst, 1746 Vicepastor i Sognepr. Fredr. Chr. Holbergs Sygelighedstilstand og 1747 Stiftsprovst og Sognepræst til Domkirken. Det vil heraf sees, at han avancerede hurtigt paa den geistlige Bane, og det maa vække vor Opmærksomhed, at han i en Alder af 37 Aar var Indehaver af et af Landets største og vigtigste Embeder. At han saa tidlig blev trukken frem, maa nærmest skyldes General-Kirkeinspektionskollegiet, hvor han var høit anskrevet *); men det kan heller ikke nægtes, at han besad en mere end almindelig Begavelse som geistlig Taler, hvilket maa have draget Opmærksomheden hen paa ham. Som Theolog hørte han til den saakaldte pietistiske Skole, hvilken Omstændighed heller ikke paa den Tid var uden Vægt, naar Talen var om geistlig Befordring; men vi ville senere have Anledning til at erfare, at han synes at have baaret Pietismen til Skue mere som et Skilt, end saaledes, at han i Virkeligheden var gjennemtrængt af den Aand, der gaar igjennem Speners og hans Disciples Liv. Der manglede Tidemand den rette christelige Ydmyghed, der med skarpt Blik betragter egne Mangler og Feil, hvorimod han i høi Grad besad en overmodig og herskesyg Charakteer, der i Forening med hans Heftighed gjorde ham ofte utaalelig mod sine Underordnede og myndig endog mod sine Overmænd. Allerede som residerende Kapellan til Nykirken aflagde han Prøve paa en Myndighed, der kaster et Lys paa hans Charakteer. Hos den gamle og sygelige Sognepræst til Nykirken F. C. Holberg var Jens Bergendal Personelkapellan. Denne tvang Tidemand i Egenskab af Vicepastor til ofte at forrette sine Vices efter eget Behag, og formaaede den svage og godmodige Biskop Bornemann til i fornødent Fald, naar den personelle Kapellan stundom vægrede sig at efterkomme hans Forlangender, at udstede bestemt Ordre dertil. Naar nu den Forurettede beklagede sig herover for Biskopen, hedte det: „Ja, sandt nok! men hvad skal jeg gjøre? Tidemand staar i stort Venskab dernede i Kjøbenhavn; hans Ambition kunde være nok for en kommanderende General en Chef." Paa denne Maade forøgedes hans tiltagne Myndighed, og denne blev ikke mindre, da han efter Stiftsprovst Tanchs Død blev dennes Eftermand og efter Bornemanns Afgang, der indtraf næsten samtidig hermed, blev vikarierende Biskop i Vakancen. Det var derfor naturligt, at han ogsaa under Pontoppidan vilde agere Biskop; men dette lykkedes ham ikke, og deraf udbrød i Begyndelsen idelige Uroligheder fra Stiftsprovstens Side, der nødig vilde give Slip paa sin Myndighed og Herskelyst.

Det første, der gav Anledning til at Pontoppidan fik opladte Øine og saa, hvad der egentlig boede i denne Mand, hvem han i Begyndelsen kom imøde med den største Velvillie, var Bortgivelsen af en Klokkerbestilling i Strandebarm. Strax efterat Pontoppidan havde overtaget sit Biskopsembede, anmodede Stiftsprovsten ham om at besætte denne Bestilling med en Person, der tilforn havde været Skoleholder, og for hvem Tidemand interesserede sig. Denne Anmodning opfyldte Biskopen gjerne, især da Intet var at udsætte paa Ansøgeren. Men siden blev det af Provst Ruus i Fjelberg oplyst, at dette Klokkeri ved en i de Tider besynderlig Uskik havde i de sidste 30 Aar været henlagt til Kapellanen i Strandebarm til Hjælp i dennes ringe Indtægter, mod at Tjenesten blev overdraget en Substitut, og at Indtægten nu tilhørte den personelle Kapellan Claus Kloumann i Strandebarm, der altsaa var berøvet dette Tillæg i sine Indtægter. Ved Underretning herom henvendte Biskopen sig i Skrivelse til Stiftsprovsten af 20de August 1748 med Anmodning om at erklære sig over, hvorledes det egentlig forholdt sig med det omhandlede Klokkeri. I sin Svarskrivelse var Tidemand djærv nok at paastaa, at Omstændighederne ved den 30 Aars vakante Bestilling var forud af ham meddeelt Biskopen, saa der manglede ham ikke fornøden Underretning, hvorhos han senere, for at besmykke sin Sag, erhvervede Klokkerens Vidnesbyrd om, at denne selv havde givet Biskopen dette tilkjende før sin Beskikkelse. Dette forholdt sig ikke saaledes; thi Biskopen vilde ikke strax have været saa villig til at bortgive Bestillingen, om der havde været nogen Hage ved Sagen. For imidiertid at faa Vished om den egentlige Sammenhæng, befalede han Klokkeren at møde personlig hos sig, og nu maatte denne omsider i Vidners Overvær gaa til Bekjendelse om, at han af Stiftsprovsten var forledet og lokket til at afgive en usandfærdig Erklæring. Derved fik Biskopen et kraftigt Baand paa Stiftsprovsten, hvilket kunde benyttes i mødende Kampe, som snart begyndte.

Under Biskopens første Visitats i Sommeren 1748 opstod strax en Strid mellem Stiftsprovsten og den nederste Kapellan til Domkirken Christen Mathiassen Selmer, der tillige var Sognepræst til Askøen. Han var en Præstesøn fra Jylland, havde været Katechet i Christiania og fra 1747 ansat i Bergen i sit daværende Embede, hvilket han synes at have bestyret med Samvittighedsfuldhed; han havde Anseelse for at være en dygtig geistlig Taler, ogsaa hørende til den pietistiske Skole, men meget moderat. Da Selmer en Dag stod færdig at begive sig i Embedsforretninger til sit Sognekald i Strudshavn, der ligger en kort halv Miil fra Bergen, blev han af Stiftsprovsten anmodet om at overtage hans Forretning med Konfirmandernes Forberedelse. Han undskyldte sig med egne Embedsforretninger, og efterat nogle unyttige Ord vare vexlede mellem dem ved Kirketjeneren som Mellembud, tillagde Stiftsprovsten Selmer skriftlig Ordre til at efterkomme hans Forlangende. Ordren blev af Selmer efterkommet endog til Forsømmelse af egne Forretninger. Men fordi at denne ikke strax og ubetinget adlød ham og vovede at gjøre Undskyldninger, forlangte han under 12te August af Biskopen en Sætteprovst til Sags Anlæg mod Selmer for Opsætsighed og Ulydighed. Dette var at drive den provstelige Myndighed vel vidt, saa meget mere som Stiftsprovstens Forlangende var i Virkeligheden af Selmer efterkommet, hvorfor ogsaa Biskopen for det Første ikke tog videre Hensyn til den forlangte Provsteret, men søgte underhaanden at forlige dem og bringe Fred og Enighed tilbage, hvorhos han lovede Stiftsprovsten at ville give Selmer en mundtlig Tilretteviisning for de Ord, han havde brugt mod denne: „Naar han siger mig sine Forretninger, skal jeg sige ham mine."

Midt under denne Sag, der synes bilagt uden videre Følger, opdukkede imidlertid et gammelt Rygte om Tidemands haarde Medfart, da han var residerende Kapellan til Nykirken, mod den foran omtalte Kapellan Jens Bergendal. Med sin sædvanlige Myndighed skal han i Heftighed og med haarde Ord have paalagt denne at udføre en Forretning for sig i et Sygebesøg, og til den Ende indfundet sig en Morgen i Bergen-

*) Se Mnemosyne af J. Møller, 4de Bd. S. 389 og 391.

*) Det var den samme Ole Tidemand, som dette Kollegium vilde, medens han var Personelkapellan, have til Stiftsprovst i Christiania, hvilket dog blev forhindret ved Biskop Herslebs alvorlige Optræden herimod. Se Biskop Herslebs Indberetning om Kirkeinspektionskolleg. i Jens Møllers theol. Bibliothek, 5te Bind S. 160.

dals Bolig og med Trudsel og hævet Stok over dennes Hoved sagt: „Vil I ikke gaa? Jeg skal lære Eder at gaa“ o. s. v., i hvilken Anledning Bergendals Hustru af Forfærdelse derover paadrog sig en Lamhed i den ene Side og døde et Aars Tid derefter. Dette Rygte kom ogsaa til Stiftsprovstens Øren, og da han benægtede den hele Sag, baade hvad angik Trudslerne og Stokken, vilde han af al Magt reengjøre sig ved retslig Undersøgelse, uden hvilken, sagde han, hans Person og Embede vilde lide. Han tilskrev derfor Bergendal, for at æske hans Vedstaaelse om, hvorvidt det opkomne Rygte medførte Sandhed, hvilken denne frimodig og uforfærdet afgav. For at skaane Stiftsprovsten og især for at hindre al retslig Undersøgelse, der altid vilde være til Forargelse for Menigheden, anvendte Biskopen Alt, hvad der stod i hans Magt, og bad ham for Christi og hans Menigheds Skyld ikke at røre ved dette Vanrygte, men hellere i Stilhed dæmpe det. Han lod imidlertid baade Stiftsprovsten og Bergendal møde hos sig, for nærmere at undersøge Sagen, og tilkaldte ved samme Leilighed Præsten ved St. Jørgens Hospital Jørgen Hatting og den residerende Kapellan ved Korskirken Christen Thunboe, tvende af Byens mest upartiske Mænd, for i deres Overværelse og ved deres Hjælp om muligt at afgjøre Sagen i Mindelighed. Dette lykkedes omsider saaledes, at Bergendal afgav en skriftlig Erklæring, hvori det anførte Rygtes Sandhed vel ikke annulleredes, men alene dets vrange Fortolkning om at Tidemands Adfærd og Heftighed mod Bergendal ved anførte Anledning skulde have bevirket dennes Hustrues paafølgende Død.

(Fortsættes.)

Efter Drammens Brand.

Efterretningen om hiin Ildsvaade, der i Løbet af nogle Timer tilintetgjorde Værdier til et Par Millioner og lode 5000 Mennesker huusvilde, lokkede en Mængde Fremmede til Stedet, for af egen Beskuelse at modtage et Indtryk af denne ikke blot for Drammenserne, men for hele Folket store og smertelige Ulykke. Men der var lidet at see, undtagen for den, som af Erindringen kunde fremmane det levende Indtryk af, hvad der var forsvundet. Bragernæs var en Træby, og nu som saadan i bogstavelig Forstand forvandlet til Gruus og Aske. Kun de paa den rygende Brandtomt gjenstaaende talrige Skorsteenspiber fortalte om, hvor mange Boliger der her vare forsvundne, og hvor talrige Familier der i et Nu vare drevne fra Huus og Arne. Alene Kirken havde efterladt mere synbare Spor af sin Tilværelse. — Selve Kirken, opført 1708, var ligesom Omgivelserne en Træbygning og stod da ogsaa, skjønt beliggende i god Afstand fra Ildens Udgangspunkt, endnu inden en Times Forløb i lys Lue. Men dens Taarn, der var af Steen, trodsede, ligesom ogsaa endeel af Sakristiet, Ilden, og det er disse Ruiner, som vor Tegner har fremstillet i hosstaaende lille Billede.

Smaabilleder fra Arendal og Omegn.

IV.

Forinden den nye Chausee mellem Arendal og Tvedestrand kom istand, var Veien rundt Strømsbo en af Arendølernes mest yndede Promenader. Denne Vei fører fra Kittelsbugt ud til Strømsbo (Grosserer Herloffsens smukt beliggende Landsted) og svinger derfra ind igjennem Strømsbodalen i Retning mod Thorbjørnsbo, hvor den forener sig med Postveien fra Christianssand. Her har man Valget imellem at følge denne forbi Kloppene og Klinkenberg tilbage til Byen eller at gaa en længere Tour bortover Thorbjørnsjorderne og om det venlige Høgedal og Byens Kirkegaard, der ligger i en liden skyggefuld, romantisk Dal imellem dette Sted og Langsev. Naar man, istedetfor at følge Veien til Strømsbo, ved Brænderidammen dreier af tilvenstre, kommer man ud paa Skrænten af Strømsbofjeldet, hvorfra man har en vid Udsigt over Byen og Havnen. Herfra er det Billede taget, som vi idag byde vore Læsere. Ligeoverfor ligger Kirkeholmen, hvoraf man her seer de høiere liggende Dele. Den store, med Vinduer sparsomt forsynede Bygning er Museet. Tilhøire, paa Kanten af den saakaldte Keglebakke, ligger blandt andet en fredelig Haandværkerbolig, der bærer det skrækindjagende Navn „Gibraltar“. Paa den anden Side af Byens indre Havn — det vil sige den Vig, der mellem Toldboden og Hotellet skjærer lige ind i Hjertet af Byen, ligger Batteriet — paa hvilket der, i Forbigaaende sagt, ikke findes Kanoner, men kun et Sprøitehuus, nogle Bænke og en Række herlige Lindetræer. Man seer disse titte frem bag Postgaarden (Postkontor og Dampskibsexpedition), som er beliggende lige ved Dampskibsbryggen. Ved Siden heraf ligger Hotellet med tilhørende Festivitetssalon og Keglebaner, og længere tilvenstre Konsul J. Kallevigs Pakbod, hvis øverste Etage velvillig er overladt Turnforeningen til Vinterlokale. I det Fjerne seer man Skjelsøen, hvor en stor Deel af den i Elven fiskede Lax tidligere blev røget i et Par Miniaturudgaver af Laxerøgerier. Noget tilhøire og længere tilbage ligger Kapitain Omholts Gaard Bratteklev paa Tromøen, fra hvis Strand der drives betydelig Trælastudskibning o. s. v. Strax udenfor ligger Stotteholmen, hvor der er Skibsværft og Kran. Bratteklevlandet udover mod Torjusholmen er prydet med enkelte anseelige Bygninger og en Masse af tækkelige Smaahuse, der alle vidne om Beboernes Virksomhed og rigelige Udkomme.

Ruiner efter Ildebranden i Drammen.

Fra Udlandet.

(Korrespondence.)

Edmond About, hvis nye Roman „En Grevindes Festdage“ vækker stor Opsigt og allerede gives i Oversættelse af flere udenlandske Blade, har tre uovertræffelige Portræter af vore Dages Pariser-Bedstemoder, Moder og Datter, der viser os de sørgelige Forvandlinger i den fornemme franske Kvindeverden. Det gamle Ordsprog: „Æblet falder ikke langt fra Stammen,“ paastaar han, har tabt al Sandhed. Ligheden mellem Moder og Datter er meget svag, og Bedstemoderen er et Væsen af en ganske anden Art. I ni Tilfælde af ti er Bedstemoderen en venlig, overordentlig net liden Dame. Født mod Enden af Keisertiden eller i Begyndelsen af Restaurationen er hun bleven sin Tids Smag tro og udmærker sig ved Simpelhed i Klædedragt og levende Interesse for Literatur og de skjønne Kunster. Hendes Hukommelse er fuldproppet med Brudstykker af gammel Poesi, hendes Mappe opfyldt med Blyantskizzer af Romulus og Niobe. Paa hendes Vægge hænge Blomsterstykker, malede af hende selv; hun har ogsaa forsøgt sig i Akvareller og orientalsk Malning, og i at slaa Harpens Strenge er hendes fine, magre Fingre ikke uøvede. Hendes Haandskrift er noget gammeldags, men i Retskrivning kunde hun give mange af vore Dages Hastværksskribenter Underviisning. Hendes Underholdning dreier sig vistnok om Hverdagsting og er altfor stærkt spækket med Anekdoter; men hun veed meget. Hun er ikke hvad man i vore Dage kalder interessant; men det skulde høilig forundre os, om en dannet Mand vilde kjede sig i hendes Selskab. Hendes Aand ligner de fortræffelige smaa Landskaber fra 1818, som Nutidens Smagsdommere henvise til Pulterkammeret, men ved hvilke Kjenderen gjerne dvæler, fordi Maleren har lagt ind i dem tusinde smaa Details, som ere høist tiltrækkende og interessante.

Denne Bedstemoders Datter, hvis Opdragelse falder under Ludvig Philip, er mindre overfladisk, men ogsaa mindre behagelig. Hun har erholdt „en alvorlig Opdragelse“, som man kaldte det omkring Aarene 30. Hun har maaskee taget en Examen, som det var Mode for tyve, tredive Aar siden. Hun regner bedre end Moderen, men skriver slettere. Hun taler bedre for sig, men konverserer ikke nær saa godt. Hun foragter Harpespil og taler om Musik med en vis lærd Mine, da hun har en skrækkelig Masse Theori i Hovedet. Hun har lagt sig til et imponerende Repertoire af literære, artistiske, politiske og religiøse Meninger, Alt til eget dagligt Forbrug. I Grunden er hun mindre from end sin gode gamle Moder; men hun er strængere og mindre tolerant. I det Hele har denne Dame fortræffelige Egenskaber, især i Form af Theorier. Mand, Huusvæsen og Børneopdragelse ere i hendes Øine virkelig alvorlige Ting. Bruger hun lidt flere Penge, end Manden strengt taget ønsker, og ofrer lidt mere til Moden og andre Røvere af Huusfreden, saa skeer dette ganske mod hendes Villie. Hun gjør det blot for at forsvare sin Stilling i Verden og for at betale Tidens Daarskaber den uundgaaelige Tribut. Man gjorde hende stor Uret, vilde man sammenligne hende med Datteren, som netop har fyldt tyve Aar, og som i næste Uge træder ind i Ægtestanden „for at gjøre en Mand lykkelig“. — Denne Datter (Datterdatteren) har været forkjælet af den hele Familie. Moderen har sine bestemte Theorier om Opdragelsen, men hendes mange selskabelige Pligter og Omsorgen for hendes Salon har i de sidste ti Aar ikke levnet hende Tid til at sætte dem i Anvendelse. Til sin Samvittigheds Beroligelse siger hun undertiden: „Vi bleve ikke saaledes forkjælede som I, mine Børn! Indtil min Bryllupsdag fik jeg af Hønsene blot Laarstykket, og i min Moders Tid var det endnu værre: da fik Børnene blot Benene at gnave. For min Frøken Datter derimod er intet Hønsebryst hvidt nok, og for at faa hende til at smage en Ortolan, maa man først have taget Benene godtud af den.“

Denne klartseende og virkelig følelsesfulde Moder har aldrig afslaaet sin Datter nogen Ting. Det er nu engang Mode, og hvad er da at gjøre. Den unge Dame skriver omtrent saa godt som en liden Kat og gjør sig til deraf. „Skrev jeg saadan en „Skolemesterhaand“ som Bedstemoder, eller lod jeg ligesom Moder mine Bogstaver marschere frem i Orden og Geled som et Regiment Soldater, vilde Hvermand see mine orthographiske Feil.“ Hun hverken tegner eller spiller Piano, men forstaar at sige en Mængde saakaldte pikante Ting om saadanne ubehagelige Talenter. „At spille Piano,“ siger hun, „er bleven simpelt, siden Alverden gjør det. Hellere end at sætte mig her og koge mig selv en Ragout tvivlsom Musik ved Pianoet, kjøber jeg for tyve Francs god Musik i Operaen. Hvad Tegning angaar, hjælper jeg mig uden den. Havde man ladet mig begynde at tegne med det tiende Aar, vilde jeg dog ikke kunne maale mig med Ingres, selv om man havde lært mig det med Riset.“ Paa den anden Side dandser hun fortrinligt og med Liv, uden dog at Tanken om Ballets Glæde har berøvet hende Appetiten. Hun rider ligesaa godt som Cora, men siger forøvrigt: „Cora er ikke i min Stiil.“ De skulde dog vel ikke være Medbeilerinder? Ifjorvinter vexlede hun nogle Ord med Theresa i en af den fornemme Verdens Koncerter. Hun beundrer forresten ikke Theresa; thi denne har efter hendes Anskuelse „trop de chien

à la clef". Dette er Modesproget, hvori hun er Mester. — Den unge Person har gjort tre til fire Gouvernanter mat. „De kjedede mig ihjel," siger hun. I fem Aar har hun hørt de berømte Forelæsninger, hvori Hr. Tourniquet saa samvittighedsfuldt oplyser de unge Parisere om Ægyptens gamle Dynastier. Naturligviis har hun Intet beholdt, og roser sig deraf. „Dersom Ministre og Millionærer udsattes som Skolepriser," siger hun, „kunde det lønne sig at trælle. Lykkeligviis behøver man ikke at være lærd for at komme ind i den hellige Ægtestand Alt hvad dertil udkræves er, at jeg er smuk, forstaar at klæde mig og har en passende Medgift; jeg nærer ingen Frygt for, at jeg jo vil kunne kjøbe mig en Mand efter min Smag." Nu har hun truffet sit Valg, eller, for at bruge hendes egne Ord, „fundet sin Nar". Det er en vel konserveret Mand paa fyrgetyve Aar, som har gjort hende sin Opvartning en Maaned. Frøkenen er det, som driver paa Bryllupet. „Bagefter have vi jo Tid nok til at gjøre Bekjendtskab," siger hun. Brudgommen har levet lystigt, løbet Hornene af sig og giftet sig for at gjøre en Ende, som det heder. Ganske tilfældigviis hænder det, at hans Hjerte kommer med i Spillet. Han er hensynsfuld, delikat, lidt frygtsom, med et Ord: forelsket. O, hvor hun leer ham ud, da hun opdager disse Symptomer! Hendes Vittigheder om denne Gjenstand have bragt ham ganske ud af Fatningen, og de ere nu de bedste Kammerater; men Brudgommens Hjerte banker ikke mere, naar han trækker i Klokkestrengen. Han sender sin Bouket, gjør sin daglige Visit og tænker, at Ægteskabet dog vel ikke er saa sort, som det udmales. Man lader de Forlovede ofte alene, og da beskjæftige de sig med at beregne, hvor langt Indtægterne lade sig strække. Det er dem fremfor Alt magtpaaliggende at gjøre Figur, alt Andet er Bisag. De have fundet en passende Bolig med Stald og Vognskuur. Man kan dog vel ikke tænke, at Frøkenen, der allerede kjørte ud med sin Barnepige, gifter sig for at gaa tilfods? I Hjemmet vil man leve høist sparsomt, eller snarere: man vil slet ikke leve i Hjemmet. Om Vinteren spiser man hver Dag ude, hvor veed man endnu ikke, men med hvem har man allerede aftalt. Om Vinteren har man de store Baller og tager selv en Loge i den italienske Opera. Om Sommeren gjør man Bedstemama et langt Besøg og finder sig i at leve paa Landet for at spare. Brudgommen har allerede paa sin Forlovedes udtrykkelige Ønske verlet Skrædder; hans Beenklæder sad altfor utilladelig slet, paastaar hun. Paa alle disse Planer lader Bedstemoderen en Draabe koldt Vand falde ved at sige: „Hvilke tankeløse Børn! Alle Eders Luftslotte falde jo overende, strax det første Barn er kommen til Verden." De Forlovede see først med store Øine paa hinanden, saa paa Bedstemoderen, derpaa briste de i Latter. „Det er sandt," siger den unge Pige, „Ingen veed, hvor snart en Ulykke kan hænde." Nu leer hun endnu mere; saa griber hun en langagtig Pakke, som netop er sendt hende fra Kjøbmanden, lægger den paa Bedstemoderens Skjød og siger: „Se saa, der er Problemet løst. Bedstemama maa passe Barnet." — „Til Slutning skal jeg endnu være din Barnepige, du næsvise Tingest!" —

Parti af Arendals Havn.

„Bedstemødre ere jo udtrykkelig opfundne for at passe Børnene," tilraaber Frøkenen hende.

⁂ Medens denne Bog læses omkring i Tydskland, holder Professor Virchow i Berlin Forelæsninger over Kvindens Opdragelse. Hovedsummen af disse er, at Kvindens egentlige Kald er Børnenes Opdragelse, og at selv Omsorgen for Manden kommer i anden Rang. At blive Hustru og Moder er ikke enhver Kvinde bestemt; men de skulle alle udvikle sig for dette Kald og modtage Underviisning i Børnepleie, Sygepleie og Huusholdning, hvorunder faste pædagogiske Grundsætninger maa læres og indprentes. Forlænge har Skolen lært alt Andet, men ganske forsømt denne høivigtige Side. Manden maa aflægge sine Prøver, at han er sin Stilling voxen; men ingen Mand veed, hvad han vil erholde i den Kvinde, han fører til Altret, hun veed det ikke, Ingen veed at sige det. At besøge Asyler, Børnehaver, Waisenhuse, og ikke alene besøge dem, men arbeide i dem, er for den unge Pige hvad Sygehuse og Klinik er for den unge Læge. Ret benyttede kunne disse Anstalter blive Høiskoler for vordende Huusmødre. Saavidt Professoren.

Medens vor Tids franske Literatur synes at sætte sig det Maal, at photographere Livet, maa man beklage, at den engelske mere og mere taber, hvad der var dens Smykke: det Sunde, Friske, Kraftige, Varige og Solide. De nyeste Romaner og fornemmelig de periodiske Journaler synes at lægge an paa, hvad de Franske have forladt, nemlig at holde Læseren i bestandig unaturlig Spænding, hvorfor Stoffet ogsaa søges paa det Eventyrliges, Uhyres og Overnaturliges Gebet. Ikke alene obskure Journaler, men ogsaa gediegne, almeenansete, der have bekjendte Skribenter til Redaktører og Medarbeidere, betjene sig af saadanne Pirringsmidler for at vække Appetiten efter Læsevarerne. Saaledes har f. Ex. det ogsaa hos os kjendte Once a week, der udkommer hver Uge, i de sidste sex Maaneder ikke mindre end atten Fortællinger med Titler som følgende: „Skelettet i Kapellet", „Käthe og Djævelen," „En forfærdelig Nat," „Dødningemanden i Hostorice," „Hvorledes mine Haar blive graa," og med et Indhold, der svarer til Titelen. Enkelte af disse Fortællinger have et vist literært Værd, og maa derfor passere, trods Rædslerne; men hvor dette Værd fattes, bliver en forfærdelig Livsfare, en overnaturlig Hændelse ikke noget, der formaar at fængsle en dannet Læser. — Lignende Fortællinger finde vi i All the year round, som udgives af Dickens. Her træde os imidlertid Situationer imøde, som, skjønt tilsyneladende underordnede, dog udgjøre den egentlige Kjærne midt under Rædslerne, som man tager med for disse Detaillers Skyld. Ofte er det en yndig liden Kjærlighedshistorie, der forsoner med det Uhyre i Anlægget.

Ved Fortællinger, der blot ere beregnede paa Underholdning, falder det os ikke ind at spørge efter anden Sandhed end den digteriske, men naar et almeenanseet Dagblad som Times for fuldt Alvor kommer med en Paastand, der synes at høre hjemme i Fabelverdenen, studser man, forsøger at tro, men bringer det dog ikke videre end til en grundig Forbauselse. Times har følgende Annonce:

„Et fra Australien ankommet Skib har medbragt et sælsomt Reptil af uhyre Størrelse, der synes nærmere beslægtet med den præadamitiske Æras uddøde Reptilier end nogetsomhelst andet bekjendt Dyr. Det opholdt sig i det hidtil uudforskede Indre af Queensland tæt ved Fitzroy-Flodens Ud-

spring. De af dette Uhyre anrettede Ødelæggelser syntes efter indløbne Beretninger hartad utrolige, indtil man saa for sig dets uhyre Svælg, der var bevæbnet med Tænder af fabelagtig Størrelse. Dertil kom endnu de uhyre Kløer samt en usaarlig Hud, der gjorde det i høieste Grad frygteligt. I den Kamp, der endte med dets Død, blev en Klo skilt fra Foden; forøvrigt er Legemet saagodtsom ubeskadiget."

Da man ikke kan have Times mistænkt for en slet Spøg, spørger man uvilkaarligt, hvad det vel kan være, som stikker bag denne Beretning.

Literatur.

Fra Pressen er netop udkommet **Norges offentlige Ret.** Af T. H. Aschehoug. Første Hovedafdeling. Statsforfatningen i Norge og Danmark indtil 1814. XVI. 604 S. stor 8vo. (I Kommission hos Feilberg & Landmark. Pris 2 Spd.). — Dette Værks foreliggende første eller historiske Afdeling, der udgjør et Helt for sig selv og tillige sælges særskilt, er Resultatet af mangfoldige Aars omfattende og grundige Studier, og heelt igjennem bygget paa selvstændig Granskning og Gjennemgaaelse af selve Kildeskrifterne. Som Statsforfatningshistorie har det ikke blot juridisk, men almeen og historisk Interesse, og vil i sidste Henseende hævde en værdig Plads ved Siden af Keysers og Munchs Arbeider. Hvad der ikke mindre end Grundighed strax viser sig at udmærke dette Arbeide, er dets stringente Form og Fremstillingens store Klarhed og Anskuelighed. Udviklingen af Norges statsretlige Stilling er naturligvis Værkets Hovedformaal, hvilket ogsaa ved Titelen er antydet; men Emnets Beskaffenhed har nødvendigen ledet Forfatteren til ved Siden af Norges Statsforfatning, at omhandle Sveriges indtil Kalmarunionens Opløsning, og Danmarks indtil 1814. Fremstillingen er inddeelt i fire Afsnit: I. Statsforfatningen indtil 1397; II. fra 1397 til 1536; III. fra 1536 til 1660; IV. fra 1660 til 1814. Det sidste Afsnit, Enevældet, er af naturlige Grunde kun skjænket en ringe Plads, hvorimod 2det og 3die Afsnit optager mere end Totrediedele af hele Arkeantallet. Værkets anden Afdeling vil omfatte Norges nuværende Statsforfatning; den 3die Norges Statsstyrelse og Statshuusholdning. Hver Afdeling sælges særskilt. Paa Udstyret er intet sparet, og Prisen (6 ß. Arket) er billig.

— L. Dietrichson: **Skandinaviska Konst-Expositionen i Stockholm 1866.** Sverige, Norge, Danmark, Finland. Aftryck ur Ny Illustrerad Tidning. Sth. 1866. 97 S. 8vo. Pris 16 Sk. — Som den eneste samlede Oversigt over den i flere Henseender historisk mærkelige Kunstudstilling i Sommer vil denne lille Bog faa et blivende Værd, om end Tiden skulde komme til at vise det Uholdbare i flere af de Grundanskuelser, Forf. har nedlagt i den, særskilt for den svenske Kunsts Vedkommende. Hvad han ytrer om den norske Kunst, er i Hovedsagen træffende; fornemmelig har han i sin Bedømmelse af Tidemand vistnok været inde paa det rette Spor, naar han ytrer: „Det karakteristisk Norske i Typen med dens mangfoldige Afskygninger har i de senere af Tidemands Billeder veget Pladsen for en eiendommelig, vistnok smuk, men ikke national og ikke afvexlende Typus, hvilken vi gjensinde i de fleste af disse senere Billeder. Kunstneren bliver staaende ved een Typus for den gamle Bonde, een for Konen, een for den unge Mand, een for Pigen — og hvorfra har han taget Modellen til disse unegtelig poetiske, romantiske Hoveder? Ikke fra sit Fædreland, fra Norge. Kun faa af Tidemands Billeder see nogensinde hans Hjemland, endnu færre forblive der, — men just dette sørgelige Forhold, at hans Publikum ikke forstaar, at Typen ei er Hjemmets — gid det ikke maatte gjøre Mesteren ligegyldig for det Eiendommelige i det Lands Folketypus, som han elsker, og som han har faaet den uforlignelige Gave at kunne gjøre udødeligt i Digtninger paa Lærredet." Hvad her er antydet for Tidemands Vedkommende, er noget som paa faa Undtagelser nær uheldigvis ogsaa gjælder om de øvrige Kunstnere, at de nemlig, løsrevne fra Samlivet med de Emner de skildre, efter kortere eller længere Tid ere løbne fast i en ensformig Maner, der er lige saa trættende som den er usand. Hos enkelte har den fra Begyndelsen af kraftigere Natur en Stund kunnet modstaa Sygdommen; man sammenholde f. Ex. nogle af Bergsliens tidligere Billeder med de liv- og aandløse Selvgjentagelser, som han i de senere Aar har sendt hjem; andre, af en svagere kunstnerisk Konstitution, har, som f. Ex. Lorch, fra Begyndelsen af flydt paa den færdigtarbeidede Skolemaner, han ved sin Ankomst til den rhinske Kunstby forefandt der, og som kun forudsætter en Smule Routine for at lade sig udmynte i en uden synderlig Hovedbrud undfangen Række Billeder. Det er denne Manierisme, der har dræbt det Friskeste og Bedste hos de norske Kunstnere, og som, saalænge der ikke lægges en helt ny Grundvold, vil staa som en uoverstigelig Hindring for ethvert videre Fremskridt; thi fra kras Naturalisme, fra poesiforladt Realisme kan Veien vel føre til sand Kunst, men Historien har intet Exempel at opvise paa, at en maniereret Kunstretning har kunnet lede til andet end dybere og dybere Usandhed. Medens Dietrichson her har havt Øie for Faren, ialtfald hos Tidemand, er han mærkelig nok ikke bleven opmærksom paa den, der hvor den laa ialtfald fuldt saa meget i Dagen, og hvor den, hvis der ikke i Tide gribes Forholdsregler imod den, vil udrette lige saa stor Skade, som den alt har gjort i den norske Kunst: vi mene hos de tvende svenske Kunstnere, der i de senere Aar have gjenoptaget Arbeidet med at skabe et oldnordisk mythologisk og historisk Maleri, M. E. Winge og J. P. Malmstrøm. Forfatteren har ganske rigtigt theoretisk bemærket, at en sand og træffende Fremstilling af vor gamle Mythologi og Historie — (saafremt en saadan virkelig nogensinde kan ske, hvad vi, for Mythologiens Vedkommende, nære den stærkeste Tvivl om) — ene kan fremgaa af et gjennemtrængende Studium af Folkelivet og den hjemlige Natur; derimod synes han ikke at være bleven opmærksom paa, at dette er en Betingelse, de tvende nævnte Kunstnere ganske savne, hvorfor de Figurer de skabe intet Liv, ingen Karakter, ingen Nationalitet faa, men blive svævende i en abstrakt Idealsphære, — ganske nær ved de taagede Regioner, hvor Manierismen har hjemme. „Det mythologiske Billede", ytrer Forf., „er ligesom Folkelivsbilledet noget udenfor sig selv (?); dets Betydning er ogsaa at være en af det historiske Maleries Sideløie, men i modsat Retning af Genremaleriet; dette skulde vise os Folkets levende poetiske Realitet, det mythiske skal vise os Folkets historiske Idealitet, det aandelige Indhold, fra hvilket det historiske Liv er udstrømmet, og derfor fordres her mere end andetsteds en levende, sandt nordisk Fantasi, som i rige Billeder kan oprulle for sig hele dette store Verdensdrama, som vore Myther indeholde; — men denne Mand, Maleriets Oehlenschläger, have vi endnu ikke seet. Winge synes i sin „Loke og Sigyn" at varsle en frisk, smuk Morgenrødme, og vi synes i ham at se, at

„Fast natten i Norden år lång,
Så blir det wäl morgon en gång.""

Ja, visselig er dette Enhvers Haab, der har Hjerte, for hvad som hører med til Folkenes aandelige Opdragelse, dette Haab at Morgenen en Gang skal komme; men endnu se vi dog neppe engang Dæmringens første Straaler, og i alt Fald kunne vi ikke faa Øie paa dem i den Retning, hvorhen Forfatteren og med ham Størsteparten af, for ikke at sige hele den svenske Almenhed har vendt sine Blikke. Men skulde det end vare længe, før den historiske Kunsts Sol gik op over vore Lande, saa har man neppe Grund til for den Sags Skyld at blive utaalmodig; tvertom, lad det hellere vare en Stund, saa der kan blive Tid til at faa udrettet det meget, som staar tilbage, faa Kunsten bragt ned i Folket, vække dettes Sands for den, faa Kunstnerne selv til at interessere sig for det, der ligger dem nærmest, gjennemtrænge Industrien og Haandværket med Smag og kunstnerisk Dannelse, kortsagt kalde Kunsten ned fra den taagede Himmel, i hvilken den endnu altid altfor ofte fortaber sig, og faa den til at opslaa sin Bolig mellem Menneskene. — Et Savn ved Dietrichsons Bog — forresten helt forklarligt, eftersom Udstillingen selv i den Retning var meget mangelfuld — er at man ikke faar vide noget om de udstillede arkitektoniske Tegninger. Vi tillod os en god Stund før Udstillingen at henlede vore „Vedkommendes" Opmærksomhed paa, hvilken Interesse det vilde have at faa samlet en Række Tegninger af de fremtrædende Bygningsværker, der i den sidste Tid have været udførte i vort Land, om ikke andet saa kun af de offentlige Bygninger, hvor det maatte være let at faa samlet Tegningerne. Men enten nu „Vedkommende" ansaa den Sag for sig uvedkommende, eller de overhovedet ikke tænkte paa Sagen — vist er det, at vor nyere Bygningskunst var repræsenteret med et Par Billeder fra Hr. P. Petersens Gaard og med den nye Grønlandske Kirke af v. Hanno; det var nok det Hele. Vist og sandt er det desværre, at om en saadan Suite Tegninger var bleven afsendt herfra, vilde der ikke have været meget, som man kunde havt ublandet Nydelse af at se paa; men det kunde dog maaske have været til Belærelse for Kunstnerne selv, og vilde ialtfald havt sin historiske Interesse. — Til Slutning maa vi bede Læserne af den lille Bog lægge særskilt Mærke til den Plads, paa hvilken Forf. stiller sig i sin Bedømmelse af den danske Kunst, baade fordi man deraf vil see, at den Opposition mod den, som han for flere Aar siden reiste, og for hvilken han dengang blev heftigt angreben, kun var ment at skulle være rettet mod Feilgrebene, og fordi han her har grebet Anledning til at fremhæve begge Sider, baade det Berettigede og det Uberettigede i den, med, som det synes os, fuldkommen Upartiskhed. „Vi spore", ytrer han, „i alt hvad dansk Malerkunst heder, denne Enkelhed, denne Trofasthed mod Naturen, som er et saa sikkert Udgangspunkt og Ledetraad for Kunstneren. Vi skulle se, at flere danske Kunstnere ere blevne Slaver under denne Troskab, at denne Frygt for Usandhed en og anden Gang er bleven ombyttet med Frygt for Poesi, at man har nedgravet sit Pund af Skjønhedssands og Digtegave og foretrukket at holde sig til det Sikre: den raa Virkelighed. Vove vi imidlertid at haabe, at i det Hele taget denne Ængstelighed, denne Slaviskhed ene tilhører Kunstens Barnealder, at, snart en ungdommelig Kjækhed og Djærvhed skal udvikle sig af den, saa er alting i det rette Spor, det rette Udgangspunkt valgt, og da gaar det vistnok indad og fremad og opad som det saa smukt heder om en brav dansk Mand, som stred og døde for Fædrelandet. Kunstneren skal ogsaa stride for Fædrelandet, og det betyder lidet, om han skal seire eller dø; Sagen skal i hvert Fald seire, naar hver Mand i Geledet gjør sin Pligt. Og det kan nok hænde, at Størsteparten af de nulevende danske Kunstnere faa storme, falde og bane Vei for den nye Generation. Om nogen idag siger til mig: „Den danske Afdeling er den mest fuldendte paa Udstillingen," saa vover jeg at svare: „Du har Uret"; men siger han: „Om tredive Aar vil Danmarks Kunst gjennem sit trofaste Arbeide, gjennem sin Sandhedskjærlighed og Ærlighed være vundet langt foran Broderlandenes", saa siger jeg „Du har Ret", saafremt Gud vil lægge sin Velsignelse til Arbeidet og ikke nye Ulykker hjemsøge vore Brødre. Og vi skulle med dyb Ærbødighed betragte disse Banebrydere i Nordens Kunst, som ikke se paa sig selv, men blot gaa frem. Men det er igjen En og Hvers Skyldighed, som kan det, at fremholde de Punkter, hvor Overdrivelserne findes; de, der staa midt inde i Arbeidet, se ikke disse saa let, som vi, der staa udenfor det."

— F. C. Schübelers Havebog for Almuen er hos det agtede Forlæggerfirma Lindh i Örebro udkommet paa Svensk under Titelen af **„Köksträdgården"**, en Skrift för folket. Öfwers. af K. L—dt. X. 74 S. 8vo foruden Plancherne. Forfatteren har leveret adskillige Rettelser og Tillæg der ere benyttede i Oversættelsen, ligesom han ogsaa har stillet Orginalens Træsnit til den svenske Forläggers fri Benyttelse. Derved har Bogen kunnet leveres til en billig Pris, 75 Øre, der dog i Forhold til Udstyr og Indbinding er dyrere end den norske Originals Pris (24 ß). Bogen er, som sædvanligt ved de svenske Bøger, der ere beregnede paa Menigmand, trykt med Fraktur, der i Sverige ligesom i Norge fremdeles anvendes i alle populære Skrifter*), uagtet Tilhængerne af de latinske Typer stadig hos os fremholde den gothiske Skrift som en Uting og Hindring for Fællesskabet mellem Broderrigernes Literatur.

*) Dette gjælder ikke blot Bibel og Psalmebog, men ogsaa Digterværker, der regne paa Afsætning blandt Hvermand; saaledes Frithiofs Saga og Fenrik Ståls Sägner. Saalænge Fryxells Berättelser vare beregnede paa „Ungdommens Tjeneste", trykte de ogsaa med Fraktur; og først da Fortsættelsen blev et videnskabeligt Arbeide, ombyttedes Skriften.

— Efter Foranstaltning af Centralkommitteen for Norges Deeltagelse i Fiskeriudstillingen i Boulogne sur mer 1866, er udkommet: Oversigt over Litteratur, Love, Forordninger, Rescripter m. m. vedrørende de norske Fiskerier, udgiven af Th. Boeck. 27. LXI og 3 upag. S. 8vo. I Literaturfortegnelsen er ikke blot særskilte Skrifter, men ogsaa Afhandlinger i Blade og Tidsskrifter medtagne. Formodentlig ved Uagtsomhed er Hettings Veiledning til at bygge Laxetrapper opført S. 5 to Gange lige efter hinanden. Hvad Oversigten over Love etc. angaar, bestaar den i Angivelse af deres Titler eller Indhold, medens selve Lovene m. v. er at søge i „Bilag", der udgjør Skriftets Hovedindhold. Indholdsfortegnelsen til Bilaget udgjør da ogsaa 4 Spalter, medens den til selve Skriftet kun udgjør ligesaamange Linier. — Arbeidet har kostet megen Tid og Flid; men ved den franske Fiskeriudstilling vil dette neppe blive retteligen paaskjønnet, saasom de Fleste blot ville kunne føre sig den ogsaa paa Fransk gjengivne Indholdsfortegnelse til Nytte. Af større Interesse end denne Fortegnelse over Skrifter, hvoraf vel i det Høieste 3—4 findes i Frankrig, og denne Codex af Fiskeloveir, som Sproget og de forviklede Forandringer hindrer en Udlænding i at føre sig til Nytte, vilde det efter vor Formening været, om en Fremstilling af Norges Fiskeriers historiske Udvikling og nærværende Tilstand var givet paa Fransk, i hvert Fald som Indledning til de her trykte Aktstykker. Man kan ikke forlange af en Fremmed, at han af lutter Aktstykker skal erhverve sig et Oversyn, som ad denne Vei vilde falde selv en Nordmand besværligt.

— Oscar Lamm i Stockholm indbyder til Subskription paa „Det skönas verld, populär Estetik af L. Dietrichson", hvilket Værk, forsynet med Illustrationer, vil udgaa i 8 Hefter, hvert paa 5—6 Ark og til en Priis af 1 Rdl.

— **„Dølen" og Universitetet.** Vi havde neppe ventet, at „Dølen" saa snart skulde præstere end yderligere Beviis for Rigtigheden af vor Charakteristik af hans Kampmethode med de frygteligt varslende Trudsler, som han velvilligt har ydet i en liden Artikel i „Morgenbladet" for i Fredags. Pointet ligger ogsaa her i Trudslerne om 1) at underkaste de yngre Universitetslærere en gjennemgaaende Drøftelse for at vise, at han havde Ret i sin Kassationsdom over dem; 2) foretage „en længere Behandling" af denne B. i Nyhedsbladet. „Dølen" burde forlængst have taget til Valgsprog det gamle Ord: „Stat pro ratione voluntas."

B.

Norge.

Christiania. Ved kgl. Resol. af 27 Septbr er Gaardbruger Halvor Bottolfsen Trønnes af Aamodts Præstegjeld tildeelt Medaillen for Borgerdaad i Sølv „som Anerkjendelse af lang og nidkjær Virksomhed som Forligelseskommissær og i medborgerlige Hverv".

— Under 11te Oktober er Sodnepræst i Kautokeino Carl Ad. Moe udnævnt til Sognepr. i Thjøtø; pers. Kapellan W. O. Konow til Sognepræst i Vang i Valders; Provst og Sognepræst til Skjervø Andr. Ovale lil Sognepræst i Nordre Land; Trediepræst ved Trefoldigheds Menighed i Christiania J. J. Tandberg til resid. Kapellan ved Vor Frelsers Menighed sammest.; Realkandidat Thorv. J. Broch til Overlærer ved Skiens lærde og Realskole; Stiftskapellan H. Henr. Thaulow til Adjunkt ved Aalesunds lærde og Realskole; de theologiske Kandidater John Stenersen, H. S. Thorvildsen, W. M. Landstad og Harald Arnesen til Seminarielærere, den første ved Askers, den Anden og Tredie ved Stordøens og den Fjerde ved Holts Skolelærerseminarium; Amtmand i Nordre Throndhjems Amt Fr. Aug. Wessel-Berg til Sorenskriver i Vinger og Odalens Sorenskriveri; konst. Civildommer i Christiania M. D. E. Lambrechts til Justitiarius, Høiesteretsadvokat U. Fr. Chr. Arneberg til 1ste Assessor, Overretssagfører G. E. Schjelderup til 2den Assessor, konst. Overretsassessor Peter Brandt til 3die Assessor, konst. Garnisonsauditør Chr. F. C. F. Tillisch til 4de Assessor, Overretssagfører Joh. Chr. R. Scheel til 5te Assessor og konst. Politifuldmægtig G. O. Meylænder til 6te Assessor — Alle i Christiania Byret og fra 1ste Jan. 1867 at regne; Anden Raadmand i Christiania W. L. Jürgensen til Byfoged i Christiania fra 1ste Jan. 1867 at regne; Politifuldmægtig i Bergen P. H. Schenck til Byfoged i Holmestrand; Kand. med. Fr. J. B. Gude til Distriktslæge i Søndre Fosens Lægedistrikt; Kand. med. H. K. Hartmann til Distriktslæge i Vadsø Distrikt; forhenv. Underfoged i Oslo Joh. Fr. Sudmann til Foged i Sønd- og Nordfjords Fogderi, og Postmester i Sarpsborg Joh. Laur. Eitzen til Postmester i Tønsberg.

— Under s. D. er Bureauchef i Indredepartementet N. H. Aall konstitueret som Justitssekretær ved Christiania Byret.

— Under s. D. er der nedsat en af Amtmand Chr. Jensen, Foged Th. N Oftedahl, Sorenskriver S. Chr. Strøm og Lensmand M. M. Bøhm bestaaende Kommission til at tage under Overveielse Spørgsmaalet om en forandret Lønningsmaade for de med Sportler aflønnede civile Embeder og Bestillinger. — Ligeledes er nedsat en kombineret svensk-norsk Kommission til at foreslaa Forandringer i vore ældre Haandskydevaaben.

— M. Thranes Norske Amerikaner sees at være ophørt. En med den samtidig paabegyndt „Svensk Amerikaner fortsættes fremdeles.

— I næste Uge agter Stipendiat G. Lyng at paabegynde en Række populære Foredrag over Jødedommen. Adgangsbilletter faaes for 60 Skilling.

Dødsfald. Forhenværende Kommandant paa Akershuus Fæstning Barthold Henr. Hagemann (der paa Grund af sit Forhold til Høitideligholdelsen af 17de Mai afsattes 1836) † paa Gaarden Hasle i Aker Beg. af Oktbr. 78 Aar gl. — Overtoldbetjent Georg Frellsen (Forfatter af et i 1859 udkommet fortjenstligt spansk Lexikon) † i Risør 21de Septbr. 59½ Aar gl.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 43.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 28. Oktober 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Anna.

En liden Historie, fortalt af Fru N. S.

V.

Store Forandringer.

Nogle Aar gik hen uden nogen mærkelig Forandring i vor Annas Hjem. Hun havde vundet adskillige Kundskaber og Færdigheder i disse Aar. Det kan ikke siges, at hun nu ikke længere var forfængelig; thi en Retning i Charakteren lader sig ikke uden videre udviske. Men hun havde faaet en Anelse om det Uædle i at pleie forfængelige Tanker og stræbte paa barnlig Maade at stride imod dem. Hin Prøvelse, som fortaltes om i forrige Stykke, bragte kun de to Smaapiger til at holde mere af hinanden end før. De bleve sig sit Hjerteforhold bevidste; det viste sig at være et virkeligt Hjerteforhold.

Om Antonettes Kaar er nu at fortælle, at medens deres Stilling tilsyneladende var den samme som før, var den i Virkeligheden undergaaet en betydelig Forandring, idet hendes Fader ved sin Flid og ved Held havde samlet sig en Formue. Han havde bygget en stor Leiegaard. Han og Hans levede fremdeles det samme nøisomme og arbeidsomme Liv, og man ændsede ikke, at Gaarden var hans Eiendom frank og fri. Antonette var dog kommen fra Almueskolen over i en af Byens Pigeskoler. Dette gjorde kun Sit til at bringe de to Piger paa lige Fod. Det var nu ogsaa bestemt, at Anna snart skulde begynde at gaa i samme Skole. Tiden var bestemt. — Da hændte det en Nat — o, det var en forfærdelig Nat! — Alle maatte de siden huske paa, hvordan Aftenen havde været: stille og maanelys og saa fuld af Fred! De sang til Faderens Spil, som de ofte pleiede, tilsidst sang de „Fadervor“, som ogsaa var sædvanligt. Antonette sprang let og glad ned til Sit. – Men midt om Natten vækkedes alle pludselig af et voldsomt Brandskrig. En Mand stod i et Vindu i Huset skraas overfor og udsendte sit Allarmraab. Huset var fuldt af Røg, og Ilden slog ud af Vinduet hos den Logerende. Det gjaldt i en Hast at faa lidt Klæder paa og komme afsted. Jens løb ind til den Logerende. Der mødte ham et skrækkeligt Syn: Ilden flammede og gnistrede rundt om Vinduet og ved Sengens Hovedgjærde. Studenten laa og sov eller var bedøvet af Røgen. Holst stod alt ved Guttens Side. De ruskede i den Bevidstløse og fik ham op og ud. Ilden var opkommen fra hans Lys, der havde staaet paa et Bord i Sengens Nærhed. Han havde sovet fra Lyset. Fru Holst og Anna stode udenfor og kaldte med Ængstelig-paa Fader og Jens. Disse ilede med at bringe det stakkels Menneske i Sikkerhed. Ved Udgangsdøren stod Antonette bleg og skjælvende. Hun fik fat i Annas Haand og drog hende ned med sig. Da Alle vare komne ned ad Trappen, ilede Holst tilbage og Jens fulgte ham. Hustruen bad ham lade det være. Men han raabte: „Jeg maa, jeg maa!“ Han havde offentlige Papirer i sit Gjemme. Dem maatte han forsøge at redde. Jens stod ved hans Side og tog imod hvad Faderen rakte ham; selv havde han faaet nappet Violinen til sig. Ilden knitrede i Væggen og lyste forfærdelig op i deres fredelige Dagligstue. Da Holst havde faaet Papirerne samlede, vendte han sig og kastede et vemodigt Blik paa sine Forældres Portræter. Han ønskede saa inderlig at tage dem med. Men det var umuligt. Han havde allerede Hænderne fulde, og Røg og Flammer stod imod ham. Han maatte gaa. Fra den voldsomme Hede, der pressede dem Sveden ud, kom de ud i den bidende Nattekulde. Vel havde Fru Holst samlet Tøi til de To, medens de vare beskjæftigede med at redde; men inden Holst fik Frakken paa, slog den kolde Luft imod dem og gjennemisnede ham.

Der var nu kommet Folk til, som reddede lidt af Indboet, men det var ogsaa kun lidt. Der var kjørt Sprøiter frem, og Allarm og Skrig var der nok af. Rud sendte Jens efter en Vogn til begge Familiers Kvinder og til det, de kunde faa med sig. Det raske Løb fordrev ham Kulden. Faderen derimod turde ikke forlade sine Papirer, før han havde faaet dem i Vognen under sin Hustrues Varetægt. Da gik han hen at see til den stakkels Student, som imidlertid var ført hen til nogle Slægtninge. Han fandt ham fuld af Smerter. Han var forbrændt paa den ene Arm og i Panden. Da Holst kom, greb han hans Haand og trykkede den med Heftighed. „Min kjære Hr. Holst, hvorledes er det gaaet Dem og Deres? Uh! Pinen i min Arm er ikke saa slem som Tanken paa den Ulykke, jeg har forvoldt.“

Holst syntes Synd om ham og trøstede ham paa bedste Maade. I sit Hjerte var han dog ikke saa rolig, som han gav sig Mine af. Derfor skyndte han sig at gaa igjen, da han mente, at den Syge var bleven beroliget.

I mange Aar havde han og hans Kone arbeidet og sparet for at slippe ud af det uden Gjæld, og nu var deres Eiendom ødelagt, den kjære Rede forstyrret. Med dyb Bekymring vendte han tilbage til Brandstedet, saa hvorledes Flammerne havde bemægtiget sig det hele Huus, og gik saa nedstemt og bekymret hen at opsøge Sine.

Rud havde sendt dem hen i sin Gaard. Han havde en ledig Bekvemmelighed der, som ikke engang var rigtig færdig. Da Holst der fandt dem samlede om en lun Kakkelovn, grebes han af Glæde og raabte: „Gudskeelov, at vi Alle ere frelste og i god Behold!“ „Ja, deri har De Ret, Hr. Holst,“ svarede Rud og rystede hans. „Deri har De Ret. Nu skal vi hjælpe hinanden tilrette efter Evne, og saa forvinde vi vel med Tiden det Tab, vi har lidt i Nat.“ Rud følte Deeltagelse for Holst, og derved dreves han til at holde denne lille Tale. Saadant var ellers ikke hans Sag. Holsts Familie fik raade over to Værelser; men begge Familier maatte være tilfælles om Kjøkkenet, og for det Første vare de to Smaapiger sammen paa et lidet bitte Kammer. Saa indrettede man sig i de første Dage med laante Møbler og Sengklæder; siden blev Assurancesummen udbetalt, og de nødvendigste Ting bleve anskaffede. — Men ak! nu viste det sig, at Holst var bleven meget fattigere end før. Det havde han selv jo allerede en Følelse fra den første Stund. Bekymringer og den heftige Forkjølelse, han paadrog sig ved Nattekulden, virkede i Forening og lagde ham paa Sygeleiet. Hvor dog Alt i en Hast kan forandres!

VI.

Tunge Tider.

I det ene Værelse laa nu den kjære Fader febersyg, og Hustruen veg ikke fra hans Leie. Dagligstuen var paa en dobbelt Maade øde; thi der var faa Møbler, og den stod ofte tom. Børnene kunde sommetider sidde der tause eller hviskende, eller de listede sig ind een ad Gangen for at see til Faderen og faa Moderens Befalinger. Anna maatte ogsaa stelle i Kjøkkenet, og Jens gik Ærinder for hende, naar ikke den Kone, der gik dem tilhaande, var tilstede. Har nogen af Dine Kjære ligget alvorlig syg, saa har Du vel ogsaa erfaret en Tilstand i Dit eget Hjerte, som ikke kan lignes ved noget Andet. Da føler man ret, at alt Kjød er Hø. Man speider i den Syges Træk, og den vexlende Strømning af Angest og Haab jager En saa forunderligt gjennem Hjertet.

Som det pleier gaa, længes man i slige Tilfælde efter Lægen. Vor Families Læge var en ældre Mand af et værdigt og venligt Ydre. Det var som han bragte Solskin med, naar han kom. Den Syge blev ligesom opkvikket og sig mere bevidst. I den Stund kunde der spøges i Sygeværelset. Men naar saa Fru Holst fulgte Doktoren ud og alvorlig bad ham sige sin Mening om hendes Mands Tilstand, da rystede han paa Hovedet og bad hende være trøstig; med Guds Hjælp vilde det tage en bedre Vending. Han kunde endnu Intet sige med Vished. Da skjønnede hun, at Doktoren selv var bekymret, og hun stred med sit Hjertes Angest. Naar hun da kom ind igjen, havde hun ikke let for at see rolig ud. Hun kaldte paa Gud i sin Nød, og fik saa Styrke til at gjennemleve de tunge Timer. Sommetider kom den ældre Læges Amanuensis, en ung Læge, og da var Fru Holst i Førstningen lidet tilfreds.

Da tre lange Uger vare gaaede hen for vore Venner, havde Livet seiret over Døden, og den kjære Fader laa i sin Seng som en bleg Rekonvalescent, eller sad støttet op med Puder. Da kom Dahlgren, den unge Doktor, oftere end den gamle, og nu havde han vundet baade Store og Smaa. Inden man vidste vel deraf, var han bleven en fortrolig Ven af Huset. Efterhaanden som Kræfterne vendte tilbage, kom Holst ogsaa tilbage til sine Bekymringer. Men hans Tanker havde undergaaet en Forandring. Han havde nu følt Herrens stærke Haand, og han gav sig villig over i den. „Du, du Herre gjøre med mig og Mine efter dit Velbehag!“ Saaledes lød det stadig indeni ham. Han talte med Hustruen om sin Stilling og med Dahlgren, som udførte Bud for ham til hans Overordnede og i Banken, hvor der blev laant Penge.

VII.

Livets Alvor.

I Dagligstuen var der ogsaa en Raadslagning. „Jeg vil gaa ud af Skolen,“ sagde Jens, „og see om jeg kan komme ind paa et mekanisk Værksted.“ „Det maa du ikke gjøre,“ sagde Anna. „Jeg har tænkt paa de Penge, som Fa'r har sparet sammen for mig.“ — „Og du skulde slet ikke komme i Skole! Nei, Anna, det skal ikke skee.“ — „Det kan være det samme med Skolen, Jens.“ — „Dette, som du har glædet dig saa til, kjære Anna!“ — „Du kan jo læse med mig, Jens.“ — „Det kunde jeg kanskee. Hvorfor har vi ikke tænkt paa det for længe siden! Men

det er anderledes at gaa i Skole; der gaar det dog mere grundigt og stadigt." — „Det kan nok være, Jens; men det er det samme! Jeg bryder mig ikke mere om det nu. Naar Fa'r bli'r rigtig frisk, bli'r der vel siden Raad dertil." „Jeg vil gaa ud af Skolen," paastod Jens, og i sin Iver gik han hen til Rud, og talte med ham om sin Plan. Denne var en temmelig liden, undersætsig Mand, Hænderne vare grove efter det tunge Arbeide; men Ansigtet havde et mildt og tænksomt Udtryk. „Har du tænkt paa det, Gutten min," svarede han efter en liden Pause; „aa nei, mon tro det er nødvendigt? Du vilde vel blive en daarlig Arbeidsmand, veed jeg." „Det skal De ikke sige," mente Jens, „jeg er temmelig stærk." „Det kan nok være," svarede Rud; „men du har sagtens faaet saamegen Smag for Bogen, at Arbeidet vil gaa daarligt fra Haanden. Har du snakket med Mo'r om det?" Nei, han vilde først forhøre sig lidt om en saadan Lærlings Stilling. Den Forklaring fik han, og saa gik han tankefuld ind igjen i Dagligstuen. Derinde fandt han sin Moder. Lille Anna sad paa en Skammel og lagde sit Hoved i Moderens Skjød. At Moderen havde hørt deres Planer, det saa han nu strax. Med Taarer i Øinene vinkede hun Gutten til sig og sluttede ham i sin Favn. Hun følte sig saa rig, den lykkelige Moder, og takkede Børnene for deres Beredvillighed til at ofre, hvad de kunde. „Det gjør mig ondt at tage derimod, kjære Børn," sagde hun, „men vor Stilling er saadan, at jeg tror, det er Ret." Man gik nu ind til Faderen og talte med ham derom. Det blev nu besluttet i Familieraadet, at Jens skulde forlade sine Studier og vælge en Livsstilling, der udfordrede en kortere og mindre kostbar Forberedelse. Men Annas lille Skat skulde ikke røres endnu. Det var muligt, at den kunde spares til hendes Konfirmation. Om Skolegang skulde der endnu ikke være Tale, før Udsigterne vare lysere. Saadan stod Sagen hen. Jens vidste ikke selv rigtig, hvordan det var fat med ham. Nogle Gange tog han sig lange Spadsereture. Naar han da var kommen paa et rigtig øde Sted, kunde han kaste sig ned i Græsset og give sit Sind Luft i voldsom Graad. Han var glad, han vilde være glad, fordi han selv havde skjønnet, hvad der var det Rette under disse sørgelige Omstændigheder; men han var dog saa bedrøvet — o, hvor bedrøvet! Han havde ikke vidst før nu, hvor meget hans Tanker havde leget med Fremtiden. Han var jo som hjemme paa Universitetet. Og de kjære Bøger, de fremmede Sprogs Klang og de Klarsyn, som undertiden kunde glimte saa forunderligt i hans Sjæl under Studierne, alt dette skulde han nu forlade. Men saa stred han med sig selv og talte fornuftigt: fortalte sig selv, at Ingen kunde være mere agtværdig og forstandig end Rud, som dog var saa ganske ulærd. Med tilkjæmpet Rolighed kom han da hjem; men underligt var det, de vemodige Miner og de ømme Ord i Hjemmet gjorde ham næsten vranten.

Saa gik nogle Dage hen. Da kom Madam Rud ind „for at see, hvordan det stod til med den Syge". Antonette var allerede inde, og hun og Anna stod og smaasnakkede blussende og ivrige, og det var let at see paa dem, at Noget var i Gjære. Hvad det var, erfarede man snart. Madam Rud kom med den Bøn fra sin Mand og sig selv, at de maatte betale Skolepengene for Jens. Ingen havde Mod til at afslaa dette vakre Tilbud, ikke de bevægede Forældre og hellerikke Gutten, som saaledes fik følge sit Hjertes Lyst og Længsel.

VIII.

Alt godt, som ender godt.

Nu vil jeg kortelig berette, at Holst gjenvandt sin Helbred, og at den nye Dagligstue efterhaanden fik den gamles koselige Præg. Anna tænkte ikke mere paa nogen Skolegang, hendes Broder viste sig som en flink Informator. Endnu en anden, eller rettere tredie Lærer fik hun. Deres fordums Logerende, den uheldige Student, han kjendte til Planen med de 40 Specier i Spareskillingsbanken, og saa kom han engang og spurgte, om han maatte faa læse med Anna nogle Timer om Ugen. Han bad derom, som om det var den største Gunst, ham kunde bevises, og saa blev det modtaget. Anna voxede virkelig op til at blive en meget dannet Pige.

Endnu et Ord om den Virkning, som Stormens Tid havde efterladt. For de Ældre var det, som om Gud havde talt i Stormen. De havde hørt hans Røst og bevarede Indtrykket deraf i Hjertet. Mindre klart følte Børnene det saaledes; men deres Tanker havde dog gaaet i den Retning, og deres Sind var bleven forædlet.

Til Ruds var Familiens Forhold blevet som Forholdet til Velgjørere. Idet disse indrettede sig i den nye Bolig og anskaffede nye Møbler, fik Alt paa engang et bestemt Præg af Velstand. Børnene vare begge Familiers Glæde, deres indbyrdes Hengivenhed var Baandet mellem Familerne. Anna og Antonette voxede op som søde, vakre Piger — Blomster, der holdt paa at springe ud. En Dag er Blomsten udfoldet.

Min lille Historie er ifærd med at blive lang. Men de Fleste ville jo gjerne vide, „hvordan det saa blev tilsidst". Studenten havde saa længe læst med Anna, til hendes Stemme klang ham i Øret som en Melodi, man ikke kan komme fra; saa skulde han da prøve, om han ikke kunde vinde den rigtig heel. Men Anna kunde ikke synge sammen med ham. Han bad om hendes „Ja"; men hun maatte svare ham „Nei". Det var kort efter hendes Konfirmation. Siden kom den rette, det var Doktoren, deres kjære Doktor.

Jens vandt sin Dusk med Ære. Da siden han og Antonette blev et Par, var det kun som om Manges stille Tanker bleve til Virkelighed.

J. L. Almquists Flugt fra Sverige.

Allerede i flere Aar havde Almqvist, som det synes uden sin Families og sine nærmeste Bekjendtes Vidende, havt sin stadige Gang i Huset hos en forhenværende Ritmester J. J. von Schewen, vel bekjendt for sine tvetydige Pengetransaktioner og dengang boende paa Gamla Norrbro No. 5. Schewen var bleven uenig med sit eneste Barn, en voxen Søn, ja Bruddet mellem dem havde været saa heftigt, at det var bleven Gjenstand for Domstolenes Behandling. Nu levede han alene, modtog Besøg af sine Skyldnere og havde til sin Pleie taget til sig en af Balletkorpsets unge Gudinder, en attenaarig forældreløs Pige, der kaldte sig Amanda Brandt.

Med den forunderlige Tiltrækningskraft, som Almquist efter alle deres Vidnesbyrd, der har kjendt ham personlig, besad, havde han snart knyttet den gamle Aagerkarl til sig, enten det nu fra Først af var for at „gjøre Studier" i sin literære Produktions Interesse, eller han havde søgt hans Bekjendtskab i Haabet om de mere reelle Fordele, der da heller ikke udebleve i Skikkelse af gjentagne Laan, for hvilke Schewen dog som gammel Forretningsmand var forsigtig nok til at kræve Forskrivninger, der tilsidst løb op til noget over 18,000 Rdlr. Bko.

Venskabet havde som sagt allerede varet i endeel Aar og var Dag for Dag blevet intimere, saa at Schewen efter sit eget Udsagn mere behandlede den berømte Forfatter som sin Søn end som en Fremmed, tog ham med paa Raad og stadig vilde have ham om sig, da Ritmesteren den 29de Mai 1851 pludselig opdager, at alle Almquists Forskrivninger, der deels havde været forvarede i en Chiffonier, deels ligget fremme paa Skrivebordet, vare forsvundne. Det Mærkeligste var, at flere andre Værdipapirer, ja kontante Penge, der havde været forvarede paa samme Sted som de Almquistske Forskrivninger, ikke vare blevne rørte. Almquist, hvem Schewen naturligviis strax underrettede om Hændelsen, var i Begyndelsen meget forundret og vidste ingen Anden at henlede Ritmesterens Opmærksomhed paa end den før nævnte Amanda Brandt, som den Gamle altid vilde have hos sig, saa ofte hendes Forretninger udenfor Huset tillod det, og over hvem han vaagede med en næsten skinsyg Opmærksomhed, der dog, efter hvad der under Forhørene fremkom, ikke sjelden havde været frugtesløs. Paa hende søgte nu Almquist, ifølge von Schewens senere Forklaring, der imidlertid naturligviis ikke kan tillægges nogen ubetinget Troværdighed, strax at rette hans Mistanke ved at fortælle, at han faa Aftener i Forveien havde seet hende sammen med Schewens Søn, der for ikke lang Tid siden af sin Fader var bleven mistænkt og retslig anklaget for at have frastjaalet ham nogle Forskrivninger. Den følgende Dag tog Ritmesteren Pigebarnet for sig og forsøgte baade med gode Ord og Trudsler at faa hende til at gaa til Bekjendelse; men enten hun nu virkelig var uskyldig, eller hun paa den Lastens Bane, hun tidlig synes at have betraadt, allerede havde erhvervet sig den fornødne Frækhed, hun forblev taus, og det eneste Resultat var, at hun øieblikkelig forlod Schewens Huus og flyttede hen til et Fruentimmer ved Navn Malmström, boende i Westerlånggatan. Samme Dag indfandt sig her en Herre, der spurgte efter hende og, da han ikke traf hende, afleverede et Brev til hende, hvis Forfatter ikke engang synes at have forsøgt paa at skjule sin velbekjendte Haandskrift.

Brevet var fra Almquist — sandsynligviis var det ham selv, der havde overbragt det — og lød saaledes:

„Söta Amanda, gå för Guds skull inte till Ryttmästaren i afton, han har mycket ondt i sinnet och gör dig olycklig i polisen efter du haft saker förr i Westerås som komma fram. Håll dig unnan hos andra några dar, bäst är att du går till Mamsell Malmström hos Eckers, der får du ett bref med pengar, så du kan resa bort litet på ångbåt, följ en väns råd och akta dig, han vakar öfver dig goda, söta Amanda."

Som før nævnt gik dette for sig om Fredagen og allerede Søndag erholdt Mamsell Amanda et nyt Brev med 10 Rdlr. i; denne Gang var der Intet skrevet i Brevet; men Adressen viste den samme Haandskrift som Brevet af 30te Mai.

Samme Dag, Amanda var bleven tagen i Forhør, Fredagen den 30te Mai, kom Almquist om Eftermiddagen op til Schewen; men da han imidlertid af Tjenestepigen, Hedda Högel, fik vide, at Assessor Crusenstolpe netop var inde hos Ritmesteren — som det siden viste sig, stod de To i Underhandling om Salget af nogle af det Slags „historiske Aktstykker", paa hvilke den bekjendte Romanforfattter støttede sine „faktiske" Skildringer — vilde han ikke gaa ind, men blev siddende i Heddas Værelse. Her tændte han sin Tobakspibe, og da Hedda i det samme kom ind fra Kjøkkenet med en Skaal Havresuppe, der skulde bringes ind til Schewen, bad han hende sætte Skaalen fra sig og bringe ham Nøgelen til et vist Sted. Hedda svarede, at hun først maatte gaa ind med Suppen; men da Almquist alligevel paastod sig meget hastigt at have Brug for Nøgelen, satte hun tilsidst Suppen paa et Bord og gik op i det øvre Stokværk for at hente Nøgelen, medens Almquist blev ene tilbage i Værelset. Hun var ikke lang Stund borte, men da hun ved sin Tilbagekomst syntes, at der var kommen „et graat Pulver" paa Suppen, og hun dertil altid havde næret slet Tro til Almquist, syntes hun, at hun burde advare Schewen mod at nyde noget af den. Suppen blev ogsaa virkelig sat urørt tilside. Da Almquist efter Crusenstolpes Bortgang kom ind til Ritmesteren, opfordrede han denne til at drikke af Suppen, ja lod endog fra Kjøkkenet bringe en Skaal Suppe til sig selv, idet han ytrede, at han vilde gjøre ham Selskab. Schewen svarede imidlertid, at han ikke havde nogen Lyst paa Suppen, han syntes den var for tyk.

Da Almquist om Løverdagen atter besøgte Schewen, stod der i Værelset en ny Skaal med Havresuppe, hvoraf dog det Meste allerede var uddrukket. Medens de talede sammen, fik Ritmesteren høre en let Raslen som af et Papir. Han vendte sig om og blev nu vaer, at Almquist stod tæt ved Siden af Suppeskaalen. Da A. var gaaet, saa han, at det Tilbageblevne af Suppen var bedækket med et graat Pulver af samme Udseende som det, der Dagen iforveien var bleven blandet i den Suppe, Tjenestepigen skulde bære ind.

To Dage efter — Mandag — begav Almquist sig til Schewens Læge, en Doktor Levin, og underholdt sig i længere Tid med ham om den Gamles Helbred, som han søgte at overtyde Doktoren om var aldeles nedbrudt. Schewen havde imidlertid gjentagne Gange opfordret Almquist til at udstede de belovede nye Forskrivninger i de gamles Sted, hvilket ogsaa virkelig skede; dog viste de sig, da de bleve fremlagte i Retten, at være blevne forandrede i Underskriften fra Almquist til Almgren — eller omvendt; Schewen forklarede, at han selv, der var meget svagsynet, først bagefter var bleven opmærksom paa, at Underskriften oprindelig havde været Almgren, og at det først var efter hans udtrykkelige Opfordring, at Almquist saa bagefter havde forandret den til dette Rette.

Det eneste Skridt, Schewen under disse Omstændigheder tog, var at sende de to Skaaler med Havresuppe til Carolinska Institutet, for at deres Indhold der kunde blive chemisk undersøgt; den 6te Juni kom de tilbage med Attest for, at de vare befundne at indeholde Arseniksyre (hvid Arsenik). Endnu vilde han ikke paakalde Rettens Hjælp mod Almquist, trods den Iver, hvormed hans Omgivelser opfordrede ham til dog tilsidst at gjøre dette; tvertom synes han at have gjort Alt, hvad der stod i hans Magt, for at faa Sagen neddysset. Det lykkedes imidlertid ikke; Rygtet begyndte allerede at hviske om den uhyggelige Daad, da Almquist pludselig forsvandt fra Stockholm og med et Pas, han i en af de sydsvenske Byer var kommen i Besiddelse af, den 18de Juni kom over til dansk Grund, hvor man øieblikkelig tabte ethvert Spor af ham og hvorfra han formodedes at være gaaen med Seilskib til England eller Nordamerika.

Hertil beløb sig i det Væsentlige, hvad man under den langvarige Undersøgelse efter hans Flugt fik bragt for Dagen. Neppe kunne dog disse Fakta ansees for tilstrækkelig konstaterede; uvist er det, hvad Udseende Sagen vilde have faaet, om det var bleven muligt at konfrontere Almquist selv med Vidnerne, der fordetmeste synes at have troet det Værste om ham og som nu, da han ikke mere kunde forudsættes at ville indfinde sig, ei behøvede at være bange for at lade sin Uvillie mod ham farve den Fremstilling af de faktiske Forhold, de gav tilbedste i Retten. Seer man ved Siden heraf hen paa, i hvis Interesse det kunde ligge, at faa Ritmester Schewen taget af Dage, saa tage vi neppe feil, naar vi sige, at Tanken da falder paa en ganske anden Person end Almquist, for hvem det snarere maatte være magtpaaliggende at se Schewen i Live, saalænge han stod i det fortrolige

Forhold til denne, der havde bevæget den gamle Agerkarl til at yde ham en saa virksom Pengehjælp, uden nogensinde at have gjort Tegn til at ville vise sig som en haard Kreditor mod ham.

Hvad som ved første Øiekast synes mere graverende end de af Vidnerne berettede Fakta, er tvende mærkelige Aktstykker fra Almquists egen Haand, det første en Række Optegnelser, der forefandtes i hans Skrivepult, da denne efter hans Flugt aabnedes af Politiet, og i hvilke han til eget Brug har optegnet de Momenter, han maatte benytte sig af under den retslige Undersøgelse, han kunde see nu snart var uundgaaelig; det andet var et Brev, dateret Göteborg d. 14. Juni 1851 og adresseret til Politimesteren i Stockholm. Af Optegnelserne meddele vi her kun et kort Stykke, forresten det eiendommeligste; dernæst følger Brevet in extenso.

„P. M.

a) Om dessa insinuationer (hvilkas realitet j. bestämdt förnekar, och som inneb. ingenting bevisande mot mig) får jag förklara, att, om jag ville, skulle jag kunna uppställa likadanna mot 3 à 4 (fler) personer här (såsom Lor., hvilken gifvit mat, H. som lagat gröt, A. som varit inne natt og dag just då sj. började osv.), men j. vil det icke, emedan j. anser mig hafva den rätta härftråden i handen (nu Historik om slägten – och slutligen hittandet af A., hvilket bortbars och lemnades att icke missbrukas — jemte önskan om undersökning om ej mera finns, som är troligt, efter hvad som uppkommit. Hvad motiv skulle jag hafva haft? Det är för en präst högst bekymmersamt, enär jag härigenom får hela massan på halsen. Dessutom är det bevisligt, att jag redan längesen och då sj. började, sökte i flere repriser förmå de närmaste slägtingarne, att taga G. och hans saker om händer, för att skydda honom, hvilket jag väl ej skulle hafva gjort, om j. haft i sigte sköfling för egen del. Också när de kom., gaf j. genast J. tillkänna, efter han ej kunnat förmås att förr komma sjelf. Och j. var ej ensam ved försegl.n. — — —.

— —.

Inf. P. & D.

a.) J. förkl. att j. inga utfärdat, till o— om han kommit öfver några, som j. ställt ut åt andra, vet jag ej.

b.) Faktum af st. förekommer högst problematiskt, då många kunna intyga att han dagligen går ut och in i sina rum och lägger p. hit och dit; hvarför om något — funnits, det troligast är förlagdt.

c.) För att få reda på något, måste man få uppgifvit när — Obest. i denna väg gör, om st. skatt, omöjligt att tänka på alla de mångf. personer, som dagl. under tiden varit i hans rum.

d.) Hvar: Alls icke styrkt att det låg i – om det var — i innersta rummet. Många kunna intyga att han har rev. i yttre rummet dit alla ingå —

e.) Hvem: Sådant kan ej uppgifv. men misstank. kan kastas på alla, som under den obest. tiden varit i hans rum, 4 à 5 qvinnor, en stor mängd män o. s. v. — — — —.

Hr. S. junior hålles i schack genom bodrägtshistorien; L. genom skuldsedlarne; och v. S. på S. genom enfalden; fru v. S. genom litet p:gar. – I sista hand — är det blott att (ol sligt) handlingarne då ingen motpart kan bevisa hvilka de skulle vara*).

Brevet lyder saaledes:

Högädle herr polismästare m. m.

Utan at hafva äran af personlig bekantskap med herr polismästaren, vågar jag, i anseende till sakens vigt anhålla om en särskild uppmärksamhet på de rader jag ansett mig böra meddela. Just som jag var paa väg att för några dar sedan, företaga en för mig i ekonomiskt afseende angelägen resa, underrettades jag om tillvaron af ett ohyggligt rygte, hvarföre jag ärnade personligen söka herr polismästaren, för att, i fall herr polismästaren sjelf hört något derom, tillägga hvad jag kunde veta. Jag afbördar mig nu i stället denna skyldighet skriftligen. då den affär, hvarom jag nämnt, icke tillåt mig att återkomma så på dagen, som jag önskat.

Saken rörer en gammal ryttmästare v. Schewen, som någon berättat vore förgiftad, och hvarför ryktet låter misstankan falla på åtskilliga personer. Om någon förgiftning egt rum och konstateras, torde följande möjligen lemna ett bidrag till sakens utredande.

En särskild händelse har gjort, at jag de sednare åren kommit att vara i v. Ss sällskap och han har ofta yppat sig for mig ganska förtroligt. Såsom han dels för långt tillbaka varit något bekant med min far och en af mina farbröder, dels en gång för flera år sedan bevisat mig en betydlig tjenst i penningeväg, utan allt ocker (hvarför han eljest var känd) hyste jag ett djupt attachement för honom och ansåg honom långt bättre än mängden bedömde honom. Sedermera råkade vi blifva kamerater i en och samma konkurs (Cancellisten Alstedt), der jag slutligen utsågs till ena syssloman, i en herr Björkmans ställe; och härigenom blef gamle v. S.s medkurator. Från denna stund tilväxte v. S.s önskningar, att, om möjligt hvarannan dag taga mig till råds, äfven i sina egna angelägenheter. Detta föll sig visserligen för mig besvärligt; men den gamle mannen var icke god att afvisa för dem som han en gång fått tag uti, och jag tyckte äfven allt mer och mer synd om honom, ju mera jag såg den ställning, hvari han befann sig. Han beklagade sig ofta och djupt öfver sina olyckliga familjförhållanden, och den öfvergifna belägenhet, hvari han kände sig, bragte honom i många stunder nära förtvivlan. Då personer påhelsade honom, antog hans lynne en gladare prägel, men forsjönk strax derefter ånyo; och mig, som han tycktes hafva valt till en mera förtrogen än mången annan, förtrodde han då och då de bedröfligaste saker. Han yttrade sig fullkomligt oforsonligt om sin på annat ställe boende fru, och om sin son, herr fabrikör Johan v. S. på Kungsholmen. Flera gånger gaf han mig i mörka ögonblick vinkar om att han ville sluta sitt eländiga lif, såsom han kallade det; men afbröt sådant talämne, så fort jag sökte leda honom till ljusare åsigter. Också var han ganska vacklande i åsigter och ofta minneslö, så att han lätt kom ifrån ett ämne, men snart åter in derpaa. En gång då den mörka planen mer än vanligt agiterade honom, och han gick fram och tillbaka i sitt ena rum, kom jag händelsevis att falla med ögat på något, som liknade en gråhvit sten med glänsande mellanrum, och som låg instucken i en af hans bokhyllor, bakom några böcker, hvaraf en för tillfället var uttagen och lemnade tillfälle att se bakom de andre. Jag undrade hvad det var för en sten; och en aning föranledde mig at taga bort den, för att fråga någon kunnig derom. Jag fick den hemska upplysningen af en apothekare (hvars namn jag kan uppgifva om det behöfves), att stenen var arsenik; hvorpå jag med förskräckelse lemnade honom det funna, på det deraf intet missbruk skulle kunna göras. Detta tilldrog sig för 1 eller $1\frac{1}{2}$ månad sedan; tiden minnes jag ej precist. När v. S. sedermera värre insjuknade, först i katharr, och sedan i en derpå följande feber, misstänkte ingen, åtminstone icke jag, något ovanligt häruti. Men om saken nu är, hvad jag har hört några säga, så vore det skäl at låta undersöka, huruvida kanhända än mera arsenik finnes i v. S.s gömmor, och som sedermera begagnats af den olycklige. Det bokskåp, hvarom jag talat, är det närmaste intill kakelugnen i hans yttre rum.

Det är icke blott ledsamt, utan till och med komprometterande att tala om intima förhållanden af visst slag; men i ett bref till en embetsman af herr polismästarens höga egenskap. och hvaraf man med full förtröstan kan hoppas, att det meddelade ej leder till annat än godt resultat, bör jag icke förtiga följande. Ryttm. v. Sch. hade tagit till sig en flicka, bland theatrens choeurelever, och som bodde i hans rum äfven om nätterna. Flickan är, som jag tror, ganska beskedlig; men det hände en eller annan gång, att hon vistades borta öfver natten, utan att gubben fick veta hvar hon var. Han sade sig äfven hafva beträdt henne med en osanning i detta afseende. Denna i sig sjelf obetydliga händelse grämde honom likasom med svartsjukans brand, till den grad, att hans sjukdom derefter betydligen förvärrades; och mig förekommer ej osannolikt, att efter detta nya prof på menniskor, såsom han misantropiskt brukade utlåta sig, han ånyo och mera än förut föll på den olyckliga tanken att afhända sig lifvet.

Att härvid fatta misstanka på den nyssnämnda flickan, eller på andra af v. S.s omgifning och bekantskaper, i fall förgiftning egt rum, synes alldeles olämpligt. Jag har till och med hört mig sjelf nämnas bland dem, som härvid kommit i fråga, ehuru orimligt detta än är. Jag har hört talas om en soppskål, hvari en af v. S.s qvinliga betjening skall hafva funnit arsenik; och med hvilken skål jag skulle hafva stått i beröring, under det att pigan gått efter en nyckel till ett visst bekvämlighetshus, som jag, i följd af påkommende behof, begärde. Häruti är intet vidare sannt, hvad mig angår, än att jag fick den omtalade nyckeln och gick till dess bestämmelse. Någon soppskål påminner jag mig icke vid hela detta uppträde; och kan då så mycket säkrare förklara att jag ingenting lagt deri. För öfrigt är klart att för mig ej fanns det ringaste motiv att önska v. S.s död; men väl motsatsen. Hans död skulle för mig vara ganska brydsam, emedan han ensam alltid haft — — — — — — alla medel i sina händer; men jag, efter hans frånfälle, om det timade före massens utredning, kunde af massen fordras till ansvar för åtminstone hälften, om det ej — — —. Dessutom, om unga herr Joh. v. S. kallas, kan han intyga, att jag flera gånger sökte honom, och enträget bad honom gå till sin gamla sjuka far, försona sig med honom och taga boet om händer, innan det möjligen vid gubbens plötsliga frånfälle förskingrades af främmande. Skulle nu jag haft i sigte att vålla hans död, för att sedan roffa hans bo, så skulla jag väl icke hafva sökt förmå hans son att taga sig den gamla an, hvarigenom jag tydligen utestängdes. Att jag härvid handlat så mycket mera oegennyttigt, är klart äfven deraf. at gamla von S. verkligen långt förut hade yttrat sig önska mig till en af utredningsmännen efter hans död; och hervid ärnade helt och hållet utestänga sin son. Om detta blifvit utaf, skulla jag väl lättast och snarast kunnat komma i tillfälle till egennyttiga afsigters befrämjande. Men då jag, långt ifrån att biträda denna plan, i itererade omgånger bad unga herr v. S. öfvertaga sin fader, då hans tilstånd försvagades, så måste väl detta utgöre det störste bevis på grundlösheten af ett slikt motiv, och hvad deraf skulle följa.

Naturligvis blefve det komprometterande för slägten, om alla dessa och många med dem gemenskap egande omständigheter lades inför offentligheten genom en legal undersökning; men jag har emellertid icke ansett det orätt, att hafva lemnat dessa upplysningar till det begagnande Herr Polismästaren finner tjenligt.

Med djupaste högaktning tecknar Herr Polismestarens
ödmjukaste tjenare
C. I. L. Almquist,
Reg. Past.

Gbg. den 14 Juni 1851.

Hvad nu hine forunderlige Optegnelser angaar, om, hvorledes han skulde holde denne og hiin „i Schak“, saa udvise de strengt taget kun, hvorledes han har forudseet, at der maatte falde en stærk Mistanke paa ham; en Mand med saadan Sands for spændende Intrigue og interessante Kombinationer, som Almquist har lagt for Dagen i sine Skrifter, kan meget vel tænkes at have fundet Tilfredsstillelse i at udmale sig alle de tvetydige Situationer, der vilde opstaa under en justitiel Undersøgelse, og Midlerne til at rede sig ud af dem, uden selv at have begaaet Forbrydelsen.

Almquists pludselige Flugt syntes at aflægge det tydeligste Vidnesbyrd om, at han var sig en Brøde bevidst. „Den, der har seet ham i de sidste Øieblikke,“ ytrer Sturzenbecker i sine „Grupper och personager“ om ham, „før han i en rivende Storm med en liden dansk Færgebaad ved Nattetid førtes bort fra Fædrenejorden, veed, hvorledes den Mand seer ud, der vel kan udføre hvilken Daad det skal være, men ikke kan bære den, og i den Henseende røbede han sig virkelig ogsaa saa tydeligt, at den fremmede Baadfører, da han lykkelig havde sat ham i Land paa fremmed Grund, udbrød: „Enten var den Mand ikke rigtig klog, eller ogsaa var han en stor Misdæder."" Det Spørgsmaal synes os her at ligge temmelig nær, hvorfor man ikke ligesaavel kan antage det Første som det Sidste, og i hans pludselige Flugt see et Udbrud af den „partielle Sindsforvirring“, man har anført til Forklaring af hans formeentlige „Udaad.“

Det for Almquist uheldigste og det, som vel egentlig har gjort, at man var saa hastig til at ansee hans Brøde for fuldt indiceret, var den heftige, hos Mange reent instinktmæssige Uvillie, som den svenske Almeenhed nærede mod ham. Mangt og Meget i denne kunde maaske have sine gode Grunde, og det er langtfra vor Mening at optræde med nogen Apologi for hans „Går an“-Theorier og mange andre usunde Phantasterier; men hvad som mest havde bidraget til at gjøre Jordbunden modtagelig for enhver nokſaa grundløs Beskyldning mod Almquist, var den nederdrægtige Agitation, der var bleven reist mod ham i et under et vist Parties Protektion oprettet Skandalblad ved Navn „Folkets Røst“, hvis Hovedøiemed var at faa ødelagt Aftonbladet, af hvis Redaktion Almquist var et mangeaarigt og virksomt Medlem. Det er for den, der ikke selv har havt Anledning til at undersøge dette Blad, neppe troligt, hvilken Gemeenhed „Folkets Røst“ lagde for Dagen mod J. L. Hjertas Blad, mod denne selv og mod alle hans Medarbeidere. Da Almquist var flygtet, skjød det naturligviis Viktoria og fremstillede hans Brøde som aldeles afgjort med en saadan Urætteligheð, at den alene maatte have været tilstrækkelig til hos den store Masse at rodfæste Overbeviisningen om hans Skyldighed.

Fra Bergens Museum.

XI.

Et Relikvieskriin fra det 11te eller 12te Aarhundrede.

Enhver, der har besøgt en katholsk Kirke, vil sikkerlig have lagt Mærke til de mange forskjellige Billeder og Symboler af Træ, Metal eller Sten, som der overalt ere udstillede, deels for at vække Andagt, deels for at vedligeholde Troen, eller maaske rettere Overtroen hos den kirkesøgende Almue. Om end mange af disse Udstillingsgjenstande kunne vidne om dyb og oprigtig Pietet, træffer man dog hyppig paa Ting, der kun paa Grund af Overtro og Uvidenhed hos Almnen fremdeles kunne blive forevisté som i gamle Dage. Hvem har saaledes ikke hørt Tale om de mange forunderlige Ting, der under Navnn af Relikvier gjemmes i kostbare Skriin, — om en Æske „ægyptisk Mørke“ eller nogle Trin af „den Stige, Jakob saa i Drømme“ og lignende Produkter af kras Overtro! Almindeligst er det dog Been eller andre Levninger og Efterladenskaber af Helgener. Saadant gjemmes, som naturligt er, med stor Omhyggelighed og betragtes med dyb Ærefrygt, og den Fremmede, for hvem det forevises, gribes ofte uvilkaarlig af en Følelse af Vished om Relikviernes Ægthed, om han end ikke tror paa deres heldbringende Indflydelse eller mirakuløse Lægedom. I vore Dage bevares saadanne Relikvier i meget kostbare og kunstfærdigt forarbeidede Gjemmer af Guld eller Sølv, rigt besatte med Ædelstene. Før i Tiden nøiedes man med simplere Æsker og Skriin, hvorpaa der dog var anvendt en sjelden Arbeidsflid og en efter Datidens Begreber uhyre Luxus. Historien har opbevaret Sagnet om vort Lands mærkeligste Relikvieskriin, som St. Olafs i Throndhjem, St. Sunnivas i Bergen o. fl.; men af selve Skrinene besidde Oldsamlingerne her i Landet desværre saare faa, og disse i Regelen i en temmelig mislig Forfatning.

Bergens Museum har dog været saa heldigt, at overkomme to temmelig gamle og saare mærkelige Relikvieskrin. Det ene, hvoraf vi her levere en Tegning efter Originalen, stod i sin Tid i Forthuns Kirke i Lysters Præstegjæld i indre Sogn, det andet, af lignende Form og foræret Museet af Lensmand Leganger paa Søndmøre, er kommet fra St. Thomas Kirke ved Nystuen paa Filefjeld, hvorfra det blev bragt, da Kirken i 1808 blev nedreven.

Som man af Tegningen vil see, har Relikvieskrinet Formen af et Kirkeskib; denne Form ogsaa det andet Skrin. Selve Gjemmet hviler paa en Række Søiler, der bære de paa Væggene anbragte Rundbuer; over disse findes en Rand med Bogstaver, eller rettere hele Alphabetet, samt desuden nogle Bogstaver, der synes

*) H. = Hedda Häger. A. = Amanda Brandt. Lor. = hattmakare-åldermannen Lorentz. J. = v. Scheven. G. = id. P. = polisen. D = domstol.

Dekkes Skibsv

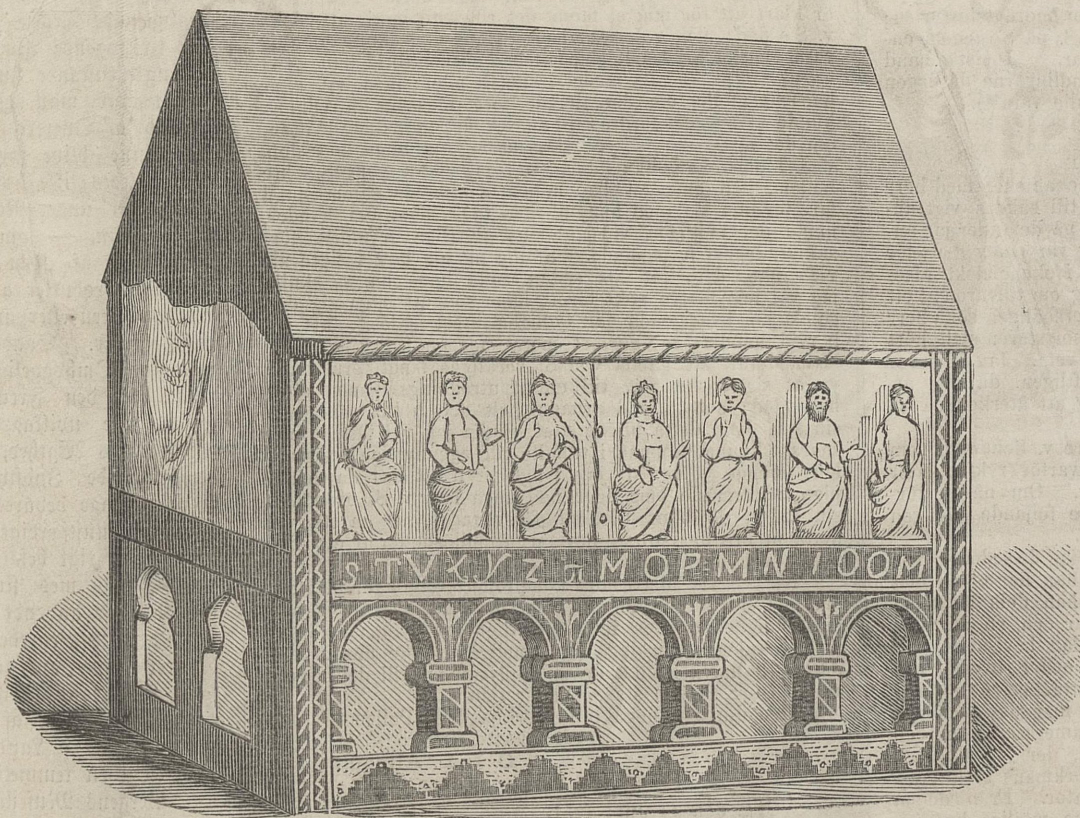
Duo fratres. Ariel. Mercator Aurora.

Bygningsskuur. Telegraph.

Dampsag. Bygningsskur. Vøringen paa Landsætningsbedding. Bygningsskuur.

Vaaningshuse.

at skulle betyde: Christus, Maria, Ave Maria og Amor vincit omnia. Bogstaverne ere deels Runer, deels saakaldte Munkebogstaver. Langs Langvæggene er anbragt 13 Figurer (6 paa denne og 7 paa den anden Side), der skulle forestille Frelseren og de 12 Apostle; alle disse Figurer ere i ophøiet Arbeide og af forgyldt Kobber. I Gavlerne sees Brudstykker af to større Figurer. Hist og her paa Skrinet er der smaa Kroge, der antages at have tjent til Fæste for Baand, Rosenkrandse, Klokker og andet deslige, hvormed saadanne Skrin udstyredes, naar de bares i høitidelig Procession paa vedkommende Helgens bestemte Festdag, eller naar Pest og Ildebrand skulde afværges eller dæmpes ved at disse Skrin bares om blandt Mængden eller ind mellem de brændende Huse. Det egentlige Opbevaringssted for Reliqvien antages at have været en Æske, der kunde indsættes i den ene Gavl, hvor der findes en Luge med tilhørende Hængelaas. Hvori Relikvien har bestaaet, vides ikke. — Skrinet bestaar af Egetræ og er overtrukket med forgyldt Kobber, der ved Smaastifter er heftet til Træet. Dets Længde er 12 Tommer, Høiden $11\frac{1}{2}$ og Bredden $4\frac{3}{4}$ Tomme. Selve Arbeidet vidner ikke om nogen udmærket Kunstfærdighed, men Skrinets Værd bestaar fornemmelig i dets Ælde og saadanne Sagers store Sjeldenhed. Om Alderen vides dog Intet med Bestemthed; men af Rundbuerne som en architektonisk Form og af Bogstaverne, en Blanding af Oldtidens Runer og Middelalderens Munkebogstaver, maa man antage, at Skrinet er henved 800 Aar gammelt, og er denne Antagelse nogenlunde paalidelig, saa have vi forelagt vore Læsere Afbildning af en høist mærkelig Antikvitet.

Fra Bergens Museum: Et Relikvieskriin fra det 11te eller 12te Aarhundrede.

En Naturforskerfamilie.

I Aaret 1797 udkom en i flere Henseender mærkelig Bog, der ogsaa snart i vide Kredse vakte Opmærksomhed, betitlet, „Johann Andreas Neumanns Naturgeschichte der Vögel Deutschlands nach eigenen Erfahrungen entworfen" etc. I 1820 begyndte tredie Oplag at udkomme „durchaus umgearbeitet, systematisch geordnet und mit getreu nach der Natur eigenhändig gezeichneten und gestochenen Abbildungen aller deutscher Vögel etc. aufs neue herausgegeben von dessen Sohne Johann Fridrich Neumann." De, der kjende den ornithologiske Literatur vide, at den staar som et af de mest talende Vidnesbyrd om videnskabelig Samvittighedsfuldhed og Flid og, hvad Jagttagelsernes og Afbildningernes Troskab og Skarphed angaar, er et Mønster i sit Slags.

Hvilken Tilfredsstillelse maa det ikke være, naar en Fader paa denne Maade kan opdrage sine Børn til at fortsætte og afslutte en Stræben, til hvilken den Levetid, der er den Enkelte beskaaren, ofte synes saa utilstrækkelig, og hvilket smukt Baand maatte ikke forene en Familie, der var knyttet til hinanden ikke blot ved de hverdagslige Vaner, men tillige ved en Gjerning, der udgjorde hver Enkelts og hele Slægtens Livsformaal!

Faderen var født i en liden Landsby Ziebigk, i Nærheden af Cöthen, og var som Autodidakt, medens han efter Faderens Død styrede sin Gaard, lidt efter lidt kommen ind paa Naturvidenskabernes Felt. Ud af egne Jagttagelser, efter de omhyggeligste Forberedelser, og efter at han med utrolig Møie havde faaet fuldstændiggjort sine ornithologiske Samlinger, fremstod det nys nævnte Arbeide, i hvilket han i sine tvende Sønner fandt baade utrættelige og kyndige Medarbeidere.

„Den ældste af mine tre Sønner", skrev han selv i Fortalen til sin Naturgeschichte viste stor Lyst og Dygtighed til at tegne og male; jeg lod ham give Undervisning deri. Naar jeg nu havde fanget eller skudt en sjelden Fugl, saa tegnede han den af; dette bragte

Bergen.

Materialhuse.

Gustav Adolph.

Norden.

os paa den Tanke til vor Fornøielse at anlægge en Samling af alle de Fugle, der droge gjennem vor Egn. Ved gjentagen Øvelse naaede han en saadan Grad af Dygtighed i at tage disse Afbildninger, at det bragte mig til den Beslutning, at lade dem stikke i Kobber og udgive dem sammen med en beskrivende Text. Da imidlertid ingen Fugl blev afbildet uden efter Naturen, voldte det mig en usigelig Møie at faa skudt eller fanget alle Trækfugle, især saadanne, der kanske kun besøgte os en Gang hver tredie-fjerde Aar, saaledes at jeg ofte næsten angrede at have begyndt paa Arbeidet. Da det imidlertid kostede mig formeget at betale en Kobberstikker og jeg forudsaa, at det vilde blive mig umuligt paa denne Maade at faa fuldført min Plan, saa maatte min Søn lære sig selv at gravere Pladerne og jeg selv at tage Aftrykkene af dem, hvad som da kostede os nyt Arbeide." Den tredie Broder i denne Naturforskerfamile, Carl Andreas Neumann, der havde modtaget en Ansættelse i Forstvæsenet, var den udmærkede Praktikus, der bragte hjem det Meste af de rige Skatte, hvormed Sønnerne forøgede de af Faderen efterladte Samlinger.

Naturforskerne Neumann.

Biskop Dr. Erik Pontoppidan og Stiftsprovst Ole Tidemand, Sognepræst til Domkirken i Bergen.

Et Afsnit af et større utrykt Arbeide om Pontoppidans Virksomhed som Biskop i Bergens Stift i Aarene 1748—1754.

(Af Sognepræst J. F. Lampe i Tysnes.)

(Slutning fra forr. Nr.)

Forsaavidt var altsaa denne ubehagelige Sag bilagt. Men under Mødet hos Biskopen i Anledning af den Bergendalske Sag havde Biskopen foreholdt Stiftsprovsten, der, som ovenfor anført, benegtede aldeles Rygtets Sandhed, hans ved en anden Leilighed udviste Mangel paa Sandruhed, hvorfor man ikke altid kunde stole paa hvad han sagde, og helleriкke i nærværende Sag. Herover og fordi Stiftsprovsten mente, at Biskopen under Forligsmæglingen holdt mere med Bergendal end med ham, vaktes hans Uvillie og Fortørnelse mod Pontoppidan, hvem han ikke utydelig lagde an paa at ville tillivs, idet han i en Skrivelse til begge de stikaldte Præster krævede dem til Vidne paa, hvad der var passeret under Sagens Forhandlinger, og under 18de September

tilmeldte han Biskopen, at han følte sig saaret, fordi han af denne var paa en usømmelig og uretfærdig Maade sat til Rette, hvorfor han forlangte Satisfaktion. Herpaa svarede Biskopen samme Dag, og idet han lykønsker ham i Anledning af de to forligte Sager, ytrer han videre: „Jeg ønsker, at baade De og jeg maa i Fremtiden skaanes for alt deslige; thi det bør dog Herrens Tjenere ikke at stride, saafremt deres høieste Velfærd kan frelses ved fredelige Midler. Hvad det nu videre er, som De fra min Side savner i Skrivelse af Dags Dato, da venter jeg, at De udlader Dem herom paa en tydeligere Maade. Christi Sind og Lære viser mig, at jeg er alle Mennesker og særdeles mine Embedsbrødre Kjærlighed skyldig, og af den Drift er det, at jeg har søgt at dæmpe trende skandaløse Processer i Fødselen. Den skal og lære mig fremdeles at føre mit Embede med Kjærlighed og i Nødsfald med Alvorlighed mod dem, som ere min Inspektion anbetroede, hvilket jeg og i lignende Tilfælde baade tillader og raader Dem i Deres Cirkel. Derved vil jeg tillige velmeent og i Kjærlighed tilraade Dem at gjenkalde og tage til Dem det Brev til enhver af de velbemeldte Præster, i hvilket De kræver dem til Vidne om min paaliggende Embedsgjerning og Forhold imod Dem, hvilket jeg just med samme Præsters Vidnesbyrd er færdig at justificere for den, men for ingen anden end den Dommer, som derover kan kalde mig til Regnskab. Kjære Hr. Stiftsprovst! var jeg saa let at støde ved Ord, endogsaa skriftlige Ord, da fandt jeg efter enhver Fornuftigs Mening Anledning nok i bemeldte meget betydelige Brev. Men vil De, da vil jeg lade det blive ved forrige Venskab og fredelige Omgjængelse, forsikrende, at jeg ved hver Anledning skal vise mig for Mennesker saavelsom for Gud at elske det, som hos dem er Elskværdigt."

Denne humane og venlige Skrivelse synes ikke at have udrettet Noget, meget mere havde den en modsat Virkning af den tilsigtede, idet Stiftsprovst Tidemand deri troede at see en Frygtagtigheds Aand hos Biskopen, som han mente nu var kommen til Erkjendelse om at have forløbet sig og derfor vilde gjerne gjøre det godt igjen. Han kunde nemlig ifølge sit Standpunkt ikke begribe, at en retsindig Biskop kunde i visse Tilfælde uden at træde sin egen Værdighed som Embedsmand for nær endog uopfordret række Haanden til sin Modstander, naar derved et høiere Gode kunde opnaaes, uden at en saadan Adfærd behøvede at underlægges urene Bihensigter. Det var derfor saa langt fra, at Stiftsprovsten for Eftertiden søgte at lægge Baand paa sin Heftighed, at den endog traadte skarpere frem ligeover for Biskoppen. Der maa imidlertid være foregaaet adskillige Stridigheder imellem dem i denne Tid, hvilke i Forening med en drøi Skrivelse fra Stiftsprovsten af 27de September, som nu ikke findes i Bispearchivet, maa omsider have udtømt Biskopens Taalmodighed, da denne i en Svarskrivelse af 17 Oktober derefter tager deraf Anledning til at udtale sig paa en alvorlig Maade, idet han forelægger Stiftsprovsten forskjellige Punkter til Vedtagelse for Eftertiden i hans Embedsførelse, saasom han ellers vil se sig nødsaget at gribe til andre Forholdsregler. „Deres", siger Biskoppen i nævnte Skrivelse, „i disse Dage paa ny mod mig udviste adskillige Overhørigheds-, ja forsætlige Gjenstridighedsprøver, aftvinger mig af yderste Fornødenhed følgende monita pastoralia. Min Grund og store Føie hertil skal legitimere sig ved hvert Punkt. De Ord og Expressioner, i hvilke Tingene forestilles Dem, kunde vel salva veritate smage af mindre Moderation og Skaansel. Hertil kan jeg finde største Anledning i Deres Skrivelse af 27de September, hvor De skriver: „De behøver ikke min Omhu for Dem, De skal ikke trænge til Barmhjertighed o. s. v." Men se! min Kjærlighed mod Næsten maa derved ikke blive træt, om den misbruges til ny Gjenstridighed, ligesom min Ømhed og Omhu for Deres Velfærd mistydes til Frygtagtigheds Anseelse. Nu kjære Hr. Stiftsprovst! hvad Enhvers indvortes Grund er, kjærlig eller ukjærlig, det skal Dagen aabenbare. Men enten De vil tro det, eller ikke, saa tror dog jeg ved skarpeste Selvprøvelse, at med disse monetis paternis et pastoralibus gjøres det allersidste Forsøg, som jeg kan gjøre til at skaane Dem for større Uleiligheder. Vil De love mig Lydighed i disse følgende Stykker, da kan Alting være vel mellem os, og om vi af saadanne Aarsager, som jeg sidst sagde Dem mundtlig, ikke just kan blive meget fortrolige Venner da ønskede jeg dog for Publici og vor egen Skyld at leve tilsammen som fredelige Naboer og Medarbeidere i Herrens Gjerning. Mine Monita ere efterfølgende:

1. De har hørsommelig at efterleve for Fremtiden Forordningen om Ungdommens Konfirmation, særdeles in articul. 12, som hidindtil er overtraadt. (Se derom længere nede).
2. De har ikke uden i absolut uforgjængeligt Nødsfald at tillade nogen Student (Kandidat) at prædike for Dem til Høimesse i Domkirken, hvor det er res pessimi exempli at være saa magelig at lade hveranden ja undertiden tvende Høimesseprædikener tillige paa Rad gaa Dem som Sognepræst forbi. At De bestandig leier en Student (Kandidat) til Deres Fredagsprædikener, kan jeg gjerne lade passere, i Betragtning af Deres Provsteembede og andre tilfældige Forretninger, skjønt jeg selv, som i Frederiksborg*) ogsaa havde noget at gjøre, men maatte holde mine Fredags- saavelsom Søndagsprædikener foruden nogen Vikarii Hjælp.
3. At naar De finder Dem lovlig undskyldt og forhindret fra Høimesseprædiken, De da efter min længesiden venlige Formaning, ville lade en af Kapellanerne træde op for Dem til Høimesse, da en Student (Kandidat) kan forrette Kapellanens Prædiken. Herom har jeg oftere venligen talt baade med Dem og Kapellanerne, hvilke sidste heller ikke har vægret sig med et Ord, men De vedbliver fremdeles at vægre Dem, hvorfor jeg nu giver Dem min alvorlige Befaling til Efterlevelse heraf. Skulde det Tilfælde indtræffe, at ingen af Kapellanerne kan hjælpe Dem, har De at melde mig det om Lørdagen, da jeg ikke skal unddrage Dem og Menigheden min Hjælp i at forsyne denne Tjeneste.
4. At De ikke prædiker Dem selv, men Christum, og ikke ytrer Deres private Affekter saa kjendelig, som undertiden skeet er i Kirken ved offentlig Tale, særdeles sidste Domin. 18 post Timot., da De indsatte Frederik Fasting til Kapellan i Nykirkens Sogn, og man istedet for hans Rekommendation, hørte Dem først plaidere Deres eget Hjertes Fylde med saadanne Bitterheder, som tjente kun til Andagts Dæmpelse, se Lovbogens 2—4—7 og 9.
5. At De lægger mere Vind paa Sanddruhed og Oprigtighed, end De i disse Tider har lagt for Dagen i en og anden Prøve, som Deres egen Samvittighed endelig maa overbevise Dem om, da endog Deres egen og Andres Haandskrift kan gjøre det. Herrens Tjeneres Symbolum bør være som Apost. 2 Cor. 1, 12 εν ʽαγιοτητι καί ειλικρινειᾳ του θεου κ. τ. λ. Uden den due de allerbedste Gaver slet Intet, ja bliver endogsaa desto farligere i disse naturalistiske Tider.
6. At vogte Dem for saadan Vrangvillighed mod Deres Medtjenere, som den De nylig viste mod Hr. Chr. Selmer i at paatvinge ham ligesom beskikkelsesviis ved 2 Mænd Deres Katechisations Vices, da han stod færdig at drage til sin Menighed i Strudshavn, men maatte blive hjemme og forsømme sin egen Embedsforretning, nemlig Husbesøgelse, hvori hans Flid langt overgaar Deres, som hver Mand maa tilstaa; da De endog efter Magistratens Advarsel hverken selv, eller ved Andre har seet Dem om efter Arrestanterne, som i det publike Fængsel af Usundhed bortdø een efter anden, ligesom Hedninger.

Ligeledes har De at vogte Dem for saadanne Fortræd eligheder, som den nylig viste, i at nægte Kapellanerne ved Domkirken den fornødne Frihed at efterse Ministerialbøgerne, som Klokkeren under Deres Inspektion gjemmer og daglig tør blade i, men Deres Medtjenere ikke engang maa gaa hen og se i hos ham, uden at udbede sig hvergang Sognepræstens Tilladelse, hvilket er en underlig og ufornøden Tidsspilde, saa ofte man til Exempel vilde se, hvorlænge den eller den havde holdt sig fra Sakramentet, eller hvorlænge de og de Folk havde været forlovet, uden at lade sig vie.

7. Endelig har De at vogte Dem for saadan aabenbar og fast mageløs Gjenstridighed imod mig selv, som De nylig den 14de Dennes til min Forundring og store Medlidenhed vovede, i at nægte endog mig den Frihed at se i samme Bøger, medmindre jeg gav Dem skriftlig Ordre og derhos lovede, at Hr. Selmer ikke maatte se i dem**). Denne Dristighed gik saa vidt, at om min Langmodighed ikke havde gaaet videre ved Guds Naade, da havde jeg i Betragtning af Deres Overhørigheder forfaret med Dem efter Lovens Bydende 2 17—8 og 22. Men endnu vil jeg til Christi Lovs Opfyldelse bære Deres Skrøbeligheds Byrde og vente, at De uden Ophold svarer mig med faa Ord og ikke efter Sædvane med lange uvedkommende Omsvøb, enten De lover mig som Deres foresatte Tilsynsmand Lydighed i disse Stykker, eller ikke.

Disse pastorale Advarsler maa nok ikke i deres Helhed have frugtet, eftersom Biskoppen under 22de Oktober derefter fandt sig foranlediget at nedsende en Forestilling til Kirkekollegiet, hvori de anførte Beviser paa Stiftsprovst Tidemands Myndighed og Umildhed mod sine Underordnede samt Gjenstridighed mod sin Biskop nøiagtig ere fremstillede, og hvori han endelig forlanger Kollegiets Bistand, for at han med Frugt kan haandhæve sit Embede. Han omtaler deri sin Ulyst at bruge Myndighed, som uforeenlig med hans naturlige Tilbøielighed, uden hvor det i høi Grad fornødiges og hvor milde Midler ikke nytter. „De", siger han, „som kjende min personlige Charakteer, vide vel, at jeg just ikke er af Naturen autosithetisk, ja, at naar jeg nødes til noget saadant, maa jeg saagodtsom affektere." Men at han alligevel har seet sig nødsaget til at bruge den fornødne Alvor ligeoverfor Stiftsprovstens Anmasselser viser, at han har havt den største Aarsag dertil, og at dette alene er skeet for Embedets Skyld, og at dersom der ikke sættes Skranker for hans Gjenstridighed og Opsætsighed, vil andre Ligesindede deraf tage Exempel til nye Uroligheder. „Just derfor", bliver Biskoppen ved, „bliver det allesteds vanskelige Biskopsembede uden eftertrykkelig Sutien fra høiere Steder dobbelt vanskeligt paa dette Sted, om hvis Disposition til idelig Urolighed ja Stridbarhed skjønt i lutter lumske og underfundige Paafund, jeg vel havde hørt meget af Rygtet, før jeg kom hertil, men dog ikke nær det, jeg befinder i daglig Erfaring, da den faktieuse Sammenflettelse idelig ytrer sig i tusinde uteerlige Chikaner. Hvor mange og store Vanskeligheder jeg for min Deel har fundet og daglig finder, naar jeg vil afsted paa mine fornødne Embedsreiser, og hvilke labores fere Herculeos in expurgando qvodem qvasi Augiæ stabulo her maa foretages, det vil jeg ikke besvære det høie Kollegium at melde om, thi min Maade er ikke at klynke over Vanskeligheder, som hele Verden er fuld af; jeg skyer ingenlunde det fornødne Arbeide, som er min Lyst, naar det kun kan drives i Fred og Ro." Men just fordi han ikke kan nyde denne, maa han bede om Kollegiets Bistand og Anviisning om hvorledes der skal forholdes med Stiftsprovst Tidemand. Skal han aktioneres for den udviste Overhørighed, ønsker Biskoppen, at en anden, end han selv maa gives denne Kommission. Bedst var det om Tidemand blev transloceret, hvilket Menigheden bedst vilde være tjent med.

Nu skulde man med Rette have ventet, at der fra Kirkekollegiets Side var bleven taget tilbørlig Hensyn til denne Biskoppens velbeføiede Klage over Stiftsprovst Tidemands Embedsførelse, thi man vil vanskelig i de Tider og under de daværende Forholde lede efter et Sidestykke til den Djærvhed og Opsætsighed, som her blev lagt for Dagen af en Sognepræst mod sin Biskop. Men Kollegiet forholdt sig aldeles roligt, uden engang med et eneste Ord at udtale sit Misnøie med Stiftsprovstens Adfærd, og dette maa synes saa meget mere besynderligt, som der i Kollegiets Midte fandtes Mænd, med hvem Pontoppidan i sin tidligere Embedsstilling havde staaet i nær og venskabelig Forbindelse, og af hvem han med al Billighed kunde vente Hjælp og Bistand til Haandhævelse af sit Embede. Desuden var i nærværende Tilfælde Klagen kommen fra en Mand, der henregnedes til „Partiet" og om hvem der ikke med Føie kunde siges, som det stundom hed i dette Kollegium om andre Biskopper, der stode udenfor Pietismen, at han krænkede „de dyrebare Sjæle", eller angav det som „tildels" var urigtigt, eller at han med Grund kunde beskyldes for Uforsigtighed"*). Det gik her, som i saa mange andre Tilfælder: Sagen blev lagt tilside og for stedse begravet i Kollegiets Archiv. Desuden strømmede nu Hofluften i en ganske anden Retning, end i Christian den 6tes Dage, og det er neppe urimeligt at antage, at den religiøse Reaktion, der under Frederik den 5te lod sig kjendelig tilsyne, ikke var uden Indflydelse paa Bedømmelsen af Pontoppidans Embedsforhold fra høiere Steder. Sagen maatte derfor af denne gribes an paa en anden Maade, om det skulde lykkes ham at vække den Opmærksomhed hos Styrelsen for den Hjælp, han i sit Embede høiligen tiltrængte.

Under disse Forhandlinger var nemlig en Sag endnu uafgjort, som allerede længere i Forveien var sat i Bevægelse. Vi have ovenfor seet, at et af de monita pastoralia, som Biskoppen forelagde Stiftsprovsten til Vedtagelse, bestod i at rette sig efter Forordningen af 13de Januar 1736 § 12 om Ungdommens Konfirmation. Det havde nemlig været almindelig Praxis hos Præsterne ved Bergens Domkirke at udelukke Trediepræsten, hvis Embede blev oprettet ved Rescript af 5te Mai 1741, fra Deeltagelse i at konfirmere Ungdommen. Saaledes forbeholdt Stiftsprovst Tanch som Sognepræst og den daværende øverst residerende Kapellan Haberdorff sig allene denne Rettighed, medens den nederste Kapellan Lyder Fasting blev af dem forment at befatte sig med Konfirmationen. Da imidlertid Tidemand 1747 havde afløst Tanch som Sognepræst, Lyder Fasting var kommen i Haberdorffs Sted som øverste Kapellan og den forhen omtalte Chr. Selmer var ansat som Tredie præst eller nederste Kapellan, gjorde Sidstnævnte Fordring paa ifølge Forordningens § 12 at stædes Adgang

*) Pontoppidan var 1734 Slotspræst i Frederiksborg og Sognepræst i Hillerød.

**) Ved denne Leilighed maatte Biskoppen gjøre en lovlig Rekvisition af Kirkebøgerne ved Konrektor Lekjær og sin Amanuensis Jonas Kjerulf, uden de bleve ham udleverede.

*) Se Biskop Herslebs Indberetning om Kirkeinspekt. Koll. i J. Møllers Biblioth. 5te Bind S. 149.

til i Lighed med de tvende andre Præster at konfirmere de Børn, der anmeldte sig hos ham til Forberedelse. Hertil fandtes Tidemand og L. Fasting aldeles uvillige, da de foruden at paaberaabte sig gammel Praxis, formente at Trediepræsten var at betragte som Hjælpepræst eller deres Kapellan og havde ikke at befatte sig med Konfirmandernes Underviisning uden efter deres Ordre og paa deres Vegne. Imod en saadan Fortolkning af sit Embede protesterede Selmer, og forlangte derhos af Biskoppen, at den ham ved Forordningen hjemlede Rettighed maatte blive ham tilstaaet. Ihvorvel Sagen stillede sig for Biskoppen saaledes, at den ikke kunde være tvivlsom, men at Retten var aabenbar paa Selmers Side, vilde han dog til Betryggelse for sig selv ingen Erklæring afgive, førend Kirkekollegiets Formening var indhentet, og imødegik han i sin Skrivelse til samme de af de tvende Præster anbragte Grunde og gjorde opmærksom paa, at Trediepræsten aldeles ikke ifølge den ham meddelte kgl. Instrux kunde betragtes som Hjælpepræst, eftersom han umiddelbar var udnævnt af Kongen, havde et selvstændigt Embede og erholdt tillige med de to andre Præster ved Menigheden Huusgodtgjørelse af Bykommunen. Heri erklærede Kollegiet sig aldeles enig med Biskoppen, hvilken Mening det udtalte i Svarskrivelse af 30te Oktober, idet det forøvrigt henviste til Rescriptet af 5te Mai 1741, hvori de Trediepræsten paaliggende Forretninger omhandles og hvori ogsaa er nævnt Konfirmandernes Underviisning, og fremhæver Kollegiet udtrykkelig, at en uhjemlet Praxis ingenlunde svækker Forordningens klare og tydelige Ord, ligesaalidt som den betager Eftermanden hans lovlige Rettigheder. Ved Modtagelsen af denne Kollegiets Kjendelse deciderede Biskoppen til Fordel for Trediepræst Selmer, der altsaa nu gaves Adgang til i Forening med de 2de andre Præster at undervise Konfirmander. Men derved var alligevel Sagen ikke afgjort, thi Stiftsprovst Tidemand forlangte, da Decisionen blev ham af Biskoppen meddeelt, dennes Erklæring om han havde nogen kongelig Ordre til heri at decidere, uden hvilken han ikke ansaa sig forpligtet at efterkomme Biskoppens Bestemmelse, saameget mere, som han og L. Fasting havde iforveien indgaaet med en Forestilling til Cancelliet, hvori Sagens Sammenhang var anført. Hertil svarede Biskoppen, at Tidemand og Fasting havde allerede ved denne Leilighed at erklære, hvorvidt de vilde befølge den faldne Decision, eller ikke, uden at han ansaa sig forpligtet at forevise nogen speciel Ordre eller kongelig Bemyndigelse i saa Henseende. Nogen Erklæring blev af dem alligevel ikke afgiven, men Sagen forlangt udsat i Paavente af Cancelliets Svar i Anledning af den indsendte Forestilling. Dette Svar lod imidlertid vente paa sig, thi idet Klagerne havde gaaet Kirkekollegiet forbi og direkte henvendt sig gjennem Cancelliet til Kongen, maatte dette først indhente Biskoppens Erklæring over Sagen, førend denne kunde blive afgjort. Erklæringen afgaves ogsaa af Biskoppen, og fremstillede han deri med Klarhed de allerede førte Forhandlinger med Kirkekollegiet, angav de Grunde, der talte imod Klagernes Paastand, hvilke ovenfor ere anførte, og omtalte endelig deres Uvillighed til at rette sig efter hans Decision. Han slutter sin Erklæring med følgende Ord: „Dersom denne overhørige Selvraadighed og mit Embedes haanlige Tilsidesættelse skulde gaa af aldeles upaatalt og uden Deres Majestæts Deklaration om Mishag over deres (Præsternes) Opførsel, da forsikkrer jeg, at mit Gud ske Lov med velbetænkt og høist fornødne Nidkjærhed begyndte Embede, vilde paa dette helt vanskelige Sted strax faa sit Banesaar. Thi dette maa jeg ved nærværende Leilighed erindre, at da de bergenske Indvaaneres halve Deel og tillige fornemste Deel er af Extraktion og Herkomst fra de nederlandske og tydske saakaldte Fristæder, nemlig hvor Friheden bestaar i at herske over hinanden tour a tour og ligesom man er stærk til, saa sidder der i mange bergenske Folk (om Alle siges det ingenlunde) saadanne republikanske Frihedsnykker, som til at gaa videre og videre tør ikkun faa Luft ved Efterladenhed og Embedsmændenes Decouragement."

Det vedkommer os ikke her at paavise, hvorvidt disse Biskoppens anførte Udtalelser om de daværende Forholde i Bergen vare begrundede eller ikke; han stod imidlertid ikke alene med denne Mening; her skal kun bemærkes, at han neppe kunde have valgt noget kraftigere Middel ved nærværende Leilighed til Opnaaelsen af sin Hensigt, end ved at slaa paa denne Stræng. Kundskaben om at der rørte sig republikanske Tendentser hos Undersaatterne, maatte klinge helt ilde i den suveræne Konges Øren, og der maatte strax tages de fornødne Forholdsregler, for at hindre Smittens mulige Udbredelse. Der udstædtes derfor under 17de Januar 1749 et kongeligt Rescript, hvori bestemtes, at Trediepræsten ved Bergens Domkirke skulde have samme Rettighed som de 2de andre Præster til at konfirmere de Børn, der meldte sig hos ham, og at det derhos skulde tilkjendegives Stiftsprovst Tidemand og Kapellanen Lyder Fasting, at de havde i omhandlede Sag viist Gjenstridighed mod sin Biskop. Dette Sidste var Alt, hvad Pontoppidan for Øieblikket kunde ønske af Regjeringen til Opretholdelse af sit Embeds Myndighed, og han glemmer heller ikke at takke Geheimekonferentsraad J. L. Holstein som Præses i Cancelliet for hans Medvirken til Rescriptets Udstædelse, og beder fremdeles om Kongens eftertrykkelige Hjælp „mod disse mere end gjenstridige Mænd, hvilke i Sandhed ere som det oprørte Hav, hvem jeg ingenlunde kan stille, endskjønt Gud har brugt mig som et Redskab til at stille og forlige flere forargelige Processer, siden jeg kom til Bergen. For dette og deslige er Satan vred paa mig, efterdi han seer mig non nisi pro pace armatum. Den salige og retsindige Stiftsamtmand Bager*) tog man i en Hast Livet af, og jeg spaar mig intet bedre blandt disse halv republikanske Folk, om jeg nogen Tid skal holde ud i denne gloende Ovn."

Ved slige og lignende Ytringer om de bergenske Forholde og om sin mindre end behagelige Stilling under de derværende Stridigheder, skaffede Pontoppidan sig efterhaanden mere og mere Tiltro. Denne synes endmere at være forøget ved hans personlige Nærværelse hos Frederik den 5te i Christiania i Sommeren 1749, og kunde han her udtale sig ganske anderledes for Chefen for det danske Cancelli J. L. Holstein, om hvad der laa ham paa Hjerte, end ved de skriftlige Meddelelser, han ellers sendte ham, og fra dette Tidspunkt skriver sig vel egentlig den Tilnærmelse, som senere lod sig tilsyne mellem begge disse Mænd, og den Tillid Ministeren viiste Pontoppidan, ihvorvel denne, som vi senere ville erfare, endnu fandt Forskjelligt at klage over, paa hvilket der ikke blev raadet Bod. Dog, vi maa nu vende tilbage til at betragte, hvad Virkning Reskriptet af 17de Januar 1749 gjorde fornemmelig paa Stiftsprovst Tidemand, der egentlig var den, der havde drevet den hele Sag, thi Kapellan Fasting havde kun ved dennes Overtalelse fulgt med, uden at han i Virkeligheden havde til Hensigt at ville gaa saavidt, som skeet var. Det var saaledes især Stiftsprovsten, der følte sig skuffet i sine Forventninger om Sagens Udfald; hans Forbitrelse over Kongens Mishag med hans Opførsel mod sin Biskop, vendte sig naturlig mod denne med Trudsel om at ville indsende en ny Forestilling til Kongen, for at retfærdiggjøre sig med Beviis for, at Sigtelsen for Gjenstridighed var ubeføiet. Men det kom ikke længere end til Trudselen, som han fandt sin Regning ved at udbrede blandt Ligesindede, for ligesom at vise, at han ikke havde givet sig tabt. Mod sin Biskop vovede han nu ikke længere at føre et saa djærvt Sprog, meget mere synes han at have viist sig spagfærdig og rolig i sin følgende Embedsførelse. Derimod blev Forholdet mellem de to Præster og Trediepræst Selmer ikke herefter det venligste, men ogsaa her spores tydelig Stiftsprovstens Indslydelse. Ifølge Instruxen for Trediepræsten skulde denne prædike hveranden Onsdag. For i sine Prædikener at kunne behandle sammenhængende Materier, havde han tilforn formaaet Kapellan L. Fasting at afstaa sig Prædikestolen ogsaa for den Onsdag, paa hvilken denne efter Tour skulde forrette, og da Selmer, som før bemærket, var en yndet og afgjort Taler og Menigheden under disse Foredrag i stor Mængde samlede sig omkring ham, og det saaledes var at befrygte, at han efterhaanden ved sine ugentlige Prædikener vilde faa et større Tilløb end nogen af de Andre, og derved vinde større Anseelse, var Fasting svag nok til paa Stiftsprovstens Opfordring at gjøre Forandring i den gjorte Overenskomst og forlangte selv at forrette Onsdagsprædiken. Da Sagen var ordnet ved kongelig Instrux, kunde Biskoppen ikke skride ind eller gjøre nogen Forandring, men han undlod ikke at ytre sit alvorlige Mishag over den Misundelse, som her aabenbar lod sig tilsyne.

*) Herved menes titulær Stiftsamtmand Johan Bager, der døde 1744 som Lagmand over Bergens Lagstol. Han synes at have staaet i nær Forbindelse med Pietisterne og tildels med Hernhuterne. Maa ikke forverles med Christian Bagger, der allerede 1738 var død som Stiftsamtmand i Bergen. Denne var Doctor juris bullatus og Søn af den sjællandske Biskop Hans Bagger.

Brunchorst & Dekkes Skibsværft i Bergen.

Af dette mærkelige og storartede Etablissement er der allerede i No. 4 af dette Blad leveret Beskrivelse og Tegning. Da imidlertid Tegningen kun gav et utilstrækkeligt Begreb om Anlægget i dets Heelhed, har Eieren viist os den Velvillie, senere at meddele en fortrinlig Photographi til behagentlig Afbenyttelse i vort Blad. Idet vi her gjengive samme i Træsnit, skylde vi forøvrigt at bemærke, at et senere os tilstillet løst Pennerids af Baggrunden (Damsgaardsfjeldene), der vilde givet Billedet et mere prospektartet Udseende, men ogsaa uden anden Nytte krævet en meget forøget Plads, kom os forsent ihænde til under nogen Omstændighed at kunne benyttes. Med Hensyn paa Beskrivelsen af Værftet i dets Heelhed, henvise vi til ovennævnte Artikel. Til Forstaaelse af Tegningen i dens Enkeltheder, ville følgende Henviisninger til de paa samme anbragte Tal kunne tjene: 1. Kulboderne, 2. Kai, 3. Mastekrane, 4. Materialhuse, 5. „Norden", 398 Commercelæster, 6. Brygge, til Værn for Tømmeret, 7. „Gustav Adolph", 257 Læster, 8. Materialhuse, 9. Skuur til Bygning af nye Skibe (for Øieblikket Skib paa 260 Læster), 10. „Aurora", 335 Læster, 11. „Telegraph," 178 Læster, 12. „Mercator", 396 Læster, 13. Landsætningsbedding, 14. Skuur til Bygning af nye Skibe (for Øieblikket Skib paa 300 Læster), 15. Duo fratres, 52 Læster, 16. „Ariel," 32 Læster, 17. „Vøringen" paa en Landsætningsbedding, 18. Materialhuns, 19. Skuur til Bygning af nye Skibe (for Øieblikket Skib paa 400 Læster i Bygning, bestemt til Chinafart, 20. Vaaningshuse og Kontor, 21. Portnethuus, 22. Smedie, 23. Vaaningshuus for Materialskriveren, 24. Dampsag-Bygningerne, 25. Materialboder.

Literatur.

Af Prof. Aschehougs i længere Tid forventede Værk om „Norges offentlige Ret" er, som allerede i forrige No. af dette Blad omtalt, udkommen første Afdeling med Titel: Statsforfatningen i Norge og Danmark indtil 1814. Idet vi haabe senere at kunne levere en Anmeldelse fra sagkyndig Haand af dette betydningsfulde og interessante Arbeide, kunne vi ikke nægte os den Fornøielse, til Prøve paa Forf.s Stil og Fremstillingssæt at meddele vore Læsere følgende Brudstykke, der indleder Bogens afsluttende Paragraf om „Foreningens Nødvendighed, dens Nytte for Norge", og ender med nogle her ikke medtagne Bemærkninger om den danske Regjerings Feil og Misgreb, sammenholdte med dens Fortjenester af Landet:

„Det glemtes aldrig i Norge, at Landet engang havde havt sin egen Konge og styret sig selv. Endnu mindre ophørte Normændene at betragte sig som et særeget Folk, forskjelligt fra det danske. Det er tvertimod klart, at de især henimod Foreningens Slutning fik en stærkere Følelse af sine nationale Eiendommeligheder og større Tillid til sine Kræfter. Der gaves saaledes formodentlig altid enkelte, som helst havde seet Foreningen hævet, og flere, som ønskede, at den aldrig var indgaaet. Den danske Regjering synes heller aldrig ganske at have kunnet frigjøre sig for en vis Mistanke til Normændenes Troskab.

Denne Mistanke var imidlertid i det hele taget ubeføiet. Foreningen var, efter 1536 og saalænge den bestod, neppe nogensinde Gjenstand for almindelig Uvillie i Norge. Af og til spoředes der vistnok Tegn til, at Normændene fandt sit Lands Interesser tilsidesatte for Danmarks, eller til Misnøie med Styrelsen. Dette var navnlig Tilfældet under flere af Krigene med Sverige, naar de paalagde Norge altfor tunge Byrder. Men denne Misnøie antog aldrig nogen for Foreningen farlig Charakteer. De svenske Konger søgte flere Gange i saadanne Tider at vække Oprør i Norge, og Krigslykken var oftere Danmark saa ugunstig, at Normændene maatte have havt det i sin Magt med Sveriges Bistand at rive sig løs, hvis deres Hu havde staaet dertil. Saadanne maa vel Forholdene siges at have været under Syvaarskrigen, allerede forinden de gjentagne Krige hos Normændene havde avlet noget Had til Svenskerne. Dengang fandt ogsaa disse adskillige Tilhængere i det Nordenfjeldske. Frafaldet fra Danmark var der, især mellem Præsterne, ikke saa lidet. I det Vestenfjeldske gaves der ogsaa enkelte, som indlod sig med Fienden; men baade der og i det Søndenfjeldske synes Troskaben mod Foreningen i Almindelighed at have været urokket. Endnu lettere vilde det have været for Norge at afbryde Foreningen i 1643—1645 og i 1657—1660. Men noget Forsøg paa at benytte endog den gunstigste Leilighed dertil blev aldrig gjort. Baandet mellem det norske og det danske Folk voxede sig i en vis Henseende altid stærkere. Thi om end ikke det lange Samliv, det fælles Sprog, den fælles Culturudvikling og de mange Forbindelser imellem begge Landes dannede Classer bragte begge Folk til at føle sig som en Eenhed, gjorde de dem dog mere og mere utilbøielige til at skilles ad. Norges Tilstand forandredes vel efterhaanden saameget, at en Ophævelse af Foreningen maatte blive til dets Gavn. Men det var neppe mere end et lidet Antal skarpsynede Mænd, der før 1814 havde tilegnet sig en bestemt Overbeviisning derom.

Det var først, efter at Adskillelsen fra Danmark mod Normændenes Villie havde fundet Sted, den Opfatning med nogen Styrke begyndte at gjøre sig gjældende mellem dem, at Foreningen havde været dem baade en Ulykke og en Forurettelse. Man vilde gjøre Danmark eller i alt Fald Foreningen med dette Rige ansvarlig for, at Norge i det lange Tidsrum hverken havde været saa stærkt og anseet som i dets Oldtid eller

saa lykkeligt, som det blev under sin nye frie Forfatning og Foreningen med Sverige. Heri laa der en stor Uretfærdighed.

Det er visselig sandt, at den Beslutning, der paa Rigsdagen i 1536 toges om Norges Indlemmelse i Danmark, var en Krænkelse af Norges Ret, og selv den mindre gjennemgribende Forandring i Norges statsretslige Stilling, der ved denne Tid virkelig fandt Sted, kan siges at have været haard i sin Form, fordi den foretoges uden noget Samtykke fra det norske Folk.

Men paa den anden Side maa det ikke lades af Syne, at Danmark, efterat Reformationen var indført der og Sverige var udtraadt af Unionen, mindre end nogensinde kunde opgive Foreningen med Norge. Dersom Christian III havde overladt dette Rige til sig selv, vilde Prælaterne, der dannede den eneste Magt i den norske Stat, sandsynligviis have forsøgt at besætte Thronen med en catholsk Fyrste. Dette kunde ikke have været til Gavn for Norge selv, og maatte i de øvrige nordiske Riger medført en Fare for Reformationen, som ethvert af dem vistnok vilde have stræbt at fjerne. Norge havde desuden, som allerede forhen udviklet, dengang tabt Evnen til at styre og forsvare sig selv. Det kunde vanskelig i Længden have bestaaet som selvstændig Stat og vilde, hvis Danmark havde undladt at bemægtige sig det, efter al Rimelighed være tilfaldt Sverige. Dette Rige maatte derved have vundet en afgjort og for Danmark endnu farligere Overlegenhed end det senere, endog uden Norge, viste sig at besidde. Ingen kan fortænke Christian III og de Danske i, at de under disse Omstændigheder af al Magt søgte at bevare Foreningen med Norge. Heller ikke er det sikkert, at vort Fædreland paa hiin Tid vilde have havt større Gavn af en Forening med Sverige, end med Danmark. Man behøver ikke her at opkaste sig det Spørgsmaal, hvorvidt Normændene under en Forening med Sverige vilde have kunnet bevare sin Nationalitet ligesaagodt som under Foreningen med Danmark. Thi medens der herom kan tænkes Meningsforskjel, er det klart, at Foreningen med Danmark i flere Henseender var den naturligste for Norge. For at kunne tilegne sig de store Fremskridt, Menneskeheden fra det sextende Aarhundrede af begyndte at gjøre, trængte Norge til kraftig Paavirkning fra andre Lande, medens det dog, som Forholdet til Hanseaterne viste, var for svagt til at værge sig mod den Undertrykkelse, en saadan Paavirkning maatte medføre, naar den udgik fra en fremmed Stat. Af alle Nabolande var imidleetid Danmark dengang øiensynligt det, der lettest kunde tilføre Norge Civilisationens Goder. Forbindelsen mellem Kjøbenhavn og de fleste Dele af Norge var meget bekvemmere end mellem Stockholm eller hvilketsomhelst andet Sted, Sveriges Konge paa hiin Tid kunde tænkes at have valgt til sin stadige Bopæl. Den danske Regjering maatte følgelig blive istand til at føre et meget virksommere Tilsyn med Norges Styrelse, end den svenske vilde kunne have gjort. En Forening med Danmark var ogsaa bedre forberedt derved, at mange Danske, men vistnok kun saare faa Svenske vare bosatte i Norge.

Foreningen med Danmark kunde imidlertid ikke fortsættes i sin tidligere Skikkelse. Dette vilde have været til Skade for Danmark. Hvad der tildrog sig i den nærmeste Tid efter Frederik I.s Død, viste hvor farligt det var for dette Rige, at det ikke paa lovmæssig Maade kunde vælge sig en Konge uden i Forening med det norske Rigsraad. Heller ikke vilde Opretholdelsen af den tidligere Forfatning have været til Gavn for Norge. De to Myndigheder, der efter denne i Fællesskab skulde styre Riget, nemlig Kongen og det norske Rigsraad, opholdt sig i hvert sit Land og kunde ikke virke sammen. Selve Tilværelsen af et norsk Rigsraad, med hvilket Kongen var pligtig, men dog ude af Stand til at overlægge, hindrede ham i at træffe de til Rigets Tarv fornødne Foranstaltninger. Uden Kongens Medvirkning kunde Rigsraadet ikke handle. Fra Calmarunionens Stiftelse indtil 1536 foretoges derfor saagodtsom intet til Landets Opkomst. De nye Love, der udkom, vare saa faa og saa ubetydelige af Indhold, at Lovgivningsvirksomheden maa siges næsten at være standset. Tilsynet med den underordnede Styrelse var paa det nærmeste ophørt. Norge manglede saaledes under Calmarunionen egentlig al Regjering. Paa denne Maade kunde det ikke vedblive at gaa uden den største Skade for Samfundets indre Udvikling. Dertil kom, at Sverige for bestandigt var udtraadt af Unionen og havde faaet en dygtig og ærgjærrig Konge. Man maatte forudsee Muligheden af Krige med dette Rige og være forberedt paa fiendtlige Indfald derfra.

En Forandring i Norges Statsforfatning var saaledes, naar Foreningen skulde vedblive, baade ønskelig og nødvendig, og denne Forandring kunde, især naar den ledsagedes af en kirkelig Omvæltning, der afskaffede Bispeværdigheden, ikke bestaa i noget mindre end Tilintetgjørelsen af det norske Rigsraad. Dette blev ikke hævet ved noget udtrykkeligt Kongebud, men ethvert saadant var ogsaa overflødigt. Det norske Rigsraad forsvandt ligesom af sig selv ved Reformationens Indførelse. Thi ved denne Foranstaltning tilintetgjordes Raadets geistlige Bestanddeel, den eneste, som endnu besad en Smule Styrke. De faa Lægmænd, som i 1536 havde Plads i det norske Rigsraad, viste senere intet Tegn til at ville hævde dets Tilværelse. Hvis Christian III. af egen Drift skulde have kaldt et norsk Raad til Live, saa maatte han have truffet særegen Forføining dertil, og han vilde da neppe havt anden Udvei, end at fylde det med de danske Adelsmænd, til hvem de norske Len anbetroedes. Thi i Norge selv vare de Kræfter, der fordredes hos et Rigsraad, ikke tilstede. Og under denne politiske Umyndighed vedblev Norge at lide, saalænge Samfundets Tilstand krævede en Adel til at styre det. Bedre Beviis derpaa kan man vanskelig tænke sig, end at de senere danske Konger, navnlig Christian IV. og Frederik III., gjentagne Gange vovede at sammenkalde Norges Stænder, uden at disse nogensinde søgte at tage sit Fædrelands Skjæbne i sine Hænder.

Hvad Norge vandt ved Begivenhederne i 1536, var at det fik en virkelig Regjering. Kongen og det danske Rigsraad erholdt paa een Gang den fulde Raadighed over dets Anliggender og det hele Ansvar for dets Skjæbne. Fra dette Øieblik begyndte man atter fra Styrelsens Side at spore Bestræbelser for at forbedre dets Tilstand. Reformationens Indførelse var disse Bestræbelsers første og vigtigste Frugt. Allerede de tvende danske Commissærer, hvem Christian III. sendte herop for at underlægge sig Landet, Truid Ulstand og Claus Bilde, udgav en Reces, der dannede det fornemste Tillæg, Norges private Lovgivning havde faaet siden Haakon V.s Tid. Den danske Lensherre Christopher Walkendorf tvang i Aarene 1557 og 1558 Hanseaterne i Bergen til at underkaste sig Rigets Love, og deres Privilegier bleve efterhaanden bragte i Overeensstemmelse med dets egne Undersaatters Tarv. Følgerne heraf udeblev ikke. Næringsveiene udviklede sig. Trælasthandelen begyndte at tage Opsving og dens Afkastning kom under de forandrede Forholde Landets Børn til Bedste. Det fik efterhaanden atter en Handelsflaade. Der anlagdes Bergværker. Og allerede i den paa Bergens Lagthing udgivne Reces af 1565 (Art. 7) siges det, at Folket formerede sig saaledes, at byggede Jorder ei længere vare at faa, saa at man nu maatte bygge de Jorder, der i lang Tid havde lagt under andre Gaarde og for Fæfod.

Det var saaledes fra 1536, at Norges Fremskridt toge sin Begyndelse *). De fortsattes under hele den paafølgende Deel af Foreningen med Danmark, vistnok ikke uden Afbrydelser, navnlig under Krigene, men i det store taget dog ingenlunde stadigt, ikke meget hurtigt, men naar Landets afsides Beliggenhed og Fattigdom paa naturlige Hjælpekilder bringes i Modregning, heller ikke meget langsommere end i Naborigerne. Det mest iøinefaldende Beviis herfor ligger i Folkemængdens Tilvæxt. Det tidligste Tidspunkt, fra hvilket man har Efterretninger, som tillade nogen Beregning af Norges Befolkning, er Aaret 1665. Den kan antages den Gang at have udgjort omtrent 450,000 Mennesker, og var i 1815 stegen til 885.431, altsaa omtrent det dobbelte. De bedste historiske Forfattere ansætte Folkemængden i det egentlige Sverige i Begyndelsen af Carl X.s Regjering til henimod 1 Million og i 1660, efterat det havde erhvervet Baahuus, Skaane og Bleking til 1,200,000 eller maaskee lidt mere, Englands i 1685 til noget under 5½ Million. Den var i Sverige i 1815 forøget til 2,465 000, i England i 1811 til 10,150,000 Sverige fordoblede altsaa sit Indvaanerantal omtrent i samme Tidsrum som Norge, England noget hurtigere. At Danmarks Folkemængde i disse halvandethundrede Aar vorede meget langsommere end Norges, er aldrig draget i Tvivl."

— Paa den Gyldendalske Boghandels Forlag er udkommet: **Danske og norske Læsestykker,** med Oplysninger om Literaturen, udgivne til Skolebrug af Martin Hammerich. Kbh. 1866, 472 S. 8vo Pris indb. 116 ß. Denne Samling er egentlig en paa Danmark og Norge beregnet Udgave af „Danska och norska läsestycken", der samtidigen udkommer i et nyt Oplag, og hvortil de i 1859 udgivne „Svenske Læsestykker" slutte sig som 2den Deel af en Læsebog i nordisk Sprog og Literatur. At de literærhistoriske Oplysninger her ikke ere gjengivne paa Svensk, men i den oprindelige Text, følger af sig selv, ligesom ogsaa at Ordforklaringerne ere udeladte, undtagen ved de enkelte Stykker af Landskabsmaal og i ældre Dansk. — Denne Samling har, som Udgiveren selv bemærker, til Formaal at give et Indblik i Danmarks og Norges Natur, Folkeliv, Historie og Kultur, og dette saavidt mulig ved Hovedforfatterne i Videnskab og Digtekunst saaledes „at Læsestykkerne paa engang blive en Række Billeder af Land og Folk, og en Samling Prøver af Folkeliteraturen, saavidt den har formet sig." Hvad Ordningen angaar, ere Stykkerne fordeelte i Afsnit efter deres Indhold, og saavidt muligt forbundne indenfor hvert Afsnit til en sammenhængende Række. Den for Samlingen lagte Plan er, som man vil see, vel betænkt og hensigtspassende og den er gjennemført med den Dygtighed, som man kunde vente sig af en Mand med Hammerichs pædagogiske Omsigt, Smag og Kjendskab til Literaturen. Med upartisk Ligelighed har Udgiveren deelt Rang og Rum mellem danske og norske Forfattere; kun maa vi beklage, at han hellerikke i denne Udgave har fundet Plads for en Digter som Henr. Ibsen, og for en i videnskabelig Henseende saa eminent Forfatter som Th. Kjerulf, der i „Den Gamle i Masteskoven" og enkelte Billeder fra Høifjeldene har leveret fortrinlige og med Hensyn paa denne Bogs Plan dobbelt interessante Skildringer af vort Lands Natur og Folk. — Inden vi forlade denne Bog, ville vi kun tilføie, at i en Note angaaende Landsmaalet har Udgiveren gjort nogle korte, træffende Bemærkninger om vort Skriftsprogs Dannelse og Udsigterne for et folkeligt Kultursprog. Idet han betegner Folkesproget som „et utaalmodigt Forsøg paa at skabe, ikke et nordisk, men et norsk Fællessprog", bemærker han med Hensyn paa selve dette Maalføre: „Det Skjær af Troskyldighed og Eenfold, som tidt udmærker de lavere Kulturtrin og giver Almuens Fortællinger, Viser, Betragtninger en egen Tiltrækning, kan finde sit sproglige Udtryk i Landsmaalet omtrent som i de levende Bygdemaal. Men gaar man udenfor Almuens jevne Forestillings- og Fremstillingsmaade, bliver Virkningen parodisk." (Til Bevis herfor aftrykkes af I. Aasens Prøver af Landsmaalet S. 114 „Friaren under Glaset", oversat efter 2den Akts 2den Scene af Shakespeare's Romeo og Julie).

— Det af „den danske Folkeforening" nedsatte Udvalg „til Folkeoplysningens Fremme" bekjendtgjør gjennem sin Forlægger, G. E. C. Gad i Kjøbenhavn, at det i Slutningen af denne Maaned vil paabegynde Udgivelsen af en Række Folkeskrifter til meget billige Priser

— Paa den Gyldendalske Boghandels Forlag vil om kort Tid udkomme „Ordsamling fra den norske æsthetiske Literatur siden Aaret 1842 Alfabetisk ordnet og forklaret ved A. Listov."

— Af **Theologisk Tidsskrift** er udkommet 9de Binds 1ste Hefte, indeholdende: Idealet, en religiøs-philosolosophisk Trilogi, af J. F. Willgohs; Oversigt over den norske Almues Dannelse, især den religiøse, i Tiden efter Reformationen, af A. V. Heffermehl; Homiletiske Strøbemærkninger. II., af Julius Bruun

— Af **Botanisk Tidsskrift,** udgivet af den botaniske Forening i Kjøbenhavn ved Dr. phil. Peder Heiberg, er udkommet 4de Hefte, hvormed 1ste Bind (udgjørende 269 S. m. 4 lithogr. Pl.) er afsluttet. De Forfattere, af hvilke Bidrag findes i de udkomne Hefter, ere, foruden Udgiveren, bot. Docent Didrichsen, Prof. J Lange, Provisor Baagøe, Cand. T. Jensen, Adjunkt C. Grønlund, Cand. E. Rostrup og Lærer P. Nielsen. Hvert Bind udgaar i 4 Hefter à 44 Skill. (G. E. C. Gads Forlag.)

— Af **Encyclopædi for Handlende** er 8de Bind (Engelsk, tydsk og fransk Handelsbrevbog ved Alb. Kaarup) afsluttet med 25de Hefte (Kbh. Philipsens Forlag.)

— En engelsk Oversættelse af „Arne", der nys er udkommen i London paa Alexander Strahans Forlag under Titelen: „**Arne.** A Sketch of Norwegian Country Life. By **Bjørnstj. Bjørnson.** Translanted from the Norwegian by Augusta Plesner and S. Rugely-Powers", anmeldes i Quartely Reviews kritiske Oversigt saaledes: „Bjørnsons Stil er saa himmelvidt forskjellig fra hvad vi for Øieblikket ere vante til i England, at Bogens Oversættere ikke maa blive overraskede, om den ikke strax slaar fuldstændigt an. En Fortælling, som ene henter sit Værd fra stille Humor, fin Fantasi og Poesie, kan ikke tage det op imod de rystende Mord- og Bigamihistorier, som, takket være Times, ere blevne saa populære. Men for dem, der ikke forlange det Slags Stimulantser, kan Arne anbefales som en sand Idyl i Prosa. For Øieblikket er den rigtignok en Smule for romantisk for det nøgterne, ufantastiske engelske Gemyt, som f. Ex i Indlednings-Kapitelet. Klangen i det er lidt vel fantastisk men naar vi først ere blevne vante ved den, river den os med."

— Af H. Ibsens „Brand" er fjerde Oplag under Pressen. Af samme Forfatters „Kjærlighedens Komedie" er efter Forlydende en ny og omarbeidet Udgave i Vente fra den Gyldendalske Boghandels Forlag

Norge.

Christiania. Efter nu fattet Beslutning inden Kommitteen for Carl-Johans-Monumentet, skal der gives de dygtigste af vore egne Kunstnere, samt Svenskerne Molin og Qvarnström og Danskerne Bissen og Jerichau Adgang til at træde i Underhandling med Kommitteen om Monumentets Udførelse.

— Nogleogsytti af Professor Conradis Disciple have ladet ham male og Portrættet ophænge paa Rigshospitalet.

— Korpsdyrlæge Baumund har af Selskabet til den norske Hesteraces Forædling modtaget 4 smukke Sølvbægere i Futteral som Anerkjendelsestegn af den Dygtighed, hvormed han har bistaaet Selskabet

— Gode Mænd fra flere af vore Byer, hvor Skibsrhederi drives, have udstedt Indbydelse til Indtrædelse i en gjensidig Asfuranceforening, til Forsikring mod totalt Forlis og Havarigrosse overstigende 20 pCt., men hvori første Klasses Skibe blot kunne asfureres for Ellevetolvtedele af Taxtsummen, andre forholdsviis for mindre

— Natten til 15de Oktbr. nedbrændte Hovedbygning og Drivhuus paa Generalkonsul Fayes forrige, nu ubeboede Landsted Strømsborg paa Ladegaardsøen, hvilke vare asfurerede for 15 500 Spd.

— Til de Brandlidte i Drammen er ialt indkommet 25,734 Spd. 103 ß., hvoraf Betydeligt fra Udlandet, især fra Danmark

Dødsfald. Den geniale og frugtbare svenske Forfatter C. J L Almquist, der i 1851 som mistænkt for attenteret Mord flygtede fra Sverige til Amerika, † paa et Sygehuus i Bremen 2 de September 73 Aar gammel.

*) Jevnfør J. E. Sars's Afhandling „Om Norge under Foreningen med Danmark" i Nordisk Universitets-Tidskrift.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 44.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 4. November 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Af det svenske Theaters Historie.

(Efter F. A. Dahlgrens „Anteckningar om Stockholms Theatrar".)

I.

Det er først henimod Slutningen af det 17de Aarhundrede, at man finder Spor til at svenske Skuespilselskaber have optraadt med paa det svenske Sprog forfattede Komedier. Privat var der imidlertid langt tidligere bleven spillet saavel i Landets eget som i fremmede Sprog, især ved Upsalauniversitetet samt i flere blandt Rigets Gymnasier og Skoler, hvor det var Disciplene foreskrevet som en lærd Øvelse at „agere Comoedier", og desuden ved Hoffet i Stockholm, hvor ved forefaldende høitidelige Leiligheder Hoffolkene, tildels med Bistand af Studenter, optraadte med sceniske Præstationer. Den Skik at opføre Skuespil ved Universiteterne og Skolerne var hentet fra Udlandet, hvor allerede i den sidste Halvdel af det 15de Aarhundrede det gjenoplivede Studium af den gamle klassiske Literatur havde givet Anledning til, at man lod Eleverne, til Øvelse i Sproget, optræde og recitere romerske Komedier, en Skik, der snart foranledigede de Lærde til at forsøge sig i Efterligninger paa Latin af de Gamles dramatiske Arbeider. Disse saakaldte „Skole-Komedier" bleve siden, da Forfatterne begyndte at føle Trangen til en videre Kreds af Tilhørere eller ialfald Læsere, ogsaa skrevne paa det hjemlige Sprog, ja snart udelukkende paa dette, eftersom Benyttelsen af Modersmaalet tillige medførte større Frihed i Valget af Emner og disses Behandling.

Ved Upsalauniversitetet, hvor Skuespil ofte bleve opførte i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, medens Johan Messenius var Professor der og selv forfattede baade Komedier og Tragedier samt indstuderede dem med Studenterne, kom efter hans Bortgang fra Høiskolen (1613) saadanne Øvelser efterhaanden ud af Brug. Omkring 1660, da den berømte Olof Rudbeck den Ældre var bleven Universitetets „Kurator", erholdt ved hans Indflydelse en Student, den siden som Læge saa bekjendte Urban Hiärne, atter Tilladelse til „i den bedste Sal" paa Upsala Slot at indrette et Theater, hvor han med Bistand af sine Medstuderende opførte forskjellige Skuespil, blandt andre Tragedien „Rosimunda", som han havde forfattet til Forherligelse af Kong Carl XI.s Besøg i Upsala, og som med stort Bifald gaves for Kongen og hans Følge, i hvilket nogle Herrer af Rigets Raad ogsaa befandt sig. Disse Forestillinger indstilledes dog snart igjen, da Autor og hans fornemste Medhjælpere forlod Universitetet, og optoges først paany i 1682, da, efter hvad Carl Gustaf Tessin beretter, „nogle unge Studenter slog sig sammen og under gamle Dr. Olof Rudbecks samt Professor Lagerlöfs Direktion oprettede et formeligt Theater, spillende der allehaande Skuespil udi fire Aars Tid, samt havde den Naade, at Hendes Majestæt Ulrica Eleonora tvende Gange i egen høie kongelige Person hædrede deres Skueplads med sin naadige Nærværelse samt i Henseende til deres Forehavende beviste dem allehaande Naadetegn". Opmuntrede af dette Bifald besluttede Studenterne at begive sig til Hovedstaden, for der at optræde for Offentligheden med sine Skuespil. Dette skede i Aaret 1686, og hermed havde Sverige faaet sit første offentlige Skuespillerselskab.

Dette optraadte nu med kongelig Tilladelse først i den saakaldte „Lejonkulan", derpaa i det gamle Boldhus og vedblev indtil Aar 1691, da efter Tessins Beretning „Truppen opløstes og Hver og En søgte sin Lykkes videre Befordring, saa at nu (1738) største Delen af dem ere døde udi ret vakre Bestillinger, medens En og Anden af dem endnu lever i hæderlige Embeder. Siden," vedbliver Tessin, „haver ingen ordentlig svensk Comoedie-Trouppe, lige indtil forgangent Aar, været i Sverige, saa at kun ved Academier og Gymnasier og af og til her i Stockholm nu og da nogen Action har kunnet af Ungdommen blive ved visse Tilfælde forestillet, hvilken altid er bleven optagen med høie Vedkommendes Yndest."

I Mellemtiden var det derfor udelukkende fremmede Selskaber, der havde sørget for de Fornemmes og Populatsens nødvendige „Recreation und Ergezlighet" samt desuden extemporerede Kunstnere af en endnu mere tvivlsom Art, om hvis Trafik man faar en eiendommelig Forestilling ved at læse om en Komedie, som den østerrigske Minister ved det svenske Hof Grev von Staremberg den 8de Mai 1689 lod opføre af sine Lakeier, Kudske, Staldrenge og Kokker. Stykket, der var forfattet af Starembergs Præst, Jesuiten Pater Martin, skulde være en Satire over den svenske og den danske Nation, især den sidste. Der fremstilledes tvende hedenske Konger, Attilus i Sverige og Helge i Danmark, hin spillet af en Kok, der var nogenledes velklædt, denne af en Staldreng, som var saare usseligt udstyret og saa bedrøvelig ud. Mellem disse Konger leveredes flere Kampe, hvilke endte til liden Hæder for de Danske. Blandt andet jagedes en dansk Officer ind i en Musefælde, hvor han sad og sang: „Laß mir aus, ich bin kein Maus!" Danskerne tituleredes Grødkopper, Svenskerne Strømmingshoveder, og man saa en svensk Officer, hvis Gehæng var prydet med Strømming (Smaasild) istedetfor Fryndser. Slutning paa Historien var, at den danske Konge blev tagen til Fange, den svenske fik hans Datter til Hustru, hvorpaa Freden blev sluttet. Rygtet om dette Opstyr spredte sig snart i Byen og vakte almindelig Forargelse. Pater Martin vovede sig ikke ud paa Gaden, da Pøbelen havde truet med at slaa Arme og Ben istykker paa ham. Carl XI. tog Sagen alvorligt, Enkedronningen maatte gaa i Forbøn for Staremberg hos Kongen, der tilsidst lod sig nøie med at erklære, „at han ikke vilde have Noget at skaffe med en Nar".

Vi gaa hurtigt forbi de paafølgende Aar. De udmærke sig kun ved en større eller mindre Rigdom paa Fremmede, blandt hvilke man under 1720 finder det velbekjendte Navn von Quoten, Samuel Paul, „tydsk Komediantspiller," der med sin Trup kom over fra Kjøbenhavn til Skaane og ansøgte om Hans Majestæts Tilladelse til at reise om i Landet og „agere". Men Gouverneuren i nævnte Provinds erholdt Befaling til at bortvise Ansøgeren og hans Bande fra Landet, „eftersom der kunde være Spioner mellem dem, og disse Spillere drage en Hoben Penge ud af Landet paa en Tid, da vi selv lide saa stor Nød paa Penge." I hvad Agt disse og andre omstreifende Kunstnerbandet stod, og hvilken Forestilling de gav selv dannede Folk om sin Kunsts Værdighed, kan man blandt andet se af den Diskussion, der forefaldt i Raadet i Anledning af en Ansøgning om Spilletilladelse fra et fransk Selskab. Riksraad Cederhjelm ytrede, at det var „önskeligt, att af comediers biwistande intet annat imprimerades än dygd og goda seder; men man wet nogsamt, att de äro af hedningar uppspundna och icke alltid i bästa assigterna anställda, utan förnämligast till att nära lustan." Riksraad Ekeblad ytrede: „Om uti comedier ej wore nogot förargelegt och anstöteligt emot christendomen, hwarföre skulle då comedianterna wara förwägradt, så länge de dermed continuera, at komma till communion?" Man gjør vistnok Uret, om man udelukkende søger Forklaringen af disse bornerede Anskuelser i vedkommende høie Herrers egen Fanatisme; de have uden Tvivl været temmelig vel begrundede i vedkommende „Comedianters" Færd og deres Behandling af sin Kunst.

Under disse Omstændigheder var det Ønske blevet mere og mere levende, at et Nationaltheater endelig en Gang maatte komme istand. „Mange," ytrer Tessin i sin ovenfor citerede Promemoria, „saavel af høiere som af lavere Stand havde længtes efter, at man i Sverige som paa de fleste andre Steder kunde faa smukke Komedier og Skuespil paa vort eget Sprog, ikke alene for derved at bevare for vore Egne de Penge, som vi ellers give ud til Fremmede, men ogsaa af andre Aarsager, saasom at det vilde være en „försigtighet och politisk maxime" ved Forestillinger paa offentlige Skuepladse at give Folket og Publikum tilstrækkeligt Æmne at more sig over og at tale om i deres Sammenkomster, samt derved afholde dem fra næsvis og skadelig Raisoneren om Regjeringen og Statssager, som det ikke tjener dem til Noget at befatte sig med; at Theatret, naar der nøie blev holdt Haand og Opsyn over det, vilde være etslags Sædernes Skole, hvorudi Folket og besynderlig Ungdommen, medens de le og more sig, faa høre og se Dyden roses og berømmes" o. s. v. Der var ogsaa gjort Forsøg paa at overflytte fremmede moderne Skuespil paa svensk Grund, nemlig af Riksraad Grev Carl Gyllenborg med Komedien „En bättrad willhjerna och en trogen wänskap" (1721), bearbeidet efter det Engelske, samt Tragedien „Andromache eller ett ömt moderhjerta", efter Racine (1723), saavelsom af Anders Nicander og Magnus Lagerström med flere Lystspil af Molière og Holberg. For at faa opført disse og lignende Arbeider, dannede der sig paa Friherre Anders Johan von Höpkens Foranstaltning et Selskab af unge Herrer og Damer af de fornemste adelige Familier, som i det Lefebureska Huset (det nuværende Jernkontor) afvexlende spillede paa Svensk og Fransk. Stifterens Hensigt hermed var ikke blot at sørge for Tilskuernes Tidsfordriv og Morskab, men ogsaa at bidrage til Sædernes og Smagens Forædling samt give de Unge en Anledning til, som Tessin siger, „at udøve og erhverve sig en anstændig Frihed, saavel udi at tale i en stor Forsamlings Paahør og udi andre Excercitier, som de vel kunne have lært af sine Informatorer, men dog endnu ikke iværksætte og betjene sig af med den nødvendige Dristighed. Disse dramatiske Forestillinger gaves i Begyndelsen alene for indbudne Venner og Bekjendte, men bivaanedes siden ogsaa af Hoffet og aabnedes tilsidst nu og da for Almenheden.

Ved dette var Længselen efter en fuldstændig offentlig Scene endmere stegen, og en tilfældig Omstændighed foranledigede endelig, at den blev tilfredsstillet. Det var nemlig i 1737 at nogle unge Skrivere og Studenter toge sig til at sammensætte og paa Kon-

gens Navnedag spille „Et Stykke af Tobiæ Historie". Endskjøndt man fandt, at der var meget at anmærke baade ved Arbeidet selv og ved Udførelsen, vandt dog dette Stykke i sin Egenskab af svensk Original et saa almindeligt Bifald, at Aktørerne ikke blot maatte gjentage det en tre—fire Gange med stærkt Tilløb af Publikum, men ogsaa bleve af „saadel høiere som lavere Standspersoner" opfordrede til at vedblive med at opføre svenske Skuespil. Adskillige „folk af condition" lovede at forsyne dem med smukke og ærbare Stykker. Overstatholderen Grev Törnflycht skaffede dem nu Tilladelse til at give Forestillinger paa det kongelige Theater. Den saaledes istandbragte „Kungl. Swenska Skådeplatsen" stilledes under Opsyn af Friherre Höpken og Oberst Nils Palmstjerna; Riksraad Gyllenborg, der var særdeles begeistret for Foretagendet, skrev „Swenska Sprätthöken", Lystspil i 5 Akter, hvormed Theatret aabnedes. I Begyndelsen syntes Alt at gaa saare vel. Allerede i Aarene 1737 og 1738 opførtes et Par og tyve særskilte Stykker, blandt hvilke flere originale svenske. Skuespillene, der gaves tvende Gange i Ugen, endte sædvanlig med en Ballet og havde, efter den Tids Smag, Intermedier og Harlekinsoptog, Linedands og saakaldte „Luftspring".

Men Herligheden varede kun kort; allerede Aaret efter hører man Deltagerne beklage sig over, „at de ligesom alle Andre, der her i Riget have forsøgt at indrette noget Idenlandsk, have mødt allehaande Fortrædeligheder". Efter flere Aars forgjæves Forsøg tabte de endelig al Udsigt til at kunne vække Publikums Interesse, paa hvilken de af Hoffet forskrevne franske og italienske Selskabers Præstationer udelukkende lagde Beslag.

I hvilken Stilling den svenske Scene befandt sig omkring 1760, kan man bedst se af en Skildring af en Samtidig, Friherre Ehrensvärd. „Smagen for det franske Theater," skriver han, „var bleven saa almindelig, at man glemte, at et svensk Theater havde existeret, og ansaa det for taabeligt at tro, at et saadant kunde existere. De første, som havde opmuntret det, vare døde eller ude af Stand til at kunne yde nogen videre Opmuntring. Det svenske Theater, landflygtigt i sit eget Fædreneland, indsaa, at naar man ikke længere kan gavne og fornøie, da er Ens Tilværelse kun lidet nødvendig. Længst inde i Byen, hvor nogle gamle og tæt over mod hinanden ludende Huse dannede et snævert Smug, høit oppe paa et Loft, hvor Dagslyset kun med Vanskelighed trængte ind, hvor ikke engang en ordentlig Trappe førte op til Kunstens Tempel, men hvor man maatte klatre op ad en steil og skrøbelig Stige — der havde det svenske Theater fundet sit bedrøvelige Tilflugtssted. Der besøgtes det af den gemene Mand, som her traf sammen med sine Jevninger eller for nogle Skilling kunde faa se Sæder fremstillede, der lignede deres egne. Der sloges man som paa et Værtshus, man hørte Skjældsord som mellem Vaskekjærringer, Grovheder som fra de usleste Kroer. Lignende vare de Personer, der udgjorde Theatrets Besætning. Skuespillerne vare komne hid dels fra Gjældsfængslet, dels fra Geledet, nogle havde været Barberfvende, andre Brændevinsadvokater. En Adelsmand Lejonmark spillede en af de usleste Roller; men det var den Gang ikke noget Usædvanligt. Skuespillerinderne vare hentede ifra Kjøkkenet eller fra Barkareby, Klæderne laante sammen allevegne fra, Musiken hentet fra Dandseboderne. Did havde tyve Aars Vanskjøtsel bragt denne Indretning. Kom der nogensinde i et større Selskab paa Tale at se et svensk Skuespil, saa ansaaes et saadant Forehavende som et partie de débauche, omtrent som naar En faar Lyst til at se omstrippende Gjøglere, eller, naar han er paa Landet, dandse med i Bondebryllupperne. Man besøgte det svenske Theater for at le ad det Usleste, man kunde tænke sig. Man lod, om det saa faldt En ind, Skuespillerne begynde med den sidste Akt af en Tragedie og slutte med den første; man hængte den Ulykkelige nøgen op i en Vippegalge; Jeppe paa Bjerget laa midt paa Theatret overende paa en virkelig Møghaug; man jagede den Acteur ud, som man ikke syntes spillede morsomt nok; naar de skulde græde i Tragedien, tvang man dem til at le, og ved de latterligste Steder i Komedien betalte man dem for at græde. Tilskuerne havde ligesaamegen Andel i Stykkerne som de Spillende."

Fra Bergens Museum.

XII.

En katholsk Procesionsfane.

Endskjønt Reformationens Indførelse i Norge skede ved et Magtbud og krævede Vold og Tvang, gik dog Troesskiftet for sig paa en forholdsviis rolig Maade. Den norske Almue følte ingen Trang til en ny Tro, og da denne blev den paabudt, optoges den med Lunkenhed. Der skede ingen total Omvæltning, opstod ingen lidenskabelig Ophidselse hos Folket; det var Styrelsen, der besørgede Omordningen, væsentlig derved, at de geistlige Jordegodser inddroges og de katholske Embedsmænd bortjoges. De ydre Tegn paa Katholicismen ryddedes afveien, lang Tid forend man med fuld Sandhed kan sige, at Folket var ophørt at være katholsk. Disse Omstændigheder, denne sukcessive Overgang har sikkerlig været Grunden til, at der endnu ved dette Aarhundredes Begyndelse fandtes tilbage ikke saa ganske faa Apparater, henhørende til den katholske Kultus, i mange af vore Kirker. Menigheden talte ikke mange „Billedstormere" i sin Midte, den forargedes ikke over de mange katholske Levninger, men lod dem henstaa uforstyrrede.

Fra Bergens Museum: En katholsk Procesionsfane.

En saadan Levning fra den katholske Kultus er den Procesionsfane, hvoraf vi idag levere en efter Originalen tagen Tegning. Den opbevares i Bergens Museum og blev i sin Tid skjænket samme af Generallieutn. O. C. Holck; den havde i meget lang Tid været opbevaret i Ladviks Kirke i ytre Sogn, som dengang Fanen skjænkedes til Museet eiedes af bemeldte Holck.

Fanen adskiller sig ikke i nogen synderlig Grad fra de almindelige, ogsaa nu brugelige Procesionsfaner. Den er af rødt Klæde og udstyret med sorte og gule Stjerner, der ere indbroderede i flere Rader. Helgenbilledet udgjør Hovedpartiet; det viser St. Olaf beseirende „Hedenskabets Drage". Udrustet med Bilen i sin høire Haand, som Tegn paa sin Kraft, og med Rigsæblet i sin venstre, som Tegn paa sin Værdighed, staar han der med Dragen under sine Fødder. Om Hovedet, hvorpaa han bærer Guldkronen, straaler en Glorie, som tjener til at fremhæve hans Hellighed. Kongekaaben er grøn og foret med Hermelin, Kjortelen er derimod rød, baldyret med Guld og kantet med Peltsværk; i Bæltet sidder en Dolk, og røde Hoser fuldender Dragten. Ved alle sine Farver udgjør det Hele et temmelig broget Billede. Den beseirede Drage kan ikke gjøre Fordring paa at anskueliggjøre den store Kamps Betydning; den løfter Hoved og Hale majestætisk iveiret. Om Dragens „Hertugkrone" skal have nogen speciel Betydning, lader sig neppe sige med nogen Bestemthed *). Den anden Side af Fanen er udstyret paa en lignende Maade, men St. Olaf viser sig her som en Kirkens Tjener, idet han velsigner en Krøbling, hvem han giver en Flig af sin Kappe.

Som kunstnerisk Arbeide staar Fanen i een Henseende ikke lavt, idet Broderierne og Baldyringen vidner om adskillig Færdighed; men selve Figurerne og Kompositionen er, som man seer, temmelig ufuldkomne. Som Antikvitet har den dog meget Værd. Selve Fanestokken er henved 5 Alen lang, Fanens Længde er 1 Alen 17 Tommer og dens Brede 19½ Tomme.

*) Lignende Fremstillinger af Christendommens Indførelse ved St. Olafs Kamp og Seier sandtes paa mange af de ældre norske Kirkers Altertavler, ligesom ogsaa andre Billeder omkring i Kirkens Skib viste St. Olaf med Dragen, der somoftest har Vinger og ordentligt Dragehoved istedetfor som her Menneskehoved med Krone paa.

Det gamle og nye Christiania.

Det gamle Opmaalingslokale paa Akershuus.

Naar man for lidt over et Aar siden gik nedad Kirkegaden til Fæstningen, kunde Øiet ikke undgaa at møde en Klynge af alt andet end tiltalende Bygninger, der laa midt for Gaden og stængte ude den smukke Udsigt til Egebergsaasen paa den anden Side Bjørviken, som man nu har under sin Vandring nedad lige fra Torvet af. Denne Klynge af faldefærdige Huse, hvoraf vi idag give et tro Billede efter en af Architekt v. Hanno velvilligen meddeelt Tegning, gjemte imidlertid ikke saa ubetydelige Værdier; thi den geographiske Opmaaling havde sine Kontorer i dem og opbevarede der sin betydelige Samling af Originalkarter og kostbare Instrumenter. Det var vel ikke saa langt fra, at disse Samlinger repræsenterede en Million. Den gamle Opmaalingsgaard — den saakaldte „Madam Langes Gaard" — indkjøbtes i Aaret 1813, forat man kunde skaffe Opmaalingsarchivet et „bedre og rummeligere" Lokale. Naar man betænker, at disse — man kan mest kalde dem — Rønner rimeligviis ikke dengang vare i stort bedre Stand end ved Slutningen af forrige Aar, da de nedreves og Opmaalingen flyttede ind i den nye Storthingsbygning — thi de have stadigen været underkastede Reparationer og Forbedringer —, saa afgiver dette et ganske talende Vidnesbyrd om de Fordringer, man for et halvt Aarhundrede siden havde til offentlige Kontorlokaler. Man kan vel sige, at det grændsede til Dumdristighed at lade en saa kostbar Samling, som Opmaalingens, henligge i disse gamle Træbygninger, der, om der var kommen Ild i dem, rimeligviis i et Nu vilde brændte ned til Grunden med samt sit Indhold, som, hvis Ulykkestilfældet indtraf, først gjennem en lang Række af Aar og med store Omkostninger kunde erstattes. — „Opmaalingsgaarden" husede i mange Aar forlængst afdøde Generalmajor Aubert, der var Chef for Ingeniør-Brigaden og tillige Direktør for Opmaalingen; og Major Vibe, der i en Række af Aar var Kontorchef ved samme, boede der lige til Død i 1860.

Om Gjendin.

I Nyhedsbladet for 9de September staar der en Tegning af Gjendin af Hr. Landskabsmaler Barlag med tilføiet Text. Jeg ser der den samme Bildsarelse som i saa mange andre Touristskitser fra Jotunfjeldene, at nemlig Gjendins sydlige Bred skal være aldeles utilgjængelig. Dette er den ikke. Den er tvertimod for fjeldvante Folk nok saa fremkommelig; der er her nemlig kun et Par tilgavns vanskelige Steder at komme over. Det ene er Leirungaaen. For at vade over denne, maa man gaa et Stykke ind paa Fjeldet. Aaen danner nemlig, idet den falder ud i Gjendin, en temmelig høi og meget strid Fos. Det andet vanskelige Sted er Memuruhammeren. Denne passeres dog ikke sjelden af Reenskyttere, og selv for en Romling af en Hest lykkedes det for to Aar siden at komme over denne steile Styrtning. Hvad der gjør det vanskeligt at gaa her, er, med Undtagelse af ved Memuruhammeren, ikke saameget de steile Styrtninger som den urede Grund og tildeels Birkekrattet, der voxer langs hele Søen. Dog vil jeg fraraade enhver Tourist at forsøge at lægge Veien langs Stranden, thi Veien over Fjeldene er ulige lettere. Nordsiden er derimod nok umulig at passere. En Reenskytter har rigtignok gaaet langs Stranden fra Gjende-

boden til Memuruboden. Han fulgte Stranden hele Veien, med Undtagelse af det bekjendte Sted „Vinkjælderen“, hvor han maatte svømme forbi. Fra Vandet seer det ud, som om man ogsaa her kunde gaa forbi, naar man vilde klattre et Stykke op i Fjeldsiden. Vanskeligere, for ei at sige aldeles umuligt, seer det derimod ud til at være et Par Steder under Veslefjeld, strax i Øst for Beseggen.

Naar man fra Gjendins Østside vil reise hen til Boden ved Vandets vestligste Ende, er der forskjellige Veie, ad hvilke man kan komme frem, men som der ikke findes Antydning til paa Amtskartet. Har man Hest med, da har man intet andet Valg end enten at reise over Valdersflyen langs Bygdin, eller ogsaa langs Rusvandet til Memurudalen, og over Memurutungen til Stor-Aadalen.

Er man derimod tilfods, kan man gjøre Veien betydeligt kortere (fra Rusli-Sæteren til Gjendeboden er saagodtsom umuligt at naa frem paa een Dag, naar man har Hest med), og fuldkommen saa interessant.

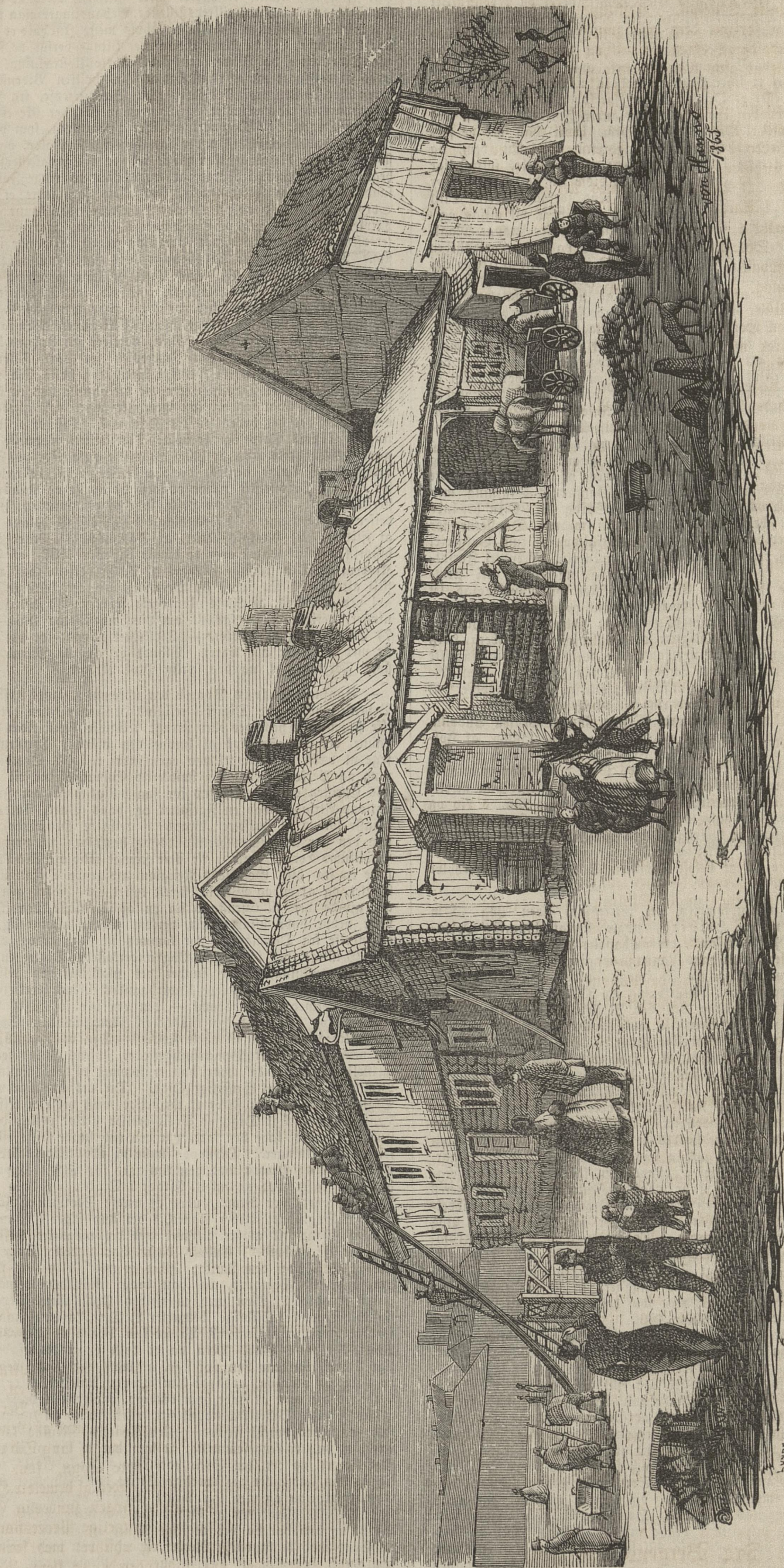
Hvis man kommer over Heimdalen, da bør man lægge Veien gjennem Øvre-Leirungdal og over Vandet og Bræen øverst i Dalen til Svartdalen. For en fjeldvant Tourist frembyder denne Vei ikke større Vanskeligheder end de øvrige Sæterveie. Gjennem hele Leirungdalen gaar der nemlig en tydelig Sti helt op til Bræen, og man kan vel ogsaa regne paa at faa Fægjæteren i Havnestrækningen her til at følge med sig. Gjæteren ligger afvexlende enten i Simlehytten eller i et elendigt Hul ved Navn Svarthammerhytten lige ind for Mundingen af den egentlige Leirungdal. Dog vil jeg fraraade Enhver at tage denne Hytte til Nattekvarter, thi den er endog elendigere end selv Fælægrene ved Bygdin. Fra Bygdin til Gjendin kan Fodgjængere bedst lægge Veien gjennem Svartdalen eller over Langedalsbræen. Dog taber man herved den smukkeste Udsigt over Bygdin, nemlig fra Galdeberg og Eidsboden af. Saavidt jeg kan forstaa, frembyder Veien gjennem Svartdalen i nogenlunde snerige Sommere heller ikke nogen Hindring for Hest. Gjæterne drive ogsaa Fæet herigjennem, siden de for nogle Aar tilbage forbedrede Opgangen fra Gjendin.

Den letteste Vei fra Besse Str. til Gjendeboden fører langs Nordsiden af Bessa og Besvandet hen til Beseggen, og herfra videre til Memuruboden. Denne Vei er ulige lettere at gaa end den over Veslefjeld, som er høist trættende, da hele Fjeldet næsten udelukkende bestaar af løs Ur. Man taber heller ikke noget af maleriske Udsigter, naar man blot gaar op paa Beseggen, thi herfra har man en saa smuk og saa eiendommelig Udsigt, som man vel neppe kan finde noget andet Sted. Ved Memurudalen kan man gjøre Veien betydeligt kortere, naar man istedetfor at gaa ned i Dalen ved nedre Memurubod følger Fjeldet bortover til øvre Memurubod. Denne ligger der, hvor den første Tverelv kommer ned i Memuruelven fra Memurubræen. Har man Veiviser med, saa sparer man ind omtrent Halvparten, naar man gaar frem tvers over Memurutungen og stiger ned til Gjendin i Bukkelægeret. Men denne Vei bør man ikke vove sig ind paa uden Veiviser, selv om man er noksaa fjeldvant. Bedre var det da at gaa over det Laveste af Fjeldet, Laagtungen kaldet. Dette Sted kan man vanskeligt gaa Feil af, da man tydeligt maa see denne betydelige Indsænkning i Fjeldet, naar man først er kommen ind paa Memurutungen. Nedstigningen skal her være taalelig let, og man kan derfra uden Vanskelighed følge Stranden langs Gjendin. Man skal stige ned der, hvor der paa Kartet er afsat et lidet Kjern. Man skal da, saavidt muligt, følge Bækken, som fra Kjernet rinder ned i Gjendin, eller ogsaa holde sig paa høire Side af denne. Er man kommen for langt nord paa Tungen, saa er der ogsaa en Nedstigning strax ved Begyndelsen af Stor-Aadalen, det saakaldte Høgstuloft. Men dette er uden Veiviser endnu vanskeligere at finde end Bukkelægernedgangen.

Naar man med Hest reiser op igjennem Memurudalen, saa kan man blot i sneerige Sommere følge den paa Amtskortet afsatte Vei. Er Fjeldet snebart, da bør man holde længere ind paa Memurutungen og saa atter svinge nordover. Thi Dalbunden er i høi Grad uret og fuld af saakaldte „Øirer“, som, om de end ikke ganske umuliggjør Færden, dog gjør den i høi Grad besværlig, ja livsfarlig for Hesten.

Man maa ikke stole paa at kunne faa Baadskyds over Gjendin. Rigtignok ligger der af og til, især fra August Maaned og udover Høsten, Fiskere og Skyttere i Boderne ved Gjendeoset og ligeledes ofte i Fiskeboderne ved Leirungen (paa Kartet Leirungen Fr.); men dette er ikke at stole paa. Man bliver derfor ofte høist ubehageligt stillet, naar man kommer til Gjendeoset og vil vestover. Uden Veiviser kunne nemlig blot fjeldvante Folk vove sig afsted med nogenlunde Sandsynlighed for at finde frem, og Veiviser er her som oftest aldeles ikke at opdrive.

Touristforeningen vilde derfor i høi Grad bidrage til at lette Fodvandringer i disse Strøg, ved at hjælpe lidt paa Veiene heroppe. Jeg vilde da især anbefale følgende Forbedringer. Først at gjøre Veien langs Nordsiden af Besvandet fremkommelig for Hest. Dette Arbeide vilde gjøre det muligt at naa frem fra Sætrene i Sjodalen til Gjendin paa en Dag, idet man kunde slippe den lange og besværlige Omvei om Rusvandet. Og det vilde blive et baade let og billigt Arbeide, thi det er ikke mere end to Urer, hver paa omtrent 100 Alen, som nu paa denne Vei ere aldeles ufremkommelige for Hest. Dernæst burde der sættes Varder fra Beseggen hen til Memurudalen. En Bro over Memuruelven vilde ogsaa være en Nødvendighed. Er nemlig Elven stor, saa kan man ikke komme over paa anden Maade, end ved at reise ind paa Memurubræen, hvilket baade er besværligt og farligt, da denne Bræ er fuld af store Sprækker. Broen vilde vist neppe koste mange Spd.,

Det gamle Opmaalingslokale paa Akershuus Fæstning. (Efter Originaltegning af Architekt v. Hanno.)

thi Memuruelven gaar flere Steder gjennem trange, dybe Fjeldkløfter. Og der voxer nok saa smukt Birketømmer langs hele Gjendin. Derpaa burde der sættes Varder op hele Veien fra Memuruboden op gjennem Memurudalen og gjennem Hestveiglupet ned til Storaadalen. Der staar vistnok nu en Del Varder langs denne Vei, men de ere altfor faa til at være til nogen sikker Nytte. Endelig burde Veien over Galdeberg ved Bygdin og ligeledes Veien gjennem Uladalen fra Hillerkjernet og indtil Visdalens Begyndelse, forsynes med flere og større Varder. Hvis disse Arbeider, som sikkert ikke vilde blive synderligt kostbare, bleve udførte, da vilde Adgangen til og Reisen i disse vore vildeste og smukkeste Høifjeldspartier, som nu ere saa utilgjængelige, lettes i overordentlig Grad.

T.

Literatur og Kunst.

Paa den Gyldendalske Boghandels Forlag er udkommet: **Ordsamling fra den norske æsthetiske Literatur siden Aaret 1842.** Alfabetisk ordnet og forklaret ved A. Listov. Kbh. 1866. 8vo. 88 S. Priis 33 Sk. — Dette Arbeides Affattelse og Udgivelse bærer et stærkt Vidnesbyrd om den Interesse, hvormed den nyere norske Literatur med eller tiltrods for dens sproglige Eiendommeligheder og Nydannelser omfattes i Danmark. Forfatteren har gjennemgaaet 42 Skrifter — fra Asbjørnsen og Welhaven til J. K. Christies „Spitsbergensreise" og „Vesle-Kari" — og deraf optegnet alle de Ord, som vare fremmede for det danske Skriftsprog. Men ved Arbeidet er intet Hensyn taget til til den historiske Udviklingsgang eller et Ords tidligere Forekomst og rigtigere Skrivemaade hos den ene fremfor den anden Forfatter. Forf. sees at have anført Ordene i den Form, hvori han ved de forskjellige Skrifters Gjennemlæsning først forefandt dem, og saaledes vil man i Alphabetet finde opført aldeles forkastelige Ordformer, med Henviisninger til disse fra de rigtigere eller ene rigtige. Alle Forfattere gjælde eens, forsaavidt deres Stiil afviger fra det danske Skriftsprog, og Bogen vil altsaa ogsaa hertillands yde en Haandsrækning til de mange Maalstrævsmænd, der sætte Sprogets Væsen og Liv i Lovløsheden og Afvigelsen fra det Vedtagne, med Tilsidesættelse af Etymologi og den historiske Udviklingsgang. Forfatterens Fortale lader os slutte, at han anseer alle af norske Forfattere brugte Provincialismer og selvdannede Ord som borgerberettigede i det norske Sprog, medens han betragter de selvsamme Ord, forsaavidt de kun tilhøre en forældet Sprogbrug i Danmark eller ogsaa det provincielle Talesprog, for udanske eller den danske Literatur uvedkommende. Men man behøver blot at stille sig i den modsatte Situation, for at indsee Skjævheden i denne Slutning. Steen Blicher, Anton—Nielsen og P. N. Jørgensen m. Fl. har leveret en anseelig Række af Fortællinger og Skildringer, hvori en Mængde gode sjællandske og jydske Ord, nedstammende fra „den gamle danske Tunge" og „levende paa Folkets Læber", forefindes, og da de ere anvendte af danske Forfattere, høre de, efter Danskernes Slutning med Hensyn paa os, følgelig det danske Sprog til. Men her indtræder det besynderlige Forhold, at medens Danskerne for Norges Vedkommende give Provincialismerne fuld Borgerret i Kraft af deres Oprindelse og Anvendelse af endeel Forfattere, skyde de dem selv fra sit Sprog, uagtet de deri fremtræde med selvsamme Adkomst. Men vi kunne ogsaa let forstaa, at det falder dem lettere at opbygge sig f. Ex. ved Thelemarkisk og Plattydsk, end at skride til den literære Forsagelse, at erklære Digtere som Oehlenschläger, Heiberg, Hertz og Hauch for Danmark uvedkommende, fordi deres Digtning ikke lader Provincialismens Tunger tale, saa at der ved dansk Literatur herefter kun blev at forstaa „folkelige Photographier" af Anton Nielsen og en Hob ringere, ubekjendte Autorer.

— I Odense er udkommet: **Mester Jørgen Jensen Sadolin**, Fyens Stifts Reformator og første evangeliske Biskop, af Holger Fr. Rørdam. 179 S. 8vo. Sadolin indtog næstefter Hans Tausen den vigtigste Plads i det danske Reformationsværk. Nærværende aktmæssige, grundige og især paa utrykte Kilder støttede udførlige Fremstilling af denne Mands Liv og Virksomhed har saaledes ikke blot biographisk Interesse, men afgiver væsentlige Bidrag til den danske Kirkes og Reformationens Historie. Skriftet er ledsaget af mange Aktstykker, der tildels tjene til at belyse Familien Sadolins Slægtsforholde overhovedet.

— I en nys udkommen, ret interessant liden Bog „Om Johan Ludvig Heiberg, nogle literaturhistoriske Oplysninger af P. Hansen", der omhandler Heibergs „Julespøg og Nytaarsløier" samt hans Lanterna-magica-Vise, anføres nogle pudsige Prøver af gamle F. Høegh-Guldbergs „Betragtninger over Dannersprogets Retskrivning og Toneklang", der gjør en stærk parodisk Virkning ved den Floskulatur af patriotisk Begeistring og poetisk Beruselse, med hvilken Forfatteren har udsmykket sit rent videnskabelige Emne. „Hvi flyer man Grammatiken", spørger han bl. A., „hvi tænker man sig hende som det gamle, hornede Gjenfærd, hun var for et Aarhundrede siden? Hun er den blomstrende Ungmø, der aldrig ældes. Om hendes Fødders Fodskammel sidder den vordende Digter, Taler, Lærer, Embedsvogter. Den Forglemmigei, hun rækker dem, idet de modtage hendes sidste Velsignelse, blomstrer uden nogensinde at visne, endnu lige skjøn om deres Tinding, naar, Aar og Dage efter, vi gjenfinde dem, samlede paa den Bjergtinde, fra hvis Fod vi se opad, bøiende vor Isse for deres Vælde" osv. Ved en Skjæbnens Ironi modtog vi umiddelbart efter Læsningen af disse Linier fra Sverige i en Bog betitlet: Gamla Uppsala. Fornminnen af Kaspar Strömbäck. Upsala, W. Schultz, 1866. 362 S. 8vo. Pris 60 ß. — et saa fuldstændigt Sidestykke, hvad den opstyltede Pathos og det rhetoriske Ordbram angaaer, til G.s Betragtninger, som man kan forlange, men som det ogsaa skal en svensk Pen til at kunne præstere Anno 1866. „Hvem kan", hedder det f. Ex. i Fortalen, „med forskningens lod mäta ett djup af snart 2,000-åriga forntidsminnen? Ingen kortsynt menniskas blickar, icke en gång alla samlade runor, om vi egde dem i behåll, icke häfdaforskarnes outtröttliga flit och arbete, utan blot Gud, den Evige, Allvetande och Allvise, som styrer folkens öden, och för hvilken tusende år äro som en dag. Den ande, som utransakar allting, kan ensam uppdaga alla fornminnen. Gud i sin vishet, som lät hedningarne gå sina egne vägar, har ensam följt med nådens och sanningens klara strålblickar den ofta irrande ledtråden af Svea folks fortida öden och häfderna från mythernas verld och sagas minnen, bardernas qväden, runornas språk osv. Överse derför, min Läsare, mild och skonsam bristerna i denna minnesteckning. Den är skrifven dig till nytta och nøje, till lectyr på vägen hem, ett minne från det land, der Polstjernen aldrig går ned, der Karlavagnen än beströlar Carlars land, ett minne från Nordens urtid och Manhems fornbygd, der mannamod, trohet och ärlighet med gästfrihet och aktning för qvinnan hade sitt hem ifrån Frodefridens lyckliga tid, då guldkedjan låg orörd af främlingen på marken, — men der äfven så mången kämpe och hjelte blodat jorden, i striden oförfäradt tapper, i döden trogen sin konung och sina fäders land." osv. osv.

— Tidsskrift for Fiskeri. Udgivet af Birkedommer J. H. Fiedler og Adjunkt A. Feddersen. 1ste Hefte. Kbh. 1866. 94 S. 8vo. Andr. Schous Forlag. — I en Tid, da en hurtig Meddelelse gjennem Pressen er af saa stor Vigtighed for ethvert Videnskabsfag og enhver fremblomstrende praktisk Bedrift, gjør Trangen til Specialtidsskrifter i flere og flere Retninger sig stadig mere gjældende. De mangehaande Emner, som Tidsskrifter af en almindeligere Charakteer maa beskjæftige sig med, har til nødvendig Følge, deels at de enkelte Fag blot kunne behandles mere generelt, deels at disse, for Fagmanden mindre tilfredsstillende, Behandlinger maa søges i forskjellige bekostelige Tidsskrifter, hvis meste Indhold er ham uvedkommende. I de større Literaturer tiltage derfor de specielle Tidsskrifter og Blade i en stedse større Udstrækning, saaledes at det snart nu er vanskeligt at sige, hvilken Videnskabsgreen eller hvilken praktisk Bedrift eller Særinteresse, fra Photographien til Schackspillet og Aandemaneriet der ikke eier sit særegne Organ. I Danmark arbeider Literaturen, som vi alt tidligere have bemærket, under saa gunstige Forholde, og den støttes i flere Retninger saa stærkt ved en i Sprogfællesskabet begrundet Afsætning i Norge, at trods Landets ringe Folketal saadanne literære Foretagender, som ellers forudsætte et stort Sprogsamfund med en tilsvarende Læsekreds, der kunne finde Trivsel og Fremgang. Ligesaameget herom, som om Interessen for Næringsveienes Udvikling vidne de mange i den sidste Tid paabegyndte Tidsskrifter, hvis Række nu netop er bleven forøget med et nyt, hvis Titel vi have gjengivet som Overskrift til disse Bemærkninger. Skulde et Tidsskrift for Fiskeri være en Nødvendighed for noget af de skandinaviske Lande, maatte det være for Norge, hvor Fiskerierne ere af en saa aldeles overveiende Betydning. Men, bortseet fra Bestræbelserne for den kunstige Fiskeavl, har Interessen for vore Fiskeriforholdes Belysning gjennem Pressen indtil den sidste Tid været for ringe, til at et Tidsskrift som det her nævnte hos os kunde udgives. Og naar saa er, kan man ikke andet end glæde sig over, hvad der her bydes os fra Danmark. Vistnok er Udviklingen af dets Tarv og Forholde Tidsskriftets nærmeste Opgave. Men deels maa adskillig Belærelse ogsaa for vor Fiskebedrift deraf kunne hentes, deels ville Udgiverne bestræbe sig for at lade Tidsskriftet tillige omfatte de norske og svenske Fiskeriforholde. Foreliggende Hefte indeholder, foruden Indbydelsen og Blandinger: 1) Beretning om en Reise til Island 1840 af Fiedler; 2) Haakalsfiskeriet, af Samme; 3) Prøve af en historisk-statistisk Udsigt over de danske Fiskerier 1837, af Henr. Krøyer; 4) Den kunstige Fiskeavl af A. Feddersen; (ogsaa særskilt aftrykt, 24 S. 8vo.) 5) Beretning om den kunstige Fiskeavl ved Randers, af Amtsfuldmægtig Hansen; 6) Fiskeriberetninger, deriblandt en særskilt om Limfjordsfiskeriet 1864—65; 7) En Retssag af Fiedler. — Tidskriftet udgaar for det Første med 2 Hefter om Aaret. Blandt de anseete Mænd, som støtte Foretagendet, nævnes særlig Prof. Krøyer.

— Saasnart Ibsens Brand var udkommet, fandt Adskillige Betænkeligheder ved Digtet i religiøs Henseende; men det var ikke saameget Theologer eller strengt religiøse Folk, som saadanne, der ved offentligt at hævde den officiøse Christendom, søge at dække sin Mangel paa egen indre religiøs Overbeviisning og Personlighed. Da imidlertid Enhver gjerne vil være god Christen og god Kritikus for saa billigt Kjøb som Indignations-Ytringer mod en Forfatter og hans Værk, skulde det maaske lykkets at forkjetre „Brand" i religiøs Henseende, dersom den var udkommen hertillands og henfalden til vort eget Publikums dydige Dom. At flere strengt religiøse Mænd udtalte en fra hiin Godtkjøbs-Religion afvigende Opfatning af Digtet, og at endog Wexels, stærkt rystet ved Læsningen deraf, gjorde det til Gjenstand for en af sine sidste Prædikener, vilde neppe have hjulpet stort, dersom ikke en almindelig Anerkjendelse fra Danmark af var kommet til og endog en af dets Geistlige, der i en egen Bog underkastede Digtet en udførlig Granskning, havde fundet det ulasteligt fra religiøst Standpunkt. Men standsede Underhaandskritikens Forkjetrelse, var den dermed ikke dødsdømt — den var kun forviist til Provindsen, for derfra at tye tilbage til Morgenbladets Spalter og saaledes bæres ud til „hele Folket". Den alsidige „L T." har nemlig der leveret „Bemærkninger over Ibsens Brand fra det christelige Standpunkt", hvori han er kommet til det Resultat, at Brand ikke er noget christeligt Digt. Da det ikke har været Digterens Opgave at skrive et christeligt, men vel et i religiøst Henseende alvorligt Digt, er Bevisførelsen herfor ødslet, og vi skulle forsaavidt lade den fare, om den end kunde friste til enkelte Bemærkninger. Derimod kunne vi ikke tilbagekalde vor Forbauselse og Protest mod den Anklage „L. T." i Egenskab af Præst reiser mod en enkelt Tirade i Digtet. I den gribende Scene, hvor Brand, uden at ændse Stormen og Faren, gaar i Sognebud, møder Agnes, i det hun stiger i Baaden, Einars Raad til at frelse Livet med det resignerte Udsagn: „Her er tre ombord." Enhver Læser har i dette Svar kun seet et Udtryk af den Tanke: „Gud er med", eller som Bonden sagde til Sverdrup, da han drog til Eidsvoldsmødet: „Gud er ataat." Men med en sjelden Phantasiens Bevægelighed henmod det Slibrige, bemærker L. T.: „Læseren maa her spørge: Hvem er disse tre? Vi see kun Brand og Agnes; den Tredie kan være Gud. Men da er dette et meget usædvanligt Udtryk, thi man kan nok sige, at man har Gud med sig og i sig og over sig, uden at han forøger Antallet af de Tilstedeværende; men at have ham ombord, saaledes at hans Følgeskab forøger Tallet fra tre til fire, eller fra to til tre, er ialfald en sjelden poetisk Frihed. Men Agnes's Mening kan og være, at hun er frugtsommelig, at hun har to Liv at sørge for istedetfor et, og det som Svar paa Einars „Frels Livet", nemlig at hun har gjort det vovelige Skridt med saameget større Ansvar, men da og med saa meget større Overlæg. Men i sidste Tilfælde bliver den af Brand saa høitelskede Alf ikke hans Barn, og han har da ved at tage Agnes til Hustru, begaaet en Synd mod de kanoniske Regler, hvorfor han burde afsættes som Præst istedetfor at hædres med en Ridderorden. Men hvilket er nu hvilket?" — Hr. L. T. har sagt, at Fortolkningskunsten bliver den samme, enten der handles om et Digterværk eller apostolisk Brev. Skulde imidlertid Bibelen fortolkes med hans skarpsindige Opfindsomhed ligeoverfor Udtrykkets muelige Slibrighed, vilde den ikke blive nogen Bog for barnlige og ufordærvede Sjæle. Selv den dogmatiske Indvending mod det af Ibsen brugte Udtryk er ubeføiet. Man har ikke alene i Matth. 18, 20. og mange andre Steder Hjemmel for den personlige Tilstedeværelse af Herren, som betegne svedAgnes's Ord, men man kan, uden at være Theolog, endog belære Hr. L. T. om, at ialfald det gamle Testamentes Gud tælles med; saaledes i 1 Moseb.s 18de Kap., hvor det viser sig, at af de „tre Mænd", som kom til Abraham i Mamrelund, var den ene selve Jehovah. Naar Hr. L. T. ligesom i Fortsættelse af Fogdens og Provstens Charakteer opregner de senest tilkomne Exempler paa, hvorledes her virkes, hvorledes her „brydes Vei, her bygges Bro", leverer han det bedste Beviis for, hvor aldeles hine af Digteren satirisk skildrede Personer ere hentede ud af Livet og Samtiden.

Theatret. Af de større dramatiske Arbeider, der i den senere Tid have været temmelig eneraadende paa Christiania Theaters Repertoire, er Lessings snart hundredeaarige „Emilia Galotti", uden Tvivl det betydningsfuldeste baade ved sit eget kunstneriske Værd og ved den øiensynlige Flid og Kjærlighed, som fra alle Kanter var lagt paa Udførelsen, og som holdt denne oppe selv paa de Punkter, hvor Evnen ikke ganske strakte til at hæve frem i Dagen al den dybe Gehalt, som er lagt i Digtningen. En stor Kunstner, den berømte Eckhoff, der selv optraadte som Odoardo, skal have ytret om dette Drama, at „naar Forfatteren dukker ret dybt i de menneskelige Charakterers og Lidenskabers Dyb, saa maa Skuespilleren dukke efter ham saa langt, til han træffer ham. Men der er faa Forfattere, der gjør Skuespilleren dette saa vanskeligt som Lessing; i Almindelighed træffer man dem hel let, thi de svømme ovenpaa som Kork." Dog, er Opgaven her dobbelt vanskelig, saa er det ogsaa dobbet taknemmeligt at være slaaet ind paa den rette Vei til at naa den, fordi Arbeidet med et Stykke som „Emilia Galotti" bliver en Skole, ikke mindre for det Publikum, der her stifter Bekjendtskab med et Mønsterdrama, end for de Spillende selv, der her finde en Anledning, som den nyere dramatiske Literatur saa sjelden byder dem, til at arbeide sammen, hver med sin skarpt begrændsede og dog saa rigt antydede Charakteer, henimod en Totalvirkning, hvor Intet, selv ikke de mindste Repliker, den korteste Birolle — vi minde f. Ex. om Maleren Conti og Referenten Rota — er uden sin væsentlige Betydning. Med hvormegen Kunst er saaledes ikke det Lidet, disse tvende har at sige, skizzeret lig en Baggrund, paa hvilken det malede Billede træder saa tydeligt frem, fordi dens Farvetone er anlagt med Mesterhaand. Det er eiendommeligt ved dette Stykke, at det ikke egentlig kan siges at have nogen Hovedfigur, der drager Opmærksomheden i fortrinlig Grad hen paa sig; man kan gjennemgaa den ene Rolle efter den anden, altid vil man i den følgende finde Noget, der gjør den ligesaa fremtrædende, ligesaa uundværlig som den foregaaende. Men herved er der ogsaa opnaaet en, man kunde næsten sige „historisk" Fylde, som gjør et saa faktisk, levende Indtryk, og derved fremgaar der af denne fra først af tilsyneladende saa ubetydelige, saa „borgerlige" Intrigue ved et mikroskopisk italiensk Fyrstehof et saa svulmende ikke blot Livs-, men ogsaa Tidsbillede. Det giver et historisk Syn af lignende Art som det, man — rigtignok gjennem ganske andre Midler — modtager af Beaumarchais „Figaros Bryllup". Begge staa de — det ene med dyb Alvor, det andet med bitter, bidende Spot — som varslende Tegn om det Gamles Raaddenhed og Trangen til en Fornyelse, ikke blot i de ydre Former, men i Retning af ethisk Reenhed og Energi.

Den første Gang „Emilia Galotti" blev opført i Dresden — det var endnu i Lessings levende Live —, var Theatret besøgt af — 60 Mennesker. Paa den svenske Scene sees det af Dahlgrens nys udkomne Værk ikke at have oplevet mere end 4 Forestillinger. Vi ville ønske, at der maatte blive det en blidere Skjæbne tildeel paa Christiania Theater, og at det maatte lykkes det at vinde Bugt med den Frygtagtighed, Publikum nærer for Alt, der er stemplet som „klassisk", et Begreb, som altfor meget ansees for eensbetydende med „kjedeligt". Men „Emilia Galotti" er heldigviis ikke noget „klassisk" Arbeide paa den Maade, at Interessen ved det er af overveiende historisk Art, eller at det trænger nogen Kommentar for at forstaaes og nydes.

Norge.

Christiania. Expeditionssekretær N. Rye er udnævnt til Ridder af Nordstjerneordenen.

— Efter langvarige Skriverier angaaende det amerikanske Udvandrer-Dampskib „Ottawa" (med hvilket en Hob norske Emigranter afgik herfra til New-York 26de August), hvorunder Rhederiets Soliditet og DHrr. Knoph & Blichfeldts Forhold til Udvandringsvæsenet er bleven stærkt angrebet, er der endelig fra 16 af Skibets Passagerer indløbet Klage til Morgenbladets Redaktion over den slette Forpleining og Behandling ombord, hvorved de af Agenterne givne Løfter høilig misligholdtes, ligesom Indsenderne ogsaa oplyse, at medens de selv betalte 42 Spd. 60 ß, medtoges andre Passagerer endog for 10 Spd. mindre.

Den som politisk Publicist bekjendte P. Hjelm Hansen afgaar i disse Dage til Amerika for paa et af vore Dagblades Vegne at undersøge Udvandrerforholdene, og A. O. Vinje, der nu igjen lader „Dølen" feriere, omgaaes med Tanken til en lignende Reise. Endnu en tredie Literat og ledig Publicist har tænkt sig til at gjøre en Amerikareise, forudsat at fornøden Pengeunderstøttelse dertil opnaaes.

— Fra Throndhjem berettes, at Videnskabernes Selskabs nye Bygning paa Kalvskindet nu er taget i Brug, efterat dets Samlinger i Løbet af Sommeren ere indslyttede.

— Fra Horten meldes 30te Oktbr., at den nybyggede Monitor — den første her i Landet — samme Dag løb smukt i Vandet i Overvær af mange Tilskuere.

Et Par Dage forud solgtes ved Auktion paa Horten trende kasserede Orlogsfartøier, „Ørnen" for 10,020 Spd., „Ellida" for 7,800 Spd. og „Sleipner" for 3,615 Spd.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 45.] Udkommer hver Søndag. Christiania d. 11. November 1866. Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Af det svenske Theaters Historie.

(Efter F. A. Dahlgrens „Anteckningar om Stockholms Theatrar“.)

II.

Hvorledes den dybe Fornedrelse, hvori det svenske Theater fra 1737 var sunken, gav Anledning til Kungl. Opera-Theaterns Stiftelse Aar 1772, og om de store Vanskeligheder, man havde at overvinde før denne Institution kunde komme istand, — ogsaa derom kunne vi bedst faa Underretning i Ehrenswärds Redegjørelse.

„Efterat Kong Gustaf III. var vendt tilbage fra sine Reiser, og de franske Skuespillere havde faaet sin Afsked, troede gamle Stenborg og hans Trup, at der kunde være Haab om, at man igjen vilde tage sig af dem. Begge hans Sønner benyttedes i hans Trup; den yngste var desuden Hofkanslist og vilde ad Embedsveien bryde sig en Fremtid. Riksraad Grev Bielke var dengang øverste Marskalk; hos ham, som sin Foresatte, anmeldte den yngste Stenborg sig og anholdt som en Naade og Hjælp i sin Fattigdom om, at hans Fader maatte faa Lov til en eneste Gang at opføre et Stykke paa det Kgl. Theater, i Haab om en Smule Fortjeneste. Grev Bielke foredrog Sagen for Kongen, der gav sit Bifald, mere af Lyst til at more sig over disse Stympere, end i den Tanke, at det skulde komme til at give Stødet til nogen ny Indretning. Prøverne paa de Stykker, som skulde spilles, gik for sig i Öfwerste-Marskalkens Hus, og Kongen havde selv lovet at være tilstede, i Haabet om af faa sig en hjertelig Latter. Det var „Menechmerne“ og „Oraklet“, der skulde gives. Jeg var nærværende ved Prøven; men jeg kan ikke beskrive, hvor den pinte mig. Jeg havde nylig seet de bedste og af hele Europa mest lovpriste franske Skuespillere. Nu saaredes Øret ved hvert Ord; Aktørernes Spil var saa bedrøveligt, at man ikke uden en sorgblandet Skræk kunde være Vidne til det. Stykkerne selv, Ord, Udtale, Spil, Kostumer, Gang, Graad og Latter, — alting var lige smagløst. Den endelige Opførelse svarede fuldkommen til Prøverne; men aldrig har jeg seet Publikum møde saa talrigt frem; man klappede ved hvert Ord, man syntes at føle en inderlig Glæde ved at se et svensk Skuespil, og paa den Maade syntes Almenheden at bede Kongen om at yde dette sin Beskyttelse. Under denne Forestilling fattede ogsaa Hs. Maj. den Beslutning at oprette en svensk Scene; han meddelte mig strax sit Forehavende og overdrog mig Enedirektionen af den nye Anstalt.

Hvilken Vei skulde man nu slaa ind paa for at erholde et svensk Skuespil? Jo, man skulde begynde med det, hvormed de andre Nationer have sluttet: en stor Opera. Forslaget synes dristigt og Udførelsen tvivlsom; men ingen anden Udvei kunde findes. Projektet dadledes allerede paa Forhaand af alle dem, der ikke vilde tage Grundene i Betragtning. En Opera, der har en behagelig Musik, en vel indrettet Ballet, stadselige Kostumer, smukke og kunstnerisk udførte Dekorationer har saa meget Indtagende, at Øiet, Øret og alle de øvrige Sandser paa en Gang smigres. Man vænner sig derved efterhaanden til Sproget; dets Haardhed formindskes ved Musiken, man finder efterhaanden Ord og Udtryk blødere, og forliger sig paa den Maade med sit Modersmaal. En Opera kan gives flere Gange efter hinanden; altid synes man at finde noget Nyt i den at se og høre. Jeg troede ogsaa, at en saadan Indretning vilde møde færre Vanskeligheder, fordi det var en af Almenheden ukjendt dramatisk Kunstart. Man havde for omtrent sexten Aar siden her seet opført de uformelige italienske Operaer, ved hvilke ene Musiken har noget Værd, og de smaa franske Opera comiques, men uden Ballet eller pragtfulde Dekorationer. Nye Paafund vinde snart Indgang, naar man ikke har Noget at sammenligne dem med. Imod dem kan Kritiken ikke hvæsse sine skarpeste Vaaben; Nyheden vækker Forundring og ofte ufortjent Bifald.“

At i den korte Tid af tre Fjerdingaar alle Hindringer, der reiste sig mod Foretagendet, kunde blive ryddede tilside, skyldtes fornemmelig den Interesse, hvormed Kongen omfattede det. Det var ham selv, der valgte Sujettet og gjorde Udkastet til den Opera, med hvilken det nye Theater skulde indvies, hvorpaa Udarbeidelsen overlodes til den som Digter fordelagtig bekjendte Johan Wellander. Italieneren Uttini fik det Hverv at sætte den i Musik, ligesom han overtog Ledelsen af Orchesteret, der dannedes dels af Medlemmer af Kongens Kapel, dels af privatiserende Musikere eller fremmede Virtuoser. Vanskeligst var det at faa de store Partier i Operaen tilfredsstillende besatte, dels formedelst Mangelen paa Indfødte med musikalsk uddannet Sangstemme, men væsentlig fordi det lave Standpunkt, hvortil det gamle svenske Theater var sunket, havde foraarsaget en almindelig Fordom mod selve Skuespillerstanden. Hvad som imidlertid væsentlig bidrog til at fjerne de Hindringer, der laa i denne Fordom, var, at Sveriges daværende største Sangerinde, Assessor Olins Hustru, en fornem og agtet Dame, hel uventet erklærede sig villig til at modtage en Ansættelse ved det nye Theater. Fru Olins tolvaarige Datter Elisabeth og hendes Søster Mamsell Lillström, der begge havde gode Stemmer, overtog ogsaa Partier i den under Arbeide værende Opera. Herved var Fordommen brudt, og Exemplet fulgtes nu af flere andre med Sangstemme og musikalske Anlæg begavede Personer, saasom Hofsekretær Lalin, Hofkanslist Carl Stenborg og hans Broder Kvartermester Nils Stenborg, Skolelærer Nordén, Organist Björkman, en Mamsell Falk o. s. v. Forat imidlertid dette Operaselskab ikke skulde betragtes som sædvanlige Komedianter og dets Medlemmer føle sin Værdighed saaret ved at optræde paa en offentlig Skueplads, forordnede Kongen, at dets Forestillinger skulde gives i det nys stiftede musikalske Akademies Navn og kaldes „Kungl. musikalska akademien för befordrande af deklamation och musik“. Choret fik man drevet op til den anseelige Størrelse af mellem 40 og 50 Personer, blandt hvilke den siden berømte Sanger Karsten. Til Balletten, der i Begyndelsen fastsattes til omkring 30 Dandsende, havde man kun 5 i Kunsten oplærte Personer at raade over, hvilke havde været ansatte ved det nu opløste franske Skuespillerselskab; forresten maatte man fylde Tallet med indfødte Begyndere. Med stor Iver blev der nu drevet paa Indstuderingen af den nye Opera. Kongen selv var utrættelig virksom. Han var tilstede ved Prøverne, og det var især ham, der ved sine Raad og sin kunstforstandige Veiledning bibragte de uerfarne Skuespillere den fornødne sceniske Øvelse. I Marts Maaned 1772 var Beslutningen om Oprettelsen af et svensk Operatheater bleven fattet, og saa ivrig havde man taget fat paa Arbeidet, at allerede den 18de Januar 1773 „Thetis och Pelée“ — saa hed den første Opera — kunde bringes frem for Publikum, hvilket skede med megen Pragt og Høitidelighed. Foretagendet kronedes med det fuldstændigste Held. Enhver fandt sine Forventninger langt overtrufne, og Begeistringen kjendte ingen Grændser. „Thetis och Pelée“ blev givet tyve Gange efter hinanden, og, som en Samtidig bemærker, „den tyvende Opførelse fulgtes med ligesaa stor Interesse som den første“.

Imidlertid arbeidedes der ufortrødent paa Fortsættelsen af et Foretagende, der var indledet under saa gunstige Varsler. Kongen gav strax Befaling til, at man skulde sætte en ny Opera i Scene, og Valget faldt paa Händels „Acis og Galathea“, hvis Text imidlertid helt og holdent blev omarbeidet, og hvis Musik fik Tilsætninger dels af nye Chor, komponerede af det forrige franske Skuespillerselskabs Kapelmester H. F. Johnsen, dels af Stykker laante fra andre Toneværker; man troede nemlig, at en Opera ved den Afvexling, som paa denne Maade bragtes ind i Charakteren, vilde blive mere smagelig for Publikum. Saavel Bearbeidelsen af Texten som Anordningen af Musiken udførtes af Hofsekretær Lalin, og man paaskyndte Fuldendelsen med saadan Iver, at „Acis og Galathea“ — der fik Titelen „heroisk Ballet“ — allerede kunde gives den 10de Mai 1773. Ogsaa dette Stykke modtoges med meget Bifald. En Opera til opførtes i Løbet af samme Aar — d. 25. Nov. —, nemlig Glucks „Orpheus og Eurydice“, hvis Musik man fandt det raadeligst at lade blive som den var. I Løbet af otte Aar, altsaa indtil 1782, opførtes paa Theatret i Bollhuset femten andre Operaer og Operetter, dels valgte blandt Samtidens fornemste udenlandske Mesterværker af Gluck, N. Piccinni, Berton, Trial, Monsigny og Gretry, dels komponerede i Sverige af Uttini, Johnsen, Walther og Naumann, hvilken sidste paa Gustaf III.s Indbydelse i 1777 flyttede fra Dresden til Stockholm og begyndte sin Virksomhed ved den svenske Scene med Operaen „Amphion“.

Kongens Hensigt var, som før bemærket, ved Hjælp af Operaen at bane en Vei for det nationale Drama og hævde Modersmaalet den Plads i den kunstneriske Udvikling, der tilkom det. „Det svenske Sprog,“ siger Gyllenborg, „var dengang nær ved at synke i den dybeste Glemsel. Hoffet og Hovedstaden, der altid ere de toneangivende i alle Smagssager, vare fra den franske Komedies Dage blevne saa indtagne i et fremmed Sprog, at man neppe engang formaaede at tænke paa Svensk.“ For at forberede en Forandring heri lod Kongen til en Begyndelse udarbeide Oversættelser af franske dramatiske Arbeider og lod dem oplæse ved Hoffet, under Sammenligning mellem Original og Oversættelse. Ved Siden heraf udkastede han Planer til Skuespil, hvis Emner vare tagne fra den franske Historie, og overdrog til sine mest begavede Yndlinge at udføre dem. Enkelte saadanne Oversættelser og originale Skuespil, saasom Sotbergs Oversættelse af Voltaires „Zaire“ og Gyllenborgs efter Kongens Plan udarbeidedede „Birger Jarl och Mechtild“ opførtes paa Rikssalen, der ved disse Leiligheder aabnedes for mange af Hovedstadens Indvaanere, der ikke ellers kom til Hoffet. Disse Forsøg kunde imidlertid ikke glæde sig ved synderligt Bifald, og det var først

paa en anden Scene, at Dramaet endelig fik hævde sin Plads ved Siden af Operaen.

I Aarene 1775—1782 var nemlig det store Skuespilhus bleven opført, der endnu, i det Ydre uforandret, bærer den samme Indskrift, med hvilken Kong Gustaf helligede den Patriis Musis. Paa dette nye Theater, der den 30te September 1782 indviedes med Operaen „Cora och Alonzo", Texten af Adlerbeth, Musiken af Naumann, bleve de i Bollhuset givne Operaer gjenoptagne og sammen med andre Arbeider saavel af indenlandske som fremmede Tonekunstnere udførte paa en Maade, der, efter Samtidens enstemmige Dom, neppe lod noget tilbage at ønske.

Kongen sparede hellerikke hverken paa Omhu eller pekuniære Opofrelser for at hæve den Institution, han havde grundlagt, til et kunstnerisk Standpunkt, saavel i Henseende til Forestillingernes indre Værd som deres ydre Anordning. Personlig havde han den øverste Ledelse og greb endogsaa ofte ind i Enkelthederne. Friherre Armfelt, der i Aarene 1786—1792 var Theatrets Direktør, ytrer selv: „Je connaissais peu ou rien au théâtre, mais le roi me dirigeait, et je me bornais à une seule et unique chose, qui était de faire faire sa volonté." Sit aarlige Pengebidrag til Operaen havde Kongen fastsat til ikke mindre end 333,333 Rdr. Riksmynt.

Den 17de Mai 1788 gjenoptoges paa Bollhuset de Forsøg paa at give svenske Skuespil, som før saa ofte vare strandede. „Kungl. Swenska Dramatiska Theatern" aabnede her sin Virksomhed med Gyllenborgs Tragedie „Sune Jarl eller Swerkers död", og her opførtes, fornemmelig i de første Aar, en Mængde fortræffelige Arbeider af Gustaf III., Kellgren, Leopold, Oxenstjerna, Gyllenborg, Adlerbeth, Bellmann, Schröderheim, Kexel, Lannerstjerna o. fl. Efter Gustafs Død flyttedes det dramatiske Theater til Operaen, hvor det dog kun blev et Aars Tid, indtil det i det saakaldte Arsenal, beliggende paa Sydsiden af det nuværende Carl XIII.s Torv, fik sit eget Hjem, der den 1ste November 1793 indviedes med Gustaf III.s Drama „Den swartsjuke Neapolitanaren".

I de paafølgende Tider havde den svenske Scene vistnok mange og haarde Prøvelser at gjennemgaa, men den havde dog nu hævet sig til en saadan kunstnerisk Høide og slaaet saa fast Rod i Almenhedens Interesse, at den ikke mere egentlig behøvede at frygte for sin Tilværelse. Værst truedes denne af Gustaf IV. Adolf, der tilsidst endog gav Befaling til, at Operahuset skulde nedrives. Senere har det flere Gange været paa Bane at overgive Theatret til privat Entreprise eller endog fuldstændig opløse det, hvorved alle dets Eiendele kunde sælges til Dækkelse af den stadigt voxende Gjæld. Men hver Gang har Kongen ladet sig bevæge til, selv med følelige Opofrelser, at opretholde det. Det fra 1809 af bevilgede Tilskud af Statskassen, 6,750 Rdr. aarlig, inddroges i 1840 af Stænderne; allerede i 1844 bevilgedes imidlertid paany 9,000 Rdr., hvilket Tilskud i 1853 forhøiedes til 30,000 og i 1858 til 75,000 Rdr. aarlig.

Kystbillede fra Finmarken. (Xylographeret af Henneberg i Kjøbenhavn).

Finmarkske Skizzer.

En Sommerdag paa Nordiishavet.

Den Samme fra hvem Nyhedsbladet allerede tidligere har modtaget flere værdifulde Billeder fra Finmarken, har ogsaa denne Gang overladt os ovenstaaende Fremstilling af en Sommerdag paa Nordiishavet ved den finmarkske Kyst, — et Billede, hvorfor Interessen for Øieblikket turde være saameget større, som Opmærksomheden paa disse Egnes Skjønhed særlig er bleven vakt ved de smukke Skizzer, hvilke i disse Dage have været udstillede i Christiania Kunstforening. — Juli Maaned er Finmarkens Sommer, og paa denne Tid hviler der i Regelen en saadan Fred og Ro over det ellers saa stormfulde og urolige Iishav, at selv den frygtsomste Tourist maa give Slip paa sine forudfattede Forestillinger om Farerne ved den Reise, han har vovet. Den lette og gjennemsigtige Luft, den friske og dog milde Temperatur fylder den Reisende med nyt Liv, medens de vilde og phantastiske Omgivelser belives af de usædvanlige Masser af Fugle og Fiske, der nærme sig og tumle sig omkring, uden nogen Frygt. En Reise langs den finmarkske Kyst medtager fra Throndhjem til Vadsø kun 11 Døgn, uagtet de mangfoldige Omveie og Stoppesteder, som Dampskibet anløber; en 6 Ugers Fraværelse er saaledes tilstrækkelig for at besøge de nordligste Dele af Landet i den vakre Tid af Aaret, da den evige Sol udjævner Forskjellen mellem Dag og Nat og lader disse nordlige Egne træde frem i sin livligste og mest tiltalende Skikkelse.

Slotsbjerget.

Vi Nordmænd ere vel bekjendte som et Folk, der gjerne pukker paa fordums Storhed og Bedrifter. Under hele vor fredelige og borgerlige Syssel, hvor den første Grundsætning er at bjerge Livet, kaste vi gjerne et stolt Blik tilbage paa Fortidens Kampliv og sværme saa smaat for „Kong Beles Alder". Men vi savne ikke destomindre baade historiske Minder og den rette Sands for disses Betydning. Det „unge Norge" begyndte saa at sige uden synlige Minder om det „gamle Norge", med hvis historiske Glorie det dog gjerne vilde smykke sig som Stat. Kun hvad der laa under Mulde eller i en forvandsket Form havde kunnet tjene de omskiftende Tiders Nyttighedskrav, var bleven skaanet for Undergang. Man skulde ventet, at det frie Folks vaagnende Nationalfølelse havde hævet sig til Værn for de tilbageværende Minder fra „Fædrenes gjæve Old". Men nei, Folket har feiret sin gjenvundne Friheds Halvhundredeaars-Jubilæum, uden at der endnu er gjort nogen alvorlig Anstrængelse for t. Ex. at redde Kongehallen i Bergen ud af dens nedværdigende Tilstand eller forebygge den fortskridende Undergang af Throndhjems Domkirke. Det til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring stiftede Selskab har ikke saameget kunnet rette sin Virksomhed paa de monumentale Bygværker fra vor Middelalder, som paa Undersøgelsen af disses Grundmure og Udstrækning under det Gruus, som forlængst dækkede dem. Hele Folket, ialfald forsaavidt man ved Folket vil forstaa Bondestanden, var igjennem Tidernes Løb i den Grad henfaldet til Ødelæggelseslyst ligeoverfor alle Gjenstande, som hidrørte fra den lovpriste Oldtid, at man ofte krævede paatagelige Fordele for at lade Tilfredsstillelsen af hiin Lyst fare. Landets rigeste, men rigtignok ogsaa nærigste Kommune, Akers Præstegjeld, gjorde sig Nedbrydelsen af sin gamle Kirke til en saadan Hjerte- og Æressag, at den først var at formaa til at afstaa fra sit Forsæt derved, at Christiania Indvaanere betalte Kirken med en langt større Sum, end

den var værd og Eierne selv havde anslaaet den til, saalænge der kun var Tale om Nedbrydelse. I en af Vestlandets Bygder har man fra Formandskabets Side netop seet et Forsøg paa at aagre i dannede Menneskers Pietet for Fortidens Minder, som endog overgaar det af Akers Kommune irettelagte Exempel. Deslige Forhold blive saameget forargeligere, som den Stand, hvortil Nærighedens moderne Vandaler ialmindelighed høre, overalt stille sig som Landets eneste uforfalskede Patrioter, som „Nationens Kjærne", og de eneste paalidelige Maalsmænd for Landets Hæder og Ære. Det skulde synes, at Bønderne, hvoraf en heel Hob ei alene regne sig i Slægt med Adam, men ogsaa med de gamle norske Konger, ikke blot uden extra Indtægt kunde lade være at „nedmulde Kong Beles Gravhøi", hvortil de føre sine stolte Slægtsadkomster tilbage, men endog have en Skilling at ofre for sine Penaters uforstyrrede Ro. Men nei, det viser sig tvertimod af den sidste Beretning fra Foreningen til norske Fortidsminders Bevaring, at kun en eneste Bonde i Norges Land, og det ikke engang en af Nationens udkaarne Repræsentanter, men en Mand, der nu er under Konkurs, har havt en Daler at afsee for dette Selskabs patriotiske Formaal.

Mange af de Bygværker fra Fortiden, der nu ligge i Gruus, ere vel forstyrrede af Landets Fiender, men siden ganske tilintetgjorte af selve Folket, der i sin praktiske Bedrift kunde føre sig det solide Materiale til Nytte. De enkelte Stene af Borge og Kirker findes adspredte som Avner for Vinden, i Gadernes Brolægning, i Borgermænds Trapper, i Grisestier, eller, hvis det kommer høit, i en Fæstningsmuur. En Kirke eller Borg af huggen Steen var et meget bekvemt Steenbrud til hverdagsligt Behov, og blev da ogsaa stærkt grebet til. Naar man seer de regelmæssige Kvadrater, som gamle Akers Kirkes Mure frembyde, efterat de ere fremtraadte i sin oprindelige Skikkelse, kan man godt skjønne, at Folk uden egentlig Pietet vare fristede til, hvor det lod sig gjøre, at bryde ned og trække bort, for ikke at lade Steen paa Steen.

Mellem de Steder, hvortil rige historiske Minder knytte sig, hører Tønsberghuus Slot eller det nu saasaakaldte Slotsbjerg. Paa den isolerede Høide, der hæver sig paa Tønsbergs Nordside og hvorfra Omegnen beherskes, fandtes allerede i Midten af det 12te Aarhundrede en Forskandsning; Baglerne opførte her Aar 1200 to Trætaarne og udholdt under Hreidar Sendemand tyve Ugers Beleiring af Sverrers Birkebenere. Haakon Haakonsen lod ved Aar 1234 Bjerget omgive med en Steenmuur og opføre tvende Kasteller, hvoraf det ene især tjente til Beskyttelse af Skibene i Havnen, og der lægge Besætning. Selv opholdt han sig undertiden her, hvoraf man da slutter, at Slottet allerede dengang fandtes, ligesom og en Kirke, Michaelskirken, der først nævnes i Slutningen af 12te Aarhundrede. Slottet led meget ved Angreb af de Svenske 1503 og ødelagdes ganske under de Uroligheder, som opstode efterat, Christian II. var vendt tilbage til Norge. Stenene bortførtes, og kun Gruushobe betegne, hvor Slot og Kirke og „Kasteller" fordum have staaet. Et fredeligt Vagttaarn, opført af Træ, er i

Slotsbjerget ved Tønsberg (Tønsberghuus). Efter Originaltegning.

den sidste Tid fremstaaet paa „den gamle Borgs" Ruiner, og derfra har man en sjelden vid og vakker Udsigt. Tæt ved Taarnet sees (vi følge her N. Nicolaysens „Fornlevninger") Grundvolden af den gamle Kirke, ca. 40—50 Alen lang, og noget længere mod Syd af et Taarn, 20 Alen i Fiirkant med $1\frac{1}{2}$ Alen tykke Teglsteensmure, formentlig Levninger af det Teglkastel, som Magnus Lagabøter 1276 byggede. Af en allerede ved Aaret 1200 omtalt Brønd findes Spor paa Nordsiden af Bjerget, lige under dets steile Væg. Den blev oprenset for et Snees Aar siden, og man fandt da nede i den en Jernbøtte med Jernlænke. Brønden er omtrent $2\frac{1}{2}$ Alen i Fiirkant og tømret af store, endnu nogenlunde vedligeholdte Egestokke.

Fra Udlandet.

Medens Frankrig sørger over Tabet af flere af sine berømte Mænd, har Keiseren, som synes at skulle prøves paa al Viis

Løbet af de sidste fjorten Dage, mistet sin kjæreste Ven og Slægtning Grev Bacciochi, sin berømte Læge Lamballe samt en af sin Regjerings stærkeste Støtter, Senatets Størreferendar Thouvenel. Grev Bacciochi led af en af de smerteligste Nerveaffektioner, man nogensinde har hørt omtale: han kunde hverken sidde, staa eller ligge med Undtagelse af de faa Øieblikke, Søvnen tillod ham Hvile. Han maatte idelig gaa, og sammenlignede sig selv med den evige Jøde. Keiseren havde ladet ham indrette et langt Galleri i Tuillerierne, hvor han levede i Monarkens allernærmeste Intimitet. Under en Krisis gik han engang i 34 Timer op og ned i Galleriet. Hans Fodsaaler vare blodrøde. Overalt, hvor han viste sig, saa man ham gaa: i Jockey-Club, i Salonnerne. I Operaen havde han en Gitterloge, hvori han kunde bevæge sig frit. Allerede i 1860 havde Doktor Marchal sagt ham, at han ikke kunde helbredes, men at han ved at føre en Anachorets regelmæssige Liv kunde leve og formindske sine Lidelser. Hertil var den intrigante, levelystne Hofmand ikke at bevæge, og da han for nogle Uger siden heller ikke mere kunde gaa, men fængsledes til et Leie, hvis Martyrdom overgaar alt Begreb, var Døden hans mest brændende Ønske; Lægen tilbragte de sidste 23 Nætter ved hans Seng.

I den katholske Kirke seer man atter og atter det Phænomen, at de Mænd, der have levet det sletteste Liv, uden synlig Omvendelse have en opløftende Død. Grev Bacciochi modtog den sidste Olie med dyb Andagt i Overværelse af sin Familie, der efter korsikansk Skik knælende opløfte Bønnerne for den Døende. I det store Øieblik, da Sjæl og Legem stilles, udtalte, ligeledes efter korsikansk Skik, hans nærmeste Kirkens Afskedsord: „Partez, âme chrétienne!" Hans jordiske Rester bringes til Ajaccio.

Frankrig havde nylig tre berømte Chirurger: Velpeau, Nelaton og Lamballe. Velpeau, Europas første Anatom, har ved et Tilfælde mistet en Finger paa høire Haand, hvilket dog ikke er til Hinder for den Sikkerhed, hvormed han fører Instrumentet. Af de Tre repræsenterede Nelaton Forsigtigheden. Sit skarpe Blik beviste han, da han imod alle italienske og engelske Læger vedblev at paastaa, at der var en Kugle i

det Saar, Garibaldi modtog ved Aspromonte. Lamballe repræsenterede Enthusiasmen. Han greb altid til de yderste Midler og gik hurtig tilværks. „Jo hurtigere en Operation gaar for sig," sagde han, „jo kortere varer Patientens Lidelser." Onde Tunger paastod, at han fandt Smag i Operationer, at de morede ham, at han kunde falde i Extase over en afskyelig Vunde, som en Blomstermaler over en Rose. Lamballe var ogsaa Ludvig Philips Læge. Keiseren siges mest at sørge over Tabet af Thouvenel, en af de mest agtede franske Statsmænd.

Blandt de Undere, som franske Blade melde til Udstillingen, er en mekanisk Hest, opfunden af Amerikaneren Aspec. Denne Hest er af naturlig Størrelse og sættes i Bevægelse af en Fjeder, der tillader den at gaa i Galop eller Skridt efter Rytterens Godtbefindende, der blot har at trykke paa en Knap. Hesten gjør Kaprioler, vrinsker, spidser Ørene, kort, der mangler kun ganske lidet i at den er levende. Denne Vidunderhest, der ikke vil være kostbar at holde, har blot den Feil, at den koster 52,000 Francs, saa simple Dødelige fremdeles ville blive nødte til at lade sig nøie med almindelige Heste.

„Vinduet, der lukker sig selv, naar det regner" vækker ogsaa Opmærksomhed. Det aabnes ved en Fjeder; denne hviler paa et Stykke Sukker, som smelter, strax det begynder at regne: Fjederen giver efter og Vinduet lukkes. Begribe dette hvo kan. Saa lyder Beretningen.

Med Udstillingen vil et Diorama forbindes, der fremstiller alle Jordens Klimater og Vegetabilier. Alle Landes Photographer ville give sine Bidrag dertil.

En Model af Napoleons Bolig paa St. Helena vil ikke vække ringe Interesse.

Den megen Misfornøielse med at Keiseren, istedetfor Prinds Napoleon, som var Opgaven fuldt voxen, har valgt sin lille Søn til Præsident for Udstillingen, er nu forstummet. Men et slet seet Skridt var det altid. „Det vilde være en mandig Opførsel," hed det i tydske og schweizerske Blade, „ikke at sende Bidrag til en Udstilling, der har til Formand et Barn, om end en keiserlig Prinds og Ridder af den sorte Ørn. I Paris hørte man fra den første Dag, at denne Udnævnelse var en Sottise, en kolossal Taktløshed, der vilde fornærme saavel den videnskabelige som den industrielle Verden. „Hvad som skulde være en mægtig international Demonstration," hed det, „en Folkeslagenes broderlige Dyst paa Industriens, Kunsternes og Videnskabernes frie Slagmark, bruges som et Middel til at give det keiserlige Dynasti en falsk Glands. „„Sæt Paryk paa dig med Millioner Lokker, stil din Fod paa alenhøie Hæle! Du bliver dog den, du er. Keiseren kan aldrig ganske fornægte, at han begyndte som Charlatan."" For denne forvovne Ytring maatte et lidet fransk Blad bøde med sin Existents.

Det er intet Nyt disse Oversvømmelser, hvorunder Vandene træde ud af deres Leie. Syndfloden var ikke andet end en gigantisk Oversvømmelse. Hvert Aar har man gjerne et af disse Phænomener: i England er det Themsen, i Tydskland Donau og Rhinen, i Frankrig Seine, Rhone, Loire og Garonne, i Italien Tiberen, Arno- og Pofloden, i Spanien Guadalqvivir. Smeltningen af Iis og Snee, der om Vinteren samler sig paa Bjergenes Toppe, er gjerne Aarsagen i Oversvømmelser om Foraaret. Det stærke Regnveir i Sommer har fremkaldt Ulykkerne i Frankrig denne Høst. Dette Aars Oversvømmelser er dog intet mod gamle Dages. Champion har skrevet et Værk paa fem Oktavbind om Oversvømmelser i Frankrig. Man behøver en Uge til at læse det. Om Paris siger han: „I de første Tider vare Oversvømmelserne i Paris, som endnu ingen Kaier havde, forfærdelige: Broer knustes, Huse svømmede, og det skrækslagne Folk havde blot Tro paa den Seng, hvori St. Genevieve opgav Aanden, til at formilde den guddommelige Vrede. Man troede, at Vandenes Løsladelse bebudede Antichristens Komme. Aar 1195 gik Philip II. barfodet med sine Undersaater til Seinen, for i den hellige Passions Navn at besværge Vandene om at træde tilbage; foran ham bares de hellige Relikvier: Tornekronen og den hellige Spiger."

Forfærdeligst af alle var Oversvømmelsen i 1740. Om denne siges:

„Idag, Juledag, er Paris saagodtsom ganske under Vand, og man kommer blot frem i Baade. Taxten for en Overfart er ansat til en Liard, for at ogsaa den Fattigste skal kunne frelse sig i Baad. Alle Boutiker ere lukkede, alle Beboere udflyttede af de underste Etager. Man kommer op i Husene ved Hjælp af Stiger."

I den bibelske Arks Tider var det en Due, der kom tilbage, for at melde Noah Landeplagens Ende. Den moderne Philantropi har nu taget Duens Rolle: naar Nøden er endt, kommer Velgjørenhed og udsletter dens Spor. Den keiserlige Familie, der altid er saa „rund til at give", har sat sig i Spidsen for en Subskripition for de Oversvømmede, og fra alle Landets Kanter kommer Penge og Hjælp af alt Slags. — En anden Art Oversvømmelse tænker fast Ingen paa: de Utallige, der leve af Handel og Vandel i det Frie, og som denne Sommer (hvor det idetmindste i Paris har regnet hver Aften fra Mai til Oktobers Begyndelse) ere komplet ruinerede. Selv den nydelige Pavillon ved Vandfaldet i Boulognerhaven, som Enhver, der har været i Paris, kjender, har gjort Fallit. Hvad hjælper det at sidde inde med en høilærd Kok og alle Verdens spiselige Nariteter, naar Ingen kun naa dem torskindet? Tusinde Forhaabninger ere faldne i Vandet; blot Theatre og Paraplymagere have havt fede Dage.

I den store Cirkus i Paris havde man forleden Aften et sørgeligt Syn. Det uhyre Amphitheater var tæt opfyldt, da man ventede noget extraordinært af de to smukke spanske Brødre Segunda. Cirkusens Tjenere spænde et 45 Alen høi Stillads over Arena og plante høie Jernstænger til begge Sider. Brødrene komme. Efterat have udført halsbrækkende Kunster paa Stilladset, hænge de sig ved Hænderne i de to parallelle Jernstænger og ville ved et samtidigt Spring svinge sig over Arena og bytte Plads; men hvadenten nu Stængerne ikke have været vel fastgjorte eller Svindel har grebet dem, de to Gymnastikere støde mod hinanden og falde begge ned i det Sikkerhedsnæt, der var anbragt et Par Alen fra Jorden. Nættet brast, og de laa begge ubevægelige ved hinandens Side. Publikum, der er vant til Blondins og Andres mirakuløse Spring, tror først, at Faldet er en Leg, men da Tjenerne ile til og hæve de Afmægtige iveiret, lød et Rædselsskrig gjennem Huset. Efterat Brødrene vare udbaarne, forsøgte man at gjenoptage andre Øvelser, men Publikum vilde Intet see, ikke lade sig berolige, før den ene af Brødrene viste sig bleg og vaklende, men tilsyneladende ubeskadiget. Et Glædesskrig, saaledes som Franskmænd kunne udstøde det, hilste ham. Nogen Tid efter kom ogsaa den anden Broder, men blødende. Han maatte støttes af flere Mænd for blot at holde sig opreist.

Det heder idag, at de begge ere uden Fare. M. C.

Literatur.

Fra Grundtvigianernes Forlægger i Kjøbenhavn bebudes en ny Fortælling af Forfatterinden til „Vesle Kari", „Steffen" o. s. v., hvilken skal føre Titelen **„Et Levnetsløb"** udgjøre 7 Ark og koste 39 Sk. — Det bliver mere og mere Skik blandt Norges æsthetiske Forfattere at søge sig Forlæggere i Danmark. Det er forsaavidt klogt, som de ikke blot derved kunne skaffe sig en udvidet og af vore snævre Forholde ubegrændset Læsekreds, men ogsaa deres Bøger derved faa en større Kans til at gjøre Lykke herhjemme, saasom den store Hob af tvivlende og uselvstændige Sjæle, der udgjør et æsthetisk Arbeides egentlige Publikum, med ganske anden Tillidsfuldhed kan hengive sig til Beundringen af hvad der har passeret Kattegattet, end af Hvadsomhelst, der er hjemmegjort Aands-, Bogtrykker- og Bogbinder-Arbeide. Dermed ville vi dog ikke sige, at en norsk Bog, trykt i Danmark, altid skulde være sikret mod Fiasko baade der og herhjemme. H. R.s Reiseskizzer og Olaf Hansens Literaturhistorie afgive i saa Henseende afvigende Exempler. Men hvor Affektationen eller Barnagtigheden ikke er altfor stor, have de Bøger, der ved Aand og Tryk ere totrediedeels Skandivaver idetmindste med Hensyn til Udbredelse en stor Fordeel.

— Paa Joh. Dahls Forlag udkommer med det Første: **For første Gang**, Digte af Ralf Erlandsen, hvilke ville udgjøre omtr, 10 Ark og koste 48 ß. Paa samme Forlag udkommer: **Den christelige Husstand** af Dr. Fr. Ahlfeld, oversat efter Originalens 4de Udgave af F. W. Bugge, omtr. 180 S., heftet 48 ß.

— Paa C. A. Reitzels Forlag vil i Løbet af indeværende Maaned paabegyndes en ny Udgave i 12 Bind af **Samlede Skrifter af Forfatterinden til „En Hverdagshistorie"**, Fru Gyllembourg-Ehrensvärd.

— Af den forhenværende Præst ved den katholske Kirke her i Byen, J. C Lichtlé, sees i Kjøbenhavn at være udkommen første Hefte af et Skrift betitlet: **Den katholske Troeslære og dens Vrængebillede**, eller Dr. Grauls Forvanskninger af den katholske Sandhed, belyste.

— Af flere af Woldikes Forlagsskrifter, som i længere Tid have ladet vente paa sin Fortsættelse, ere nu nye Hefter udkomne: saaledes tvende Dobbelthefter (H. 25—28) af Levins Udgave af Holbergs Comedier, illustreret ved Rosenstand; 13de og 14de Hefte af Don Quixote i Dorothea Biehls Oversættelse, revideret af Liebenberg og illustreret af W. Marstrand; 3die Hefte af A. Zimmermanns læseværdige Erindringer fra Feldttoget 1864 og endelig 6te Hefte af Evangelisk Pædagogik af Chr. Palmer, hvis Udgivelse paabegyndtes allerede i 1864.

— Af J. B. Barths „Optegnelser fra mit Jægerliv", der udkom hos Feilberg & Landmark i 1865, sees en svensk Oversættelse netop at være udkommen i Stockholm under Titelen: Anteckningar från mitt jägarlif. Öfversättning från Norskan. 132 S. 8vo. Holmbergske Bogh. Priis 1 Rdlr. (30 ß.)

— A. W. Pajkulls Reiseskildringer: En sommar på Island, udkommer samtidig hos Bonnier i Stockholm og i en dansk Udgave, og udstyres med Træsnit, 4 farvetrykte Lithographier og et Kart.

— Paa A. Bonniers Forlag (Stockholm) forberedes et nyt Oplag af Wilhelm von Brauns poetiske Arbeider, der skulle redigeres af H. O. P. Sturzenbecker.

— Paa J. G. Fryrells Forlag er i Risøer udkommet Selections from British Poets compiled by T. Aadnesen and H. Henriksen. VII. 118 S. 8vo. Indb. 30 ß. Bogen, der indeholder et stort Antal poetiske Læsestykker af de mest fremtrædende ældre og yngre engelske Digtere, er beregnet deels paa viderekomne Elever i Skolerne, deels paa at være en Haandbog ved Sprogets Studium i en modnere Alder.

— Af Maanedsskriftet **Norden**, udgivet af J. Lieblein, er udkommet 2det Binds 4de Hefte, der indeholder: Nye Udgravninger i Rom, af A. Munch, samt Slutning af Lyngs Foredrag over den romantiske Kunsts Historie og af Landsmaals-Fortællingen Storebekken, og Fortsættelse af den efter Revue des deux mondes oversatte Artikel om de italienske Enhedsbestræbelser.

— Af **Polyteknisk Tidsskrift**, redigeret af C. M. Guldberg, er udkommet 13de Aarg.s 5te Hefte, ledsaget af 2 Plancher og indeholdende: 1) Om Anlæg af Vandledningskanaler og Udtømningskanaler; 2) Forhandlinger i Ingeniørkommissionen i første Halvaar 1866; 3) Om Anvendbarheden af Hulmur i Vaaningshuse; 4) Fra Udstillingen i Stockholm 1866. II.; 5) Angaaende Regnestaven af J Aal Møller; 6) Bessemer-Processens Historie af Realkandidat Stalsberg. Sidstnævnte Opsats er et Brudstykke i Forfatterens Priisafhandling om Forbedringerne i Jerntilvirkningen, hvilken i sin Heelhed er optaget i „Nyt Magazin for Naturvidenskaberne" og derfra særskit aftrykt paa Joh. Dahls Forlag.

Norge.

Christiania. Legationssekretær ved det svensk-norske Gesandtskab i Konstantinopel Oluf Stenersen er udnævnt til Ridder af St. Olafs Orden.

— Det skandinaviske Selskab feirede Foreningsdagen med en Festmiddag paa Klingenberg, hvorved en Mængde Taler holdtes og Skaaler udbragtes. Efterat Professor Dr. Broch havde udbragt Kongens Skaal, holdt Assessor Løvenskiold den egentlige Festtale hvori han udviklede det Forhold, den skandinaviske Forening burde stille sig i til den norsk-svenske Union, hvorpaa en af A. Munch forfattet Sang blev afsunget. Prof. Monrad udbragte Skaalen for Norge, Bureauchef Roll for Sverige og Overlærer Løkke for Danmark, Bankchef Frølich for Slesvig og Prof. Daa for Norden, hvortil sluttede sig en Sang af B. Bjørnson. Senere i Laget udbragtes forskjellige specielle Skaaler, hvoriblandt kan nævnes B. Bjørnsons for Kvinderne.

— D'Hrr Repræsentanter paa sidste Storthing Lieutenant Brandt, Lensmand Bøhm, Postmester Eitzen og Doktor Larsen have til Indredepartementet indgivet Andragende om, at Undersøgelser maa blive anstillede og Plan med Omkostningsoverslag udarbeidet til Anlæg af en Jernbane fra Christiania gjennem Smaalenene til den svenske Grændse, i Retning af Byen Uddevalla.

— Foruden Stipendiat C. Bang har Docent L. Dietrichson meldt sig til det nyoprettede Professorat i nordisk Literatur.

— Lærer ved Askers Seminarium Cand. theol. E. F. B. Horn, har meldt sig til en ledig Lærerpost i Theologi ved Kjøbenhavns Universitet, til hvilket desuden sex danske Videnskabsmænd konkurrere.

— Gaardbruger Halvor B. Trønnes i Storelvedalen feirede 8de Oktbr. sit Guldbryllup, ved hvilken Anledning Stiftamtmand Kyhn overrakte den ham af Kongen nylig skjænkede Medaille for Borgerdaad.

— En Korrespondent til „Aftonbladet" fra New-Zeeland beretter, at Biskop Monrad agter der at anlægge en dansk Koloni paa 800—1000 Mennesker og har i dette Øiemed indkjøbt Jord. Beretningen om, at Biskopen ved en engelsk Banks Fallit skulde have mistet sin Formue og taget Ansættelse paa et Kontor, gjendrives af „Fædrelandet" som grundløs.

Dødsfald. Forhenværende Sorenskriver Abr. Falk Muus † i Vangs Præstegjæld paa Hedemarken 28de Oktober 77 Aar gammel.

Miss. Cumming, Forfatterinden af „Lampepudseren" og andre Romaner † i Amerika.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 46.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 18. November 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Carl Jonas Ludvig Almquist.

„Jeg kan sige, saa besynderligt det end høres, at det er den musikalske Sands, som i Hemmelighed har behersket mig fra Barndommen af — i alle Henseender; uden at jeg selv spiller noget Instrument, er det alligevel et Slags indre Musik, der har arbeidet sig frem saavel i mit Liv som i mine Skrifter.“ Saa skrev Almquist et Par Aar efterat han var begyndt med „Törnrosens Bok“, og neppe findes der noget sandere og smukkere Billede af hans hele Liv end det, han her selv har givet. Ja, det var et Musikstykke med forunderlige Overgange fra de reneste Harmonier til de mest skjærende Dissonantser, der saa igjen syntes at opløse sig og tone sammen i dybe, dæmpede Akkorder; og de, som hørte det, bleve grebne af en underlig Fortryllelse, saa de reves med af Tonernes lokkende Fald, skjøndt det neppe var dem muligt at klargjøre sig, hvad det var, der fængslede dem saaledes og atter og atter drog dem tilbage til at lytte efter Klangen. Og saa, som Strengene tonede aller lifligst, brast de — —

Da nys Efterretningen om Almquists Død bragtes til det Fædreland, hvis Strand han for mere end 15 Aar var flygtet fra, da var Mindet om hans Liv, hans forunderlige Personlighed og hans sidste „Daad“ næsten bleven en Mythe. For nogle Gamle, der engang i Wärmlands Skove med ham havde sværmet for Manhemsforbundets phantastiske Ideer, og som siden aldrig ganske havde formaaet at frigjøre sig for Indtrykket af hans sælsomme Blanding af glødende Mystik og forstandskold Dialektik, for dem stod han endnu som den rigt Begavede, hvem en ulykkelig Misforstaaelse eller maaskee et pludseligt, uforklarligt Feiltrin havde forjaget fra det Land, hvis varmeste og ædleste Søn de endnu saa i ham. For Andre, der kun halvt kjendte Sammenhængen med den sidste Katastrophe i hans Liv, og hvis Forestilling om hans Personlighed skrev sig fra Læsningen af hans saa forskjelligartede Skrifter og fra de mere eller mindre apokryphiske Historier om ham selv, som den mundtlige Tradition havde opbevaret og som i Tidens Løb naturligviis fik et mere og mere pikant Tilsnit, for dem kom han til at staa som en dæmonisk brudt Natur, mere i Slægt med Dybets bundne Aander end med Menneskenes Æt. De endelig, som forsøgte paa at danne sig et klarere og mere naturtro Billede af ham, slog sig vel somoftest tiltaals med den Opfatning, der især er bleven forsvaret af Orvar Odd, og ifølge hvilken en genial, men udelukkende i Retning af Phantasi gaaende Begavelse maa have standset Charakterens og den ethiske Bevidstheds Væxt i hans Sjæl.

Vi ville dvæle et Øieblik ved denne Opfatning af Almquist, fordi den, om den end neppe er udtømmende, synes at have Adskilligt for sig, og dernæst ogsaa fordi den skriver sig fra en Mand, der selv havde havt Anledning til at lære Almquist personlig at kjende paa nært Hold. „Phantasien,“ siger han, „var hos Almquist noget rent Exklusivt. Selv hans Dialektik var ikke saameget den skarpe Tankes Operation for at fastholde sit Emne og trænge sikkert tilbunds i det — thi i saa Fald vilde den ikke saa ofte være bleven staaende ved rene Urimeligheder og ved de falskeste Følgeslutninger — som en Phantasiens Evne til — som det syntes helt dybsindigen — at finde paa Indvendinger, Omsvøb, „nye Sider,“ — det var et af hans Yndlingsudtryk —, ved hvilket det lykkedes ham at forvirre ikke blot Andre, men tilsidst ogsaa sig selv. Det var hans Phantasi, der gav ham de blændende Ideer og Poesiens vexlende Billeder, men ogsaa Løgnens Utvungenhed; det var Phantasien, der gav ham de smukke Ord uden Mening, — hvor mangen rørende Moralprædikant laaner ikke sine opbyggeligste Talemaader fra denne samme Maskeradegarderobe! — men den gav ham ogsaa den langt mindre almindelige Evne til at sætte sig levende og, om end ofte i Forening med en mærkelig subjektiv Behandling, yderst objektivt ind i ulige, fremmede Charakterer, Tilstande, Opfatningssæt og Følelser. Man undres ikke sjelden over, hvorledes en Forfatter, om hvem al Verden veed, at han er det blødeste, mest fintfølende Menneske under Solen, er istand til med den forfærdeligste Sandhed at skildre de sorteste, mest forhærdede og raa Skurke og de uhyggeligste Scener; Phantasiens sælsomme Kunst! Men ikke er det sælsommere, at paa den anden Side disse milde, bløde, tiltalende, elskelige Billeder, som du her beundrer, skrive sig fra en Mester, der selv er alt andet end mild og elskværdig, forudsat at han, ligesom hiin Første, eier Phantasi nok til at tænke sig ret levende ind i selve Modsætningen til hans egen Individualitet. Vel kan det synes sørgeligt, at hvad Smukt, Ædelt, Ophøiet og Rent en Digter frembringer, at det ikke giver nogen Vished for Digteren selv; men det er desværre uimodsigeligt, og denne er ikke den eneste Illusion, der ubønhørligt tilintetgjøres af en Smule Kjendskab til Verden og Livet.“

Saavidt Sturzenbecker. Udtømmende kan denne Diagnose aldrig blive; dertil ere de menneskelige Evner og Anlæg altfor fast forbundne, og saalænge Sjælssystemet ikke har faaet en rent monomanisk Charakteer, kan man ikke tænke sig en enkelt Evne saa aldeles „exklusivt“ herskende — forat bruge Sturzenbeckers eget Udtryk —, at den skulde kunne træde istedetfor de andre Sjælsevner og paa sin Maade udrette deres Gjerning. Hvorvidt f. Ex. Almquist ikke besad nogen virkelig Charakteer, eller om ei de forskjellige „nye Sider“ hos ham i Grunden vare korrekte Udtryk for de forskjellige Udviklingsstadier, hans Personlighed gjennemløb, hvorvidt altsaa Forklaringen paa det Urolige, ofte Forvirrende i hans Liv og Virksomhed maa søges i, at han væsentlig var et Stemningsmenneske eller paa den anden Side deri, at hans skarpe, søgende Forstand aldrig gav ham Ro, — det er Noget, som det vel altid vil falde vanskeligt at fælde nogen afgjørende Dom om, og i hvert Fald maa denne Dom da være bygget paa ulige fyldigere Præmisser end de, der endnu ere irettelagte i den Almquistske Sag. Men saameget er ialfald vist, at der ikke behøves noget særdeles omfattende Kjendskab til Almquists Liv og literære Virksomhed for at see, at der i denne Mand lige til det Sidste boede ganske andre Aandskræfter end en monomanisk Phantasi, — at der f. Ex. var en Iagttagelsesevne og en Nøiagtighed i Gjengivelsen af det Observerede, der, naar han brød sig om at anvende den, gav hans smaa Genrebilleder en Natursandhed, som en nok saa stærk, ud af sig selv skabende Phantasi aldrig vilde have forslaaet til at fremvirke.

Som sagt, vi vente endnu paa en Fremstilling af Almquists Plads i den svenske Literatur — en Fremstilling, sige vi, og ikke nogen Dom; thi en saadan Mand dømmes ikke, han skildres — og den vil uden Tvivl med Tiden komme; thi der er dog faa af hint Lands Forfattere, der i den Grad som han have været „et Modsigelsens Tegn“, der have samlet om sig baade saa mange enthusiastiske Tilhængere og saa mange utrættelige Modstandere. Vi tænke ved de Sidste ikke saameget paa „Philisternes“ store Skare, der skrige over sig af Forskrækkelse, saasnart en stærk Haand begynder at ryste en Smule paa den chinesiske Muur, bag hvilken de have samlet sit gamle, skrøbelige Arvegods; Modstanden mod Almquist blev ogsaa ført af Mænd, der sandelig vare alt Andet end feige, og som ikke lige hysteriske Fruentimmer skreg, fordi der faldt et Skud i Leiren.

Men det er paa Tide at komme til de biographiske Data, med hvilke det var Hensigten at ledsage det Billede af Almquist, vi idag have laant af vor nye svenske Kollega. Hans Forældre vare Krigskommissæren Carl Gustaf Almquist — Søn af Prof. theol. i Upsala E. Jonas Almquist — og Brigitta Lovisa Gjörwell, Datter af Assessor Carl Christian Gjörwell. Han fødtes i Stockholm den 28de November 1793, tog Studentexamen i Upsala 1808, tog syv Aar efter Magistergraden og indtraadte i 1817 som Kopist i Ekklesiastik-Expeditionen, hvor han i 1821 avancerede til Kancellist. Fra denne Post tog han to Aar senere Afsked og flyttede op i Wärmlands Skove, hvor han sammen med nogle Ligesindede, blandt hvilke vi kunne anføre nuværende General Hazelius, realiserede det saakaldte Manhemsförbundet, der skulde „bidrage til at danne Deeltagerne til ægte Svensker“. Naar man nu gjennemlæser den vidtløftige Skildring, Almquist selv har givet af Forbundets Indretning og Historie, da minder det unægtelig paa en noget parodisk Maade om En og Hvers eget „schöne Jugendeselei“, da man inspireret af „Robinson Crusoe“ eller lignende nyttige Værker drømte om at udvandre til en af Øerne i Sydhavet, klæde sig i Skind, leve af Frugter og det Vildt, man med sin Piil kunde nedlægge o. s. v. i den Smag. Men Almquist lod sig, skjøndt han i det borgerlige Liv, som nævnt er, allerede var rykket op til Kancellist, ikke nøie med at drømme; han realiserede Ideen, klædte sig i Vadmel, dyrkede Jorden med egen Haand, kortsagt gjennemførte en ordentlig Maskerade med de gode Venner, han havde forført til at være med paa disse utvivlsomt overmaade alvorligt mente Løier.

Efter nogen Tids Forløb gik imidlertid hele Indretningen overstyr, og i 1829 søgte og erholdt han Ansættelse som Lærer ved Nya Elementarskolan i Stockholm, hvor han allerede det følgende Aar avancerede til Rektor, fra hvilken Stilling han først i 1841 traadte tilbage, for udelukkende at leve for og af Literaturen.

Allerede tidlig var han nemlig optraadt som Forfatter, først i 1814 med et „Försök till Hectors lefnad“, der fulgtes af „Hvad är kärlek?“ (1816), „Parjoumouf, Saga från Nya Holland“ (1817), „Om Manhemsförbundets organisation“ (1821), „Hermes, samling af afhandlingar“ (1821, udgivne i Forening med L. Hammarsköld) samt „Amorina eller den förrykta frökens lefnadslopp“ (1821). I de nærmeste Aar efter sin Ansættelse ved Nya Elementarskolan syntes han at ville ofre sin nye Stilling udelt Opmærksomhed og skrev nu en Række Lærebøger, af hvilke flere gjentagne Gange ere

udkomne i nye Oplag. Først kom en „Almän språklära“ (1829, 2det Opl. 1835), „Svensk rättstafninglära“ (i Aarene 1829—65 ikke mindre end 16 Oplag), „Lineartečkning“ (1830), „Svensk språklära“ (4 Opl. 1831—54) og endelig „Räknebok för begynnare“ (5 Opl. 1832—51). Nu brød endelig paany hans skjønliterære Produktivitet frem, og i 1832 begyndte han Udgivelsen af sit berømte Værk: „Fria fantasier, hvilka betraktade såsom ett helt, af Herr Hugo Löwenstjerna stundom kallades Törnrosens bok, stundom en Irrande Hind“, I.—XIV., 1832—51. Medens Törnrosens Bok Aar for Aar forøgedes med nye Fortællinger, udgav han en Række Skrifter, dels Skolebøger, dels literærhistoriske — saasom „De vita et scriptis Fr. Rabelæsi“, 1838—, dels politiske — f. Ex. „Om Skandinavismens utförbarhet“, 1846—, dels og fornemmelig skjønliterære. Mest Opsigt af disse vakte den lille Novelle „Det går an“, 1839, i hvilken Forfatteren paa en for Mange stødende Maade polemiserede mod Overtroen paa de „Signerier“, hvormed Tvende blive „hoplästa“, og temmelig aabenbart syntes at tage det saakaldte „frie Ægteskab“ i Forsvar. Fortællingen fremkaldte en heel Literatur, af hvilke vi her indskrænke os til at nævne: „(J. W. Snellmann) Det går an, fortsättelse“ (1840) — „(A. Blanche) Sara Widebeck“ (1840), — „(W. F. Palmblad) Månne det går an?“ (1840) — „(W. Stålberg) Eva Widebeck“ (1840) — „(Cajander) Almquists Det går an“ (1847) — ikke at tale om en Uendelighed af Bladartikler.

Det var ogsaa de to Fortællinger „Det går an“ og „Marjam“, der endelig nedkaldte Banstraalen over Almquists Hoved i Form af en Advarselsskrivelse fra Upsala Domkapitel, i hvilken han beskyldtes for at have „udtalt en Anskuelse af Ægteskabet, der strider ikke blot mod den aabenbarede Lære, men ogsaa mod Tænkeligheden af et Samfunds Bestaaen og mod en uvilkaarlig Sædelighedsfølelse, som blot lave Lidenskaber kunne bringe til Taushed“. Der udspandt sig nu en lang Feide mellem Rektoren og Domkapitlet, hvis Aktstykker ere samlede i „C. J. L. Almquist, monografi, samlad och utgifven för att lätta öfversigten och bedömandet af vissa bland tidens frågar“ (1845), paa hvilken primus motor i Domkapitlet, den nys afdøde Biskop C. E. Fahlcrantz, svarede med „C. J. L. Almquist såsom författare och i synnerhet såsom theolog skärskådad“. Det hele Hurlumhei førte ikke til noget praktisk Resultat og bidrog neppe heller til at slaa fast Værdien eller Værdiløsheden af Almquists Forfatterskab, men det har uden Tvivl bidraget sit til at isolere Almquist og stille ham endnu mere polemisk mod det Bestaaende. „Enten det nu forholder sig saa,“ skrev han i Indledningen til den nævnte Monographi, „at Eieren til Navnet C. J. L. Almquist er den, der har begyndt Striden mod Personer og angrebet alt Bestaaende i Kirke, Stat og Kunst, eller det tvertom skulde være saa, at han i Virkeligheden og lige fra Begyndelsen af intet Andet har gjort end at benytte sin menneskelige Ret til, uden Angreb paa Nogens Personlighed, at sige sine Tanker om de Emner, om hvilke han har næret en Overbeviisning — hvorpaa derefter den ældre Dannelses Forkjæmpere, istedetfor at gjendrive de af ham ytrede Meninger, have anfaldt hans Person —: saa bliver det i hvilketsomhelst af disse Tilfælde umiskjendeligt, at „de Ældre“ have givet Sagen al mulig Vægt baade gjennem snart sagt utallige Avisopsatser, ene rettede mod Almquist, og gjennem Bøger mod ham.“ I en endnu skjævere Stilling kom han, da han efter Opfordring af Kong Oscar, der selv satte Priis paa hans Forfatterskab og maaskee tillige derved haabede, at faa ham draget ud fra hans publicistiske Virksomhed, overtog geistligt Embede — han havde længe været „prestvigd“ — som Regimentspastor ved Lifbeväringen. En saadan Stilling — som han sansynligviis kun overtog af økonomiske Hensyn — maatte for en Mand med Almquists Charakteer og Tendentser naturligviis virke ligefrem destruerende.

Vi har opregnet en Deel af Almquists tidligere Arbeider og ville ikke trætte vore Læsere med en videregaaende Bibliographia Almquistiana; thi deres Antal er stort og de Emner, de behandle, ere mangfoldige. Allerede tidligt følte han selv, at han var paa Veie til at blive en Polygraph. „Det har sagtens,“ skrev han i 1834, „forundret En og Anden, at saa ulige Skrifter ere komne fra en og samme Person. Thi om jeg endogsaa er født for det egentlig Kunstneriske, og det af de Arbeider, jeg i den Vei har vovet mig ind paa, tilstrækkelig sees, at de ere gjorte con amore, saa er det imidlertid sikkert, at ogsaa Skolebøgerne bære et vist Præg af at være skrevne con amore. Denne besynderlige Forening hviler paa en Eiendommelighed i min Charakteer, som ikke engang nøies med at skaffe sig Luft paa denne Maade; den har ogsaa gjort sig gjældende i mit Livs Tildragelser. Den bestaar nemlig i en samtidig Stræben efter det Himmelske og det Jordiske — „af cælest sentiment och tillika ren natur“. Det er Trangen til en saadan Forening, som rastløst har drevet min Virksomhed i tvende saa ulige Hold.“

Senere slog han, som før nævnt, ind i endnu en tredie Retning, Journalistiken, idet han henved 1842 indtraadte i „Aftonbladet“, hvis faste Medarbeider han i de følgende ni Aar var, og som skylder ham mange af sine mest velskrevne Artikler. Her behandlede han nu alle mulige Gjenstande, lige fra „Strausz, Evangelierna och Mamsell Bremer“ — Titelen paa en

Carl Jonas Ludvig Almquist.

af hans første Artikler — og indtil P. A. Munchs Fornsvenskans språkbygnad (anmeldt af Almquist i Aftonbl. for 1849, No. 249), ja han vikarierede endog undertiden i Hjertas Fravær som Hovedredaktør.

Vi har før i dette Blad meddelt Hovedtrækkene af Slutningskatastrophen i hans Liv, og behøve derfor blot at tilføie, at han fra 1851 af opholdt sig i Amerika, indtil han kort før sin Død vendte tilbage til Bremen. Blandt de mange Sagn, der efter hans Flugt havde dannet sig, var et, som man oftere hørte gjentaget, nemlig at han skulde være traadt ind i et fransk Trappistkloster. Enkelte velunderrettede Personer kjendte imidlertid hans Opholdssted, og i 1853 blev der endogsaa gjennem de forenede Rigers daværende Gesandt i Washington, Sibbern, gjort Forsøg paa at faa ham udleveret, hvilket imidlertid ikke lykkedes.

Skinnerbugten.

I 1847 kjøbte Advokat Dunker en liden Plet af Jord eller egentlig af Steen i Skinnerbugten, — saa kaldes den vestre Side af Malmøen, den største, høieste og mest romantiske af Øerne i eller ved Bundefjorden. Laugrettesmændene, som skyldsatte Fjeldstykket, sagde, det var det styggeste, de havde seet, og kunde ikke begribe, hvad Advokaten vilde med en saadan fæl Steenrøs, hvor ikke et Græsstraa kunde voxe. Men allerede om Vaaren 1848 stod oppe paa Bakken det smukke Huus, som Architekt Schirmer havde ladet Stedets Bætter selv bygge, saa harmonisk udgaar det af og slutter sig til den omgivende Natur. Efterhaanden er ogsaa Fjeldskraaningen ned til Bugten bleven planeret, Jord paalagt, Have anlagt, Alt efter Anviisning af Architekt Schirmer, ja endog en Eng tilveiebragt ved Udtapning og Drainering af et Morads. Stedet er saaledes blevet til et af de smukkeste Landsteder i Hovedstadens Omegn, og Udsigten derfra ud over Fjorden mod Aker- og Bærums-Aasene — eller som Fiskerne kalde dem, de tre Jomfruer —, Ladegaardsøen og Frognerkilen er en af de skjønneste Udsigter, som denne Deel af Landet eier.

Literære Nyheder.

(Korrespondence fra Udlandet.)

Det er heldigviis ikke overalt, at berømte Mænd i denne Tid dø eller blive gale; Gutzkow, som man ansaa for uhelbredelig sindssyg, har ved Genfersøens Bredder ganske gjenvundet sin Sundhed. Som Beviis paa, at den sidste Rest af den svære Sygdom, der omtaagede denne klare Aand, er forsvunden, tjener, at han igjen har begyndt sin literære Virksomhed. Han har besluttet ganske at trække sig tilbage fra Journalistiken, ligesom han ogsaa for bestandig har sagt Theatret Farvel. Hans hele Arbeidskraft vil for Fremtiden være rettet paa den historiske Roman i vid Ramme. En næsten fuldendt Roman fra Reformationens Tider siges at være det interessanteste, man kan læse, og er derhos bygget paa grundige Studier. Det nytter overhovedet ikke mere i Tydskland at komme med Romaner og Noveller, der blot ere smukke. Tydskerne ville nu lære Noget af Alt, hvad de give sig Tid til at læse. Kan dette paa den ene Side være priisværdigt, saa skaber det ogsaa meget underligt Miskmask i Literaturen: philosophiske Hofdamer, reflekterende og hovmesterende Bondekoner, lærde Linedandserinder o. s. v.

I Frankrig har man forlidt af denne Pretention. Af en Bog, som i denne Tid læses meget, og hvis Forfatter er kjendt af alle Bladets Læserinder, hvis hvide Fingre han har sat i Bevægelse: „Les voyages de Henri Herz“, vilde man i Tydskland i det Høieste læse følgende Notits fra Amerika:

„Alt i Amerika er kolossalt; af alt Stort har man der det største.

Det største Vandfald i Verden er Niagara.

Den største Hule i Verden er Hulen i Kentucky, hvor man gjør en Reise ind til en undersøisk Flods Vande og faar Fiske uden Øine.

Den største Flod i Verden er Misisippi, der har en Længde af 4,100 Mile.

Den største Indsø i Verden er „Lac Superieur“, der er 430 Mile lang.

Den største naturlige Bro i Verden er Cedar Creek i Virginien. Den gaar over en Afgrund af 250 Fods Dybde og 80 Fods Brede, nede i hvilken en vild Strøm larmende styrter afsted.

Den største Dal i Verden er Misisippidalen, der er 500,000 Mile i Fiirkant, og som medrette gjælder for et af de frugtbareste Strøg paa Kloden.

Den største Jernmasse i Verden er Pilet-knob i Missouri. Det er en Jernblok af 350 Fods Høide og 2 Mile i Omfang.“

„Dersom jeg,“ tilføier Forfatteren, „efter disse Naturens Arbeider vilde gaa over til at anføre Menneskenes, vilde Listen ingen Ende tage. Jeg vil derfor blot anmærke, at den længste Jernbane i Verden er Centralbanen i Illinois, der er 731 Mile lang og har kostet 15 Millioner Dollars.“

Forfatteren siger selv, at han ingen literære Pretensioner gjør. „En Pianists Fingre,“ siger han, „ere for vante til at strækkes over Klaviaturet til at kunne føre Pennen paa de store Skribenters Viis.“

Heri ere vi fuldkommen enige med ham. Han burde have ladet sig nøie med, at hele Europa har spillet hans Phantasier, samt at have anlagt en Pianofabrik, der har faaet alle mulige Medailler. Er man dertil en Pianist af første Rang, maa man overlade til Stymperne at skrive Reisebeskrivelser, hvis mangfoldige Blade blot indeholde Ting, som Alverden veed, eller Ting, som Ingen længere agter at vide.

Det interessanteste i den hele Bog og det, hvoraf man kan slutte sig til Resten, er en Beskrivelse af en Koncert i New-york. Den ægte amerikanske Theaterdirektør Ullmann raader den berømte Virtuos til at sætte paa Plakaterne som Lokkemiddel: „Tusinde Vorlys." „Jeg havde den Ydmygelse," siger han, „at de tusinde Lys beskjæftigede mit Auditorium langt mere end min russiske Rondo og vilde misfornøiet ende mit første Nummer, da en Stemme raabte:

„Der er ikke tusinde, min Herre, der fattes otte."

„Otte hvad?" spurgte jeg distrait.

„Otte Lys, for Fanden! Der staar tusinde paa Plakaten?"

Jeg svarede med det største Alvor, at jeg var hans Skyldner for de manglende otte, som han kunde kræve ved Kassen."

Ullmann, Opfinderen af de tusinde Vorlys, har senere opfundet Concerten med de 40 Pianister, en sand Hexe-Sabbath.

Der synes overhovedet i vore Tider at være en stor Skrivelyst mellem Folk, der ikke høre til Faget. Frankrig tæller maaskee ikke ti Statsmænd, der ikke have strevet en liden Ting. Selv de kronede Hoveder vise stor Tilbøielighed til ogsaa at glimre som literære Stjerner. Tak og Ros tilfalder dem lettere end andre skrivende Dødelige, uden at de dog staa ganske udenfor Retfærdigheden. Man tænke blot paa den Kulde, hvormed den franske Keisers „Julius Cæsar" er modtaget. Kronprindsen af Preussen, der ikke tør blande sig i Regjeringshandlinger, anvender sine Fritimer, af hvilke han efter Krigens Ende igjen har et Dusin om Dagen, til Udarbeidelsen af Churfyrsten af Brandenburgs Historie. Ex-Konge Otto af Grækenland oversætter Homers Iliade for at trøste sig over Tabet af sit skjønne Hellas. Hans Papa, den gamle Kong Ludvig af Bayern, har endnu stor Kjærlighed til at rime, og vil ikke gaa til sine Fædre uden at efterlade Verden et nyt Bind Digte. Kong Johan af Sachsen har selv i disse vanskelige Tider ikke ganske lagt tilside sin Oversættelse af Dantes Divina Comedia, og Omer Pascha skriver Alexander den Stores Liv.

Mellem de franske og tydske Komedier, Meddeleren hidtil har seet, maa han, dersom han skal anbefale Noget til det norske Theaters Opmærksomhed, nødtvungen standse ved Victorien Sardous, som idetmindste have den Fortjeneste, at de underholde og ikke ere egentlig umoralske, skjøndt de alle have Forholde, vi helst ignorere. Hans nyeste Stykke, „Nos bons villageois," gjør stormende Lykke paa Gymnase og vil sandsynligviis ligesom „Familien Benoiton" blive spillet 300 Aftener i Rad. Det er en Embedsmand, der for at finde Fred trækker sig tilbage til en Landsby, hvis Maire er Pariser og Baron. Tre af Landsbyens ægtefødte Børn opkaste det Spørgsmaal, „om det er retfærdigt, at Parisere kjøbe deres Grund for at styrke sit i det umoralske Babylon svækkede Bryst i deres rene Luft, samt om det er ret og billigt, at deres Landsby bestyres af Fremmede". Svaret er Nei, og saa pines Pariserne paa alle Maader af de trofsyldige Landsfolk, som ville, at de skulle styrke sig andetsteds.

Et andet Stykke, som Alverden i denne Tid skal og maa see: „Les amours de Paris," Drama i fem Akter, er blot Penge og Smuds, Tyve og Intriguanter, blandet op med lidt Florian, lidt Lovelace og lidt virkelig Poesi. Det Værste er, at det er brillant, spænder og underholder fra Først til Sidst, og at man først bagefter er vred, først paa sig selv og saa paa Forfatteren, der saaledes løster med et virkeligt Talent.

Advokat Dunkers Landsted i Skinnerbugten. (Efter Photographi af W. Cappelen.)

For at bringe et sundere Element ind i det franske Theater, har man opført Schillers „Kabale og Kjærlighed". Man kunde mellem den ædle Digters Arbeider neppe gjøre et uheldigere Valg end dette Stykke, hvori den tydske Middelklasses Raahed er stildret grovere, end vort Aarhundrede taaler det, og Hoffets Sæder udmales sortere end asiatisk Barbari. Stykket har omtrent samme Gang som de fleste franske, og ved det skal ikke stort være vundet for Sæderne.

I Paris meldes det nye Aar tre Maaneder forud af hundrede blaa, gule, røde og hvide Herolder, som kaldes Almanaker. Mathieu de la Dromes er den vigtigste iaar. Den gamle Lærde har, inden han døde, overgivet sin Magier-Stav til sin Søn. I 1863 skrev han:

„Jeg har tilbragt mit Liv i Forskninger, der have bragt mig til at kunne forudsige Veiret. Min sidste Time kan nu være fjern eller nær, mit Livs Værk overlever mig. Den Videnskab, hvis Grundvold jeg har lagt, kan aldrig ophøre at beskjæftige Menneskene. Min Familie er i Besiddelse af alle de Dokumenter, der have tjent mig til Rettesnor. Min Søn vil ikke alene fortsætte mine Forudsigelser, men efterhaanden udvide de Jagttagelsers Kreds, jeg overleverer ham. Mine Børneborn, hvis egne Jagttagelser ville føies til mine, ville være større Propheter end deres Bedstefader."

Den nye Almanak har ogsaa Prophetier for de to sidste Maaneder af det urolige Aar 1866. De gjælde blot Frankrig.

Den fordums Republik Venedigs politiske og historiske Archiver, som efter Overgivelsen til Frankrig denne Sommer førtes til Østerrige, skulle, ifølge en Artikel i Fredstraktaten, gjengives Venedig. Det venetianske Formandskab modsatte sig af al Magt Bortførelsen og gav blot efter for væbnet Magt; nu have Frankrigs og Italiens forenede Anstrængelser bevirket Udleveringen. Disse Archiver maa have uhyre Værd, at dømme efter den Gridskhed, hvormed flere Magter i Tidernes Løb have søgt at sætte sig i Besiddelse af dem. Den 21de Brumaire konfiskerede den franske Overkonsul dem paa Republikens Regning, og det var ikke første Gang de vare i Paris, ligesaalidt som det er sidste Gang de nu have været i Østerrige. Det er at haabe, at de vigtige Dokumenter nu have gjort sin sidste Reise.

Literatur og Kunst.

B. Dunker. Om Revision af Foreningsakten mellem Sverige og Norge. Kbh. Gyldendalske Bogh. 1866. 221 S. 8vo. Priis: 88 ß. Det foreliggende Arbeide, der oprindelig er bleven offentliggjort i det af M. G. G. Steenstrup udgivne Danske Maanedskrift, indtager en fremragende Plads blandt de i Almindelighed faa og lidet omfangsrige Skrifter, der i de senere Aar have valgt vor nyere Historie og Politik til Gjenstand, saavel derved at det historisk forfølger og fremstiller Sammenhængen mellem de paa hinanden følgende Forsøg paa Revision af Unionens formelle Bestemmelser, som ogsaa ved den positive Ansluelse af Forholdet mellem de skandinaviske Riger det gjør gjældende, efterat det først har øvet en saa destruerende Kritik mod de Forholdsregler, hvormed man har troet at styrke og sikre Unionen. Forf. gjør meget skarpt gjældende, hvorledes det, saaledes som Forholdet nu engang er, ikke kan ansees for muligt eller gavnligt nærmere at præcisere de juridiske Bestemmelser, ved hvilke Foreningen i det Ydre er betegnet, da dette ikke vil kunne ske, uden at man aabner Døren for den Sammenblandingspolitik, om hvis Fordærvelighed Kalmarunionens Historie burde have belært de Styrende, og som nødvendig vil føre til begge Rigers Svækkelse. I juridiske Unionsbestemmelser ser Forf. kun „Tvangslove", som man, hvis de ikke skulle afstedkomme Skade istedetfor at forhindre denne, bør lade saa simple og lidet formalistiske som muligt, det vil sige, saaledes som de ere. „Hvad Styrelserne og Løvene kunne gjøre, er alene at borttage Hindringerne for

den fælles Samvirken, det vil sige, nedrive Tvangen. Men al positiv Imødekommen maa det overlades til Friheden selv at bevirke. Ved Love kunne Veie bygges, men kun Frihed gjør dem benyttede til Færdsel. Lad ethvert af Landene først hos sig selv nedrive de Skranker, hæve de Tvangslove, der holde Interesserne i det ene Land adskilte eller fremmede for Interesserne i det andet, derefter indbyde det andet Land til at gjøre ligesaa, men altid med fuld Frihed og ikke længere, end at Foranstaltningens Nytte kan ventes begrebet, hvilket er Betingelsen for, at den kan bære Frugt, saa ville Folkene snart finde hinanden, og de ville faa saa meget mere med hinanden at skaffe, som Regjeringernes Personaler faa mindre." Af denne Opfatning, som vistnok hverken den historiske Erfaring eller den sande Statsvidenskab vilde nægte sit fulde Bifald, fremgaar med Nødvendighed Fordringen om, at Foreningsværket, der jo ikke blev fuldendt paa den Dag, da for to og femti Aar siden det juridisk bindende Dokument underskreves, maa fremmes, ikke som hidtil ved frugtesløse Forsøg paa at sammenhobe flere og flere saakaldte „unionelle Garantier", men ved at „overlade det til Folkene selv, naar, hvorledes og i hvilken Grad de af sig selv ville flyde sammen i materielle og aandelige Interesser og altsaa tillige i de Bestræbelser, hvorigjennem disse søges fremmede." Om en Revision af Foreningsakten mellem Sverige og Norge vilde det først da være nødvendigt at tale, naar Øieblikket for Danmarks Indtræden i Unionen var kommen. Indtil da „skylder Norge ikke alene sig selv, det skylder Nordens Sag ikke at gjøre det skjæbnesvangre første Skridt til anden Gang at lade sin Souverainitet gaa op i en Forbundsfælles. Skal Nordens Frihed og Selvstændighed i Tidernes Løb kunne bevares, saa kan det kun ske ved Danmarks Tilslutning til Sverige og Norge. Alt er her lidet nok; men alt er det mindste, som er nødvendigt, dersom Skandinavien skal kunne hævde sin Uafhængighed mod de stedse mere og mere om sig gribende Stormagter i Øst og Syd. Men gaar Norge op i Sverige, bliver Danmarks Tilslutning umulig. Thi Danmark maatte ved Tilslutningen tage de samme Vilkaar, som Norge havde, og Danmark vil ikke vælge at blive en svensk Provinds; kun for at bevare, ikke for at tabe sin Selvstændighed og Uafhængighed kan Danmark vælge at indtræde i Foreningen, naar Leilighed dertil byder sig." Saalænge Unionen kun er mellem Sverige og Norge, bliver det derfor nødvendigt, at Norge ikke indlader sig paa nogen Forandring i Unionsakten, der gaar ud paa at udvide Fællesskabet. „Anderledes vilde derimod Forholdet blive, naar ogsaa Danmark indtraadte i Unionen og i Forening med Norge dannede en passende Modvægt mod Sverige. I det sidste halve Aarhundrede har Norge vundet saa megen Styrke og en saadan politisk Udvikling, at det neppe vilde være at befrygte, at det i en ny Kalmar-Union vilde gaa under, saaledes som det gjorde i den forrige, og en nøiere Forening gjennem en Fællesrepræsentation med bestemt begrændset Kompetence kunde sandsynligvis nu organiseres mellem alle tre Riger, til alles Bedste, og uden Fare for de enkelte Rigers Selvstændighed og Uafhængighed." I sin Helhed og med den nærmere Begrundelse, der i Bogen er bleven dem til Deel, afrunde Forf.s Anskuelser sig til et Program, som det maa være ham og dem, paa hvis Meddelelser ialtfald Værkets historiske Del øiensynlig er bygget, magtpaaliggende at se gjennemført i det politiske Liv. Men til at naa dette, er det ikke nok, at lægge Hænderne i Skjødet og vente paa at „Ideerne" skulle arbeide af sig selv; der maa arbeides, ikke blot med festlig Tale eller Ønsker, men med alle de Midler i det Store og Smaa, som Æren ikke fordømmer; der maa ske Tilnærmelse mellem de Mænd, der samstemme i den Opfatning af Unionspolitiken, som Forf. af denne Bog har gjort gjældende. Spørgsmaalet bliver da: Er disses Tal stort, og har deres Opfatning Opinionen for sig i en saadan Grad, at den kan have Udsigt til at blive støttet af Folket? Her er det, at der viser sig en saa beklagelig Splittelse mellem de tvende Faktioner, der vistnok ere enige om det Væsentlige, Nødvendigheden af de tre skandinaviske Folks politiske og sociale Sammenslutning, men mellem hvilke Enigheden er forbi, saasnart Spørgsmaalet bliver, hvorvidt en Revision af de mellem de tvende forenede Riger bestaaende juridiske Unionsbestemmelser allerede nu kan iværksættes, eller om det er nødvendigt at oppebie det tredie Lands Tilslutning før vi, som den svagere Part, tør give vort Samtykke til en saadan. Det, som her adskiller, og som har bevæget det af „Det skandinaviske Selskab" repræsenterede Parti til at opstille sine egne Kandidater til „Magten" istedetfor at slutte sig til den Mand, der før har havt Anledning til at vise sin Duelighed paa en høitstillet Post, og som hvis politiske Program man nu tør betragte Dunkers Bog, — det som her adskiller og som maaske vil forhindre begge Parter fra at faa løst de Opgaver, som de forenede sandsynligvis vilde kunne raade, det er altsaa egentlig kun et Betimelighedsspørgsmaal, Spørgsmaalet om hvilken af tvende Opgaver man først skal give sig ikast med. Skal her nu vælges mellem disse To og kunne de ikke forenes, da er det vanskeligt at sige, hvilket af de tvende Partier har mest Udsigt til engang at komme til Magten; sandsynligvis vil det bero paa et Tilfælde. Umuligt er det paa den anden Side heller ikke, at der slet intet vil ske, at der ikke vil blive den ringeste Anledning til at foretage noget Valg, men at Alt vil gaa sin jevne Gang, Kommissionerne debattere, Departementerne skrive sine Indstillinger, Regjeringens første Medlem vedblive at give sine Middagsgilder og det skandinaviske Selskab sine, indtil man pludselig en vakker Dag vaagner og opdager, at Gangen i vor Fremtids Udvikling er bleven bestemt derude, hvor Folkeslagene selv leve med vaagen politisk Bevidsthed, og hvor man har forstaaet, at Ordet „Enighed gjør stærk" ikke blot gjælder Stat og Stat imellem, men ogsaa med Hensyn til de Mænd indenfor de enkelte Samfund, der trods Meningsforskjel i det Mindre dog forenes i den samme væsentlige Opfatning af Fortidens Lærdomme og det samme Haab for Fremtiden.

— I det sidste Hefte af C. R. Nybloms Svensk Literatur-Tidsskrift meddeles efter den netop udkomne Bogfortegnelse for 1865 en Udsigt over Virksomheden i den svenske Literatur i Løbet af det nævnte Aar, af hvilken vi tro at turde paaregne vore Læseres Interesse for nogle korte statistiske Data. Bogfortegnelsen anfører i det Hele 675 forskjellige Arbeider, men er ikke anlagt paa absolut Fuldstændighed, idet den forbigaar mindre Brochurer og lignende. En stor Deel af de opregnede Skrifter ere Oversættelser fra fremmede Sprog samt nye Oplag af ældre Skrifter; Oversættelserne ere især religiøse Værker og Romaner. I Afdelingen Opdragelse og Underviisning findes kun tre smaa Originalarbeider; de øvrige 5 ere Oversættelser. Af Skrifter i Theologi og Exegetik samt Skrifter af religiøst og moralsk Indhold — i det Hele 84 — ere de fleste Opbyggelsesbøger og polemiske Brochurer. Fra den i 1864 førte Strid om „Helvedeslæren" sporer man endnu nogle Efterdønninger: Anmärkningar om helwetesläran för folket, — Djefwulen i sin glans och i sitt förfall — oversat fra Fransk — samt nogle interessante Reflexioner med anledning af striden om helwetesläran af en läkare. Af mere videnskabeligt Indhold kunne nævnes C. Th. Hjerpe's Commentar till Apostlagerningarna; — Falenius, Förklaring af Mathei evangelium; — L. Landgren, Grunddragen till läran om Gud, — samt forskjellige Oversættelser af Parker, Schenkel, Colani, Luthard o. s. v. Forresten endeel Prædikensamlinger af Emanuelsson, Robertson, Swedberg o. fl. Det var ogsaa i 1865, at Prøven paa den nye Oversættelse af det gamle Testamente udkom. Endelig maa man ikke glemme at nævne den interessante lille Bog Om wår tids kyrka och kristendom i Swerige samt Victor Rydbergs Medeltidens magi.

Philosophien repræsenteres af 7 Skrifter, hvoriblandt Bernh. v. Beskows De la santé de l'âme samt Nyblæus, Om statens strafrätt.

De værdifuldeste Bidrag til Aarets Literatur findes uden Tvivl i den historiske Afdeling. Her møde vi de af Rigsarchivet udgivne Handlingar rörande Sweriges historia; — Handlingar ur v. Brinckmanska archivet på Trolle-Jungby, utg. af G. Andersson; — C. T. Odhner, Sweriges inre historia under drottning Christinas förmyndare; — J. J. Burman, Anteckningar förda under tiden från år 1785—1816; — P. Sparre, Anteckningar rörande expeditionen till Westerbotten år 1809; — Sillén, Swenska handelns och näringarnes historia under Wasaätten IV.; — G. Swederus, Sweriges krig och politik 1808—1815; — 2den Deel af Brunius, Gottlands konsthistoria; — K. E. F. Ignatius, Finlands historia efter Karl X. Gustafs regering. Oversættelser møder man blandt andre af Gervinus's Det 19de Aarhundredes Historie og Allen's Danmarks Historie.

Af geographiske og topographiske Skrifter samt Reisebeskrivelser fortjene at nævnes: L. P. Nääf, Samlingar och anteckningar öfwer Ydre härad; — Chydenius, Swenska expeditionen till Spetsbergen; — O. Eneroth, Swenska herregårdar, slott och borgar, — samt en Oversættelse af Spekes Skildring af Opdagelsesreisen til Nilens Kilder.

De Skrifter, der angaa politiske og sociale Emner (39), sysselsætte sig naturligviis især med Repræsentationsspørgsmaalet. Katalogen har optaget 14, der beskjæftige sig med det. De juridiske Skrifter (21) ere næsten alle Lov- og Forordningssamlinger. Hellerikke Philologien (34) har synderlig meget Nyt af Værd at opvise: nævnes kan Hj. Säwe, Latinsk stilistik; — Törnebladh, Latinsk elementarbok; — Wisén's Oversættelse af Stykker af Sæmunds Edda, — samt E. W. Lindbladh, Dansk Läsebok. Blandt Skrifter om de skjønne Kunster (6) maa fremhæves Prof. i Lund Linder's „Om Grekernas theater och skådespel".

Af de skjønliterære Skrifters store Masse (210) er det vanskeligt at nævne noget synderlig Fremragende. Af dramatiske Arbeider kunne nævnes Alboin, Sørgespil af Pseudonymen Finn; — Theodor Lindh, Konung Birger och hans bröder; — Sten Sture den Yngre af Lbm.; — F. Hedberg, Bröllopet på Ulfåsa. Paa det episke Omraade møder man bl. A.: Z. Topelius, Fältskärns berättelser, 4. Deel; — Skuggspel, tidsmålningar och ungdomsbilder, af Emilie Flygare-Carlén; — V. Rydberg, Singoalla; — K. Collans Oversættelse af Kalevala; — C. A. Kullbergs af Den rasende Roland. Det lyriske Genre har næsten intet Nyt af virkeligt Værd at opvise, naar vi undtage Svend Trosts italienske Billeder i Sånger och berättelser af sju signaturer samt enkelte af C. R. Nybloms Nya dikter.

Under Rubriken blandede Emner (56) er optaget Tidsskrifter, lærde Selskabers Forhandlinger, Almanaker, Matrikler o. s. v., samt „Diverse". De i Katalogen opregnede Tidsskrifter, 23 i Tallet, ere følgende: Botaniska notitser af Th. Fries; Handlingar rør. landtbruket m. m.; Juridiska föreningens i Finland tidsskr.; K. Landtbruks-akademiens t.; Läsning för folket; Nyt sockenbibliothek; Pädagogisk t.; Romanbladet; Samling af författningar; Statistisk t.; Ställningar och förhållanden; Swenska gymnastik-föreningens t.; Swenska jägare-förbundets nya t.; Swensk bibliografi; Swensk Literaturt.; Theologisk t.; T. för byggnadskonst och ingenieurwetenskap; T. för lagstiftning etc. af C. Naumann; T. för landthushållning; T. för swensk gymnastik; Ultuna landtbruks-instituts t.; Upsala universitets årsskrift; Öfwersigt af K. Wetenskaps-akademiens handlingar.

— **Haandordbøger.** Af den Række bekvemme, især paa Skolerne beregnede Ordbøger, som ere udkomne paa den Gyldendalske Boghandels Forlag, foreligge trende i nye Oplag, nemlig 1) Dr. Ingerslevs Dansk-latinske Ordbog (indb. 1 Rdlr. 40 ß.), 2) Grønbergs Tydsk-dansk Haand-Ordbog (indb. 1 Rdlr. 8 ß.) og 3) Svensk Ordbog for Danske og Norske af A. Larsen (heftet 1 Rdlr.). — Brugbarheden af Ingerslevs Arbeide er noksom godtgjort, ikke alene ved dets almindelige Indgang i vore Skoler, men ogsaa ved den vide Anvendelse den tydske Udgave har fundet i det med deslige Ordbøger rigt forsynede Tydskland. Foreliggende nye Udgave har modtaget mangfoldige Udvidelser og Forbedringer, uden at hverken Haandteerligheden eller Priisbilligheden derved er bleven forringet. Grønbergs Haandordbog foreligger i 4de ved J Kaper besørgede Udgave. Fra den nye Udgivers Haand har Bogen modtaget mange og væsentlige Forbedringer, idet Ordforraadet er blevet forøget med flere Tusinde nye Ord, de vigtigste Præpositioner heelt omarbeidede, Oversættelsen af en Mængde Ord forbedret o. s. v. Larsens svenske Ordbog har i den nye Udgave ligeledes modtaget adskillige Forbedringer, og vil, trods sit ringe Omfang (143 S. 8vo), vistnok i det Hele være et for Danske og Norske tilstrækkeligt Hjælpemiddel til Forstaaelsen af de i svenske Skrifter forekommende Ord, hvis Betydning ikke af sig selv falder i Øinene ved Sprogfællesskabet. — Ingerslevs paa samme Forlag udkomne Græsk-danske Haand-Ordbog er bleven nedsat til 2 Rdlr. indbunden, efterat Forlæggeren af Bergs tidligere udkomne langt fuldstændigere græske Ordbog, for at møde den nye Konkurrent, havde foretaget en betydelig Priisnedsættelse.

— Af Professor **R. Keysers Efterladte Skrifter** er udkommet 2det Binds 1ste Afdeling, indeholdende Norges Stats- og Retsforfatning i Middelalderen. 160 S. Priis 55 ß. P. T. Mallings Forlag.

Der har i den senere Tid i **Kunstforeningen** været Anledning til at see enkelte svenske Billeder, af hvilke især et af Malmström, „Den lille Patient," er af særegen Interesse, fordi det viser denne i sit Fødeland navnkundige Maler fra en ulige fordeelagtigere Side end hans lidet charakteristiske historiske Billeder med deres sig selv idelig gjentagende Typus, som man havde Anledning til at stifte Bekjendtskab med ved Stockholmerudstillingen i Sommer. Da vi nævne Kunstforeningen, ville vi med det samme standse et Øieblik ved „En Sæterjente" af Isachsen, der vistnok har vakt Fleres Opmærksomhed, og som ogsaa vi længe spekulerede efter at opdage det Fine ved, indtil vi endelig forleden Dag kom over en øiensynlig fra paalidelig Kilde udrunden Forklaring over det Uhyggelige i denne Malers Billeder, nemlig at „Hr. Isachsen følger sin Mester, Courbet, der ligner Spagnoletto og den italienske Naturalisme deri, at han har opstillet det Hæslige som sit Ideal *)." Seet fra dette Standpunkt er det klart, at hans i Kunstforeningen udstillede Sæterjente i en sjelden Grad maa svare til det kunstneriske Ideal.

*) Swensk Literatur-tidsskrift, 5. H., S. 310.

Norge.

Endeel Kunstnere have i disse Dage indbudt til Deeltagelse i et Kunstflidslotteri i Lighed med de Indretninger, som i de skandinaviske Lande allerede bestaa i Kjøbenhavn, Göteborg og Malmö og som paa disse Steder have viist sig særdeles virksomme for Befæstelsen af en bedre Smag i Haandværksarbeider. Det vilde være særdeles glædeligt, om Foretagendet hos os i Tidens Løb maatte øve samme Virkning; thi det var Noget, som ved Sammenligningen mellem de tre Lande paa Industriudstillingen i Sommer sprang meget stærkt i Øinene, at det egentlige Kunsthaandværk — den Green af Industrien, paa hvilken et saadant Kunstflidslotteri især vil komme til at rette sin Virksomhed — stod i Norge betydelig tilbage for de andre Lande, særskilt Danmark.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 47.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 25. November 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Af det svenske Theaters Historie.

(Efter F. A. Dahlgrens „Anteckningar om Stockholms Theatrar".)

III.

Det har uden Tvivl ikke lidet bidraget til at paatrykke den svenske Scene dens eiendommelige Præg, at den altid mere har været ledet som et Hof- end som et Nationaltheater. Opretholdt ved Tilskud fra Kongens Privatkasse kom den i et Afhængighedsforhold til den regjerende Fyrste og den ham omgivende Kreds, der ikke altid bidrog til at vinde Publikums Sympathi for det Regimente, der førtes over Hovedstadens fornemste Kunstanstalt af Mænd, hvem ofte Kongens Yndest mere end deres egen Dygtighed havde designeret til en Første-Direktørs Post. I Rækken af de 21 Direktører fra 1773 indtil indeværende Aars Sommer finder man fordetmeste Mænd, hvis Interesse laa til ganske andre Hold, og for hvem det, forsaavidt de virkelig greb ind i Theatrets Styrelse, i det Høieste kan have været en behagelig Tidsfordriv at føre Kommandoen over det vistnok høist elskværdige og fornøielige, men tillige saare kapriciøse „Pak" (Canaille — en af Theaterdirektørernes, Armfeldts, skriftlige Udtryk om Theaterpersonalet), der sværmede mellem det kgl. Theaters Kulisser. Armfeldt beretter selv om sin dirigerende Virksomhed ved Theatret, at han begyndte med at banke en af Skuespillerne ved Navn de Broen og administrere en anden, Ahlgren, diverse Ørefigen. „Jeg havde før skaaret Ørene af dem," skriver han, „før jeg havde taalt, at disse Personer nævnte sine „„Rettigheder"". Men derfor lærte de ogsaa sine Roller, lystrede og spillede ganske fortræffeligt." I det Hele har den øverste Ledelse af Theatret, at dømme efter Direktørernes borgerlige Stilling, ikke saameget været rettet paa det Kunstneriske, som paa at vedligeholde en streng militær Justits og at faa „Subjekterne" til at „lystre". Den sidst afgaaede Direktør nævnes som en Undtagelse ved sine artistiske Tendentser, idet han skal have udfoldet megen Virksomhed i at udvælge og selv bearbeide alskens „fornøielige" dramatiske Arbeider.

Naar saaledes høieste Vedkommende ikke have kunnet eller brudt sig om at gjennemføre nogen kunstnerisk Ledelse af Theatrets hele Virksomhed, er det naturligt, at denne er falden i Hænderne paa de udøvende Kunstnere, der beklæde de forskjellige underordnede Theaterembeder. At disse udrette Alt, hvad der staar i deres Magt, vilde det være uretfærdigt at nægte. Medens det saaledes turde være vanskeligt at paavise nogen Plan i Repertoirets Anlæg ved det svenske Theater, hvor det vel kan træffe sig, at man faar „Hamlet" paa den store Opera, Aftenen efterat man paa dramatiske Theatern er bleven opvartet med „Salamandern eller Fregatkaptenen", og medens man hellerikke mærker Spor til nogen høiere kunstnerisk Ledelse af Udførelsens Grundcharakter, er sædvanlig den ydre Sætten i Scene udført paa en Maade, der forraader ikke blot de ydre Hjælpekilders Rigdom, men ogsaa en Smag, en Korrekthed og en Paapasselighed hos vedkommende Scenearrangør, Regissør, Dekorationsmaler o. s. v., der er al Ære værdt. En Scene som f. Ex. Gjæstebudet i 2den Akt af „Timon af Athen" eller Bryllupsfesten i „Bryllupet på Ulfåsa" med den ligesaa kjække som fortræffelige Ide, at anbringe Bordet med Høisædet bag midt paa Skuepladsen, danne, saaledes som de ere arrangerede paa den store Opera, rentud fuldendte kunstneriske Billeder. Her var Skjønhed og Poesi i Ahlgrenssons mesterlige Dekorationer med deres afvexlende Linier og harmoniske Farvespil; den mindste Enkelthed i Kostumet var korrekt og passede ind i det Hele; det talrige Statistpersonale lededes med Sikkerhed og alligevel fuldkommen frit og ugeneret.

Ogsaa paa andre Punkter vil man let mærke, i hvilken isoleret Stilling det svenske Theater i sin Egenskab af kongeligt Morskabstheater er kommen, hvorledes Natur og Sandhed altfor meget ere blevne holdte borte fra dets Scene af den konventionelle Maner, der uden Tvivl skylder Tredje Gustaf og de franske Forbilleder sin Oprindelse, og som dengang maaske kan have havt sin Betydning og sin Berettigelse, men som nu ikke mere slaar til, naar det gjælder at give den dybe Lidenskab Form og Røst. Eller tage vi Feil? Er den Maade, hvorpaa det høiere Drama udføres paa Stockholms Scene, noget mere end en antikveret Maner, er den kanske virkelig et korrekt Udtryk for det svenske Folks Opfatning af det Pathetiske? Den Interesse, hvormed det stockholmske Publikum har modtaget en yngre Kunstner, E. M. Swartz, synes dog at tyde hen paa, at det ikke er ligegyldigt for Bestræbelserne efter at bringe lidt mere Natur, lidt mere psychologisk Sandhed ind i det høiere Skuespil, selv om disse Bestræbelser, saaledes som hos Hr. S., ikke krones med synderligt Held. Forresten er det let forklarligt, at Styltegjængeriet kan vedligeholde sig ved en Scene, hvor det har i sin Genre saa udmærkede Repræsentanter som f. Ex. N. W. Almlöf, fra gammel Tid slaaet fast som „Sveriges Talma", og den ligesaa rigt begavede som routinerede Fru Elisa Hwasser, der formodentlig om ikke lang Tid vil avancere til „Sveriges Mlle. Mars". I denne Kunstnerinde vil sandsynligvis Manierismen faa sin stærkeste Støtte ved den svenske Scene, især saalænge Publikums og hendes egen Lyst samstemmer i at faa hende overdraget Roller i alle mulige Fag, hvilke, da de ikke staa i nogen indbyrdes indre Sammenhæng, og tillige følge saa tæt paa hinanden, at et dyberegaaende Studium af hver enkelt Rolle bliver umuligt, naturligvis ene lade sig expedere ved Hjælp af en Routine, der allerede nu i høi Grad er stivnet til en ligesaa usand som trættende Maner.

Ganske anderledes er Forholdet i Lystspillet, hvor jo ogsaa Kunstneren har saa ulige lettere for at „øse af de levende Kilder" end i det høiere Drama, og hvor det ogsaa synes, som om det kgl. Theater i sin Tid er bleven stærkt og fordelagtigt paavirket af sin fordums Rival Mindre Theatern. Paa denne sidstnævnte Scene, der skyldte den bekjendte Kaptein A. Lindeberg sin Tilværelse, og som fra ham gik over først til Torsslow og dernæst til Stjernström, indtil den i 1863 af denne solgtes til det Offentlige og omdøbtes til Kungl. dramatiska Theatern, synes der nemlig at have udviklet sig en Stræben efter Sandhed og Charakteristik, en større „Ledighet" saavel i Diktion som i ydre Fremtræden, som har vedligeholdt sig der med de mange dygtige Kunstnere og Kunstnerinder, der have arbeidet sig op under Torsslows og Stjernstrøms Ledelse, frie for Paavirkning af den „Akademicitet", som endnu spøger mellem Stora Theaterns Koulisser. Blandt disse maa især nævnes Knut Almlöf, Kinmansson og A. S. Hedin m. fl. Til denne Skole hører sandsynligvis ogsaa en Kunstnerinde, som Nedskriveren af disse Linier ikke har havt Anledning til at se paa Scenen, nemlig Fru Zelma Hedin, født Bergneher.

Dramatiska Theaterns egentlige Fader var som før nævnt Kaptein Lindeberg, forhenværende Redaktør af Stockholms-Posten, Forfatter til nogle dramatiske Arbeider og besat af en ialfald for ham selv ulykkelig Kjærlighed til Theatret. Havde man dengang gjort Lindeberg til Theaterdirektør istedetfor Ritmester Grev Puke eller hvad det nu var for en Officer, der for Tilfældet figurede, — saa er det ikke sagt, at det var gaaet værre med det kgl. Theater for det; derimod er det sandsynligt, at Styrelsen isaafald vilde være bleven forskaanet for „Swerige i 1809 och 1832" og heller ikke havde havt Behov at anstrænge sin Opfindsomhed for at udfinde en anstændig Maade at illudere den Dødsdom, der overgik Lindeberg for hans i 1834 udgivne Brochure: „Några upplysningar rörande kungl. theatern, tillegnade höglofl. konstitutions-, stats- och ekonomieutskotten." Sagen var, at Lindeberg i Kraft af sine endnu urealiserede Theaterprojekter havde angrebet som grundlovstridigt det Privilegium, som det kgl. Theater i Virkeligheden besad og som Vedkommende ogsaa de jure søgte at opretholde, og angrebet det med en saadan Voldsomhed, at der fandtes Anledning til at anlægge en Proces mod ham for Majestætsforbrydelse. Lindebergs Hoved blev imidlertid siddende paa hans Skuldre, og nogle Aar senere fandt han at kunne undvære den Vedkommendes høie Tilladelse til at oprette et Theater, som han hidtil forgjæves havde ansøgt om. Paa en ved Lilla Trädgårdsgatan indkjøbt Tomt lagde han nu den 21de Marts 1842 uden videre Modstand Grundvolden til sin Bygning og drev paa Arbeidet med saadant Hastværk, at Theatret allerede den 1ste November samme Aar kunde aabnes med en Prolog af Ingelman, Lings Sørgespil „Agne" samt Komedien „Pröfningen" af Onkel Adam (Wetterbergh). Det nye Theater var beregnet for en hel storartet Virksomhed, saavel hvad Sang- som Skuespillet angik. Personalet bestod af ikke mindre end 36 Skuespillere og 30 Skuespillerinder, samt et Orchester paa 27 Medlemmer, foruden Overanføreren eller Chefen og en Anfører ved Talescenen. Efter det første Aars Forløb foretoges der rigtignok en gjennemgaaende Rensning af Personalet, hvilken i høi Grad kunde tiltrænges, og det, der blev tilbage, forstærkedes med flere virkelige Kapaciteter, saasom Torsslow med Hustru og Sevelin, men Theatrets Affærer vare allerede komne i et saadant Forfald, at det Hele ikke mere stod til at redde, og Lindeberg blev i 1844 nødt til at overgive det til sine Kreditorer. Disse udleiede det nu til et Aktieselskab, bestaaende af Lindeberg selv, Orchesteranføreren, Maskinisten og alle de Spillende. Denne Organisation holdt sig indtil 1846, da Theatret ved offentlig Auktion blev solgt for 65,250 Rdr. Riksgäld til et nyt Actieselskab paa 9 Personer. Nu blev det forpagtet paa ti Aar af Torsslow, der til Medhjælper fik Stjernström som „Styresmand" for Scenen. Denne sidstnævnte traadte imidlertid tilbage i 1850, og Theatret ledede nu ene af Torsslow indtil 1854, da han overdrog Leiekontrakten til Stjernström, der det følgende Aar indkjøbte Theatret for en Sum af 120,000 Rdr. Rksg. I 1859 lod den nye Eier Bygningen undergaa en gjennemgribende Reparation, ved hvilken det Indre fik det tæk-

kelige Udseende, som det nu har, medens samtidig dermed, til Minde om Theatrets Grundlægger, Lindebergs Portræt anbragtes over Prosceniet paa samme Sted, hvor i Stora Theatern Kong Gustaf III.s Navneziffer har sin Plads. Theatret tog nu i Stjernströms Eie og under hans fortræffelige Ledelse i kort Tid et saadant Opsving, at han Vaaren 1863 kunde sælge det med alt Inventarium til det kgl. Theater for en Pris af 270,000 Rdr., hvorpaa det den 12te September s. A. paany aabnedes som Kungl. dramatiska Theatern.

Juletræet 1866 af P. Chr. Asbjørnsen.

„Norske Folkeeventyr" og „Norske Huldre-Eventyr" frembyde stor Rigdom af Sujetter for en Tegner, og forsynede med Illustrationer vilde ogsaa begge Værker vinde i Liv og Anskuelighed, hvilket de, som kjende den illustrerede Udgave af Andersens Eventyr, bedst kunne forestille sig. En illustreret Udgave af Asbjørnsens „Huldre-Eventyr og Folkesagn" har ogsaa for længe siden været paatænkt, og nogle af vore bedste Kunstnere have endogsaa forsøgsviis leveret endeel Tegninger i dette Oiemed, af hvilke den ene, „Jutulen og Johannes Blessom", findes benyttet i den af Asbjørnsen og Gräße udgivne Samling af „Eventyr fra alle Lande". Men selve den illustrerede Udgave har hidtil strandet, maaskee især paa Grund af de med samme forbundne store Omkostninger. Thi skulde et tilstrækkeligt Antal Illustrationer tegnes af vore bedste Kunstnere og skjæres i Udlandets xylographiske Anstalter, vilde dette formodentlig kræve en Udgift af 2000 til 3000 Spd. At vort eget bogkjøbende Publikum er for lidet og for lunkent til at bære en saadan Udgave, vil Enhver paa Forhaand kunne slutte. Kun forsaavidt Bogen samtidig kunde udkomme i en svensk og en tydsk, eller idetmindste som Andersens Eventyr i en tydsk Udgave, hvorved de samme Illustrationer kunde anvendes, var det at forudsee, at Foretagendet vilde lønne sig; thi at „Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn", der have vundet saa stort Bifald blandt Kjendere og Kritikere i Sverige og Tydskland ligesom overalt, vilde kunne finde en talrig fremmed Læsekreds, er let at forudsee. Men medens en illustreret Udgave af „Huldre-Eventyrene" saaledes har været halv sat igang, er intet bestemt Skridt til nogen saadan af Asbjørnsens og Moes Samling af Folke-Eventyr, hvorimod der allerede haves Illustrationer til et større Antal af Asbjørnsen fortalte og senere udgivne Eventyr. De paa Dzwonkowskis Forlag i 1850—51 udgivne „Juletræer" ere begge udstyrede med Illustrationer af Eckersberg, og ihvorvel den xylographiske Udførelse lod adskilligt tilbage at ønske, vilde dog de fleste af Kunstnerens Tegninger være anvendelige. I det paa Jac. Dybwads Forlag udkomne „Juletræet 1866" findes foruden illustreret Omslagstitel et Titelbillede, tegnet af Lerche, hvori nogle af Samlingens charakteristiske Scener ere fremstillede. Ved Forfatterens og Forlæggerens Velvillie see vi os istand til her at meddele det i Brendamours bekjendte xylographiske Anstalt udførte og i Udgaven benyttede Originaltræsnit, hvilket ogsaa vil give et Begreb om et Par af de mest grotesk-komiske Eventyr i Samlingen. I det øverste Midtfeldt sidder Gutten, som skulde gjæte Kongens Harer, blæsende i den Pibe, han for sin Barmhjertighed havde faaet af Konen med Næsen i Vedkubben og som Harerne maatte lystre. I det øverste Sidefeldt tilhøire og Midtfeldtet til Venstre fremstilles Scener af samme Eventyr, og i det øverste Feldt til Venstre Følgesvenden, ligesom længere nede et Par af Børneræglerne illustreres. Den i nederste Feldt fremstillede Scene hører til Eventyret om „Veslefrik med Felen", hvilket vi her tillade os at aftrykke som Prøve paa foreliggende vakre og underholdende Samling.

Veslefrik med Felen.

Der var engang en Fattigmand, som havde en eneste Søn, og denne Gutten var skrøbelig og havde maadelig Helse, saa han ikke orkede at gaa paa Arbeide.

Han hedte Frik og lidenvorren var han ogsaa, saa kaldte de ham Veslefrik. Hjemme var der lidet baade at bide og brække, saa gik Far hans ud paa Bygden og vilde fæste ham bort til Jæter eller Visergut. Men der var Ingen, som vilde have Gutten hans, før han kom til Lensmanden, han skulde tage ham, for han havde nylig jaget Visergutten sin, og det var ingen som vilde til ham, fordi han havde Ord for at være en Skarv. Det var bedre Noget end ikke Noget, tænkte Fattigmanden, Maden fik han da, for hos Lensmanden skulde han tjene for Kosten; Løn og Klæder blev der ikke talt om. Men da Gutten havde været der i tre Aar, vilde han reise, og da gav Lensmanden ham hele Lønnen paa een Gang. Han skulde have en Skilling Aaret; „mindre kunde det ikke være," sagde Lensmanden; saa fik han tre Skilling i Alt.

Veslefrik syntes nok det var store Penge, for han havde aldrig eiet saa meget; men han spurgte, om han ikke skulde have noget mere.

„Du har faaet mere end du skulde have," sagde Lensmanden.

„Skal jeg ikke have Noget til Klæder da," sagde Veslefrik. „Det jeg havde, da jeg kom hid, har jeg slidt af mig, og jeg har ikke faaet Noget igjen," og nu var han saa fillet, at den ene Fillen slog den anden i Svime, sagde han. „Naar du har faaet det vi ere forligte om, og tre Skilling til, saa har jeg ikke mere med dig," sagde Lensmanden.

Men han skulde da faa Lov at gaa ud i Kjøkkenet og faa lidt Mad i Nisteskræppen sin, og saa gik han paa Byveien og skulde kjøbe Klæder. Han var baade lystig og glad, for han havde aldrig seet en Skilling før, og ret som det var, saa kjendte han efter, om han havde dem alle tre. Da han var gaaet langt og længre end langt, var han kommen ind i en trang Dal med høie Fjeld paa alle Kanter, saa han ikke syntes der var nogen Vei til at komme frem; han tog til at undres, hvad der kunde være paa hin Side af disse Fjeldene og hvorledes han skulde komme over dem.

Men han maatte op, og saa steg han i Veien; men han orkede lidet og maatte hvile stundomtil, og da regnede han efter, hvormange Penge han havde. Da han kom op paa det Høieste, var det ikke andet end en stor Mosefly; der satte han sig og skulde se, om han havde Skillingerne sine igjen, og før han vidste af det, kom der til ham en Fattigmand, og han var saa stor og lang, at Gutten satte i at skrige, da han rigtig fik se, hvor stor og lang han var.

„Vær ikke ræd du," sagde Fattigmanden, „jeg gjør dig ikke Noget, jeg beder bare om en Skilling i Guds Navn."

„Gud bære mig," sagde Gutten, „jeg har bare tre Skilling, og dem skal jeg til Byen at kjøbe Klæder for," sagde Gutten.

„Det er værre for mig end for dig," sagde Fattigmanden; „jeg har ingen Skilling, og jeg er endda mere fillet end du."

„Ja, saa faar du faa den da," sagde Gutten.

Da han havde gaaet en Stund, blev han træt og satte sig til at hvile igjen. Da han saa op, saa var det en Fattigmand der igjen, men han var endda større og styggere end den første, og da Gutten rigtig fik se, hvor stor og styg og lang han var, satte han i at skrige.

„Vær ikke ræd for mig, jeg gjør dig ikke Noget, jeg beder bare om en Skilling i Guds Navn," sagde Fattigmanden.

„Gud bære mig saasandt," sagde Gutten; „jeg har bare to Skilling, og dem skal jeg til Byen at kjøbe Klæder for, havde jeg mødt dig før, saa —"

„Det er værre for mig end for dig," sagde Fattigmanden; „jeg har ingen Skilling og større Krop og mindre Klæder."

„Ja, saa faar du faa den da," sagde Gutten.

Saa gik han en Stund igjen, til han blev træt, da satte han sig for at hvile, og da han vel havde sat sig, kom der til ham en Fattigmand igjen; men han var saa stor og styg og lang, at Gutten saa opefter og opefter, til han saa lige tilhimmels, og da han rigtig fik se, hvor stor og styg og fillet han var, satte han i at skrige.

„Vær ikke ræd for mig du Gutten min," sagde han; „jeg gjør dig ikke Noget, for jeg er bare en Fattigmand, som beder om en Skilling i Guds Navn."

„Gud bære mig saasandt," sagde Veslefrik, „jeg har bare en Skilling igjen, og den skal jeg til Byen og kjøbe Klæder for; havde jeg mødt dig før, saa —"

„Ja, jeg har ingen Skilling jeg, og større Krop og mindre Klæder, saa det er værre for mig end for dig," sagde Fattigmanden.

Saa fik han faa Skillingen da, sagde Veslefrik, det var ingen Raad for det; for saa havde hver sin, og han havde ingen.

„Ja, siden du har sligt et godt Hjertelag, at du har givet bort alt det du eiede," sagde Fattigmanden, „saa skal jeg give dig et Ønske for hver Skilling;" det var den samme Fattigmand, som havde faaet dem alle tre; han havde bare skabt sig om for hver Gang, saa Gutten ikke kunde kjende ham igjen.

„Jeg har altid havt saadan Hug til at høre Felen laate og se Folk var lystige og dandsede," sagde Gutten, „saa faar jeg ønske hvad jeg vil, saa vil jeg ønske mig en Fele som er slig, at Alt, som har Liv, maa dandse efter den," sagde han.

Det skulde han faa, men det var et skrøbeligt Ønske, sagde Fattigmanden; „du faar ønske bedre for de andre Skillingerne."

„Jeg har altid havt saadan Hug til at jagte og skyde," sagde Veslefrik, „saa faar jeg ønske hvad jeg vil, saa vil jeg ønske mig en Bøsse som er slig, at jeg træffer alt det jeg sigter efter, om det var aldrig saa langt borte."

Det skulde han faa, men det var et skrøbeligt Ønske, sagde Fattigmanden; „du faar ønske bedre for den sidste Skillkngen."

„Jeg har altid havt Hug til at være i Lag med Folk, som var godkyndte og godhjertede," sage Veslefrik, „saa fik jeg det som jeg ønsker, vilde jeg have det saa, at Ingen kan nægte mig det Første jeg beder om."

„Det Ønske var ikke saa skrøbeligt," sagde Fattigmanden, og saa strøg han bort imellem Haugene, saa han ikke saa ham mere, og Gutten lagde sig til at sove, og næste Dag kom han ned af Fjeldet med Felen og Bøssen sin.

Først gik han til Landhandleren og bad om Klæder, og paa en Bondegaard bad han om Hest, og paa en anden bad han om Slæde, og ensteds bad han om Finmut, og det var ikke Nei at faa for ham; om det var aldrig saa store Gniere, maatte de give ham det, han bad om. Tilsidst reiste han gjennem Bygden som en velsld Storkar og havde baade Hest og Slæde. Da han havde reist et Stykke, mødte han Lensmanden, som han havde tjent hos.

„God Dag, Husbond," sagde Veslefrik med Felen, han standsede og hilste.

„God Dag," sagde Lensmanden. „Har jeg været din Husbond?" spurgte han.

„Ja, kommer du ikke i Hug det, at jeg tjente hos dig i tre Aar for tre Skilliug?" sagde Veslefrik.

„Gud bevares, hvor du er kommen dig til i en Hast da," sage Lensmanden. „Hvorledes har det baaret til, at du er bleven saadan Storkar?"

„Aa, det var nu saa det," sagde Veslen.

„Er du saa vellystig, at du farer med Fele også?" sagde Lensmanden.

„Ja, jeg har altid havt Hug til at faa Folk til at dandse," sagde Gutten, „men det gjæveste jeg har, er denne Bøssen," sagde han; „for det falder mest alt det jeg peger paa med den, om det er aldrig saa langt borte. Ser du den Skjæren, som sidder i Granen derborte?" sagde Veslefrik. „Hvad sætter du, at jeg kniber den her vi staar?" sagde han.

Det vilde Lensmanden gjerne, om det skulde være, sætte Hest og Gaard og hundrede Daler paa, han ikke var god for; men han skulde da sætte alle de Penge, han havde paa sig, og hente den skulde han, naar den

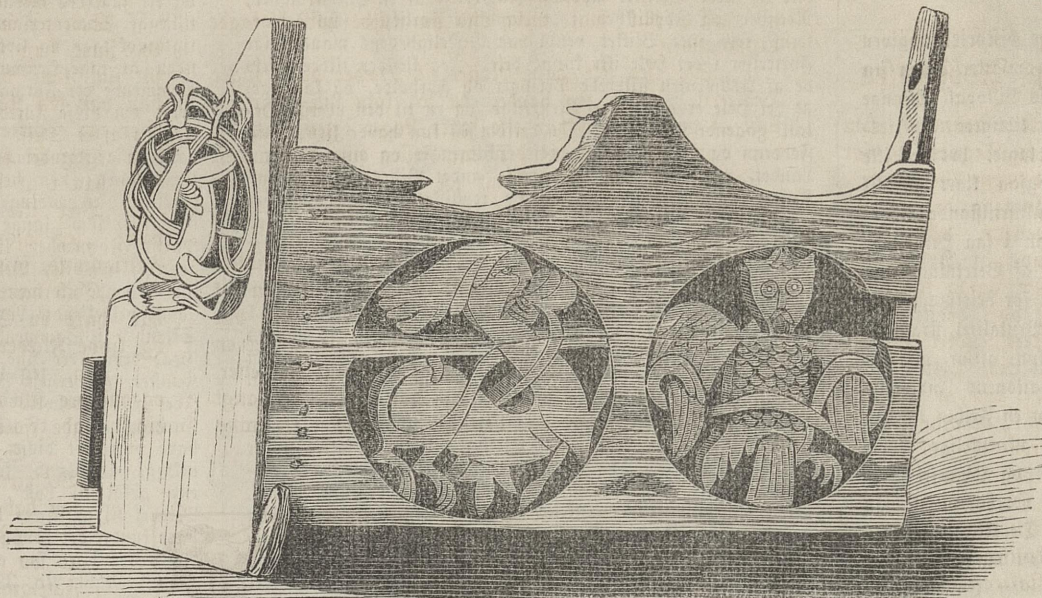
faldt; for han troede aldrig det var muligt at række saa langt med nogen Bøsse. Men med det samme det smald, faldt Skjæren ned i et stort Klungerkjær, og Lensmanden strøg bort oppi Kjærret efter den, og han tog den op og viste Gutten den. Idetsamme tog Veslefrik til at stryge paa Felen, og Lensmanden til at dandse, saa Tornene sled i ham, og Gutten spillede, og Lensmanden dandsede og græd og bad for sig, til Fillerne føg om ham, og han næsten ikke havde en Traad paa sig.

„Ja, nu tænker jeg du er saa fillet som jeg var, da jeg reiste af Tjenesten hos dig," sagde Gutten, „saa nu faar du slippe med det;" men først maatte Lensmanden give ham det han havde væddet paa, at han ikke skulde træffe Skjæren.

Da Gutten kom til Byen, tog han ind paa et Vertshus; han spilte, og de som kom did dandsede, og han levede baade lystig og vel; det var ingen Sorg for ham, for Ingen kunde sige Nei til det han bad om.

Men som de stod i den bedste Legen, kom Vægterne og skulde trække Gutten paa Raadstuen, for Lensmanden havde klaget over ham og sagt, han havde overfaldt ham og plyndret ham og næsten taget Livet af ham, og nu skulde han hænges. Men Veslefrik havde Raad for al Uraad han, og det var Felen. Han tog til at spille paa den, saa maatte Vægterne dandse, til de laa der og gabede.

Saa sendte de Soldater og Vagt i Veien, men det gik ikke bedre med dem end med Vægterne; da Veslefrik fik Felen frem, maatte de dandse, saa længe han orkede at faa den til at laate, men de vare klare længe før. Tilsidst saa lurede de sig paa ham og tog ham, imedens han sov om Natten, og da de havde faaet ham, blev han dømt til at skulle hænges strax, og det bar afsted til Galgen med det samme. Der stimede sammen en Mængde Folk, som skulde se dette Vidunder, og Lensmanden var ogsaa med, og han var saa sjæleglad, fordi han skulde faa Ret for Pengene og Skindet sit, og faa se, at de hængte ham; men det gik ikke fort, for Veslefrik var skrøbelig til at gaa og skrøbeligere gjorde han sig; Felen og Bøssen drog han ogsaa med sig; det var Ingen god for at faa fra ham dem, og da han kom til Galgen og skulde klyve oppaa Stigen, hvilte han for hvert Trin; paa det øverste satte han sig og spurgte, om de kunde nægte ham et Ønske, om han ikke kunde faa Lov til en Ting, han havde saadan Lyst til at laate en Laat og lege en Leg paa Felen sin, før de hængte ham. — „Nei, det var baade Synd og Skam at nægte ham det," sagde de; det var ikke Nei til det, han bad om. Men Lensmanden bad for Guds Skyld, at de ikke skulde lade ham faa Lov at klunke paa en Streng, ellers var det ude med dem Allesammen, og skulde Gutten faa Lov til at spille, maatte de binde ham til den Birken, som stod der. Veslefrik var ikke længe om at faa Felen til at laate, og alle de, som var der, til at dandse, baade de som gik paa To og Fire, baade Provst og Præst og Skriver og Fut og Lensmand og Mestermand; de dandsede og lo og skreg om hverandre; somme dandsede, til de laa som døde; nogle dandsede, til de faldt i Svime; galt gik det med dem Alle; men værst gik det med Lensmanden, for han stod gjordet til Birken og dandsede og skurede store Stykker af Ryggen sin paa den. Der var ikke Nogen, som tænkte paa at gjøre Noget med Veslefrik, og han fik gaa med Bøssen og Felen sin som han vilde, og han levede vel alle sine Dage, for der var Ingen, som kunde sige Nei til det Første han bad om.

Fra Bergens Museum: En Brudestol fra det 11te eller 12te Aarhundrede.

Fra Bergens Museum.

XIII.

En Brudestol fra det 11te eller 12te Aarhundrede.

Til de forhen afbildede Ting, der have gjort Tjeneste i Fortidens katholske Kultus, føie vi denne Gang en Brudestol fra den tidligste Christentid i Norge, tegnet efter Originalen i Bergens Museum. — Saavel Stolens Form som dens Zirater røbe en meget høi Alder, og det er vistnok noget nær paalideligt, naar Alderen angives til 7 à 800 Aar.

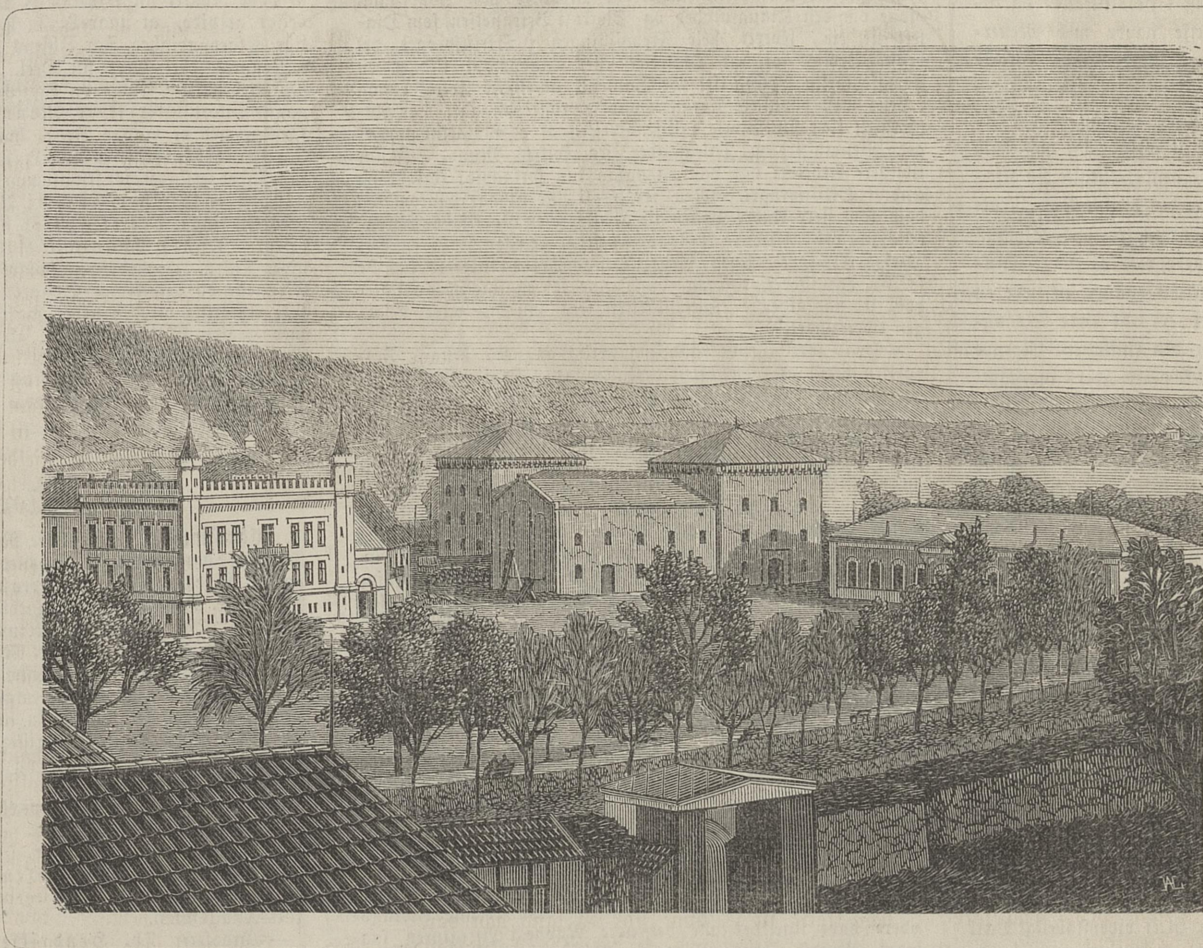
Tegningen viser os Stolens Rygstykke, der rigtignok er noget beskadiget; men dette hindrer dog ikke, at de fire Felter, hvori det er deelt, give sig tydeligt nok tilkjende. I disse Felter er, eller rettere har været at see fire Figurer, symbolsk forestillende de fire Evangelister, og om de end ikke tilfredsstille Nutidens Fordringer med Hensyn til Skulpturarbeidet, dog aabenbarende en redelig Villie til at frembringe en naturtro Gjengivelse. Af de to Felter, der ere ubeskadigede, viser det ene, tilvenstre paa Tegningen, en Engel, Matthæus's Symbol, det andet, nederst tilhøire, viser Johannes's Symbol, en Ørn. De tilsvarende Felter paa den øverste Deel af Rygstykket have indeholdt Symboler for Marcus og Lucas, nemlig en Løve og en Tyr.

Selve Stolen danner en firkantet, aaben Kasse, der er inddeelt i to Sæder for Brud og Brudgom; den ene Side er forsynet med Dør. I Kirken har dette Slags Stole antageligviis havt Plads øverst ved Alteret, i Nærheden af Døbefunten, saaledes at Kirkens Sakramenter (inden den katholske Kirke ansees nemlig ogsaa Ægtepagten for et Sakramente) fandtes samlede der, hvor Kirkens Lemmer bleve samme meddelte.

Nærværende Stol har oprindelig staaet i en Stavekirke i det Throndhjemske, hvilken dette har været, vides ei med Bestemthed. Derpaa er den flyttet til Rennebo Kirke, Annex til Meldalen i søndre Throndhjems Amt. I Aaret 1859 blev den skjænket til Bergens Museum, der til Vederlag anskaffede en ny Stol til samme Kirke.

Brudestolen er, trods sin Ælde, endnu i taalelig Stand, det vil sige, den holder sammen. Den er noget over 1½ Alen høi og henved 2 Alen mellem Rygstykket og Fremstykket; hvert Sæde indvendig er som afdelte Kirkestole i Almindelighed omtrent 14 Tommer bredt.

De fire katholske Kultusgjenstande, vi efterhaanden have gjengivet i Tegning, nemlig en Døbefunt, et Relekvieskriin, en Processionsfane og denne Brudestol, danne tilsammen en interessant Gruppe, der vil give Besøgerne af Bergens Museum en nogenlunde veiledende Idee, om hvorledes en gammel katholsk Kirkes Udstyr her i Norge har seet ud. Naar hertil føies det afbildede Hautrelief, forestillende „Den Riges Død", fra Borgunds Kirke paa Søndmør samt det gammeldagse, hanseatiske Skib fra St. Mariæ Kirke i Bergen, saa maa det indrømmes, at Museet i alt dette eier en efter vore Forholde meget sjelden og værdifuld Samling til Illustration af det Indre i vore Forfædres Kirkebygninger.

Parti af Akershus Fæstning. (Efter Photographie af W. Cappelen.)

Det gamle og nye Christiania.

Parti af Akershus Fæstning.

Den ydre Deel af Akershus Fæstning har i Løbet af faa Aar ved Raseringer, Planeringer, Træplantninger og Opførelse af nye Bygninger modtaget et saa forandret Udseende, at den ikke længere er til at kjende igjen. Den Hob af usle, uregelmæssige og faldefærdige Huse, som havde sneget sig frem paa den frie Plads henimod Kirkegaden, er forsvunden, ligeledes de mod Søen vendende Skuur og Gyldenløves Kruttaarn, og istedet har et smukt Gymnastiklokale og anseelige Arsenalsbygninger reist sig i ret Vinkel, lige mod Indseilingen. Voldene mod Revieret ere tildeels nedbrudte og en stor Værkstedbygning er opført lige i Flugt med Skippergaden og Arsenalbygningens ene Fløi, og en Skolebygning i lige Linie med Dronningens Gade. Overalt arbeides der efter en bestemt Plan. Kun Skade, at denne som saamange andre Reguleringsplaner for Christiania udkastedes for seent til at iværksættes uden unødige Udgifter. Thi

General Glads pragtfulde Bygning, der sees tilvenstre af vort Prospekt, hindrer Pladsens Nasering og maa nu vistnok indkjøbes af Staten til Nedrivelse. Billedets Midtparti viser den nye Arsenalsbygning og tilvenstre sees den allerede tidligere her i Bladet afbildede og beskrevne Gymnastikbygning.

Literatur.

Af Christianssands Bispe- og geistlige Historie, udgiven af A. Faye, er udkommet 2det Hefte, der omfatter Tiden fra 1571 til Begyndelsen af Mag. Jac. Kjærups Biskopat. Mange nye eller ialfald kun fra Forfatterens tidligere Specialskrifter kjendte Oplysninger findes her nedlagte, hvorved ikke blot de kirkelige Tilstande belyses, men ogsaa klart Indblik vindes med Hensyn paa Landets indre Kulturtilstande i forskjellige Retninger. Men det Billede, man i saa Hense ende modtager, er lidet trøsteligt. Der vrimler af Beretninger om Præster, som ere blevne tiltalte eller afsatte for Leiermaal eller grovere delicta carnis, for Opsætsighed, Brutalitet, strafværdig Nærighed o. s. v. Man modtager kun altfor ofte det Indtryk, at de første Præster efter Reformationens Indførelse have benyttet den vundne Kirkefrihed som en Frihed til Udskeielser og Overtrædelse af Moralens ukrænkelige Love. Skulde man fra en Mængde Præsters Liv og Opførsel gjøre Slutninger nedad til Landets Kulturtilstand overhoved, fik man maaskee et vel mørkt Billede af Tiden. De Kilder, hvorfra Efterretningerne om den ældre Geistlighed nu maa øses, føre nødvendig til Ubillighed, forsaavidt man efter Enkelthederne slutter til Tilstanden i det Hele. Skulde vor Præstestand bedømmes efter Domme i Retstidenden og de i Kirkedepartementets Archiver bevarede biographiske Bidrag med Hensyn paa de mange paa Vartpenge afskedigede Præster, vilde Billedet vel hellerikke blive synderligt lyst. Vi skulle her anføre nogle Exempler af selve Skriftet. I Begyndelsen af 17de Aarh. tiltaltes Peder Torgersen for at have rømt fra sit Kald i Bygland og for at være Fader til et Barn, som Moderen havde myrdet; Erik Fredriksen i Langvik tiltaltes for Skjørlevnet, Peder Hansen Hjorteland i Torvestad for „Drukkenskab, Slagsmaal og anden Letfærdighed"; Søren Pedersen, Hører i Stavanger, for Hor o. s. v. o. s. v. Som en Kuriositet kan mærkes, at Præsten Morten Pedersson Ulff i Holt tiltaltes og afsattes, fordi han ved en Henrettelse havde med Mestermandens Kniv skaaret op en Knude i Misdæderens Skjorte og holdt hans Hoved medens Hugget skede. Søren Knudsen Nestedt, der under Foregivende af at have Tilsagn paa Holts Kald, havde narret en Præsteenke til at forlove sig med ham og faaet laant en stor Sum Penge af hende, tiltalte sin Kjæreste saaledes: „Din gamle Rakkermær, din drukne So! Mente du gamle Djævel, at jeg tog dig for din Persons Skyld?" hvorhos han svingede sin Kniv og truede med at skjære Struben over paa hende. En Præst i Stavanger stævnede en Student Bernt Kjerulf for Konsistoriet for at have besvangret hans Steddatter, og modtog fra den Anklagede følgende Brev: „Vide maa I, at jeg hafuer bekommet Eders uforskammede skrifuelse og holder eder for en Skjelm og Eders Datter for en Hore, indtil I beviser mig saadant ofuer, hvorudi jeg er ganske og aldeles uskyldig." For Retten gav Præstens Steddatter Kjerulf et Ørefigen. Stridighederne mellem Præsterne og deres Menigheder vare utallige og maatte hyppig afgjøres ad Rettens Vei. En af de langvarigste Stridigheder var den, hvori den hidsige og haarde L. Stoud laa med Hvideseids Almue og som endte med Præstens Afsættelse 1726. Oftere synes det at være kommen til Haandgribeligheder mellem Stoud og Almuen, og det var ogsaa en af Klagerne over ham, at han pryglede Folk. Men hertil svarede Præsten som følger: „Naar en Foged paa Thinget kan afprygle en reputerlig Bonde med en Krabask den ene Gang efter den anden for sin Næsvished, var det ei saa underligt, om en ærlig Præstemand gav en næsvis Kjærring et Slag over Rumpen for en skiden Kjæft og Løgn og blodig Banden." Mangfoldige lignende for Tiders Sæder betegnende Træk findes i nærværende Hefte; dog vi skulle ikke her gjengive dem, men kun henvise Læseren til selve Skriftet, der til et videnskabeligt Værk at være frembyder stor Underholdning.

— **Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn,** fortalte af P. Chr. Asbjørnsen. Anden Samling. 2den forøgede Udgave. Chra. 1866. VIII. 301 S. 8vo. P. F. Steensballes Forlag. — Det er 21 Aar siden første og 18 Aar siden anden Samling af denne Bog udgaves. Af hiin udkom nyt Oplag i 1859, altsaa efter 14 Aars Forløb. Foreliggende Samling, der var bleven trykt i et usædvanlig stort Antal Exemplarer, udgaar saaledes først efter endnu længere Tids Forløb i nyt Oplag. Skulde man slutte fra Afsætningen og Trangen til nye Oplag, vilde man faa et vildledende Begreb baade om den Interesse, hvormed dette Arbeide er bleven modtaget i Læseverdenen, og den Indflydelse, det har øvet i vor Literatur. Thi næstefter „Norske Folkeeventyr" have disse „Huldre-Eventyr og Folkesagn" mere end noget andet Arbeide indledet og bestemt den eiendommelig nationale Retning, som senere paa forskjellige Maader stoflig og sproglig har gjort sig gjældende. Det folkelige Humor og den Idealitet i Bondens Liv, som Nationalitetens Talsmænd holde frem til Efterlevelse, have de vistnok oftere forefundet i de her nævnte Bøger, end i selve Virkeligheden, som det kun er givet Faa Evne og Anledning til at trænge ind i, mindst saaledes som Asbjørnsen og Moe. Men da disse Mænd have opfattet og gjengivet vor Almues Liv, ikke som Photographer, men som Digtere, altsaa grebet dets charakteristiske og poetiske Sider, vil man naturligviis af deres Skrifter modtage Indtrykket af en Elskværdighed, Reenhed og Idylliskhed i de landlige Forholde, som Forfatterne selv med Blikket vendt paa Virkelighedens mangesidige Fortælser i det Hele ikke kunne dele. Jeg kjender tildeels selv de af Asbjørnsen skildrede Personer og Forholde, og kan sige, at det Hele er gjort med Mesterskab og en til den yderste Detail gaaende Korrekthed. Og dersom jeg kun havde kjendt min Fødeegn og Bønderne af disse Skildringer og mine Reiser i Landet, vilde jeg havt et ganske andet Billede af Bondens Kultur og Landsens elskelige og idylliske Tilstande, end det jeg nu med Selvoplevelsens brede Baggrund har liggende for mig. Man maa dog ikke forstaa mig, som om jeg af dette Forhold vilde udlede en Anke mod Forfatteren; tvertimod — hans Mesterskab viser sig bedst i Valget og Benyttelsen netop af de Elementer i Bondens Liv, som frembød en charakteristisk Side og kunde kaste Lys over en heel Situation. Opgaven var ikke moralsk-statistisk — denne Side var det forbeholdt en anden Forfatter at belyse —, men poetisk og kulturhistorisk. En uforvandsket Gjengvelse af de blandt Folket levende Traditioner og Digtninger var Forfatterens nærmeste Maal; men da han indsaa, at disse alene retteligen kunne opfattes under Belysning af den Natur og de Mennesker, hvor de forefandtes, gav han de spredte Sagn et novellistisk Relief, der sammenknytter de enkelte Dele til et Heelt, men som ogsaa er saa rigt paa Poesi, Humor og psychologisk Interesse, at Rammen her som ved mangtet Maleri fordunkler, hvad den omfatter. Situationer oprulles og Personer fremtræde, der hver for sig gjøre en lige overraskende Virkning. Den Kunst, hvormed Forfatteren har overholdt det for enhver enkelt handlende Person betegnende Sprogkostume, giver Fremstillingen dobbelt Anskuelighed og Afvexling. — Medens Asbjørnsen indskrænker sine Sprogbestræbelser til en Nationalisering af det fælles Skriftsprog i Medfør af vort Folkesprogs eiendommelige Aand og Charakteer og ved Optagelse af hensigtsmæssige norske Ord, tale de hos ham optrædende Personer oftere i Dialekt, hvorved yderst betegnende Ord og Vendinger findes anvendte. Disse Smaaprøver paa Folkemaalet have sat Enkelte i en saadan patriotisk Begeistring, at de have fundet det at være en Spot og Skam, at al Tale her i Landet ikke foregik i deslige klangfulde og udtryksfulde Dialekter, og det uagtet de selv i saa Fald vilde gaae Glip af alle de Goder, som følge af en let og gjensidig Forstaaelse mellem alle dem, der skulle og maa bruge Sproget. Men paa samme Tid som de i Huldre-Eventyrene indstrøede Repliker paa Bondemaal vidne om den Klangfuldhed og Styrke i Betegnelsen, som Dialekterne eie, leverer hele Fremstillingen i Skriftsproget det bedste Beviis for, at Dialekter eller Landsmaal ikke er en uomgjængelig Betingelse for Tankens adækvate Udtryk endog i dens mest populære Form. Hvad Sproget angaar, har Asbjørnsen især sin Styrke i Gjengivelsen af de syntaktisk udprægede Vendinger og Talemaader fra Folkets Mund. I sine tidligere Arbeider har han da ogsaa kun forsaavidt forladt og ændret Skriftsproget. Men for 5—6 Aar tilbage paakom der ham som flere Andre Lysten til at udføre en Godtkjøbs-Sprogrensning ved at udfeie Anslagspartiklerne for og be i en heel Deel Ord, som derved bleve uforstaaelige og tildeels komiske (f. Ex. øge istedetfor forøge). Denne for en klassisk Forfatter dobbelt paafaldende Singularitet sees nu at være heldigen overvundet.

Hvad foreliggende Samling særlig angaar, bestaar Forøgelsen deri, at „En Aften i Nabogaarden" er optaget efter En Nytaarsbog 1853 og „Fra Sognefjorden" efter Mallings Folkekalender for 1855. Sidste Stykke er dog fuldstændigt omarbeidet, hvilket ogsaa gjælder flere af Bogens ældre Partier. Overhoved er der i denne nye Udgave anvendt en Omhu paa Sproget og Fremstillingen, som fortjener Opmærksomhed. De enkelte Mærker af Affattelsestidens oratoriske Hang, som her og der havde indsneget sig, ere overalt fjernede og Udtrykket bragt til større Simpelhed og Klarhed. Ændringer i engang færdige Arbeider kan let føre til Forvanskning istedetfor Forbedring. Men forsaavidt vi have kunnet jævnføre dem, er overalt i Sprog og poetisk Anskuelighed vundet.

— **Bebudede Bøger.** Efter hvad der er os meddeelt, udkommer der i Begyndelsen af næste Maaned: Vintergrønt, nye Fortællinger og Digte af danske, norske og svenske Forfattere, udgivne af Christian Richardt. (Gyldendalske Boghandels Forlag.) Blandt Fortegnelsen over dem, der have ydet Bidrag, findes saagodtsom alle nulevende mere bekjendte danske belletristiske Forfattere. Saaledes Digte af H. C. Andersen, Grundtvig, Hauch, Hostrup, Kaalund, Ploug, Udgiveren m. m. Fl., og prosaiske Stykker af Carit Etlar, Goldschmidt og Hertz. For Norges Vedkommende bringer Samlingen fortællende Stykker af P. Chr. Asbjørnsen, B. Bjørnsen og Magdalene Thoresen, og Digte af A. Munch, J. S. Welhaven og O. A. Vinje. De svenske Bidragsydere have ligeledes alle bekjendte Navne i Literaturen, saaledes Prinds Oscar Frederik, Böttiger, Hedberg, Thekla Knös, Orvar Odd, Frederica Runeberg (Digterens Hustru), Fr. Sander, C. Schnoisky, H. Sätherberg og Finnen Z. Topelius. Det er saaledes lykkedes Udgiveren for sit Øiemed at samle de fleste anseede Forfattere i hvert af de nordiske Riger, og hans Samling vil vistnok derfor blive en lige velkommen Julegave baade i den danske, norske og svenske Læseverden. Som os bekjendt har Samlingen i længere Tid været forberedt og skulde udkommet til forrige Juul. Men Vanskeligheden af at faa samlet under een Hat saa mange Hoveder, især Digtere, der ere bekjendte som alt andet end efterrettelige literære Debitorer, har nødt Udgiveren til at overskride den først satte Udgivelsesfrist. — Af Paludan-Müller ventes første Deel af en Roman: „Ivar Lykkes Historie", og af H. C. Andersen sex nye Eventyr. Paa Forlagsbureauets Forlag vil udkomme en Oversættelse ved A. Munch af Tennysons „Enoch Arden".

— Under de **Diskussioner om „Maalsagen",** der i Løbet af de sidste tre Løverdagsaftener have fundet Sted i Studentersamfundet, blev det bestemt, at tvende af de Foredrag, der fuldstændigst fremstille den nye „Maal"-Theori, skulde trykkes, for paa den Maade at danne et Udgangspunkt for den videre Debat. Disse tvende Foredrag, af Kand. jur. H. E. Berner og Kand. theol. K. Brun, udbydes nu, endskjøndt de paa Titelbladet ere betegnede som „trykte paa Samfundets Forlag og for Samfundets Medlemmer", tilsalgs i Bogladerne, og ere saaledes blevne publici juris. Saafremt man turde tillægge Studentersamfundets Navn nogen Autoritet, vilde det rigtignok tage sig lidt besynderligt ud, at det paa denne Maade, uden at tage Hensyn til det modsatte Partis Anskuelser og glemmende det Formaal, i hvilket der oprindelig blev motioneret om disse Foredrags Trykning, optraadte som offentlig Udgiver af et Skrift, der, med alle sine Fortrin forresten, dog bærer alle Kjendemærker paa at være et Parti- og Agitationsindlæg: den heftige Afviisning af alle Modstandernes praktiske Indvendinger som „Noget, der ikke kommer Sagen ved" eller som „lange lærde Foredrag" (omtrent som et andet Partis Fornemhed ligeoverfor „Papirstumper fundne i Krogene"); fremdeles Beklagelserne over fra Modstandernes Side kun at møde „fornem Uvidenhed om Sagen", samt endelig de gamle velbekjendte Lovtaler over Naturtilstandens Reenhed og Skjønhed i Sammenligning med denne fæle Kultur, der i den Grad depraverer sine Tilbedere, at ikke engang Poesien eller Kunsten har nogen Brug for dem, uden som komiske Figurer. Idet vi forbeholde os senere at yde vort Bidrag til den Granskning af de „To Foredrag", til hvilken Forfatterne nu have overgivet disse, kunne vi ikke andet end paa Forhaand beklage, at Mænd, for hvem Sagen øiensynlig er noget mere end „blot til Lyst", og „Maalet" noget andet end blot et Middel til at iklæde barokke Indfald en quasi-original Dragt, have fundet det hensigtsmæssigt at forelægge Offentligheden sine Anskuelser i en saa eensidig og overdrevet polemisk Fremstilling.

— I Mgbl. No. 324 har L. T. fortsat sit Angreb paa Ibsens „Brand" fra „det christelige Standpunkt" og med sjelden Oprigtighed sat os istand til at opgjøre vor Mening om hans Motiver for Angrebet og de i samme ledende æsthetiske Principer. Enhver, som har læst „Brand" — og det er nu vel Nitiendedelen af Landets dannede Mænd og Kvinder —, vil i Agnes have fundet en saa ideal, poetisk løftet og ædel Kvindeskikkelse, som faa Digtere have formaaet at skabe. Den Hjertets opløftende Magt, den Resignation og ideale Hengivenhed, som Agnes eier, og hvorved de fleste Læsere ere blevne rørte til Taarer, har dog hos L. T. sat ganske andre Stemninger i Bevægelse. Henr. Ibsen antydede for 4 Aar siden, at „Enken i Vestnæs", som Præsten Otto Th. Krohg med saa stor Virkning præsenterede for Landets Godgjørende, maaskee var en Smule idealiseret af Foreviseren. Krohg blev dengang alvorlig vred, og L. T., der ifølge Norsk Forfatter-Lexikon er synonym med Præsten O. Th. Krohg, sees indtil denne Dag at have bevaret sin Vrede. I Mgbl. faar man temmelig tydeligt at vide, at naar L. T. har anstrængt sin kritisk-christelige Skarpsindighed, har Ibsens Tvivl med Hensyn paa Enken i Vestnæs deri havt sin Deel. L. T. opgjør saaledes en Parallel mellem Enken og Agnes, hvorved den sidste kommer ganske tilkort. "Hist et Menneske med Kjød og Blod (Enken med de mange Børn, hvis Mand druknede), her en Taageskikkelse (som dog L. T. ved en egen Phantasivilkaarlighed erklærer for frugtsommelig); hist en Guds Skabning gjenløst ved Christi Blod (L. T.'s præstelige Embedserklæring), her et Foster af et syndigt Menneskes (Henr. Ibsens) Phantasi" (!!!). Den Attest, L. T. her giver Enken, er unægtelig smigrende for hende i Egenskab af Menneske og bodfærdigt Sognebarn; men Udstæderens æsthetiske Autoritet vil den neppe styrke. Vestnæsenken overstraaler med Hensyn til den af L. T. akcentuerede Side vistnok baade Agnes og Shakespeares og Goethes ædleste Kvindeskikkelser; men om Hr. L. T. kunde møde frem med et heelt Sogn saadanne Enker, vilde dette neppe forandre Dommen om Digternes Værker som saadanne

Norge.

Christiania. Under 10de Novbr. er Kand. theol. H. T. Thoresen udnævnt til Sognepræst i Grong; Seminarielærer E. Ellefsen til Sognepræst til Fosnæs; Kand. theol. F. W. K. Bugge til Sognepræst til Holmestrand; Kand. theol. O. F. Lund til Adjunkt ved Frederikshalds lærde Skole; ord. Præst U. F. M. Mørch til Adjunkt ved Throndhjems lærde Skole; Politimester i Christianssund Bendixen til Sorenskriver i Øvre Thelemarkens østfjeldske Sorenskriveri; Overretssagfører M. Nielsen til Byfoged i Haugesund, samt konst. Politifuldmægtige i Christiania J. E. P. C. H. L. Hansen og T. N. E. Gamborg til resp. 3die og 4de Politifuldmægtig sammesteds.

— Under s. D. er Sognepræst til Haus J. C. Hammer tilstaaet Afsked med 500 Spd. og Sognepræst i Hærø J. O. H. Walnum med 400 Spd. i Pension.

— Antikvar N. Nicolaysen er udnævnt til korresponderende Medlem af Kgl. Viterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien.

— Grosserer Th. Hendriksen har skjænket Østre Akers Kapel en af C. Brun malet Altertavle

— Drammen-Randsfjords-Jenbanen er foreløbig aabnet i Strækninger til Vikersund.

— Balselskabet „Foreningen" feirede 22de Nov. sit 25 Aars Jubilæum med Festmiddag og Bal.

Dødsfald. Major Ludvig Michael Glükstad † i Frederikshald. 11. Nov. 73 Aar gammmel. — Forhenværende Ritmester Bastian Poulsen („Friskyttens" Redaktør) † i Nov. i Christiania 67 Aar gl.

— Herman Bjursten, bekjendt som Literat, † i Upsala 12te November 42 Aar gammel.

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 48.] Udkommer hver Søndag. Christiania d. 2. December 1866. Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Forlovelsen.

En Fortælling af Fru N. S.

Sommersolen stod høit paa Himmelen og fyldte Dalen med sin Fylde af Glands og Hede. Landeveien fulgte Elven, som slyngede sig dybt nede mellem de smukke Bredder. En Kariol kjørte raskt opad Veien, og i den sad en ung Pige i Reisedragt. Hun havde tilbagelagt en lang Vei og nærmede sig nu sin Reises Maal. Denne Reise havde været saa uendelig for hende, — som et heelt Liv. Medens hun havde siddet i Kariolen de lange Dage, havde hendes unge Livs Minder i Tusindetal gledet forbi hendes Sjæl. Hun var bleven saa gammel, syntes hun. Dog havde hun endnu ikke fyldt de 18 Aar. Men hun kunde nok føle sig gammel; thi hun var, hvad man vel kunde kalde ene i Verden. Hendes Fader, Nymark, var død Aaret forud, og i det sidste Foraar mistede hun sin Moder. Nu var hun bleven opfordret af Præsten Karlsen, som var gift med hendes Faders Kousine, at komme til dem, for, som det stod i Brevet, at finde et Hjem der og gaa Tanten tilhaande i Huset. Det var da vemodigt, kan man nok tænke, at dvæle ved de lyse Barndomsminder og ved de Døtes sidste Timer. Men over alle disse Minder, de glade og de mørke, hvælvede sig en lys, herlig Himmel; thi allermest dvælede hun ved sin nys tilbagelagte Konfirmationstid. Præsten stod for hende med sit ærværdige Hoved, de hvide Haar og de klare Øine, og atter og atter lød hans Ord i hendes Hjerte; de havde været saa herligt oplysende og saa fulde af Trøst. „Han døde for dig, at du skulde være hans egen som en synderlig Ting.“ Ja, det var en herlig Lod at gaa igjennem Verden som et Barn ved Faders Haand, for saa engang at samles med de Kjære histoppe. Sommetider var det somom hendes Phantasiverden og Udenverdenen skiftede Roller eller gled over i hinanden: de hvide Lam i den grønne Eng og Fjernsynet udigjennem Dalen mellem de mægtige Fjelde, det Store og det Barnlige, det Majestætiske og det Blide, Barneminndernes venlige Scener og Landlivets Idyller, Evighedens Syner og Naturens Storhed.

Nu skimtede man Præstegaardens Huse mellem Træerne, og saa var det vel paatide at tage Afsked med Reiselivets herlige Eensomhed og vende al sin Opmærksomhed paa Indtrædelsen i det nye Hjem. For Elisabeths fromme Sind var det naturligt, at det første Syn af Præsteboligen fremlokkede et Hjertesuk om Hjælp fraoven til at vandre retteligen i det nye Hjem. Pruh! der stod Hesten stille. I god Mag blev Tømmerne lagt paa dens Ryg og Skvætlæderet løst. Elisabeth følte sig en Smule beklemt, medens hun lod Øiet løbe rundt i det øde Gaardsrum og saa hen til det stille Huus. Af Levende var ikke saameget som en Kat at see. Saa sprang hun op ad Trappen og ind i Forstuen, lukkede saa op en Dør til Venstre og gik ind. Hun kom ind i et temmelig stort Værelse, der var folketomt. Der hang Gardiner for Vinduerne og der var Sopha og andre bonede Meubler, men der fandtes desuden en heel Deel andre landlige Ting, som ikke pleier at gives Plads i en Stue: der stod Melkefade paa et Bord, Ruller med Værken og Lærred o. s. v. Saa gik hun videre frem, og kom atter i et øde Værelse; men der fandtes Pibesager og et Strikketøi. Det maatte da nok være Dagligstuen. Nu kom hun ud i Forstuen igjen og gjennem en Dør til Høire ind i Kjøkkenet. Her fandt hun en før ung Pige, som var iførd med at vaske op. „Er ikke Præsten eller Fruen hjemme?

„Jau lel! Men dom søv maata. Du æ sagt den nye Jumfrua fraa Kristian?“ fortsatte Pigen om lidt. Saa fik hun da vel gaa ind i Stuen og tage af sig, saa kom de vel snart, mente Pigen.

Elisabeth gjorde efter hendes Ord; gik dernæst ud og fik sin Skydsgut expederet, og gik saa ind i Kjøkkenet og satte sig til at prate med Pigen. Naar man er den eneste vaagne paa en Gaard, kan man jo nok blive lidt søvnig paa en Sommerdag. Nu var den unge Pige ikke søvnig, men meget pratsom. Hun fortalte Elisabeth, at der havde været adskillige Jomfruer paa Præstegaarden, nogle fra Øst og andre fra Vest. Men Fruen var naa „otruleg strid“ sommetider. Hun spurgte Elisabeth, om hun ikke havde seet „han Jakob“, og faldt i den største Forundring, da denne svarede Nei. Elisabeth syntes ogsaa, at det var rart. Hun havde nok vidst, at Præstens Søn Jacob skulde ind til Christiania for at forberedes til næste Aars Examen Artium, men hun troede ikke, at han var kommen til Byen, før hun var reist derfra. Han kunde rigtig gjerne have opsøgt sin Kousine, der skulde til hans Hjem. Det havde været hyggeligt, om hun kunde hilst Tante fra hendes Søn. Den unge Tjenestepige snakkede væk. Elisabeth havde lidt Møie med at forstaa hende, men den venlige og fortrolige Snakken gjorde hende godt. — Det tog i Døren, og det gav et Ryk i Pigen, som i al Hast fik fat i sin Gryde og sin Klud. Elisabet reiste sig hurtig og hilste paa Huusfruen, som viste sig i Døren. Hun blev ilde tilmode; der var noget saa Uskjønt i den plumpe, svære Skikkelse, som stod for hende, og noget saa vrantent i det tykke Ansigt, at hun uvilkaarlig trak sig tilbage.

Huusmoderen vendte sig til Pigen: „Naa! mente du, at du fik Nogen at sladre med nu, din unyttige Tøs! Har du Kaffeen færdig? — Det er vel Elisabeth, kan jeg tænke. Gaa ind i Stuen, mit Barn. Jeg kan aldrig lide, at Nogen sætter sig til at tøve med hende der og forhindrer hendes Arbeide.“

Elisabeth gik foran ind i Stuen, ikke just i den modigste Stemning. Hun var lidt sulten og heel taknemmelig for det Smørrebrød, som fulgte med Kaffeen. Fruen gik hen og lukkede op en Dør. „Her er Kaffeen, Fa'r! og her er Fremmede.“

Saa kom Præsten Karlsen ind og hilste venligt paa Elisabeth. Han havde ialmindelighed et koldt, afmaalt Væsen, talte lidet og beskjæftigede sig helst med sine Bøger; men naar han var venlig, havde han et vindende Smiil. Snart sad de Tre i al Gemytlighed om Kaffebordet. Elisabeth fortærede sine Smørrebrød, Præsten røgede sin Pibe og Fruen pratede. „Du har vel seet Jacob,“ afbrød han hendes Tale. „Ikke? Jeg skrev ham dog til og bad ham opsøge dig. Det var desuden en Bog, jeg vilde havt med.“

„Aa, han gjør jo aldrig, hvad man be'r ham om,“ sagde Moderen med en Skarphed, der bragte Elisabeth til at studse. „Vist gjør han saa. Gutten er jo fremmed i Byen, han har vel ikke kunnet finde Elisabeth.“ Fruen vrikkede paa Hovedet.

„Det er et besværlig langt Navn, du har Barn,“ sagde Præsten. „Jeg mener, vi vil forkorte det til Elisa. Kanske du ikke synes om det?“ — „Jo, saa kaldte Fader mig netop.“ — „Det var da et ækkelt Romannavn. Betha var da rimeligere.“

„Kald mig som De vil, det er jo ganske det samme.“

„Hvordan mener du nu det vil gaa dig her paa Landet?“ vedblev Præsten endelig. „Du vil vel komme til at længes.“

„Jeg har Ingen at længes efter,“ svarede hun og fik Tarerne i Øineue.

„Pyt! det skal hun slippe for; her er saa nok at bestille, at der ikke bli'r Tid til Tøv. Sagtens kan det være morsommere at trippe om paa Gaderne i Byen, end at arbeide; men det sidste er der Gavn i. Bytøvet er bare til Fordærvelse.“

Elisabeth undertvang et Smiil, men svarede dog med lidt Munterhed: „Det er brav, Tante! lad mig kun faa dygtig at bestille.“ Idetsamme reiste hun sig, takkede for Kaffeen og gik hen til Tantens Strikketøi.

„Aa nei, mit Strikketøi vil jeg nok have for mig selv. Det er bedst, at Inger hjælper dig med Kufferten paa dit Kammer, og saa kan du komme og være med mig ud paa Staburet. Vi skal hente ind Kjød og Flesk til imorgen.“

Den gode Tante holdt riglignok Ord med Hensyn til at skaffe hende Arbeide nok. Hun kom først Klokken 8 om Aftenen ganske udaset ind paa sit Kammer. Men Elisabeth havde en kraftig Villie og et ydmygt Sind. Den første hjalp hende langt, det sidste endnu længere; thi det gjorde, at hun ikke var utilfreds eller sagde sig selv, at man var streng og ubillig imod hende.

Som det led ud over Vinteren, fik hun en uventet Beskjæftigelse. Præsten begyndte at lide af Svækkelse i Øinene. Han pleiede at læse Aviserne, medens han drak sin Kaffe inde i Dagligstuen; men paa engang faldt det ham vanskeligt at læse. Elisa — saa lade vi herefter Navnet hede — saa det og spurgte, om hun ikke maatte læse for ham. Han studsede og afslog det; men siden kom han ind fra sit Kontor og bad hende læse nogle Breve for ham.

Lidt efter lidt maatte hun være hans Øine: læse hans Breve og skrive efter hans Diktat hans Breve og hans Prædikener. Tanten knurrede lidt over, at hendes Tid blev saa optaget herved, at Huusvæsenet blev forsømt; men Elisa fordoblede sin Flid, saa det ikke ret meget blev forsømt.

Den lange, strenge Vinter gik hen i jevn Eensformighed. Den lille byvante Pige fandt dog Afvexling nok i det meget Nye, som mødte hende i de landlige Skikke. De storartede Madtilberedelser til Julen vare jo meget besværlige. Efter Tilberedelsernes meget Smuds var det en sand Forfriskelse, da Helligaftenen endelig kom, at see Alt og Alle skinnende og reent.

Sneen dækkede Skov og Mark og Kulden var skarp. Men inde i Folkestuen paa Præstegaarden brændte et mægtigt Baal paa Gruen. Alle Tjenerne sad om Bordet og drak Kaffe. Elisa stod der just, da Solen i sin Nedgang skinnede ind; den ligesom badede hende i sine Straaler, og Gjætergutten raabte: „Se til Betha, hvor hun er forgyldt.“ Hun tog ham ved Haanden og mente, at han kunde selv blive det. Det vilde han da ikke, og idetsamme var Solen borte. Men det var for hende, som om Solen endnu skinnede, thi Tjenerne saa paa hende fornøiede og venlige. „Det er Bethas Skyld, at vi ere blevne saa tidlig færdige,“

sagde gamle Rønnaug Budeie. „Ja, hun er baade flink og snil."

„Nu vil du nok have mig paa Dør, nu Rønnaug. Du skulde heller synge din Julepsalme." Det gjorde Rønnaug, og et Par stemte i med. Det var en rigtig gammel Psalme, som Elisa havde kjær. Saa nikkede hun til dem alle og skyndte sig ind i Stuen med den blanke Kaffekande. Derinde opdagede hun nu strax en liden Sky paa Himmelen. Aviserne vare komne. Fruen havde forsøgt at læse, men det vilde ikke gaa, hun stødte og stammede, og Præsten sagde: „Nei Tak, Mo'r! det er bedst vi bier til Elisa kommer." Han gik op og ned ad Gulvet med en Smule Heftighed.

„Jeg skal hilse fra Folkene," sagde Elisa; „de sidder nu samlede derinde saa fornøiet. Jeg kom til at høre paa Rønnaug, som sang en Psalme. De har maaskee ventet paa mig. Vær ikke vred!"

„Du tror nok ikke, der er Andre, som kan læse, end du," sagde Fruen.

Præsten sagde derimod: „Du maatte gjerne høre paa Rønnaugs Psalme, naar det kunde more dig. Er de allerede færdige derinde? Naar vi har drukket Kaffe, vil vi gaa ud og hilse paa dem." — I Julen havde man et Par Gange Fremmede, og man var i Besøg hos nogle af Nabolagets Bønder. Et stort Bryllup stod paa en Bondegaard, hvor Elisa var tilligemed sin Onkel og Tante. Men dermed udfyldtes dog ikke Dagene ganske, og nu, medens Arbeidet hvilede, var det ikke frit, at Længselen kom og hviskede hende dunkle Ord i Sindet.

Da det led over Juul, skrev Præsten til Byen og søgte Raad for sine Øine. Der var Tale om, at han skulde faa Kapellan; men for det Første blev nu Elisas Hjælp for Alvor benyttet.

Rok og Væv var i fuld Gang. — Dagen begynder tidlig paa Landet. Elisa fandt det saa hyggeligt i Folkestuen om Morgenen. Hun havde sin Rok og spandt sammen med Pigerne. Ilden fra Skorstenen lyste for dem. For det Meste var alle i prægtigt Humør og vel oplagte til at spøge. Idet saa Dagen brød frem, maatte hun altid hen i Vinduet eller ud paa Tunet for at nyde det smukke Syn af en norsk Vintermorgen i Fjeldegnen. Sneen giver Bakker og Urer saa yndige, bløde Former, og medens den opgaaende Sol farver den hele Egn i Rødt og Violet, glimter det i Sneens Millioner Krystaller. Med det samme maa jeg nævne Maaneskinsaftenerne, naar Elisa og den unge Kokkepige mangengang fik sig en lystig Fart paa Kjælke nedover den lange Bakke.

Men nu er Morgenens frie Timer forbi, og Dagens Strid begynder. Thi den lille korpulente Tante var en Smule Tyran, saavidt som hendes Magelighed kunde strække til. En Stund paa Formiddagen sad hun og Elisa i Dagligstuen med deres Haandarbeide. Da maatte Elisa finde frem, hvad hun vidste af Byhistorier. Tante Karlsen havde et besynderligt Kjendskab til Christianias nye og gamle skandaløse Historier. Elisa maatte stadig svare: „Det veed jeg ikke. Det har jeg aldrig hørt Noget om." „Du er en Tosse," sagde Fruen, „eller ogsaa er du bare tvær. Jeg tænkte, at jeg skulde faa lidt Selskab i dig, En, som jeg kunde snakke med; men du foretrækker Inger Kokkepiges Selskab for mit. En taabelig Tøs er du!"

(Fortsættes.)

Odde i Hardanger. (Efter Originaltegning).

Odde i Hardanger.

Odde er det sydligste af Kinservig Præstegjælds tre Sogne og ligger omkring den inderste Deel af Sørfjorden. Mod Syd skjære flere Fjelddale op, hvor Sognets fleste Gaarde ligge og hvor Bebyggelsen strækker sig til en Høide af 1200—1500 Fod over Havet. Trehundrede Fod over Havet, ved Oddevandet, ligger Sognets Kirke, en gammel Steenbygning. Som Prospektet viser, stige Fjeldene brat ned i Sørfjorden; paa de høiere liggende skraa Fjeldpartier skyde Iis- og Sneemasser sig frem som Folgefondens Forposter.

Fru Gyllembourg-Ehrensvärd,

Hverdagshistoriernes Forfatterinde.

Paa Reitzels Forlag er i Kjøbenhavn begyndt at udkomme en ny Udgave af „Skrifter af Forf. til en Hverdagshistorie", der ligesom den af J. L. Heiberg besørgede og i 1849—51 udkomne Udgave vil bestaa af 12 Bind, men som udstyres med mere Elegance og til en billigere Priis (44 ß pr. Bind). Herved have disse Noveller, der ikke blot i sin Nyhed vakte en uhyre Opmærksomhed, men som fremdeles hævde sig Rang blandt de bedste Arbeider i sit Slags inden hele den skandinaviske Literatur, atter gjort et berettiget Krav paa Publikums Opmærksomhed, ligesom og den længe attraaede Underretning om Forfatterindens „Navn, Kjøn, Stand og Stilling" forudskikkes Samlingen, der aabnes med et literært Testament i Form af et Brev fra Forfatterinden til hendes Søn J. L. Heiberg, hvori hun overlader til ham at afsløre hendes Anonymitet, efterat hun er afgaaet ved Døden. Hertil knyttes nu en af en anonym, med hendes Livs Skjæbner øiensynlig fortrolig Forfatter udkastet Charakteristik, hvortil slutter sig et i Flyvende Post indrykket ironisk Brev fra en vis Celestinus, der ved pudsige Træf og formedelst en dristig Phantasi under Anonymitetsjagten var bleven antagen for at være Forfatteren, men som paa Grund af sin haardnakkede Benægtelse var kommen paa en spændt Fod baade med sin Familie, Venner og sin Kjæreste. — Endelig følger Forfatterindens træffende Svar paa dette Brev, hvori hun i stolt Henthydning til sin Søn J. L. Heiberg gjør den for Mængden dobbelt spændende Bemærkning, at hun haabede, at hendes ubetydelige literære Frembringelser ikke skulde være det Eneste, hun efterlod sig som Vidne om sin jordiske Tilværelse.

Af Celestinus's Brev kunne vi levende sætte os ind i den Interesse, „En Hverdagshistorie" med dens Efterfølgere vakte i Læseverdenen og den nysgjærrige Spænding, hvori denne befandt sig med Hensyn paa Forfatterskabet, og som nærmest lader sig sammenstille med den Forlængsel efter at se Anonymitetens Slør løftet, som Waverley-Novellerne fremkaldte. En enkelt epochegjørende Bogs Forfatter er det ofte lykkedes i lange Tider at bevare sin Anonymitet eller endog (som f. Ex. Junius) at lade den literære Eftergranskning idetmindste i Uvished. Men sjelden er det lykkedes Forfatteren af en Række Værker, der hvert for sig fristede til ny Efterforskning, saaledes som Fru Gyllembourg, i Løbet af et Snes Aar at bevare en ubrødelig Anonymitet, hvori kun tre Personer vare fuldt indviede, hvor stort end deres Tal efterhaanden blev, som ved Siden af en Mængde urigtige Gjætninger traf det Rette.

Den Omstændighed, at Forfatterinden ved en kvindelig Timiditet afvendte al Mistanke om offentlig Optræden og at hendes Søn J. L. Heiberg som en af de Indviede kunde optræde som Udgiver og Mellemmand, giver i Forening nogen Forklaring af den sjeldne Anonymitets-Bevarelse.

Fru Thomasine Christine Gyllembourg-Ehrensvärd var en Datter af Stadsmægler Johan Buntzen og fødtes i Kjøbenhavn i November 1773. Vel 17 Aar gammel blev hun 1790 gift med den bekjendte Peter Andreas Heiberg, ved hvem efter Aaret hun blev Moder til Digteren Johan Ludvig Heiberg.

P. A. Heiberg var en af Tidens revolutionære Ideer stærkt paavirket Mand, der med sine hensynsløe Skriverier paadrog sig mange Fiender, og for nogl sarkastiske Udfald i en i Tidsskriftet „For Sandhed indført Artikel om „Sproggranskning" blev han ved Hof og Statsretsdom af 24de Decbr. 1799 forvist Kongen Land og Riger. Ledsaget af gode Venner og det dansk Folks Medfølelse forlod han den 7de Februar 1800 Kjøbenhavn, for aldrig mere at gjensee Danmark. Han drog, ligesom sin politiske Aandsforvandte Malte Bruun, til Frankrig, hvor han fik Ansættelse i det udenlandsk Departement, hvilken han dog mistede efter Keiser Napoleons Fald, og døde 30te April 1841. Det ægteskabelige Forhold mellem Heiberg og hans Hustru har ikke været det lykkeligste, og da han som Landsforviist maatte forlade Fædrelandet, blev hun tilbage og indgik et Par Aar efter et nyt Ægteskab med Carl Frederik Gyllembourg-Ehrensvärd, en svensk Adelsmand, der i Anledning af Gustav III.s Mord var flygtet fra Sverige til Danmark, hvor han døde 1815. Da Heiberg forlod Danmark, havde han anmodet sin Ven K. L. Rahbek og Hustru om at sørge for sin Søns Opfostring, og Drengen tilbragte da ogsaa sine første Aar paa Bakkehuset og siden hos en Moster, medens Moderen og Stedfaderen levede paa en Gaard under Sorø Akademi. Formodentlig er der efter Gyllembourgs Død ved J. L. Heibergs treaarige Ophold hos Faderen i Paris indtraadt et noget forsonende Forhold mellem denne og hans fraskilte Hustru, og Sønnen sees da ogsaa senere at have levet i det kjærligste Forhold til Moderen, der faa Aar senere for bestandig tog Bolig i hans Huus. Han var allerede en af Danmarks betydeligste Forfattere, da hun 1828 med Familien Polonius debuterede som Forfatterinde i den af ham redigerede „Flyvende Post". Hun var dengang 55 Aar gammel — en Alder, der tilstrækkelig forklarer os den store Livserfaring og Menneskekundskab, hvorved hendes Skrifter udmærke sig, men som sætter os i desto større Forbauselse over den ungdommelige Phantasi, den poetiske Varme og den stilistiske Elevation som overalt træder os imøde. Man kunde i sidste Henseende forklare sig Gaaden ved at antage, at det danske Sprogs og den kritiske Skarpsindigheds Mester Joh. L. Heiberg havde rettet og ændret hendes Arbeider inden de udgaves i Trykken. Men selv denne Forklaring strander paa den Oplysning, at hendes Arbeider ere trykte efter det oprindelige Manuskript, uden saagodtsom nogen Forandring. Det bliver derfor rettest at sige: Fru Gyllembourg har havt Begavelsens ustrideligste Kald som Forfatterinde, uden at hun selv vidste det, eller vovede at overvinde den kvindelige Ængstelse ligeoverfor det første Forsøg, og at det rige Aandsliv, som hun bar paa, bevarede sig friskt og ungdommeligt udover de sædvanlige Tidsgrændser, netop fordi det aldrig var kommet til Aabenbarelse, men saa at sige havde ligget hermetisk tillukket.

Den rigeste Kilde til Forstaaelse af hendes Charakteer og rige ungdomsfriske Gemyt bliver altid hendes Skrifter. Men væsentlige Bidrag til Opfatningen af hendes individuelle Personlighed giver især den ovennævnte Charakteristik, hvoraf vi her skulle tillade os at anføre det Væsentligste.

„Medens hun vandrede her paa Jorden, var hun inden Privatlivets snævre Grændser kun kjendt af Faa, men inden disse Grændser elskedes hun af alle dem, der havde Øie og Aand til at opfatte denne fine, eiendommelige Kvindenatur, sammensat af saa mærkelige, hinanden modsatte Elementer, paa een Gang saa bevidst og saa ubevidst, saa blød og saa skarp, saa tidlig prøvet og dog saa uerfaren, saa klog og saa naiv, saa from ob saa verdslig, en Verdensdame og dog hele Livet igjennem bevarende Barnets Trofskyldighed, den unge Piges Jomfruelighed, som da hun i sit 19de Aar fældte bitre Taarer, fordi fremmede Folk ikke vilde tro, at hun, der dengang høist saa ud som et Barn paa 15 Aar, var Moder til den lille Johan Ludvig.

„Hun er sikkert ved det første Møde i Selskabslivet bleven overseet; ja man har fortalt, at da P. A. Heiberg første Gang fremviste sin lille forlegne Hustru for Verdens Øine, beklagede man, at den kloge Mand havde valgt en saa lille ubetydelig Pige til sit Livs Ledsagerinde. Mangen en Herre har maaskee sat sig tilbords med P. A. Heibergs formeentlig ubetydelige Kone for at vise ham en Opmærksomhed, men reist sig med en ganske anden Dom end den, Verden er saa hurtig mød at fælde. Selv tilbageholden i sin Samtale med Fremmede havde hun et afgjort Talent til at bringe Andre til at udtale sig, og faa dem til at give det Bedste, de besad af Aandens Gaver. Hendes fordringsløse Væsen gjorde, at Alle følte sig frie og trygge i hendes Nærværelse, og de Færreste begreb vel, hvad det var, der gjorde, at hun, den Lyttende, formaaede at bringe Liv i en hvilkensomhelst Samtale. Mod sine Nærmeste, sine Venner var hun i høi Grad meddeelsom. Poul Møller skriver fra Christiania til J. L. Heiberg, hvem han under et kort Ophold i Kjø-

Paa Jernbanestationen. (Efter Originaltegning.)

benhavn havde lovet Bidrag til den Flyvende Post, at han for seent erfarede, at han „ved Foden af Egebjerg ikke er den samme Person, som paa en Stol ved Enden af Fru Gyllembourgs Sopha". Poul Møller havde kjendt hende i mange Aar, og denne grundige Tænker, denne skarpe, ligeoverfor Kvinder mistænksomme Kritiker havde mere end een Gang været forbauset over hvad denne stilfærdige, frygtsomme Kvinde, der aldrig sagde: Det er, men altid: Det synes mig, havde opladt for hans Øie. Hvor har jeg havt mine Tanker, udbrød han, da han første Gang gjennem indre Kriterier kom til Vished om, at Hverdagsnovellerne vare af hende; hvem uden Fru Gyllembourg kunde have skrevet dem? Da han ikke hørte til de meget Faa, som vare indviede i Hemmeligheden, havde han ingen Forpligtelse til at tilbageholde sin Gisning, og Fru Gyllembourg udbrød derfor ofte til sine Fortrolige: „Poul Møller er min Ulykke! det er ham, der har bragt Rygtet om mig i Omløb;" og nu kunde hun med sin eiendommelige Naivitet vedblive: „og jeg begriber slet ikke, hvorfor han tror det, thi det er altfor urimeligt, at jeg skulde befatte mig med Sligt". Ja saa utroligt det end klinger, det var virkelig ligesom hun selv tvivlede om Rygtets Sandhed; i alt Fald glemte hun formeligt, at hun var Forfatteren, og smigrede sig bestandigt med, at Ingen for Alvor troede det; havde jeg ikke dette Haab, sagde hun ofte, kunde jeg jo aldrig mere sætte Pen til Papiret. Dette var hendes oprigtige Mening. Hun var utroligt undseelig over denne Skribentvirksomhed, og hendes Nærmeste brugte derfor dette Talent hos hende til smaa Drillerier, der ofte gav Anledning til Spøg og Munterhed. Mange Fremmede, saavel Herrer som Damer, troede, fordi de dømte efter det Almindelige, at de smigrede og glædede hende ved at lade sig forstaa med, at hun var Forfatter; hendes Nærmeste vidste derimod, at Ytringer af den Natur forspildte hende den Dags Glæde. Hvor Folk dog kan være udelikate og taktløse, sagde hun da, hvorfor vil de nu plage mig med „de stakkels Noveller", saaledes kaldte hun dem altid. Hørte hun imellem, at En tvivlede om Rygtets Sandhed, idet han meente, at de ikke kunde være skrevne af et Fruentimmer, da blev hun formeligt glad og let om Hjertet og udbrød: „Se det er da et fornuftigt Menneske!"

„Det var hendes Anskuelse, at Kvinder ikke maatte befatte sig med Sligt, og hun lærte ikke af sin egen Erfaring, at den, Gud giver en Stemme, kan ikke holde Tonerne tilbage. Traadte en eller anden Dame op i Literaturen eller indleverede Stykker til Theatret, da kunde hun paa den naiveste Maade sidde og fordybe sig i Betragtninger herover, og hun udbrød da: „Naa skriver hun nu ogsaa! Herre Gud! Vi Fruentimmer synes mig have Nok at tage vare paa, uden at vi ogsaa befatte os med Sligt; det skal vi overlade til Mændene; det Fruentimmerskriveri duer dog aldrig noget." Naar da hendes Børn*) i Stilhed sad og morede sig over hende, og omsider lidt skadefro udbrød: „Glemmer Du da reent, at Du selv skriver?" da kunde hun ganske rødmende vækkes af sine Betragtninger, og rørende vare da de Undskyldninger, hvormed hun besmykkede sin formeentlige Feil. Til denne Naivitet sluttede sig en Troskyldighed, en Lettroenhed som hos et Barn. Hendes Søn sagde ofte til hende: „Jeg kan bilde Dig ind, hvad jeg vil; ja Du maa gjerne sige mig iforveien, hvad du anseer for en Umulighed at faa Dig indbildt, og inden kort Tid skal jeg dog faa Dig til at tro, hvad du selv anseer for utroligt." Og virkeligt blev Experimentet udført til almindelig Moro!

„Hvor besynderligt var det nu ikke, at der ved Siden af denne Naivitet, denne barnlige Troskyldighed stod den skarpeste Forstand, den fasteste Villie, og en Dømmekraft, der ikke behøvede at vige for nogen Mands?

„Der var en usædvanlig Besindighed i hendes Domme, en umiddelbar Sikkerhed i netop at see, hvad det kom an paa, og da kunde hun forsvare sin Mening saa veltalende, saa overbevisende, at hendes Modpart somoftest maatte trække sig tilbage og give sig fortabt. Og dog traadte hendes Paastande aldrig frem med Sikkerhedens Paastaaelighed eller Heftighedens Irritabilitet; det var ligesom hun selv var undseelig over at fremsætte saa bestemte Meninger. Al Affektation var fremmed for hendes Væsen, og hun havde formeligt en Afsky for al Exaltation. Hendes store Kjærlighed og Beundring for hendes Søn havde aldrig dette Præg; hos hende fandtes aldrig den for de fleste elskende Kvinder sædvanlige blinde Forguden af dem, der høre dem til, og som de see op til. Hun kunde være af en heelt anden Mening end den Søn, hvis Begavelse hun satte saa høit. Hun saa med skarpe Øine paa hans Frembringelser, og tilbageholdt aldrig sin Mening, naar Noget syntes hende feilagtigt i Anskuelsen, eller mindre smukt i Udtrykket; men disse Indvendinger fremsatte hun da i en næsten ærbødig Tone. Hendes varme, kjærlige Hjerte formaaede at optage Feilene hos dem, hun elskede, i Forening med Dyderne; hun oversaa ikke de første og overvurderede ikke de sidste. Midt i sin Selvstændighed trængte hun dog bestandigt til at støtte sig i Kjærlighed til Andre, til at hente Raad, Trøst, Bekræftelse paa, hvad hun ansaa for det Rette. „Uden Kjærlighed kan jeg ikke trives," sagde hun ofte; „jeg kan sige som Nina," — Heibergs Nina, — „der gives dem, der leve mest i Andre." Kjærlighed var for den bløde, varme Kvinde ligesaa nødvendig som Solens Varme for Blomsten.

„Af alle kvindelige Dyder satte hun de huuslige høiest; intet Talent, ingen Begavelse i hvilkensomhelst Retning satte hun over disse. Ziirlig indtil Pedanteri formaaede hun at udbrede en Hyggelighed omkring sig, som neppe er overtruffet af Nogen; Skjønhedssandsen i det huuslige Liv var saa udviklet hos hende, at den kastede sit Skjær over Alt, som omgav hende*). Det simpleste Maaltid fik et vist festligt Præg ved hendes Ordnen og Omhu, og Vennerne, som hun samlede om sit Bord, følte sig altid oplivede og meddeelsomme. Det fiint uddannede psychologiske Blik, hvorom Novellerne noksom vidne, gjorde, at hun let og hurtigt gjennemskuede de menneskelige Svagheder, og ikke Mange, med hvem hun kom i Berøring, gik ukjendt fra hende. Alligevel hørte man aldrig skarpe Domme, bitre Bemærkninger over Andre af hendes Mund; tvertimod, hun havde et eget Talent til at udfinde Undskyldninger selv for grove anstødelige Feil og Lyder hos Andre. Det var derfor just ikke Enhvers Sag i hende at ane Forfatteren med den bestemt udprægede Livsanskuelse, den skarpe Betragter af Menneskenes Daarskaber og Feil; hun nænnede ligesom ikke at meddele Andre, hvad hun saa og gjennemskuede; hun taug og gjemte alle de Jagttagelser, som Berørelsen med Andre gav hende Leilighed til, gjemte alle disse Betragtninger og Erfaringer for sin Sjæls stille Overveielse, indtil hendes Indre ikke længere kunde rumme dem; da udsprang de levende Skikkelser i Novellerne, i hvis Mund hun udtalte, hvad der længe havde været gjennemarbeidet i hendes stille Tanker

„Hun kunde, især i yngre Aar, være lystig indtil Overgivenhed, og da sprudlede lette, pikante Bemærkninger frem som af et Væld, hvor de længe ligesom med Forsæt vare tilbageholdte; men aldrig havde hendes Vid Ondskabens eller Malicens Charakteer; aldrig vare hendes Ord saarende eller hensynsløst henkastede mod Andre. Hun sagde ofte: Vittighed, som bærer Ondskaben i sig, kan ikke opmuntre eller fornøie mig; den rette Vittighed hjælper sig uden dette.

„Hendes store Dannelse, hendes udbredte Sprogkundskaber, den fine Verdenstone, som var hende egen, gjorde, at man med hende aldrig savnede Stof til Konversation, der altid fra hendes Side blev ført med stor Ro, midt i Livligheden. En ziirlig Høflighed og Forbindtlighed, som Nogle undertiden fandt gik for vidt og frygtede for ikke at være saa ganske meent, var vistnok en Følge af den Ydmyghed, hvoraf hendes Væsen var gjennemtrængt, og som ikke saa lige forstodes af Alle, eftersom denne Egenskab just ikke i Almindelighed hører Menneskene til; maaskee havde ogsaa hendes tidlige Omgang med Svenske paavirket hendes Væsen i denne Henseende; men at der ingen Forstillelse laa bag alt Dette, det saa man ud af det kjærlige Øie, det hørte man af hendes bløde, hjertelige Stemme; Kjærlighed var hendes Væsens Grundvold; Mennesker og Dyr, Alt, som kom i hendes Nærhed, følte Virkningen af hendes Hjertensgodhed. „Ak," sagde hun „hvor det maa være tungt, ikke at have Nogen, man kan være god imod.""

Alt som Barn havde hun været ualmindeligt modtagelig for religiøs Paavirkning og havde trods Tidsalderens mangehaande modstridende Indvirkninger bevaret et religiøst Sind, der søgte Trøst i Religionen og Opklarelse paa sine Tvivl hos Mænd som Mynster og Martensen, der begge vare hendes personlige Venner. Men „ved Siden af dette stærkt bevægede religiøse Sind var der en ikke ringe verslig Tilbøielighed hos denne Sjæl, en Livsglæde, som Intet kunde kue," undtagen Angsten for hendes Kjæres Liv. — „Man mærkede saagodtsom aldrig i det daglige Liv til hendes Skrive-Virksomhed; i de sildige Aftentimer listede hun sig til det Arbeide, hvorover hun følte en jomfruelig Undseelse. Af et lille Varneblækhuus — en Gave fra hendes Fader til Johan Ludvig Heiberg, da han var en ganske liden Dreng, og hvorpaa hans Navn og Fødselsdag var indbrændt — har hun skrevet alle Novellerne med stort Besvær, da det lille Rum idelig og ideligt paany maatte fyldes." Naar en Novelle var færdig, forelæste hun den ængstelig og undseelig for sine Børn for at høre deres Dom.

Langtfra vandrede hun paa Roser i sit lange, indholdsrige Liv, og strengt bedømtes hun af dem, „der dømme efterat have erfaret det Halve af en Sag, der ikke bryde sig om hvad og hvorledes". „Men hun har," siger Forfatteren af hendes Charakteristik, „havt den for os Dødelige misundelsesværdige Lykke, at have faaet udviklet de Gaver i Sjælen, hvormed et naadigt Forsyn havde beriget hende, udviklet dem til sin og Andres Glæde."

*) Sønnen Johan Ludvig med sin Hustru — den berømte Skuespillerinde — og Pleiesønnen Georg Buntzen, hvilke Tre vare de Eneste, som vare indviede i hendes Forfatterhemmelighed.

*) I Maja „(En Hverdagshistorie") har hun saaledes med særlig Forkjærlighed skildret sig selv.

Literatur.

Hos Ed. B. Gjertsen i Bergen er udkommet: **Christendommens personlige Tilegnelse og Udøvelse.** Betragtninger af Dr. Edw. Meyrick-Goulburn. Oversatte efter 5te engelske Udgave af Carl Konow. 285 S. st. 8vo. Indbunden 54 ß. Pastor D. Thrap har i et Forord givet Bogen sin Anbefaling. „Bogen er", som han bemærker, „ingen Postille, men nærmest en Samling af Betragtninger, i hvilke Forf. deels belyser Evangeliets almindelige Sandheder med det Formaal, at gjøre dem til Virkelighed i den enkelte Christnes Liv, deels fremdrages Tanker, der ligger enhver oplyst Christen nær, men just derfor ofte mindre paaagtes."

Lærebog i Verdenshistorien. Tridge's fortræffelige „Lærebog i den gamle Historie", der ogsaa har fundet Indgang her i Landet, er bleven fortsat deels af B. A. Bloch, deels af ham selv, saaledes at der nu foreligger et fuldstændigt Kursus i Verdenshistorien. Bloch har forfattet Middelalderens og den nyeste Historie, der udgjøre Lærebogens 2det og 4de Bind og Tridge har endelig afsluttet den med en 3die Deel, „Danmarks, Norges og Sveriges Historie", der med Dobbelttitel udgjør dens 3die Deel, Denne Skandinaviens Historie synes os affattet med Skjønsomhed og i en for en Skolebog passende Udførlighed. (Gyldendalske Boghandels Forlag i Kjøbenhavn).

— I Kommission hos C. Wang er udkommet: **Tro og Tænkning**, en indledende Undersøgelse af E. F. B. Horn. 96 S. 8vo. — Det Spørgsmaal, som den begavede Forfatter her i en udførlig og selvstændig Udersøgelse har behandlet, hører til de „mest brændende" nede i Danmark, og Emnets Valg turde saaledes for endeel være motiveret ved denne Tidsinteresse, idet Forf. vel har tænkt at irettelægge dette Arbeide ved den Konkurrence til en Lærerpost i Ethik ved Kjøbenhavns Universitet, hvortil han har fremstillet sig.

Samtidig med dette udførligere Skrift er der i Kjøbenhavn udkommet tvende Brochurer om samme Emne, som vi her skulle nævne, nemlig 1) Om Tro og Viden, Sendebrev til R. Nielsen af Dr. Zeuthen (18 S 8vo. G. E. C. Gads Forlag); 2) Svar til Herr Dr. philos. Pastor Zeuthen i Anledning af hans Sendebrev om Tro og Viden af R. Nielsen (16 S. 8vo. Gyldendalske Boghandel); 3) Dualismen i vor nyeste Philosophi, af G. Brandes. 76 S. 8vo. (Gyldendalske Boghandel.)

— Udkommet er: **Robinson Crusoe's Hændelser**, fortalte af ham selv. Chra. 32 S. 16. 6 ß. G. Kr. Johannesens Forlag. Robinson Cruso har i Defoë's originale Fortælling og Campe's Bearbeidelse deraf fundet en større Udbredelse end nogen anden verdslig Bog, fraregnet enkelte af de græske og latinske Klasikeres Værker. Oversat i alle europæiske og flere udeneuropæiske Sprog er den i mange Literaturer blevet den mest yndede Folke- og Bornebog. Paa Grund af sit Omfang og Priis kunde dog „Robinson" i denne udforlige Fortælling ikke trænge ned til Læseverdenens laveste Schikter. Der er saaledes foranstaltet en Mængde Uddrag, hvori alle Fortællingens „faktiske Omstændigheder" gjengives og som kunne sælges for faa Skilling. Et saadant Uddrag udkom her i Christiania 1839, og her bydes et nyt, der er bearbeidet efter en engelsk Folkeudgave, og som paa Grund af sin lave Priis vil kunne paaregne Kjøbere selv blandt de Folkeklasser, som hente sin Morskabslæsning fra Kurvekonernes Bogforraad.

Rettelser

til Sognepræst J. F. Lampes Artikel om „Biskop Dr. Erik Pontoppidan og Stiftsprovst Ole Tidemand" i Nr. 42 og 43.

No. 42 1ste Sp.	1ste L ovenfra:	Frederik den IV, læs den Vte.
— 43 —„—	ovenfra 15. L.:	trende, læs tvende.
—„—	nedenfra 19. —:	monetis, læs monitis.
2. Sp.	ovenfra 27. —:	18 post Timot., læs 18 post Trinitat.
—„—	ovenfra 39. —:	skal læses ἐνάπλοτητι και ειλικρινεια θεου.
—„—	nedenfra 24. —:	forlovet, læs trolovet.
2den Anm.	nedenfra 1. —:	uden de bleve ham udleverede, læs inden o. s. v.
3die Sp.	nedenfra 8. —:	autosithetisk, læs auktoritetisk.
—„—	ovenfra 24. —:	uterlige, læs underfundige.
S. 203 1. Sp.	ovenfra 44. —:	allerede, læs alene.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 49.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 9. December 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Forlovelsen.

En Fortælling af Fru N. S.

(Fortsættelse.)

Der kom undertiden Bondekoner for at hilse paa Præstefolkene eller for at tale med Præsten om vanskelige Sager. Det kunde hænde, at Fru Karlsen var meget blid og imødekommende, og da vankede der Kaffe og Opdækning; men til andre Tider var hun uvenlig og saa suur som den Ribsviin, hun da trakterede med. Elisa grundede paa, hvad der kunde være Aarsagen til denne forskjellige Adfærd. Men det havde hun ikke let for at udgrunde. Det kom af, at den gode Frue lededes af et svagt og kjødeligt Hjerte. Var nu En kommen til at støde hende, havde hun intet Andet end Unaade at vente. Om en anden Kone vidste hun maaskee, at hun førte en interessant, hemmelig Historie i sit Skjold, og denne blev da modtagen med Opmærksomhed, uden Hensyn til, om hun forresten var brav og agtværdig. Om Eftermiddagen var Elisas Kontortid. Den fik mere og mere Indhold. Hun læste theologiske Afhandlinger for Præsten, og Stykker af Bibelen. Ofte vovede hun sig frem med en eller anden liden Bemærkning, som paatrængte sig hende under Læsningen. Han smilede til dem, som man smiler til Børns Bemærkninger. Han vidste ikke selv af, at de kastede Lysglimt i hans Sjæl. Det var Ord, som rørte hans Hjerte og drog det hen til Jesus. — Saa dikterede han hende sine Prædikener og lod hende læse dem høit. Det var ham [illegible]hageligt i Førstningen saaledes at møde sine egne Ord og ligesom see sig i Speil, men han vænnede sig dertil, og han lod den ydmygende Følelse af Svaghed virke styrkende og opløftende paa sit Hjerte.

Saaledes gik det hen til ud over Vaaren. Da bedredes det med Hr. Karlsens Øine og hans Helbred i det Hele taget, og han kunde næsten undvære Elisas Hjælp.

Der herskede nu Travlhed i Huset. Den ene Aann afløste den anden. Medens Pigerne var ude og hjalp til paa Marken, faldt der et svært Arbeide paa Elisa. Tilmed skaffede hun sig selv et, som voldte hende adskilligt Bryderi. Hun paatog sig nemlig at stelle med Haven, og fik desuden istand et lidet Blomsterbed udenfor Stuens Vinduer. Hun havde neppe Tid til at kaste et stjaalent Blik ud over Sommerens Fylde. Nu huskede hun paa sine fordums Tanker om Landlivet. Alt det meget Arbeide, ja, det havde hun slet ikke tænkt paa. Byfolk kan nok tale om „det herlige Landliv". Naar de reise ud paa Landet, skumme de Fløden af. „Der Eine trägt den Beutel, der Andre nimmt das Geld!" sang hun muntert, og gjorde saa sin Gjerning med freidigt Sind. August Maaned kom, og der blev nu megen Tale om Examen, som stod for Døren. Brevene fra Sønnen bleve ventede med megen Spænding. Selv Moder lod nu see, at det var hendes Barns Vee og Vel det gjaldt; da han skrev, at han stod til Laud., blev der en sand Glædesdag. Der blev en Renselsesfest i Huset! „Studentens" Værelse blev sat istand, og — der kom han.

Vi tillade os at fremlægge en Stump af et Brev, som Studenten skrev til en Ven den selvsamme Aften han var kommen hjem:

„Kjære Ven! Du mindes nok en Aften i Marts, en mørk, regnfuld Aften, da Du fulgte mig paa en Fæstningstur. Jeg aabnede Dig mit Hjerte. Jeg klagede over den Sten, jeg havde om Foden, der lammede mit Livsmod, dette, at jeg havde en materialistisk Moder, som jeg ikke kunde agte, og en kold Fader, som jeg ikke kunde elske, og over den trykkende Følelse, at jeg bærer i mig den samme Art, og at min aandelige Stræben var en bestandig Kamp mod denne medfødte Natur. Jeg sagde Dig ogsaa, at jeg havde faaet Syn for dette, medens jeg var hjemme, og at der havde udviklet sig et uhyggeligt Forhold mellem min Moder og mig. Jeg minder Dig om dette, fordi Du hørte paa mig med Deeltagelse og som en trofast Ven irettesatte mig. Og jeg minder Dig derom, for nu at glæde Dig med, at min Hjemkomst har gjort mig lykkelig. Jeg glædede mig ikke til at komme hjem. Men da Fa'r og Mo'r kom ilende ud paa Trappen og tog imod mig med udstrakte Arme, o, da blev jeg saa frydefuld og sank i deres Arme som en hjemkommen Søn! Forstuen var opfyldt af Tjenere, som hjertelig hilsede mig, og der stod en liden Kousine, som jeg vist har at takke for meget af det, som det gjør mit Øie godt at see herhjemme. — Mine Forældre ere som Folk er flest! — det seer jeg nu. At min Moder er vel svær og har liden Dannelse, Herregud, det er da ikke saa farligt! Fader maa vist være bleven lidt forandret. Jeg fandt ikke længere den Kulde, som før har bryd mig. Eller er det mig, som har faaet andre Øine at see med. Jeg er kureret. Kom til os, Gutten min, naar Du bliver fri! — — —"

Glæden over Sønnens Held og over at see ham igjen, havde lagt Blidhed i Faderens Stemme og Væsen og vakt en dybere Følelse i Moderens Sind, hvilket gav hendes Ansigt et ædlere Udtryk. Den af Elisa forfærdigede hvide Kappe sad vel omkring det fyldige Ansigt. I Storstuen fandtes der længst ingen Fadebuursartikler, men der var Blomster i Glas, og udenfor Vinduerne groede frodigt Levkøier og Reseda.

Nu var der Liv og Munterhed. Jacob havde Meget at fortælle og fortalte gjerne. Allerede en af de første Dage talte han om at komme op til Sæteren. „Du Elisa maa være med. Har du været paa vor Sæter? Elisa havde ikke Tid.

Der kom en Nabopræst i Besøg med sin Datter og der kom Studenter: tre Touristter, som skulde hvile lidt i Præstegaarden, og saa gaa videre i Følge med Jacob. Nu drev Jacob paa at hverve Deeltagere til Sæterturen. „Der var en prægtig Udsigt; det lønnede Umagen."

„Hvad giver du mig — saa gaar jeg med," sagde Præsten Karlsen.

„Hvad jeg giver dig? Tusinde Tak, og kanske jeg bærer dig et Stykke opad Fjeldet."

„Ja, det seer du mig ud til," lo Præsten.

Men nu var Reisen besluttet. Præsten Brandt vilde gjøre Følge, og den unge Dame og Elisa maatte endelig være med. Tante Karlsen gav naadig sit Samtykke.

„End du da, Mo'r!" raabte Jacob.

„Aa, der faar vel Nogen blive hjemme."

I de unge Aar har man saa let for at slutte Venskab, eller — man kalder det ikke Venskab, men de Unges Arme slynge sig ligesom af sig selv i hinanden, man sladrer sammen og siger Du efter en Dags Bekjendtskab. Saaledes gik det nu Elisa og den unge Marie Brandt. „O, hvor det var hyggeligt, at du kom herover," sagde Elisa. „Jeg har længtes efter dig. Du leer, men det er sandt. Jeg tror, at mit halve Menneske har ligget og sovet, medens jeg har været her. Her er jo Ingen, som jeg rigtig kan snakke med. Jeg maa tænke paa Eventyret om Trylleøxen, Gutten fandt i Skoven og som sagde, at den havde staaet og ventet paa ham. Men det var nok en fjern Lighed."

„Jeg forstaar dig godt, lille Betha. Aa, se nu ikke strax surt, fordi jeg ikke holder mig til dit poetiske Navn."

„Ah! det var stygt af mig, at jeg sladrede om Tante. Nu straffer du mig."

Tidlig om Morgenen samledes Alle om Frokostbordet. Fru Karlsen var ogsaa tilstede, men med mange Tegn paa, at det var en usædvanlig Anstrængelse. Meget tidlig havde Elisa været paafærde for at ordne Nistekurven og Frokosten. Hun glædede sig hjertelig til Turen, og Glæden har en besynderlig Evne til at forskjønne.

Medens hun i Hast sprang op paa sit Værelse for at ordne sin Dragt, var de Andre blevne samlede i Stuen. Da hun saa kom springende ind, lys og let, mødtes hun med Smiil af Alle undtagen Tanten: „Du kommer sidst, du Elisa."

„Elisa er nok rigtig en Syvsover," spøgte Jacob. „Det er nok snarere Stadsen, som har taget Tid."

„Har de ventet paa mig, kjære Tante? Jeg har rigtig skyndt mig."

Forrest i Toget gik Gjætergutten for at vise Vei. Saa kom Hr. Karlsen og hans Ven langsomt ridende, snakkende og røgende, derpaa fulgte de fire Studenter og bagerst kom de to unge Piger. Som de kom frem langs Elven under de viftende, duftende Hængebirke, istemte Kvartetten en deilig Morgenpsalme. Præsterne standsede sine Gangere og lyttede. Karlsen følte sig ung igjen og var nær ved at ønske, „at Mo'r var med". Jacob stod nu ved sin Faders Hest. „Jeg vidste saamen ikke, at du havde saapas Stemme," ytrede Faderen. „Et skjult Pund," smaalo han. — „Ja, jeg tror aldrig, at jeg sang herhjemme," og der stjal sig et let Suk frem, men det døde i den friske Vind.

Man gik ikke længe langs Elven og under Birkene. Det bar opad over Urer og Lyngsletter og smaa Granholt, og saa maatte man staa stille og see sig om. Dalen laa dernede med sit brede Sølvbælte, med de smukke Bøndergaarde og med sin mægtige Kam af Fjelde. Nu lød der en klingende Fædrelandssang, ikke af de underlige gamle, men en moderne, som havde rigtigt Sving. Elisa var grædefærdig. Hun havde begyndt Dagen saa glad i Sind, men nu var hun saa fuld af Vemod. Det var det nye og uvante i denne Munterhed og disse Sange, som greb hende. Men hun var glad ved at Ingen saa hendes Bevægelse. De vilde ikke have forstaaet hende.

Halvveis til Maalet skulde der holdes en alvorlig Rast. „Vi maa gjøre som Ørkenens Karavaner, og standse, hvor der er en Kilde," sagde Præsten Karlsen. Efter megen Søgen fandt man endelig et Sted, som vandt Behag: der var Skygge og mosgroede Stene og Kildevand og en yndig liden Udsigt ned til Præstegaarden og Kirken. En hvid Dug blev bredt ud paa en Steen, og nærmest ved den satte de to ældre Herrer og Smaapigerne sig. Appetiten var fortræffelig, og mange spøgefulde Ord faldt der. De to sidstankomne Touristter havde nye Aviser med, og en af dem, Student Holm, læste en heel Deel selvlavede Nyheder op

Pludselig knaldede en Bøsse. Rohsted løb afsted efter sit Bytte, en smuk liden Fugl. Han laa lidt afsides, saa at Ingen saa hans Manøvre med Bøssen.

„Fa'r," sagde Jacob med Et meget alvorlig, „jeg var her oppe paa Sætren, ja netop idag for et Aar siden."

„Det er tretten Maaneder siden du reiste hjemmefra, saa jeg antager, at du var i Byen idag for et Aar siden."

„Jeg paastaar, at man er ligesaa virkelig der, hvor Ens Sjæl er, som der, hvor man er med Legemet."

„Sophisterier. Naa ja! Hvoraf kom det da, at din Sjæl løb saaledes afsted paa egen Haand?"

„Jeg hørte Ole Bull, Far! Jeg hørte hans Sæterbesøg. Noget saa deiligt har jeg aldrig oplevet. Jeg gik her op igjennem Lien, hørte det suse i Træerne, hørte Bækkene risle og Fuglene synge. Ja, Skud hørte jeg med! Paa engang blev der Lynild og Torden. Men ikke nok med hvad jeg hørte. Himlen blev igien lys og blaa, — det stod for mit Syn Altsammen! Og Myggene dandsede og Græsset duftede, og Bjældeklangen og Lurtonerne og Kjørenes Rauten hørtes. Jeg saa Budeien vor kalde paa Sauderne og hørte Gjætergutten lee. Ja, det er sandt Ola, det var dig jeg hørte. O, det var et ubeskriveligt Maleri."

„Jeg vidste ikke af, at du var Digter, Jacob."

„Det er jeg vist ikke heller, Fa'r. Men troede du mig ikke istand til at begeistres en Smule? O, Geni, Geni, det er en herlig Gave! Gid jeg var Digter, eller Tonedigter."

„Somoftest gjør disse Gaver ikke sin Besidder lykkelig," bemærkede Hr. Brandt. Disse Ord bleve ivrig bestridte af de Unge. Der blev talt med Iver for og imod, til man ikke vidste mere derom at sige.

Saa brød man da op og naaede velbeholden frem.

Præstegaardens Sæter var temmelig stor, og gamle Ronnaug havde gjort sig Umage for at Alting skulde see rigtig helligdagsagtigt ud. Hun havde Middagsmad færdig: Flødegrød og Fjeldørret. Efter Middagen fik Præsterne sig en god Lur i Høngekøierne, medens de unge Herrer steg op paa en Høide for at smage Høifjeldsluft og see sig om. Men Maria og Elisa satte sig i Skyggen bag en Fjeldkrænt i fortrolig Samtale. De slyngede Krandse af Lyng, medens de fortalte hinanden om sine Hændelser i Livet. Maria havde mistet sin Moder, og hun fortalte om sine huusmoderlige Bekymringer for de smaa Søskende og Huusvæsenet. Elisa hørte stille paa hende og fortaug sine Bekymringer. Da kom de ærværdige Herrer ud paa Tunet og raabte paa Kaffe. Snart kom ogsaa de Unge i Marsch og syngende. Kaffeen blev drukket og saa skede der Opbrud.

Raskere og mere ugeneret gik Farten nedover. Præsterne lod Hestene ledes bagefter og blandede sig mellem de Unge. Saa kunde det hænde, at de havde hver sin Student ved Siden, og at Maria og Elisa fulgtes af de to andre. Der blev sanket Jordbær og Linea og det smukke Lyng og pratet og leet. Jacob og Elisa begyndte at føle sig som gamle Kjendinger. De sagde „Du" til hinanden og vare jo Slægtninge. Da han fortalte om Ole Bull, havde hun mødt hendes Blik. Det var saa fuldt af fornøiet Bifald, og hvordan det var eller ei, saa fandt det Blik Vei lige ind i hans Hjerte.

I et straalende Humør naaede den lille Flok hjem til Præstegaarden. Der sad en ung Bondekone og samtalede med Fruen. Elisa lagde Mærke til, at Præsten hilsede hende stivt og alvorligt. Dernæst fortalte han med saa Ord om Turen: „Smukt Veir. Alt i Orden paa Sæteren." Men saa kom Jacob og gav en meget farverig Beskrivelse. De Andre gav ham Medhold. Samtalen blev livlig og høirøstet. De Unge dominerede, saaledes som det pleier at gaa. De Ældre sige til sig selv: „Se den Ungdom, som er voxet op. Nu er du bleven gammel."

(Sluttes.)

General von Manteuffel.

General von Manteuffel.

I Mai 1860 vakte en Duel mellem Stadtgerichtsrath Twesten og General v. Manteuffel i Berlin en ganske overordentlig Opsigt, især ved Foranledningen til Duellen. Twesten havde offentliggjort en Brochure kaldet „Was uns noch retten kann", der indeholdt en skarp Kritik over de preussiske Administrationsforholde, hvorved den tillige kom til at berøre Militærkabinettet, hvis Chef v. Manteuffel dengang var. Denne var bleven angreben i Brochuren og følte sig især fornærmet over at være bleven fremstillet som En, der var i Besiddelse af en ligesaa ulyksvanger Indflydelse, som det nys under den italienske Krig havde viist sig at være Tilfældet med den østerrigske Keisers Generaladjutant, den bekjendte Grev Grüne. Da Duellen havde fundet Sted og Twesten var bleven saaret i Haandledet, vendte den almindelige Forbitrelse sig endnu mere mod Generalen, hvis Navn allerede før gjennem den da nys fjernede og med ham beslægtede Minister var bleven alt andet end populært. Medens Twesten efter denne Begivenhed strax indtraadte i de politiske Korysfærs Række og blev valgt ind i Repræsentationen, gjaldt Manteuffel fra nu af som Repræsentant for et bestemt militært Hofparti, som man afskyede. Vistnok blev ogsaa Generalen paa lovlig Maade dømt til nogle Maaneders Fæstningsarrest; men neppe var han kommen til Magdeburg for at udstaa denne, før han erholdt Amnesti og til Publikums Forbauselse igjen traadte ind i sin gamle indflydelsesrige Stilling som Chef for Militærkabinettet.

Manteuffel har gjort Adjutantjeneste hos begge de to sidste Konger i Preussen. Allerede længe ansaaes han for en af de indflydelsesrigeste Personer ved Hoffet, og mærkværdigt nok tillige som Hovedet for det til Østerrige hældende Parti. Saaledes betegnes han, uvist med hvad Ret, som den egentlige Ophavsmand til den østerrigsk-preussiske Alliance under den sidste danske Krig, og man fandt en Bekræftelse paa denne Tro deri, at han under Felttoget traadte tilbage fra sin Chefspost for at gaa til Wien som militær Diplomat. Hensigten med hans Sendelse var at faa Østerrige med paa en saa energisk Krigsførelse, som Preussen ønskede, hvilket ogsaa lykkedes, hvorpaa da fulgte de allierede Armeers Indtrængen i Jylland. En lignende Mission udførte Generalen igjen Høsten 1865, da Ordningen af de erobrede Hertugdømmers Anliggender truede med at foraarsage et Brud mellem de Allierede, og det skyldes for en stor Deel hans Bestræbelser, at endelig i September Maaned Gasteinerovereenskomsten kom istand, hvorved Bruddet mellem de tvende Sameiere for en Stund skjultes, men i hvilken ogsaa Spiren var nedlagt til den Krig, der snart skulde bryde løs.

Umiddelbart efter denne diplomatiske Bedrift gik Generalen som Gouvernør til det af Preussen besatte Slesvig, hvor han gjorde sig bemærket ikke mindre ved sine originale Taler ved offentlige Anledninger — fornemmelig den bekjendte om de „syv Fod" — end ved sin strengt militære Styrelse i annexionistisk Retning. Endnu mere vendte Alles Opmærksomhed sig paa ham, da det begyndte at true med et virkeligt Sammenstød mellem de i Hertugdømmerne liggende preussiske og østerrigske Tropper. I Begyndelsen af Juni havde Østerrige atter paakaldt Forbundsdagens Kjendelse i det slesvig-holsteenske Spørgsmaal og sammenkaldt de holsteenske Stænder i Itzeboe. Dermed var Bruddet med Preussen, der protesterede mod denne Forholdsregel, skeet paa en afgjørende Maade, og øieblikkelig rykkede nu Manteuffel med sit Østerrigerne meget overlegne Korps ind i Holsteen, medens de keiserlige Tropper trak sig tilbage til Altona. Da Guvernøren, den østerrigske Statholder i Holsteen, Gablentz, afslog Opfordringen til atter sammen med den preussiske General at danne en Fællesregjering for begge Hertugdømmerne, overtog Manteuffel alene Styrelsen, indsatte Baron Scheel-Plessen til preussisk Overpræsident over Slesvig-Holsteen og forhindrede, ved at besætte Byen med Tropper, en indkaldte holsteenske Stænders Sammentræden i Itzeboe den 11. Juni. Med Protest mod denne Fremgangsmaade forlod Gablenz og kort efter ogsaa det østerrigske Troppekorps Holsteen. Dette var den første Scene i den nu

i Virkeligheden udbrudte Krig mellem Østerrige og Preussen. Allerede den 15de Juni var ogsaa Krigen erklæret mod Hannover, Kassel og Sachsen og Begyndelsen gjort med at besætte disse Lande. Ogsaa Manteuffels Korps, 20,000 Mand stærkt, blev draget med ind i Felttogsplanen. Fra Altona gik Generalen over Elben til Harburg, lod Stade overrumple og trængte dernæst uden at støde paa Modstand ind i Hannover. Stillet under General Vogel v. Falckensteins Overkommando deeltog han i dennes Bedrifter, dog uden at gjøre sig synderlig bemærket. Hvadenten det var sandt eller ikke, saa beskyldte man ham for Uvillie og slet Lune mod Armeekommandanten, og jo mere dennes raske Bedrifter bragte hans Popularitet til at stige, desmere havde man at sige paa Manteuffel. Da nu efter Frankfurts Indtagelse Falckenstein erholdt en anden Kommando i Bøhmen, og Manteuffel i hans Sted overtog Befalingen over Mainarmeen, da sank hos de Fleste Haabet om et heldigt Udfald af Felttoget mod Forbundstropperne. Han var nu engang ikke afholdt, og man ansaa hans Udnævnelse halvt om halvt som et Varsel om, at Preussen vilde opgive Felttoget i Sydtydskland. I Modsætning hertil udviklede Manteuffel øieblikkelig en stor Energi i Overkommandoen, som om han vilde lade Kjendsgjerningerne tale for sig. Han paalagde Frankfurterne en Kontribution af 30 Millioner, som de rigtignok tilsidst slap for at betale, og rykkede med sit Korps allerede den 23de Juli frem mod Tauber. Den 24de Juli slog han Badenserne ved Werbach, Østerrigerne, Würtembergerne, Nassauerne og Hesserne ved Tauber-Bischofsheim, den 25de hele det ottende Forbundskorps ved Gerchsheim og Bayerne ved Helmstedt. Allerede den 27de Juli stod han foran Würzburg og begyndte at bombardere Marienberg. Med Vaabenstilstandens Afslutning var hans korte Løbebane som Kriger afsluttet, og han overtog nu strax igjen Diplomatens Rolle. Han blev sendt i en overordentlig Mission til St. Petersburg, for der at gjøre fortrolige Meddelelser angaaende de Skridt, Preussen nu saa sig nødt til at tage mod flere ogsaa med Rusland beslægtede smaa tydske Fyrstefamilier, der ikke længere kunde faa Lov til at blive siddende paa sine respektive Throner. Efter sin Tilbagekomst i den sidste Halvdeel af September Maaned erholdt han Ordenen pour le merite og Ansættelse som Overstbefalende over de i Slesvig-Holsteen staaende preussiske Tropper. Den Anledning, der frembød sig ved et til hans Modtagelse i Slesvig foranstaltet Festmaaltid, forsømte han ikke til at gjøre Slesvig-Holstenerne deres nye Stilling begribelig i en ny drastisk Tale, i hvilken den gamle „Syv-Fods-Tale" fortolkedes derhen, at allerede i den Forvisningen om Hertugdømmernes Udeelelighed var bleven udtalt.

(Efter Ill. Zeit.)

Christiania Fiskebrygge.

At Fiskerkjærringerne ikke høre til de mest elskværdige af sit Kjøn, er en Sætning, der sikkerlig vil vinde adskilligt Bifald. Naar vi desuagtet anmode de ærede Damer og Herrer af vore Læsere om at følge os ned i en Forsamling, hvor Fiskerkjærringerne lede den interessanteste Teel af Konversationen, saa bør vi maaskee bede om Undskyldning og tilføie den Bemærkning, at et Rygte aldrig er ganske paalideligt. Christiania Fiskerkjærringer ere „pene" Folk; men i Regelen vil man maaskee finde mere Behag i deres Fisk end i dem selv.

Vi gaa altsaa ned paa Fisketorvet. Det ligger mellem Langbryggen og Revierbryggen, lige overfor

Christiania Fiskebrygze. (Efter Originaltegning.)

Børshaven. Folkemassen er ikke stor, men desto mere blandet, hvorom ogsaa vort Billede giver en Antydning. Fiskerkjærringerne spille Hovedrollen, de hilse de Besøgende med en Anbefaling af sine Fiskevarer, som de frembyde deels i levende og deels i død, deels i raa og deels i kogt Tilstand. Aldrig har Fisken været saa udmærket pen og frisk som netop idag, paastaa de, og det med en Overbeviisningens Hjertevarme og Tungefærdighed, der næsten duperer gamle Christianiafolk, hvis delikateste Ret var — ja desværre var Smaatorsk nede fra Fjorden; thi nu synes ogsaa disse at være smittede af den stigende Kulturs fordærvelige Indflydelse. — Fiskehandelen hernede deler sig i Tre: en Deel foregaar langs de Boder, som sees tilvenstre paa vort Billede, og omfatter Ludefisk og anden paa lignende Maade tilberedt Fisk. Længere borte og under det Skuur, der sees midt paa Billedet, forhandles levende Fisk, Krabber, Hummer, kogte og raa Reger samt hvad der desuden kan præsteres fra de Fiskebrønde, der flyde omkring ved den ydre Side af Skuret. Et tredie Slags Omsætning foregaar fra Baadene og Fartøierne, der ligge langs Kaien inde i Bassinet; fra de første forhandles fersk Sild og Makrel, der kommer lige ind fra Søen, fra de sidste derimod saltet og tørret Torsk, Makrel og Sild fra Vestlandet, især fra Spind, Farsund og Smaabyerne deromkring.

Saavel Fisken som Folket hernede har sine Eiendommeligheder, om de end ikke lægge saameget Beslag paa Besøgerens Opmærksomhed som Livet paa Bergens Fisketorv; hverken Fiskerne eller Fiskerkjærringerne vise sig her i nogen Nationaldragt, og nogen bergensk Tungefærdighed og Latter eller Kjøbernes Drillerier med Fiskerne vil man forgjæves søge efter. En Sammenligning mellem Bergen og Christiania i dette Stykke vilde have megen Interesse, dersom der var andre Sammenligningspunkter end — Fisken. Her er imidlertid to Klasser Mennesker, som strax gjøre Besøgeren sin Opvartning og meddele ham alle mulige Oplysninger. Først en Skare Børn og haabefulde Ynglinger med Ordensbaand og Nummer paa Brystet; de anbefale sig selv og sine Kurve til behagelig Afbenyttelse for Hjembringelsen af alleslags Varer. De blive ikke trætte af forgjæves at følge efter og henlede sit Publikums Opmærksomhed paa Fiskebaadene og Fiskekurvene; de baade spørge og svare paa egne og Andres Vegne, og studere imidlertid Besøgerens Physiognomi med en Døvstums Skarpsindighed i at udfinde den tause Mening. De egentlige Fiskesælgere ere ligesaa aktive, men da de som Handelsmænd ere bundne ved sin Forretning, indskrænke de sig til paa en ligesaa tydelig som energisk Maade at anbefale Varerne og forsikre, at de og ingen Andre have den bedste Fisk. Have de sin Beholdning i Fiskebrøndene, saa vise de ofte en stærk Tilbøielighed til at trække Kunderne ned paa Flaaden, for der at vise dem Havets Beboere i deres Element.

Foruden Fisk forhandles her ogsaa Grønsager, Potetes og Frugt fra Borde, Kjærrer og Sække paa Kaien, saaledes som man i Billedets Forgrund kan see. Denne Handel er mere rolig, men derfor ikke mindre livlig; det er ikke Fiskere eller Bønder, men i Regelen Byfolk, der have overtaget denne Branche af Torvehandelen.

En gammel Christianiaboer venter maaskee at høre et Trøstens Ord af os i Anledning af Smaatorskens Tilstand nu for Tiden. Ak, vi vilde saa gjerne imødekomme disse Forventninger; men — —. Dog, vi ere fuldstændig enige med de gamle Christianiafolk deri, at de unge Torske nu staa langt tilbage for sine Fædre; men Christiania Bys Fædre bære Skylden, ikke Fiskerne. Byen har nemlig ladet to store Kloaker

munde ud nærved Fiskebryggen; at dette er meget skadeligt ogsaa for andre Slags af Havets Beboere, fik en ny Bekræftelse under sidste Koleraepdiemi, thi fra Revierbryggen kom de fleste Patienter. Politiet forbød da Skipperne at lægge sine Fartøier der, men det lod Smaatorskens flydende Boliger uændsede. Formodentlig tæller Politiet meget faa Torskeliebhabere inden sin Midte. Dette er en ringe, men dog den eneste Trøst vi kunne yde alle dem, der have tabt sin gode, gamle Appetit paa Christiania Smaatorsk.

Literatur og Kunst.

Ivar Lykkes Historie fortalt af Fr. Paludan-Müller. 1ste Deel. Kbh. 1866 XII. 515 S. C. A. Reitzel. Priis 1 Spd. 78 Sk. — Fra den religiøs-mystiske Retning, hvorpaa Paludan-Müller ved Afslutningen af „Adam Homo" slog ind og som han fortsatte i et Par mindre Digtninger, er han i nærværende Roman vendt tilbage til Virkeligheden og Hverdagslivet. Fortællingen begynder henimod Slutningen af Frederik VI.s Dage og med Heltens første Skolegang, og er ved Bindets Slutning fort ind i Begyndelsen af Christian VIII.s Regjeringstid og til hans Udtrædelse i Verden efter fuldendt Konfirmation. Dersom Digteren med den paabegyndte Detail i Fortællingen her som i „Adam Homo" skal „ledsage sin Helt lige til Graven„ — for ikke at sige et godt Stykke hiinsides Graven —, maa Bogen blive adskillige Bind, og Slutningen tør da lade vente paa sig i maaskee flere Aar. For ægte Romanslugere, som læse for Dagen for at glemme med Dagen, vil det derfor neppe være raadeligt at give sig ifærd med denne „Historie". Men de, der læse en Bog mindre for Intrigens Skyld, end for Enkelthederne, for at tilegne sig dens Tanker og nyde dens Skjønheder, ville alt i foreliggende Bind finde Glæde og Fornøielse. Træffende og fine Charakteerskildringer, anskuelige Situationer og aandrige Reflektioner vedligeholde uafbrudt Læserens Interesse. Bogen svarer fuldt ud til de Fordringer, Digterens Ven opstiller i et som Fortale indrykket Brev — „en tyk Bog, uden spændende Begivenheder, men grebet ud af Livet", — en Bog, „hvori der hverken spares paa Skjemt eller Tanker, og som man rolig kan lukke den ene Aften og ligesaa rolig aabne den næste". Forfatteren har selv havt en Følelse af, at Jævnheden var for stor og Spændindingen for ringe. Og dette er jo ikke uden Grund. For at bruge Forfatterens eget Udtryk fra et tidligere Digt, „seer han sig om til alle Sider", hyppigere og omstændeligere end fornødent, og Episoder anbringes i endnu større Maalestok end i „Dandserinden" og „Adam Homo". Men den glatte, fortrinlige Stiil og de mange aandrige Bemærkninger lader Læseren med Lethed glide hen selv over Digressionernes ubeleiligste Hindringer. Og det Hovedindtryk, man overalt modtager, er poetisk, sindsforfriskende. De fleste Charakterer ere uden skarpt fremtrædende Sider, men sandt og sikkert tegnede. Generalen, Heltens Pleiefader, er, bedømt baade fra „Principernes", Hjertets og de ophøiede Følelsers Side, en sand Adelsmand; hans fernisérende og fest-arrangerende Huusbestyrerinde, Kunstnerenken Fru Capot senior, der ved sin Travlhed og Dygtighed fører Huset til økonomisk Ruin, er skildret med ironisk Fiinhed. Hovmesteren Tønnesen er en original, dristig opfattet Personlighed, hvis geniale, frugtbringende Opdragelsesmethode maaskee vil bringe mangen Pædagogs Theorier til at vakle. Hans Formand Mag. Rose, med egregrie og 8 anbefalende Attester, der udmærkede sig ligesaameget ved Uduelighed som Tyranni, er ogsaa en lærerig om end noget frastødende Figur. Det samme gjælder hans Tilkommende Mamsel Lobetanz, der er et sandt Mønster paa importeret tydsk Sentimentalitet og Affektation. Ivar Lykke og hans fremtidige Hjertenskjær, Generalens Datter, ere saa langt Fortællingen endnu naar kun Børn; men begge have alt vakt Læserens levende Sympathi og love meget i Fremtiden. Overalt ville Charakteerskildringerne, de anskuelige Situationer og aandrige Reflektioner vedligholde Læserens Interesse, tiltrods for alskens Episoder, hvorved Opmærksomheden splittes, og tiltrods for den brede Fremstilling, som paa sine Steder endog daler til en trættende Detaille.

— Af **Claus Pavels's Dagbogs-Optegnelser** 1815—1816, udgivne af C. P. Riis, er udkommet 4de Hefte, hvori Optegnelserne for 1815 ere afsluttede og Begyndelsen af 1816 (indtil Marts) findes. En Mangfoldighed af politiske, literære og personalkritiske Bemærkninger i Flugt med hinanden vedligeholde her som i de forrige Hefter uafbrudt Læserens Opmærksomhed. Ved Læsningen af hvert Hefte finde vi atter og atter Anledning til at beundre Forfatterens sunde Sands og uhildede kritiske Dom og æsthetiske Syn. Selv hvor han i Grunden har været noget eensidig og ubillig, saaledes som i Bedømmelsen af flere af Goethes Værker, maa vi indrømme, at en i ethisk og æsthetisk Henseende holdbar og forsvarlig Opfatning lader sig efterspore. Og naar han i et enkelt Tilfælde, saasom i sin Dom om L. Tieck, af visse udenfor Digtningens og Æsthetikens Krav liggende Hensyn er bleven ledet til en eensidig og urigtig Dom, skynder han sig i det Følgende at tilbagekalde denne og at give den Forurettede den Anerkjendelse, ham tilkommer. Ikke blot hvad den literære Kritik angaar, bærer dette Hefte fornyet Beviis om Pavels's Klarsyn — man mærke sig saaledes kun Dommen over Schwach og over de i dennes Nytaarsgave „Nor" optraadte Forfattere; men ogsaa i andre Forholde viser dette Klarsyn sig — undertiden paa en Maade, der lader forudsætte Spaadomsevne, saaledes som naar Pavels efterat have holdt Ligtalen over Hans Nielsen Hauges første Kone (der døde endnu inden et Aar efter Ægteskabet) forudsiger, at den bedrøvede Enkemand i Løbet af det følgende Aar vilde være gift paany, dersom han ikke alt var død, — hvilket slog ind kun med nogle Dages Forskjel.

— Under Titelen **„Et Levnetsløb"** har Forfatterinden til „Vesle Kari" udsendt en liden Bog, som vi antage vil være en kjærkommen Gave for mange Læserinder, om det end skulde vise sig, at den som æsthetisk Arbeide betragtet ikke bidrog til at skaffe sin Forfatterinde noget varigt Navn i Literaturhistorien. Der er et velgjørende ethisk Alvor i det Levnetsløb — en Kvindes —, som glider forbi Læserens Blik, og det smukke religiøse Indhold, der efterhaanden udvikler sig i hendes Sjæl, fremgaar med Sandhed og uden nogen tendentiøs Overdrivelse af de fra Først af givne Antydninger. Vi sagde, at dette Levnetsløb „gled forbi", og naar vi hertil føie Tillægget „halvt som en Skygge", da er det antydet, der hindrer Bogen fra som Kunstværk betragtet at naa nogen høi Rang. Det Hele er snarere en Gjenfortælling af Indholdet i, Resultaterne af en Fortælling, end en levende Skildring af Individualiteter; man faar stedse kun et Referat — det er sandt, et baade smukt og klart Referat — af Begivenhederne og de skildrede Charakterers Udvikling; disse selv føres næsten aldrig frem for os gjennem individuelle Træk. Kbh., Schønbergs Forl.

I en heelt anden Smag er et posthumt Arbeide af Mauritz C. Hansen, der nylig er kommen os ihænde, den lille Fortælling **Brødrene** (Throndhjem, G. Petersens Forlag, 1866, 86 S. 8vo, 16 Sk.), først offentliggjort som Feuilleton i Throndhjems Stiftsaviis og nu udkommen i særskilt Aftryk. Det Underlige i, at et Arbeide af denne Forfatter skulde være bleven liggende ukjendt og utrykt indtil nu, finder maaskee sin Forklaring ved den Konjektur, som vi, i Mangel af alle Oplysninger om Manuskriptets Skjæbne, tro at kunne støtte paa adskillige indre Kriterier, nemlig at der her foreligger et af Forf. i ufærdig Stand efterladt Arbeide, til hvilket en anden Haand har føiet en neppe ganske vellykket Slutning. Hvem det i saa Fald er, der har laant sin Pen til denne afrundende Behandling, derom ville vi indtil Videre tilbageholde vor — rigtignok paa Antecedentia støttede — Formodning, og vente paa, at det Blad, der har sat M. C. Hansens Navn paa Fortællingen, vil meddele de Oplysninger om Manuskriptets Ægthed, som Literaturhistorien i et Tilfælde som det foreliggende har Ret til at kræve.

— **Molbohistorier.** Samlede og udgivne til Morskab og Underholdning for Unge og Gamle ved L. N. Turen. Med henved 200 Illustrationer af Marinemaler Blache. Udførte i Zincographi. Kbh. (Udkommer i 6—8 Hefter à 14 ß. Woldikes Forlag). — Molboerne, en over hele Verden udbredt Folkefærd, udmærke sig jo ved en Forslagenhed i Dumhed, der gaar til Genialitet. Beretningen om deres mangehaande Idrætter og Paafund er ikke alene lærerige for Molboerne selv, men ogsaa underholdende at læse endog for dem, der ved Natur og Opdragelse høre ind under et andet aandeligt Samfund. — De danske Molbohistorier, der i sit Slags synes at være de oprindelige, og som ogsaa især findes benyttede i Tiecks mesterlige Digtning, udgaves paany for et Par Aar siden og fik da stor Udbredelse. Herved opmuntredes vistnok Forlæggeren til at foranstalte den store Samling, hvoraf nu 2de Hefter foreligge, og hvilken foruden de danske Molbohistorier vil levere et Udvalg af lignende Historier fra fremmede Lande, saaledes ogsaa fra Norge. De saakaldte norske Molbohistorier, der findes i 2det Hefte, indskrænke sig dog fornemmelig til endeel Eventyr, hvori rigtignok den molboiske Forslagenhed og gemytlige Selvtilfredshed med egne dumme Bedrifter findes i fuldt Maal. — Med al sin Righoldighed vil Samlingen neppe i kritisk Henseende tilfredsstille de strengere Fordringer. Men den giver, naar Historierne tages i smaa Portioner, Stof til mangen god Latter. Illustrationerne støtte i mange Tilfælde det komiske Indtryk, om end deres zincographiske Udførelse er temmelig uheldig.

— Paa Grøntofts Forlag er i Christiansand udkommet **Sangbog for de norske Almueskoler**, 2den Udgave, 2det forøgede Oplag. 67 S. l. 8vo. 12 ß.

— Af Maanedsskriftet **Norden** er udkommet Novemberheftet, der indeholder: De italienske Enhedsbestræbelser efter Revue des deux mondes (sluttet); Det skandinaviske Selskab i Christiania, af H. Schulze; Bjørnstj. Bjørnson, Jernbanen og Kirkegaarden, af samme; Borghild (episk Digt) af Aslak Elg; Bognyt; Foredrag over den romantiske Kunsts Historie af G. V. Lyng (fortsat). — De mærkeligste af de i foreliggende Hefte indeholdte Opsatser er uden Sammenligning de tvende, der skyldes Sagfører H. Schulzes Pen, og af disse tilkommer igjen unægtelig den om det skandinaviske Selskab Prisen. Forf. drager her meget heftig i Felten mod det nævnte Selskab, først fordi „det taler formeget og handler forlidet", dernæst fordi det er saa „fanatisk" at optage det slesvigske Spørgsmaal paa sit Program. I Modsætning til den megen Tale vil Forf., at Selskabet skal „sætte sig i inderlig Forbindelse med de skandinaviske Selskaber i Danmark og Sverige og ved et Udvalg fra samtlige Selskaber faa diskuteret" — formodentlig ved Tegn og Gebærder; thi ellers vilde der dog nok ved en saadan Diskussion blive forbrugt mere Snak, end alle Tiders skandinaviske Selskaber indtil nu have anvendt — „og gjennem Stemmegivning faa afgjort en praktisk Maade, hvorpaa en skandinavisk Forening kan blive istandbragt og Betingelserne for Foreningen." Resten, mener Forf., vil nok „Folkemeningen" i en Fart faa besørget. Maaskee rober dog dette en ikke fuldt saa gemytlig Tro paa Idéernes Magt, som man ved første Øiekast skulde tro, eftersom Forf. i Sammenhæng hermed henviser til de sidste Begivenheder i Tydskland til Beviis paa „Folkemeningens" Magt, saa at det maaskee er en Bismarck'sk „Blut- und Eisen"-Politik, der forstaaes ved bemeldte „Mening". Dette var nu „Handlingen". Hvad derimod det slesvigske Spørgsmaal angaar — der tilfældigviis for Øieblikket faktisk ligger nærmest, eftersom det er det, der vil finde sin Afgjørelse i den nærmeste Fremtid, enten paa den ene eller den anden Maade —, da synes Forf. meget ængstelig for, at det skulde give Anledning til nogen Handling, noget „Krangleri". For det Første skulle vi tie stille med denne ubehagelige Snak om den Snee, som faldt ifjor, trøste os med, at Selvgjort er velgjort og „prise vor Styrelses Viisdom og vore Nationalforsamlingers Holdenigjen, som bevirkede, at vi undgik at være med i den sidste ynkelige Krig, hvor der kjæmpedes for en halv Ret og med halv Sympathi for en halv Provinds*)." Beskjærmede af denne trøstefulde Tanke skulle vi som sagt bare vogte os for at komme i noget „Krangleri" med Tydskland, og troende slaa os tiltaals med, at vor Regjering vil „gjøre Alt, hvad den paa en høflig (sic!) og passende Maade kan gjøre, for at Afstemningen i Slesvig kan blive saa fri som mulig". Hjælper det saa ikke med „Høfligheden" — ja, da har Forf. rigtignok ingen Handling at anbefale; da faar vi sagtens trøste os med at begynde forfra igjen og „prise vor Styrelses Viisdom" o. s. v. (se ovenfor!). Til at gjennemføre et saadant „simpelt og praktisk, sindigt og moderat" Program regner Forf. med Sikkerhed paa „Tusinder af freidige Kjæmper" (— senere forøget til „et Par hundrede Tusinde Medlemmer i de skandinaviske Selskaber og Pressen" —), „som ere villige til at stride". Man fristes uvilkaarlig til at spørge, om Artikelen er skrevet for Skjemt eller Alvor — til det første synes den vel drøi, til det sidste vel tynd —.

B.

*) Med en priisværdig Mistro til sine Paastandes egen overbevisende Kraft henskyder Forf. deres „Sandhed" under et Slags — Afstemning. „Naar 99 af 100 fornuftige Mænd paa den skandinaviske Halvø mene dette, da maa det være sandt." Forf. faar læse sin Logik om igjen for at komme paa det Rene med, at en „Sandhed" ikke er afhængig hverken af nogen kvantitativ eller kvalitativ Majoritets Kjendelse. Havde Forf. f. Ex. levet paa Copernicus's Tider, maatte han konsekvent have draget den Slutning: „Eftersom 99 af 100 fornuftige Mænd udi Königsberg mene, at Jorden staar stille og Solen gaar, og kun den ene, Copernicus, mener, at det er omvendt, saa maa hiint være sandt og dette Løgn.

Theatret. Fru Frederikke Nielsen er i den forløbne Uge med Bifald optraadt paa Christiania Theater i Titelrollen i det Birch-Pfeiffer'ske Sensationsstykke „Jane Eyre", en Rolle, i hvilken man forresten skulde have vanskeligt for at maale Omfanget af Kunstnerindens Begavelse, som man her blot kunde see glimtviis og forøvrigt maatte gjætte sig til af den i hendes Spil boende Energi, der imidlertid ikke altid — tildeels maaskee ved Stykkets egen Skyld, tildeels paa Grund af de Hindringer, der endnu ligge i Fru Nielsens Organ og Dialekt — fandt noget ligefrem smukt Udtryk.

Norge.

Christiania. Under 24. Novbr. er konst. Politifuldmægtig i Frederikshald C. A. Dahl udnævnt til Politifuldmægtig i samme By; Kasserer O. W L. Holler til Dispachør, og Kand. jur. J. Gran til Brigadeauditør ved 2den akershusiske Infanteribrigade.

— Landskabsmaler Eckersberg er valgt til Medlem af det svenske Akademi for de frie Kunster.

— Kand. mag. G. W. Lyng og Overlærer A. S. Guldberg have til Universitetet leveret Afhandlinger for Doktorgraden, hvilke ere antagne.

— Den bekjendte Literat og ivrige Skandinav Dr. Rosenberg er bleven afskediget fra sin Post i det danske Kultusministerium som Følge af en latterlig og upassende Denuntiation i „Rigstidenden". hvori han betegnedes som den anonyme Brevskriver fra Kjøbenhavn i sidste Hefte af Nord. Tidsskrift. — I Anledning af Prof. Clausens Tilbagetræden fra hans lange politiske Virksomhed er der paa Skydebanen givet ham en storartet Fest, hvorved Grundlovsmedaillen i Guld blev ham overrakt.

Dødsfald. Forhenværende Biskop i Bergens Stift Peder Chr. Hersleb Kjerschow † 24. November 80 Aar gl.*) — Provst og Sognepræst til Ringsaker Steen Eilert Berner † 29de Novbr. 57 Aar gl.

Violoncellisten Chr. L. Kellermann † i Kjøbenhavn 3 Dcbr. henved 50 Aar gl. — Adrien François Servais, berømt Violoncellist, † i sin Fødeby Hal ved Brüssel 59 Aar gl.

*) En os velvilligen tilstillet Nekrolog vil blive optaget i følgende Nummer.

Literær Korrespondence.

5. Nov. 1866.

Til
Nyhedsbladets Redaktion.

I en velvillig Anmeldelse i dette Blad af min Bog „Tro og Tænkning" er udtalt den vistnok nærliggende, men dog feilagtige Formening, at Bogen er udkommen i Anledning af en Lærerpost ved Kjøbenhavns Universitet, til hvilken jeg har meldt mig. Det bemærkes, at Bogen har været skrevet og, saavidt jeg kan mindes, allerede var paabegyndt at trykkes, forinden jeg erfarede Noget om en saadan Lærerpost.

Ærb.
C. F. B. Horn.

Til Redaktionen af Ill. Nyhedsblad!

Tillad mig at benytte Deres Blad som det mest passende Sted til at berigtige en slem Feiltagelse, som har indsneget sig i Skriftet „Henr. Wergeland og hans Samtid". Den gjælder Digtet „Min Henriks Muse" (S. 249), der i Henhold til den S. 237 givne, for alle „Aktstykker gjældende Henviisning til Langes Forfatterlexikon er angivet som forfattet af Welhaven. Men dette er ikke Tilfældet. Jeg har ellers, overalt hvor der var Tale om at navngive anonyme Skrifter, holdt mig saa omhyggelig til denne Kilde, at det er mig ufatteligt, hvorledes jeg er kommen til at gjøre et saadant Misgreb — dette er min eneste Undskyldning, og den er desværre tynd nok.

8. Decbr. 1866.

Ærbødigst
H. Lassen.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 50.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 16. December 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Forlovelsen.

En Fortælling af Fru N. S.

(Slutning.)

Dagen efter drog Jacob afsted med sine Kamerater, og Elisa sad igjen flittig ved sit Sytøi sammen med sin Tante.

„Veed du, hvad det var Mo'r Kvigstad vilde."

„Nei, jeg blev saa forundret ved at see hende her."

„Aa Stakkel, hun klagede over sin Mand. Det maa da være forargeligt, at have en saadan Mand ogsaa!"

„Jeg har hørt Pigerne sige, at det er hende, som piner og plager ham."

„Jeg har saa tidt bedt dig om ikke at høre efter, hvad Pigerne siger.

Jeg kan ikke heller skjønne, at du skulde faa ham til at hjælpe dig med Haven. Der stod hun inde i Staburet og saa paa, at han gjorde sig blid for dig ved at skrabe i det Blomsterbed, som da ogsaa er til Ingenting."

„Aa!" sagde Elisa.

„Ja, aa, ja! Slige Historier skulde du lade fare."

„Tante! Ole Kvigstad stod inde og talte med Onkel. Onkel fulgte ham ud, og de standsede og saa paa mit Arbeide. „„De kunde hjælpe hende lidt,"" sagde Onkel. Jeg svarede, at jeg ikke behøvede nogen Hjælp; thi jeg huskede strax paa hans taabelige Kone. Men han tog Spaden i Haanden en liden Stund. Da Onkel var gaaet ind igjen, sagde jeg alvorlig til ham, at han skulde slet ikke hjælpe mig, jeg ønskede det ikke. Han gik ogsaa strax."

„Du har jo ogsaa været ude at spadsere i Maaneskin og mødt ham."

„Det er ikke sandt."

„Ja, du maa selv bedst vide det. Jeg har ikke seet det, men det er Konens Ord."

„Den stakkels Kone er jo halvgal af Jalousi," sagde Elisa. „Skulde Tante tro saadant om mig? Hun har jo været skinsyg paa Tante med."

„Tøv! en gammel Kjærring som mig." Men hun kunde ikke bare sig for at smile og havde for denne Gang ikke mere at sige. De taug begge. Lidt efter hørtes raske Trin i Gangen, og der kom Jakob igjen.

„Naa?" sagde Moderen og saa indsmigrende paa ham.

„Aa nei, Mo'r, jeg havde rigtig mest Lyst til at blive i Ro hjemme disse korte Ferieuger." Og saa tog han en Stol og satte sig til at fjase og fortælle, til Moderen lo, saa Taarerne trillede hende ned ad Kinderne.

Den Forandring, som Jacob fandt, at der var foregaaet med hans Hjem, og som slog ham i første Stund, havde han i Løbet af Dagen mere og mere henført til Elisa. Da saa hendes Blik traf ham, vaktes paa engang en ny Følelse hos ham, et „Førstegang", og altfor villig hengav han sig til dets Trylleri. Det var den Interesse, som førte ham tilbage til Hjemmet.

Saa var det en Dag i Siestatimen. — Elisa pleiede at være paa sit Værelse, medens Husets Folk tog sin reglementerede Middagslur. Men den Dag havde hun besluttet at stoppe en Rift, der var kommen i Sophabetrækket i Dagligstuen. Hun satte sig da paa en Skammel og skyndte sig med Arbeidet.

Da kom Jacob ind og satte sig paa Sophaen hos hende og fortalte, at han elskede hende.

Hun rystede paa Hovedet. „Vi ere begge saa unge, Jacob."

„Hvad gjør det, hvis du holder af mig, Elisa?"

„Og dine Forældre ville ikke synes om det."

„Det er min Sag, ikke deres."

„Vent et Aar, Jacob."

„Vente et Aar paa at faa vide, om du elsker mig eller ei. Hvor koldt du taler! Vidste du, hvor mit Hjerte banker, vilde du ikke forlange, at jeg skulde vente et Aar paa dit Svar."

„Ak, Jacob, Jacob, hvorfor har du ikke biet? Hvorledes skal jeg handle for at gjøre, hvad der er ret? Vist kunde jeg sige, at jeg ikke holder af dig. Men hvor tør jeg det, hvor kan jeg det?"

„Du tør det ikke! du kan det ikke! Da er du min, søde Barn."

I samme Stund glemte hun alle Betænkeligheder. Hendes Sjæl var saa frydefuld, at der ikke blev Rum til nogen anden Følelse. Men kort blev Glæden!

Da Historien var fortalt, rystede Præsten paa Hovedet og saa bekymret paa dem; dog var han venlig og sluttede dem kjærlig i sine Arme. Men Fruen sagde: „Saa, skal vi nu have en Børneforlovelse?" Dette „Børneforlovelse" og denne bekymrede Mine gav hendes unge Glæde som et Stik. Hun havde jo selv sagt det; men saa overvældedes hun af en Følelse, der ikke vilde høre nogen Indsigelse. Det anede hende, at hendes Kjærlighed vilde blive et Smertens Barn. Men noget Stærkt var vaagnet hos hende. Hun følte sig som Jacobs i Liv og i Død. Jacob følte den Seiersstolthed, som den unge Mand føler, naar han har faaet Ja, og Moderens Ord vakte kun hos ham lidt af den gamle Trods.

Da Elisa i en fortrolig Stund talte til ham om sin bange Anelse, lo han blot og sagde, at han ventede hun vilde være stærk og ikke lade sig skræmme af en Smule Spot. Det gjaldt rigtignok at staa fast; thi han kom maaskee ikke igjen før om et Aar.

„Og naar det Aar er gaaet og vi sees igjen, vil du saa endnu holde af mig?"

„Har du saa liden Tillid til mig, Elisa? Intet i Verden maa adskille os, ikke Tid, ikke Rum. Stol paa mig, Elisa!" —

Jacob var reist, og man forsøgte at komme i de gamle Folder i Præstegaarden. Der var fuldtop af Arbeide. Det er undertiden velgjørende at blive forvandlet til en Maskine, saa man neppe veed af sit Hjerte at sige.

Der kunde ikke blive noget hyggeligt Forhold mellem Fru Karlsen og Elisa. Den første var saa lidet begavet fra Aandens og Hjertets Side, den sidste var saa ung, og skjøndt hun ved Dannelse og Aand var den overlegne, formaaede hun ikke at holde Stand og arbeide paa at finde, hvad der dog ogsaa maatte findes hos denne Guds Skabning — hendes Hjerte. Det gjorde Elisa ondt at maatte leve halvt paa Krigsfod med Jacobs Moder. Til Præsten stod hun derimod i et sandt Datterforhold. Hans Helbred var svækket: Øiensvagheden stod i Forbindelse med et indvortes Onde; imidlertid forværredes hans Tilstand kun langsomt. Ogsaa denne Vinter gik hen, uden at han hindredes i at udføre sine Forretninger. Menigheden bar stor Agtelse for ham, og hans Prædikener blev den bestandig kjærere. Man troede det kom af, at han nu ikke brugte Papir, men talte frit. Han selv takkede Gud, fordi han gjennem sin Svagelighed havde faaet et mere opladt Sind for hans Naade. Han regnede det ogsaa for en Guds Gave, at han havde faaet den unge Elisa til Hjælp.

Jacobs Breve vare livfulde og fyldige. I Begyndelsen talte han meget om sin Kjærlighed og sin Lykke; men efterhaanden fik de et andet Tonefald. Han fortalte om, hvad han oplevede, om Dagens Spørgsmaal, om sine Taler i Studentersamfundet, om sine Bekjendtskaber. Engang fortalte han Elisa, „forat hun skulde vide Alt," om en Balinklination. Han drømte derom en heel Uge, indtil han mødte Gjenstanden for sin Beundring i Hverdagsantræk og med Hverdagsansigt. Saa var han kureret. Elisa sukkede. „Men," tænkte hun, „han er saa ung, han maa sværme, han maa prøve sig. Tilsidst vil han dog blive mig tro."

Jakob kom ofte til en rig Familie i Christiania. Han havde selskabelige Talenter og var gjerne seet. Døtrene i Huset vare fine og elegante, blide og huuslige efter Byens Maade. Ubevidst og uvilkaarlig sank Elisa i hans Agtelse. Det hændte, at den Tanke opsteg hos ham, at han havde dog været vel rask med at forlove sig. Men han var ikke den, som nogensinde skulde bryde sit Ord. Det var dog ikke frit for, at der sneg sig ind i hans Sjæl ligesom en Anthydning til, at han var et Offer for sin egen Ubetænksomhed. Imidlertid gik det raskt og flinkt med hans Studier. Da Sommerferierne kom, var han fix og færdig med anden Examen.

Hjertelig glad reiste han hjem. Da han kjørte ind paa Gaarden, tænkte han paa sin Hjemkomst Aaret forud, og han udmalede sig Alles Glæde ved at see ham. — Moderen stod alene der paa Trappen og nikkede til ham. „Mo'r er dog Mo'r!" tænkte han. Faderen var ude i Forretninger, og Elisa — der skulde mødt ham med jublende Glæde, hun kom først bagefter ind i Stuen: en liden Tilfældighed, som dog fik sin Betydning. Nu løb hun ikke imod ham, men standsede og saa prøvende paa ham. Han strakte Armene ud, men lod dem synke, det blev kun et Haandtryk og et lidet Kys. Han kastede sig i Sophaen, medens Elisa skyndte sig ud for at bringe ham et Reisemaaltid. Men i den unge Mands Hjerte lød det: „Er dette min deilige Ungmø? Hvorledes er hun bleven forandret? Eller er det mig, som er bleven forandret? Saa mager, saa bleg, saa underlig! Disse røde Hænder, disse stive Bevægelser, dette tvungne Smiil!" Han nød kun lidet. Der var vaagnet en Storm i hans Indre. Han sagde, at han vilde gaa og møde Faderen, og saa foer han henad Landeveien i vild Fart. Paa den Maade fanges nu ikke Rolighed. Endelig kom han tilbage mere oprørt end han gik ud. Derimod virkede Dagligstuens Hygge beroligende paa ham. Faderen var kommen hjem og mødte ham med sit alvorlige og milde Blik. Elisa var ret yndig, som hun stod foran den kjære Fader og rakte ham sin Thee.

„Hvor blev du af, Gutten min? Kom nu og sæt dig hos mig, og saa kanske Elisa skjænker dig en Kop Thee, endskjøndt du ikke har fortjent det. Fare slig afsted!"

Jacob havde altsaa maattet tilstaa sig selv, at hans Kjærlighed ikke var den samme som for et Aar

siden. Han havde behandlet den letsindigt, ladet den flyve bort. Den var vel fra først af kun af en flygtig Natur. Men nu maatte det gaa som det vilde. Han skulde være fast. En Forlovelse burde være hellig som et Ægteskab. Hun skulde Intet vide om hans Kamp.

Men han stod altid under sine Følelsers Herredømme, og hans Stemning røbede sig fast hver Stund. Elisa led derved; hun var mild og taalmodig, men hun blegnede hen og blev just derved uanseelig. Saa besluttede hun at løse deres Forbindelse, hvis det var nødvendigt for hans Livslykke, og hun vilde tale alvorlig med ham derom. Men en Dag stod han uventet reiseklædt. Elisa blev overrasket og begyndte at græde. Da drog han hende til sig og bad om Tilgivelse for sin underlige Adfærd. Naar de saaes igjen, skulde Alt være anderledes. — Hun vilde saa gjerne tro ham. Det kunde maaskee endnu blive godt.

Saa kom Huusligheden og Travlheden igjen. Men midt i Travlheden kom det som et Tordenslag, at Præsten var alvorlig syg. Doktoren rystede paa Hovedet og forklarede Fruen, at der var lidet Haab. Hun blev ude af sig selv. Som egoistiske og smaalige Folk pleie, larmede hun meget og glemte, at der havde været Sorg i Verden før den Dag. Tanten kunde ikke begribe, at Elisa havde Noget at sørge over. Det var jo ikke hende, det angik. Elisa talte hellerikke om sin saa inderlige Sorg; men der var nu nok for hende at tage vare. Præsten foretrak hendes Pleie og hendes lette Haand for Hustruens; men han gav det tilkjende saa mildt og skaansomt, at denne neppe mærkede det. Elisa vaagede de fleste Nætter. — Midt i denne sørgelige Tid kunde der ukaldet og uventet komme saa mangen herlig Stund. De to Kvinder kunde sidde hos den Syge i det stille Kammer. Saa kunde der blive udtalt et Kjærlighedens Ord og saa et andet og et tredie, og der blev læst et Sprog af Bibelen eller en Psalme, og saa kunde der pludselig sprede en Glands omkring dem, saa at de Alle glemte at sørge.

Men i det Hele taget var det onde Dage. Huusfruen kunde ikke ganske fornægte sin Natur. Hun voldte tidt Elisa Fortrædeligheder. En Dag kom ogsaa Nabokonen, Mo'r Kvigstad, ind for at lade hende høre ilde. Kvigstad var Præstens Medhjælper, og han kom oftere ind til den Syge og vaagede der nogle Gange. Da Elisa havde hørt lidt paa Konen, blev hun utaalmodig og talede alvorlig til hende, saa hun skyndte sig at gaa. Men det var som en liden Steen til Byrden. Hun brast i Graad. Saa blev der kaldt paa hende, og hun maatte gaa ind til Onkelens Seng. Han spurgte, hvad der feilede hende, og hun maatte fortælle, hvad det var. Men da blev hun næsten Mo'r Kvigstad taknemmelig; thi han lo saa hjertelig og trak Elisa ned til sig og kyssede hende paa Panden, og bad hende dog være en Smule fornuftig og ikke tage sig nær af saadanne Taabeligheder. Fruen sad ved Siden af og lo med. Hun ligesom Elisa følte det som en Lettelse at see den Lidende munter. I den Stund sympathiserede de. Det var et Solglimt mellem Skyerne.

Værre var det med Brevene fra Jacob. Nogle vare korte, paa faa Linier, andre vare meget lange, flere Sider malede op med bitre Udgydelser, almindelige Betragtninger over Livet seet fra en Afkrog, en gudsforladt Klage over Tomhed og Livslede. — Da han havde erfaret sin Faders Sygdom, skrev han, at det smertede ham; men han haabede, at det var mindre farligt, end Lægen vilde give det Udseende af. Han var glad ved at Elisa var hjemme, da vidste han, at Faderen fik en samvittighedsfuld og forstandig Pleie, thi „hun var det mest pligtmæssige og forstandige Menneske, han kjendte". Dette pligtmæssig greb hende saa uhyggeligt. Var hun et koldt Pligtmenneske? „O, det er forbi!" klagede hun ved sig selv. „Altfor sandt var det Ord: Barneforlovelse. For ham! Jeg var intet Barn. — For mig gives der ikke mere Lykke i denne Verden."

Er nu dette mit lille Arbeide mislykket, siden Baandet brister og den romantiske Interesse svigter? — som et Livsbillede tør det dog maaskee lade sig see.

Netop under Onkelens Sygdom blev det Elisa tydeligt, at det i Virkeligheden var forbi mellem hende og Jacob; det svage Baand maatte da ogsaa briste. Hun havde en haard Kamp, men bagefter blev hendes Sind klart og roligt. Og i en smertefri Stund hørte den faderlige Ven hendes Forklaring.

Saa blev Sønnen kaldt hjem, for endnu at see sin Fader før hans Død. Og Døden kom, som den var ventet.

Da saa Alt var over, som deraf fulgte, sørgede Elisa for at faa en uforstyrret Samtale med Jacob. Hun meddelte ham sin Beslutning.

Han blev heftig vred, fornærmet. Men hun beseirede ham ved sin Ro og sin Forsonlighed. Han gik bort fra den Samtale som et bedre Menneske. De skiltes i Fred, og han havde nu sin Frihed. Hans Stolthed var bøiet; men han havde vundet det, som var bedre: Lyst til at blive god. Siden vandt han en brav Hustru og blev en af dem, paa hvem Nationens Øine vogtede.

Elisa forblev Jomfru. Hendes Livslykke, som hun havde begravet, ja, den glemte hun aldrig. Men, som det pleier at gaa, medens Græstørven er ny, der dækker vore Elskedes Gravhøi, kan Sorgen være saa tung, at vi synes ikke at kunne bære den, men siden gaar det lettere, saa ogsaa med hende. Og i den Tid, da hun græd de bitreste Taarer, fik hun maaskee Erfaring om den Fred, som Verden ikke kan give. Idetmindste synes hendes Ansigt at sige noget saadant. For mangt et Sind staar hendes ædle Skikkelse som et lysende Forbillede. Hun er elsket og æret; altid flittig, altid mild og kjærlig. En Virksomhed har hun dog fundet, som er mere tilfredsstillende end den, at gaa en Fru Karlsen tilhaande i Huset.

Vossevangens Kirke i Bergens Stift. (Efter et Photographi.)

Vossevangens Kirke.

Vangens Kirke paa Voss er den største Landskirke i Bergens Stift, ligesom ogsaa Præstegjældet var det folkerigeste, indtil Sognene Opheim og Vinje fraskiltes som eget Præstegjeld. Den er bygget af Steen i sædvanlig Form, men med Sakristi paa Chorets Nordside. Magnus Lagabøter omtaler dens Opførelse i et Brev fra 1271. Kirkens Skytspatron var St. Michael. Under Choret er et Slags Kjælder, hvori den sidste katholske Biskop i Bergen, Olaf Thorkilssøn, nogen Tid skal have holdt sig skjult for sine Forfølgere.

Voss og navnlig Vossevangen, der udgjør dets Centrum og bestaar af frugtbare, paa begge Sider af Bangsvandet liggende Strækninger, er bekjendt for sine Naturskjønheder, ligesom Distriktets Beboere udmærke sig ved maleriske Dragter. — Vort Billede er udført efter en Photographi, taget netop som en Brudefærd drager ind i Kirken.

En Scene fra den spanske Trappe.

Er man nogenledes fortrolig med de utallige Fremstillinger af „italiensk Folkeliv", hvoraf det vrimler paa alle Verdens Kunstudstillinger, disse sig selv atter og atter gjentagende „Røverens Elskede", „En romersk Gadescene," „Bønder udenfor et Osterie," „Fest i en italiensk Landsby" og hvad de nu kunne hede alle disse liv- og charakteerløse Kostumebilleder, da er en Vandring ad den lange „spanske Trappe", der fra Piazza di Spagna fører op til den sydlige Ende af Monte Pincio, der hvor Klosteret Trinita di Monte med sin deilige Udsigt og sin deilige Nonnesang rager op over Rom, en eneste lang Gjenkjendelsesscene. Her har man Originalerne til alle hine "Kunstmalerier;" her har man Røverne, Apostlerne, de Elskende, Osterigjæsterne, og hele Selskabet i Naturtilstanden, fri for al Idealisering, og alligevel mangen Gang lysteligere at see til, end naar man møder dem igjen arrangerede og forskjønnede paa Lærredet. Længst nede, ved den lille Fontæne, som Berninis uudtømmelige Phantasi gav Formen af et Skib, har Vand- og Frugtsælgerne opslaaet sine luftige Butiker. Længere frem, ved Begyndelsen af Trappen, har man Hundeklipperne og andre lignende omvandrende Virtuoser. Derpaa følger Modellerne, Trappens egentlige Pryd. Her findes det rigeste Udvalg af Madonnaer og Røvere, Smaabørn og gamle Hexe, deels i sine brogede Nationaldragter, deels indhyllede i hine uendelig fillede og smudsige Phantasiklædninger, sam tage sig saa overmaade „maleriske" ud paa Lærredet, og hvori deres Eiere unægtelig ogsaa forstaa at drapere sig paa en høist kuriøs og eiendommelig Maade. Deres Opførsel udmærker sig ved en i Sammenligning med Trappens øvrige Beboere paafaldende Stilfærdighed; fordetmeste ligge de henstrakte paa de haarde Stene i alskens pittoreske Stillinger, enten enkeltviis eller i „Familiegrupper", og fornøie sig med at røge Tobak eller med at drikke Sol. Den eneste, for hvis Skyld de røre sig, er Kunstneren, som deres øvede Blik og udstrakte Personalkjendskab strax udfinder i den Strøm af Fremmede og Indfødte, der stadig bevæger sig op og ned ad Trappen. Han er den eneste, som de værdige en liden Passiar, især naar det gjælder en Bestilling paa „at staa". Men hvorfor bliver det pludselig saa øde nu, da vi nærme os til Trappens øvre Parti? Viid at vi nærme os til Beppos Rige, hiin, jeg havde nær sagt, verdensberømte Tigger, der tiltrods for sin beenløse Tilstand forstaar at vedligeholde et Principat over den spanske Trappe, som endnu Ingen har vovet at antaste. „Goddag!" raaber Beppo den Kommende imøde med den

blideste Stemme, han kan opdrive, og tager høfligt Hatten af, og saa faar han sin Skilling, endskjøndt man veed, at man selv mangen Gang har mere Trang til den end han; men Hemmeligheden ligger nu engang i hans stedse gode Humør, som man gjerne tolder sin Skilling til ovenpaa alt det Hyl og de ynkværdige Miner, de romerske Tiggere ellers stadigen forfølge En med. Er man saa en af Beppos sædvanlige Skatteydere, kan det hænde, at han beærer En med en behagelig Skjerts, saasom at faa fat i en af de fire—fem Aar gamle, nydelige Modelpiger længere nede paa Trappen og presentere hende som „den yngste af sine ti Døtre."

Literatur.

Henrik Wergeland og hans Samtid. Af H. Lassen. Chra. 1866. 298 S. st. 8vo. P. T. Mallings Forlag. Priis 1 Spd. — De fremmede Literaturer, navnlig den tydske, ere meget rige paa biographisk-literaturhistoriske Monographier, hvori en enkelt i Literaturen fremragende Mands Liv og Virksomhed fremstilles under Belysning af Samtidens literære Bevægelser og i Rapport til dens handlende Personligheder. Hvad den særlig norske Literatur angaar, er foreliggende Arbeide det første i sit Slags; thi Welhavens fortræffelige Bog om „Ewald og de norske Digtere" stiller —hvad ogsaa Titelen tilsiger— den danske Digter som Fremstillingens Centrum, ihvorvel Behandlingen af det norske Selskab og Silhouetterne af dets Medlemmer udgjør den vigtigste Deel. Det Emne, Lassen har valgt til Behandling, er omfattende og interessant. Den Wergeland-Welhavenske Strid danner Epoche i, eller rettere Udgangspunktet for „det gjenfødte Norges" begyndende Literatur. Hvor grundforskjellige og divergerende begge disse Epochens Bærere vare, maa de dog ialfald forendeel behandles under Et, forsaavidt et upartiskt Syn paa den hele Strid skal kunne vindes og en rigtig Vurdering af begge Partiers literære Betydning gives. Og uagtet Lassen særlig har gjort Wergelands Liv og Virksomhed til Gjenstand for Studium og stillet sig den Opgave at belyse samme, træder Welhavens overvældende Indflydelse paa den hele Literaturepoche ikke desmindre klart i Dagen. Behandlingen af selve Striden vidner, saavidt vi kunne see, om stor Upartiskhed, og orienterer ikke blot med Hensyn paa denne selv, men i hele Tidens literære Gjæring og i den unge Friheds „Sturm- und Drang-Periode". Ved Optagelse af en Mængde Aktstykker, deels af hiin Tids periodiske Presse, deels af enkelte nu glemte samtidige Brochurer, har Billedet faaet en forøget Fylde og Paalidelighed, men uden at just derved Tiden er traadt i noget elskværdigt Lys; thi selv i de Frembringelser, der maa regnes til de bedre, er Raahed og Hensynsløshed ikke sjelden stærkt fremherskende Træk*). Men

Scene fra den spanske Trappe i Rom.

netop derved forklares og tildeels undskyldes meget af det Grelle og Stødende i Wergelands egen Digtervirksomhed. — De, der have levet i hiin Tid og tildeels hørt blandt de „handlende Personer", ville vistnok her med egne Følelser gjennemløbe hine halv glemte „Livsstadier", hvorover en følgende Tids Sindighed og Ro forlængst har lagt Glemselens milde Slør. Og de Yngre ville maaskee trække et sagte Suk over Tidens Tilbagegang med Hensyn til Originalitet, Kraft og Geni, men paa samme Tid triumphere over de store Fremskridt, vi have gjort i Kultur, Humanitet og literær Krigsførelse. Men enten Læserne høre til den gamle eller nye Tid, enten de høre blandt Wergelands Beundrere eller hans Modstandere, skulle de neppe angre paa at have gjort sig bekjendt med den biographisk-literære Skildring, som Lassen her har sendt ud i Læseverdenen. Thi den er et Stykke Tidshistorie, der ligesaameget belyser Tidsalderen, literært, socialt, politisk, som Wergelands Liv og Skribentvirksomhed. Saaledes gaar det da ogsaa til, at Skriftet, skjønt droit af Omfang, ikke giver saa udtømmende biographiske Oplysninger og en saa indtrængende Undersøgelse af W.'s enkelte Værker, som maaskee Flere ville vente. Men man vil dog neppe finde noget væsentligt Punkt hverken i den ene eller anden Henseende ganske forbigaaet. Kun turde der forgjæves søges den ønskelige Underretning om Anledningen til enkelte af Wergelands literære Feider, — hvilke Modstanderne vare og hvorledes det forholdt sig med deres Optræden. Men da vedkommende Personer tildeels endnu leve, tør denne Fortielse vel nærmest tilskrives en vidt dreven Diskretion fra Forf.s Side. — Hovedkilden for Lassens Skrift er naturligviis Wergelands Værker — hvilke han, i Egenskab af deres Udgiver, kjender bedre end nogen Anden, — ligesom ogsaa den samtidige periodiske Presse, der sees at være benyttet flittigen og omhyggeligen. Men ved Siden heraf har Forf. erhvervet mange Meddelelser fra første Haand ved Henvendelse til dem, som stode Digteren personlig nær og kjendte hans Liv og Forholde. Af saadanne Meddelelser anføres ofte længere Uddrag. Størst Interesse turde imidlertid de i Slutningskapitlet optagne Antegnelser om Wergelands Charakteer og sidste Leveaar have, hvilke skrive sig fra hans efterladte Enke, nuværende Fru Bjørn. Trods al Upartiskhed maa den, der som Lassen med Forkjærlighed har gjort en enkelt Mands Liv og Gjerning til Gjenstand for Behandling, ofte fristes til at finde hædrende Træk eller idetmindste forklarende og undskyldende Grunde, hvor de givne Forhold tilstæde en afvigende Opfatning. Dette gjælder tildeels Motiveringen af Wergelands Adkomst til den Folkegunst, hvori han stod, deels Bedømmelsen af hans Forfattervirksomhed. Men paa samme Tid har Lassen med aabent Blik for det Rette afviist flere af de til Wergelands Forherligelse rodfæstede Misforstaaelser, og navnlig den, at han var nogen egentlig national Digter. Wergeland stod med Hensyn til national Sprogform og klar populær Stiil langt tilbage for de Mænd, som han selv dømte til danske og ufolkelige at være, og hans egen Norskhed bestod, rettelig betragtet, mest i det Had til Danskerne, som han havde arvet fra Faderen, men som dog ikke bar længere, end at han i en modnere Alder satte sin største Ære i at tækkes J. L. Heiberg og det Publikum, der fulgte hans æsthetiske Fane. Naar man ikkedesmindre gjør Wergeland til en Folkets Digter, er dette forsaavidt urigtigt, som det ikke saameget er hans Digtning som hans extravagante Liv, der har skabt hans Ry ude blandt Folket. Jeg har af mange Almuesmænd hørt Wergeland omtale som en kjær og med dem beslægtet Personlighed, uden at de kjendte noget af hans Digte, men kun „hans gale Streger" i Hjemmet hans Syttendemai-Optøier m. m. Om W. kunde, som han selv troede, lægge sit Uhr paa Vaterlands Bro, uden at Nogen, som vidste det var hans, vilde røre det, maatte

*) En Undtagelse gjør blandt andet Colletts af Den Constitutionelle optrykte Kritik over Wergeland, der, skjønt noget eensidig nedrivende, i det Hele maa erkjendes at være berettiget og træffende og at afgive et stort Beviis for denne begavede Mands fiint udviklede Smag og skarpe gjennemtrængende Forstand.

dette ikke saameget tilskrives hans Digtnings Popularitet og hans Arbeide for „Menigmands Kaar", som den Betragtning hos dem, der fristedes til at skjæle Ukret, at de ved at gjøre Brud paa Selskabets Love og Vedtægter ligeoverfor den, der tiltrods for Stand og Stilling stod i saa godt Ry for at tilsidesætte disse, vilde føle sin Samvittighed noget trykket.

— **Digte** af Jonas Lie. Chra. 1857. 79 S. 16mo. Jac. Dybwads Forlag. Priis 36 Sk. — Forfatteren af disse Digte vil allerede være Fleerheden af vore Læsere bekjendt ligesom adskillige af selve Digtene, der efterhaanden have været trykte i dette Blad. Ikke destomindre turde nærværende Samling give Læseren et andet Indtryk af Lies Digtning, end det, de spredte Prøver have formaaet at frembringe. Flere af de ældre, wergelandiserende Digte ere ganske udeladte, andre ere omarbeidede og bragte til en klarere og korrektere Sprogform, og atter Andre ere ny tilkomne. Forfatteren bemærker selv i Fortalen, at hans Livsstilling har ført det med sig, at han „i Literaturen overhovedet blot har kunnet give de snare Gjæsteroller", og at atter Følgen heraf er bleven den, at hans „poetiske Produktion oftere har været betinget af en udvortes Foranledning". Men, som han haaber, savne selv disse Digte ikke sit poetiske Værd; thi Leiligheden har mere været Lie en Anledning til at komme i Stemning og udtrykke denne i en poetisk Tanke, end noget pligtmæssigt Paalæg til at bringe Hverdagsphraser ud i Rythmer. Enkelte af de Digte, som i egentligst Forstand ere fremkaldte af „Leiligheden", høre derfor endog til de bedste i Samlingen — saaledes det i Mgbl. trykte Mindedigt over Adolf Bredo Stabell (S. 64), Sangen ved Provst O. G. Nynnings Jordefærd (S. 58) og fremfor alle den freidig-raske og drøstige „Bryllupssang" S. 34. Endog Lies patriotisk-politiske Digte, der udmærke sig ved poetisk Flugt og Billedrigdom, ere i Grunden kun fremkaldte ved Leiligheden, hvilket ogsaa gjælder Digtet „Det svundne Aar" (S. 13), der ved Tankens Klarhed og Stilens Anskuelighed hører til de bedste i Bogen. De Digte i nærværende Samling, som hverken ere fremkaldte af en speciel Foranledning eller ved patriotiske og politiske Tidsstemninger, ere deels religiøs-philosophiske Tankemalerier, deels Romancer. Uden at ville miskjende den poetiske Stemning, som ligger til Grund for de første, ansee vi dem dog som i det Hele forfeilede, og tro ogsaa, at Forfatteren selv deler denne Dom, men kun har taget dem med som Led i sin poetiske Udviklingsgang. Romancerne udmærke sig ved Stemningsfuldhed, men mangle tildeels den Simpelhed og Klarhed, som man kræver i den Digtart. Uagtet et poetisk Billede træder frem for Læserens Phantasi, efterlades der altid en Dunkelhed hvad det episke Substrat angaar, som svækker Totalindtrykket. Dette gjælder maaskee mest Samlingens bedste Romance, „Solvejge", der ogsaa er for sammentrængt, til at Digterens Stemning og Tanke kunde blive Læseren rigtig klar. Hvad Lies Digte i det Hele angaar, træder en sjelden Billedrigdom og en varm poetisk Stemning overalt for Dagen. Stoffets Opfatning og den digteriske Konception er fyldig og klar, men den ydre Form rækker ikke altid til for at gjøre Tanken anskuelig i alle dens Nuancer. Med sin Rigdom paa Billeder famler Digteren ligesom i sin egen Overflod, hvorved Læseren faar Indtrykket af noget Ubestemt og Vaklende i selve Opfatningen. Men dette er alt kun Mangler, som Forf. selv har Øie for, og som det tildeels har lykkedes ham at fjerne i sine senere Digte. En mindre væsentlig Feil, hvorfor han nu ligeledes selv har faaet aabent Øie, er den Wergelandske Sprogbehandling med vilkaarlig Afkutning af gjængse korte Ord, der brug for Verset findes for lange, og med Anvendelse af omsvøbrige selvdannede Ord (især Adjektiver), der stride mod vort Sprogs Natur og Organisme.

— Paa Joh. Dahls Forlag er udkommet: **For første Gang** af Ralph Erlandsen. Chra. 1867. 167 S. 16mo Priis 48 Sk. — Denne Samling bestaar deels af Vers (S. 1—95), deels af Prosa („I en liden By, to Skizzer"), alt med satirisk og parodisk Tendents. Af Titelen skulde man slutte, at den pseudonyme Forfatter var en ung Mand, der her gjorde sin Debut. Men baade den Routine i Formen, Forfatteren viser, og den blaseret-negative Retning, som gjennem hele Bogen træder for Dagen, bringer Læseren snart ud af denne Tro. En Begynder med Henr. Heine's „Zerrissenheit" uden nogen varm og natursand Stemning som Baggrund, vilde ialfald være et Phænomen, og hans poetiske Fremtid i hvert Fald lidet lovende. Men idet vi antage Forf. for en Mand, der efterat have overstaaet de ungdommelige Følelsers Børnesygdomme, er ført til den yderligste Negativitet, tør vi maaskee ogsaa slutte, at han med Tiden vil vinde et mellem begge Yderligheder liggende sundt og naturligt Standpunkt, og da med sin kultiverede Formsands levere Arbeider, der monne bringe ham selv og Andre større Glæde, end foreliggende Bog kan og bør. Med det Sidste ville vi dog ingenlunde have antydet, at Forf. tvertimod sin Hensigt at levere et rigtigt et Illustrationsværk, som der var Forslag i, kun har givet os en klassisk-kjedelig Bog. Nydte i smaa Doses ville hans Digte og Skizzer vistnok tjene til „Tidskort". Men til Fortæring paa een Dag — saaledes som i Kritikernes ulykkelige Leir — blive de noget vammeltsmagende. Da Digtene ere satiriske og parodiske, vilde de endog været en rigtig Høitidslekture for en vis Sort af vort Publikum, dersom de uheldiviis ikke havde baaret en vis kultiveret Opfatnings Præg og været blottede for de af hine Læsere saa meget yndede og stærkt efterspurgte personlige Udfald.

— **Norske Dikt** av Christopher Janson. Bjørgvin 1857. 5 Bl. 195 S. 16mo. Edv. B. Giertsen. Priis 60 Skill. Denne drøie og indholdsrige Digtsamling i Landsmaalet er ved et Inledningsdigt tilegnet A. O. Vinje, der betegnes som en sand Digter og Landsmaalets Forkjemper, ved hvis Fod Forfatteren sætter sig og siger „eg er Skald". Digterne pleie aldrig, hvor der tales om deres egne Forhold, udmærke sig ved Beskedenhed, medmindre det er for under dens Skin at dække en Selvtillid, som er værre end selve Ubeskedenheden. Og det vilde derfor være urimeligt, at tage Anstød af den Freidighed, hvormed Forf. her sans façon tager Rang og Sæde paa Parnasset — og allermindst da foreliggende Bog giver Forfatteren en ubestridelig Adkomst til Digternavnet. Thi uagtet Janson viser sig i Besiddelse af mere oratorisk Styrke end Stemningsfylde, har han i Digtningen sine ubestridelig stærke Sider. Der er en drastisk Kraft, en Fylde af Mod — vi havde nær sagt ungdommeligt Overmod — i disse Digte, som har en saameget sikrere Virkning, jo sjeldnere disse Egenskaber ellers forefindes. Der er noget nyt og friskt i dem, som vel for endeel ligger i Sproget, men som væsentlig tilhører deres indre Organisme. En god Deel Vers og Tanker ville vistnok, omsatte i Skriftsproget, staa der i al prosaisk Trivialitet, og mange Udtryk findes platte og stødende; men der er alligevel nok igjen af Tanker og Billeder, som taale Omsætningen. Foruden blandede Digte og Leilighedsdigte bestaar Samlingen af Skildringer af Norges Natur og Folkeliv, (af hvilke et Par af de bedste have været trykte i dette Blad for 1863), af en Række religiøse Digte, en do. erotiske („Aat Agnes") samt „Draumar fraa Italia". — Uden Skade for Samlingens poetiske Værd kunde Digtenes Antal vistnok betydelig været reduceret. Men da den hører til det Slags Bøger, der mere skulle læses for Sprogets og Philologiens end Fornøielsens Skyld, og da muligens endog de tarveligste Digte i poetisk Henseende bringe det rigeste philologiske Udbytte, vil Anmelderen, der kun pligtmæssig har gjennemløbet Bogen, ikke tillægge sin Mening i saa Henseende nogen berettiget Betydning.

— Senere end de nævnte Digtsamlinger er der udkommet endnu en tredie nemlig: **Tre Digtkrandse**. Af Theodor Kjerulf. 124 S. 16mo. P. F. Steensballe. Priis 48 Skill. — Hverken Tiden eller Rummet tillader os at dvæle ved disse Digte. Kun skulle vi bemærke, at en Bog af en saa rigt begavet Mand som Kjerulf, paa Forhaand har Krav paa Opmærksomhed, og en Digtsamling i dobbelt Grad, da nu over et halvt Snees Aar ere hengaaede siden han lod noget Digt gaa ud i Læseverdenen.

— I Kommission hos Jac. Dybwad er udkommet: **Skizzer og Fortællinger** af H. Schulze. 177 S. 16mo. Priis 48 ß. Nærværende Bog er væsentlig et Aftryk af Bladet „Skjemt og Alvor", der tog „Norge's" slette Ry i Arv og derfor ufortjent hurtigt gik ind til sine Fædre. Men da Bladet kun havde et Par hundrede Abonnenter, tror Forf. med god Grund, at Bogen vil være ny for Størsteparten af det bogkjøbende Publikum. Schulze har et skarpt Øie for det Charakteristiske i Hverdagslivet og forstaar kvikt og anskueligt at fortælle, hvad han har seet og oplevet. Hans Skildringer „Fra Lofoten og Solør" skylde netop disse Egenskaber den Lykke, de have gjort. Men hans kombinatoriske Phantasi og hans poetiske Resourcer overhoved staa ligesaalidt som hans æsthetisk-kritiske Sands i Forhold til hine Evner, og derfor vil hans friere Digtninger — og af saadanne bestaar fornemmelig foreliggende Bog — neppe i det Hele gjøre den Lykke, som hine mindre kunstmæssige, fornemmelig photographiske Gjengivelser af Virkeligheden. Imidlertid findes der ogsaa i denne Bog en Hoben Skildringer, der ere skaarne ud af Livet, og hvori Læserne ville finde Glæde og Vederkvægelse, især efter Indtagelsen af de mange drøie Dosis af landlig Viisdom i Politik, Landøkonomi og Journalistik (det sidste for at trodse Ordsproget: „Brændt Barn" o. s. v., som Forfatteren af en synderlig Misforstaaelse synes at betragte som Zirater udi sine Fremstillinger.

— Paa P. T. Mallings Forlag er udkommet: **Guds lette og naadefulde Veje** anviste i hans aabenbarede Ord. Af Mich. Chr. Rusmeyer. Oversat af A. Sagen, resid. Kapellan til Christianssands Domkirke. VI, 248 S. 8vo. Priis 60 Sk. — Skriftet hører til de gode gamle Opbyggelsesskrifter fra forrige Aarhundredes Begyndelse, som udgivne paany altid vinde en ny og taknemmelig Læsekreds. Foruden at Oversætteren har ledsaget Bogen med en anbefalende Fortale, har Pastor Jul. Bruun i en Anmeldelse i Mgbl. givet den en varm Anbefaling.

— Paa Joh. Dahls Forlag er udkommet: **Den christelige Huusstand.** Prædikener af Dr. Fr. Ahlfeld. Oversat efter Originalens 4de Oplag af F. W. Bugge. 170 S. 16mo. Priis 48 Sk. eleg. indb. 72 Sk. — Ved sin Bog om „Familielivet" er Ahlfeld en vel kjendt og yndet Forfatter ogsaa hertillands. De vakre, godt oversatte Prædikener, som her fremkomme i et for "Festgaver" egnet elegant Udstyr, vil da ogsaa uden videre Anbefaling finde Vei til christelige Familiekredse, hvor de søge sin Plads.

— **Den danske Literatur** har bragt usædvanlig mange novellistiske Arbeider til Julen. Foruden „Ivar Lykkes Historie" af Paludan-Müller og „Et Levnetsløb„ af Forf. til „Vesle Kari", er der udkommet: 1) Uffe Hjælms og Palle Løves Bedrifter, beskrevne af en Samtidig, 2 Dele, tils. 764 S. 8vo. (C. A. Reitzels Forlag), — en let læselig og underholdende Nutidsroman, der omhandler de sidste Krigs og de nyeste politiske Begivenheder i Danmark. — 2) Olga Lindal (247 S., Gyldendalske Bogh.) — en ligeledes let læselig Fortælling, men som synes at væren skreven af en Dame og røbe en Begynderinde i Faget. — 3) Fortællinger af Elisabeth Martens (164 S. 8vo, samme Forl.) — udmærkende sig ligesom denne Forfatterindes tidligere Arbeider ved en priisværdig Tendents. (Af de tre Fortællinger, Bindet indeholder, have de tvende mindste før været trykte.) — 4) Bondeliv af Anton Nielsen (172 S.) — en ved sin korrekte Gjengivelse af det danske Folkelivs Eiendommeligheder noksom bekjendt Forfatter. — 5) Kjøbenhavn. Melbourne. Paris. Scener og Skizzer af Robert Watt (V. Trydes og Kr. Bissings Forl.). Rob. Watt er ved et Par under Navnet Bob udgivne Samlinger af Skizzer fra Australien og et Par senere Reisebeskrivelser bekjendt som en Mand med et skarpt Øie for det Charakteristiske og Morsomme, og som fortæller raskt og livligt. Af de tre i denne Bog sammenbragte vidt forskjellige Arbeider, der har sine Forgjængeres Dyder og Lyder, har idetmindste det ene allerede før gjennem den periodiske Presse gjort sin Indtrædelse i Verden.

Endnu en mærkelig Bog maa her nævnes, hvilken dog ikke hører til Morskabsbøgernes Klasse, men er et alvorligt, gribende — for svage Nerver maaskee altfor gribende — Værk. Dens noget afskrækkende Titel lyder: **Breve fra Helvede,** udgivne af M. Rowel. Kbh. 1866. 606 S. 8vo. I Kommission hos G. E. C. Gad. Under det fingerede Udgivernavn skjuler sig udentvivl en ældre, berømt Forfatter, hvis Skribentvirksomhed hidtil har gaaet i en ganske forskjellig Retning. At Bogen samtidig udkommer paa Engelsk hos en anseet Forlægger, tyder strax paa, at vi her ikke have en begyndende Forfatters første Arbeide for os. Og Indhold og Sprog godtgjør dette tilfulde Forfatteren bekjender, at Udgivelsen af disse Breve har voldt ham store Betænkeligheder; thi det var at forudsee at de hos Mange vilde foraarsage Uro og Pine. Den Overbeviisning var ham ikke nok, at de vilde blive Mange til Frelse og kun Enkelte til Fordærvelse; thi disse Enkelte laa ham tungt paa Sinde. Men han har i saa Henseende trøstet sig ved den gode Hyrdes forbarmende Kjærlighed, der ikke lader nogen Sjæl fortabes, som raaber: „Herre frels mig, jeg forgaar!" — Ogsaa i politisk Henseende hæver denne Bog en straffende Røst. (Man se saaledes f. Ex. det 20de Brev).

Endnu et Par til Juleliteraturens anseeligste Frembringelser hørende Værker maa her nævnes, nemlig Erindringer fra et seraarigt Ophold paa St. Croix og Cuba, af Th. (Kbh 451 S. 8vo. A. Schous Forlag. Priis 1 Spd. 34 Skill.) og Fra Piazza del Popolo, Livsbilleder samlede i Rom af Wilh. Bergsøe. (Kbh. 1867. 699 S. st. 8vo. Priis 2 Spd. 8 ß.)

— Vi meddelte forleden efter A. Fayes christianssandske Bispehistorie nogle Smaatræk af præsteligt Liv og Levnet i de rigtig „gode, gamle Dage", og vi kunne ikke modstaa Fristelsen til at forøge denne Blomstersamling med nogle nye Pragtexemplarer hentede fra det sidste Hefte af de af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie udgivne „**Ny kirkehistoriske Samlinger**", der netop i disse Dage er kommen os ihænde, og i hvilket der blandt andre interessante Arbeider findes nogle af Holger Fr. Rørdam meddelte „Bidrag til Norges Kirkehistorie i det 16de og 17de Aarhundrede". Vi ville ikke opholde os videre ved Formaningsbrevet til Lektor Jon Andersen i Oslo for hans „Fylderi og andre Laster, der pleie at følge med Drukkenskab", hellerikke ved Skildringen af, hvorlunde Degnene i Bergen „hadde vered med oc slebet M. Andersis (Biskopens) hustrue oc dotter i Rendesteenen, derneſt hadde skolemester M. Jon selff siuuende giortt gaardgang i M. Andersis residentz i hans frauerelse". Det interessanteste af Bidragene er uden Sammenligning de til Slutning meddelte Breve fra Biskop Arrebo i Throndhjem til Kansler Christen Friis til Kragerup, skrevne i Aarene 1618 til 1620. Biskopen giver her en Skildring af Geistlighedens Tilstand i det Nordenfjeldske, der baade ved sin Udførlighed og sin Livlighed giver et heelt Tids- og Kulturbillede. „Isandhed," udbryder Arrebo, før han gaar over til de enkelte Træk, „hvis incestus, fornicationes, Drab, heluationes, falsk Vidnesbyrd og lignende Misgjerninger af værste Art, hvis det var Dyder, da vilde Størsteparten af vor Geistlighed ikke give de allerhelligste Munke noget efter, men skal man nævne Sagen ved dens rette Navn, da er sandelig Frugten saadan, at Træet fortjener at afhugges og kastes paa Ilden. Og endnu er dette ikke alt. Derfor har jeg under Paakaldelse af Guds Bistand indstævnet syv Præster fra forskjellige Egne, især fra Nordlandene, til at møde d. 20. Aug. for Consistorium for at irettelægge sine Testimonia fra Skolen og Universitetet — som nogle af dem savne, medens de dog, lig andre Ildgjerningsmænd og Manddrabere udjagne fra sit Fødeland, ere komne hid til dette efter det gamle Ord nebulonum receptaculum og her faaet geistligt Embede —, ligeledes for at forsvare sig mod Beskyldningen for stuprum, begangen ikke en Gang men atter og atter, og det med Krænkelse af thorus conjugalis; ligeledes for at erklære, om det er hæderligt quando ab illis ad amplexum et concubitum sollicitantur virgines sub confessione, og for at høre, hvorledes de overvældede af Viin, uden engang at læse Indvielsesordene, ikke rødme ved at række de stakkels Altergangsgjæster Sakramentet, — om hvilket alt jeg, naar Forhør er afholdt og Dom falden, skal underette min Herre nærmere. Ja sandelig er i disse hyperboræiske Egne Kirkens Tilstand sørgelig, ja til at græde Blod over. — — Jeg vil med det samme med et Par Ord omtale vor Skoles nuværende Stilling. Den har 127 Elever, Rektor og trende Hørere, til hvilke jeg i disse Dage har sat endnu en fjerde. Især vilde det være godt — noget, hvorom ogsaa Deres Høivelbaarenhed selv talte med mig —, hvis den havde en hæderlig og lærd Konrektor, hvilket imidlertig ikke kan skee uden et særskilt Tilskud; thi Skolens egne Midler ere saare ringe."

Norge.

Christiania. Under 8de Decbr. er Rektor ved Tromsø lærde og Realskole, Joh. W. C. Steen, udnævnt til Rektor ved Stavangers lærde og Realskole; Underretssagfører S. C. Nielsen til Foged og Sorenskriver i Hammerfest Fogderi og Sorenskriveri og Oberstlieutenant M. S. W. M. S. B. Stabell til Armeeintendent.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 51.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 23. December 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Den hellige Gravs Kirke i Jerusalem.

I lang Tid var de hellige Steders Topographi et eneste stort Bildrede af Sagn og løse Traditioner, paa hvis Troværdighed Ingen vovede at tvivle, efterat saa mange Aarhundreder i dem havde hentet sin dybeste Tilfredsstillelse, og saa meget Blod var udgydt i Troen paa deres Tilforladelighed. Det er først i den forholdsviis nyeste Tid, længe efterat Kritiken for Alvor havde givet sig ifærd med i andre Retninger at løse de religiøse Forestillinger ud af den sagn- og mythemæssige Forklædning, i hvilken de i Tidernes Løb vare blevne indviklede, at man har vovet at underkaste Spørgsmaalene om de hellige Steders Ægthed en gjennemgaaende Revision og har turdet vedkjende sig, hvor lidet Sikkert der bliver igjen efter en saadan Granskning, og hvor overmaade Meget det derimod er, af hvad Aarhundreder med religiøs Begeistring have holdt fast ved, som viser sig kun at være grundet paa en — frivilligt eller ufrivilligt — forfalsket Tradition. Et af de Punkter, hvorom Striden heftigst har dreiet sig, har været den hellige Gravs Ægthed, og man behøver ikke at tage sin Tilflugt til den blinde Lidenskabelighed, der synes uadskillelig fra enhver theologisk Diskussion, selv om denne kun føres paa det rent videnskabelige Gebet, for at forklare sig, hvorledes de stærkeste Grunde endnu ikke have været tilstrækkelige til at overbevise Alle om Urigtigheden af den Tradition, der drog Korsfarere og fredelige Pilegrime fra fjerne Lande til Jerusalem. Man kan godt forstaa, at det maatte falde tungt for dem, der paa katholiserende Viis trængte noget Haandgribeligt, noget Jordisk at fæste sine fromme Rørelser ved, at gjøre sig fortrolige med den Tanke, at ethvert Spor af det Sted, „hvor Døden første Gang blev overvunden," var aldeles forsvundet. For dem derimod, der mindedes Løftet om, at den Tid skulde komme, da Gud hverken fortrinsviis tilbades i Jerusalem eller paa Bjerget Garizim, men i Aand og Sandhed allevegne, og som derfor med Glæde saa Religionen frigjort fra ethvert materielt Substrat, for dem maatte det snarere være en Tilfredsstillelse at vide, at det Sted, hvor der efter de Reisendes Beretninger dreves et saa uhyggeligt Afguderi med de døde Stene, ikke var det, hvor Frelseren hvilede i Døden, og at „Ingen havde vidst hans Grav indtil denne Dag".

Den Kirke, der mentes at omfatte ikke blot Christi Grav, men tillige Golgatha samt det Sted, hvor det hellige Kors blev fundet, samt endelig Joseph af Arimathæas og Nicodemus's Grave, bestaar af tvende Dele, en ældre Rotunde og et dermed forbundet i Aaret 1140 paabegyndt og allerede 9 Aar senere, nemlig Aar 1149 — sandsynligviis dog dengang endnu i ufuldført Stand — indviet Kirkeskib.

Det første Mindesmærke, der reistes over Frelserens formentlige Grav, skyldes Keiser Constantin. Efterat i Aaret 325 Konciliet i Nicæa var sluttet, „foretog Keiseren," fortæller Eusebius i sin Kirkehistorie, „en anden navnkundig Handling i Palæstina. Han troede at maatte forherlige og hellige det allersaligste Sted for vor Frelsers Opstandelse i Jerusalem i Alles Øine. Han befalede derfor strax der at opreise et Bedehuus, hvilken Tanke ikke kom ham isinde uden guddommelig Medvirkning, da han meget mere i Aanden dertil blev ansporet af Frelseren. Thi ugudelige Mennesker, eller rettere alle onde Aander ved dem, havde anvendt Alt for at bringe det guddommelige Mindesmærke om Udødelighed i Mørke og Forglemmelse. Nogle ugudelige Gudsfornægtere havde bestræbt sig for at gjøre denne saliggjørende Hule (Graven) ganske usynlig for Menneskene, fordi de i deres Daarskab troede, at de paa denne Maade kunde skjule Sandheden. De havde derfor ved Anvendelse af meget Arbeide bragt Jord derhen fra andre Steder, og dermed bedækket hele Stedet; denne havde de opdynget meget høit, og skjult den guddommelige Hule under denne store Gruushob. Herpaa indrettede de over Jorden en i Sandhed afskyelig Sjælegrav ved at bygge en mørk Krog for døde Afgudsbilleder, helliget den tøilesløse Dæmon Venus. Thi alene derved og ikke paa nogen anden Maade troede de at kunne iværksætte deres Bestræbelser, naar de ved disse skjændige Besudlelser skjulte den saliggjørende Hule. Imidlertid havde de ugudelige Gudsfornægteres Bestræbelser imod Sandheden varet længe; og aldrig var nogen af Statholderne, Øvrighederne eller selve Keiserne funden skikket til at ødelægge disse, uden alene Guds Ven (Constantin)." Eusebius fortæller derefter, hvorledes Keiseren lod Bygningerne nedbryde og Jorden udgrave i betydelig Dybde, og vedbliver derefter saaledes: „Da nu istedetfor den forrige Grund en anden, nemlig Grunden under Jorden kom tilsyne, viste sig mod alt Haab det ærværdigste og allerhelligste Mindesmærke om Frelserens Opstandelse." Da saaledes Graven var kommen tilsyne, skrev Keiseren til Biskopen Macarius i Jerusalem: „Saa stor er vor Frelsers Naade, at ingen Ord synes at være tilstrækkelige til at beskrive det nærværende Mirakel. Thi at Mindesmærket om hiin allerhelligste Lidelse, forhen begravet under Jorden, skulde være skjult saamange Aar, til det, efterat den almindelige Fiende (Constantins Modkeiser Licinius, der blev dræbt 324) var ryddet afveien, skulde vise sig for hans befriede Tjenere, overgaar i Sandhed enhver Forbauselse. Thi naar Alle, som tykkes sig selv vise i denne Verden, kom sammen paa eet Sted og vilde sige Noget, denne Begivenhed værdigt, vilde de dog ikke i fjerneste Maade kunne naa op dertil. Thi Beskaffenheden af dette Mirakel overgaar i den Grad Alt, der kan fattes af den menneskelige Fornuft, som det Himmelske er større end det Jordiske." Fremdeles siger Keiseren i dette Brev: „Intet ligger mig i den Grad paa Hjertet, som at vi smykke med skjønne Bygninger hint hellige Sted, som jeg paa Guds Befaling har befriet for det skjændige Afgudsbillede, der var sat derpaa, som fra en derpaa hvilende Byrde, og som vel alt fra Begyndelsen af har været helliget ved Guds Bestemmelse, men er bleven endnu helligere, siden det har bragt for Lyset Stadfæstelsen af Frelserens Lidelse."

En vidtløftigere Skildring af Lokaliteten samt Redegjørelse for de Undersøgelser, der have stillet den saakaldte helligste Gravs Uægthed udenfor al Tvivl, eier vor Literatur i V. Vogts „Reise i Syrien og det hellige Land."

Den hellige Gravs Kirke i Jerusalem.

(Efter Photographi af Lamm.)

En Reiseudflugt i China.

(Uddrag af Breve fra en engelsk Søofficier ved H. J. M.)

Vi forlode Tien-tsin den 25de Juli i et Slags Arbeidskjærrer eller Vogne. Veiene i China ere næsten bare Hjulspor. Svære Vogne synke ned lige til Navet, og da de chinesiske Kudske altid ville kjøre i samme Hjulspor, er Reisen med denne Befordring frygtelig. Vognene ere overdækkede; man anbringer sin Madras ovenpaa Bagagen, og slaar sig tiltaals. Dersom Solen ikke steger altfor meget, er det

bedst at sidde paa Kjærrearmene; thi her føler man Rystningen mindst. Af og til staar man af, og gaar; ja dette er endog nødvendigt for at faa hvile en Smule. Man kan paa 2½ Miil*) nær reise hele Veien til Peking tilvands, men Reisen er meget langvarig og kjedsommelig. Man kan ogsaa reise overland i en Bærestol, men Mange blive søsyge paa Land af denne Reisemaade. Alt gik en Tidlang saa vel, som vi kunde vente, men saa savnede vi en af vore Vogne. Da denne indeholdt Vine m. m. til Sir Rutherford Alcock, sendte vi en Rytter afsted efter den. Heldigvis naaede den os igjen efter 2 Timers Venten. Vi kom forbi et Sted, hvor der havde staaet en haard Kamp mellem Chineserne og vore Tropper under disses Fremtrængen til Peking, og ankom til denne By omtrent Kl. 3. Peking bestaar af en tartarisk og en chinesisk By; den sidste ligger længere i Syd, og har en særskilt Muur om sig. Indeni Tartarbyen ligger Keiserens By, og indeni denne igjen Keiserens Slot og Haver, hvortil ingen Uvedkommende har Adgang. Peking taget i sin Almindelighed, er den skidneste By, jeg nogensinde har seet. Kort efter vor Ankomst besøgte vi Observatoriet, som det vel lønner Umagen at se. Det indeholder endel Instrumenter af Bronce, forfærdigede af Mongolerne for en 500 Aar siden, og endel andre, senere forfærdigede af Chineserne. Et af de smukkeste Instrumenter er en Himmelglobus, der har omtrent 8 Fods Diameter, og paa hvilken Stjernerne ere fremstillede ophøiede og forgyldte. Der er ogsaa et Vanduhr. Klimatet er saa tørt og herligt, at alle Instrumenterne staa i fri Luft og dog ikke vise noget Spor af Rust eller anden Paavirkning af Veiret.

28de Juli. Stod op Kl. 4 og besøgte Lamatemplet, hvor vi hørte den mongolske Morgengudstjeneste Sangen forbausede mig; den lignede meget den, man hører i katholske Kirker. Den var meget smuk. Der var omtrent 200 Sangere, Basstemmerne vare især prægtige, og nogle af disse mærkværdigt dybe. Man sagde mig, at det tog mange Aar at øve dem op til en saadan Fuldkommenhed. Alle Tilstedeværende vare Præster, mongolske, thibetanske, manchuiske o. s. v. De bare i Templet gule Klæder, og udenfor dette en Faareskinds Hovedbedækning, som nøiagtigt lignede en gammel romersk Hjelm, og som blev lagt flad sammen, naar den ikke benyttedes. Alle Præsterne havde her ligesom i Japan sit Haar afraget, men Lægbrødrene bar Pidske. I dette Tempel er en Buddha (den Gud de tilbede), som paa visse Tider kommer fra Mongoliet for at blive her. Naar han dør, antages hans Sjel at fare ind i en anden Præst, som da øieblikkeligt bliver inspireret, og bliver Buddha for Resten af sit Liv. I et af Templerne er der et Gudebillede af en Buddha, 80 Fod høit og skaaret ud af et eneste Træ. I Gallerierne rundt om Templet er der andre Gudebilleder, deels af Ler, deels af forgyldt Bronce. Over Templet seer man følgende Inskription: Ooman napa dma hom, hvilket betyder „Velsignet være Lotusblomsten,“ en Plante, der er hellig og stedse sees fremstillet paa alle Dekorationer i Templerne.

Fra Lamatemplet gik vi til den russiske Mission, som bestaar af en Kirke, en Skole og Præsternes Huse, Alt meget net og pynteligt, omgivet af en høi Muur. Vi bleve modtagne af Fader Esaias, en munter, fed Præst, som viste os Kirken og Archimandritens Embedsdragt, der var ganske tung af Guldbroderi. Han viste os ogsaa en særdeles prægtig Kalk og Disk. Derpaa besøgte vi Fader Palladius, som beværtede os med en af ham selv tilberedet The, den bedste, jeg paa længe har drukket, og med Sardeller, Brød og Rødvin. Denne Mission blev stiftet paa følgende Maade. Nogle Russere bleve for en 120 Aar siden tagne tilfange ved Amur; de kom til Peking, giftede sig der, og bragte sine Koner over til sin Tro. Siden kom der nogle russiske Præster for at skjøtte dem.

29de Juli. Idag naaede vi Nankow, og reiste derfra til Wan-li-chang-chung, en liden By ved Enden af Nankow Passet og omtrent en Fjerding paa denne Side af den store Muur. For at naa denne maatte vi igjennem et andet Bjergpas, der dannes af steile Fjelde, som hæve sine forrevne og skarpe Tinder høit i Veiret. Der var ikke anden Vei end en tør Flodseng fuld af Rullestene. De fleste af os rede paa Æsler, men jeg fandt det lettere at gaa; skjøndt det var omtrent den drøieste Marsch, jeg nogentid har havt. Heden var forfærdelig hele Veien fra Nankow, omtrent 2 Mil, og naar vi kom til en Flod eller Bæk, kastede vi os ned for at drikke. Førend vi kom til den store Muur, maatte vi igjennem fire mindre, der tjente som Befæstning for smaa Byer. Paa disse tildels forfaldne Mure laa der hist og her enkelte gamle Kanoner. Underveis stødte vi paa Millioner af Skarnbasser og af meget store og besynderlige Græshopper, der saa ud som smaa Tønder, paa hvilke man havde fæstet Hoved, Ben og Hale. Vi saa ogsaa en Mængde sorte og hvide Ekorn og vilde Duer. Tilsidst naaede vi den store Muur efter omtrent 2 Timers Reise; vi stege op paa den, og nøde vort Maaltid paa dens Top. Strengt taget var ikke dette den oprindelige Muur. Den, vi vare paa, er bygget senere, og støder til den gamle omtrent 6 Mil østenfor det Punkt, hvor vi befandt os. Den har imidlertid de samme Dimensioner. 30 Fod høi i Dalene, 15 til 20 paa Bjergene. Den er 20 Fod forneden, 15 foroven, og har overalt smaae Taarne og et større saadant paa hvert Bjerg, som den gaar over. Den er omtrent 200 Mil lang. Paa det Sted, hvor vi naaede den, laa endel besynderlige chinesiske Kanoner, som man kunde se, havde gjort Tjeneste.

Vi vendte tilbage til Nankow, reiste videre Kl. 9½ samme Aften, og kom omtrent ved Midnat til et Sted, hvor vi maatte holde et forfærdeligt Spektakel for at komme ind. Vi paalagde vore Kjørere at vække os Kl. 3 om Morgenen, for at vi i Maaneskin kunde see de store, besynderlige Figurer, som danne en Slags Allee, der fører til Ming-Begravelserne. Men Krabaterne forsov sig, og vi maatte lade os nøie med at se Figurerne ved Dagslys.

Denne Allee strækker sig fra Templet ved Indgangen til den indre Port ved Ming-Begravelserne i Længde af omtrent 600 Alen. Der er 36 Figurer, 18 paa hver Side, stillede nøiagtigt ligeoverfor hinanden. Der er 4 Elephanter, 4 Kameler, 4 Heste, 4 Løver, 4 som jeg antog for Griffer, Halvdelen af hver Sort staaende og Halvdelen liggende. Desuden er der 8 Krigere og 8 Præster, alle staaende. Figurerne ere huggede i Steen og nogle af dem have dobbelt naturlig Størrelse, andre kun lidt større. Efterat være kommen igjennem den indre Port, gik vi henved en halv Miil til et af de tretten Ming-Templer, bag hvilket var et Bjerg, der indeholder den fornemste Grav for Keiserne af Ming-Dynastiet. Paa Siden af dette Bjerg ligger en Marmorplade, paa hvilken er optegnet den berømte Mands Historie, som har gjort dette Sted den Ære, at lade sig begrave her. Jeg har brugt Benævnelsen „en Plade“, men skulde hellere have sagt „en Marmorblok, hvilende paa en liggende Skildpadde“; thi saaledes er Forholdet for denne som for de andre mægtige Mænds Grave her. Der er ialt tretten Begravelser, som ligge i en Halvcirkel paa Bjergene omkring Dalen. De ere alle mere eller mindre af samme Art og omtrent ⅓ Mil fra hverandre. Man behøver ikke at stige over Bjergene for at komme ind i Dalen; thi Flodsengen tilsteder Adgang, skjønt det i nogen Frastand seer ud, som det var ganske lukket. I Mingstun er et særdeles smukt Tempel, hvis Tag bæres af uhyre Søiler af Teaktræ; Tømmeret til disse er hidbragt fra Burmah. Hver Søile er i et Stykke, der har omtrent 12 Fods Omfang og 80 Fods Høide fra Gulv til Loft. Over dette er en ny Søilerad paa 20 til 30 Fods Høide. Udsigten her oppefra er udmærket smuk, skjønt den taber betydeligt ved Mangelen paa Vand. Flodsengene ere nu aldeles tørre og Broerne sønderbrudte. I det Hele seer man i det nordlige China kun meget lidet Vand, da Regn er meget sjelden.

Vi forlode Dalen Shi-san-ling, og naaede efter 5 Timers Forløb de varme Svovlbade i Tang-shun. Vi skyndte os at forsøge Vandets Virkning paa vor støvede Hud, men maatte snart skynde os op igjen; thi Vandet var meget varmt. Da vi kom ud af Badet, saa vi ud som kogte Hummere. Fra de varme Kilder føres Vandet gjennem Rør til Badene. Disse ere indrettede med Rækker af særskilte Værelser for dem, der ikke ønske at bade sig i Selskab. Der har engang om disse Bade været en smuk Park, men denne er nu ganske forgroet. Vandet smagte kun meget svagt af Svovl.

Samme Aften Kl. 7 droge vi videre til et Sted, som kaldes „den sorte Drages Pøl“, fordi det har en Dam, hvori en sort Drage antages at ligge. Vi naaede dette Sted Kl. 1½ om Morgenen den 1ste August, men fik intet Bad, da Dammen var næsten udtørret. Tørken var her saa stærk, at Bønderne rykkede sine Vækster op, da det ikke kunde nytte at lade dem staa længere i Jorden. Kl. 9 reiste vi videre, og naaede efter to Timers Forløb „de ti Tusinde Aars Bjerg“, hvor vi vandrede om blandt Ruinerne af de prægtige Paladser, som bleve opbrændte af vore Tropper. I en Grotte her finder man Levningerne af en Ko af Bronce, om hvilken der gaar et forunderligt Sagn. Denne Ko pleiede nemlig af og til at gaa ned til Indsøen og forfriske sig ved et Bad, indtil Mandarinerne en Dag stjal dens Hale. Da begyndte Søen at tørre ud, og Barbarerne (vi Engelske nemlig) kom ind i Landet, bemægtigede sig Byen og brændte Paladserne. De ulykkelige Mandariner maatte med Livet bøde for sit Tyveri. Fra dette Sted begave vi os til, hvad vi vidste vilde blive os en rolig Havn, nemlig Patachu, et Sted blandt Bjergene, hvor vor Minister bor om Sommeren, og som hovedsagelig bestaar af Templer, spredte hist og her. Vi indlogerede os i „et Hvilested fra Djævelen“, og fandt i dette et meget reent og hyggeligt Hvilested. Den næste Dag spiste vi hos Ministeren i hans Bolig, „den aandelige Klarheds Tempel“. Da vi havde vandret noget omkring blandt Bjergene, fra hvilke man kan see Peking, vendte vi tilbage til denne By, og besøgte underveis Sommerpaladset. Nogle smukke Ornamenter her fandt Veien ned i mine Lommer. Jeg beroligede min Samvittighed dermed, at disse Sager jo egentlig tilhørte os, da vore Tropper kunde have taget eller ødelagt dem under Krigen. Derpaa besøgte vi „den store Klokkes Tempel“, der indeholder en femten Fod høi Klokke, bedækket med Bogstaver — buddhistiske Bønner — overalt undtagen der, hvor Træhammeren slaar; Knebler ere nemlig ukjendte i denne Deel af Verden. Denne Klokke er støbt for 500 Aar siden. Kl. 3 om Eftermiddagen vare vi atter indenfor Pekings Mure.

Ikke langt fra Byen ligger „Himlens Tempel“, som vi kort efter besøgte. Da man ikke vilde indlade os gjennem den ydre Port, klatrede vi over Muren og befandt os i en stor Park, rundt hvilken fører en brolagt Vei, paa begge Sider beplantet med skyggefulde Træer. Som enhver anden Ting her er ogsaa denne Park nu meget vanrøgtet. Vi skulde endnu over eller gjennem to Mure til, og vi prøvede derfor hos Vægterne, hvad den almægtige Dollar kunde udrette. Dette lykkedes fuldstændigt, og vi kom til det Sted, hvor Oxerne dræbes og hvor der ogsaa findes en stor Kedel, der modtager det Offerblod, der har flydt herj i saamange Aar. Fra dette Sted slæbes de døde Legemer til Offerstedet. Vi gjorde siden en Udflugt til „Confucius's Tempel“. Det ligger midt i en stor Fiirkant, der dannes af Huse, hvori findes samtlige den store Philosophs Skrifter, indgravede paa 144 Marmortavler. Hele Templet er omgivet af en Gravv, hvorover føre fire Broer. Ingen almindelig Døde ig maa komme ind i Templet; thi det er herhen Keiserne begive sig, naar de skulle studere Confucius's Love, — eller rettere, det var herhen, de begave sig; thi Skikken synes at være ophørt i de seneste Aar. I det Hele er dette Tilfældet med mange andre keiserlige Sædvaner, saasom med de natlige Besøg til „Himlens Tempel“, da Ofringerne skede. Den nuværende Keiser er blot en Dreng, og Regjeringen ledes af Prinds Kung.

Vi kom tilbage til Tien-tsin den 9de, og havde saaledes gjort en Reise i det nordlige China paa omtrent 50 Mile. Jeg vil aldrig gjøre den om igien paa samme Maade; thi Rystningen i Vognene er utaalelig. Dog vilde jeg ikke for Meget have undværet denne Udflugt.

Da vi kom tilbage til Tient-tsin hørte vi, at to romersk-katholske Biskoper og syv Præster vare myrdede i Korea. En Præst undslap og giver følgende Beretning: For nogen Tid siden kom Russerne ind i den nordlige Deel af Korea, og fik med megen Møie en Afstaaelse der, men forlode kort efter Landet uden at bryde sig mere om Folket. Dette forbitrede de Indfødte, som beskyldte Præsterne for at have bedraget dem, og de sammensvore sig da om at dræbe alle de Christne, først Præsterne og siden deres Proselyter. Den Præst, som undslap, forlod Landet i Marts Maaned, og kom efter mange Hændelser til Tien-tsin, hvor han berettede Sagen for den franske Admiral. Denne venter nu paa nogle Kanonbaade for derefter at gaa til Korea, hvor jeg tænker han vil spille op for dem.

Den 11te kom vi til Taku-Forterne. Disse ere nu gjenopbyggede, men de ere ikke stærke. Deres egentlige Styrke ligger i det trange og grunde Farvand i Floden. Der var kun een Kanon lagt i Stilling, men man arbeider med en heel Deel andre.

Under vor Reise i det Indre viste Thermometret mellem 28 og 31° Reaumur, men nu føltes ikke Heden særdeles trykkende, da Luften var overmaade tør. Det er meget værre i andre Dele af China; thi Landet er ellers i Almindelighed meget fugtigt.

*) Alle Maal ere norske.

Nekrolog.

Peder Christian Hersleb Kjerschow.

Denne gamle Biskop, som den 24de November afgik ved Døden, var unægtelig en af de mange dygtige Nordlændinger, der i Tidernes Løb har havt vigtige Embeder at bestyre i vort Land. Han blev født i Rødø 29de Juli 1786 af Forældrene resid. Kapellan Rasmus Sundt Kjerschow og Benedikte Marie Hersleb, Professor S. B. Herslebs Faster. Faderen døde som Sognepræst til Brønø 1806, Moderen, en meget from Kvinde, oplevede at see sin Søn som Biskop. Der fortælles, at hun ikke havde seet ham fra hans tidlige Ungdom, og at hun i Stilhed bar den hjerteligste Længsel efter at gjensee ham. Da hun saa blev meget syg, maatte hun bære sin Længsel ud i Ord; men det var med den fuldeste Vished hun lod sine Omgivelser vide, at Herren havde lovet hende, at hun ikke skulde dø, før hun havde seet Peder. Hun fik ogsaa dette Løfte opfyldt, da hun til sin store Glæde saa ham som Biskop, kort før hun slumrede hen.

Kjerschow blev Student fra Throndhjems Skole 1804 og tog theologisk Embedsexamen med laudabilis 1808. Profes-

forerne Jens Møller og Moldenhawer vilde give ham egregrie, men de kunde ikke sætte sin Villie igjennem mod sin Kollega P. E. Müller. Ved Universitetet havde Kjerschow sluttet sig nøie til Fætteren S. B. Hersleb og dennes Ven Grundtvig, der begge fik megen Indflydelse paa ham i theologisk Retning, saa han kunde vende tilbage til Norge som en „Grundtvigianer" efter den Tids Opfatning af Ordet, der jo var temmelig forskjellig fra den i vore Dage herskende. En Grundtvigianer vilde i Aarhundredets Begyndelse ikke sige andet end en Theolog, der stod som Forsvarer af den gamle lutherske Orthodoxi imod Tidens herskende Rationalisme. Som en saadan Mand kom Kjerschow op til Norge og blev 1810 ansat som Lærer i Historie og Geographi ved Landkadetkorpset, en Stilling, i hvilken han vandt megen Agtelse hos sine Disciple, der endnu veed at fortælle om, at de havde en ganske anden Respekt for Kjerschows Tale end for Officierernes Klinge og Stok Selv vilde han ogsaa gjerne tale om sin Krigsskoletid, og blandt de Elever, han her havde underviist, nævnede han med megen Tilfredshed nu afdøde Major Vibe. 22de April 1814 blev han residerende Kapellan til Aker og den dermed forbundne Slotsmenighed, hvor han blev sat ved Siden af Pavels, hvis fuldkomne Modsætning han var i sin Lære og sin Opfatning af den præstelige Gjerning. Uagtet dette blev dog Forholdet mellem dem godt og broderligt, hvor meget de end af og til kunde disputere.

I denne Embedsstilling blev han til 1823, — et Aar, i hvilket en stor Omvæltning foregik i Christianias geistlige Forholde. Biskop Bech var død 20de December 1822, Slotspræsten Johan Storm Munch var bleven Biskop i Christianssand 16de Februar 1823, den residerende Kapellan ved Vor Frelsers Kirke, J. S. Garmann, var død 15de Juli 1822, Kaldskapellanen i Aker Thomas Bech var bleven Sognepræst i Laurdal 13de April 1822. Tilbage stod Stiftsprovsten Matthias Siegwardt med den unge Katechet Wilhelm Andreas Wexels, Sognepræsten til Oslo og Tugthuset Joachim Jürgensen Lieung († 1853), samt Kjerschow. Tiden var saaledes meget gunstig for at foretage en Forandring i Embedsforholdene, og denne kom med Lethed istand. Den gamle Slotsmenighed, der omfattede foruden Garnisonen en stor Deel af Christianias høiere Embedsmænd, Regjeringens Kontorpersonale o. s. v., blev forvandlet til hvad den nu er, en Garnisonsmenighed, og som saadan skilt fra Aker. Vor Frelsers Menighed fik tilbage, hvad den havde maattet afgive til Slotsmenigheden, Oslo blev skilt fra Tugthuset og lagt som et Anner under Aker. Lieung blev nu resid. Kapellan til Vor Frelsers Kirke og Kjerschow Sognepræst i det nye Akers Sognekald. I denne Stilling vandt Kjerschow Navn som en dygtig og ualmindelig populær Prædikant. Han blev maaskee dette væsentligst paa Grund af de mangfoldige Kontorforretninger, som her hvilede paa ham. Det navnkundige Fattigvæsen i Aker optog i den Grad hans Tid, at der sjelden eller aldrig kunde blive Tale om nogen grundig Forberedelse til Prædikenen og de mange Leilighedstaler, saa han nødedes til at extemporere. Herved vandt hans Prædikener den store Simpelhed, Klarhed og Opbyggelighed, der fuldkommen bødede paa Mangelen af ydre Veltalenhed.

Det blev ham tilsidst en Umulighed længer at udføre den byrdefulde Embedsgjerning i Aker, og han modtog Tilbudet om den ved M. B. Krogs Død ledige Bispestol i Nordlandene og Finmarken, hvortil han blev udnævnt 4de Oktober 1830. Han drog derop med Haabet om snart at forflyttes derfra til et af de sydligere Stifter, men opnaaede ikke saadan Forflyttelse før ved Biskop Neumanns Død, da han 12te Juli 1848 blev udnævnt til Biskop i Bergen. Kjerschow var allerede da han blev Biskop en overanstrængt Mand, og nogen væsentlig Indflydelse paa de kirkelige Anliggenders Gang var ikke af ham at vente. Men det skal siges om hans biskopelige Gjerning, hvad der ogsaa af Stiftsprovst Daae blev udtalt ved hans Kiste, at den bar Præget af en Humanitet og Agtelse for Andres Meninger, der gjør en Biskop Ære. Der er sagt, at han stundom drev sin Humanitet ligeoverfor uværdige Præster for vidt, men det skal ogsaa siges, at Spørgsmaalet om at skille Præst og Menighed foraarsagede ham store Kampe og bragte ham til at føle det tunge Ansvar ved at bruge Magten. Kjerschow var ingen lærd Biskop, men han fulgte med i sin Theologi, og ved sine Bispeexamina følte han Ordinanderne godt paa Tænderne. De klassiske Studier elskede han høit, og han vilde gjerne have sine Præster til at drive paa dem, — en Stræben, hvori han vel neppe havde nogen Fremgang. Med megen Forkjærlighed tog han sig af Kirkesangen og drev maaskee stundom sin Iver vel vidt i denne Sag, saa Landspræster, Klokkere og Skolelærere af denne Grund kunde faa Bemærkninger i Utide. Nødig vilde han see sine Præster paa Storthinget, hvilket han sjelden undlod at fortælle dem paa sine Visitatser.

Bergens Stiftsdirektion havde i Kjerschows Tid intet godt Ord for hurtig Expedition af sine Forretninger; men her maa det vel erkjendes, at Biskopen kun bar den mindste Deel af Skylden. At Stiftsdirektionens Sager i Bergen var hans store Plage, er sikkert, og det var vel for en væsentlig Deel Aarsag til, at han 28de November 1857 tog Afsked. Efter sin Resignation havde han i Bergen et sandt otium cum dignitate. Det var hans store Lyst, naar gamle og unge Embedsbrødre kom ind og tilbragte en Times Tid hos ham og talte med ham om gamle Dage eller om de kirkelige Strømninger i den nyere Tid. Sine Læsetimer ofrede han mest til Theologien, og han var saa lykkelig, at hans Øine vare usvækkede til hans sidste Dag. Kræfterne aftog lidt efter lidt, uden at han dog paa sine sidste Dage havde nogen anden Sygdom at kjæmpe med end et Hæmorrhoidalonde, der havde fulgt ham fra hans Ungdom. I de sidste Aar pleiede han hver Aften, naar han var kommen i Seng, at have et krampeagtigt Hosteanfald, Lørdagen den 14de November kom det som sædvanligt; men under det sagde han rolig: „Nu bliver det Alvor! — Gud vær mig Synder naadig!" og den ottiaarige Gubbe sov hen.

Kjerschow blev 1832 geistligt Medlem af Nordstjerneordenen. Han var gift med Johanne Benedikte Collett († 3. Dcbr. 1851), Datter af Bergraad og Sølvværksdirektør Christian Collett. 5 Børn overlever ham: 1) Christian Collett K., Foged og Sorenskriver i Østfinmarken, 2) Marie K., gift med Konsul Aagaard, der flere Gange har været Storthingsmand fra Tromsø, 3) Mariane K., ugift, 4) Caroline K., gift med Konsul J. A. Michelsen. R. St. O., i Bergen, 5) Erasmus K., Sagfører paa Vos.

t.

Utne i Hardanger.

Ligesom vi i No. 48 leverede et Prospekt fra Odde Sogn til Kinservigs Præstegjæld i Hardanger, give vi her et lignende fra Utne i samme Præstegjeld. Utne er en af Hovedsognets større Gaarde, hvor ogsaa Levninger fra Oldtiden forefindes (se Nicolaysens Fornlevninger S. 373), og paa Utnefjordens Nordside hæver sig Oxnefjeldet. Billedet er udført efter Originaltegning.

Julen.

Julen har i Norden fra den graa Oldtid været feiret med særegen Høitidelighed, hvorved den nordiske Gjæstfrihed fremtraadte i det stærkeste Lys. Som bekjendt er den ældre end Christendommens Indførelse, idet den allerede i den hedenske Tidsalder feiredes som en Fest i Anledning af Solens Nærmelse efter Vintersolhverv, saaledes at den christelige Julefest kun behøvede at skydes nogle Dage frem for at falde sammen med den hedenske. Ikke alene i de islandske Sagaer findes Julen omtalt, men ogsaa hos Byzantineren Prokop i det sjette Aarhundrede. Den var, som Werlauf bemærker, „en nordisk Saturnaltid, som Unge og Gamle, Rige og Fattige hele Aaret med Længsel saa imøde". Uagtet Julefesten som alt Andet, hvori et Folkeliv aabenbarer sig, har tabt meget af sin Charakteer og Betydning, er den dog fremdeles en Høitid, hvori Hverdagslivets materielle Bestræbelser feriere og Enhver søger et Øieblikś Glæde for sit eget Sind og at deelagtiggjøre Andre med sig. Den fælles Parole er kort og smukt udtrykt i Ønsket „Glædelig Juul!" — I vore Byer skiller Julen sig nu fornemmelig fra det hverdagslige Liv ved Selskaber uden noget særeget Præg, og ved at Enhver efter Evne søger at glæde Venner og Slægtninge med en Gave og Omegnens Spurve med nogle Kornbaand. I „gamle Dage" havde Julen i Byerne mere Charakteer, hvilvet ogsaa kan sees af de satiriske Udfald mod visse udskeiende Juleskikke, som Holberg gjør i sin „Julestue". Den Skildring af Julen i Bergen, Holbergs Fødeby, som Sagen og Foss for vel 40 Aar siden gave i Bergens-Beskrivelse, og som vi her tillade os at hidsætte, viser dette yderligere.

„Julen, der allerede længe førend den havde faaet sin christelige Betydning, overalt i Norden var Glædens og Munterhedens fornemste Periode, gav stedse her i Bergen Anledning til en Mængde Lystigheder, Gjæstebud og Julestuer. En egen Julemoro, der uden tvivl har sin Oprindelse fra de katholske Tider, udgjøre de Processioner af halvvoxne Drenge, der, fordum med langt mere Held end nu, drage omkring paa Gaderne ved Juletid, under Navn af Stjernen og Julebukken, og tilbyde sig ved hvert Huus at komme ind, og for nogle faa Skilling opføre en Slags dramatisk Farce. I førstnævnte Procession bæres paa en Stang en stor af Papir og Tøndebaand forfærdiget Stjerne, inden til forsynet med en brændende Lysstump — at sige naar Politiet ikke forbyder dette. Den skal forestille den Stjerne, der ledede de Vise af Østerland til Christi Krybbe. Personalet der følger samme, bestaar af Maria med Barnet i en liden Bugge, Joseph med en Øxe i Haanden og stedse med en mægtig Pukkel paa Ryggen, de hellige 3 Konger med høie Papiirshuer, og nogle Bipersoner. Disse Personer opføre da, paa deres Vis, nogle dramatiske Scener ved Christi Fødsel; fordum sang de næsten blot gudelige Sange, og disse simple Forestillinger vare ligesaa opbyggelige som interessante for vore jævne, til intet bedre vante Forfædre; nu derimod blander sig ofte obscene Sager med i Skraalet, og Stjernen med sine hellige tre Konger vaudrer nu foragtet og husvild om paa Gaderne, uden at finde Adgang, undtagen en sjelden Gang, for at more Børn. Det er mærkeligt nok, at der endnu findes adskillige plattydske Udtryk i de ravgale Vers, som endnu synges. Det er Skade at ingen Antikvar har opbevaret nogle af disse gamle aandelige Folkesange og Forestillinger. — Julebukken er et end mere barokt Optog. En Dreng bærer paa en Stang et Bukkehoved med Horn og Skjæg; ved Hovedet er befæstet et stort Dække, der indhyller Drengen, som bærer samme. Denne spiller sin Bukkerolle ved at hoppe omkring og gjøre allehaande løierlige Krumspring, falde ned og anstille sig som død etc., alt eftersom Versene, der imidlertid fremskraales af nogle andre Drenge, medføre det. I Julebukverserne findes intet Spor til tydsk Oprindelse; saavel i Aand som Udtryk synes de at være af ældgammel norsk Oprindelse. Ogsaa for den gode Julebuk, der fordum morede saameget, og for hvem selve Rigmandens Stadsstue villig aabnede sig, er nu næsten enhver Dør lukket."

At Julefesten i Norges og Sveriges Fjeldbygder og Afdale indtil de seneste Tider har bevaret noget af fordums Herlighed og Skikke, sees af flere ældre norske Topographier og af Ödmans og Nicolovius's (Lovèns) Skildringer fra deres Hjembygder. En af de udførligste Skildringer af Julehelgen, vore Topographer give, er den, som findes i Hoffs Beskrivelse over Idde Præstegjeld (Top. Journal, 8de Hefte, Chra. 1794), hvormed flere andre Topographers Ytringer forresten samstemme.

„Den fornemste, helligste, længste og glædeligste Fest og Høitid er her som overalt i Riget: Julen Vel begynder nu lidt efter lidt den forhen næsten i hele 3 Uger holdte Jule-Fest meget at forkortes, i. Hensigt til Lediggang og lystige Tidsfordriv; men dog er endnu Alting saa høitideligt, endog hos den Fattigste, at en Fremmed, som paa denne Tid kom i Landet, maatte ormode, at Overdaadighed i Mad og Drikke herskede foveralt paa Landet i Norge, næsten lige indtil selve Betleren. Om Juleaften viser Landmanden mest Goddædighed imod alle levende Skabninger, saavelsom da og imod sig selv, ja endog Spurven maa nu ihukommes med et eller to Kornneg, udsat paa Stænger eller Støre i Nærheden af Loen. og idetmindste et Neg for hver Opsidder paa Gaarden. Heste og andre Kreature maa da og have af det bedste Foder og dobbelt Portion. Alt Arbeide indstilles Juleaften meget tidligere end de øvrige Dage, og Enhver toer og pynter sig til Aftenen som til deres største Høitid. Saavel Juleaften som Juledags Morgen skydes nogle Skud, formodentlig for derved saa meget mere at høitideligholde Festen. Over enhver Dør, saavel paa selve Vaaningshuset som over Stald, Fjøs (Kostald) og Stolpeboder, samt for Gjeder og Faar, sættes da et Kors med Kridt eller Tjære, og fornemmelig sættes et Kors med Kridt under Loftet lige over Spisebordet i Stuen. Enhver har da et stort Lys, kaldet Julelys, som maa brænde hele Natten, og Bordet maa være dækket og besat med Mad, saasom: Skinke, Kjødpølser, røget Kjød, Smør og Rugkager, nu kun fra Juleaften indtil Dagen efter Nytaar; men forhen lige indtil den 13de Januari, eller daværende Taksigelsesfest."

At sætte Kornbaand ud for Fuglene, at stelle bedre for Kreaturene end til hverdags, at lade Lysene brænde paa det uafdækkede Julebord hele Natten, at modtage Fremmede saavelsom Venner og Frænder med særegen Gjæstfrihed og lade alt grovere Arbeide (tidligere endog Spinding) hvile til Tyvendedag, har idetmindste i nogle af vore Fjeldbygder været Skik og Brug indtil de seneste Tider. Enhver, der, om end kun for en Snees Aar tilbage, har tilbragt en Juul paa Landet, vil have modtaget Indtrykket af en sand Høitidelighed, hvorunder Hverdagslivets Travlhed og Smaalighed hviler og en løftet Stemning gaar igjennem Sind og Tanke, — en Stemning, der hellerikke kan andet end oplade Hjertet for de religiøse Følelser, dem Julen mere end nogen anden Fest er skikket til at fremkalde. Alles Hjerter samle sig gjæstevenligt, religiøst og ferierende i det fælles Ønske, som vi ogsaa her henvende til vore Læsere:

En glædelig Juul!

Fra Udlandet.

(Korrespondence fra Paris til Nyhedsbladet.)

Ved Enden af hver Høst kalder de Franskes Keiser et vist Antal Gjæster til sine Jagter. Det er Compiegne, hvor disse Jagter afholdes og denne Gjæstfrihed ydes.

Compiegne er en liden By nogle Timer fra Paris, med 12,000 Indbyggere. Det prægtige Slot er paabegyndt af Ludvig den Fjortende, fortsat af Ludvig den Sextende. Det var i Compiegne Kong Pepin modtog af Keiser Constantin det første Orgel, Frankrig har eiet. En Legende siger, at en Kone døde af Sindsbevægelse, da hun hørte dets Toner. Senere erholdt

Kirken i Compiegne et Stykke af det hellige Liinklæde, der omhyllede Christi Legeme, og som Harun al Raschid havde givet Carl den Store. I Compiegne toges Jomfruen af Orleans tilfange af Englænderne.

Tiltrods for disse historiske Minder vilde Compiegne være en forglemt liden Provindsby, dersom Frankrigs samtlige Monarker ikke havde en vis Forkjærlighed for Opholdet der; selv den store Napoleon valgte Compiegne til sit første Møde med Marie Louise, og Napoleon den Tredie har gjort det til sin stadige Hoftresidents.

De officielle Indbydelser, udgaa i tre Serier, der lyde, den ene paa 16 Dage, den anden paa 10, den tredie paa 5 Dage. Det er store Couverter med rødt Segl; indeni hver af dem ligger et rosenrødt Kort, paa hvilket man læser:

„Efter Keiserens Befaling har første Kammerherre den Ære at underrette N. N. om, at han er indbuden til at tiltilbringe .... Dage paa Slottet i Compiegne.
Svar udbedes.
Hertug af Bassano."

Naar denne Indbydelse er modtaget, har en Herre at forsyne sig med sort Kjole og Vest, en Hob hvide Halstørklæder, Kassimirs Knæ-Benklæder og sorte Silkestrømper. Handsker og andet fornødent falder af sig selv. Damerne medbringe tre forskjellige Toiletter til hver Dag, saa Indbydelserne til Compiegne er mere end een Ægtemands Skræk.

Paa Jernbanen modtager et særegent Træn de keiserlige Gjæster. Ankommen til Compiegne stiger man i en Vogn med Monarkens Livree og føres til Slottet af fire Heste. Man føres ind i den store Sal, hvor Hundredegarden altid har Vagt. Det er levende Statuer. Herfra føres man til sine Værelser, paa hvis Indgangsdør man finder sit Navn. Almindelige Gjæster føres af en Tjener i det keiserlige Livree, grønt med rød Vest; officielle Gjæster føres af en Drabant med Kaarde ved Siden og trekantet Hat; Prindser af en Kammertjener. Klokken 7 Aften forsamle Gjæsterne sig i den store Salon, Herrerne i sort eller blaa Kjole, hvidt Halstørklæde og Knæbenklæder eller Pantalons, der knappes ved Ankelen; Damerne i Baltoilette. Lidt før Keiserens Ankomst stille Samtlige sig i Række ved Indgangsdøren, Herrerne paa den ene Side, Damerne paa den anden; de Fornemste staa Døren nærmest. Keiseren kommer, ledsaget af den tjenstgjørende Kammerherre og ofte med den keiserlige Prinds ved Haanden. Keiseren gaar nedad Herrerækken og henvender nogle Ord næsten til Enhver. De, der ikke før have været ham presenterede, nævnes af Kammerherren. Kort efter kommer Keiserinden, gaar ned ad Damerækken ledsaget af en Kammerherre og en Hofdame og taler ligesom Keiseren med Alle. Derpaa gaar Keiseren op ad Damerækken og Keiserinden opad Herrerækken. Naar Presentationen er endt, gaar man igjennem Hundredgardesalen til Spiseværelset. Herrerne beholde Hatten i Haanden eller under Armen, indtil man sætter sig, hvor den tages af en Tjener, der afgiver den igjen til sin Eier efter endt Taffel. Man spiser paa Sevresporcelæn og først til Deserten serveres paa Sølv. Der er dækket til 100 Personer, og ingen Plads tør staa ledig. Keiseren og Keiserinden opvartes af deres egne Kammertjenere, for Gjæsterne er en Tjener for hveranden Couvert. Under Taffelet er der Musik paa Galleriet, men dæmpet for at Samtalen ikke skal overdøves. Efter endt Maatid vender man tilbage til Salonen. Keiseren fører Keiserinden, Gjæsterne gaa tilbage i samme Orden som de kom. Man drikker Kaffe; Keiserinden lader saa paa sin elskværdige Maade Herrerne vide, at de kunne begive sig til Bogværelserne, hvorpaa hun ledsages af Damerne til sin Privatsalon. Kl. 10 kommer Besøgerne tilbage. Keiseren har faaet

Utne i Hardanger. (Efter Originaltegning.)

sig et Parti og nu dandses efter Piano. Kl. 11 drikkes Thee. Ved Midnat gjør Keiserinden en dyb Reverents for den hele Forsamling og trækker sig tilbage. Keiseren forlader Selskabet nogen Tid efter. Gjæsterne blive i Salonen saalænge det behager dem.

Næste Dag spiser enhver Frokost paa sit Værelse og gjør forøvrigt hvad han lyster. Kl. 11 er Jagt. I Tirsdags jagede Keiseren med ni Herrer, blandt hvilke Hertugerne af Moskwa og Magenta. Vildtet var sammenjaget af hundrede Jægere, og efterat Hans Majestæt havde affyret det første Skud, faldt Harer, Fasaner og Agerhøns ned som Hagel. Keiseren har under disse Jagter til sin Disposition 10 Geværer, som lades af en Underofficier og overrækkes af en Kammerherre. Enhver, der er tilsagt til Jagten, har ligeledes flere Geværer at raade over. Efter en Times Jagt spises Frokost under fri Himmel. Jægere og Militære faa ogsaa sit Maaltid samt Cigarer. Kl. 1 begynder Jagten igjen og varer til Kl. 3. Forrige Thorsdag faldt 1033 Stykker forskjelligt Vildt, hvoraf Keiseren havde skudt 693, Hertugen af Moskowa 160, Fould 92.

Af denne Hekatombe i Vildt gik en stor Deel til Hospitalerne. Hver af de tjenende Jægere fik en Hare. Resten gik til det keiserlige Kjøkken.

I Paris har der dannet sig en Dameforening, kaldet „Biernes Korporation". Disse Bier have ingen Braad, de betjene sig ikke af to rappe Vinger for at komme fra Plante til Plante; de have med de flittige Dyr, hvis Billede findes i den keiserlige Kaabe, blot tilfælles Udholdenheden i at arbeide, og lade sig ligesom Bierne næsten ikke gribe. Det er et Selskab af Damer, der ved Haandarbeider ville forøge det huslige Budget, uden derved at ydmyge Huusfaderen, der nu engang har Trældyr-Rollen i Selskabet. Penelope var ogsaa en flittig Arbeiderske, men hun sprættede i sin Mands Interesse op igjen om Natten, hvad hun syede om Dagen. Parises nye Peneloper arbeider ogsaa i Mandens Interesse, men de sprætte ikke op igjen. De sidde i sit elegante Boudoir med et smukt Arbeide i Haanden. Manden gaar ind og ud og seer det, og aner ikke dets endelige Bestemmelse, der er efterhaanden at glatte Folderne i hans Pande.

At arbeide er let, men at sælge er lettere sagt end gjort. Hvor skal Damen gaa hen med sit Arbeide? De sædvanlige Industriforeninger tage blot anerkjendt fattige Kvinders Arbeider, og Manden vilde blive rasende, erfarede han, at hans Kone havde falbudt sit Arbeide, hvorimod han ikke erkyndiger sig om, hvorvidt hendes flittige Haand har skaffet et Tilskud til Huusholdningen, der for hvert Aar i Paris bliver dyrere, saa at man ofte hører sige, at Halvparten af Ægtemænd gaa omkring tyngede af Næringssorger. Vidende alt dette til Punkt og Prikke, har nogle fornemme Damer sat sig i Spidsen for et Selskab, der har til Formaal, at fremme Salget af saadanne Arbeider, som ikke kunne komme ind under nogen af de sædvanlige Kategorier og som indsendes anonymt til Selskabet. Man har leiet en smuk Butik midt i Staden, hvori de indsendte Arbeider skulle udstilles og fra 15de December sælges to Gange ugentlig. Prindsesse Murat er blandt Patronesserne. Det er ingen vindesyg Spekulation, blot som sagt et Middel til at skaffe de Damer, der ville arbeide, Arbeidets Løn. Hemmeligheden bevares strengt. Den arbeidende Dame er ikke engang kjendt af Foreningens Bestyrerinde: hun bliver Medlem af Korporationen, ligesom man bliver Nonne, under sit Døbenavn. Man indsender blot sit Arbeide under et Mærke, som man faar ved Indtrædelsen, sætter Prisen paa, faar en Kvittering for Modtagelsen, hvorpaa Arbeidet udstilles i den elegante Boutik og sælges af Betjente, øvede i Salg.

Selskabet omfattes med stor Interesse, ikke alene

Jul i Norge.

(Efter Originaltegning.)

af Kvinderne; flere Mænd have indsendt Gaver dertil, og man haaber at danne et Fond, der vil tillade Selskabet at give de Damer, der ønske det, Forskud paa indleverede Arbeider. — Det er en Art Selskaber, som let kan danne sig overalt, og hvorom Beretningen maaskee kan vække Opmærksomhed hos Bladets Læserinder.

Paris's Forvandlinger blive snart ligesom Eventyrets. Anmelderen søgte en af Paris's gryende Berømtheder, hvis Navn er Mlle. Boyer, der er interessant nok til at man for hendes Skyld passerede forbi den saakaldte buttes Chaumont, hvorhen man i mange Aar har ført Paris's Smuds. „Damen holder politiske Forelæsninger i Florents," hed det; men Expeditionen var dog ikke spildt, thi hvor Anmelderens Øie søgte den hæslige Høi, der stod i slet Ry, da den fordum var Galgeplads, fandt han — en herlig Park. Ja, det Sted er nu et Paradiis, som ifjor var Smudsbakke og som endnu tidligere var Galgebakke, hvor man ikke alene hang Spidsbuben op, men lod ham dingle, indtil Forraadnelsen indfandt sig. Under Ludvig den Ellevte hang ofte indtil 60 Liig paa den afskyede Høi. Det er snart Keiseren, snart Paris's Maire, Baron Hausmann, der giver Stødet til disse Eventyr-Forvandlinger; men den egentlige Skaber af de største Undere er en Ingeniør fra Bordeaux, Alphaud. Det er ham, der har skabt Boulogneskoven og Champs Elysées og samtlige Squarer. For disse sidste skylde Pariserne ham en særskilt Tak. Det var Planen at holde dem lukkede for Publikum ligesom andetsteds, men Alphaud paastod, at et galant Folk, der hylder Kvinderne og giver dem en Plads i Samfundet, som intet andet Folk, ogsaa vilde respektere Blomster, og Erfaring har viist, at han heri ikke tog feil. Alphaud er en stor Botaniker. Han har akklimatiseret i Paris's Parker tre Millioner exotiske Væxter, men man taler ikke om, hvilke Summer herpaa ere anvendte. Naar man gaar i Champs Elysées, drømmer man ikke om, at de altid grønne Buske og Væxter, der ikke høre hjemme under Frankrigs Himmel, repræsentere en Kapital. Alphaud leger med Vanskeligheder, byder efter Lyst og Lune over Luft, Rum og Vand. Hvad han for Øieblikket skaber af Parker og Haver omkring den vordende Udstillingsbygning, vil mere end Een af Bladets Læsere kunne bedømme, naar en gunstig Stjerne ad Aare fører ham til Paris.

I Monitøren læser man, at to Albinos ere fødte i Hotel Dieu, det store Hospital. Dette er noget Nyt i Paris. Racen fandtes først ved Mundingen af Ganges; senere have Albinos ogsaa forekommet i Schweitz samt ved Bredderne af Rhinen. De nyfødte Albinos i Hotel Dieu ere melkehvide, livagtige, med røde Øine uden Øienhaar, der ligne Kaniners, og som ere saa svage, at de ikke taale Solens Skin, hvorfor Albinos aldrig kan gaa ud om Dagen; men derfor see de ogsaa i Mørket saa godt som Uglen. Videnskaben benægter dette, men Erfaring siger jo. I Tusmørket er deres Syn vitterligt skarpere end andre Menneskers. Deres Haar er hvidt, dog ikke som Oldingens, det er snarere hvid Uld. Nogle paastaa, at Albinos er Frugten af Negeres og Hvides Forening. Man har søgt Grunden til Papirhuden, de røde Øine og Uldhaaret i den Sygdom, som kaldes „den hvide Spedalskhed", hvorfor Negrene er udsatte og tit gjør den sorte Hud hvid. Mandlige Albinos ere uden Afkom, Kvinderne kunne blive Mødre. Samtlige ere de blide som Duer. I Afrika mishandles de af de Vilde.

En anden Notits i Monitøren, som har bragt Anmelderen til at rode om i nye og gamle Bøger, lyder saa:

„Trøflerne have vist sig paa Perigeux Marked."

Trøflerne? Hvor komme de fra? Hvor høre de hjemme? Hvorfor ere de saa dyre? vare de Spørgsmaal, som opstod under Læsningen af denne Notits.

De fleste Læsere have vel smagt eller seet eller idetmindste hørt nævne Trøfler, denne Lækkerbidsken, som fra 1815 til 1830 blot kom paa fyrstelige Tafler, men som senere have demokratiseret sig og nu kunne nydes, uden at man derfor just har nødig at være Millionær. Skjøndt Trøflene vare vel kjendte af de Gamle og ikke extra dyre — man har fundet Afbildninger af Trøfler paa flere gamle Mynter — var den, Gud ved hvorfor, bleven en saadan Sjeldenhed, at den længe var ligesaa dyr som Guld og Ambra. Man kjender tre Sorter: Den hvide italienske, som dog foragtes af den gastronomiske Verden, den røde, som voxer lidt overalt, men som ligeledes nyder liden Agt, og den sorte, Kjøkkenets Diamant. Denne er udelukkende et fransk Produkt. Den kostbare Rod er skjult dybt i Jorden, og selsomt nok er det Svinet, hvis Kjød den fortrinsvis er kaldet til at krydre, som lugter den under Jordlaget, og som dresseres til at holde Jagt efter den. Trøffeljægeren gaar ud ved Daggry med sit Svin, som han lader gaa foran sig efter eget Tykke; Svinet lugter og snøfter paa Jorden, gaar ligegyldig videre, hvor ingen Trøfler findes, men standser med en egen velbehagelig Gryhnten der, hvor dets Næse lugter den elskede Rod, og giver sig ivrig til at rode i Jorden med sit Tryne. Trøflen ligger over en halv Alen under Jorden, og intet Menneske kan lugte den. Jægerens Opgave er at lade Svinet rode, indtil Trøflen er funden og ligger blottet, samt selv hurtig gribe til, inden Dyret tager den til Indtægt for egen Regning. Trøflen er vanskelig at fordøie og maa nydes med Moderation; nervøse Folk skulde aldeles ikke spise den. Beviset paa dens Ufordøielighed er, at den ikke opløser sig i Vand, om den ogsaa staar deri i 6 Maaneder og bliver haard som Horn i Spiritus. Naturforskerne ere uenige om hvorledes denne Art Champignon forplanter sig, som fødes og dør i Jordens Skjød. Man finder Trøflen i Lerjord, paa fugtige Steder i Skovenes Nærhed, under Popler, Pile, Birke og visse Ege. Den findes talrigt i Perigord og Gascogne, hvis Rigdom den udgjør. Den Atmosphære, der omgiver Trøflen, virker skadeligt paa Træer og Planter, og det er maaske denne Træernes Hensygnen under Trøflens Paavirkning, der har fremkaldt den Paastand af en Schweitzer, at Trøflen er en underjordisk Bastard, frembragt af Tipulens, en Art Myggs Stik paa visse Eges Rødder. Det skulde være selsomt, om denne Kjøkkenets Perle skulde være fremkaldt af en Fornærmelse, en ussel Myg har tilladt sig mod Træernes Konge. Denne Art Myg figurerer i alle Fald i enkelte Naturhistorier under Navnet: Tipulle truffigene.

Paa Udstillingsbygningerne arbeides Nat og Dag og Vantroes Paastand, at det uhyre Herkulesværk umulig kan komme istand til 1867, synes at skulle blive til Vind. Med hvilken Hurtighed det storartede Foretagende skrider frem, kan man gjøre sig et Begreb om naar man hører, at samtlige Bygninger nu ere under Tag, og at 1ste August 1865 endnu ingen endelig Beslutning var taget om, hvor de skulle ligge. Hvor det gigantiske Collosseum idag 4de Decbr. hæver sig, var ifjor i Oktober Maaned endnu militære Øvelser. Det er en Række Gallerier, som med Undtagelse af to alle ere af Jern og saa lette, at de synes at svæve i Luften. Naar man træder ind i Bygningen gjennem en af de 16 store Døre, har man foran sig det Galleri, der er bestemt for alle Landes Levnetsmidler og deres Tilberedelse. Her regjere Restauratørerne. Det næste er for Maskinerne, til hvis uhyre Vinduer har været anvendt 67,000 Kvadratalen Glasskiver. En Kirke skal fremvise Alt hvad der hører til Kultus og et Theater hvad der hører Theatervæsenet til. Flere Nationer have allerede taget i Besiddelse det dem indrømmede Terræn. Rusland har faaet saamegen Plads, at det lader konstruere Modeller af alle sine forskjellige Folkeslags Boliger og tillige sende Prøver af alle sine fjerneste Himmelstrøgs Hesteracer. Ligesom til Londonnerudstillingen sendes fra Melbourne en Pyramide, der repræsenterer alt det i Kalifornien i de sidste 15 Aar producerede Guld. Trophæens Høide bliver 59 Fod 10 Tommer, Basis 10 Fod Kvadrat. Var alt det producerede Guld samlet, vilde det indtage denne Plads. Fra Kalifornien er allerede kommen Skal af Østers, fiskede i det indiske Hav. Skallene ere halvanden Alen lange og tre Kvarter brede. Det vilde være kuriøsere at see Dyret selv.

To Bøger ville blive seede med særlig Interesse. Den ene er en liden Bog, trykt i Tuillerierne af den keiserlige Prinds, der ligesom alle franske Monarker skal lære et Haandværk og selv har valgt Bogtrykkeriet. Ludvig den 15de og 16de havde begge Barnepresser i Versailles. Den anden Bog er en ældgammel Raritet, sendt af det belgiske Senats Præsident, Prindsen af Ligne. Det er en Bog, som hverken er Manuskript eller Tryk, og som fører Titel: „Liber Passionis nostri Jesu Christi". Samtlige Bogstaver ere udskaarne i hvid Velin og klæbede paa blaat Papir og Læsningen paastaaes at være ligesaa let som den bedste Tryk.

Mellem de mange andre Rariteter er Synaalen, der træder sig selv, Enfile aiguille. Det er et lidet Instrument, hvor man stikker Synaalen, som kommer ud igjen med Traaden i Øiet. At faa en Kamel til at gaa igjennem en Synaals Øie er en traditionel Umulighed, men iblinde at faa en Traad til at gaa ind i det fineste Synaaløie er en af vor Tids Mirakler.

Fra Amerika meldes, at Mormonernes Pavepræsident har ladet bygge et Theater, hvis Pragt overgaar alle amerikanske Theatres. Skuespillere, Sangere og Dandsere siges derhos at være af første Rang, skjøndt lutter Amatører, thi Brigham Young lønner ikke sine Kunstnere; Theatret skal tvertimod føde Præsterne. — Man forudser Vanskeligheder for Mormonerne, da den næste Kongres siges at ville beskjæftige sig med Polygamiet, som dog ikke er en Part af Mormonernes Troeslære, men blot tilladt, og som begynder at blive ilde anseet, efter at en Mængde Christne have nedsat sig ved Saltsøen.

Et utrykt Riim af Peder Dass.

(En Tavle, der hænger i Sakristiet i Nesne Kirke.)

Liig Lagen

Frembaaren at indsvøbe Den Meget Hæderlig Vellærde, I Gud Opliuste, hos Gud Velkjente af Gud Høiachte oc til Gud Kjærkomne Salig Mands Hr. Hendrich Hendrichsøn-Dinclows fordum Menighedernes Sjælesørger og weiuisere udi Næsne og Raens*) Sogner Hans Berømelig Nafn Røchte og Hukommelse Oc det for Verden og alle retsindige Øien fremstilte Sammen Syed og wirchet af hans Efterkommere Peter Das:

Her hviler vor Dinclowius
Den værdig og vellærde
Han som et skinnend Verdens Lius
Guds Menighed regjerde
I Throndhjem er hans Fødestad
Der er hans Blodsforvante
Der blev han ved en Hellig-Bad
En Christi Green og Plante
Der blev han sat til Skolegang
Latinske Maal at lære
Og under Tuchtemesters Tvang
Sin Ungdoms Tid at være
Hans Læsnings Bog oc Studium
Ham stedse var for Øye
Saa Skolemester lod hans Rom
Aar efter Aar ophøye
Hand steg alt op oc op med Magt
Paa boglig Konsters Trappe
Indtil hans Skuldre blev paalagt
Den smukke Degnekappe
Der nu den straalend Himmels Sooll
Ifra hans Fødsels Minde
Omløbet har sin Cirkel Pool
Ved een og tive Sinde
Da blev vor Dinclow dyctig kjent
Til Kjøbenhafn at fare
Og med Rectoris Pas forsent
Til den hoylærde Skare
Hvor han blev til Examenført
Oc svared for sig rigtig
For hvis han havde læst oc hørt
Som fyndigt var og wictig
Da fik han Navn oc Borger-eed
I Protokol indskrefuen
Och er saa med goed beskied
En Studiosus blefuen
Och saa som att hans Majestæt
Vor Stands tilflucht og skygge
Paa Kiøbenhafns Communitet
Et Kloster lad opbygge
Och dertil riig Præbende gaff
Som aldrig legges øde
At hundrede sig der ud-af
Opholde ska (sic) och føde
Vor Dinclow straks ved Løckens vold
Den Naade kom at nyde
At Mand for ham til Lifs Ophold
Det Kloster- Brød (lod?) bryde
Som han med daglig Disputats
Sin Lærdoms Prøv mon give
Blev ham paa sist decani pladts
Tilagt med Sjæte skifue (sic)
Imidlertid hand flitig laa
I Skrift og skiøne Bøger
Sin Bibel han oplade lod
Och Herrens Veie læse
Han viste grant och vel forstod
Gudtz Kundskab var den bedste
At kjende Gud den Visdom er
Der bringer gunst og ære
Den Mand er alt Guds Rige nær
Som Herrens Bud vil lære
Hand skrev sig ind til Attestats
Der hand sig dyctig kjendte
Hand sig bratt fich Laudatz
Den hand och vel fortjente
Der findes testimonia
Indlagt i god Forvaring
Der findes Sort paa Hvidt derfra
Som derom gjør Forklaring
Der finder Pas og fuld Beskied
Af lærde Mænd paaskrevit
Der findes Bref og segel med
Om hvis hand der har drefuit
Der Solen fich om Verden trind
Sin Kaaß tre Gange jage
Da kom i vor Dinclowi Sind
Til Norge hjem at drage

Saa snart han kom straks stod et Brød
Ham aaben (?) og tilrede
Den salig Mand den Løcke nød
Gud vil det saa tilstede
Ærværdig og vellærd Hr. Jens [1])
Af Torkils Rod og Stamme
Ham kalde lod og gav Consens
Han ville ham anamme
At han hos ham i Herrens Ord
Medtjener vilde være
Och nøies med den disk og bord
Gud Huset mon beskjære
Han waer tilfreds och tog det an
Blef dertil ordineret
Och for Hr. Jensis Capellan
I Kirken proclameret
Han som en Tjener vel anstod
Ey spared sveed och møye
Men al sin Flid anvende lod
Sin Gud en Brud at føye
Sin Gud, sit folch, sin hosbund god
Han hædret allenlunde

---

*) Raen d. e. Ranen-Hemnæs og Mo Præstegjælde.
1) Hr. Jens Krabbe.

Opvarted hvis han var betroed
Med al den acht han kunde
Der tre Aars Tid forskinnet vaer
Tildrog der sig og hændet
At Hr. Nils [1]) Krabbis Løb och Aar
Fuldløbet blef och endet
Gudtz hand falt af og segnet ned
hand lod hans Liig begrafue
Hr. Dinclow kom udi hans ted
Gud ville det saa lafve
Da Folket vaer bedrøfuit mest
Och Ovinden sad en Enke
Da ville Gud en anden Pr æ
Sin Menigheder schienche
Hr Dinclow ved den samme død
Fich Formands Kald och Kone
Det ene blef ham dagligt Brød
Det andet daglig Krone
Gud lønnet hans Arbeide vell
Gud lindret hendes smerte
Han blef sin Gjertruds halve sjæl
Och Gjertrud blef hans hjerte
De vaer hver-anden hjerte-tro
Som Børn saa kjerlig lefde
Der blef eet Kjød som før var to
Gudtz bud den Pligt udkrefde (?)
Der Dinclows Aar udløbet waer
Siu ni och tjufvegange
Da sang man for de æcte Par
De første Brude Sange
Besad derefter frem och frem
Et roligt Huus og Sæde
I trediv Aar og moren fem
Sit folch og sig til Glæde
I samme fem och tredef Aar
Han som en flitig Hyrde
Opvarted sine Kjerke-Faar
Ey uden sveed och byrde
De tunge Reyser ofuer Søe
I Storm och stærche slafuer [2])
Hans Haar bepudret (?) med det Frø
Tilkjøbs (?) Neptunus hafuer
Den Fjorde-Kjæft, det grumme Gab
Den lange Raens strube
Ham gjorde ret (?) et Helze-Drab
Och væded tidt hans slube [3])
Den strænge kuld och vinterveg
Har vasket braf hans kjøler
Thi Nordlands Præster dandser ei
Paa Roser og Violer
Den Dønnis [4]) Vey slog ey och feyl
Naar Sjonen [5]) tog at blæse
Den udad gaf et buget Segl
Men indad Pust i Næse

Saa tunge Reiser hid og did
Den salig Mand maat lide
Doch længe før den loflig [6]) tid
hans locker gjordis hvide
Angaaend Kald och embeds plict
Da spørg de dybe Dale
Spørg høye Fjeld och andet sligt
De skal ham Dyd udtale
Och hvis Du til den høye knold [7])
ved Nesne raabe skulde
Forvist hand om hans lifs forhold
Et Echo gaf tilfulde
Et Echo som ret frydelig
Af Kampen [8]) skal udbrøste
At Folchens Ørne skulle sig
Ved samme liu forløste
Neys Naaens fjord saa stor den er
Paa tværs og langs igjennem
Spørg dennem ad der bøger [9]) der
Neys ind och spør kun dennem
Spørg dem, med hvad et proff de vil
Sin Præst i Graffuen hædre
Hvad gjælder de der svarer til
Och sige Gud os bedre
Gud bedre os elendig folck
For voris præst vi safned
Vor kjære Præst vor gode Tolch
Som os altid omfafnet
Gud glæde ham, gud vær ham blid
For hvert gudtz Ord han talte
Gud glæ(de) ham til evig Tid
For os han tit husvalte
Gud glæde ham for hvert den Dag
Han for vor sjæle stræfued
Ak har det værit Guds behag
Han længer maatte leffuet
Hvad skal du nu (Dig) tage til
Du sjuge krop och svage
Hvad er din Raad, hvem er som vil
Din Sjugdom sig antage
Den dig tilforne Plaaster gaff
Er nu alt død och borte
Hand er alt i den sorte graff
Der viste hvad du skorte
Hvor tit paa dig lod han sin Cuur
Foruden Løn spendere
Hvor vil du sjuge Creatur
Slig Læge finde mere
Kom nogen Mand och bar et bud
At sjug var søn och dotter

1) Er vel Feilskrift for Jens.
2) Vindflage ɔ: Vindstød.
3) Slube ell. Slupe ɔ: et Fartøi af Middelsstørrelse, mellem Baad og Jægt.
4) Dønnes Annex til Nesne.
5) Sjonen, en veirhaard Fjord i Nesne Præstegjeld.
6) leffig — loffig?
7) Knold ɔ: Bergknold.
8) Kamp betyder nok her (ligesom i Gudbrandsdalen) et Bjerg.
9) bygger?

Straks sendte han godvillia ud
Sin Krukker glass och potter
Kom Nogen ind och klaged saa
Min Ovinde pines saare
Straks lod han dem Recepter saa
Som dertil tjenlig vaare
Bleff Nogen i sin Arm och Been
Af Øks och Kniv skamferit
Straks viste han til deres Meen
Et Plaster som curerit
Han gaff Alt hvad de bad ham om
Alt var det noksaa dyre
Men den Betaling han bekom
Den kunde han vel styre
Næst Gud blef Mangen hjulpen tit
Och kom ved ham paa fode
Men fik ey Blaffert eller Hvidt
For al sin Cuur og gode
Nu vel hos Dig blef ubetaelt
O salig sjæl, o skjønne
Hos Gud det dig forskyldes alt
Han skal det vel belønne
O Dinclow o retskafne Mand
Hvad Blomster skal jeg sanke
Hvormed Din Graf bestrøis kand
Dit Nafn til Eftertanke
Din Pris omskjønt jeg tier quær
Skal ey med Kroppen slumme
Men Dig skal gifuis det især
Som gifuis alle Fromme

At naar du ey self lefue kand
Da skal din dyd da lefue
Hvorved du skalt i vores land
Til Verdens Ende svæve (?)
Din blomstris skal och bære løff
Naar du est dybt i Dvale
Den skal naar du est vorden Støff
Ey lade aff at tale
At folch som er til Werden hid (?)
Ukommen och u-grode
Dem sigis kan i deris tid
Hvad Mand paa Nesne bode
Och alt saa længe Kierchen staar
Da høris skal den Tone
Her ligger den, hvis is-graa Haar
var Nesne bønders Krone
En Mand som acted Verdens Godtz
For Skarn och idre Skade
Imod sin frelsers Jesu Roes
Sin høyeste Sjæle-bade
Ti Gud var hammen nefnt och kjent
I leye seng och Sæde
Til Gud var alt hans hjerte vent
I Gud var al hans Glæde
Her ligger den hvis ord och eed
I Sandheds Sol var sicted
Sowiiget ey en nagels bred
Fra det han sig forplicted
Hans Ja vaer Ja och blev et Ja
Man kund sig paa forlade
Han gich ey sine Løfter fra
Waer det ham en til Skade
Her ligger en retfærdig Lem
Den stillist Mand i Landet
Ja hafde fire slige Mænd
Vært (?) i Gomorra funden
Forvist det hafde blifuen end
Paa denne Dag ubrunden
Men achde Fromme falder hen
Guds Palmer snart oprochis
De styge Tidtzler staar igjen
Och deris Ondskab lockis
Guds Olietræer paa Libanon
Udhugis mest och ødis
Men Tornebuschen fanger mon
Och Klinten groer och grødis
Nu wel dem verden hafuer kjær
Lad verden dem beholde
Men dem af Herren elschet er
Lad Herren dem i Wolde
Hvi schule Jorden eye den
Den Herren sjelfuer frelste
Men Gud ey saa Sin egen Ven
Den han saa meget elskte
Ett Laan man jo sin Eyermand
Uskad igjen hjemfører
Den schich er gjengs i alle land
Gif Gud det Gud tilhører
Welan du Christi Tjener tro
Blif i din Herres Glæde
Blif hos Din Fader i hans Ro
Der er saa trygt et Sæde
Du skal der se Guds Engleflok
Som Dig velkommen bede
Der . . Dig Tjenis (sic) ære nok [1])
Som Dig staaer tilrede
Den Gud Du her prædichet har
Du hisset kanst beschue
Du saaest ham før som i et Glar
Men nu hans ansigts lue
Den soll ey mere løber ned
Ei slockis skal Din Locte
Du skal ey udi Evighed
For nogen Pine frochte
Al Sorg er endt, al Jammer endt
Oc ingen fare dig hæfter
Wor Dinclow er i weyen sendt
Vi andre kommer efter.

1) Konjektur: der skal dig times Ære nok.

Literatur og Kunst.

En Sommer i Island. Reiseskildring af C. W Paijkull, Docent i Geologi ved Universitetet i Upsala. 1ste Hefte. Kbh. 1866. 80 S. st. 8vo med Kart, Lithograpi og flere Træsnit i Texten. Forlagsbureauet. 42 Sk. — Det Arbeide, der her udgaar paa Dansk samtidig med den svenske Original, er Frugten af en Reise til Island, som Docent Paijkull foretog i Sommeren 1865. Det er en interessant Reisebeskrivelse, affattet i en populær Form og rigt udstyret med oplysende Tegninger. Island er i de sidste Aar blevet besøgt af mange fremmede Videnskabsmænd (Tydskere, Englændere og Franskmænd), der have meddeelt Resultatet af sine Jagttagelser over dette interessante Land i omfangsrige Værker. Men i vort Sprog savnedes et saadant nyere Værk over Island, uagtet Kundskaben om det synes at have størst Vigtighed og Interesse for Danmark, hvis Biland det er, og for Norge, hvis Kolonialland det saalænge har været *). I Paijkulls underholdende og lærerige Reisebeskrivelse vil den store Almeenhed inden de tre skandinaviske Riger have bekvem Anledning til at lære at kjende Landet og Folket, saaledes som begge i Nutiden fremstille sig for Granskeren og Jagttageren. I Bogens første Kapitel antyder Forfatteren kort og træffende Maalet for sin Reise og det derved vundne Udbytte. „Island," siger han, „er et gammelt Sagnland, saavel paa Grund af dets sagnrige Naturmærkværdigheder som ved dets skrevne Sagn. Dets Befolkning, der er udsprungen fra den skandinaviske Folkestamme, og nu snart i et Aartusinde har vedligeholdt sit gamle Sprog og sine gamle Sæder, dog naturligviis formildede af Christendommen og Tidsaanden, samt sin gamle Frihedskjærlighed indtager, skjønt ringe i Antal, alligevel en Plads blandt Jordens mere oplyste Folkeslag; opelskede af en skabende Natur, aabne de stolte Naturmærkværdigheder, Jøklerne eller Sneefjeldene, de varme Kilder, Vulkanerne og Lavastrømmene, Gruus- og Sandørkenerne, de rivende Floder og det omgivende Hav en uudtømmelig Mark for Beundring og Forskning. Island er et Mindernes Land, thi næsten hver Plet der har sin Historie, skreven af Menneskehaand; men det er ogsaa en opslagen Naturens Bog, et Land, hvor Jordskorpens Dannelse og Omdannelse foregaa i saa store Omrids, at nogle faa Aar ofte kunne være tilstrækkelige til tydeligt at lade Jagttageren mærke den omdannende Krafts Virkninger. Dette har sin Betydning for den videnskabelige Forskning, thi Skriften maa jo blive langt lettere at tyde, naar den samme Person kommer til at læse baade dens Alphabet og dens Linieskrift, end naar det ene Aarhundrede skal læse Alphabetet og det andet skal stille det sammen til Linier. Island er derfor et Land af særdeles fremragende Betydning for den videnskabelige Forskning; for Nordboen er det jo et nært Slægtland, et Broderland, som han maa have Interesse af at lære at kjende paa nært Hold. — Da jeg bestemte mig til at gjøre en Reise til Island i Sommeren 1865, spurgte mine Venner mig herhjemme: Hvorfor reiser Du ikke hellere til Italien? — thi Valget stod mig dengang frit; jeg tvivler sandelig ikke om, at, havde jeg styret min Kours til dette Land,

„hvor Druen gløder og Orangen blomstrer,"

var jeg ogsaa med Henrykkelse og Savn vendt tilbage fra denne Udflugt; men mit Sommerophold i Island har dog beredet mig saa mange store Nydelser ved Beskuelsen af skjønne og lærerige Naturscener og ved Omgang med elskværdige Mennesker, at jeg høilig vilde have angret, hvis jeg havde ladet den sydlige Sirene lokke mig, istedetfor at følge Magnetnaalens og mit Indres Tiltrækning mod Nord. Men det staar fast, at i en vis Henseende er det et Eventyrliv at reise i Island, og man maa have et aabent Øie for de Lærdomme, som den raa, under Omdannelse værende Jordskorpe kan bibringe En, for ikke at trættes ved Ørkenens Eensformighed, Fjeldenes og Hedernes Nøgenhed og Vanskelighed at færdes paa, de rindende Vandes Mængde og andre Besværligheder, som møde paa denne Reise. Ofte har jeg, naar jeg i eensomme Timer var fastnaglet til Hestens Ryg og sprængte frem over uhyre Ørkenstrækninger, hvor ikke et Græsstraa mindede om en levende Natur, tænkt paa Ørkenens Araber, med hvis Liv Islænderens i visse Retninger har Lighed; thi hos denne er Hesten ligesom hos hiin den trofaste Ledsager; Islænderen kommer ingen Vei uden sin Hest, svigter den ham, kan hans Liv tidt være i Fare; ofte maa den bære ham over lange ufrugtbare Strækninger, hvor der knapt findes lidt usselt Græs til at stille dens Hunger. Een Fordeel har dog den islandske Hest for sin arabiske Ørkenbroder: den savner sjelden Vand. — Paa de efterfølgende Blade er det min Agt, at søge at give Læseren en saavidt muligt tro Skildring af Islands Natur, dets Folkecharakteer, Sæder og Skikke, idet jeg berører dets politiske og merkantile Forhold, forsaavidt det kan skee indenfor en almeenfattelig Fremstilling. Desuden ville de almindeligere Forhold, som jeg blev Vidne til paa min Reise gjennem Landet, ogsaa indtage nogen Plads." — Værket, der udstyres med megen Elegance, udgaar i 4 Hefter. Den med 1ste Hefte følgende Lithographi er et Prospekt af Rejkjavik. Hvert af de følgende Hefter vil ligeledes ledsages af en Lithographi. Træsnittene ere fortrinlig udførte og ville udgjøre omtrent tredive i Tallet.

— Umiddelbart efterat Danskeren Listow har meddeelt sine Landsmænd en efter deres Paastand høist fornøden Nøgle til Forstaaelsen af den nyere norske Skjønliteratur, har Bibliotheksassistent V. Fausbøll under Pseudonymet V. Kristiansen udgivet nogle interessante Bidrag til en „**Ordbog over Gadesproget og saakaldt daglig Tale**, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henviisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog." (Hagerups Forlag, Kbh. 1866. XII, 440 S. 8vo, 1½ Spd.) For os har et saadant Arbeide vel ikke den praktiske Betydning som for de Danske, hvem Forf. her gjør opmærksom paa det „Gadesprog", der bør „bandlyses fra ethvert godt Selskab og overlades til Gadedrenge og de Grundtvigianere, i hvis Smag det falder". Thi neppe falder det nu mere Nogen ind — hvad som det før, hvis de gamle Norskhedsmænds Vidnesbyrd staar til Troende, ikke har været ganske frit for — med det ophøiede Formaal at „lære Sprov'et" at forsire sin Tale med afdankede kjøbenhavnske, for alle andre Skabninger uforstaaelige Ordspil og Fraser. For os vilde det nemlig være ligesaa

*) Prof. Th. Kjerulf, der ligesom Paijkull har undersøgt Island i geologisk Henseende, har vistnok leilighedsviis givet interessante Skizzer fra sit Ophold der, men ingen sammenhangende Skildring af Landets eiendommelige Natur og Forholde.

ubegribeligt som Arabisk at høre f. Ex. anvendt „aale" i Betydning af gjøre tilskamme, „blisset" (beruset), „fløite for" (indsmigre sig hos), „Gruus" (Tugtelse), „Gryn" (Penge), „Hundehvalp" (1/4 Flaske Rødviin), „Jern" (et kraftigt Menneske), „smøre sin Lire" (sørge for sin egen Fordeel), „give En sit Livsbrød" (tage En afdage), „gaa med Lodder" (udføres med uærlige Midler), „mankeerlig" (ærgerlig), „mussig" (fortrædelig) osv. osv. Den Art Literatur, i hvilken disse og lignende Udtryk forekomme, er naturligviis beregnet paa Øieblikket og det enkelte Sted, saa for den Sags Skyld ville de neppe trænge nogen Ordbog. En Undtagelse bliver man rigtignok vaer allerede ved et løseligt Gjennemsyn af Autors Citater: det er den Forfatter, der ved Siden af „Folkets Nisse" øiensynlig har været hans rigeste Kilde, N. F. S. Grundtvig. Til Nød kan man vel i de fleste Tilfælde af Sammenhængen gjætte sig til Betydningen af de mange barokke Ord, som vi næsten paa hver Side møde citerede især af G.s Oversættelse af Saxo; men hvor Meningen ikke er ganske klar, kan man nok føle sig fristet til at raadspørge Ordbogen om Betydningen af Udtryk som „Agter-Castel" (ρουμπε), „spille Bas" (behandle vilkaarlig), „bralle sig" (tale høirøstet), „brøsig" (hovmodig), „bælle sig" (fylde sin Bug) osv. Flere af de i Lexikonet anførte Ord ere illustrerede med ret morsomme Forklaringer og Exempler. Under „Helvede" finder man saaledes at „af tre Kaffehuse i Skindergade, som fortrinsvis besøges af Studenter, kaldes det ene Helvede, det andet Himmerig og det tredie Skjærsilden. Helvede er det ældste og Skjærsilden det yngste. Værten i Himmerig kaldes „vor Herre"; han har forøvrigt før været Vært i Helvede." Ordet Sold sees at have en Masse Derivata, saasom at solde, forsoldet, Soldebroder, Soldefader, Soldemester, Solder, Solderi, Solderist, hvilket sidstes Betydning oplyses af følgende rørende Henvendelse til Læseren: „Kjære Læser! Gjør Dit til at skaffe denne Bog en god Afsætning, thi Forfatteren er din Broder, en gammel Solderist, der høiligen trænger til gode Venners Hjælp, desformedelst at han har i Sinde at gifte sig og blive et skikkeligt Menneske. V. Kristiansen"

— Af **Dansk Maanedsskrift**, redigeret af Dr. Steenstrup, er udkommet 2det Binds 6te Hefte for 1866, hvormed Aargangen er sluttet. Heftet optages af første Afsnit af en længere Afhandling af Cand. theol. E. Schebel, betitlet „Pavedømmet under Pius IX.", samt af nogle ganske oplysende „Notitser" om den danske Statsgjæld. Deraf sees, at Statsgjælden, som 1746 var blot 2½ Mill. Rdlr., 1784 var voxet til 29 Mill foruden 16 Mill. Seddelgjæld; 1807 42 Mill. foruden 26 Mill. i Seddelgjæld; fra 1807—14 voxede Statsgjælden til det Tredobbelte og udgjorde ved Reduktionen 142 Millioner. I 1830—35 ansloges Gjælden til 130 Mill., men var 1847 bragt ned til noget over 106 Mill. Især ved Krigen 1848—50 fik Statsgjælden en ny Tilvæxt, saa den i 1854 udgjorde mellem 124 og 125 Mill. Uagtet de store Jernbanelaan var den ved sidste Krigs Udbrud atter bragt ned til 104 Mill., men er nu i Anledning af Krigen og deraf flydende Erstatninger samt senere Jernbanelaan voxet til 131—132 Mill, hvoraf henved de to Trediedele er indenlandsk, Resten udenlandsk Gjæld.

— Som Separat-Aftryk af „Norsk Magazin for Lægevidenskaben" er hos Feilberg & Landmark udkommet **Betragtninger angaaende Forplantelsen af den ondartede Cholera** og de mod samme anvendte Forebyggelsesmidler ved Professor Dr. F. C. Faye. (November 1866.) 46 S. 8vo. — Skriftet bestaar af et i Oktobor sidstleden holdt Foredrag i det norske medicinske Selskab tilligemed Uddrag af de ved samme foranledigede Diskussioner, samt Redegjørelse for Forf.s Standpunkt i Sagen i Forbindelse med en Fremstilling af de Resultater, man formentlig har opnaaet ved Studiet af Cholera-Sygdommen. — Endvidere er af samme Forfatter, som særskilt Aftryk af Forhandl. i Videnskabsselskabet 1865, udkommet: **Om Forholdet mellem Tilregnelighed** (Strafskyld) og **Sindssygdom.** 20 S. 8vo.

— **Juleliteraturen.** Foruden de tidligere omhandlede fire Digtsamlinger er der fremdeles udkommet tre andre, alle i Sedez-Format, som vi her foreløbigen skulle nævne, nemlig: 1) Højens Hjem, poetisk Fortælling af Rungolf. (Trykt hos H. J. Jensen. 101 S.) Digtet, hvis Emne er hentet fra Krigen 1813—14, og nærmest kan betegnes som en Efterklang af Wergelands „Engelske Lods", er af Forfatteren tilegnet J. S. Welhaven. 2) Rim af „en Rimsmed". (Sælges til Fordel for to Forældreløse. 94 S. I Kommission hos C. Wang. 24 ß. Titelen skulde nærmest lade os vente „fornøielige Sager" — men det lille Hefte bestaar dog af religiøse og alvorlige Digte. Den Betegnelse, Digteren har givet sig selv, tyder unægtelig paa Beskedenhed, men vi frygte at den ikke vil befindes at være „falsk Beskedenhed". — 3) **Aandeligt Strengespil.** En Samling Sange, Sukke og Psalmer af P. Blom. 64 S. C. Wangs Forlag. 16 Skill. Denne Samling er et ikke uvæsentligt Bidrag til vor hymnologiske Literatur. Der er Kraft og Varme i disse Digte, hvilke dog undertiden vanhældes ved knudret Sprog og Billeder, der høre en tilbagelagt Smagsperiode til; t. Ex. S. 57:

„I Herrens Digel maa vi ned,
Om vi skal faa sand Hellighed".

— **August Nyman** eller Erfaringer paa Korsets Vei. En Fortælling af G. Janzon, Forfatteren af „Mørke og Lys", „Minder fra Skolen" m. m. Oversat af S. B. Chra. 1867. 156 S. 8vo. J. W. Cappelen. Priis 48 ß. — Af sine tidligere her oversatte Skrifter vil Janzon være bekjendt som en opbyggelig Forfatter, af hvem enhver ny Bog inden hans kaarne Læsekreds vil blive modtaget med Forventning og Tak. Hvad nærværende Bog angaar, kan her være tilstrækkeligt at gjentage Oversætterens Udtalelse i Forordet. „Den christelige Aand," heder det, „der gaar gjennem nærværende lille Fortælling, og den livlige anskuelige Maade, hvorpaa Forfatteren har skildret de udaf Livet grebne Forholde, som han behandler, og som baade kaster Lys over de christelige Bevægelser i Broderlandet, og tillige ere af almindelig christelig Betydning, ville utvivlsomt bevirke, at Bogen ogsaa her i Landet læses med Interesse."

— **Lygtemændene.** Et Eventyr. Oversat fra Tydsk af J. B. Med et Forord af Jørgen Moe. Chra. 1867. 116 S. 16mo. J. W. Cappelen. Priis 36 ß. Pastor Moe's Forord indeholder en kort Kritik over og tillige den bedste Anbefaling for Bogen. Han „anseer den for en læseværdig Bog", anbefalelsesværdig hvad Indhold og Livsanskuelse angaar og præget af et dybt sædeligt Alvor. „I æsthetisk Henseende, indrømmer han, lider Indklædningens Ramme af en vis tydsk Bredde og stærk Farvegivning i Udtrykket, som ikke ret behager os Men Bogens egentlige Kjærne, den Række af Situationer og korte Begivenheder, der rade sig sammen og udfylde hinanden til en liden Fortælling, ere smukt, ofte saare smukt tegnede."

— **Huusholdningsførelse uden at stifte Gjæld.** Af Mrs. Warren. Oversat fra det Engelske. Skien (Drammen) 1866. 143 S. l. 8vo. I Kommission hos G. O Ulleberg. — Af Titelen skulde man her vente sig en Veiledning i Bogholderi eller Huus- og Landøkonomi, men Bogen er en Fortælling, der skildrer os, hvorledes en ung Huusmoder (Forfatterinden), som intet Begreb har om Penges Værd og hvilke Summer de mange smaa Poster i en Huusholdning mellem Aar og Dag sluge, begynder med at berede sig selv og sin Mand Sorger og Bekymringer, men derpaa ved at gribe ind i al Husets Gjerning forebygger den truende økonomiske Nød, bringer Hygge og Velvære tilbage og bevarer uforandret sin Mands Kjærlighed, der under Næringssorger og huuslig Uhygge alt var begyndt at kjølnes. Bogen er smukt skrevet og lærerig i sit Indhold. Den engelske Original er, bemærkes der paa Titelbladet, udbredt i 21,000 Exemplarer.

— Af Ibsens Brand, som i Marts Maaned forlod Pressen, er nu 4de Oplag udkommet. I Skandinavien er neppe hidtil noget saa stort Digt inden saa faa Maaneder udkommet i saa mange Oplag.

— Juletræet 1866, af P. C. Asbjørnsen, har havt en saa „rivende Afsætning", at allerede 3die Oplag foreligger. (Jac. Dybwads Forlag. Pris 24 Skill.)

Theatret. Molières „Bourgeois gentilhomme", det i Overskous Oversættelse under Titelen „Den adelsgale Borger" i den forløbne Uge er indlemmet i vort Theaters Repertoire, hører til Trods for sin Navnkundighed ikke til den store Mesters mest fuldendte Arbeider, og det har heller ikke fuldstændigt lykkedes den i det Hele taget meget skjønsomme Bearbeidelse, den danske Oversætter har underkastet Stykket, at fjerne alle Spor af det Farcemæssige, hvori det saa mesterligt indledede Lystspil i sidste Akt eller Originalens tvende sidste Akter vel meget slaar over. Det er et Spørgsmaal, om det ikke, naar man har tilladt sig saamange Friheder med Originalen, som den danske Oversætter med fuld Føie har gjort, om det ikke da vilde været tilraadeligt endnu stærkere at beklippe de lange Optogsscener, der nu ere de eneste og ikke heldige Levninger af Stykkets oprindelige balletmæssige Udstyr. Et af to: enten tager man Originalen som den er og spiller den saaledes, som Franskmændene endnu den Dag idag gjør. uden at udelade en Linie, eller ogsaa — og det vil vel være det Rette for ethvert ikke-fransk og ikke udelukkende af Literærhistorikere bestaaende Publikum, omarbeider, det vil da væsenlig sige, beklipper man den, og da synes det os, at man ved det foreliggende Stykke uden Skade kunde have fundet endnu en Efterhøst for Saxen. En gjentagen Beklippelse vilde bevirke, at man beholdt et klarere Indtryk af den mesterlige Exposition, der unægtelig er noget af det Fineste og mest Træffende, som er flydt fra Mesterens Pen. — Udførelsen var, især hvad de første Akter angaar, i det Hele taget vellykket; skulde man fremhæve noget Enkelt, maatte det være Underviisningsscenen mellem Jourdain (Hr. Brun) og Philosophimesteren (Hr. Krohn), hvis stilfærdige Komik begge de Rollehavende med særdeles Held fik udtrykt.

☞ De ærede Subskribenter, der endnu reste med Betaling for Bladet, anmodes om godhedsfuld snarest muligt at indsende Beløbet til Christiania Postkontor, paategnet „Avissag".

Redigeret af P. Botten-Hansen.

Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Nr. 52.] Udkommer hver Søndag. — Christiania d. 30. December 1866. — Priis 1 Spd. Halvaaret. [15. Aarg.

Indhold.

Til Læserne!

Med nærværende Nummer, der fylder 15de Aargang eller rettere Bind, afslutter Illustreret Nyhedsblad sin Løbebane. Bladet begyndte i Oktober 1851, og har altsaa bestaaet i 15¼ Aar, og naar undtages Tiden fra April 1864 til Juli 1865, har Redaktionen været uforandret den samme. Nyhedsbladets Alder maa inden vor periodiske Presse overhoved kaldes ret anseelig og navnlig er den større, end noget samtidigt Ugeblad eller Tidsskrift med en ikke blot populær men ogsaa literær Tendents har opnaaet her i Skandinavien.

Naar Redaktionen fremhæver dette, sker det ikke til egen Ros, men for at takke Publikum for den Velvillie, og Forfattere og Medarbeidere for den Bistand, hvoraf denne lange Bestaaen har været betinget. Nyhedsbladet har havt det Held, at saagodtsom enhver samtidig norsk Forfatter af Navn og Betydning har ydet det Bidrag og Bistand. Men i de sidste Aar har det maattet beklage Tabet af flere af sine virksomste Medarbeidere, dels formedelst Dødsfald (saaledes Prof. P. A. Munch og Rigsarchivar Chr. Lange), dels af andre Aarsager.

Et Hovedformaal ved Bladets Udgivelse har været, at bidrage til Kundskaben om Fædrelandet, dets Historie, Folk og Natur, samt sætte Læserne istand til at følge de literære Bevægelser i Samtiden, hvilket dog alene kunde skee ved for endeel at give Slip paa det lettere Underholdningsstof, som i Øieblikket mest behager Mængden, men som savner et varigere Værd. Vi tør haabe, at Nyhedsbladet inden hele vor periodiske Presse vil befindes at være den rigeste Kilde til biographisk Kundskab om vore videnskabelige, literære og politiske Personligheder fra den senere Tid. Den Flid, hvormed en Mængde af vore Biographier ere udskrevne eller omskrevne af indenlandske og udenlandske Kolleger, viser dette klarest. Den Oversigt over de nyeste literære Frembringelser, som Nyhedsbladet har leveret, har nok i Almindelighed vundet dets Læseres Tilfredshed; den vil blive fortsat i Skilling-Magazinet, ved nærværende Blads Redaktion. — En ved Nyhedsbladet iøinefaldende Mangel frembød i lange Tider dets artistiske Udstyr. Omsider blev der dog baade fra Tegneres og Xylographers Side i væsentligt Mon raadet Bod herpaa. Men dette har igjen været forbundet med større Udgifter, end Bladets Abonnement kunde dække. Redaktion og Forlæggere have saameget mindre fundet sig opfordrede til desuagtet at fortsætte Udgivelsen, som vi vitterlig have flere illustrerede Blade, end Landets literære Kræfter og indskrænkede Læsekreds mægter at bære, — allermindst efterat en dansk og en svensk Kollega hver tager sin Anpart af begge Dele og desuden et tydsk Fabrikat, der udgives paa Dansk under stadigt vexlende Navne, har fundet god Afgang blandt vort halvdannede bedre Publikum.

Hvad Nyhedsbladet forresten angaar, har det kunnet glæde sig ved mange og trofaste Venner, hvilke paa forskjellig Maade lige indtil denne Stund have forsøgt at støtte det. Men det har ogsaa skaffet sig lige saa oprigtige Fiender. Indbildte Poeter og Literater, hvis Produkter ere blevne afviste, grundtvigianske Seminarister, hvis literære Selvbehagelighed er bleven saaret, phantastiske Maalstrævere, hvis sproglige Paafund ere blevne latterliggjorte, pirrelige Geistlige, hvis Intollerance er bleven revset, og bondefule Politikere, hvis Herskesyge er bleven blottet, — alle have havt Selvopholdelsens Drift og Ret til at hade og modarbeide Nyhedsbladet. Et faatalligt literært Proletariat i vor By har sat dette Had i System og gjort sig det til ordentlig Levevei. Forblindede af Hadet have de endog glemt den simpleste Naturlov for Parasiters Tilværelse, som netop er den omvendte af den ellers gjældende Regel: „Ens Død, en Andens Brød," og saaledes have de paa Forskud levet flot paa Nyhedsbladets Undergang og Død. Kun En (Brevskriveren Hans) har saavidt begrebet sin egen Natur, at han samtidig baade har anbefalet og nedrevet Nyhedsladet og saaledes gjort sig det dobbelt indbringende. — Men Hovedsummen af vore Erfaringer er dog af fredeligere Art, saaledes at vi overhoved skylde vore Læsere Tak for langt og trofast Samvær. Selv de Abonnenter, som af personlige Grunde have atter og atter sendt Opsigelse, kun for at abonnere paany, takke vi paa Avislaugets Vegne; thi de have for os kun tjent som levende Vidner om, at Sag og Sandhed altid staar høiere end private Formeninger.

Endelig maa Redaktionen efter Forlæggernes udtrykkelige Ønske bede om Undskyldning for at Bladet standser, uden at alle bebudede Artikler ere fremkomne. Navnlig gjælder dette den af B. Bjørnson belovede Fortælling, som i halvandet Aar forgjæves har ladet vente paa sig. Da Bjørnson, istedetfor at levere sin Fortælling, for en Tid tilbage har overtaget Redaktionen af et med Nyhedsbladet konkurrerende Blad, vilde her en Afventning paa Løftets Opfyldelse vistnok blive temmelig lang, og ialfald falde baade Forlæggere og Abonnenter dyrere end billigt. Vi nødes saaledes til at tage Afsked fra vore Læsere med Ønske om Overbærelse med hvad der er givet og Tilgivelse for hvad der er udeblevet.

Redaktionen.

Marie Gjertz.

I den Række af Norske, der i en sildigere Alder er traadte over til en fremmed Troesbekjendelse — hvad vi for Kortheds Skyld kaldte „Norske Apostater" — som det havde været vort Ønske efterhaanden at skildre i dette Blad, væsentlig i Betragtning af den psykologiske Interesse, der knytter sig til de fleste af disse Skikkelser, fandtes en norsk Forfatterinde, til hvem vi altid maatte vende tilbage med en underlig Interesse. Der var i hendes Arbeider noget Gaadefuldt, som sandsynligviis et nærmere Kjendskab til hendes eget Livs Historie vilde kunne have løst; men de Oplysninger, der i saa Henseende kom os ihænde, vare, trods gjentagne Undersøgelser, saa mangelfulde, at de aldrig syntes at samle sig til noget helt Billede. Saa blev Arbeidet opsat fra Tid til anden, og det var først Tanken om hvad vi for sidste Gang skulde underholde vore Læsere med til Afsked og til Tak for godt Følgeskab til dette Punkt af Veien, der bragte os til atter at tage „L'Enthousiasme" og „Gabrielle" frem. Det er derfor ikke nogen regelret Biografi vi denne Gang kunne byde, blot nogle løsrevne Bemærkninger, nedskrevne under Læsningen af Marie Gjertz's Arbeider, og dermed overlade vi den nærmere Udførelse af Skildringen, der sandelig ikke vilde savne sin Interesse, til den som maatte føle Lyst og Evne dertil. Bedst var det kanske, om det var en Kvinde, der gjorde det.

I Fortalen til „Gabrielle", der først udkom efter Forfatterindens Død, omtaler den unævnte Udgiver, at det er hans Hensigt om nogle Maaneder at offentliggjøre et tredie Bind, bestaaende af en Del forhen trykte og en Del i Haandskrift efterladte Artikler om Musik, Literatur og Videnskab. „Først der", tilføier han, „vil man kunne maale Omfanget af denne mægtige Begavelse, der saa ublidt og saa altfor tidligt slukkedes". Men nogen saadan Samling er aldrig udkommen. Dette er Skade, thi netop Musiken var Marie Gjertz's egentlige Kald og det, i hvis Forstaaelse hun vistnok var trængt dybest ind. Interessante ere i den Henseende et Par Bemærkninger i „L'Enthousiasme", hvor hun griber til Phænomener fra Musikkens Rige, for at forklare, eller rettere, symbolisere aandelige Rørelser; det valgte Symbol dækker ikke altid Grundforestillingen, men fremsættes med Klarhed og Aand.

L'Enthousiasme kunde kanske bedst kaldes „Norges Gjenfødelse"; det er denne der paa en for norske Læsere høist forvirrende Maade — Handlingen henlægges maaske bedst i Fremtiden — udførligen afmales. Var ikke Scenen udtrykkelig henlagt til Christiania, maatte man vel sætte den i Bergen, der jo, hvad Indbyggernes Vivacitet angaar, har et Slags Krav paa at kaldes „Norges Paris". Thi det Christiania-Folkefærd, der skildres i Bogen, er i høi Grad parisisk; det kommer i „febrilsk Bevægelse" over en Avisartikel, leverer politiske Nævekampe i Theatret, bringer Redaktørerne Fakkeltog, og Studenterne opføre i Samfundet ordentlige Dystløb, under hvilke Heltens „Overneger" siddende paa Ryggen af en tyk Student ved Navn Hans først bestormer Modstandernes Kroppe og dernæst fra samme ophøiede Sæde med sin Tales Magt indtager, knuser, knækker og tilintetgjør deres Hjerter.

Det Apparat af politiske, sociale og religiøse Reformer, over hvilket Forfatterinden raader. er temmelig tarveligt. Man hører adskilligt om alle de store Tegn, der efter hendes Forsikring ske baade i Sol og Maane; men hvori de egentlig bestaa, forbliver i Mørke. Selv paa det religiøse Gebet, hvor man skulde tro Forfatterinden som Neophyt var vel hjemme, ere hendes Ideer yderst tarvelige. „Jeg har stor Ærbødighed for Religionen, hvilken er Troen paa Gud", lader hun sin Heltinde etsteds sige; „men jeg har aldeles ingen Ærefrygt for Lutheranismen, hvilken er Troen paa Luther. Jeg henter Retten til min Protest fra den gode Doctors eget Exempel. Naar Luther udelukkende fra sin egen Samvittighed tog sig Ret til at protestere mod den katholske Kirke, da ser jeg ikke, hvad som skulde hindre mig i fra min Samvittighed at tage mig Retten til at protestere mod Protestantismen. Luther gjorde visselig Ret i at afskaffe katholsk Misbrug og Overtro, men han gjorde sikkert nok Uret i at afskaffe Cultus'ens Skjønhed. Tænk paa vore nøgne, kolde, hæslige Kirker, hvor Intet taler til Indbildningskraften, til Hjertet; sammenlign denne Hæslighed med de Beskrivelser, som vore gamle Historieskrivere meddele af de gamle Kirkers Herlighed, og du vil forstaa, hvor fattig denne stakkels Luther var paa Aand. — Kunsten kan ligesom Aristokratiet ikke undvære et Midtpunkt. Aristokratiets Midtpunkt er Kongedømmet; Kunstens, dette Aandens Aristokrati, synes jeg Religionen bør være. Men hvorledes vil du, at Luthers Religion, denne Hæslig-

hedens Legemliggjørelse, skal være Kunstens Midtpunkt." Som man ser, udmærker Forfatterindens Dogmatik sig ialtfald ikke ved sin Nyhed.

Heltinden i L'Enthousiasme, Birgitte, eller som hun selv præsenterer sig for sin tilkommende Medhjælper ved Norges Gjenfødelse: Birgitte Kongsdatter — hvilken Birgitte, vel at mærke, slet ikke af Forfatterinden ønskes opfattet som nogen Gaas, i det Høieste som en Smule hysterisk — foreslaar etsteds for sin Veninde, at alle Damer, som ikke have villet gifte sig, skulle anlægge en særegen Dragt. „Alt det Latterlige ved en gammel Pebermø kommer af, at man tror hun er bleven det imod sin Villie. For at faa Verden overbeviist om at en Kvinde frivilligt gjør Afkald paa Ægteskabet, af Kjærlighed til Noget, der er større end en Mand, forslaar ikke Ordet alene; der maa Handling til. En Dragt er en Handling. (Un costume est un acte").

Det er for iøinefaldende til at behøve nogen Kommentar, hvilken hel Livsopfatning der ligger i en saadan Ytring. Men mærkeligt er det, at en nordisk Kvinde kan lade sig dressere ind i denne „Udvendighed", der til en vis Grad kan være naturlig for de sydeuropæiske Folkeslag, men som i al Evighed for os Nordboer maa staa som en Profanation af hine Hemmeligheder, i hvilke Mennesket kun bør have een Medvider: sin egen Samvittighed. Hvad Sjælen havde valgt efter lange Kampe og hvad den saa tilsidst havde erkjendt som et guddommeligt Kald, det skulde en Kvinde, naar Beslutningens store Stund var gaaet over, den næste Dag præsentere paa Gaden eller i Balsalen i Form af en ny Kjole!

Eiendommelig er det „geistlige Had", for at bruge et Yndlingsudtryk af en af vore Medarbeidere, hvormed den norske Forfatterinde hjemsøger først Luther, hvad som forstaar sig af sig selv, og dernæst, pudsigt nok, Danmark. „Jeg er overbeviist om", hedder det etsteds, „at Luther sammen med Danmark bærer Ansvaret for vort høitelskede Norges Nedværdigelse. — — Vore stakkels Forfattere bøie sig endnu stedse under den danske Paavirkning, en magtstjælende Paavirkning, der anden Gang vil bringe Norge til Fortabelse, hvis Gud ikke griber ind. Hvilken Fordærvelse der dog følger med Trældom! I Aarhundreder har Danmark troløst og uværdigen undertrykt Norge. Vi ere slupne ud af dets Hænder plyndrede — spoliés, dépouillés, decouronnés — og endda er der Nordmænd, som hæve Danmark til Skyerne!

At fortælle Indholdet af L'Enthousiasme vilde være et forgjæves Arbeide; alle mulige kradsende Ingredientser ere blandede sammen i mystiske Tegn og Aabenbarelser, Sammensværgelser, Selvmord, Krampe

Fra Bergens Museum: ældre norske Vaaben.

og Dødskamp, Borgerkrig, philosophiske, moralske, religiøse og æsthetiske Betragtninger, Engle og Dæmoner. Man læse f. Ex. følgende Skildring af Helten: „Et usædvanlig smukt og udtryksfuldt Physiognomi. Sort Haar, høi Pande, maaske altfor hvid for en Mand, en ulastelig formet Næse, et fuldendt distingveret Smiil — d'une distinction achevée — snart ironisk, snart yndigt og et Blik — o Birgitte, et Blik, beslægtet med dit, straalende, dybt gjennemtrængende, — med eet Ord orientalsk".

Forskjellen mellem disse uformelige Hallucinationer og den kun to Aar yngre Fortælling Gabrielli eller som den oprindelig hed L'Amour — „en Titel som man har tilladt sig at forandre fordi den i den seneste Tid er bleven knyttet til Arbeider, i hvilke Smagen for Skandale har større Del end Studiet af Passionerne og Talentet til at skildre dem" (Michelets L'Amour) — er overraskende. Vistnok mangler det heller ikke her paa Spor af den hysteriske Overspændthed som paa en saa utækkelig Maade udmærker Forfatterindens første Værk; men baade er det her valgte Emne søgt i selve Livet og ikke som i L'Enthousiasme i Skyerne, og Kompositionen er afrundet indenfor bestemte Grændser ligesom Udførelsen røber et allerede betydelig udviklet Talent for Skildringen af sjælelige Tilstande. Ved Læsningen af denne Bog modtager man — hvad som ingenlunde var Tilfældet med L'Enthousiasme — et meget bestemt Indtryk af at her en virkelig Forfatterbegavelse er gaaet under; hvorvidt den forresten under de stærke Paavirkninger af fransk-ultramontant Tænkesæt, som den havde vist sig saa modtagelig for, vilde have kunnet udvikle sig til nogen selvstændig Betydning, er vel mere end tvivlsomt.

Interessant er det ved „Gabrielle" at lægge Mærke til, hvor lidet Forfatterinden har været istand til at unddrage sig Indflydelsen af netop hine Værker, der dikteres af „Smagen for Skandale". Man aander i den samme indelukkede Boudoirluft, mættet af kunstig Aroma og svanger med blødagtige Capricer; det er det samme Hang til effektfuld Selvbeskuen, den samme kvindagtige Reflexionssyge og sygelige Opmærksomhed for Smaating, den samme Forkjærlighed for det pathologisk Interessante. Naar man lukker Bogen til, har man en Følelse, som om man traadte ud af en Sygestue. Hermed er forresten ingenlunde Staven brudt over Forfatterindens Arbeide. Der er en Sygelighed der er sundere end meget som til [Hverdags gaar og gjælder for Sundhed.

Fra Bergens Museum.

XIV.

Endeel ældre norske Vaaben.

Ved Gaver, Kjøb og Sendinger fra mange forskjellige Kanter har Bergens Museum lagt sig til en ikke ringe Samling ældre Vaaben, der i flere Henseender ere ganske interessante, og det ikke mindst i denne Tid, da hvert Land synes at have en ivrigt studerende Militærcommission paa Grund af de preussiske Tændnaalsgeværers seneste Meriter. Af Museets Samling have vi gjort nærværende Udvalg, der, hvad Skydevaabnene angaar, repræsenterer Buen og Flintelaaspistolen — altsaa et vel tilbagelagt Standpunkt i vore Dage. Vor Artikel er imidlertid ikke bestemt for den unionelle Militærkommittees Medlemmer, og vi behøve derfor ikke at fremhæve nærværende Skydevaabens Lighed eller Ulighed med de indleverede Projekter til nye, tidsmæssige Haandvaaben for de forenede Rigers Armeer.

Buen er en almindelig, massiv $1^1/_2$ Alen lang Bue fra Middelalderen; den er forsynet med en Jernindretning til at spænde Strengen med uden at ty til Haandkraft. Selve Buen er af Staal og temmelig haard; Strengen er af Hampetoug, mere end almindelig tyk, omtridset med en stærk Line og i det Hele taget temmelig solid. Saavel Skaftet som Løbet er af Træ. Et Skud af denne Bue maa have en ikke ringe Kraft, og uagtet dette Vaaben ved første Øiekast kan synes noget klodset og tungvindt, har det uden Tvivl været temmelig farligt i en øvet Skyttes Haand. Den er funden paa Gaarden Thomle i Christiania Stift.

Det andet Skudvaaben, Pistolen, angives at have tilhørt Tordenskjold. Vi kunne ikke indestaa for Sandheden af denne Angivelse, men paa den anden Side staar det paa Laasen indgraverede Aarstal, nemlig 1665, ikke synderlig i Strid med en saadan Antagelse. Pistolen er af Jern, og saavel Laasen som Løbet er tildeels rigt prydet med Graveerarbeide og i det Hele taget smukt udstyr.t. Laasen er en Flintelaas af simpel Konstruktion; Løbet er ikke mindre end $18^1/_2$ Tomme langt og $^5/_8$ T. i Diameter.

Foruden disse Skydevaaben har Museet en 200 Aar gammel Bagladningskanon, temmelig tynd og lang. Til „Artilleriet" kan ogsaa regnes en Kanonkugle med følgende interessante Vignet:

„Kanonkugle, udskudt paa Blokskibet Prøvestenen „i Bataillen paa Kjøbenhavns Rhed 2den April 1801 „og standset i en Barkasse ved Siden af det engelske „Linieskib Polyphemus efterat være passeret gjennem „dette og have ødelagt 2 Kanoner samt dræbt og saa„ret adskillige Personer i Skibet og Barkassen. Kug„len er indsendt af Capitain i den engelske Marine „Mories Aar 1842."

Længst tilvenstre paa Tegningen ere to Paradesværd, eller rettere sagt deres Haandtag. Det yderste er fundet i Jorden i Mjeldalen i Hougs Præstegjeld nær Bergen; Træet i Skaftet er mærkelig nok lidet bedærvet; men Læderet udenom Træet er saagodtsom aldeles bortraadnet. Det andet Paradesværd er fundet i Jølster i Nordre Bergenhuus Amt og synes at være langt solidere. Begge ere smukt udstyrede, og især er der anvendt meget Arbeide paa Knappen, Haandtaget og Pareerstangen; deres Størrelse er meget respektabel, nemlig: det enes Skaft 14 Tommer, Klingen 1 Alen $14^1/_2$ T. lang og $1^1/_2$ T. bred; det andets Skaft er endog 1 Al. langt, Klingen hele 2 Alen og $3^1/_2$ T. lang og to T. bred — let haandteerlige synes de saaledes ikke at have været.

I Midten af Tegningen er en Partisan og en Hellebarde — begges Længde er mellem 3 og 4 Alen hver. Partisanen er funden paa Voss i Bergens Stift, er stærkt beslaaet med Jern og prydet med endel Graveerarbeide paa Bladet og Spidsen. Om Hellebarden vides ikke, hvorfra den er kommen; dens Form er imidlertid en meget sjelden, Bladets Rvg er forsynet med en Række Huller, hvis Bestemmelse ikke vides med Bestemthed; af dette Slags Hellebarder eier Musæet kun dette Exemplar. Begge høre til de sjeldneste, ældre Vaaben.

Den afbildede Hat er af Jern og har i meget lang Tid været opbevaret paa Gaarden Hovland i Kinservigs Præstegjeld i Hardanger. Den er meget solid og temmelig tung; som Stridshat maa den have kunnet udholde adskille Hug uden Men for Hovedet indunder den, men videre bekvem Hovedbedækning synes den ikke at gjøre Fordring paa at være. Af Størrelse er den noget større end en almindelig rundpullet Filthat, nemlig 8 Tommer i Diameter og $6^1/_2$ Tomme høi med en Skygge vel 2 Tommer bred.

Det nederste Vaaben er en Stridshammer funden paa Husebn, Einar Tambeskælvers Gaard i Trøndelagen. Om det end ikke tør siges at den virkelig har tilhørt Einar selv, saa synes dens rige Udstyr med Guldforziringer især paa selve Hammeren at vidne om, at den har tilhørt en rig og mægtig Kjæmpe. Den er af Jern, net arbeidet og smukt udstyret; Skaftet er af Træ og tæt omvundet med tynd Guldtraad, der dog adskillige Steder er afrevet.

Dette var da vort lille Udvalg af Musæets Vaabensamling; det kan paa en vis Maade siges paa en Gang at repræsentere baade Einar Tambeskjælvers og Tordenskjolds Tidsalder og vil forsaavidt baade af Militære og Civile omfattes med megen Interesse, om det end ikke vil give noget praktisk Udbytte til Løsning af „Krigsindustriens" mest tidsmæssige og mest brændende Spørgsmaal.

Paa Skydsstationen. (Efter Originaltegning.)

Billeder fra Reisen.

En af de ikke mindste Behageligheder ved at reise er den Rigdom paa Emner til physiognomisk Studium, som idelig frembyder sig, enten man saa befinder sig tillands eller tilvands, paa Jernbaner eller de ret og slette Skydsstationer. Overalt nye, ofte halvkjeudte, skjønt aldrig før seede Ansigter, hvori de forskjelligste Formaal og Tilbøieligheger afpræge sig og hvoraf man kan læse sig til et lidet Levnetsløb af Manden, hans formentlige Stand og Stilling og Interesser. En ung Genretegner har forsøgt at opfatte nogle af vore hjemlige Physiognomier paa tvende Stationer, „Jernbaneplatformen" (se No. 48) og et Skydsskifte, og efter vor Mening været ret heldig i Valg og Udførelse.

Literatur og Kunst.

Th. Kjerulfs Tre Digtkrandse, som vi i forrige Nummer nævnte, er et vakkert poetisk Arbeide, hvori Forfatteren sees at have vundet mere Klarhed i sin digteriske Opfatning og større Herredømme over Formen, end han tidligere

viste sig i Besiddelse af. Bogens tre Digtcykler ere: Hr. Benedikt og hans Hustru; Rimfrost; Klokkernes Kimen. Til Prøve aftrykke vi det første Digt af „Benedikt", betitlet „Trange-Sti".

Fjernt ved Islands Kyst mod Norden
er et Sted nævnt Trange-Sti,
klædt med sparsomt Grønt er Jorden,
Havet ruller tæt forbi.
Staar du der med Haand for Bryn,
skuer ud i Glands af Solen,
fast det tykkes frit til Polen:
stort er saadant Syn.

Se foroven skarpt i Eggen
ligner Fjeldet støbt Metal,
hist og her i Klippevæggen
blinker liden hvid Krystal,
mørke Masser ellers Alt.
Intet Løvtag her sig reiser,
sammenbundne tæt kun kneiser
Søiler af Basalt.

Lyst er Dybet dog at skue,
kaster Glands igjen mod Dag,
grønt som under Vaarsols Lue
nysudsprettet Bøgetag.
Her med mange Stemmers Skrig
samles Søfugl trindt paa Bugten —
se, der delte To i Flugten
Byttet mellem sig.

Hist de dukke, her i Ringe
svam de, her i Rad de laa.
Perler randt af dunet Vinge
hver Gang en du stige saa.
Se den spender sine Seil
strækker Halsen, løfter Ryggen,
let forneden farer Skyggen
paa det grønne Speil.

Intet Spor du ser paa Stranden
langs det mørke Klippeslot.
Søen kun, som slaar ved Randen,
slikker Sandet glat og vaadt.
Til at mærke Tidens Gang
her har Havet været ene,
ædt af Fjeld og rullet Stene
under Bølgens Sang.

I en broget Verden iler
Tiden snar paa Vinge stærk,
her det er som om den hviler
næsten med et sporløst Værk.
Og mens Sindet verler i
Alt som glimrer hist og spreder,
her med samlet Tanke træder
du paa Trange-Sti.

Lyt til Søens Spil ved Stranden —
stille snart, nu overlydt —
blidt for Kvinden, stærkt for Manden —
evigt er det Sprog et nyt.
En Dag i sin Hvile hel
Himlens Klarhed kan den rumme,
en Dag maa den bruse, skumme
lig urolig Sjæl.

Mellem Skum paa Bølgetoppe
driver enkelt Stormfugl hen,
Stænk til Klippen naaer deroppe,
staar som bittert Salt igjen. —
Dine Frænders gamle Slægt
ved sin vilde Kyst den nærer —
lunefuld er Søen, lærer
Sindet Ligevægt.

— **Dante Alighieris Guddommelige Comedie,** oversat af Chr. K. F. Molbech. 2den Udg. Deel I—IV. Forlagsbureauet i Kjøbenhavn 1865—66. 162, 236, 208, 291 S. 16mo. (Priis 2 Sp. 24 Sk., indb. i 2 Bd. med Digterens Portrait 2½ Spd.) — De tidligste Forsøg paa at indføre Dantes store episke Digt i Nordens Literatur gjorde i Sverige Digteren Carl Wilh. Böttiger, i Danmark P. L. Møller. De Brudstykker, som den første havde nedlagt i nogle akademiske Afhandlinger, samledes i hans i 1853 udgivne „Italienska studier", der foruden tvende prosaiske Opsatser og et Stykke af Tasso indeholdt en sammenhængende Oversættelse af den guddommelige Komedies syv første Sange. Saavel Böttiger som P. L. Møller, der i „Gæa, æsthetisk Aarbog, for 1847," meddelte en Oversættelse af Helvedes femte Sang — Episoden om Francesca af Rimini —, fandt det, i Lighed med flere af Dantes tydske Oversættere, hensigtsmæssigst at opgive Rimet, hvorved der opnaaedes en Troskab mod Originalen, som de følgende Oversættere ikke altid have formaaet at gjennemføre. I 1851 udkom her i Norge „De syv første og den treogtredivte Sang af Dantes Inferno, oversatte i Originalens Versemaal af Carl Müller" (Indbydelsesskrift fra Christiania Kathedralskole), og samme Aar begyndte Molbech Offentliggjørelsen af den fuldstændige Oversættelse, der, udgivet med Understøttelse af „Selskabet til de skjønne Videnskabers Fremme", i 1855 afsluttedes, og hvis 2den Udgave det er vi her anmelde. Imidlertid var ogsaa Sverige bleven sat i Besiddelse af hele den guddommelige Komedie gjennem Nils Lovén's — Lusiadernes Oversætters — fortræffelige Arbeide, af hvilket første Udgave udkom i 3 Bind i Aarene 1856—57 i Lund. Anmelderen har paa et andet Sted — i Decemberheftet af Maanedsskriftet „Norden" — forsøgt en nærmere Redegjørelse for den Molbech'ske Oversættelse, og vil derfor med disse Linier kun henlede dette Blads Læseres Opmærksomhed paa den foreliggende nye Udgave, der ved sin forholdsviis billige Priis og sit udmærket smukke Udstyr tør paaregne en stor Udbredelse ogsaa her i Norge, hvor Anm. til sin Forundring sjelden har stødt paa den første Udgave i private Bogsamlinger. Foran i Bogen er medgivet en photographisk Gjengivelse af en Medaillon, modelleret efter en Maske tagen over Dantes Lig i Ravenna 1321, og det smukke guldtrykte Billede paa Bindet er en Kopi efter Giottos i dette Aarhundrede opdagede Maleri, hvor Digteren er afbildet i sine yngre Aar.

— **Juleliteraturen** har netop faaet en værdifuld Tilvært i Storegut af A. O. Vinje (134 S. 8vo), et fortællende Digt, behandlende i klangfulde Vers et fra vore simple Landsens Forholde hentet Emne. Omtrent Totrediedele af Digtet har forhen været trykt i „Dølen". (Forfatterens Forlag.)

— Fra Danmark have vi modtaget **Enoch Arden** af Alfred Tennyson. Oversat af A. Munch. 63 S. 16mo. 22 ß. Forlagsbureauet. Et Digt af Englands poeta laureatus, oversat af en Digter som A Munch, har Krav paa Opmærksomhed, selv om man ikke deri maatte finde de paa Grund af Forfatterens Navkundighed stillede Forventninger fyldestgjorte. I hvert Fald har denne poetiske Fortælling et fængslende og gribende Indhold.

— **Vintergrønt.** Nye Fortællinger og Digte udgivne af Chr. Richardt. Kbh. 390 S. 8vo. Priis 1 Spd. 12 ß. Gyldendalske Boghandling. Denne allerede tidligere bebudede Bog er særdeles righoldig og afverlende og saavel ved Indhold som Udstyr en af de vakreste Gaver, Julen har bragt. Naar undtages Chr. Winther, Henr. Ibsen og Runeberg have saagodtsom alle mere bekjendte Digtere i Skandinavien dertil ydet sine Bidrag, af hvilke kun enkelte i Forveien have været trykte.

— Af de tidligere omtalte **Samlinger til jydsk Historie og Topografi,** som udgives i Aalborg af det nys stiftede jydske historisk-topographiske Selskab, er udkommet 2det Hefte, indeholdende 10 fordetmeste efter Aktstykker bearbeidede mindre Stykker. Deriblandt findes en eiendommelig Drabssag fra Begyndelsen af 17de Aarh. En Adelsmand ved Navn Palle Friis, der var yderlig fattig og boede som Huusmand oppe i Skagen, besluttede ved Mord at skaffe sig Penge, saa han kunde kjøbe sig en Skude og komme op til Norge, hvor han ved Lensmanden paa Bergenhuus, Godzlev Bugge, haabede at faa en Bestilling. Bistaaet af sin Tjenestepige og en Skrædder dræbte han en Bonde i Nabolaget, som havde Ord for at sidde godt inden Vægge, og som han havde lokket til sig, og grov Liget ned. Siden dræbte Pigen Bondens Hustru, hvorpaa Huset plyndredes for Penge, Klæder og Huusgeraad, uden at give synderligt Udbytte. Saa plumpt anlagt, som Mordet var, blev det strar opdaget og Adelsmanden henrettet (1616) tilligemed hans Medskyldige.

— Blandt de mange Oversættelser, som den danske Literatur i den sidste Tid er bleven foroget med, skulle vi her fremhæve **Scener og Skizzer** af W. M. Thackeray, oversatte af Robert Watt. 358 S. 12. Kr. Bissings Forlag. Priis 85 Skill. Ligesom den udmærkede Humorists paa samme Forlag udkomne Bog „Snobberne" udmærke disse Skizzer sig ved Humor, fin phychologisk Jagttagelse og stor Menneskekundskab. De ere saaledes en sjelden oplivende Lekture. — Paa samme Forlag og ved samme Oversætter udkommer „Humoristiske Fortællinger af Thackeray", der udgaar i 5 Hefter a 17 Skill.

— Ch Holfeldt-Houen (katholsk Præst i Bergen) har udsendt Prøveark med Indbydelse til Subskription paa et Skrift betitlet **Vor Tids Grundvilfarelser,** populær Fremstilling og Gjendrivelse af Vantroens mest udbredte Systemer: Pantheisme — Naturalisme — Nationalisme — Mythicisme — Latitudinarisme — Indifferentisme, — hvilket er en fri Bearbeidelse af et i Baden i f. A. udkommet Skrift af Pater Roth, der nærmest fremkaldtes ved Pave Pius IX bekjendte Rundskrivelse. Skriftet udkommer til en Subskriptionspris af 5 ß Arket (stor 8vo.)

— Under Titelen „**Den gode gamle Bondepolitik**", nogle Ord til Norges Almue om Landets vigtigste Velfærdssag" er i særskilt Aftryk udkommen en Række Artikler, der i forrige Maaned stod at læse i „Almuevennen" som Svar paa dette Blads moderate og velskrevne, men saare „bygdepolitiske" Fremstilling af Skandinavismen. Af størst Interesse er den lille Bogs første Del, i hvilken Forf. ad historisk Vei paaviser, hvorledes „Skandinavismen er en meget gammel Tanke, som den norske Bonde fremfor alle Andre har holdt fast paa i lange Tider", idet han fornemmelig fremhæver de mærkelige Overenskomster Bønderne i de skandinaviske Lande, midt under aabent erklærede Krige afsluttede om at holde Fred med hinanden, i den meget fornuftige Tro „at havde Kongerne noget med hverandre at gjøre, da maatte de derom forliges der neder hos dennem selv." Vi henlede de Blades Opmærksomhed, der trænge ned til selve Almuen, paa dette Arbeide; det er klart og greit skrevet og fortjener Udbredelse som et af de altfor faa Forsøg, der hos os ere gjorte paa at vække og lede det egentlige Folks Interesse for en Sag, som, hvilken Mening man forresten har om den, maa erkjendes at være en virkelig „Velfærdssag", der i et saa demokratisk Land som vort burde omfattes med noget andet og noget mere end en blot og bar, reent umiddelbar Sympathi eller Antipathi. Sidste Gang det skandinaviske Spørgsmaal var forelagt vort Folk til Afgjørelse viste det sig, at det Bestemmende hos Mange kun var en dunkel Følelse; skulde Valget anden Gang komme — og det vil sikkert nok skee — da bør alt være gjort, for at ikke blot „Intelligentsen" men ogsaa Folket veed, hvad det vælger og hvorfor det vælger dette eller hint. —n.

— Sidste Hefte af C. R. Nybloms Svensk Literatur-Tidskrift indeholder blandt Andet fra Udgiverens Haand en Artikel om "Den swenska konsten på skandinawiska utställningen i Stockholm 1866", af hvilken vi tillade os at hidsætte følgende træffende Charakteristik af Maleren Höckert: „Skulle vi i nogle Ord søge at sammenfatte vor Tanke om Höckerts Kunst, da ville vi sige, at for ham laa Kunstens Opgave i at aflokke Lyset alle dets Hemmeligheder, for med Belysningens Poesi at afvinde selv den fattigste Virkelighed en interessant og kunstnerisk Side. Ingen tør nægte, at Udgangspunktet jo er rigtigt; kun ligger der, naar man af Naturen er bleven begavet med et fint Øie og en tro Haand til at opfatte og udføre netop denne Opgave, en Fristelse meget nær, Fristelsen til at gjøre Midlet til det Hovedsagelige, at male for Farvens Skyld, men ikke for det Livs Skyld, der bor i Farven, — at benytte Lyset som Lys, uden at underordne det under Endemaalet, aldeles paa samme Maade som Italieneren synger for den klingende Tones Skyld, men ikke for den Følelses, hvis Udtryk den bør være, eller ligesom Poesien undertiden forlokkes til at anvende Billedet som Billede, uden først at tage Hensyn til, hvorvidt det bidrager til at gjøre den Tanke anskueligere, for hvilken Billedet er et sandseligt Udtryk. Vi har engang eiet en saadan Digter, en stor og aandrig Digter, ja den største i vort Land; nuvel, han har efter vor Tanke havt sin Lige i vor bildende Kunst. Höckert er den svenske Kunsts Tegnér; dermed tro vi baade hans Styrke og hans Svaghed er charakteriseret. I denne eensidige Anvendelse af Lyset som Effektmiddel ligger der uimodsigelig en Overdrivelse; men al Overdrivelse skriver sig fra en Mangel paa en eller anden Kant, hvorved Ligevægten ophæves, og den Mangel, vi tro at finde hos Höckert, er svigtende Evne til at opfatte og fremstille Charakteer og Liv, forsaavidt dette beror paa at give det Aandelige sit Udtryk. Höckert er fremfor Alt Stemningslyriker, selv i de sikrest tegnede objektive Figurer; ja han er saa udelukkende Lyriker, at man kan sige Farvestemningen egentlig var Hovedsagen i hans Billeder, medens Figurerne underordnes til simpelthen at bære denne Stemning; de ere mere Figurer, der ere stillede under en vis Belysning, end Individualiteter, for hvis Liv vi kunne føle Interesse. Derfor er han mindst heldig i Portræter; thi den individuelle Charakteer magter han ikke at fremkalde, og lykkeligst derimod i den simple lyriske Situation, saasom i sin mesterlige „Rättvikskulla", som vi skulde ville kalde Perlen blandt hans Arbeider, thi der har Indhold og Form fuldkommen dækket hinanden, og en saadan Behandling, saa fuldendt, saa let og ligesom tilbleven af sig selv — og alligevel vidnende om en saa høi kunstnerisk Evne, har vi endnu ikke seet i noget Arbeide af en svensk Pensel."

Theatret. Hvad som i de sidste Par Aars Tid fornemmelig har været savnet ved Christiania Theater, har været en jevn Tilgang af yngre Kræfter, der kunde uddanne sig i Samarbeidet med det ældre Kuld Kunstnere, og selv paa sin Side baade bringe med sig en Portion Friskhed og Umiddelbarhed og derhos vække det altid paa noget Nyt raabende Publikums Interesse — for en Stund ialtfald. Naar man undtager Hr. Selmer — hvis senere Udvikling forresten har holdt betydelig mere end hvad hans første Debut syntes at love — har de senere Aars yngre Debutanter ikke bragt Theatret nogen mærkbar Forøgelse i Gehalt, og det var derfor en behagelig Overraskelse at erfare, at der endelig viste sig Anledning til at faa udfyldt, hvad som nu gjennem Aarenes Løb virkelig havde udviklet sig til et saare „dybtfølt Savn", idet Hr. og Fru Juul vare gaaede over fra Folketheatret til Christiania Theater. Deres Debut foregik igaar, Fredag, i Byrges og Regisses Roller i Svend Dyrings Hus, og en saa lovende Begyndelse som den Fru Juul her præsterede, er uden Tvivl ikke bleven seet ved Christiania Theater paa en god Del Aar. Den inderlige og sande Følelse, som ingen Lære kan lægge ind, der hvor den engang af Naturen mangler, brød stærk og klar frem gjennem en tiltalende, paa enkelte Steder, saasom i Bønnen i 2den Akt, ligefrem gribende Diktion, hvis mindre Renhed paa andre Steder igjen formodentlig kun maa tilskrives Skuespillerindens Uvanthed med at beregne Anvendelsen af Stemmemidlerne efter det større Lokale. Hvad som stødte, saasom fornemmelig en vis Ensformighed i Bevægelserne, særskilt en underlig Hængen med Hovedet, var saadanne Ubetydeligheder, at man næsten glemte dem i Glæden over endelig igjen at høre Toner, der saa klarlig lød fra „Kunstens ægte Malm". Hr. Juuls Byrge tydede paa, at Theatret i ham vil faa en paa det, hvis vi ikke feile, temmelig begrændsede Gebet, indenfor hvilket hans Talent egentlig ligger, brugbar Skuespiller. Maatte denne Aften være et Varsel om, at det Kronaar paa dramatiske Talenter, som vi saalænge har gaaet og ventet efter, og som kun synes at vende tilbage med lange Mellemrum, endelig en Gang var nær!

☞ De ærede Subskribenter, der endnu reste med Betaling for Bladet, anmodes om godhedsfuld snarest muligt at indsende Beløbet til Christiania Postkontor, paategnet „Avissag".

Til D'Hrr. Forlæggere.

Idet Illustreret Nyhedsblad herved ophører, er der truffet den Overeenskomst med Skilling-Magazinet, hvis Læsekreds for en væsentlig Deel falder sammen med Nyhedsbladets, at den her leverede ugentlige Oversigt over Literaturens nyeste Frembringelser, bliver at fortsætte i nævnte Blad. Bøger, der ere indsendte til Nyhedsbladet, uden at være blevne anmeldte, eller som herefter maatte blive indsendte, ville saaledes blive omhandlede i Skilling-Magazinets Literatur-Oversigt.

Redigeret af P. Botten-Hansen.
Forlagt af J. W. Cappelen og P. T. Malling.

B. M. BENTZENS BOGTRYKKERI.

Illustreret Nyhedsblad

1866.